

Yeshuât Den Pat
Âlepŋe

The New Testament in the Selepet Language of Papua New
Guinea

Yeshuât Den Pat Âlepne
The New Testament in the Selepet Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Selepet long Niugini

copyright © 1986 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Selepet

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023

995083d2-705e-5a60-af47-1e36806ccbc

Contents

Mataio	1
Mareko	73
Luka	117
Yoane	188
Aposolo	237
Roma	299
1 Korinti	331
2 Korinti	363
Galatia	384
Epeso	396
Pilipi	407
Kolosai	416
1 Tesalonike	423
2 Tesalonike	429
1 Timoteo	433
2 Timoteo	443
Tito	450
Pilemon	454
Hewuraio	456
Yakowo	481
1 Petoro	490
2 Petoro	500
1 Yoane	506
2 Yoane	514
3 Yoane	516
Yut	518
Hâmbâi	521

Mataio Yesuhât Den Pat Âlepņe Mataioņe kulemguop.

*Yesuhât tâmbâlipņe yengât kutyeņe
(Luka 3:23-28)*

¹ Yura lohimbi nengât tâmbânenņe, yamâ kutņe Awaraham sâmb, yâkât senâmbâ gâtņe Dawiti. Otmu yâk yetgât sen âlâ yâkâlebâ Yesu teteop yamâ Anitâņe hângângumu giop. Otmu Awarahamgât senâmbâ tetem gawi ya yengât kutyeņe yuwu.

² Topņe katmâ Awarahamgât nanņe, kutņe Isaka sâmb ya teteop. Isakahât nanņe Yakop sâmb ya teteop. Yakopgât nanņe Yura sâmb, ya teteop. Otmu imilipņe dondâ meyehop.

³ Yuraņe imbi âlâ, kutņe Tama sâmb, ya miop. Yaņeâmâ naom yâhâp meyelehop, yâk yetgât kutyetņe, Peresi yet Sera. Otmu Peresihât nanņe Hesoron teteop. Hesorongât nanņe Lam teteop.

⁴ Lamgât nanņe Aminarap teteop. Aminarapgât nanņe Nason teteop. Nasongât nanņe Salamon teteop.

⁵ Salamonņe imbi miop yamâ kutņe Lahap, yaņeâmâ nanyetņe Boasi miop. Boasiņe imbi, kutņe Lut sâmb, ya memu yâkņe nanyetņe Owet sâmb ya miop. Owetgât nanņe Yese teteop.

⁶ Yesehât nanņe Dawiti teteop.

Dawitiņeâmâ lok kutdâ otmâ manmâ bukņe, kutņe Uria sâmb, yâkât imbi hârem mewangiop. Imbi yaņe nanyetņe Solomon ya miop.

⁷ Solomongât nanņe Lehowoam teteop. Lehowoamgât nanņe Awia teteop. Awiahât nanņe Asa teteop.

⁸ Asahât nanņe Yosapata teteop. Yosapatahât nanņe Yoram teteop. Yoramgât nanņe Usia teteop.

⁹ Usiahât nanņe Yotam teteop. Yotamgât nanņe Ahasi teteop. Ahasihât nanņe Hisikia teteop.

¹⁰ Hisikiahât nanņe Manase teteop. Manasehât nanņe Amon teteop. Amongât nanņe Yosia teteop.

¹¹ Yosiahât nanņe Yekonia teteop. Otmu imilipņe nombotņe meyehop.

Otmu sâp yanâmâ kapi pato âlâ, kutņe Bawilonia sâmb, yan tâmbâlipnenņe yengât kasalipyeņeņe taka yongom kiom tuhuyiņgiwi. Kiom tuhuyiņgim meyekmâ ari Bawilonia yan katyekņetâ yâk yengât hoņ bawa otmâ manbi.

¹² Bawilonia kapi manbi yakât kakņan Yekoniahât nanņe, kutņe Salatîe sâmb ya teteop. Salatîehât nanņe Seruwawe teteop.

¹³ Seruwawehât nanņe Awiuru teteop. Awiuruhât nanņe Eliakim teteop. Eliakimgât nanņe Asoro teteop.

¹⁴ Asorohât nanņe Sarok teteop. Sarokgât nanņe Akim teteop. Akimgât nanņe Eliut teteop.

¹⁵ Eliutgât nanņe Eliasa teteop. Eliasahât nanņe Matan teteop. Matangât nanņe Yakop teteop.

¹⁶ Yakopgât nanņe Yosep teteop. Yosepgât imbi sâņetâ manop yamâ Maria. Yâhâ Marianeâmâ Yesu miop yamâ Anitâņe hângângumu yâkâlen gemu miop ya nâņgâmain.

¹⁷ Otmu Awarahamgât senâmbâ tetem gaņetâ gaņetâ tânâmyeņambâ Dawiti ya teteop. Yâhâ Awaraham yâkâlebâ lok komotņe komotņe tetem gaņetâ ya yengât sen yaņe menduhuakmâ 14 olop. Otmu Dawitihât sen yapâ tetem gaņetâ gaņetâ Bawilonia hânân ari manbi sen yaņe menduhuakmâ yawuâk 14 olop. Otmu Bawilonia hânân manbi

yaŋak manmâ gaŋetâ gaŋetâ Anitâŋe nanŋe tihitnenŋe olâk sâm hânŋângumu yuân giop sen yaŋe menduhuakmâ yawuâk 14 olop. Otmu Yesuŋe giop sâp yanâmâ sen ya pesuk sâop.

*Yesu teteop
(Luka 2:1-7)*

¹⁸ Anitâŋe Yesu hânŋângumu gemu Mariane miop yakât topŋe yuwu tap. Mâmâŋe Maria yamâ Yosepgât pat kuwaŋgiwi. Yâhâmâ sihan ikŋiâk ikŋiâk manmâ gamutâ Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe Maria mâmâŋe otbaŋgimu, lokŋe orop, konohân ki manowot yan, imbiâk ya tepŋe olop.

¹⁹ Sâp yan Yosepŋe Anitâhât den tâŋ tâŋâk lâum manop. Yakât otmâmâ biwiŋaŋe yuwu nânŋâop. “Âo, yuâmâ nâhât pat kunihawi. Yamâ benŋe lok nombotŋe orop mon manmai. Yawu gârâmâ nâŋe lok sen senân watmune aŋulakmap,” yawu sâm biwiŋanâk nânŋâm manop.

²⁰ Yawu nânŋâm manmâ yâhâm yâhâm yan awun ehop. Awun ekmu Anitâhât aŋelo âlâŋe yuwu sâm ekuop. “Yosep gâ Dawitihât sen, yakât yuwu sâm ekgohomune nânŋâ. Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe Maria mâmâŋe otbaŋgimu tepŋe oap. Yawu gârâmâ gâŋe ki nânŋârâ bâlewuap.

²¹ Yâkŋe nanŋe membuap. Nanŋe memu kutŋe Yesu kunbuat. Yâhâ kutŋe yakât topŋe yuwu. Yen yâkât komot manmâ otmâ hilipgum gai yen kerehâk meyekbuap. Meyekmu Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap.” Aŋeloŋe yawu sâm Yosep ekum ariop.

²²⁻²⁵ Yawu sâm Yosep ekuop ya nânŋâmu ârândâŋ otmu imbiŋe memu orowâk manowot. Yawu manmâ yâhâm naom ya miop. Otmu Yosepŋe naom ya kutŋe Yesu sâm kunop. Yakât topŋe teteâkgât Anitâŋe emet inânŋan yuwu sâmu poropete âlâŋe kulemguop.

“Imbi sihan âlâŋe naom membuap. Yâhâ kutŋe âlâmâ Imanue sâm kunbuat.”

Yawu sâmu kulemguop. Kut kunop yakât topŋeâmâ yuwu tap. Anitâŋe nen orop sâp ârândâŋâk tatmap. Yawu.

2

Pitu ekmâ takawiŋe Yesu mepaewi.

¹ Yuraia hânân lok kutdâ pato âlâ, kutŋe Herot sâm, ya manop. Sâp yanâmâ Maria yet Yosep yâhâmâ Yuraia hânân kapi âlâ Betelem sâm yan manowot. Kapi yan Mariane Yesu miop. Memu yakât kakŋan lok nombotŋe nânŋân nânŋânyeŋe papato yaŋe pitu âlâ tetemu ekmâ yakât topŋe nânŋâne sâm emetsenŋe ga takamawângembâ takawi. Taka Yerusalem kapiân yâhâm kapi ambolipŋe yuwu sâm âiyongowi.

² “Yuân naom âlâ teteop yaŋeâmâ hâmbâi yengât lok kutdâ otmâ manbuap yakât towat pitu tetemu ekbin. Naom ya mepaene sâm kapi kâlepŋehembâ takain.” Yâhâmâ wosapâ tap?” Yawu sâm âiyongowi.

³ Yakât den pat ya nânŋâm lok kutdâ Herotŋe nânŋâm yâkŋe pato otmâ watnekmâ kawenan kinmap nânŋâm gorâwaŋgiop. Otmu bukulipŋaŋe gurâ yawuâk nânŋâm gorâyinŋiop.

⁴ Herotŋe den pat ya nânŋâm hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi ya kerek menduhuyekmâ yuwu sâm âiyongop. “Anitâŋe hâmbâi hânŋângumu gewuap sâmai yamâ kapi wosan tetewuap yakât topŋe eknohoŋetâ nânŋâwe.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Sâmu sâwi. “Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yawu tap.

“Lok kutdâ âlâ tetem galem otbuap yâkât topŋe yuwu. Yâhâmâ Betelem kapi Yuraia hânân yan tetewuap. Yan tetem manmâ Isirae yengât kunyeŋe otmâ galemyon-gowuap. Yakât otmâmâ kapi yakât nânŋâŋetâ yahatbuap.” Yawu kulemguop tap.” Yawu sâwi.

⁷ Yawu sânetâ Herotje naom ya tetemu sâp kâlep me tâlâwâk oap, yakât topje nângâwe sâm pitu watmâ takawi ya yohâk mem dâiyekmâ yuwu sâm âiyongop. “Pitu ekmâ takawi ya sâp girawuân tetemu ekbi?” Sâmu yakât topje ekuwi.

⁸ Ya sânetâ yuwu sâm ekyongop. “Bâiņ, âlepje yen Betelem kapiân ariņet. Ari naom ya ekmâ taka eknohoņetâ nâku yawuâk ari ekmâ herone otbangim mepaewom.” Yawu sâm kâityongop.

⁹ Yawu sâm kâityongomu ba ariwi. Mâtâwân ari endakembâ pitu yaņe kulet sâm dâiyekmu ari emet mâpuņan lanjine hâumu siliņ siliņ sâmu ekbi. Yaņe yâhâpje torokatmâ yawu hâumu siliņ siliņ sâmu ari naom tipine emelan talowân yâhâwi.

¹⁰ Emet kâlehen yâhâ naom ya Mariahât tambonjan tatmu yelemâ herone nângâm mepaewi.

¹¹ Otmu goli, iri sikum, to kukje suksuk âlepje nanje âlâ memâk takawi ya aksihâk gotyetņan kutakum hâwuruwi. Hâwurum âwurem ariwi.

¹² Yawu otmâ im yan awun yuwu ekbi. Herotgâlen purik sâm ari den pat yu ki ekumai sâm Anitâņe ekyongop. Yawu ekmâ yok pilâm mâtâp âlâengembâ ba kapiyenņehen ariwi.

Yosepje Yesu mâmâņeit meyelekmu Aihita hânân ariwi.

¹³ Purik sâm âwurem ariņetâ Yosepje aman im, awun ehop. Awun ekmu Anitâhât aņelo âlâņe yuwu sâm ekuop. “Sâmune nângâ. Herotje Maria nanņahât hâkâņ otmâ hilipguwom sâm nângâm mansap. Yawu gârâmâ gâ yahatmâ imbihe naomge meyelekdâ Aihita hânân ari mannomai. Yan ari manņetâ nâņe den girawu sâwom yakât mambotmâ mannomai.” Yawu sâop.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu emet inânņan Anitâņe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nannaņe Aihita hânân manbuap ya kunmune âwurem takawuap.” Yawu tap.

Aņeloņe Yosep ekuop yanâk imbiņe naomņe meyelekmu Aihita hânân ariwi. Yakât otmâ den, ya bonņe teteop.

Herotgât tembe lâulipņe Betelem yeņgât nanlipyeņe yongowi.

¹⁶ Otmu pitu ekmâ takawi yaņe Herot kâimbonmâ ariwi yakât nângâmu bâleop. Nângâmu bâlemu yaņak Yesu ki manâkgât nângâop. Yawu gârâmâ mâmâņe memu manmu yambu yâhâp pesuk sâop. Yambu yâhâp yakât kâlehen naom titipâ nombotje tetewi. Yakât otmâ Herotje tembe lâulipņe hângânyongomu Betelem kapi otmu kapi tipi tapi ya hâlâņmâ tai yan nimnaom titipâ tetenjetâ yambu yâhâp ki olop ya gurâ kerehâk yongonjetâ muwi.

¹⁷ Otmu emet inânņan umatje ya tetewuap ya ekmâ poropete âlâ, kutje Yeremia sâm, yâkņe yuwu sâm kulemguop yakât bonņe teteop.

¹⁸ “Imbi âlâ, kutje Lahe sâm, yâkât komot yamâ Lama kapiân tetem mannomai ya yeņgât nanlipyeņe yongonjetâ munomai yakât isem tep bâle otnomai. Otmu sâp yanâmâ lohimbi nombotņe ya ekmâ biwi nângân nângânyeņe ki sânduk sâwuap, yawu.”

Yâhâ Herotje sâmu nanlipyeņe kerehâk yongonjetâ muwi yan bonņe teteop.

Yosepje Yesu mâmâņeit meyelekmu Aihita hân pilâm âwurem ariwi.

¹⁹ Otmu Herotje mumu yanâmâ Yosepje Aihita hânân manmâ awun ehop. Ekmu yan Anitâhât aņelo âlâņe yuwu sâm ekuop.

²⁰ “Mariahât nanje hilipguwe sâm kasa otminiop ya emelâk muop. Yakât otmâ imbihe naomge meyelekdâ âwurem Yuraia hânân ariņet,” Yawu sâm ekuop.

²¹ Yawu sâm ekumu hân ya pilâm Yosepje imbiņe naomņe dâiyekmâ Yuraia hânân âwurewi. Yakât otmâ Anitâņe poropete âlâ ekumu kulemguop ya bonņe teteop.

²² Yâhâ Yosepje âwurem ari den pat yuwu nângâop. “Herotje mumu yaņak nanje kutje Akelao sâm, yâkņe âwâņahât welâmņan kinmâ Yuraia yeņgât lok kutdâ mansap.” Yawu sânetâ nângâop. Den ya nângâm nanne hilipgumap sâm gorâwaņgimu Yuraia hân pilâm

ariwe sâmbiwi yâhâp olop. Yawu otmâ im awun ekmu Anitâne yuwu sâmbi ekuop. “Gâ Yuraia hân pilâm âlâengen meyelekdâ arinomai.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâmbi yapâ pilâm Galilaia hânân ari, kapi âlâ, kutne Nasaret sâmbi, yan manbi. Otmu emelâk emet inânjan poropete âlâne den yuwu kulemgup ya bonne yan teteop.

“Yâhâmâ Nasaret kapi ambonne.”

Yawu kulemgup. Yosepne imbinne naomne meyelekmu Nasaret kapiân ari manbi yakât den ya bonne teteop. Otmu yan manjetâ naom ya lok olop.

3

Yoane ne ai topne kalop.

(Mareko 1:2-8 Luka 3:1-18 Yoane 1:19-28)

¹ Yesu lok otmu yanâmâ buku ne Yoane Baptis yâkne ai topne katbe sâmbi Yuraia hân lok ki manmaiângen ari manop. Ari manmu lohimbi dondâne ari ekne sâmbi arinetâ yuwu sâmbi ekyongop.

² “Anitâne tihityene otbe sâmbi oap yakât orotmemeyene kinjon ya kerek betbangim yâkâlen torokatmâ manjet.” Yawu sâmbi ekyongop.

³ Otmu den ya ekyongom gaop yakât emet inânjan poropete âlâ, kutne Yesaia sâmbi, yâkne Yoanehât nângâm lohimbi biwiyene pâron sâmbi kuwihaknomai yakât kulemgup. Den yakât bulâne ya yâkâlen teteop. Den ya yuwu.

“Lok ki manmaiângen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen arinomai ya yuwu sâmbi ekyongowuap. “Lok kutdâne tohowuap yakât kawene mem pitim mâtâp mewanginet. Otmu pumne lau ne uk sâmbi huru ne sâmbi, otbuap yamâ kum kilikmâ mem ârândâ ne merândâ ne tuhujetâ talâk.”

Yawu sâmbi ekyongop. Den yawu kulemgup yakât bulâne ya Yoane yâkâlen teteop.

⁴ Otmu Yoane ne poropete ai ya topne katmâ tuhuwe sâmbi lok ki manmaiângen ari manop. Otmu senne âlâlâ, hâk katipne, me petne, yamâ songo âlâ, kutne kamele sâmbi, yakât somotjane mendenmâ mem kepeiakmâ manminiop. Otmu pet âlâ topne yan ne mem sâhâm kuratguakminiop. Yâhâ sot yamâ nenngopdâ, gonngara ne, otmu dopon yawuya neminiop.

⁵ Otmu lok ki manmaiângen ari manmu nengât kapi kunne Yerusalem ya ambolipne otmu kapi tipi tapi Yerusalem hâlânmâ manbi, otmu Yoran to nombot nombot manbi ya ambolipne nombotjane yâkâlen ariwi.

⁶ Yâkâlen ari orotmemeyene bâlene otmâ gawi ya kerehâk sâmbi teteaknetâ Yoran toen mem katyehop.

⁷⁻⁸ Yawu otjetâ Parisaio otmu Sarukaio lok nombotjane yâkne toen mem katnenehâk sâmbi yâkâlen ariwi. Arinetâ yekmâ yuwu sâmbi ekyongop. “Yenâmâ lok perâkne. Otjetâ bâlem gamap yakât matne Anitâne menjet sâmbi yakât yeneâmâ kinngityenahât otmâ bâlene ya pilai mâne âlepne otbâp. Yawu gârâmâ den yan yu nângânetâ ki ârândâ ne oap.

⁹ Yawu otmâmâ yuwu mon nângânomai, “Nenâmâ Awarahamgât komot bulâne man-sain. Yakât otmâ Anitâne nengât ki nângâm bâleningimap.” Yawu ki nângânomai. Yakât yuwu sâmbi nângânet. Anitâne sâmbi kâ yu ne Awarahamgât komot tetenomaihât dop tap. Yawu gârâmâ yenâmâ ya imbiâk sâmbi. Yakât matne hâmbâi menomai.

¹⁰ Yakât den âlâen hâmbi sâmbi nângânet. Emelâk unam sâmbi katmu tap. Yâhâ nak âlâhât bonne ki kinbuap yamâ kârâm panmu ge mum hâlâlâ ne sâmbi kâlâpne sewuap. Yenâmâ nak yakât dop otmâ mansai.

¹¹ Yakât otmâ yene orotmemeyene bâlene ya sâmbi tetem Anitâhâlen biwiyene kepeinetâ toen mem katyekbom. Lok âlâ irak betnehembâ ai topne katbuap yâhâmâ wâtna pato tatbangiap. Yakât otmâ nâne yâkât itâkat ya gurâ mem kâpek mâ gole-wangiwomgât dop ki tap. Otmu tânguwomgât dop gurâ ki tap. Nâneâmâ yâkât amutgen

manmâ yâhâwom. Yâkneâmâ Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mem ketetyek-buap. Nombotne manman âilongoân mem katyekbuap. Yâhâ nombotneâmâ hâhiwin kakjan katyekmu mannomai.

¹² Otmu den âlâen hâum sâwe. Yeñeâmâ sot ekmâ mem kiwilim komot ikñiâk ikñiâk katmai. Neneñahât pat otmap ya konohân mem hâwuruñetâ tatmap. Yâhâ ki neneñahât pat otmap yamâ mem pilâmai. Yakât dopneâk yâkne taka biwinenñahât topne ekmâ mem kâsipnongowuap yakât topne yuwu. Yâkât tem lâum manmâ yâhânom yamâ ikñan mem torokatnemekbuap. Yâhâ nombotneñe yâkât hâkân otmâ betbangim manmai yamâ watyekmu kâlâwân kionmâ hâhiwin nâñgâmbisâi.” Yawu sâop.

Yoaneñe Yesu mem toen kalop.

(Mareko 1:9-11 Luka 3:21-22)

¹³ Sâp yanâmâ Yesuñe Galilaia hân pilâm Yoaneñe toen mem katnehâk sâm yâkâlen ariop.

¹⁴ Arimu Yoaneñe ekmu umatne otmu yuwu sâm ekuop. “Gâñe nâ toen mem katnekdâ ârândân otbâp. Yamâ gâñe nâhâlen takarâ nâñgâmune umatne oap.” Yawu sâop.

¹⁵ Sâmu sâop. “Anitâñe sâm kalop ya otmutne nâñgâmu ârândân otbuap. Yakât gâ biwi yâhâp ki ot.” Yawu sâop. Yawu sâmu Yoaneñe nâñgâmu ârândân olop.

¹⁶ Nâñgâmu ârândân otmu toen mem katmu ginñan yâhâ kinmutâ yanâk himbim pâron sâmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne kembâ hât gum ge Yesu mâmâñe otbangiop.

¹⁷ Gemu yanâk himbimâmbâ Anitâñe yuwu sâm ekyongop. “Ya ekñet. Yamâ nine nanne ombe bisine. Nâ biwinane yâkâlâk nâñgâman.” Yawu sâop.

4

Satanne Yesuhât biwinahât topne ekbe sâm olop.

(Mareko 1:12-13 Luka 4:1-13)

¹ Otmu weke bâleñe ya yengât kunyene, kutne Satan sâm, yâkne Yesuhât wâtne tatbangiap me bia ya ekmâ biwinahât topne nâñgâwe sâm olop. Yakât otmâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne Yesu dâim lok ki manmaiângen ariop.

²⁻³ Yan ari manmâ gamu, hilâm 40 pesuk sâop. Sotgât po wañgimu wâtne houñ sâop. Yawu otmu yanâk lohotne olâk sâm Satanne yâkâlen ari yuwu sâm ekuop. “Gâ bonñanâk Anitâhât nanne mansat otmuâmâ kât yu sârâ sot otmu nendâ gekbe. Yawu otdâ yanâmâ gâ bonñanâk Anitâhât nanne bulâñe mansat sâwom.” Yawu sâm ekuop.

⁴ Ekumu sâop. “Âlepne yarâke yamâ benne Anitâhât den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe haonmâ ârândân tihitnenne otmap. Yawu gârâmâ sotñak konok wâtneñe miangim manmâ yâhânomgât dop ki tap. Yamâ wongât? Anitâñe den sâm ningimap ya gurâ lâum yâhânom. Yawu otmunne ârândân otbuap yakâ.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya ki nâñgâwom.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu yanâk Satanne dâimu Yerusalem kapi pato yakât opon kâmbukñahât gimbanñan yâhâowot.

⁶ Yâhâm Satanne yuwu sâm ekuop. “Anitâñe sâmu den âlâ kulemgui ya yuwu tap.

“Kâlân kâihan ten sâmapgât Anitâñeâmâ añelolipne hângânyongomu ge tihitge otñetâ ki hiliwahowuat.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ gâmâ bulâñanâk Anitâhât nanne mansat otmuâmâ yupâ soñ pilâm kion. Kiondâ ki gohowuap. Yâhâ gekmâ yuwu nâñgâwom. “O, bulâñanâk lok yuâmâ Anitâhât nanne mansap.” Yawu sâwom.

⁷ Sâmu sâop. “Bâin, den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe tihitnenne otmap. Yakât otmâ “Ihilâk otbe,” ki sânom.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya nâñgâmune tãñat oap.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu pumne gip gipñan dâim yâhâop. Yâhâm yanâmâ hânne hânne lok kutyene pato ya yengât senne âlâlâ dondâ tatiñgiop ya tiripgum yuwu sâop.

⁹“Senje âlâlâ tatmâ arap enda eksat? Nâje yukât kunyenje manman. Gâje mepaenek-buat yanâmâ senje âlâlâ yu gâhâlâk hârok otbuap.” Yawu sâop.

¹⁰Sâmu sâop. “Main, Anitâje den âlâ sâop ya yuwu tap.

“Anitâ pato konohâk tap. Yâk konok mepaenom. Otmu yâkât den konohâk tem lâum hoj bawanjim mannom.”

Den yawu tap. Yakât otmâ gâje den eknohoat ya lâuwomgât dop âlâ ki tap. Gâ pilânekmâ ari.” Yawu sâop.

¹¹ Yawu sâmu pilâm ariop. Pilâm arimu yanâk himbimâmbâ anelo nombotjanje ge tihitje otmâ tânguwi.

Yesuje topje katmâ den kâsikum yinjiop.

(Mareko 1:14-15 Luka 4:14-15)

¹² Ya pesuk sâmu yakât kakjan lok kutdâ âlâ, kutje Herot Antipa sâmu, yâkje Galilaia yengât galem manop. Yâkje sâmu Yoane mem pâi emetjan katjetâ talop. Pat ya nângâm Yesuje yahatmâ Galilaia hânân ariop.

¹³ Yan ari Nasaret kapi ya wangim kapi âlâ, kutje Kapanaum sâmu, kapi yan hân âlâ kutje, Sewulun yet Naptali sâmu, yan ari manop. Otmu Kapanaum kapi yamâ dengân âlâ, kutje Galilaia sâmu, yakât ginjan tap.

¹⁴ Yesuje kapi yan ariop yakât emet inânjan Anitâje poropete âlâ, kutje Yesaia sâmu, den ekumu kulemguop yakât bonje teteop. Den yamâ yuwu tap.

¹⁵ “Sewulun otmu Naptali ambolipje yamâ Galilaia dengân otmu Yoran to nombotgen tai.

¹⁶ Yan tainje biwiyenje manguakmâ kopa olop. Otmu omoj bâlenjan manmâ mumuhât pat otmâ manmâ gawi. Yawuhât otmâ laninjanje siliñ siliñ sâmu biwiyenjan hâumu han sâmu keterakyinjiwuap. Yawu otmu topje ekmâ nângâjetâ biwiyenjan hâuwuap.”

¹⁷ Den yawu tap. Yesuje kapi yan ari manop yan den yakât bulâje teteop. Otmu yan ari manmâ yuwu sâmu ekyongop. “Anitâje tihityenje otbe sâmu oap. Yakât otmâ otjetâ bâlemap ya kerek pilâm biwiyenje yâkâlen katjetâ kinbuap.” Yawu sâmu ekyongop.

Yesuje hoj bawalipje imbât meyehop.

(Mareko 1:16-20 Luka 5:1-11)

¹⁸ Sâp yan lok yâhâp imi ata manowot kutyetje Simon yet Anderea. Atanahât kutjeâmâ Simon otmu yâkâlâk kutje âlâ Petoro sâmai. Yâhâ imineâmâ kutje Anderea sâmu, yâhâmâ dengân tânâmjan ba injan itâje toen pilâm kinowot.

¹⁹ Yawu otmutâ Yesuje yelemâ yuwu sâmu ekyotgop. “Yerâmâ nâhâlen torokatmutâ orowâk manmâ yâhânom. Sâp yiwerenje yuâmâ injan dâim mansawot. Yâhâ nâje meyeleksan yanâmâ nâhât wâtnan kinmâ lok meyekmutâ nâhât komolân torokatno-mai.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu yanâk inangât senje âlâlâ mem manowot ya aksihâk pilâm Yesu walowot. Watmutâ orowâk manbi.

²¹ Yapâ arain mâne imi ata âlâ mem teteyelekbi, kutyetje Yakowo yet Yoane sâmu, Yeweri nanyâhâtje. Yâhâmâ âwâyetje orowâk injan itâje gârem kinbi.

²² Yawu otmutâ Yesuje yotgonmu in yawu âwâyetje pilâm yâkâlen torokatmutâ ariwi.

Yesuje lohimbi dondâ mem hengemyongop.

(Luka 6:17-19)

²³ Yesuje Galilaia hânân miti emetje tatmâ arap yan yâhâm gem Anitâje tihitnenje oap yakât den pat âlepje ekyongop. Otmu lohimbi mesek otmâ umatje topje topje yanje mem bâleyekmu manbi ya hengemyongop.

²⁴ Yawu otmâ manop yakât den pat ya hân âlâ, kutje Siria sâmu, yan pen pen sâmu ariop. Pen pen sâmu arimu nângâjetâ yanak kapi ambolipjanje yawuâk kundat mesek topje topje otbi ya meyekmâ yâkâlen takawi. Weke bâlenjanje mângâeyehop. Me kopa

otbi. Me sen birik yongom manop. Lok yawuya ya n̄rehâk meyekmâ yâkâlen tohonetâ heŋgemyongop.

²⁵ Heŋgemyongop yakât den pat sâŋ haŋ tuhonetâ Galilaia ambolipne, otmu ya hâlân̄mâ kapi bâlâk n̄rek tatmâ arap, ya yengât kutyeŋe pato âlâmâ Dekopoli sâŋ, ya ambolipnaŋe yâkâlen tohowi. Otmu âlâmâ Yuraia, ya ambolipne. Otmu kapi pato Yerusalem ya ambolipne. Otmu kapi tipi tapi Yoran to nombot nombot tatbi ya ambolipnaŋe menduhuakmâ Yesuhâlen ariwi.

5

Yesuŋe hoŋ bawalipne den ekyongop.

¹ Otmu lohimbi dondâŋe menduhuakmâ tatnetâ Yesu iknîâk pumŋan yâhâop. Yâhâ tatmu hoŋ bawalipne yâhânetâ yuwu sâŋ ekyongop.

² “Den bonne sâŋmune nânġânet.

Tepnenne herone otmu mannom. (Luka 6:20-23)

³ Biwi nânġân nânġânyenaŋe yenaġât nânġânetâ gemap. Yeneâmâ yuwu nânġânomai. “Nenâmâ emelâk Anitâŋe himbimgât pat kuningiop. Yakât otmâ yâk orowâk mannom.” Yawu nânġâm we âlep nânġânet.

⁴ Yâhâ we bâle nânġâm isem manmai yenâmâ hâmbâi Anitâŋe mem biwi sânduhân katyekbuap. Yakât otmâ tepyeŋe herone otmu mannomai.

⁵ Meŋetâ huruŋ huruŋ otmap ya yen hâmbâi Anitâŋe meyekmu yâk orop manmâ yâhâmbisâi yakât we âlep nânġâm mannet.

⁶ Otmu Anitâhât den ya girawu otmâ lâune sâŋ yakât nânġâm manmai. Yâhâmâ hâmbâi Anitâŋe mâmâŋe otyiŋgimu manmâ yâhânomai. Yakât otmâ biwiyene herone olâk.

⁷ Buku nombotnaŋe kasa otyiŋgiŋetâ umam sâyiŋgimai ya gurâ hâmbâi yawuâk Anitâŋe meyekmâ umam sâyiŋgiwuapgât biwiyene herone olâk.

⁸ Otmu Anitâhâlen biwi nânġân nânġânyenaŋe kepeim denne tiŋâk lâum manmâ gamai yamâ hâmbâi Anitâŋe meyekmu orowâk mannomai yakât biwiyene herone olâk.

⁹ Otmu bukulipyene orop biwi nânġân nânġânyenaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmai. Yawu mannetâ buku nombotnaŋe hionakmâ ahone sâŋ otnetâ yan mem lohotne tuhuyekmai yamâ hâmbâi Anitâŋe meyekmâ “Nine nanne baratne bulâŋe,” yawu sâwuap. Yakât biwiyene herone olâk.

¹⁰ Otmu Anitâhât den lâum mannetâ torehenlipyenaŋe nânġâm bâleyiŋgim mem ge katyekne sâŋ mem âlâlâ tuhuyekmai. Yawu otyiŋgiŋetâ ki lohotne otmai. Yamâ Anitâŋe himbimgât pat kuyiŋgiop. Yakât biwiyene herone olâk.

¹¹ Otmu nâhâlen biwiyenaŋe kepeim mannetâ lohimbi nombotnaŋe hakyenân sâŋ mem bâleyeknomai yanâmâ yuwu nânġânomai.

¹² “Âo, bonnanâk. Anġoân emelâk Anitâhât poropete yawuâk otyiŋgiŋetâ bâleop. Yawuâk sâp yiwerene gurâ otningimai. Yawu gârâmâ yakât hâmeŋe hâmbâi himbimân manman kârikne menom.” Yawu nânġânomai. Yakât otmâmâ biwiyenaŋe herone olâk.

Kâtembe otmu lambe yakât dop (Mareko 9:50 Luka 14:34-35)

¹³ Yengât topyeŋe teteâkgât den âlâen hâum sâŋmune nânġânet. Kâtembe ihim solân hoŋmunne yanâmâ sot ya nemunne launenŋan memap. Dop yawuâk yenâmâ lohimbi hohetyenân mannetâ yan yekmâ Anitâ herone nânġâwanġinomai. Yâhâ kâtembe helenân ki hikum ikainom yanâmâ pâlâmne otbuap. Yawu otmu girawu tuhmunneâmâ âlâkuâk ukenne otbuap? Yamâ ki orotne. Pâlâmne oap yaŋe âlâ yu me ya tuhmunne ukenne âlâ tetewuapgât dop bia. Yawu otmâ pâlâmne oap sâŋ pilâmunne arimap.

¹⁴ Otmu yakât topnje tetem henjenjuâkgât den âlâen hâum sâmunen nânghânet. Lohimbi hânjan kulemjan mansai ya yengât lanjinje otmâ mannomai. Otmu kapi pato âlâ pumje sok sohân tatbuap. Yâhâ ambolipnaje kasa yengât senyenjan âlâ ari misinjguraknomaihât dop ki tap. Yawu.

¹⁵ Otmu âlâen hâum sâwe. Lambe âlâ saum emet kâlehen katmunje kâtâpnjan tatbuapgât dop ya gurâ ki orotnje. Lambe saum heleen gâitmunje kinmâ sem lanjinje yanâmâ ekmâ gem yâhâmain.

¹⁶ Yakât otmuâmâ lambe ya lanjinje pilâmap, me kapi pato tetekjan tatmap yakât dopneâk yeje Anitâhât den lâum manjetâ manmanyene ekjetâ ârândâj otmu awonnenje himbimân tatmap ya mepaenomai. Yawu.

Anitâje girem den Mose ekumu kulemguop yakât topnje

¹⁷ Otmu âlâ sâmunen nânghânet. Yejeâmâ nâhât yuwu mon nânghâm mansai. “Anitâje girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop. Otmu poropetelipje den ekyongomu kulemguwi yamâ mem ge katbe sâm oap.” Nâhât yawu mon nânghâm mansai. Nâ ya otbehât bia. Nâje ya mem ge katbongât dop ki tap. Nâje sâwi ya lâum manmune bonje teteâkgât otman.

¹⁸ Yakât yuwu sâwe. Hân himbim tatmâ yâhâwuap. Yâhâ girem den yamâ yawuâk tat tat kârikje tatmâ yâhâwuap. Tatmâ yâhâwuap yakât bulâje tetewuap yanâmâ, hân himbim otmu senje âlâlâ kerek biatmâ metewuap.

¹⁹ Yakât otmâ lok âlâ me âlâje girem den konohâk lonjâenomai yakât bulâje ki menomai. Otmâmâ buku nombotnaje yawuâk otmâ manjet sâm meme sâsâ tuhuyekmâ mannomai yaje hâmbâi yakât matje himbimân yâhâ lok geheje otnomai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje girem den ya biwiyenaje tinjak lâum manjetgât tânyongom mannomai yaje himbimân yâhâ lok yâhâ yâhâje otnomai.

²⁰ Yakât topnje yuwu sâmunen nânghâm henjenjujet. Yeje Anitâhât den lâune sâm Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaione otmai yan ki torokatnomai. Yâkne den perâkne sâmai. Yenâmâ Anitâhât den bulâje ya lâum manmâ yanjak himbim manman yakât bulâje menomai. Yawu.

Buku oranjim mannom.

(Luka 12:57-59)

²¹ Otmu Moseje girem den kulemguop yakât topnje ekyongomune nânghânet. Girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâje buku âlâ kujetâ mumbuap. Yamâ papatolipyenaje meyekmâ den âiân katyekjetâ tosa pato menomai. Yawu.”

²² Yawu gârâmâ yuwu sâmunen nânghânet. Lok âlâ me âlâje buku âlâhât nânghâm bâlenomai yamâ Anitâje yawuâk nânghâm bâleyingiwuap. Otmu lok âlâ me âlâje buku âlâhât nânghânetâ gemu mem ge katmai yamâ papatolipyenaje mem den âiân katyekmâ den yinginomai. Otmu lok âlâ me âlâje buku âlâhât kuk otmâ mem ge katnomai yamâ kâlâpgât pat otnomai.

²³⁻²⁴ Yakât topnje yuwu sâmunen nânghânet. Yengâlen gâtje âlâ me âlâje Anitâ hon bawangine sâm otnomai yan buku âlâje lok âlâhât nânghâm bâlem manbuap ya nânghâmu tetemu anjôn buku ya orop biwi konohâk otmâ yakât kakjan hon bawanginomai. Yawu.

²⁵ Yakât âlâ yuwu sâwe. Yengât buku âlâ me âlâje kuk otyingim den âiân katyekne sâm kiapgâlen arinomai. Yamâ in yawu ari mâtâwân yekmâ sâm tetenjetâ kaok nanjanjinomai. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ kiapgâlen den sâm tetemu mem pâi emetjan katyekbuap.

²⁶ Pâi emetjan tatmâ yeje ombeân kiâk kârik kârikje genomai. Kiapje pâi emetjan tatnomai sâm sâp katyinjgiwuap ya pesuk sâmu yanâmâ genomai.

Ekjâle ekjâle yakât topnje

²⁷ Otmu den âlâ sâwe. Mosenje girem den âlâ kulemguwân yuwu tap. “Lok âlâ me âlâne bukulipyene yengât imbilipyene ki yekmâ otnomai.” Yawu tap.

²⁸ Yakât otmâ nâne yuwu sâmunen nângânet. Yengâlen gâtne âlâ me âlâne biwiyenan imbi âlâhât nanjai yamâ emelâk biwiyenane otmâ tâpikguai lok yane tosa miai.

²⁹ Yakât otmâ nâne den mâmâne âlâ yuwu sâwe. Bulâne hâum gusuhutmâ pilânomai ki sâwe. Lok âlâ me âlâne hemgât pat otmaihât senne nombolâk bâlewuap. Yakât otmâ senne bâlewuap yaok hâum gusuhutmâ pilânomai. Wongât? Matne umatne memaihât. Yawu otmâmâ senne âlâ âlepne oap yanahâk mâtâp tân tângâk watmâ manman kâriknan arinomai.

³⁰ Otmu hiliwahom hemgât pat otmaihât yawuâk bâte ne nombot yane otmâ bâlewuap yamâ hârem pilânomai. Wongât? Bâle nan yan kionmaihât. Yawu otmâmâ bâte ne nombotne âlepneâk tatbuap yane âi tân tângâk tuhum manman âlonngoân arinomai. Yawu.” Yesune den yan hâum sâop.

Lokne imbi ne ki pilaknomai.

(Mataio 19:9 Mareko 10:11-12 Luka 16:18)

³¹ Otmu den yuwu torokalop. “Nombotnane yuwu sâmai. “Lok âlâne imbi nait manmâ yâhâromawot yamâ nângâmu umatne otmu imbi ne ya imbiâk pilâwuap. Pilâwuap yakât topne kulemgum bâte nan katmu ariwuap.” Yeneâmâ yawu sâmai.

³² Yakât otmâ nâne yuwu ekyongomune nângânet. Lok âlâ me âlâhât imbi nane âlepne nanne manmap. Ki otmâ tâpikgumap ya imbiâk watmu arimu lok âlâne imbi ya hârem membuap yamâ lohimbi ya orowâk tosa mendomawot.” Yawu sâop.

Sâm kârikne ki tuhunomai.

³³ Otmu den âlâ torokatmâ yuwu sâop. “Emelâk tâmbâlipnennane yuwu sâm alahuminiwi. “Nen Anitâhât sennan wuân me wuân otne sâm, sâm kârikne tuhunom yakât otmâ yawuâhâk otnom.” Yawu sâminiwi.

³⁴ Yakât nângâmunen bâleap. Yawu gârâmâ yiwerene yene Anitâhât sennan wuân me wuân otne sâm, den sâm kârikne tuhunomai yan wahap âlâ me âlâhâlen ki gâitmâ sâm kârikne tuhunomai. Yâhâ yakât topne yuwu tap. Himbimân Anitâhât manman tap. Yawu gârâmâ yene yan ki gâitmâ sâm kârikne tuhunomai.

³⁵ Otmu Anitâne hânân tatmap. Yakât otmâ hânân ki gâitmâ sâm kârikne tuhunomai. Yerusalem kapi ya gurâ Anitâne tatmawâk. Yakât otmâ Yerusalem kapi pato ewan gurâ ki gâitmâ sâm kârikne tuhunomai.

³⁶ Yakât yuwu sâmunen nângânet. Yenâmâ Anitâ bia, yenâmâ lok. Yakât otmâ somotyene iwit kaok ya sânetâ helen gâwu gâwu otbuapgât dop ki tap. Me somotyene helen gâwu gâwu ya sânetâ iwit kaok tetewuapgât dop gurâ ki tap.

³⁷ Yawu gârâmâ yene wonân me wonân gâitmâ sâm kârikne tuhunomaihât dop ki tap. Anitâ konok manmanyenahât ambone tatmap. Yawu gârâmâ denyene bonnanâk sânomai. Yawu sânetâ nângânetâ ârândân otmu pesuk sâwuap. Yawu.

Mem âlâlâ tuhuneneknetâ yakât matne ki kâpekyinginom.

(Luka 6:29-30)

³⁸ Otmu den âlâ kulemguwi ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâhât kasanane senne nombot ya hâum gusuhutmâ pilâmu yâku yawuâk matne senne nombolâk hâum gusuhutbanjiwuap. Me lok âlâne buku âlâhât sâtnene ya kum parandan pilâmu yâku yawuâk matne kum parandan pilâwuap.”

³⁹ Yawu tap. Yakârâmâ nâne yuwu sâmunen nângânet. Lok âlâ me âlâne buku âlâ mem yawu mângânetâ yakât matne ki kâpekuap.

⁴⁰ Otmu âlâ sâwe. Lok âlâ me âlâne ambonahât bâne hân meyingim yanak kiapgâlen meyekmâ arinomai. Meyekmâ arinetâ mâtâwânâk yene hân âlâkuâk yinginetâ pesuk sâwuap.

⁴¹ Otmu den âlâen hâum sâmunen nângânet. Lok âlâ me âlâne yenje itâ pare miakmâ umat karat otnomai yan yuwu mon sânomai. “Tânnongom itâ pare mem ari ninginjet.” Yawu sâm ekyongonetâ ihilâk denyenjen nângâm hewewenjak mem ari katyeknomai.

⁴² Otmu lok âlâ me âlâne yu me ya ninginjet sâm ulityongonomai yamâ in yawu yinginomai. Me lok âlâ me âlâne senje âlâlâ ekmâ kandi mene sâm âiyongonomai yamâ ihilâk yinginomai. Yawu otmâ manjetâ ârândân otbuap.

Kasalipnenne yengât nângâm buku otyinginom.
(Luka 6:27-28,32-36)

⁴³ Otmu den âlâ yuwu sânetâ nângâmain. “Lok âlâ me âlâne buku otyinginomai yamâ yengu tep herone nângâm buku otyinginomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne kasa otyinginetâ yengu yawuak kasa otyinginomai.” Yawu sâmai.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yakât nângâmune ki ârândân oap. Yakât otmâ yuwu sâwe. Anitâne lohimbi âlepne otmâ manmai ya tânyongomap. Otmu lohimbi bâlene ya gurâ yawuak tânyongomap. Yakât otmâmâ yenje kasalipyenjen ihilâk buku otyinginomai. Otmu lok âlâ me âlâne Anitâne mem bâleyehâkgât sait kakyenjan pilânomai yamâ Anitâne lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâne Anitâne mem bâleyehâkgât sait lohimbi kakyenjan Anitâne pilânomai yamâ lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâne mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yenje ya yengât umam sâyinginomai. Umam sâyingim himbim awonnenne ulitgunetâ herone nângâyingim nine nanne baratne bulâne mansai sâm meyekbuap.

⁴⁶ Otmu yakât âlâ sâwe. Takesi meme lok nombotjanje perâk sâm lohimbi kâityongom tewetsenjen kombo meyingimai ya yeknetâ lok bâlene otmâ. Yâkne bukulipyenjen tânyongom mansai. Otmu lok nombotjanje yen orop buku konok manne sâm tânyongonetâ yengu yakât matje yâk konok tânyongomai. Yawu otmâ yakât nângâmune ki ârândân otmap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok nombotjanje nângâm bâleyingimai yamâ yenje buku ki otyingimai. Yawu otmâ yakât nângâmune yawuak ki ârândân otmap.

⁴⁷ Otmu torokatmâ sâwe. Yenje lok nombotje orop buku ki orangimai. Yawu otmâ yan bukulipyenjen ya orowâk buku orangimai yamâ nângâmune ki ârândân oap. Lok nombotje Anitâhât ki nângâmai yanje gurâ yawuak otmâ.

⁴⁸ Yawuhât yuwu sâmunen nângânet. Himbim awonnenjanje manman uwawapne bia otmap. Yengu manman yan torokatmâ manjetâ ârândân otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

6

Nembe kalem yakât topne

¹ Yesune den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipyenjanje yengât nângâyinginjetâ yahalâkgât yâk yengât senyenjanâk kinmâ lohimbi umburuk manmai ya tânyongonomai. Lohimbinjen yehâhât nângânetâ yahatmu yawu otmâ manmai yamâ Himbim Âwâyenjanje yekmu dondâ bâlemap.

² Yawu gârâmâ lok nombotjanjen senjen âlâlâhât pâin guin otmâ manmai. Yawu manmai yamâ lohimbinjen neneknetâ yahalâk sâm lohimbi nombotjen biwiyenjen kurihiakmainjen lok senyenjan kinmâ nembe kalem otyingimai. Yakât otmâ Anitâne yakât hâmenjen ki yingimu menomai. Yawu sâwuap. “Emelâk yeknetâ yahalopgât pesuk yap. Âlâmâ ki tap.” Yawu sâwuap.

³ Yakât otmâ yenjen lok nombotjen senjen âlâlâhât pâinmai ya nembe kalem otyingine sâm tihângen kinmâ tânyongonetâ yan bukulipyenjanjen yakât topne ki yekmâ nângânomai.

⁴ Yawu otjetâ Anitâne tihângen ekmapnen yekmâ yakât matjen âlepnen yingiwuap.” Yesune yawu sâop.

Anitâ orop den otnom yakât topne yuwu tap.
(Luka 11:2-4)

⁵ Den âlâ yuwu sâop. “Yeje yok pilâm kinmâ Anitâ ulitgunomai. Yâhâ lok nombotŋaŋe yeje topyeŋe kurihim lok senyeŋan kinmâ bukulipnenŋaŋe nengât nâŋgâŋetâ yahalâk sâŋ sâtŋak Anitâ ulitgumai. Yeje yawu otnomai otmuâmâ Anitâŋe hâmbâi yuwu sâŋ ekyongowuap. “Emelâk lohimbi senyeŋan otŋetâ yan yekŋetâ yahalop. Yakât otmâ pesuk yap. Âlâmâ ki tap.” Yawu sâwuap.

⁶ Anitâ ki ekmain yâkŋeâmâ biwinenŋe ekmap. Yakât otmâ yeje yâk orop den huhune sâŋ yan yok pilâm tatmâ ekuŋetâ nâŋgâyiŋgiwuap.

⁷ Yakât nâŋe yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yeje ulitgune sâŋ biwi yâhâp otmâ ki ulitgunomai. Lohimbi Anitâhât topŋe ki nâŋgâm enŋat yâhâp manmaiŋe yuwu nâŋgâmai. “Nenŋe den pâŋe konok gurâ sâŋmunŋe Anitâŋe ki nâŋgâningimap.” Yawu nâŋgâm den dâiak dâiahâk otmâ.

⁸ Yeje yâkŋe otmai yawu ki otnomai. Yeje âwâyeŋe ki ulitgunetâek biwiyenahât topŋe emelâk nanŋap.

⁹ Yakât yeje yuwu mon sâŋ ulitgum mannomai.

“Himbim awonŋenŋe, topge âlâ kândâkdâek tap. Yakât nâŋgâm mepaehekmâ mannom.

¹⁰ Gike sâtŋât otmâ anelolipŋaŋe haonŋmâ ârândânŋ honŋ bahihimai yawuâk nenŋe gurâ tem lâuhihim mannom.

¹¹ Otmu gâŋe hilâm ârândânŋ tihitnenŋe otmâ dopnenŋanâk ningimat.

¹² Otmu lohimbi nombotŋaŋe mem bâlenenekmâ tai ya yeŋgât nâŋgâm umam sâyiŋgim tosayeŋe pilâyiŋgimain yakât dopŋeâk gâŋe umam sâningim tosanenŋe pilâningiwuat.

¹³ Otmu Satannŋe kendâningimu otmunŋe bâlemap sâŋ ulitgohoaingât mâtâp meningi.” Yeje yawu sâŋ Anitâ ulitgum mannomai.” Yawu sâop.

¹⁴ Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi nombotŋaŋe sâŋ bâleyiŋgim mem ge katyeknomai ya yeŋgât yeje tosayeŋe pilâŋetâ yakât otmâ himbim âwâyeŋaŋe yen gurâ tosayeŋe yawuâk pilâwuap.

¹⁵ Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yakât nâŋgâm yeje matŋe yiŋgine sâŋ otmâ mannomai yamâ himbim âwâyeŋaŋe yen gurâ otŋetâ bâlewuap yakât matŋe kêpekyiŋgiwuap.

Bukulipnenŋaŋe nâŋgâningiŋetâ yahalâkgât ki nâŋgânom.

¹⁶ Den âlâ yuwu sâop. Lok nombotŋaŋe yeŋahâlâk nâŋgâŋetâ yahatmu topyeŋe kurihiakmâ yuwu nâŋgâmai. “Nenŋe Anitâ ulitgunom yanâmâ lohimbiŋe nenekmâ nâŋgâningiŋetâ yahalâkgât sot barahâk tatmâ ulitgunom.” Yawu nâŋgâmai. Yamâ Anitâŋe nâŋgâmu ki ârândânŋ otmu yuwu sâwuap. “Emelâk bukulipyenŋaŋe yekmâ nâŋgâyiŋgiŋetâ yahalop yanŋak pesuk yap. Âlâ ki tap. Yakât otmâ matŋe ki yiŋgiwom.” Yawu sâwuap.

¹⁷ Yawu gârâmâ yen yawu ki otnomai. Yenâmâ sot barahâk tatmâ Anitâ ulitgum yan toŋe kun kundenyeŋe piriakmâ somotyene hâluluakmâ âilonŋo tatmâ ulitgunomai.

¹⁸ Yawu otmâ mannomai yanâmâ yeje sot barahâk tatnomai yakât topŋe bukulipyenŋaŋe ki yekmâ nâŋgânomai. Yawu otnomai yamâ awonŋenŋe Anitâ biwinenŋahât topŋe nâŋgâmapŋe yakât matŋe yiŋgiwuap.” Yawu sâop.

Senŋe âlâlâ tatningiap ya ki alitnom.

(Luka 12:33-34)

¹⁹ Yesuŋe den âlâ yuwu sâŋ ekyongop. “Hângât senŋe âlâlâ iri sikum me hop sambe tatiŋgiap yaŋe biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe mem dâimu yanâk arimu manmai. Yamâ talane kumap, me seloŋe hâremap, me bumbungumap me kombo otmai. Yakât otmâ yeje tatningiâk sâŋ ki aliraŋginomai. Otmu biwiyene yan ki ariwuapgât nanŋan.

²⁰⁻²¹ Yeje biwi konohâk otmâ nembe kalem oraŋginomai. Orotmeme ya otŋetâ Anitâŋe yekmu ârândânŋ otbuap. Otmu himbingât pat kuyiŋgiop ya bonŋe menomai. Yawuhât

Anitâhâlen biwi nângân nângânyenja kepeim manjetâ ârândâj otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

*Sennenje yamâ lambehât lanjinje yakât dop oap.
(Luka 11:34-36)*

²² Den âlâen yuwu hâum sâop. “Senyene yamâ lambe lanjinje yakât dop oap. Senyene ya âlepne tatmu yan bam gamai.

²³ Yâhâ senyene gara garane pik sâwuap me senyene bok sâwuap, yanâmâ mâtâp tâpikgum hewukjan kionnomai. Yakât yuwu sâmune nângânet. Biwiyenan Anitâhât lanjinje panmap ya bok sâmapgât biwi nângân nângânyene galemahom manman âlepneâk torokatmâ manmâ yâhânomai. Biwi nângân nângânyenja pâlâmne otmâ omoje kurihiwuap yamâ manman bâlenjan yâhâ hiliwahonomai. Yakât yeje ya ot-maihât biwi golâek mannomai. Yawu.”

*Anitâne tihitnenje otmâp. Yakât otmâ ki gorâningimu mannom.
(Luka 16:13 Luka 12:22-31)*

²⁴ Den âlâen yuwu hâum sâop. “Lok konokne lok kutdâ yâhâp yetgât âi menduhum ki tuhuyitgiwuap. Âlâhât biwiñane kepeim herone kakjan tuhuwanjiwuap. Yâhâ âlâhârâmâ hâkân kakjan nep ya ki tuhûm henjenguwuap. Yakât topne yuwu sâwe. Hângât manman me iri sikum yan biwiyene arimu manmainje girawu otmâ Anitâ tem lâuwangim mannomai? Yamâ ki orotne.” Yawu sâop.

²⁵ Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Yengât manman yamâ Anitâne emelâk senje âlâlâ lâtâkuyingimu manmai. Yakât otmâ yuwu ki nângânomai. “Nenne sot wosapâ ba mem tetenom? Me iri sikum me âlâlâ ya girawu mem tetem manmâ yâhânom.” Yawu ki sâm biwi yâhâp otmâ gorâ kakjan mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Kembâ yekmain. Yâhâmâ âi kalam ki tuhûm hâhiwin nângâmai. Yamâ himbim ambonane haonmâ ârândâj sot yingimâp. Yenâmâ nâihât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Otmu yen gurâ yawuâk Anitâne haonmâ ârândâj tânyongom gamap.

²⁷ Yawu gârâmâ yehâhât girawu mannom sâm yakât ki nângâm kiwiliñ otnomai.

²⁸ Yeje iri sikum me sângum lawa lawa yan biwi nângân nângânyene hikunjetâ dondâ bâlewuap. Yakât topne yuwu sâmune nângânet.

²⁹ Hahop ekmain. Hahop yamâ titi pan pan pilâmu ekmunne âilonjo lonjo otmâp. Yâhâ emelâk lok kutdâ âlâ, kutne Solomon sâm, yâkne hâk katipne kulem melem mânunakmâ manop. Yane hahop surine sekne âlepne tetemap yakât dopne gurâ ki miop.

³⁰ Yâhâ hahop surine ekmunne âilonjo otmâp. Yawu gârâmâ ikñahâk ki yahatmâ titi pan pan otmâ kuririn sâm kinmap. Anitâne nângâopgât yawu kinmap. Yiwereneâmâ tetem âilonjo kinbuap. Yâhâ pek sâwuap yanâmâ hânân ge tâtuk sâwuap. Yenâmâ hahopgât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Yakât otmâ biwiyenja yuwu ki nângânomai. “Anitâne pâlâmne otmâ ki tihitnenje otmâp.” Yawu ki nângâm mannomai.

³¹ Yakât yuwu sâmune nângânet. Bulânanâk Anitâne haonmâ ârândâj tihitnenje otmâ yâhâwuap. Yakât biwi yâhâp ki otnomai.

³² Yawu gârâmâ lok nombotne Anitâhât topne ki nângâmainje sângum me iri sikum me senje âlâlâ yakât nângânetâ yahatmap. Yawu otjetâ ki ârândâj otmâp. Yakât otmâ otmaiân yeje ki torokatnomai.

³³ Yeje yuwu nângânomai. “Bulânanâk Anitâne haonmâ ârândâj tihitnenje otmâp.” Yawu nângânomai. Otmu lohimbî nombotne Anitâhâlen biwiyenja kepeinet sâm yâkât den ekyongonjetâ nângânomai. Yawu otmâ manjetâ himbim awonnenje topyene nângâmapne dopyenan yingimu ki umburuk mannomai.

³⁴ Yeje umatne topne topne teteyingiwuawân “Girawu otnom me wuân teteningiwe sâm oap?” Yawu nângâm ki biwi yâhâp otmâ nângâm kiwiliñomai. Senje âlâlâ hândâhân

tetewuap yamâ hândâhângât pat. Otmu âun teteap yuâmâ âungât pat. Yawu gârâmâ torokatmâ manmâ yâhânomân hâmenenŋe kinbuap me bia yamâ himbim awonŋenŋaŋe ikŋak nâŋgâmap. Yakât ki gorâningimu nenŋe biwi yâhâp otmâ nâŋgâm ketet manmâ yâhânom.” Yesuŋe yawu sâop.

7

Bukulipnenŋe ki sâm hâreyiŋginom.

(Luka 6:37-38,41-42)

¹ Yesuŋe den âlâ torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâŋe yeŋgât den sâm hâreyiŋgiwuap. Yakât otmâ yeŋe lohimbî yeŋgât den ki sâm hâreyiŋginomai. Yâhâ yeŋe buku nombotŋe sâm hâreyiŋginomai yamâ yeŋe otnomai yakât dopŋeâk Anitâŋe yen sâm hâreyiŋginomu matŋe menomai.

² Yâhâ yeŋe senŋe âlâlâ yu me ya otyiŋginomai. Dop ya tâŋ tâŋâk Anitâŋe yen gurâ mem purik katyiŋgiwuap.

³ Yakât topŋe nâŋgâŋetgât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Gâŋe bukukahât senŋan wahap tipiŋe tap ya ekbuat. Otmu gike sengan gurâ wahap tipiŋe pato tap ya ki eŋakmâ nanŋanŋimâk bukukahât yuwu mon sâuwat.

⁴ “Buku. Sengan wahap ya hâluhum pangihiwe.” Gâ yawu mon sâuwat otmuâmâ lok perâkŋe.

⁵ Gike sengan wahap pato tap ya hâluhum pilakmâ yanâmâ bukukahât senŋan wahap tatbuap ya hâluhum pilâwanŋiwuat. Wongât? Yuwuhât. Gâŋe gike orotmemehe bâleŋe yakât nâŋgârâ tâŋât otmap. Yawu gârâmâ bukukahâŋe otmu kiŋgoŋ otmap ya ekdâ dondâ bâlemap. Yawu otbuat yamâ ekmune ki ârândâŋ otbuap.” Yawu sâop.

⁶ Yâhâ den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenŋe sotnenŋe sâsâŋe ya um yan buku ondop yeŋgât soso ya wanŋmunŋe nembuapgât dop ki tap. Yamâ wongât? Nenŋe um wanŋmunŋe nembuap yanak purik pilâm nen ningiwuap. Yâhâ âlâen hâum sâwe. Bau hulin hâkŋe ki kilikmain. Hâkŋe ki kilikmaingât otmâ hâknenŋe kukŋe ki nâŋgâmap. Gârâmâ mem lohotŋe tuhune sâm sot um wanŋnom yamâ purik sâm ningiwuap. Yakât topŋeâmâ yuwu. Nenŋe Anitâhât pat kukuŋe ya lok ihilâk ki katyiŋginom.” Yesuŋe yawu sâop.

Tihit Amboŋe yamâ Anitâ

(Luka 11:9-13)

⁷ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe wuân me wuângât nâŋgâm Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim ulitgunjetâ âlepŋe nâŋgâyiŋgiwuap.

⁸ Otmu âlâen hâum sâwe. Yeŋe buku âlâhât emelan yâhâne sâm, “Wâe tat me?” sâŋetâ nâŋgâyiŋginomu emet kâlehen yâhânomai. Yakât dopŋeâk Anitâ ulitgunjetâ nâŋgâyiŋgiwuap. Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim ulitgumai yamâ âlepŋe nâŋgâyiŋgiwuap. Otmu pâin guin otmai yamâ âlepŋe ikŋak mâmâŋe otyiŋginomu biwiyenŋe sânduk sâuwap. Otmu yâkâlen torokatne sâm otnomai ya gurâ âlepŋe meyekbuawâk.

⁹⁻¹⁰ Otmu den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâhât nanŋaŋe po wanŋgimu âwâŋe ulitgumu yan âwâŋaŋe ki nenenŋe ya wanŋbuapgât dop ki tap.

¹¹ Otmu yen nombotŋaŋe Anitâhât topŋe ki nâŋgâm heŋgenŋumaine nan baralipyenŋe yawu otyiŋginomai. Anitâ awonŋenŋe himbimân tatmapŋe nen ikŋiâk ikŋiâk topnenŋe ekmâ nâŋgâmap. Yakât otmâ yeŋe otyiŋginomai ya wangim lok âlâ me âlâne yu me yakât ulitgunjetâ ya gurâ tâŋ tâŋâk yiŋginomai.

¹² Den ekyongoan yukât emelâk Mose otmu poropete yaŋe Anitâhât den kâsikumu yiŋginomai. Yakât topŋe yuwu tap. Bukulipyenŋe tânyongonŋetgât nâŋgâmai yeŋe gurâ nâŋgâmai dop yawuâk tânyongonomai.” Yesuŋe den yawu sâm ekyongop.

*Mâtâp yâhâp
(Luka 13:24)*

¹³ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. Hiliwaho hiliwaho kapi yakât mâtâp yamâ pen penâk kinmap. Lok dondâne yan arimai.

¹⁴ Yâhâ manman kârikjahât kapi yakât mâtâp yamâ gâwik gâwikne otmu bârâñ bârâñ, yanâmâ lok sambeñe ki arimai. Lok konok konokne arimai. Yenâmâ manman kârikjahât mâtâp ya ekmâ nângâm watmâ arinomial.

*Nak topne topne
(Luka 6:43-44)*

¹⁵ Otmu âlâ sâmune nângâñet. Poropete lok nombotñane engatyenñak otmâ den imbiâk sâm ekyongomai. Yanêâmâ lohimbiñe nenekmâ topnenne nângâmai sâm moroakmâ orotmemeyene bâleñe kurihim mansai. Topyene teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok yamâ orotmeme yawuya otmâ lok hilipyongone sâm otmâ. Yakât lok yawuya yengât topyene ekmâ nângâm galemeyene tiñâk otmâ henñenñunomai.

¹⁶⁻¹⁸ Yâhâ yeñe topyene nângâñetgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Nak esenñe omoñ omoñ pilâmap yanâmâ bonñe bâleñe ki kinmap. Yâhâ nak esenñe gimbanñumap yanâmâ bulâñe âlepñe âlâ ki kinmap. Bia yakâ. Yâhâ kiatñe manam ki otmap. Otmu manamñe kiat ki otmap. Otmu giñ gârârâñ yanñe ham ki otmap. Otmu hamñe giñ gârârâñ ki otmap. Yamâ topyene ikñiâk ikñiâk.

¹⁹ Yawuhât nak âlâ bonñe bâleñe yamâ kârâm pilâmunñe mum harañ harañ otmu kâlâwân umunñe semap.

²⁰ Yeñe den yu nângâm henñenñum poropete lok perâkñe engatyenñak otmâ imbiâk sâmai ya yekmâ topyene nângâm henñenñunomai. Yawu.

*Lohimbi perâk
(Luka 13:25-27)*

²¹ Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbi dondâñe mepaenekmâ nohonmâ manmai ya kerekñe himbimgât pat ya ki otnomai. Himbim awoñnahât tem lâum manmaineâmâ himbimân yâhânomai.

²² Yâhâ lok dondâñe sâp pato tâlâhuwuawân yan yuwu mon sâm buiakmâ eknohonomai. “Kutdâ, gâ nângâ. Nenñe denge sâm hañ pilâmunñe ariop. Otmu gâhât âi tuhum weke bâleñane lok mângâeyehop ya watyিংimunñe gaiakmâ ariwi. Gâñeâmâ mâmâñe otningirâ kulem topne topne mewin.” Yawu sâm buiaknomai.

²³ Yawu sâñetâ nâñe matñe yuwu sâm purik pilâyিংiwom. “Nâ yeñe den yai ya nângâmune ki teteap, pâpguan. Yeñe nâhâlen biwiyenñe ki kepeim manbi gârâmâ nâhât komot bulâñe ki otmâ mansai. Yeñe orotmeme kiñgoñ mañgoñ manminiwi yakât keterakñetgât nanñan,” sâwom.

*Lok nângân nângânñe orop otmu lok kopa
(Luka 6:47-49)*

²⁴ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lok âlâ me âlâñe nâhâlen ganetâ den ekyongomune nângâm henñenñum lâumainñe dop yuwu mansai. Lok nângân nângânñe orop yanêâmâ emet tuhune sâm hân kendâm saran kâkâlep yanñe kânângâm emet tuhuñetâ tiñ tiñ kinbuap.

²⁵ Yawu gârâmâ to mososoñ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya ñiwiñ ñiwiñ sâm ki putuk sâwuap. Yenâmâ dop yawuya.

²⁶ Âlâmâ purik pilâm sâwe. Lok âlâ me âlâñe nâhât den nângâñetâ nahat otmu betbangim manmai, lok ya yengât topyeneâmâ yuwu. Lok kopa nombotñane emetyene tuhune sâm hân kendâm saran kakñeâk kânângânomai.

²⁷ Yawu tuhuñetâ emet ya saranñe kandi kinbuap. Yakât otmâ mososoñ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya putuk sâm ge imbuap. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuŋe Anitâhât sâtġât sâop.

28-29 Yesuŋe Anitâhât sâtġât den ya topŋambâek sâŋ tetem ekyongop. Ekyongomu nâŋġânetâ sâtŋe otmu yuwu sâwi. “Anitâhât sâtġât topŋambâek yap yuŋe Mosehât girem kâsikum ningimai ya kerek yengât dop ki oap. Yuâmâ âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

8

Lok âlâ hâk bâle tetewangimu manop ya Yesuŋe heŋgeŋguop.

(Mareko 1:40-44 Luka 5:12-14)

¹ Yesuŋe den ya sâŋ pesuk pilâm pumŋehembâ gemu lohimbi dondâŋe watmâ ariwi.

² Otmu sâp yan lok âlâ hâk bâle tetewangimu manopŋe Yesu ekmâ yan gotŋan bam yuwu sâŋ ekuop. “Lok pato, ġâŋe sârâ kundat topŋe topŋe biatningiwuapġât dop tap. Yawu sâŋetâ naŋgan. Yawuhât nâŋġânihirâ hâk bâle yuŋe pesuk sânihiâkġât naŋgan.” Yawu sâŋ âikuop.

³ Yawu sâmu walipġum yuwu sâŋ ekuop. “Nâŋġâhilian. Âlepŋe, walipġohomune hâk bâle biatġihiâk.” Yawu sâŋ walipġumu yanâk biatbaŋġimu âlepŋe olop.

⁴ Yawu otmu Yesuŋe yuwu sâŋ ekum hâŋġânguop. “ġâmâ otġihian yukât den pat bukulipġe nombotŋe ki sâŋ tetem ekyongowuat. Hotom umai yengâlenâk arirâ hâkġe eknomai. Yawu otmâ yan Moseŋe hotom u uhât girem den kuleŋguop ya lâum Anitâhât hotom umbuat. Hotom undâ ġekmâ yuwu sânomai. “O, lok hâk bâle tetewangioŋ ya emelâk biatbaŋġiap. Girawu otmâ yawu oap?” Yawu sâŋmâmâ yakât topŋe nâŋġânomai.” Yawu sâŋ hâŋġângumu ariop.

Yesuŋe hoŋ bawa âlâ heŋgeŋguop.

(Luka 7:1-10)

⁵ Yesuŋe yapâ pilâyekmâ gem ari ikŋe kapi tipŋe Kapanaum yan yâhâmu Roma tembe lâu yengât kunyeŋe âlâŋe yâkâlen ari yuwu sâŋ ekuop.

⁶ “Lok pato, nâhât hoŋ bawa âlâ mesek sâtrŋan kinsap.

⁷ Sâmu sâop. “Âlepŋe ari heŋgeŋguwom.”

⁸ Sâmu sâop. “Lok pato, nâ lok âlepŋe bia. Yakât ġâŋe nâhât emelan ariwuatġât ki naŋgan. Yuânâk tatmâ denâk sârâ hoŋ bawane ya âlepŋe otbuapġât naŋgan.

⁹ Yâhâ nâ nineâmâ lok patonahât tem lâuwangim yâkât amutgen manman. ġârâmâ patonaŋe nâ ġurâ buku nombotŋe yengât kunyeŋe sâŋ nihimu manman. Yakât otmâ nâŋe tembe lâulipne âlâ me âlâ yuken me yaken ariŋet sâŋmune âlepŋe nâhât tem lâunihim arimai. Me âi wuân me wuân tuhuŋet sâŋ âi yingiman ya ġurâ âilonġo tuhumai. ġâmâ lok pato. Yakât otmâ denâk sârâ âlepŋe otbuapġât naŋgan.” Yawu sâop.

¹⁰ Den yawu sâmu Yesuŋe nâŋġâmu ewe membe olop. Nâŋġâmu ewe membe otmu Isirae lohimbi betŋan sâwi ya yuwu sâŋ ekyongop. “Wâtne pato tatnihiap yakât nâŋġâm Roma lok yuŋe biwi yâhâp ki oap. Yakât yuwu naŋgan. Isirae yengâlen ġâtŋe âlâ me âlâŋe lok yuŋe oap yuwu âlâ ki otŋetâ yekman. Lok yuŋe nâhâlen biwiŋaŋe kepeim den yap yu ekmune âilonġo oap.

¹¹ Yakât otmâ yuwu sâŋmune nâŋġânet. Hâmbâi lok topŋe topŋe, emetsenŋe ġa takamap yakembâ otmu purik sâŋmap yakembâ taka himbimân yâhâ tâmbâlipyenŋe Awaraham, Isaka otmu Yakop yâk orop hâk sânduhân tatmâ heron maron manŋetâ Anitâŋe tihityenŋe otbuap.

¹² Yawu ġârâmâ emelâk Anitâŋe yengât sâŋ pat kuyingioŋ ya lok ondop mem yingimu yenġâmâ hâmbâi belâŋgen ari hem nâpumŋan kionġmâ hâhiwin bâlenŋe nâŋġâm hu halak tuhunomai.” Yawu sâŋ ekyongop.

¹³ Benŋe tembe lâu ya yuwu sâŋ ekuop. “ġâŋe biwihe nâhâlen katsat yakât bulâŋe emetgan ari tetemu ekbuat.” Yawu sâmu ba ariop. Sâp yanâk yâkât hoŋ bawa mesek kuop ya hâkŋe sânduk sâmu âlepŋe olop.

*Yesuŋe Petoro hewunŋe mem henŋenŋuop.
(Mareko 1:29-34 Luka 4:38-41)*

14 Ya pesuk sâmu yapâ ari Petoro hewunŋe mesek pato kumu hâkŋe kâlâp otmu talop. Yakât Yesu ekunetâ emelan yâhâop.

15 Yâhâ wâimu kundatŋe biatmu hâkŋe sânduk sâop. Yawu otmâ sot um yinŋimu newi. Um yinŋimu nem tatŋetâ yan emetsâpŋe olop.

16 Emetsâpŋe otmu sombemân yâhâ kinop. Kinmu kapi ambolipŋe weke bâleŋaŋe mângâeyehop ya lâuyekmâ yâkâlen ariwi. Yawu otŋetâ Yesuŋe sâmu weke bâleŋaŋe ya yenŋâlembâ gaiakmâ ariwi. Yâhâ kundat otbi ya gurâ yawuâk yâkâlen dâiyekmâ arineta henŋemyongop.

17 Yawu olop yamâ emet inânŋan poropete âlâ, kutŋe Yesaia sâmu, yâkŋe den kulemguop ya yan bonŋe Yesuhâlen teteop. Yamâ yuwu.

“Mesek otmu hâhiwin topŋe topŋe teteningiop yamâ yâkŋe mâmâŋe otninŋimu tisi mesek biatningiop.”

Den yakât bulâŋe teteâkgât Yesuŋe lohimbi kinŋitŋe orowâk mem henŋemyongop.

*Lok yâhâp Yesu watde sâmu olowot.
(Luka 9:57-60)*

18 Mem henŋemyongomu lohimbi dondâŋe mem hawam mewam tuhuwi. Yawu otŋetâ kapi ya pilâm âlâengen arine sâmu yakât hon bawalipŋe ekyongomu waŋga mem denŋân hâtikgum ariwi.

19 Yawu otŋetâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi âlâŋe yuwu sâmu ekuop. “Gâ yuken yaken otbuat yamâ nâ orowâk.”

20 Sâmu sâop. “Nine topne hâum pâpŋuatgât yuwu sâmune nânŋârâ keterahâk. Sonŋoâmâ nak duwiŋan imai. Yâhâ nâiâmâ nak kakŋan kerem tatmai. Yâhâ nâmâ Anitâŋe hânŋânnohomu ge mansan yamâ emet âlâ ki tatnihiap. Yakât otmâ gâ orowâk arinom otmâmâ girawu otnom?” Yawu sâop.

21 Yawu sâmu yanâk lok âlâ yâkâlen ba yuwu sâmu ekuop. “Lok pato, nâ awonŋe bâleap yakât gâ nânŋânihirâ ari kurihiwe. Kurihim âwurem takamune orowâk arinom.” Yawu sâop.

22 Sâmu sâop. “Yawu ki tap. Lohimbi nombotŋe pâlâmŋe biwi manmâ Anitâhât den ki lâum manmai yaŋe kurihinŋet. Yâhâ gâmâ yiwerenŋe nâ orowâk arirehât nanŋan.” Yawu sâop.

*Yesuŋe siru kuwanŋimu nân nân sâop.
(Mareko 4:36-41 Luka 8:22-25)*

23 Den yawu sâmu tin pilâm yahatmâ hon bawalipŋe meyekmu orowâk ariwi.

24 Arim tatŋetâ denŋân tânâmŋan siru pato pilâmu to dondâ bâleop.

25 Yawu otmu waŋga kâlehen to gemu guhulakbe sâmu olop. Guhulakbe sâmu olop yan Yesu waŋga hâmeŋan aman pâlâmŋe iop. Aman im tatmu hon bawalipŋaŋe mândem yuwu sâmu ekuwi. “Pato, tonŋe harannongomap. Yakât yahatmâ tânnongo,” sâmu mândewi.

26 Mâdenŋetâ sâop. “Wongât yen kinŋityenahât oai? Anitâŋe haonŋmâ ârândânŋ tihitenŋe otmap yakât topŋe yen ki nanŋai me? Wongât biwi yâhâp oai? Nânŋe yenŋât galem tatman yakât yu ya otŋetâ tânyongowomgât dop ki tap” yawu mon nanŋai?” Yawu sâmu yahatmâ siru ya kuwanŋimu to yaŋe nân nân sâop.

27 Nân nân sâmu ekŋetâ sâtŋe otmu yuwu sâwi. “Bâe, lok yukât topŋe girawu? Siru kuwanŋimu denŋe lâum sânduk sâmu to yaŋe nân nân yap.” Yawu sâwi.

*Yesuŋe weke bâleŋe watyekmu gaiakmâ bau yenŋâlen ariwi.
(Mareko 5:1-17 Luka 8:26-37)*

²⁸ To nâñ nâñ sâmu dengân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutje Gerasene sâmu, yan ariwi. Yan ari wangaembâ lâum kionmâ arinetâ lok yâhâp sumângembâ takamutâ enakbi. Yâhâ ya yetgât topyetneâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâlenaje mângâyelekmu sâp kâlep manmâ gaminiowot. Lohimbi dondâne mâtâp tete yelemâ kinjityenahât otmâ ge tiok taok otmâ mâtâp âlâengembâ ba ariminiwi. Topyetne yawu.

²⁹ Yesu orop enakbiân weke bâlene mângâyelekbiye yuwu sâmu ekuwi. “Gâ Anitâhât nanne mansat. Gârâmâ gâne hâhiwin umatne ningiwuat yakât sâp ki tâlâhuap. Yakât gâne girawu otningiwe sâmu takat?” Yawu sâwi.

³⁰ Yâhâ ya hâlânâmâ bau kinjitne orowâkne tomot tuhum kinbi.

³¹ Tomot tuhum kinjetâ yekmâ yuwu sâmu Yesu ekuwi. “Gâne watnenekbe sâmu oat otmâmâ âlepne watnenekdâ bau enda yengâlen ari karaknom.” Yawu sâwi.

³² Sânetâ sâop. “Âlepne nanjai yawuâk otjet.” Yawu sâmu yâk yetgâlembâ gaiakmâ bau ya yengâlen ge karakbi. Yawu otjetâ bau yane sururuk sâmu ba hem patoembâ tâwon sâmu dengânân kionjetâ haranyongop.

³³ Haranyongomu yan bau galemyongom manbiye ekmâ sururuk sâmu ari kapi ya ambolipne ekyongowi.

³⁴ Ekyongonetâ nângâm kuk otmâ Yesune pilâyekmâ âlâengen ariâkgât nângâm kapiyenambâ toho yakât ekuwi. Yawu.

9

*Yesune lok parene yâkât tosa pilâwangiop.
(Mareko 2:1-12 Luka 5:17-26)*

¹ Yawu nângâm ekunetâ Yesune honj bawalipne meyekmu kapi ya pilâm wangaen yâhâm âwurem ikne kapi, kutje Kapanau, yan ariwi.

² Ari kinjetâ yapâ lok parene âlâ mem gerelân katmâ lâum yâkâlen ariwi. Lâum arinetâ Yesune biwinahât topne ekmâ nângâm lok parene ya yuwu sâmu ekuop. “Anitâne tosahe yiwerene pilâhihiap.” Yawu sâop.

³ Yawu sâmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotnane den sâop ya nângânetâ bâlemu yuwu sâwi. “Anitâ ikjak konok tosanenne âlepne pilâningimâp. Lok yunjeâmâ Anitâ mem ge katmâ wangiwe sâmu oap. Yawu otmu ki ârândân oap.” Yawu sâmu Yesuhât nângânetâ bâleop.

⁴ Nângânetâ bâlemu biwiyenahât topne ekmâ yan yuwu sâmu ekyongop. “Yene nâ nekjetâ lok bâlene otmu yan biwiyenane yawu nanjai. Ya nângâmune ki ârândân oap. Yakât yuwu sâmune nângânet.

⁵ Wuân âi tuhumune eknetâ dopnan otbuap? Yuwu mon sâmu ekuwom. “Nâne tosahe pilâhihian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom.

⁶ Yakât nine topne yuwu sâmune nângânet. Nâ Anitâne hângânnohomu gewangât tosayene pilâyingim mansan. Anitâne âi sâmu nihop yukât topne ekmâ nângânetgât oan.” Yawu sâmu ekyongop. Yawu sâmu ekyongom topne ekmâ keterakjetgât lok parene ya yuwu sâmu ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmu senyenânâk yahatmâ geretne lâuakmâ ariop.

⁸ Arimu lohimbi nombotnane Yesune Anitâhât wâtjan kinmâ âi miop ya eknetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmuâmâ “Lok yu ki orotne oap.” Yawu sâwi. Yawu sâmu yan Anitâ mepaewi.

*Yesune lok tosayene orop dâiyekbe sâmu giop.
(Mareko 2:13-17 Luka 5:27-32)*

⁹ Yesune yapâ arimâmâ lohimbi yengâlen takesihât tewetsenne meyingiminiwan nâhâlen tohop. Nâmâ Mataio. Yan tatumune yâkne nekmâ yuwu sâmu eknohop. “Nâhâlen

torokatdâ orowâk mandehât nanġan.” Yawu sâam eknohomu nâne yanâk yahatmune orowâk ariwit.

¹⁰ Ari nâhât emelan yâhâ sot nende sâam otmâ sâamune kâlehen yâhâwit. Yawu otmutne hoġ bawalipne kerehâkne net watnelekmâ gaġetâ orowâk kâlehen yâhâwin. Tatmunne sâp yanâk bukulpne otmu lok nombotne ândâp kârik otmâ Mosehât girem den ki lâum manminiwi yâkne nengâlen gaġetâ orowâk menduhuakmâ sot newin.

¹¹ Nem tatmunne Parisaio lok nombotne nen aposolo neneknetâ ki ârândân otmu âinongowi. “Wongât Yesune lok bâlene yen orop menduhuakmâ lau konok niai?” Yawu sâam âinongowi.

¹²⁻¹³ Yawu sâam âinongoġetâ Yesune den ya nângâm yuwu sâam matne ekyongop. “Anġoân topne katmâ Anitâne sâamu lok âlâne kulemgup yamâ topne yuwu. “Yene orotmemeyene bâlene me tosayenahât otmâ hotom ya uġetâ nângâwan. Yamâ âlepne oap. Yane yu ya âlâ ki oap. Otmu yamâ wahap tâġât. Gârâmâ yene biwiyenane konohâk otnomai yamâ ârândân otbuap.” Yawu sâop. Den topne yawu tap. Yakât otmâ den âlâen hâum sâamune nângânet. Lok mesekyene bianje dokta yengâlen ki arimai. Lok kundatyene orop me hâhiwin teteyingimapeâmâ dokta yengâlen arimai. Yakât topne yuwu sâamune nângânetâ keterahâk. Yengâlen gâtne nombotne yuwu sâamai. “Nen lok âlepne, orotmeme âilonġo lonġo otmâ mansain.” Yawu sâamai. Yawu gârâmâ lok yawuya yengât sâam ki gewan. Gârâmâ nâmâ yene lok bâlene sâam betyongoġetâ manmai yawuyane Anitâhâlen biwiyene katġetgât gewan.” Yawu sâop.

Yesuhât hoġ bawalipne sâp sâsânan sot barak ki manminiwi. orotmeme âine yane dop konohâk ki oawot.

(Mareko 2:18-22 Luka 5:33-39)

¹⁴ Yawu sâamu Yoane Baptis orop manbine ga yuwu sâam Yesu âikuwi. “Nen Anitâne nângâningimu âlepne olâkgât sâp sâsânan sot barak manmain. Otmu Parisaio lok yawuâk otmai. Yâhâ gâhât hoġ bawalipganeâmâ sot kutakamai?” Yawu sâawi.

¹⁵ Sânetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâamune nângânet. Lok patone imbi miakbe sâam bukulpne meyekmu orowâk menduhuakmâ sot um nem herone otnomai. Sot um nem herone otnomaiân sot barak ki tatnomai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyene taka bukuyene kuġetâ mumbuap yanâmâ engat hako nângâm sot barak mannomai. Yakât yuwu sâamune nângânet. Yiwereneâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ tep âlep nângâmai. Yâhâ hâmbâi mâne nâ nohoġetâ mumbom. Sâp yan engat hako nângânomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâam kinmâ orotmeme embânân anġoân otmâ manmâ gawi ya otmu ikne orotmeme âine kâsikum yingiop yane ki lâuahowot. Yakât yâhâp yâhâp ya menduhum lâunomaihât dop ki olop. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Nenne sot me salup me âlâlâ hâpu golâenâk mânunmâ titâkgum umunne sem heġenġumap. Yâhâ nenne hâpu tekaġan mânunmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekaġe ya sem huhumu sot yamâ golâ kinmap.” Yawu sâop.

¹⁷ Otmu âlâen yuwu hâum sâop. “Otmu imbi âlâne lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu sâp kâlep tatmâ hângine otbuap. Otmu yakât kakġan tâk âine orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osomâmâ senne âlâlâ mem mânunbuawân yan dâimu tiririk sâamu tok sâuwuap. Yakât otmuâmâ tâk âinġajak menduhum lowaimain. Lowaim iri osom senne âlâlâ umatne mânunnomân yamâ dâimu ġirik ġirik sâam ki tok sâuwuap. Yâhâ hângine otmu âine menduhunom yamâ dâimu titâk sâuwuap. Yamâ ki orotne.” Yawu sâop.

Imbi âlâ mesek umatne tetewangpne Yesuhât sângum walipgum âlepne olop.

(Mareko 5:22-43 Luka 8:41-56)

¹⁸ Yesune den yawu sâam ekyongom kinmu yanâk Yura nengât patonenne âlâne ga yuwu sâam ekuop. “Baratne yiwereneâk pârâk sân sânak bâleap. Yakât gâne mem yahatbuatgât nanġan.” Yawu sâop.

¹⁹ Yawu sâmu Yesuñe yahatmâ nen hoñ bawalipñe menenekmu ariwin. Arimunñe imbi âlâ watnenehop yâkât topñeâmâ yuwu.

²⁰ Imbilipnenñe emetsenñe ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenñe ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp pesuk sâop.

²¹ Yâhâ imbi yañe Yesuhât betñan watmâ ari biwiñane yuwu nâñgâop. “O nâ Yesu tetekñan mem wâiwom yamâ ki orotñe. Anjolakmangât ki wâiwom. In sâñgumñeâk walipgum âlepñe otbe.” Yawu nâñgâop.

²² Yawu nâñgâm watmâ arimu Yesuñe sâñgum bârârâhâk kâlep mânunahop. Yan ari sâñgum potonñan in walipgumu engatñe kakñambâ olelem ekmâ yuwu sâop. “Wa, toune, gâñe yiwerenñe biwihanñe nâhâlen kepeiat. Yakât otmâ Anitâñe nâñgâhihimu hepge san yap.” Yawu sâmu ekuop. Yawu sâmu yanâk âlepñe olop.

²³ Nenñe yapâ gem ari lok galemñahât baratñe bâleop yâkât emet ya hâumâk otmâ ariwin. Arimunñe emet yakât kâlehen lohimbi dondâñe kahân tatmâ isem we bâle pato nâñgâwi.

²⁴ Yawu otmâ isem tatñetâ yuwu sâmu ekyongop. “O, baratyetñe yuâmâ ki bâleap. In aman pâlâmñe iap. Yakât yen yahatmâ yaehen kionet.” Yawu sâmu ekyongop. Yawu sâmu ekyongomu nâñgâñetâ nahat otmu girinbangiwi.

²⁵ Girinbanginjetâ senñan genjetâ hâñgânyongomu yaehen gewi. Genjetâ mumunambâ mem yahalop.

²⁶ Otmu kulem miop yakât den pat ya sâmu haok tuhunjetâ kapi gotñe tete ya ambolipñane den pat ya nâñgâwi.

Lok yâhâp senyetñe suk sâmu ehowot.

²⁷ Yesuñe kapi ya pilâm arimu lok yâhâp senyetñe bok sâsâñe yañe kulem miop yakât den pat nâñgâm betñan ari yuwu sâmu ekuowot. “Wâe, Dawitihât sen. Netgât tepge nâñgâ. Gâñe âlepñe tânnotgowuatgât dop tap me bia? “Yawu sâowot.

²⁸ Yawu sâmu âikum yañak Yesuhât kâñe munñeâk nâñgâm watmâ emelan gam yâhâowot. Yâhâmutâ yuwu sâop. “Nâñe sâmunne senyetñe suk sâmu emet galemñe ekde sâmu nanğawot, me bia?” Sâmu sâowot. “On, yawu nanğait.”

²⁹ Yawu sâmutâ senyetñan wâim yuwu sâop. “Nâhâlen biwiyetñane nâñgâm kepeiwot yakât bulâñe teteyitgiâk.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu senyetñe suk sâmu emet galemñe ehowot. Ekmutâ yuwu sâmu ekyotgop. “Kulem yetgâlen tetemu eksawot yu ki sâmutâ pen pen sâmu nâñgânomai.”

³¹ Yawu sâmu ekyotgop yamâ iliwetmâ den pat ya sâmu tetemutâ pen pen sâmu arimu lohimbi dondâñe nâñgâwi.

Lok kopa âlâñe den olop.

³² Yâhâ Yesu pilâm arimutâ yanâk lok âlâ Yesuhâlen mem takawi. Mem taka yuwu sâwi. “Lok yuâmâ weke bâleñane mângâemu den pâpgum kopa otmâ manmap,” sâwi.

³³ Yawu sâñetâ weke bâleñe watmu gaiakmâ arimu launñe hâreakmu den huhuop. Den huhumu ekmâ kinbiñe alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nen embâñambâek kulem yuwuya âlâ ki tetemu ekmâ gamain.” Yawu sâwi.

³⁴ Yawu otmuâmâ Parisaio nombotñane Yesuñe kulem miop ya ekmâ nâñgâñetâ bâlemu yuwu sâwi. “O, yuâmâ weke bâleñe ya yeñgât amboyanñe mâmâñe otbangiap. Yakât otmâmâ weke bâleñane den tem lâuwanğim gaiakmâ arim kinsai.” Yawu sâwi.

Lok nombotñe âlâñe tânnongonjetgât Anitâ ulitgumunñe katyehâk.

³⁵ Yesuñe kapi ya pilâm kapi tipi tapi tatmâ arap ya biwiñan miti emetñe tap dopñan yâhâm gem Anitâñe tihityenñe otbe sâmu oap yakât den pat âlepñe ekyongom manop. Yâhâ lohimbi nombotñe mesek me hâhiwin topñe topñe teteyinğiop ya gurâ henğemyongop.

³⁶ Hengemyongom yekmâ biwiñaje yuwu nângâop. Lama galemyeñe bianje ihilâk mahilâk manmai yakât dopñeâk lohimbi gurâ amboyeñe bia otmu ihilâk mahilâk manmâ gai. Yawu manñetâ yekmâ tepñe nângâyinñiop.

³⁷ Tepñe nângâyinñim nen hoñ bawalipñe den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Kalamân sot pato tap. Yâhâ bonñe mem menduhunomaihât lok getek âlâ.

³⁸ Yakât otmâmâ yeñe kalam amboñe, Anitâ, ulitgunjetâ âlâkuâk lok katyekbuap. Katyekmu yen orowâk tânahom nep ya tuhunomai.” Yawu sâm eknongop.

10

Yesuñe hoñ bawalipñe meyekmâ âi sâm yinñiop.

(Mareko 3:13-19 Luka 6:12-16)

¹ Yesuñe nen hoñ bawalipñe kâiân yâhâp menenekmu bamunñe yuwu sâm eknongop. “Weke bâleñaje lohimbi mem mângâyeyekbuap yamâ yeñe watyinñinomai. Me mesek me hâhiwin topñe topñe teteyinñimu hengemyongonomai.” Yawu sâop. Yawu sâm ningim yan mâmâñe otninñiop.

² Otmu nen aposolo menenehop nengât kutnenñe yamâ yuwu. Simon yâkât kutñe âlâ Petoro sâm, imiñe Anderea, otmu Yeweri nanyâhâtñe, kutyetñe Yakowo yet Yoane.

³ Otmu âlâmâ Pilip, otmu Batolomaio, Toma, otmu âlâmâ nâ Mataio. Nâmâ angoân lok yengâlen takesihât tewetsenñe meminiwan. Otmu âlâ Alipaio nanñe Yakowo, âlâmâ Taraio.

⁴ Âlâmâ Simon, yâhâmâ komot âlâen gâtñe topyeñe yuwu. Roma lok ya yengât hâkân otmâ watyekne sâm otmuniwi yan gâtñe. Otmu bâiñeâmâ Yurasi yamâ Karioto kapiân gâtñe. Yâkñeâmâ Yesuhât betñehen kionñop ya.

Yesuñe hoñ bawalipñe hângânyongomu ariwi.

(Mareko 6:7-13 Luka 9:1-5)

⁵ Otmu Yesuñe nen hoñ bawalipñe den âlâen hâum yuwu sâm eknongom hângânnongop. “Lama ya yengât galem ki otñetâ yanâmâ hiliwahomai. Dop yawuâk Isirae lohimbi nombotñe yu hiliwahone sâm oai yakât yâk yengâlen tâñ tâñâk ari tânyongonomai.

⁶ Tânyongom Anitâñe tihityeñe otbe sâm oap yakât den pat ekyongonomai.

⁷ Yawu gârâmâ yeñe angoân Samaria otmu pâku lohimbi yengâlen ari nep ki tuhunomai. Isirae ambolipñe nenñanâk yâhâm gem nep tuhunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâm yan nep denñe yuwu sâm ningiop. “Lohimbi munomai yawuya sâñetâ mu-muñambâ yahatnomai. Me nombotñe kundat otmâ mansai ya mem hengemyongonomai. Me hâk bâle otmâ mansai ya gurâ mem hengemyongonomai. Me weke bâleñaje mângâyeyekmâ mansai. Yawuya watyinñinomai. Yawu otyinñinomai yakât hâmeñe mene sâm ki nângânomai. Ninak mâmâñe otyinñim yakât hâmeñe ki meman yakât yengu yawuâk hâmeñe ki menomai.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ âi topñe katne sâm bât barak arinomai. Howan ki mem tinañgunomai. Me hâk katipñe me pet ya hourâ hourâ gurâ ki miakmâ arinomai. Me kâi katipñe katmâ yakât kakñan âlâ ki menomai. Hâkyenñan tatbuap yawuâhâk. Me itâkat ki golenomai. Me natik ki miakmâ arinomai me tewetsenñe hakyenñan ki tatbuap. Lok âlâ me âlâñe nep tuhunomai yakât hâmeñe sâm yinñinjetâ meñetâ ârândânñ otbuap. Yakât otmâ inâk arinomai.

¹¹ Otmu angoân hângânyongomune arinomai yan kapi ambolipñaje yuwu mon sânomai. “Wongât takai yakât topñe sâñetâ nângâne.” Yawu sâm âiyongonjetâmâ yeñe âlepñe topñe ekyongonomai. Topñe ekyongonjetâ lok âlâ me âlâñe emelan dâim yâhâ katyekñetâ yanâk tatnomai.

¹² Dâim yâhâ katyekñetâ yanâmâ yuwu sânomai. “Anitâñe tihityeñe otmu yâkât wâtñan kinmâ yâhâm heronñe kakñan mannomai.” Yawu sânomai.

¹³ Otmâ yâkne yekmâ herone nângâyngim denyene nângâne sânomai yamâ âlepne yâk yengâlen bulâne tetewuap. Yâhâ nombotnajeâmâ denyene nângânetâ gemu betynginimai. Yawu otynginetâ yengu yawuâk betyngim arinimai.

¹⁴ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonetâ nângânetâ gemu bet pilânomai. Nângânetâ gemu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâne matne umatneâk yingiwuap. Yakât otmuâmâ yeje kâiyenjan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek mejetâ gewuap. Ya gemu betyngim pilâyekmâ arinimai. Arinetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nângânimai.

¹⁵ Yakât yuwu sâmune nângânet. Sâp patoen Anitâne Sotom otmu Gomora kapi ambolipnaje orotmemeyene bâlene otminiwi yakât matne yingimu menomai. Gârâmâ yeje kapi âlâen arinetâ betynginimai. Yamâ ya yengât tosa ya tatyngiwuap. Yakât matne Anitâne hâmbâi umatne dondâ yingiwuap.” Yawu sâm eknongop.

Umatne âlâlâ teteningimu yan ki lohotne otmâ mannom.
(Mareko 13:9-13 Luka 21:12-17)

¹⁶ Otmu Yesune nen topnenne nannganginehât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lama yamâ pâlâmne kinmai. Yâhâ sosomeâmâ sâtne bâlene tatmai. Yawu gârâmâ lama yaje dâiakmâ arinimai yamâ sosome yingim neyekbuap. Dop yawuâk nâne hângânyongomune sâtne metne kâlehen arinimai. Arinimai yan kingityenjahât otmâ biwi yâhâp ki otnomai. Yakât âlâ torokatmâ sâwe. Songo âlâ kutne hewam yamâ nângân nângânne tapgât ekmâ nângâm galemahomap. Yakât dopneâk yengu yawuâk biwiyenaje golâek manmâ sâtne metne ekmâ kewewetmâ galemahom mannomai. Yâhâ nâi kopa yamâ kopa kum den biaek tatmu ekmain. Yenâmâ yakât dop manmâ nep lohotjan tuhum mannomai.

¹⁷ Nep tuhum miti emetne tap dopnan hawangum nep tuhum mannomai. Nep tuhum mannetâ kapi ambolipnaje kasa otyngim den âiân katyekmâ yongonomai. Yawu otynginetâmâ biwiyene ki orotok sâwuap.

¹⁸ Otmu yakât âlâ torokatmâ sâwe. Yeje nâhât den yu lâum mannetâ yakât meyekmâ kiapgâlen ari den âiân katyekmâ mem âi pâi tuhuyeknomai.

¹⁹ Mem âi pâi tuhuyeknomai yan “Den mâtâpne girawu watmâ sâm ekyongomunne nângânetâ keterakyngiwuap,” yawu nângâm ki gorâyngiwuap.

²⁰ Sâp yanâmâ Awojnennaje ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nângân nângânyenjan katmu nâhât den pat âlepne ekyongonomai.

²¹ Otmu sâp yan umatne topne topne teteyngiwuap yakât yuwu sâmune nângânet. Imi ata yengahâk ahom hionaknomai. Yakât otmâ dâiakmâ kiap yengâlen ari den âiân karaknomai. Otmu âwâ nan yengahâk ahom hionaknomai. Hionakmâ lok kunne yengâlen ari den âiân karaknomai. Den âiân karaknetâmâ nombotne mem âlâlâ tuhuyekmâ yongonetâ munomai.

²² Yakât torokatmâ âlâ sâwe. Yen orop biwinnenaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yakât otmâ nâ mem âlâlâ tuhuneknetâ hâhiwin nângâman yakât dopneâk yen gurâ hâhiwin yinginimai. Hâhiwin yinginetâ yanâmâ hâkyene ki ihiwe ihiwe otmu lohotne otmâ betnihinimai. Yeje kârihem kinnomai yanâmâ Anitâne meyekmâ manman kârikjan katyekmu mannomai.

²³⁻²⁵ Yâhâ mitihât kasanje yen meyekmâ den âiân katyekmâ yongom watyeknetâmâ kapi ya pilâm âlâen arinimai. Yâhâ mem âlâlâ tuhuyeknetâ hâhiwin kakjan mannomai. Hâhiwin kakjan mannomai yakât den âlâ yuwu sâmune nângânet. Kasalipyenaje taka nimnaomlipyene me âwâ mâmâlipyene yamâ kapam dop konohâk yongonomai. Yakât nimnaomlipyene kapam hewewen yongonomaihât dop ki tap. Yâhâ papatolipyene me lok inje ya gurâ yawuâk dop konohâk tuhuyeknomai. Lok kunne me hon bawalipyene ya gurâ yawuâk. Otmu ninahât sâwe. Nâmâ kunyene otmune yeje nâhât den tem lâum

hoŋ banihim mansai. Gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe nâhât imbiâk yuwu nâŋgâm hilipgu-mai. Nâhâtŋe weke bâleŋe yeŋgât kunyeŋe kutŋe Satan, otmâ kutŋe âlâ Besewulu yaŋe mâmâŋe otbaŋgimu âi yu mem manmap yawu nâŋgâmai yamâ imbiâk nâŋgâmai. Yeŋgât gurâ dop yawuâk nâŋgâm kasa otyiŋim mem âlâlâ tuhuyekmâ mem ge katyeknomai. Yakât otmâ den âlâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋeâmâ Isirae kapi ambolipŋe yeŋgâlen âi ki tuhumm pesuk pilâŋetâek Awonŋaŋe yâhâpŋe hâŋgânnohomu gewom. Yâhâ nâhât komolân gâtŋe âlâ me âlâŋe ki lohotŋe otmâ pilânekâm âlâhâlen ariwuapŋe yakât matŋe âlepŋe menomai.

Nimbilam yâhâp ki otnom.
(Luka 12:2-7)

²⁶ Yawuhât den yu torokatmâ sâwe. Tihâŋgen wahap yu me ya otmâ gai. Ya ki tik tatbuap. Hâmbâi tetekŋan tetemu eknom. Yâhâ yu me ya otmâ kurihiakmai. Ya gurâ tetekŋan tetemu eknom.

²⁷ Yakârâmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yenâmâ nâ orowâk manmain. Yawu gârâmâ den nombotŋe nenŋiâk tatmâ ekyongoman ya hâmbâi ekyongonŋetâ nâŋgânomai. Yâhâ nâŋe den halowân sâm ekyongom mansan. Yamâ hâmbâi yeŋe lok senyeŋan kinmâ ekyongonomai.

Anitâŋe tihitnenŋe otmap.

²⁸ Ekyongonomai yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok senyeŋan kinmâ den ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ nahat otmu yen nombotŋe yongonŋetâ munomai. Yongonomai yamâ umut biwiyenŋe ki hilipgunomai. Lok topnenŋe yawu tap. Yakât otmâ yeŋe ya yeŋgât ki kiŋgityenahât otnomai. Yâhâ Anitâhât topŋeâmâ âlâ tap. Hâmbâi mâne yâkŋe konok umut biwiyenŋe hilipguwuapgât dop tap. Yakât otmâ yeŋe yâkât den konok lâum mannomai.

²⁹ Otmu yakât âlâ sâwe. Anitâhât den lâum manmain nen haonŋmâ ârândâŋ Anitâŋe tihitnenŋe otmap yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgâŋet. Gironŋ gironŋ ekmain yamâ nâi tâŋât. Yamâ ki galemgumain. Yawu gârâmâ gironŋ gironŋ âlâ mumbuap yakât topŋe himbim ambonaŋe emet inânŋan nâŋgâmu tap.

³⁰⁻³¹ Yawu gârâmâ nenâmâ gironŋ gironŋ yakât dop bia. Nenâmâ Anitâ ikŋe kundenŋe towat manmain. Yawu otmâ Anitâŋe topnenŋe kerehâk nanŋap. Somotnenŋe tipi tapi yakât topŋe gurâ nâŋgâmu tawâk. Yâkŋe tihitnenŋe otmap. Yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ yâhânom.

Topnenŋe ki kurihiakmâ Yesu betbaŋginom.
(Luka 12:8-9)

³² Lohimbi âlâ me âlâŋe “Yesuhâlen biwinanŋe kepeim tem lâuwanŋim mansan,” yawu sâm lohimbi ekyongonomai yâhâmâ hâmbâi nâŋe himbim awonŋnahât senŋan kinmâ topyeŋe sâm tetemune Anitâŋe manman kârikŋan katyekbuap.

³³ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe topyeŋe kurihiakmâ “Nâ Yesu ki nâŋgâwanŋian,” yawu sânomai otmuâmâ nâku himbim awonŋnahât senŋan kinmâ “Nâ ki nâŋgâyinŋian,” yawu sâwom. Lohimbi yawu otmai yaŋe matŋe umatŋe menomai. Yawu.

Yesuŋe giop yakât lohimbi hionakmâ mansai.
(Luka 12:51-53 14:26-27)

³⁴ Otmu âlâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋeâmâ nâhât yuwu ki sânomai, “Nâhât yamâ buku konok otnehât himbimâmbâ giop.” Yawu ki sânomai. Yakât sâmune nâŋgâŋet. Nâŋe hânân gewan yakât yen hionaknomai.

³⁵ Nanlipyeŋaŋe âwâlipyeŋe betyiŋginomai. Me baralipyeŋaŋe mâmâlipyeŋe betyiŋginomai. Me imbilipyeŋaŋe iranlipyeŋe betyiŋginomai.

³⁶ Yawu otmâ hep torehenlipyeŋe hionakmâ kasa oranŋinomai.

³⁷ Otmu yakât topŋe yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lohimbi âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe âwâŋe mâmâŋe yeŋgâlenâk katmâ kepeiyekmâ nâhât âi yakât nâŋgâmu giap. Me nanŋe baratŋe yeŋgât biwiŋaŋe kepeiyekmâ nâhât âi yakât nâŋgâmu giap. Lok yawu otmai yeŋgât nâŋgâmune ki ârândâŋ otmap. Yakât otmâmâ nâhât pat ki otŋetâ yanâmâ Anitâŋe umatŋe yingimu menomai.

³⁸ Otmu lok âlâ me âlâŋe nâhât den lâum âi tuhuŋetâ bukulipyenŋaŋe nâŋgâm bâleyingim hilipyongone sâm otŋetâ yanâmâ, “Bukulipnaŋe hâhiwin nihimai” sâm hâkyeŋe alitmâ mannomai. Lok yawuya nâhât pat ki otŋetâ yanâmâ Anitâŋe umatŋe yingimu menomai.

³⁹ Otmu lok âlâ me âlâŋe ikŋe manmanŋe âlepŋe yawuâk mem mete tuhum manbuap lok yawuya hâmbâi hiliwahowuap. Otmu lok âlâ me âlâŋe nâhât nâŋgâmu bulâŋe otmu ikŋe manmanŋe ki alitmâ manbuap. Lok yawuya yamâ nâŋe manman kârikŋe waŋmune manmâ yâhâwuap.

*Buku oraŋgim mannom yakât hâmeŋe menom.
(Mareko 9:41)*

⁴⁰ Otmu yakât âlâ torokatmâ sâwe. Lohimbi âlâ me âlâŋe nâ buku otnihimai. Lohimbi yaŋe nâ otnihiaŋ sâm yan awoŋne hâŋgânnohomu gewan ya otbaŋgimai. Gârâmâ benŋe nâŋe yawuâk hâŋgânyongomune ariŋetâ buku otyinginomai. Lohimbi yaŋe yen gurâ otyingiaŋ sâm yan nâ otnihinomai.

⁴¹ Otmu yakât âlâ sâwe. Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât hoŋ bawa âlâ ekmâ buku otbaŋginomai. Yawu otnomai yakât matŋe hâmbâi Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hâmeŋe waŋbuap dop yawuâk lohimbi ya yingiwuap.

⁴² Yâhâ lohimbi biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe nâ hikunekmâ nâhât den lâum manmai. Yâk yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ pâinmâ manŋetâ lok nombotŋaŋe towat yekmâ nâhât hoŋ banihim mansai sâm tânyongonomai, me to osom yingŋetâ nenomai yakât hâmeŋe gurâ hâmbâi menomai. Yawu.” Yesuŋe den yawu sâm hoŋ bawalipŋe nen eknongop.

11

*Yesuŋe Yoanehât sâop.
(Luka 7:18-35)*

¹ Yesuŋe nen hoŋ bawalipŋe kâiân yâhâp eknongom pesuk pilâm, yapâ yahatmâ kapi hâlâŋmâ tatmâ arap ya yeŋgâlen ari den kâsikum yingŋiop.

² Sâp yanâmâ Yoane pâi emetŋan katŋetâ talop. Katŋetâ talowân Yesuŋe kulem topŋe topŋe miop yakât pat ya nâŋgâm biwi yâhâp otmâ yuwu nâŋgâop. “Lok pato kulet sâwaŋgi sâm Anitâŋe âi nihioŋ ya tuhum mansan. Lok pato yuâmâ Yesu me âlâhât mambotbom.” Biwiŋaŋe yawu nâŋgâm hoŋ bawalipŋe nombotŋe hâŋgânyongomu, ari yuwu sâm Yesu âikuwi.

³ “Anitâŋe lok âlâ hâŋgângumu ge tihitnenŋe otbuap sâmain ya gâ? Me âlâhât mambotnom?”

⁴ Yawu sâm âikuŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Yenâmâ ari kulem topŋe topŋe mian yukât Yoane eknomai.

⁵ Nâŋe senyeŋe bok sâsâŋe ya walipyongomune senyeŋe suk sâmu eksai. Otmu lok pareŋe manmai ya heŋgemyongomune târârâhâk bam gai. Otmu hâk bâle manmai ya gurâ heŋgemyongomune âlepŋe otmâ mansai. Otmu ândâpyeŋe bok sâsâŋe ya gurâ heŋgemyongomune ândâpyeŋe pâroŋ sâmu den naŋgai. Otmu nombotŋe bâlewi ya mumuŋambâ mem yahatyekmune mansai. Otmu kewilâyekŋetâ mansai ya nine den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâm biwiyeŋe heronŋe otmâ mansai.” Yawu sâm Yoane eknomai.

⁶ Yakât âlâ sâwe. Yawu otyingim mansan yakât otmâ lok âlâ me âlâne nâhât nângâm biwi yâhâp ki otmâ ya yengât nângâmune tepne herone oap.” Yawu sâm ekyongom hângânyongomu âwurewi.

⁷ Hângânyongomu âwurem arinetâ Yesuŋe Yoanehât topne lohimbi kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yoane lok ki manmaiângen ari manop ya lohimbiŋe ekne sâm yâkâlen ariwi. Otmu yakât den âlâen hâum sâwe. Siru pato pilâm âliwahap mem gâsuk gâsuk tuhumu ekmâ âlemai.

⁸ Yawu olop ya ekne sâm yakât ariwi me bia? Me lok âlâne hâk katipne sekne âlepne mânunjakmâ manop ya ekne sâm ariwi me? Lok hâk katipne sekne âlepne mânunjakmaiŋemâ lok kutdâ yengât emelanâk tatmai. Yâhâ lok ki manmaiângen ki manmai. Yakât otmâ wuân bân ekne sâm yaken ariwi?

⁹ Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Yoaneŋe Anitâhât den pat sâm tetem gaop ya nângâne sâm ariwi. Yâhâ emelâk Anitâhât poropetelipŋe yâkât den tâmbâlipyeŋe ekyongom manbi ya yengât kunyeŋe pato oap.

¹⁰ Yâkât nângâm emelâk Anitâŋe den sâop ya yuwu tap. “Gâŋe nine topne sâm tetem ekyongorâ nângâŋetgât nine hoŋ bawane hângângumune kulet sâhihim mâtâp menŋihiwuap.” Den yawu tap. Kulet sâop yamâ Yoane.

¹¹⁻¹⁵ Yawu gârâmâ Yoanehât topne nângâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâŋet. Poropete lok, Mose otmu lok nombotŋe Anitâŋe tihitnenŋe otmâp yakât den pat ekyongom gawi. Yâhâ den ekyongowi ya yawuâk Yoaneŋe potonŋe sâm teteop.

Yawu otmâ yeŋe biwiyenŋe yuwu mon nângâmai. “Emelâk poropete âlâ, kutŋe Elia sâm yâkŋe yâhâpŋe hohetnenŋan tetem manmâ kutdâhât mâtâp mewanŋiwuap.” Biwiyenŋe yawu nângâmai yakât bonŋe yamâ Yoanehâlen teteap. Yoanehât yawu nângâŋetâ keterahâkgât biwiyenŋan katmâ nângâm mannomai.

Otmu torokatmâ sâwe. Yoaneŋe ya topne katmâ mem gaop. Topne katmâ, Anitâŋe bulâŋanâk tihitnenŋe otmâp ya ekyongomu nângâm biwiyenŋe herone otmu yakât bonŋe mene sâm manmâ gai. Otmu yakât den yuwu sâmune nângâŋet. Anitâŋe Yoane nep wanmu miop yakât nângâmu yahatmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne Yoane wangino-maihât dop ki tap. Yoaneŋe kulet sânihim âi mem gaop yamâ nine topne ki nângâm heŋŋengum mansap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâne nâhât den pat âlepŋe yu nângâm Anitâhâlen biwi nângân nângânyeŋe katnomai yaŋemâ Yoane wanginomai.

Yesuhât den hâkâŋ otmâ betbanŋiwi.

¹⁶ Yen biwi yâhâp otmâ mansai yakât keterakyiŋgiâkgât den girawu yaen hâum sâmune nângâŋetâ keterakbuap. Yuwu mon? Nimnaom titipâŋe sombem patoen hârum konok otmâ tatnomai. Tatmâmâ komot âlâ tatnomaiŋe komot âlâ yuwu mon ekyongonomai.

¹⁷⁻¹⁹ “Nenŋe yahatmâ kep tuhumi âlâlâ otbin. Gârâmâ yen orowâk tuhune sâmunŋe ki tânnongowi.” Yawu otnomai yakât topne teteâkgât yuwu sâmune nângâŋet. Yakât dopŋeâk Yoaneŋe herone olâkgât nângâwi. Yamâ nângâwi yawu Yoaneŋe ki olop. Yakât otmâ yâkât hâkâŋ otmâ sâm ge katbi. Otmu âlâku torokatmâ hâum sâwe. Sâp âlâen nimnaom titipâ komot âlâ tatnomaiŋe komot âlâ yuwu sâm ekyongonomai. “Âo, nen we bâle nângâm otmâ ombe hakoâk isewin. Yawu otbin yan yeŋe ki nenekbi. Yakât otmâ nângâmune bâleap.” Yawu sânomai. Yakât dopŋeâk yeŋe otmâ mansai. Gârâmâ yeŋe oai yan ki torokatmâ mansan. Yakât otmâ yen nâhât hâkâŋ oai. Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Emelâk Yoaneŋe to kârikŋe me âlâlâ ya nembâpgât dop yamâ yâkŋe ki neminiop. Yakât yeŋe yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ weke bâleŋe mâmâŋe otbanŋimu yawu otmâp.” Yawu sâwi. Yâhâ nâmâ Anitâŋe hângânnohomu ge sot kâle neman. Yakât otmâ yeŋe nâhât yuwu mon nângâmai. “O, lok yuâmâ sot pato kutakumap. Otmu takesi meme lok otmu lok komborâ yâk orop buku oraŋgim gamai.” Nâhât yawu sâmai. Yawu gârâmâ yakât sâwe. Anitâŋe den sâop ya tiŋâk lâum manmai ya yengât orotmemeyeŋe ekmâ nângâŋetâ bonŋe otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

*Lohimbi biwi kârik otmâ manbi ya Yesuje sârekyongop.
(Luka 10:13-15)*

²⁰ Emelâk Yesuje kapi hawamgum kerehâk manmâ kulem topne topne memu ekbi. Yakât otmâ orotmemeyene bâlene me kinjon ya ki pilâm metem biwiyenane Anitâhâlen kepeim manbi. Yakât nângâm hemgât pat otbi yakât sârekyongom yuwu sâm ekyongop.

²¹ “Main, Korasin otmu Besaita kapi ambolipne yen, Yengâlen kulem topne topne mem gamune eknetâ tângât otmâ gamap. Yamâ Tiro Siron kapi ambolipnane kulem yawu ya ekbi mâne orotmemeyene bâlene betbangim biwiyene Anitâhâlen katbâi.

²² Yawu gârâmâ yene manman bâlene mansai ya ki pilâm Anitâhâlen biwiyene katsai. Yakât otmâ hâmbâi Tiro Siron kapi ambolipnane umatne menomai ya wangim yene umatne amokjan menomai.

²³ Otmu Kapanaum kapi ambolipne yengât sâwe. Yen gurâ yenhât nângânetâ yahatmu hâk mepae otmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ emelâk himbimgât pat otmâ mansain.” Yawu sâmai. Ya ki tap. Yengâlen kulem topne topne mem gamune eknetâ tângât otmâ gamap. Yakât yuwu sâwe. Sotom kapi ambolipne kulem yawuya ekbi mâne orotmemeyene bâlene ya pilâm biwiyene Anitâhâlen katnetâ matne kâlâpne ki seyekbâp.

²⁴ Yawu gârâmâ yene orotmemeyene bâlene ya ki betbangim Anitâhâlen biwiyene kat-sai. Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Sâp patoen Sotom kapi ambolipnane orotmeme bâlene otmâ gawi yakât matne menomai. Otmu yen gurâ yawuâk orotmemeyene bâlene torokatmâ mansai yakât yeneâmâ Sotom ambolipnane menomai ya wangim umatne pato hâliline menomai.” Yawu sâop.

*Yesuje biwi sânduhân katnenekbuap.
(Luka 10:21-22)*

²⁵ Yawu sâm Yesuje yuwu sâm âwâne ekuop. “Awoņ, hân himbim kândikyoțgon amboņe, gâhât tep âlep pato nângâhilian. Otmu lok nombotnane gâhât topge nângâne sâm nângân nângân emetjan yâhâwi. Parisaio otmu Sarukaio lok yawuya. Yawu gârâmâ nâne gâhât den lâum manmâ gan yakât dopneâk yâkne lâum manmâ gai mâne ârândân otbâp. Yakât topne nângâmâihât nângân nângânyene ki mem hewewen tuhuyingimat. Yawu gârâmâ lok nombotne, kutylene bia, belângen manmai yanâmâ topne nângânetgât gâne nângân nângânyene mem hewewen tuhuyingimat.

²⁶ Âo, gâne nângâmat, yawuâk tetemap. Yakât mepaeheksan.” Yawu sâm âwâne ekuop.

²⁷ Âwâne yawu sâm ekum yanak purik sâm yuwu eknongop. “Himbim amboņe tatmap yâhâmâ awoņne. Yâkne mâmâne otnihimu wuân me wuân otbongât dop tap. Otmu nâne awoņnahât topne nângâwanjim henģenģuan. Yawu gârâmâ lohimbi nombotnane awoņnahât topne nângânetgât sâwom yamâ yâkņak nângânetâ keterakbuap.

²⁸ Otmu ninahât topne sâwe. Nâ lohotjan manmâ biwi yâhâp ki otman. Yakât otmâ wuân me wuân otbehât nângâman yamâ ki gorânihimap. Bia.

²⁹ Otmu nâne yen tihityene otbe sâm oan. Yakât yen umatne topne topne teteyingimu hâhiwin me gorâ kakņan mannetâ biwiyene orotok sâmapgât nâhâlen ganetâ biwi sânduk yingimune lohotjan mannomai.

³⁰ Otmu nâhâlen biwiyenane kepeim mannomai yanâmâ mâmâne otyingimune nâhât wâtnan kinmâ biwiyene ki orotok sâwuap. Otmu umatne teteyingimu yan ki pârâk pilânomai.” Yawu sâm eknongop.

12

*Yesu hoņ bawalipne orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi. kalamân ari sot mem newi.
(Mareko 2:23-28 Luka 6:1-5)*

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesu je hoŋ bawalipje nen kerek menenekmu âi kalam biwiŋambâ gem ariwin. Gem ari mâtâp tânâmŋan po irik irik ningiop. Yawu otmâmâ buku nombotje yengât kalamân sot talop ya mem newin.

² Mem nemunje Parisaioje nenekmâ Yesu yuwu sâm âikuwi. “Gâ wongât ândâp bok oat? Moseje girem den kulemguop ya lâum âun yu tatmâ nângain. Girawu otmâ hoŋ bawalipge orop ari buku nombotje yâk yengât sot golâ mem niai? Ya otjetâ yekmunje ki ârândâŋ oap.” Yawu sâm ekuwi.

³ Yawu sânetâ purik pilâyŋgim sâop. “Emelâk embânân Dawiti je olop yakât den pat sâlikum ki nângâm heŋgeŋgumai.

⁴ Yakât topje nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Sâp yan Anitâhât hotom um manbi je banŋa tuhumi Anitâhât pat sâm katminiwi ya yâk je konok neminiwi. Lok injeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ik je tembe lâulip je po ondop yŋgiop. Yawu otmâ yâk je Anitâhât miti selepŋan yâhâm ya ihilâk mem newi.

⁵ Yakât den yuwu sâmune nângânet. Mose je sâmu kulemguwi ya top je sâlikum ki nângâm heŋgeŋgumai. Tatmâ nângâ nângâ sâp ârândâŋâk hotom um manbi je yapâ mem neminiwi. Neŋetâ ki bâleop. Yakât den je ki teteop.

⁶ Yakât top je yuwu sâmune nângânet. Anitâ je hâŋgânnohomu gem tem lâuwaŋgim manman. Yakât otmâ hotom uminiwi ya yengât denyen je ya wangimune ârândâŋ oap. Yakât den je bia.

⁷ Yâhâ hotom uminiwi yakât top je teteâkgât Anitâ je yuwu sâmu kulemguwi. “Nâ je tosanen je bialâk sâm hotom umai yakât nângâmune tâŋât otmap. Yawu gârâmâ nâ je orotmeme âlep je âk, buku konok oraŋgiŋetgât uken je nângâman.” Den tap yakât top je ekmâ nângâm heŋgeŋguai mâne lohimb je otjetâ bâlemap ya yekmâ ki mem ge katyekbâi.

⁸ Anitâ je hâŋgânnohomu ge mansan yamâ tatmâ nângâ nângâ sâp yakât ambo je. Otmu yakât bonjeâmâ nâ je konok mem teteman.” Yawu sâm ekyongop. Yawu sâm ekyongomu yahatmâ ba ariwin.

Yesu je lok âlâ heŋgeŋguop.

(Mareko 3:1-6 Luka 6:6-11)

⁹ Otmu Yesu je yapâ arimâmâ miti emet je âlâen yâhâop. Yâhâmu lok âlâ bâte je mum pâlâm je olop ya je yan tatmu ehop.

¹⁰ Ekmâ yan Parisaio nombot je je Yesu mem den âiân katne sâm gotyetŋan ba yuwu sâm âikuwi. “Tatmâ nângâ nângâ sâpŋan âi tuhumaingât Mose je sâm kuningiop. Yawu gârâmâ lok pare je yu heŋgeŋgunomgât dop me bia.” Yawu sâwi.

¹¹ Sânetâ sâop. “Yakât top je teteâkgât âlâen hâum sâwe. Yeŋan gât je âlâ me âlâhât lamaan je tatmâ nângâ nângâ sâpŋan lâmân kioŋmu ambo je je girawu otbuap? Âlep je lâm kâlehembâ mem katbuap me bia? Ambo je je âlep je mem dâiwuapgât dop.

¹² Otmuâmâ lama yamâ wahap tâŋât. Lok nen jeâmâ wahap bulâ je. Nen je Anitâhât senŋan lama ya kerek wangiyeksain. Yakât otmâ lohâmâ heŋgemyongonom me tânyongonomgât dop tap. Yakât otmuâmâ lok pare je yu heŋgeŋguwom.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâm yahatmâ lok pare je ya yuwu sâm ekuop. “Bâte ge kuwihak.” Yawu sâmu bâte je kuwihakop.

¹⁴ Kuwihakmu ekmâ Parisaio je nângâm bâlewaŋgim pilâyekmâ ari menduhuakbi. Menduhuakmâ Yesu kuŋetâ muâkgât alahu gulahu otmâ den hikuwi.

Yesu yamâ Anitâhât hoŋ bawa bulâ je

¹⁵ Yawu otjetâ Yesu je alahuwi yakât halop nângâm yapâ pilâyekmâ âlâengen ariop. Arimu lohimb je nombot je watmâ ariwi je yâkât den pat nângâm bukulipen je mesek otbi ya meyekmâ yâkâlen ariŋetâ heŋgemyongop.

¹⁶ Yawu olop yakât den pat ya buku nombot je ki ekyongonomai sâm kuyŋgiop.

17 Otmu yawu olop yakât emelâk Anitâne sâmu poropete lok âlâ, kutje Yesaia sâmu, yâkne kulemguop ya yuwu tap.

18 “Lok yuâmâ nine hoŋ bawane bulâne manmap. Nâne emelâk âi sâmu wanban. Yakât nine Wâtgât mâmânahât Heak hângângumune mâmâne otbangimu manman kârikne yakât den pat ya lohimbi kerek sâmu tetem ekyongowuap.

19 Yâhâ lohimbi den kâwâ kârik ki tuhuyekbuap. Yawu otmâ mem lohotŋan katyekbuap.

20 Otmu lohimbi biwiyene orotok sâmu mansai, me tep bâle nângâm mansai ya mem hewewen tuhuyekmu biwiyene sânduk sâwuap. Yawu otmâmâ torokatmâ mem dâiyekmâ manman âlepŋan katyekbuap.

21 Otmu lohimbi yaehen mansaŋe biwiyenane yâkâlen kepeim mannomai.”

Den ya yawu tap. Otmuâmâ Yesuŋe lohimbi nombotne kundat me umatne topne topne teteyŋgiop yamâ mem heŋgemyongop. Yesaiane den kulemguop yakât bulâne heŋgemyongop yan teteop.

Yesuŋe Anitâhât wâtŋan kinmâ weke bâlene walop.

(Mareko 3:20-30 Luka 11:14-23 Luka 12:10)

22 Otmu sâp yanâmâ lok senne bok sâne âlâ dâim yâkâlen ariwi. Lok yamâ weke bâlene mângâemu kopa otmâ manop. Yesuŋe lok ya ekmâ sâmu laune hâreakmu den sâop. Otmu senne suk sâmu emet galem ehop.

23 Yawu otmu yan lohimbi kiŋgitne orowâk kinbiŋe ekmâ pârâk pilâm enŋat yâhâp otmâ yuwu sâwi. “Yesu yuâmâ Dawitihât senân gâtne mon?” Yawu sâwi.

24 Yawu sânetâ Parisaione ekŋetâ bâlemu lauyene butelim yuwu sâmu alahu gulahu otbi. “Yâkât topneâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâlene mâmâne otbangiap. Yakât otmâ ya yengât patoyene, kutje Besewulu sâmu, kutje âlâ Satan yâkât wâtŋan kinmâ watyekmap.” Yawu sâwi.

25 Yawu sânetâ Yesuŋe biwiyenahât topne ekmâ nângâm yuwu sâmu ekyongop. “Yene nângâm tâpikguai yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok komot konohâk mansaŋe yahatmâ ahom hionakmâ tiok taok otnomai yamâ kutyene biatbuap. Yâhâ kapi âlâ konohâk tatmaŋe, yehâk yahatmâ ahom hionaknomai yamâ kâwurumyeneâk kinbuap. Yakât torokatmâ sâwe.

26 Satangât komotŋak ahom hionaknomai yamâ den yan yuwuâk otmâ hiliwahom kurin sânomai. Yâhâ nâne Satangât wâtŋan kinmâ âi yu mian mâne bulâne ki tetembâp.

27-28 Nâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ weke bâlene watyekmâ yan amboyene Satan ya mem ge katsan. Yakât otmâ âlâku yu torokatmâ sâwe. Yene imbiâk nâhâitne Satangât wâtŋan kinmâ weke bâlene watyeksap yawu nângâmai. Yakât nâne yuwu sâmu purik pilâmune nângânet. Yene âlâhât wâtŋan kinmâ weke bâlene watyekpai? Yene “Anitâhât wâtŋan kinsain” yawu sâmai. Girawu otmuâmâ nâhât yawuâk ki nângâmai? Yene nâhât nângâm tâpikgumai, yawu nanŋan. Yawu gârâmâ Anitâne tihityene otmâ wawaeyekmâ nâ hângânnohomu ge âi yu mem mansan.”

29 “Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok sâtne âlâne hâmbâne mem hanŋalakmâ tembe talam lâuakmâ tenŋaen irik irihâk kinbuap. Kinmu yanâmâ kasaŋe taka kombo mewangiwe sâmu otmu ahoromawot. Ahom yan kasaŋe kum itit kiom bâlene tuhuwangiwuap. Yakât dopneâk nâne Satan mem ge katbom. Yakât otmâ yâkât weke bâlene watyekmune gaiakmâ arai.

30 Yakât torokatmâ yuwu sâmune nângânet. Lohimbi nombotne nâhât nângânetâ tâŋât otmap yâkneâmâ nâhât kasa manmai, yawu nanŋan. Yâhâ nombotne biwiyene pâlâmne manmâ ki tânnohomaneâmâ mâtâp maŋgunihimai dop yawu otmap. Yawu nanŋan.

31-32 Yakât otmâ âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Lok âlâ me âlâne otŋetâ bâlewuap. Me Anitâne âi sâmu nihim hângânnohomu gewan nâhât nângânetâ tâŋât otbuap. Me nâhât

nângânetâ giâkgât lohimbî biwiyenjan kionjomai. Orotmeme yawuya ki witgum manno-mai ya yengât tosa yamâ Anitâne pilâyîngiwuapgât dop tap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâne Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne yu me ya otbuap ya ekmâmâ yuwu mon sâwuap. “Bâe, âi yukât amboje yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitbuap. Yawu otmâ yâhânomai ya yengât tosa Anitâne pilâwanjiwuapgât dop âlâ ki tap. Lohimbî yawuyane tosa pato menomai.” Yawu sâop.

*Anitâne biwinenjahât topne ekmâ nângâmap.
(Luka 6:43-45)*

³³⁻³⁵ Otmu Yesuje ikne biwinjahât topne nângânetâ teteâkgât den âlâen hâum Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Nenâmâ be yakât topne nanjain. Be esenje ya ekmâmâ bonje yamâ ketje niap me galañ siap me bia, yakât ki nângâmain. Galañ semu yanâmâ be yu bâleje sâm hindâm kârâm tâtuk memain. Yâhâ bonje âlepje otmuâmâ hindâm mem ari um nemain. Yawu. Otmu âlâ torokatmâ sâwe. Kâpi yakât topne nanjain. Esenje gimbanj gum kinmuâmâ bonje âlepje ki kinbuap sâmain. Yâhâ esenje aiakmâ kinbuap otmuâmâ hâmbâi bonje âilonjo kinbuap yawu sâmain. Yawu gârâmâ nenje kâpi esenjanje towatje girawu tetemap ya ekmâ yanâmâ gâmâlâk kâpi bonje girawu kinbuap yakât be nângâmain. Yawu gârâmâ lok nenje topnenje dop yawuâk ekmâ nângâmain. Lok âlâ me âlâne otjetâ âlepje otmâp ya yekmâ lok mulunje sâmain. Yâhâ lok âlâ me âlâne otjetâ bâlemu kinjoñ manmai ya yengât lok bâleje sâmain. Yakât otmâmâ nine topne sâmune nângânetâ keterahâk. Nâje lok hengemyongom mansan ya yeje ekmâ imbiâk nâhâitje Satanje mâmâne otbanjimu hengemyongoap nângâmai. Yakât nângâmune bâleap. Yenâmâ lok perâkne, biwi nângân nângânyenje bâleje. Yakât otmâmâ lauyenambâ den perâk yawuâk ga takamap. Yawu yekmâ nanjan.

³⁶⁻³⁷ Yawu gârâmâ sâp patoen yanâmâ yeje den perâkne, me den guruk, den yawuya sâmai. Anitâne manmanyenje ekmâ yakât matje ikniâk ikniâk kâpekyinjwuap.” Yawu sâop.

*Yesuje kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioje ekuwi.
(Mareko 8:11-12 Luka 11:29-32)*

³⁸ Yesuje den ya sâm tetemu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Parisaio lok nombotjanje yuwu sâm ekuwi. “Lok pato. Gâje kulem topne topne mem gat yakât âlâ mendâ ekmâ topne nângânehât nanjain.” Yawu sâwi.

³⁹ Yawu sânetâ yuwu sâm purik pilâyîngiop. “Lohimbî hârok yengât topyenje girawu tap yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Imbi kondarâne lok ihilâk orop manmai dop yawu. Yeje biwi yâhâp otmâ kulem witgumâk eknehât nângâmai. Yâhâ nâmâ kulem konohâk memune eknomai. Yuwu sâmune nângânet. Anjoân poropete âlâ, kutje Yona sâm, yâhâmâ injan patone kereñgetmu tepje kâlehen ge hilâm kalimbu talop.

⁴⁰ Yakât ninan hâum yuwu sâmune nângânet. Nâmâ Anitâne hângânnohomu gewan. Otmu hân kâlehen ge imbom. Tatmune hilâm kalimbu pesuk sâmu yapâ yahatbom.

⁴¹ Otmu torokatmâ sâwe. Yawu gârâmâ Yonaneâmâ kapi âlâ, kutje Niniwe sâm, ya ambolipje ari girem den ekyongomu orotmemeyenje bâleje pilâm yâkât den nângâwi. Yâhâ otbi yamâ yeje oai yakât dop bia. Yejeâmâ kunyenje kârikne otmâ nâhât den nângânetâ gemu bet pilâm orotmemeyenje kinjoñ torokatmâ mansai. Yakât otmâmâ sâp patoen Niniwe kapi ambolipjanjeâmâ lok senyenjan yahatmâ kinmâ yeje orotmemeyenje bâleje witgum oai yengât topyenje mem tetem anjun yingijetâ ekbom. Nâ Yonahât kunje mansan. Yakât otmâmâ nâhât den kunjetâ nângâmune bâleap.

⁴² Yakât den âlâ sâwe. Anjoânâmâ lok âlâ, kutje Solomon sâm, Dawiti nanje ya nângân nângânje pato tatbanjiop. Otmu yâkât kut patje ya emelâk sâm hañ tuhujetâ arimu imbi pato âlâ kapi kâlepnehen manopje nângâop. Nângâm yanâmâ ekbe sâm tohop.

Yakât sâmunê nângânet. Solomongât nângân nângân pato tatbanjiop. Yawu gârâmâ nâmâ Solomongât kunje mansan. Otmu nâne kapi kâlepnehen ki mansan. Hohetyenjan manmâ den kâsikum yingim mansan. Yamâ yejeâmâ nâhât den nângânetâ nahat otmap. Yakât otmâ mem ge katnekne sâm oai. Yakât otmâ hâmbâi sâp patoen imbi pato yañeâmâ lok senyenjan yahatmâ kinmâ yeje nâhât den kum mansai yengât topyeje sâm tetemu anjolaknomai. Yawu otjetâ Anitâne yakât matne âlâku ikneâk ikneâk yingiwuap.

Weke bâleñe weke bâleñe nombotje dâiyekmu lok mângâeyekmai.

⁴³ Nâne yengât topyeje yu sâm pitingum hengenjumune nângânet. Yeje yuwu nângâm tâpikgumai. “Nenjahâk kuwihakmâ manman âilonjo manmâ yâhânom.” Yen yawu nângâm tâpikguai yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Weke bâleñe lok âlâ mângâemap ya gaiakmâ emet sondanjengen ariwuap. Otmu lok ondopgâlen karakmâ mem bâlewe sâm yakât pâinmâ manbuap.

⁴⁴ Pâinmu biatmu yuwu nângâwuap. “O, emelâk lok âlâ mem mângâeminiwan. Gârâmâ lok yamâ ninahâk gaiakmâ tohowan. Yawu gârâmâ âlâkuâk âwurem ari lok yâkâlen karakbom.” Yawu sâm âwurem ari ekmâ yuwu sâwuap. “Bâe, lok yuâmâ hengenmahom mansap. Nâhât wâtne tipne. Yakât otmâ weke bâleñe nombotje wâtyeje pato tap ya ari meyekbom. Ari meyekmune taka orowâk menduhuakmâ lok yu mângâenom.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâm ari weke bâleñe bân nombotgen yâhâp ya meyekmu taka lok anjoân hâhiwin kakjan manop yamâ witgum mângâenjetâ umatne dondâ tetewangimu manbuap. Yakât otmâ yuwu sâmunê nângânet. Yeje yenhâk hengenmahom mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

Yesuhât hep torehenlipne

(Mareko 3:31-35 Luka 8:19-21)

⁴⁶ Den yawu sâm ekyongom tatmu yanâk ikne hepne torehenlipne taka tirek topjan kinmâ yuwu sâwi. “Atanenje gâ tat me?” Yawu sâwi.

⁴⁷ Yawu sânetâ lok âlâ yan talopne yahatmâ yuwu sâm ekuop. “Wâe, emba nângâ. Torehenlipne taka tirek topjan kinmâ gâhât yai.”

⁴⁸ Yawu sâmu Yesune nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Hepne torehenlipne taka kinsai.

⁴⁹⁻⁵⁰ Yawu gârâmâ yuwu sâwe. Awoñne himbim ambonjahât tem lâum manmaineâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâne oai.” Yawu sâop.

13

Hote alikjan hâum sâop.

(Mareko 4:1-9 Luka 8:4-8)

¹⁻³ Otmâ sâp yanâk Yesu emelambâ yapâ lâum kionmâ giop. Yawu otmâ gem yan dengân ginjan ari tatbin. Yan tatmunne lohimbî dondâne taka mem hawam mewam tuhunenekbi. Mem hawamnongonjetâ yapâ pilâyekmâ wanjaen yâhâop. Wanjaen yâhâmu lohimbî takawi yañe ginjan ge tatbi. Ge tatjetâmâ wanjaen kinmâ ikne den pat yakât topne den âlâen hâum yuwu sâm eknongomu nângâwin.

“Lok âlâne hote alikne mem hâilonje sâm newângen ariop.

⁴⁻⁸ Ari hote alikne ya nombot nombot hâilonmu giop. Nombotne mem hâilonmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotneâmâ mem hâilonmu hân toje biaen ge talop. Yâhâ nombotneâmâ hele bâleñe iowân giop. Yâhâ nombotneâmâ tep tep kum hân mem âilonjo lonjo tuhuwi yan ge talop. Yawu gârâmâ hote mem hâilonmu âlâen âlâen giop yakât topneâmâ yuwu. Nombotne mâtâwân ge talop yamâ nâne taka kârâm nem metewi. Yâhâ nombotneâmâ hân toje biaen giop yamâ gihitne kakneâk pilâop. Yakât otmâ sikop kârikne kumu yan in yawu mum hâlâlâñ sâop. Yâhâ nombotneâmâ hewukjan me hele pato biwinjan giop yamâ âlepne pururuk sâm teteop. Pururuk sâm tetemu hewukñe

langumu derepgum gimbanġumu orok sâop. Yâhâ nombotġe hân âilonġoân giop yaġeâmâ pururuk sâm âilonġo yahalop.

⁹ Nâġe den yan yu biwiyenjan katmâ nâġġâm heġġenġunomai.” Yawu sâop.

Topġe yuwuhât Yesuġe den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mareko 4:10-12 Luka 8:9-10)

¹⁰ Otmu lohimbi ya kerehâk arinġetâ nenġiâk kinmâ Yesu yuwu sâm âikuwin. “Lohimbi yenġât senyenjan kinmâ yan girawuhât ġâġe den âlâen hâum sâm teteat? Yawu sârâ yâkġe nâġġâġetâ ki keteraksap.

¹¹ Yawu sâm âikumunġe yuwu sâop. “Yenâmâ Anitâġe tihityeġe otmâ gamap. Yakât topġe ya yeġe tipinġe nanġai. Ya nâġġâġetâ keterahâkġât topġambâek sâm tetem ekyongoman. Yâhâ lok nombotġe Anitâ ki nâġġawânġim pâlâmġe otmâ mansai yaġeâmâ Anitâġe tihityeġe otbe sâm oap ya ki ekmâ nâġġâġetâ keteraksap. Yawuhât yâkġeâmâ Anitâhât topġe nâġġâġetâ keterahâkġât den âlâen hâum sâman.

¹² Yeġe emelâk Anitâhât topġe nâġġâne sâm biwiyenġe nâhâlen katbi. Yawuhât otmâ den âlâen hâum sâmunġe âlepġe nâġġâġetâ topġe tetemap. Yâhâ nombotġe nâhât hâkâġ oai yaġeâmâ Anitâhât topġe nâġġâm tâpikġuai. Yakât otmâ den âlâen hâum ekyongomune topġe ki nâġġâġetâ keterakmap.

¹³ Yawuhât poropete lok âlâ, kutġe Yesaia sâm, yâkġe emet inânġan den yuwu kulemġuop yakât bonġe yu teteap.

¹⁴

“Lohimbi yu yenġât topyeġe yuwu. Yâkġe biwi pâlâmġe otmâ nâhât den pat âilonġo ya nâġġâġetâ tâġât oap.

¹⁵ Yâhâ nâhât hâkâġ otmâ nâġġâm kâkâsuk otmâ kâhâeneksai. Yakât benġe biwiyenġe alitmâ nâhât topne ki nâġġâġetâ keterakyingiwuap. Yawu otmâ hiliwahonomai. Topyeġe yawu.”

¹⁶⁻¹⁷ Yawuhât topne yuwu sâmunġe nâġġâġet. Emelâk embânġan Anitâhât poropete lok otmu lohimbi nombotġe yâkât tem lâum manbi yaġe kulem nâġe mem mansan yu ekne sâm yakât mambotmâ gam inâk muwi. Otmu yakât dopġeâk yâkġe himbingât den pat nâġe ekyongom mansan yu nâġġâne sâm mambotmâ gam inâk muwi. Yakât otmâ den yuwu sâmunġe nâġġâġet. Yeġeâmâ sâp yiwerenġe yu nâ orowâk manmâ gam kulem topġe topġe ekmâ nâhât den nâġġâm heronġe kakġan mansai.

Hote mem hâilonġmu giop yakât topġe

(Mareko 4:13-20 Luka 8:11-15)

¹⁸⁻¹⁹ Otmu hote mem hâilonġmu giop yakât topġe yuwu sâm ekyongomune nâġġâġet. Lok âlâġe hote mem hâilonġmu mâtâwân ge talop yakât topġe yuwu. Yamâ lohimbi nombotġenġe nâhât den nâġġâġetâ ki keterakyingimu manmai. Yawu manġetâ Satanġe den ya kum mem gulip tuhumap.

²⁰⁻²¹ Otmu hote mem hâilonġmu nombotġe hân tonġe biaen giop yakât topġe yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepġe ekyongomune nâġġâm heronġe otmâ manmai. Nâġġâġetâ kakġeâk ġem biwiyenjan ġihitġe kârikġe ki memap. Yawu ġârâmâ Anitâhât kasa takamai ya yekmâ kinġityenġahât otmâ in yawu pilâmai. Me bukulipyenġe nombotġenġe senyenjan ġenġetâ yan lohotġe otmâ pilâmai.

²² Otmu hote mem hâilonġmu nombotġe hele biwiġan giop yakât topġe yuwu. Lohimbi nombotġe den ekyongomune nâġġâġetâ bonġe otmap. Nâġġâġetâ bonġe otmu sâp kâlġe ki otmâek hânġât iri sikum me senġe âlâlâ ekmâ biwi nâġġân nâġġanyenġenġe yan hikum nâġġâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manġetâ manman âlepġe ki teteyinġimap.

²³ Yâhâ hote mem hâilonġmu nombotġe hân tonġe orowân giop yakât topġe yuwu. Lok yawuyaġeâmâ den pat âlepġe nâġġâm heġġenġumai. Nâġġâm heġġenġum tiġâk lâum

manjetâ manman âilonjo lonjo teteyingimap. Yâk yengât topyeje yawu. Nâje hoteân hâum yan yamâ topnenjeâmâ yawu.” Yawu sâop.

Hote otmu kainde

²⁴ Otmu den âlâ torokatmâ sâop. Anitâje kasalipje in yawu ki yongom itit kiom tuhuyekbuap. Kasalipje orowâk oset guset otmâ manmâ yâhânom yakât topje nângânehât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok âlâje kalamângen ari hote mem hâilonjmu giop. Hâilonjmu gemu emetsâpje otmu âwurem kapijan ariop.

²⁵ Âwurem kapijan arimu omondâje kasañaje yok pilâm taka sait mewangjop. Sait mewangjimu yanak kainde yaje hote orop oset guset teteop.

²⁶ Yawu otmâ hote ya pururuk sâm tetemu kainde ya yawuâk pururuk sâowot.

²⁷ Yawu tetemutâ nep amboje yakât âi lok manbije ekmâ yuwu sâm patoyeje ekuwi. “Lok pato, hote hâilonjâ pururuk sâop ya kainde yaje osetje tete pururuk sâmu ekmunje ki ârândâj oap.”

²⁸ Sâjetâ sâop. “Yakât topje nanjan. Kasanenjañe toho âinenje mem bâleningjop.” Sâmu sâwi. “Yakât girawu nangat? Yakât yiwerenje ari kainde harutmâ pilânom me bia?” Yawu sâwi.

²⁹ Sâjetâ sâop. “Yawu otmâ kaindeâk sâm hote nombotje harutmai hât pilâjetâ talâk.

³⁰ Hâmbâi hângânyongomune kainde otmu hote ya towatyetje ekmâ yan hindâm kâsikunomai. Kainde yamâ kâsikum panjetâ hâlâlâj sâmu unjetâ sewuap. Yâhâ hote yamâ hindâm komot ikñiâk katjetâ tatbuap.” Yawu sâop.

Bândup yakât topje

(Mareko 4:30-32 Luka 13:18-21)

³¹ Yesuje nen biwinenje Anitâhâlen katmunje tihitnenje oap yakât topje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâop.

³² “Nak âlâ kutje bândup yamâ lok âlâje kehetje tipje âlâ mem ari kalamjan katbuap. Katmu yapâ kâmje ga taka yanak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotje wangiyejmap. Yawu otmâ nâi wosapâ wosapâ yaje menduhuakmâ ya awatje kun kunjan kerem tatmai.” Yawu sâop.

Matuk keluje yakât topje

³³ Otmu torokatmâ yuwu sâm eknongop. “Lok komotje komotje wosapâ wosapâ mansaije biwiyeje nâhâlen katmâ tem lâunihjetgât yeje ari nâhât den pat âlepje ekyongonomai. Yakât topje teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâjet. “Imbi âlâje dâmbia golañguwuap. Golañgumâmâ matuk mendâremu keluje gemu dâmbia orop menduhumu ukenje bâleje otbuap. Dop yawu.” Yawu sâop.

Yesuje den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mareko 4:33-34)

³⁴ Yesuje lohimbi yawu sâm den âlâen hâum ekyongom gaop yamâ anjoân embâñânâk poropete âlâje den kulemgjuop yakât bonje yan teteop.

³⁵ Otmu den yuwu kulemgjuop tap.

“Den topje topje Anitâje anjoân ki sâm tetemu nângâm gawinjak manmâ gawi. Ya yiwerenje yuâmâ nângâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum yakât topje ekyongowom.”

Yawu kulemgjuop. Den sâop yan bonje teteop.

Hote otmu kainde yakât topje

³⁶ Yesuje lohimbi tatbi ya pilâyekmâ emelan yâhâop. Yâhâmu watmâ yâhâ yuwu sâm âikuwin. “Hote otmu kainde oset guset teteowot yakât topje sârâ nângâne.” Yawu sâwin.

³⁷ Sâmunje sâop. “Lok âlâje hote mem hâilonjmâ ariop yakât dop yamâ Anitâje nâ yu hângânohomu gewan.

³⁸ Aiop, kalamgât sâop yamâ yen hânjan kulemjan mansai. Yâhâ hotehât sâop yamâ lohimbî Anitâhât amutgen manjetâ tihityeje otmap ya. Yâhâ kaindehât sâop yamâ nâhât den lonjâem betnihim manmai ya. Lohimbî kaindehât dop manmaineâmâ Satan orowâk bâlenomai.

³⁹ Aiop, kasanje taka sait mewangiop yamâ Satan. Yâhâ kalamân sot bonje tetewuapgât sâm ekyongoan yamâ hâmbâi mâne sâp pato tetewuawân yakât bonje tetewuap. Yâhâ âi loklipnaje kainde hindâm menduhum kâlâwân unomaihât sâm ekyongoan yamâ hâmbâi Anitâje anelolipne hângânyongomu ge lohimbî betnohomai ya aksihâk mem matje bâleje kâpekyinginomai.

⁴⁰ Yâhâ kainde hindâm kâlâwân pilânetâ sewuapgât yan, ya bonjanâk tetewuap. Hâmbâi mâne Anitâje yâhâpne hângânnohomu gewom.

⁴¹ Gem anelolipne hângânyongowom. Hângânyongomune ari lohimbî orotmemeyeje kingon otmâ manmai me bukulipyene otjetâ bâleâk sâm kendâyingimai komot yâhâp yâhâp ya mem matje bâleje kâpekyinginomai.

⁴² Matje kâpekyingim pilâyekjetâ hem nâpumân ge hâhiwin pato nângâmbisâi.

⁴³ Yâhâ lohimbî nombotnaje Anitâhât den tem lâum manmai yâhâmâ awonnaje dâiyekmâ ikje lanjnjan katyekmu manman kârikjan mannomai. Den yuâmâ biwiyenâk katmâ manmâ yâhânomai. Yawu.” Yawu sâop.

Lok âlâje tewetsenje hanguop yan hâum sâop.

⁴⁴ Otmu torokatmâ den âlâen hâum yuwu sâop. “Anitâje tihityeje otmâ manman kârikjan katyekmu bonje menomai yan hâum yuwu sâwe. Lok âlâje tewetsenje mem ari misingulop. Misingutmâmâ ikje muop. Gâmâlâk mâneâmâ lok âlâje taka tewetsenje ya mem teteop. Mem tetem imbiâk nâhâitje kombo miap sâm nângâmahât yuwu nângâop. “Yu kurihimune tatmu ari lok âlâhâlen senje âlâlâ tatnihiap ya kerek puluhum yakât hâmejambâ membomjeâmâ âwurem taka hân yu puluhuwom. Puluhum yanâmâ hân otmu tewetsenje yâhâp yâhâp ambokuwom.” Yawu nângâop. Nângâop ya yawuâk olop. Hân otmu tewetsenje ya puluhum yâhâp yâhâp ambokuop. Yâhâ dop yawuâk yeje manman kârikje yakât bonje mene sâm senje âlâlâ tatyngiap yakât ki nângâjetâ yahatbuap. Yawu sâop.

Pânu hâkne yan hâum sâop.

⁴⁵ Otmu yakât topne nângâmunje keterahâkgât torokatmâ âlâ yuwu sâop. “Anitâje tihityeje otmâ manman kârikje yingimu yakât bonje menomai yakât âlâen hâum sâwe. Bisinisi lok âlâje pânu hâkne âilonjo nandoroje ya membe sâm pânmâ ariwuap dop yawu ya.

⁴⁶ Lok yaje pânu hâkne ekmâmâ miakbe sâm ari iri sikum senje âlâlâ tatbanjiap ya mem ari puluhuwuap. Otmu yakât hâmejambâ membuap yajeâmâ âwurem ari pânu hâkne ya puluhuwuap. Yawu.

Inan itâje pilânetâ giop yan hâum sâop.

⁴⁷ Âlâku yawuâk torokatmâ sâwe. Anitâje tihitnenje otmâ menenekmâ manman kârikjan katnenekbuap yakât topne âlâ yuwu sâwe. Otmu âi lok nombotnaje inan itâje pilânetâ gemu inan topne topne yakât kâlehen ge kutakulakmai.

⁴⁸ Ge kutakulakjetâmâ mem dâinetâ gamap. Mem dâinetâ gamu yan âlepne yamâ mem ketetmâ wangaen katmai. Yâhâ inan ki neneje yamâ pilânetâ arimap. Dop yawu.

⁴⁹⁻⁵⁰ Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen yu yan yukât bonje tetewuap. Anelolipne hângânyongomune ge lohimbî yengât biwiyene ekmâ mem kiwiliyekmâ bâlejahât pat mansai yamâ meyekmâ matje umatje yinginomai. Yingim kâlâp kâlehen panyekjetâ ge hâhiwin hilâm ârândâje nângâm yâhâmbisâi. Yâhâ âlepne mansai yamâ hâmeje âilonjo yinginomai.” Yesuje den yawu sâm teteop.

Mosehât girem den otmu ikne den.

⁵¹ Den ya sâm tiŋ pilâm yuwu sâm âinongop. “Yen den yan yukât topne nângânetâ keteraksap me bia? Sâmu yuwu sâwin, “On. yat ya naŋgain.” Yawu sâmunne sâop.

⁵² “Otmu yakât yuwu sâmune nângânet. Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den yu nângâmâmâ biwiyene nâhâlen katmâ mannomai. Yakât topne nângânetgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emet amboŋane senne âlâlâ emelâk gâtne otmu âine yâhâp yâhâp mem mansap yapâ mem bukulipne tânyongomap dop yawu. Ya nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Emelâk Mosenne girem den ekyongop ya sâm tetemune topne naŋgai. Otmâ den yiwerene yan yukât topne naŋgai. Yene den yâhâp yâhâp ya nângâm Anitâhât topne kâsikum yingim mansai yawu.

*Yesu ikne kapi ambolipnane betbaŋgiwi.
(Mareko 6:1-6 Luka 4:16-30)*

⁵³ Yesune den âlâen hâum sâm tiŋ pilâm menenekmu orowâk yahatmâ ariwin.

⁵⁴ Yahatmâ ikne kapiân ariwin. Yan ari miti emetjan yâhâ den kâsikum yingiop. Den kâsikum yingimu kapilipnane den ya nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu pârâk pilâm yahatmâ yuwu sâwi. “Bâe, lok yuâmâ nengâlen gâtne. Wosapâ ari kândiwahom nângân nângân topne topne yu mem taka kâsikum ningim kulem âlâlâ tuhum mansap? Yu ekmunne sâtne oap.

⁵⁵ Ikne topne naŋgain. Âwâne Yosepneâmâ emet tuhum manmap. Yâhâ mâmâneâmâ nenjan gâtne, kutne Maria. Otmu imilipne ya gurâ nângâyingiainâk, kutylene. Yakowo, Yosep, Simon, Yurasi.

⁵⁶ Otmu garilipne yawuâk.” Yawu sâwi. Topne kerek nângâwi yakât otmâ den kâsikum yingim manop ya nângânetâ tâŋât otmu betguwi.

⁵⁷ Yawuhât Yesune yuwu sâm ekyongop. “Anitâhât poropetelipnane kapi hawamgum ari yâkât den kâsikum yinginetâ nângânetâ bulâne otmap. Yâhâ yâkne hep torehenlipylene den kâsikum yinginetâ nângânetâ tâŋât otmap.” Yawu sâop.

⁵⁸ Yesune den kâsikum yingimu nângânetâ tâŋât olop yakât otmâ ikne kapi ambolipnane yâkâlen biwiyene ki katbi. Yakât otmâmâ yâk yengât hohetyenjan kulem amon âlâek tuhuop.

14

Yoane kuŋetâ muop.

(Mareko 6:14-29 Luka 3:19-20 Luka 9:7-9)

¹ Otmu sâp yanâmâ Galilaia yengât lok kunne âlâ manop, kutne Herot Antipa sâm, yâkneâmâ Yesune âi âlâlâ mem manop yakât den pat nângâop.

² Pat ya nângâmâmâ hoŋ awalipne yuwu sâm ekyongop. “Lok âlâ, kutne Yoane sâm, yâkne embâŋâmbâek topne katmâ lohimbi toen mem katyekmâ gaop. Yâhâmâ tembe lâulipne hângânyongomune ari kuŋetâ muop. Muop yamâ yahatmâ kulem topne topne yu mem gap mon?” Yawu sâm ekyongop.

³ Yâhâ Herotne sâmu Yoane kuŋetâ muop yakât topne yuwu. Herot yet Pilip yamâ imi ata. Anjoân Pilipneâmâ imbi, kutne Herotia sâm, ya miop. Memu manmâ manmâ imbi yane lokne hâkâŋ otmâ pilâmuâmâ kahane Herot ya orop miahowot.

⁴ Yawu otmâ manmutâ Yoanene yelekmu bâlemu yuwu sâop. “Nengât girem den kuawot ya ekmune dondâek bâleap.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâm kuyitgimu yanâmâ Herotne kumune muâkgât nângâop. Yawu gârâmâ lohimbi inŋane “Yoane yamâ Anitâhât poropete,” sâm nângâwanŋinetâ yahalop. Yakât otmâ Herotne biwiŋane yuwu nângâop. “Lok yu kumune muâkgât naŋgan. Yâhâ kumune mumbuap yanâmâ lohimbi sesenŋâlâkne nâhât nângânetâ dondâ gemu sâm

bâlenihinomai. Yakât otmâ ki kumbom.” Yawu nângâm tembe lâulipne hângânyongomu Yoane sâhâm mem ari pâi emetjan katjetâ sâp kâlep yan tatmâ gaop.

⁶ Otmu sâp âlâen Herotje teteop yakât herone otne sâm bukulipne nombotje taka menduhuakmâ sot um newi. Sot nem herone otjetâ yanâmâ baratyetjane yahatmâ kep ândeop.

⁷ Kep ândemu Herotje ekmâ biwine herone otmâ yuwu sâm ekuop. “Anitâhât senjan kinmâ sâmune nângâ. Gâne wuân me wuângât nângâm sârâ âlepne gihiwom.” Yawu sâop. Yawu sâmu sururuk sâm ari mâmâne yuwu sâm ekuop. “Awoŋnane iri sikum ikjambâ gâtje ya kâsikum nihiwomgât sâm nanŋap. Yakât otmâ wuân membomgât nanŋat?”

⁸ Sâmu sâop. “Yoane yamâ kuŋetâ muâkgât nanŋan. Yakât otmâ enŋatje hâreŋetâ kunje mem ga tiripnohorâ ekbom.” Yawu sâm baratje hângângumu âwurem ari âwâne yuwu sâm ekuop. “Gâne tembe lâulipge ekyongorâ Yoane enŋatje hârem kunje kondoân katmâ mem ga nihiŋet.” Yawu sâm ekuop.

⁹ Yawu sâmu Herotje den ya nângâm biwine ki ârândân olop. Yamâ benje emelâk Anitâhât senjan sâm kârikne tuhuop. Yakât otmâ bukulipjane nângâwanŋetâ gemapgât den ya lauŋan miop.

¹⁰⁻¹¹ Yawu otmâ tembe lâu âlâ hângângumu pâi emetjan yâhâ Yoane enŋatje hâreop. Enŋatje hârem kunje mem kondoân katmâ mem ge baratyetje wanŋop. Wanŋmu lâum mâmâŋahâlen ari tiripgumu ekmâ biwine herone olop.

¹² Yakât den pat ya Yoane hoŋ bawalipjane nângâm lâum ari hanguwi. Lâum ari hangumâmâ den pat ya Yesu ari ekuwi.

Lok 5000 ya sot yinŋinetâ newi.

(Mareko 6:31-44 Luka 9:10-17 Yoane 6:1-13)

¹³ Yesu den pat ya nângâm ikne kapi pilâm nen orowâk wanŋa mem denŋân ya hâtikgum lok biaengen ariwin. Arimunje lohimbi nombotjane kapi ya pilâm nen watnenekmâ denŋân ginje watmâ ariwi.

¹⁴ Watmâ ariŋetâ wanŋaembâ kionmunje yanâk peneningiwi. Otmu lohimbi dondâne bukulipyeje mesek topje topje otbi ya meyekmâ takanetâ Yesu yekmâ wenje nângâm heŋgemyongop.

¹⁵ Yawu otmâmâ emetsâpne otmu yan yuwu sâm ekuwin. “Emetsenje emelâk purik yap. Gârâmâ yu tain yu hâlânâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yinŋimapgât gâ âlepne hângânyongorâ yahatmâ kapiyenehen ari sot um nenomai.”

¹⁶ Sâmunje sâop. “O yawu ki tap. Yeje sot kâsikum yinŋinetâ nen orowâk tatmâ neŋetgât nanŋan.

¹⁷ Sâmu sâwin. “Bâe, nenâmâ sot pato ki tatningiap. Banŋa kândâkdâmâ mome otmu inŋan yâhâp âlâ kârikne yawuâk tap.” Yawu sâwin.

¹⁸ Sâmunje sâop. “Sot ya mem ga nihiŋet.” Yawu sâmu mem yâhâ wanŋbin.

¹⁹ Wanŋmunje lohimbi ekyongomu ge tatbi. Ge tatjetâ sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaem ekuop. Anitâ ekum mem ningimu ârândânâk kâsikum yinŋim ariwin.

²⁰ Yinŋimunje neŋetâ dopyenjan olop. Dopyenjan otmu, nombotje talop ya hâwurum mânunmunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

²¹ Otmu lok sot newi ya sâlikyongomunje 5000 yakât dop olop. Yâhâ imbi naomlipyeje yamâ ki sâlikyongowin.

Yesu to kakŋambâ tâlim takaop.

(Mareko 6:45-52 Yoane 6:15-21)

²² Sot nem pesuk pilânetâ Yesu hângânnongom yuwu sâop. “Yeje wanŋa mem kulet sâm ba ariŋet. Nâneâmâ lohimbi yu hângânyongomune ariŋetâ yengât betyenjan watyekbom.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâm hângânnongomu arimunje lohimbi ya gurâ yawuâk hângânyongomu yahatmâ iton galan otmâ ariwi. Arijetâ ikñiâk tatmâ Anitâ ulitguwe sâm pumñan yâhâop. Pumñan yâhâ âwâje orop den otmutâ emet nñj sâop.

²⁴ Emet nñj sâmu nenâmâ wanja mem ari emelâk dengân tânâmgum tatbin. Tânâmgum tatmunje ariwinângembâ siru pato pilâm wanja mem kopa kopa tuhuop.

²⁵ Yâhâ emet engatje nângâmu yan Yesuje to kakñambâ takaop.

²⁶ Takamu ekmâ tepnenje hindakmu hu halak tuhum yuwu sâm alahuwin. “O, yuâmâ weke mon takap.” Yawu sâm kiñgitnenñahât otmâ kâi bâtnenje sâñ sâñ sâop.

²⁷ Yawu otmunje yuwu sâm eknongop. “Yen wongât otmâ kiñgityenñahât otmâ kâi bâtyenje sâñ sâñ yap? Nâ ninak takan yukâ.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu tepnenje welâmñan gemu Petoroje yuwu sâm ekuop. “Gâ wuân lok mansat yakât topge nângâwe. Sârâ nâku kionmâ to kakñambâ gâhâlen gawe.” Yawu sâm âikuop.

²⁹ Âikumu sâop. “Âlepje, kionmâ ga.” Sâmu kionmâ baop.

³⁰ Bam to yanje dondâ bâleop ya ekmâ pârâk pilâm engat yâhâp otmâ yanjak to kâlehen ge gulip otbe sâm olop.

³¹ Yawu otmâ yuwu sâop. “Getek bâtnan me.”

Sâmu bânñan mem yuwu sâm ekuop. “Gâ wongât engat yâhâp oat?” Yawu sâop.

³² Yawu sâm mem yahatmu yanâk siru ya sânduk sâm nân nân sâop.

³³ Yawu otmu ekmâ biwinenñaje yuwu nângâwin. “Bulânñanâk lok yuâmâ Anitâhât nenje mansap.” Yawu sâwin. Yawu sâm yapâ orowâk ariwin.

Yesuhât sângum wâim âlepje otbi.

(Mareko 6:53-56)

³⁴ Dengân ya hâtikgum hân âlâ, kutje Genesaret sâm, yan ari kionmâ wanja hikumunje kinop.

³⁵ Hikumunje kinmu kapi ya ambolipje Yesu ekmâ nângâwi. Ekmâ nângâm den katñetâ kapi tipi tapi hân ya hawamgum tatmâ arap ya ambolipñaje nângâwi. Nângâm kundat, me mesek, me umatje topje topje teteyiñgiop ya meyekmâ yâkâlen ariwi.

³⁶ Meyekmâ ari Yesuje mem hengemyongoâkgât yuwu sâm ulitguwi. “Lok pato. Nengâlen gâtñe kundat me umatje topje topje teteyiñgimu tatmai yu meyekmâ tohoain. Yawu gârâmâ sombemân menduhum katyekmunje gotyenñanâk arirâ gâhât sângum ya konok wâim yan âlepje otñetgât nanñain.”

Sâñetâ sâop. “Den yai ya âlepje otñet.” Yawu sâmu nombotñaje sângumje wâim yanjak âlepje otbi.

15

Launenñajak ki mepaem mannom.

(Mareko 7:1-13)

¹ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi hârokñe tâmbâlipnenje yengât den lâum kinmâ sot nene sâm bâtyenje piriakmâ sot mem neminiwi. Inâk ki newi. Lok yanje Yerusalem kapi pilâm Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi.

² “Hon bawalipñaje tâmbâlipnenje yengât den kum bâtyenje ki pirim sot niai. Yawu otmâ sot inâk neñetâ yekmunje dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

³ Sâñetâ purik pilâyñgim yuwu sâop. “Yenâmâ nimbilamyenje yâhâp. Anitâñe den sâm kalop ya kum yenje nângân nângânân tetemap ya mem mete tuhumai. Yawu otñetâ yekmune dondâ bâleap.

⁴ Yakât topje yuwu sâwe. Anitâñe Mose ekumu kulemguop yan girem den âlâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyenje yengât nângâyñgim denyenje lâum manñet.” Otmu âlâmâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyenje den bâleñe ki hâiyeknomai. Me ki sâm bâleyñginomai.

Yâhâ yengâlen gâtŕe âlâ me âlâŕe den yu kunomai yanâmâ mumuhât yongonomai.” Den yawu tap.

⁵ Yeŕe den ya kum mansai yakât sâwe. Yeŕe yuwu sâmai. “Lohimbi âlâ me âlâŕe âwâŕe mâmâŕe yuwu mon sâm ekyotgonomai.

⁶ “Awoŕ, meŕ, sombo otdomawot yanâmâ sot me senŕe âlâlâ âlepŕe tânyotgowom.” Yawu sâm ekyotgonomai. Yawu gârâmâ sombo otdomawolân yuwu mon sâm ekyon-gonomai. “Senŕe âlâlâ yuâmâ Anitâhât pat kuwan yakât otmuâmâ mem miti emetŕan ari katmunŕe tatbuap yakât yaŕe ki mem tânyotgowom. Inâk tatset.” Yawu sâm betyotgoŕetâ umatŕe kakŕan mandomawot. Nanlipyeŕaŕe tewetsenŕe mem miti emetŕan katmai yakât nâŕgâŕetâ yahatmap. Gârâmâ Anitâŕeâmâ yawu yakât nâŕgâmu dondâ gemap. Yeŕe yawu otmâ yan Anitâhât den nâŕgâŕetâ nahat otmap.

⁷ Yen lok perâkŕe. Anitâŕe yengât topyeŕe tap yakât nâŕgâm poropete Yesaia ekumu kulemguop ya yuwu tap.

⁸ “Lohimbi yuŕe lauyeŕaŕak nâ mepaenekmai. Yâhâ biwiyenŕeâmâ ki hikunekmai.

⁹ Yâkŕe lok senyeŕan kinmâ yeŕe enŕatyenŕeâk otmâ den sâm nâhâlen gâitmai. Yâhâ lauyeŕaŕak perâk perâk sâm orotmemeyeŕe yakâlâk nâŕgâŕetâ yahatmu nâhâlen gâitmai. Yawu.”

Den kulemguop yakât bulâŕe yengâlen teteap.” Yawu sâop.

*Orotmeme yuŕe mem bâlenenekbuap.
(Mareko 7:14-23)*

¹⁰ Yesuŕe yawu sâmu lohimbiŕe yâkât gotŕan baŕetâ yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmune nâŕgâm biwiyenŕan katŕet.

¹¹ Yu me ya lauyeŕambâ neŕetâ tepyeŕan gemap yaŕeâmâ ki mem bâleyekmap. Yâhâ yu me ya nâŕgân nâŕgânyeŕambâ tetemu sâŕetâ lauyeŕambâ ga takamap. Yaŕeâmâ dondâ mem bâleyekmap.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmu yuwu sâm ekuwin. “Den yat ya Parisaio lok yaŕe nâŕgâŕetâ biwiyenŕan hâumu nâŕgâm bâlehihiai.”

¹³ Sâmunŕe sâop. “Awoŕne himbim amboŕaŕe âi lok ki katyekmap yamâ hâmbâi watyekbuap.

¹⁴ Yawu awoŕnaŕe Parisaio âi ki sâm yinŕiop. Yawuhât yeŕe yâk yengât nâŕgâm ki gorâyinŕiâk. Parisaio yengât topyeŕe teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok senyeŕe bok sâsâŕaŕak dâiakmâ mâtâp tâpikgum ari hemân kionŕomai. Kionŕmâ hiliwahonomai.” Yawu sâop.

¹⁵ Yawu sâmu Petoroŕe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, den âlâen hâum yat yakât topŕe sârâ nâŕgâne.” Yawu sâop.

¹⁶ Sâmu sâop. “Bâe, haonŕmâ ârândâŕ den topŕe topŕe sâman yamâ girawu otmâmâ kiâk nâŕgâŕetâ keterakmap?

¹⁷ Yeŕe sot lauyeŕambâ neŕetâ tepyeŕan gemap. Otmu yaŕak tetmâ pilâŕetâ wahap tâŕât otmap.

¹⁸ Yâhâ wahap bulâŕe yamâ biwi nâŕgân nâŕgânyeŕan tatmap ya sâŕetâ lauyeŕambâ ga takamap.

¹⁹ Orotmemeyeŕe yuwu yaŕe umut biwiyenŕe otmu nâŕgân nâŕgânyeŕe mem bâlemap. Nâŕgâm bâleŕgimai. Me den hakoa oraŕgimai. Me den belâŕgen sahaŕgimai. Me kombo mianŕgimai. Me buku âlâhât imbi ekmâ otmai. Me lohimbi sihan enâkŕâlemai. Me manman ihilâk mahilâk otmai. Karasuŕa me sait bâleŕe topŕe topŕe yawu otmai. Me den imbiâk biwiyenŕambâ tetemu den golâ gahaemai.

²⁰ Yu sâm aran yuŕeâmâ biwiyenŕe mem bâlemap. Yâhâ bâtyenŕe pirim me ki pirim sot nemai yaŕeâmâ tâŕât oap.” Yawu sâop.

Kanan gâtne, imbi âlâne Yesuhâlen biwine kalop.

(Mareko 7:24-30)

²¹ Yesuñe menenekmu kapi ya pilâm kapi yâhâp, kutyetne Tiro otmu Siron yan ariwin.

²² Yan arimunñe kapi âlâ, kutne Kanan sâm, yan gâtne pâku imbi âlâ yañe Yesuhâlen taka yuwu sâm ulitguop. “Gâ Dawitihât sen, yuwu sâmune nângâ. Weke bâleñe baratne mem mângâemu mansap. Yakât gâñe watdâ ariâkgât nanñan.” Yawu sâop.

²³ Yawu gârâmâ angoân Yesuñe Ýura nengâlen gem tânnongoâkgât âi ya Anitâñe sâm wañop. Yakât otmâmâ den ya nângâm ekmâ ki ekmâ yawu olop. Yawu otmu imbi yañe witgum âi pâi tuhum watnenekmu yanâmâ Yesu yuwu sâm ekuwin. “Kutdâ, imbi yu âi pâiâk tuhunenekmâ gamu ekmâ hâkâñ oain. Yakât otmâ gâku tânnongom ekurâ yapâek ariâk.” Yawu sâwin.

²⁴ Yawu sâmunñe Yesuñe imbi ya yuwu sâm ekuop. “Isirae lohimbi gulip malap mansai yañe Anitâhâlen biwiyenñe kepeim manñetgât ikñak hângânnohomu gewan. Pâku lohimbi yengâlen nep tuhuwomgât ki hângânnohomu gewan.” Yawu sâm ekuop.

²⁵ Yawu sâmu yâku ulitgum yuwu sâop. “Gâñe nâ yiwerenñeâk tânnohohât nanñan.”

²⁶ Sâmu sâop. “Nengât orotmeme yuwu tap. Nan baralipnenñe sot nem tatñetâ yan sot lauyenñambâ hindâm soso gotñan ki pilâmain.”

²⁷ Sâmu sâop. “Lok pato, den yu nângâmune bulâñe oap. Gârâmâ nâñe yuwu sâwe. Nan baralipyenñe sot neñetâ wahapñe lauyenñambâ gemap yamâ sosoñe nemai.”

²⁸ Sâmu sâop. “Imbi, biwihañe yawu nângâm den yat ya nângâmune ârândân oap. Gikak nanñat ya yawuâk tetehiâk.” Yawu sâm ekuop. Yawu sâm ekumu yanâk weke bâleñe gaiakbanñim ba ariop. Yâhâ imbi yañe emetñan âwurem ari baratñe ekmâ biwine heronñe olop.

Kundat topñe topñe teteyiñgiop ya Yesuñe mem henjemyongop.

²⁹ Yesuñe menenekmu Galilaia denñan ya ginñan ge pâku lohimbi yengât hân hor-atñambâ ariwin. Ari pumñe âlâen yâhâ tatbin.

³⁰ Yâhâ tatmunñe kapi ambolipñane bukulipyenñe umatñe teteyiñgiop ya dâiyekmâ nengâlen takawi yamâ yuwu. Nombotñe senyenñe bok sâsâñe. Otmu ândâpyenñe bok sâsâñe. Otmu kâiyenñe gonñ gonñe. Me bâtyenñe parenñe. Me kopa. Me kundat topñe topñe teteyiñgiop ya.

³¹ Dâiyekmâ takanñetâ Yesuñe kerehâk henjemyongomu ekñetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ Isirae nengât Anitâ mepaewi.

Lok 4000 ya sot yinginetâ newi.

(Mareko 8:1-10)

³² Anitâ mepaenñetâ yanâmâ Yesuñe sâmu yâkâlen bamunñe yuwu sâm eknongop. “Lohimbi yu orowâk tatmâ gamunñe hilâm kalimbu pesuk yap. Yawu gârâmâ sot miakmâ takawi ya nem pesuk pilai. Yakât otmâ tepne nângâyinñian. Sot barahâk âwurem mâtâwân po yingimu sen biri yingimapgât inâk ki arinomai nanñan.” Yawu sâop.

³³ Sâmu sâwin. “Yuâmâ lok ki manmaiângen mansain. Yawuhât nen sot wosapâ mem yingimunñe neñetâ dopyenñan otbuap?” Yawu sâwin.

³⁴ Sâmunñe sâop. “Yengâlen wuân sot tap?”

Sâmu sâwin. “Banja kândâkdâmâ nombolân yâhâp, otmu inñan getek âlâ.” Yawu sâwin.

³⁵ Yawu sâmunñe Yesuñe lohimbi ekyongomu ge tatbi.”

³⁶ Ekyongomu ge tatñetâ Anitâ mepaem banja otmu inñan ya mem ningiop. Ningimu kâsikum yingimunñe mem newi.

³⁷ Neñetâ dopyenñan otmu hângânyongomu ariwi. Sot neñetâ torehenñe talop ya menduhum mânunñmunñe saka saka nombolân yâhâp pik sâop.

³⁸ Yâhâ lok papato sâlikyongomunñe 4000 ya wangiop. Yâhâ imbi naom yamâ ki sâlikyongowin.

³⁹ Yesuŋe hânġanyongomu ariwi. Ariŋetâ nenâmâ wanġa âlâ mem kapi âlâ, kutŋe Maharan sâŋ, yaken ariwin.

16

Yesuŋe kulem âlâ tuhuâġġât Parisaio otmu Sarukaioŋe ekuwi.

(Mareko 8:11-13 Luka 12:54-56)

¹ Otmu sâp âlâen Parisaio otmu Sarukaio nombotŋaŋe Yesuhâlen ari yuwu sâŋ âikuwi. “Anitâŋe hânġânġohomu ge mansat sâŋmai. Ya perâk me bulânġanâk. Yakât otmâ ġaŋe sârâ himbimâmbâ kulem âlâ tetemu ekmâ topġe nânġâne.” Yawu sâwi.

² Sâŋetâ sâop. “Bâe, yen kulemġât yai. Yawu ġârâmâ kulem âlâlâ otmune topġe ekmâ hâum pâpġuai. Yakât otmâmâ âlâ otmune yawuâk hâum pâpġunomai. Yakât âlâen hâum sâwe. Emetsâpġe otmu yan himbim topġe palalaŋ sâŋ kurirîŋġumap. Yawu otmuâmâ yuwu sâŋmai. “O, yuâmâ emet heŋġeŋġuwe sâŋ oap. Me sikop otbe sâŋ oap.” Yawu sâŋmai.

³ Yâhâ himbim topġe ya helenġumap. Yanâmâ yeŋe yuwu nânġâmai. “O, yuâmâ tonġelâk otbe sâŋ oap.” Yawu sâŋmai. Yeŋeâmâ to yambu otmu sikop yakât topġe ekmâ nânġâm heŋġeŋġuai. Yâhâ nâŋe kulem âlâlâ memune eksai yakât topġeâmâ ġirawuhât ki ekmâ nânġâm heŋġeŋġuai?

⁴ Yakât yâhâpġe torokatmâ sâwe. Lohimbi yu yenġât topyene teteâġġât yuwuyaen hâum sâwe. Imbi nombotŋaŋe loklipyene betyenehen kionġmai yakât dopġeâk yeŋeâmâ Anitâhât betyenehen kionġetâ dondâ bâlemap. Yawuhât kulem âlâ memune ekne sâŋ yakât âinohoi. Yakât yuwu sâŋmune nânġâŋet. Embânġân poropete âlâ, kutŋe Yona sâŋ, yâkâlen kulem âlâ tetemu Niniwe kapi ambolipŋaŋe ekbi. Yakât dopġeâk nâhâlen kulem âlâ tetemu eknomai.” Yawu sâop. Yawu sâŋu wanġaen yâhâm âlâengen ariwin.

Parisaio otmu Sarukaio yâk yenġât matuk keluŋe

⁵ Wanġa mem denġân nombot hâtikġum ariwin yan nelâmâk otmâ sot barak ariwin.

⁶ Sot barak arimunġe yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâŋ eknongop. “Parisaio otmu Sarukaio yenġât matuk keluŋaŋe mem bâleyekmapġât galem oranġinomai.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâŋu nenġe yakât topġe nânġâm pâpġum yuwu sâŋ alahuwin. “Sot ki mem takain. Yakât mon yap.”

⁸ Yawu sâŋ alahumunġe biwinenġahât topġe ekmâ yuwu sâŋ eknongop. Yen sotġâlâk biwiyene katmâ den yan yukât topġe ki nânġâŋetâ keteraksap. Yakât otmâ nâhâlen biwiyenġe ki tinġâk kepeiai.

⁹ Yakât nânġâmune ki ârândân oap. Yenâmâ sotġâlâk nanġai. Yakât sâwe. Sot momeâk mem motokmâ lok 5000 ya yîŋġimunġe nenġetâ dopyenân olop. Nenġetâ torehenġe talop ya saka saka amon mem mânunġetâ pik sâop?

¹⁰ Otmu sâp âlâen lok 4000 ya ġurâ banġa nombolân yâhâp yanġahâk yîŋġimunġe newi. Nenġetâ torehenġe talop ya saka saka amon mem mânunġetâ pik sâop?

¹¹ Den ekyongoan yu nânġâŋetâ keterakyîŋġimbâp. Yâhâ yeŋe imbiâk nâhâitġe “sotġât yap” sâŋ nânġânihiiai. Yakât yâhâpġe sâŋmune nânġâm heŋġeŋġuġet. Parisaio otmu Sarukaio yenġât matuk keluŋe yanġe mem bâleyekmapġât galem oranġinomai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâŋ eknongomu nânġâmunġe keterakmu yuwu sâwin. “O, yâhâmâ sotġât ki yap. Yâhâmâ Parisaio otmu Sarukaio yenġât den nânġâm lohotġe otmaîġât yap.” Yawu sâwin.

Petoroŋe Yesuhât topġe sâŋ teteop.

(Mareko 8:27-30 Luka 9:18-21)

¹³ Yapâ yahatmâ, kapi âlâ kutŋe Kaisaria sâŋ, kutŋe âlâmâ Pilip sâŋ, yan ariwin. Yan arimunġe Yesuŋe yuwu sâŋ âinongop. “Nâmâ Anitâŋe hânġânġohomu ġewan. Yakât otmâmâ lohimbiŋe nâhât âlâ sâŋmai?”

14 Sâmu sâwin. “Nombotŋaŋe gâhât yuwu sâmai. “Yoane Baptis emelâk kuŋetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ poropete âlâ, kutŋe Elea, emelâk himbimân yâhâop yaŋe purik sâm ge mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ “Poropete âlâ, kutŋe Yeremia, me poropete âlâ mumuŋambâ yahatmâ mansap,” sâmai.” Yawu sâm ekuwin.

15 Sâmunŋe sâop. “Yâhâ yeŋeâmâ nâhât âlâ sâmai?”

Yawu sâmu Petoro, kutŋe âlâmâ Simon sâm, yâkŋe yuwu sâop.

16 “Anitâŋe hâŋgâŋohomu ge mansat ya nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap. Yakât otmâ gâmâ yâkât nanŋe tâŋ tâŋ ya nanŋain.”

17 Sâmu sâop. “Simon, Yoane nanŋe, bukulipŋaŋe ekgohoŋetâ ki yat. Awoŋne himbimân tatmapŋe den yu biwihan katmu yat yakât Anitâŋe nâŋgâhîhimu âlepŋe oap. Yakât biwihe heronŋe otbuap.

18 Yâhâ gike kutgeâmâ Petoro, kut yukât topŋeâmâ “Kât” yawu tap. Gârâmâ nenŋe kât mem emet tuhumunŋe ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâmap ya ki putuk sâm liwarakbuap. Yakât dopŋeâk lohimbi nâhâlen ga torokatmai ya ki hiliwahonomai.

19 Yakât sâwe. Nâŋe mâmâŋe otgihimune lohimbi yeŋgât kunyeŋe manbuat. Yanâmâ yâkŋe otŋetâ bâlemagât gâŋe sâm kuyiŋgiuwat nâku yawuâk kuyiŋgiwom. Yamâ yâkŋe âlepŋe otŋetgât sâm yiŋgiuwat nâku yawuâk nâŋgâwom.” Yawu sâop.

20 Otmu yuwu sâm kuningiop. “Nâ bulâŋanâk Anitâŋe hâŋgâŋnohomu gewan. Yakât otmâ lohimbi ihilâk ki ekyongonomai.” Yawu sâop.

Petoroŋe Yesuhât mâtâp maŋguwaŋgiwe sâm olop.

(Mareko 8:31-9:1 Luka 9:22-27)

21 Otmu sâp yan Yesu sâm bâlewaŋgim mem âlâlâ tuhunomai yakât tetekŋan eknon-gop. “Topŋe katmâ Yerusalem kapiân yâhâmune yan Isirae nengât kunlipnenŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya, otmu hotom umai yeŋgât kunlipyeŋe kerekŋe sâm bâlenihim mem âlâlâ tuhum nohoŋetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatbom. Yawu otmâ yaŋak mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâm eknon-gop.

22 Yawu sâm eknon-gomu Petoroŋe dâimu pererŋ pilâm ba yetŋiâk kinmâ yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, umatŋe topŋe topŋe otnihinomai sâm tat ya ki tetewuapgât nanŋan. Bia kârikŋe.” Yawu sâop.

23 Sâmu purik pilâm yuwu sâm ekuop. “Gâŋe mâtâp ki maŋgunihi. Mâtâp maŋgunihirâmâ Satanŋe tepŋe heronŋe otbuap. Gâŋe den yat yu Anitâŋe sâm nihiop ya ki lâuap. Yuâmâ lokgât nâŋgân nâŋgân yat. Ya nâŋgâmune ki ârândânŋ oap.” Yawu sâop.

Manmannenŋe ki alitmâ manmâ yâhânom.

24 Yawu sâm ekum yaŋak purik pilâm yuwu sâm eknon-gop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe biwiyeŋe nâhâlen katmaiŋe nâhâlen torokatne sâm yan yeŋahât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. Me senŋe âlâlâ tatyŋgiap ya biatningimap sâm yakât ki nâŋgâm ketet otmâ engat yâhâp otnomai. Nâhât den haoŋmâ ârândânŋ nâŋgâm tem lâunihim mannomai.

25 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe manmanyenŋe alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe nâhâlâk katmâ mannomai. Yawu otmâ manŋetâ yongonŋetâ munomai yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap.

26 Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ, iri sikum me manman topŋe topŋe yan torokatmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe yan hikum munomai yaŋe mumuŋambâ yahatnomaihât dop ki tap. Yâhâ manman yawu yakât matŋe âlepŋe Anitâŋe yiŋgiuwapgât dop âlâ ki tap. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet.

27 Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoŋnaŋe yâhâpŋe hâŋgâŋnohomu aŋelolipne meyek-mune hânân genom. Gem yan manmanyenahât matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekâmâ yiŋgiwom.

²⁸Yen ki mum meterjetâek nâ lok bulânje mansanne galemnye otmâ yâhâwom.” Yawu sâop.

17

*Yesu, Mose, Elea den sâm alahuwi.
(Mareko 9:2-13 Luka 9:28-36)*

¹Yâhâ yakât kakñan hilâm nombolân konok pesuk sâmu Yesuñe Petoro, Yakowo otmu imiñe Yoane ya yeñeâk meyekmu nen katnenekmâ pumñe âlâen yâhâwi.

²Yan yâhâñetâ Yesuhât kun kundennñe âlâ otmu ekbi. Otmu senñeâmâ dewutâ senñe gam irik irik sâmap yawuya teteop. Yâhâ sângumñeâmâ kaok bolañ bolañ otmâ kâlâp kokotñe lañ lañ sâmap yawuya olop.

³Sâp yanâmâ Mose yet Elea emelâk Anitâñe meyelehop yanje yanâk pârâk sânsânâk tetemutâ orowâk den alahu gulahu otbi.

⁴Den alahu gulahu otñetâ Petoroñe ekmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, kulem ango teteap yukât yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunñe âilonjo oap. Yawu gârâmâ gâñe sârâ nâñe selep kalimbu kumbomgât nanñan. Âlâmâ gâhât, âlâmâ Mosehât, âlâmâ Eleahât.” Yawu sâop.

⁵Yawu sâmu yanâk kulewoñboñ ge lâum kurihiyehop. Lâum kurihiyekmu yakât biwiñambâ Anitâñe yuwu sâop. “Bulânñanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâñe biwinane yâhâk hikum tatman. Yakât otmâ den sâwuap ya yeñe mem biwiyeñan katmâ tem lâuwanñim mannomai.” Yawu sâop.

⁶Yawu sâmu hoñ bawalipñe nâñgâm kiñgityeñahât otmâ kun kundenyene mem kurihiakmâ hânân ge pare pare iwi.

⁷Yawu otñetâ Yesuñe gotyeñan ba yuwu sâm ekyongop. “Ki kiñgityeñahât otñet. Yahatñetâ arine.”

⁸Yawu sâmu yahatmâ lok yâhâp ya yelekñetâ bialop. Yawu otmâ Yesu ikñiâk kinmu ekbi.

⁹Yañak pumñambâ âwurem mâtâwânâk ge Yesuñe yuwu sâm ekyongop. “Ewan pumñan Mose yet Elea tetemutâ den oain yakât in yawu ki ekyongonomai. Hâmbâi nohoñetâ mum yahatbom yakât kakñanâmâ yu eksai yukât sâm tetem ekyongonjetâ nâñgânomai.” Yawu sâop.

¹⁰Yawu sâmu hoñ bawalipñe Elea tetemu ekbi yakât nâñgâm yuwu sâm âikuwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimainjeâmâ yuwu sâmâi. “Anjoân Eleañe yâhâpñe tetemuâmâ Anitâñe hâñgângumu gewuap yâkât mâtâp mewañgiwuap.” Yawu sâmâi. Yamâ girawuhât sâmâi?”

¹¹Sâñetâ sâop. “Yamâ bulânñanâk yai. Elea yâhâpñe tetem mâtâp yai ya henñeñguwuap.

¹²Yawu gârâmâ yai yakât nâñe yuwu sâmunne nâñgâñet. Elea yamâ emelâk takaop. Takamu yeñgât kunlipyeñe ekmâ yâkât topñe ki nâñgâm kuñetâ muop. Yâhâ Anitâñe nâ hâñgânnohomu gewan yawuâk nohoñetâ mumbom.” Yawu sâop.

¹³Yawu sâmu nâñgâñetâ keterakmu yuwu sâwi. “O, yuâmâ Eleahâlen hâum kinmâ yap yamâ Yoaneñe tetem toen mem katyehop yâkât yap.” Yawu sâwi.

*Yesuhât hoñ bawalipñe weke bâleñe watne sâm hâum pâpñuwi.
(Mareko 9:14-29 Luka 9:37-42)*

¹⁴Mâtâwân gem tatñetâ yan lohimbi dondâñe lok âlâhât nanñe ya nengâlen dâim takañetâ tângune sâm hâum pâpñum pilâwin. Yawu otmâ yakât den alahum kin tatmunñe bukulpnennñe pumñehembâ ge peneningiwi. Peneningiñetâ yan naom yakât âwânñe Yesu ekmâ gotñan ga yuwu sâm ekuop.

¹⁵“Lok pato, gâ ihilâk nannahât nâñgâwâñgi. Weke bâleñe nanne mem mângâemuâmâ toen kionmap. Otmu senñe gâwâñ gâwâñ sâm kâlâwân kionmu semap.

¹⁶ Yawuhât nâñe dâim hoñ bawalipganje sâñetâ weke bâleñaje yâkâlebâ gaiakmâ ariâkgât sâmunje hâum pâpgum pilai.” Yawu sâop.

¹⁷ Sâmu Yesunje nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yen wongât nâhâitñe ki tânnongowuap yawu nanñai? Yakât nâñgâmunje ki ârândân oap. Nâ yen orop sâp kâlep manmâ yâhâwongât dop ki tap. Yawuhât pilâyekmâ yâhâwom yan yeñe girawu mannomai?” Yawu sâop.

¹⁸ Yawu sâm lok sihan yakât sâop. “Yen nâhâlen mem ganjet.” Yawu sâop. Mem yâhâñetâ weke bâleñaje mângâeop ya watmu gaiakmâ ba arimu yanâk âlepñe olop.

¹⁹ Âlepñe olop yakât topñe nâñgâne sâm Yesu yuwu sâm âikuwin. “Yu topñe girawuhât nenñe weke bâleñe ya watne sâm hâum pâpguain?”

²⁰ Sâmunñe sâop. “Yen nâhâlen biwi nâñgân nâñgânyenñe kepeim manmai mâne âlepñe yuwu mon sâmbâi. “O, pumñe enda huhuakmâ orotok sâm giâk.” Sâñetâ âlepñe huhuakmâ orotok sâm gembâp. Otmu âi nombotñe tap ya âlepñe torokatmâ membâi.

²¹ Yamâ weke bâleñe watmune ariap yanje kârikñe bâleñe. Yakât otmâ yeñeâmâ den in sâñetâ ki gaiakmâ ariap. Yâhâ weke bâleñe yawuya ekmâmâ topñe katmâ sot barak manmâ Anitâhâlen biwiyenñe kepeim ulitgunjetâ denyenñe nâñgâm gaiakmâ ariuwap.” Yawu sâop.

Yesunje ikñak mumbuap yakât sâop.

(Mareko 9:30-32 Luka 9:43-45)

²² Yawu sâmu nen kerehâk yapâ pilâm yahatmâ Galilaia hânângen ariwin. Ari Yesunje yuwu sâm eknongop. “Anitâñe hâñgânnohomu gewan nâhât kasalipñaje nohoñetâ mumbom.

²³ Nohoñetâ mum yan hilâm kalimbu hân kâlehen tatmâ mumuñambâ yahatbom yakât sâp tâlâhuap.” Yawu sâm eknongomu biwinenñe nâñgâmunñe umatñe bâleñe olop.

Miti emetñe yakât takesi kalowot.

²⁴ Mâtâp ari Kapanaum kapi mewin. Kapanaum kapi mem Petorohât emet hawiñan ari kinmâ den alahuwin. Alahum kinmunñe lok nombotñe opon kâmbukñahât takesi meminiwi yanje taka Petoro yuwu sâm âikuwi. “Yenñgât patoyenñe opon kâmbukñahât takesi katmap me ki katmap?” Yawu sâm âikuwi.

²⁵ Yawu sâñetâ Petoroñe sâop. “Oñ, yawu otmapgâ.”

Yawu sâmu emet kâlehen yâhâmunñe Yesunje Petoro yuwu sâm âikuop. “Petoro, den yai yakât nâñgârâ girawu oap? Yuwu sâm âihohowe. Lok komot girawuyanñe tewetsenñe mem hâñgât lok kutdâ yinñim mansai? Hâñgât lok kutdâ ya yenñgât bukulipyenñe me kasalipyenñe?” Yawu sâop.

²⁶ Sâmu sâop. “Bukulipyenñe kapi ambolipñaje tewetsenñe ki katmai. Yâhâ kasalipyenñe mem ge katyekñetâ yâk yenñgât amutyenñan mansai yâkñak tewetsenñe katmai.” Sâmu sâop. “Bonñanâk yat.

²⁷ Yawu gârâmâ nen Anitâhât komolân torokatmâ mansainñe opon kâmbukñan yâhâ takesi ki katnom yamâ âlepñe. Yakât denñe bia. Gârâmâ nâñgâñetâ bâlemapgât gâñe netgât takesi yamâ yuwu tuhum katbuat. Gâñe inñan itâñe mem ari denñgânân pilârâ giâk. Gemu yan anñoân inñan kionñbuap ya mem tepñe gâim duhatbuat. Tepñe gâim duhatmâ tewetsenñe yapâ mem tetewuat. Ya mem ari gike umut otmu nâhât umut katbuat.” Yawu sâop.

Hurunñ hurunñ manmâ yâhânom.

(Mareko 9:33-37 Luka 9:46-48)

¹ Yawu sâam ekumu Yesu yuwu sâam âikuwin. “Sâp patoen Anitâne tihitnenne otmuâmâ orowâk manmâ yâhânom yanâmâ nengâlen gâtne âlâ me âlâhât nângârâ kunnene manbuap?” Yawu sâam âikuwin.

² Yawu sâamunne naom tipine âlâ gotnenjan kinop ya hâum tiripnongom yuwu sâam eknongop.

³ “Âinohoi yakât topne yuwu sâamune nângânet. Nimnaom titipâne Anitâhât den nângâm in yawu biwiyenane lâum yâkât komot otmai. Yakât dopneâk otnomai yanâmâ Anitâne âlepne yen meyekbuap. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ Anitâhât komolân torokat-nomaihât dop âlâ ki tap.

⁴ Yâhâ nimnaom titipâne yenahât nângânetâ gemu huruŋ huruŋ manmai. Yakât dopneâk yengâlen gâtne âlâ me âlâne yenahât nângânetâ gemu huruŋ huruŋ mannomai. Lok yawuya yengât nângâmune yahatbuap.

⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâne naom tipine yuwuya yakât nângânetâ yahatmu buku otbanjinomaine nâ hon banihimai yakât dop oap.

Otjetâ bâleâk sâam ki kendâyinjom.

(Mareko 9:42-48 Luka 17:1-2)

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâne nimnaom titipâ nâhât pat manmai ya yengât mâtâp manguyinjomai. Yamâ hâmbâi matne umatne menomai.

⁷ Den yan yakât torokatmâ âlâen hâum yuwu sâawe. Satanne yen kerek mem ge katyekbe sâam otmu yakât lohotne otne sâam oai. Yakât tepne nanjan. Lohimbi âlâ me âlâne Satangât tem lâum yan, bukulipyne otjetâ bâleâkgât kendâyinjomai yakât matne Anitâne umatne yinjiwuap. Yawu.

⁸ Yakât torokatmâ sâawe. Bulâne hârenomaihât ki sâawom. Topne nângânetgât den âlâen hâum sâawe. Lok âlâ me âlâ bâtyenane me kâiyenane otmâ hilipgunomai. Yawu otmâ hilipgum bâtyenahât me kâiyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyene hem kâlâwân kionmapgât ya hârem pilânomai. Topne yuwuhât yan. Lok âlâ me âlâne dâiyekmu yu me ya otjetâ bâlemu hemgât pat otmaihât ya pilâm biwiyene Anitâhâlen katnomai. Yawu otjetâ manman kârikne yinjiwuap.

⁹ Otmu yawuâk lok âlâ me âlâne senne nombot me nombot yane orotmeme bâlene ekmâ biwiyene yan ariwuap. Biwiyene yan arimu yakât otmâ tâpikgum senyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyene hem kâlâpgât pat otmap sâam yakât âlâ gusuhutmâ pilânomai. Gusuhutmâ pilâm biwiyene Anitâhâlen katmâ yâkât tem lâum yâhânetâ manman kârikne yinjiwuap. Yawu.

Lama âlâ gulip otbanjimu ki pilâwuap yan hâum sâap.

(Luka 15:3-7)

¹⁰ Yâhâ nimnaom ya yengât âlâku sâamune nângânet. Anitâne anjelolipne nombotne naom titipâ yu galemyongonet sâam âi yinjiop yanjâmâ yâkât senjan âilonjo mansai. Yakât yene naom titipâ yu yengât nângânetâ ki gewuap.

¹¹ Yakât âlâ torokatmâ sâawe. Lohimbi yene hem nâpumân ge hiliwahomaihât Anitâne yengât sâam hângânnohomu gewan. Yakât nâne mem kuwikyekmune manman âilonjoân mannomai.

¹²⁻¹³ Yakât den âlâen hâum yuwu sâamune nângânet. Lok âlâhât lama 100 yawu kinbanjai. Gârâmâ ya yengât hohetyenambâ konok âlâne misinjurakbuap. Yawu otmu ambonane nombotne ya katyekmu kinnetâ konok misinjurakbuap ya pâninmâ yâhâm gewuap. Yawu otmâ nombotne katyekmu kinnomai ya yengât ki nângâm ketet otbuap. Yâhâ misinjurakbuap ya mem tetem yanâmâ tepne welâmnan giâk sâam yakât otbuap.

¹⁴ Yakât dopneâk awonane nan baralipne âlâ me âlâne hiliwahomaihât haonmâ ârandân tihityene otmap.

Orotmeme bâlene otninginomai yan yuwu otnom.

15 Otmu den âlâ yuwu sâmunen nângânet. Bukuhe âlâne topne âlâlâ mângâhehku mem dâirâ yok pilâm yetniâk alahuromawot. Alahumutâ ârândân otmu buku konok mandowawot.

16 Yâhâ bukuhanen gâhât den ki nângâwuap otmuâmâ emelâk Mosenen den yuwu kulempuap ya watbuat.

“Lok konokne ikniâk bukulipne âlâ me âlâhât topyene teteâkgât sâm hâreyingiwuapgât dop ki tap. Lok yâhâp me amon yan denyen sânomai ya lâuakmâ konok otbuap yamâ nângânetâ bonne (otmap/otbuap).”

Den ya watmâ buku nombotne konok me yâhâp meyelekdâ gam yâkne henjenjumuromawot.

17 Yâhâ bukuhanen iliwetbuawâmâ Anitâhât komot yengât senyenjan henjenjunomai. Yâhâ yâk yengât senyenjan iliwetmâ denyen ki nângâwuawâmâ yuwu sâm ekunomai. “Gâmâ kunge kârikne otmâ iliwet tat yakât otmâ nen orop torokatdâ mannongât dop bia.” Yawu sâm ekum watnetâ ari manbuap.

Den sâm hâreyingine sâm angoân Anitâ âikum eknom.

18 Yuwu sâmunen nângânet. Bukulipyenane yu me ya âlepne otmai ya yene eknetâ ârândân otmap yawuâk Anitâne ekmu ârândân otbuap. Yâhâ bukulipyenane otnetâ bâlemapgât yene kuyinginomai ya yawuâk Anitâne mâtâp manguyingiwuap. Yawu.

19 Otmu torokatmâ sâwe. Yene menduhuakmâ lok âlâhât den sâm hârewanjinomai yan biwiyene konok otmu Anitâ âikuwetâ topne mem teteknan tuhumu nângânomai.

20 Otmu nâne yengât hohetyenan kinmâ howeyekbom. Howeyekmune yakât topne nângâm henjenjum den sâm hârewanjinomai. Otmu Anitâne gurâ yawuâk hârewanjiwuap. Yawu.” Yawu sâop.

Nenne lohimbi otyingim mannom yakât dopneâk Anitâne otrningiwuap.

21 Sâmu Petorone yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, bukune âlâne orotmeme kingon mângâenekmu tosa pilâwanjimune amon otmu yan pesuk sâwuap? Nombolân yâhâp otmu yan pesuk sâwuap me? Me ya wangim torokatmâ yâhâwuap?” Yawu sâm topne nângâwehât âikum nângâop.

22 Sâmu sâop. “Yawu bia. Ihilâk, gâne tosanen pilâwanjim yâhâwuap.

23 Yakât yuwu sâmunen nângâ. Anitâne tihityene otmâ den sâm hâreyingiwuap. Yakât topne teteâkgât lok kutdâ orotmemeyenan hâum sâwe. Yâkne ikne âi loklipne yengât tosa tatyngiop ya mem âwurenjet sâm ekyongop. Ekyongomu tatyngiop ya ambonjan ambonjan yâkâlen ba sâm tetewi.

24 Otmu angoân gaop yâkât tosa pato, yakât dowâmâ 13 milion kina yakât dop.

25 Yâhâ lok yanewetse ne ki tatbanjiopgât otmâ ya kâpekbâpgât dop bia. Yawu gârâmâ lok kutdâne yuwu sâm ekuop. “Gâ, imbihe naomge âi tuhume tewetse ne mem dâinomai yamâ nâhâlâk sâp ârândân katmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

26 Yawu sâmu lok yanewetse yuwu nângâop. “Nenne âi yu girawu torokatmâ hâhiwin kaknan tuhume manmâ yâhânom. Yawu gârâmâ kâpekbomgât dop âlâ ki tap, bia kârikne.” Yawu nângâm lok kutdâ ya yuwu sâm ulitguop. “Yawu gârâmâ gâ nengât tepge nângâningi. Hâmbâi mâtâp teteningimu âlepne kâpeknom. Yakât ki hâwât hâwâlâk kendâningiwuat.” Yawu sâop.

27 Yawu sâm ulitgumu ekumâ tepne nângâm tosanen ya pilâwanjiop.

28 Yawu gârâmâ âi lok yanewetse bukune âlâ mem tetepe. Otmu bukunahât tosa yamâ 10 kina yawuya tatbanjiop. Mem tetem tosanen kâpehâkgât ekuop.

29 Ekumu yuwu sâm ulitguop. “Gâ tepge nângânihim tipne mambotdâ yan kâpekbom.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâop ya ki nângâm pâi emetjan mem katmu talop. Yan tatmu yuwu sâm ekuop. “Gâ yuânâk tatdâ hep torehenlipgane tewetsenje gihinjetâ pâi emetje puluhum gewuat.” Yawu sâop.

³¹ Yawu otmu âi lok yakât bukulipjane nângâm bâlewangim patoyenje ekuwi.

³² Ekujetâ den ya nângâm olop amboje ya kunmu gamu yuwu sâm ekuop. “Gâ lok bâleje. Anjoân tosahe ya kâpekbâtgât dop. Yamâ nâje tosahe pilâhihiwan.

³³ Gâku yawuâk bukuhahât tosa ki pilâwangiat yakât nângâmune umatje oap.” Yawu sâop.

³⁴ Otmu biwinjane nângâmu umatje otmu mem pâi emetjan katmâ hâhiwin pato ya torokatmâ wanjetgât tembe lâulipje ekyongop. “Lok yu wawi oap yakât hâhiwin wanjetâ ârândân otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

³⁵ Yakât topje yuwu tap. Bukulipyenane mem âlâlâ tuhuyekjetâ tosa ki pilâyinjginomai. Yamâ Himbim Awoņnenjane yen gurâ yawuâk tosa ki pilâyinjgiwuap.” Yawu sâop.

19

*Lokje imbiņe ki pilaknomai.
(Mareko 10:1-12 Luka 16:18)*

¹ Yesuje den ya sâm pesuk pilâm menenekmu yapâ yahatmâ Galilaia hân ya pilâm yanak Yoran to hâtikgum Yuraia hânângen ariwin.

² Arimunje lohimbi dondâje denje nângâne sâm betnenjan watnenekmâ ariwi. Yan watnenekmâ arinetâ yâkne lohimbi dondâ henjemyongop.

³ Otmu Parisaio lok nombotjane taka “Den girawuyaen hâum sâmunje yan matje sâm tâpikgumu den âiân katne,” nângâm yuwu sâm Yesu âikuwi. “Mâtâp girawu tap? Lok âlâ me âlâje yeje enjatyeneâk otmâ imbilipyenje pilâyeknomaihât mâtâp tap me bia?”

⁴ Sânetâ sâop. “Yen Anitâhât den nângâmai me bia? Den yamâ yuwu tap.

“Anitâje topje katmâ hân himbim kândikyotgom yan lohimbi yâhâp katyelehop.

⁵ Katyelekmâ yan den yuwu sâm ekyotgop. “Lok âlâ me âlâje âwâje mâmâje pilâyelekmâ imbiñait mandomawot.” Den yawu tap.

⁶ Yakât otmâ ki hionakmâ ikniâk ikniâk otdomawot. Anitâje menduhuyelekmu konohâk olowot. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje ki hionyeleknomai.” Yawu sâop.

⁷ Sâmu sâwi. “Ya âlepje yat. Gârâmâ Moseje girem den âlâ yuwu kulemgup tap.

“Lok âlâ me âlâje imbiņe pilâwe sâm âlepje pilakdomawot yakât topje kulemgum wanmu miakmu watmu ariwuap.”

Yawu tap. Otmu Moseje ya otnomgât âlepje sâop. Gâje den yat yujeâmâ Mosehât den ya orop ki lâuaksawot. Yakât otmâ nângâmune ki ârândân oap.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sânetâ Yesuje Moseje den sâop yakât yuwu sâm ekyongop. Moseje girem den yawu kulemgup yamâ kuyingiwehât nângâm ki kulemgup. Yengât tâmbâlipyenane biwiyenje kârikje otmu yenhâlâk nângâm manminiwi yakât kulemgup. Yâhâ kândikum yawu ki otbi.

⁹ Yakât otmâmâ nâje yuwu sâmune nângânet. Lok âlâhât imbiņane mâtâp ki tâpikgum manmu lokjane imbiâk pilâm ba imbi ondop membuap. Yamâ lok yaje tosa umatje membuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Yesuje yawu sâmu nenje yuwu sâm ekuwin. “Nengât orotmeme yuwu tap. Lohimbi imbiâk hionakmâ mansai. Yawu orangimaihât nângâm lok yawuyane imbi barak mannomai.” Yawu sâwin.

¹¹⁻¹² Sâmunje sâop. “Lok kerekje imbi barak mannomaihât dop ki tap. Nombotjane mâmâlipyenane yengât tepyenambâ pâlâmje mannomaihât yawu tetemai. Nombotjaneâmâ imbi memai sâm mâtâp manguyingimai. Yâhâ nombotjaneâmâ Anitâhât nep yakâlâk nângâm tiņ tiņâk mem mannom nângâm imbi barak manmai. Yakât Anitâje

nângâmu ârândân otmap. Otmu lok nombotņe den yu biwiyenņe ekmâ topņe nângâm yâhânetâ ârândân otbuap.” Yawu sâop.

Yesuņe nan baralipyenņe lukuleyehop.

(Mareko 10:13-16 Luka 18:15-17)

¹³ Otmu sâp yanâmâ lohimbi nombotņe nan baralipyenņe meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesuņe kunyenņan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otņetâ nenņe yekmunņe ki ârândân otmu kuyiņgiwin.

¹⁴ Kuyiņgimunņe Yesuņe nenekmu ki ârândân otmu yuwu sâm eknongop. “Kâmbukņe, ki kuyiņgiņet. Anitâņe nimnaom titipâ yu yeņgât tihityenņe otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen gaņet. Yeņe kuyiņgiņetâ ekmune ki ârândân oap.

¹⁵ Yawu sâm Anitâ ulitgum kunyenņan memu yaņak kapi ya pilâm âlâengen ariwin.

Lok iri sikumyenņe pato tatyiņgiap yâk yeņgât topyenņe.

(Mareko 10:17-31 Luka 18:18-30)

¹⁶ Sâp âlâen lok âlâņe Yesuhâlen taka yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, nâņe âlâ girawu otmune ârândân otmu yanâmâ Anitâņe manman kârikņahât pat kunihiwuap?”

¹⁷ Sâmu sâop. “Gâ wongât yakât âinohoat? Yakât amboņe yamâ Anitâ konok. Gâ yu me ya âlepņeâk otbehât naņgat otmuâmâ girem den hârohâk nângâm lâuwuat.

¹⁸ Sâmu sâop. “Girem den girawuya?” Sâmu sâop. “Mosehât girem den yukât yan.

“Gâ lok nombotņe ki yongorâ munomai. Me buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Me kombo ki otbuat. Me hâkyenņan ki sâuwat. Me den perâk ki sâm kâityongowuat.

¹⁹ Gâ âwâhe mâmâhe yetgât lauyetņe lâum amutyetņan manbuat. Otmu nenņahât naņgaņgimunņe yahatmap yakât dopņeâk buku nombotņe yeņgât nângâmunņe yahatbuap.” Yawu tap. nângâmat yawuâk buku nombotņe tânyongowehât nângâuwat. Yawu.”

²⁰ Sâmu sâop. “Girem den yu sâm arat yamâ otmanâk hârok. Orotmeme girawuya ki otman ya otbom yanâmâ Anitâņe manman kârikņahât pat kunihiwuap?” Yawu sâop.

²¹ Sâmu sâop. “Senņe âlâlâ pato tatgihiap yamâ mem buku nombotņe umburuk mansai ya yiņgiuwat. Yawu otdâmâ Anitâņe manman kârikņahât pat kuhihiwuap. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâ orowâk arinom.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu iri sikum me senņe âlâlâ pato tatbaņgiop yakât nângâmu biwiņe umatņe otmu, Yesuņe sâop ya ekmu hâi hâiņe otmu pilâm âlâengen ba ariop.

²³ Ba arimu Yesuņe yuwu sâm eknongop. “Yuwu sâmune nângâņet. Lok iri sikum pato tatyiņgiap yaņeâmâ Anitâhâlen torokatne sâm otņetâ hâi hâiņe otmap.

²⁴ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângâņet. Pusiņe seloņ watmu pin pinņan arimu yan watmâ bawe sâm hâum pâpgumap. Yakât dopņeâk lok iri sikumyenņe pato tatyiņgiapņe Anitâņe tihityenņe olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otņetâ hâi hâiņe otbuap. Lok nombotņe iri sikum pato tatyiņgiapņe yeņahâlâk nângâmai. Lok yawuyaņe himbimân Anitâhât gotņan ki yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu nângâmunņe sâtņe otmu yuwu sâwin. “Âo, yu yat yuâmâ lok girawu yaņeâmâ himbingât pat otbuap?”

²⁶ Yawu sâmunņe Yesuņe sennenņe topņan dâņak nenekmâ yuwu sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm loggât nângân nângânân arinomaihât dop ki tap. Yamâ Anitâ konokņe nângâningimap. Yakât otmâ yeņe yu me ya otne sâm Anitâhât nângân nângânân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkņe konok manman kârikņe ya yiņgimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁷ Yawu sâmu Petoroņe yuwu sâm âikuop. “Bâe, nenâmâ senņe âlâlâ kerek betbaņgim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakņan manmain. Yakât nenņe girawu menomgât naņgat?” Yawu sâop.

²⁸ Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp pato tetewuawân Anitâne yâhâpne nâ hângânnohomu âwurem gewom. Yanâmâ âi sâm nihiop yakât bulâne tetenihiwuap. Yawu gârâmâ yeŋe nâhâlen torokatmâ manmai yamâ nâ orowâk tatnomai. Tatmâmâ Isirae lok komot kâiân yâhâp mansai yeŋgât topyeŋe ya sâm tetenom. Otmu yeŋeâmâ kunlipyene otmâ galempongom mannomai.

²⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgânet. Lohimbi âlâ me âlâne âwâ mâmâlipyeŋe, me imi garilipyene, me senne âlâlâ siminne tatyŋgimap ya aksihâk pilâyekmâ lohimbi kerekne nâhât den nâŋgânetgât nâhât komolân torokatmâ tânyongonomai yâhâmâ nâ orowâk konohân tatnom. Tatmunne yakât matne âilonŋo yŋgimune menomai.

³⁰ Yâhâ lohimbi nombotne yeŋahât nâŋgânetâ yahatmap ya Anitâ orop ki tatnomai. Yâhâ nombotne yeŋahât nâŋgânetâ gemu huruŋ huruŋ manmai ya Anitâne meyekmu iknan torokatnomai.” Yawu sâop.

20

Anitâhât hoŋ bawanŋimunne yakât hâmeŋe ningiwuap.

¹ Yesuŋe den âlâ yuwu sâm eknongop. “Anitâhât hoŋ bawanŋinetâ yakât hâmeŋe yŋgiwuap yakât topne nâŋgânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgânet. Lok kutdâ âlâhât hân pato tatbanŋiopne omoŋânâk nep tuhuŋet sâm kapiân yâhâ nep lok meyehop.

² Lok meyekmâ, “Âi tuhunomai yakât hâmeŋe kina konok konok yŋgiwom,” sâmu nâŋgânetâ âlepne otmu yahatmâ ari nep tuhuwi.

³ Yawu otmâ omoŋânâk 9 kilok otmu yan lok nombotne âlâ meyekbe sâm kapiân yâhâop. Yâhâ hilâm im tatbi ya yehop.

⁴ Yekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yen ari nâhât nep kâmetnetâmâ yakât hâmeŋe kina konok konok yŋgiwom.” Yawu sâm ekyongomu ari nep tuhuwi.

⁵ Nep tuhum tatnetâ 12 kilok olop yan nep lok nombotne âlâ meyekmu nep tuhuwi. Yâhâ 3 kilok otmu nep nombotne âlâ ya gurâ meyekmu nep tuhuwi.

⁶ Nep tuhum tatnetâ emelâk emetsâpne olop. Emetsâpne otmu nep lok nombotne âlâ meyekbe sâm kapiân yâhâop. Yâhâ yekmâ yuwu sâm âiyongop. “Wongât otmâ konam im tai?”

⁷ Sâmu sâwi. “Lok âlâne âi tuhuŋet sâm ki sâm ningiap. Yakât otmâ hilâm im tain.”

Sânetâ sâop. “Yen yahatmâ ari nâhât âi tuhuŋet,” sâop. Yawu sâmu ari nep tuhuwanŋiwi.

⁸ Nep tipne tuhuŋetâ emetsenne potok sâmu nep ambonaŋe yahatmâ nep loklipne yeŋgât galem ya yuwu sâm ekuop. “Lok âi miai ya ekyongorâ ga hâmeŋe meŋet.” Yawu sâm ekuop.

Aiop, galem yaŋe nep loklipne ya ekyongomu ganetâ bâiŋe meyehop yâk yeŋgâlembâ topne katmâ tewetsenne yŋgiop. Yŋgim arim arim anŋoân meyehop ya bâiŋe yŋgiop.

⁹ Yawu otmâ lok emetsâpne taka âi mewi ya kina konok konok yŋgiop.

¹⁰ Yawu otmu anŋoân takawi yaŋe yeknetâ bâlemu yuwu nâŋgâwi. “Nenne sâm omoŋânâk taka âi topne katsain. Yakât otmâ tewetsenne pato membâmgât dop.” Yawu nâŋgâwi. Yawu nâŋgâwi yamâ anŋoân takawi me betnan takawi ya hârohâk dop konohâk yŋgiop.

¹¹ Dop konohâk yŋgimu yakât tepyenjan tâlimu nep ambonahât dondâ nâŋgâm bâlewanŋim yuwu sâm ekuwi.

¹² “Lok nombotne emetsâpnan meyekdâ takai. Yâhâ nenâmâ omoŋânâk menenekdâ nep tuhumunne sikopne irik irik sâm dondâ nongoap. Yakât otmâ bâleain. Yawuhât girawu otmâ gâŋe mem ge katnenekmâ emetsâpne takai ya orop dop konohâk ningiat? Yakât nâŋgâmunne dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sânetâ nep ambonaŋe lok hohetyeŋan kinmâ sâop ya yuwu sâm ekuop. “Buku, nâŋe ki otmâ tâpikguan. Meyeksan yan kina konok konok yingiwom sâmune nâŋgâŋetâ ârândâŋ oap.

¹⁴ Yakât otmâ yingian yu miakmâ ariŋet. Nâŋe yen yingian otmu bâiŋe takai ya yingian yuâmâ nine enŋatneâk watmâ yingian.

¹⁵ Nâŋe tewetsenŋe yu kâsikum yingian yamâ nâhât wahap. Yeŋe ki galemnohoai. Yakât otmâ yeŋe nâŋgâm bâlenihai yakât nâŋgâmune ki ârândâŋ oap.” Yawu sâop.

¹⁶ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp yiwerenŋe nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim hoŋ banihihi. Otmu sâp âlâen komot topŋe topŋe yaŋe nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim hoŋ banihinomai. Yen me yâk hârohâk hâmeŋe dop konohâk menomai. Gewe yâhâwe bia. Yen kerekŋe manman kârikŋan arinomai. Yawu.” Yawu sâop.

Yesuŋe mumbuap yakât sâm hoŋ bawalipŋe ekyongop.

(Mareko 10:32-34 Luka 18:31-33)

¹⁷ Yesuŋe Yerusalem kapiân yâhâwe sâm nen hoŋ bawalipŋe menenekmu orowâk yâhâwin. Mâtâwân yâhâm tatmâ Yesuŋe yuwu sâm eknongop.

¹⁸ “Yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yiwerenŋe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunŋe lok âlâŋe nâŋgâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeŋgât bâtyeŋan katnekuap. Bâtyeŋan katnekmu den âiân katnekmâ mumbomgât den sâm hârenihinomai.

¹⁹ Den sâm hârenihim Roma lok yeŋgâlen katneketâ yâkŋe yuwu otnihinomai. Sennan gem, tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin pato nâŋgâwom. Otmu benŋe howanân nohoŋetâ mumbom. Mumune hannohoŋetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakŋan mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâop.

Bukulipnenŋe yâk yeŋgât hoŋ bayinginom.

(Mareko 10:35-45)

²⁰ Sâp yanâmâ Yewerihât imbiŋaŋe nanyâhâtyetŋe dâiyelekmâ ba Yesu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, nanyâhâtné yu nâŋgâyitgihât nanŋan.” Yawu sâop.

²¹ Sâmu sâop. “Gâ biwihanŋe girawu nâŋgâm dâiyelekmâ takat?”

Sâmu sâop. “Sâp patoen gâŋe lohimbi kerek galemnenŋe manbuat yanâmâ nâhât nanyâhâtné yu orowâk tatmâ tângohomutâ galem mannomai.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu Yakowo yet Yoane yuwu sâm âiyotgop. “Yakât topŋe ki nâŋgâm denâk sâm yawot. Umatŋe âlâlâ tetenihimu hâhiwin nâŋgâwom yawuâk nâŋgâromawot me?”

Sâmu sâowot. “Ya âlepŋe yat. Umatŋe nâŋgâwualân net gurâ yawuâk nâŋgâromgât nanŋait.” Yawu sâowot.

²³ Sâmutâ sâop. “Bonŋanâk yawot. Umatŋe âlâlâ tetenihimu hâhiwin nâŋgâwom ya yet gurâ yawuâk nâŋgâromawot. Yakât sâwe. Lok âlâ me âlâŋe tânnohoŋetâ kunlipyeŋe mannom yakât Anitâ ikŋahâk nâŋgâmu tap.” Yawu sâop.

²⁴ Yawu sâm ekyotgomu yakât den pat nâŋgâmunŋe bâlemu Yakowo yet Yoane yetgât nâŋgâm bâleyitgiwin.

²⁵ Nâŋgâm bâleyitgimunŋe Yesuŋe nâŋgâmu bâlemu den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok papatolipyeŋaŋe nâŋgâmai dopŋan lohimbi galemnyongonŋetâ yâk yeŋgât amutyenŋan manmâ hâhiwin kakŋan manmai.

²⁶⁻²⁸ Yeŋeâmâ papatolipyeŋaŋe otyingimai yawu ki otnomai. Nâhât den lâum mansaiŋe nâhât hoŋ bam gam nâ tânnohoŋetgât ki gewan. Nâŋeâmâ lohimbi hoŋ bayingim sârereyekmâ kinmune nohoŋetâ mumbom. Mum yan tosayeŋe pilâyingiwom. Yawu otbomgât awoŋnaŋe âi sâm nihim hâŋgânnohomu ge mansan. Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe bukulipyeŋaŋe nâŋgâyinginetâ yahalâkgât meŋetâ huruŋ huruŋ otmu yâk yeŋgât amutyenŋan mannomai. Otmu yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe Anitâŋe nenekmu

ârândân olâkgât nângâm yawuâk bukulipyene yengât hon bayinginomai. Yawu.” Yawu sâop.

Lok senyetne bok sâsâne ya hengemyotgop.

(Mareko 10:46-52 Luka 18:35-43)

²⁹ Yesune menenekmu Yeriko kapi pilâm yâhâwin. Yâhâmunne lohimbi dondâne betnenjan watnenekmâ ariwi.

³⁰ Arimunne lok yâhâp senyetne bok sâsâne mâtâp ginjan talowot. Tatmutâ lohimbi yanje “Yesu takap” sânetâ nângâm yahatmâ halahum yuwu sâowot. “Lok pato, Dawitihât sen, gâ netgât wehe nângânitgi.” Yawu sâowot.

³¹ Yawu sâmutâ lohimbi gotyetjan kinbinje kuyitgim yuwu sâwi. “Bâe, girawu otmâ den kârikne sâm halahum tawot? Den nângânâk tatset.” Yawu sâwi. Yawu sânetâ iliwetmâ witgumâk sâowot.

³² Sâmutâ yuwu sâm âiyotgop. “Girawu otyitgiwehât nanjawot?”

³³ Sâmu sâowot. “Lok pato, sârâ sennetne hâreakmu ekdehât nangait.” Yawu sâowot.

³⁴ Yawu sâmutâ senyetjan mem walipgumu hâreakmu ekmâ, Yesu betjan sâmutâ orowâk ariwin.

21

Yesune Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mareko 11:1-11 Luka 19:28-40 Yoane 12:12-19)

¹ Yapâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotjan kapi âlâ, kutne Betepahe sâm, ya Oliwa pumjan tap yan yâhâwin.

² Yan yâhâ Yesune hon bawayâhâtne yâhâp yuwu sâm hângânyotgop. “Kapi tipine ewapâ tap yan dongi nanje otmu mâmâne hikum katyeleknetâ kinsawot ya holanmâ meyelekmâ geromawot.

³ Holanjelekmâ lok âlâ me âlâne yelekmâ âiyotgonetâmâ yuwu sâm ekyongoromawot. “Yiwereje âi teteap. Yakât otmâ kutdânetnane yu meyelekdehât hângânotgomu takait. Meyelekmâ arimutneâmâ âi ya tuhum pesuk pilâmuâmâ mem âwurem takarom.” Yawu sâm ekyongoromawot.” Yawu sâop.

⁴⁻⁷ Yawu sâm hângânyotgomu yâhâowot. Yâhâ dongi ya holanmâ meyelekmâ takamutâ hâk katipne kâlep katbin ya holanmâ lotohom kakjan katbin. Katmunne kakjan yâhâ talop. Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwin. Otmu Yesu kapiân yâhâop yakât emet inânjan poropete âlâne den kulemgup ya yuwu tap.

“Yen Yerusalem kapi ambolipne nângânet. Papatolipyene orotmeme yuwu otmâ mansai. Yanjeâmâ bam gane sâm yan hâk meme otmâ beâsi kakjanâk bam gamai. Otmâmâ yengât lok kutdâ yuneâmâ yeje otmâ yawu ki oap. Yâhâmâ ikjahât nângâmu gemap. Yakât otmâ dongi kakjanâk lohotjan ariop.”

Den yawu tap yakât bonje Yesune dongi kakjan tatmâ Yerusalem kapiân yâhâop yan teteop.

⁸ Kapiân yâhâmu yan lohimbi kinjitne orowâk hâruhuakbinje Yesuhât nângânetâ yahatmu yeje sângum kâkâlep ya holanmâ mâtâp tete lingatmâ ariwi. Yâhâ nombotnaneâmâ âliwahap esenne hârem yanje lingatmâ ariwi. Lingatnetâ dongi yanje yakât kakjambâ ariop.

⁹ Yâhâ nombotne hâruhuakbi yanje yuwu sâm mepaewi. “Gâmâ tâmbânenne Dawitihât sen. Gike ombeheâk ki takat. Anitâne âi sâm gihiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Yakât otmâ herone otgihim mepaeheksain.” Yawu sâm mepaewi.

¹⁰ Yesune Yerusalem kapiân yâhâmu kapi ya ambolipnane ekmâ pârâk pilâm yuwu sâwi. “Main. Lok yuâmâ wonân gâtne? Me âlâhât nanje?”

¹¹ Yawu sânetâ lohimbi betjan sâwine yuwu sâm ekyongowi. “Yuâmâ Anitâhât poropete âlâ, kutne Yesu, kapi tipine, kutne Nasaret sâm, Galilaia hânân tap yapâ gâtne.” Yawu sâwi.

*Yesuje opon kâmbukñan yâhâ lohimbi watyehop.
(Mareko 11:15-19 Luka 19:45-48 Yoane 2:13-22)*

12-13 Yawu sâñetâ Yerusalem kapi patoen yâhâwin. Yâhâmunne Yesuje dongi kakñambâ kionmu yanak yapâ opon kâmbukñan yâhâwin. Yâhâ opon kâmbukñe kâlehen lohimbiñe senne âlâlâ angi gunji otmâ hâmeñe hâukum kinbi ya yekbin. Yekmâ Yesuje nâñgâm bâleyingim yuwu sâñ ekyongop. “Yu oai yukât emet inânñan Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbi hânñan kulemñan manmâ araiñe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaene-knomai.”

Den sâop yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Yeñe yukât kâlehen tatmâ lohimbi kâityongom hâmeñe mem yahatmâ angi gunji otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune anjim bero emetñe yawuya oap. Opon kâmbukñe yu kâlehen ki orotñe otñetâ ekmune bâleap.” Yawu sâñ kakñan tat tat, tewo, kembâ mem emetñe tuhum ya kâlehen katñetâ talop, senne âlâlâyeñe mem purik pilâyingim watyekmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbi.

14 Gem tiok taok otmâ arim kinñetâ lok nombotñe senyeñe bok sâsâñe otmu lok pareñe ya yâkâlen arinñetâ heñgemyongop.

15 Heñgemyongomu naom titipâñe Yesu ekñetâ sâtñe otmu yuwu sâñ mepaewi. “Daw-itihât sen, kâwiâk watyekdâ kionñsai yakât heronñe oain.” Yawu sâñetâ yan hotom uminiwi ya yeñgât lok kunñe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yanñe nâñgâm bâlewanñim yuwu sâwi.

16 “Naom titipâ kutyeñe bianñe mepaehesai ya ekmunñe ki ârândânñ oap. Yakât kuyingirâ hutuk sâñet,” yawu sâñ Yesu ekuwi.

Sâñetâ sâop. “Mepaenekñetâ nâñgâmunne ârândânñ oap. Yu oai yukât emet inânñan Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Anitâñe nimnaom titipâ yeñgât biwiyeñan kionmu heronñe otbanñiai.”

Den yawu kulemgupi tap yakât bulâñe yu tetemu eksai.”

17 Yawu sâñ ekyongom yapâ pilâyekmâ Betani kapiân ari omonñ sâmu iwin.

*Lakop sâwanñimu hâlâlânñ sâñ kinop.
(Mareko 11:12-14,20-24)*

18 Yan imunñe emet hañ sâmu yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâp arim tatmunñe Yesu po wanñiop.

19 Po wanñimu senñe pilâm lakop âlâ mâtâp ginñan kinop ya ehop. Ya ekmâ kehetñe mem nembom sâñ gotñan ari ekmâ kehetñe âlâ ki kinop. Esenñanñak âi omonñ omonñ otmâ kinmu ekmâ yuwu sâop. “Âo, yu kehetñe ki kinsap. Esenñeâk tap. Yakât otmâ lakop yukât kehetñe âlâ ki menomai.” Yawu sâop. Sâmu yanak esenñe gimbanñuop.

20 Yawu otmu nenñe ekmunñe sâtñe otmu yuwu sâñ âikuwin. “Bâe, yuâmâ topñe girawuhât esenñe in yawu gimbanñuop.”

21 Sâmunñe sâop. “Sâmunne nâñgâñet. Biwiyeñe Anitâhâlen katmâ manmâ yâhânomai yamâ lakop yu sâñ wanñan yawuâk otnomaihât dop tap. Yakât den âlâen hâum sâmunne nâñgâñet. Yeñe yuwu mon otnomai. Pumñe âlâ ekmâ “Huhuakmâ orotok sâñ giâk” yawu sâñ biwi yâhâp ki otmâek ulitgunñetâ âlepñe huhuakmâ orotok sâñ gewuap. Yawu.

22 Yeñe yu me ya otne sâñmâ angoân biwi nâñgân nâñgânyeñe Anitâhâlen kepeim ulitgunñetâ nâñgâyingimu yanâmâ yakât bulâñe âlepñe tetemu ekmomai.” Yawu sâop.

*Yesuje âlâhât sâtgât otmâ âi miop ya ki sâñ tetem ekyongop.
(Mareko 11:27-33 Luka 20:1-8)*

23 Yawu sâñ eknongomu Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâ opon kâmbukñan tatmunñe lohimbi nombotñe yan tatbi ya den pat âlepñe ya ekyongop. Hotom uminiwi otmu Yura nengât papatolipnennañe yuwu sâñ âikuwi. “Gâñe oran âlâhât sâtgât Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ lohimbi watyehon?” Yawu sâñ âikuwi.

²⁴ Sânetâ sâop. “Âinohoi gârâmâ nâku yawuâk âiyongomune yeŋe den matŋe kâpeknihiŋetâ yanâmâ nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât topŋe ekyongowom.

²⁵ Yakât yuwu sâmune nâŋŋâŋet. Yoaneŋe toen mem katyehop yamâ âlâhât sâtŋât otmâ âi ya miop? Anitâhât me ondop yeŋŋât sâtŋât âi ya tuhuop yakât sânetâ nâŋŋâwe.” Yawu sâm âiyongop.

Yawu sâmu matŋe kâpekbaŋgine sâm pâpgum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenŋe yuwu mon sânom. “Yoane yamâ Anitâŋe âi sâm waŋmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matŋe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehâlen biwiyeŋe ki katbi?” Yawu sâmu den matŋe girawu sâm kâpekbaŋginom? Anulaknom yakâ.

²⁶ Yâhâ âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yeŋŋât sâtŋât otmâ nep ya tuhuop.” Yawu sânom yamâ lohimbî dondâŋe yuwu sânomai. “O Yoane yamâ poropete pato, wongât den yawu yai?” Yawu sâm yan nengât nâŋŋâŋetâ bâlewuap. Nâŋŋâŋetâ bâlemu nongomaihât ki ekuom?” Yakât otmâ hâum pâpgum pilâwi.

²⁷ Yakât otmâ yuwu sâm ekuwi. “Yoaneŋe âlâhât sâtŋât âi ya meminiop ya nen ki nanŋain.” Sânetâ sâop. “Nâku yawuâk. Âlâhât sâtŋât âi yu tuhum gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

Lohimbî girawu yaŋe Anitâhât den lâuwi.

²⁸ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok âlâhât nanyâhâtŋe yâhâp. Otmu âwâyetŋaŋe ataŋe yuwu sâm ekuop. “Nan, gâ âinenŋehen ari nep kâmet.” Yawu sâop.

²⁹ Sâmu sâop, “O, awoŋ, nâmâ hâkâŋ oan.” Yawu sâop. Yâhâ tipine tatmâ yaŋak ihilâk yahatmâ ari âi ya miop.

³⁰ Yawu otmu âwâyetŋaŋe imiŋahâlen ari yawuâk sâm ekuop. Yawu sâmu imiŋaŋe yuwu sâop. “Awoŋ, âlepŋe ariwom,” sâop. Yamâ benŋe pilâm ki ariop.

³¹⁻³² Yawu olowot gârâmâ nanyâhâtŋe âlâŋe âwâyetŋahât den ya tem lâuowot?”

Yawu sâm âiyongomu yuwu sâwi. “O, yamâ ataŋaŋe âwâyetŋahât tem lâuop,” yuwu sâwi.

Sânetâ sâop. “Yawu gârâmâ yuwu sâmune nâŋŋâŋet. Yoaneŋe manman âlepŋe yakât mâtâp ekyongom gaop. Yamâ yeŋe denŋe nâŋŋâŋetâ nahat otmu bet pilâwi. Otmu yeŋe lok nombotŋe yekŋetâ bâlemu sâm ge katyeksai. Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋŋâŋet. Lok âlâ me âlâŋe takesihât tewetsenŋe meminiwi yapâ kombo mem manminiwi, me imbi nombotŋe lok ihilâk orop manminiwi yaŋe orotmemeyenŋe bâleŋe ya sâm tetem bet pilâŋetâ yan Yoaneŋe toen mem katyehop. Yeŋeâmâ biwi yâhâp otmâ manmai. Biwiyeŋe pâlâmŋe otmâ yâkât den nâŋŋâŋetâ ki bulâŋe otmap. Yakât otmâ tewetsenŋe kombo meminiwi, otmu imbi lok ihilâk orop manminiwi yawuyaŋe hewewenŋe otmâ kulet sâyiŋgim Anitâhât komolân torokatmâ mansai. Yeŋeâmâ Yoanehât den nâŋŋâŋetâ nahat otmu biwiyeŋe alitmâ Anitâhât komot bulâŋe yan ki torokatsai.

Wain kalam amboŋahâlen hâum sâop.

(Mareko 12:1-12 Luka 20:9-19)

³³ Otmu yeŋŋât topyeŋe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâŋŋâŋet. Lok pato âlâŋe wain kâmetŋet sâm nep lok meyeŋop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toŋe ya mem mendâreŋetâ gewuapŋât waŋga hâwiwi. Otmu emetyeŋe tuhuwi. Ya tuhum tiŋ pilâŋetâ galem katyekmâ âlâengen ari sâp kâlep manop.

³⁴ Sâp kâlep manmu wain kehetŋe puru pato kinop ya amboŋaŋe hâruhunihiŋet sâm hoŋ bawalipŋe yakembâek hâŋŋanyongomu takawi.

³⁵ Hâŋŋanyongomu takanŋetâ nep galemŋe katyehop yaŋe nombotŋe yongom watyekbi, yâhâ nombotŋeâmâ kâtŋe yongonŋetâ muwi.

³⁶ Benŋe sâp âlâen hâŋŋanyongomu takanŋetâ nombotŋe yongonŋetâ muwi. Yâhâ nombotŋeâmâ watyekŋetâ purik sâm amboŋahâlen ariwi.

³⁷ Ariŋetâ amboŋaŋe den pat ya nâŋŋâm yuwu nâŋŋâop. “Bâe, yu oai. Gârâmâ nine nanne ombe bisine hâŋŋangumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Yawu nâŋŋâop.

³⁸ Biwiñaje yawu nângâm ikñe nanñe hângângumu takamu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenñe ikñe nanñaje takap. Âwâñe mumu yan kalam yuâmâ yâkñe am-bokumapgât kumunñe muâk. Kumunñe mumu yan kalam yuâmâ nengât otbuap.”

³⁹ Yawu sâw kum kekae topñehen pilâñetâ iop. Yawu. Yakât âiyongomune matñe sâñetâ nângâwe.

⁴⁰ Yawu otñetâ âi amboñe ya girawu otbuap?” Yawu sâw âiyongop.

⁴¹ Âiyongomu sâwi. “Yawu otñetâmâ âi amboñe yañe taka yongomu muñetâ nep lok ondrop meyekmâ kaweyenjan katyekbuap. Katyekmu yan tem lâuwangim hon bawanjinomai.” Yawu sâwi.

⁴² Sâñetâ sâop. “Anitâñe hângânnohomu gewan. Yakât poropete âlâñe yuwu kulemgupop ya yeñe ki mon sâlikum nângâmai.

“Nep lokñe nak âlâ ekmâ bâleñe sâw mem ketetbi. Bâleñe sâw mem ketetbi ya Anitâñe lâum kânângâmu kuhupin kârikñe otmâ kinsap. Yâhâ emet tuhuwiñe ekmâ yuwu nângânomai. “Bâe, yuâmâ patoñe nângâmu teteap. Ekmunñe sâtñe oap.” Yawu nângânomai.” Yawu kulemgupop tap.

⁴³ Den sâop yakât bulâñe yiwerenñe nâhâlen tetemu eksai. Yakât otmâ yuwu sâw mune nângânjet. Yeñe nâhât nângânjetâ gemu hâkân otmâ betnihim mansai. Yakât otmâ yen pilâyekmâ pâku lohimbî meyekmune nâhâlen biwi nângân nângânñenñe kepeim manñetâ kunyeñe pato otmâ yâhâwom. Otmu den âlâen hâum sâwe.

⁴⁴ Lok âlâ me âlâñe kuhupin yu ekmâ betbanjinomai yamâ hâhiwin nângânomai. Yawu gârâmâ kuhupin yuñe putuk sâw kionmâ yongowuap yamâ dâk dâk hutuk yongomu munomai. Yawu.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâwu yuwu sâw alahuwi. “Bâe, nenñe haonmâ ârândân Yesu betbanjinomai. Yakât otmâ Anitâñe nen pilânenekbuapgât den yu yap.” Yawu sâw alahum nângânjetâ bâleop.

⁴⁶ Nângânjetâ bâlemu Yesu mem pâi emetñan katne sâw otbi yamâ yuwu nângâwi. “Lohimbî, sesengâlâk Yesuhâlen torokatmâ mansaiñe yuwu nanñai. “Yesu yu poropete âlâ mansap,” Yawu nângâm mepaemai.” Yakât otmâ pâi emetñan katne sâw otbi ya gorâyinñimu pilâwi.

22

Lok kutdâ âlâhât nanñaje imbi miop yan hâum sâop.

(Luka 14:16-24)

¹ Yesuñe den âlâen hâum hotom uminiwi otmu Yura nengât kunlipnenñe ya yuwu sâw ekyongop.

² “Anitâñe tihitnenñe otmâ yâhâwuap. Yakât topñe yuwu tap. Lok kutdâ mansai yengâlen hâum sâw mune nângânjet. Lok kutdâ âlâhât nanñaje imbi membe sâw sonjo bau otmu sot kâlê topñe topñe um hâwurumu kinop.

³ Otmu nanñaje imbi membe sâwu yan âwânñe hon bawalipñe nombotñe yuwu sâw hângânyongomu ariwi. “Yen yâhâm gem bukulpipnenñe meyekñetâ takanjet.” Yawu sâop. Yawu sâw hângânyongomu ari ekyongonjetâ ki takawi.

⁴ Yawu otñetâ âlâkuâk hon bawalipñe nombotñe yuwu sâw hângânyongomu ariwi. “Anjoân bukulpipñe hângânyongomune ari ekyongonjetâ ki takai ya yeñe âlâkuâk ari yuwu sâw ekyongonjet. “Yen nângânjet. Sonjo bau otmu sot kâlê yamâ emelâk mem dinñan tuhumunñe tap. Yakât takanjetâ nanñaje imbi membuap yakât heronñe otmâ nenom.” Yawu sâw ekyongonjet,” sâw hângânyongomu ariwi.

⁵ Hângânyongomu hon bawalipñe yâhâm gem âlâkuâk ekyongowi. Den ya ekyongonjetâ nângâm nângâm âlâku nângâop dopñan dopñan ariwi. Nombotñe kalamângen nep tuhuakne sâw ariwi. Yâhâ nombotñeâmâ bisinisi tuhuakne sâw ariwi. Nombotñe ihilâk mahilâk arim kinbi.

⁶ Yâhâ nombotŋaŋeâmâ lok kutdâŋe hoŋ bawalipŋe hâŋgânyongomu den mem ariwi ya yongonjetâ muwi.

⁷ Yawu otŋetâ lok kutdâ yaŋe den pat nâŋgâm kuk otmâ tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu ariwi. Ari kapiyenâk yongom itit kiom bâleŋe tuhuyiŋgiwi.

⁸ Otmu lok kutdâ yaŋe hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipnennâŋe hâkân otmâ ki takai. Yakât otmâ sot kâlê emelâk um katŋetâ tap ya bâlemapgât yuwu otnom.

⁹ Hâŋgânyongomune mâtâp kunŋan ari kinmâ lohimbi yuken yaken arine sâŋ oai ya ekyongonjetâ taka sot yu nenjet.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâŋ ekyongom hâŋgânyongomu hoŋ bawalipŋe den sâop yawuâk mâtâp kunŋan yâhâm gem lohimbi âlepŋe bâleŋe ya ekyongowi. Ekyongonjetâ taka lok imbi miop ya âwâŋahât emelan yâhâ pik ŋâtâk ŋâtâk sâwi.

¹¹ Yâhâ lok kutdâ yaŋe lohimbi takawi ya yekbe sâŋ emet kâlêhen yâhâop. Yâhâ tatbi yapâ gâtŋe lok âlâŋe sâŋgum tok sâsâŋe latmâ taka talop ya ekmâ nâŋgâm bâlewanŋim yuwu sâŋ ekuop.

¹² “Bâe, gâmâ girawuhât nannaŋe imbi membe sâŋ otmu sâŋgum tok sâsâŋe latmâ taka tat? Ya ki ârândâŋ oap.” Yawu sâop. Yawu sâmu den matŋe sâwehât nâŋgâmu umatŋe otmu anulakmâ inâk talop.

¹³ Yan tatmu lok kutdâ yaŋe hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Yeŋe lok yu kâiŋe bâtŋe nombot nombot sâhâm lâum yaehen pilâŋetâ giâk. Pilâŋetâ ge yaehen hâhiwin pato nâŋgâmbisâp. Yawu.” Yawu sâŋ ekyongop.

¹⁴ Yawu gârâmâ den yuân hâum yakât topŋe yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Anitâŋeâmâ lohimbi kerehâk dâiyekbe sâŋ oap. Yawu gârâmâ lohimbi getek âlâŋe yâkâlen biwiyenâŋe kepeim manŋetâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu mannomai.” Yawu sâop.

*Anitâhât pat sâŋ yu ya katmunŋe tatmap ya waŋnom.
(Mareko 12:13-17 Luka 20:20-26)*

¹⁵ Den ya sâŋ tiŋ pilâmu Parisaio yeŋeâk pererŋ pilâm ba kinmâ yuwu sâwi. “Den âlâen hâum yap yuŋeâmâ nengât topnenŋe miap. Yakât nâŋgâmunŋe bâleap. Yakât benŋe girawu otmâ sâmunŋe Roma tembe lâuŋe Yesu mem ari pâi emetŋan katŋet.” Yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sâŋ hoŋ bawalipyenŋe otmu Herotgât âi lok nombotŋe Yesu âikuŋetâ sâŋ tâpikgumu topŋe mem tetenehât hâŋgânyongowi. Hâŋgânyongonjetâ Yesuhâlen taka yuwu sâwi. “Bawapi, gâhât topge naŋgain. Gâŋe den imbiâk ki sâmat. Den sâmat ya nâŋgâmunŋe bonŋeâk otmap. Otmu lohimbiŋe nâŋgâhihiŋetâ yahalâkgât nâŋgâm âi ki tuhumat. Gâŋe lok âlâhât nâŋgârâ yahatmu âlâhât nâŋgârâ gemu yawu ki otmat. Gâŋe uwawapŋe bia otmâ manmâ garâ gekmain. Yakât wuân me wuân otnom yakât sârâ nâŋgâne.

¹⁷ Roma lok âlâ kunnenŋe mansap, kutŋe sisa sâŋ, yâhâmâ haonmâ ârândâŋ takesi waŋmain. Yawu gârâmâ ya waŋmâ yâhânom me bia? Yakât sârâ nâŋgâne.” Yawu sâwi.

¹⁸ Yawu sâŋetâ biwiyenŋe ekmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yeŋe nâhâitŋe sâŋ tâpikguwuap sâŋ âinohoi me? Yenâmâ nimbilamyenŋe boho boho.

¹⁹ Yakât otmâ kât nanŋe mem nihiŋetâ ekbe.” Yawu sâop.

Yawu sâmu mem waŋetâ mem tiripyongom yuwu sâop.

²⁰ “Kât nanŋe yu ekŋet. Yuân âlâhât towat? Me âlâhât kutŋe kinsap.” Yawu sâop.

²¹ Sâmu sâwi. “Roma lok patonenŋe, kutŋe Sisa sâŋ, yâkât umutŋe yakâ.”

Sâŋetâ sâop. “Sisahât pat sâŋ katŋetâ tap otmuâmâ yâk waŋnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâŋ katŋetâ tatmap yâk waŋnomai.”

²² Yawu sâŋ ekyongomu nâŋgâŋetâ sâtŋe otmu pilâm yahatmâ ariwi.

*Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.
(Mareko 12:18-27 Luka 20:27-40)*

²³ Sarukaio lok yuwu nângâmai. “Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunne pesuk sâmap.” Yawu nângâmai. Yâkne yakât topne nângânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuwi.

²⁴ “Bawapi, angoân Moseñe den kulemgup ya yuwu tap.

“Lok âlâne imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu imiñane yâkât kambut ya galemgum yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseñe yawu kulemgup tap. Yakât topne sâm eknongohât yuwu sâmunne nângâ.

²⁵⁻²⁷ Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ angoân atayene kunñane imbi âlâ memu imbiñane naom ki mewangimu inâk manmâ muop. Mumu imiñane atanahât kambut ya mem manmâ yâku in muop. Otmu imiyetñane kambutyetne ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop. Otmu imi ata ya hârokne kambutyene yawuâk mem manmâ inâk muwi. Aiop, kambutyene yâku yawuâk muop.

²⁸ Imi ata nombolân yâhâp ya kerekne imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâne membuap?” Yawu sâm âikuwi.

²⁹ Sâñetâ sâop. “Anitâne poropetelipne otmu lok nombotne den ekyongomu kulemgupi yakât topne yeñe ki nañgai. Otmu Anitâ ikne wâtne pato tatbañgiap yakât topne gurâ ki nañgai. Yawu gârâmâ yeñe nângâm hilipgum den yawu yai.

³⁰ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Anitâne lohimbi mumuñambâ mem yahatyekbuap yanâmâ himbimân Anitâhât anelolipñane ki miakmai ya yeñgât dop otmâ ikñiâk ikñiâk mannomai.

³¹ Yâhâ Anitâne mumuñambâ mem yahatyekbuap yakât topne yuwu sâmune nângâñet.

³² Emelâk Anitâne yuwu sâm Mose ekuop.

“Nâne Awaraham, otmu nanne Isaka, otmu sesene Yakop yâk yeñgât kunyene tatmâ gaman.” Yawu kulemgup.

Anitâne Mose den ekumu kulemgup yakât topneâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenne manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ gañetâ gañetâ benne nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sâm sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenne yamâ Anitâ. Topne yawu tap.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu lohimbi yan kinbiñe den ya nângâñetâ âlâ kândâkdâ olop.

Mosehât girem den girawu yañe kun kunne oap?

(Mareko 12:28-31 Luka 10:25-28)

³⁴ Otmu Sarukaioñe Yesuhât den matne sâne sâm hâum pâpgum pilâwi yakât den pat Parisaioñe nângâñetâ bâlemu Yesuhâlen ariwi.

³⁵ Ari yâk yeñgâlen gâtne âlâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiopne yahalop. Yahatmâ Yesuñe den sâm hilipgumu pâi emetñan katñetâ talâkgât yuwu sâm âikuop.

³⁶ “Bawapi, yuwu âihohomune nângâ. Anitâne girem den Mose ekumu kulemgup yapâ gâtne girawu ya yakât nângârâ yahatsap?”

³⁷ Sâmu sâop. “Anitâne den âlâ Mose ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Isirae ambolipne yen ekyongomune nângâñet. Nengât Kutdânenne yamâ Anitâ ikne konok tatmap. Nenne yâkâlen biwi nângân nângânnenñane kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yâkât lau konok nângâm lâum watmâ mannom.” Yawu tap.

³⁸ Den yan yuñe kunne oap.

³⁹ Yâhâ den âlâmâ yuwu tap.

“Nenñahât nângâmunne yahatmap yawuâk buku nombotne yeñgât nângâmunne yahatbuap.” Yawu tap.

⁴⁰ Anitâhât den yâhâp yan yuñeâmâ kunne pato oap. Yâhâ Mose otmu Anitâhât poropete bulâñe manbiñe den yâhâp yukât nângâm den topne topne kulemgupi.”

Dawitihât senâmbâ gâtŋe yakât sâm Yesuŋe Parisaio âiyongop.

(Mareko 12:35-37 Luka 20:41-44)

⁴¹ Yawu sâm benŋe purik pilâm yuwu sâm âiyongop.

⁴² “Anitâŋe hâŋgâŋumu gewuap. Yakât topŋe girawu nanŋai?”

Sâmu sâwi. “Gewuap yamâ Dawitihât sen.”

⁴³ Sâŋetâ sâop. “Yawu gârâmâ Anitâhât Wâtŋat Mâmâŋahât Heakŋe Dawiti mâmâŋe otbaŋimu den kulemguoŋ ya yuwu tap.

⁴⁴ “Anitâŋe nâhât patone yuwu sâm ekuop. “Gâŋe nâhât gotnan ga kinmâ nâhât haŋit mem kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

⁴⁵ Dawitŋe den yawu sâop yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe hâŋgâŋumu gewuap yakât Dawitŋe yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yeŋeâmâ “Yâkŋe hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitŋe den sâop ya orop ki lâuaksawot.” Yawu sâop.

⁴⁶ Yawu sâm âiyongomu matŋe kâpekbaŋgine sâm hâum pâpgum pilâm gem itoŋ galan otmâ âlâkuâk ki âikuwi.

23

Parisaioŋe otminiwi yawu ki otmâ mannom.

(Mareko 12:38-39 Luka 11:43,46 Luka 20:45-46)

¹ Yesuŋe lohimbi nombotŋe otmu hoŋ bawalipŋe nen yuwu sâm eknongop.

²⁻³ “Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yeŋgât den ya biwinenŋe kepeim lâum manmâ yâhânom.

⁴ Yamâ nenŋe yâk yeŋgât amutgen manmunŋe yu ya otŋetgât den undipŋe topŋe topŋe sâm ningimai yamâ yeŋe gurâ denyenŋe ya ki lâum watmai. Yakât otmâmâ yâkŋe otmai memai yawu ki otnom. Yâkŋe den sâm ningimai yan umatŋe kakŋan manmain. Yawu manmunŋe biwinenŋe mem huruŋ pilânehât ki tânnongomai.

⁵ Nenŋe nâŋgâyiŋgimunŋe yahalâkgât nengât sennenŋan kinmâ orotmeme topŋe topŋe yuwu otmai. Mitihât pepa ya mem lotohom kunyenŋan sâhâm manmai. Otmu mitihât hâk katipŋe kâkâlep, senŋe âlâlâ hâmeŋe pato, mânunakŋetâ holuŋ holuŋ sâmu miti emetŋan yâhâm gemai.

⁶ Miti emetŋan yâhâ lohimbi senyenŋan ewanâk tatnehât nâŋgâmai.

⁷ Otmu lohimbi hawamyongom tatmaiŋe nenekŋetâ yahatmu mepaenenekŋetgât nâŋgâmai. Yawu otmâ manŋetâ ya ekmune bâleap.

⁸ Otmu yakât torehenŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yenâmâ dop konohâk oai. Yakât otmâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe bukulipnaŋe nekŋetâ yahatmu mepaenekŋetgât nâŋgânomai otmuâmâ yakât nâŋgâmunne dondâ bâlewuap. Nâ konok Kutdâyeŋe mansan.

⁹⁻¹⁰ Otmuâmâ nâ konok kunyenŋe mansan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâ ekmâ kunnenŋe mansap sânomaihât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nengât kunnenŋe, me awoŋnenŋe Anitâ konok, himbimân tap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâ ekmâmâ awoŋnenŋe ki sânomai.

¹¹ Yâhâ den yan yukât topŋeâmâ yuwu tap. Yeŋgâlen gâtŋe lok âlâ me âlâŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ gemu lohimbi hoŋ bayiŋgiwuap ya yeŋgât Anitâŋe nâŋgâmu yahatbuap.

¹² Yâhâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatbuap ya yeŋgât Anitâŋe nâŋgâmu gewuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe Parisaio sârekyongop.

(Mareko 12:40 Luka 11:39-42,44,52 Luka 20:47)

¹³ Yawu sâmâmâ benŋe Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yeŋeâmâ topyeŋe kurihiakmâ Anitâhât amutgen mannehât ki nâŋgâmai. Yeŋeâmâ lohimbi nombotŋe bulâŋanâk Anitâŋe tihitnenŋe olâkgât nâŋgâm mansai yâk mem ge katyekmâ mâtâp

manꝓuyiꝓgimai. Yawu otmai yakât nâꝓgâmunne bâleapꝓât yeꝓgâlen umatꝓe topꝓe topꝓe teteyiꝓgiwuap.

¹⁴ Otmu imbi kambut emetyeꝓambâ watyekmâ senꝓe âlâlâyeꝓe kombo meyiꝓgimai. Yawu otmâ lohimbi senyeꝓan topyeꝓe kurihiakmâ oain sâꝓ oain sâꝓ otmâ Anitâ mepaem den kâlep huhumai. Yenâmâ lok perâkꝓe. Yakât otmâ hâmbâi Anitâꝓe matꝓe umatꝓe kâpekyiꝓgiwuap.

¹⁵ Otmu yeꝓeâmâ lohimbi âlâ me âlâ meyekꝓetâ yeꝓgâlen torokatmâ denyeꝓe lâum manmai. Yâhâ yeꝓeâmâ hemgât pat otmâ mansai. Yawu gârâmâ lohimbi yeꝓgât den lâum mansai yaꝓe gurâ yawuâk hemgât pat mansai.

¹⁶ Otmu yuwu sâꝓmai. “Lohimbi nombotꝓaꝓeâmâ opon kâmbukꝓahât gahatꝓan kinmâ den hikumai yamâ bonꝓe bia yakât otmâ den ya ki lâunomai. Yâhâ kondo goliꝓak tuhuwi yakât gotꝓan kinmâ den hikumai yamâ bulâꝓanâk. Yakât otmâ den ya lâunomaihât dop tap.” Yawu sâꝓmai.

¹⁷ Yawu sâꝓmai yamâ topꝓe nâꝓgâꝓ tâpikꝓum sâꝓmai yakât yuwu sâꝓmune nâꝓgâꝓet. Girawuyakât nâꝓgâꝓetâ yahatꝓap? Kondo me senꝓe âlâlâ yakât me opon kâmbukꝓe kâlehen kondo me senꝓe âlâlâ katꝓetâ tatꝓap yakât? Yeꝓe gurâ yakât topꝓe ki naꝓgai.

¹⁸ Otmu torokatmâ sâꝓwe. Yeꝓe yuwu sâꝓmai. “Lohimbi nombotꝓaꝓe opon kâmbukꝓahât alata gotꝓan yâhâ kinmâ den hikunomai ya gurâ bonꝓe bia, yakât otmâ ya ki lâunomai. Yakât denꝓe bia. Yâhâ yâkꝓe hotom une sâꝓ alata gotꝓan yâhâ kinmâ lama kum yan den hikunomai yaꝓeâmâ bulâꝓe otbuap yamâ lâunomaihât dop tap.” Yawu sâꝓmai.

¹⁹ Yawu sâꝓ nâꝓgâꝓ tâpikꝓumai. Yakât âiyongomune sâꝓet. Girawu yakât nâꝓgâꝓetâ yahatꝓap? Senꝓe âlâlâ Anitâhât pat kumai ya me alata yakât? Yeꝓe yakât topꝓe nâꝓgâꝓ hâum pâꝓꝓuai yakât sâꝓmune nâꝓgâꝓet.

²⁰ Lohimbi nombotꝓaꝓe hotom une sâꝓ alata gotꝓan yâhâ kinmâ lama kum yan den hikumai yaꝓeâmâ alata yakâlâk den ki hikumai. Alata otmu lama yâhâꝓ yâhâꝓ yakât den hikumai. Topꝓe yawu.

²¹ Yâhâ lohimbi opon kâmbukꝓan yâhâ yan den hikumai yanâmâ opon kâmbukꝓahât ki hikumai. Opon kâmbukꝓahât amboꝓe yamâ Anitâ. Yakât otmâ yâkât senꝓan kinmâ den hikumai.

²² Otmu himbimân Anitâ Kutdânenꝓe tap yakât otmâ himbimân ekmâ den hikumai yanâmâ himbim amboꝓe Anitâ yâkât senꝓan kinmâ den hikumai.

²³ Yakât otmâ yen Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai yeꝓeâmâ topꝓe ya nâꝓgâꝓ tâpikꝓumai. Yenâmâ lok perâk. Yeꝓeâmâ wahap tâꝓât, hote, gitâk, kimi, ya mem ketetmâ bâlâk ꝓerek osetyeꝓan konok ya mem Anitâhât pat kuwaꝓgimai. Yâhâ Anitâhât den nombotꝓe umatꝓe pato ekyongomu kuleꝓꝓuwi yamâ loꝓgâemai. Loꝓgâem yan yuwu otmâ mansai. Lohimbi yeꝓgât den sâꝓ hâreyiꝓgimai yan Anitâꝓe nâꝓgâꝓu ârândânꝓ olâkꝓât ki nâꝓgâꝓmai. Yawu otmâ den tâꝓ tâꝓâk ki sâꝓ hâreyiꝓgimai. Otmu buku nombotꝓe yeꝓgât weyeꝓe ki nâꝓgâꝓ tânyongomai. Otmu biwiyeꝓe Anitâhâlenâk ki katꝓetâ tatꝓap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâꝓe matꝓe umatꝓe yiꝓgiwuap.

²⁴ Yu ya otmai yakât den âlâen hâum sâꝓwe. Lok nombotꝓe senyeꝓe bok sâsâꝓaꝓe ki ekmâ mâtâꝓ tâpikꝓumai. Yakât dopꝓeâk yeꝓe Anitâhât den bulâꝓe ya betbaꝓꝓim den tâꝓât tâꝓât ya lâum mansai. Yakât otmâ hâmbâi yakât matꝓe umatꝓe menomai.”

²⁵ Otmu torokatmâ yuwu sâꝓop. “Bâe, Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yenâmâ lok perâk, nimbilamyeꝓe yâhâꝓ. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâꝓwe. Imbi âlâꝓe amanꝓ mem hâkꝓeâk pirimu biwiꝓan sot wahapꝓe yawuâk tatbuap. Yakât dopꝓeâk yeꝓe bukulipyeꝓaꝓe yekꝓetâ yahalâkꝓât hâkyeꝓeâk piriakmai. Yawu gârâmâ manman bâleꝓe, me nâꝓgâꝓ bâle, me orotmemeyeꝓe kiꝓꝓoꝓ ya biwiyeꝓaꝓe nâꝓgâꝓmai. Yawu nâꝓgâꝓetâ yaꝓe mem bâleꝓe tuhuyekꝓap. Yeꝓgât topyeꝓe yawu tap yamâ ki eꝓakmâ naꝓꝓaꝓgimai.

²⁶ Biwiyenjan yawu tap gârâmâ angoân yeŋe biwi nângân nângânyeŋe ya sâŋ piti-aknoma. Yawu otnoma yanâmâ hâkgât wahap wuân me wuângât nângâŋetâ tâŋât otbuap. Yâhâ ki otnoma yamâ yiwerenŋe umatŋe teteyiŋgimap yu wangim umatŋe pato witgumâk teteyiŋgiwuap.

²⁷⁻²⁸ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningim mansai yeŋgât topyeŋe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Lok kurihiyekmain ya yeŋgât sum kakŋanâmâ awu tawu kâmetmunŋe baŋbaŋ sâŋ sekŋe âlepŋe otmâ imap. Yâhâ lâŋ kâlehenâmâ tâtuk sâŋ nane gorewaŋ yaŋe ololon sâŋ kinmap. Yeŋgât biwi nângân nângânyeŋe yamâ yakât dop. Yawu gârâmâ yeŋeâmâ hâkyeŋe piriakŋetâ salek olâkgâlâk nângâmai. Yamâ biwiyenjanâmâ nane gorewaŋ yawu yaŋe tap. Yakât otmâ yuwu sâwe. Yeŋgât biwi nângân nângânyeŋan Anitâhât den bulâŋe ki tatmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâŋe mem purik pilâyŋgimu matŋe umatŋe menoma.

Parisaioŋe matŋe umatŋe menoma.

(Luka 11:47-51)

²⁹ Otmu yeŋeâmâ yuwu sâmai. “Poropete lok, otmu lohimbi nombotŋe âilongo longo manmâ gam muwi ya yeŋgât sumân awu tawu kâmetmunŋe baŋbaŋ sâŋ sekŋe âlepŋe otmâ imap.”

³⁰ Yawu sâŋ yaŋak âlâmâ yuwu sâmai. “Bâe, angoânâk tâmbâlipyenŋe manbiân yan nenŋe manbin mâne poropete lok yu ki yongombâin.” Yawu sâmai.

³¹ Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Emelâk tâmbâlipyenŋe poropete yongonŋetâ muwi ya yeŋgât yuwu sâmai. “Nenŋe tâmbâlipyenŋe yeŋgât sen mansain.” Yawu sâmai.

³²⁻³³ Yakât otmâ tâmbâlipyenŋe otminiwi yakât Anitâŋe matŋe umatŋe yiŋgiwuap. Yawu gârâmâ tâmbâlipyenŋe orotmeme bâleŋe otminiwi ya yeŋe yawuâk torokatmâ mansai yakât matŋe umatŋe dondâ yiŋgiwuap. Yamâ yeŋe wangiyekmâ sânduhân mannomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ bulâŋanâk teteyiŋgiwuap.

³⁴ Otmu topyeŋe teteâkgât âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Hoŋ bawalipne nombotŋe âi sâŋ yiŋgimune yeŋgâlen taka Anitâhât topŋe kâsikum yiŋgim mannomai. Yamâ yeŋe nâhât den pat bialâkgât yongom mem ge katyeknoma. Nombotŋeâmâ howanân yongom kânâŋgâyeknoma. Nombotŋeâmâ den âiân katyekmâ yongom mem âlâlâ tuhuyekŋetâ tiok taok otmâ arim kinnoma.

³⁵ Yakât yuwu sâwe. Emelâk Anitâŋe ikŋe hoŋ bawalipŋe hâŋgânyongomu denŋe lâum manmâ gawi ya gurâ yawuâk tâmbâlipyenŋe nângâm bâleyiŋgim yongom mem ge katyekbi. Yakât huhopŋe ya yeŋe menoma. Yakât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât yuwu sâwe. Embâŋân topŋe katmâ tâmbâlipyenŋe lok âlâ, kutŋe Awe sâŋ, ya kuŋetâ muop. Otmu miti lok âlâ, kutŋe Sekaraia, yamâ opon kâmbukŋan hotom um bam gam kinmu yanâk kuŋetâ muop.

³⁶ Yawu gârâmâ poropete lok kerek yongonŋetâ muwi yakât huhopŋe yen gurâ umatŋe menoma.

Yesuŋe Yerusalem kapi ambolipŋe mem ikŋan katyekbe sâŋ olop.

(Luka 13:34-35)

³⁷ Bâe, Yerusalem kapi ambolipŋe yeŋgât topyeŋe yuwu tap. Yeŋgâlen âi meŋetgât Anitâŋe ikŋe hoŋ bawalipŋe hâŋgânyongomu takanŋetâ yongom mem ge katyekmai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Pâi mâmâŋaŋe kurâk sâŋ nanlipŋe dâiyekmâ kuratyongomu tatmai. Yakât dopŋeâk menduhuyekmune nâhât hikinnan manŋetgât sâman. Yamâ yeŋe nâhât hâkâŋ otmâ mansai.

³⁸ Yawuhât Anitâŋe betyongomu kasalipyenŋe taka yongom watyekŋetâ kapi yu kâwurumŋaŋak kinbuap.

³⁹ Yakât otmâ nâŋe pilâyekmâ ariwom. Benŋe sâp âlâen âwurem takamune nekmâ yuwu sâŋ eknohonoma. “Anitâ Kutdânenŋaŋe tihitnenŋe otbe sâŋ mat hâŋgângohomu

taka. Yakât otmâ biwinenŋaŋe heronje pato nanŋain.” Yawu sâŋ eknohonomai.” Yesuŋe yawu sâop.

24

Kasalipyenŋaŋe taka opon kâmbukŋe huhum itonŋe galaŋ menomai.

(Mareko 13:1-2 Luka 21:5-6)

¹ Yesuŋe menenekmu opon kâmbukŋe pilâm ge kambenenŋe kakŋambâ olelem ekmunŋe âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ yuwu sâŋ âikuwin. “Pato, yu nâŋgâ. Opon kâmbukŋe pato nandoronje yu ekmunŋe âilonŋo oap. Yakât gâŋe ekdâ girawu oap? Ya sârâ nâŋgâne.”

² Sâmunŋe yuwu sâŋ eknongop. “Opon kâmbukŋe yu ekŋetâ âilonŋo lonŋo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyenŋaŋe taka huhum gahaem senŋe âlâlâ kâlehen tap yu mem itonŋe galaŋ tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap yakât Yesuŋe sâop.

(Mareko 13:3-13 Luka 21:7-19)

³ Yawu sâŋ eknongomu nenŋe pumŋe âlâ, kutŋe Oliwa sâŋ, yan yâhâwin. Yan yâhâ yok pilâm Yesu yuwu sâŋ âikuwin. “Gâ opon kâmbukŋahât den eknongoat yakât bulâŋe sâp girawuân tetewuap? Yâhâ sâp pato tâlâhumu gâŋe âwurem gewuat. Sâp yan wuân kulem tetemu ekmâ nâŋgâmunŋe keterakŋingiwuap?” Yawu sâwin.

⁴⁻⁵ Sâmunŋe sâop. “Lok nombotŋaŋe taka den perâkŋe yuwu sâŋ kâityongonomai. “Nâmâ Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan.” Yawu sâŋ kâityongonjetâ lohimbi dondâŋe denyenŋe nâŋgâm lohotŋe otmâ yâk yengâlen torokatnomai. Yawu otmâ yengât biwiyenŋan kionjetâ denyenŋe nâŋgâm yâk yengâlen torokatmaihât galemeyenŋe oranŋim mannomai.

⁶⁻⁸ Otmu kuk kapam topŋe topŋe tetewuap yakât nâŋgâm ki gorâyŋgiwuap. Yawu otmâ yuwu nâŋgânomai. “Bâe, emet inânŋan Yesuŋe eknongop yakât bulâŋe teteap. Yamâ yu tetewuapgât Anitâŋe embâŋân sâŋ kalop.” Yawu nâŋgâm imbiâk nâhâtŋe “In yawu âwurem gewuap” yawu ki nâŋgânomai. Anŋoân lohimbi hânŋan kulemŋan hânŋe mansai dondâhâlâkŋe kasa oranŋim ahonomai. Otmu sâp yan po pato tetewuap. Otmu mososonŋe membuap. Yawu otmu umatŋe topŋe topŋe tetewuap yakât den âlâen hâum yuwu sâmunŋe nâŋgâŋet. Imbilipyenŋaŋe naom mene sâŋ hâliliakmâ tatmâ memai. Hâliliakmâ tatmâ naom gemu yanâmâ hâkyenŋe sânduk sâmap. Yakât dopŋeâk umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap yakât kakŋan âwurem gewom. Gemune yanâmâ pesuk sâwuap.

⁹ Yâhâ mitihât kasaŋaŋe nâhât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ nahat otmâ hakyenŋan sâŋ den âiân katyekmâ yongom mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yanâmâ yen nombotŋe yongonjetâ munomai.

¹⁰ Otmu hilipnongomai sâŋ yen nombotŋaŋe kiŋgityenahât otmâ topyenŋe kurihiakmâ nâhât komolâmbâ hionŋakmâ betyenŋehen kionŋmâ kasa oranŋinomai.

¹¹ Otmu sâp yanâmâ lok perâkŋe nombotŋaŋe yahatmâ yengâhâlâk nâŋgâm yuwu sâŋ kâityongonomai. “Nenâmâ Anitâhât poropete bulâŋe mansain.” Yawu sâŋ kâityongonjetâ lohimbi dondâŋe yâk yengâlen torokatmâ hiliwahonomai.

¹² Otmu lohimbi nombotŋaŋe bukulipyenŋe otŋetâ bâleâkgât bukulipyenŋe kendâyŋŋinjetâ yâk yengâlen torokatmâ sambe otnomai. Yawu otnomai yakât huhopŋe yamâ Anitâhât komolân gâtŋe nombotŋe hionŋakmâ biwiyenŋe pâlâmŋe otmu buku ki oranŋim mannomai.

¹³ Yawu gârâmâ umatŋe âlâlâ teteyiŋgiwuap yan lohimbi nombotŋaŋe Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim sâtŋum mannomai. Yamâ Anitâŋe bulâŋanâk mem manman âlepŋan katyekbuap.

¹⁴ Yâhâ Anitâŋe lohimbi kerek yengât tihityenŋe otbuap yakât den pat âlepŋe ya lohimbiŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeinjetgât yenŋe hânŋan kulemŋan

ari ekyongonomai. Ekyongonjetâ ârândân otmu Anitâne hângânnohomu âwurem gewom". Yawu sâop.

*Yerusalem kapi itit kiom tuhujetâ kâwurumñajak kinbuap.
(Mareko 13:14-23 Luka 21:20-24)*

¹⁵⁻¹⁶ Yesune kapam me âlâlâ umatne tetewuap yakât yuwu sâm eknongop. "Poropete âlâ, kutne Danie sâam, yâkne umatne topne topne tetewuap yakât emet inânñan yuwu kulemguop tap.

"Kasalipyeñane yeñe lok kutdâ yeñahât umutne lâum opon kâmbukñan yâhâ kânângâñetâ kinbuap." Yawu kulemguop.

Danieñe den kulemguop ya nângâm biwiyeñan katmâ mannomai. Otmu kasalipyeñane taka yawu otñetâ bâlewuap ya ekmâ yawuya otmâ yan hilipyongomaihât Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipñane kapi yeñe pilâm iton galan otmâ hewukñehen ari misiñguraknomai.

¹⁷ Otmu Yerusalem kapi ambolipñane gurâ yawuâk sururuk sâam ari misiñguraknomai. Yawu otmâ emetyeñan yâhâ itâ pareñe miakne sâam yakât ki nângânomai.

¹⁸ Otmu lohimbî nep tuhuakmâ mannomaiñe gurâ âwurem taka emetyeñan iri sikumyeñe me senne âlâlâyeñe ya miaknehât ki nângânomai. Yawu otmâ in yawu sururuk sâam hewukñehen ari misiñguraknomai.

¹⁹⁻²¹ Sâp yanâmâ imbi tepdâek umat karat mannomai. Otmu ñaña hewâk hewâhâk mem hikakmâ manñetâ wâtyeñe ki tin tin sâwuap yañe hiliwahomaihât yeñe Anitâ ulitgunomai. Otmu kasalipyeñane to yambu sâpñan me tatmâ nângâ nângâ sâpñan takamai sâam Anitâ yawuâk ulitgunomai. Kasalipyeñane takanomai yanâmâ umatne pato nandoroñe kakyenñan yâhâwuap. Kândikum Anitâ lohimbî katyelehop yapâek umatne yan yuwuya âlâ ki teteop. Yawu gârâmâ umatne kakyenñan yâhâwuap yukât kakñan yuwuya âlâ ki tetewuap.

²² Yakât otmâ Anitâne ikne lohimbilipne kerek hiliwahom metemaihât sâp ya mem tâlâwâk tuhuwuapgât sâam kalop."

²³ Otmu sâp yan lok nombotñane nâhât yuwu sâam yen kâityongonomai. "Anitâne Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenne otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu endaken ge mansap." Yawu sâñetâ ki nângâyîñginomai.

²⁴ Sâp yanâmâ lok perâkne nombotñane kurihiakmâ oain sâam oain sâam yuwu sâam ekyongonomai. "Nâ galemyeñe manbehât Anitâne âi sâam nihim hângânnohomu ge mansan." Yawu sâam nâhât lohimbî bulâñe yañe yâk yeñgâlen torokatñetgât kulem topne topne menomai. Yawu otñetâ yekmâ betyîñgim mannomai.

²⁵ Yâhâ emet inânñan den ekyongoan yu biwiyeñan katmâ galem orañginomai.

²⁶ Yâhâ sâp yan lok nombotñane den mem yuwu sâam ekyongonomai. "Anitâne hângângumu âwurem ge lok ki manmaiângen mansap." Yawu sâñetâ yâk ekne sâam yaken ki arinomai. Me lok nombotñane den mem yuwu sânomai. "Anitâne hângângumu âwurem ge wosaken me wosaken ge mansap," sâam ekyongonjetâ yâk yeñgât den ya ki nângânomai.

²⁷ Yakât torokatmâ sâwe. Nâ gewom yan yok pilâm ki gewom. Himbim belek sâamu lañinñane siliñ siliñ sâam nombotgembâ nombot otmâ hañ sâmap yakât dopñeâk Anitâne nâ lok bulâñe hângânnohomu âwurem gewom. Âwurem gemune lohimbî hânñan kulemñan mansai kerekne nâhât lañinne ekmâ topne nângânomai.

²⁸ Yâhâ umatne âlâlâ tetewuap yakât emet inânñan ekyongom gaman. Yukât bulâñe hâmbâi tetewuawân ekmâ topne nângâm heñgeñgunomai.

*Yesune âwurem gewe sâam otbuap yan kulem topne topne tetemu eknom.
(Mareko 13:24-27 Luka 21:25-28)*

²⁹ Umatje topje topje tetewuap yanâmâ hilângât emetsenje otmu omongât emetsenje yamâ bok sâmu omon sahakbuap. Omon sahakmu pitu yañe himbimâmbâ pek sâm genomai.

³⁰ Sâp yanâmâ Anitâñe yâhâpñe nâ hângânnohomu âwurem gewom yan wâtne tetemu lohimbiñe ekmâ kâi bât sân sân otmâ hu halak tuhunomai. Sâp yanâmâ Anitâñe yâhâpñe hângânnohomu elem kulewoñboñ kakñambâ gemune nekrjetâ sâtje otbuap.

³¹ Âwurem gewom yan anelone âlâñe lâmunje kunmu anelolipne hângânyongomune emetsenje gahañehen geheñehen hân ewun embun arinomai. Ari nâhât lohimbi manman kârikñahât pat Anitâñe kuyiñgimu mannomai ya kerek menduhuyeknomai.

Bândup baiako yakât dop.

(Mareko 13:28-31 Luka 21:29-33)

³² Sâp yan âwurem gewom yakât nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Nenâmâ bândup baiako huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâm oap,” sâmain.

³³ Yakât dopñeâk hâmbâi den yan yukât bulâñe tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesuñe emet inânñan den eknongop yakât bulâñe tetemu eksain. Âwurem gewuapgât sâp tâlâhuap.” Yawu sânomai.

³⁴ Otmu den yan yuâmâ lohimbi âun yu mansai ki muñetâek bulâñe tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâñe bulâñanâk tetewuap.

³⁵ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâñe kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikñe tatmâ yâhâmbisâp.

Yesuñe âwurem gewuap sâp ya ki nanñain.

(Mareko 13:32-37 Luka 17:26-30,34-36)

³⁶ Sâp pato tetewuap yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Sâp gewom lohimbi kerekñe yakât ki nanñai. Otmu anelo himbimân tatmai yâkñe gurâ yawuâk ki nanñai. Otmu ninak gurâ ki nanñan. Awoñne himbim amboñe ikñahâk nanñap.

³⁷⁻³⁹ Âwurem gewom yanâmâ pârâk sân sânâk gewom. Yâhâ âwurem gewom yakât sâpñe tâlâhuwuap yanâmâ orotmeme girawuya otmâ mannomai yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Emelâk embânñan Noañe manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap. Emelâk Noañe manop yanâmâ lohimbi gulip malap manmâ yeñe âi yeñahâlâk nâñgâm manbi. Yawu manñetâ Noañeâmâ wañga kâlehen yâhâop. Yawu otmâ nen âlepñe mansainâk sâm gulip malap manmâ gañetâ yan Anitâñe nâñgâmu tongelâk pato gemu to niñ niñ sâm lohimbi kerek haranyongomu mum metewi. Yakât dopñeâk lohimbi nombotñeñe âlepñe mansainâk sâm otñetâ yan Anitâñe yâhâpñe nâ hângânnohomu âwurem gewom.

⁴⁰ Gewom yan lohimbi âi kalamyenje tuhun gulip malap mannomai yamâ Anitâñe nombotñe ya meyekbuap. Nombotñe yamâ pilâyekbuap.

⁴¹ Yâhâ mâtâp mannomai gurâ nombotñe meyekmâ nombotñe pilâyekbuap.

⁴² Yawu gârâmâ nâ Kutdâñeñe gewom yakât sâp yeñe ki nanñai. Yakât otmâ biwi golâ tatmâ sen galem otmâ mannomai.

⁴³ Yakât den âlâen hâum yuwu sâwe. Kapi âlâ me âlâhât kasalipyeñeñe sâp girawuân taka yongom itit kiom tuhuyiñginomai yakât ki ekyongomai. Inâk pârâk sân sânâk takamaihât kapi ambolipñeñe sen galem manmâ emet kapiyeñe galemgunomai.

⁴⁴ Yakât dopñeâk Anitâñe hângânnohomu âwurem gewom yakât sâp yeñe ki nanñai. Yakât otmâ biwi golâ manmâ mambotnihim yâhânomai. Yawu otnomai otmuâmâ âwurem gemune nekmâ heronje nâñgânomai.

Hoñ bawa âlepñe bâleñe yâk yetgât topyeteñe

(Luka 12:42-46)

⁴⁵ Yakât yâhâpñe den âlâen hâum yuwu sâwe. Lok kutdâ âlâñe kapine pilâm kapi kâlepñehen ari kandi manmâ âwurem tohowuap. Yaken ariwe sâm yan hoñ bawañe

âlâ galem sâam katmâ yuwu sâam ekuwuap. “Arimuneâmâ gâne nep lok nombotne galemyongowuat.” Yawu sâam ekum pilâyekmâ arimu galem yañe âi ya biwiñane mem galemyongomu âilongo mannomai.

⁴⁶ Yawu otmâ galemyongowuap otmuâmâ patoñane âwurem taka herone otbañgiwuap.

⁴⁷ Yawu otbañgim galem pato katmu ikne senne âlâlâne yakât galem otbuap.

⁴⁸ Yâhâ purik pilâm sâamune nângâñet. Hoñ bawa yañe biwiñane yuwu nângâm âi ya hilipguwuap. “O, lok kutdâne arap yuâmâ in yawu ki takawuap. Yamâ sâp kâlep manbuap yakâ. Yakât otmâ wongât nâne âi yu membom?”

⁴⁹ Yawu sâam biwiñane pâlâmne otmu ki galemyongom heñgenñuwuap. Yawu manmâ to kârikne nem biwi hâlim otmu umatne topne topne teteyiñgiwuap. Yawu otmâ lok bâlene yengâlen torokatmâ ki orotne otmâ manbuap.

⁵⁰⁻⁵¹ Yawu otmâ biwiñane pâlâmne otmu patoñane pârâk sâam sâamâk taka kuk otmâ kum yaehen pilâmu ge hâhiwin nângâm yâhâmbisâp.” Yawu sâam eknongop.

25

Imbi sihan bâat nombot nombot hârok yan Yesune hâum sâop.

¹ Yesune sâp patoen âwurem gewuawân Anitâne menenekmâ ikñan katnenekbuap yakât den âlâen hâum yuwu sâop. “Lok sihan âlâne imbi membuap yakât pat kuwañgiwi. Otmu ya taka membom sâam den katmu takaop. Yamâ imbi membuap yakât bukulipne bâatnombot nombot hârok menduhuakmâ ari mâtâwân kinmâ mambotbañgiwi.

²⁻⁴ Otmu yâk yengâlen gâtne imbi mome yamâ biwiyene golâek manmâ lambe otmu lambe toñe yâhâp yâhâp miakmâ ariwi. Yâhâ imbi mome âlâmâ biwi pâlâmne manbi yakât otmâ lambeyene ya toñe sañ sâop. Otmu lambe toñe gurâ ki kâsikum miakmâ ariwi.

⁵ Yawu manñetâ sâp kâlewâk otmu amangât yekmu iwi.

⁶ Im tatñetâ omoñ derepñan lok yañe takaop. Takamu kapi yakât mâtâpñat galemne kinop yañe ekmâ ekyongop. “Wa, aman aman. Imbi pat kuwañgiwi lok ya takawo. Yakât otmâ yahatmâ ari penewañgiñet.”

⁷ Yawu sâam mândiyekmu yahatmâ ariwi. Yawu otmâ lambeyene toñe orowâk mem manbiñe tipine âlâ sem talop ya meñetâ lañinne pato olop.

⁸ Yawu otñetâmâ bukulipyeñane yuwu sâawi. “O, nenâmâ lambe toñe bia. Yakât otmâ nombotne gâim ningiñet.” sâam ulityongowi.

⁹ Sâñetâ sâawi. “Bia, to yu dopnenñanâk miain. Yawu gârâmâ yepak añgim bero emetñehen ari puluhum miakmâ takañet.”

¹⁰ Yawu sâñetâ añgim bero emetñehen ba ariwi. Ari yaken manñetâ bukulipyeñane ge lok ya penewañgiñetâ orowâk emet kâlehen yâhâ gahatne mañgum sot newi.

¹¹ Nem tatñetâ imbi nombotne ya belângen taka yuwu sâawi. “O, lok pato, gahatne meningirâ kâlehen gane.”

¹² Sâñetâ sâop. “Bia, ba ariñet. Nâ ki nângâyingsian. Yen wonân gâtne?” Yawu sâam watyehop.

¹³ Yakât topne yuwu sâamune nângâñet. Nâ sâp girawuân takawom ya yen ki nanñai. Yakât otmâ galemahom heñgenñum nâhât sen dâi dâi otmâ mannomai.

Lok hilâm ihi, konam yakât topne

(Luka 19:11-27)

¹⁴ Otmu den âlâen hâum sâamune nângâñet. Lok âlâne kapi kâlepñehen ariwe sâam âi loklipne yongonmu gañetâ yuwu sâam ekyongop. “Senne âlâlâ tatnihiap yu galemñum mannomai.” Yawu sâop.

¹⁵ Yawu sâam âi loklipne tewetsenne mem dopyeñan âlâku ikñiâk ikñiâk yingiop yamâ yuwu. Âlâmâ 5000 kina yakât dop wañmu miop. Âlâmâ 2000 kina yakât dop wañmu miop. Bâineâmâ 1000 kina yakât dop wañmu miop. Yawu yingim yañak pilâyekmâ ariop.

16 Yâhâ 5000 kina yakât dop miopneâmâ âi topne topne tuhumi yan 5000 kina âlâkuâk tâtâem miop. Ya mem menduhumu 10,000 kina yakât dop olop.

17 Otmu 2000 kina yakât dop miopne âi topne topne tuhumi 2000 kina dop âlâ tetemu 4000 kina yakât dop olop.

18 Yâhâ 1000 kina yakât dop miopne âi ki tuhuop. Yâkneâmâ tewetsenye ya mem itâ hambujan mânunmâ tungu topnan katmu in tatmâ gaop.

19 Otmu patoyenaye sâp kâlep manmâ âwurem takaop. Taka âi loklipne tewetsenye yingiop ya yongonmu ganetâ âlâku ikniâk ikniâk yuwu sâp âiyongop. “Tewetsenye yingiwani ya ye mem âi tuhunetâ amon teteap?” Yawu sâp âi yongop.

20 Yâhâ lok 5000 kina miopneâmâ 5000 kina yâhâpne teteop ya mem ga yuwu sâp ekuop. “Lok pato, gâne 5000 kina nihion ya ye mem âi tuhumi âlâku 5000 kina teteop.” Yawu sâp bânjan kalop.

21 Bânjan katmu patoyenaye yuwu sâp ekuop. “Âi mendâ âilongo oap. Yakât otmâ tepne herone nângâm âi âlâ torokatmâ gihimune galemguwat.” Yawu sâp.

22 Yawu sâp arimu lok 2000 kina miopne ga ekuop. “Lok pato, gâne 2000 kina nihion ya ye mem âi tuhumi âlâku 2000 kina teteop.”

23 Yawu sâp wanmu sâp. “Âi mendâ âilongo oap. Yakât otmâ tepne herone nângâm âi âlâ torokatmâ gihimune galemguwat.” Yawu sâp.

24 Yawu sâp arimu lok 1000 miopne ga ekuop. “Lok pato, gâhât topge nângâm henjenyan. Gâ lok sâp. Lok âlâ me âlâne gâhât nep kâmetnetâ âlemap yamâ gikahâk nemat. Yawu otmat yakât sâpnetâ nângâman.

25 Yakât otmâmâ gâhât kinjitnahât otmâ tewetsenye nihion ya biatgihimani sâp itâ hambujan mânunmâ katmune tatmâ gamap.” Yu mem yawu sâp wanmu.

26-27 Sâp sâp. “Gâ lok konam. Nâhât topne emelâk nangat. Lok âlâ me âlâne nâhât nep kâmetnetâ âlemap yamâ ninahâk neman. Yakât otmâ gâne tewetsenye gihiwani yu mem kâp emetnan katdâ tatmu tewetsenye âlâkuâk teteop mâne gâne mem bânjan katdâ ârândân otbâp.

28 Yawu ki olon yakât yuwu nanjan. Bukuhane 5000 kina mem kinsapne nâhât tem lâum âi torokatmâ tuhumi gap. Yakât otmâ gâhât bân gambâ 1000 kina yu mem bukuhe wanbom.

29 Yakât yuwu sâpune nângânet. Anitane lok âlâ me âlâ âi sâp yingimu biwiyenaye kepeim tuhumi yâhâmâ tâtâem mâmane otyingimu âilongoâk tuhumi. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâ âi sâp yingimu ki tuhumi yâhâmâ betyongomani.

30 Yakât otmâ lok konam iman yu watnetâ yaehen ge hemgât pat manmâ hâhiwani nângâm hu halak tuhumbisâp.” Yawu sâp.

Yesune âwurem ge mem kâsip misip tuhunenekbuap.

31 Yesune den âlâ torokatmâ yuwu sâp. “Âwurem ge mem kâsipyongomune komot yâhâp otnetâ matne yingiwani yakât sâp. Anitane yâhâpne hân gânnohomu purik sâp gewom yanâmâ anelolipne kerek meyekmune yengât den sâp hâreyinginomgât genom.

32 Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâp. Lama otmu nonin konohân kinnetâ galemne hohetyenan ba kinmâ mem ketetyekbuap. Ketetyekmu yan lama komot ikniâk otmu nonin komot ikniâk kinnomani.

33 Nane dop yawuâk lohimbini kerek mem ketetyekbom. Nombotne nine pat mannomani yamâ bonângen katyekbom, otmu nombotne hemgât pat mannomani yamâ kanehen katyekbom.

34-36 Otmu nine lohimbini Anitane hân himbini ki kalowân yan manman kârikjahât pat kuyingiop yâhâmâ yuwu sâp ekyongowom. “Nâ sotgât muwani yanâmâ um nihinetâ newan. Me tohât hân hânâk nehon yanâmâ osom nihinetâ newan. Me yengâlen pup takawan yanâmâ buku otnihiwi. Me kundat tetenihiop yanâmâ tihitne otbi. Me

senje âlâlâhât umburuk otban yanâmâ tânohowi. Me papatolipnaje pâi emetjan mem katneketâ tatban yan nâhât tepyeje nângâm buku otnihiwi. Yawu otnihiminiwi yakât awonje tihit ambonaje manman kârikjan katyekmu manmâ yâhânomai.” Yawu sâm ekyongowom.

³⁷ Ekyongomune sânomai. “Lok pato, gâje den eknongoat yu nângâmunje ki keterakningiap. Sâp girawuân sotgât, me tohât, me âlâlâhât sârâ buku otgihiwin?”

³⁸ Me sâp girawuân nengâlen takarâ pupje gekmâ yan buku otgihiwin?

³⁹ Me pâi emetjan talon yan, me kundat umatje topje topje tetehihowân nen yawu tângohowin? Nenâmâ yawu ki otgihiwin nanjain.” Yawu sânomai.

⁴⁰ Sâjetâ sâwom. “Yeje nâhât komolân gâtje âlâ me âlâ geheje manbi ya tânyongowi. Yawu otbi yamâ yâk otyingaiin sâm nâ otnihiwi.” Yawu sâwom.

⁴¹⁻⁴³ Yawu sâm ekyongom benje kanehen kinnomai ya yuwu sâm ekyongowom. “Nâje sotgât po nihimu manban yan ki um nihijetâ newan. Me tohât hâj hâjâk nehop yan ki osom nihijetâ newan. Me yengâlen pup takawan yan dâinekmâ emetyenjan yâhâ ki katneki. Me senje âlâlâhât umburuk otbanân ki tânohowi. Me kundat umatje tetehihowân, me pâi emetjan mem katneketâ tatban yan gurâ ki taka buku otnihiwi. Yawu otnihiminiwi yakât Anitâje emelâk kâlâpgât pat kuyingimu tap. Yeje pilânekmâ Satan otmu honj bawalipje yengâlen torokatmâ orowâk tatjetâ kâlâpje seyekmu hâhiwin nângâm yâhâmbisâi.”

⁴⁴ Yawu sâm ekyongomune yâkje yuwu sâm buiaknomai. “Sâp girawuân gâje sotgât, me tohât, me senje âlâlâhât sârâ ki tângohowin? Me sâp girawuân nengâlen pup takarâ emelan ki dâihekmâ yâhâ katgekbin. Me kundat tetehihowân, me pâi emetjan katgeketâ talonân yan ki tângohowin? Yakât sârâ nângâneâyâ.”

⁴⁵ Yawu sâm buiaknetâmâ yuwu sâwom. “Yeje nâhât komolân gâtje âlâ me âlâ geheje manbi ya ki tânyongowi. Yawu otbi yamâ yâk otyingaiin sâm nâ otnihiwi.” Yawu sâwom.

⁴⁶ Yawu sâm hâpunmâ pilâyekmune kâlâp pato sem kilik kilik sâm kinmawân kionjomai. Yâhâ lohimbî nombotje nâhât pat mansai yamâ meyekmune nine manmanân torokatmâ ya ambokum heronj maronj manmâ yâhâmbisâi.” Yawu sâop.

26

Yesu muâkgât den hikuwi.

(Mareko 14:1-2 Luka 22:1-2 Yoane 11:45-53)

¹ Yesuje den yawu sâm tinj pilâm benje girawu tetewangiwap yakât nen honj bawalipje eknongop.

² “Halihu Tihit tihit homban tetemu yanâmâ Anitâje nanje bulâje nâ hângânnohomu gewan yakât topje teteâkgât howanân nohom kânângâneknomai.” Yawu sâop.

³⁻⁴ Sâp yanâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyenje otmu Yura nengât papatolipnenenjae Kaipasihât emelan yâhâ menduhuakmâ Yesu kumunje mumbuap sâm yakât den hikuwi.

⁵ Yawu gârâmâ Yesu mem kujetâ mumu lohimbîje ekjetâ kuk pato tetemapgât yok pilâm in yawu kumunje mumbuap yakât den hikuwi.

Imbi âlâje to kukje mem Yesuhât kunjan motelemu giop.

(Mareko 14:3-9 Yoane 12:1-8)

⁶ Sâp yanâmâ Yesuje menenekmu Betani kapiân yâhâwin. Yan yâhâ lok âlâ, kutje Simon sâm, hâk bâle tetewangimu manminiop ya henjenjuop yâkât emelan yâhâ orowâk tatmâ sot newin.

⁷ Sot nem tatmunje imbi âlâje to kukje suk sukje âlâ, hâmeje yahat yahatje, ya mem emelan tatbinân gaop. Yâhâ to ya mem Yesuhât kunjan motelemu giop.

⁸ Motelemu gemu nen Yesuhât hoŋ bawalipŋaŋe ekmunŋe ki ârândânŋ otmu yuwu sâwin. “Wongât to kukŋe suk sukŋe yu imbiâk mem motelemu kunŋan giap. Ya ekmunŋe ki ârândânŋ oap.

⁹ Nenŋe to yu âlepŋe mem arimunŋe lok nombotŋaŋe puluhunetâ yakât hâmeŋe mem lok umburuk mansai yawu ya tânyongombâingât dop.” Yawu sâwin.

¹⁰ Yawu sâmunŋe Yesuŋe nâŋgâmu ki ârândânŋ otmu yuwu sâop. “Imbi yuŋeâmâ kulem oap yukât wongât nâŋgânetâ bâleap? Nâŋe nâŋgâmunne âilonŋo oap. Yakât yuwu sâmunne nâŋgânet.

¹¹ Lok umburuk mansai yamâ sâp kâlep manŋetâ tânyongonomaihât dop tap. Yâhâ nâmâ sâp kâlep ki otmuâk pilâyekbom.

¹² Nâmâ mumune hannohonomai yakât mâtâp menihim imbi yuŋe to kukŋe suk sukŋe ya motelemu kunnan giap.

¹³ Yakât yuwu sâmunne nâŋgânet. Nâhât den pat âlepŋe yu hânŋan kulemŋan ari ekyongonomai. Otmu imbi yuŋe kulem otnihiap yukât den pat ya gurâ yawuâk ekyongonŋetâ nâŋgânomai.” Yawu sâop.

*Yurasinŋe Yesu betŋehen kionbuapgât sâop.
(Mareko 14:10-11 Luka 22:3-6)*

¹⁴ Otmu sâp yan Yesuhât hoŋ bawalipŋe kâiân yâhâp manbin. Gârâmâ bukunenŋe âlâ, kutŋe Yurasi sâp, yâkŋe hotom uminiwi yengât kunlipyene yengâlen ariop.

¹⁵ Ari yuwu sâp âiyongop. “Yesu wosan tap yan dâiyekmâ arimune menomai yakât matŋe wuân nihinomai?”

Sâmu sâwi. “Yakât hâmeŋeâmâ nenŋe kât nanŋe 30 gihinom.” Yawu sâp kât nanŋe ya wanŋi.

¹⁶ Wanŋetâ miakmâ yakât kakŋan girawu otmâ lohotŋan menomaihât nâŋgâp manop.

*Yesuŋe hoŋ bawalipŋe orop sot newi.
(Mareko 14:12-21 Luka 22:7-14,21-23 Yoane 13:21-30)*

¹⁷ Otmu Tihit tihit Hombaŋ ya kutŋe âlâmâ Natic Hombaŋ ya tâlâhumu nenŋe yuwu sâp Yesu âikuwin. “Natic Hombaŋ tâlâhuap yakât hândâhân lohimbî dondâŋe menduhuakmâ sot um nenomai. Yakât otmâ emet wosan ari sot umunŋe orowâk nenom?”

¹⁸ Sâmunŋe sâop. “Yerusalem kapiân yâhâ lok âlâ mem tetem yuwu sâp ekunomai. “Nengât bawapinenŋaŋe yuwu yap. “Emelâk nâhât sâp tâlâhuap. Yakât otmâ nâŋe hoŋ bawalipne meyekmune gâhât emelan yâhâ menduhuakmâ sot um nenom.” Yawu yap.” Yawu sâp ekunomai.” Yesuŋe den yawu sâp eknongop.

¹⁹ Otmu nenŋe Yesuŋe sâop yawuâk menduhuakmâ sot newin.

²⁰ Emet omoŋ otmu menduhuakmâ sot nem tatmunŋe yuwu sâp eknongop.

²¹ “Yuwu sâmunne nâŋgânet. Yengâlen gâtŋe lok âlâŋe betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyeŋan mem katnekbuap.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu nâŋgâp biwinenŋaŋe umatŋe otmu yakât topŋe nâŋgâne sâp nenŋe ikŋiâk ikŋiâk yuwu sâp âikuwin. “Kutdâ, gâ nâhât me âlâhât yat?”

²³⁻²⁴ Yawu sâp âikumunŋe yuwu sâp eknongop. “Anitâŋe sâmu kulemguwi yakât bonŋe nâhâlen tetemu nohonŋetâ mumbom yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmuâmâ yengâlen gâtŋe âlâŋe oto konohân nâ orop sot nendomait yâkŋe betnehen kionmâ kasalipne meyekmâ takawuap. Yawu otnihiwuap yakât matŋe hâmbâi umatŋe dondâ membuap. Yakât otmâ mâmâŋaŋe ki mem ga katbâp yamâ mem ga kalop yawu nanŋan.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu yanâk Yurasinŋe âikuop. “Lok pato, den yat yu nâhât mon yat?”

Sâmu sâop. “Nâ gâhât yan.”

*Natic newi.
(Mareko 14:22-26 Luka 22:15-20 1 Korinti 11:23-25)*

²⁶ Otmu sot nem tatbin yan Yesuŋe banġa mem Anitâ mepaem motokmâ ningim yuwu sâŋ eknongop. “Yu mem neŋet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap.” Yawu sâop.

²⁷ Ningimu nemunŋe yaŋak wain to mem Anitâ yâhâpŋe mepaem gâim ningim yuwu sâŋ eknongop. “Yen to yu mem neŋet.

²⁸ To yuâmâ nâhât hep yawu oap. Gârâmâ nohoŋetâ hepne gamu mumbom Anitâŋe nâhât nâŋgâm den sâŋ kalop yakât bulâŋe tâŋ tâŋâk tetewuap. Yawu otmu lohimbî kerek yengât tosayeŋe Anitâŋe pilâyinġiwuapġât mâtâp tetem heŋgeŋguwuap.

²⁹ Nâ sâp yiwereŋe wain to yu yen orowâk ki nem yâhâwom. Yawu gârâmâ yu nemunŋe ki pesuk yap. Hâmbâi Anitâŋe âlâkuâk hâŋgânohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk nem yâhânom.”

³⁰ Yawu sâŋ tiŋ pilâmu yapâ yahatmâ Anitâ mepaem kiki mewanġim ya pilâm Oliwa pumŋan yâhâwin.

Petoroŋe betbanġiwuap yakât Yesuŋe sâop.

(Mareko 14:27-31 Luka 22:31-34 Yoane 13:36-38)

³¹ Mâtâwân yâhâm tatmunŋe yuwu sâŋ eknongop. “Anitâŋe emet inânŋan poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nâŋe sâŋmune lama yengât amboyeŋe ya kuŋetâ mumbuap. Otmu yâk watmâ manmai ya hârok gem tiok taok otmâ arim kinnomai.” Yawu kulemguop tap.

Den yakât bonŋe yu tetewe sâŋ oap. Yakât otmâ kasalipnaŋe taka menekŋetâ yen kerekŋe kiŋgityeŋahât otmâ gem tiok taok otmâ arinomai.

³² Menekmâ ari nohoŋetâ mumbom yamâ benŋe mumuŋambâ yahatbom. Mumuŋambâ yahatmâ Galilaia hânân ari mambotyinġim tatmune yen aksihâk ariŋetâ menduhuaknom.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâŋ ekuop. “Gâhât kasa takanomai yan yâkŋeâmâ kiŋgityeŋahât otmâ arinomai. Yâhâ nâmâ bia, nâ ki pilâhekmâ ariwomġât nanġan.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâop. “Nanġat. Gâŋe omoŋ yukâlâk nâhât “Ki nâŋgâwanġian,” sâwuap. Yawu sârâ kalimbuŋe otbuap yanâmâ gokorok isewuap.” Yawu sâop.

³⁵ Sâmu sâop. Nâmâ gâ orowâk tatdom. Yawu tetehihimu nâŋe gâ ki pilâhekmâ ariwom. Me kiŋgitnahât gurâ ki otbom. Nâŋe gâhât topgahât âinohoŋetâ ki kurihiwom. Me gohone sâŋ otnomai yan gurâ nâ orowâk tatmutŋe notgonomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nenŋe gurâ yâkŋe sâop yawuâk sâwin.

Yesuŋe Oliwa pumŋan yâhâ Anitâ ulitguop.

(Mareko 14:32-42 Luka 22:39-46)

³⁶ Ari kapi âlâ, kutŋe Gesemane sâŋ, yan ariwin. Yan ari Yesuŋe yuwu sâŋ eknongop. “Yen yuân tatŋetâ nâŋe pererŋ pilâm ba awoŋ orop den tipiŋe alahure.” Yawu sâmu yan ge tatbin.

³⁷ Yan ge tatmunŋe Petoro, otmu Yeweri nanyâhâtŋe meyekmu yenġiâk bawi. Ba kinmâ umatŋe tetewanġiwe sâŋ olop yakât nâŋgâmu biwiŋaŋe umatŋe otmu yuwu sâŋ ekyongop.

³⁸ “Yen yuân galem tatŋet. Hâkne biuk sâmu biwine umatŋe dondâ oap.”

³⁹ Yawu sâŋ ekyongom pererŋ pilâm ge pare im Anitâ ulitgum yuwu sâop. “O awoŋ, umatŋe tetenihiwe sâŋ oap yu nâŋgârâ ki teteâkgât nanġan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâŋ yahatmâ âwurem ba yekmu aman pâlâmŋe inġetâ mândiyekmâ Petoro yuwu sâŋ ekuop. “Yen wongât aman pâlâmŋe iai? Nâ yiwereŋe pilâyekboman. Yakât pâlâmŋe ki otŋet.

⁴¹ Biwiyeŋeâmâ hewewerŋ oap. Yâhâ wâtyeŋeâmâ houŋ sâmu aman iai. Yen lohotŋe otmâ pilânekmaihiât golâek tatmâ Anitâ ulitġuŋet.” Yawu sâop.

⁴² Yawu sâam yâhâpne purik sâam ba Anitâ ulitgum sâop. “Awoŋ, sâap yiwerene umatne yu tetenihiwomap. Yakât mâtâp âlâ menihiwuatgât dop ki otbuap otmuâmâ nanŋat yawuâk teteâk. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

⁴³ Yawu sâam yahatmâ âwurem ba hoŋ bawalipne yeksan mâne aman pâlâmne iwi.

⁴⁴ Yawu otŋetâ kalimbune âwurem ba den sâop yawuâk sâam ulitguop.

⁴⁵ Âwâne orop den otmutâ pesuk sâamu âwurem ba hoŋ bawalipne mândiyekmâ sâop. “Bâe, yen nanŋai me? Wongât aman pâlâmne im tai? Emelâk Anitâne yu otbomgât hânŋânnohomu gewan. Yakât topne teteâkgât kasalipnane menekmâ ari hilipnohonomai yakât sâap tâlâhuap.

⁴⁶ Bâiŋ, yen yahatmâ enda yekŋet. Nâhât den halop alahum mansai. Gârâmâ yengâlen gâtne betnehen kionsapne taka kinsap. Yakât yahatŋetâ ba yekne.” Yawu sâop.

Yesu mewi.

(Mareko 14:43-50 Luka 22:47-53 Yoane 18:3-12)

⁴⁷ Yawu sâam eknongomu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura nengât papatolipnennane lok sesengâlâk hânŋânnyongonetâ bukunenŋe Yurasine dâiyekmu Yesu mene sâam takawi. Takanetâ nen orop ahomaingâtbân nânŋâm kapamgât wahap miakmâek takawi.

⁴⁸ Lok takawi ya Yurasine kulem girawu otmu menomai yakât yuwu sâam ekyongop. “Yesu ya parahumune ekmâ yanâk ga menomai.” Yawu sâam ekyongom dâiyekmu takawi.

⁴⁹ Gotnennan takamâmâ kasa ya kinŋetâ Yurasine Yesu gotŋan tâŋ tâŋâk ga parahum yuwu sâop. “O, patone, mandâ manman.” Yawu sâam parahuop.

⁵⁰ Yawu otmu Yesune yuwu sâam ekuop. “O bukune, girawu nânŋâm takat ya âlepne ot.” Yawu sâamu kasalipnane in yawu ga mewi.

⁵¹ Meŋetâ kinmu yanâk nengâlen gâtne âlâne yahatmâ tewetne mem hotom uminiwi ya yengât kunyehâhât hoŋ bawa ya ândâpne nombot topŋambâek kârâm hâreop.

⁵² Kârâm hâremu Yesune ekmu bâlemu yuwu sâam ekuop. “Ya otdâ bâleap. Yu oat yukât matne hâmbâi tewet yuŋahâk purik sâahihimapgât ya pilâ.”

⁵³ Gâ nâhât topne ki nanŋatgât yawu oat. Nâne âlepne awoŋne ekumune aŋelolipne kiŋgitne orowâkne tânohoŋetgât hânŋânnyongomu ge kasalipne yu yongom watyekŋetâ arinomaihât dop tap.

⁵⁴ Yawu gârâmâ awoŋ ekumune aŋelolipne hânŋânnyongomu yawu otbâiâke yamâ ikŋak âi sâam nihiop yakât mâtâp manŋunetâ bonŋe ki tetewuap. Yakât otmâ sâam nihiop ya ârândânŋ olâkgât nanŋan. Yawu sâop.

⁵⁵ Yawu sâam kasalipne yuwu sâam ekyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtne metne âlâlâ mem takai. Yeŋe nâhât lok bâleŋe sâam menekne sâam takai me? Me lok bâleŋe âlâ kune sâam takai? Ya ekumune bâleap. Hilâm ârândânŋ nâmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ den kâsikum yinŋim gaman.

⁵⁶ Yan bân menekbâi yamâ emet inânŋan Anitâne poropetelipne den ekyongomu kulemguwi yakât bulâne âun teteap.” Yawu sâamu ekmunne hâknenŋe biuk sâamu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbin.

Yesu muâkgât sâam den hakŋan sâwi.

(Mareko 14:53-65 Luka 22:54-55,63-71 Yoane 18:13-14,19-24)

⁵⁷⁻⁵⁸ Nenâmâ kerehâk kiŋgitnennahât otmâ gem tiok taok otmâ arim kinmunŋe Petoroŋe ikŋiâk betyenehen tihâk watyekmâ ariop. Otmu hotom uminiwi ya yengât kunyene, kutne Kaipa sâam, yâkâlen Yesu mem ariwi. Mem ariwi sâap yanâmâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât kunlipnennane menduhuakmâ kinbi. Menduhuakmâ kinŋetâ Petoro yâhâmâ emet ginŋan tembe lâune emet yakât galem kinbi ya yengât hohetyenŋan ari kinmâ den girawu hikunomai sâam yakât ândâp katmâ nânŋâop.

⁵⁹ Ândâp katmâ nângâmu âi pâi tuhuwi. Otmu girawu tuhumunje muâkgât den golâ topje topje gahaem hakñan sâwi.

⁶⁰ Yawu otmâ lok dondâje den girawuân hâum sâñetâ kunlipyeñaje nângâñetâ ârândâñ otbuap yakât pâpguwi.

⁶¹ Yawu gârâmâ hohetyeñan gâtje lok yâhâp yañe yahatmâ emelâk Yesuñe den sâop ya nângâm hilipgum den imbiâk hakñan sâowot. “Lok yuñeâmâ yuwu sâmu nângâwit. “Anitâhât opon kâmbukje emelâk tuhuwi yuâmâ nâ niniâk liakum yâhâpñe hilâm kalimbu kâlehen tuhum manjuwom. Lok âlâ me âlâñe ki tânnohonomai.” Yawu sâop.” Yawu hakñan sâmutâ Yesuñe olotoñâk kinop.

⁶² Olotoñâk kinop yakât Kaipañe yahatmâ kinmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Gâ wongât otmâ den âlâlâ âihohomunje yakât matje ki kâpeksat? Yawu otdâ ekmunje ki ârândâñ oap.” Yawu sâop.

⁶³ Yawu sâmu benje Yesuñe yâhâpñe olotoñâk kinop. Olotoñâk kinmu witgum sâop. “Bâiñ witgumâk âihohowe. Anitâ manman amboñahât senñan âihohowoman yukât matje sârâ nângâne. Gâ Anitâñe ikñe nanñe bulâñe ya hângângohomu ge yu mansat me bia? Sârâ nângâne.” Yawu sâop.

⁶⁴ Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ Anitâñe hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâñe wâtje nihim âlâkuâk hângânnohomu elem kulewoñboñ kakñambâ âwurem ge yengât kunyeñe tatmâ yâhâmbisâm. Sâp yan Anitâhât wâtje ya nâhâlen tetemu eknomai.” Yawu sâop.

⁶⁵⁻⁶⁶ Yawu sâmu Kaipañe nângâmu bâlemu yahatmâ ikñe sângum mem duhatmâ bukulpñe yuwu sâm ekyongop. “Bâe, ikñahât nângâmu yahatmu Anitâhât kawenjan kinbe sâm oap. Yuâmâ den kâmbukje hâlilije yap. Yakât girawu tuhunomgât nanjai?” Yawu sâm âiyongop.

Sâmu sâwi. “Kunjetâ muâk,” yawu sâwi.

⁶⁷ Yawu sâm kundennan tâpguwi. Tâpgum gâtñaje sângum âlâ mem senje sâhâm kâtâpgunjetâ kinop. Senje sâhâm kâtâpgum ândâpñe huhuwi. Ândâpñe huhum nombotñaje yuwu sâm âikuwi.

⁶⁸ “Bâiñ, ândâpge âlâñe huhuap? Anitâñe hângânnohomu gewan sâmat. Ya bulâñe sâmat otmuâmâ yiwerenje âlâñe ândâpge huhumu eksat yakât sârâ nângâne.” Yawu sâm kum senñan gem mem âlâlâ mângâewi.

Petoroñe Yesu betbañgiop.

(Mareko 14:66-72 Luka 22:56-62 Yoane 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Otmu Petoroñe emet ya hawiñanâk kinmu hotom uminiwi ya yengât lok kunyeñahât hoñ bawa imbi âlâñe ekmâ yuwu sâm âikuop. “Gâmâ Yesu Galilaia amboñe orop manñetâ yekman.” Yawu sâop.

⁷⁰ Yawu sâmu lok dondâhâlâk kinbiñe nekmâ nângâmaihât Petoroñe kurihakmâ yuwu sâop. “Gâñe den yat yakât ki nanjan.”

⁷¹ Yawu sâm pilâyekmâ endunâken ba kinmu imbi âlâñe ekmâ lok yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Lok emet, lok yuâmâ Nasaret kapiân gâtje yâk orowâk manñetâ yekman.”

⁷² Yawu sâm ekyongomu sârereakmâ yuwu sâop. “Anitâhât senñan kinmâ yuwu sâmune nângâñet. Nâ lok yakât ki nângâwanñiman.” Yawu sâop.

⁷³ Sâmu sâwi. “Yesuâmâ Galilaia hânân gâtje nanñain. Yâhâ gâ gurâ yawuâk Galilaia yengât engat ya sârâ nanñain yukâ. Yakât otmâ gâmâ yâkât komolân gâtje gekñain.” Yawu sâwi.

⁷⁴ Sâñetâ sârereakmâ sâop. “Bâiñ, âlepñe Anitâhât senñan den membom otbuawâmâ yâkñe matje nihiwuap. Lok sâm tai yuâmâ bulâñanâk ki nângâwanñian.” Yawu sâop. Yawu sâm oan mâne yanâk gokorok isiop.

⁷⁵ Gokorok isian mâne Yesu je emet inânjan den ekuop ya nângâmu teteop. “Gâne nâhât “ki nângâwanjian” sârâ kalimbuje otmu yan gokorok isewuap.” Den ya nângâmu tetemu biwi je nasinâk pato otmu pilâyekmâ iknjiâk ba kinmâ hik nâik nâihâk isiop.

27

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mareko 15:1 Luka 23:1-2 Yoane 18:28-32)

¹⁻² Otmu emet han sâmu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura nengât kunlipnennaje Yesu muâkgât sâmu den hikuwi. Yawu otmâ Yesu bânjan kum sâhâm dâim Roma yengât kiap âlâ, kutje Pilato sâmu, yâkât den sâsâ emetjan ariwi.

Yurasi hiwawahop.

(Aposolo 1:18-19)

³ Otmu bukunenje Yurasi je Yesu mumbuapgât den sâmu hârewangiwi yakât den pat nângâmu bâleop. Nângâmu bâlemu yâkne kât nanje 30 wanbi ya mem sururuk sâmu ari yuwu sâmu ekyongop.

⁴ “Otmune dondâ bâleap. Yesu yamâ tosanje bia yamâ nâne otmâ tâpikguwan. Yawu otmâ tosa umatje mian.” Sâmu sâwi. “Tosa ambonje. Gikak hejenguwuat.”

⁵ Yawu sânetâ nângâmu bâlemu pilâyekmâ tewetsenje wanbi ya mem ari opon kâmbukjan yâhâ sorokenâk pilâmu giop. Pilâm gem sururuk sâmu ari hiwawahop.

⁶ Yâhâ hotom uminiwi yengât kunlipyenaje tewetsenje pilâop ya mem yuwu sâwi. “Tewetsenje yuâmâ Yurasi je Yesu betnehen kionop yakât hâmenje. Yawu gârâmâ yuje opon kâmbukjahât pat sâmu katmunje ki ârândân otbuap. Yawu gârâmâ yuwu mon otnom?”

⁷ Yu mem lok âlâne amanj tuhumap yâkâlen hân puluhunom. Puluhum lok kâlepnehembâ taka manmai ya yan hanyongombisâi.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu otmâ hân ya puluhuwi yakât kutje yuwu, “Hepjak puluhuwi,” yawu kunbi. Sum yakât kutje yawuâk tap.

⁹⁻¹⁰ Otbi yakât bonje teteop yamâ emet inânjan Anitâne sâmu poropete âlâ, kutje Yeremia sâmu, yâkne kulenguop ya yuwu. “Isirae nengât kunlipnennaje lok âlâ muâkgât sâmu hârewangim yakât kât nanje 30 kasane wanbi. Tewetsenje wanbi ya mem ari lok âlâ amanj tuhuminiop yâkâlen hân puluhunomai sâmu Anitâne den eknohop.” Yawu sâmu kulenguop tap.

Yesu je olop miop yakât Pilato je âikuop.

(Mareko 15:2-5 Luka 23:3-5 Yoane 18:33-38)

¹¹ Yâhâ hotom uminiwi otmu Yura nengât kunlipnennaje Yesu mem Pilato je sâmu hâreâkgât yâkâlen ari den âiân katbi. Katnetâ tatmu Pilato je yuwu sâmu âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “On, den bulâne yat.” Yawu sâop.

¹² Otmu Yesu mem ariwi nombotjanje yâkât hakjan sâwi. Hakjan sânetâ den matje ki sâop.

¹³ Ki sâmu olotojâk kinmu Pilato je topne nângâwe sâmu Yesu yuwu sâmu âikuop. “Girawu otmâ den sâmu tai yakât matje ki kâpekyingiat?”

¹⁴ Yawu sâmu âikumu den biaek kinop. Yawu kinop yakât ekmu sâtnje olop.

Yesu je kunjetâ muâkgât Pilato je den sâmu hârewangiop.

(Mareko 15:6-15 Luka 23:13-25 Yoane 18:39-19:16)

¹⁵⁻¹⁹ Otmu Pilato je yuwu nângâop. “Lohimbi dondâne Yesuhât nângânetâ yahatmap. Yakât otmâ hotom umai ya yengât kunlipyenaje nângânetâ bâlemu yanjak muâkgât sâmu hârewangim nâhâlen mem takai.” Yawu nângâm enjat yâhâp otmâ kinmu yanâk imbinaje

yuwu sâm den katmu takaop. “Nâ amanân awun eksan yakât topnje yuwu. Yesu yamâ tosanje bia. Gârâmâ gâje ihilâk ki otbanjiuwat.” Den yawu sâm katmu takaop.

Yâhâ Tihit tihit hombanj ârândânjâk Pilatoje yuwu otminiop. Lok tosa otjetâ pâi emetjan katyekjetâ tatminiwi yapâ gâtje âlâ me âlâhât lohimbije nângâjetâ dopjan otmu lok âlâ holanjbuat sâmminiwi ya holanjekmu geminiwi. Yakât otmâ Yesu me lok bâleje, kutje Yesu Barawa sâm, âlâ me âlâ holanmu gewuapgât nângâm Pilatoje lohimbi ya yuwu sâm âiyongop. “Âlâ holanmune gewuap? Barawa me Yesu holanmune yengâlen giâkgât nanjai?”

²⁰ Yawu sâm âiyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura nengât kunlipnennanje lohimbi biwiyenan kionmâ yuwu sâwi. “Barawa holanjâ gemu Yesu kujetâ muâk,” sânet sâm engatyan gewi.

²¹ Yâhâ Pilatoje yahatmâ kinmâ yuwu sâm âiyongop. “Yenâmâ âlâ holanmune giâkgât nanjai.”

Sâmu sâwi. “Barawa holanjâ giâkgât nanjai.” Sânetâ sâop.

²² “Yesu yuâmâ Anitâje hângângumu giop sâmâi yakât girawu otbanjiuwomgât nanjai?”

Sâmu njerekje berendenjâk sâwi. “Yâk howanân kum kânângâjetâ muâk.”

²³ Sânetâ âiyongop. “Bâe, yuâmâ ki orotje. Wuân otmu bâleopgât yawu yai?”

Yawu sâmu âlâkuâk yahatmâ sâwi. “Howanân kum kânângâjetâ muâkgât nanjai.” Yawu sâwi.

²⁴ Yawu sâm kunyene kârikje otjetâ kuk pato tetemap sâm Pilatoje yahatmâ kinmâ topyene teteâkgât to osom katmâ senyenanâk bâteje piriakmâ ekyongop. “Yu otne sâm oai yamâ yengât tosa. Yuje nâhât wahap ki oap. Yawu gârâmâ senyenanâk kinmâ to yu piriakmune neksai.”

²⁵ Sâmu sâwi. “Sâmunje kujetâ mumbuap yukât tosa yamâ nen otmu nengât sen tetem sambe otnomai ârândânjâ menenekbuap.” Yawu sâm hârewi.

²⁶ Yawu sâm hârejetâ Pilatoje sâmu Barawa ya holanjetâ giop. Yawu otmâmâ tembe lâulipje ekyongomu Yesu mem kândâtje lawitjetâ hepjak kin pisilinj sâop. Yawu otjetâ Pilatoje hângânyongomu howanân kujetâ muâkgât mem ariwi.

Tembe lâulipjanje Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

(Mareko 15:16-20 Yoane 19:2-3)

²⁷ Tembe lâulipjanje Yesu mem ya pilâm emet âlâen katjetâ talop. Yawu otmâ tembe lâu bukulipyene nombotje meyekjetâ gawi.

²⁸ Gam Yesuhât hâk katipje tuhum pilâwanjim hâk katipje kâkâlep, kurinj takop takop yamâ lok kutdâje mânunjakmâ manminiwi yawuya ya mem mânunbanjiwi.

²⁹ Yawu otmâ tâk âlâ sâtje metje, hatman yawuyane mem gongongum lok papato yengât njerendenj ya dop kum kunjan kepeim âlihitanjiwi. Âlihitanjim kapam âlâ bâteje bonângen wanjetâ mem gotjan ba senjan gem girinbanjim yuwu sâm ekuwi. “Bâe, Yura yengât lok kutdâ pato. Yakât otmâ torokatmâ mangât nanjai.” Yawu sâm senjan gewi.

³⁰ Senjan gem kundenjan tâpguwi. Otmu kapam wanbi yanjak bâtejan hindâm kunjan lawitbi.

³¹ Yawu otmâmâ hâk katipje kurinj ya mem tuhum pilâm ikje hâk katipje mânunbanjim yanjak mem howanân kum kânângâne sâm dâim ariwi.

Yesu howanân kuwi.

(Mareko 15:21-32 Luka 23:26-43 Yoane 19:17-27)

³² Ariwi yamâ ikjahâk howanje lâuakmu ariwi yakât otmâ wâteje houj sâmu lok âlâ, kutje Simon sâm, yamâ Kirene gâtje ya mem tetem sâwanjinetâ Yesuhât howan ya tângum mem lâumu orowâk ariwi.

³³ Ari hân âlâengen, kutje Golihata sâm, yan ariwi. Kut yakât topneâmâ “Lok Kunje Hahitje,” yawu.

³⁴ Yan ari Yesuñe hâhiwin dondâ nâñgâmapgât wain to otmu to ñasin bâlene ya orowâk menduhum gâim wañetâ nemu ñasinbañgimu ukum pilâop.

³⁵ Otmu hâk katipñe tuhum pilâmâmâ ikñe howanân kum kânâñgâñetâ kinmu hâk katipñe ya mem “Âlâñe miakbuap?” sâam mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katñetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyene ikñiâk ikñiâk kulemgum amanân mânunetâ giop. Mânunetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ meñetâ kut teteop yañe miahop.

³⁶ Yawu otmâ yakât kakñan in ge tatmâ ekbi.

³⁷ Yawu otmâ howan yakât kunñan yuwu kulemgum katbi. “Lok yu kutñe Yesu. Yâhâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâam kulemguwî.

³⁸ Otmu sâp yanâk lok komborâ yâhâp yotgom lâum kânâñgâyelekñetâ nombot nombot kinowot.

³⁹ Otmu lohimbi nombotñe mâtâp ya watmâ howan hâlânñmâ arim takawine Yesu ekmâ lauyene butelim yuwu sâwi.

⁴⁰ “Gâñe emelâk yuwu sârâ nâñgâwin. “Opon kâmbukñe yamâ nâñe liakum hilâm kalimbu biwinan tuhum mañguwom,” yawu sârâ nâñgâwin. Yawu gârâmâ howanâmbâ pek sâam kâpehâkmâ ge. Gerâ yanâmâ nenñe “O, Anitâhât nanñe bulâñe” sâanom.” Yawu sâwi.

⁴¹ Yawu sâñetâ benñe hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiñe senñan gem lohimbi kinbi ya yuwu sâam ekyongowi.

⁴² “Lok yuâmâ Yura nengât lok kutdâ sâmai. Yuñe lok nombotñe tânyongomu ekmain. Yâhâ girawu otmuâmâ ikñeâmâ ki tânahom howanâmbâ kâpehâkmâ giap? Kâpehâkmâ gemu eknom otmuâmâ biwinenñe yâkâlen katmâ tem lâuwanñinom. Yâhâ ki kâpehâkmâ gewuawâmâ yuwu sâanom. “Âo, lok yuâmâ imbiâk otmap.” Yawu sâanom.

⁴³ Yawu otmâmâ ikñak yuwu sâop. “Nâmâ Anitâhât nanñe bulâñe. Biwine yâkâlenâk kinsap.” Ikñahât yawu sâop. Gârâmâ bâiñ Anitâñe tângumu howanâmbâ kâpehâkmâ gemu ekne.” Yawu sâwi.

⁴⁴ Yawu sâam senñan gem kinñetâ yanâk lok bâlene yotgom kânâñgâyelekñetâ nombot nombot kinowot yâku yawuâk senñan giowot.

Yesu muop.

(Mareko 15:33-41 Luka 23:44-49 Yoane 19:28-30)

⁴⁵ Otmu hilâm kârikñan, 12 kilok olop yan Anitâñe nâñgâmu emetsenñe bok sâamu omoñ sahañop.

⁴⁶ Omoñ sahañmâ yapâ ari emetsâpñe 3 kilok otmu emet lañinñe âlâkuâk pilâop. Yawu otmu Yesuñe kândâtñe kuwihâkmâ Yura nengât denân yuwu sâam halahuop. “Eli, Eli lama sapaktani.” Yawu sâop. Sâop yamâ topñe yuwu. “O, Awon, wongât nâñgâm kâkâsuk otmâ betnihiat?” Yawu sâop.

⁴⁷ Otmu lok nombotñane nâñgâm tâpikgum yuwu sâwi. “Eliahât mon sâam ahom kuakmâ tap.”

⁴⁸ Yawu sâñetâ hohetyenñan gâtñe âlâñe sururuk sâam ari sâñgum âlâ mem nak bâtbâtñe potonñan pân pân kepeim wain to bâlene yan katmâ mem yâhâ Yesuñe niâkgât launñan kalop.

⁴⁹ Yawu otmu bukulpñane yuwu sâam ekuwi. “Pilâ. Eliane himbimâmbâ ge tânguâkgât nâñgâm kutñe kunsap mon? Pilârâ in ekne.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sâam kinñetâ Yesuñe kârikñeâk halahum yanak bâiñe kambiamñe tok sâamu muop.

⁵¹ Otmu emelâk lohimbi inñane opon kâmbukñe yakât biwiñe ekmai sâam sâñgum kâlep pato hikunetâ ya kâtâpñguminiop. Sâñgum yañe pânambâek tok sâam hâreakmâ nombot nombot otmu tetekñan olop. Yawu otmu mososon pato miop.

⁵² Mososoŋ pato memu yan hân orotok sâmu lohimbi nombotŋe emelâk Anitâhât tem lâum manminiwi ya yengât sum aŋ sâmu kinmu pindilakmâ yahatbi.

⁵³ Sumâmbâ pindilakmâ yahatmâ manbi yaŋe ari Yesuŋe mumuŋambâ yahalop yanâmâ Yerusalem kapiân yâhâŋetâ yan kapi ambolipŋe orowâk enakbi.

⁵⁴ Yesu muop sâp yanâmâ tembe lâu hâlâŋmâ kinbiŋe mososoŋ pato miowân kulem âlâlâ tetemu ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuâmâ bulâŋanâk Anitâhât nanŋe.” Yawu sâwi.

⁵⁵ Otmu imbi nombotŋe yan kinbi yâhâmâ Galilaia ambolipŋe. Yâkŋeâmâ Yesuhât hon baminiwi yamâ kutyeŋe yuwu.

⁵⁶ Âlâmâ Maria Matala kapiân gâtŋe, âlâmâ Mariahât nambene Yakowo yet Yose mâmâyetŋe, yâhâ âlâmâ Yoane yet Yakowo yâk yetgât mâmâyetŋe.

Yesu lâum ari hanguwi.

(Mareko 15:42-47 Luka 23:50-55 Yoane 19:38-42)

⁵⁷ Emet ŋiŋ sâmu yan lok âlâ, kutŋe Yosep sâmu, yâhâmâ Arimata kapi amboŋe. Yâkât iri sikumŋe pato tatbaŋgiop. Otmu yâkŋe Yesuhâlen biwiŋe kepeim manop.

⁵⁸ Lok yaŋe Yesu lâum ari hanguwe sâmu Pilatohâlen ari tetewaŋgiop. Tetewaŋgimu launjan mem tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu ari howanâmbâ Yesu mem waŋbi.

⁵⁹⁻⁶⁰ Mem waŋetâ bukulipŋe orop Yesu lâum ari kât mâtâpŋe âlâ dikin yawuya emelâk Yosepŋe yan hannohonomai sâmu nanlipŋe kât mâtâpŋe kusânâmâ mem tingâloneŋetâ kinop ya lâum ariwi. Otmu sâŋgum kaok âiŋe yaŋe katipgum kâlehen lâum ba katŋetâ talop. Katŋetâ tatmu kât âlâ lâum hâpunŋetâ ba mâtâpŋe ya maŋguop.

⁶¹ Otmu imbi yâhâp, Maria Matala kapi amboŋe otmu nambene Yakowo yet Yose mâmâyetŋe yan ge tatmâ we bâle nâŋgâm talowot.

Tembe lâu katyekŋetâ galem kinbi.

⁶² Otmu emet haŋ sâmu, tatmâ nâŋgâminiwin sâp yakât omoŋânâk hotom uminiwi yengât kunlipyene otmu Parisaio yaŋe Pilatohâlen ariwi.

⁶³ Ari yuwu sâmu ekuwi. “Patonenŋe, den tipŋe sâmunŋe nâŋgâ. Yesu lok perâk yaŋe emelâk den âlâ yuwu sâop ya naŋgat. “Nâ nohoŋetâ mum hilâm kalimbu hân kâlehen im yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâop.

⁶⁴ Ya ki yahatbuap yawu naŋgain. Yawu gârâmâ hon bawalipŋe lâum ari âlâengen misiŋgutŋetâ tatmu den imbiâk yuwu sâmu lohimbi kâityongonomai. “Yâhâmâ emelâk mumuŋambâ yahatsap.” Yawu sâmu kâityongom aŋgoân yakât nâŋgâŋetâ yahalop ya witgum torokatŋetâ umatŋe topŋe topŋe teteningiwuap. Yâhâ yawu otmaihât gâŋe tembe lâu nombotŋe katyekdâ ari sum yakât galemŋe kinŋetâ hilâm kalimbu pesuk sâekgât naŋgain.” Yawu sâmu ekuwi.

⁶⁵ Sâŋetâ sâop. “Bâiŋ nâhât tembe lâu meyekŋetâ ari sum galemgum kinnomai.” Yawu sâop.

⁶⁶ Yawu sâmu tembe lâulipŋe meyekmâ sumângen ariwi. Ari kât hâpunmu mâtâpŋe maŋguop ya ekmâ denŋop kutakum mem ginŋan katŋetâ merakip. Yawu otmâ Yesuhât bukulipŋe tuhum gik beretek pilâm kâlehen yâhâmaihât Sisahât towat denŋowân katbi. Denŋowân katmâ tembe lâu galem katyekŋetâ kinŋetâ âwurewi.

28

Yesuŋe mumuŋambâ yahalop.

(Mareko 16:1-10 Luka 24:1-10 Yoane 20:1-18)

¹ Emet haŋ sâmu yanâk Maria, Matala kapiân gâtŋe otmu nambene orowâk sumângen ariowot.

² Arimutâ yanâk mososoŋ pato memu aŋelo âlâ hâk katipŋe kaok bolan bolan yaŋe himbimâmbâ pârâk sânsânâk giop. Ge kât pato âlâ Yosep bukulipŋaŋe lâum hâpunŋetâ ba sum mâtâpŋe maŋguop ya yâkŋe lâum hâpunmâ pilâm kakŋan yâhâ talop.

³ Otmu aŋelo yakât kundennaŋe laŋinŋe dondâek pilâop.

⁴ Kât pat kakŋan ge tatmu ekmâ tembe lâu yaŋe umutyenŋe arimu kâi bâtyenŋe sâŋ sâŋ sâŋ derepyongop.

⁵ Yawu otmâ aŋelone imbi yâhâp yuwu sâŋ ekyotgop. “Yet kiŋgityetŋahât ki otset. Yetŋe Yesu howanân kuwi ya ekde sâŋ takawot ya nanŋan.

⁶ Yâhâmâ yuân ki tap. Emelâk mumuŋambâ yahatbom sâop yawuâk otmâ yahatmâ arap.

⁷ Yakât otmâ kâlehen yâhâ Yesuhât welâm ekmâ nâŋgâm in yawu âwurem ari hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ ekyongoromawot. “Kutdânenŋaŋe emelâk mumuŋambâ yahatmâ Galilaia hânâŋen ari tap. Yawu gârâmâ yen yawuâk ariŋetâ penanŋinomai.” Yawu sâŋ ekyongoromawot.”

⁸ Yawu sâmu nâŋgâm koahowot yamâ biwiyetŋe herone pato nâŋgâowot. Yawu otmâ ya pilâm sururuk sâŋ hoŋ bawalipŋe yengâlen ariowot.

⁹ Arimutâ Yesuŋe mâtâwân teteyitgim yuwu sâop. “Wa, imbi yâhâp.” Yawu sâmu koahowot yamâ ekmâ nâŋgâm mepa sanŋan otbaŋgiowot.

¹⁰ Yawu otbaŋgimutâ yuwu sâop. “Yet ki nâŋgâm koakset. Yerâmâ sururuk sâŋ hoŋ bawalipne ari ekyongomutâmâ Galilaia hânân ari mambotnihinomai.” Yawu sâop.

Tembe lâu yaŋe den golâ gahaem sâŋ haok tuhuwi.

¹¹ Yawu sâŋ ekyotgomu mâtâwân arim tatmutâ tembe lâu sum galemŋe kinbiŋe sururuk sâŋ ari kapi patoen yâhâ hotom uminiwi yengât kunlipyene kulem teteop yakât ekyongowi.

¹² Yakât ekyongonŋetâ opon kâmbukŋahât galemlipyene orowâk menduhuakbi. Menduhuakmâ den hikum tembe lâu yaŋe Yesuhât sum galem kinbi ya tewetsenŋe hâmeŋe pato yinŋim “den golâ yuwu sânomai,” sâŋ enŋatyenŋan gewi.

¹³ “Nen omoŋ derep kâmbukŋan aman pâlâmŋe imunŋe Yesu hoŋ bawalipŋaŋe tihâk taka lâum âlâengen ari hanguai.” Yawu sânomai.

¹⁴ Yawu gârâmâ Pilatoŋe den yu nâŋgâm hilipyongomapgât nenŋe sârereyekmâ topŋe yu kurihinom. Yakât ki nâŋgâm ketet otnomai.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yawu sâŋ hâmeŋe yinŋinŋetâ miakmâ sâwi yawu otbi. Yâhâ den golâ yamâ sâŋ haok tuhum alahum ariwi. Yakât otmâ sâp yiwerenŋe yu Yura kapi ambolipŋaŋe den yukât yawuâk alahum manmai.

Yesuŋe den bâiŋe sâŋ ekyongop.

(Mareko 16:14-18 Luka 24:36-49 Yoane 20:19-23)

¹⁶ Otmu yakât kakŋan nen hoŋ bawalipŋe kâiân konok Galilaia hânân ariwin. Ari Yesuŋe pumŋe âlâ yan menduhuaknom sâop yan yâhâ menduhuakbin.

¹⁷ Menduhuakmâ kinmunŋe Yesu teteningimu ekmâ biwi hero pato nâŋgâm mepaewin. Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋaŋe ekmâ enŋat yâhâp otbi.

¹⁸ Yâhâ Yesuŋe gotnenŋan ga kinmâ yuwu sâŋ eknongop. “Anitâ Awoŋnaŋe mâmâŋe otnihimu yâkât wâtŋan kinmâ himbimân gâtŋe me hânân gâtŋe, ehekŋe ki ehekŋe kerek yengât kunyene tatmâ yâhâmbisâm.

¹⁹ Yawu gârâmâ den kâsikum yinŋim gan yu mem hânŋan kulemŋan ari lohimbî kâsikum yinŋinŋetâ nâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim mannomai. Yawu gârâmâ Awoŋne otmu nâ otmu Wâtgât mâmâŋahât Heak nenâmâ konohâk oain. Yawu tatmain yakât yene nengât kulân lohimbî toen mem katyekŋetâ nenŋe tihityenŋe otmâ yâhânom.

²⁰ Otmu nâŋe yen orowâk manmâ den kâsikum yinŋim gan ya kerehâk kâsikum yinŋinŋetâ biwiyenŋaŋe tinâk lâum mannomai. Otmu sâp ârândân mâmâŋe otyinŋimune nâ

orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmâ mannomai. Otmu sâp pesuk sâwuap yanâmâ âwurem gemune penangiaknom.” Yawu sâm den bâiŋe eknongop. Bâiŋ, den pesuk yap.

Mareko Yesuhât Den Pat Âlepņe Marekoņe kulemguop.

Yoaneņe âi topņe kalop.

(Mataio 3:1-12 Luka 3:1-9,15-17 Yoane 1:19-28)

¹ Anitâhât nanņe Yesu Kiristo yâkât den pat âlepņe yakât topņe ya yuwu.

² Poropete âlâ, kutņe Yesaia sâam, Anitâņe yuwu sâam ekumu kulemguop.

“Anitâņe nanņe yuwu sâam ekuop. “Nine hoņ bawa âlâ ekum hâņgâņgumune kulet sâam ari mâtâp meņgihiwuap.” Yawu sâam nanņe ekuop.”

³ Yawu sâamâmâ torokatmâ mâtâp mewañgiwuap yâkât yuwu sâop.

“Lok ki manmaiâņgen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen takanomai ya yuwu sâam ekyongowuap. “Lok kutdâhât mâtâp ya mem pitijet. Otmu mâtâp mewañgiņet. Otmu uk sâam huruņ sâam, pumņe lauņe yamâ kum kilikmâ mem ârândâņ merândâņ tuhuņetâ ya talâk.”

Yawu sâam ekyongop.” Yesaianę den yawu kulemguop tap yakât bulâņe yamâ Yoanehâlen teteop.

⁴ Yoaneņe lohimbi toen katyekbe sâam yakât topņe katmâ yahatmâ lok ki manmaiâņgen ari manop. Yaken ari manmâ lohimbi dondâņe yâk ekne sâam ariņetâ yuwu sâam ekyongop. “Orotmemeyeņe kiņgoņ âlâlâ otmâ mansai ya kerek betbaņgiņetâmâ toen katyekbom. Toen katyekmune Anitâņe tosayeņe pilâyijiwuap.” Yawu sâam ekyongop.

⁵ Yawu sâamu ya nâņgâm hân pato âlâ, kutņe Yuraia sâam, ya ambolipņe otmu kapi âlâ, kutņe Yerusalem sâam, ya ambolipņe kiņgitņe orowâkņe yâkâlen ari orotmemeyeņe bâleņe ya kerehâk sâam tetetâ Yoran toen katyehop.

⁶ Yâhâ Yoaneņe hâk katipņe yamâ soņgo âlâ, kutņe kamele sâam, yakât somotņe mendenmâ ya kepeiakmâ manminiop. Otmu kamele hâkņe let yawu pâņan sâhâm kuratguahop. Otmu dopon, neņgopdâ, me goņgaraņ yawuya nem manminiop.

⁷ Yawu manmâ lohimbi yuwu sâam ekyongop. “Lok âlâ nâhât betnehen taka mansap. Yâhâmâ lok kutdâ otmu wâtņe pato tatbaņgiap. Nâmâ lok tâņât, lok in yawuya. Yawu gârâmâ nâņe yâkât itâkat kâpekâmâ golewañgiwomgât dop ki tap. Otmu tâņuwomgât dop gurâ ki tap. Nâņeâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom.

⁸ Otmu yeņe orotmemeyeņe bâleņe betbaņgiņetâmâ toen katyekbom. Yâhâ biwiyeņe yâkâlen katmâ mannomai yanâmâ Anitâņe ikņe Wâtgât mâmâņahât Heak hâņgâņgumu ge mâmâņe otyiņgiwuap. Mâmâņe otyiņgimu manman bulâņe mannomai.” Yoaneņe Kutdâhât nâņgâm yawu sâam ekyongop.

Yoaneņe Yesu toen kalop.

(Mataio 3:13-4:11 Luka 3:21-22 Luka 4:1-13)

⁹ Otmu sâp yan Yesuņe kapi âlâ, kutņe Nasaret sâam, Galilaia hânân tap yan manop. Hilâm âlâen kapi ya pilâm Yoane ekbe sâam Yoran to giņnehen ariop. Yan arimu Yoaneņe mem toen kalop.

¹⁰ Toen mem kalop sâp yanâk himbim pâroņ sâamu Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe kembâ hâtgum ge Yesu mâmâņe otbaņgiop.

¹¹ Giop yanâk himbimâmbâ Anitâņe yuwu sâop. “Gâ nine nanne kambiamne. Nâ biwinane gâhâlâk nâņgâm kepeihekman.” Yawu sâop.

¹² Otmu yakât kakņan Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe Yesu hâņgâņgumu hewukņe kârikņe lok ki manmaiâņgen ariop.

13 Yan ari manmu hilâm 40 pesuk sâop. Sâp yan weke bâleŋe yengât kunyeŋe, kutŋe Satan sâm, yâkŋe Yesuhât biwiŋahât topŋe ekmâ nângâwe sâm olop. Yawu otmu yakât kakŋan Anitâŋe anelolipŋe hângânyongomu ge Yesuhât tihitŋe otmâ tânguwi.

Yesuŋe âi topŋe kalop.

(Mataio 4:12-17 Luka 4:14-15)

14 Yawu otmâ yakât kakŋan Yoane mem pâi emetŋan katŋetâ talop yakât den pat Yesuŋe nângâop. Ya nângâmâmâ nep topŋe katbe sâm âwurem Galilaia hânângen ariop. Ari Anitâŋe tihitnenŋe otmap yakât den pat yuwu sâm ekyongop.

15 “Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm oap. Yakât otmâmâ yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe betbaŋgim den pat âlepŋe ekyongoan yukâlâk nângâm mem mete tuhum manŋet.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe imbât meyeŋop.

(Mataio 4:18-22 Luka 5:1-11)

16 Den pat ya ekyongom yâhâm gem Galilaia dengân pato yakât ginŋan ari imi ata yâhâp yelehop. Kutyetŋe Anderea yet Simon. Yâhâmâ inŋan mem dâire sâm dengân tânâmŋan ba inŋan itâŋe pilâm kinowot. Pilâm kinmutâ yelekmâ yuwu sâm ekyotgop.

17 “Yerâmâ nâhâlen ga torokatset. Yiwerenŋe inŋan dâim mansawot. Gârâmâ nâŋe meyelekmune nâhât wâtŋan kinmâ lok dâiyekmutâ nine komolân torokatnomai.” Yawu sâm ekyotgop.

18 Yawu sâmu yanâk senŋe âlâlâ yetŋe pilâm yâkâlen torokatmutâ orowâk ariwi.

19 Yapâ ari lok âlâ, kutŋe Yeweraio sâm, yâkât nanyâhâtŋe, kutyetŋe Yakowo yet Yoane orowâk kinŋetâ yehop. Otmu Yeweraioŋe âi lok meyekmu orowâk waŋgaen tatmâ inŋan itâŋe hâreahop ya gârem tatbi. Gârem tatŋetâ yekmâ yan nanyâhâtŋe yotgonop.

20 Yotgonmu nângâm âwâyetŋe otmu âi loklipŋe pilâyekmâ Yesuhâlen torokatmutâ orowâk ariwi.

Yesuŋe weke bâleŋe watmu gaiakmâ ariop.

(Luka 4:31-37)

21 Otmâ ya pilâm Kapanaum kapi yan ari manbi. Ari manŋetâ Yura nengât tatmâ nângâ nângâ sâp yan Yesuŋe miti emetŋan kapi ambolipŋe orowâk menduhuakŋetâ Anitâhât topŋe sâm ekyongop.

22 Ekyongomu nângâŋetâ bonŋe otmu biwiyenŋe heronŋe otmâ yuwu sâwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimainŋe den sâmai ya nângâmunŋe porap otmap. Yâhâ lok yuŋeâmâ den eknongoap yu nângâmunŋe âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

23 Yawu sâm kinŋetâ lok âlâ weke bâleŋeŋe mem mângâemu manminiop yaŋe miti emetŋan yâhâop. Yâhâmu weke bâleŋeŋe biwi nângân nângânŋe mem purik pilâmu kârikŋan halahum yuwu sâop.

24 “Bâe, Yesu Nasaret ambonŋe. Gâ wongât nâhâlen takat? Hilipnohowe sâm takat me? Gâhât topge naŋgan. Gâmâ, Anitâhât nanŋe bulâŋe mansat. Otmu Anitâŋe hângângohomu bukulpne orowâk hilipnongowe sâm gion.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu yuwu sâm sâwaŋgiop. “Kâmbukŋe. Gâ gaiakmâ ba ari.”

26 Sâmu weke bâleŋe yaŋe gaiakmâ ba arimu lok ya senŋe gâwâŋ gâwâŋ sâmu launŋe barakŋanak pato otmâ ge iop.

27 Yawu otmâ ge imu lohimbî miti emetŋan tatbiŋe ekŋetâ sâtŋe otmu yuwu sâm alahuwi. “Bâe, girawu? Ki orotŋe oap. Wâtŋe pato tatbaŋgiap yakât otmâ weke bâleŋe sâwaŋgimu denŋe lâum gaiakmâ ba arap.” Yawu sâwi.

28 Yâkât den pat ya sâŋetâ Galilaia hân nombot nombot huhum lingarakmâ ariop.

Yesuŋe sâmu Petoro hewunŋe âlepŋe olop.

(Mataio 8:14-17 Luka 4:38-41)

²⁹ Yesuñe miti emetñambâ gem Yakowo yet Yoane meyelekmu Simon yet Anderea yetgât emelan yâhâwi. Otmu Simon hewunñe hâkñe kâlâp otmu im talop.

³⁰ Yesuñe kâlehen yâhâmu emelan tatbiñe mesek kuop yakât topñe ekuwi.

³¹ Ekuñetâ mândemu yahatmu yanâk hâkñe sânduk sâop. Hâkñe sânduk sâmu emetsenñe purik sâowân sot um yingñiop.

³²⁻³³ Sot um yingñimu nem tatñetâ omoñ olop. Omoñ otmu yan kapi ya ambolipñane lohimbi kundat yongop otmu weke bâleñane mângâeyekmu manminiwi ya meyekmâ ari emet yakât gotñanâk menduhuakmâ kinbi.

³⁴ Menduhuakmâ kinñetâ Yesuñe kundat topñe topñe teteyingñiop ya sâmu âlepñe otbi. Otmu weke bâleñane mângâeyehop ya gurâ watyekmu gaiakmâ ariwi. Watyehop yanâmâ Yesuhât topñe ekmâ nângâwi. Ya lohimbi sâmu tetem ekyongonñetâ nângâmai sâmu kuyingñiop. Otmu omoñ sâmu kapi yan iwi.

Yesuñe ikñe den pat âlepñe ekyongop.

(Luka 4:42-44)

³⁵ Otmu emet engatñe nângâm Yesuñe yahatmâ kapi ya pilâm lok biaengen ari Anitâ orop den alahuowot.

³⁶ Alahum tatmutâ Simon bukulipñe orop yahatmâ pâinñetâ biatmu yuwu sâwi. “Yu wosaken arap?” Yawu sâmu pâinmâ kapi ya pilâm ari mem tetewi.

³⁷ Ari ekmâ yuwu sâmu ekuwi. “Kapi ambolipñane taka pâingeksai. Yakât âwurem bane.”

³⁸ Yawu sâñetâ yuwu sâmu ekyongop. “Yu hâlânñmâ kapi tatmâ arai yâkñe yawuâk Anitâhât topñe nângânñetâ keterahâkgât gewan. Yakât otmuâmâ pilâyekmâ kapi nombotñe yengâlen arinehât nanñan.” Yawu ekyongom meyekmu ariwi.

³⁹ Meyekmâ ari Galilaia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yakât ambolipñane den pat âlepñe nângânñetgât miti emetñe ârândânñ yâhâm gem ekyongop. Otmu weke bâleñane lohimbi mângâeyekbi ya gurâ kerek watyehop.

Lok âlâ hâk bâle tetewañgiop ya Yesuñe mem henñenñguop.

(Mataio 8:1-4 Luka 5:12-16)

⁴⁰ Otmu sâp yan lok âlâ hâk bâle tetewañgimu manopñe Yesu ekmâ gotñan ba yuwu sâmu ekuop. “Gânñe sârâ kundat topñe topñe biatningiwuapñgât dop tap. Yawu sâñetâ nanñan. Yakât otmâ âlepñe otbomñgât nângâwuwat yamâ âlepñe otbom.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâmu Yesuñe weñe nângâm ekuop. “Nângâhian. Âlepñe walipgohomune hâk bâle ya biatgihiâk.”

⁴² Yawu sâmu walipgumu biatbangñimu âlepñe olop.

⁴³ Yawu otmu yuwu sâmu ekum hânñgânñguop.

⁴⁴ “Gâ otgihian yukât den pat bukulipñe ki ekyongowuat. Hotom umai yengâlen konok arirâ hâkge eknomai. Yawu otmâ yan Moseñe hotom u uhât girem den kulemñguop ya lâum Anitâhât hotom umbuat. Hotom umbuat ya ekmâmâ lohimbiñe hâk bâle biatgihiap yukât topñe nângânñomai.”

⁴⁵ Yawu ekum hânñgânñgumu ari iliwetmâ den pat ya sâmu haok tuhuop. Sâmu haok tuhumu lohimbi dondânñe nângâwi. Yakât otmuâmâ lohimbi kinñitñe orowâkñe Yesuñe tânyongôkgât pawarak guwarak otmaiñhât yanñak Yesuñe kapi tete ki yâhâm giop. Otmu yanñak kapi ya pilâm lok ki manmaiñngen ari manop. Lok ki manmaiñngen manop yakât patñe nângâm lohimbi dondânñe ari mem tetewi. Ari mem tetenñetâmâ mem henñemyongop.

2

Yesuñe lok pareñe yâkât tosa pilâwañgiop.

(Mataio 9:1-8 Luka 5:17-26)

¹ Yesuŋe tipiŋe tatmâ âwurem Kapanaum kapiân ariop. Ari emetŋan yâhâop. Emetŋan yâhâop yakât den pat ya kapi ambolipŋaŋe nâŋgâm yâkât emelan ari titâkuwi.

² Ari titâkuŋetâmâ kawe biatmu nombotŋe emet umbiŋan kinmâ ândâp katbi. Yawu otŋetâ den pat âlepŋe ekyongop.

³ Ekyongom tatmu yanâk lok pareŋe âlâ talop yâkât bukulipŋe imbât yaŋe Yesuŋe mem kuwihâk sâŋem gerelân katmâ yâkâlen lâum tohowi.

⁴ Lâum tohowi yamâ lohimbi dondâŋe emet umbiŋan kinmâ mâtâp maŋguyiŋgiwi. Mâtâp maŋguyiŋgiŋetâ yakât otmâ yâk yengâlen hâum pâpŋum “Girawu tuhune tuhune?” otmâ mâtâpŋat pâinbi. Mâtâpŋat pâinmâ emet gimbâŋan getek getek lâum yâhâwi. Yâhâ emet gimbâŋe mem kusatmâ mem katŋetâ Yesuhât gotŋan giop.

⁵ Otmu Yesuhâlen biwiyenŋaŋe kepeiwi yakât topŋe ekmâ lok pareŋe ya yuwu sâŋem ekuop. Anitâŋe tosahe yiwerenŋe pilâhihiap.” Yawu sâŋem ekuop.

⁶ Yawu sâŋem ekumu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yaŋe den sâop ya nâŋgâŋetâ bâlemu biwiyenŋaŋe yuwu nâŋgâwi.

⁷ Anitâ ikŋak otmapŋat dop. Yâkŋe konok tosanenŋe pilâningimap. Gârâmâ lok yuŋeâmâ Anitâ mem ge katmâ wangiwe sâŋem oap. Yamâ ekmunŋe bâleap. Yawu sâŋem Yesuhât nâŋgâŋetâ bâleap.

⁸ Nâŋgâŋetâ bâlemu biwiyenŋe ekmâ yuwu sâŋem ekyongop. “Yeŋe nâ nekŋetâ lok bâleŋe otmune biwiyenŋaŋe yawu nanŋai. Yakât nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Yakât otmâ yuwu sâŋemune nâŋgâŋet.

⁹ Wuân âi tuhumune ekŋetâ dopŋan otbuap? Yuwu mon sâŋem ekuwom. “Nâŋe tosahe pilâhihian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom?

¹⁰ Yakât nine topne yuwu sâŋemune nâŋgâŋet. Nâ Anitâŋe hâŋgânnohomu gewangât tosaŋe haonmâ pilâyŋgim mansan. Anitâŋe nep sâŋem nihiop yukât topŋe ekmâ nâŋgâm henŋenŋuŋetgât yu otbe.”

¹¹ Yawu sâŋem ekyongom yaŋak lok pareŋe ya yuwu sâŋem ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâŋem senyenŋanâk yahatmâ geretŋe lâuakmâ emetŋehen ariop. Arimu lohimbi hâlâŋmâ kinbiŋe Yesuŋe Anitâhât wâtŋan kinmâ nep miop ya ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuwuyaek âlâ ki ekmain.Yâhâ yiwerenŋe puwâk otmu eksain.” Yawu sâŋem Anitâ mepaewi.

*Yesuŋe hoŋ bawaŋe âlâ miop ya kutŋe Lewi
(Mataio 9:9-13 Luka 5:27-32)*

¹³ Otmu hilâm âlâen Yesuŋe Kapanaum kapi ya pilâm Galilaia denŋan ginŋehen ariop. Arimu lohimbi dondâŋe denŋe nâŋgâne sâŋem kapiyenŋe pilâm watmâ ariwi. Watmâ ari penewanŋiŋetâ Anitâhât topŋe ekyongop.

¹⁴ Ekyongom pesuk pilâmu itonŋ galonŋ otŋetâ kapiân âwurem ariop. Ari mâtâwânâk Alipaio nanŋe, kutŋe Lewi sâŋem, yâkŋeâmâ takesi membe sâŋem tewetsenŋe emetŋan tatmu ehop. Tatmu ekmâ yuwu sâŋem ekuop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanŋan.” Yawu sâop.

¹⁵ Yawu sâŋem Lewiŋe tewetsenŋe meminiop nep ya pilâm yahatmâ Yesuhâlen torokatmu orowâk ariowot. Orowâk ari Lewihât emelan yâhâmutâ Yesu hoŋ bawalipŋaŋe peneyitŋiŋetâ orowâk tatmâ den alahuwi. Den alahum tatŋetâ Lewihât bukulipŋe otmu lok nombotŋe Mosehât girem den ki lâum manminiwiŋe Yesuhât den nâŋgâne sâŋem emelan yâhâŋetâ orowâk tatmâ sot um newi.

¹⁶ Nem tatŋetâ Parisaio nombotŋe Mosehât girem den sâŋem kâsikum ningiminiwiŋe belângembâ kinmâ yekŋetâ ki ârândâŋ otmu hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋem âiyongowi. “Wongât Yesuŋe lok bâleŋe yu orop menduhuakmâ lau konok niai?” Yawu sâŋem âiyongowi.

17 Yawu sâmbâyongonjetâ Yesuñe den ya nângâm Parisaio yuwu sâmbekyongop. “Den âlâen hâum sâmbune nângâñet. Lok mesekyeñe bianje dokta yeñgâlen ki arimai. Lok kundatyene orop me hâhiwin teteyingimap yanje konok dokta yeñgâlen arimai. Yakât topñe yuwu sâmbune nângâñetâ keterahâk. Yeñgâlen gâtñe nombotñe yuwu sâmbai. “Nen lok âlepñe, nen orotmemenenñe âilonjo dondâ otmâ mansain.” Yawu sâmbpâlâmñe manmai. Lok yawuya yeñgât sâmbki gewan. Yeñe lok bâlene sâmbkewilâyekñetâ belângen manmai yawuyañe orotmemeyene bâlene pilâm Anitâhâlen biwiyeñe kepeim denñe lâum bulâñe mem tetenjetgât gewan.” Yawu sâop.

*Yesuhât hoñ bawalipñe sâp sâsâñan sot barak ki manminiwi.
(Mataio 9:14-17 Luka 5:33-39)*

18 Yoane bukulpñe otmu Parisaio lok nombotñe Anitâhât âi menehât nângâm yâkâlen biwiyeñeñe hikum sâp sâsâñanâk sot barak manminiwi. Yawu manminiwi yakât otmuâmâ yâk yeñgâlen gâtñe nombotñe Yesuhâlen ari yuwu sâmbekuwi. “Nen Anitâñe nângâningimu ârândâñ olâkgât sot barak mansain. Sot barak manmâ sâp kâlep Anitâ mepaem ulitgum gamain. Yâhâ gâhât hoñ bawalipganeâmâ otmain yawu ki otmai. Wongât hilâm ârândâñ sot kutakamai?” Yawu sâwi.

19 Sâñetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâmbune nângâñet. Lok patoñe imbi miakbe sâmbbukulpñe meyekmu orowâk tatmâ sot um nem herone otnomai. Herone otnomaiân sot barak ki tatmai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyeñeñe taka bukuyene kuñetâ mumbuap yanâmâ engat hako nângâm sot barak mannomai.

20 Yakât yuwu sâmbune nângâñet. Yiwereneâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ sot barak ki mansai. Hâmbâi mâne nâ nohoñetâ mumbom sâp yan engat hako nângânomai.” Yawu sâop.

21 Otmu orotmeme embâñan otminiwi ya otmu ikñe orotmeme âiñe kâsikum yingiop yanje ki lâuahop. Yakât otmâ yâhâp yâhâp menduhum lâunomaihât dop ya ki olop. Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmbekyongop. “Nen sot me salup me âlâlâ une sâmbyan hâpu golâenâk mânunmâ titâkum umain. Gârâmâ hâpu tekañan mânunmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekañe ya sem huhumu sot yanje golâ kinmap.” Yawu sâop.

22 Otmu den âlâen yuwu hâum sâop. “Imbi âlâñe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu tatmâ hâñgine otbuap. Yâhâ yakât kakñan tâk âiñe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osomâmâ senñe âlâlâñe mânunbuap yan dâimu tiririk sâmbu tok sâmbuap. Yakât otmuâmâ nenñe tâk âiñanâk menduhum lowaimain. Yawu otmain yanâmâ senñe âlâlâ umatñe mânunnomân yamâ dâimu ñirik ñirik sâmbki tok sâmbuap. Yâhâ hâñgine otmu âiñe menduhunom yamâ dâimu titâk sâmbuap. Yamâ ki orotñe.” Yawu sâop.

*Yesu hoñ bawalipñe orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi.
(Mataio 12:1-8 Luka 6:1-5)*

23 Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe hoñ bawalipñe nen kerek menenekmu âi kalam biwiñambâ ariwin. Ari mâtâp tânâmñan po ningiop. Yawu otmuâmâ buku nombotñe yeñgât kalamân sot talop ya mem newin. Yawu otmunñe Parisaioñe nenekmâ Yesu yuwu sâmbâikuwi.

24 “Gâ wongât ândâp bok oat? Moseñe girem den kulemguop ya lâumâun ya tatmâ nanñain. Yakât girawu otmuâmâ hoñ bawalipgane bukulpñeñe yeñgât kalamâmbâ sot mem golâ niai? Ya otñetâ yekmunñe bâleap. Yakât otmâ gâñe kuyingirâ âlâku ki otnomaihât nanñain.” Yawu sâwi.

25-26 Yawu sâñetâ purik pilâyingim sâop. “Emelâk embâñan Dawitiñe olop yakât den pat sâmbikum ki nângâm heñgeñgumai. Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmbune nângâñet. Dawitiñe olop sâp yan hotom uwi ya yeñgât lok kunñe âlâ manop, kutñe Awiata sâmb. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiñe banja tuhun Anitâhât pat sâmb

katminiwi ya yâkne konok neminiwi. Lok inñeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikne tembe lâulipne sotgât bâlenjetâ yan ikñak Anitâhât miti selepñan yâhâop. Yâhâmâmâ Awiatane sot kâmbukne sâmb kalop ya ihilâk mem niop. Mem nem nombotne talop ya mem tembe lâulipne ge kâsikum yingimu newi.

²⁷ Yawu otbi yakât otmâ tatmâ nângâ nângâ sâp yukât topne sâmune nângânetâ keterahâk. Emelâk embân Anitâne tatmâ nângâ nângâ sâp ya katningiop yamâ âlâlâ otmaingât ki sâmb kuningim kalop. Yamâ nenñe Anitâ herone nângâwanjim mepaem biwi sânduk mannehât sâmb kalop.

²⁸ Yâhâ Anitâne hângânohomu ge mansan nâmâ tatmâ nângâ nângâ yakât ambonje. Otmu yakât bonñeâmâ nâne konok mem teteman.” Yawu sâmb ekyongop.

3

*Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesune lok âlâ henñenguop.
(Mataio 12:9-14 Luka 6:6-11)*

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesune miti emetñan yâhâop. Yâhâ lok âlâ bâte mumpâlâmne olop yanâk tatmu ehop.

² Yawu gârâmâ “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan Yesune lok pareñe ya mem henñenguwuap me bia?” sâmb Parisaio nombotñane Yesu mem den âiân katne sâmb bamu bam watbine gotyetñan ba kinbi.

³ Gotyetñan ba kinñetâ Yesune lok pareñe ya yuwu sâmb ekuop. “Yahatmâ kin.”

⁴ Sâmb yahatmâ kinmu benñe Parisaio ya yuwu sâmb ekyongop. “Moseñe den kulemguop ya topne girawu tap? Tatmâ nângâ nângâ sâpñan lok henñemyongonom me hilipyongonom?” Yawu sâop. Yawu sâmb âiyongomu biwiyene umatne otmu olotoñâk kinbi.

⁵ Olotoñâk kinñetâ yekmu bâleop. Yekmu bâlemu kunyene kârikne otmâ hiliwahonomai yakât nângâm tepne nângâyingiop. Tepne nângâyingim lok pareñe ya yuwu sâmb ekuop. “Bâte kuwihak.” Yawu sâmb bâte pilâmu kuwihakop.

⁶ Panmu kuwihakmu Parisaione ya ekmâ yakât nângâm bâlewanjim pilâyekmâ gem ariwi. Gem ari bukulipyene nombotñane lok pato âlâ, kutne Herot Antipa sâmb, yâkâlen torokatmâ manbi ya yengâlen ari orowâk menduhuakbi. Menduhuakmâ Yesu kuñetâ muâkgât alahu gulahu otmâ den hikuwi.

Yesune ikne den pat âlepne kâsikum yingiop.

⁷ Otmu Yesune hon bawalipne nen menenekmu miti emetñambâ gem Galilaia dengân ginñehen ariwin. Arimunne kapi gotne tete ya ambolipne dondâne Yesune mem henñemngoâkgât nengâlen takanjetâ henñemyongop. Henñemyongop yakât den pat alahum sâmb haok tuhñetâ lohimbî kinñitne orowâkne kapi âlâembâ âlâembâ taka menduhuakbi yamâ yu ambolipne.

⁸ Nombotñeâmâ Yuraia hân yakât kapi kunne, kutne Yerusalem sâmb, ya ambolipne. Otmu kapi pato ya hawamgum kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipne. Yâhâ nombotñeâmâ Irumaia ambolipne. Yâhâ nombotñeâmâ kapi tipi tapi Yoran to nombotgen tap ya ambolipne. Yâhâ nombotñeâmâ kapi kutyetne Tiro otmu Siron ya ambolipne.

⁹⁻¹⁰ Lohimbî yawuyane henñemngoâk sâmb taka hawamnongowi. Hawamnonñetâ lohimbî dondâ henñemyongop. Henñemyongom tatmu mem hâmbin gumbin tuhunenekbi. Mem hâmbin gumbin tuhunenekbi yakât otmâ in yawu pilâyekmâ arinehât nângâm Yesune eknongomu wanga âlâ dengân ginñan talop ya mem dâimunne gotnenñanâk gaop.

¹¹ Otmu lohimbî nombotne weke bâleñane mângâeyehop ya Yesune watyekmu gaiakmâ den kârikñan halahum yuwu sâwi. “Nenñe topge nanñain. Gâmâ Anitâhât nanñe bulâne.” Yawu sâwi.

¹² Yawu nângâwi yakât otmâ lohimbî ekyongonjetâ nângâmaihât sâmb kuyingiop.

*Yesuhât hon bawalipne yengât kutyeje
(Mataio 10:1-4 Luka 6:12-16)*

¹³ Otmu yakât kakņan Yesuņe hon bawalipne kâian yâhâp nengât âi sâm ningiwe sâm otmâ nongonmu lohimbi ya pilâyekmâ ari ekbin.

¹⁴ Arim ekmâ orowâk pumņan yâhâmunne yuwu sâm eknongop. “Yen orowâk manmâ Anitâhât topne kâsikum yingiwomgât meyeksan. Den kâsikum yingim hângânyongomune ari nâhât den pat âlepne sâm ekyongonomai.

¹⁵ Ekyongom yan weke bâleņane lohimbi nombotne mângâeyekmap ya watyekņetâ gaiakmâ arinomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Nen menenehop yamâ kutnenne yuwu. Simon, yamâ kutne âlâmâ Petoro sâm kunop.

¹⁷ Âlâmâ imi ata Yakowo yet Yoane, Yeweri nanyâhâtne. Yâkne nep kârikne tuhuowot ya ekmâ yan Yesuņe kutyetne âlâ yuwu sâm yotgonop. “Boanesi” sâm yotgonop. Yakât topneâmâ yuwu. “Denyetne kou kâlâp.”

¹⁸ Âlâmâ Anderea yamâ Simon imiņe. Otmu nombotneâmâ Pilip, Batolomaio, Mataio, Toma, Alipaio nanne Yakowo, Taraio, Simon yâhâmâ komot âlâen gâtne ya yengât topyeņe yuwu. Kasalipnenne Roma lok ya yengât hâkâņ otmâ watyekne sâm otminiwi yan gâtne.

¹⁹ Otmu bâiņeâmâ Yurasi yamâ Karioto yan gâtne. Yâkneâmâ Yesuhât betņehen kionop ya. Yesuņe âi ningim yawu sâm eknongomu orowâk pumņambâ gewin.

*Yesuņe Satan mem ge katbuap yakât sâop.
(Mataio 12:24-32 Luka 11:14-23 12:10)*

²⁰ Pumņambâ gem ari emet âlâen yâhâ tatbin. Yâhâ tatmâ po ningimu sot um nene sâm ot tatmunne lohimbi dondâne Yesuņe mem heņgemnongoâk sâm nengâlen toho emet ya titâkuwi. Titâkum hawam mewam tuhunenekņetâ sot ki newin. Inâk tatmunne Yesuņe sot ki niop yakât otmâ lohotne olop. Lohotne olop yamâ lohimbi dondâne gâņak bamat nâņak baman otmâ hâmbiņ gumbiņ tuhuņetâ hâpunakmâ heņgemyongop. Nep tuhum tatmu wâtne houņ sâop. Wâtne houņ sâmu yan lok nombotņane ekmâ nâņgâm tâpikgum yuwu sâwi. “Yesuņe kunne itoņ galaņ otmu ki galemahom mansap.”

²¹ Yawu sâņetâ ikne hepne torehenlipņane den pat ya nâņgâm tângune sâm emetyeņe pilâm tohowi.

²² Mâtâwân tohoņetâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotne Yerusalem kapiângembâ toho tatbiņe ekmâ yuwu sâwi. “Weke bâleņe ya yengât amboyeņe, kutneâmâ Besewulu sâm, kutne âlâmâ Satan, yâkne Yesu mâmâņe otbaņgimu yâkât wâtņan kinmâ weke bâleņe watyeksap.” Yawu sâwi.

²³ Yawu sâņetâ nâņgâm yuwu sâm purik pilâyingiop. “Satangât weke bâleņane ki ahom hionakmai.

²⁴ Yakât topne teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok komot konohâk menduhuakmâ mansaiņe yahatmâ ahom hionakmâ tiok taok otnomai yamâ kapiyeņe kâwurumņanak kinbuap.

²⁵ Yâhâ hep torehenņe komot konohâk otmâ mansaiņe yahatmâ ahom hionakmâ ihilâk mahilâk otmâ ariai mâne kutyeņe biatbâp.

²⁶ Yakât torokatmâ sâwe. Yiwerene Satangât komotņak ahom hionakmâ mansai otmuâmâ den yan yuwuâk hiliwahom kuriņ sânomai.”

²⁷ “Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâņgâņet. Lok sâtne kârikne âlâ me âlâne ikne manmanne torokatmâ teteâkgât hâmbâne mem haņgalakmâ tembe talam lâuakmâ teņgâen irik irihâk kinbuap. Kinmu yanâmâ kasaņane taka kombo mewangiwe sâm otmu ahoromawot. Ahom yan kasaņane kum itit kiom bâleņe tuhuwaņgiwuap. Dop

yawuâk nâje Satan mem ge katbom. Yamâ angoân yâkât weke bâleje watyekmune gaiakmâ arai.”

28-30 “Yakât otmâ âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Yeje imbiâk nâhâitje senduk banearâ bâleje mâmâje otbangimu âi memap nângâmai. Yawu nângâm tâpikguai yakât topje nângâjetâ keterahâkgât yuwu sâwe. Lok âlâ me âlâje otjetâ bâleap. Me Anitâje âi sâm nihim hângânohomu gewan nâhât nângâjetâ tânjât oap. Me lohimbije nâhât nângâjetâ giâkgât sâm biwiyejan kionnomai. Lok yawuyaje orotmemeyeje bâleje bet pilânomai ya yengât tosa yamâ Anitâje pilâyingiwuapgât dop tap. Torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâje Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje âi tuhuap ya ekmâmâ yuwu sâwuap. “Bâe, âi yukât amboje yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitmâ yâhâmbisâp. Lok yawuyaje tosa pato dâiwuap yamâ Anitâje tosa ya pilâwangiwuapgât dop âlâ ki tap.”

Yesuhât hepje torehenlipje

(Mataio 12:46-50 Luka 8:19-21)

31 Yawu sâm ekyongom tatmu yanâk ikje hepje torehenlipje takawi. Taka tirek topjan kinmâ yuwu sâwi. “Atanenne ge.”

32 Yawu sâjetâ lok âlâ yan talopje yahatmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Wae, emba nângâ. Torehenlipgaje taka tirek topjan kinmâ gâhât yai.”

33-34 Yawu sâmu Yesuje nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Hepne torehenlipne taka kinsai. Yawu gârâmâ yuwu sâwe.

35 Anitâhât tem lâum mansai yejeâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâje oai.” Yawu sâm eknongop.

4

Hote alikjan hâum sâop.

(Mataio 13:1-9 Luka 8:4-8)

1 Hilâm âlâen Yesuje Galilaia dengân ginjan ari talop. Yan tatmâ den pat âlepje ekyongop. Ekyongom tatmâ lohimbî dondâje taka mem hawam mewam tuhuwi. Mem hawam mewam tuhujetâ yapâ pilâyekmâ wangâen yâhâop. Wangâen yâhâmu lohimbî takawi ya dengân ginjan ge tatjetâ wangâ orotok sâm endânân baop.

2 Endânân bam wangâen kinmâ ikje den pat yakât topje nângâjetgât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

3-8 “Den âlâen hâum sâmune nângâjet. Lok âlâje hote alikje mem hâilonbe sâm newângen ariop. Ari hote alikje ya nombot nombot mem hâilonmu giop. Nombotjeâmâ mem hâilonmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotjeâmâ mem hâilonmu hân tone biaen ge talop. Yâhâ nombotjeâmâ hele bâleje iowân giop. Yâhâ nombotjeâmâ tep tep kum hân âilongo longo tuhuwi yan mem hâilonmu ge talop. Yawu gârâmâ hote alikje mem hâilonmu âlâen âlâen giop yakât topjeâmâ yuwu. Nombotje mâtâwân ge talop yamâ nâje in yawu taka kerek kârâm newi. Yâhâ nombotjeâmâ hân tone biaen giop yamâ gihitje kakneâk pilâop. Yakât otmâ sikop kârikje kumu yan in yawu mum hâlâlâj sâop. Yâhâ nombotjeâmâ hewukjan me hele pato biwiyan giop yamâ âilongo tetem pururuk sâop. Pururuk sâmu hewukjaje langumu derepgum gimbangumu orok sâop. Yâhâ nombotje hân âlepjan giop yajeâmâ tetem pururuk sâm âilongo yahalop. Yâhâ nombotjeâmâ tetem papato kewereop. Kândikum teteop ya wangiop. Yâhâ nombotjeâmâ hote pawut purik papato sâmain dop yawuya teteop.

9 Nâje den yan yu biwiyejan katmâ nângâm henjenjunomai.” Yawu sâop.

Topje yuwuhât Yesuje den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mataio 13:10-17 Luka 8:9-10)

10 Otmu lohimbî kerekje yahatmâ iton galan otmâ gem ariwi. Arijetâ nombotje yamâ konok konok âwurem gawi. Âwurem ganjetâ nen hon bawalipje kâiân yâhâp

orowâk Yesuhâlen ari yuwu sâam âikuwin. “Den âlâen hâum kinmâ yat ya nângâmunje ki keteraksap. Yamâ topje sârâ nângâmunje keterahâk.” Yawu sâwin. Yawu sâam âikumunje yuwu sâop.

¹¹ Anitâje tihitnenje otmâ gamap yakât topje yeje tipiye nanjai. Yâhâ lok nombotje nâhâlen ki torokatmâ mansaijeâmâ biwiyenje pâlâmje otmâ mansai. Biwiyenje pâlâmje otmâ manjetâ yakât den âlâen âlâen hâum ekyongoman.

¹² Yakât otmâ

“yâkje nâhât hâkâj otmâ nekmâ kâkâsuk otmâ. Yawu otmâ biwiyenje alitmai. Yakât otmâ nâhât topne ki nângâjetâ keterakmap. Yâhâ biwiyenje pâlâmje otmâ nâhât den pat yu nângâjetâ tâjât oapgât hiliwahonomai. Yamâ nângâm hejengeguai mâne biwiyenje Anitâhâlen katmâ denje lâunjetâ tosayenje emelâk pilâyinjimbâp.”

*Hote mem hâilonjmu giop yakât topje
(Mataio 13:18-23 Luka 8:11-15)*

¹³ Yawu sâam benje yuwu sâam eknongop. “Nâje den yan yu ki nângâm hejengeguai. Yakât otmuâmâ wuân denân hâum sâamune yeje nângâjetâ keterakbuap? Aiop yuwu sâamune nângâjet.

¹⁴ Lok hote alikje mem hâilonjmu giop yamâ nenje Anitâhât den lohimbi sâam ekyongomunje nângâmai yakât dop.

¹⁵ Yâhâ alikje nombotje mem hâilonjmu mâtâwân giop yakât topje yuwu. Yamâ lohimbi nombotjaje Anitâhât den nângâmai yanâmâ Satanje den ya kum mem gulip tuhumap.

¹⁶ Yâhâ hote mem hâilonjmu nombotje hân toje biae giop yakât topje yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepje ekyongomune nângâm heronje otmâ manmai. Nângâjetâ den ya kakjeâk gem biwiyenjan gihitje kârikje ki memap.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât kasalipje takanjetâ yekmâ kingityenjahât otmâ in yawu bet pilâmai. Me bukulipyenje nombotjaje senyenjan gemai yan lohotje otmâ pilâmai.

¹⁸ Yâhâ hote nombotje mem hâilonjmu hele biwijnan giop yakât topje yuwu. Lohimbi nombotje den ekyongomune nângâjetâ bonje otmap.

¹⁹ Nângâjetâ bonje otmu sâp kâlep ki otmuâk hângât iri sikum, me tewetsenje, me âlâlâ ekmâ biwi nângân nângânyenjan yan hikum nângâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manjetâ manman âlepje ki teteyinjimap.

²⁰ Yâhâ hote mem hâilonjmu nombotje hân toje orowân giop yakât topje yuwu. Lok yawuyanjeâmâ den pat âlepje nângâm hejengegumai. Nângâm hejengegum tinâk lâum manjetâ manman âilonjo lonjo teteyinjimap. Yâk yengât topyenje yawu. Nâje hoteân hâum yan yamâ topnenjeâmâ yawu.” Yawu sâop.

*Lok topnenje Lambeân hâum sâop.
(Luka 8:16-18)*

²¹ Yesuje den âlâen hâum yuwu sâam eknongop. “Nenje emet kâlehen tatmâ lambe saum tunjunan ki katmain. Gârâmâ helenjan gâitmunje kinmâ sem lanjinje pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

²² Yakât topje yuwu. Lok âlâ me âlâje otjetâ bâlemu kurihimai yamâ hâmbâi mâne tetekjan otmu eknom. Yâhâ omoj kâtâpjan otjetâ ki ekmain yamâ hâmbâi mâne han sâamâ tetekjan eknom.

²³ Nâje den yan yu biwiyenjanâk katmâ topje nângâm hejengegunomai.”

²⁴ Otmu den âlâ yuwu torokalop. “Den yan yukât topje teteâkgât sâamune nângâjet. Yen oap ambonje ikniâk ikniâk mansai. Yakât otmuâmâ nâhât den nângâm lâunomai me kum pilânomai yakât matje Anitâje yinjimu âlâku ambonjan ambonjan menomai.

²⁵ Lok âlâ me âlâne nâhât den nângâm biwiyenjan katmâ mannomainje ya nângânetâ keterakbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu bet pilânomainje biwiyenje pâlâmne manmâ ki nângânetâ keterakmâ heñgenjuwuap.” Yawu sâam eknongop.

Anitâne tihitnenne otmap yakât topne

²⁶ Yawu sâam Anitâne tihitnenne otmâ menenekbuap yakât topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâam eknongop. “Lok âlâne newân ari yu me ya kehetne katmap.

²⁷ Katmu tatmâ mâne mâne pururuk sâam ga takamap. Pururuk sâam ga takamap yakât topne ki nângâmain.

²⁸ Yamâ hân kâlehen tatmâ yapâ pururuk sâam ga takam yanjak esenne huhumap. Esenne huhum yanjak pato otmâ yan bonne otmap. Yamâ kehetne hânâmbâ pururuk sâamap yapâ gâtneje bonne otmawân osetne ya tatmain yakât ki nângâm ketetmâ gulip malap otmain.

²⁹ Bonne otmâ nenehât dop otmuâmâ mem ari um nemain. Yakât topne yuwu sâamune nângânet. Anitâhât den lok biwiyenjan katmunne tatmu yâk yengâlen bonne tetewuap yakât ki gorâningimap.” Yawu sâop.

Bândup yakât topne

(Mataio 13:31-32,34 Luka 13:18-19)

³⁰ Yawu sâam den âlâ yuwu torokatmâ eknongop. “Yene biwiyenje Anitâhâlen kepeinetâ tihityenje oap yakât topne teteâkgât wuân denân hâum sâamune nângânetâ keterakbuap? Yuân hâum sâamune nângânet.

³¹ Nak âlâ kutne bândup yamâ lok âlâne kehetne tipine âlâ mem ari kalamjan kalop.

³² Katmu tatmu kâmne ga takam yanjak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotne wangiyekmap. Yawu otmu nâi wosapâ wosapâ taka awatne kun kunjan kerem tatmai.” Yawu sâop.

³³ Yesune ikne den pat âlepne ekyongom yanâmâ den âlâen âlâen hâum sâam ekyongominiop.

³⁴ Sâam ekyongomu nângânetâ ârândân otmu yanâmâ pilâyekmâ âlâengen ariminiop. Pilâyekmâ nenneâk tatbin yan topne nângâmunne keterahâkgât den kâsikum ningiminiop.

Yesune sâamu to siru nâñ nâñ sâop.

(Mataio 8:23-27 Luka 8:22-25)

³⁵ Yesune den yawu sâam tin pilâm emetsâpne otmu yuwu sâam eknongop. “Wanngaen yâhâ dengân yu hâtikgum nombotgen arine,” sâamu nenne lohimbî ya pilâyekmâ wanngaen yâhâ hâtikgum nombotgen ariwin.

³⁶ Arimunne nombotne gurâ betnenjan watnenekmâ tohowi.

³⁷ Dengân ya tânâmgumunne yanâk siru puñ puñ sâam pilâop. Siru puñ puñ sâam pilâmu tone wannga kâlehen gemu guhutbe sâam olop.

³⁸ Guhutbe sâam olop yan Yesuneâmâ kum ihi ya katmâ ya kaknambâ aman pâlâmne iop. Aman im tatmu nen honj bawalipneje yahatmâ wannga hâmenehen yâhâ mândem ekuwin. “Wa, wannga yu dengân kâlehen guhulakbe sâam oap. Yakât otmâ gâ wongât aman pare pare ot tat?” Yawu sâwin.

³⁹ Yawu sâamunne yahatmâ siru ya kuwanjiop. Kuwanjimu to yane nâñ nâñ sâop.

⁴⁰ Nâñ nâñ sâamu yuwu sâam âinongop. “Yen wongât kinjityenahât oai? Anitâne haonmâ ârândân tihitnenne otmap yakât topne ki nanjai hâ? Wongât biwi yâhâp oai? Nâne tânyongowongât dop ki tap. Yawu mon sâam oai?” Yawu sâam eknongop.

⁴¹ Yawu sâam eknongomu yuwu sâam alahuwin. “Bâe, lok yukât topne girawu? Siru kuwanjimu yanjak to yane nâñ nâñ yap.” Yawu sâwin.

5

*Yesuŋe weke bâleŋe watyekmu gaiakmâ bau yeŋgâlen ariwi.
(Mataio 8:28-34 Luka 8:26-39)*

¹ To nâŋ nâŋ sâmu denŋân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutŋe Gerasene sâmu, yan ariwin.

² Yan ari waŋgaembâ lâum kionmâ arimunŋe lok âlâ weke bâleŋeŋe mânggâeminiop yamâ sumângembâ takamu ekbin.

³⁻⁵ Yâhâ yâkât topŋe yuwu. Lok yamâ sumân bam gam otmâ ihilâk mahilâk manminiop. Ihilâk mahilâk manmu yan weke bâleŋeŋe mânggâemu omoŋe hilâmŋe sumâŋgen ari im yahatmâ isem hu halak tuhuminiop. Hu halak tuhum kâlân, me nak duwiŋan, me hân teŋ sâŋan me âlâen âlâen yan ikŋe kun kândâtŋe ahom kuakminiop. Yawu otmâ sâtŋe kârikŋe otmu kapi ya ambolipŋe ari kâiŋe bâtŋe mem sâhâm kuratguminiwi yamâ tâmbiriŋ sâmu hâreakminiop. Yâkât otmuâmâ tâk kârikŋe, kutŋe sein sâmu, yaŋe kâiŋe bâtŋe mem menduhum sâhâminiwi. Yâhâ ya gurâ yawuâk tâmbiriŋ sâmu hâreakminiop. Yawu otmu ekŋetâ tepyeŋe hindâm pilâm kapiyeŋan ariwi. Lok yakât topŋe yawu.

⁶ Lok yaŋe ewâŋân kinmâ Yesu ekmâmâ mem bâlenekmap sâmu yakât ulitguwe sâmu in yawu yâkâlen giop.

⁷⁻⁸ Yâkâlen ge kinmu Yesuŋe weke bâleŋe ya watbe sâmu otmâ yuwu sâmu ekuop. “Lok yukâlembâ gaiakmâ ari.”

Yawu sâmu hu halak tuhum yuwu sâmu ulitguop. “Yesu, topge naŋgan. Gâ Anitâhât nanŋe. Yamâ wongât nâhâlen takat? Nâ hâhiwin ki nihi. Inâk âwurem arihât naŋgan.” Yawu sâmu ulitguop.

⁹ Ulitgumu sâop. “Ahonakdâ nâŋgâwe.”

Sâmu sâop. “Nâŋe weke bâleŋe nombotŋe meyekmune orowâk tatmâ lok yu mem mânggâem mansain. Yakât nengât kutnenŋe “Komot Pato,” yawu.

¹⁰ Aiop, gâŋe nâŋgâningirâ sumânâk manmâ yan kâlepŋehen ki arinehât naŋgain.” Yawu sâwi.

¹¹ Yâhâ talapŋan bau sesenŋâlâkŋe tomot tuhum kinŋetâ yekbi.

¹² Yekmâ yuwu sâmu Yesu ekuwi. “Gâŋe watnenekbuat otmuâmâ, âlepŋe watnenekdâ bau enda yeŋgâlen arinom.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâŋetâ watyekmu yâkâlembâ gaiakmâ bau ya yeŋgâlen ge mânuŋakbi. Bau yeŋgâlen ge mânuŋakmâ mânggâyekŋetâ sururuk sâmu ba hem patoembâ tâwoŋ sâmu denŋân kionŋetâ haranyongop. Otmu bau yamâ amon kitâ kinbi? Bau yamâ kinŋitŋe orowâk. Yakât dop yamâ 2000 ya wangiop.

¹⁴ Bau kinŋitŋe orowâkŋe denŋân kionŋetâ haranyongop. Yakât otmâ galemyongom manbiŋe ekmâ sururuk sâmu kapi ambolipŋe ya ekyongowi. Ekyongonŋetâ yakât topŋe nâŋgâne sâmu Yesuhâlen takawi.

¹⁵ Otmu emelâk weke bâleŋeŋe lok mânggâenŋetâ ihilâk mahilâk manminiop yamâ nâŋgân nâŋgânŋe keterakbaŋgimu hâk katipŋe mânuŋakmâ tatmu ekbi. Ekŋetâ sâtŋe otmu lohimbî Yesu orop kinbi ya âiyongowi.

¹⁶ Âiyongonŋetâ Yesuŋe weke bâleŋe watyekmu gaiakmâ bau mem hilipyongowi yakât den pat ekyongowi.

¹⁷ Ekyongonŋetâ nâŋgâm kuk otmâ Yesuŋe pilâyekmâ âlâengen ariâkŋat ekuwi.

¹⁸ Yakât otmâ Yesuŋe menenekmu waŋgaen yâhâmunŋe yan lok weke bâleŋe watbaŋgiop yaŋe yuwu sâop. “Nâ girawu otbom? Yen orop arinehât naŋgan.”

¹⁹ Sâmu sâop. “Bia, gâ nen orop ki arinom. Yiwereŋe Anitâŋe nâŋgâhihimu nâŋgân nâŋgânŋe keterakgihiap. Yakât otmâ kapihehen ari gike hepge torehenlipge yakât den pat ya ekyongowuat.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu kapi bâlâk ŋerek tatmâ arap ya yeŋgâlen ari yakât den pat ekyongomu nâŋgânŋetâ sâtŋe olop.

*Imbi âlâ mesek umatne tetewangiopne Yesuhât sângum walipgum âlepne olop.
(Mataio 9:18-26 Luka 8:40-56)*

²¹ Yawu otmâ Yesune menenekmu kapi ya pilâm wanga mem âwurem ariwin. Âwurem ari wangaembâ ge dengân ginjan kinmunne lohimbi dondâne Yesu ekne sâmba taka hawamnongom kinbi.

²² Yawu otmâ kinjetâ miti selepnahât galem ya yengât lok kunje, kutje Yairo sâmba, yâkne gotjan ga mepaem ekuop.

²³ “Baratne, ombe bisine konohâk ya sihanâk katnenekbe sâmba oap. Yawu gârâmâ gâne ari wâirâ âlepne olâkgât nanjan.” Yawu sâmba.

²⁴ Yâhâ nenje takawin yakât den pat ya lohimbi dondâne nângâm Yesu ekne sâmba taka mem hawam mewam tuhunenekjetâ orowâk ariwin.

²⁵ Yâhâ imbi âlâ orowâk ariwin yâkât topneâmâ yuwu. Imbilipnennane emetsenne ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenne ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp olop.

²⁶ Yambu kâiân yâhâp yu biwinan dokta yengâlen arimu hep ya sanj sâekgât âi pato menjetâ tewetsenne pato imbiâk pilâminiop.

²⁷ Yawu otminiop yakât otmâ Yesu takaop pat ya nângâm peneningimu orowâk ariwin.

²⁸ Orowâk arim yan biwinane yuwu nângâop. “O, nâmâ Yesu wâiwomgât dop ki oap. Yawu gârâmâ sângum potonjan in walipguwom.” Biwinane yawu nângâop.

²⁹ Yawu otmâ walipgumu yanâk hepne sanj sâmba hâkne nângâmu âilonjo olop.

³⁰ Yâhâ walipguop yanâk Yesune hâkne katmâ nângâop. Hâkne katmâ nângâm yanjak engatne kakjambâ olelem yekmâ “Âlâne walipnohoap?” sâmba âiyongop.

³¹ Yawu sâmba âiyongomu yan kurihiakjetâ nennan gâtne âlâne yuwu sâmba. “Lohimbi dondâne hawam mewam tuhunenekjetâ wâiakmâ kinsain. Yakât otmâ gâ girawu nângâm yat? Yan gâtne mon walipgohoai.”

³² Yawu sâmba ekumu senje senje olop.

³³ Senje senje otmu imbi yane kâi bânje kârân kârân sâmba kinop. Yawu otmâ Yesuhât gotjan ba walipgum yan âlepne olop yakât topne kerek ekuop.

³⁴ Sâmba sâmba. “Toune, biwihe nâhâlen katdâ yakât Anitâne nângâhahimu hepge sanj yap. Lohotjan ba ari.” Yawu sâmba ekuop.

³⁵ Yawu sâmba ekumu kinmu yanâk Yairohât honj bawalipne nombotne emelambâ taka yuwu sâmba ekuwi. “Baratge emelâk bâleap. Yakât otmâ lok pato yu imbiâk sârâ gamap.”

³⁶ Yawu sâmba Yesune nângâm ki nângâm yawu otmâ Yairo yuwu sâmba ekuop. “Yakât ki gorâhihiâk. Biwihe nâhâlen katmâ engat yâhâp ki ot.” Yawu sâmba.

³⁷ Yawu sâmba lohimbi nombotne katyekmu kinjetâ Petoro, Yakowo otmu imine Yoane meyekmu ariwi.

³⁸ Ari Yairohât emet gotjan ba kinmâ gilâp nângâwi. Yâhâ emet kâlehen lohimbi dondâne kahân tatmâ isem we bâle pato nângâwi.

³⁹ Yawu otmâ isem tatjetâ yuwu sâmba ekyongop. “Baratyetne ki bâleap, in aman pâlâmne iap. Yakât wongât otmâ olo gilâp bâlene oai?”

⁴⁰ Yawu sâmba ekyongomu nângânetâ ki bonje otmu girinbangiwi. Girinbanginetâ Yesune hângânyongomu yaihen kionji. Yaihen kionjetâ âwâne mâmâne otmu honj bawalipne kalimbu ya meyekmu imbi sihan talowân yâhâwi.

⁴¹ Yâhânetâ Yesune imbi sihan ya bânjan mem denyenjan yuwu sâmba ekuop. “Talita, koum.” Yakât topneâmâ yuwu. “Barat tipine, yahatmâ kin.”

⁴² Sâmba yanâk yahatmâ bam gaop. Yawu otmu âwâne mâmâne ekmutâ âlâ kândâkdâ olop.

⁴³ Yawu otmuâmâ Yesune sâmba sot um wanjetâ niop. Yawu otmâ bukulipyetne ki ekyongoromawot sâmba kuyitgiop.

6

*Yesuhât kapilipņaje betbaņgiwi.
(Mataio 13:53-58 Luka 4:16-30)*

¹ Yawu otmâ Yesuņe ikņe kapiân âwurem ariwe sâam otmâ menenekmu orowâk ya-hatmâ ariwin.

² Ari manmunņe tatmâ nâņgâ nâņgâ sâp âlâen Yesuņe miti emetņan yâhâ den kâsikum yingiop. Den kâsikum yingimu lohimbi dondâņe nâņgâņetâ âlâ kândâkdâ otmu âiahom yuwu sâwi. “Bâe, lok yuâmâ nengâlen gâtņe. Âlâņe nâņgân nâņgân topņe topņe yu ekumu taka kâsikum ningiap? Me wosapâ ari kândiwahom taka kulem âlâlâ miap? Yu ekmunņe sâtņe oap.

³ Yamâ hep torehenlipņe nâņgâyingiaian. Imilipņe, kutyenņe Yakop, Yose, Yurasi otmu Simon. Yâhâ garilipņe ya gurâ nâņgâyingiaian. Yâhâ mâmâyeņe Maria yâhâmâ nenņan gâtņe. Yakât otmâ oap miap yukât girawu nâņgânôm?” Yawu sâwi. Yâhâ hep torehenlipņe nâņgâyingiwi yakât otmâ den kâsikum yingim manop yamâ nâņgâņetâ nahat otmu betguwi.

⁴ Yawuhât Yesuņe biwiyenahât topņe ekmâ yuwu sâam ekyongop. “Anitâhât poropetelipņaje kapi âlâen ari yâkât den kâsikum yingijetâ nâņgâņetâ bulâņe otmap. Yâhâ yâkņe hep torehenlipņe den kâsikum yingijetâ nâņgâņetâ nahat otmap.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Yesuņe den kâsikum yingimu nâņgâņetâ nahat olop yakât otmâ lohimbi dondâņe biwiyenņe yâkâlen ki katbi. Lohimbi nombotņaje biwiyenņe yâkâlen katņetâ heņgemyongop yamâ getek âlâ. Yawu otņetâ yekmâ nâņgâmu sâtņe otmu hohetyenņan kulem amon âlâek miop. Yawuhât ikņe kapi pilâm kapi âlâlâ yengâlen ari Anitâhât topņe nâņgâņetâ keterahâkgât den kâsikum yingiop.

*Yesuņe hoņ bawalipņe meyekmâ âi sâam yingiop.
(Mataio 10:5-15 Luka 9:1-6)*

⁷ Otmu Yesuņe hoņ bawalipņe kâiân yâhâp nen menduhunenekmâ yuwu sâam eknongop. “Sâamune nâņgâņet. Yen kapi âlâen âlâen ari Anitâhât topņe sâam ekyongonomai yamâ nâņe mâmâņe otyingimune weke bâleņe watyekņetâ gaiakmâ arinomai.

⁸ Hâņgânyongomune arinomai yanâmâ lok yâhâp yâhâwâk menduhuakmâ yuwu otmâ arinomai. Âi topņe katne sâam sot me senņe âlâlâ umatdâek ki miakmâ arinomai. Me natik ki miaknomai. Me itâkat ki golenomai. Me tewetsenņe hakyenņan ki tatbuap.

⁹ Me pet me hâk katipņe ya hourâ hourâ ki miaknomai. Yâhâ kâiyeņahât katipņe katmâ howan konok tinaņgunomai.

¹⁰ Otmu kapi âlâen arinomai yanâmâ emelan dâim yâhâ katyekņetâ yanâk tatnomai. Kapi tatnomai ya ambolipņaje orotmemeyenņe bâleņe betbaņgim biwiyenņe Anitâhâlen katņet sâam nâhât den pat âlepņe ekyongonomai.

¹¹ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonjetâ nâņgâņetâ gemu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâņe matņe umatņe yingiwuap. Yakât otmuâmâ yeņe yuwu otmâ kâi katnomai. Kâiyeņan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek meņetâ gemu betyingim pilâyekmâ ba âlâengen arinomai. Ariņetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nâņgânômai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâam eknongomu ariwin. Yâhâp yâhâwâk ari lohimbiņe orotmemeyenņe bâleņe betbaņgim biwiyenņe Anitâhâlenâk katnomaihât Yesuhât den pat âlepņe ekyongowin.

¹³ Den pat âlepņe ekyongom yan weke bâleņaje mâņgâeyekbi ya gurâ watyekmunņe gaiakmâ ariwi. Yâhâ lohimbi nombotņe mesek otbi me kundat topņe topņe teteyingiop yamâ meyekmâ nak âlâ, kutņe oliwa sâam, yakât kehetņahât toņaje mem kunyenņan lâwâleyekmâ Anitâ ulitgumunņe âlepņe otbi.

*Yoane kuñetâ muop.**(Mataio 14:1-12 Luka 3:19-20 9:7-9)*

¹⁴ Nenne yawu otyingiwini yakât den patje perereñ sâmi arimu lohimbi dondâñe nângâwi. Nângâmâmâ nombotñe Yesuhât yuwu sâwi. “Lok âlâ, kutje Yoane sâmi, yâkñe embânâmbâek topje katmâ toen katyekmâ gaop. Yamâ emelâk nengât lok kutdâ, kutje Herot sâmi, yâkñe tembe lâulipje hângânyongomu ari kuñetâ muop. Muop yamâ mumuñambâ yahatmâ kulem topje topje yu mem gap.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yâhâ nombotñeâmâ yuwu sâwi. “Poropete lok âlâ, kutje Elea sâmi, emelâk himbimân yâhâop yañe mon purik sâmi ge kulem âlâlâ yu me mansap.” Yawu sâwi.

Yâhâ nombotñeâmâ yuwu sâwi. “Emelâk embânân poropete lok nombotñe Anitâhât tem lâum kulem topje topje mem âiyeñe tuhuwi. Yakât dopñeâk lok yuñe Anitâhât den eknongom kulem topje topje memap.” Yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sâmi alahuñetâ Herotñeâmâ denyeñe nângâm yuwu sâop. “Yoane yamâ sâmiñe engatje hârewi. Yâkñe mumuñambâ yahatmâ kulem topje topje yu miap.” Yawu sâop.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu Herotñe sâmi Yoane kuñetâ muop yakât topje yuwu. Herot yet Pilip yamâ imi ata. Anjoân Pilipñeâmâ imbi, kutje Herotia sâmi, ya miop. Memu manmâ manmâ imbi yañe lokñe hâkân otmâ pilâmuâmâ kahañe Herot ya orop miahowot. Yakât otmâ Yoaneñe nângâmu bâlemu yuwu sâop. “Nengât girem den kuawot ya ekmune dondâ bâleap.” Yawu sâop.

¹⁹⁻²⁰ Yawu sâmi kuyitgimu imbi yañe Yoanehât dondâ nângâm bâlewanjiop. Nângâm bâlewanjim yan Yoane girawu otmâ kuñetâ muâk nângâm manminiop. Yâhâ Yoaneñe Anitâhât lañe lâum uwawapñe bia manmâ gaop yakât Herotñe ekmâ nângâmu âlâ kândâkdâ otmu gorâwanjiop. Gorâwanjimu yan imbiñahât mâtâp manjuwe sâmi otmâ tembe lâulipje hângânyongomu ari Yoane mem sâhâm pâi emetjan katjetâ tatminiop. Yan tatmâ Herotgât sâtgât otmâ yâkâlen ari Anitâhât den kâsikum wanju nângâm herone otminiop. Yawu gârâmâ den sâop ya nângâmu biwiñan hâumu biwi yâhâp otminiop.

²¹ Yawu otminiop yamâ imbiñeâmâ Yoane kuñetâ muâkgât nângâminiop. Mâne mânene yakât bonje teteop yamâ yuwu. Sâp âlâen Herotñe teteop yakât nângâm herone otne sâmi bukulipje nombotje taka sot um nene sâmi menduhuakbi. Menduhuakbi yamâ Roma lok nombotje, otmu tembe lâulipje ya yengât kunlipeñe, otmu kapi tipi tapi Galilaia hânân tatmâ arap ya yengât papatolipyeñe kerehâk menduhuakmâ sot nem herone nângâwanjiwi.

²²⁻²³ Sot nem herone otjetâ yanâmâ baratyeñe yahatmâ kep ândeop. Kep ândemu ekmâ biwiyeñe âlepñe otmu herone nângâwi. Herone nângâñetâ Herotñe yuwu sâmi ekuop. “Barat. Anitâhât senjan kinmâ sâmiñe nângâ. Iri sikum senje âlâlâ tatnihiap yu me ya ekñâlemat ya âlepñe eknohorâ nombotje kâsikum gihiwom.”

²⁴ Yawu sâmi ekumu imbi yañe ari mâmâñe yuwu sâmi ekuop. “Awoñnañe ikje iri sikumñe me senje âlâlâ tatbanjiap ya “nombotje gihiwom,” yap. Yakât otmâ wuân membomgât nanjat?” Sâmi sâop. “Yoane yamâ kuñetâ muâkgât nanjan. Yakât otmâmâ “Yoane engatje hârem kunje mem ga nihiñet,” yawu sâmi ekuuwat.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmi baratñe tepje yahatmu sururuk sâmi âwurem ari yuwu sâmi ekuop. “Gâñe tembe lâulipge ekyongorâ in yawu ari Yoane engatje hârem kunje kondoân katmâ mem ga nihiñetgât nanjan.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sâmi âwânñe Anitâhât senjan sâmi kârikje tuhuop yakât nângâm biwiñane umatje dondâ olop. Yawu otmu bukulipje yengât senyeñan kinmâ den ya ekuop yakât anjolakman sâmi den ya laujan miop.

²⁷ Yawu otmâ tembe lâu âlâ hângângumu sururtuk sâmi pâi emetjan yâhâ Yoane engatje hâreop.

²⁸ Engatje hârem kunje mem kondoân katmâ mem ge wanop. Wanju lâum mâmânahâlen ari tiripgumu ekmâ biwiñe herone olop.

²⁹ Yakât den pat ya Yoane hoŋ bawalipŋaŋe nâŋgâm lâum ari kât giopŋe âlâ, dikin yawuya yan katbi.

Lok 5000 ya sot mem yinŋiwi.

(Mataio 14:13-21 Luka 9:10-17 Yoane 6:1-13)

³⁰ Yâhâ emelâk Yesuŋe nen hoŋ bawalipŋe hâŋgânnongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepŋe kâsikum yinŋiwin. Kâsikum yinŋim pesuk pilâm âwurem Yesuhâlen tohowin. Yâkâlen toho den kâsikum yinŋiwin me otbin mewin yakât ekuwin.

³¹ Orowâk den alahum tatmunŋe yan lohimbi dondâŋe bam gam hâmbiŋ gumbiŋ tuhunenekŋetâ sot ki um newin. Inâk tatbin yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâm eknongop. “Lohimbi dondâŋe nengâlen taka mem awawi guwawi tuhunenekŋetâ girawu otmâ sot nenom? Me girawu otmâ tatmâ nâŋgâm den alahunom? Yakât otmâ pilâyekmâ ari nenŋiâk tatmâ nâŋgâm hâknenŋe menom.” Yawu sâop.

³² Yawu sâmu kapi ya pilâm ge waŋga âlâ mem denŋân ya hâtikgum lok ki manmaiângen ariwin.

³³ Kapi ya pilâmunŋe lohimbi nombotŋaŋe nenekmâ ya pilâm denŋân ginŋeâk watnenekmâ ariwi. Ariŋetâ kapi âlâlâ denŋân ginŋan tatmâ arap ya ambolipŋaŋe kapiyeŋe pilâm peneyinŋiŋetâ ari ari denŋân ginŋan kinmâ mambotningiwi.

³⁴ Yawu otmâ kinŋetâ waŋgaembâ gemunŋe Yesuŋe yekmâ yuwu nâŋgâop. “Lama amboyeŋe biane manmai yakât dopŋeâk lohimbi yuŋe ihilâk mahilâk mansai.” Yekmâ weŋe nâŋgâm Anitâhât den topŋambâek kâsikum yinŋiŋop.

³⁵⁻³⁶ Kâsikum yinŋimu emetsâpŋe otmu yan yuwu sâm ekuwin. “Emetsenŋe emelâk purik yap. Gârâmâ yu tain yu hâlânŋmâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yinŋimu wâtyeŋe houŋ sâmapgât gâŋe hâŋgânyongorâ ariŋet. Hâŋgânyongorâ ari yeŋahâk sot puluhum um nenomai.”

³⁷ Yawu ekumunŋe yuwu sâm eknongop. “Âlepŋe yeŋahâk sot kâsikum yinŋiŋet.”

Sâmu sâwin. “Lohimbi dondâ taka tai. Yakât otmuâmâ nen girawu otmuâmâ lohimbi dondâ yuâmâ sot um yinŋimunŋe neŋetâ dopyeŋan otbuap? Nenŋe sot puluhum um yinŋinom yuâmâ lok âlâŋe emetsenŋe nombolân yâhâp yakât biwiŋan âi tuhum pesuk pilâm hâmeŋe memap yakât dop otbuap. Yawu gârâmâ girawu otmuâmâ yat yu watnom? Yu ki orotŋe.” Yawu sâwin.

³⁸ Sâmunŋe sâop. “Yeŋgâlen sot amon tap? Ba ekmâmâ ga sâŋetâ nâŋgâwe.”

Sâmu ba sâlikum ekmâ ga yuwu sâm ekuwin. “Nengâlen baŋga kândâkdâ mome otmu iŋan yâhâp yawuâk tap.” Yawu sâwin.

³⁹ Sâmunŋe sâop. “Yeŋe lohimbi yu ekyongonŋetâ kâsiwahom komot tipi tapi tatmâ ariŋet.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu komot tipi tapi tatŋetâ komot 50 olop.

⁴¹ Ge tatŋetâ sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaeop. Anitâ mepaem baŋga ya motokmâ tipi tapi tuhum ningimu lohimbi ya kerehâk yinŋimunŋe newi.

⁴² Yâhâ iŋan gurâ yawuâk yinŋimunŋe neŋetâ dopyeŋan olop.

⁴³ Neŋetâ dopyeŋan otmu sot nombotŋe talop ya hâwurum mânunŋmunŋe saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

⁴⁴ Otmu lok sot newi yamâ sâlipyongomunŋe 5000 yakât dop olop.

Yesuŋe to kakŋambâ tâlim takaop.

(Mataio 14:22-33 Yoane 6:15-21)

⁴⁵ Sot nem pesuk pilâŋetâ Yesuŋe hâŋgânnongom yuwu sâop. “Yeŋe waŋga yu mem kulet sâm Besaita kapiân ariŋet Ariŋetâ nâmâ lohimbi yu hâŋgânyongomune ariŋetâ yeŋgât betyeŋan watyekbom.” Yawu sâop.

⁴⁶ “Yawu sâm hâŋgânnongomu arimunŋe lohimbi ya gurâ hâŋgânyongomu yahatmâ iton galaŋ otmâ ariwi. Ariŋetâ ikŋiâk tatmâ Anitâ ekuwe sâm pumŋan yâhâop.

⁴⁷ Purnjan yâhâ âwâñe orop den otmutâ emet omoñ olop. Âwâñe orop den otmutâ pesuk sâmu gem dengân ginnehen kinmâ nenehop. Nenâmâ ari dengân tânâmgum nip nip otbin.

⁴⁸ Yawu arim tatmunñe ariwinângembâ siru pato awawi guwawi pilâop. Awawi guwawi pilâmu arine sâmba hâum pâpgum tatmunñe emet emelâk orotok sâop. Yawu otmu tânâmnjan hâum pâpgu gupgu ot tatmunñe Yesu ikñak to kakñambâ tâlim takamu ekbin.

⁴⁹⁻⁵⁰ To kakñambâ takamu ekmâ tepnenñe hindakmâ hu halak tuhum yuwu sâwin. O, yuâmâ weke mon takap.” Yawu sâmba kinñitnenñahât otmâ kâi bâtnenñe sâmba sâmba sâop.

Yawu otmunñe yuwu sâmba eknongop. “Yen wongât otmâ kinñityenñahât otmâ kâi bâtyeñe sâmba sâmba yap? Nâ ninak takan yukâ.”

⁵¹ Yawu sâmba wanngaen mem pitik pilâmu siru ya sânduk sâmba ñiniñ ñiniñ sâop. Sânduk sâmba ñiniñ ñiniñ sâop ya ekmunñe âlâ kândâkdâ olop.

⁵² Yawu gârâmâ emelâk banja mome motokmâ kâsikum yingimu lok 5000 yañe neñetâ dopyenjan olop ya ekmâ Yesuhât topñe nângâwin mâne saru kakñan takamu siru ñiniñ ñiniñ sâop ya ekmunñe ki âlâ kândâkdâ otbâp. Yawu gârâmâ biwi nângân nângânnenñe pâlâmñe olopgât Yesuñe yu ya olop yakât topñe ki ekmâ nângâmunñe keterahop.

Yesuhât sângumñe wâim âlepñe otbi.

(Mataio 14:34-36)

⁵³ Dengân ya hâtikgum hân âlâ, kutñe Genesaret sâmba, yan ari kionmâ wannga hikunmunñe kinop.

⁵⁴ Hikunmunñe kinmu kapi ya ambolipñe taka Yesu ekmâ nângâwi.

⁵⁵ Ekmâ nângâm kapi tipi tapi hân ya hawangum tatmâ arap yan ari lohimbi kundat, me mesek, me umatñe topñe topñe teteyingiop ya meyekbi. Ya mem gerelân katyekmâ Yesuñe wosaken ariop yan lâuyekmâ ari heñgemyongoâkgât yuwu sâmba ulitguwi.

⁵⁶ “Lok pato, Nengâlen gâtñe kundat me umatñe topñe topñe teteyingimu tatmai yu meyekmâ tohoain. Yawu gârâmâ sombemân menduhum katyekmunñe gotyenanâk arirâ gâhât sângum ya konok wâim yan âlepñe otñetgât nanñain.” Sâñetâ sâop. “Den yai ya âlepñe otñet.” Yawu sâmba nombotñane sângumñe wâim yanñak âlepñe otbi.

7

Launennjanak ki sâmba mepaem mannom.

(Mataio 15:1-9)

¹⁻⁴ Parisaio kerekñe tâmbâlipnenñe yengât den lâum kinmâ sot mem nene sâmba bâtyeñe piriakmâ sot mem neminiwi. Me wosapâ wosapâ ari sot puluhuminiwi ya yawuâk angoân pirim heñgengumâmâ um neminiwi. Inâk ki newi. Yâhâ tâmbâlipnenñe yengât orotmeme otminiwi ya gurâ yawuâk mem manbi yamâ yuwu. Katmâ bero, kondo, hâhâp, osom bero, me âlâlâ ya tuhuwi ya gurâ yawuâk pirim salek salehâk tuhum yan neminiwi. Otmu buku nombotñane yawuâk otñet sâmba kendâyinginetâ yanñak lok kinñitñe orowâkñe denyenñe lâum yawuâk otminiwi. Parisaio ya yengât topyene yawu.

Yâhâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotñane Yerusalem kapi pilâm Yesuhâlen taka âi pâi tuhuwi. Âi pâi tuhuñetâ yan nenñe tâmbâlipnenñe yengât den kum bâtnenñe ki pirim newin.

⁵ Yawu otmunñe nenekmâ nângâñetâ bâlemu Yesu yuwu sâmba âikuwi. “Hon bawalipganje tâmbâlipnenñe yengât den kum bâtyeñe ki pirim niai. Yawu otmâ sot inâk neñetâ nângâmunñe dondâ bâleap.” Yawu sâmba.

⁶ Sâñetâ purik pilâyingim yuwu sâmba ekyongop. “Yenâmâ nimbilamyene yâhâp. Yakât otmuâmâ embânjan emet inânjan poropete lok âlâ, kutñe Yesaia sâmba, yâkñe yengât topyene teteâkgât den kulemguop ya yuwu.

“Lohimbi yunje lauyenjanak nâ mepaenekmai. Yâhâ biwiyenjanemâ ki hikunekmai.

⁷ Yâkne lok senyenjan kinmâ yeñe enġâtyeñeâk otmâ den sâm nâhâlen ġâitmai. Yâhâ lauyenjanak perâk perâk sâm orotmemeyeñe yakâlâk nâñġâñetâ yahatmu nâhâlen ġâitmai. Yawu.”

⁸ Den kulemguop yakât bulâñe yeñġâlen teteap. Yeñe Anitâhât den bulâñe yamâ betbañġim tâmbâlipyene yeñġât nâñġân nâñġânyenjan teteop ya nâñġâñetâ yahatmu ya konok lâum manmai.

⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nâñġâñet. Yeñe Anitâhât den bulâñe ya katipgum yeñe nâñġân nâñġânyenjan tetemap ya sâm lohimbî biwiyenjan kionġetâ nâñġâñetâ bulâñe otmap.

¹⁰ Yakât topne yuwu sâwe. Anitâñe Mose ekumu girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyene yeñġât nâñġâyingim denyene lâum manġet.” Otmu âlâmâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyene den bâleñe ki hâiyeknomai. Yâhâ yeñġâlen ġâtnje âlâ me âlâñe den yu kunomai yanâmâ mumuhât yongonomai.” Den yawu tap.

¹¹ Yawu ġârâmâ yeñe girem den ya kum mansai yakât sâwe. Yeñe yuwu sâmâi. “Lohimbî âlâ me âlâñe âwâñe mâmâñe yuwu mon sâm ekyotgonomai. “Awoñ, meñ, sombo otdomawot yanâmâ nâñe sot me senje âlâlâ âlepne tânyotgowom.” Yawu sâm ekyotgonomai.” Yawu ġârâmâ sombo otdomawolân Yura nengât denân yuwu mon sâm ekyotgonomai. “Koropan” Yawu ekyotgonomai yakât topne yuwu, “Anitâhât pat kuwan.” Topne yawu. Yâhâ torokatmâ yuwu mon sâm ekyotgonomai. “Senje âlâlâ yuâmâ Anitâhât pat kuwan yakât otmuâmâ mem miti emetjan ari katmune tatbuap yakât yañe ki mem tânyotgowom. Inâk tatset.”

¹² Yawu sâm betyotġonġetâ hâhiwin kakjan mandomawot. Yawu yâhâ sâp yiwerene nanlipyenjanje âwâ mâmâlipyene betyongim tewetsenje mem miti emetjanâk katġetġât yeñe kendâyinginomai.

¹³ Yamâ Anitâñeâmâ yakât nâñġâmu dondâ ġemap. Yeñe Anitâhât den nâñġâñetâ nahat otmu yawu otmai. Yâhâ yeñe orotmemeyene âlâlâ otmai yan Anitâhât den bulâñe betbañġim yeñahâlâk nâñġâñetâ yahatmap.”

Orotmeme yu otmunñeâmâ yañe mem bâlenenekbuap.

(Mataio 15:10-20)

¹⁴ Yesuñe Parisaio lok yawu sâm ekyongomu arinġetâ lohimbî inñe manbî ya yâhâpne sâmû yâkâlen ġaġetâ yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmune nâñġâm biwiyenjan katġet.

¹⁵ Wuân me wuân neñetâ tepyenjan ġemap yañeâmâ ki mem bâleyekmap. Yâhâ nâñġân nâñġânyenjan tetemap ya sâñetâ lauyenjambâ ġa takamap yañeâmâ bulâñanâk mem bâleyekmap.

¹⁶ Den yan yu biwiyenjan katnomai yanâmâ topne nâñġâm heñġenġunomai.” Yawu sâop.

¹⁷ Yawu sâm ekyongomu pilâyekmâ emet kâlehen yâhâwin. Emet kâlehen yâhâ den ekyongop yakât topne eknongomu nâñġâne sâm âikuwin.

¹⁸⁻¹⁹ Âikumunje sâop. “Bâe, hilâm ârândân den ekyongom gaman yamâ ġirawu otmuâmâ ki nâñġâñetâ keterakmap? Lohimbî inñe nâñġâm pâpġumai yakât dopneâk yeñe nâñġâm pâpġumai. Yakât âlâkuâk sâmune nâñġâñet. Sot neñetâ tepyenjan ġemap yañak tetmâ pilâmai. Yawu ġârâmâ sot nemai yañe biwi nâñġân nâñġânyene ki mem bâleyekmap.” Yawu sâm eknongop. Yakât yuwu nâñġâmain. Sot, me hân tete topne topne, me nâi soñgo topne topne kalop yamâ âlepneâk hârok. Yañe ki mem bâlenenekmap. Yawu nâñġâmain.

²⁰ Otmu Yesuñe torokatmâ yuwu sâop. “Yu me ya nâñġân nâñġânyenjambâ tetemap yamâ lauyenjambâ ġa takamap. Yañeâmâ dondâ mem bâleyekmap.

²¹ Orotmemeyene yuwu otmai yañe umut biwiyeñe otmu nâñġân nâñġânyene mem bâlemap. Manman ihilâk mahilâk manmai. Me kombo miangimai. Me ahomai.

²² Me buku âlâhât imbî ekmâ otmai. Me loklipyene yeñġât betyenehen kionġmai. Me tepyene umatne otmap, me nem nġatak, me wawi. Me kâirahomai, me nâñġâm bâleangimai,

me den hako a oranjimai, me den guruk sahanjimai, me den belângen sahanjimai, me den imbiâk sâmai, me den golâ sâmai. Me karasuña, me sait topne topne karanjimai. Me kâut pilanjimai.

²³ Yu sâm aran yuñeâmâ lok nângân nângânyenambâ tetemap. Yakât otmâ yuñe mem bâleyekmap.”

Imbi âlâñe Yesuhâlen biwiñe kalop.

(Mataio 15:21-28)

²⁴ Yawu sâm menenekmu kapi ya pilâm Tiro kapi pato ya hâlânâmâ kapi tipi tapi tatmâ arap yan ariwin. Yan arimunñe lohimbi dondâñe taka mem hâmbinñ gumbinñ tuhunenekmaihât Yesuñe sâm u emet âlâen yâhâwin. Yâhâmunñe lohimbi nombotñeñe Yesu ekmâ den katñetâ arimu lohimbi dondâñe nângâwi.

²⁵⁻²⁶ Yâhâ imbi âlâ, Poinikia kapi Siria hânân tap yapâ gâtñe âlâñe Yesu taka talop yakât den pat ya nângâm takaop. Yâhâ weke bâlenañe baratñe mângâeminiop ya Yesuñe watmu gaiakmâ ariâkgât ulitguop.

²⁷ Ulitgumu yuwu sâm ekuop. “Gâmâ pâku imbi. Yawu gârâmâ Awarahamgât sen ya yengâlen sâm ge âi membomgât hângânnohomu gewan. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângârâ keterahâk. Nan baralipnenñe sot um yinñimunñe nemai. Nem tatñetâ lauyenambâ hindâm soso gotñan ki pilâmain.”

²⁸ Sâm u sâop. “Lok pato, den yat yu nângâmune bulâñe oap. Gârâmâ gâku yuwu sâmune nângâ. Nan baralipyenñe sot nenñetâ lauyenambâ wahapñe gemap ya gurâ sosoñe ihilâk nemai.” Yawu sâop.

²⁹ Sâm u sâop. “Imbi, biwihanñe yawu nângâm den yat yu nângâmune ârândânñ oap. Yakât otmâ weke bâlenñe yiwerenñeâk gaiakmâ arap. Yakât otmâ lohottñan ari.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâm u yanâk emetñan âwurem ari baratñe ya ehop. Emelâk weke bâlenñe gaiakmâ arimu hâkñe sânduk sâm u talop.

Yesuñe lok kopa henñenñuop.

³¹ Yesuñe Galilaia denñan yan âwurem ariwe sâm otmâ menenekmu Tiro kapi pilâm ba Siron kapi wangim ari kapi bâlâk ñerek tap, yapâ ari Galilaia denñan ginñan ga takawin.

³² Ga takamunñe lok âlâ ândâpñe bok sâsâñe kopa kum den awawi guwawi sâm iniop ya bukulipñeñe mem Yesuhâlen takawi. Mem taka Yesuñe wâimu ândâpñe pâronñ sâm u nimbilamñe keterakmâ hewewenñ olâk sâm ulitguwi.

³³ Ulitgunñetâ lohimbi ya pilâyekmâ mem u ba perenñ pilâm baowot. Ba ikñe bânñan tâp tuhum lok yakât ândâpñan wâim yanñak nimbilamñan wâiop.

³⁴ Yawu otmâ himbimân pak sâm ekmâ “Epapata” sâop. Den sâop yakât topne yuwu. “Pâronñ sâek.”

³⁵ Yawu sâm u ândâpñe pâronñ sâop. Yawu otmu launñe hewewenñ otmu den sâop.

³⁶ Yawu otmâ âwurem gamutâ Yesuñe kulem miop yakât buku nombotñe ki ekyon-gonomai sâm lohimbi ya kuyinñiop. Kuyinñiap yamâ denñe ki nângâwi. Yawu otmâ den ya sâm haok tuhuñetâ lohimbi dondâñe nângâwi. Yakât otmâ kuyinñim yâhâmu nângâwi yamâ iliwetmâ sâm haok tuhuwi.

³⁷ Sâm haok tuhuñetâ nângâm yuwu sâwi. “Lok yuñe lohimbi umatñe topne topne teteyinñimu mansai ya henñemyongom mansap yakât nângâmunñe âilonño dondâ oap. Lohimbi ândâpyenñe bok sâm u mansai ya sâm u pâronñ sâm u den nângâmai. Otmu kopa otmâ mansai ya sâm u lauyenñe hewewenñ otmu den sâm ai.” Yawu sâwi.

8

Lok 4000 ya sot kâsikum yinñiwi.

(Mataio 15:32-39)

¹ Yesuŋe lok kopa ya mem henŋenŋuop yakât den pat ya lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe nâŋgâm Yesuhât denŋe nâŋgâne sâŋm taka menduhuakbi. Menduhuakmâ tatŋetâ den kâsikum yinŋimu hilâm kalimbu pesuk sâŋmu sotyeŋe nem tiŋ pilâwi. Yakât otmuâmâ Yesuŋe sâŋmu yâkâlen bamunŋe yuwu sâŋm eknongop.

² “Lohimbi yu orowâk tatmâ gamunŋe hilâm kalimbu oap. Yawu gârâmâ sot miakmâ takawi ya nem tiŋ pilai. Yakât tepne nâŋgâyinŋian.

³ Yâhâ nombotŋe tai yuâmâ kâlepŋehembâ tohowi. Sot barak âwurem ari mâtâwân sen biri yinŋimapgât inâk ki arinomial.”

⁴ Yawu sâŋmu yuwu sâŋm ekuwin. “Yuâmâ lok ki manmaiângen mansain. Yawuhât nen sot wosapâ mem yinŋimunŋe neŋetâ dopyeŋan otbuap?” Yawu sâŋwin.

⁵ Sâmunŋe sâop. “Yeŋgâlen wuân sot tap?”

Sâmu sâŋwin. “Baŋga kândâkdâmâ nombolân yâhâp.”

⁶ Yawu sâmunŋe Yesuŋe lohimbi ekyongomu ge tatbi. Ekyongomu ge tatŋetâ Anitâ mepaem baŋga ya mem motokmâ ningiop. Ningimu kâsikum yinŋimunŋe newi.

⁷ Otmu inŋan titipâ amon âlâek nengâlen talop ya mem Anitâ mepaem hionŋmâ ningimu kâsikum yinŋimunŋe newi.

⁸ Neŋetâ dopyeŋan otmu hâŋgânyongomu ariwi. Sot neŋetâ torehenŋe talop ya menduhum mânunŋmunŋe saka saka nombolân yâhâp pik sâop.

⁹ Yâhâ lohimbi ya sâlipyongomunŋe 4000 yakât dop wangiop.

¹⁰ Lohimbi yaŋe arinŋetâmâ menenekmu waŋgaen yâhâ kapi âlâ, kutŋe Dalimanuta, yaken ariwin.

Yesuŋe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioŋe ekuwi.

(Mataio 16:1-4 Luka 12:54-56)

¹¹ Dalimanuta kapi mem waŋgaembâ gemunŋe Parisaio nombotŋaŋe Yesu ekmâ yuwu sâwi. “Gâ Anitâŋe hâŋgâŋgohomu gion ya perâk me bulâŋanâk sâmai? Yakât sârâ Anitâŋe nâŋgâhiihimu himbimâmbâ kulem âlâ tetemu ekmâ topge nâŋgâne.” Yawu sâwi.

¹² Yawu sâŋetâ biwiyenŋe ekmâ nâŋgâm biwiŋe umatŋe otmu yuwu sâŋm ekyongop. “Bâe, yeŋeâmâ wongât kulem tetemu ekne sâŋm naŋgai? Ya nâŋgâmune ki ârândâŋ oap yakât ya ki otbom.”

¹³ Yawu sâŋm pilâyekmu waŋgaen yâhâm denŋân nombot hâtikgum ariwin.

Parisaio otmu Sarukaio yâk yeŋgât matuk keluŋe

(Mataio 16:5-12)

¹⁴ Waŋgaen ariwin yamâ sot getek âlâ miakmâ ariwin.

¹⁵ Yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâŋm eknongop. “Parisaio otmu Herot yâk yeŋgât matuk keluŋaŋe mem bâleyekmapgât galem oraŋginomial.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâŋmu nenŋe yakât topŋe nâŋgâm pâpgum yuwu sâŋm alahuwin. “Sot getek âlâ miain. Yakât mon yap.”

¹⁷⁻¹⁸ Yawu sâŋm alahumunŋe biwinenŋahât topŋe ekmâ yuwu sâŋm eknongop. “Yen wongât sotgâlâk biwiyenŋe katmâ den yan yukât topŋe ki nâŋgâŋetâ keteraksap? Me kulem topŋe topŋe mem gaman ya ekmâ topŋe ki nâŋgâmai? Wongât in yawu nelâm yongomap? Yakât sâwe.

¹⁹ Sot momeâk mem motokmâ lok 5000 ya yinŋimunŋe neŋetâ dopyeŋan olop. Sot neŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mânunŋetâ pik sâop?”

Sâmu sâŋwin. “Kâiân yâhâp pik sâop,” sâŋwin.

²⁰ Sâmunŋe sâop. “Sâp âlâen lohimbi 4000 ya gurâ baŋga nombolân yâhâp yaŋahâk yinŋimunŋe newi. Neŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mem mânunŋetâ pik sâop?” Sâmu sâŋwin. “Nombolân yâhâp pik sâop yakâ,” sâŋwin.

²¹ Sâmunŋe sâop. “Yakât otmâ den yan yukât topŋe emelâk nâŋgâmbâiâyâ.” Yawu sâŋm eknongop.

Yesuŋe lok senŋe bok sâsâŋe heŋgeŋguop.

²² Yawu sâm eknongomu ari Besaita kapi mewin. Wanŋaembâ gemunŋe yan kapi ambolipŋaŋe Yesu ekmâ nâŋgâm lok âlâ senŋe bok sâsâŋe ya dâim toho Yesuŋe wâimu âlepŋe olâkgât ulitguwi.

²³ Ulitguŋetâ lok ya dâim ari kapi betŋehen kinmâ bâŋŋan tâp tuhum senŋan wâim yuwu sâm âikuop. “Senge hâreakmu âlâlâ ekdâ keteraksap me bia?”

²⁴ Yawu âikumu senŋe tipiŋe hâreakmu ekmâ sâop. “Âe, nâ lok yu yekmuneâmâ âwâlele otmâ nak yawuya uwawap guwawap otmâ tai.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu yâhâpŋe bâŋŋan tâp tuhum senŋan wâiop. Wâimu senŋe hâreakmu pak sâm ekmu keterahop yakât otmâ yuwu sâm ekuop.

²⁶ “Gâ kapiân ki yâhâwuat. Kapi betŋehembâ hawamgum ari emetgan yâhâwuat.” Yawu sâm ekum hâŋgâŋgumu ariop.

Petoroŋe Yesuhât topŋe sâm teteop.

(Mataio 16:13-20 Luka 9:18-21)

²⁷ Arimuâmâ nengu yapâ yahatmâ kapi pato âlâ, kutŋe Kaisaria sâm, kutŋe âlâmâ Pilipo, yakât kapi tipi tapi hâlâŋmâ tatmâ arap yan ariwin. Mâtâwân arim tatmunŋe yuwu sâm âinongop. “Lohimbiŋe nâhât girawu nâŋgâmai?”

²⁸ Sâmu sâwin. “Nombotŋaŋe gâhât yuwu sâmai. “Yoaneŋe lohimbi toen katyekminiop ya emelâk kuŋetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ, “Poropete âlâ, kutŋe Elea sâm, emelâk himbimân yâhâop yaŋe purik sâm ge mansap,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ, “Poropete âlâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” sâmai.”

²⁹ Sâmunŋe sâop. “Yawu gârâmâ yeŋeâmâ nâhât girawu nâŋgâmai?”

Sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Anitâŋe hâŋgâŋgohomu ge mansat ya nâŋgâmunŋe bulâŋe oap.” Yawu tetekŋan sâop.

³⁰ Sâmu yuwu sâm kuningiop. “Yeŋe nâhât topne ki sâm tetem lohimbi ekyongonoma.” Yawu sâop.

Petoroŋe Yesuhât mâŋâp manŋuwanŋiwe sâm olop.

(Mataio 16:21-28 Luka 9:22-27)

³¹ Otmu sâp yapâek âlâlâ otbaŋginomai yakât tetekŋan eknongop. Yamâ yuwu sâm eknongop. “Nâ lok bulâŋe mansan. Yawu gârâmâ hotom umai yeŋgât kunlipyeŋe otmu Isirae nengât papatolipnenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya kerekŋe biwi konohâk otmâ yan nâhât sâm bâlenihim mem âlâlâ tuhum nohoŋetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatmâ benŋe yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâm eknongop.

³² Yawu sâm eknongomu Petoroŋe sâmu perenŋ pilâm yetŋiâk ba kinmâ kuwanŋiwe sâm olop.

³³ Kuwanŋiwe sâm otmu yanâk Yesuŋe nengât orowâk nâŋgâŋet sâm purik pilâm nenekmâ yuwu sâm den matŋe kâpekbaŋgiop. “Yawu yatgât Satanŋe tepŋe heronŋe otbuap. Yâhâ Anitâŋe den sâm nihiop ya den yat yuŋe ki miap. Gâmâ lokgât nâŋgân nâŋgân yat. Ya nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Yakât otmâ pilânekmâ ari.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâm ekumu peneningimutâ Yesuŋe lohimbi dondâ mambotbaŋgim kinbi ya ekyongomu gotnenŋan gaŋetâ yuwu sâm eknongop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe biwiyeŋe nâhâlen katmâ orowâk manne sâm yeŋahât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. Me iri sikum me âlâlâ tatyŋgiap yakât ki nâŋgâm ketet otmâ enŋat yâhâp otnomai. Nâhât den haonŋmâ ârândâŋ nâŋgâm tem lâunihim mannomai.

³⁵ Yawu gârâmâ benŋe lok âlâ me âlâŋe manmanyenŋe alilaknomai yamâ hiliwahonoma. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmâ nâhât den pat âlepŋe yu

lohimbi ekyongonomai. Ekyongonomai yakât otmâ yongonjetâ munomai yamâ Anitâne mumunambâ mem yahatyekbuap.

³⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâne iri sikum me manman topne topne yan biwi nângân nângânyeje hikum manmâ munomai yanje girawu otnomai. Yenjahâk mumunambâ yahatnomaihât dop âlâ ki tap.

³⁷ Yawu gârâmâ manman yawuyakât matne umatne Anitâne yingiwuapgât.

³⁸ Lohimbi yu yengât topnye teteâkgât yuwuyaen hâum sâwe. Imbi nombotnane loklipnye betyenehen kionmai yakât dopneâk yeneâmâ Anitâhât betnehen kionmâ orot-memeyene otmai ya ekmune dondâ bâleap. Yawu gârâmâ nâ lok bulâne den kâsikum yingim mansan. Yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihinomai yamâ matne yuwu kâpekyingiwom. Hâmbâi sâp patoen Himbim Awojnane yâhâpne hângânohomu anelolipne meyekmune hânân genom. Sâp yan yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihimai yamâ nâku yawuâk betyongomune matne umatne menomai.” Yawu sâop.

9

¹ Yesune yawu sâm eknongomu lohimbi yanje iton galaŋ otmâ ariwi. Arijetâmâ yuwu sâm eknongop. “Yakât topne sâmune nângânet. Yen ki mum metenjetâek Anitâne tihityene otbe sâm lok bulâne nâ hângânohomu âwurem ge tihityene otbisâm.” Yawu sâop.

*Yesu, Mose, Elea den sâm alahuwi.
(Mataio 17:1-13 Luka 9:28-36)*

² Yâhâ hilâm nombolân konok pesuk sâmu yakât kakŋan Yesune Petoro, Yakowo otmu imiŋe Yoane meyekmu nen pilânenekmâ pumne âlâen yâhâwi.

³ Yâhâ kinjetâ Yesuhât kun kundenne âlâ otmu sângumnane lanjine pilâm kaok bolan bolan otmu sikopne elemân hâumu kaok siliŋ siliŋ otmap yakât dopne ki olop, ya wangiop.

⁴ Yawu otmu Elea otmu Mose emelâk Anitâne meyelehop yanje tetem kinmutâ yâk orop den alahu gulahu otbi.

⁵⁻⁶ Mose yet Elea tetemutâ hoŋ bawalipnane yelemâ umutyene ariop. Umutyene arimu hâmbiŋ gumbiŋ otbi. Yakât otmâ Petorohât hanne tâlâhumu yuwu sâm Yesu ekuop. “Lok pato, kulem teteap yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunne âlâ kândâkdâ oap. Yawu gârâmâ gâne sârâ selep kalimbu tuhnehât nanŋan. Gâhât âlâ, Mosehât âlâ, Eleahât âlâ.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmu yanâk elem patone ge pumne ya kâtâpgumu yakât biwiŋambâ Anitâne den âlâ yuwu sâop. “Bulâŋanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Yakât otmuâmâ den sâwuap ya yene mem biwiyenjan katmâ tem lâuwanŋim mannomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu elem ya hâreakmu Yesu ikneâk kinmu ekbi.

⁹ Yanjak pumŋambâ âwurem ge mâtâwân tatnetâ Yesune yuwu sâm ekyongop. “Pumŋan kulem âlâ tetemu eksai yakât lok ihilâk ki ekyongonomai. Hâmbâi nohoŋetâ mum yahatbom yakât kakŋanâmâ kulem eksai yukât topne ekyongonjetâ nângânomai.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâmu ki ekyongowi. Yâhâ ikŋak “mum yahatbom” sâop yakât nângâm kiwilim yenjâk alahuwi.

¹¹ Yawu gârâmâ Elea tetemu ekbi yakât nângâm Yesu yuwu sâm âikuwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimaineâmâ yuwu sâmai. “Anitâne tihitnenne otbe sâm hoŋ bawa âlâ hângângumu gewuap yamâ Eleane yâhâpne tetewuap yan kulet sâm mâtâp mewangiŋuwap.” Yawu sâmai. Yamâ girawuhât sâmai?”

¹²⁻¹³ Sânetâ sâop. “Yamâ bulâŋanâk yai. Elea yâhâpne tetewuawân yai yakât mâtâp mewangiŋuwap. Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângânet. Emelâk Anitâne poropete den ekyongomu kulemgowi yakât topne yuwu tap. Anitâne tihitnenne otbe sâm hoŋ bawa

âlâ hânġângumu gewuap yamâ Yura ambolipñaŋe mem âlâlâ tuhum betġuŋetâ sâtġum mumbuap. Den yawu tap yakât topŋe girawu tap? Yakât yuwu sâmunne nânġâŋet. Elea yamâ emelâk manop. Yâhâ Elea manop yakât dopŋeâk lok âlâŋe tetem manmu ekbi yamâ yeŋġât papatolipyeŋaŋe nânġâm hilipġum eŋatyeneâk otmâ mem âlâlâ tuhuwi. Mem âlâlâ tuhuwi yan emelâk den kulemġuwi yakât bonŋe teteop.” Yawu sâmu ekyongop.

*Yesuhât hoŋ bawalipñaŋe weke bâleŋe watne sâmu hâum pâpġuwi.
(Mataio 17:14-21 Luka 9:37-43)*

¹⁴ Mâtâwân ġem tatŋetâ yan lohimbi dondâŋe lok âlâhât nanŋe nengâlen dâim takanġetâ tâŋune sâmu hâum pâpġum pilâwin. Hâum pâpġum pilâmunŋe yanâk Mosehât ġirem den kâsikum ningiminiwi nombotñaŋe sennenġan ġeŋetâ sahaŋġim kinmunŋe bukulipnenŋe pumŋehembâ ġem peneningiwi.

¹⁵ Peneningġetâmâ lohimbi yaŋe Yesu ekŋetâ tepyeŋe yahatmu yâkâlen ba herone otbaŋġiwi.

¹⁶ Herone otbaŋġiŋetâ Yesuŋe yuwu sâmu âinongop. “Yeŋe Mosehât ġirem den kâsikum ningimai ya orop girawuhât den sahaŋġiai?”

¹⁷ Yawu sâmu âinongomu yanâk naom yakât âwâŋaŋe yuwu sâop. “Lok pato, hoŋ bawalipġaŋe tânnotġoŋet sâmu nanne yu dâim takan yakât topŋe yuwu.

¹⁸ Weke bâleŋaŋe nanne mânġâemu kopa manmâ ġamap. Yâhâ mânġâemap yan senŋe ġâwâŋ ġâwâŋ sâmu hânân ġe imu nekamŋe kâtiŋ sâmu lauŋe barak barak otmap. Yawuhât hoŋ bawalipġe yuŋe weke bâleŋe yu watŋet sâmu dâim taka ekyongomune hâum pâpġum pilai.” Yawu sâop.

¹⁹ Yawu sâmu Yesuŋe ya nânġâmu ki ârândâŋ otmu olelem nenekmâ yuwu eknongop. “Yen orop sâp kâlep manmâ ġam. Yamâ wongât biwi nânġân nânġânyeŋaŋe ki tânngowuap nanġai? Yawu nânġâm biwiyenŋaŋe nâhâlen tiŋâk ki kepeiai yakât nânġâm biwine ġiap. Yawu ġârâmâ pilâyekmâ yâhâwom yan girawu mannomai?” Yawu sâmu eknongom âwâŋe ekumu nanŋe dâim ġaop.

²⁰ Naom ya dâim ġamu weke bâleŋaŋe Yesu ekmâ mânġâemu senŋe ġâwâŋ ġâwâŋ sâmu hânân ġe kârâŋ kârâŋ sâmu lauŋe barak barak otmu iop.

²¹ Yawu otmu Yesuŋe âwâŋe yuwu sâmu âikuop. “Umatŋe yu amâti tetewaŋġiop?”

Sâmu sâop. Lepatŋambâek tetewaŋġimu yuwu otmâ ġamap.

²² Weke bâleŋaŋe sâpŋanâk mem mânġâemu toen ġe hanahomap. Me senŋe ġâwâŋ ġâwâŋ sâmu kâlâwân kioŋmap. Yawu otmap yan bâsok hiliwahomap. Yawu ġârâmâ tepġe nânġânitġim tânnotġowuatġât dop tap me bia?” Yawu sâop.

²³ Sâmu sâop. “ġâŋe wongât biwi yâhâp otmâ den yu âinohoat? Yakât yuwu sâmunne nânġâ. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen biwi nânġân nânġânyeŋaŋe kepeimaiŋe yu me ya otnehât nânġâmai yamâ tânyongomune ârândâŋ otmap.” Yawu sâop.

²⁴ Sâmu sâop. “Den yat yu nânġâmunne bulâŋe otmâ biwinanŋe ġâhâlen kepeiwe sâmu oan. Yamâ ġikak nânġânihirâ den yat yukât bulâŋe tetenihiâġât nanġan.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu lohimbi dondâŋe taka hawam mewam tuhuwihât Yesuŋe weke bâleŋe yuwu sâmu ekuop. “Weke bâleŋe, yuwu sâmunne nânġâ. ġâŋe naom yu mânġâerâ kopa manmâ ġap yâkâlebâ ġaiakmâ ba âlâengen ari man. Yâhâŋe ki âwurem taka mânġâewuat.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sâmu weke bâleŋaŋe mânġâem hu halak tuhum kârônbaŋġim yâkâlebâ ġaiakmâ arimu derep kum iop. Derep kum imu lohimbi ġotŋan kinbiŋe yuwu sâwi. “Bâe, yu hiliwahoap yukâ.”

²⁷ Yawu sâŋetâ Yesuŋe bâtŋan mem yahatmâ kinop.

²⁸ Yahatmâ kinmu lohimbi ya pilâyekmâ emelan yâhâ tatbin yan yuwu sâmu Yesu âikuwin. “Yu topŋe girawuhât nenŋe weke bâleŋe watne sâmu hâum pâpġuain?”

²⁹ Sâmunje sâop. “Yamâ weke bâleje watmune ariap yuâmâ kârikje bâleje. Yâhâ yeje watne sâm hâum pâpguai. Yawu gârâmâ weke bâleje yuwuya âlâ ekmâmâ anjoân biwiyenaje Anitâhâlen kepeim ulitgunomai yanâmâ watjetâ denyenje nângâm gaiakmâ ariwuap.” Yawu sâop.

Yesuje ikḡak mumbuap yakât sâop.

(Mataio 17:22-23 Luka 9:43-45)

³⁰⁻³¹ Yesuje den kâsikum ningiwe sâm otmâ menenekmu yok pilâm kapi ya pilâm Kapanaum kapiân arine sâm Galilaia hân yapâ ariwin. Mâtâwân ari tatmunje Yesu Anitâje hângângumu giop kasalipnaje sâp ki kâlep otmuâk kuḡetâ mum hilâm kalimbu hân kâlehen tatmâ mumuḡambâ yahatbuap yakât eknongop.

³² Eknongomu nângâmunje ki keterahop. Yakât otmâ yâhâpje âikune sâm otmunje umatje otmu pilâwin.

Huruḡ huruḡ manmâ yâhânom.

(Mataio 18:1-5 Luka 9:46-48)

³³⁻³⁴ Mâtâwân ari nengâlen gâtje âlâ me âlâje sâp patoen kunnenje pato otbuap yakât sâm pawarak guwarak otbin. Yakât sahaḡim ari Kapanaum kapi mewin.

Yâhâ Petorohât emelan yâhâ tatmunje Yesuje yuwu sâm âinongop. “Mâtâwân ya wongât sahaḡiai?” Yawu sâmu in den nângânâk tatbin.

³⁵ Yawu tatmunje yuwu sâm eknongop. “Yeḡambâ gâtje âlâ me âlâje kunyeje pato otne sâm otnomai yaje yeḡahât nângâjetâ gemu huruḡ huruḡ manmâ hoḡ bayinḡinomai. Hoḡ bayinḡim manbuap lok yawuyakât nângâmunje ârândâḡ oap.” Yawu sâop.

³⁶ Yawu sâm naom tipije âlâ gotnenḡan kinop ya mem yâkâlen hâum yuwu sâm eknongop.

³⁷ “Lohimbi âlâ me âlâje tem lâunihim naom tipije yuwuya buku otbaḡinomai. Lohimbi yaje otbaḡiain sâm yan nâ buku otnihinomai. Otmu nâ otnihaiain sâm awoḡne hângânohomu gewan yâk buku otbaḡinomai.” Yawu sâop.

Lohimbiḡe nengât ki nângâjetâ gemap yaje buku otninḡimai.

(Luka 9:49-50)

³⁸ Yawu sâmu Yoaneje yuwu sâm ekuop. “Lok pato, lok ondowân gâtje âlâje kutgan gohonmâ weke bâleje watyekmu gaiakmâ ariwi ya ekmâ nenje nângâm bâlewaḡim kuwaḡiwin.”

³⁹ Sâmu sâop. “Lok âlâ me âlâje kutnan nohonmâ kulân kulem âlâ menomai yaje yakât kakḡan ki sâm bâlenihinomai? Yakât otmâ lok yawuya ki kuyinḡinomai.

⁴⁰ Yakât yuwu sâmune nângâjet. Lohimbi nombotnaje nengât ki nângâjetâ gemap yaje nengât buku manmai. Biwinaje yawu naḡan.

⁴¹ Yeje biwi nângân nângânyenaje nâ hikunekmâ nâhât den lâum mannomai. Yanâmâ manjetâ lohimbi âlâ me âlâje manmanyenaje ekmâ nâhât hoḡ banihim mansai sâm, buku otyinḡim tânyongonomai yakât hâmeje hâmbâi menomai. Yawu.”

Otjetâ bâleâk sâm ki kendâyinginom.

(Mataio 18:6-9 Luka 17:1-2)

⁴² “Yawu gârâmâ nimnaom titipâ yengâlen hâum sâmune nângâjet. Lok âlâ me âlâje nimnaom titipâ nâhât pat manmai yu yengât mâtâp maḡuyinḡinomai. Yamâ hâmbâi matje umatje menomai.

⁴³⁻⁴⁴ Yakât torokatmâ sâwe. Bulâje hârenomaihât ki sâwe. Topje nângâjetgât yakât den âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâ bâtyenaje otmâ hilipgunomai. Yawu otmâ hilipḡetâ bâtyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyenaje hem kâlâwân arimapgât ya hârem pilânomai. Hemgât kâlâp yaje ki bok sâwuap. Yâhâ lok mum tâtuk sâmu nane gorewane nembuap yakât dopḡeâk hâhiwin pato nângâm yâhâmbisâi. Topje yuwuhât yan. Wuân me wuânje

lok âlâ me âlâ dâiyekmu otrjetâ bâlemu hem kâlâpgât pat otmaihât ya pilâm biwiyenê Anitâhâlen katnomai. Yawu otmâ manman kârikjenê menomai.

⁴⁵⁻⁴⁶ Torokatmâ âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâjenê yu me ya eknâlem kâiyenâjenê sururuk sâam ari otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgunomai yan kâiyenâhât tosa yakât otmâ umut biwiyenê hem kâlâwân arimapgât ya hârem pilânomai. Hemgât kâlâp yanê ki bok sâuwuap. Yâhâ lok mum tâtuk sâamu nane gorewanê nembuap yakât dopjenêk hâhiwin pato nângâm yâhâmbisâi.

⁴⁷ Otmu âlâen hâum sâwe. Yâhâ lok âlâ me âlâjenê senyenê nombot me nombot yanê yu me ya eknâlem otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgunomai yan senyenâhât tosa yakât otmâ umut biwiyenê hem kâlâpgât pat otmap sâam yakât âlâ gusuhutmâ pilânomai. Gusuhutmâ pilâm biwiyenê Anitâhâlen katmâ tem lâuwangim mannomai yamâ manman kârikjenê yingiwuap.

⁴⁸ Yawu gârâmâ hemgât kâlâp yanê ki bok sâuwuap. Yâhâ lok âlâ mum tâtuk sâamu nane gorewanê nembuap yakât dopjenêk hâhiwin pato nângâm yâhâmbisâi.

⁴⁹ Yâhâ hâhiwin ya ki pesuk sâyingiwuap.

⁵⁰ Yâhâ yengât topyenê teteâkgât den âlâen hâum sâamune nângânet. Nenâmâ kâtembe mem solân honmain yanâmâ sot ya nemunjenê launenjan memap. Dop yawuâk yenâmâ lohimbî yengât hohetyenjan mannomai yanâmâ manmanyenê eknjetâ heronê otbuap. Kâtembe yamâ ukenjenê. Yawu gârâmâ nenjenê heleen ki hikum ikaimunjenê yamâ pâlâmjenê otmap. Pâlâmjenê otbuap yamâ girawu otmunjenê yâhâpjenê ukenjenê otbuap. Yakât otmuâmâ yenê tem lâunihim buku orangim mannomai yanâmâ Anitâjenê yekmu ârândânjenê otbuap.” Yawu sâop.

10

Lokjenê imbijenê ki pilaknomai.

(Mataio 19:1-12 Luka 16:18)

¹ Yesunenê yawu sâam eknongomu yapâ yahatmâ ari Yoran to hâtikgum Yuraia hânângen ariwin. Arimunjenê lohimbî dondâjenê denjenê nângâne sâam takanjetâ emelâk den kâsikum yingiminiop yawuâk kâsikum yingiop.

² Den kâsikum yingim tatmu Parisaio nombotjenê taka “Den girawuyaen hâum sâamunjenê yan matjenê sâam tâpikgumu yanak den âiân katnom,” yawu nângâm yanak yuwu sâam âikuwi. “Mâtâp girawuya tap? Lok âlâ me âlâjenê imbilipyenê pilâyeknomaihât mâtâp âlâ tap me bia?” Yawu sâwi.

³ Sânetâ sâop. “Âinohoai yakât matjenê nâku âiyongomune sânet. Den yai yakât emelâk Mosenê girem den kulemguop ya sânetâ nângâwe.”

⁴ Sâamu sâwi. “Mosenê girem den âlâ yuwu kulemguop. “Lok âlâ me âlâjenê imbijenê pilâwe sâam âlepjenê pilakdomawot yakât topjenê kulemgum wanmu miakmu watmu ariwuap.” Mosenê ya otnomgât âlepjenê sâop.” Yawu sâwi.

⁵ Yawu sânetâ Mosenê den kulemguop yakât Yesunenê yuwu ekyongop. “Tâmbâlipyenâjenê biwiyenê kârikjenê otmu yenâhâlâk nângâm manminiwi. Yakât otmâmâ Mosenê kuyingiwêhât otmâ ki kulemguop.

⁶ Gârâmâ kândikum emelâk Anitâjenê hân himbim kândikyotgop yan lohimbî yâhâp ya katyelehop.

⁷⁻⁸ Katyelekmâ den yuwu sâam ekyotgop. “Lok âlâ me âlâjenê âwâjenê mâmâjenê pilâyelekmâ imbiânit mandomawot.” Den yawu tap. Yawu gârâmâ orowâk manmâ biwi nângân nângânyetjenê konohâk otbuap. Yakât otmâ ki hionakmâ ikniâk ikniâk otdomawot.

⁹ Anitâjenê menduhuyelekmu konohâk olowot. Yakât otmâ lok âlâ me âlâjenê ki hionyeleknomai.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâam ekyongomu arinetâ emelan yâhâ den sâop yakât sâam âikuwin.

11 Âikumunje yuwu sâop. Lok âlâ me âlâje imbiye yakât hâkâñ otmâ pilâm imbi ondop membuap. Yamâ lok yañe tosa umatje membuap.

12 Otmu imbi âlâ me âlâje lokje pilâm lok ondop membuap ya gurâ yawuâk tosa umatje membuap.” Yawu sâop.

Yesuje nan baralipyene lukuleyehop.

(Mataio 19:13-15 Luka 18:15-17)

13-14 Hilâm âlâen lohimbi nombotjañe nan baralipyene meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesuje kunyenjan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otjetâ nenje yekmunje ki ârândâñ otmu kuyiñgiwin. Kuyiñgimunje Yesuje nenekmu ki ârândâñ otmu yuwu sâm eknongop. “Kâmbukje, ki kuyiñgiñet. Anitâje nimnaom titipâ me gin mandu yengât tihityene otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen gañet.

15 Yakât sâmune nâñgâñet. Nimnaom titipâje Anitâhât den nâñgâm in yawu yâkâlen biwiyenjañe kepeimai. Yâhâ oai yakât dopñeâk âwâ mâmâlipyenjañe otnomai yamâ Anitâje meyekbuap.”

16 Yawu eknongom nimnaom titipâ ya âlâku ikñeâk ikñeâk lâuyekmâ kunyenjan mem Anitâje lukuleyehâkgât ulitguop.

Lok iri sikumyene pato tatyñgiop yâk yengât topyene.

(Mataio 19:16-30 Luka 18:18-30)

17 Otmu kâlâwahom arine sâm otmunje lok âlâ sururuk sâm taka yuwu sâm âikuop. “Bawapi, manman koko salek amboñe mansat. Yakât otmâ sârâ nâñgâwe. Nâje girawu otmune ârândâñ otmu Anitâje manman kârikjahât pat kunihiwuap?”

18 Sâmu sâop. “Wongât nâhât “Manman koko salek amboñe” yat? Anitâ konohâk manman koko salek amboñe tatmap.

19 Yakât otmâ gâñe âinohoat yakât matje yuwu sâmune nâñgâ. Anitâje girem den Mose ekumu kulemguat ya sâlikum nâñgâmat me bia? Ya yuwu tap. Gâ lok nombotje ki yongorâ munomai. Otmu buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Kombo ki meyiñgiwuat. Hakyenjan ki sâwuat. Den perâk ki sâm kâityongowuat. Âwâ mâmâhe yetgât lauyetje lâum amutyetjan manbuat.”

20 Sâmu sâop. “Bawapi. Girem den sâm arat yuâmâ ñañanambâek lâum manmâ gaman.” Yawu sâop.

21 Sâmu sâop. “Yuwu otbuat. Senje âlâlâ pato tatgihiap ya kâsikum buku nombotje umburuk mansai ya yiñgiwuat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu iri sikum me senje âlâlâ dondâ tatbañgiop yakât nâñgâmu biwiñe umatje otmu hâmeñe bâleop. Yawu otmâ yañak pilâm âlâengen ba ariop.

23 Ba arimu nengu kapi ya pilâm mâtâwân ari tatmâ Yesuje engatje kakñambâ olelem nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Lok iri sikum pato tatyñgiapñeâmâ Anitâhâlen biwiyenjañe kepeim tem lâuwangine sâm otjetâ hâi hâiñe otmap.” Yawu sâop.

24-25 Yawu sâmu nâñgâmunje ki keterakmu yakât den âlâen torokatmâ yuwu sâm eknongop. “Bukulipne, yuwu sâmune nâñgâñet. Pusiñe seloñ watmu pin pinñan arimu yan watmâ ba membe sâm hâum pâpgumap. Yakât dopñeâk lohimbi iri sikumyene pato tatyñgiapñe Anitâje tihityene olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otjetâ hâi hâiñe otbuap. Lohimbi nombotje iri sikum pato tatyñgimap yañe yehâhâlâk nâñgâmai. Lohimbi yawuyenjañe Anitâhâlen biwiyene katnomaihât nâñgâñetâ umatje otmap.” Yawu sâop.

26 Yawu sâmu nâñgâmunje sâtñe otmu yuwu sâm âikuwin. “Lohimbi girawu yañe otjetâ ârândâñ otmu Anitâje manman kârikjahât pat kuyiñgiwuap?”

27 Yawu sâmunje Yesuje sennenje topñanâk ekmâ yuwu sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm logât nâñgân nâñgân watmâ arinomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ Anitâhât topñe âlâ tap. Yakât otmâ yene yu me ya otne sâm yâkât nâñgân nâñgân watmâ

otnomaihât dop tap. Yâkne konok manman kârikne ya yingimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Bâe, nenâmâ senne âlâlâ kerek betbangim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakŋan manmâ gain.” Yawu sâop.

²⁹ Sâmu sâop. “Lohimbiŋe nâhâlen biwiyene katŋetgât lok âlâ me âlâne nâhât den lohimbi ekyongomaine âwâ mâmâlipyene, me imi garilipyene, me nan baralipyene, me hep torehenlipyene, me senne âlâlâ siminne tatyinŋiap ya kerek pilâm nâhât komolân torokatnomai.

³⁰ Yawu otmâ nâhât komolân torokatmâ mannomai yan lohimbi bâleŋeŋe yekŋetâ bâlemu mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin nâŋgânomai. Yawu otmâ nâhât lohimbi orop biwi konohâk hikuakmâ mannomai yanâmâ emelâk hep torehenlipyene orop herone otminiwi ya wangim herone pato kakŋan mannomai. Otmu hâmbâi Anitâne meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.

³¹ Otmu lohimbi nombotŋeŋe yeŋahâlâk nâŋgâŋetâ yahatmap yamâ Anitâne ki meyekbuap. Yâhâ nombotŋeŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ gemu huruŋ huruŋ manmai ya Anitâne meyekmâ ikŋan torokatyekbuap.” Yawu sâop.

Yesu ikŋak mumbuap yakât âlâkuâk ekyongop.

(Mataio 20:17-19 Luka 18:31-34)

³² Yesuŋe yawu sâmu eknongomu yapâ yahatmâ Yerusalem kapiâŋen yâhâwin. Mâtâwân yâhâm tatmâ umatŋe âlâlâ yâkâlen tetewuap yakât topŋe yuwu sâmu eknongop.

³³ “Yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yiwereŋe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunŋe lok âlâne nâŋgâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeŋgât bâtyeŋan katnekbup. Bâtyeŋan katnekmu den âiân katnekmâ mumbomgât den sâmu hârenihinomai.

³⁴ Den sâmu hârenihim Roma lok yeŋgâlen katneŋetâ yâkne yuwu otnihinomai. Sennan gem tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin pato nâŋgâwom. Otmu benŋe howanân nohoŋetâ mumbom. Mumune hannohoŋetâ yan hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakŋan mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâmu eknongop. Yawu sâmu eknongomu Yerusalem yâhânom yakât nâŋgâmunŋe biwinenŋe umatŋe otmu nâŋgâm ketet otbin.

Bukulipnenŋe yâk yeŋgât hon bayinŋinom.

(Mataio 20:20-28)

³⁵ Otmu sâp yan Yewerihât nanyâhâtŋe, Yakowo yet Yoaneŋe, Yesuhâlen ba yuwu sâmu âikuowot. “Bawapi, netŋe yu me yakât naŋgait ya sâmutŋe âlepŋe otnitgiwuatgât dop me bia?”

³⁶ Ekumutâ sâop. “Yetŋe biwiyetŋeŋe girawu naŋgawot ya sâmutâ nâŋgâwe.”

³⁷ Sâmu sâowot. “Sâp patoen gâŋe lohimbi kerek tihitnenŋe otdâ herone nâŋgâhihim mepaeheknom. Yanâmâ nâŋgânitgirâ orowâk tatmâ tângohomutŋe lohimbi kunlipyene mannomgât naŋgait.”

³⁸ Sâmutâ sâop. “Yakât topŋe ki nâŋgâm denâk sâmu yawot. Umatŋe âlâlâ tetenihimu hâhiwin nâŋgâwom yawuâk nâŋgâromawot me? Otmu hâhiwin kakŋan katneŋetâ sât gum mumbom yakât dopŋeâk sât gum mundomawot me?”

³⁹ Sâmu sâowot. “Ya âlepŋe yat. Umatŋe nâŋgâwualân net gurâ yawuâk nâŋgâromgât naŋgait.”

Sâmutâ sâop. “Bonŋanâk yawot. Umatŋe âlâlâ tetenihiwuawân hâhiwin nâŋgâm sât gum mumbom ya yet gurâ yawuâk nâŋgâm mundomawot.

⁴⁰ Yakât sâwe. Lok âlâ me âlâne tânnohoŋetâ kunlipyene mannom yakât Anitâ ikŋahâk nâŋgâmu tap.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâmu ekyotgomu yakât den pat nâŋgâmunŋe bâlemu Yakowo yet Yoane yetgât nâŋgâm bâleyitgiwin.

⁴² Nângâm bâleyitgiwin yakât Yesuñe nângâmu bâlemu den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok papatolipyenane nângâmai ðopñan lohimbi galemyongoneta yâk yengât amutyenjan manmâ hâhiwin kakñan manmai.

⁴³⁻⁴⁵ Yeñeâmâ papatolipyenane otyingimai yawu ki otnomai. Nâhât den lâum man-saiñe nâhât hon bam gam nâ tânohonetgât ki gewan. Nâñeâmâ lohimbi hon bayiñgim sârereyekmâ kinmune nohoneta mumbom. Mum yan tosayeñe pilâyingiwom. Yawu otbomgât awonñane âi sâm nihim hânghânnohomu gewan. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâne bukulipyenane nângâyinyinetâ yahalâkgât meneta huruñ huruñ otmu yâk yengât amutyenjan mannomai. Otmu yengâlen gâtñe âlâ me âlâne Anitâne nenekmu ârândân olâkgât nângâm yawuâk bukulipyene yengât hon bayiñginomai. Yawu.” Yawu sâop.

Yesuñe lok senñe bok sâsâne hengenjuop.

(Mataio 20:29-34 Luka 18:35-43)

⁴⁶ Yawu sâm eknongomu Yeriko kapi mewin. Otmu kapi ya pilâm yâhâmunñe lohimbi dondâne betnenñan watnenekbi. Arimunñe lok âlâ senñe bok sâsâne, kutñe Batimaio sâm, yamâ Timaiio nanñe, mâtâp ginñan talop. Tatmâ senñe âlâlâhât umburuk otmâ yanak lohimbi mâtâwân bam ganeta ulityongom tatminiop.

⁴⁷ Ulityongom tatmu lohimbi yanñe “Yesu takap,” sâñeta nângâm yahatmâ halahuop. “Yesu, Dawitihât sen, gâñe nâhât wehe nângânihi.” Yawu sâop.

⁴⁸ Yawu sâmu lohimbi gotñan kinbi yanñe kuwanñiwi. Kuwanñinetâ witgum halahuop.

⁴⁹ Yesuñe ya nângâm mâtâwân kinmâ “Ekuñeta gaek,” sâm lohimbi ya ekyongop. Ekyongomu senñe bok sâsâne ya yuwu sâm ekuwi. “Gâhât yap. Yakât otmâ yahatmâ yâkâlen yâhâ.”

⁵⁰ Yawu sâñeta nângâm in yawu yahatmu dâim yâkâlen bawi.

⁵¹ Dâim yâkâlen baneta yuwu sâm âikuop. “Girawu otgihiwehât nanjat?”

Sâmu sâop. “Bawapi, sârâ senne hâreakmu ekbehât nanjan.”

⁵² Sâmu sâop. “Gâñe nâhâlen biwihe hikuat. Yakât otmâ den yat ya bulâne tetehihiâk.” Yawu sâmu yan senñe hâreakmu ekmâ Yesu betñan sâop.

11

Yesuñe Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mataio 21:1-11 Luka 19:28-40 Yoane 12:12-19)

¹ Otmu yapâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotñan kapi yâhâp kutyetñe Betepahe otmu Betani sâm, ya Oliwa pumñan tap yan yâhâwin. Yan yâhâ Yesuñe hon bawayâhâtñe yâhâp yuwu sâm hânghânyotgop.

² “Kapi tipine ewapâ tap yan dongi nanñe âlâ hikum katñeta kinsap ya lok ki kakñan tatmai ya holañmâ mem geromawot.

³ Holañmutâ lok âlâne yuwu mon sâm âiyotgowuap. “Yet wongât taka yu holañsawot?” Yawu sâmuâmâ yuwu sâm ekuromawot. “Yiwereneñe âi teteap. Yakât otmâ patonetñane yu mendehât hânghânnotgomu takait. Mem arimutñeâmâ âi ya tuhum pesuk pilâmuâmâ mem âwurem takarom.” Yawu sâm ekuromawot.”

⁴ Yesuñe yawu sâm hânghânyotgomu yâhâ dongi nanñe ya emet âlâ hawiñan hikum katbi ya holañowot.

⁵ Holañmâ kinmutâ lok yan kinbiñe yelekmâ yuwu sâm âiyotgowi. “Bâe. Yet âlâne sâmu yu holañde sâm oawot?”

⁶ Yawu sâm âiyotgoneta yâku Yesuñe den ekyotgop yawuâk yawuâk sâm ekyongowot.

⁷ Ekyongomutâ nângâyitgineta holañmâ mem giowot. Mem gemutâ nenñe hâk katipñe kâlep katbin ya holañmâ lotohom kakñan katbin. Katmunñe kakñan yâhâ talop. Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

⁸ Yâhâmunje lohimbi dondâ hâruhuakbiye Yesuhât nângânetâ yahatmu yeje sângum kâkâlep ya holaŋmâ mâtâp tete lingatmâ ariwi. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ âliwahap esenne hârem yaŋe lingatmâ ariwi. Lingatmâ ariŋetâ dongi yaŋe ya kakŋan tâlim tâlim ariop.

⁹ Otmu lohimbi kiŋgitŋe orowâk hâruhuakbiye yuwu sâŋ mepaewi. “Gâmâ tâmbânenŋe Dawiti sen. Gike ombeheâk ki takat.

¹⁰ Anitâŋe âi sâŋ gihiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Tâmbânenŋe Dawitiŋe olop yakât dopŋeâk galemnongowe sâŋ otmâ takat. Yakât nângâm herone otgihim mepaheksain.” Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sânetâ yapâ Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâmunje Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâop. Opon kâmbukŋan yâhâ senŋe âlâlâ mem aŋgi guŋgi otbi ya in yekmâ purik sâŋ giop. Otmu emetsenŋe potok sâwe sâŋ otmu yakât otmâ menenekmu ya pilâm Betani kapiân âwurem ge iwin.

*Lakop sâwaŋgimu hâlâlâŋ sâŋ kinop.
(Mataio 21:18-19)*

¹² Yan im yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâp arim tatmunŋe Yesu po waŋgiop.

¹³ Po waŋgimu senŋe pilâm lakop âlâ mâtâp giŋŋan kinop ya ehop. Ya ekmâ kehetŋe mem nembom sâŋ gotŋan ariop. Ari eksan mâne esen yambuŋaŋak pato otmu kehetŋe ki kinop.

¹⁴ Yawu kinop yakât yuwu sâop. “Âo, yu kehetŋe ki kinsap. Yakât otmâ lakop yukât kehetŋe âlâ ki menomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nângâwin.

*Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâm watyehop.
(Mataio 21:12-17 Luka 19:45-48 Yoane 2:13-22)*

¹⁵ Yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâmunje Yesuŋe dongi kakŋambâ kionmu yaŋak opon kâmbukŋan yâhâwin. Yâhâm yan opon kâmbukŋe kâlehen lohimbi senŋe âlâlâ aŋgi guŋgi otmâ hâmeŋe hâukum kinbi ya yekbin. Yekmâ Yesuŋe nângâm bâleyiŋgim watyehop. Watyekmâ kakŋan tat tat, tewo, kembâ emetŋe tuhum ya kâlehen katŋetâ talop, senŋe âlâlâyeŋe mem purik pilâyiŋgimu tiok taok otmâ kinbi.

¹⁶ Watyekmu tiok taok otmâ kinŋetâ yan lohimbiŋe senŋe âlâlâyeŋe ya lâuakmâ ba nombot ga nombot otmâ yaehen kionmai sâŋ mâtâp maŋguyiŋgiop.

¹⁷ Mâtâp maŋguyiŋgim kinmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yu oai yukât emet inânŋan Anitâŋe poropete âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâmune nângânet. Yeŋe yukât kâlehen tatmâ lohimbi kâityongom hâmeŋe mem yahatmâ aŋgi guŋgi otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune aŋgim bero emetŋe yawuya oap.” Yawu sâŋ ekyongop.

¹⁸ Yakât otmuâmâ hotom uminiwi yengât lok kunlipeŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiŋe den sâop yakât nângânetâ bâlemu Yesu mem pâi emetŋan katne sâŋ otbi. Yamâ benŋe yuwu nângâwi. “Lohimbi sesengâlâkŋe Yesuhâlen torokatmâ mansai. Otmu yâkŋe den sâmap ya nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu nângâwaŋŋetâ yahatmap.” Yawu nângâm mem pâi emetŋan katne sâŋ nângânetâ umatŋe otmu pilâwi.

¹⁹ Yâhâ Yesuŋe yawu sâŋ ekyongomu nenŋe yahatmâ pilâyekmâ gem Betani kapiân ari iwin.

*Lakop âlâ kinop yakât Yesuŋe sâmu hâlâlâŋ sâop yakât topŋe
(Mataio 21:20-22)*

²⁰ Yan im yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâwân yâhâmunje Yesuŋe lakop yakât sâop yaŋe esenne mum hâlâlâŋ sâŋ kinop.

²¹ Yawu otmâ kinmu Petoroŋe ekmâ Yesuŋe lakop yakât sâop ya nângâmu tetemu yuwu sâm ekuop. “Bawapi, enda ek. Gâŋe oran lakop endakât sâon ya esenne mum hâlâlân sâm kinsap.”

²²⁻²³ Yawu sâmu enŋatŋe kakŋambâ olelem nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yeŋe yu me ya otne sâmmâ angoân biwi nângân nângânyeŋe Anitâhâlen kepeim ulitŋuŋetâ nângâyiŋgimu yanâmâ yakât bulâŋe tetemu eknomai. Yakât den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Yeŋe pumŋe yukât Anitâ yuwu mon sâm ulitŋunomai. “Pumŋe yuŋe huhuakmâ orotok sâm giâk,” yawu sâm biwi yâhâp ki otmâek ulitŋunomai otmuâmâ nângânomai yawuâk tetewuap.

²⁴ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâŋet. Yeŋe yu me ya Anitâŋe sâmu teteâkgât nângâm ulitŋunomai. Yanâmâ biwiyeŋe kepeim yuwu nângânomai. “Nenŋe Anitâhâlen biwinenŋe kepeim ulitŋumunŋe nângâningimap yakât dopŋan teteningiwuap. Yawu.

²⁵ Yakât torokatmâ sâmune nângâŋet. Anitâ ulitŋunomai yanâmâ lohimbi nombotŋeŋe yen mem bâleyekbi ya yeŋgât tosayeŋe pilâyiŋginomai. Yawu otnomai otmuâmâ Himbim Âwâyeŋeŋe yeŋgât tosa ya gurâ yawuâk pilâyiŋgiwuap.

²⁶ Yâhâ lohimbi nombotŋeŋe yen mem bâleyekbi yakât nângâm matŋe kâpekyiŋginomai. Yawu otnomai yanâmâ Himbim Âwâyeŋeŋe yen gurâ otŋetâ bâlem gap yakât matŋe kâpekyiŋgiwuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe âlâhât sâtŋât âi miop yakât ki ekyongop.

(Mataio 21:23-27 Luka 20:1-8)

²⁷ Yawu sâm yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâ opon kâmbukŋan yâhâwin. Yan yâhâmunŋe hotom uminiwi ya yeŋgât lok kunŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi, otmu Yura nengât papatolipnenŋe Yesuhâlen bam yuwu sâm âikuwi.

²⁸ “Gâŋe oran âlâhât sâtŋât otmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi watyehon?”

²⁹ Sâŋetâ sâop. “Yeŋe âinohoi gârâmâ nâku âiyongowe. Âiyongomune den matŋe kâpeknihiŋetâmâ nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât topŋe ekyongowom.

³⁰ Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Yoaneŋe âlâhât sâtŋât otmâ lohimbi toen katyehop? Anitâhât me ondop yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya tuhuop? Ya sâŋetâ nângâwe.” Yawu sâop.

³¹ Yawu sâmu matŋe kâpekbaŋgine sâm pâpgum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenŋe yuwu mon sânom. “Yoaneŋe âi miop yamâ Anitâŋe âi sâm waŋmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matŋe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehât den nângâŋetâ ki bulâŋe olop?” Yawu sâmu nenŋe matŋe girawu sâm kâpekbaŋginom? Anulaknom yakâ.

³² Otmu âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya miop.” Yawu sânom yamâ lohimbi dondâŋe “Yoaneŋe Anitâhât poropete manmâ yâkât sâtŋât âi mem manop,” yawu nângâmai yakâ. Yakât otmuâmâ nenŋe yawu sânom yanâmâ lohimbi kinsai yuŋe nângâm nongonomai yakâ.” Yawu nângâwi.

³³ Yawu nângâm yuwu sâm ekuwi. “Yoaneŋe âlâhât sâtŋât âi meminiop ya nen ki nanŋain.”

Sâŋetâ sâop. “Nâku yawuâk. Nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

12

Wain kalam amboŋahâlen hâum sâop.

(Mataio 21:33-46 Luka 20:9-19)

¹ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok pato âlâŋe wain kâmetŋet sâm nep lok meyeŋop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toŋe ya mem mendâreŋetâ gewuapgât waŋga hâwiwi. Otmu emetyeŋe tuhuwi. Âi ya tuhum tiŋ pilâŋetâ nep ya galemŋunomai sâm katyekmâ ikŋe âlâengen ari sâp kâlep manop.

² Arim sâp kâlep manmu wain kehetje ya puru pato kinmâ hululuŋ sâop. Yawu otmu ambonaje ikŋahât hâruhunihiŋet sâm hoŋ bawa âlâ yakembâek hâŋgângumu takaop.

³ Takamu wain galemje manbiŋe kum watŋetâ âwurem ariop.

⁴ Âwurem arimu yawuâk kalam ambonaje hoŋ bawa âlâ hâŋgângumu takaop. Hâŋgângumu takamu yâk gurâ yawuâk kum mem âlâlâ tuhuŋetâ âwurem ariop.

⁵ Yakât otmâ yawuâk kalam ambonaje hoŋ bawaŋe kalimbuŋe hâŋgângumu takamu kuŋetâ muop. Kuŋetâ mumu kalam ambonaje hoŋ bawalipŋe dondâhâlâk hâŋgânyongomu ariwi ya gurâ kerehâk yongonŋetâ muwi.

⁶ Aiop, kalam ambonaje biwiŋaje yuwu nâŋgâop. “Nine nanne ombe bisine hâŋgângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Biwiŋaje yawu nâŋgâm ikje nanŋe hâŋgângumu ariop.

⁷ Hâŋgângumu arimu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenŋe ikje nanŋaje takap. Âwâne mumu yan kalam yuâmâ yâkŋe ambokuwuap. Yakât otmâ kumunŋe muâk. Kumunŋe mumu yanâmâ kalam yuâmâ nengât otbuap.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sâm kum kekae topŋehen pilâŋetâ iop. Yawu.

⁹ Yawu otŋetâ kalam ambonaje taka girawu otbuap? Yâkŋe taka yongomu muŋetâ lok ondop meyekmâ kaweyenjan katyekmu kinnomai.

¹⁰ Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe hâŋgânnohomu gewan. Yakât poropete âlâŋe den yuwu kulemuop ya yeŋe ki mon sâlikum nâŋgâmai?

“Nep lokŋe emet tuhum nak âlâ ekŋetâ bâlemu mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânâŋgâmu kuhupin kârikŋe otmâ kinsap.

¹¹ Yâhâ emet tuhuwiŋe ekmâ yuwu nâŋgânomai. “Bâe, yuâmâ patoŋe nâŋgâmu teteap. Ekmunŋe sâtŋe oap.” Yawu nâŋgânomai.” Yawu kulemuop tap.

¹² Yesuŋe den âlâen hâum sâop yuŋe hotom uminiwi ya yeŋgât lok kunŋe otmu bukulipyenŋe yeŋgât topyenŋe miop. Yakât nâŋgâŋetâ biwiyenjan tâlimu Yesu mem pâi emetŋan katne sâm otbi. Yawu otbi yamâ lohimbi dondâ yan kinbiŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ yahalop. Yakât otmâ yâk yeŋgât nâŋgâm gorâyinŋimu pilâm gem ariwi.

Anitâhât pat sâm yu ya katmunŋe tatmap ya waŋnom.

(Mataio 22:15-22 Luka 20:20-26)

¹³ Otmu sâp yanâmâ Parisaioŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ gemu menduhuakmâ den yuwu sâm hikuwi. “Nenŋe den girawu yaen hâum Yesu âikumunŋe matŋe sâm tâpikguwuap? Matŋe sâm tâpikguwuap otmuâmâ Roma tembe lâu ekyongomunŋe mem pâi emetŋan katŋetâ tatbuap.” Yawu sâm den hikuwi. Yawu otmâ bukulipyenŋe nombotŋe otmu Herotgât âi lok nombotŋe Yesuhât topŋe ekŋetgât hâŋgânyongowi.

¹⁴ Hâŋgânyongonŋetâ Yesuhâlen taka yuwu sâm âikuwi. “Bawapi, gâhât topge nanŋain. Gâŋe den imbiâk ki sâmat. Den sâmat yamâ nâŋgâmunŋe bonŋeâk otmap. Otmu lohimbijŋe girawu nâŋgâhiihai yakât nâŋgâm ki gorâhiihimap. Gâŋe lok âlâhât nâŋgârâ yahatmu âlâhât nâŋgârâ gemu yawu ki otmat. Otmu manman girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap yakât den tâŋ tâŋâk eknongomat. Yakât otmâ wuân me wuân otnom yakât sârâ nâŋgâne. Roma lok âlâŋe kunnenŋe mansap, kutŋe Sisa sâm, yâhâmâ haoŋmâ ârândâŋ takesi waŋmain. Yawu gârâmâ yawuâk waŋmâ yâhânom me bia? Yakât gâŋe girawu nanŋat? Sârâ nâŋgâne.”

¹⁵ Yawu sâm âikuŋetâ biwiyenŋe ekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe nâhâitŋe sâm tâpikguwuap sâm âinohoi me? Yawu gârâmâ kât nanŋe âlâ mem nihiŋetâ ekbe.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu waŋetâ mem tiripyongom yuwu sâop. “Kât nanŋe yu ekŋet. Âlâhât towat kât nanŋe yuân tap? Me âlâhât kutŋe tap?”

Sâmu sâwi. “Roma lok patonenŋe, kutŋe Sisa sâm, yakâ.”

¹⁷ Sânetâ sâop. “Sisahât pat sâm yu ya katnetâ tap otmuâmâ yâk waɲnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâm katnetâ tatmâ yâk waɲnomai.” Yawu sâm ekyongomu nângânetâ sâtne otmu yahatmâ ariwi.

Anitâne mumuɲambâ mem yahatnenekbuap.

(Mataio 22:23-33 Luka 20:27-40)

¹⁸ Arijetâ bukulipyeɲe, kutyeɲe Sarukaio sâm, yaɲe tohowi. Yâkne yuwu nângâmai. “Anitâne mumuɲambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunne pesuk sâmap.” Yawu nângâmai. Yâkne yakât topne nângânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi.

¹⁹ “Bawapi, angoân Moseɲe den kulemgup ya yuwu tap.

“Lok âlâne imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu imiɲaɲe yâkât kambut ya galemgum yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseɲe yawu kulemgup tap. Yakât topne sâm eknongohât yuwu sâmunne nângâ.

²⁰ Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ angoân atayeɲe kunɲaɲe imbi memu imbiɲaɲe naom ki mewangimu inâk manmâ muop.

²¹ Mumu imiɲaɲe atañahât kambut ya mem manmâ yâku in muop. Otmu imiyetɲaɲe kambutyetɲe ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop.

²² Otmu imi ata ya hârokne kambutyeye yawuâk mem manmâ inâk muwi. Aiop, kambutyeye yâku yawuâk muop.

²³ Imi ata nombolân yâhâp ya kerekne imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâne mumuɲambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâne membuap. Yawu sâwi.

²⁴ Sânetâ sâop. “Anitâne poropetelipne otmu lok nombotne den ekyongomu kulemguwi yakât topne ki naɲgai. Otmu Anitâ ikne wâtne pato tatbaɲgiap yakât topne gurâ ki naɲgai. Yawu gârâmâ yeɲe nângâm hilipgum den yawu yai.

²⁵ Anitâne lohimbi mem yahatyekbuap yanâmâ himbimân Anitâhât aɲelolipɲaɲe ki miakmai ya yeɲgât dop otmâ ikɲiâk ikɲiâk mannomai.

²⁶ Yâhâ Anitâne mumuɲambâ mem yahatyekbuap yakât topne yuwu sâmune nângânet. Nak topɲan kâlâp semu laɲ laɲ sâop ya Moseɲe ekbe sâm gotɲan baop. Gotɲan bamu Anitâne yuwu sâm ekuop.

“Nâne Awaraham, otmu nanne Isaka, otmu sesene Yakop yâk yeɲgât kunyeɲe tatmâ gaman.” Yawu sâm ekumu kulemgup.

²⁷ Anitâne Mose den ekumu kulemgup yakât topneâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenne manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ gaɲetâ gaɲetâ benne nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenne yamâ Anitâ. Topne yawu tap. Yamâ yeɲe den ya nângânetâ keterakyiɲgimbâp.” Yawu sâop.

Mosehât girem den ya girawu yaɲe kun kunne oap?

(Mataio 22:34-40 Luka 10:25-28)

²⁸ Yesuɲe Sarukaio yeɲgât den yawu sâm purik pilâyɲgimu nângânetâ sâtne dop. Otmu Mosehât girem den kâsikum ningiopne den ya nângâmâmâ yahatmâ yuwu sâm âikuop. “Anitâne girem den Mose ekumu kulemgup yapâ gâtne girawu ya yakât nângârâ yahatsap.”

²⁹ Sâmu sâop. “Anitâne girem den Mose ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Isirae yen ekyongomune nângânet. Anitâ ambonenne pato yâk ikne konok tap.

³⁰ Yakât otmâ nenne yâkâlen biwi nângân nângânnenne kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yâkât lau konok lâum hoɲ bawangim yâhânom.”

³¹ Otmu den âlâmâ yuwu tap.

“Nenñahât naɲgaɲgimunne yahatmap yakât dopneâk bukulipnenne yeɲgât nângâmunne yahatbuap.”

Den yâhâp yan yunjeâmâ Anitâne den âlâlâ sâop ya hârohâk mem menduhuap.” Yawu sâop.

³² Sâmu sâop. “Bawapi, den bulâne sârâ nângâmune ârândân oap. Anitâ ikne konok kunnenne pato tatmap. Âlâ ki tap.

³³ Yakât otmâ nen biwi nângân nângânnenne yâkâlen kepeim tem lâuwanjim manmâ yâhânom. Yâhâ nennahât nanngangimunne yahatmap yakât dopneâk buku nombotne yengât nângâmune yahatbuap. Yawu gârâmâ Anitâne nângâningiâkgât nonin bulimakao me âlâlâ ya gâim hotom umain. Yawu otmâ den yâhâp yat yu lonngâem hotom umunne yakât Anitâne nângâmu dondâ bâlemap.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâmu Yesune nângâmu ârândân otmu yuwu sâmu ekuop. “Gâne Anitâhât topne tipne nanjat. Yakât otmâ biwihanne yâkâlen kepeim manbuat otmuâmâ tihitge otmâ manman kârikjahât pat kuhihuwap.” Yawu sâop.

Yawu sâmu nângânetâ âlâ kândâkdâ dop. Otmu sâp yapâek Parisaio, Sarukaio otmu bukulipyenane Yesune den sâmu tâpikguâkgât ki âikuwi.

Anitâne hângângumu gewuap yakât Yesu âikuwi.

(Mataio 22:41-46 Luka 20:41-44)

³⁵ Yesune den matne yawu purik pilâwanjim yuwu sâmu Parisaio âiyongop. “Yengâlen gâtne Mosehât girem den kâsikum yingim yuwu sâmai. “Anitâne hângângumu ge tihitnenne otbuap yamâ Dawitihât senâmbâ tetewuap.” yawu sâmai. Den yawu tap yamâ nângâmune bulâne oap. Yamâ yeje yakât topne pâpgum mansai. Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet.

³⁶ Emelâk Wâtgât mâmânahât Heakne tâmbânenne Dawiti biwihan kionmu yuwu sâop.

“Anitâne nâhât patone yuwu sâmu ekuop. “Gâne nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

³⁷ Den yakât yuwu sâwe. Anitâne hângângumu gewuap yakât Dawitine yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yeneâmâ “Yâkne hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitine den sâop ya orop ki lâuaksawot. Yakât nângâmune keterahâkgât yeje eknohojetâ nângâwe.” Yawu sâop. Yawu sâmu âiyongomu matne sâne sâmu hâmu pâpgum pilâwi.

Parisaione orotmeme otbi yawu ki otnom.

(Mataio 23:1-36 Luka 11:37-54 Luka 20:45-47)

Hâmu pâpgum pilâmu arinetâ lohimbi nombotne yâkât den nângânetâ âilongo olop.

³⁸ Yawu otmâ den kâsikum yingim yuwu sâop. “Lohimbi nombotne neneknetâ yahalâkgât Mosehât girem den kâsikum yingimainne sângumyene kâkâlep mânunakmai yan holu holu sâmu yâhâmu gemai.

³⁹ Otmu yenehât nângânetâ yahatmu miti emetnan me lohimbi senyen ewanâk tatnehât nângâmai.

⁴⁰ Yawu otmâ imbi kambut emetyenambâ watyekmâ senne âlâlâyene kombo meyingimai. Yawu otmâ topyene kurihiakmâ lohimbi senyen kinmâ oain sâmu oain sâmu Anitâ mepaem den kâlep huhumai. Yawu otmai yakât hâmbâi Anitâne matne amoknan yingimu menomai. Yâk yengât topyene yawu tap yakât otmâ yâkne biwiyenan kionmahât biwiyene galemahom mannomai.”

Imbi kambut âlâne nanne kuriñ kuriñ yâhâp kalop.

(Luka 21:1-4)

⁴¹ Yawu sâmu ekyongomu nenne peren pilâmu ba tewetsenne kondoân katmai yakât gotnan kinbin. Kinmunne lok iri sikum pato tatyngiop dondâhâlâkne yâhâ tewetsenne mem kondoân katbi.

⁴² Yawu katnetâmâ imbi kambut âlâ senne âlâlâhât umburuk otmâ manopne nanne kuriñ kuriñ yâhâp mem yâhâ kalop.

43-44 Yesuñe ya yekmâ eknongomu nenñe gotñan bamunñe yuwu sâñ eknongop. “Lok iri sikumyenñe pato tatyinñiapñe tewetsenñe nombotñeâk katsai. Yâhâ imbi kambut yuñeâmâ nanñe kuriñ kuriñ yâhâp kârikñe tatbangimap ya bânñe katsap. Yakât otmâ Anitânñe imbi kambut yu ekmû âilonño oap. Yâhâ lok iri sikumyenñe oropñe tewetsenñe nombotñeâk katsai ya yekmu ki dopñan oap. Yawu.” Yawu sâop.

13

Kasalipyenñe taka opon kâmbukñe huhum iton galan menomai yakât Yesuñe sâop.
(Mataio 24:1-2 Luka 21:5-6)

¹ Yawu sâñ tij pilâmu opon kâmbukñambâ kionñmâ yaehen gewin. Yaehen ge kambe-nenñe kakñambâ olelem opon kâmbukñe ekmunñe âilonño olop. Yawu otmu bukunenñe âlânñe yuwu sâñ Yesu ekuop. “Pato, yu nânğâ. Opon kâmbukñe pato nandoronñe yu ekmunñe senñe âlâlâ kârikñanak tuhuwi yanñe âilonño lonño oap. Yakât gânñe ekdâ girawu oap?” Yawu sâop.

² Sâmu sâop. “Opon kâmbukñe yu ekñetâ âilonño lonño oap yuâmâ hâmbâi kasalipyenñe taka huhum iton galan mem senñe âlâlâ kâlehen tap yu mem ihilâk mahilâk tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatñe topñe topñe teteyinñiwuap yakât Yesuñe sâop.
(Mataio 24:3-14 Luka 21:7-19)

³ Yawu sâñ eknongomu ya pilâm pumñe âlâ, kutñe Oliwa sâñ, yan gem yâhâwin. Yan yâhâ tatmâ opon kâmbukñe yamâ turembe nombotgen kinsap gârâmâ ya ekmâ yakât den alahuwin.

⁴ Den alahum pilâm Petoro, Yakowo, Yoane otmu Anderea yâkñe Yesu orop peren pilâm ba kinmâ yuwu sâñ âikuwi. “Gânñe opon kâmbukñahât den eknongoat yakât bonñe sâp girawuân tetewuap? Otmu tetewe sâñ otbuap yan wuân kulem tetemu ekmâ nânğamunñe keterakningiwuap?” Yawu sâñ âikuwi.

⁵⁻⁶ Sâñetâ sâop. “Lok nombotñanñe taka den perâkñe yuwu sâñ kâityongonomai. “Nâmâ Anitânñe hânğânnohomu ge mansan.” Yawu sâñetâ lohimbî dondânñe denyenñe nânğânñetâ bulânñe otmu yâk yenğâlen torokatnomai. Yakât otmâ engatyenñan genñetâ loholemâihât biwiyenñe galemğum mannomai.

⁷ Otmu sâp yan kapam gotyenñan me kâlepñehen, me wosapâ wosapâ tetewuap yakât nânğâm ki gorâyinñiwuap. Yawu tetemu yanâmâ “Anitânñe emelâk sâñ kalop yakât bulânñe teteap,” yawu nânğânñomai. Otmu kapam topñe topñe tetemu yan yenñe nâhâitñe “Getek âwurem gewomap,” yawu ki nânğânñomai.

⁸ Anğân lohimbî hânñan kulemñan mansai dondâhâlâkñe kasa oranğim ahonomai. Otmu mososon hânñan kulemñan mososon awawî guwawî membuap. Otmu po pato tetewuap. Yawu tetemu umatñe topñe topñe teteyinñiwuap yakât den âlâen hâum sâmunne nânğânñet. Imbilipyenñe naom mene sâñ otmai yan naomñe hâliliakmâ tatmu hâhiwin kakñan kinmai. Yawu otmâ naom ya kionñmu yanâmâ hâkyenñe sânduk sâmap. Yakât dopñeâk umatñe topñe topñe teteyinñiwuap yakât kakñanâmâ âwurem gewom.

⁹ Yenñe galem tij tij oranğim mannomai. Mitihât kasanñe nâhât den pat âlepñe nânğânñetâ gemu bet pilâm yen hakyenñan sâñ den âiân katyeknomai. Otmu yenñe miti emetñan yâhâ nâhât den pat sâñ ekyongonñetâ nânğânñetâ ki bulânñe otmu yongom mem âlâlâ tuhuyeknomai. Mem âlâlâ tuhuyekmâ yan meyekmâ lok kunlipyenñe den sâñ hâreyinñiñetgât yâk yenğât senyenñan katyekñetâ kinnomai. Yâk yenğât senyenñan kinmâ nâhât den pat âlepñe sâñ tetem ekyongonomai.

¹⁰ Nâhât den pat yu lohimbî hânñan kulemñan manmainñe nânğânñetgât yenñe mem sâliwahom ari ekyongonomai ya Anitânñe sâñ kalop.

¹¹ Otmu ekyongonñetâ lok nombotñanñe den ya nânğânñetâ ki bulânñe otmu yen meyekmâ den âiân katyekmâ âi pâi tuhuyeknomai. Yawu otyinñiñetâ “Den mâtâpñe girawu watmâ

sâm ekyongomunje nângânetâ keterakyinjiwuap,” yawu nângâm ki gorâyinjiwuap. Sâp yanâmâ Awoŋnenŋaŋe iŋŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge den âlâlâ nângân nângânyenŋan katmu nâhât den pat âlepŋe sâp kusânâmâ ekyongonomai.

¹² Otmu sâp yan umatŋe topŋe topŋe teteyinjiwuap yakât yuwu sâmune nângânet. Imi ata yenahâk ahom hionaknomai. Yawu otmâ dâiakmâ lok kunlipyenŋe yengâlen ari den âiân karaknomai. Yawu oranŋinetâ kunlipyenŋe mem âlâlâ tuhuyekmâ yongonjetâ munomai. Otmu âwâ nan yâkŋe gurâ yawuâk oranŋinetâ yongonjetâ munomai.

¹³ Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Yeŋe nâ orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yakât otmâ nâ mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin nângâman yakât dopŋeâk yen gurâ hâhiwin yinŋinomai. Hâhiwin yinŋinetâ yanâmâ hâkyenŋe ki biuk sâwuap. Yeŋe kârihem kinmâ ki betnohonomai yanâmâ Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.” Yawu sâop.

*Yerusalem kapi itit kiom tuhunjetâ kâwurumŋaŋak kinbuap.
(Mataio 24:15-28 Luka 21:20-24)*

¹⁴ Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Emelâk emet inânŋan poropete âlâŋe den yuwu kulemguop.

“Kasalipyenŋe opon kâmbukŋan yâhâm orotmeme bâlenŋe topŋe topŋe otnomai. Yawu otŋetâ yekmâ Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipŋaŋe pilâm iton galaŋ otmâ hewukŋehen ari misiŋguraknomai.” Yawu kulemguop.

Den kulemguop yu biwiyenŋan katmâ nângâm mannomai. Yawu mannomai gârâmâ kasalipyenŋe otŋetâ bâlewuap ya ekmâ yawuya otmâ yan hilipyongomaihât yahatmâ iton galaŋ otmâ hewukŋehen ari misiŋguraknomai.

¹⁵ Otmu Yerusalem kapi ambolipŋaŋe gurâ yawuâk sururuk sâp ari misiŋguraknomai. Yawu otmâ emetyenŋan âwurem ari itâ parenŋe miakne sâp yakât ki nângânomai.

¹⁶ Otmu lohimbî nep tuhuakmâ mannomainŋe âwurem taka emetyenŋan iri sikumyene miaknehât ki nângânomai. Yekmâ yapâek hewukŋehen ari misiŋguraknomai.

¹⁷ Sâp yanâmâ imbi tepdâ umat karat mannomai otmu ŋaŋa hewâk hewâhâk mem hikakmâ manŋetâ wâtyenŋe ki tiŋ tiŋ sâwuap yaŋe hiliwahomaihât yeŋe Anitâ ulitgunomai.

¹⁸ Otmu kasalipyenŋe to yambu sâpŋan takamai sâp Anitâ yawuâk ulitgunomai.

¹⁹ Kasalipyenŋe takanomai yanâmâ umatŋe pato nandorŋe kakyeŋan yâhâwuap. Kândikum Anitâŋe lohimbî katyelehop yapâek umatŋe yan yuwuya âlâ ki teteop. Yawu gârâmâ umatŋe kakyeŋan yâhâwuap yukât kakŋan yuwuya âlâ ki tetewuap.

²⁰ Anitâŋe iŋŋe lohimbilipŋe kerek hiliwahom metemaihât sâp ya mem tâlâwâk tuhuwuapgât sâp kalop. Yâhâ ki sâp kalop mâne lohimbî hârok muŋetâ hâmeyeŋe ki kinbuapgât dop tetembâp.

²¹ Otmu lok nombotŋaŋe nâhât yuwu sâp yen kâityongonomai. “Anitâŋe Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenŋe otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu endaken ge mansap, me wosaken me wosaken ge mansap,” sâp ekyongonjetâ yâk yengât den ya ki nângânomai.

²² Sâp yanâmâ lok perâkŋe nombotŋaŋe topyenŋe kurihiakmâ oain sâp oain sâp otmâ yuwu sâp ekyongonomai. “Nâ galemyeŋe manbehât Anitâŋe âi sâp nihim hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâp nâhât lohimbî bulâŋe yaŋe yâk yengâlen torokatŋetgât kulem topŋe topŋe menomai. Yawu otŋetâ yekmâ betyinŋim mannomai.

²³ Yawu gârâmâ yâkŋe engatyenŋan geŋetâ lohotŋe otmaihât emet inânŋan den ekyongoan yu biwiyenŋan katmâ galem oranŋinomai.

*Yesuŋe âwurem gewuap yanâmâ anjelolipŋaŋe meneneknomai.
(Mataio 24:29-31 Luka 21:25-28)*

²⁴ Umatne topne topne tetewuap yanâmâ hilângât emetsenje otmu omongât emetsenje yamâ bok sâmu omoŋ sahakbuap.

²⁵ Omoŋ sahakmu pitu yaŋe himbimâmbâ pek sâm genomai.

²⁶ Yawu otmu yanâmâ Anitâŋe yâhâpne hângânnohomu elem kulewoŋboŋ kakŋambâ gemune kulem âlâlâ tetewuap yan wâtne pato tetemu ekŋetâ ae seŋ seŋ otbuap.

²⁷ Sâp yanâmâ aŋelolipne hângânyongomune emetsenje gahaŋehen geheŋehen hân ewun embun nâhât pat manmâ arai ya kerehâk mem menduhuyeknomai.

Bândup baiako yakât dop

(Mataio 24:32-35 Luka 21:29-33)

²⁸ Sâp yan âwurem gewom yakât nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Nenâmâ bândup baiako ya huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâm oap,” sâmain.

²⁹ Yakât dopŋeâk hâmbâi den yan yukât bulâŋe tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesuŋe emet inânŋan den eknongop yakât bulâŋe tetemu eksain.” Yawu sânomai.

³⁰ Otmu den yan yuâmâ lohimbî âun yu mansai ki muŋetâek bulâŋe tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâŋe bulâŋanâk tetewuap.

³¹ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâŋe kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikŋe tatmâ yâhâmbisâp.

Yesuŋe âwurem gewuap sâp ya ki naŋgain.

(Mataio 24:36-44 Luka 17:26-30,34-36)

³² Sâp pato tetewuap yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp gewom lohimbî kerekŋe yakât ki naŋgai. Otmu aŋelo himbimân tatmai yâkŋe gurâ yawuâk ki naŋgai. Otmu ninak gurâ ki naŋgan. Awoŋne himbim amboŋe ikŋahâk naŋgap.

³³ Sâp girawuân me girawuân âwurem gewom yakât ki naŋgai. Yakât otmâ biwi pâlâmŋe manmaihât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgâŋet.

³⁴ Lok kutdâ âlâŋe emetŋe pilâm kapi kâlepŋehen ari tipŋe manmâ âwurem tohowuap. Yawu gârâmâ ariwe sâm otmâ âi loklipŋe âi sâm yŋŋim yuwu sâm ekyongowuap. “Âi sâm yŋŋian yu tiŋâk mem menomai.” Yawu sâm lok âlâ mem “Hâŋgi yukât galem kin,” sâm katmâ ariwuap.

³⁵⁻³⁶ Katmâ arimu yâkŋe galem kinbuap gârâmâ lok kutdâŋe sâp girawuân âwurem takawuap ya ki naŋgap. Omoŋ derep kâmbukŋan, me emet eŋgatŋe nâŋgâmu yan, me emetsâpŋe, me sâp girawuân me girawuân takawuap ya ki naŋgap. Yakât otmâ yâkŋe sen galemâk otmâ manbuap. Yâhâ yakât dopŋeâk nâŋe sâp girawuân taka yen meyebom ya ki naŋgai. Yakât otmâ biwi golâek manmâ âi sâm yŋŋiwan ya tiŋâk mem mannomai.

³⁷ Yâhâ den yan yuâmâ yeŋgâlâk ki yan. Yen otmu hâmbâi lohimbî tetem mannomaiŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe nâhâlen kepeim mannomai kerek yeŋgât yan.” Yawu sâop.

14

Yesu muâkgât den sâm hikuwi.

(Mataio 26:1-5 Luka 22:1-2 Yoane 11:45-53)

¹ Otmu Tihit tihit hombaŋ ya tâlâhuop. Otmu hombaŋ yakât kutŋe âlâmâ “Natik Hombaŋ” yawu sâmain. Hombaŋ ya tâlâhumu yanâmâ hotom uwi ya yeŋgât kunlipyeŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiŋe menduhuakmâ Yesu kumunŋe mumbuap sâm yakât den hikuwi.

² Yawu otmâ benŋe yuwu sâm alahuwi. “Yuâmâ Tihit tihit Hombaŋ otbuap. Yakât otmâ halihu lohimbî dondâŋe taka menduhuaknomai. Yawu gârâmâ sâp yan nenŋe Yesu mem pâi emetŋan katmunŋe tatmu lohimbîŋe eknomai yanâmâ kuk pato tetewuap. Yawu otmunŋe kuk pato tetemapgât yok pilâm in yawu mem kumunŋe mumbuap. Yawu sâm den hikuwi.

*Yesuhât kunjan imbi âlâje to kuknje orop mem motelemu giop.
(Mataio 26:6-13 Yoane 12:1-8)*

³ Otmu Yesu je menenekmu Betani kapiân yan yâhâwin. Yan yâhâ lok âlâ, kutje Simon sâm, hâk bâle tetewangimu manminiop ya hengenjuop yâkât emelan yâhâ orowâk tatmâ sot newin. Sot nem tatmunje imbi âlâje to kuknje suk sukje âlâ, hâmeje yahat yahatje ya mem emelan tatbinân gaop. Ga manguje mem hindâm Yesuhât kunjan motelemu giop.

⁴ Motelemu gemu lok nombotja je ekjetâ bâlemu yuwu sâwi. “Wongât to kuknje suk sukje yu imbiâk mem motelemu kunjan giap. Ya ekmunje ki ârândân oap.

⁵ Nenje to yu âlepje mem arimunje lok nombotja je 1000 kina yawuya je puluhujeta yakât hâmeje mem ari lohimbî umburuk mansai yawu ya tânyongombâingât dop.” Yawu sâwi. Yawu sâm imbi ya ekmâ sâwi.

⁶ Ekmâ sâjetâ Yesu je nângâmu ki ârândân otmu yuwu sâm ekyongop. “Kâmbukje. Pilâjet. Imbi yujeâmâ kulem oap yukât nâje nângâmune âilonjo oap. Yakât yuwu sâmunne nângâjet.

⁷ Lok umburuk mansai yamâ sâp kâlep manjetâ tânyongonomai hât dop tap. Yâhâ nâmâ sâp kâlep ki otmuâk pilâyekbom.

⁸ Nâmâ mumune lâmân hannohonomai yakât mâtâp menihim imbi yuje to kuknje suk sukje ya motelemu kunnan giap.

⁹ Yakât yuwu sâmunne nângâjet. Nâhât den pat âlepje yu hânjan kulemjan ari ekyongonomai. Otmu imbi yuje kulem otnihiap yukât den pat ya gurâ yawuâk ekyongonjetâ nângânomai.” Yawu sâop.

*Yurasije Yesu betnehen kionjuapgât sâop.
(Mataio 26:14-16 Luka 22:3-6)*

¹⁰ Otmu sâp yan Yesuhât hoj bawalipje kâiân yâhâp manbin. Gârâmâ bukunenje âlâ kutje Yurasi sâm, yâkje hotom uminiwi yengât kunlipyeje yengâlen ariop. Ari Yesu menomai yakât hâmeje membuap yakât ekyongop.

¹¹ Ekyongomu nângâm heronje otmâ hâmeje wajnomai yakât ekuwi. Otmu girawu tuhum yok pilâm mejetâ lohimbije ki eknomai yakât nângâm manop.

*Yesu je hoj bawalipje orop sot newi.
(Mataio 26:17-25 Luka 22:7-14,21-23 Yoane 13:21-30)*

¹² Otmu emet ha je sâmu nenje yuwu sâm Yesu âikuwin. “Natik Homban tâlâhuap. Yakât otmâ hândâhân lama nanje âlâ gâim katmunje mem Anitâhât hotom unomai. Yawu gârâmâ emet wosan ari sot umunje orowâk nenom?” Yawu sâwin.

¹³ Yawu sâm âikumunje Yesu je bukuyâhâtnenneje yâhâp yuwu sâm hângânyotgop. “Yerusalem kapiân yâhâmutâ hoj bawa lok âlâ âsâpne lâuakmu ekuromawot.

¹⁴ Lok ya ekmâ betjan watmâ ari emet âlâen yâhâmu ekmâ yan yâhâromawot. Yâhâmâmâ emet yakât amboje yuwu sâm ekuromawot. “Nengât bawapinenja je yuwu yap. “Nâje hoj bawalipne meyekmune emet yukât biwine âlâen tatmâ sot um nenom yakât otmâ emet biwine ya tiripnotgorâ ekde.” Yawu sâm ekuromawot.

¹⁵ Yawu sâm ekumutâ lok ya je dâiyelekmâ emet biwine âlâ mem hengenjujeta tap ya tiripyotgowuap. Tiripyotgomu yanâmâ senje âlâlâ mem dinjan tuhuromawot.” Yawu sâm hângânyotgomu yâhâowot.

¹⁶ Yâhâ Yesu je den ekyotgop ya watmâ senje âlâlâ mem dinjan tuhuowot.

¹⁷ Mem dinjan tuhumutâ emetsâpne otmu yan Yesu je menenekmu emelan yâhâ sot newin.

¹⁸ Nem tatmunje Yesu je yuwu sâop. “Sâmunne nângâjet. Yeje nâ orop manmâ lau konok nem buku orangim manmain. Yamâ yengâlebâ lok âlâje betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyerjan mem katnekuap.” Yawu sâop.

19 Yawu sâmu nângâmunje biwinenje umatje otmu yakât topje nângâne sâmu nenje iknjiâk iknjiâk yuwu sâmu âikuwin. “Gâje nâhât yat me âlâhât yat?”

20-21 Yawu sâmu âikumunje yuwu sâmu eknongop. “Anitâje sâmu kulemgowi yakât bonje nâhâlen tetemu nohojetâ mumbom yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmuâmâ yengâlen gâtje âlâje oto konohân nâ orop sot nendomait yâkje yawu otnihiwuap. Yawu otnihiwuap yakât matje hâmbâi umatje dondâ membuap. Yakât otmuâmâ mâmânjaje ki mem ga katbâp yamâ mem ga kalop yawu nanjan.” Yawu sâop.

Natik newi.

(Mataio 26:26-30 Luka 22:15-20 1 Korinti 11:23-25)

22 Otmu sot nem tatbin yan Yesuje banja mem Anitâ mepaem motokmâ ningim yuwu sâmu eknongop. “Yu mem nejet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap.” Yawu sâmu mem ningimu newin.

23 Ningimu nemunje yanjak wain to mem Anitâ yâhâpje mepaem gâim ningimu newin.

24 Ya mem nemunje yuwu sâmu eknongop. “Wain to yuâmâ nâhât hepne yawu oap. Gârâmâ nohojetâ hepne gemu mumbom Anitâje nâhât den sâmu kalop yakât bulâje tânj tânjâk tetewuap. Yawu otmu lohimbî kerek yengât tosayenje Anitâje pilâyingiwuapgât mâtâp tetem hejengejuwup.

25 Nâ sâp yiwerenje wain to yu yen orowâk ki nem yâhâwom. Yawu gârâmâ yu nemunje ki pesuk yap. Hâmbâi Anitâje âlâkuâk hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk nem yâhânom.”

26 Yawu sâmu tinj pilâmu yapâ yahatmâ Anitâ mepaem kiki mewangim ya pilâm Oliwa pumjan yâhâwin.

Petoroje betbanjgiwuap yakât Yesuje sâop.

(Mataio 26:31-35 Luka 22:31-34 Yoane 13:36-38)

27 Mâtâwân yâhâm tatmunje yuwu sâmu eknongop. “Anitâje emet inânjan poropete âlâ den ekumu kulemgowop ya yuwu tap.

“Nâje sâmune lama yengât ambojenje ya kunjetâ mumbuap. Otmu yâk watmâ manmai ya hârok gem tiok taok otmâ arim kinnomai.” Yawu kulemgowop tap.

Den yakât bonje yu tetewe sâmu oap. Yakât otmâ kasalipnaje taka menekjetâ yen kerekje kinglyenjahât otmâ gem tiok taok otmâ arinomai.

28 Menekmâ ari nohojetâ mumbom yamâ benje mumunambâ yahatbom. Mumunambâ yahatmâ Galilaia hânân ari mambotyinjim tatmune yen aksihâk arinetâ menduhuaknom.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmu Petoroje matje yuwu purik pilâwangiop. “Gâhât kasa takanomai yan yâkneâmâ kinglyenjahât otmâ arinomai. Yâhâ nâmâ bia, nâ ki pilâhekmâ ariwomgât nanjan.” Yawu sâop.

30 Sâmu sâop. “Nangat. Gâje omon yukâlâk nâhât “Ki nângâwangian,” sâwuap. Yawu sârâ kalimbunje otbuap yan gokorok yâhâpje isewuap.” Yawu sâop.

31 Yawu sâmu kârikje otmâ yuwu sâop. “Nâmâ gâ orowâk tatdom. Yawu tetehihimu nâje gâ ki pilâhekmâ ariwom. Me kinglynahât gurâ ki otbom. Nâje gâhât topgahât âinohojetâ ki kurihiwom. Me gohone sâmu otnomai yanâmâ nâ orowâk tatmutje notgonomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nenje gurâ yâkje sâop yawuâk sâwin.

Yesuje Oliwa pumjan yâhâ âwâje ulitguop.

(Mataio 26:36-46 Luka 22:39-46)

32 Ari kapi âlâ, kutje Gesemane sâmu, yan ariwin. Yan ari Yesuje yuwu sâmu eknongop. “Yen yuân tatjetâ nâje awon orop ba den tipije alahure.” Yawu sâmu yan ge tatbin.

33 Yan ge tatmunje Petoro, Yakowo, Yoane meyekmu yenjâk bawi. Ba kinmâ umatje tetewangiwe sâmu olop yakât nângâmu biwinanje umatje otmu yuwu sâmu ekyongop.

³⁴ “Yen yuân galem tatjet. Hâkne biuk sâmu biwine umatje dondâ oap.” Yawu sâm ekyongop.

³⁵ Yawu sâm katyekmâ peren pilâm ge pare im Anitâne nângâmu umatje ya pesuk sâwanjiâkgât yuwu sâm ulitguop.

³⁶ “O Awon, gâmâ yu me ya otbe sâm ki hâum pâpgumat. Umatje yu tetenihiwe sâm oap ya nângârâ ki teteâkgât nangan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâm yahatmâ âwurem ba yekmu aman pâlâmne injetâ mândeyekmâ Petoro yuwu sâm ekuop. “Simon, aman pâlâmne im tat yukâ. Nâ yiwerene pilâyeboman. Yakât pâlâmne ki ot.”

³⁸ Yawu sâm ekum benje yuwu sâop. “Biwiyeñeâmâ hewewen oap. Yâhâ wâtyeñeâmâ houñ sâmu aman iai. Yen lohotne otmâ pilânekmaihât golâek tatmâ Anitâ ulitgunjet.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâm ekyongom benje peren pilâm ba kinmâ angoân sâop yawuâk sâm Anitâ ulitguop.

⁴⁰ Ulitgum pesuk pilâm âwurem ba houñ bawalipne yeksan mâne aman pâlâmne iwi. Yawu injetâ mândeyehop. Mândeyekmu yahatmâ anulakmâ den biaek otbi.

⁴¹ Yawu otjetâ benje kalimbuñe peren pilâm ba Anitâ ulitguop. Ulitgum pesuk pilâm âwurem ba mândeyekmâ yawu sâm ekyongop. “Bâe, yen nanjai me? Wongât aman pâlâmne im tai. Emelâk Anitâne yu otbomgât hângânnohomu gewan. Yakât topne teteâkgât kasalipnane menekmâ ari hilipnohonomai yakât sâp tâlâhuap.

⁴² Bâin, yen yahatmâ enda yekjet. Nâhât den halop alahum kinsai. Gârâmâ yengâlen gâtne betnehen kionsapne taka kinsap. Yakât yahatjetâ ba yekne.” Yawu sâop.

Yesu mewî.

(Mataio 26:47-56 Luka 22:47-53 Yoane 18:3-12)

⁴³ Yawu sâm eknongomu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât papatolipnennane lok sesengâlâk hângânyongonetâ bukunenñe Yurasine dâiyekmu Yesu mene sâm takawi. Takanjetâ nen orop ahomaingât nângâm kapamgât wahap miakmâek takawi.

⁴⁴ Lok takawi ya Yurasine kulem girawu otmu menomai yakât yuwu sâm ekyongop. “Yesu parahumune ekmâ yanâk ga mem arinomai.” Yawu sâm ekyongom dâiyekmu takawi.

⁴⁵ Gotnennan takamâmâ kasa ya kinjetâ Yurasine Yesu gotjan ga parahum yuwu sâop. “O, patone, mandâ manman.”

⁴⁶ Yawu sâm parahumu yanâk ga Yesu mewî.

⁴⁷ Menjetâ kinmu yanâk nengâlen gâtne âlâne yahatmâ tewetne mem hotom uminiwi ya yengât kunyehât houñ bawañe ya ândâpne nombot ya topñambâek kârâm hâreop.

⁴⁸ Kârâm hâremu Yesune yuwu sâm âiyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtne metne âlâlâ mem takai. Yeñe nâhât lok bâlene sâm menekne sâm takai me? Me lok bâlene âlâ kune sâm takai? Ya ekmune bâleap.

⁴⁹ Hilâm ârândâñ nâmâ Anitâhât opon kâmbukjan yâhâ den kâsikum yingim gaman. Yan bân menekbâi yamâ emet inânñan Anitâne poropetelipne den ekyongomu kulemgowi yakât bulâne yu teteap.” Yawu sâop.

⁵⁰ Yawu sâmu ekmunne hâknenne biuk sâmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbin.

⁵¹ Tiok taok otmâ arim kinmunne yanâmâ lok sihan âlâ sângum kaok latmâ kinopne betyenehen ariop.

⁵² Betyenehen arimu ekmâ mem hilipgum sângumneâk mem kon pilâñetâ hâk barak yahatmâ sururuk sâm ariop.

Yesu muâkgât den hakñan sâwi.

(Mataio 26:57-68 Luka 22:54-55,63-71 Yoane 18:13-14,19-24)

⁵³⁻⁵⁴ Nenâmâ kerehâk kingitnennahât otmâ gem tiok taok otmâ arim kinmunje Petoroñe ikñiâk betyenehen tihâk ariop. Otmu hotom uminiwi ya yengât kunyenje yâkât emelan Yesu mem ariwi. Mem ariwi sâp yan hotom uminiwi ya yengât lok kunlipyene otmu Yura lok nengât kunlipnenje otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi ya kerekne emet yan yâhâ menduhuakmâ kinbi. Yan yâhâ menduhuakñetâ tembe lâu emet yakât galem kinbiñe kâlâp uñetâ semu nângâm ikaiakmâ tatbi. Yawu otmâ tatñetâ Petoroñe yâk yengât hohetyenjan ba kâlâp nângâm ikaiakmâ talop.

⁵⁵⁻⁵⁶ Otmu emet yan yâhâ menduhuakbiñe girawu tuhumunje muâkgât nângâm den golâ topñe topñe gahaem hakñan sâwi. Yawu otmâ lok dondâñe den girawuân hâum sâñetâ kunlipyenjanje nângâñetâ ârândân otbuap yakât pâpñuwi. Den sâm ariwi yanje ki lâuahop.

⁵⁷ Yâhâ lok nombotñanje yahatmâ yuwu sâm hakñan sâwi.

⁵⁸ “Lok yuñeâmâ den âlâ yuwu sâmu nângâwin. “Opon kâmbukñe emelâk tuhuwi yuâmâ nâ niniâk liakum yâhâpñe hilâm kalimbu kâlehen tuhum manñuwom. Lok âlâ me âlâñe ki tânnohowuap.” Yawu sâop.” Yawu nângâm tâpikgum hakñan sâwi.

⁵⁹ Otmu den sâwi yanje gurâ ki lâuahop.

⁶⁰ Otmu hotom uminiwi ya yengât kunyenjanje yahatmâ kinmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Gâ wongât otmâ den âlâlâ âihohomunje yakât matñe ki kâpeksat? Yawu otdâ ekmunje ki ârândân oap.” Yawu sâop.

⁶¹ Yawu sâmu benje Yesuñe olotoñak kinop. Olotoñak kinmu witgum âikuop. “Bâin, witgumâk âihohowe. Gâ Anitâñe ikñe nanñe bulâñe ya hângângohomu ge yu mansat me bia? Sârâ nângâne.” Yawu sâop.

⁶² Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ Anitâñe hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâñe wâtñe nihim âlâkuâk hângânnohomu elem kulewoñboñ kakñambâ âwurem ge yengât kunyenje tatmâ yâhâmbisâm. Sâp yan Anitâhât wâtñe ya nâhâlen tetemu eknomai.” Yawu sâop.

⁶³ Yawu sâmu den ya nângâmu bâlemu yahatmâ ikñe sângum mem duhatmâ bukulpñe yuwu sâm ekyongop. “Bâin, den kâmbukñe hâlililñe sâmu nângâmunje pesuk yap.

⁶⁴ Ikñahât nângâmu yahatmu Anitâhât kawenjan kinbe sâm oap. Yakât otmâ girawu tuhunomgât nanñai?” Yawu sâm âiyongop.

Âiyongomu den yakât alahu gulahu otñetâ biwiyenje konohâk otmu yuwu sâwi. “Bâin, yu otmu bâleapgât muâkgât nanñain.” Yawu sâm hârewañgiwi.

⁶⁵ Sâmu hârewañgim nombotñanje yahatmâ tâpñuwi. Tâpñu gâtñanje sângum âlâ mem senñe sâhâm kâtâpñuñetâ kinop. Senñe sâhâm kâtâpñu ândâpñe huhuwi. Ândâpñe huhum nombotñanje yuwu sâmu âikuwi. “Bâin, ândâpñe âlâñe huhuap? Yakât sârâ nângâne.” Yawu otñetâ pesuk sâmu tembe lâu emet yakât galem kinbiñe kum me âlâlâ tuhuwi.

Petoroñe Yesu betbañgiop

(Mataio 26:69-75 Luka 22:56-62 Yoane 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Yawu otbaññetâ Petoro yâhâmâ yawuâk kâlâp nângâm ikaiakmâ talop.

⁶⁷ Tatmâ yanâk hotom uminiwi ya yengât lok kunyenahât hoñ bawa imbi âlâñe towatñe ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Âe, gâmâ Yesu Nasaret amboñe orop manñetâ yekman.” Yawu sâmu ekuop.

⁶⁸ Yawu sâmu nângâm kurihakmâ yuwu sâop. “Âe, gâñe den yakât ki nanñan. Gâñe den yat yakât topñe ki nângâm henñenñuan.” Yawu sâmu yahatmâ pilâyekmâ endunâken ba kinmu yanâk gokorok isiop.

⁶⁹ Gokorok isemu imbi yanje yâhâpne ekmâ lok yan kinbi ya yuwu sâmu ekyongop. “Wâe, lok yuâmâ Yesu bukulipne orop manjetâ yekman.”

⁷⁰ Yawu sâmu Petoroje yâhâpne kurihiahop.

Kurihiakmu sâp kâlep ki otmuâk yan kinbije Petoro towatne ekmâ yuwu sâwi. “Wongât kurihiaksat? Gâhât towatge gekmâ nanjain. Bulânanâk gâmâ Galilaia amboje.” Yawu sâmu ekuwi.

⁷¹ Yawu sâmu ekujetâ kurihiakmâ yuwu sâop. “Bâin, yuwu sâmune nângânet. Nâ Anitâhât senjan kinmâ den membom otmuâmâ yâkne matne nihiwuap. Lok yai yakât nâje bulânanâk ki nângâwanjian.” Yawu sâop.

⁷² Yawu yan mâne yanâk gokorok yâhâpne isiop. Gokorok isian mâne Yesune emet inânan den ekuop ya nângâmu teteop. “Gâje nâhât “ki nângâwanjian” sârâ kalimbune otbuap yan gokorok yâhâpne isewuap.” Yawu sâop ya nângâmu tetemu isiop.

15

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Luka 23:1-5 Yoane 18:28-38)

¹ Otmu emet hanj sâmu yan hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât kunlipnenje hârokne in yawu menduhuakmâ Yesu muâk sâmu den hikuwi. Yawu otmâ Yesu bânjan sâhâm dâim Roma yengât kiap âlâ, kutne Pilato sâmu, yâkât den sâsâ emetjan ariwi.

² Dâim Pilatohâlen arinetâ yâkne yuwu sâmu âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “On, den bulâne yat.” Yawu sâop.

³ Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenane den golâ topne topne sâmu Yesu hakjan sâwi.

⁴ Yakât otmâ Pilatoje Yesu yuwu sâmu âikuop. “Den topne topne gâhâlen kârâm pilai. Yakât otmâ girawuhât otmâ matne ki kâpekyingiat?”

⁵ Yawu sâmu den biaek kinop. Yawu kinop yakât Pilatoje ekmâ sâtne olop.

Pilatoje Yesu muâkgât sâmu hârewanjiop.

(Mataio 27:15-26 Luka 23:13-25 Yoane 18:39-19:16)

⁶ Otmu Tihit tihit hombanj ârândânâk Pilatoje yuwu otminiop. Lok tosa otjetâ pâi emetjan katyeknetâ tatminiwi yapâ gâtne âlâ me âlâhât lohimbine nângânetâ dopjan otmu lok âlâ holanbuat sâminiwi ya holanjekmu geminiwi.

⁷ Yâhâ sâp yan lok bâlene âlâ, kutne Barawa sâmu, yâkne kapam ahowiân lok âlâ kumu muop. Yakât otmâ pâi emetjan mem katjetâ tatmâ gaop.

⁸⁻¹⁰ Yawu gârâmâ Pilatoje yuwu nângâop. “Lohimbi dondâje Yesuhât nângânetâ yahatmap. Yakât otmâ hotom umai ya yengât kunlipyenane nângânetâ bâlemu yanak muâkgât sâmu hârewanjim nâhâlen mem takai.” Yawu nângâop. Yâhâ lohimbine kinjitne orowâkne yâkâlen ari menduhuakmâ pâi emetjan tatbi yapâ gâtne âlâ holanmu giâkgât ekuwi. Ekujetâ yuwu sâmu âiyongop. “Nâje Yura yengât lok kutdâ yu holanmune giâkgât nanjai me bia?” Yawu sâmu âiyongop.

¹¹ Yawu sâmu âiyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenane lohimbine Pilato ekujetâ Barawa holanmu giâkgât engatyanan gewi. Yakât otmâ lohimbine yanje Barawa holanmu giâkgât ekuwi.

¹² Yawu ekujetâ Pilatoje yuwu sâmu âiyongop. “Yawu gârâmâ yengât lok kutdâ yakât girawu otbanjiwomgât nanjai?” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu yahatmâ den yuwu halahum sâwi. “Yâk howanân kum kânângânetâ muâk.”

¹⁴ Sânetâ sâop. “Wuân otmu bâleopgât yawu yai?” Yawu sâmu âlâkuâk yahatmâ sâwi. “Howanân kum kânângânetâ muâkgât nanjai.” Yawu sâmu sâmu hârewi.

¹⁵ Otmu Pilatonje lohimbi yaŋe ikŋahât nâŋgâŋetâ yahalâkgât lauyenjan mem tembe lâulipŋe ekyongomu Barawa holaŋetâ gem ariop. Otmu Yesu mem kândâtŋe lawitŋetâ hepŋak kiŋ pisiliŋ sâop. Yawu otŋetâ Pilatonje hâŋgânyongomu howanân kuŋetâ muâkgât mem ariwi.

Tembe lâulipŋaŋe Yesu mem âlâlâ otbaŋgiwi.

(Mataio 27:27-31 Yoane 19:2-3)

¹⁶ Tembe lâulipŋaŋe yahatmâ Yesu mem ya pilâm emet âlâen katŋetâ talop. Yawu otmâ tembe lâu bukulipyeŋe meyekŋetâ ga menduhuakbi.

¹⁷ Menduhuakmâ hâk katipŋe kâkâlep, kuriŋ takop takop yamâ lok kutdâŋe mânunjakmâ manminiwi yawuya mem mânunbaŋgiwi. Yawu otmâ tâk âlâ sâtŋe metŋe, hatman yawuyaŋe mem goŋgoŋgum lok papato yeŋgât ŋerendenŋ ya dop kum kunŋan kepeim âlihitaŋgiwi.

¹⁸ Yawu otbaŋgim gotŋan ba senŋan gem giriŋbaŋgim yuwu sâm ekuwi. “Bâe, Yura yeŋgât lok kutdâ pato. Yakât otmâ torokatmâ mangât nanŋain.” Yawu sâm senŋan gewi.

¹⁹ Senŋan gem kundennan tâpŋuwi. Tâpŋum kapam âlâ mem kunŋan lawitbi.

²⁰ Senŋan geŋetâ dopŋan otmu hâk katipŋe kuriŋ ya mem tuhum pilâm ikŋe hâk katipŋe mem mânunbaŋgim yaŋak mem howanân kum kânâŋgâne sâm dâim ariwi.

Yesu howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Luka 23:26-43 Yoane 19:17-27)

²¹ Dâim mâtâwân arim tatŋetâ lok âlâ takamu ekbi, yamâ kutŋe Simon sâm, Alesande yet Lupu yetgât âwâyetŋe. Yâhâmâ Kirene hânân gâtŋe. Mem tetem Yesu wâtŋe houŋ sâopgât sâwanŋiŋetâ Yesuhât howan ya tâŋum mem lâumu orowâk ariwi.

²² Ari hân âlâ, kutŋe Golihata sâm, yan ariwi. Kut yakât topŋeâmâ “Lok Kunŋe Hahitŋe,” yawu.

²³ Yan ari Yesuŋe hâhiwin dondâ nâŋgâmapgât wain to otmu to ŋasin bâleŋe, kutŋe Miri sâm, ya orop menduhum gâim waŋetâ nemu ŋasinbaŋgimu ukum pilâop.

²⁴ Ukum pilâmu yâkât hâk katipŋe tuhum pilâmâmâ ikŋe howanân kum kânâŋgâŋetâ kinmu hâk katipŋe ya mem “Âlâŋe miakbuap?” sâm mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katŋetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyeŋe ikŋiâk ikŋiâk yan kulemgum amanân mânunŋetâ giop. Mânunŋetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ meŋetâ kut teteop yaŋe miahop. Yawu otbi.

²⁵ Yâhâ omoŋânâk 9 kilok otmu yan howanân kum lâum kânâŋgâwi.

²⁶ Yawu otmâ howan yakât kunŋan yuwu kulemgum katbi. “Lok yuâmâ Yura yeŋgât lok kutdâ.” Yawu sâm kulemguwi.

²⁷ Otmu sâp yanâk lok komborâ yâhâp yotgom lâum kânâŋgâyelekŋetâ nombot nombot kinowot.

²⁸ Yawu otbi yan Anitâŋe emet inânŋan den sâop yakât bonŋe teteop. Den yamâ yuwu. “Nâŋe nine hoŋ bawa hâŋgâŋumune gemu lohimbine ekŋetâ lok bâleŋe yawu olop.” Yakât bonŋeâmâ lok bâleŋe yâhâp orop yongom lâum kânâŋgâyekŋetâ kinbi.

²⁹ Otmu lohimbi nombotŋaŋe mâtâp ya watmâ howan hâlâŋmâ arim takawine Yesu ekmâ lauyeŋe butelim yuwu sâwi. “Bâe, gâŋe emelâk yuwu sârâ nâŋgâwin. “Opon kâmbukŋe yamâ nâŋe liakum hilâm kalimbu biwiŋan tuhum manŋuwom,” yawu sârâ nâŋgâwin.

³⁰ Yawu gârâmâ howanâmbâ kâpehâkmâ ge.” Yawu sâwi.

³¹⁻³² Yawu sâŋetâ benŋe hotom uminiwi ya yeŋgât kunlipyeŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiŋe senŋan gem yuwu sâm alahuwi. “Lok yuâmâ Anitâŋe hâŋgâŋumu ge Yura nengât tihitnenŋe otmâ kutdânenŋe mansap sâmai. Lok yuŋe lohimbi nombotŋe tânyongmu ekmain. Yâhâ girawu otmâmâ ikŋeâmâ ki tânahom howanâmbâ kâpehâkmâ giap? Kâpehâkmâ gemu eknom otmuâmâ biwinenŋe yâkâlen katmâ tem lâuwanŋinom. Yâhâ ki kâpehâkmâ gewuawâmâ yuwu sânom. “Âo, lok yuâmâ

imbiâk otmap.” Yawu sânom.” Yawu sâm senñan gewi. Senñan genjetâ lok bâleñe yotgom kânâñgâyelekñetâ nombot nombot kinowot yâkñe gurâ yawuâk senñan giowot.

Yesu muop.

(Mataio 27:45-56 Luka 23:44-49 Yoane 19:28-30)

³³ Otmu hilâm kârikñan, 12 kilok olop yan, Anitâñe nâñgâmu emetsenñe ya omoñ sahapop. Omoñ sahakmâ yapâ ari emetsâpñe 3 kilok otmu emet lañinñe âlâkuâk pilâop.

³⁴ Yawu otmu Yesuñe kândâtñe kuwihakmâ Yura nengât denân yuwu sâm halahuop. “Eli, Eli lama sapaktani,” yawu sâop. Sâop yamâ topñe yuwu. “O, Awon, wongât nâñgâm kâkâsuk otmâ betnihiat?” Yawu sâop.

³⁵ Yawu sâmu lohimbi nombotñane nâñgâm tâpikgum yuwu sâwi. “Eliahât mon sâm ahom kuakmâ tap.”

³⁶ Yawu sâñetâ hohetyenñan gâtñe âlâñe sururuk sâm ari sâñgum âlâ mem nak bâtbâtñe potonñan pân pân kepeim yañe wain to bâleñe yan katmâ mem yâhâ launñan kalop. Yawu otmâ bukulpñe yuwu sâm ekyongop. “Eliañe himbimâmbâ ge tânguâkgât nâñgâm kutñe kunsap mon?. In ekne.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâmu Yesuñe den kârikñe halahum yañak muop.

³⁸ Otmu emelâk lohimbi inñane opon kâmbukñe yakât biwiñe ekmai sâm sâñgum kâlep pato hikunjetâ ya kâtâpguminiop. Sâñgum yañe pânambâek tok sâm hâreakmâ nombot nombot otmu tetekñan olop.

³⁹ Yesu muop sâp yan tembe lâu ya yengât kunyene âlâ hâlâñmâ kinopñe ekmu âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâop. “Lok yuâmâ Anitâhât nanñe bulâñe.” Yawu sâop.

⁴⁰ Otmu imbi nombotñe peren pilâm endâñân ba kinbi ya yengât hohetyenñan kinbi ya yengât kutyene Salome, otmu âlâmâ Maria, Matala kapiân gâtñe, otmu âlâmâ Mariahât kut nambene otmu yâkât nanyâhâtñe yâhâp, kutyetñe Yose otmu imiñe Yakowo yâhâmâ lok sihan.

⁴¹ Imbi yongonsan yamâ Yesu orop Galilaia hânân manmâ hoñ bawañgim gawi. Yâhâ imbi nombotñeâmâ Tihit tihit hombañ ya ekne sâm Yerusalem kapiân Yesu orowâk yâhâwi yañe kinbi.

Yesu lâum ari hanguwi.

(Mataio 27:57-61 Luka 23:50-55 Yoane 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Otmu lok âlâ, kutñe Yosep sâm, yâkât topñeâmâ yuwu. Lok yamâ Arimata kapi yapâ gâtñe. Emelâk Parisaio, Sarukaio otmu Yura nengât papatolipnennane yâk orop menduhuakmâ den otminiwi. Yakât otmâ lohimbi sesengâlâkñe nâñgâwanñetâ yahalop. Otmu Anitâñe ikñe hoñ bawa hâñgângumu ge Yura nengât lok kutdâ otmâ tihitnenñe otmâ yâhâwuap yakât biwiñane mem mambotmâ manmâ gaop. Topñe yawu. Yâhâ Yesuñe muop yan lohimbi kerekñe Tihit tihit Hombañ emet hañ sâmu tetewuap yakât nâñgâm sot kâle otmu senñe âlâlâ mem dinñan tuhuwi. Yakât nâñgâm Yosepñe ikñe hâkñahât tihitñe ki nâñgâm Yesu lâum ari hanguwe sâm Pilatohâlen ari tetewañgiop.

⁴⁴ “Yesu muap,” sâm ekumu nâñgâm Pilatoñe engat yâhâp olop. Yakât otmâ tembe lâu âlâñe ari ekma taka sâmu nâñgâwe sâm hoñ hâñgângumu ariop.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ari ekma âwurem taka “Emelâk muap,” sâm Pilato ekuop. Ekumu Pilatoñe Yosep nâñgâwanñgiop. Nâñgâwanñgimu yâkñe sâñgum kaok âlâ puluhuop. Yawu otmâ bukulpñe meyekmu ari howanâmbâ Yesu mem sâñgum yañe katipguwi. Katipgum lâum ari kât mâtâpñe âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânma mem tingâlonjetâ kinop yan lâum ari katbi. Lâum ari katmâ kât âlâ lâum hâpunñetâ ba mâtâpñe ya mañguop.

⁴⁷ Mañgumu arinjetâ Maria Matala kapiân gâtñe otmu nambene, Yose mâmâñe, orop yan tatmâ ehowot.

16

Yesuḡe mumuḡambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8 Luka 24:1-12 Yoane 20:1-10)

¹ Tatmâ nâḡḡâ nâḡḡâ sâp ya pesuk sâmu Maria Matala kapiân gâtḡe, nambene ya Yakowo mâmâḡe, otmu Salome yâkḡe Yesu pirinom sâm kendiḡân ari to kukḡe suk suk âlâ puluhwi.

² Puluhum emet âlâen yâhâ iwi. Otmu haḡ sâmu yahatmâ sumâḡen ariwi. Mâtâwân arim yenḡâk alahu gulahu otmâ yuwu sâwi.

³ “Yâhâlen kât pato nandorḡe hâpunḡetâ mâtâpḡe ya maḡguop. Yakât otmâ âlâḡe tânḡongom kât ya hâpunḡetâ kâlehen banom?” Yawu sâwi.

⁴ Yawu sâm alahum ariwi. Ari senyeḡe pilâm eksain mâne kât pato ya emelâk hâpunḡetâ mâtâpḡe ya tetekḡan kinmu ekbi.

⁵ Ekmâ kâlehen yâhâwi. Kâlehen yâhâm lok sihan âlâ hâk katipḡe kaok kâlep mânuḡahop yaḡe tatmu ekbi. Ekmâ umutyene ariop.

⁶ Lok yaḡe yuwu sâm ekyongop. “Yen kiḡityeḡahât ki otḡet. Yesu Nasaret amboḡe howanân kuwi ya ekne sâm takai ya naḡgan. Yâhâmâ yuân ki tap. Emelâk mumuḡambâ yahatmâ arap. Ga gewâkḡeâk ekḡet.

⁷ Ekmâ arimâmâ Petero otmu hoḡ bawalipḡe nombotḡe ya yuwu sâm ekyongonomai. “Yâhâmâ emelâk mumuḡambâ yahatmâ Galilaia hânâḡen ari tap. Yawu gârâmâ yen yawuâk ari yâk penewaḡḡinomial.” Yawu sâm ekyongonomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâm ekyongomu kiḡityeḡahât otmâ kâi bâtyeḡe sân sân sâm yapâ pilâm sururuk sâm ba ariwi. Ari lohimbî nombotḡe yakât ki ekyongowi.

Yesuhât den pat âlepḡe Marekoḡe kuleḡguop yakât den potonḡe âlâ lok âlâḡe yuwu kuleḡguop tap.

Yesuḡe Maria Matala kapiân gâtḡe tetewaḡḡiop.

(Mataio 28:9-10 Yoane 20:11-18)

⁹ Tatmâ nâḡḡâ nâḡḡâ sâp ya pesuk sâop. Gârâmâ emet haḡ sâmu yanâmâ Yesuḡe mumuḡambâ yahalop. Otmu Maria Matala kapiân gâtḡe, ikḡak emelâk weke bâlene nombolân yâhâp watyekmu yâkâlebâ gahaeakmâ ariwi. Anḡoân yâkâlen tetewaḡḡiop.

¹⁰ Tetewaḡḡimu yanâmâ yâkḡe ari Yesuhât hoḡ bawalipḡaḡe menduhuakmâ yâkât we bâle nâḡḡâm tatbi ya yuwu sâm ekyongop.

¹¹ “Yesuḡe mumuḡambâ yahatmâ tetenihiap,” sâm ekyongomu nâḡḡaḡetâ porap olop.

Yesuḡe hoḡ bawayâhâtḡe yâhâp teteyitḡiop.

(Luka 24:13-35)

¹² Otmu yakât kakḡan Yesuḡe hoḡ bawayâhâtḡe yâhâp mâtâwân teteyitḡiop. Teteyitḡimu ekmutâ kun kundennḡaḡe âlâ olop.

¹³ Lok yaḡe ekmâ âwurem sururuk sâm ari bukulipyetḡe yakât ekyongomutâ nâḡḡaḡetâ yawuâk porap olop.

Yesuḡe hoḡ bawalipḡe den bâiḡe ekyongop.

(Mataio 28:16-20 Luka 24:36-49 Yoane 20:19-23)

¹⁴ Otmu sâp âlâenâmâ Yesu hoḡ bawalipḡe kâiân konok hârohâk menduhuakmâ sot nem tatbin. Nem tatmunḡe Yesuḡe teteningiop. Otmu mumuḡambâ yahatmu ekmâ taka bukulpennḡaḡe eknongonḡetâ nâḡḡamunḡe porap olop yakât Yesuḡe den sâningiop.

¹⁵ Otmu yuwu sâm eknongop. “Den kâsikum yinḡim gan yu mem hânḡan kuleḡḡan ari lohimbî kâsikum yinḡinomial.

¹⁶ Kâsikum yinḡiḡetâ nâḡḡaḡetâ bonḡe otmu biwiyenḡe nâhâlen kepeiḡetâ toen katyeknomai. Lohimbî yamâ sâp pato tetemu âwurem ge meyekmune orowâk tatmâ yâhâmbisâin. Yawu gârâmâ lohimbî nombotḡaḡeâmâ nâhât den pat ya nâḡḡaḡetâ ki

bonje otmu biwiyenje alitmâ mannomai yamâ sâp patoen Anitâje matje umatje yingimu menomai.

¹⁷ Lohimbi nâhâlen biwiyenje kepeim mannomaijeâmâ nâhât wâtnan kinmâ kulem topje topje yuwu menomai. Nâhât wâtnan kinmâ weke bâleje watyekjetâ gahaeakmâ arinomai. Otmu nimbilamyenje purik sâmu den ango sânomai.

¹⁸ Otmu sâtje metje topje topje otmu hambe gumbamje ki hilipyongonetâ munomai. Otmu lohimbi kundat umatje teteyingiwuap ya gurâ tânyongonetâ âlepje otnomai.” Yawu sâm eknongop.

Yesu himbimân yâhâop.

(Luka 24:50-53 Aposolo 1:9-11)

¹⁹ Yawu sâm eknongomu pesuk sâmu Anitâhâlen âwurem yâhâop. Yâhâmu Anitâ âwâje orop dop konohâk tawot.

²⁰ Otmu yakât kakjan kutdânenenje mâmâje otningimu kapi tipi tapi tatmâ arap ya hawamgum yâkât den pat âlepje lohimbi ekyongom manbin. Yawu otmâ kulem topje topje memunje ekmâ den pat ya nângâjetâ bonje olop.

Luka Yesuhât Den Pat Âlepņe Lukaņe kulemguop.

O bukune Teopilo,

¹ Yesuņe hohetnennan manmâ kulem topņe topņe memu lohimbi yâk orop manmâ ya ekbiņe den pat âlepņe ya kâsikum ningiwi.

² Den pat ya lok sesengâlâkņe kulemguwi.

³⁻⁴ Otmu nâņe gurâ den pat ya topņambâek nâņgâm heņgenġum kulemġum katġihian. Yakât otmâ pepa yu sâlikumâmâ aņġoân Yesuhât den pat kâsikum gihiwi ya nâņgâm heņġenġuwuat. Den pat ya yuwu tap.

Aņelo âlâņe Sakaria yâkâlen teteop.

⁵ Emelâk lok kutdâ âlâ, kutņe Herot sâġm, yâkņe Yuraia ambolipņe yeņġât kunyeņe otmâ galemyongom manop. Sâp yan Anitâhât hotom uminiwi ya yeņġâlen ġâtņe lok âlâ, kutņe Sakaria sâġm. Yâhâmâ Awiahât senâmbâ ġâtņe. Yâkņe imbi âlâ, kutņe Elisapet sâġm, ya miop. Yâhâmâ Aron yâkât senâmbâ ġâtņe.

⁶⁻⁷ Otmu lohimbi yuņe inâk kâsi manmâ ġam sombo olowot. Yawu manmâ tem lâuwangim ġamutâ Anitâņe yelekmu ârândâņ olop.

⁸ Yâhâ Anitâhât hotom uminiwiņe amboņan amboņan hotom um ġaminiwi.

⁹ Otmu hotom u uhât sâp ya tâlâġumu Sakaria mem katņetâ opon kâmbukņahât biwiņe âlâen yâhâ hotom uop.

¹⁰ Hotom uop sâp yan lohimbi nombotņeņe opon kâmbukņe yakât dâmân kâlehen yâhâ kinmâ Anitâ ulitguwi.

¹¹ Ulitġum kinņetâ Anitâhât aņelo âlâ, kutņe Gawirie sâġm, hotom uminiwi yakât alata bonâņgen tetem kinop.

¹² Tetem kinmu Sakariaņe ekmâ pârâk pilâop.

¹³ Yawu otmu aņelo yaņe yuwu sâġm ekuop. “Sakaria, ki kiņġitġahât ot. Imbihaņe naom miâk nâņġâm Anitâ ulitġum ġamat. Yakât otmâ Anitâņe nâņġâhihimu imbihaņe naom membuap. Naom yakât kutņe Yoane sâġm kunbuat.

¹⁴ Tetewuap yan lohimbi kiņġitņe orowâkņe yet orop heroņe nâņġâwanġinomai.

¹⁵ Nanyetņe yaņe tem lâuwangim manmu Anitâņe nâņġâwanġimu ârândâņ otbuap. Târârâhâk manmâ to kârikņe ki nembuap.

¹⁶ Yawu manmu Anitâhât Wâtġât mâġmâņahât Heakņe mâġmâņe otbaņġimu Isirae lohimbi kuwikyekmu Kutdâ Anitâhâlen biwiyeņe kepeim mannomai.

¹⁷ Emelâk embâņân Anitâhât poropete âlâ, kutņe Elia sâġm, yaņe yâkât wâtņan kinmâ yu ya otminiop ya Anitâņe ekmu ârândâņ otminiop. Yakât dopņeâk nanyetņeņe manmâ Kutdâhât mâġâp mewangiwuap. Yâhâ âwâlipyeņe nan baralipyene kuk otyingimai ya biwiyeņe mem huruņ tuhuyingimu kaok oraņġinomai. Otmu lohimbi kunyeņe kârikņe otmâ Anitâhât den kumai ya ekyongomu orotmemeyene bâleņe pilâm tem lâuwangim mannomai. Nanyetņeņe yawu otmâ Kutdâhât mâġâp mewangiwuap. Yawu.”

¹⁸ Yawu sâġmu, Sakariaņe yuwu sâġm âikuop. “Net emelâk sombo oait. Yakât otmâ ġâhât den ya nâņġâm biwi yâhâp oan. Girawu otmâ yakât nâņġâmune bulâņe otbuap?” Yawu sâop.

¹⁹ Sâġmu sâop. “Aġonakmune nâņġâ. Nâ Gawirie, Anitâhât hoņ bawaņġiman. Yâkņe hâņġânoġomu ġe den yu ekġoġoan.

²⁰ Yawu gârâmâ den ekgohomune nângâm biwi yâhâp oat yakât matje den biaek manbuat. Yâhâ den ekgohoan yukât bulâje tetewuawânâk lauhe hâreakmu den otbuat.” Yawu sâm yanâk biatmu, lok sombo ya ikñiâk kinop.

²¹ Lok sombo ya opon kâmbukñan yâhâ sâp kâlep talop. Yakât otmâ lohimbi yaehen kinbiñe “Girawu otmâ kâihumboñ ot tap?” sâm mambotbañgiwi.

²² Yawu otñetâ yâk yengâlen ge den ekyongowe sâm otmu engatje manguakmu kopa olop. Kopa otmâ kinmu ekmâ yuwu sâwi. “Opon kâmbukñan yâhâmu Anitâje biwiñe mem purik pilâwañgimu kulem âlâ tetemu eksap mon?” Yawu sâñetâ den sâwe sâm bâtñajak kai toka olop.

²³ Otmu nep sâpñe pesuk sâmu kapiân âwurem gem ariop.

²⁴⁻²⁵ Otmu yakât kakñan imbiñe ya tepñe olop. Tepñe otmâ yuwu sâop. “Anitâ Kutdâje nângânihimu tepne oan yakât otmâ ki anulakbom.” Yawu sâm emetñanâk tatmu emetsenñe mome pesuk sâop.

Anjelone Maria yâkâlen teteop.

²⁶ Emetsenñe mome pesuk sâmu yan, Anitâje anjelo, kutje Gawirie, ya yâhâpñe hângângumu giop. Hângângumu ge Nasaret kapi Galilaia hânân tap yan imbi sihan âlâ, kutje Maria sâm, ya tetewañgiop.

²⁷ Yâhâ imbi sihan ya Dawitihât senâmbâ gâtñe yakât otmâ lok âlâ, kutje Yosep sâm, yâkât pat kuwaññetâ manop.

²⁸ Anjelo yañe tetewañgim yuwu sâop. “Anitâje nângâhihim mâmâñe otgihiap yakât otmâ biwihane herone otbuat.”

²⁹ Yawu sâm ekumu nângâm kiwilim biwiñane yuwu nângâop. “Den eknohoap yakât topñe girawu?”

³⁰ Biwiñane yawu nângâmu yuwu sâm ekuop. “Anitâje nângâhihiap. Yakât otmâ biwihe sânduk sâek.

³¹ Gâñe tepge otmâ naom membuat yâkât kutje Yesu sâm kunbuat.

³² Lohimbiñe yâkât nângawaññetâ yahatmu “Anitâ pato nandoroñe yâkât nanñe” sânomai. Otmu emelâk embâñân Kutdânenñe Anitâje tâmbânenñe Dawiti lok kutdâ sâm katmu bukulipñe galemyongom manop. Yakât dopñeâk Anitâje nange âi sâm wañmu

³³ Yakop sen nengât kunnenñe kinmâ tihitnenñe otbisâp.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâop. “Nâ lok orop ki mansan. Yakât otmâ den yat yakât bulâje girawu tetewuap?” Yawu sâop.

³⁵ Sâmu sâop. “Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwihan gemu Anitâje mâmâñe otgihimu tepge otmâ naom membuat. Yakât otmâ naom ya koko salehâk manbuap. Yawuhât lohimbiñe ekmâ kutje “Anitâhât nanñe” sâm kunomai.

³⁶⁻³⁷ Den âlâ torokatmâ sâmune nângâ. Anitâje yu ya otbe sâm yakât ki hâum pâpgumap. Yawu otmâ bukuhe Elisapet kâsi manmâ gamap ya nângawañgimu tepñe otmâ manmâ gamu emetsenñe nombolân konok pesuk yap. Imbi kâsi sâmai ya yawu tetewañgiap.” Yawu sâop.

³⁸ Sâmu sâop. “Nâ Kutdâhât hoñ bawa imbi. Yakât otmâ den yat ya bulâje teteâkgât nanñan.” Yawu sâmu anjelone pilâm ariop.

Mariane Elisapet arim ehop.

³⁹ Sâp kâlep ki otmuâk Mariane Sakaria imbiñeit yetgâlen ariwe sâm kapine pilâm kapi âlâ Yuraia hân yakât halângen tap yan ariop.

⁴⁰ Yan arim yâk yetgât emelan yâhâm Elisapet ekmâ herone otbañgiop.

⁴¹ Herone otbañgimu yanâk tepñe kâlehen naom talop yañe kâlâwahomu nângâop. Yawu otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe Elisapet mâmâñe otbañgimu bukune yuwu sâm ekuop.

42-43 “O bukune, Anitâne gâ nângâhihim mâmâne otgihiap. Yakât otmâ imbi kerekne gâhât nângâhihiñetâ yahatbuap. Otmu naom membuat ya Anitâne mâmâne otbañgimu tihitnenne otmu Kutdânenne sâm tem lâuwañgim mannom. Nâmâ imbi inñe mansan. Yamâ gâne nâhâlen takarâ nângâmune âlâ kândâkdâ oap.

44 Taka nohondâ yanâk naom tepnan tap yuñe kâlâwahomu nañgan.

45 Otmu den âlâ torokatmâ sâmune nângâ. Anitâne añelo âlâ hângângumu ge den ekgohop yakât bulâne tetewuap yakât nângâm biwi yâhâp ki oat. Yawu otmâ biwi herone nañgat.” Yawu sâop.

Mariañe Anitâ mepaem herone otbañgiop.

46 Yawu sâmu Mariañe yuwu sâm ekuop.

47-48 “Nâ Anitâhât hoñ bawa mansan. Yawu gârâmâ Kutdâne Anitâ tihitnenne otmapne nângânihim mâmâne otnihiap. Yakât otmâ lohimbi komotne komotne tetem mannomaiñe nâhât nângâñetâ yahatmu “Anitâne nângâwañgiap,” sânomai.

49 Anitâ Manman koko salek Amboñane mâmâne otnihim kulem miap yukât nângâmune ewe membe otmu mepaem mansan.

50 Otmu lohimbi âlâ me âlâne Anitâhât nângâm tem lâuwañgimai ya wawaeyekmap.

51 Wâtne pato nandoroñe tatbañgiap. Yakât otmâ yu yakât ki pâpgumap.

52 Lohimbi yeñe eñgatyeneâk watmâ manmâ hâkyeñe mepaeakmai ya mem ge katyekmap. Otmu lok kutdâlipyeneñe lohimbi mem bâleyekmai ya mem ge katyekmap. Mem ge katyekmâ lok geheñe ya mem yâhâ katyekmap.

53 Otmu lok iri sikumyene orowâk ya misihem manmai ya mem ge katyekmu umburuk otmâ manmai. Yâhâ lohimbi po manmai ya tihityene otmâ sot kâle yingimap.

54 Emelâk embâñân tâmbâlipnenne yengât pat kuyingioñe ya mem mete tuhum Isirae lohimbi nengât tihitnenne otmâ gamap.

55 Yawu otmâ tâmbânenne Awaraham yâkât pat kuwañgiop. Pat yakât bulâne nen yâkât sen nengâlen teteap. Yawu.” Yawu sâop.

56 Mariañe yawu sâm Elisapet ekuop. Otmu yâk orop manmu emetsenñe kalimbu pesuk sâmu kapiñehen âwurem ariop.

Yoane teteop.

57-58 Maria âwurem ariop yakât kakñan Elisapetne nanñe miop. Yâhâ Kutdâne nângâwañgimu nanñe miop yakât nângâm hep torehenlipne otmu kapi ambolipñane herone nângâwañgiwi.

59 Otmu hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu yan hep torehenlipñane menduhuakmâ naom yakât hâkñahât undip tuhuwañgine sâm, âwâne Sakaria, yâkât kutne membuat sâwi.

60 Yawu sâñetâ mâmâñane kuyingim yuwu sâop. “Bia, kutne Yoane sâm kunom.” Yawu sâop.

61 Yawu sâmu yuwu sâm ekuwi. “Âlepne yat yamâ bukulipge me hep torehenlipge yengât kut âlâ yawuya ki tap.”

62 Yawu sâm kuañgiwi. Otmu “Âwâñane girawu nañgap?” sâm bâtyeneñe kai toka otmâ tape kiripi mem wañbi.

63 Tape kiripi mem wañetâ yuwu kulemguop. “Kutne Yoane sâm kunom,” yawu kulemguop. Kulemgumu ekmâ nângâñetâ âlâ kândâkdâ olop.

64 Yawu otmâ Sakariahât laune hâreakmu Anitâ mepaeop.

65-66 Yawu otmâ Anitâne naom ya mâmâne otbañgim ikne den biwiñan katmu lohimbi ekyongowuap yakât sâm mepaeop. Kulem yawu teteop yakât nângâñetâ sâtne otmu kapi ambolipñane yakât den pat sâm haok tuhuñetâ lohimbi Yuraia halângen manmâ ariwiñe nângâm yuwu sâm alahuwi. “Naom yu lok otbuawân girawu otbuap?” Yawu sâm nângâwi.

Sakariaje Yesuhât sâmb ekyongop.

⁶⁷ Sakariaje Anitâ mepaeop yan Wâtgât mâmânahât Heakje biwiñe mem hewewen tuhumu yuwu sâop.

⁶⁸⁻⁶⁹ “Ambonenñe Anitâñe nen lohimbilipñe manman bâleñambâ menenekmâ tihitnenñe otbe sâmb tâmbânenñe Dawiti yâkât senâmbâ gâtñe âlâ kânâñgâwuap. Yawu otmâ mâmâñe otbañgimu yâkñe manman âlepñan katnenekbuap. Yakât otmâ mepaene.

⁷⁰⁻⁷¹ Yâhâ kasalipnenñe nongom itit kiom tuhuningimaihât sâreerenekmâ tihitnenñe otmu mannôm.

⁷² Yakât nâñgâm emelâk embâñân tâmbâlipnenñe yeñgât pat kuyiñgiop yakât ki nelâmguop. Ya mem mete tuhumbâ propetelipñe ekyongomu kulemguwi.

⁷³⁻⁷⁴ Yâhâ yâkñe kasalipnenñe yeñgât bâtyeñambâ menenekmu biwinenñe sânduk sâmb tem lâuwangim manmâ yâhânomgât pat Awarahamgât kuwâñgiop.

⁷⁵ Yakât otmâ nen Isirae lohimbine tem lâuwangim ki kiñgitenñeahât otmâ manmâ yâhânom. Yawu otmâ uwawapñe bia manmunñe nenekmu ârândâñ otbuap.” Yawu sâmb mepaeop.

⁷⁶⁻⁷⁷ Otmu den âlâ torokatmâ nanñahât yuwu sâmb ekyongop.

“Nanne yuñe Kutdânenñe kulet sâwâñgim ari mâtâp mewâñgiuwap. Otmu nenñe orotmemenenñe bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwinenñe kepeimunnene tosanenñe pilâningiwuap yakât den eknongomu nâñgânom. Yakât otmâ lohimbine biwihâlâkñe yâkât nâñgâñetâ yahatmu “Anitâ yahat yahatñe yâkât poropete” sânomai.

⁷⁸ Yakât den âlâen hâum sâmbune nâñgâñet. Nen omoñ bâleñan dop yawu manmain. Yâhâ emet hañ sâwe sâmb otmap yanâmâ pitu kâmbne papato yañe tetemu tatmâ yañak emet hañ sâmap. Emet hañ sâmb emetsenñe ga takamap.

⁷⁹ Yakât dopñeâk Anitâñe kaok nâñgâningim ikñe hoñ bawa himbimâmbâ hâñgângumu ge ikñe lañinñe biwinenñan pilâmu hañ sâningimu yâkât mâtâp watmâ yâhâmunñe manman kârikñan katnenekbuap. Yawu.”

Sakariaje yawu sâmb ekyongop.

⁸⁰ Otmu naom ya kâñe hâwimu lok otmâ nâñgân nâñgânñe keterakbañgiop. Yawu otmâ âwâñe mâmâñe pilâyelekmâ ari lok ki manmaiângen manop. Yan ari manmâ Isirae lohimbine hohetyeñan âwurem taka âi tuhuwuap yakât mambotmâ manop.

2

Yesu teteop.

(Mataio 1:18-25)

¹⁻² Yâhâ Elisapetñe nanñe Yoane miop sâmb yan kiap pato âlâ, kutñe Kurinio sâmb, yâhâmâ Siria lohimbine yeñgât kunyeñe pato manop. Otmu Roma lok yeñgât lok kutdâ âlâ manop, kutñe Ahusto sâmb. Yâkñe puwâk lohimbine amon mansai ya yeñgât dop nâñgâwe sâmb olop. Yakât otmâ Roma yeñgât amutgen lohimbine hân âlâen âlâen tatmâ ariwi yeñgât kutyene kulemgunomaihât den katyiñgim ariop.

³ Yakât otmâ lok kerekñe kutyene katne sâmb kapiyene tâmbâñan ariwi.

⁴⁻⁵ Otmu emelâk embâñân Isirae yeñgât lok kutdâ âlâ manop, kutñe Dawiti sâmb, yâkñe Yuraia hânân kapi âlâ, kutñe Betelem, yan teteop. Yawu gârâmâ Ahustone den katyiñgiop yan Dawitihât senâmbâ gâtñe, lok âlâ, kutñe Yosep sâmb, yâku yawuâk kapiñe tâmbâñan ariop yamâ yuwu. Yosepgât imbi sâmb pat kuwâñgiwi, yamâ kutñe Maria sâmb, yâhâmâ tepdâek manop. Yawu gârâmâ orowâk kapiyetñe, kutñe Nasaret, Galilaia hânân tap, ya pilâm Betelem hân tâmbâñan ariowot.

⁶ Arimutâ omoñ otmu kapi yan lombañe ari emet iminiwi ya kândikum ariwiñe gewâk meñetâ pik sâop. Yakât otmâ emetgât ekmutâ biatmu bulimakaohât emetñan yâhâ talowot.

⁷ Tatmutâ yanâk naom kâlâpgumu nanje miop. Mem bulimakaonje sot kondoân neminiwi yan sângumân katipgum katmu iop.

Lama galemyongom tatbi yakât den pat

⁸ Otmu kapi ya gotņan lok nombotņanje bau âlâ, kutņe lama sâm, ya galemyongom tatbi.

⁹ Tatņetâ yan Anitâhât anjelo âlâņe yâk yengâlen tetemu, yâkât lanņinņanje siliņ siliņ sâmu ekmâ umutyene ariop.

¹⁰ Umutyene arimu yuwu sâm ekyongop. “Kiņgityenahât ki otņet. Nâņe den âilongo ekyongowe sâm teteyiņgian. Yakât yuwu sâmune nâņgâņet.

¹¹ Anitâņe ikņe hoņ bawa hâņgângumu ge sârereyekmâ tihityene otbuap sâmai ya yiwerene Dawitihât kapiân teteap. Yâkât kutņe Kiristo. Yâkņe kutdâņe otmâ tihityene otbuap yakât nâņgâm lohimbi kiņgitņe orowâkņe herone otnomai.

¹² Otmu mâmâņanje ņaņa ya sângumân katipgum bulimakaonje sot kondoân nemai yan katmu iap ya ari mem tetenomai. Ya mem tetenomai yan den ekyongoan yukât nâņgâņetâ bulâņe otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

¹³ Yawu sâm ekyongomu yanâk anjelo kiņgitņe orowâkņe tetem bukuyene penewaņgim yuwu sâm Anitâ kiki mewaņgim mepaewi.

¹⁴ “Anitâņe lohimbi yekmu ârândâņ otmap yâhâmâ biwi sânduhân katyekmu buku oraņginomai. Yakât otmâ yeņe herone otmâ Anitâ Himbim Amboņe mepaenjet.”

¹⁵ Yawu sâm kiki mewaņgim mepaem himbimân âwurem yâhâņetâ lama galemguwiņe yuwu sâwi. “Kutdâņe anjelo hâņgângumu ge den eknongoap. Yakât otmâ kapiân yâhâm ekne.”

¹⁶ Yawu sâm lama ya katyekmâ kapiân sururuk sâm yâhâ Maria, Yosep, nanyetņe mem teteyekbi. Mem tetem yan Mariaņe nanje ya sângumân katipgum katmu iop ya ekbi.

¹⁷ Ekmâ yan anjeloņe teteyiņgim ņaņa yakât den pat ekyongomu nâņgâwi ya ekyotgowi.

¹⁸ Ekyotgoņetâ nâņgâmutâ âlâ kândâkdâ olop.

¹⁹ Yawu gârâmâ Mariaņeâmâ den ya nâņgâm biwiņan katmâ manop.

²⁰ Yâhâ Anitâhât anjeloņe lama galemņe den ekyongop ya ekņetâ bulâņe otmu yâkņe âwurem ari Anitâ mepaem herone otbaņgiwi.

Simion yet Hana yâk yetgât den

²¹ Yesu teteop yakât kakņan hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu hâkņahât undip tuhuwaņgim kutņe Yesu sâm kunbi. Yâhâ Mariaņe tepņe ki olop sâp yan anjeloņe tetewaņgim kutņe Yesu sâm kunbuat sâop ya watmâ kunbi.

Yesuņe Kutdâhât hoņ bawaņgiwuapgât Yosep yet Mariaņe pat kuwaņgiowot.

²²⁻²⁴ Isirae imbiņe naom meņetâ hepyene saņ sâwuap yan salek otmâ mannomaihât Anitâņe Mose den âlâ ekumu kulemgum katyiņgiop yamâ yuwu tap. “Âwâņe mâmâņanje kembâ me upu kutulup yâhâp mem hotom unihromawot.” Yawu tap. Den ya lâum Maria yet Yosepņe Yesu lâum Yerusalem kapiân yâhâowot. Yâhâ emelâk Anitâņe Mose den âlâ ekumu kulemguop yamâ yuwu. “Nanlipyene kunņe tetenomai yamâ Kutdâhât hoņ bawaņginomaihât pat kuwaņginomai.” Den yâhâp ya lâum Yesu lâum opon kâmbukņan yâhâowot.

²⁵ Sâp yan Yerusalem kapiân lok âlâ manop, kutņe Simion. Yâhâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otbaņgimu Anitâhât tem lâuwaņgim uwawaņe bia manmâ gaop. Yawu manmâ Anitâņe ikņe hoņ bawa hâņgângumu ge Isirae lohimbi tihityene otmâ kasalipyene watyekmu arinomai yakât mambotmâ manop.

²⁶ Yâhâ emelâk Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwiņan kioņmu Anitâhât hoņ bawaņe tetem Isirae lohimbi yengât tihityene otbuap ya ekbuap yakât nâņgâm biwi yâhâp ki olop.

²⁷ Aiop, Yosep yet Mariane Yesu lâum opon kâmbukñan yâhâowot sâp yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe Simion mem hewewenñ tuhumu yawuâk opon kâmbukñan yâhâop. Yâhâ kinmu Maria yet Yosepñe Anitâhât den lâum Yesu lâum yâhâowot.

²⁸ Yâhâmutâ ekyotgomu nanyetñe wañmutâ lâum yuwu sâm Anitâ mepaeop.

²⁹ “O Kutdâ pato, gâñe nâñgâñihirâ yiwerenñe Isirae nengât tihitnenñe otbuap yâk eksangât biwine huruñ yap. Yakât otmâ inâk ki mumbom.

³⁰⁻³¹ Yâhâ naom yu pato otmu lohimbi âlâ me âlâñe yâkâlen biwinenñañe kepeim mannom yan gâñe nengât tihitnenñe otmâ manman âlepñan mem katnenekdâ manmâ yâhânom.

³² Yâhâ pâku lohimbiñe manman âlepñahât mâtâp ekmâ watnomaihât gâhât lanñingañe biwiyeñan pilâmu hañ sâyiñgiwuap. Yawu otmâ yâkâlen biwiyeñañe kepeim Isirae nengât heronñe nâñgâñinginomai.” Yawu sâop.

³³ Yesu lâum yawu sâm Anitâ mepaemu, âwâñe mâmâñañe nâñgâmutâ âlâ kândâkdâ olop.

³⁴ Yawu otmâ Anitâñe yâk yetgât nâñgâyitgiâkgât Simionñe ulitguop. Yawu otmâ mâmâñe yuwu sâm ekuop.

“Sâmune nâñgâ. Nen Isirae lohimbiñe nangahât nâñgâmâmâ hionaknomgât Anitâñe sâm kalop. Nombotñe yâkâlen biwinenñañe kepeim manmâ manman kârikñahât pat yakât bulâñe menom. Yâhâ nombotñeâmâ yâk betbañgim hiliwahonomaihât pat mannomai.

³⁵ Yawu manñetâ Anitâñe ikñe kai toka sâm senyeñan katmu kinbuap. Katmâ kinmu sâm ge katnomai ya yeñgât topyeñe mem tetewuap. Yawu gârâmâ kuñetâ mumbuap yan we bâle pato nâñgâwuap. Yawu.” Yawu sâm ekuop.

³⁶ Otmu Simionñe den yawu sâm ekuop sâp yanâk imbi sombo âlâ Anitâhât den sâm tetem lohimbi ekyongom manopñe mem teteyehop. Imbi sombo yakât topñe yuwu. Imbi yakât kutñe Ana sâm, yâhâmâ Panue baratñe, Asehât senâmbâ gâtñe. Yâkñe lokñeit miakmâ manmutâ yambu 7 pesuk sâmu lokñe muop.

³⁷ Lokñe mumu ikñe kambut manmâ gamu yambu 84 pesuk sâop. Yâhâ imbi sombo yañe omoñe hilâmñe opon kâmbukñan tatmâ Anitâ mepaeminiop. Otmu sâp sâsâñan sot barak manmâ ulitguminiop.

³⁸ Otmu yâkñe naom ya mem tetem yâku yawuâk Anitâ mepaeop. Otmu Anitâñe ikñe hoñ bawa hâñgângumu ge Isirae tihityeñe otmâ kasalipyenñe watyekbuapgât nâñgâm biwiyeñañe mem manbi ya Yesuhât ekyongop.

³⁹ Yâhâ Maria yet Yosepñe Anitâhât den tiñâk lâum hotom uwañgimutâ pesuk sâmu opon kâmbukñambâ ge Nasaret kapi Galilaia hânân tawân âwurem ariowot.

⁴⁰ Yan ari manmutâ naom ya Anitâñe mâmâñe otbañgimu kâñe hâwimu nâñgân nâñgânñe keterahop.

Maria yet Yosepñe Yesu dâim Yerusalem kapiân yâhâowot.

⁴¹ Yura yeñgât Tihit tihit Hombañ ya tâlâhumu Yosep yet Mariane nanyetñe orowâk Yerusalem kapiân yâhâwi.

⁴² Sâp yan Yesuâmâ yambunñe kâiân yâhâp otbañgiop.

⁴³⁻⁴⁴ Hombañ ya ekñetâ pesuk sâmu lohimbi itonñe galañ kapiyeñehen arim kinbi. Sâp yan Maria yet Yosepñe nanyetñe ki ekmâ lohimbi nombotñe orop arap nâñgâowot. Yawu nâñgâm yetñiâk Yerusalem kapi pilâm âwurem ariowot. Mâtâwân arim tatñetâ nññ sâop. Emet nññ sâmu bukulipyetñe yeñgâlen ba pâinmutâ bialop.

⁴⁵ Emet hañ sâmu yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem ari iowot.

⁴⁶ Imutâ hañ sâmu pâinmâ opon kâmbukñan yâhâowot. Yâhâ lok Mosehât girem den lohimbi kâsikum yññgiminiwi ya yeñgât denyenñe nâñgâm Yesunñe topñahât âiyongom talop yan mem teteowot.

⁴⁷ Otmu Yesuŋe yâk orop den huhuwi ya lohimbi yan tatbiŋe nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ olop.

⁴⁸ Yâhâ âwâŋe mâmâŋaŋe mem tetem pârâk pilâowot. Yawu otmâ mâmâŋaŋe yuwu sâŋ ekuop. “Net âwâheit pâingekmutŋe biatmu gorâ kakŋan takait. Gâŋe wongât otmâ mâŋgâeneleksat?”

⁴⁹ Sâmu sâop. “Nâŋe awoŋnahât nep tuhuan ya emelâk nâŋgâmbâwât. Yamâ wongât pâinnekmâ takawot?”

⁵⁰ Yawu sâmu nâŋgâmutâ ki keterakyitgiop.

⁵¹ Yamâ mâmâŋaŋeâmâ nanŋahât den ya biwiŋan katmâ nâŋgâm gaop.

Yawu otmâ âwâŋe mâmâŋe orop Nasaret kapiân âwurem ari manmâ tem lâuyitgim manmâ gam kundenŋe sânduk sâop.

⁵² Otmu Anitâŋe mâmâŋe otbâŋgimu nâŋgân nâŋgânŋe keterakmâ heŋgeŋguop. Yawu gamu lohimbiŋe ekŋetâ âilonŋo olop.

3

Yoaneŋe âi topŋe kalop

(Mataio 3:1-12 Mareko 1:2-8 Yoane 1:19-28)

¹ Roma yeŋgât lok kutdâ âlâ, kutŋe Tiwerio Sisa sâŋ, yâk kânâŋgâŋetâ lohimbi kerek nengât kunneneŋe pato otmâ galemyongomu yambu 15 pesuk sâop. Otmu sâp yan kiap âlâ, kutŋe Pontio Pilato sâŋ, yâhâmâ Yuraia ambolipŋe galemyongom manop. Yâhâ lok kutdâ âlâ, kutŋe Herot, yâhâmâ Galilaia ambolipŋe galemyongom manop. Yâhâ imiŋe Pilip, yâhâmâ Ituria otmu Taroniti ambolipŋe galemyongom manop. Yâhâ lok kutdâ âlâ, kutŋe Lisania sâŋ, yâkŋeâmâ Awilene kapi ambolipŋe galemyongom manop.

² Yâhâ Anitâhât opon kâmbukŋan hotom uminiwi ya yeŋgât kunyeŋe lok yâhâp manowot, kutyetŋe Anasi yet Kaipa. Aiop, sâp yan Sakaria nanŋe, kutŋe Yoane sâŋ, yâkŋe lok ki manmaiâŋen ari manmâ âi topŋe kalop.

³ Yan manmu Anitâŋe ikŋe den biwiŋan katmu Yoran to nombot nombot bam gam lohimbi yuwu sâŋ ekyongop. “Orotmemeyeŋe bâleŋe ya kerek betguŋetâmâ toen katyekbom. Toen katyekmune Anitâŋe tosayeŋe pilâyinŋiwuap.” Yawu sâŋ ekyongop.

⁴ Yâhâ emelâk emet inânŋan poropete âlâ, kutŋe Yesaia sâŋ, Anitâŋe yuwu sâŋ ekumu kulemguop tap.

“Lok ki manmaiâŋen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen takanomai ya yuwu sâŋ ekyongowuap. “Lok kutdâhât mâtâp ya mem pitinŋet. Otmu mâtâp mewanŋinŋet.

⁵ Otmu uk sâŋ huruŋ sâŋ, pumŋe lauŋe ya kum kilikmâ mem ârândân merândân tuhuŋetâ ya talâk. Otmu mâtâp goŋgoŋ maŋgoŋ ya heŋgeŋgunomai. Otmu mâtâp gâwikŋe ya mem perereŋ tuhunomai.

⁶ Yawu otmâ Anitâŋe lohimbi kerek yeŋgât tihityeŋe otbe sâŋ oap yakât topŋe nâŋgânomai.” Yawu sâŋ ekyongowuap.”

Yesaiaŋe den yawu kulemguop tap yakât bulâŋe yamâ Yoanehâlen teteop.

⁷⁻⁸ Yoaneŋe den yawu ekyongop sâp yan lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe yâkŋe toen mem katnenehâk sâŋ yâkâlen ariwi. Ariŋetâ yekmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yenâmâ lok perâkŋe. Otŋetâ bâlem gamap yakât matŋe Anitâŋe meŋet sâmu yakât yeŋeâmâ kiŋgityeŋahât otmâ bâleŋe ya pilai mâne âlepŋe otbâp. Yawu gârâmâ den yan yu nâŋgâŋetâ ki ârândân oap.

Yawu otmâmâ yuwu mon nâŋgânomai, “Nenâmâ Awarahamgât komot bulâŋe man-sain. Yakât otmâ Anitâŋe nengât ki nâŋgâm bâleningimap.” Yawu ki nâŋgânomai. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe sâmu kât yuŋe Awarahamgât komot tetenomaihât dop tap. Yawu gârâmâ yenâmâ ya imbiâk sâmai. Yakât matŋe hâmbâi menomai.

⁹ Yakât den âlâen hâum sâmunen nângânet. Emelâk unam sâtne katmu tap. Yâhâ nak âlâhât bonne ki kinbuap yamâ kârâm panmu ge mum hâlâlân sâmu kâlâpne sewuap. Yenâmâ nak yakât dop otmâ mansai.”

¹⁰ Yawu sâm ekyongomu yuwu sâm âikuwi. “Nenne wuân otmunne ârândân otbuap?”

¹¹ Sânetâ sâop. “Lok âlâ me âlâ hâk katipne yâhâp tatyngiwuapne bukulipye ne âlâ me âlâ umburuk mannomai ya yekmâmâ âlepne âlâ ya yinginomai. Otmu sotgât po manmai ya gurâ yawuâk nembe kalem otyinginomai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâm ekyongomu takesi meme lok nombotne yawuâk toen mem katnenehâk sâm yâkâlen taka yuwu sâm âikuwi. “Lok pato, nenne wuân otmunne ârândân otbuap ya eknongorâ nângâne.”

¹³ Sânetâ sâop. Kunlipye ne “Takesihât dop yuwu menet” sânomai yawuâk menomai. Ye ne andemne ya wangim âlâ torokatmâ ki menomai.”

¹⁴ Yawu sâm ekyongomu Roma yengât tembe lâu yawuâk yâkâlen taka yuwu sâm âikuwi. “Girawu nanjat? Nenneâmâ wuân otmunne ârândân otbuap?” Yawu sâwi.

Sânetâ sâop. “Ye ne lok ki mem âlâlâ tuhuyekmâ kombo meyinginomai. Otmu tewet-senne yinginetgât ki hakyen sânomai. Otmu âi memai yakât hâmenahât kunlipye ne puluhuyeknomai yakât nângânetâ ârândân otbuap. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

Yoane ne lohimbi ya Yesuhât ekyongop.

¹⁵ Yawu sâm ekyongomu nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu nângâm yuwu sâwi. “Anitâne ikne hon bawane hângangumu ge tihitnenne otbuap ya Yoane mon?”

¹⁶ Yawu sânetâ nângâm yuwu sâm ekyongop. “Ye ne orotmemeyene bâlene betbanginetâmâ toen katyekbom. Lok âlâ irak betnehembâ âi topne katbuap yâhâmâ wâtne pato tatbangiap. Yakât otmâ nâne yâkât itâkat ya mem kâpekmâ golewangiwomgât dop ki tap. Otmu tânguwomgât dop gurâ ki tap. Nâneâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom. Yâkneâmâ Wâtgât mâmânahât Heak hângangumu ge mem ketetyekbuap. Nombotne manman âilonjoân mem katyekbuap. Yâhâ nombotneâmâ hâhiwin kakjan katyekmu mannomai.

¹⁷ Otmu den âlâen hâum sâwe. Ye neâmâ sot ekmâ mem kiwilim komot ikniâk ikniâk katmai. Nenehâhât pat otmap ya konohân mem hâwurujetâ tatmap. Yâhâ ki nenehâhât pat otmap yamâ mem pilâmai. Yakât dopneâk yâkne taka biwinenehâhât topne ekmâ mem kâsipnongowuap yakât topne yuwu. Yâkât tem lâum manmâ yâhânom yamâ ikjan mem torokatnemekbuap. Yâhâ nombotneâmâ yâkât hâkân otmâ betbangim manmai yamâ watyekmu kâlâwân kionmâ hâhiwin nângâmbisâi.” Yawu sâop.

¹⁸ Yâhâ Anitâne tihityene otbe sâm oap yakât den pat âlepne ekyongop. Yawu otmâ orotmemeyene bâlene betbanginet sâm den âlâlâ ekyongom engatyejan giop.

Herotne otmâ hilipguop.

¹⁹ Sâp yan lok kutdâ, kutne Herot sâm, yâkne iminahât betnehen kionmâ kaha ne, kutne Herotia sâm, ya miop. Otmu orotmeme bâlene topne topne otmâ gaop. Yakât otmâ Yoane ne ekmâ bâlemu yakât girem den ekuop.

²⁰ Girem den ekuop ya nângâmu bâlemu imbiâk mem pâi emetjan katmu talop. Yawu otmâ tosa âlâ miop.

Yoane ne Yesu mem toen kalop.

(Mataio 3:13-17 Mareko 1:9-11)

²¹ Yoane ne toen mem katnenehâk sâm lohimbi kingitne orowâkne yâkâlen ariwi. Yâkâlen arinetâ toen mem katyehop. Sâp yan Yesu gurâ yawuâk yâkâlen ariop.

²² Arimu toen mem katmu Anitâ mepaeop. Yawu otmu himbim pâron sâmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne kembâ hâtgum Yesu kakjan ge mâmâne otbangiop. Yawu otmu himbimâmbâ Anitâne yuwu sâop. “Gâ nine nanne kambiamne. Nâ biwinane gâhâlâk nângâm kepeihekman.” Yawu sâop.

*Yesuhât tâmbâlip̄nahât kutyeņe
(Mataio 1:1-17)*

²³⁻³⁸ Topņe katmâ Anitâņe Atam Ewa katyelehop. Atamgât nanņe, Set sâ, ya teteop. Setgât nanņe, Enosi sâ, ya teteop. Enosihât nanņe, Kenan sâ, ya teteop. Kenangât nanņe, Mahalali sâ, ya teteop. Mahalalihât nanņe, Yaret sâ, ya teteop. Yaretgât nanņe, Enok sâ, ya teteop. Enokgât nanņe, Metusela sâ, ya teteop. Metuselahât nanņe, Lamek sâ, ya teteop. Lamekgât nanņe, Noa sâ, ya teteop. Noahât nanņe, Sem sâ, ya teteop. Semgât nanņe, Arapasat sâ, ya teteop. Arapasatgât nanņe, Kenan sâ, ya teteop. Kenangât nanņe, Sela sâ, ya teteop. Selahât nanņe, Ewe sâ, ya teteop. Ewehât nanņe, Pelek sâ, ya teteop. Pelekgât nanņe, Lahau sâ, ya teteop. Lahauhât nanņe, Seruk sâ, ya teteop. Serukgât nanņe, Neho sâ, ya teteop. Nehohât nanņe, Tara sâ, ya teteop. Tarahât nanņe, Awaraham sâ, ya teteop. Awarahamgât nanņe, Isaka sâ, ya teteop. Isakahât nanņe, Yakop sâ, ya teteop. Yakopgât nanņe, Yura sâ, ya teteop. Yurahât nanņe, Peresi sâ, ya teteop. Peresihât nanņe, Hesoron sâ, ya teteop. Hesorongât nanņe, Arani sâ, ya teteop. Aranihât nanņe, Aramin sâ, ya teteop. Aramingât nanņe, Aminarap sâ, ya teteop. Aminarapgât nanņe, Nason sâ, ya teteop. Nasongât nanņe, Salamon sâ, ya teteop. Salamongât nanņe, Boasi sâ, ya teteop. Boasihât nanņe, Owet sâ, ya teteop. Owetgât nanņe, Yese sâ, ya teteop. Yesehât nanņe, Dawiti sâ, ya teteop. Dawitihât nanņe, Natan sâ, ya teteop. Natangât nanņe, Matat sâ, ya teteop. Matatgât nanņe, Mena sâ, ya teteop. Menahât nanņe, Melia sâ, ya teteop. Meliahât nanņe, Eliakim sâ, ya teteop. Eliakingât nanņe, Yonam sâ, ya teteop. Yonamgât nanņe, Yosep sâ, ya teteop. Yosepgât nanņe, Yura sâ, ya teteop. Yurahât nanņe, Simion sâ, ya teteop. Simiongât nanņe, Lewi sâ, ya teteop. Lewihât nanņe, Matat sâ, ya teteop. Matatgât nanņe, Yorim sâ, ya teteop. Yoringât nanņe, Eliese sâ, ya teteop. Eliesehât nanņe, Yosua sâ, ya teteop. Yosuahât nanņe, Ere sâ, ya teteop. Erehât nanņe, Elimatam sâ, ya teteop. Elimatamgât nanņe, Ati sâ, ya teteop. Atihât nanņe, Meliki sâ, ya teteop. Melikihât nanņe, Neri sâ, ya teteop. Nerihât nanņe, Salatie sâ, ya teteop. Salatiehât nanņe, Seruwawe sâ, ya teteop. Seruwawehât nanņe, Lesa sâ, ya teteop. Lesahât nanņe, Yoanan sâ, ya teteop. Yoanangât nanņe, Yota sâ, ya teteop. Yotahât nanņe, Yosek sâ, ya teteop. Yosekgât nanņe, Semen sâ, ya teteop. Semengât nanņe, Matatia sâ, ya teteop. Matatihât nanņe, Mata sâ, ya teteop. Matahât nanņe, Nahai sâ, ya teteop. Nahaihât nanņe, Esili sâ, ya teteop. Esilihât nanņe, Nahum sâ, ya teteop. Nahumgât nanņe, Amosi sâ, ya teteop. Amosihât nanņe, Matatia sâ, ya teteop. Matatihât nanņe, Yosep sâ, ya teteop. Yosepgât nanņe, Yanai sâ, ya teteop. Yanaihât nanņe, Meliki sâ, ya teteop. Melikihât nanņe, Lewi sâ, ya teteop. Lewihât nanņe, Matat sâ, ya teteop. Matatgât nanņe, Eli sâ, ya teteop. Elihât nanņe, Yosep sâ, ya teteop. Otmu Yosepgât yuwu nâņgâm hilipguwi. “Yosepgât nanņe, Yesu sâ, ya teteop.” Yawu gârâmâ Yesu ya Anitâņe himbimâmbâ hâņgâņgumu ge manop. Otmu Yesuņe manmu yambu 30 otbaņgimu nep topņe kalop.

4

*Satanņe Yesuhât biwiņahât topņe ekbe sâ olop.
(Mataio 4:1-11 Mareko 1:12-13)*

¹ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe Yesu mâmâņe otbaņgimu Yoran to ya pilâm lok ki manmaiâņgen ariop.

² Yan ari sot barak manmâ gamu hilâm 40 pesuk sâop. Sotgât po waņgimu wâtņe houņ sâop.

³ Yawu otmu Satanņe biwiņahât topņe nâņgâwe sâ yuwu sâ ekuop. “Gâ bonņanâk Anitâhât nanņe mansat otmuâmâ kât yu sârâ sot otmu nendâ gekbe. Yawu otdâ yanâmâ gâ bonņanâk Anitâhât nanņe bulâņe mansat sâwom.” Yawu sâ ekuop.

⁴ Sâmu sâop. “Âlepñe yarâke yamâ benñe Anitâhât den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe haonmâ ârândânñ tihitnenñe otmap. Yawu gârâmâ sotñak konok wâtnenñe mianñim manmâ yâhânongât dop ki tap. Yamâ wongât? Anitâñe den sâm ningimap ya gurâ lâum yâhânôm. Yawu otmunñe ârândânñ otbuap yakâ.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya ki nâñgâwom.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu pumñe gip gipñan dâim yâhâop. Dâim yâhâm yanâmâ hânñe hânñe lok kutyeñe pato ya yeñgât senñe âlâlâ dondâ tatyinñiop ya tiripgum yuwu sâm ekuop.

⁶ “Senñe âlâlâ tatmâ arap enda eksat? Nâñe yukât kunyeñe manman. Otmu yu kerek nâhât pat oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlânñe galemyeñe katnek sâm eknohonomai yamâ âlepñe galemyeñe katbom. Yamâ nâhât wahap.

⁷ Yakât otmâ gâñe nâ mepaenekbuat yanâmâ galemyeñe katgekmune senñe âlâlâ yu gâhâlâk hârok otbuap.” Yawu sâop.

⁸ Sâmu sâop. “Maiñ, Anitâñe den âlâ sâop ya yuwu tap.

“Anitâ pato konohâk tap. Yâk konok mepaenom. Otmu yâkât den konohâk tem lâum hoñ bawanñim mannom.”

Den yawu tap. Yakât otmâ gâñe den eknohoat ya lâuwomgât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

⁹⁻¹¹ Yawu sâmu yanâk Satanñe dâimu Yerusalem kapi pato yakât opon kâmbukñahât gimbanñan yâhâowot. Yâhâm Satanñe yuwu sâm ekuop. “Anitâñe sâmu den âlâ kulemguwi ya yuwu tap.

“Kâlân kâihan teñ sâmapgât Anitâñeâmâ añelolipñe hânñgânyongomu ge tihitge otñetâ ki hiliwahowuat.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ gâmâ bulânñanâk Anitâhât nanñe mansat otmuâmâ yupâ soñ pilâm kionñ. Kiondâ ki gohowuap. Yâhâ gekmâ yuwu nâñgâwom. “O, bulânñanâk lok yuâmâ Anitâhât nanñe mansap.” Yawu sâwom.”

¹² Sâmu purik pilâwanñim sâop. “Bâin, den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe tihitnenñe otmap. Yakât otmâ “Ihilâk otbe,” ki sânom.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya nâñgâmune tâñât oap.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu Satanñe pilâm sâp girawuân topñe mem tetewom nâñgâm manop.

Yesuñe topñe katmâ den kâsikum yinñiop.

(Mataio 4:12-17 Mareko 1:14-15)

¹⁴ Anitâhât Wâtgât mâmânñahât Heakñe Yesu mâmânñe otbanñimu lok ki manmaiângembâ Galilaia hânân âwurem ariop. Âwurem ariop yakât den pat kapi ambolipñane sâm haok tuhñetâ kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñe kerekñe nâñgâwi.

¹⁵ Yawu otmâ miti emetñe ârândânñ ari den kâsikum yinñimu heronñe otbanñiwi.

Nasaret kapi ambolipñane Yesuhât nâñgânñetâ giop.

(Mataio 13:53-58 Mareko 6:1-6)

¹⁶ Yawu otmâ ikñe kapi Nasaret yan ariop. Otmu tatmâ nâñgâ nâñgâ sâp ârândânñâk miti emetñan yâhâ Anitâ mepaeminiop yawuâk olop. Emelâk Anitâñe poropetelipñe ekyongomu Miti pepaen kulemguwi ya sâlikuwe sâm yahatmâ kinop.

¹⁷ Yahatmâ kinmâ poropete Yesaianñe pepa kulemguop ya wanñetâ miop. Mem gahaem ekmâ den yuwu kulemguop ya mem teteop.

¹⁸⁻¹⁹ “Kutdâhât Wâtgât mâmânñahât Heakñe mâmânñe otnihim âi yuwu sâm nihiop.

Lohimbi biwiyenñe orotok sâmu mansai ya yeñgâlen ari den pat âlepñe ekyongowom. Yâhâ lohimbi umatñe kakñan mansai yâk holanñeykbom. Yâhâ lohimbi senyeñe bok sâsânñe ya heñgemyongomune senyeñe hâreakmu eknomai. Yâhâ lohimbi mem âlâlâ tuhuyekñetâ hâhiwin nâñgâmai ya mem hewewenñ tuhuyekmune biwi heronñe nâñgânomai. Yâhâ Kutdânñe lohimbi nâñgâyinñim tihityenñe otmâ manman âlepñan

katyekmu manmâ heronje nângâwanjinomai yakât sâp tâlâhuap yakât den pat ekyongowom. Yawu.”

²⁰ Den ya sâlikum pepa ya mem gonjongum hon bawa âlâ wanmâ ge talop. Ge tatmu miti emetjan tatbi kerekne denne nângâne sâm ândâp katbi.

²¹ Ândâp katjetâ yuwu sâm ekyongop. “Den sâlikum ekyongomune nanjai yukât bulâne yiwerenje teteap.”

²² Yawu sâm ekyongomu yâkât nângânetâ yahatmu den âilongo eknongoap sâm nângânetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu olowâke yamâ nombotjanje yâkât nângânetâ gemu yuwu sâwi. “O yu Yosep nanje yukâ.”

²³ Yawu sânetâ yuwu sâm ekyongop. “Hâmbâi yeje yuwu sâm eknohonomai. “Lohimbi hejgemyongomat gârâmâ gike tânaho.” Otmu den âlâmâ yuwu sâm eknohonomai. “Kapanaum kapiân kulem mem gat yakât den pat sânetâ nângâmain. Yukât otmâ yuân yawuâk mendâ ekne.” Yawu sâm eknohonomai.

²⁴ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Anitâhât poropetelipjanje kapi âlâen ari yâkât den kâsikum yinginetâ nângânetâ bulâne otmap. Yâhâ yâk hep torehenlipyeje den kâsikum yinginetâ nângânetâ tânet otmap.

²⁵ Yakât den âlâ torokatmâ sâmune nângânet. Emelâk Anitâhât poropete, Isirae lok âlâ, kutje Elia sâm, ya manop. Sâp yan emet pato kinmu yambu kalimbu otmu emetsenje nombolân konok ya pesuk sâop. Yawu otmâ sot biatmu lohimbi kerekne poyenahât otmâ manbi.

²⁶ Otmu sâp yan Isirae lohimbi yengâlen imbi kambut sesengâlâk manbiâke yamâ Anitâne Elia ekumu ikje kapi pilâm Sarepat kapi Siron hânân tap yan imbi kambut âlâ manop yâkâlen ariop. Yâkâlen arimu Anitâne kambut ya tângumu yâkne Elia sot um wanminio.

²⁷ Den âlâ torokatmâ sâmune nângânet. Anitâhât poropete âlâ, kutje Elisa sâm, manop, sâp yan Isirae kapi ambolipje sesengâlâkne hâk bâle otbi. Otmu yâk yengâlen gâtje ki âlepje otbi. Yâhâ lok âlâ, kutje Naman sâm, yâhâmâ Siria hânân gâtje, yâk konok âlepje olop.” Yawu sâm ekyongop.

²⁸ Yawu sâm ekyongomu miti emetjan tatbi nângânetâ bâlemu kuk bâleje otbi.

²⁹ Yawu otmâ yahatmâ kapi betjehen hem bâleje tap yapâ hâpujetâ giâkgât Yesu mem gewi.

³⁰ Mem gewi yamâ Anitâne mâmâne otbangimu pilâyekmâ âlâengen ariop.

Yesuje Kapanaum kapiân ari den kâsikum yingio.

(Mareko 1:21-28)

³¹ Yapâ pilâyekmâ kapi âlâ Galilaia hânân tap, kutje Kapanaum sâm, yan ariop. Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen miti emetjan yâhâ den kâsikum yingio.

³² Den kâsikum yingimu nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuje Anitâhât sâtgât otmâ den kâsikum ningiap. Nângâmunje yawu oap.” Yawu sâwi.

³³⁻³⁴ Yâhâ lok âlâ weke bâlejanje mem mângâemu manminio yanje miti emetjan tatmâ Yesuhât denne nângâop. Yawu otmâ weke bâlejanje biwi nângân nângânne mem purik pilâmu kârikjan halahum yuwu sâop. “Bâe, Yesu Nasaret amboje. Gâ wongât nâhâlen takat? Hilipnohowe sâm takat me? Gâhât topge nanjan. Gâmâ Anitâhât nanje bulâne mansat. Otmu Anitâne hângângohomu nâ bukulpne orowâk hilipnongowe sâm gion.” Yawu sâop.

³⁵ Yawu sâmu yuwu sâm sâwanjiop. “Kâmbukje. Gâ gaiakmâ ba ari.” Yawu sâmu weke bâleje yanje gaiakmâ ba arimu lok ya senje gâwâj gâwâj sâmu lauje barakjanjak pato otmâ ge iop.

³⁶ Yawu otmâ ge imu ekjetâ sâtnje otmu yuwu sâm alahuwi. “Bâe, wâtje pato tatbangiap yakât otmâ weke bâleje sâwanjiomu tem lâuwangim gaiakmâ ba arap.” Yawu sâwi.

³⁷ Yakât den pat ya sâmb haok tuhuñetâ kapi nombot nombot huhum lingarakmâ arimu lohimbî kinñitñe orowâkñe nânñgâwi.

Yesuñe sâmbu Simon hewunñe âlepñe olop.

(Mataio 8:14-17 Mareko 1:29-34)

³⁸ Yesuñe yahatmâ miti emetñambâ gem ariop. Ari lok âlâ, kutñe Simon Petoro, yâkât hewunñe mesek pato kumu hâkñe kâlâp otmu im talop. Yakât ekuñetâ emelan yâhâop.

³⁹ Emelan yâhâm ekmâ yan mesek ya sâwanñgimu hâkñe sânduk sâop. Yawu otmu imbi yanñe yahatmâ sot um yinñgimu newi.

⁴⁰ Um yinñgimu nem tatñetâ emetsenñe purik sâop yan sombemân yâhâ kinop. Kinmu kapi ambolipñe kundat âlâlâ otbi ya lâuyekmâ yâkâlen ariwi. Yawu otñetâ kunyenñan mem henñgemyongop.

⁴¹ Otmu weke bâleñe watyekmu gaiakmâ ari kârikñan halahum yuwu sâwi. “Gâ An-itâhât nanñe.” Yawu sâwi yakât otmâ Yesuhât topñe sâmb tetem lohimbî ekyongomaihât kuyinñgiop.

Yesuñe den pat âlepñe ya Yuraia lohimbî ekyongop.

(Mareko 1:35-39)

⁴² Emet hañ sâmbu emelambâ gem lok biaengen ariop. Arimu kapi ambolipñanñe pâinñetâ biatmu kapi ya pilâm betñan watmâ ariwi. Ari mem tetem pilânenekmâ âlâengen arimap sâmb mem alitbi.

⁴³ Mem alitñetâ yuwu sâmb ekyongop. “Nâ kapi ârândânñ ari Anitâhât den kâsikum yinñgimune lâum mannomai yakât hânñgânnohomu gewan.” Yawu sâop.

⁴⁴ Yawu sâmb Yuraia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari miti emetñe ârândânñ yâhâm gem den kâsikum yinñgiop.

5

Yesuñe hoñ bawalipñe nombotñe meyehop.

(Mataio 4:18-22 Mareko 1:16-20)

¹ Hilâm âlâen Yesuñe Genesaret denñgân ginñan ari kinop. Ari kinmu lohimbî dondânñe Anitâhât den nânñgâne sâmb yâkâlen ari mem hawam mewam tuhuwi.

² Yawu otñetâ wanña yâhâp talop yakât ambolipñanñe wanñaembâ gem inñan itânñe pirim kinbi.

³ Pirim kinñetâ Yesuñe lok âlâ, kutñe Simon sâmb, yâkât wanñaen yâhâm yuwu sâmb ekuop. “Ga puli kuñetâ endun bane.” Yawu sâmbu puli kum endun banñetâ lohimbî yanñe denñgân ginñan ge tatbi. Ge tatñetâ Yesuñe yahatmâ wanña hâmeñan yâhâ kinmâ den kâsikum yinñgiop.

⁴ Den kâsikum yinñgimu pesuk sâmbu Simon yuwu sâmb ekuop. “Denñgân tânâmñan ba inñan itânñe pilânñetâ gemu inñan dondânñe yakât kâlêhen kutakulakñetâmâ mem dâinñetâ gawuap.”

⁵ Sâmbu sâop. “Lok pato, nenñe omoñe inñan itânñe pilâmunñe giap yamâ inñan âlâ ki miain. Yawu gârâmâ gâhât den ya lâum yâhâpñe ba inñan itânñe ihilâk pilâmunñe gewuap.” Yawu sâop.

⁶ Yawu sâmbu inñan itânñe pilânñetâ gemu inñan dondâhâlâk yakât kâlêhen kutakulakñetâ mem dâinñetâ tiririk sâmb tok sâwe sâmb olop.

⁷ Tok sâwe sâmb otmu yanak benñe bukulipyenñe wanña âlâen kinbi ya sâñetâ ga tânyongowi. Tânyongonñetâ inñan itânñe ya mem dâinñetâ wanña yâhâp pik sâmbu guhulakde sâmb olowot.

⁸⁻¹⁰ Yawu otmu Petoro otmu bukuyâhâtñe, imi ata, kutyetñe Yakowo yet Yoane, Yeweri nanyâhâtñe, yâkñe inñan dondâ ya ekuñetâ âlâ kândâkdâ olop. Ekuñetâ âlâ kândâkdâ otmu yakât otmâ Simon Petoronñe Yesu mepaem yuwu sâop. “Mâinñ, Kutdâ, mat oarâke. Gâmâ lok âlepñe. Yawu gârâmâ nâmâ lok bâleñe. Yakât otmâ nânñe hâmehan kinbomñat dop bia.”

Sâmu sâop. “Biwi yâhâp ki ot. Yiwerenje injan dâiat. Yâhâ hâmbâi lok meyekdâ nâhâlen biwiyenaje kepeim mannomai.”

¹¹ Yawu sâmu ekumu puli kunjetâ wanga ya dengân ginjan yâhâmu yan âiyenje pilâm Yesuhâlen torokatjetâ orowâk manbi.

*Lok âlâ hâk bâle tetewangimu manop ya Yesuje henjengguop.
(Mataio 8:1-4 Mareko 1:40-45)*

¹² Yesuje kapi ya pilâm âlâen arimu lok âlâ hâk bâle kârikne tetewangimu manopne Yesu ekmâ yan gotjan bam yuwu sâmu âikuop. “Lok pato, gâne sârâ kundat topne topne biatningiwuapgât dop tap. Yawu sânetâ nanjan. Yakât otmâ nângânihirâ hâk bâle yuje pesuk sânihiâkgât nanjan.” Yawu sâmu âikuop.

¹³ Sâmu sâop. “Nângâhian. Âlepne, walipgohomune hâk bâle biatgihiâk.” Yawu sâmu walipgumu yanâk biatbangimu âlepne olop.

¹⁴ Yawu otmu Yesuje yuwu sâmu ekuop. “Gâ otgihian yukât den pat bukulipge ki ekyongowuat. Hotom umai yengâlen konok ari ekyongowuat. Ekyongom yan Moseje hotom u uhât girem den kulemguop ya watmâ kinmâ Anitâhât hotom umbuat. Hotom umbuat ya ekmâmâ lohimbine hâk bâle biatgihiap yukât topne nângânomai.” Yawu sâmu ekumu ariop.

¹⁵ Yapâ ari iliwetmâ den pat ya sâmu haok tuhuop. Sâmu haok tuhumu den pat ya lingarakmâ kapi ârândâne arimu lohimbine kinjine orowâkne Yesuhât den nângâne sâmu yâkâlen ariwi. Yâhâ lohimbine kundat otbi gurâ Yesuje mem henjemnongoâk sâmu yâkâlen ariwi.

¹⁶ Yâkâlen ari mem hawam mewan tuhujetâ yakât pilâyekmâ lok biaengen ari Anitâ orop den olowot.

*Yesuje lok parene yâkât tosanje pilâwangiop.
(Mataio 9:1-8 Mareko 2:1-12)*

¹⁷ Hilâm âlâen Yesuje lohimbine den kâsikum yingiop. Yawu otmu Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya nombotne kapi âlâlâ Galilaia otmu Yuraia hânân tatmâ arap ya pilâm yâkâlen ariwi. Yâhâ nombotne âlâmâ Yerusalem kapi pato yapâ ariwi. Kapi âlâlâ ya pilâm lohimbine yâk yengâlen ari tatmâ yâk orop oset guset otmâ kinbi. Yawu otjetâ Anitâne Yesu mâmâne otbangimu lohimbine henjemyongowuapgât dop teteop.

¹⁸ Sâp yan lok parene âlâ mem gerelân katmâ lâum yâkâlen ariwi. Lâum arijetâ lohimbine dondâne emet umbinan kinmâ mâtâp manguyingiwine.

¹⁹ Mâtâp manguyingijetâ yakât otmâ yâk yengâlen hâum pâpguwi. Hâum pâpgum mâtâpgât pâinmâ emet gimbânan getek getek lâum yâhâwi. Yâhâ emet gimbâne mem kusatmâ mem katjetâ lohimbine hohetyenan Yesuhât gotjan giop.

²⁰ Otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât topne ekmâ lok parene ya yuwu sâmu ekuop. “Anitâne tosahe yiwerenje pilâhihiap.”

²¹ Yawu sâmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Parisaio yâkne nângânetâ bâlemu biwiyenje ekmâ yuwu sâmu ekyongop.

²² “Yene nâ nekjetâ lok bâlene otmune biwiyenaje yawu nanjai. Yakât nângâmune ki ârândâne oap.

²³ Wuân âi tuhumune ekjetâ dopnan otbuap? Yuwu mon sâmu ekuwom. “Nâne tosahe pilâhian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom.

²⁴ Yakât nine topne yuwu sâmune nângânet. Nâ Anitâne hângânnohomu gewangât tosayenje pilâyingim mansan. Anitâne âi sâmu nihiop yukât topne ekmâ nângânetgât oan.” Yawu sâmu ekyongop.

Yawu sâmu ekyongom topne ekmâ keterakjetgât lok parene ya yuwu sâmu ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu in yawu yahatmâ Anitâ mepaem geretnje lâuakmâ emetnjehen ariop.

²⁶ Arimu lohimbî hâlânjâmâ kinbinje Yesunje Anitâhât wâtņan kinmâ nep miop ya ekņetâ âlâ kândâkdâ otmu Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Âun yukârâmâ wahap ki orotnje tetemu eksain.” Yawu sâwi.

Yesunje hoņ bawaņe âlâ miop ya kutņe Lewi.

(Mataio 9:9-13 Mareko 2:13-17)

²⁷ Otmu Yesunje emelambâ gem ariop. Ari takesi meme lok âlâ, kutņe Lewi sâmu, yâkņe tewetsenņe emetņan tatmu ehop. Tatmu ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Ga. Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanņan.”

²⁸ Yawu sâmu ekumu Lewiņe tewetsenņe meminiop ya pilâm yahatmâ Yesuhâlen torokatmu orowâk ariowot.

²⁹ Yawu otmâ Lewiņe Yesuhât heroņe nânġawaņgim dâimu emetņan yâhâowot. Emetņan yâhâmutâ takesi meme lok otmu lok nombotņe meyekmu gaņetâ sot pato uyiņgimu newi.

³⁰ Nem tatņetâ Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yiņgiminiwiņe belângen kinmâ yekmâ nânġaņetâ bâlemu hoņ bawalipņe yuwu sâmu âiyongowi. “Wongât Yesunje takesi meme lok otmu lok bâleņe yu orop menduhuakmâ lau konok niai?”

³¹ Yawu sâmu âiyongoņetâ Yesunje den ya nânġâm Parisaio yuwu sâmu ekyongop. “Den âlâen hâmu sâmune nânġaņet. Lok mesekyeņe bianje dokta yengâlen ki arimai.

³² Yâhâ lok kundatyene orop me hâhiwin teteyiņgimap yaņe konok dokta yengâlen arimai. Yakât topņe yuwu sâmune nânġaņetâ keterahâk. Yengâlen gâtņe nombotņe yuwu sâmai. “Nen lok âlepņe, nen orotmemenenņe âilonġo dondâ otmâ mansain.” Yawu sâmu pâlâmņe manmai. Lok yawuya yengât sâmu ki gewan. Yeņe lok bâleņe sâmu kewilâyekņetâ belângen manmai yawuyaņe orotmemeyene bâleņe pilâm Anitâhâlen biwiyeņe kepeim denņe lâmu bulâņe mem tetenġetgât gewan.” Yawu sâop.

Yesuhât hoņ bawalipņe sot barak ki manminiwi.

(Mataio 9:14-17 Mareko 2:18-22)

³³ Yesunje den yawu sâmu ekyongomu lok nombotņe yuwu sâmu ekuwi. “Yoane bukulipņe otmu Parisaio lok nombotņe Anitâhât âi menehât nânġâm yâkâlen biwiyeņe hikum sot barak manmâ Anitâ mepaem manmai. Yamâ gâhât hoņ bawalipgaņeâmâ sot kutakamai.”

³⁴ Sâņetâ sâop. “Yakât den âlâen hâmu sâmune nânġaņet. Lok patoņe imbi miakbe sâmu bukulipņe meyekmu orowâk tatmâ sot um nem heroņe otnomai. Heroņe otnomaiân sot barak ki tatnomai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyeneņe taka bukuyene kuņetâ mumbuap yanâmâ enġat hako nânġâm sot barak mannomai.

³⁵ Yakât yuwu sâmune nânġaņet. Yiwereneâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ sot barak ki mansai. Hâmbâi mâne nâ nohoņetâ mumbom sâp yan enġat hako nânġanomai.” Yawu sâop.

³⁶ Otmu orotmeme embâņan otminiwi ya otmu ikņe orotmeme âiņe kâsikum yiņgiop yaņe ki lâuahop. Yakât otmâ yâhâp yâhâp menduhum lâunomaihât dop ki olop. Yakât topņe nânġaņetâ keterahâkgât den âlâen hâmu yuwu sâmu ekyongop. “Nen sot me salup me âlâlâ une sâmu hâpu golâenâk mânunġmâ titâkum umain. Gârâmâ hâpu tekaņan mânunġmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekaņe ya sem huhumu sot ya golâ kinmap.” Yawu sâop.

³⁷ Otmu den âlâen hâmu yuwu sâop. “Imbi âlâņe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu tatmâ hânġiņe otbuap. Yâhâ yakât kakņan tâk âiņe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osom senņe âlâlâ mânunġbuap yan dâimu tiririk sâmu tok sâwuap.

³⁸ Yakât otmuâmâ nenņe tâk âiņaņak menduhum lowaimain. Yawu otmain yanâmâ senņe âlâlâ umatņe mânunġnomân yamâ dâimu ŋirik ŋirik sâmu ki tok sâwuap. Yâhâ hânġiņe otmu âiņe menduhunom yamâ dâimu titâk sâwuap. Yamâ ki orotņe.

³⁹ Otmu yuwu sâmunê nângânet. Imbilipnenñane senñe âlâlâ mem iri âinjan mânuñmâ hikâm arimai ya lândem iri hângeñe bâleñan ki mânuñmâ hikâm arimai. Iri âinjahâlâk nângâmai. Yawu.” Yawu sâop.

6

Yesu hoñ bawalipñe orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi.
(Mataio 12:1-8 Mareko 2:23-28)

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesu otmu hoñ bawalipñe âi kalam biwiñambâ gem ariwi. Gem ari mâtâp tânâmñan po irik irik yinñiop. Yawu otmuâmâ buku nombotñe yengât kalamân sot talop ya mem newi.

² Mem neñetâ Parisaioñe yekmâ Yesu yuwu sâm âikuwi. “Moseñe girem den kulemgup ya lâum âun yu tatmâ nanñain. Yakât girawu otmuâmâ hoñ bawalipñe bukulipñe yengât kalamâmbâ sot mem niai? Ya otñetâ yekmunñe bâleap. Yakât otmâ gâñe kuyinñirâ âlâku ki otnomaihât nanñain.” Yawu sâwi.

³⁻⁴ Yawu sâñetâ purik pilâyinñim sâop. “Emelâk embânñan Dawitiñe olop yakât den pat sâlikum ki nângâm henñengumai. Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmunê nângânet. Dawitiñe olop sâp yan hotom uwi ya yengât lok kunñe âlâ manop, kutñe Awiata sâm. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiñe bañga tuhûm Anitâhât pat sâm katminiwi ya yâkñe konok neminiwi. Lok inñeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikñe tembe lâulipñe sotgât bâleñetâ yan ikñak Anitâhât miti emetñan yâhâop. Yâhâmâmâ Awiatañe sot kâmbukñe sâm kalop ya ihilâk mem niop. Mem nem nombotñe talop ya mem tembe lâulipñe ge kâsikum yinñimu newi.

⁵ Yâhâ Anitâñe hânñannohomu ge mansan nâmâ tatmâ nângâ nângâ yakât amboñe. Otmu yakât bonñeâmâ nâñe konok mem teteman.” Yawu sâm ekyongop.

Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe lok âlâ henñengup.
(Mataio 12:9-14 Mareko 3:1-6)

⁶ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe miti emetñan yâhâm den kâsikum yinñiop. Yâhâ lok âlâ bânñe bonânñen mum pâlâmñe olop yan tatmu ehop.

⁷ Yawu gârâmâ “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan Yesuñe lok pareñe ya mem henñenguwup me bia?” sâm Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yinñiminiwi ya nombotñane Yesu mem den âiân katne sâm bamu bam watbiñe gotyetñan ba kinbi.

⁸ Gotyetñan ba kinñetâ Yesuñe biwiyenahât topñe nângâm lok pareñe ya yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.”

⁹ Sâmu yahatmâ kinmu benñe Parisaio ya yuwu sâm ekyongop. “Sâñetâ nângâwe. Moseñe den kulemgup ya topñe girawu tap? Tatmâ nângâ nângâ sâpñan lok henñemyongonom me hilipyongonom? Yakât sâñetâ nângâwe.”

¹⁰ Yawu sâm âiyongomu biwiyenñe umatñe otmu olotoñâk kinbi. Olotoñâk kinñetâ yekmu bâleop. Yekmu bâlemu kunyene kârikñe otmâ hiliwahonomai yakât nângâm tepñe nângâyinñiop. Tepñe nângâyinñim lok pareñe ya yuwu sâm ekuop. “Bâtge kuwihak.” Yawu sâmu bânñe pilâmu kuwihakop.

¹¹ Panmu kuwihakmu Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yinñiminiwiñe ya ekmâ biwiyenñe kâlâp otmu gem ariwi. Gem ari Yesu girawu otbânñine sâm den alahu gulahu otbi.

Yesuñe aposololipñe meyehop.
(Mataio 10:1-4 Mareko 3:13-19)

¹² Emet nññ sâmu Anitâ orop den otbe sâm Yesuñe pumñan yâhâop. Yâhâmu Anitâ orop den otmutâ emet hañ sâop.

¹³ Emet hanj sâmu yan lok orowâk manbi ya sâlipyongom yâk yengâlen gâtne lok kâiân yâhâp meyekmâ âi sâm yingio. Yawu otmâ kutyeje pato Aposolo sâm yingio. Lok yamâ kutyeje yuwu.

¹⁴ Simon yâkât kutne âlâ Petoro sâm imiye Anderea, imi ata Yakowo yet Yoane, lok âlâmâ Pilip, Batolomaio,

¹⁵ Mataio, Toma, Alipao nanje Yakowo. Âlâmâ Simon yâhâmâ komot âlâen gâtne ya yengât topyeje yuwu. Kasalipyene Roma lok ya yengât hâkân otmâ watyekne sâm otminiwi yan gâtne. Âlâmâ Yakowo nanje Yurasi.

¹⁶ Otmu bâineâmâ Yurasi yamâ Karioto kapiân gâtne. Yâkneâmâ Yesuhât betnehen kionop ya.

Yesu je lohimbi mem hengemyongop.

(Mataio 4:23-25)

¹⁷⁻¹⁸ Meyekmâ pumnehembâ gâliknan gemu lok nombotne denne nângâm watbine peneyingiwu. Peneyinginetâmâ lohimbi kingitne orowâkne denne nângâne sâm yâkâlen ariwi. Lohimbi yâkâlen ariwi yamâ yuwu. Nombotne Yerusalem kapi pato otmu kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipne. Yâhâ nombotne âlâmâ Tiro Siron kapi yâhâp saru ginjan tap ya ambolipne. Lohimbi yanje yâkâlen arinetâ den kâsikum yingio. Yâhâ lohimbi nombotne weke bâlejanje mângâeyehop ya ekyongomu gaiakmâ arinetâ âlepne otbi. Otmu kundat otbi ya hengemyongop.

¹⁹ Yâhâ wâtne pato tatbanjiop yakât otmâ lohimbi in wâiwiye âlepne otbi. Yakât otmâ lohimbi sambeje wâim âlepne otnehât mem hawam mewam tuhuwi.

Yesu je lohimbi den ekyongop.

(Mataio 5:1-12)

²⁰ Yawu otjetâ Yesu je yuwu sâm ekyongop. “Den bonje sâmune nângânet. Yen senje âlâlâhât umburuk otmâ manmai yamâ Anitâhâlen biwiyenaje kepeinetâ tihityene otmâ yâhâwuap. Yakât otmâ tepyeje herone otmu mannomai.

²¹ Yâhâ po manmai yen gurâ Anitâne sot kâle yingimu nenjetâ ârândân otyingiwuap. Yakât otmâ tepyeje herone otmu mannomai. Yâhâ we bâle nângâm manmai yenâmâ hâmbâi Anitâne mem biwi sânduhân katyekbuap. Yakât otmâ tepyeje herone otmu mannomai.

²²⁻²³ Otmu lok bulâne nâhâlen biwiyenaje kepeim manjetâ lohimbi nombotnaje hakenjan sâm mem bâleyeknomai yanâmâ yuwu nângânomai. “Âo, bonjanâk. Anjoân emelâk tâmbâlipnennaje Anitâhât poropete yawuâk otyinginetâ bâleop. Otmu âun yu gurâ yawuâk otningimai. Yawu gârâmâ yakât hâmeje hâmbâi himbimân manman kârikne mem herone kaknan mannom.” Yawu nângâm tepyeje herone otmu mannomai.

²⁴ Yawu sâm ekyongom lohimbi manman sânduhân manjetâ tepyeje umatne otmu ya yengât yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi senje âlâlâ tatyngiapne hop sambe kaknan manmai. Yae, hâmbâi manman bâlejan ari olo gilâp otnomai.

²⁵ Yâhâ lohimbi sot pato kaknan kinmai yanje hâmbâi sotgât umburuk otmâ olo gilâp otnomai. Yâhâ lohimbi herone kaknan manmai yamâ hâmbâi gilâp amoknan isem mannomai.

²⁶ Otmu den âlâ torokatmâ sâmune nângânet. Emelâk embânân poropete perâknaje Anitâhât den kelangatmâ papatolipyene kâityongominiwi. Kâityongonetâ ki nângâmâk papatolipyenaje herone otyingiwu. Herone otyingiwuâke yamâ den perâkne sâwi yakât matne Anitâne yingimu mewu. Yawu gârâmâ lohimbine yengât nângâm herone otyinginomai yan biwi golâ mannomai. Yâhâ herone otyinginomai yan lohimbine herone otningiai yakât otmâ Anitâne gurâ yawuâk nenekmu ârândân oap yawu ki nângânomai.”

Kasalipnennje buku otyinginom.

(Mataio 5:38-48)

²⁷ Yâhâ den âlâ torokatmâ yuwu sâ m ekyongop. “Sâ mune nâ ngâ net. Ye ne kasalipyene buku otyinginomai. Otmu lohimbine yengât hâ kâ ng otmai yâ k gurâ yawuâ k buku otyinginomai.

²⁸ Otmu lok âlâ me âlâ ne Anitâ ne mem bâ leyehâ kgât lohimbisait kakyenan pilâ nomai yamâ Anitâ ne lukuleyehâ kgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâ ne mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ ye ne ya yengât umam sâ yinginomai.

²⁹ Lok âlâ me âlâ ne mângâ eyeknomai yan yakât matne ki kâ pekyinginomai. Lok âlâ me âlâ ne ambonahât bâ le ne hân meyingim yanak kiapgâ len yen meyekmâ arinomai. Meyekmâ arinetâ mâtâ wânâ k ye ne hân âlâ kuâ k yinginetâ pesuk sâ wuap.

³⁰ Lok âlâ me âlâ ne yu me ya ninginet sâ m ulityongonomai yamâ in yawu yinginomai. Me lok âlâ me âlâ ne senne âlâlâ ekmâ kandi meyinginomai yakât purik sâ m ninginet ki sâ nomai.

³¹ Bukulipyenane tâ nyongonetgât nâ ngâ mai ye ne gurâ nâ ngâ mai dop yawuâ k tâ nyongonomai.

³² Yâhâ lok nombotnane yen buku otyinginetâ yengu yâ k konok buku otyinginomai yakât Anitâ ne nâ ngâ mu ki â rân dâ ng otbuap. Yâhâ lok nombotnane ki buku otyinginetâ yengu yawuâ k yâ k ki buku otyinginomai yakât Anitâ ne yen ki lukuleyekbuap.

³³⁻³⁴ Yâhâ lok nombotnane yen orop buku konok manne sâ m tâ nyongonetâ yengu yakât matne yâ k konok tâ nyongomai. Yawu otmai yan lok bâ le ne bukulipyene orop tâ nahomai orotmeme ya ki wangiwuap. Yakât otmâ Anitâ ne yen ki lukuleyekbuap.

³⁵ Ye ne kasalipyene buku otyinginomai. Otmu yu me yakât umburuk manmai ya bâ t belaiâ k yingim yakât matne ninginetgât ki nâ ngâ nomai. Yawu otyinginomai yanâmâ Anitâ yahat yahatnane meyekmâ nine nanne baratne sâ m tihityene otmu mannomai.

³⁶ Anitâ ne yen lok bâ le ne umam sâ yingimu yakât matne ki miai. Yakât otmâ lohimbis nombotnane mem âlâlâ tuhuyeknetâ yengu yakât matne ki kâ pekyinginomai.

*Lohimbis yengât den ki sâ m hâ rey inginom.
(Mataio 7:1-5)*

³⁷ Otmu ye ne lohimbis yengât den ki sâ m hâ rey inginomai otmuâmâ Anitâ ne gurâ yawuâ k yengât ki sâ m hâ rey ingiwuap. Otmu ye ne lohimbis yekmâ ki sâ m ge katyeknomai otmuâmâ Anitâ ne gurâ yawuâ k yen yekmâ ki sâ m ge katyekbuap. Yâhâ ye ne lohimbis yengât tosayene pilâ yinginomai otmuâmâ Anitâ ne gurâ yawuâ k yengât tosayene pilâ yingiwuap.

³⁸ Ye ne lohimbis tâ nyongom senne âlâlâ yinginomai otmuâmâ Anitâ ne ya wangim hop sambe yingiwuap. Iri mânunmâ tâ tâ kumunne pik pato otmap yakât dopneâ k Anitâ ne yingiwuap. Yakât otmâ Anitâ ne yingimap yakât dopneâ k yengu yinginomai.”

Yesune den âlâ en hâ um sâ m ekyongop.

³⁹ Yesune den âlâ en hâ um yuwu sâ m ekyongop. “Lok senyene bok sâ sâ nâ nâ k dâ iakmâ arinomai yamâ mâtâ p tâ pik gum ari hemân kionomai. Kionmâ hiliwahonomai.

⁴⁰ Otmu naom âlâ me âlâ ne bawapilipyene ki wangiyeknomai. Naom âlâ me âlâ ne yu me yakât topne nâ ngâ m hen gen gunomai yanâmâ bawapilipyenane nâ ngâ mai yakât dopneâ k nâ ngâ nomai.” Yawu sâ op.

⁴¹ Den âlâ en hâ um yuwu sâ m ekyongop. “Gâ ne bukuhahât sen nan wahap tipine tap ya ekbuat. Otmu gike sengan gurâ wahap pato tap ya ki enâ kmâ nan gan gimâ k bukuhahât yuwu mon sâ wuat.

⁴² “Buku. Sengan wahap ya hâ luhum pangihiwe.” Gâ yawu sâ wuat otmuâmâ lok perâ k ne. Gike sengan wahap pato tap ya hâ luhum pilâ kmâ yanâmâ bukuhahât sen nan wahap tatbuap ya hâ luhum pilâ wangi wuat. Wongât? Yuwuhât. Gâ ne gike orotmemehe bâ le ne yakât nâ ngâ râ tâ ngâ t otmap. Yawu gâ râmâ bukuhane otmu kingon otmap ya ekdâ dondâ bâ le map. Yawu otbuat yamâ ekmune ki â rân dâ ng otbuap.” Yawu sâ op.”

*Nak topne topne**(Mataio 7:17-20 Mataio 12:33-35)*

⁴³⁻⁴⁴ Otmu Lohimbiŋe yeŋe topyeŋe nanŋanŋiŋetgât Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. Nak esenŋe omoŋ omoŋ pilâmap yanâmâ bonŋe bâleŋe ki kinmap. Yâhâ nak esenŋe gimbanŋumap yanâmâ bulâŋe âlepŋe âlâ ki kinmap. Bia yakâ. Yâhâ kiatŋe manam ki otmap. Otmu manamŋe kiat ki otmap. Otmu giŋ gârârâŋ yaŋe ham ki otmap. Otmu hamŋe giŋ gârârâŋ ki otmap. Yamâ topyeŋe ikŋiâk ikŋiâk.

⁴⁵ Lok âlâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlepŋe me bâleŋe tatmap ya yawuâk launŋambâ ga takamap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâhât biwiyeŋan nâŋgân nâŋgân âlepŋeâk tatmapŋe orotmemeyeŋe âlepŋe otmâ uwawapŋe bia manmai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâhât biwiyeŋan nâŋgân nâŋgân bâleŋeâk tatmapŋe orotmemeyeŋe bâleŋe otmâ bukulipyenŋe mângâeyekmai. Yawu.”

*Lok nâŋgân nâŋgânŋe orop otmu lok kopa**(Mataio 7:24-27)*

⁴⁶ Yesuŋe lohimbi kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe “Kutdânennŋe Kutdânennŋe,” sâm nohonmaiâke yamâ den ekyongoman yamâ ki lâumai.

⁴⁷ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâŋgânŋet. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen ganetâ den ekyongomune nâŋgâm heŋgenŋum lâumai yaŋe dop yuwu manmai.

⁴⁸ Lok nâŋgân nâŋgânŋe orop yaŋeâmâ emet tuhune sâm hân kendâm saran kâkâlep yaŋe kânâŋgâm emet tuhunetâ tiŋ tiŋâk kinbuap. Yawu gârâmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm ki putuk sâwuap. Yenâmâ dop yawuya.

⁴⁹ Âlâmâ purik pilâm sâwe. Lok âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgânŋetâ nahat otmu betbanŋim manmai, lok ya yeŋgât topyeŋeâmâ yuwu. Lok kopa nombotŋe emetyeŋe tuhune sâm hân kendâm saran kakŋeâk kânâŋgânomai. Yawu tuhunetâ emet ya saranŋe kandi kinbuap. Yakât otmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya putuk sâm ge imbuap. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

7*Yesuŋe hoŋ bawa âlâ heŋgenŋuop.**(Mataio 8:5-13)*

¹ Yesuŋe den yawu ekyongom yapâ pilâyekmâ Kapanaum kapiân ariop.

² Kapanaum kapiân ariop sâp yan Roma tembe lâu yeŋgât kunyeŋe âlâhât hoŋ bawane mesek sâtŋan kinop. Yâhâ tembe lâu yaŋe ikŋe nanŋahât nâŋgâwanŋimap yakât dopŋeâk hoŋ bawane yakât nâŋgâwanŋiop.

³ Yakât otmâ “Yesu taka tap,” yawu sâŋetâ nâŋgâm tembe lâu yaŋe Yesuŋe ga hoŋ bawane heŋgenŋuâkgât Yura yeŋgât papatolipyenŋe nombotŋe hânŋanyongomu yâkâlen ariwi.

⁴⁻⁵ Ari yuwu sâm ekuwi. “Roma tembe lâu yeŋgât kunyeŋe âlâ nengâlen biwiŋaŋe kepeimu nen orop mansain. Lok yuŋe ikŋe tewetsenŋaŋe lok puluhuyekmu nengât miti emetŋe ya tuhuniŋiwi. Yakât otmâ denŋe nâŋgâm ari tânguwuatgât nanŋain.” Yawu sâwi.

⁶ Yawu sâm ekuŋetâ nâŋgâyiŋgimu orowâk ariwi. Ariŋetâ emet ya tâlâhumuâk otmu bukulipŋe hânŋanyongomu Yesuhâlen ba yuwu sâm ekuwi. “O lok pato, bukunennŋe yuwu yap.

⁷ “Nâ lok âlepŋe bia. Yakât gâŋe nâhât emelan gawuatgât ki nanŋan. mâtâwânâk kinmâ denâk sârâ hoŋ bawane yu âlepŋe otbuapŋat nanŋan.

⁸ Yâhâ nâ nineâmâ lok patonahât tem lâuwanŋim yâkât amutgen manman. Gârâmâ patonaŋe nâ gurâ buku nombotŋe yeŋgât kunyeŋe sâm nihimu manman. Yakât otmâ nâŋe tembe lâulipne âlâ me âlâ yuken me yaken ariŋet sâmune âlepŋe nâhât tem lâunihim arimai. Me âi wuân me wuân tuhunet sâm âi yiŋgiman ya gurâ âilonŋo tuhumi. Gâmâ

lok pato. Yakât otmâ denâk sârâ âlepņe otbuapgât nanġan.” Yawu sâmu den kalop ya bukulpņane Yesu ekuwi.

⁹ Den yawu ekuņetâ Yesuņe nâņġamu ewe membe olop. Nâņġamu ewe membe otmu Isirae lohimbi betņan sâwi ya yuwu sâmu ekyongop. “Wâtne pato tatnihiap yakât nâņġam Roma lok yuņe biwi yâhâp ki oap. Yakât yuwu nanġan. Isirae yeņġâlen ġâtņe âlâ me âlâņe lok yuņe oap yuwu âlâ ki otņetâ yekman. Lok yuņe nâhâlen biwiņane kepeim den katnihiap yu ekmune âilonġo oap.” Yawu sâmu ekyongop.

¹⁰ Yawu sâmu ekyongomu tembe lâu bukulpņane purik sâmu yapâ pilâyekmâ âwurem ari emelan yâhâm hoņ bawa âlepņe olop ya ekbi.

Yesuņe lok âlâ mumuņambâ mem yahalop.

¹¹ Yesuņe hoņ bawalipņe meyekmâ kapi âlâ, kutņe Nain sâmu yan arinġetâ lohimbi dondâhâlâkņe betyeņan sâņetâ ariwi.

¹² Kapi ya hâumâk otņetâ imbi kambut âlâhât nanņe sihanâk muop ya hangune sâmu bukulpņane gerelân katmâ lâum gewi. Yawu otmâ lohimbi tem pato betyeņan sâņetâ gewi.

¹³ Otmu Kutdâņe kambut ya ekmâ tepņe nâņġam “Ki ise,” sâmu ekuop.

¹⁴ Yawu sâmu ekum geret lâum gewi yan memu inâk kinbi. Inâk kinġetâ lok sihan ya ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Yahatmâ kin.”

¹⁵ Yawu sâmu ekumu mumuņambâ yahatmâ dendât otmu ekņetâ sâtņe bâleņe olop. Otmu imbi kambut ya nanņeit yetġât Yesuņe “lohotņan manset” sâmu ekyotgop.

¹⁶ Otmu lohimbi yan kinbiņe ya ekņetâ sâtņe otmu Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Anitâņe ikņe poropete âlâ hâņġâņumu taka hohetnenņan mansap.” Yâhâ nombotņane yuwu sâwi. “Lok yuņe tihitnenņe otmâ manman âlepņan katnenekmu mannomġât Anitâņe hâņġâņumu taka mansap.” Yawu sâwi.

¹⁷ Yesuņe lok sihan ya mumuņambâ mem yahalop yakât den pat ya lohimbiņe sâmu haok tuhuņetâ kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipņe kerekņe nâņġawi.

Yesuņe Yoanehât sâop.

(Mataio 11:2-19)

¹⁸ Yoane pâi emetņan katņetâ talop yâkâlen ari hoņ bawalipņane Yesuņe lohimbi heņġemyongop yakât den pat ekuwi.

¹⁹ Ekuņetâ nâņġam hoņ bawayâhâtņe yâhâp den yuwu sâmu ekyotgom Kutdâhâlen hâņġânyotgomu ariowot. “Ari yuwu sâmu âikuromawot. “Anitâņe ikņe hoņ bawa hâņġâņumu ge tihitnenņe otbuap sâmain ya ġâ me? Me âlâhât mambotmâ mannom?”

²⁰ Yawu sâmu ekyotgom hâņġânyotgomu Yesuhâlen ari yuwu sâmu ekuowot. “Yoaneņe lohimbi toen mem katyekmapņe yuwu sâmu hâņġânotgomu takait. “Anitâņe ikņe hoņ bawa hâņġâņumu ge tihitnenņe otbuap sâmain ya ġâ me? Me âlâhât mambotmâ mannom?” yawu yap.” Yawu sâowot.

²¹ Otmu sâp yan Yesuņe lohimbi kundat otbi ya dondâhâlâk heņġemyongop. Otmu weke bâleņane lohimbi mâņġâeyekbi ya watyekmu gaiakmâ ariwi. Otmu lohimbi senyeņe bok sâsâņe ya senyeņan walipyongomu senyeņe suk sâmu ekbi.

²² Yawuhât Yesuņe Yoanehât hoņ bawayâhâtņe ya yuwu sâmu ekyotgop. “Yerâmâ ari kulem topņe topņe memune eksai yukât Yoane ekuromawot. Nâņe senyeņe bok sâsâņe ya walipyongomune senyeņe suk sâmu eksai. Otmu lok pareņe manmai ya heņġemyongomune târârâhâk bam gai. Otmu hâk bâle manmai ya ġurâ heņġemyongomune âlepņe otmâ mansai. Otmu ândâpyeņe bok sâsâņe ya ġurâ heņġemyongomune ândâpyeņe pâroņ sâmu den nanġai. Otmu nombotņe bâlewi ya mumuņambâ mem yahatyekmune mansai. Otmu kewilâyekņetâ mansai ya nine den pat âlepņe ekyongomune nâņġam biwiyeņe heroņe otmâ mansai.” Yawu sâmu Yoane ekuromawot.

²³ Yakât âlâ sâwe. Yawu otyingim mansan yakât otmâ lok âlâ me âlâne nâhât biwi nângâm yâhâp ki otmâi ya yengât nângâmune tepne herone oap.” Yawu sâm ekyotgom hângânyotgomu âwureowot.

²⁴ Hângânyotgomu âwurem arimutâ Yesune Yoanehât topne lohimbi yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yoane lok ki manmaiângen ari manop ya lohimbiye ekne sâm yâkâlen ariwi. Otmu yakât den âlâen hâum sâwe. Siru pato pilâm âliwahap mem gâsuk gâsuk tuhumu ekmâ âlemai.

²⁵ Yawu olop ya ekne sâm ariwi me bia? Me lok âlâne hâk katipne sekne âlepne mânunakmâ manop ya ekne sâm ariwi me? Lok hâk katipne sekne âlepne mânunakmaiyeâmâ lok kutdâ yengât emelanâk tatmai.

²⁶ Yâhâ lok ki manmaiângen ki manmai. Yakât otmâ wuân bân ekne sâm yaken ariwi? Yakât yuwu sâmune nângânet. Yoaneje Anitâhât den pat sâm tetem gaop ya nângâne sâm ariwi. Yâhâ emelâk Anitâhât poropetelipnaye yâkât den tâmbâlipyene ekyongom manbi ya yengât kunyene pato oap.

²⁷ Yâkât nângâm emelâk Anitâne den sâop ya yuwu tap. “Gâne nine topne sâm tetem ekyongorâ nângânetgât nine hon bawane hângângumune kulet sâhihim mâtâp menjihiwuap.” Den yawu tap. Kulet sâop yamâ Yoane.

²⁸ Otmu yakât den yuwu sâmune nângânet. Anitâne Yoane nep wañmu miop yakât nângâmu yahatmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne Yoane wanginomaihât dop ki tap. Yoaneje kulet sânihim âi mem gaop yamâ nine topne ki nângâm heנגengum mansap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâne nâhât den pat âlepne yu nângâm Anitâhâlen biwi nângân nângânyene katnomai yanjeâmâ Yoane wanginomi.

²⁹ Yawu sâm ekyongomu lohimbi sesengâlâk, lohimbi inje, takesi meme lok, yawuyane nângânetâ bulâne olop. Yâhâmâ emelâk Yoaneje Anitâhât den ekyongomu nângânetâ bulâne otmu toen mem katyehop.

³⁰ Yamâ Parisaio lok otmu Mosehât girem den lohimbi kâsikum yingiminiwi yâkneâmâ Anitâhât mâtâp Yoaneje ekyongop yakât hâkâñ otmâ denne nângânetâ tâñtâ olop. Yakât otmâ toen ki katyehop.

³¹ Otmu Yesune den âlâ yuwu sâm ekyongop. Yen biwi yâhâp otmâ mansai yakât nângânetâ keterakyiñgiâkgât den girawu yaen hâum sâmune nângânetâ keterakbuap. Yuwu mon?

³²⁻³⁴ Nimnaom titipâne sombem patoen hârum konok otmâ tatnomai. Tatmâmâ komot âlâ tatnomaiye komot âlâ yuwu mon ekyongonomai. “Nenne yahatmâ kep tuhumi âlâlâ oain. Gârâmâ yen orowâk tuhune sâmunne ki tânnongoai. Yakât otmâ nângâmune bâleap.” Yawu otnomai yakât topne teteâkgât yuwu sâmune nângânet. Yakât dopneâk Yoaneje herone olâkgât nângâwi. Yamâ nângâwi yawu Yoaneje ki olop. Yakât otmâ yâkât hâkâñ otmâ sâm ge katbi. Otmu âlâku torokatmâ hâum sâwe. Sâp âlâen nimnaom titipâ komot âlâ tatnomaiye komot âlâ yuwu sâm ekyongonomai. “Âo, nen we bâle nângâm ombé hakoâk isewin. Yawu otbin yan yeje ki nenekbi. Yakât otmâ nângâmune bâleap.” Yawu sânomai. Yakât dopneâk yeje otmâ mansai. Gârâmâ yeje oai yan ki torokatmâ mansan. Yakât otmâ yen nâhât hâkâñ oai. Yakât yuwu sâmune nângânet. Emelâk Yoaneje to kârikne me âlâlâ ya nembâpgât dop yamâ yâkne ki neminiop. Yakât yeje yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ yawu otmap.” Yawu sâwi. Yâhâ nâmâ Anitâne hângânnohomu ge sot kâle neman. Yakât otmâ yeje nâhât yuwu mon nângâmai. “O, lok yuâmâ sot pato kutakamap. Otmu takesi meme lok otmu lok komborâ yâk orop buku orangim gamai.” Nâhât yawu sâmai.

³⁵ Yawu gârâmâ yakât sâwe. Anitâne den sâop ya tiñâk lâum manmai ya yengât orotmemeyene ekmâ nângânetâ bonne otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

Imbi âlâne Yesuhât kâne piriop.

³⁶ Parisaio lok âlâ, kutnje Simon sâ, yâkne Yesu memu emetjan yâhâ bukulpnje orowâk menduhuakmâ sot newi.

³⁷ Yâhâ Yesu orowâk sot newi yakât den pat imbi kondarâ âlâne nângâmâmâ to kuknje suk sukne âlâ mem emet tatbiân yan yâhâop.

³⁸ Mem yâhâ Yesu betnehen kinmâ isemu gilâpne târân sâ kâinjan giop. Kâinjan gemu somotne kâlep pato yañe mem gowasiñmâ kereñ mewañgiop. Yawu otmâ to kuknje ya moselemu kâinjan gemu pirim mepaeop.

³⁹ Yawu otmu Simonne ekmâ biwiñane yuwu nângâop. “Imbi kondarâ yuñe ki orotne oap. Yawuhât Yesu Anitâhât poropete mansap mâne imbi yukât topne nângâm henjenjum kuwañgimu ki otbâp.

⁴⁰ Yawu nângâmu Yesune biwiñahât topne nângâm yuwu sâ ekuop. “Simon, den sâmunne nângâ.” Sâmu sâop. “Lok pato, sârâ nângâwe.”

⁴¹ Sâmu sâop. “Den âlâen hâum sâmunne nângâ. Lok âlâne bukuyâhâtne tewetsenne yitgiop, âlâmâ 50 kina, âlâmâ 5 kina.

⁴² Tewetsenne yitgimu mem ari yañe senne âlâlâ puluhuahowot. Otmu yakât kakñan “matne nihiromawot” sâ ekyotgop. Yawu gârâmâ tewetsenne ki tatyitgiop. Yakât otmâ yâkâlen ari yuwu sâ ekuowot. “Tewetsenne ki tatnitgiap. Yakât otmâ girawu otmâ tosa matne kâpekmutne pesuk sâwuap?” Yawu sâ ekumutâ yuwu sâop. “Bât belaiâk yitgiwan. Pesuk yap, âlepne ariyet.” Yawu sâop. Yakât otmâ yuwu âihohomune nângâ. Bukuyetñane tosayetne pilâyitgimu pesuk sâop. Yakât otmâ bukuyâhâtne lok girawu yañe herone pato nângâwañgiop, 50 kina wañop yañe me 5 kina wañop yañe?

⁴³ Sâmu sâop. 50 kina wañop yañe herone pato nângâwañgiop.”

Sâmu sâop. “Âlepne yat.”

⁴⁴ Yawu sâ imbi ya ekmâmâ Simon yuwu sâ ekuop. Nâne emetgan gamune to ki gâim katdâ piriaksan. Yamâ imbi yuñeâmâ isemu gilâpñane kâinan gemu pirim somotñane gowasiñmâ kereñ menihiap.

⁴⁵ Gâne ki parahuneksat. Yamâ imbi yuñeâmâ mepaenekmâ tap.

⁴⁶ Gâne nak toñe ki katnihiat. Yamâ imbi yuñeâmâ to kuknje suk sukne, hâmeñe yahat yahatne ya moselemu kâinan gemu pirineksap.

⁴⁷ Imbi yuñeâmâ nângânihiap. Yakât topne nângâm henjenguwuatgât yuwu sâmunne nângâ. Lok âlâne bukujahât tosa umatne pilâwañgimu yakât herone pato nângâwañgiwuap. Yâhâ lok âlâneâmâ bukujahât tosa hewewen pilâwañgimu yakât herone kakñeâk nângâwañgiwuap. Yakât yuwu sâmunne nângâ. Anitâne imbi yukât tosa umatne emelâk pilâwañgiap. Yakât otmâ mepaenekmâ tap.

⁴⁸ Yawu sâ imbi ya yuwu sâ ekuop. “Tosahe pilâhihian.”

⁴⁹ Yawu sâmu, Parisaio orowâk tatmâ sot newiñe den ya nângâm biwiyeñane yuwu nângâwi. “Lok yukât topne girawu? Girawu otmâ “Tosahe pilâhihian” yawu yap.” Biwiyeñane yawu nângâwi.

⁵⁰ Yesune imbi ya yuwu sâ ekuop. “Nâhâlen biwihane kepeiat. Yakât otmâ Anitâne manman kârikñahât pat kuhihap. Yakât nângâm lohotjan ari.” Yawu sâop.

8

Imbi nombotne Yesu orowâk ariwi ya yengât topyene

¹ Sâp yakât kakñan Yesune hoñ bawalipne meyekmu kapi ya pilâm kapi tipi tapi tatmâ arap ya ârândân yâhâm gewi. Otmu lohimbiñe Anitâhâlen biwiyeñane kepeinetâ tihityene otyiñgiwuap yakât den pat âlepne Yesune ekyongop.

² Otmu imbi nombotne orowâk ariwi ya yengât topyene yuwu. Imbi nombotne emelâk kundat otbi ya henjemyongop. Yâhâ nombotne âlâmâ weke bâleñane mângâeyekbi ya watyekmu gaiakmâ ariwi. Yâhâ yâk yengâlen gâtne âlâ, kutnje Maria, Matala kapiân gâtne, ya weke bâleñe nombolân yâhâpne mângâenjetâ watbañgiop.

³ Yâhâ âlâmâ, kutnje Yoana sâ. Yâhâmâ Herotgât hoŋ bawa âlâ, kutnje Kusa sâ, yâkât imbiŋe. Yâhâ âlâmâ, kutnje Susana sâ. Otmu imbi nombotnje iri sikumyene orop yâkne Yesu otmu hoŋ bawalipnje tânyongowi. Imbi topyene sâ aran yu orowâk ariwi.

Hote alikŋan hâum sâop.

(Mataio 13:1-9 Mareko 4:1-9)

⁴ Lohimbi dondâne kapiyene pilâm Yesuhâlen ari menduhuakŋetâ den âlâen hâum yuwu sâ ekyongop.

⁵⁻⁸ “Lok âlâne hote alikne mem hâilonbe sâ newângen ariop. Ari hote alikne ya nombot nombot mem hâilonmu giop. Nombotneâmâ mem hâilonmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotneâmâ mem hâilonmu hân toŋe biaen ge talop. Yâhâ nombotneâmâ hele bâlene iowân giop. Yâhâ nombotneâmâ tep tep kum hân âilongo longo tuhuwi yan ge talop. Yawu gârâmâ hote alikne mem hâilonmu âlâen âlâen giop yakât topneâmâ yuwu. Nombotne mâtâwân ge talop yamâ lohimbiŋe bam gam tâlim lan tuhunetâ nâne kârâm newi. Yâhâ nombotneâmâ hân toŋe biaen giop yamâ gihitne kakneâk pilâop. Yakât otmâ in yawu mum hâlâlâŋ sâop. Yâhâ nombotneâmâ hewukŋan me hele pato biwiŋan giop yamâ âilongo tetem pururuk sâop. Pururuk sâmu hewukŋane langumu derepgum gimbanġumu orok sâop. Yâhâ nombotne hân âlepŋan giop yaŋeâmâ tetem pururuk sâ m âilongo yahalop. Nâne den yan yu biwiŋan katmâ nâŋgâm heŋgeŋgunomai.” Yawu sâ ekyongop.

Topne yuwuhât Yesuŋe den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mataio 13:10-17 Mareko 4:10-12)

⁹ Yawu sâ ekyongomu hoŋ bawalipŋane den ya topŋahât nâŋgâne sâ âikuwi. Âikuŋetâ sâop.

¹⁰ “Anitâne tihitnenne otmâ gamap yakât topne yene tipne nanġai. Yâhâ lok nombotne nâhâlen ki torokatmâ mansaiŋeâmâ biwiŋene pâlâmne otmâ mansai. Biwiŋene pâlâmne otmâ manŋetâ yakât den âlâen âlâen hâum ekyongoman. Yakât otmâ yâkne nâhât nâŋgâm hâkâŋ otmâ nekmâ kâkâsuk otmai. Yawu otmâ biwiŋene alitmai. Yakât otmâ nâhât den pat yu nâŋgâŋetâ tâŋât oapġât hiliwahonomai. Yamâ nâŋgâm heŋgeŋguai mâne biwiŋene Anitâhâlen katmâ denne lâunetâ tosayene emelâk pilâiŋgimbâp.”

Hote mem hâilonmu giop yakât topne

(Mataio 13:18-23 Mareko 4:13-20)

¹¹ Hote alikŋan hâum ekyongoan yakât topne sâ mune nâŋgâŋet. Anitâhât den yamâ hote alikŋahât dop oap.

¹² Yâhâ lok hote alikne mem hâilonmu giop yamâ nenne Anitâhât den lohimbi ekyongomunne nâŋgâmai yakât dop. Hote alikne nombotne mem hâilonmu mâtâwân giop yakât topne yuwu. Yamâ lohimbi nombotŋane Anitâhât den nâŋgâŋetâ bulâne otmu yâkâlen biwiŋene kepeimaihât Satanŋe den ya kum mem gulip tuhumap.

¹³ Yâhâ hote mem hâilonmu nombotne hân toŋe biaen giop yakât topne yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepne ekyongomune nâŋgâm herone otmâ manmai. Nâŋgâŋetâ den ya kakneâk gem biwiŋan gihitne kârikne ki memap. Yawu gârâmâ umatne âlâ kakyenjan yâhâmap yan lohotne otmâ pilâmai.

¹⁴ Yâhâ hote mem hâilonmu nombotne hele biwiŋan giop yakât topne yuwu. Lohimbi nombotne den ekyongomune nâŋgâŋetâ bonne otmap. Nâŋgâŋetâ bonne otmu sâp kâlep ki otmuâk hâŋgât iri sikum, me tewetsenne, me âlâlâ ekmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeneŋe yan hikum nâŋgâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manŋetâ manman âlepne ki teteyiŋgimap.

¹⁵ Yâhâ hote mem hâilonmu nombotne hân toŋe orowân giop yakât topne yuwu. Lok yawuyaŋeâmâ den pat âlepne nâŋgâm heŋgeŋgumai. Nâŋgâm heŋgeŋgum tiŋâk lâum

manmâ yâhânetâ manman âilongo lonjo teteyingimap. Yâk yengât topyeŋe yawu. Nâŋe hoteân hâum yan yamâ topnenŋeâmâ yawu.” Yawu sâm ekyongop.

*Lok topnenŋe lambeân hâum sâop.
(Mareko 4:21-25)*

¹⁶ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenŋe emet kâlehen tatmâ lambe saum tunŋunjan ki katmain. Gârâmâ helenjan gâitmunŋe kinmâ sem lanjinŋe pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

¹⁷ Yakât topŋe yuwu. Lok âlâ me âlâŋe otŋetâ bâlemu kurihimai yamâ hâmbâi mâne teteŋjan otmu eknom.

¹⁸ Yakât otmâ den ekyongoan yu biwiyenjan katmâ nâŋgâm henŋenŋunomai. Lok âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgâm biwiyenjan katmâ mannomainŋe ya nâŋgânetâ keterakbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgânetâ nahat otmu bet pilânomainŋe biwiyenŋe pâlâmŋe manmâ ki nâŋgânetâ keterakmâ henŋenŋuwuap.” Yawu sâm ekyongop.

*Yesuhât hepŋe torehenlipŋe
(Mataio 12:46-50 Mareko 3:31-35)*

¹⁹ Yawu sâm ekyongom tatmu lohimbî kinŋitŋe orowâkŋe denŋe nâŋgâne sâm mem hawam mewam tuhum kinbî. Yawu kinŋetâ ikŋe hepŋe torehenlipŋaŋe taka gotŋjan bane sâm otŋetâ lohimbîŋe mâtâp manguyiŋiŋetâ betyenŋehen kinbî.

²⁰ Betyenŋehen kinŋetâ lok âlâ Yesu gotŋjan talopŋe yuwu sâm ekuop. “Torehenlipŋaŋe taka betnenŋehen kinmâ gâhât yai.”

²¹ Yawu sâmu Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Anitâhât tem lâum mansai yaŋeâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâŋe oai.”

*Yesuŋe sâmu to siru nâŋ nâŋ sâop.
(Mataio 8:23-27 Mareko 4:35-41)*

²² Hilâm âlâen Galilaia denŋân pato ya hâtikgum nombotgen arine sâm waŋgaen yâhâwi. Waŋgaen yâhâm hâtikgum nombotgen ariwi.

²³ Arim tatŋetâ Yesu amangât katmu aman pâlâmŋe iop. Aman im tatmu denŋân ya tânâmŋuŋetâ yanâk siru puŋ puŋ sâm pilâop. Siru puŋ puŋ sâm pilâmu toŋe waŋga kâlehen gemu guhulakbe sâm olop.

²⁴ Guhulakbe sâm olop yan ekŋetâ sâtŋe otmu hoŋ bawalipŋaŋe mândem yuwu sâwi. “Wâe, lok pato, waŋga yu denŋân kâlehen guhulakbe sâm oap. Harannongomap.”

Yawu sâm ekunŋetâ yahatmâ siru kuwaŋgiop. Kuwaŋgimu to yaŋe nâŋ nâŋ sâop. Nâŋ nâŋ sâmu yuwu sâm ekyongop.

²⁵ “Wongât biwi yâhâp oai? “Nâŋe tihityeŋe otbomgât dop ki tap,” yawu mon naŋgai?” Yawu sâm ekyongop. Yawu sâm ekyongomu yuwu sâm alahuwi. “Bâe, lok yukât topŋe girawu? Siru kuwaŋgimu yaŋak to yaŋe nâŋ nâŋ yap.” Yawu sâwi.

*Yesuŋe weke bâleŋe watyekmu gaiakmâ bau yengâlen ariwi.
(Mataio 8:28-34 Mareko 5:1-20)*

²⁶ To nâŋ nâŋ sâmu denŋân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutŋe Gerasene sâm, yan ariwi.

²⁷⁻²⁹ Yan ari waŋgaembâ lâum kionmâ arinŋetâ kapi amboŋe, lok âlâ weke bâleŋaŋe mângâeminiop, ya takamu ekbi. Yâhâ yâkât topŋe yuwu. Lok yamâ sumân bam gam otmu weke bâleŋaŋe mângâemu hâk katipŋe tuhum pilâm hâk barahâk manmâ gaop. Otmu ikŋe kapi ambolipŋaŋe ari tâk kârikŋe, kutŋe sein sâm, yaŋe kâiŋe bâtŋe mem menduhum sâhâminiwiâke yamâ tâmbirinŋ sâmu hâreakminiop. Yawu otma weke bâleŋaŋe mângâemu lok ki manmaiângen ari ihilâk mahilâk manminiop. Lok yakât topŋe yawu. Lok yaŋe ewan kinmâ Yesu ekmâ yâkât gotŋjan ge kinop. Gotŋjan ge kinmu Yesuŋe weke bâleŋe ya watbe sâm yuwu sâm ekuop. “Lok yukâlembâ gaiakmâ ari.”

Yawu sâmu hu halak tuhum yuwu sâmu ulitguop. “Yesu, topge nanġan. Gâ Anitâhât nanġe. Yamâ wongât nâhâlen takat? Nâ hâhiwin ki nihi. Inâk âwurem arihât nanġan.” Yawu sâmu ulitguop.

³⁰ Ulitgumu sâop. “Ahonakdâ nâġgâwe.”

Sâmu sâop. “Nâġe weke bâleġe nombotġe orowâk tatmâ lok yu mem mâġgâem mansain. Yakât otmâ nengât kutnenġe “Komot Pato,” yawu.

³¹ Aiop, gâġe nâġgâningirâ sumânâk mannom. Hem topġan ki hâġgânnongorâ arinom.” Yawu sâwi.

³² Yâhâ talapġan bau sesengâlâkġe tomot tuhum kinġetâ yekbi. Yekmâ yuwu sâmu Yesu ekuwi. “Gâġe watnenekbuat otmuâmâ, âlepġe watnenekdâ gaiakmâ bau enda yeġgâlen arinom.” Yawu sâwi. Yawu sâġetâ watyekmu gaiakmâ bau ya yeġgâlen ge mânunġakbi.

³³ Bau yeġgâlen ge mânunġakmâ mâġgâeyekġetâ sururuk sâmu ba hem patoembâ tâwonġ sâmu denġânân kionġetâ haranyongop.

³⁴ Denġânân kionġetâ haranyongomu galemyongom manbiġe ekmâ sururuk sâmu kapi ambolipġe ya ekyongowi.

³⁵ Ekyongonġetâ yakât topġe nâġgâne sâmu Yesuhâlen takawi. Otmu emelâk weke bâleġaġe lok mâġgâenġetâ ihilâk mahilâk manminiop yamâ nâġgân nâġgânġe keterakbaġgimu hâk katipġe mânunġahop ya ekbi. Ekġetâ sâtġe otmu lohimbi Yesu orop kinbi ya âiyongowi.

³⁶ Âiyongonġetâ Yesuġe weke bâleġe watyekmu gaiakmâ arinġetâ nâġgân nâġgânġe keterakbaġgiop yakât den pat ekyongowi.

³⁷ Ekyongonġetâ nâġgânġetâ sâtġe otmu Yesuġe pilâyekmâ âlâengen ariâkgât ekuwi.

Yakât otmâ Yesuġe hoġ bawalipġe meyekmu waġgaen yâhâwi.

³⁸ Waġgaen yâhâġetâ yan lok weke bâleġe watbaġgiop yaġe yuwu sâop. “Nâ girawu otbom? Yen orop arinehât nanġan.”

³⁹ Sâmu sâop. “Bia, gâ nen orop ki arinom. Yakât otmâ kapihehen ari gike hep torehenlipġe yakât den pat ya ekyongowuat.” Yawu sâop.

Yawu sâmu kapiân yâhâ Yesuġe heġgeġguop yakât den pat kapilipġe ekyongop.

Yesuġe Yairo baratġe mumunġambâ mem yahalop.

(Mataio 9:18-26 Mareko 5:21-43)

⁴⁰ Yawu otmâ Yesuġe hoġ bawalipġe meyekmu kapi ya pilâm waġga mem âwurem ariwi. Âwurem ari waġgaembâ geġetâ denġân ginġan lohimbi dondâġe Yesu ekne sâmu taka kinbi.

⁴¹ Yawu otmâ kinġetâ miti emetġahât galemlipyeġe yeġgât lok kunġe, kutġe Yairo sâmu, yâkġe gotġan ba mepaem yuwu sâmu ekuop.

⁴² “Baratne, ombe bisine konohâk ya sihanâk katnenekbe sâmu oap. Yawu gârâmâ gâġe ari heġgeġguhât nanġan.” Yawu sâop.

Yawu sâmu ekumu Yesuġe hoġ bawalipġe meyekmu ya pilâm Yairohât emelan ariwi. Mâtâwân arim tatġetâ Yesu takaop yakât den pat ya lohimbi dondâġe nâġgâm ekne sâmu yâkâlen arinġetâ orowâk ariwi.

⁴³ Yâhâ imbi âlâ orowâk ariwi yâkât topġeâmâ yuwu. Imbilipnenġaġe emetsenġe ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenġe ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp olop. Yambu kâiân yâhâp yu biwiġan dokta yeġgâlen arimu hep ya saġ sâekgât âi pato mewiâke yamâ yawuâk otmâ gaop.

⁴⁴ Yâhâ imbi yaġe Yesuhât betġan bam yâkât sâġgum potonġan in walipgumu yanâk hepġe saġ sâop.

⁴⁵ Yâhâ walipguop yanâk Yesuġe enġatġe kakġambâ olelem yekmâ “Âlâġe walipnohoap?” sâmu âiyongop.

Yawu sâam âiyongomu yan kurihiakñetâ Petoroñe yuwu sâop. “Lohimbi dondâñe mem hawam mewam tuhunenekñetâ pân sâam kinsain. Yakât otmâ gâ girawu nânğâm yat? Yan gâtñañe mon walipgohoai.”

⁴⁶ Sâamu sâop. “Walipnohoap yan hâkne katmâ nanğan.”

⁴⁷ Yawu sâamu imbi yañe kâi bânñe kârân kârân sâamu kinop. Yawu otmâ Yesuhât sângum potonñan walipgumu hepñe sâñ sâop yakât topñe kerek ekuop.

⁴⁸ Sâamu sâop. “Toune, biwihe nâhâlen katsat. Yakât otmâ Anitâñe nânğâhîhimu hepge sañ yap. Lohotñan ba ari.” Yawu sâam ekuop.

⁴⁹ Yawu sâam ekum kinmu yanâk Yairohât hoñ bawalipñe nombotñañe emelambâ taka yuwu sâam ekuwi. “Baratge emelâk bâleap. Yakât otmâ lok pato yu imbiâk sârâ gamap.”

⁵⁰ Yawu sâñetâ Yesuñe nânğâm Yairo yuwu sâam ekuop. “Yakât ki gorâhîhiâk. Nâhâlen biwihane kepeim engat yâhâp ki ot.” Yawu sâop.

⁵¹ Yawu sâam Yairohât emet gotñan ba kinmâ lohimbi nombotñe katyekmu yaehen kinbi. Yaehen kinñetâ Petoro, Yakowo, otmu imiñe Yoane, Yairo, imbiñeit meyekmu emet kâlehen yâhâwi.

⁵² Yâhâ lohimbi dondâñe kahân tatmâ isem we bâle pato nânğâm tatbi. Yawu ot tatñetâ yuwu sâam ekyongop. “Baratyetñe ki bâleap, in aman pâlâmñe iap. Yakât otmâ ki isenjet.”

⁵³ Yawu sâam ekyongomu nânğâñetâ nahat otmu giriñbangiwi. Emelâk katnenekmâ arap nânğâwi.

⁵⁴ Yâhâ Yesuñe imbi sihan ya bânñan mem yuwu sâam ekuop. “Barat tipiñe, yahatmâ kin.”

⁵⁵ Yawu sâamu yanâk yahatmâ bam gaop. Yawu otmu Yesuñe sâamu sot um wañetâ niop.

⁵⁶ Otmu âwâñe mâmânñañe ya ekmûtâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ bukulipyetñe ki ekyongoromawot sâam kuyitgiop.

9

*Yesuñe hoñ bawalipñe meyekmâ âi sâam yinğiop.
(Mataio 10:5-15 Mareko 6:7-13)*

¹ Yesuñe hoñ bawalipñe kâiân yâhâp menduhuyekmâ âi sâam yinğim yuwu sâam ekyongop. “Yen nâhât sâtğât otmâ ari weke bâleñañe lohimbi mânğâeyekñetâ mansai ya watyinğinjetâ gaiakmâ arinomai. Otmu lohimbi kundat otmâ mansai ya heñgemyongonomai.” Yawu sâam ekyongop.

² Otmu lohimbiñe Anitâhâlen biwiyenñañe kepeinjetâ tihityeñe otbuap yakât den pat ekyongom kapi âlâen âlâen ari kundat otbi ya heñgemyongonomaihât mâmânñe otyinğiop.

³ Mâmânñe otyinğim yuwu sâam ekyongom hânğânyongop. “Âi topñe katne sâam sot me senñe âlâlâ umatdâek ki miakmâ arinomai. Natik ki miaknomai. Me itâkat ki goleaknomai. Me tewetsenñe hâkyenñan ki tatbuap. Me pet me hâk katipñe ya hourâ hourâ ki miaknomai. Me howan ki tinanğum arinomai.

⁴ Otmu kapi âlâen arinomai yanâmâ emelan dâim yâhâ katyekñetâ yanâk tatnomai. Kapi ya ambolipñañe orotmemeyenñe bâleñe betbangim biwiyenñe Anitâhâlen katñet sâam nâhât den pat âlepñe ekyongonomai.

⁵ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonjetâ nânğâñetâ nahat otmu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâñe matñe umatñe yinğiwuap. Yakât otmâ kâiyenñan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek menjetâ gewuap. Ya gemu betyinğim pilâyekmâ ba âlâengen arinomai. Arinjetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nânğânomai.” Yawu sâam ekyongop.

⁶ Yawu sâam ekyongom hânğânyongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepñe ekyongowi. Den pat âlepñe ekyongom yan lohimbi mesek otbi ya mem heñgemyongowi.

Herotje Yesuhât den pat nângâop.

(Mataio 14:1-2 Mareko 6:14-16)

⁷ Otmu sâp yanâmâ Galilaia yengât lok kutdâ âlâ manop, kutje Herot Antipa sâm, yâkneâmâ Yesuje olop miop yakât den pat nângâop. Lohimbi nombotjaŋe yuwu sâŋetâ nângâop. “Herotje tembe lâulipje ekyongomu Yoane kuŋetâ muop yamâ mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâwi.

⁸ Yâhâ nombotjaŋeâmâ yuwu sâŋetâ nângâop. “Poropete lok âlâ, kutje Elea sâm, emelâk himbimân yâhâop yaŋe mon purik sâm ge mansap,” yawu sâwi. Yâhâ nombotjaŋeâmâ yuwu sâŋetâ nângâop. “Anitâhât poropetelipje emelâk muwi yâk yengâlen gâtje âlâ yaŋe mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâwi.

⁹ Yawu sâŋetâ Herotje nângâm engat yâhâp otmâ yuwu sâop. “Emelâk tembe lâulipne ekyongomune Yoane engatje hârewi. Yakât otmâ lok girawu yaŋe yu ya otmâ mansap yakât den pat sâŋetâ nanŋan?” Yawu sâm Yesu ekbehât nângâm manop.

Lok 5000 ya sot yinginetâ newi.

(Mataio 14:13-21 Mareko 6:30-44 Yoane 6:1-13)

¹⁰ Emelâk Yesuje hoŋ bawalipje hângânyongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepje ekyongowi. Ekyongom pesuk pilâm yâkâlen âwurem ari otbi mewi yakât ekuwi. Ekuŋetâ meyekmu yenjâk tatmâ nângâne sâm Besaita kapiân ariwi.

¹¹ Kapi yan ariwi yakât den pat lohimbi kiŋgitje orowâkje nângâm betyenehen watyekmâ ariwi. Ariŋetâ yan Yesuje tepje nângâyingim Anitâhâlen biwiyenjaŋe kepeinetâ tihityene otbuap yakât den pat âlepje ekyongop. Otmu bukulipyenje mesek topje topje otbi ya meyekmâ takanjetâ mem heŋgemyongop.

¹² Yawu otmâ Anitâhât den topŋambâek kâsikum yingimu emetsâpje otmu yan hoŋ bawalipjaŋe yuwu sâm ekuwi. “Yu tain yu hâlâŋmâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yingimu wâtyenje houŋ sâmapgât gâŋe hângânyongorâ arinet. Hângânyongorâ ari yenjahâk sot puluhum um nenomai.” Yawu sâwi.

¹³ Sâŋetâ sâop. “Âlepje yene sot kâsikum yinginet.”

Sâmu sâwi. “Nengâlen baŋga kândâkdâ mome otmu injan yâhâp yawuâk tap. Lohimbi dondâ taka tai. Yawu gârâmâ nenje katgekmâ ari sot puluhuyingim lâum takanomgât nanŋat me?” Yawu sâwi.

¹⁴ Yâhâ lohimbi taka tatbi ya yengât dowâmâ 5000 yawuya. Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Yenje lohimbi yu ekyongonjetâ kâsiwahom komot tipi tapi, komot 50 dop yawuya tatmâ arinet.” Yawu sâop.

¹⁵ Yâhâ lohimbi ekyongonjetâ den sâop yawuâk otbi.

¹⁶ Otmu Yesuje sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaeop. Anitâ mepaem baŋga ya motokmâ tipi tapi tuhum hoŋ bawalipje yingimu lohimbi ya kerehâk yinginetâ newi. Yâhâ injan gurâ yawuâk yinginetâ nenjetâ dopyenjan olop.

¹⁷ Nenjetâ dopyenjan otmu sot nombotje talop ya hoŋ bawalipjaŋe hâwurum mânunjetâ saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

Petoroŋe Yesuhât topje sâm teteop.

(Mataio 16:13-19 Mareko 8:27-29)

¹⁸ Otmu hilâm âlâen Yesuje hoŋ bawalipje katyekmu tatjetâ ikŋiâk ba kinmâ Anitâ ulitguop. Ulitgum pesuk pilâmu hoŋ bawalipje yâkâlen arinetâ yuwu sâm âiyongop. “Lohimbiŋe nâhât girawu nângâmai?”

¹⁹ Sâmu sâwi. “Nombotjaŋe gâhât yuwu sâmai. “Yoanene lohimbi toen katyekminiop ya emelâk kuŋetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotjaŋeâmâ, “Poropete âlâ, kutje Elea sâm, emelâk himbimân yâhâop yaŋe purik sâm ge mansap,” sâmai. Yâhâ nombotjaŋeâmâ, “Anitâhât poropetelipje emelâk muwi ya yengâlen gâtje âlâŋe mumuŋambâ yahatmâ mansap,” gâhât yawu sâmai.” Yawu sâwi.

²⁰ Sânetâ sâop. “Yawu gârâmâ yejeâmâ nâhât girawu nângâmai?” Sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Anitâne hângângohomu ge mansat ya nângâmunne bulâne oap.” Yawu sâop.

²¹ Yâhâ yakât topne sâm tetem lohimbi ekyongomaihât sâm kuyiŋgiop.

*Yesu kuŋetâ mumbuap yakât sâop.
(Mataio 16:20-28 Mareko 8:30-9:1)*

²² Den âlâ torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ lok bulâne mansan. Yawu gârâmâ hotom umai yeŋgât kunlipyene otmu Isirae nengât papatolipnenne otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya kerekne biwi konohâk otmâ yan nâhât sâm bâlenihim mem âlâlâ tuhunekmâ nohoŋetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatmâ benne yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâm ekyongop.

Manmannenne ki alitmâ manmâ yâhânom.

²³ Otmu Yesuŋe lohimbi kerehâk yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi âlâ me âlâne biwiyene nâhâlen katmaine nâhâlen torokatne sâm yan yeŋahât ki nângânetâ yahatbuap. Me senne âlâlâ tatyŋgiap ya biatningimap sâm yakât ki nângâm ketet otmâ engat yâhâp otnomai. Nâhât den haoŋmâ ârândân nângâm tem lâunihim mannomai.

²⁴ Yawu gârâmâ benne lok âlâ me âlâne manmanyene alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhâlen biwiyenane kepeim manmâ nâhât den pat âlepne yu lohimbi ekyongonomai. Ekyongonomai yakât otmâ yongoŋetâ munomai yamâ Anitâne mumuŋambâ mem yahatyekbuap.

²⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâne iri sikum me manman topne topne yan biwi nângân nângânyene hikum manmâ munomai yane girawu otnomai. Yeŋahâk mumuŋambâ yahatnomaihât dop âlâ ki tap. Nâ lok bulâne den kâsikum yŋgim mansan. Yeŋgâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihinomai yamâ matne yuwu kâpekyŋgiwom. Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoŋnane yâhâpne hângânnohomu aŋelolipne meyekmune hânân genom. Sâp yan yeŋgâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihimai yamâ nâku yawuâk betyongomune matne umatne menomai.

²⁶ Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoŋnane yâhâpne hângânnohomu aŋelolipne meyekmune hânân genom. Gem yan manmanyenahât matne âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekâ yŋgiwom.

²⁷ Yuwu sâm ekyongomune nângâm biwiyenan katmâ mannomai. Yen ki mum metenetaek Anitâne tihityene otbe sâm lok bulâne nâ hângânnohomu âwurem ge tihityene otbisâm.” Yawu sâop.

*Yesuŋe Mose yet Elea orop den alahuwi.
(Mataio 17:1-13 Mareko 9:2-13)*

²⁸ Den yawu ekyongop yakât kakŋan hilâm nombolân yâhâp mon pesuk sâmu Yesuŋe Anitâ ulitguwe sâm olop. Yakât otmâ Petoro, Yakowo, otmu imiŋe Yoane, meyekmu hoŋ bawalipne nombotne âlâmâ katyekŋetâ tatŋetâ yeŋiâk pumne âlâen yâhâwi.

²⁹ Yâhâ kinŋetâ Yesuŋe Anitâ ulitgum kun kundenne âlâ otmu sângumŋane laninne pilâm kaok bolan bolan olop.

³⁰ Yawu otmu Mose Elea emelâk Anitâne meyelehop yane in yawu tetem kinmutâ

³¹ himbimâmbâ laninŋane siliŋ siliŋ sâm hâuyelekmu yâk orop den alahuwi. Yawu otmâ Yesuŋe Yerusalem kapiân ari Anitâne yâkât mâtâp sâm kalop ya lâumu Yura papatolipyenane kuŋetâ mumbuap yakât ekyotgop.

³² Mose yet Elea tetemutâ den otbi yan hoŋ bawalipŋane aman pâlâmne iwi. Yâhâ Mose yet Eleane Yesu pilâm arire sâm otmutâ kâlâwahom yahatmâ yekbi. Yekŋetâ Petorohât hanne tâlâhumu yuwu sâm Yesu ekuop. “Lok pato, kulem teteap yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunne âlâ kândâkdâ oap. Yawu gârâmâ gâne sârâ selep kalimbu tuhenehât nanŋan. Gâhât âlâ, Mosehât âlâ, Eleahât âlâ.” Yawu sâop.

³³ Otmu Mose yet Elia Yesu pilâm arire sâam otmutâ Petorone kulem yakât topne ki nângâmâk Yesu yawu sâam ekuop.

³⁴ Yawu sâamu yanâk elem patone ge pumne ya mem kâtâpgumu kinjityenjahât otbi.

³⁵ Kinjityenjahât otjetâ elem yakât biwinjambâ Anitâne den âlâ yawu sâop. “Bulânâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâne âi sâam wanmâ hângângumune giop. Yakât otmâ den sâuwuap ya yeje mem biwiyenjan katmâ tem lâuwangim mannomai.” Yawu sâop.

³⁶ Den ya sâam tin pilâmu Yesu ikneâk kinmu ekbi. Yâhâ honj bawalipjane kulem ya ekbi yakât ki sâam tetem bukulipyeje ekyongowi.

Yesuhât honj bawalipjane weke bâlene watne sâam pâpguwi.

(Mataio 17:14-21 Mareko 9:14-29)

³⁷ Emet hanj sâamu pumnehembâ genjetâ lohimbi kinjitne orowâkne ari mem teteyekbi.

³⁸ Mem teteyekjetâ hohetyenambâ lok âlâne halahum yawu sâam Yesu ekuop. “Lok pato, gawot. Nine nanne ombe bisine yu gam ek.

³⁹ Yakât topne yawu. Weke bâleneje pârak sâansânâk mângâemu senje gâwân gâwân sâam hânân ge imu nekamne kâtinj sâam laune barak barak otmu halahumap. Weke bâlene yaje haonjâmâ ârândânj yawu mângâemap.

⁴⁰ Yawuhât honj bawalipjane watjet sâam dâim taka ekyongomune pâpgum pilai.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâamu Yesune olelem honj bawalipje yekmâ yawu sâam ekyongop. “Yen orop sâp kâlep manmâ gain. Yamâ wongât nâhâitne ki tânnongowuap yawu nanjai? Yawu nângâm biwiyenane nâhâlen tinjâk ki kepeiai yakât nângâmune ki ârândânj oap. Yawu gârâmâ hâmbâi nâje pilâyekmâ yâhâwom yan yeje girawu mannomai?” Yawu sâam ekyongom âwâje ekumu nanje ya dâim Yesuhâlen baop.

⁴² Dâim bamu weke bâleneje mângâemu senje gâwân gâwân sâam hânân ge kârânj kârânj sâam laune barak barak otmâ iop. Yawu otmuâmâ Yesune weke bâlene ya watmu gaiakmâ arimu âlepne otmâ âwânjahâlen ba kinop.

⁴³ Yâhâ Yesune kulem miop yan Anitâhât wâtne tetemu ekjetâ ewe membe olop.

Yesu kunjetâ mumbuap yakât âlâkuâk sâop.

(Mataio 17:22-23 Mareko 9:30-32)

Yesu kulem miop ya ekjetâ ewe membe olop sâp yan honj bawalipje yawu sâam ekyongop.

⁴⁴ “Den yawu sâam ekyongomune nângâm biwiyenjan katmâ mannomai. Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu ge mansan. Nâhât kasalipjane sâp ki kâlep otmuâk meneknomai.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâam ekyongowâke yamâ Anitâne nângân nângânyeje mem kopa tuhuyekmu nângânetâ ki keterahop. Yakât otmâ âikune sâam otjetâ umatne otmu pilâwi.

Huruñ huruñ manmâ yâhânom.

(Mataio 18:1-5 Mareko 9:33-37)

⁴⁶ Sâp âlâen Yesuhât honj bawalipjane osetyenjan gâtne âlâ me âlâne kunyeje pato otbuap yakât sâam pawarak guwarak otbi.

⁴⁷ Yawu otmâ sahanginetâ Yesune biwiyenjahât topne nângâm yan naom tipine âlâ lâum gotyenjan katmu kinmu

⁴⁸ yawu sâam ekyongop. “Lok âlâ me âlâne tem lâunihim naom tipine yuwuya buku otbanjinomai. Lohimbi yaje naom tipine otbanjinain sâam yan nâ buku otnihinomai. Otmu nâ otnihain sâam Anitâne hângânnohomu ge mansan yâk buku otbanjinomai. Yengâlen gâtne âlâ me âlâne yenhât nângânetâ gemu huruñ huruñ manmai ya yengât Anitâne nângâyingimu yahatmap.” Yawu sâop.

Lohimbinje nengât ki nângânetâ gemap yaje buku otningimai.

(Mareko 9:38-40)

49 Yawu sâmb ekyongomu Yoaneje yuwu sâmb ekuop. “Lok pato, lok ondowân gâtje âlâje kutgan gohonmâ weke bâleje watyekmu gaiakmâ ariwi ya nenje ekmâ nângâm bâlewanjim kuwanjiwin.” Yawu sâop.

50 Yawu sâmb yuwu sâmb ekyongop. “Lohimbi nombotjae yengât ki nângâjetâ gemap yae yengât buku manmai. Yakât otmâ lok yawuya ki kuyinginomai.” Yawu sâop.

Samaria kapi ambolipjae Yesu ekmâ ki buku otbanjiwi.

51 Yesuje himbimân âwurem yâhâwup yakât sâp tâlâhuop. Yakât otmâ Samaria hân tânâmbambâ Yerusalem kapiân ariwe sâmb biwinjae nângâop.

52 Yawu otmâ Samaria ya yengât kapi âlâen ari inomaihât honj bawalipje nombotjae kulet sâmb ari emet âlâ mem hejgenjnet sâmb hângânyongomu ariwi.

53 Ari kapi ambolipje ya ekyongonetâ Yesu Yerusalem kapiân ariwup yawu nângâmâmâ emetyeje alitbi.

54 Emetyeje alitjetâ honj bawayâhâtje yâhâp, Yakowo yet Yoane, yakât nângâmûtâ bâlemu yetje engatyetjeâk otmâ Yesu yuwu sâmb âikuowot. “Lok pato, nângânitgirâ sâmutje himbimâmbâ kâlâp punduj sâmb ge seyehâk.”

55-56 Yawu sâmutâ kuyitgimu kapi ya pilâm âlâengen ariwi.

Lok yuwuyae Yesuhât tem lâuwanjim mannomai.

(Mataio 8:19-22)

57 Mâtâwân arim tatjetâ lok âlâje mem teteyekmâ Yesu yuwu sâmb ekuop. “Gâ yuken yaken otbuat yamâ nâ orowâk.”

58 Sâmb sâop. “Nine topne hâum pâpkuatgât yuwu sâmbune nângârâ keterahâk. Sonjoâmâ nak duwinan imai. Yâhâ nâimâmâ nak kakjan kerem tatmai. Yâhâ nâmbâ Anitâje hângânohomu ge mansan yamâ emet âlâ ki tatnihiap. Yakât otmâ gâ orowâk arinom otmuâmâ girawu otnom?” Yawu sâmb ekuop.

59 Yesuje lok âlâ mem tetem yuwu sâmb ekuop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanjan.”

Sâmb sâop. “Lok pato, awonj âun bâleap. Yakât otmâ nângânihirâ ari awonje kurihiwe. Kurihim âwurem gamune orowâk arirom.”

60 Sâmb sâop. “Lohimbi biwi pâlâmje manmâ Anitâhât den ki lâum manmai je hangunet. Gâjeâmâ katyekmâ taka Anitâhât den pat âlepje lohimbi ekyongowuat.” Yawu sâop.

61 Yâhâ lok âlâje Yesu yuwu sâmb ekuop. “Lok pato, gâ orowâk arirehât nanjan. Yawu gârâmâ nângânihirâ hep torehenlipne yengâlen âwurem arimune iseangim katyekmâ âwurem gamune arirom.”

62 Sâmb sâop. “Den yat yakât matje den âlâen hâum yuwu sâmbune nângâ. Lok âlâ me âlâje nâhâlen torokatne sâmb hep torehenlipyeje katyekjetâ kinnjetâ wanjaen yâhânomai. Yawu otmâ tepyeje nângâyinjim purik sâmb âwurem ari yekne sâmb otnomai je nâhâlen torokatjetâ âi sâmb yingiwomgât dop ki tap.” Yawu sâop.

10

Anitâhât den ekyongonet sâmb Yesuje lok 72 hângânyongop.

1 Sâp yakât kakjan Yesu Kutdânenjae lok 72 mem sâlipyongop. Yawu otmâ lok yâhâp yâhâwâk menduhuakmâ kulet sâwanjim mâtâp mewanginomaihât âi sâmb yingim hângânyongop.

2 Den âlâen hâum yuwu sâmb ekyongom hângânyongop. “Kâlâmân sot pato tap. Yâhâ Anitâje nep lok katyekmu mem hâwurum kinsaiâkâ yamâ ki dopjan oap. Yakât otmâ Anitâje lok âlâkuâk katyehâkgât ulitgum mannomai.” Yawu sâmb ekyongop.

3 Otmu honj bawalipjae topyeje nanjanjnetgât den âlâen hâum yuwu sâmb ekyongop. “Lama yamâ pâlâmje kinmai. Yâhâ sosojeâmâ sâtnje bâleje tatmai. Yawu gârâmâ

lama yaŋe dâiakmâ arinomai yamâ sosoŋe yinŋim neyekbuap. Dop yawuâk nâŋe hânŋânyongomune sâtŋe metŋe kâlehen arinomai.

⁴ Hânŋânyongomune arinomai yan bât barahâk arinomai. Itâkat ki goleaknomai. Me kâi katipŋe katnomai yakât houŋe âlâ ki menomai. Me tewetsenŋe hâkyeŋan ki tatbuap.

⁵ Otmu kapi wosapâ arine sâŋm otnomai yan mâtâwân lok orop den kâlep ki huhunomai. Inâk tâŋ tâŋâk kapiân arinomai.

Otmu kapi ambolipŋe âlâ me âlâŋe emelan dâim yâhâ katyekŋetâ yan yuwu sânomai. “Anitâŋe tihityeŋe otmu yâkât wâtŋan kinmâ yâhâm herone kakŋan mannomai.”

⁶⁻⁷ Yawu sâŋm ekyongonŋetâ herone otyinŋinomai otmuâmâ yan tatmâ nâhât den pat âlepŋe kâsikum yinŋinŋetâ nânŋâm yanâmâ bulâŋe yâk yengâlen tetewuap.

Yâhâ kapi ambolipŋaŋe buku otyinŋinomai yakât nânŋâŋetâ keterahâkŋat den âlâen hâum yuwu sâŋmune nânŋâŋet. Lok âlâ me âlâ nep sâŋm yinŋinŋetâ tuhumai yakât hâmeŋe meŋetâ ârândâŋ otmap. Yakât otmâ kapi ambolipŋaŋe yen buku otyinŋim sot um yinŋinomai otmuâmâ kapi yan tatnomai.

Yâhâ nombotŋaŋe denyeŋe nânŋâŋetâ nahat otmu betyinŋinomai otmuâmâ yengu yawuâk betyinŋinomai.

⁸ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonŋetâ nânŋâŋetâ bulâŋe otmu buku otyinŋinomai otmuâmâ

⁹ yan tatmâ lohimbî kundat otnomai ya mem heŋgemyongonomai. Yawu otmâ Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeinŋetâ tihityeŋe otbuapŋat den pat âlepŋe ekyongonomai.

¹⁰ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonŋetâ nânŋâŋetâ nahat otmu betyinŋinomai otmuâmâ hâmbâi Anitâŋe matŋe umatŋeâk yinŋiwuap. Yakât otmâ kapiân ari lohimbî senyenŋan kinmâ yuwu sâŋm ekyongonomai.

¹¹ “Anitâŋe tihityeŋe otbe sâŋm oap. Yamâ yeŋe yâkât hâkâŋ otmâ betbangiai. Yakât otmâ kâinennŋan wahap me bokosok me yu ya horatsap yamâ tâlim gik beretek memunŋe gemu betyinŋim arinom.” Yawu sâŋm ekyongom pilâyekmâ ariŋetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nânŋânomai.

¹² Kapi ambolipŋaŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ya ki betbangim Anitâhâlen biwiyenŋe katsai ya yengât yuwu sâŋmune nânŋâŋet. Sâp patoen Sotom kapi ambolipŋaŋe orotmemeyeŋe bâleŋe otminiwi yakât matŋe menomai. Otmu yen gurâ yawuâk orotmeme bâleŋe torokatmâ otmâ mansai. Yakât otmâ yeŋeâmâ Sotom ambolipŋaŋe matŋe menomai ya wangim matŋe umatŋe pato hâliliŋe menomai.” Yawu sâŋm ekyongop.

Lohimbî biwi kârik otmâ manbi ya Yesuŋe sârekyongop.

(Mataio 11:20-24)

¹³ Lohimbîŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ki pilâm Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim manbi. Yakât otmâ Yesuŋe sârekyongom yuwu sâŋm ekyongop. “Mainŋ, Korasin otmu Besaita kapi ambolipŋe yengât sâwe. Yengâlen kulem topŋe topŋe mem gamune ekŋetâ tâŋât otmap. Yamâ emelâk embâŋân Tiro Siron kapi ambolipŋaŋe kulem yawu ya ekbi mâne orotmeme bâleŋe otmâ gawi ya betbangim Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeimbâi.

¹⁴ Yawu gârâmâ yeŋe orotmeme bâleŋe otmâ mansai ya ki pilâm Anitâhâlen biwiyenŋe katsai. Yakât otmâ hâmbâi Tiro Siron kapi ambolipŋaŋe matŋe umatŋe menomai ya wangim yeŋe umatŋe amokŋan menomai.

¹⁵ Otmu Kapanaum kapi ambolipŋe yengât sâwe. Yen gurâ yenahâlâk nânŋâŋetâ yahatmu hâkyeŋe mepaeakmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ emelâk Anitâŋe himbingât pat kuningimu mansain’ ” Yawu sâmaiâke yamâ yuwu sâŋmune nânŋâŋet. Yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ya ki betbangim Anitâhâlen biwiyenŋe katsai. Yakât otmâ yenâmâ hemgât pat mansai. Hâmbâi mâne Anitâŋe yakât matŋe umatŋe pato hâliliŋe yinŋimu menomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Ya yengât yawu sâŋm hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Den ekyongoan yu nine den bia. Yu Anitâŋe sâŋm nihiop ya ekyongoan. Yakât otmâ lohimbîŋe denyeŋe

nângânômai yan yengât den nangain sâm nâhât den nângânômai. Yâhâ lohimbinje denyene nângânetâ nahat otbuap yan yengât den nângâmunje nahat oap sâm nâhât den nângânetâ nahat otbuap. Otmu lohimbinje nâhât den nângânetâ nahat otbuap yamâ Anitâne hângânnohomu gewan yâkât den nângânetâ nahat otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

Lok 72 hângânyongomu ariwi yane âwurem takawi.

¹⁷ Lok 72 âi sâm yingim hângânyongomu ariwi yane âwurem taka otbi mewi yakât herone nângâwanjim Yesu yuwu sâm ekuwi. “Kutdâ, kutgan gohonmâ weke bâlene watyekmunje gaiakmâ ariwi yakât nângâmunje âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

¹⁸ Sânetâ sâop. “Yeje ari weke bâlene watyekbi yan hâkne katmâ nângâwan. Yawu otmâ belek sâmu ekmain yakât dopneak Satanje himbimâmbâ ge kumu ekban.

¹⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Soronj hambene me sâtnje metne kaknan tâlinjetâ yan hilipyongomap sâm mâmâne otyingim yâhâwom. Otmu nâhât sâtgât otmâ weke bâlene me yu ya lohimbi mângâeyekmai ya sâyingingetâ yengât tem lâuyinginomai.

²⁰ Yawu gârâmâ weke bâlene yengât tem lâuyinginomai yakât nângâm Anitâ mepaenômai. Yâhâ Anitâne himbimân tatmâ kutyene nângâm manman kârikjahât pat kuyingimu tap yakât otmâ Anitâhât nângâm herone pato otbanjinomai.” Yawu sâm ekyongop.

Yesune tep hero nângâm Anitâ mepaeop.

(Mataio 11:25-27 Mataio 13:16-17)

²¹ Yawu sâm ekyongop sâp yanâk Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne biwiñan gemu biwi hero pato nângâm Anitâ yuwu sâm mepaeop. “Awoñ, hân himbim kândikyotgon amboje, gâhât tep âlep pato nângâhian. Otmu lok nombotne gâhât topge nângâne sâm nângân nângân emetnan yâhâwi. Parisaio otmu Sarukaio lok yawuya. Yawu gârâmâ nâne gâhât den lâum manmâ gan yakât dopneak yâkne lâum manmâ gai mâne ârândâñ otbâp. Yakât topne nângâmâhât gâne nângân nângânyene ki mem hewewenjuhuyingimat. Yawu gârâmâ lok nombotne, kutyene bia, belângen manmai yaneâmâ topne nângânetgât gâne nângân nângânyene mem hewewenjuhuyingimat. Gâne nângâmat, yawuâk tetemap. Yakât mepaeheksan.” Yawu sâm âwâne ekuop.

²² Âwâne yawu sâm ekum tin pilâm benje lok 72 âwurem takawi ya yuwu sâm ekyongop. “Himbim amboje tatmap yâhâmâ awoñne. Yâkne mâmâne otnihimu wuân me wuân otbomgât dop tap. Otmu nâne awoñnahât topne nângâwanjim henjenjuan. Yawu gârâmâ lohimbi nombotne awoñnahât topne nângânet sâm ekyongowom yane nângâwanjim henjenjunomai.” Yawu sâm ekyongop.

²³⁻²⁴ Yawu sâm ekyongom katyekmu arinetâ honj bawalipne kâiân yâhâp yuwu sâm ekyongop. “Emelâk embânân Anitâhât poropete lok otmu lohimbi nombotne yâkât tem lâum manbi yane kulem nâne mem mansan yu ekne sâm yakât mambotmâ gam inâk muwi. Otmu yakât dopneak yâkne himbingât den pat nâne ekyongom mansan yu nângâne sâm mambotmâ gam inâk muwi. Yakât otmâ den yuwu sâmune nângânet. Yeneâmâ sâp yiwerene yu nâ orowâk manmâ gam kulem topne topne memune ekma nâhât den nângâm herone kaknan mansai.” Yawu sâm ekyongop.

Lok âlâne kasane ekma buku otbanjiop.

²⁵ Mosehât girem den kâsikum yingiminiopne Yesuhâlen ariop. Ari Yesune den sâm hilipgumu pâi emetnan katnetâ talâkgât yuwu sâm âikuop. “Lok pato, sârâ nângâwe. Nâne girawu otmune ârândâñ otmu yanâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kunihiwuap?”

²⁶ Sâmu sâop. “Moseje girem den kulemguop ya sârâ nângâwe.”

²⁷ Sâmu sâop. “Anitâne girem den âlâ Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Isirae ambolipne yen ekyongomune nângânet. Nengât Kutdânenne yamâ Anitâ ikne konok tatmap. Nenne yâkâlen biwi nângân nângânnene kepeim yâk konok

mepaenom. Otmu yâkât lau konok nângâm tem lâuwangim mannom. Otmu mâtâp sâmu ningiop ya tâj tâjâk watmâ yâhânom.” Yawu tap. Yâhâ den âlâmâ yuwu tap.

“Nenjahât nangangimunje yahatmap yakât dopneâk buku nombotje yengât nângâmunje yahatbuap.” Yawu tap.”

²⁸ Sâmu sâop. “Âlepne yat. Yawu otmâ manmâ yâhâwuat otmuâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kuhihwuap.” Yawu sâop.

²⁹ Yawu sâmu lok yañe irelakmâ yuwu sâmu ekuop. “Nâ bukune âlâ?”

³⁰ Yawu sâmu Yesune den âlâen hâum yuwu sâmu ekuop. “Yura lok âlâ Yerusalem kapi pilâm Yeriko kapiângen ariop. Mâtâwân arim tatmu kasalipñane mem tetem kum panjetâ ge iop. Ge imu senje âlâlâne ya kombo mewangim pilâm ariwi. Pilâm arinetâmâ mumbê sâmu olop.

³¹ Mumbê sâmu otmu Anitâhât hotom umai ya yengâlen gâtne âlâne mâtâp yawuâk ari ekmâ laune butelim inâk wangim ariop.

³² Otmu opon kâmbukjahât hoñ bawa âlâ, Lewi senâmbâ gâtñane mâtâp yawuâk ari mem tetem gotñan bam ekmâ biwi pâlâmne otmâ ariop.

³³ Yâhâ Yura lohimbine Samaria lohimbine ya yengât nângânetâ gemu betyngimai. Yawu otyngimaiâkâ yamâ Samaria gâtne lok âlâ mâtâp yawuâk ari Yura lok ya mem teteop.

³⁴ Ekmâ tepne nângâm gotñan bam hepne piriwangim, marasin mem lâwâlem sâhâwangiop. Otmu lok ya lâum ikne donji kakñan katmâ mem kapiân ari lombane emet iminiwi yan katmu tatmu omoñ konok galemguop.

³⁵ Yâhâ emet hañ sâmu ariwe sâmu otmâ emet yakât amboñe tewetsenje wañmâ yuwu sâmu ekuop. “Tihitne otmâ mandâ tewetsenje gihian yu ekdâ ki ârândâñ otbuap otmuâmâ hâmbâi âwurem takawom yan eknohorâ âlâ gihiwom.” Yawu sâmu ariop.

³⁶ Otmu yakât âihohowe. Lok kalimbu ya yengâlen gâtne girawu yañe buku otbangiop nanjat?”

³⁷ Sâmu sâop. “Samaria gâtne lok yañe tepne nângâwangim tihitne olop ya.”

Sâmu sâop. “Bukulipge tânyongomat dop yawuâk kasalipge tânyongowuat. Yawu.” Yawu sâmu ekuop.

Mata yet Maria

³⁸ Yawu sâmu ekum Yesune hoñ bawalipne meyekmu lohimbine katyekmâ kapi âlâen ariwi. Kapi ariwi yan imbi âlâ, kutne Mata sâmu, gariñeit manowot. Yâkne Yesu otmu hoñ bawalipne dâiyekmu emetyetñan yâhâwi.

³⁹ Yâhâ tatñetâ gariñe, kutne Maria sâmu, yâkne Kutdâhât gotñan ba tatmu den kâsikum wangop.

⁴⁰ Yâhâ Matane ikñiâk sot uyingimu gariñane ki tânguop. Yakât nângâm bâlewangim sâop. “Kutdâ, garineâmâ konam. Nâ niniâk sot uan. Yakât nângâmune bâleap. Ekurâ tânohoâkgât nanjan.”

⁴¹ Sâmu sâop. “Mata, gâ wahap tâñât yakât nângârâ yahatsap.

⁴² Garihanjêâmâ nâhât den nângâwe sâmu otmu yakât nângâmune âlepne oap. Yakât otmâ den âlâ ki sâwe. Pesuk yap.” Yawu sâop.

11

Anitâ orop den otnom yakât topne yuwu tap.

(Mataio 6:9-15 Mataio 7:7-11)

¹ Sâp âlâen Yesune Anitâ ulitgum talop. Ulitgum tin pilâmu hoñ bawañe âlâne gotñan ba yuwu sâmu ekuop. “Kutdâ den âlâ ekgohowe. Yoanehât hoñ bawalipñane wuân me wuângât sâmu Anitâ ulitgunomai yakât topne ekyongop yawuâk eknongorâ nângâne.”

² Yawu sâmu yuwu sâmu ekyongop. “Anitâ yuwu sâmu ulitgunomai. “Himbim awonñenje, topge âlâ kândâkdâek tap. Yakât nângâm mepaehekmâ mannom. Gike sâtgât

otmâ anjelolipganje haonmâ ârândân hoj bahihimai yawuâk nenje gurâ tem lâuhihim mannom.

³ Otmu gâje hilâm ârândân tihitnenje otmâ dopnenjanâk ningimat.

⁴ Otmu lohimbî nombotjanje mem bâlenenekmâ tai ya yengât nângâm umam sâyingim tosayenje pilâyîngimain yakât dopneâk gâje umam sâningim tosanenje pilâningiwuat. Otmu Satanje kendâningimu otmunje bâlemap sâm ulitgohoaingât mâtâp meningi.” Yeje yawu sâm Anitâ ulitgum mannomai.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Otmu den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Omoj derep kâmbukjan yengâlen gâtje âlâ me âlâje bukuyenjahât emet hawijan ari kinmâ kotok kunmâ yuwu sâm ekonomai. “O bukune, sâmune nângâ. Lomba âlâ nâhât emelan taka tap. Nâ emetnan sot ki tap. Yakât otmâ sot kâsikum nihirâ mem ari um wanjmunne niâk.”

⁷ Yawu sâmu emetjanâk tatmâ yuwu sâwuap. “Girawu otmâ omoj derep kâmbukjan mândeneksat? Emet gahatje emelâk manjuain. Gârâmâ yahatmâ ki mem gihiwom.” Yawu sâm ekuwuap.

⁸ Yâhâ bukujanje emelanâk tatmâ sot ki wanjuap otmuâmâ den otmâ dewaemu yahatmâ sot ya ihilâk wanjuap.

⁹ Yakât yuwu sâmune nângâjet. “Yeje wuân me wuângât nângâm Anitâhâlen biwiyenjanje kepeim ulitgunjetâ âlepje nângâyîngiwuap.

¹⁰ Otmu âlâen hâum sâwe. Yeje buku âlâhât emelan yâhâne sâm, “Wâe tat me?” sânetâ nângâyîngimu yanâmâ emet kâlehen yâhânomai. Yakât dopneâk Anitâ ulitgunjetâ nângâyîngiwuap. Anitâhâlen biwiyenjanje kepeim ulitgumai yamâ âlepje nângâyîngiwuap. Otmu pâin guin otmai yamâ âlepje ikjak mâmâne otyîngimu biwiyenje sânduk sâwuap.

¹¹⁻¹² Otmu den âlâen hâum sâmune nângâjet. Yengâlen gâtje âlâ me âlâhât nanjanje po wangimu âwâje ulitgumu yan âwâjanje ki nenenje ya wanjuapgât dop ki tap.

¹³ Otmu yen nombotje Anitâhât topje ki nângâm henjengumaije nan baralipyenje yawu otyîngimai. Anitâ awonnenje himbimân tatmapje nen ikjiâk ikjiâk topnenje ekmâ nângâmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâne otyîngiâkgât Anitâ ulitgunomai yan yeje nan baralipyenje otyîngimai ya wangim tân tânjâk yîngiwuap. Yawu sâm ekyongop.

Yesuje Anitâhât wâtjan kinmâ weke bâleje watyehop.

(Mataio 12:22-30 Mareko 3:20-27)

¹⁴ Weke bâlejanje lok âlâ mângâemu lauje manjuakmu den biaek manmâ gaop. Otmu Yesuje weke bâleje ya watmu gaiakmâ arimu lauje hâreakmu den olop. Yawu otmu lohimbî yan kinbinje ekjetâ sâtje olop.

¹⁵ Yawu gârâmâ Parisaio lok nombotjanje ekmâ Yesu nângâm bâlewangim yuwu sâwi. “Yâkât topneâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâlejanje mâmâne otbanjiap. Yakât otmâ ya yengât patoyenje, kutje Besewulu sâm, kutje âlâmâ Satan yâkât wâtjan kinmâ watyekmap.” Yawu sâwi.

¹⁶ Yâhâ Yesuje otmâ hilipgumu mem pâi emetjan katjetâ talâkgât nombotjanjeâmâ topyenje kurihiamâ yuwu sâwi. “Anitâne nângâhihimap otmuâmâ sârâ kulem âlâ himbimâmbâ tetemu ekmâ topge nângânom.”

¹⁷ Yawu sânetâ Yesuje biwiyenjahât topje ekmâ nângâm yuwu sâm ekyongop. “Yeje nângâm tâpikguai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângâjet. Lok komot konohâk mansainje yahatmâ ahom hionjakmâ tiok taok otnomai yamâ kutyenje biatbuap. Yâhâ kapi âlâ konohâk tatmaiye yenhâk yahatmâ ahom hionjaknomai yamâ kâwurumyeneâk kinbuap.

¹⁸ Yakât den âlâ torokatmâ sâwe. “Besewulune mâmâne otnihimu weke bâleje watyekmune gaiakmâ arimai,” yawu sâmai. Yawu gârâmâ Satangât komotyenhâk ahom hionjaknomai yamâ den ekyongoan yuwuâk tetemu Satangât kutje biatbâp.

19-20 Nâmâ Anitâhât wâtņan kinmâ weke bâleņe watyekmâ yan amboyeņe Satan ya mem ge katsan. Yakât otmâ âlâku yu torokatmâ sâwe. Yeņe imbiâk nâhâtņe Satangât wâtņan kinmâ weke bâleņe watyeksap yawu nâņgâmai. Yakât nâņe yuwu sâm purik pilâmune nâņgâņet. Yeņe âlâhât wâtņan kinmâ weke bâleņe watyekesai? Yeņe “Anitâhât wâtņan kinsain” yawu sâmai. Girawu otmuâmâ nâhât yawuâk ki nâņgâmai? Yeņe nâhât nâņgâm tâpikgumai, yawu naņgan. Yawu gârâmâ Anitâņe tihityeņe otmâ wawaeyekmâ nâ hâņgânohomu ge âi yu mem mansan.”

21 Otmu torokatmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâņgâņet. Lok âlâņe hâmbâņe mem haņgalakmâ tembe talam lâuakmâ yâhâm gem senņe âlâlâņe galemgumu âilonņo tatbaņgimap.

22 Yawu gârâmâ kasaņe lok sâtņe kârikņaņe taka kum itit kiom bâleņe tuhuwaņgiwuap otmuâmâ yâkât tembe talam, kapangât senņe âlâlâ, iri sikum, ya kerek mewangim ariwuap. Yakât dopņeâk nâņe weke bâleņe amboyeņe, Satan, mem ge katbom.

23 Yakât otmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Lok buku ki otnihimaiņeâmâ kasa otnihimai. Yâhâ lok âlâ me âlâņe ki tânohomaiņeâmâ mâtâp maņgunihimai dop yawu otmap. Yawu.”

Weke bâleņe weke bâleņe nombotņe dâiyekmu lok mâņgâeyekmai.

(Mataio 12:43-45)

24 Yesuņe den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Nâņe yeņgât topyeņe yu sâm pitingum heņgeņgumune nâņgâņet. Yeņe yuwu nâņgâm tâpikgumai. “Nenņahâk kuwihakmâ manman âilonņo manmâ yâhânom.” Yen yawu nâņgâm tâpikguai yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Weke bâleņe lok âlâ mâņgâemap ya gaiakmâ emet sondaņangen ariwuap. Otmu lok ondopgâlen karakmâ mem bâlewe sâm yakât pâinmâ manbuap. Pâinmu biatmu yuwu nâņgâwuap. “O, emelâk lok âlâ mem mâņgâeminiwan. Gârâmâ lok yamâ ninahâk gaiakmâ tohowan. Yawu gârâmâ âlâkuâk âwurem ari lok yâkâlenâk karakbom.”

25 Yawu sâm âwurem ari ekmâ yuwu sâwuap. “Bâe, lok yuâmâ heņgemahom mansap. Nâhât wâtne tipņe. Yakât otmâ weke bâleņe nombotņe wâtyeņe pato tap ya ari meyekbom. Ari meyekmune taka orowâk lok yu mâņgâenom.” Yawu sâop.

26 Yawu sâm ari weke bâleņe bāt nombotgen yâhâp ya meyekmu taka lok aņgoân hâhiwin kakņan manop yamâ witgum mâņgâeņetâ umatņe dondâ tetewangimu manbuap. Yakât otmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Yeņe yeņahâk heņgemahom mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

27 Yesuņe den yawu sâm ekyongomu nâņgâņetâ lohimbi hohetyeņan imbi âlâ kinop yaņe yuwu sâm ekuop. “Den eknongoat ya nâņgâmune ewe membe oap. Yakât otmâ âi mem mansat ya mâmâhaņe ekmâ gâhât tepņe heroņe nâņgâhahim mepaehekmâ mansap yawu naņgan.”

28 Sâmu sâop. “Âlepņe yat yamâ Anitâhât den nâņgâņetâ bulâņe otmu lâum manmai yaņeâmâ heroņe kakņan mannomai.” Yawu sâop.

Yesuņe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioņe ekuwi.

(Mataio 12:38-42 Mareko 8:12)

29 Yesuņe kulem âlâ tuhumu eknehât nâņgâm lohimbi kiņgitņe orowâkņe Yesuhâlen ari mem hawam mewam tuhuwi. Yawu otņetâ yuwu sâm ekyongop. “Yeņe yuwu otņetâ ekmune bâlemap. Yeņe biwi yâhâp otmâ kulem witgumâk memune eknehât nâņgâmai. Yâhâ nâmâ kulem konohâk memune eknomai. Yuwu sâmune nâņgâņet.

30-32 Aņgoân poropete âlâ, kutņe Yona sâm, yâkâlen kulem âlâ tetemu Niniwe kapi ambolipņaņe ekbi. Yakât dopņeâk nâhâlen kulem âlâ tetemu eknomai. Yakât den âlâ sâwe. Aņgoânâmâ lok âlâ, kutņe Solomon sâm, Dawiti nanņe, ya nâņgân nâņgânņe pato tatbaņgiop. Otmu yâkât kut patņe ya emelâk sâm haņ tuhuņetâ arimu imbi pato âlâ kapi kâlepņehen manopņe nâņgâop. Nâņgâm yanâmâ ekbe sâm tohop. Yakât sâmune nâņgâņet. Solomongât nâņgân nâņgân pato tatbaņgiop. Yawu gârâmâ nâmâ Solomongât

kunje mansan. Otmu nâne kapi kâlepnehen ki mansan. Hohetyejan manmâ den kâsikum yingim mansan. Yamâ yeñeâmâ nâhât den nângâñetâ nahat otmap. Yakât otmâ mem ge katnekne sâam oai. Yakât otmâ hâmbâi sâp patoen imbi pato yañeâmâ lok senyejan yahatmâ kinmâ yeñe nâhât den kum mansai yeñgât topyeñe sâam tetemu anjalaknomai. Yawu otñetâ Anitâne yakât matne âlâku ikñeâk ikñeâk yingiwuap.

Sennenje yamâ lambehât lajinje yakât dop oap.

(Mataio 5:15 Mataio 6:22-23)

³³ Yesuñe den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Nenne emet kâlehen tatmâ lambe saum tungunan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunne kinmâ sem lajinje pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

³⁴ Senyeñe yamâ lambe lajinje yakât dop oap. Senyeñe âlepne tatmu yanâmâ ekmâ gem yâhâmai. Yâhâ senyeñe bok sâuwuap yanâmâ mâtâp tâpikgum hewukñan kionnomai.

³⁵ Yakât otmâ yuwu sâamune nângâñet. Biwiyenjan Anitâhât lajinñe pilâmap ya bok sâamagât biwi nângân nângânyeñe galemahom manman âlepneâk manmâ yâhânomai.

³⁶ Yawu manmâ yâhânomai yanâmâ lambeñe sem lajinje pilâmu emet biwiñe hañ sâamu ekmâ tatmai yakât dop otbuap.

Parisaioñe otminiwi yawu ki otmâ mannom.

(Mataio 23:1-36 Mareko 12:38-40 Luka 20:45-47)

³⁷ Den yawu sâam tiñ pilâmu Parisaio âlâne Yesu dâim emetñan yâhâop. Yan yâhâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi yâk orop sot newi.

³⁸ Yawu gârâmâ angoân Yesuñe bânne ki piriâhop. Sot ya inâk mem nemu ekñetâ sâtne otmu pârâk pilâwi.

³⁹ Pârâk pilâñetâ Yesuñe yuwu sâam ekyongop. “Parisaio yeñgât topyeñe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâamune nângâñet. Imbi âlâne aman mem hâkneâk pirimu biwiñan sot wahapne yawuâk tatbuap. Yakât dopneâk yeñe bukulipyeñe yekñetâ yahalâkgât hâkyeñeâk piriakmai. Yawu gârâmâ manman bâleñe, me orotmemeyeñe kinjon ya biwiyenñe nângâmai. Yawu nângâñetâ yañe mem bâleñe tuhuyekmap.

⁴⁰ Yeñgât topyeñe yawu tap yamâ ki enakmâ nannganimai. Anitâne lohimbi kândikyotgop yan hâkyetne biwiyetne yâhâp yâhâp ya katyitgiop.

⁴¹ Yakât otmâ angoân yeñe biwi nângân nângânyeñe ya sâam pitiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ hâkgât wahap wuân me wuângât nângâñetâ tâñât otbuap. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ yiwerene umatne teteyingim gap yu wangim umatne pato teteyingiwuap.

⁴² Parisaio yeñeâmâ nângâm tâpikgumai. Yeñeâmâ wahap tâñât, hote, gitâk, wahap yawuya mem ketetmâ bâlâk ñerek osetyenjan konok ya mem Anitâhât pat kuwangimai. Yâhâ Anitâhât den ekyongomu kulemgumi yamâ lonngâmai. Lonngâem yan yuwu otmâ mansai. Lohimbi yeñgât den sâam hâreyingimai yan Anitâne nângâmu ârândâñ olâkgât ki nângâmai. Yawu otmâ den tâñ tâñâk ki sâam hâreyingimai. Otmu buku nombotne yeñgât weyeñe ki nângâm tânyongomai. Yakât otmâ hâmbâi Anitâne matne umatne yingiwuap.

⁴³ Yeñe miti emetñan yâhâ lohimbi senyenjan ewanâk tatnehât nângâmai. Otmu lohimbi hawamyongom tatmaiñe nenekñetâ yahatmu mepaenenekñetgât nângâmai. Yawu otmâ manñetâ ya ekmune bâleap.

⁴⁴ Parisaio yeñgât topyeñe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâawe. Emelâk lok muñetâ hanyongowi ya yeñgât sum kakñambâ ki nângâmâk bam gamai.” Yawu sâam ekyongop.

⁴⁵ Yawu sâam ekyongomu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi hohetyenjan gâtne lok âlâne yuwu sâam ekuop. “Bawapi, gâne Parisaio lok den sâyingiat yañe nen gurâ yawuâk meneneksap.”

⁴⁶ Sâamu sâop. “Nenne yeñgât amutgen manmâ yu ya otnehât den undipne topne topne sâam ningimai. Yamâ yeñeâmâ denyene ya ki lâum watmai. Den sâam ninginjetâ

umatne kaknan manmain. Yawu manmunne biwinenne mem hurun pilâninginehât ki tânnongomai. Yakât otmâ Anitâne matne umatne yingimu menomai.

⁴⁷ Yejeâmâ yuwu sâmai. “Poropete lok mum gawi ya yengât sumân awu tawu kâmetmunne banban sâm sekne âlepne otmâ imap.” Yawu sâmai. Yamâ yengât tâmbâlipyenane poropete lok ya yongonetâ muwi.

⁴⁸ Yakât yuwu sâmune nângânet. Tâmbâlipyenane poropete yongonetâ muwi ya yengât sumân yeje awu tawu kâmetmâ galemgumai. Yawu otmâ yongowi yakât nângânetâ ârandân oap yawu yeksan.

⁴⁹ Otmu pepa âlâ, kutne “Anitâhât nângân nângânne” sâm, yan den âlâ yuwu kulemgawi tap. “Hon bawalipne nombotne âi sâm yingimune yengâlen taka Anitâhât topne kâsikum yingim mannomai. Yamâ yeje nâhât den pat bialâkgât nombotne mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ nombotne âlâmâ yongonetâ munomai.” Den yawu tap.

⁵⁰ Yakât yuwu sâwe. Emelâk Anitâne ikne poropete hângânyongomu denne lâum manmâ gawi ya gurâ yawuâk tâmbâlipyenane nângâm bâleyingim yongom mem ge katyekbi. Yakât huhopne ya yeje menomai. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâwe.

⁵¹ Embânân topne katmâ tâmbâyeje lok âlâ, kutne Awe sâm, ya atanane kumu muop. Otmu poropete âlâ, kutne Sekaraia, yamâ opon kâmbuknan yâhâ hotom um bam gam kinmu yanâk kujetâ muop. Yawu gârâmâ Awe kumu muop yapâek manmâ gam poropete kerek yongonetâ muwi yakât huhopne ya yeje menomaiâk.

⁵² Mosehât girem den kâsikum ningimai yejeâmâ Anitâhât den kurihinjetâ tap. Yejeâmâ Anitâhât hâkân otmâ yâkât den nângâm hâum pâpgumai. Yawu otmâ lohimbî nombotnane yâkât den nângâm tem lâuwanjine sâm otmai ya yengât mâtâp manguyingimai. Yawu otmai yakât nângâmune bâleap. Yakât otmâ umatne topne topne teteyingiwuap.” Yawu sâm ekyongop.

⁵³ Yawu sâm ekyongom emelambâ gem ariop. Sâp yakât kaknan Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiye Yesuhât nângâm bâlewanjine sâm ge katbi.

⁵⁴ Otmu den sâm hilipgumu nângâm den âiân katne sâm yu yakât âi pâi tuhum gawi.

12

Nimbilam yâhâp ki otnom.

(Mataio 10:26-27)

¹ Otmu lohimbî kinjitne orowâkne Yesuhât den nângâne sâm taka pâj sâwi. Taka pâj sâm Yesu hon bawalipne mem awawi guwawi tuhuyekbi. Yawu otmâ kinjetâ Yesune hon bawalipne yuwu sâm ekyongop. “Parisaio yâk yengât matuk kelunane mem bâleyekmapgât galem oranjim mannomai. Parisaio yamâ nimbilamyene yâhâp otmâ topyene kuriahakmâ manmai.

² Yakât otmâ ya yengât den âlâ yuwu sâmune nângânet. Tihângen wahap yu me ya otmâ gai. Ya ki tik tatbuap. Hâmbâi teteknan tetemu eknom. Yâhâ yu me ya otmâ kuriahakmai. Ya gurâ teteknan tetemu eknom.

³ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Yenâmâ nâ orowâk manmain. Yawu gârâmâ den nombotne nenjiâk tatmâ ekyongoman ya hâmbâi yeje lohimbî ekyongonetâ nângânomai.

Anitâne wawaeneksap.

(Mataio 10:28-31)

⁴ Yesune torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Lok senyenjan kinmâ den ekyongonetâ nângânetâ nahat otmu yen nombotne yongonetâ munomai. Yongonomai yamâ umut biwiyene ki hilipgunomai. Lok topnenne yawu tap. Yakât otmâ ya yengât ki kinjityenahât otnomai.

⁵ Yâhâ Anitâhât topneâmâ âlâ tap. Hâmbâi mâne yâkne konok umut biwiyene hilipguwuapgât dop tap. Yakât otmâ yeje yâkât den konok lâum mannomai.

⁶ Otmu yakât âlâ sâwe. Anitâhât den lâum manmain nen haonmâ ârândân yâkne tihitnenne otmap yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Giron giron ekmain yamâ nâi tânât. Yamâ ki galemgumain. Yawu gârâmâ giron giron âlâ mumbuap yakât topne himbim ambonaje emet inânjan nângâmu tap.

⁷ Yawu gârâmâ nenâmâ giron giron yakât dop bia. Nenâmâ Anitâ ikne kundenne towat manmain. Yawu otmâ Anitâne topnenne kerehâk nangap. Somotnenne tipi tapi yakât topne gurâ nângâmu tawâk. Yâkne tihitnenne otmap. Yakât nângâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ yâhânom.

*Topnenne ki kurihiakmâ Yesu betbanjinom.
(Mataio 10:19-20,32-33 Mataio 12:32)*

⁸ Lohimbi âlâ me âlâne “Yesuhâlen biwinaje kepeim tem lâuwanjim mansan,” yawu sâm lohimbi ekyongonomai yâhâmâ hâmbâi nâ lok bulâneje himbim awonjahât anelolipne yengât senyenjan kinmâ topyene sâm tetemune Anitâne manman kârikjan katyekbuap.

⁹ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne “Nâ Yesu ki nângâwanjian,” yawu sânomai otmuâmâ nâku lok bulâne himbim awonjahât anelolipne yengât senyenjan kinmâ “Nâ ki nângâyinjian,” yawu sâwom. Lohimbi yawu otmai yane matje umatje menomai. Yawu.

¹⁰ Yakât otmâ den âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Anitâne âi sâm nihim hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne nâhât nângânetâ tânât otbuap. Me nâhât nângânetâ giâkgât lohimbi kendâyinjnomai. Orotmeme yawuya ki witgum mannomai otmuâmâ ya yengât tosa yamâ Anitâne pilâyinjgiwuapgât dop tap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâne Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne yu me ya otbuap ya ekmâmâ yuwu mon sâwuap. “Bâe, âi yukât ambonje yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitbuap. Yawu otmâ yâhânomai ya yengât Anitâne pilâyinjgiwuapgât dop âlâ ki tap. Lok yawuyane tosa pato menomai.

¹¹ Otmu den âlâ sâmune nângânet. Yene galem tinjâk orangim mannomai. Kasalipyenane nâhât den pat âlepne nângânetâ nahat otmu yen meyekmâ miti emetjan me kiap yengâlen ari den âiân katyekmâ âi pâi tuhuyeknomai. Yawu otyinginetâ “Den mâtâpne girawu watmâ sâm ekyongomunne nângânetâ keterakyinjgiwuap,” yawu nângâm ki gorâyinjgiwuap.

¹² Sâp yanâmâ Awonnenneje ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nângân nângânyenan katmu nâhât den pat âlepne sâm kusânâm ekyongonomai.

Senje âlâlâ yakât nângâmunne yahatbuap.

¹³ Lohimbi kinbi ya yengât hohetyenambâ lok âlâne Yesu yuwu sâm ekuop. “Lok pato, sâmune nângâ. Awonnetjahât bânje bânje ya atanaje ikniâk mem alitmâ mansap. Yawu gârâmâ gâne ekurâ nombotje hionmâ nihiâkgât nangan.”

¹⁴ Sâmu sâop. “Nâne yet galemyotgom manbehât lok kunnenneje ki sâm nihiop. Yakât otmâ imbiâk nâhâlen ga den ya eknohoat.

¹⁵ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Senje âlâlâ me iri sikum ya Anitâne biwinenjahât ki sâm katningiop. Yamâ hâknennjahât sâm kalop. Yawuhât bukulpnenne iri sikumyene orop manmai ya yekmâ tep bâle ki nângâyinjnom.”

¹⁶ Yawu sâm den âlâen hâum yuwu sâop. “Lok kuldâ âlâhât kalamân siwit kehetje pato teteop.

¹⁷ Yawu otmu biwinaje yuwu nângâop. “Siwit kehetje pato tap yu mem emet girawuân katmune tatbuap?”

¹⁸ Yuwu otbom mon? Emet tipne siwit kehetje katman ya kândonmâ pato tuhum yan siwit kehetje katmune tatbuap.

¹⁹ Katmune tatmu yanâmâ hop sambe kakjan manmâ herone marone nângâm manmâ yâhâwom.”

²⁰ Yawu sâmu Anitâne yuwu sâmu ekuop. “Gâ kopa. Omonđâne mumbuat. Yakât otmâ iri sikumge wawaerâ tatgihimap ya lok âlâne membuap.” Yawu sâop.

²¹ Yâhâ den ekyongoan yukât topne yuwu tap. Lohimbi ne iri sikumyehâhâ tepyene umatne otmâ mansai ya yengât Anitâne nângâmu bâlemap. Yakât otmâ munjetâ pesuk sâmap.” Yawu sâop.

*Anitâne tihitnenne otmâp. Yakât otmâ ki gorâningiwuap.
(Mataio 6:25-34)*

²²⁻²³ Yawu sâmu lohimbi ekyongom benne hon bawalipne yuwu sâmu ekyongop. Senne âlâlâ me iri sikumyene yakât ki nângânetâ yahatbuap. Manmanyehâhâ bulâne yamâ umut biwiyene. Yâhâ yengât manman yamâ Anitâne emelâk senne âlâlâ lâtakuyingimu manmai. Yakât otmâ yuwu ki nângânomai. “Nenne sot wosapâ ba mem tetenom? Me iri sikum me âlâlâ ya girawu mem tetem manmâ yâhânom.” Yawu ki sâmu biwi yâhâp otmâ gorâ kaknan mannomai.

²⁴ Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Kembâ ekmain. Yâhâmâ âi kalam ki tuhum hâhiwin nângâmai. Yamâ himbim ambonane haonmâ ârândân sot yingimap. Yenâmâ nâihât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Otmu yen gurâ yawuâk Anitâne haonmâ ârândân tânyongom gamap.

²⁵⁻²⁶ Yawu gârâmâ yehâhâ girawu mannom sâmu yakât ki nângâm kiwiliñ otnomai. Yene wâtyenan torokatmâ manmâ yâhânomaihât dop âlâ ki tap. Yawu otnomai yan hâum pâpgunomai.

Yakât topne yuwu sâmune nângânet.

²⁷ Hahop ekmain. Hahop yamâ titi pan pan pilâmu ekmunne âilongo longo otmâp. Yâhâ emelâk lok kutdâ âlâ, kutne Solomon sâmu, yâkne hâk katipne kulem melem mânunakmâ manop. Yane hahop surine sekne âlepne tetemap yakât dopne ki miop.

²⁸ Yâhâ hahop surine ekmunne âilongo otmâp. Yawu gârâmâ iknahâk ki yahatmâ titi pan pan otmâ kuririn sâmu kinmap. Anitâne nângâopgât yawu kinmap. Yiwereneâmâ tetem âilongo kinbuap. Yâhâ pek sâwuap yanâmâ hânân ge tâtuk sâwuap. Yenâmâ hahopgât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Yakât otmâ biwiyenane yuwu ki nângânomai. “Anitâne pâlmne otmâ ki tihitnenne otmâp.” Yawu ki nângâm mannomai.

²⁹ Yakât yuwu sâmune nângânet. Bulânanâk Anitâne haonmâ ârândân tihitnenne otmâ yâhâwuap. Yakât biwi yâhâp ki otnomai.

³⁰ Yawu gârâmâ lok nombotne Anitâhât topne ki nângâmaine sângum me iri sikum me senne âlâlâ yakât nângânetâ yahatmap. Yawu otjetâ ki ârândân otmâp. Yakât otmâ otmâian yene ki torokatnomai.

³¹ Yeneâmâ lohimbi nombotnane Anitâhâlen biwiyenane kepeinet sâmu yâkât den ekyongonetâ nângânomai. Yawu otmâ manjetâ himbim awonnenne topyene nângâmapne dopyenan yingimu ki umburuk mannomai.

*Bukulipnenne tânyongonom.
(Mataio 6:19-21)*

³² Yakât otmâ yâkâlen biwiyenane kepeim ki gorâyingimu mannomai. Awonnenne Anitâne herone nângâyingim tihityene otmâ yâhâmbisâp. Yawu otmâ hâmbâi mâne manman kâriknan mem katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

³³ Yakât otmâ senne âlâlâ tatyngiap yamâ mem buku nombotne ki tatyngiap ya kâsikum tânyongonomai. Yawu otjetâmâ Anitâne yekmu ârândân otbuap. Otmu himbimân mannomaihât pat kuyingiop yakât bulâne yingimu menomai. Otmu himbimân manman sânduhân mannomai yan talane ki kumbuap, me selone ki hârewuap, me ki bumbunguwuap, me kombo ki otnomai.

³⁴ Yawuhât Anitâhâlen biwi nângân nângânyenane kepeim manjetâ ârândân otbuap.” Yawu sâmu ekyongop.

Yesuñe âwurem gewuap sâp ya ki nanğain.

35-36 Yesuñe den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Yen biwi golâ otmâ mannomaihât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Hoñ bawalipñe yengât lok kutdâyeñe kapi kâlepñehembâ âwurem taka emet hawiñan kinmâ kotok kunmu nângâm in yawu gahatñe mewañginomai. Yakât otmâ lambeyene saum katñetâ sem tatmu mambotbañginomai.

37 Yawu otmâ mambotbañgim tatnomai yanâmâ âwurem taka mem teteyekmâ herone nângâyiñgiwuap. Herone nângâyiñgim itâñe kâpekma katmu tatmu sot um yiñgiwuap.

38 Yâhâ omoñ derepñan kapi ambolipñe kerekñe aman pâlamñe inomai yanâmâ âwurem takawuap. Taka hoñ bawalipñe sen golâ otmâ mambotbañgim tatñetâ mem teteyekbuap otmuâmâ buku otyiñgiwuap. Buku otyiñgimu yâkñe herone nângâwañginomai.

39 Yen biwi golâ otmâ mannomaihât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Kapi âlâ me âlâhât kasalipyeñe sâp girawuân taka yongom itit kiom tuhuyiñginomai yakât ki ekyongomai. Inâk pârak sân sânâk takamaihât kapi ambolipñe sen galem manmâ emet kapiyeñe galemgunomai.

40 Yakât dopñeâk Anitâñe hângânnohomu âwurem gewom yakât sâp yeñe ki nanğai. Yakât otmâ biwi golâ manmâ mambotnihim yâhânomai. Yawu otnomai otmuâmâ âwurem gemune nekmâ herone nângânomai.” Yawu sâm ekyongop.

*Hoñ bawa âlepñe bâleñe yâk yetgât topyetñe
(Mataio 24:45-51)*

41 Yesuñe yawu sâm ekyongomu Petoroñe yuwu sâm âikuop. “Kutdâ den âlâen hâum eknongoat yu nengâlâk yat me lok kerek nengât yat?”

42 Yawu sâm âikumu Yesuñe purik pilâwañgim den âlâen hâum yuwu sâm ekuop. “Lok kutdâ âlâñe kapiñe pilâm kapi kâlepñehen ari kandi manmâ âwurem takawuap. Yaken ariwe sâm yan hoñ bawañe âlâ galem sâm katmâ yuwu sâm ekuwuap. “Arimuneâmâ gâñe nep lok nombotñe galemyongowuat.” Yawu sâm ekum pilâyekmâ arimu galem yañe âi ya biwiñeñe mem galemyongomu âilonğo mannomai.

43 Yawu otmâ galemyongowuap otmuâmâ patoñeñe âwurem taka herone otbañgiwuap.

44 Yawu otbañgim galem pato katmu ikñe senñe âlâlâñe yakât galem otbuap.

45 Yâhâ purik pilâm sâmune nângâñet. Hoñ bawa yañe biwiñeñe yuwu nângâm âi ya hilipguwuap. “O, lok kutdâne arap yuâmâ in yawu ki takawuap. Yamâ sâp kâlep manbuap yakâ. Yakât otmâ wongât nâñe âi yu membom?” Yawu sâm biwiñeñe pâlamñe otmu ki galemyongom heñgeñguwuap. Yawu manmâ to kârikñe nem biwi hâlim otmu umatñe topñe topñe teteyiñgiwuap. Yawu otmâ lok bâleñe yengâlen torokatmâ ki orotñe otmâ manbuap.

46 Yawu otmâ biwiñeñe pâlamñe otmu manbuap yan patoñeñe pârak sân sânâk taka kuk otmâ kum yaehen pilâmu ge hâhiwin nângâm yâhâmbisâp.

47 Yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Lohimbi nombotñeñe nâhât den nângâm heñgeñgunomai yanâmâ yakât nângâñetâ gemu betbañginomai. Yawu otnomai yakât matñe Anitâñe matñe amokñan yiñgimu menomai.

48 Yâhâ lohimbi nombotñe âlâñeâmâ nâhât den nângâm pâpgumai yañe otñetâ bâlemap yâhâmâ Anitâñe matñe kakñeâk yiñgimu menomai. Yakât otmu yuwu sâmune nângâ. Lok âlâ me âlâ âi sâm yiñgimune ya tuhum heñgeñgunomai ya yengât nângâmune ârândân otbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâ âi pato sâm yiñgimune ya biwiyeñeñe tiñâk lâum tuhunomai ya yengât gurâ yawuâk nângâmune ârândân otbuap.” Yawu sâm ekuop.

*Yesuñe giop yakât lohimbi hionakmâ mansai.
(Mataio 10:34-36)*

⁴⁹ Yesuŋe den âlâ yuwu sâŋ ekyongop. “Anitâŋe lohimbi yengât biwiyenahât topŋe nâŋgâm kâsipyongom matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk yingimu menomai yakât hâŋgânnohomu gewan. Yâhâ matŋe yingimu meŋetâ pesuk sâmbâp.

⁵⁰ Otmu umatŋe âlâ tetenihimu hâhiwin nâŋgâwom ya tetenihim pesuk sâekgât nanŋan.

⁵¹ Otmu den âlâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâhât yuwu ki sânomai. “Nâhât yamâ buku konok otnehât himbimâmbâ giop.” Yawu ki sânomai. Nâŋe hânân gewan yakât yen hionaknomai. Hionakmâ yuwu oraŋginomai.

⁵² Lohimbi nanŋe baratŋe mome manmaiŋe hionakmâ komot yâhâp otnomai. Komot âlâhât yâhâp, âlâhârâmâ kalimbu yawu otnomai.

⁵³ Âwâ nan me mâmâ barat kuk oraŋgim hionaknomai. Otmu iranŋe iranŋe ya gurâ yawuâk kuk oraŋgim hionaknomai.” Yawu sâŋ ekyongop.

Yesuŋe kulem âlâlâ tuhuop yakât topŋe hâum pâpŋuwi.

(Mataio 16:2-3 Mareko 8:11-13)

⁵⁴ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe yawu sâŋ ekyongomâmâ benŋe lohimbi kinbi ya yuwu sâŋ ekyongop. “Op surumbup memuâmâ yuwu sâmai. “Gelâk gewe sâŋ oap”. Sâŋetâ yawu otmâp.

⁵⁵ Otmu elem tok sâwe sâŋ otmuâmâ yuwu sâmai “Sikop kumbe sâŋ oap.” Sâŋetâ yawu otmâp.

⁵⁶ Yen lok perâkŋe. Yeŋe elem kulewoŋboŋ yakât topŋe ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai. Yâhâ nâŋe kulem âlâlâ memune eksai yakât topŋeâmâ girawuhât ki ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai?

⁵⁷ Wongât engatyeneâk otmâ orotmeme âlepŋe me bâleŋe ya ki ekmâ kiwilim mansai? Yen lok perâkŋe yakâ.”

Den sâŋ tetem kaok nanŋaŋginom.

(Mataio 5:25-26)

⁵⁸ Bukulipyene âlâ me âlâŋe kuk otyingim den âiân katyekne sâŋ dâiyekmâ kiapgâlen arinomai. Yamâ mâtâwânâk ari sâŋ tetem kaok nanŋaŋginomai. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ kiapgâlen ari den sâŋ teteneta yâkŋe mem pâi emetŋan katyekbuap. Pâi emetŋan katyekmu tatmâ yeŋe ombeyeneâk yaihen ki genomai.

⁵⁹ Kiapŋe pâi emetŋan tatnomai sâŋ sâp katyŋgiwuap ya pesuk sâmu yanâmâ genomai.” Yawu sâŋ ekyongop.

13

Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim mannom.

¹ Yawu sâŋ ekyongop sâp yanâk lok nombotŋaŋe Yesuhâlen ari den pat yuwu sâŋ ekuwi. “Galilaia ambolipŋaŋe noniŋ bulimakao gâim Anitâhât hotom uwi sâp yan kiap âlâ, kutŋe Pilato sâŋ, yâkŋe tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu Galilaia ambolipŋe yongoneta hepyene gemu noniŋ bulimakao hepŋe orop oset guset olop.”

² Yawu sâŋ ekuŋeta yuwu sâŋ ekyongop. “Pilatoŋe tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu yawu yongowi yakât yuwu mon sâmai. “Muwi yengât tosa bâleŋe yaŋeâmâ Galilaia lok ondop yengât tosa ya wangim amokŋan miap.”

³ Yawu ki tap. Yawu gârâmâ yeŋe orotmemeyene bâleŋe ki pilâm Anitâhât den lâunomai otmuâmâ yawuâk matŋe yingimu menomai. Otmu yakât den âlâ torokatmâ sâŋmune nâŋgâŋet.

⁴ Yerusalem kapi ambolipŋe kâi nombotgen kalimbu Siloam hem topŋan kinŋeta kândun kum ge kurihiyehop ya yengât yuwu ki sânomai. “Tosayeŋe bâleŋe yaŋeâmâ Yerusalem kapi ambolipŋe nombotŋe yengât tosayene wangiop. Yakât otmâ hân ya kândun kum ge kurihiyekmu muwi.” Yawu ki tap.

⁵ Yakât otmâ âlâku sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe orotmemeyene bâleŋe ki pilâm Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeinomai otmuâmâ yengu yawuâk hiliwahonomai.”

⁶ Den ya sâm tiņ pilâm den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok âlâne koset âlâ kalop. Koset ya pato otmâ bulâne kinbuapgât sâpņe tetemu taka ambonaņe bulâne hâuwe sâm ekmu bia olop.

⁷ Yakât otmâ kalam galemņe yuwu sâm ekuop. “Bulâne hâuwe sâm ekmune biatmu yu yambu kalimbu oap. Yakât otmâ koset ya kârâm pilârâ ge iâk.” Yawu sâop.

⁸ Sâmu sâop. “Lok pato, pilârâmâ yambu yu inâk kinâk. Hâmbâi topņe lawitmâ pitimunņe yanâmâ bulâne kinbuap.

⁹ Yâhâ ki kinbuap otmuâmâ kârâm pilâmune ge imbuap.” Yawu.”

Tatmâ nângâ nângâ sâpņan Yesuņe imbi âlâ henņeņguop.

¹⁰ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuņe opon kâmbukņan yâhâm den kâsikum yinņiop.

¹¹ Den kâsikum yinņiop sâp yan imbi âlâ talop yamâ weke bâleņaņe mângâemu kun kândâtņe konok otmâ pareņe manmâ gamu yambuņe kâi nombotgen kalimbu pesuk sâop.

¹² Yesuņe imbi ya ekmâ kunņan mem yuwu sâm ekuop. “Imbi, yiwereņeâk âlepņe otbuat.”

¹³ Yawu sâm kunņan mem kuwihakmâ tâņ tâņâk kinmâ Anitâ mepaeop.

¹⁴ Yâhâ Yesuņe tatmâ nângâ nângâ sâpņan imbi ya henņeņguop gârâmâ miti emetņahât galemņaņe galemņaņe nângâmu bâlemu lohimbi yuwu sâm ekyongop. “Nep tuhu tuhuhât sâpņe yamâ hilâm nombolân konok tap yan takanjetâ henņemyongombâpgât dop. Yawu gârâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpņan imbi henņeņguap yu ekmune dondâ bâleap. Ya ki orotņe.”

¹⁵ Yawu sâmu Yesuņe purik pilâwanņim yuwu sâop. “Bâe, yen lok perâkņe. Tatmâ nângâ nângâ sâpņe ârândâņ yeņe donņi bulimakaoyeņe pekeâmbâ holanņyekmâ dâim ari to yinņinomaihât dop tap. Yawu gârâmâ donņi me bulimakao umutyeņe bia yakât nângâmune tâņât otmap.

¹⁶ Yâhâ imbi yuâmâ Awarahamgât senâmbâ gâtņe. Yawu gârâmâ Satangât weke bâleņaņe mângâemu pareņe otmâ manmâ gap. Nâņe tatmâ nângâ nângâ sâpņan henņeņgumune ki bâleap.”

¹⁷ Yawu sâm ekyongomu sâm ge katbiņe nângâm anulakbi. Yâhâ lohimbi inņaņe Yesuņe olop miop ya ekmâ heroņe otbaņgiminiwi.

Bândup yakât topņe

(Mataio 13:31-33 Mareko 4:30-32)

¹⁸ Yesuņe yuwu sâm ekyongop. “Anitâhâlen biwiyeņaņe kepeim manņetâ tihityeņe otmap yakât topņe teteâkgât wuân denân hâum sâmune nângâņetâ keterakbuap?

¹⁹ Yuân hâum sâmune nângâņet. “Nak âlâ kutņe bândup yamâ lok âlâne kehetņe âlâ mem ari kalamņan kalop. Katmu tatmu kâmņe ga takam yaņak yâhâm kâlep pato otmu nâi wosapâ wosapâ taka awatņe kun kunņan kerem tatmai.” Yawu sâop.

Matuk keluņe yakât topņe

²⁰ Otmu torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Lok komotņe komotņe wosapâ wosapâ mansaiņe biwiyeņe nâhâlen katmâ tem lâunihijetgât yeņe ari nâhât den pat âlepņe ekyongonomai.

²¹ Yakât topņe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâņet. Imbi âlâne dâmbia golanguwuap. Golangumâmâ matuk mendâremu keluņe gemu dâmbia orop menduhumu ukenņe bâleņe otbuap. Dop yawu.” Yawu sâop.

Himbimgât mâtâpņe yamâ gâwik gâwikņe

(Mataio 7:13-14,21-23)

²² Yerusalem kapi pato yakât mâtâp arap ya hâlâņmâ kapi tipi tapi tap. Kapi yan ari Yesuņe Anitâhât den lohimbi kâsikum yinņiop.

²³ Yawu otmu lok âlâne yuwu sâm Yesu âikuop. “Lok pato, yuwu sâm âihohowe. Lok getek âlâ himbimân yâhânomai me girawu?”

²⁴ Sâmu sâop. “Himbimgât mâtâp yamâ gâwik gâwikne. Yakât otmâ yapâ lohimbi sambeje arine sâmmâmâ hâmbiņ gumbiņ otmâ hâum pâpgunomai. Yakât otmâ yeje mâtâp ya tâj tâjâk watmâ arinomai. Yakât yuwu sâmune nângânet.

²⁵ Nâ mâtâp amboje. Yakât otmâ mâtâp maņguyiņgimune lok dondâhâlâkne arine sâm hâum pâpgun amutgen kinmâ yuwu sânomai. “Lok pato, nângâningirâ gane.”

Sânetâ sâwom. “Nâ ki nângâyiņgian. Yen wonân?”

²⁶ Yawu sâm âiyongomune yuwu sâm eknohonomai. “Gâne kapinennan taka tatmâ den kâsikum ningirâ orowâk tatmâ sot newin.”

²⁷ Sânetâ sâwom. “Yen wonân? Nâ ki nângâyiņgian. Yeje orotmeme bâleje otmai. Yakât otmâ ariņet.” Yawu sâwom.

²⁸ Yâhâ hâmbâi mâne Anitâne yen mem ketetyekbuap. Yawu otmâ Awaraham, Isaka, Yakop, otmu Anitâhât poropeteliņne tatmâ sot nem herone otbaņginomai ya yekmâ yeje tep bâle nângânomai. Yawu otmâ hâhiwin nângâm hu halak tuhumbisâi.

²⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Sâp yanâmâ lok topne topne, emetsenne ga takamap yakembâ otmu purik sâmap yakembâ, otmu torehen torehen kiņgitne orowâkne taka menduhuakmâ nem herone otņetâ Anitâne tihityene otbuap.

³⁰ Yâhâ lohimbi nombotņe yeņahâlâk nângânetâ yahatmap yaņe Anitâ orop ki tatnomai. Yâhâ nombotņe yeņahât nângânetâ gemu huruņ huruņ manmai yamâ Anitâne meyekmu iķan torokatnomai.

Yesuņe Herotgât sâop.

(Mataio 23:37-39)

³¹ Sâp yanâk Parisaio lok nombotņe ari yuwu sâm Yesu ekuwi. “Herotne gohowe sâm oap. Yakât otmâ kapi yu pilâm âlâengen ari.”

³² Sânetâ sâop. “Sâp yuâmâ weke bâleje watyekmâ mansan. Otmu kundat otmâ mansai ya heņgemyongom mansan. Yâhâ hândâhân yuwuâk otbom. Yâhâ halihu nep sâm nihiop ya tuhum pesuk pilâwom.” Den ekyongoan yu Herot, lok perâkne ya, ekunomai.

³³ Nâne yuwu sâmune nângânet. Anitâhât poropeteliņne iķahât den sâminiwi ya kerek Yerusalem kapi ambolipņe yongonetâ muwi. Yakât otmâ âun hândâhân âi tuhuwom. Gârâmâ halihuâmâ Yerusalem kapiân ari âi tuhum pesuk pilâwom.”

Yesuņe Yerusalem kapi ambolipņe yeņgât topne nângâop.

³⁴ Yawu sâm ekyongom Yerusalem kapi ambolipņe yeņgât tepne nângâm yuwu sâop. “Bâe, Yerusalem kapi ambolipņe yeņgât topyene yuwu tap. Yeņgâlen âi meņetgât Anitâne iķne hoņ bawalipņe hângânyongomu takanetâ yongom mem ge katyekmai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Pâi mâmâņe kurâk sâm nanlipņe dâiyekmâ kuratyongomu tatmai. Yakât dopņeâk menduhuyekmune nâhât hikinani manņetgât sâman. Yamâ yeje nâhât hâkâņ otmâ mansai.

³⁵ Yawuhât Anitâne betyongomu kasalipyene taka yongom watyekņetâ kapi yu kâwurumņajak kinbuap. Yakât otmâ nâne pilâyekmâ ariwom. Benne sâp âlâen âwurem takamune nekmâ yuwu sâm eknohonomai. “Anitâ Kutdânenņe tihitnenne otbe sâm mat hângângohomu takat. Yakât otmâ biwinenņe herone pato naņgain.” Yawu sâm eknohonomai.” Yesuņe yawu sâop.

14

Tatmâ nângâ nângâ sâpņan lok âlâ bitâp tetewaņgiop ya Yesuņe walipgumu orok sâop.

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Parisaio yeņgât kunyene bukulipņe nombotņe Yesu orop dâiyekmu emetņan yâhâ tatmâ sot newi. Nem tatbi yan Yesuņe otmâ hilipguwuap me bia yakât Parisaioņe ekmâ tatbi.

² Ekmâ tatjetâ lok âlâ bitâp pato tetewanjiopne Yesu ekbe sâmbâ yâhâop.

³ Yâhâmu Yesune ekmâmâ Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Parisaio ya yuwu sâmbâ âiyongop. “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan âi ki tuhunomgât Moseje girem den âlâ kulempuop. Yawu gârâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpñan lohimbi henjemyongowomgât dop tap me bia? Sânetâ nângâwe.”

⁴ Yawu sâmbâ âiyongomu biwiyene umatne otmu olotoñâk tatbi. Olotoñâk tatjetâ Yesune lok ya bitâpñan walipgumu orok sâmbâ emelambâ kionmâ ariop.

⁵ Arimuâmâ emelan tatbi ya Yesune yuwu sâmbâ ekyongop. “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan naom âlâ me bulimakao âlâ lâmbân kionmu ya pilânetâmâ lâmbânâk tatbuap me mem dâinetâ gawuap?”

⁶ Yawu sâmbâ âiyongomu yawuâk olotoñâk tatbi.

Hâknene ki mepaeaknom.

⁷ Yâhâ emet yakât biwiñan Parisaio nombotñane yehâhât nângânetâ yahatmu kou senñan yâhâ tatbi ya yekmâ den âlâen hâum yuwu sâmbâ ekyongop.

⁸ “Bukuyene âlâne yen orowâk tatmâ sot um nenom sâmbâ dâyekmu emetñan yâhâ kou senñanâk tatne yawu ki nângânomai.

⁹ Yâhâ lok papato nombotne yen orowâk dâyekbuap yâkne kou senñanâk tatnomaihât nângâwuap. Yawu gârâmâ yene kulet sâyingim kou senñan tatnomai yan lok papato takanetâmâ emet ambonane yen yuwu mon sâmbâ ekyongowuap. “Wa, bukulipne, yuâmâ yengât kawe bia, keteraknet.” Yawu sâmbâ ekyongomu anjakmahât angoân yâhâmâmâ kou topñan tatnomai.

¹⁰ Yawu tatjetâ emet ambonane kundup mem kou senñan lingatbuap. Lingatmâ “gam yâhâ tatjet” sâmbâ ekyongomu yanâmâ yâhâ tatnomai. Yawu otjetâ yanâmâ bukulipene nângâyinginetâ âilongo otbuap.

¹¹ Yakât topne yuwu sâmbâ nângânet. Lok âlâ me âlâne yehâhât nângânetâ gewuap ya yengât Anitâne nângâmu yahatbuap.”

¹² Yawu sâmbâ ekyongom emet ambonane ya yuwu sâmbâ ekuop. “Kapi ambolipne orop herone otmâ sot um nenom sâmbâ imi atalipge, me wârâ toulipge, me hep torehenlipge, me bukulipge, me lok iri sikumyene orop mansai ya ki dâyekmâ garâ sot nenomai. Yâhâ lok yawuya dâyekmâ garâ sot nenomai otmuâmâ hâmbâi yakât matne sâmbâ dâihenetâ yâk orop sot neñetâ pesuk sâwuap.

¹³ Yakât otmâ yuwu sâmbâ nângâ. Gâne herone otmâ sot um lok dâyekbuat otmuâmâ lok tâñât, kopa, parene, senyene bok sâsâne yawuya dâyekbuat.

¹⁴ Lok yawuya dâyekmâ bâl belaiâk sot um yingirâ nem herone otnomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâne lohimbi mumunambâ mem yahatnenekbuap yan ikñak yakât matne gihiwuap. Yakât otmâ biwihane herone nângâwuap.” Yawu sâop.

Himbimân herone otnomgât sâop.

(Mataio 22:1-10)

¹⁵ Yawu sâmbâ ekumu nem tatbi ya yengâlen gâtne âlâne den ya nângâmâmâ yuwu sâmbâ ekuop. “Anitâne himbimân mannomgât pat kuningimu mansain. Yakât otmâ sâp patoen Anitâhât kapiân tatmâ sot nem herone otnom yakât nângâmbâ tepne herone oap.”

¹⁶ Yawu sâmbâ ekumu den âlâen hâum yuwu sâmbâ ekuop. “Lok kutdâ âlâne bukulipne orowâk herone otmâ sot um nenomai yakât sâp kalop.

¹⁷ Yâhâ sâpne otmu yan songo bau me sot kâle topne topne um hâwurumu enj âtâmun kinop. Ya ekmu ârândâñ otmu honj bawa âlâ hângângumu ari yâkât bukulipne yuwu sâmbâ ekyongop. “Songo bau sot kâle yamâ emelâk umunne siap. Yakât otmâ ganetâ herone otmâ nenom,” yawu yap” sâmbâ ekyongop. Ekyongomu hâkâñ othi.

18 Lok angoân ekuop yañe yuwu sâop. “Nâmâ hân puluhuan ya ekbe sâam ariwom. Yakât otmâ lok kutdâ ya ekurâ ki nângânihimu bâlewup.” Yawu sâop.

19 Yâhâ âlâñeâmâ yuwu sâop. “Bulimakao bâlâk ñerek puluhumune kapi kâlepñehen tap ya ari meyekmâ takawom. Yakât otmâ lok kutdâ ya ekurâ ki nângânihimu bâlewup.” Yawu sâop.

20 Yâhâ âlâñeâmâ yuwu sâop. “Yiwereñeâk imbi mian. Yakât otmâ ki gawom?” Yawu sâop.

21 Yawu sâñetâ hoñ bawa yañe âwurem ari lok kutdâñe den sâwi ya ekumu nângâmu bâleop. Nângâmu bâlemu hoñ bawañe ya yuwu sâam ekuop. “In yawu ari mâtâp kunñan kinmâ lok umburuk, me lok pareñe, me ândâpyeñe bok sâsâñe, me senyeñe bok sâsâñe, lok yawuya yuken yaken arine sâam oai ya ekyongorâ taka sot yu neñet.” Yawu sâam ekum hângângumu ari mem teteyekmâ ekyongomu taka emetñan yâhâ tatbi. Yâhâ tatñetâ hoñ bawañe yañe yâkâlen yâhâ yuwu sâam ekuop.

22 “Lok kutdâne, den yat ya oan. Otmu emelan yâhâ tai yamâ ki pik yai. Yakât otmâ girawu nanjat?”

23 Sâamu sâop. “Yakât otmâ âlâku ari lohimbi kewilâyekñetâ mansai ya mem teteyekmâ ekyongorâ takanomai. Takanjetâ yanâmâ emetne pik sâwuap.

24 Yâhâ bukulpne angoân ekyongoat yamâ nâhâlen ki takanomai.” Yawu sâop.” Yesuñe yawu sâam ekuop.

Manmannenñe ki alitmâ manmâ yâhânom.

(Mataio 10:37-38)

25 Lohimbi kiñgitñe orowâkñe Yesu betñan arinjetâ purik sâam yuwu sâam ekyongop.

26 “Lok âlâ me âlâñe nâhâlen torokatmâ orowâk mannom yawu nângânomai otmuâmâ âwâ mâmâlipyeñe, me imbi naomlipyeñe, me imi atalipyenñe, me wârâ toulipyenñe be-tyiñginomai. Otmu yeñe manmanyenñe ki alitnomai.

27 Otmu lok âlâ me âlâñe nâhâten den lâum âi tuhuñetâ bukulpnyeñe nângâm bâleyiñgim hilipyongone sâam otnomai yanâmâ hâkyenñe alitmâ betnihinomai. Lok yawuya nâhâten pat ki otnomai.

28 Yakât nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâamune nângâñet. Lok âlâ me âlâñe emet tuhune sâam angoân tewetsenñe amon yañe senñe âlâlâ puluhum emet ya tuhunomai yakât nângânomai.

29 Gârâmâ yawu ki otnomai otmuâmâ emet ya mem kânângâñetâ tewetsenñe biatmu pânñan pilânomai. Yawu otnomai yanâmâ lohimbiñe emet ya torehenñeâk kinmu ekâmâ yakât den pat alahu gulahu otmâ senyeñan gem giriñyñgim yuwu sâanomai.

30 “Lok yuñeâmâ saran kânângâñetâ giop yamâ tewetsenñe biatmu pânñan pilâñetâ inâk tap.” Yawu sâanomai.

31 Yâhâ den âlâen hâum yuwu sâamune nângâñet. Lok kutdâ âlâ me âlâñe kasalipyenñe orop ahonomai yanâmâ in yawu yâk yeñgâlen ki surutuk sâam arinomai. Yamâ angoân biwiyenñe yuwu nângânomai. “Nen yu getek âlâ, lok 10,000 yawu mansain. Yâhâ kasalipnenñe endaken lok kiñgitñe orowâk, 20,000 yawu mansai. Yakât otmâ nenñe yongonomgât dop ki otbuap.”

32 Yeñahâten yawu nângânomai otmuâmâ ki kundutmâ arinomai. Angoân kasalipyenñe orop buku konok manne sâam hoñ bawalipyenñe hângânyongonjetâ ari mem lohotñe tuhuyeknomai.

33 Yakât otmâ yuwu sâamune nângâñet. Yeñgâlen gâtñe âlâ me âlâñe senñe âlâlâyeñe me iri sikumyeñe kerehâk pilâm nâhâlen torokatnomai otmuâmâ nângânyñgimune orowâk mannom.

Kâtembe yakât dop

(Mataio 5:13 Mareko 9:50)

³⁴ Yengât topyeje teteâkgât den âlâen hâum sâmunen nângânet. Kâtembe ihm solân honmâ sot ya nemunje launenjan memap. Yakât dopneâk yenâmâ lohimbi hohetyenjan manmâ manman âilonjo manjetâ yekmâ Anitâ herone nângâwanjim mepaenomai.

³⁵ Yâhâ kâtembe helenjan ki hikum ikainom yanâmâ pâlâmje otbuap. Yawu otmu girawu tuhumunje âlâkuâk ukenje otbuap? Yamâ ki orotje. Pâlâmje sâmlâum pilâmain. Den yuâmâ biwiyenjan katmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

15

Lama âlâ gulip otbanjimu ki pilâwuap yan hâum sâop.

(Mataio 18:12-14)

¹ Sâp âlâen takesi meme lokje yehâhât nângânetâ yahatmu lohimbi kâityongom takesi mem yahatmâ kombo meyingiminiwi yâk otmu lok nombotje ândâp kârik otmâ Mosehât girem den ki lâum manminiwi ya dondâhâlâkje Yesuhât den nângâne sâmlâum yâkâlen ariwi.

² Arijetâ yan Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Parisaio lok yâkje nângânetâ bâlemu Yesuhât yuwu sâwi. “Yesuje takesi meme lok otmu lok nombotje Mosehât girem den ki lâumai ya meyekmu orowâk sot niai. Yawu otmu dondâ bâleap.”

³ Yawu sânetâ nângâm Yesuje den âlâen hâum yuwu sâmlâum ekyongop.

⁴ Lok âlâhât lama 100 yawu kinbanjiwuap. Gârâmâ ya yengât hohetyenambâ konok âlâje misingurakbuap. Yawu otmu ambonaje nombotje ya katyekmu kinjetâ konok misingurakbuap ya pâinmâ yâhâm gewuap. Yawu otmâ nombotje katyekmu kinnomai ya yengât ki nângâm ketet otbuap.

⁵⁻⁶ Yâhâ misingurakbuap ya mem tetem yanâmâ tepje welâmjan gemu lâum kapiân âwurem ariwuap. Kapiân âwurem ari bukulipje yongonmâ yuwu sâmlâum ekyongowuap. “Lama misingurahop ya mem tetean. Yakât otmâ sot um nem herone otne.” Yawu sâwuap.

⁷ Yakât dop kum yuwu sâmunen nângânet. Lok 99, yâkje yuwu nângâmai. “Nen lok âlepje, orotmemenene âilonjo otmâ mansain.” Yawu nângâm biwi pâlâmje mansai. Lok yawuya yengât Anitâje herone pato ki nângâyingimap. Gârâmâ, lok konohâkje orotmemene bâleje bet pilâm Anitâhâlen biwiñaje kepeim tem lâuwangiñaje yanâmâ Anitâje herone pato nângâwanjiwuap. Yawu.”

Tewetsenje kionbanjimu pâinbuap yan hâum sâop.

⁸ Yâhâ Anitâje lohimbi meyekmâ tihityene otmap yakât topje nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunen nângânet. Imbi âlâ kina yâhâp yakât dop tatbanjiwuap. Yâhâ 20 toea kionbanjimuâmâ ki pilâwuap.

⁹ Yakât pâinmâ arim mem tetem yanâmâ bukulipje yongonmâ yuwu sâmlâum ekyongowuap. “Wâe, tewetsenje kionnihiop ya mem tetean. Yakât otmâ herone otne.” Yawu sâwuap.

¹⁰ Yakât yuwu sâmunen nângânet. Lok konohâkje orotmemene bâleje bet pilâm Anitâhâlen biwiñaje kepeim tem lâuwangiñaje yanâmâ himbimân Anitâhât anjelolipñaje lok yakât herone nângâwanjinomai.”

Lok âlâ nanñaje iri sikum mem gulip tuhuop yan hâum sâop.

¹¹ Yesuje den âlâen hâum yuwu sâmlâum ekyongop. “Lok âlâ nanyâhâtnje yâhâp manbi.

¹² Manjetâ nanje betjan gâtñaje âwâje yuwu sâmlâum ekuop. “Awoñ, senje âlâlâ nâhât sâsâje ya nihirâ miakbe.” Yawu sâmlâum senje âlâlâ yâkât sâsâje ya kâsikum wanmu miop.

¹³ Yawu otmu nanje ya nep tuhum getek manmâ, senje âlâlâ ya puluhum yakât hâmenje tewetsenje miakmâ mâtâp kâlêwângen ariop. Ari hej otmâ ihilâk mahilâk manmâ tewetsenje miakmâ ariop ya kerek pilâm metem umburuk manop.

¹⁴⁻¹⁶ Umburuk manop yan po pato teteop. Po pato tetemu naom ñaje sotgât pâinmâ kapi ambonje âlâhâlen arimu bau galemguwuap sâmlâum âi wanop. Bau galemgum kinop yan po dondâ wanjimu bau yakât sot wahapje mem nembe sâmlâum otmu kuwanjiwi.

17 Yawu otbanjinetâ nângân nângânje tetemu yuwu nângâop. “Awoŋnahât nep loklipŋaje sot pato nem mansai. Nâ nanje tâŋ tâŋ yamâ yuân manmâ sotgât otmâ hiliwahowoman.

18 Yakât otmâ yahatmâ awoŋnahâlen âwurem ari yuwu sâm ekuwom. “Awoŋ, otmune bâleop yakât tosa Anitâhâlen otmu gâhâlen umatje oap.

19 Yakât otmâ aŋulaksan. Yawu gârâmâ nângânihim nep lok sâm menekdâmâ hoŋ bahihim manbom.” Yawu sâm ekuwom.” Yawu nângâop.

20 Yawu nângâm yahatmâ kapi ya pilâm akŋangen takamu âwâŋaje senje pilâm ehop. Ekmâ tepje nângâm sururuk sâm ari nanje lâum hâmeje hârem niop.

21 Yawu otmu nanŋaje yuwu sâm ekuop. “Awoŋ, otmune bâleop yakât tosa gâhâlen otmu Anitâhâlen umatje oap. Yawu otmâ aŋun pato gihiwan. Otmu nâhurâ aŋulaksan.”

22-24 Yawu sâm ekumu âwâŋaje hoŋ bawalipje yuwu sâm ekyongop. “Nanne emelâk betnohom ariop ya âwurem takap. Yâhâ “emelâk muop mon,” yawu nângâm manmâ gaman. Yamâ âwurem takamu ekmâ tepne hâlâlâk welâmŋan giap. Yakât otmâ in yawu ba hâk katipje âiŋe mem ga mânunbanjinet. Yawu otmâ handop âlâ mem barahanŋan katjet. Otmu kâi katipje katbanjinet. Nenje herone otbanjinomgât bulimakao nanje gâim uŋetâ siâk.” Yawu sâm ekyongomu bulimakao nanje gâim uŋetâ semu nem herone otbanjiwi.

25-26 Herone otbanjinetâ yan nanje kunje yaŋe newângembâ taka kapi ginŋan kinmâ herone marone girin get get otmâ kinbi ya nângâm hoŋ bawa âlâ kunmu gamu yuwu sâm âikuop. “Wongât herone otmâ tai?”

27 Sâm u sâop. “Imihe ari gulip olop ya âwurem takap. Yakât otmâ âwâyetŋaje eknongomu bulimakao nanje ya kum gâim umunje siap.” Yawu sâop.

28 Yawu sâm ekumu nângâm âwâŋahât nângâm bâlewanŋim kapi betŋehen kinop. Yâhâ hoŋ bawa yaŋe âwâŋe ekumu âwâŋaje ba kinmâ “Nan, ga,” sâm ekuop.

29 Ekumu hâkâŋ otmâ yuwu sâop. “Nanŋat. Nâŋe tem lâuhihim âi mem manmâ gamune yambu dondâ pesuk yap. Yawu otgihiman yamâ gâŋe ki herone otnihimat. Otmu nonin nanje âlâ ki nihirâ bukulpne orop um nem herone otmâin.

30 Yawu gârâmâ nangaŋe senje âlâlâ hârok gâwârehihim ari imbi kondarâ orop manmâ tewetsenje pilâm meteop. Yâkŋe âun âwurem takamu hoŋ bawalipge ekyongorâ bulimakao nanje kum gâim uŋetâ semu nem herone otbanjai. Yakât nângâmune dondâ bâleap.”

31 Yawu sâm u âwâŋaje yuwu sâm ekuop. “Nanne, gâŋe nâ orop sâp kâlep manmâ gamat. Otmu senje âlâlâ tatnihiap ya gâhât pat sâm kuhihimune tap.

32 Yawu gârâmâ imihe “emelâk muop mon,” yawu nângâm manmâ gan ya âwurem takap. Yakât otmâ herone otbanjimunje ârândâŋ oap.” Yawu sâop.

16

Galemje senje âlâlâ mem ihilâk tuhuop yan hâum sâop.

1 Yesuje hoŋ bawalipje den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok kutdâ iri sikumje tewetsenje otmu âlâlâ ya pato dondâ tatbanjiop. Yakât otmâ lok âlâ mem galemgunihâkgât sâm âi waŋop. Yawu gârâmâ lok yaŋe lok kutdâŋahât tewetsenje mem gulip tuhuop. Yawu otmu lok kutdâ yakât hoŋ bawalipje nombotŋaje yakât den pat yuwu sâm ekuwi. “Lok âlâ galem sâm âi waŋon yâkŋe senje âlâlâ mem ihilâk tuhuhihap.”

2 Yawu sâm ekuŋetâ lok kutdâyeŋe yaŋe lok ya yuwu sâm ekuop. “Gâŋe nâhât tewetsenje mem gulip tuhunihiat” yawu sâŋetâ nanŋan. Yakât otmâ galem âlâku ki katgekbom. Yakât otmâ puluhu puluhu pepa ya mem garâ senje âlâlâ tatnihiap yakât topje mem tetewom.”

3 “Yawu sâm hângângumu ari biwiŋaje yuwu nângâop. “Lok kutdâne watnekbomap. Yakât otmâ giratbe? Wâtne pato ki tatnihiap. Yakât otmâ âi umatje tuhuwomgât dop

âlâ ki tap. Otmu senje âlâlâ gewe yâhâwe yakât lok bât kandi bero manbom sâam yakât anjulsan.

⁴ Yiwerenje nângâmune teteap. Bukulipne yengât tosa pato lok kutdânahâlen tap ya mem gemune herone nângânihinomai. Yawu nângânihim lok kutdânaŋe watnekbup yanâmâ menekŋetâ orowâk mannom.” Biwiŋaŋe yawu nângâop.

⁵ Yawu nângâm bukulipne yengât tosa pato lok kutdânahâlen talop yâk âlâku ikŋiâk ikŋiâk mem dâiyehop. Yâhâ angoân gaop ya yuwu sâam âikuop. “Gâhât tosa lok kutdânahâlen amon tap?”

⁶ Sâamu sâop. “Nak bulâŋahât toŋe ya âsâp 100.” Sâamu sâop. “Âlepŋe tosaahât pepa yu mem 50 ya kulemgû.”

⁷ Yawu sâam ekumu arimu lok âlâ gamu yuwu sâam âikuop. “Lok kutdânahâlen tosa amon tap?”

Sâamu sâop. “Siwit kehetŋe ya itâ 1000.”

Sâamu sâop. “Tosaahât pepa yu mem 800 ya kulemgû.”

⁸ Yawu ekyongop yakât den pat nângâm lok kutdânaŋe galemŋe yakât nângân nângânŋe pato tatbaŋgiap nângâm herone pato nângâwaŋgiop. Wongât? Yuwuhât. Anitâhât den ki lâumai nombotŋaŋe iri sikumyene galemgum manman sânduhân manmai yakât nângân nângânyeŋe pato tap. Yuwu otmâ Anitâhât den lâumai ya yengât nângân nângânyeŋe ya wangiap.

⁹ Yakât otmâ yuwu sâamune nângâŋet. Yeŋe Anitâhât tem lâuwaŋgim iri sikum, me tewetsenŋe, senŋe âlâlâ ya galemgum heŋgenŋum lohimbi yu me yakât umburuk oai ya kâsikum yingim tânyongonomai. Buku otyingim manmâ yâhâŋetâ hâmbâi sâp pesuk sâwuawân Anitâŋe manman kârikŋan katyekmâ yakât hâmeŋe yingimu menomai. Yawu.”

Âi tâŋât me âi pato yakât topŋe.

¹⁰ Yesuŋe den yuwu sâam ekyongop. “Lok âlâ me âlâŋe âi tâŋât biwiyeŋaŋe tiŋâk lâum tuhum manmaiŋeâmâ âi pato yawuâk biwiyeŋaŋe lâum tuhum heŋgenŋunomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe âi tâŋât tuhum hilipgumaiŋeâmâ yakât dopŋeâk âi pato tuhum hilipgunomai.

¹¹ Yakât otmâ yeŋe tewetsenŋe me hângât wahap topŋe topŋe yawuya ki galemgum heŋgenŋunomai otmuâmâ hâmbâi Anitâŋe manman bulâŋe ki yingiwuap.

¹² Yâhâ bukulipyene yengât senŋe âlâlâ hilipgunomai otmuâmâ Anitâŋe yengât pat kuyingiop ya hâmbâi ki yingimu menomai.

¹³ Yakât nângâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâamune nângâŋet. “Lok konokŋe lok kutdâ yâhâp yetgât âi menduhum ki tuhuyitgiwuap. Âlâhât biwiŋaŋe kepeim herone kakŋan tuhuwaŋgiwuap. Yâhâ âlâhârâmâ hâkâŋ kakŋan nep ya ki tuhum heŋgenŋuwuap. Yakât topŋe yuwu sâawe. Hângât manman me iri sikum yan biwiyeŋe arimu manmaiŋe girawu otmâ Anitâ tem lâuwaŋgim mannomai? Yamâ ki orotŋe.” Yawu sâop.

Yesuŋe Parisaio den ekyongop.

¹⁴ Yesuŋe yawu sâam ekyongomu Parisaio nombotŋe iri sikumyene alilakmâ manbiŋe nângâŋetâ gemu senŋan gewi.

¹⁵ Senŋan geŋetâ yuwu sâam ekyongop. “Lohimbiŋe yekŋetâ yahatmu koko salehâk mansai yawu sâŋetgât yeŋe lohimbi senyeŋan kinmâ Anitâhât den lâuain sâam otmai. Yamâ Anitâŋeâmâ yengât biwiyeŋahât topŋe naŋap. Yu ya otmâ manmai ya lohimbiŋe ekŋetâ âlepŋe otmap yamâ Anitâŋe ekmu bâlemap.”

¹⁶ “Den âlâ sâamune nângâŋet. Mosenŋe girem den âlâlâ kulemgûop otmu Anitâhât poropeteliŋaŋe den kulemgûwi ya tatmâ gam Yoane teteop yan andemŋe oap. Otmu Yoane teteop sâp yapâek lohimbiŋe Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeinŋetâ tihityene otbup yakât den pat âlepŋe ekyongom gan. Yawu otmâ lohimbi kinŋitŋe orowâkŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu yakât bulâŋe mene sâam oai.

17 Hân himbim gulip otbuapgât Anitâñe sâam kalop. Yamâ Mosehât girem den ya kum gulip tuhunomgât dop âlâ ki tap.”

18 “Den âlâ sâamune nângâñet. Lok âlâ me âlâñe imbiñahât hâkâñ otmâ pilâm imbi ondop membuap. Yamâ lok yañe tosa umatñe membuap. Yâhâ lok âlâ me âlâñe imbi pilâ pilâñe ya membuap ya yawuâk tosa umatñe membuap. Otmu imbi âlâñe lok pilâ pilâñe ya membuap ya yawuâk tosa umatñe membuap.” Yawu sâam ekyongop.

Lok iri sukumñe orop otmu lok umburuk ya yetgât den.

19 Yesuñe den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Lok kutdâ âlâ iri sikum tewetsenñe pato tatbañgiopñe yuwu otmâ manminiop. Hâk katipñe âilonño lonño hanjalakmâ hilâmñe hilâmñe sot topñe topñe nem hop sambe kakñan manminiop.

20 Yâhâ lok âlâ umburuk manop, yâkât kutñe Lasaro sâam. Yâhâmâ use kârikñe tetewañgimu hâhiwin kakñan manminiop.

21 Yawu otmâ lok kutdâ yañe emetñan tatmâ sot nemu wahapñe gowelan kionop ya mem nembe sâam Lasaro emet gowetñan iminiop. Emet gowetñan im tatmu sosonje taka useñe ya nimbilakuminiwi.

22 Sâp âlâen lok umburuk ya mumu Anitâhât anelolipñane lâum yâhâ Awaraham gotñan katñetâ talop. Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk lok kutdâ ya yawuâk mumu hanguwi.

23 Yâhâ mumu umutñane hem topñan kâlâp sem talowân ge tatmâ hâhiwin pato nângâop. Yawu otmâ senñe pilâm Awaraham yet Lasaro yelehop.

24 Yelekmâ den kârikñan halahum yuwu sâam Awaraham ekuop. “Awoñ, yuwu sâamune nângâ. Kâlâp kâlehen tatmâ hâhiwin bâleñe nanjan. Yakât otmâ Lasaro ekurâ hâlipñane to wâimâmâ nimbilamnan katmu sâanduk sâek.”

25 Yawu sâamu Awarahamñe yuwu sâop. “Nanne, yuwu sâamune nângâ. Emelâk heronje otmâ hop sambe kakñan manon ya pesuk yap. Lasaro yâhâmâ hâhiwin kakñan manop ya gurâ yawuâk pesuk yap. Yakât otmâ tep hero kakñan tap. Gâmâ hâhiwin pato nângâm tat.

26 Yâhâ hohetnenñan hem pato kinsap. Yakât otmâ yupâ gâtñe âlâ me âlâñe gâhâlen gene sâam hâum pâpñunomai. Otmu yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe yuân gane sâam yawuâk hâum pâpñunomai.”

27-28 Sâamu sâop. “Awoñ, den âlâ sâamune nângâ. Kapinan imilipne mome mansai. Yâkñe yuân ge hâhiwin nângâmâihât Lasaro hângângurâ ari girem den ekyongomu nângân nângânyenñe pâron sâekgât nanjan.”

29 Sâamu sâop. “Yawu bia. Moseñe girem den âlâlâ kulemgup otmu Anitâhât poropetelipñane den kulemgupi ya sâalikum nângânomai. Nâñe ki hângângumune âwurem gewuap.”

30 Sâamu sâop. “Awoñ, yuwu sâamune nângâ. Moseñe den kulemgup otmu Anitâhât poropetelipñane den kulemgupi ya sâalikumai yamâ ki tem lâumai. Yakât otmâ muwi yâk yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe mumuñambâ yahatmâ ari ekyongonomai otmuâmâ orotmemeyenñe bâleñe bet pilâm Anitâ tem lâuwanñinomai.”

31 Sâamu sâop. “Nanne, yuwu sâamune nângâ. Moseñe girem den âlâlâ kulemgup otmu Anitâhât poropetelipñane den kulemgupi ya sâalikum nângâñetâ nahat otmu ki lâumai. Yakât otmâ muwi yâk yengâlen gâtñane mumuñambâ yahatmâ ari ekyongonomai otmuâmâ yakât dopñeâk yâkât den nângâñetâ nahat otmu ki lâunomai. Yakât otmâ ki hângângumune âwurem gewuap.” Yawu sâam ekuop.” Yesuñe den âlâen hâum yawu sâam ekyongop.

17

Tosa yakât topñe

(Mataio 18:6-7,21-22 Mareko 9:42)

¹ Yesune hoŋ bawalipne yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi kerekne lohotne otmâ yuwu yawu otjetâ bâlemu tosa meŋetgât Satanne kendâyinŋimap. Otmu lohimbi âlâ me âlâne bukulipyeŋe otjetâ bâleâkgât kendâyinŋimai yamâ Anitâne matne umatne yinŋimu menomai.

² Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne bukulipyeŋe kendâyinŋinjetâ otjetâ bâlemap yâhâmâ mâlâlipyeŋe ki mem ga katyekbâi yamâ mem ga katyekbi.

³ Yakât otmâ biwiyene galemahom manmâ yâhânomai.

Bukuhe âlâne bâlene topne topne mângâehekmu ekurâ yetnjiâk tatmâ den henŋeuromawot. Yawu otmutâ ârândân otmu buku konok mandomawot.

⁴ Yâhâ hilâm konok yakât biwiŋan bukuhaŋe orotmeme kinŋon mângâehekmâ yahatmu nombolân yâhâpne otbuap. Yawu gârâmâ mângâehekbuap ya sâm tetem tosaŋe pilâwaŋgiuatgât ekgohowuap otmuâmâ âlepne tosaŋe pilâwaŋgiuat.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuhâlen biwinenŋe kepeinomgât sâop.

⁵ Yawu sâmu hoŋ bawalipne yuwu sâm ekuwi. “Kutdâ, den eknongomat ya kerek nâŋgâmunne yakât bulâne tetewuapgât naŋgain. Yakât otmâ mem hewewen tuhunenekdâ gâhâlen biwinenŋe tinâk kepeim mannom.” Yawu sâwi.

⁶ Sâŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgânet. Nak âlâ, kutne bândup, yamâ lok âlâne kehetne tipine âlâ mem ari kalamŋan kalop. Katmu tatmu kâmne ga takamu yaŋak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotne wangim kinmap. Yakât dopneâk nâhâlen biwiyene kepeim manmâ yâhâ lakop endo kinsap enda ekuŋetâ denyene nâŋgâm hindakmâ saruân kionbuap.” Yawu sâop.

Nenne Anitâhât nep mem yuwu otmâ mannom.

⁷ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Yenŋâlen gâtne âlâ me âlâhât hoŋ bawalipyeŋe noniŋ bulimakao galemgum nep tuhum emetsâpŋan kapiân âwurem gaŋetâ yuwu ki sâm ekyongonomai. “Emetyeŋan yâhâ tatjetâ sot um yinŋiwe.”

⁸ Yawu bia. Yuwu mon sâm ekyongonomai. “Sot um nihinetâ nemune ârândân otmu yeŋe sot um nenomai.” Yawu sâm ekyongonomai.

⁹ Yakât yuwu sâmune nâŋgânet. Lok kutdâlipyenŋe hoŋ bawalipyeŋe nep sâm yinŋimai ya tuhuŋetâ ki mepaeyekmai. In nâŋgâyinŋinjetâ ârândân otmap.

¹⁰ Yenŋât topyene yawu tap. Nep sâm yinŋimune ya tuhum pesuk pilânomai yan yuwu sânomai. “Nen hoŋ bawa mansain. Nep sâm ningiop ya konok tuhumain.” Yawu sânomai. Yawu sâm ekyongop.

Lok hâk bâle teteyinŋiop ya Yesune henŋemyongop.

¹¹ Yesune Yerusalem kapiân ariwe sâm Galilaia hân tânâmŋambâ arim yaŋak Samaria hân hâlânâmâ kapi bâiŋehen tap yan ariop.

¹² Yâhâ kapi ya ambolipne lok nombolân imbât hâk bâle teteyinŋimu manminiwi. Otmu Samaria gâtne lok âlâ hâk bâle tetewaŋgimu manminiopne yâk yenŋâlen torokatmu lok bât nombot nombot hârok yawu otbi. Yâkne Yesu ekmâ kâlepnehebâ kinmâ

¹³ den kârikŋan yuwu sâm ekuwi. “Wâe lok pato, Yesu, gâne nâŋgâningihât naŋgain.” Yawu sâwi.

¹⁴ Sâŋetâ sâop. “Hotom umai yenŋâlen ariŋetâ hâkyene eknomai.” Yawu sâm ekyongomu ariwi.

Yâhâ mâtâwân arim tatjetâ hâkyene âlepne olop.

¹⁵⁻¹⁶ Hâkyene âlepne otmu eŋakmâ Samaria gâtne ya ikŋiâk âwurem ari Yesuhât gotŋan ba kinmâ herone otbaŋgim mepaeop.

¹⁷ Yawu otmu Yesune lohimbi yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Lok bât nombot nombot hârok henŋemyongoan. Yamâ lok nombolân imbât yamâ wonâmbâ?”

18 Wongât Samaria gâtrje yunak Anitâ mepaewe sâw âwurem takap?" Yawu sâw ekyongop.

19 Yâhâ lok ya yuwu sâw ekuop. "Nâhâlen biwihanje kepeiat. Yakât otmâ Anitâne nângâhihimu âlepne oat. Yakât otmâ lohotnjan bam ari."

*Yesu âwurem gewuap yakât sâop.
(Mataio 24:23-28,37-41)*

20 Sâp âlâen Parisaio lok nombotnane Yesu yuwu sâw âikuwi. "Sâp girawuân Anitâne tihitnenne otmu manman sânduhân mannom?" Sânetâ sâop. "Anitâne topne katmâ tihityene otbuap sâp yan kulem topne topne ki tetemu ekmâ kiwilinomai.

21 Yakât otmâ yuwu ki sânomai. "Yuân topne katmâ tihitnenne otbuap. Me endaken topne katmâ tihitnenne otbuap." Yawu ki sânomai. Yuwu sâwumene nângânet. Anitâne emelâk tihityene otbe sâw hângânnohomu ge mansan." Yawu sâop.

22 Yawu sâw ekyongomu arinetâ honj bawalipne yuwu sâw ekyongop. "Hâmbâi sâp âlâen nâ lok bulâne âwurem ge tihityene otmune biwiyene sânduk sâekgât biwiyenane ya mem mannomai. Gârâmâ sâp yan ki âwurem gemune neknomai.

23 Yawu gârâmâ sâp yan lok nombotnane yuwu sâw ekyongonomai. "Anitâne Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenne otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu ge endaken mansap, me wosaken me wosaken ge mansap." Yawu sâw ekyongonetâ yâk yengât den ya ki nângânomai. Yawu otmâ ki pânnekmâ âlâen âlâen arinomai. Nâ gewom yan yok pilâm ki gewom.

24 Himbim belek sâwu lanjnane siliñ siliñ sâw nombotgembâ nombot otmâ hanj sâwap yakât dopneâk Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu âwurem gewom. Âwurem gemune lohimbi hânjan kulemnan mansai kerekne nâhât lanjnane ekmâ topne nângânomai.

25 Yâhâ angoânâmâ Yura nengât papatolipnenne nâhât hâkâñ otmâ hâhiwin nihinetâ sât gum mumbom.

26 Yâhâ âwurem gewom yanâmâ pârâk sâw sâwâk gewom. Yâhâ âwurem gewom yakât sâpne tâlâhuwuap yanâmâ orotmeme girawuya otmâ mannomai yakât yuwu sâwumene nângânet.

Emelâk embânân lok âlâ, kutne Noa sâw, manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap.

27 Emelâk Noane manop yanâmâ lohimbi gulip malap manmâ yene âi yenahâlâk nângâm manbi. Yawu mannetâ Noaneâmâ wanga kâlehen yâhâop. Yawu otmâ nen âlepne mansainâk sâw gulip malap manmâ ganetâ yan Anitâne nângâmu tonjelâk pato gemu to niñ niñ sâw lohimbi kerek haranyongomu mum metewi.

28 Yâhâ yakât dopneâk lok âlâ, kutne Lot sâw, yâkne manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap. Emelâk Lotne manop yanâmâ lohimbi gulip malap otmâ songo bau sot kâle nem yenahâlâk nângânetâ yahalop. Imbi anji gunji otbi. Emet opon tuhuwi. Nep topne topne tuhujetâ Lotne Sotom kapi ya pilâm ariop.

29 Yawu otmâ nen âlepne mansainâk sâw gulip malap mannetâ Anitâne nângâmu himbimâmbâ kâlâpne pundun sâw ge kapi ambolipne kerek sem gulip tuhuyehop.

30 Yakât dopneâk lohimbi nombotnane âlepne mansainâk sâw otjetâ yan Anitâne yâhâpne nâ hângânnohomu gewom.

31 Sâp yan yuwu otnomai. Lok âlâ me âlâ kapi hâlânâmâ mannomaine kasalipyene takanjetâ yekmâ emetyenjan ki âwurem ari itâ parene menomai. Otmu lohimbi newân kinnomaine kasalipyene takanjetâ yekmâ âwurem ari emetyenjan iri sikumyene miaknehât ki nângânomai.

32 Emelâk embânân himbimâmbâ kâlâpne pundun sâw ge Sotom kapi ambolipne sem gulip tuhuyehop sâp yan Lot imbinane kambene kaknambâ olelem ekmâ kâtembe olop. Yakât den pat yene nângâm hâkyene miangim mannomai.

³³ Yakât otmâ yuwu sâmunê nângânet. Lok âlâ me âlâne manmanyene alitnomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhâlen biwiyeñañe kepeim tem lâunihñetâ yan lohimbi belângen mansaiñe yekñetâ bâlemu yongonñetâ munomai yamâ Anitâne mumunambâ mem yahatyekbuap.

³⁴ Sâp gewom yan lok oponân inomai yamâ Anitâne nombotñe ya meyekmâ nombotñe pilâyekbuap.

³⁵ Yâhâ lohimbi âi kalam tuhum gulip malap mannomai gurâ nombotñe meyekmâ nombotñe pilâyekbuap.

³⁶ Yâhâ hat mannomai gurâ nombotñe meyekmâ nombotñe pilâyekbuap.”

³⁷ Yawu sâm ekyongomu yuwu sâm âikuwi. “Kutdâ, kapi wonân mem kâsipnongowuat?” Sâñetâ sâop. “Yâhâ umatñe âlâlâ tetewuap yakât emet inânñan ekyongom gaman. Yukât bulâne hâmbâi tetewuawân ekmâ topñe nângâm heñgenñunomai.” Yawu sâop.

18

Imbi kambutñe kiap ulitguminiop yan hâum sâop.

¹ Yesuhât hoñ bawalipñañe hilâm ârândâñ Anitâ orowâk den otmâ ki lohotñe otnomaihat den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

² “Kiap âlâ lohimbi yeñgât den sâm hâreyiñgim yan Anitâhât nângâmu gemu ki ewe katyehop.

³ Yâhâ kapi amboñe, imbi kambut âlâ, yakâlen ari sâm guhuñmâ yuwu sâm ekuminiop. “Âlepñe den sâm hârerâ imbi âlâne mângâenehop yakât matñe kâpekbañgiwom.”

⁴ Yawu sâm ekuminiop yamâ denñe ki nângâm gaop. Yawu otmâ gamu sâp kâlep otmu biwiñañe yuwu nângâop. “Anitâhât nângâmune gemap. Otmu lohimbi ki ewe katyekman.

⁵ Yawu gârâmâ imbi kambut yuñe haonñmâ ârândâñ kâi kâi liñnihim tatmâ mem kopa tuhunekmapgât ihilâk nângâwañgiwom.” Yawu sâop.

⁶ “Yâhâ imbi yañe kiap ya ekumu tânguop yamâ yuwu.

⁷ Nen Anitâhât tem lâuwañgim manmainñe haonñmâ ârândâñ ulitgum yâhânom otmuâmâ nângâningiwuap. Yâkñe biwi pâlâmñe otmâ dennenñe ki nângâwuapgât dop âlâ ki tap.

⁸ Ulitgumunñe in yawu nângâningiwuap. Yawu nângânomai. Yawu gârâmâ Anitâne nâ lok bulâne hângânohomu himbimâmbâ âwurem gewom sâp yan lohimbi kiñgitñe orowâkñe nâhâlen biwiyeñañe tiñâk kepeim mambotnihim mannomai me bia?” Yawu sâop.

Parisaio yet takesi meme lok

⁹ Lok nombotñañe yeñahât nângâñetâ yahatmu “nen lok âlepñe, uwawapñe bia mansain” sâm bukulipyene yeñgât nângâñetâ gemap. Lok yawuya yeñgât nângâm Yesuñe den âlâen hâum yuwu sâop.

¹⁰ “Lok yâhâp opon kâmbukñan yâhâm Anitâ ulitguowot. Âlâmâ Parisaio. Otmu âlâmâ takesi meme lok.

¹¹ Parisaio yañeâmâ ikñahât nângâmu yahatmu senñe ewan pilâm ekmâ yuwu sâop. “O Anitâ, yuwu sâmunê nângâ. Lok nombotñañe kapam kumai, kombo otmai, otñetâ bâlem gap. Nâ yawuya bia. Otmu takesi meme lok endo kinsap nâ endawuya bia.

¹² Hilâm nombolân yâhâp yakât biwiñan hilâm yâhâp sot barak manmâ nângâhihim mepaehekman. Otmu tewetsenñe senñe âlâlâ tatnihiap yakât sâsâñambâ konok hârem gâhât pat kuhihiman.” Yawu sâop.

¹³ Otmu takesi meme lok yañeâmâ gulunñan kinmâ kâmgum den tâlâwâk yuwu sâop. “O Anitâ, tepge nângânihi. Nâ lok bâlenñe mansanâke yamâ ki pilânekuat,” yawu sâop.

¹⁴ Yakât yuwu sâmunê nângânet. Anitâne takesi meme lok yâkât nângâwanjim tosaņe pilâop. Yâhâ Parisaio yâhâmâ tosaņe yawuâk tatbaņgiop. Yâhâ lok âlâ me âlâne hâkyeņe mepaeakmâ manmai yamâ Anitâne mem ge katyekbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâne yenjahât nângânetâ gemu huruņ huruņ manmai ya yengât Anitâne nângâmu yahatbuap.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuņe nan baralipyeņe lukuleyehop.

(Mataio 19:13-15 Mareko 10:13-16)

¹⁵ Sâp yanâmâ lohimbi nombotņe nan baralipyeņe meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesuņe kunyeņan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otņetâ hoņ bawalipņe yekņetâ ki ârândâņ otmu kuyiņgiwi.

¹⁶ Kuyiņgiņetâ Yesuņe nimnaom ekyongomu gaņetâ hoņ bawalipņe yuwu sâm ekyongop. “Kâmbukņe, ki kuyiņgiņet. Anitâne nimnaom titipâ yu yengât tihityeņe otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen gaņet. Yeņe kuyiņgiņetâ ekmune ki ârândâņ oap.

¹⁷ Yakât yuwu sâmunê nângânet. Nimnaom titipâne Anitâhât den nângâm in yawu lâuwanjim manņetâ tihityeņe otmap. Yakât dopņeâk yeņe tem lâuwanjinomai yanâmâ Anitâne tihityeņe otbuap. Yawu otmâ sâp pato tetewuawân meyekbuap. Yâhâ yawu ki otnomai otmuâmâ Anitâne betyongomu belângen tatnomai.” Yawu sâm ekyongop.

Lok iri sikumyeņe pato tatyiņgiap yâk yengât topyeņe

(Mataio 19:16-30 Mareko 10:17-31)

¹⁸ Yawu sâm ekyongomu Yura yengât papatolipyeņe âlâne Yesu yuwu sâm âikuop. “Bawapi, manman koko salek amboņe mansat. Yakât otmâ sârâ nângâwe. Nâne girawu otmune ârândâņ otmu Anitâne manman kârikņahât pat kunihiwuap?”

¹⁹ Sâmu sâop. “Wongât nâhât “Manman koko salek amboņe” yat? Anitâ konohâk manman koko salek amboņe tatmap.

²⁰ Yakât otmâ gâne âinohoat yakât matņe yuwu sâmunê nângâ. Anitâne girem den Mose ekumu kulenguop ya sâlikum nângâmat me bia? Ya yuwu tap. Buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Lok nombotņe ki yongorâ munomai. Kombo ki meyiņgiuwat. Hakyenjan ki sâuwat. Den perâk ki sâm kâityongowuat. Âwâ mâmâhe yetgât lauyetņe lâum amutyetņan manbuat.”

²¹ Sâmu sâop. “Bawapi. Girem den sâm arat yuâmâ ņaņanambâek lâum manmâ gaman.” Yawu sâop.

²² Sâmu sâop. “Yuwu otbuat. Senņe âlâlâ pato tatgihiap ya kâsikum buku nombotņe umburuk mansai ya yiņgiuwat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâmâ Anitâne manman kârikņahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâmu iri sikum me senņe âlâlâ dondâ tatbaņgiop yakât nângâmu biwiņe umatņe otmu hâmeņe bâleop.

²⁴ Hâmeņe bâlemu ekmâ Yesuņe yuwu sâm hoņ bawalipņe ekyongop. “Lok iri sikum pato tatyiņgiapņeâmâ Anitâhâlen biwiyeņe kepeim tem lâuwanjine sâm otņetâ hâi hâiņe otmap.

²⁵ Yakât topņe nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunê nângânet. Pusine seloņ watmu pin pinņan arimu yan watmâ ba membe sâm hâum pâpgumap. Yakât dopņeâk lohimbi iri sikumyeņe pato tatyiņgiapņe Anitâne tihityeņe olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otņetâ hâi hâiņe otbuap.

²⁶ Yawu sâmu nângânetâ sâtņe otmu yuwu sâm âikuwi. “Lohimbi girawuyeņe otņetâ ârândâņ otmu Anitâne manman kârikņahât pat kuyiņgiuwap?”

²⁷ Sâņetâ sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm lokgât nângân nângân watmâ arinomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ Anitâhât topņe âlâ tap. Yakât otmâ yeņe yu me ya otne sâm yâkât nângân nângân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkņe konok manman kârikņe ya yiņgimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Bâe, nenâmâ senŋe âlâlâ kerek betbaŋgim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakŋan manmâ gain.” Yawu sâop.

²⁹ Sâmu sâop. “Lohimbiŋe nâhâlen biwiyenŋe katŋetgât lok âlâ me âlâŋe nâhât den ekyongonomaiŋe âwâ mâmâlipyenŋe, me imi garilipyenŋe, me imbi naomlipyenŋe, me hep torehenlipyenŋe, me senŋe âlâlâ siminŋe tatyŋgiap ya kerek pilâm nâhât komolân torokatnomaï.

³⁰ Yawu otmâ nâhât komolân torokatmâ mannomai yanâmâ emelâk hep torehenlipyenŋe orop heronŋe otminiwi ya wangim heronŋe pato kakŋan mannomai. Otmu hâmbâi Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.” Yawu sâmu ekyongop.

Yesuŋe mumbuap yakât kalimbuŋe sâop.

(Mataio 20:17-19 Mareko 10:32-34)

³¹ Yesuŋe hoŋ awalipŋe kâiân yâhâp meyekmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yuwu sâmune nâŋgânet. Yiwerenŋe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunŋe emelâk emet inânŋan Anitâhât poropetelipŋaŋe lok bulâŋe nâhât den kulemgum gawi yakât bulâŋe tetewuap.

³² Yâhâ lok âlâŋe nâŋgâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeŋgât bâtyenŋan katnekuap. Bâtyenŋan katneku den âiân katnekmâ mumbomgât den sâmu hârenihinomai. Den sâmu hârenihim Roma lok yeŋgâlen katneketâ yâkŋe yuwu otnihinomai. Sennan gem tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekketâ hâhiwin pato nâŋgâwom.

³³ Otmu benŋe howanân nohoŋetâ mumbom. Mumunŋe hannohoŋetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakŋan mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâmu ekyongop.

³⁴ Yawu sâmu ekyongomu Yerusalem yâhânomai yakât nâŋgânetâ biwiyenŋe umatŋe otmu nâŋgâm ketet otbi.

Yesuŋe lok senŋe bok sâsâŋe heŋgeŋguop.

(Mataio 20:29-34 Mareko 10:46-52)

³⁵ Mâtâwân arim tatŋetâ lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe betyenŋan watyekbi. Yawu otmâ ariŋetâ Yeriko kapi tâlâhumu mâtâp ginŋan lok âlâ, senŋe bok sâsâŋe talop. Tatmâ senŋe âlâhât umburuk otmâ yaŋak lohimbi mâtâwân bam gaŋetâ ulityongom tatminiop.

³⁶ Yawu otmâ lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe mâtâp yawuâk ariŋetâ kâiyenŋe munŋe nâŋgâmâmâ yakât âiyongomu sâwi.

³⁷ “Yesu Nasaret kapiân gâtŋe takap.” Yawu sâwi.

³⁸ Yawu sâŋetâ nâŋgâm den kârikŋan halahum yuwu sâop. “Yesu Dawitihât sen, gâŋe nâhât wehe nâŋgânihi.”

³⁹ Yawu sâmu lohimbi gotŋan kinbiŋe kuwaŋgiwi. Kuwaŋgiŋetâ witgum halahuop.

⁴⁰⁻⁴¹ Witgum halahumu Yesuŋe nâŋgâm mâtâwân kinmâ “Ekuŋetâ gaek,” sâmu lohimbi ekyongop. Ekyongomu senŋe bok sâsâŋe ya lok nombotŋaŋe dâim yâkâlen baŋetâ yuwu sâmu âikuop. “Girawu otgihiwêhât naŋgat?”

Sâmu sâop. “Lok pato, sârâ senne hâreakmu ekbehât naŋgan.”

⁴² Sâmu sâop. “Gâŋe nâhâlen biwihe hikuat. Yakât otmâ den yat ya bulâŋe tetehihiâk.”

⁴³ Yawu sâmu yan senŋe hâreakmu ekmâ Yesu betŋan sâmu Anitâ mepaeop. Yawu otmu lohimbiŋe ya ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yâku yawuâk Anitâ mepaewi.

19

Lok tâlâwâk, kutŋe Sakaio sâmu, yâkât den pat

¹⁻² Yesuŋe Yeriko kapiân yâhâmu lok âlâ, iri sikumŋe pato tatbaŋgiop, kutŋe Sakaio sâmu, yâhâmâ takesi meme lok yeŋgât kunyenŋe manminiop.

³ Yâhâmâ lok tâlâwâk yakât otmâ lohimbi hohetyenŋan kinmâ tik sâmu Yesu ekbe sâmu otmu ki ihiop.

⁴ Yakât otmâ yahatmâ wangiyekmâ sururuk sâam ari nak âlâ mâtâp ginñan kinop ya lâum pitik pitik yâhâ kakñan tatmâ biwiñane yuwu nâñgâop. “Yesu yupâ gam bamu ekbom.”

⁵ Yawu nâñgâm tatmu Yesuñe nak amutgen ga kinmâ senñe pilâm ewun Sakaio ekmâ yuwu sâam ekuop. “Sakaio, âun gâhât emelan yâhâ tatmâ nâñgâwom. Yakât otmâ in yawu pilâm gerâ arine.”

⁶ Yawu sâam ekumu pilâm ge herone otmâ dâimu emetñan ariowot.

⁷ Emetñan ari yâhâmutâ lok kerekñe ekñetâ bâlemu sâam guhuñmâ yuwu sâawi. “Wongât otmâ Yesuñe lok bâleñahât emelan yahap? Ya ki orotñe.” Yawu sâawi.

⁸ Yâhâ Sakaioñe Yesu yuwu sâam ekuop. “Kutdâ, sâamune nâñgâ. Tewetsenñe me senñe âlâlâ tatnihiap ya mem hionmâ lohimbî umburuk mansai ya kâsikum yinñiwom. Otmu lohimbî kâityongom yengât tewetsenñe konok meyinñiwan gârâmâ yakât matñeâmâ nâñe imbât yinñiwom.” Yawu sâop.

⁹⁻¹⁰ Sâamu sâop. “Lohimbî bâleñe hem nâpumân ge hiliwahomaihât nâñgâm Anitâñe nâ lok bulâñe hâñgânnohomu gewan. Yawu gârâmâ lohimbîñe nâhâlen biwiyeñane kepeinjetâ yanâmâ manman kârikñahât pat kuyinñiwuap. “Yâhâ gâ Awaraham sen. Gâñe nâhâlen biwiñane kepeiat. Yakât otmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuhihap.

*Lok hilâm ihi, konam yakât den
(Mataio 25:14-30)*

¹¹ Yeriko kapi ya pilâm Yerusalem kapi gotñan ariwi. Yesuhât den nâñgâm lohimbî orowâk ariwi yañe biwiyeñane yuwu nâñgâwi. “Anitâñe Yesu mâmâñe otbâñgimu kasalipnenñe watyekmu arinomai. Yâkñe yawu otmâ manman sâanduhân katnenekbuap yakât sâpñe tâlâhuap.”

¹² Biwiyeñane yawu nâñgâwi yakât otmâ Yesuñe den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Lok kutdâ âlâñe lok âlâ mem kânâñgâmu yâkñe lohimbî galemyongowuapgât sâpñe tâlâhuop.

¹³ Yawu otmâ lok yañe lok kutdâñahâlen ariwe sâam âi loklipñe bâlâk ñerek yongonmu gañetâ tewetsenñe kina bâlâk ñerek ya ârândânâk yinñim yuwu sâam ekyongop. “Pilâyekmâ kâlepñehen ariwom. Yawu gârâmâ tewetsenñe yinñian yuñe mem âi tuhuñetâ tewetsenñe tetewuap yakât dopñe âwurem takamune tiripnohoñetâ ekbom.”

¹⁴ Yawu sâam pilâyekmâ ariop. Yâhâ lohimbî nombotñane lok yakât hâkâñ otmâ galemyeñe ki olâkgât nâñgâm lok hoñ hâñgânyongonjetâ lok kutdâyeñahâlen ari yakât denñe sâawi.

¹⁵ Denñe sâñetâ lok kutdâyeñane ki nâñgâyinñiop. Yawu otmâ lok yawuâk galem sâam kânâñgâop. Yawu gârâmâ lok kapi kâlepñehen ariop yañe âwurem taka âi loklipñe tewetsenñe yinñiop ya yongonmu gañetâ âlâku ikñiâk ikñiâk yuwu sâam âiyongop. “Tewetsenñe yinñiwan yañe mem âi tuhuñet amon teteap?” Yawu sâam âiyongop.

¹⁶ Yâhâ âi lok angoân gaopñe yuwu sâop. “Lok pato. Gâñe kina bâlâk ñerek nihion yañe mem âi tuhumune âlâku kina bâlâk ñerek teteop.”

¹⁷ Sâamu sâop. “Âlepñe, tewetsenñe tipñe gihiwan yañe mem âi tuhurâ âilongo teteap. Yakât otmâ nâñe galem katgekmune kapi bâlâk ñerek ya ambolipñe galemyongowuat.”

¹⁸ Yawu sâamu hoñ bawa âlâñe gam sâop. “Lok pato. Gâñe kina bâlâk ñerek nihion yañe mem âi tuhumune âlâku kina bâtnombot teteop.”

¹⁹ Sâamu sâop. “Âlepñe, nâñe galem sâam katgekmune kapi bâtnombot ya galemyongowuat.”

²⁰⁻²¹ Yawu sâam ekumu arimu hoñ bawa âlâñeâmâ ga sâop. “Lok kutdâ, pato, gâhât topge nâñgâm henñengan. Gâ lok sâtñe. Lok âlâ me âlâñe gâhât nep kâmetñetâ âlemap yamâ gikahâk nemat. Yawu otmat yakât sâñetâ nâñgâman. Yakât otmâmâ gâhât

kiŋitnahât otmâ tewetsenŋe nihion ya biatgihimap sâŋ sâŋgumnaŋe kurihim katmune tatmap.” Yawu sâŋ kina bâlâk ŋerek ya ambonjahât bâtnan kalop.

²² Sâmu sâop. “Gâ lok konam. Gikak den yat yawuâk mem purik pilâhihiwe. Sâmune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâŋe nâhât nep kâmetŋetâ âlemap yamâ ninahâk neman yawu sâŋetâ nâŋgat.

²³ Yakât otmâ tewetsenŋe gihiwan yu mem kât emetŋan katdâ tatmu tewetsenŋe âlâkuâk teteop mâne nâŋgâŋmune ârândânŋ otbâp.”

²⁴ Yawu sâŋ ekum lohimbi yan kinbi yuwu sâŋ ekyongop. “Bukuŋaŋe kina bâlâk ŋerek mem kinsapŋe nâhât tem lâum âi tuhum gap. Yakât otmâ lok yukât bâtnambâ kina bâlâk ŋerek ya mem bukuŋe waŋet.”

²⁵ Sâmu sâwi. “Yawu gârâmâ emelâk kina bâlâk ŋerek miap.”

²⁶ Sâŋetâ sâop. “Yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe lok âlâ me âlâ âi sâŋ yinŋimu biwiyenâŋe kepeim tuhumai yâhâmâ tâtâem mâmâŋe otyinŋimu âilonŋoâk tuhumai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâ âi sâŋ yinŋimu ki tuhumai yâhâmâ betyongomap.

²⁷ Yâhâ nâŋe galemyeŋe ki manbehât yeŋe lok kutdânenŋahâlen ari denne sâwi. Yawu gârâmâ lok ya ekyongonŋetâ yuân ga sennennâk yongonŋetâ muŋet.” Yawu sâŋ ekyongop.” Yesuŋe den yan hâum ekyongop.

Yesuŋe Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mataio 21:1-11 Mareko 11:1-11 Yoane 12:12-19)

²⁸ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmâ yapâ arinŋetâ lohimbi kiŋitŋe orowâkŋe betyenŋan sâwi.

²⁹ Yawu otmâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotŋan kapi yâhâp, kutyetŋe Betepahe otmu Betani sâŋ, ya Oliwa pumŋan tap yan yâhâwi.

³⁰ Yan yâhâ Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp yuwu sâŋ hâŋgânyotgop. “Kapi tipinŋe ewapâ tap yan donŋi nanŋe âlâ hikum katŋetâ kinsap ya lok ki kakŋan tatmai. Ya holaŋmâ mem geromawot.

³¹ Holaŋmutâ lok âlâŋe yuwu mon sâŋ âiyotgowuap. “Yet wongât taka yu holaŋsawot?” Yawu sâmuâmâ yuwu sâŋ ekuromawot. “Yiwerenŋe âi teteap. Yakât otmâ patonetŋaŋe yu mendehât hâŋgânnotgomu takait.” Yawu sâŋ ekuromawot.

Yesuŋe yawu sâŋ hâŋgânyotgomu yâhâ ekyotgop yawuâk mem teteowot.

³² Donŋi nanŋe emet âlâ hawiŋan hikum katbi ya holaŋowot. Holaŋmutâ ambonaŋe yelemkâ sâop.

³³ “Bâe. Yet âlâŋe sâmu yu holaŋde sâŋ oawot?”

³⁴⁻³⁵ Sâmu sâowot. “Yiwerenŋe âi teteap. Yakât otmâ patonetŋaŋe yu mendehât hâŋgânnotgomu takait.” Yawu sâŋ ekumutâ nâŋgâyitgimu holaŋmâ mem giowot. Mem ge yetŋe hâk katipŋe kâlep kalowot ya holaŋmâ lotohom kakŋan kalowot. Katmutâ kakŋan yâhâ talop.

³⁶ Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwi. Yâhâŋetâ lohimbi kiŋitŋe orowâk hâruhuakbiŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ yahatmu yeŋe hâk katipŋe kâkâlep ya holaŋmâ mâtâp tete liŋgatmâ ariwi. Liŋgatmâ arinŋetâ donŋi yaŋe ya kakŋan tâlim tâlim ariop.

³⁷ Yâhâ Yerusalem kapi pato ya tâlâhumu Oliwa pumŋe yakât talapŋan gewi. Geŋetâ kulem âlâlâ tuhumu ekmâ gawiŋe yakât nâŋgâm heronŋe otbaŋgim Anitâ mepaem den kârikŋan halahum yuwu sâwi.

³⁸ “Gâmâ tâmbânenŋe Dawiti sen. Gike ombeheâk ki takat. Anitâŋe âi sâŋ gihiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Yakât otmâ heronŋe otgihim mepaeheksain.” Yawu sâwi.

³⁹ Yawu sâŋ mepaenŋetâ Parisaionŋe yuwu sâŋ Yesu ekuwi. “Lok pato, mepahekmâ mansai ya kuyinŋirâ hutuk sâŋet.”

⁴⁰ Sâŋetâ sâop. “Nâŋe kuyinŋimune hutuk sânomaiâmâ kât yuŋe âlepŋe heronŋe otnihim den sâŋ mepaeneknomai.”

Yesuŋe Yerusalem kapi ekmâ isiop.

⁴¹ Yerusalem kapi ginŋan ari tatmâ ekmâ tepŋe nâŋgâm isem yuwu sâop.

⁴² “O, kapi ambolipŋe. Biwi sânduhân manne sâm yakât mâtâpŋe yiwerenŋe teteap yamâ ekŋetâ ki keterakyiŋgiap.

⁴³⁻⁴⁴ Yiwerenŋe Anitâŋe wawaeyekmâ tihityenŋe otbe sâm hâŋgânnohomu takanâke yamâ nâhât nâŋgânihiŋetâ tâŋât oap. Yakât matŋe sâp âlâen kasalipyenŋe taka hawamyongom mâtâp maŋguyiŋginomai. Mâtâp maŋguyiŋgim paŋ kârikŋe tap enda limbâronŋum ge emetyenŋe huhum gahaem itit kiom tuhuyiŋgim yongonŋetâ munomai. Yawu otyiŋgiŋetâ kapi yuŋe kâwurumŋaŋak kinbuap.” Yawu sâop.

Yesu opon kâmbukŋan yâhâ watyehop.

(Mataio 21:12-17 Mareko 11:15-19 Yoane 2:13-22)

⁴⁵ Yawu sâmu Yerusalem kapi patoen yâhâwi. Yâhâŋetâ Yesuŋe donŋi kakŋambâ kionŋmu yaŋak yapâ opon kâmbukŋan yâhâwi. Yâhâ opon kâmbukŋe kâlehen lohimbiŋe senŋe âlâlâ aŋgi guŋgi otmâ kinbi ya yekmâ Yesuŋe nâŋgâm bâleyiŋgim yuwu sâm ekyongop.

⁴⁶ “Yu oai yukât emet inânŋan Anitâŋe poropete âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe yukât kâlehen tatmâ lohimbi kâityongom hâmeŋe mem yahatmâ aŋgi guŋgi otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune aŋgim bero emetŋe yawuya oap. Opon kâmbukŋe yu kâlehen ki orotŋe otŋetâ ekmune bâleap.” Yawu sâm watyekmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbi.

⁴⁷ Otmu hilâm ârândâŋ Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi den kâsikum yiŋgiop. Yawu otmu hotom uminiwi ya yeŋgât kunlipyenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum yiŋgiminiwi otmu Yura yeŋgât papatolipyenŋe Yesu kune sâm otbi.

⁴⁸ Yawu gârâmâ lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhât denŋe nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mem hawam mewam tuhum kinbi. Yakât otmâ kune sâm hâum pâpŋum pilâwi.

20

Yesuŋe âlâhât sâtŋât âi miop ya ki sâm tetem ekyongop.

(Mataio 21:23-27 Mareko 11:27-33)

¹ Sâp âlâen Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ kinmâ ikŋe den pat âlepŋe lohimbi kâsikum yiŋgiop. Sâp yan hotom uminiwi ya yeŋgât kunlipyenŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum yiŋgiminiwi, otmu Yura yeŋgât papatolipyenŋe yâkâlen ba yuwu sâm âikuwi.

² “Gâŋe oran âlâhât sâtŋât otmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi watyehon?” Yawu sâm âikuwi.

³ Sâŋetâ sâop. “Yeŋe âinohoi gârâmâ nâku âiyongowe. Âiyongomune den matŋe kâpeknihiŋetâmâ nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât topŋe ekyongowom.

⁴ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yoaneŋe âlâhât sâtŋât otmâ lohimbi toen katyehop? Anitâhât me ondop yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya tuhuop? Ya sâŋetâ nâŋgâwe.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu matŋe kâpekbaŋgine sâm pâpŋum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenŋe yuwu mon sânom. “Yoaneŋe âi miop yamâ Anitâŋe âi sâm waŋmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matŋe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehât den nâŋgâŋetâ ki bulâŋe olop?” Yawu sâmu nenŋe matŋe girawu sâm kâpekbaŋginom? Aŋulaknom yakâ.

⁶ Otmu âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya miop.” Yawu sânom yamâ lohimbi dondâŋe “Yoaneŋe Anitâhât poropete manmâ yâkât sâtŋât âi mem manop,” yawu nâŋgâmai yakâ. Yakât otmâ nenŋe yawu sânom yanâmâ lohimbi kinsai yuŋe nâŋgâm nongonomai yakâ.” Yawu nâŋgâwi.

⁷ Yawu nâŋgâm yuwu sâm ekuwi. “Yoaneŋe âlâhât sâtŋât âi meminiop ya nen ki naŋgain.”

⁸ Sârjetâ sâop. “Nâku yawuâk. Nâje âlâhât sâtgât âi yu mem gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

Wain kalam ambojahâlen hâum sâop.

(Mataio 21:33-46 Mareko 12:1-12)

⁹ Yesu je den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Lok pato âlâje wain kâmetjet sâam nep lok meyehop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawangum wain kâmetbi. Otmu wain toje ya mem mendârejetâ gewuapgât wanja hâwiwi. Âi ya tuhum tin pilânetâ nep ya galemgunomai sâam katyekmâ ikje âlâengen ari sâp kâlep manop.

¹⁰ Ari sâp kâlep manmu wain kehetje ya puru pato kinmâ hululu je sâop. Yawu otmu amboja je ikjahât hâruhunihi je sâam ho je bawa âlâ yakembâek hângângumu takaop. Takamu wain galemje manbi je kum watjetâ âwurem ariop.

¹¹ Âwurem arimu yawuâk kalam amboja je ho je bawa âlâ hângângumu takaop. Hângângumu takamu arimu yâk gurâ yawuâk kum mem âlâlâ tuhu je têtâ âwurem ariop.

¹² Âwurem arimu yawuâk kalam amboja je ho je bawa je kalimbu je hângângumu takamu yawuâk mângâe je têtâ âwurem ariop.

¹³ Âwurem arimu kalam amboja je “Giratbe” sâam nângâop. Nângâmu tetemu biwi je je yuwu nângâop. “Nine nanne ombe bisine hângângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Biwi je je yawu nângâm ikje nan je hângângumu takaop.

¹⁴ Hângângumu takamu ekmâ yuwu sâawi. “Bâe, yuâmâ patonen je ikje nan je je takap. Âwâ je mumu yan kalam yuâmâ yâk je ambokuwuap. Yakât otmâ kumun je muâk. Kumun je mumu yanâmâ kalam yuâmâ nengât otbuap.” Yawu sâawi.

¹⁵ Yawu sâam kum kekae top je hen pilânetâ iop.

“Yawu otjetâ kalam amboja je taka girawu otbuap?”

¹⁶ Yâk je taka yongomu mu je têtâ lok ondop meyekmâ kaweyen an katyekmu kinnomai.” Yawu sâop.

Yawu sâam ekyongomu nângâ je têtâ porap otmu “Yawu ki otyingiwuap yakâ” sâawi.

¹⁷ Yawu sânetâ yuwu sâam âiyongop. “Anitâhât poropete âlâ je den kulemguo je yukât top je eknoho je têtâ nângâwe.

“Nep lok je emet tuhum nak âlâ ek je têtâ bâlemu mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâ je lâum kânângâmu kuhupin kârik je otmâ kinsap.” Yawu kulemguo je tap.

¹⁸ Yâhâ lok âlâ me âlâ je kuhupin yu ekmâ betbanginomai yamâ hâhiwin nângânomai. Yawu gârâmâ kuhupin yu je putuk sâam kionmâ yongowuap yamâ dâk dâk hutuk yongomu munomai.” Yawu sâop.

Anitâhât pat sâam yu ya katmun je tatmap ya wanjom.

(Mataio 22:15-22 Mareko 12:13-17)

¹⁹ Yesu je den âlâen hâum sâop yu je hotom uminiwi ya yengât kunlipyen je otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya yengât topyen je miop. Yakât nângâ je têtâ biwi je je an tâlimu Yesu mem pâi emet je an katne sâam otbi. Yawu otbi yamâ lohimbi dondâ yan kinbi je Yesuhât nângâ je têtâ yahalop. Yakât otmâ yâk yengât nângâm gorây ingimu pilâm Yesu je den sâam tâpikguwuap nângâm yakât ekmâ kinbi.

²⁰ Yâhâ Yesu je sâam tâpikguwuap yanâmâ mem Roma lok yengât bâtyen an kat je têtâ yâk je ekmâ mem pâi emet je an kat je têtâ talâkgât nângâm lok perâk je nombot je meyekmâ tewetsen je yingim en gatyen an gewi. En gatyen an ge je têtâ yâk je Yesu je den sâam tâpikguâkgât yâkâlen ari topyen je kurihiakmâ yuwu sâam âikuwi.

²¹ “Bawapi, gâhât top je nan gain. Gâ je den imbiâk ki sâamat. Den sâamat yamâ nângâmun je bon je eak otmap. Otmu lohimbi je gâhât girawu nângâhihi ai yakât nângâm ki gorâhihimap. Gâ je lok âlâhât nângârâ yahatmu âlâhât nângârâ gemu yawu ki otmat. Otmu manman girawu manmun je Anitâ je nenekmu ârândân otbuap yakât den tân tânâk eknongomat.

²² Yakât otmâ wuân me wuân otnom yakât sârâ nângâne. Roma lok âlâne kunnenje mansap, kutje Sisa sâm, yâhâmâ haonmâ ârândân takesi wanmain. Yawu gârâmâ yawuâk wanmâ yâhânom me bia? Yakât sârâ nângâne.”

²³ Yawu sâm âikujetâ biwiyenahât topje nângâm yuwu sâm ekyongop.

²⁴ “Kât nanje âlâ mem nihijetâ ekbe.” Yawu sâop.

Yawu sâmu wanjetâ mem tiripyongom yuwu sâop. “Kât nanje yu ekjet. Âlâhât towat kât nanje yuân tap? Me âlâhât kutje tap?” Sâmu sâwi. “Roma lok patonnenje, kutje Sisa, yakâ.”

²⁵ Sânetâ sâop. “Sisahât pat sâm sâsâne sâm yu ya katjetâ tap otmuâmâ yâk wanjomai. Yâhâ Anitâhât pat sâm katjetâ tatmap yâk wanjomai.”

²⁶ Yawu sâm ekyongomu nângânetâ sâtnje otmu den biaek kinbi. Yawu otmâ Yesuje lohimbî senyenjan kinmâ sâm tâpikgumu mem Roma lok yengât bâtyenjan katne sâm otbî yamâ pâpgum pilâm ariwi.

Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuap.

(Mataio 22:23-33 Mareko 12:18-27)

²⁷ Sarukaio lok yuwu nângâmai. “Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunje pesuk sâmap.” Yawu nângâmai. Yâkne yakât topje nângânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi.

²⁸ “Bawapi, angoân Moseje den kulemguop ya yuwu tap.

“Lok âlâne imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu iminaje yâkât kambut ya galemgu yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseje yawu kulemguop tap. Yakât topje sâm eknongohât yuwu sâmunje nângâ.

²⁹ Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ angoân atayenje kunjaje imbi memu imbinaje naom ki mewangimu inâk manmâ muop.

³⁰ Mumu iminaje atajahât kambut ya mem manmâ yâku inâk muop.

³¹ Otmu imiyetnaje kambutyetje ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop. Otmu imi ata ya hârokne kambutyenje yawuâk mem manmâ inâk muwi.

³² Aiop, kambutyenje yâku yawuâk muop.

³³ Imi ata nombolân yâhâp ya kerekne imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâne membuap.” Yawu sâwi.

³⁴ Sânetâ sâop. “Hânân yuân imbi anji gunji otmâ miakmâ manmai.

³⁵ Yâhâ Anitâne lohimbî mumunambâ mem yahatyekmu manman kârikjan mannomai. Sâp yanâmâ himbimân Anitâhât anjelolipnaje ki miakmai ya yengât dop otmâ yene ikniâk ikniâk mannomai.

³⁶ Anitâne nine nanne baratne sâm lohimbî meyekmu anjelolipne yengât dop otmâ manman kârikjan mannomai.

³⁷ Yâhâ Anitâne mumunambâ mem yahatyekbuap yakât topje yuwu sâmune nângânet. Nak topjan kâlâp semu lan lan sâop yakât den pat Moseje kulemguop. Den kulemguop yan Kutdâhât yuwu kulemguop. “Yâhâmâ Awaraham, otmu nanje Isaka, otmu sesene Yakop yâk yengât kunyene tatmâ gamap.” Yawu kulemguop tap.

³⁸ Den kulemguop yakât topjeâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenje manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ ganjetâ ganjetâ benje nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenje yamâ Anitâ. Topje yawu tap. Yamâ yene den ya nângânetâ keterakyinimbâp.” Yawu sâop.

³⁹⁻⁴⁰ Yawu sâmu den âlâhât ekune sâm otjetâ umatje otmu pilâm Mosehât den kâsikum yingiminiwi nombotnaje yuwu sâm ekuwi. “Bawapi, den purik pilâningim eknongoat yakât nângâmunje ârândân oap.” Yawu sâm ekuwi.

Anitâne hângângumu gewuap sâminiwi yakât Yesuje âiyongop.

(Mataio 22:41-46 Mareko 12:35-37)

⁴¹ Yawu gârâmâ Yesuŋe yuwu sâŋm âiyongop. “Anitâŋe hâŋgâŋgumu ge tihitnenŋe otbuap yamâ Dawitihât senâmbâ tetewuap.” yawu sâmai.

⁴² Yawu gârâmâ Dawiti ikŋak yuwu sâop.

“Anitâŋe nâhât patone yuwu sâŋm ekuop.

⁴³ Gâŋe nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipge yongom mem ge katyek-buat.” Yawu sâop.”

⁴⁴ Dawitiŋe den yawu sâop yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Anitâŋe hâŋgâŋgumu gewuap yakât Dawitiŋe yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yeŋeâmâ “Yâkŋe hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitiŋe den sâop ya orop ki lâuaksawot. Yakât nâŋgâŋmune keterahâŋgât yeŋe eknohoŋetâ nâŋgâwe.” Yawu sâop. Yawu sâŋm âiyongomu matŋe sâŋe sâŋm hâŋm pâpŋum pilâwi.

Mosehât girem den kâsikum yinŋiminiwi ya Yesuŋe sâŋm ge katyehop.

(Mataio 23:1-36 Mareko 12:38-40 Luka 11:37-54)

⁴⁵ Yâhâ lohimbî yan kinbiŋe denŋe nâŋgâŋm biwi golâek manŋetgât den kârikŋan yuwu sâŋm hoŋ bawalipŋe ekyongop.

⁴⁶ “Lohimbî nombotŋaŋe nenekŋetâ yahalâŋgât Mosehât girem den kâsikum ningi-mainiŋe sâŋgumyeŋe kâkâlep mânunâkmâ yaŋe holuŋ holuŋ sâŋmu yâhâŋm gemai. Otmu yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu miti emetŋan yâhâ senŋanâk tatnehât nâŋgâmai.

⁴⁷ Yawu otmai yamâ imbi kambut emetyeŋambâ watyekmâ senŋe âlâlâyeŋe kombo meyiŋgimai. Yawu otmâ topyeŋe kurihiakmâ lohimbî senyeŋan kinmâ Anitâ hâkyeŋaŋak mepaemai. Yawu otmai yakât otmâ Anitâŋe matŋe amokŋan yinŋimu menomai. Yâk yeŋgât topyeŋe yawu tap yakât otmâ yâkŋe biwiyeŋan kionmai hât biwiyeŋe galemahom mannomai.” Yawu sâŋm ekyongop.

21

Imbi kambut âlâŋe nanŋe kuriŋ kuriŋ yâhâp kalop.

(Mareko 12:41-44)

¹ Yawu sâŋm ekyongomâmâ Yesuŋe senŋe pilâm lohimbî iri sikumyeŋe pato tatiŋgiopŋe tewetsenŋe mem kondoân katmâ arinŋetâ yehop.

² Katmâ arinŋetâmâ imbi kambut âlâ senŋe âlâlâhât umburuk otmâ manopŋe tewetsenŋe nanŋe kuriŋ kuriŋ yâhâp mem yâhâ kalop.

³⁻⁴ Katmu Yesuŋe ekmâ hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Lok iri sikumyeŋe pato tatiŋgiapŋe tewetsenŋe nombotŋeâk katsai. Yâhâ imbi kambut yuŋeâmâ nanŋe kuriŋ kuriŋ yâhâp kârikŋe tatbaŋgimap ya bâiŋe katsap. Yakât otmâ Anitâŋe imbi kambut yu ekmâ âilonŋo oap.” Yawu sâop.

Kasalipyenŋe taka opon kâmbukŋe huhum itoŋ galaŋ menomai.

(Mataio 24:1-2 Mareko 13:1-2)

⁵ Yawu sâŋmu lohimbî kinbi nombotŋaŋe opon kâmbukŋe ekŋetâ âilonŋo otmu yuwu sâwi. “Anitâhât opon kâmbukŋe yu senŋe âlâlâ kârikŋaŋak tuhuwi yu ekmunŋe âilonŋo lonŋo otmâ sem sereakmâ iap.”

⁶ Yawu sâŋetâ Yesuŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Opon kâmbukŋe yu ekŋetâ âilonŋo lonŋo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyenŋe taka huhum itoŋ galaŋ mem senŋe âlâlâ kâlêhen tap yu mem ihilâk mahilâk tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatŋe topŋe topŋe teteyinŋiwuap yakât Yesuŋe sâop.

(Mataio 24:3-14 Mareko 13:3-13)

⁷ Sâŋmu sâwi. “Bawapi, gâŋe opon kâmbukŋahât den eknongot yakât bonŋe sâp girawuân tetewuap? Otmu tetewe sâŋm otbuap yan wuân kulem tetemu ekmâ nâŋgâmunŋe keterakningiwuap?” Yawu sâwi.

⁸ Sânetâ sâop. “Lok nombotņane taka den perâkņe yuwu sâm kâityongonomai. “Nâmâ Anitâņe hângânnohomu ge mansan,” yawu sânomai. Me yuwu mon sânomai. “Sâp pesuk sâwomap. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ tem lâunihinjetâ nep menom,” yawu sânomai.

⁹ Otmu sâp yan kapam gotyenan me kâlepņehen, me wosapâ wosapâ tetewuap yakât nângâm ki gorâyinģiwuap. Yawu tetemu yanâmâ “Anitâņe emelâk sâm kalop yakât bulâņe teteap,” yawu nângânomai. Otmu kapam topņe topņe tetemu yan yeņe nâhâitņe “Getek âwurem gewomap,” yawu ki nângânomai.

¹⁰ Anģoân lohimbi hânņan kulemņan mansai dondâhâlâkņe kasa orangim ahonomai.

¹¹ Otmu himbimâmbâ kulem topņe topņe tetemu yan umatņe âlâlâ yuwu teteyinģiwuap. Hânņan kulemņan mososoņ awawi guwawi membuap. Po pato teteyinģiwuap. Mesek topņe topņe teteyinģimu lohimbi dondâhâlâkņe munomai.

¹² Yawu gârâmâ umatņe âlâlâ sâm aran yu ki tetewuap yan mitihât kasaņe nâhât den pat âlepņe nângâņetâ gemu hakyenan sâm den âiân katyeknomai. Den âiân katyekmâ mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yinģinomai. Otmu yeņe miti emetņan yâhâ nâhât den pat âlepņe ya ekyongonjetâ yâkņe nângâņetâ ki bulâņe otbuap. Yawu otmâ meyekmâ lok kunlipyenaņe den sâm hâreyinģinjetgât yâk yeņgât senyenan katyekņetâ kinnomai.

¹³ Yâk yeņgât senyenan kinmâ yeņe nâhât den pat âlepņe sâm tetem ekyongonomai.

¹⁴ Sâp yan “Den mâtâpņe girawu watmâ ekyongomunņe nângâņetâ keterakyingiwuap” yakât ki nângâm gorâyinģiwuap.

¹⁵ Sâp yanâmâ nâņe den âlâlâ nângân nângânyeņan katmune lauyeņe hewewen otmu den pat âlepņe sâm kusânâm ekyongonomai. Sâm kusânâm ekyongonjetâ kasalipyenaņe denyeņe ya kuyinģine sâm hâum pâpgunomai. Yakât ki nângâm kiwiliņ otnomai.

¹⁶⁻¹⁷ Sâp yan yeņe nâ orop biwinenņane kepeakmâ konohâk otmu mannomai yakât nângâm âwâ mâmâlipyeņe, imi atalipyene, wârâ toulipyene, hep torehenlipyeņe, bukulipyene, otmu lohimbi kerekņe nângâyinģinjetâ gemu hakyenan sâm den âiân katyeknomai. Den âiân katyekmâ nombotņe yongonjetâ munomai.

¹⁸⁻¹⁹ Yawu otyinģinjetâ yanâmâ hâkyeņe ki biuk sâwuap. Yeņe kârihem kinmâ ki betnohonomai yanâmâ Anitâņe meyekmâ manman kârikņan katyekmu mannomai.” Yawu sâop.

Yerusalem kapi itit kiom tuhuņetâ kâwurumņanak kinbuap.

(Mataio 24:15-21 Mareko 13:14-19)

²⁰ Yesuņe torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Kasalipyene yeņgât hep bero kinģitņe orowâkņe taka Yerusalem kapi hawangum kinģetâ kapi ambolipņane yekmâ yuwu nângânomai. “Nongom itit kiom tuhunenekne sâm takai mon?” Yawu nângânomai.

²¹ Yerusalem kapi hawangum kinģetâ yekmâ Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipņane pilâm itoņ galaņ otmâ hewukņehen ari misiņguraknomai. Otmu Yerusalem kapi ambolipņane gurâ yawuâk sururuk sâm ari misiņguraknomai. Yâhâ nep tuhuakmâ mannomaiņe âwurem taka kapiân iri sikumyeņe miaknehât ki nângânomai. Yekmâ yapâek hewukņehen ari misiņguraknomai.

²² Sâp yan Yura lohimbiņe otņetâ bâlemap yakât matņe menomai yakât nângâm emelâk emet inânņan miti pepaen kulemģuwi.

²³ Imbi tepdâ umat karat mannomai, otmu ņaņa hewâk hewâhâk mem hikakmâ manģetâ wâtyeņe ki tiņ tiņ sâwuap yaņe hewukņehen arine sâm otņetâ ki ihiwuap. Sâp yan umatņe pato nandoroņe kakyeņan yâhâwuap.

²⁴ Nombotņe yongonjetâ munomai. Yâhâ nombotņe âlâmâ hikum meyekmâ kapi âlâengen arinjetâ hoņ bayinģim mannomai. Yawu otyinģim Yerusalem kapi itit kiom tuhuņetâ kâwurumņanak kinbisâp yakât Anitâņe sâm kalop. Yâhâ Anitâņe nângâyinģimu âlâkuâk âwurem taka kasalipyene watyekņetâ arinjetâ kapiyeņe ya mem miwirikunomai.” Yawu sâop.

Yesuje âwurem gewe sâm otbuap yan kulem topnje topnje tetemu eknom.

(Mataio 24:29-31 Mareko 13:24-27)

²⁵⁻²⁶ “Umatnje topnje topnje tetewuap yanâmâ hilâmgât emetsenje, omonġât emetsenje, pitu âlâlâ himbimâmbâ pek sâm gejetâ kulem topnje topnje tetemu ekmâ kiŋgityenjahât otmâ “Wosapâ ari misinguraknom,” sâm tepyeje hârok hindânomai.

²⁷⁻²⁸ Kulem yawuya tetewuap yan nâje âwurem ge meyekmâ manman kârikŋan katyekmune mannomaihât sâpne tâlâhuap sâm senyeje ewaken pilâm nâ neknomai. Sâp yanâmâ Anitâje yâhâpne hângânnohomu elem kulewoŋboŋ kakŋambâ gemune kulem âlâlâ tetewuap yan wâtne pato tetemu ekjetâ ae seŋ seŋ otbuap.

Bândup baiako yakât dop.

(Mataio 24:32-35 Mareko 13:28-31)

²⁹⁻³⁰ Sâp yan âwurem gewom yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Nenâmâ bândup baiako ya huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâm oap,” sâmain.

³¹ Yakât dopjeâk hâmbâi den yan yukât bulâje tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesuje emet inânŋan den eknongop yakât bulâje tetemu eksain.” Yawu sânomai.

³² Otmu den yan yuâmâ lohimbî âun yu mansai ki mujetâek bulâje tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâje bulâŋanâk tetewuap.

³³ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâje kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikje tatmâ yâhâmbisâp.” Yawu sâm ekyongop.

Biwi golâek mannom.

³⁴⁻³⁵ Otmu Yesuje torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Gakom katjetâ selone ga goka nem gakom ya kum pesuk pilâmu dâk dâk hutuk kumap yakât dopjeâk nâje pârâk sânsânâk tetem gemune yanâmâ lohimbî kerekje otmai memai yakât matje Anitâje yinġimu menomai. Yakât otmâ yeje to kârikje ki nem biwi hâlim otnomai. Me sot kâlê, soŋgo bau, me senje âlâlâ topnje topnje miakmâ manman sânduhân manne sâm yakâlâk biwiyenje ki hikum mannomai.

³⁶ Yawu otmâ manmâ umatnje topnje topnje teteyinġimu biwiyenje orotok sâmu loholemaihât biwi golâek manmâ Anitâhâlen biwiyenjaŋe kepeim ulitgum mannomai. Yawu manjetâ nâje âwurem ge lohimbî biwiyenjahât topnje ekmâ nângâm den sâm hâreyinġiwom yanâmâ yeje ki anulaknomai.” Yawu sâm ekyongop.

³⁷⁻³⁸ Yâhâ omonânâk ârândâŋ lohimbî kiŋgitje orowâkne Yesuhât denje nângâne sâm opon kâmbukŋan yâhâ tatjetâ den kâsikum yinġim gaop. Yawu otmâ emet nin sâowân kapi ya pilâm Oliwa pumŋan kapi âlâ tap yan yâhâ iminiop.

22

Yesu muâkgât den sâm hikuwi.

(Mataio 26:1-5,14-16 Mareko 14:1-2,10-11 Yoane 11:45-53)

¹ Otmu Natic Hombaŋ ya tâlâhuop. Otmu hombaŋ yakât kutje âlâmâ “Tihit tihit Hombaŋ” yawu sâmai.

² Hombaŋ ya tâlâhumu yanâmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenje otmu Mosehât girem den kâsikum yinġiminiwiŋe menduhuakmâ Yesu kumunje mumbuap sâm yakât den hikuwi. Yawu gârâmâ Yesu mem kujetâ mumu lohimbîe ekmâ kuk otmaihât yok pilâm lohotŋan mem kujetâ mumbuap yakât den hikuwi.

Yurasije Yesu betnehen kionbuapġât sâop.

³⁻⁴ Otmu sâp yan Yesuhât hoŋ bawalipne kâiân yâhâp yâk yengâlen gâtne âlâ, kutje Yurasi sâm, yâkât biwiŋan Satanje kionop. Satanje biwiŋan kionmu hotom uminiwi yengât kunlipyenje otmu opon kâmbukŋahât tembe lâu yengât kunlipyenje yengâlen ariop. Ari Yesu menomai yakât ekyongop.

⁵ Ekyongomu nângâm heronje otmâ hâmenje waɲnomai yakât ekuwi.

⁶ Otmu girawu tuhum yok pilâm meɲetâ lohimbije ki eknomai yakât nângâm manop.

Yesu honj bawayâhâtɲaje sot um mem dinɲan tuhuowot.

(Mataio 26:17-25 Mareko 14:12-21 Yoane 13:21-30)

⁷ Natik Hombaɲ ârândâɲ lama nanɲe gâim katmâ Anitâhât hotom uminiwi.

⁸ Sâp ya tetemu Yesuɲe Petoro yet Yoane yuwu sâam ekyotgom hângânyotgop. “Yetɲe kulet sâam Yerusalem kapiân yâhâ sot umutâ gamunɲe orowâk nenom.”

⁹ Sâamu sâowot. “Emet wosan ari sot umutɲe semu gaɲetâ orowâk nenom?”

¹⁰ Sâmutâ sâop. “Kapiân yâhâmutâ honj bawa lok âlâ âsâpɲe lâuakmâ arimu ekdomawot. Lok ya ekmâ betɲan watmâ ari emet âlâen yâhâmu ekmâ yan yâhâromawot.

¹¹ Yâhâmâmâ emet yakât amboɲe yuwu sâam ekuromawot. “Nengât bawapinenɲaje yuwu yap. “Nâɲe honj bawalipne meyekmune emet yukât biwiɲe âlâen tatmâ sot um nenom.” Yawu yap yakât otmâ emet biwiɲe ya tiripnotgorâ ekde,” yawu sâam ekuromawot.

¹² Yawu sâam ekumutâ lok yaɲe dâiyelekmâ emet biwiɲe âlâ mem hengenɲuɲetâ tap ya tiripyotgowuap. Tiripyotgomu yanâmâ senɲe âlâlâ mem dinɲan tuhuromawot.”

¹³ Yawu sâam hângânyotgomu yâhâowot. Yâhâ Yesuɲe den ekyotgop watmâ senɲe âlâlâ mem dinɲan tuhuowot.

Yesuɲe honj bawalipɲe orop sot newi.

(Mataio 26:26-30 Mareko 14:22-26 1 Korinti 11:23-25)

¹⁴ Mem dinɲan tuhumutâ emetsâpɲe otmu yan Yesuɲe honj bawalipɲe nombotɲe meyekmu yâhâ sot newi.

¹⁵ Nem tatɲetâ Yesuɲe yuwu sâam ekyongop. “Sâamune nângâɲet. Anitâhât den ki lâum manmaine menekmâ Roma yengât bâtyeɲan katnekɲetâ yâkɲe mem âlâlâ tuhunekɲetâ sâtɲum mumbom. Yakât otmâ aɲgoân yen orop tatmâ lau konok sot nem buku oraɲgim mannongât nângâm biwinane mem manmâ gan.

¹⁶ Yâhâ hâmbâi Anitâɲe hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ nâhât âine yakât bulâɲe bâiɲe tetewuap. Sâp yanâmâ nenɲe menduhuakmâ orowâk tatmâ sot nem yâhânom.”

¹⁷ Yawu sâam wain to mem Anitâ mepaem yingim yuwu sâam ekyongop. “Wain to yu mem gâim aɲgim neɲet.

¹⁸ Nâɲe sâp yupâek wain to yu yen orowâk tatmâ ki nem yâhâwom. Yamâ benɲe nenomain yuɲak ki pesuk sâuwuap. Hâmbâi Anitâɲe hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk tatmâ nem yâhâmbisâin.

¹⁹ Otmu baɲga mem Anitâ mepaem motokmâ yingim yuwu sâam ekyongop. “Yu mem aɲgim neɲet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap. Nâɲe yengât matyeɲe membom. Yakât otmâ sâp sâsâɲan baɲga nem yâhânomai yan nâ nângânihim mannomai. Yawu sâam mem yingimu newi.

²⁰ Sot nem tiɲ pilâɲetâ Yesuɲe wain to ya yâhâpɲe mem yingim yuwu sâam eknongop. “Wain to yuâmâ nâhât hepne yawu oap. Gârâmâ nohonetâ hepne gemu mumbom yan Anitâɲe nâhât den sâam kalop yakât bulâɲe tâɲ tâɲâk tetewuap. Yawu otmâ Anitâɲe lohimbî kerek yengât tosayeɲe pilâyingiwuapɲe mâtâp tetem hengenɲuwuap.

²¹ Yawu gârâmâ yengâlembâ lok âlâɲe betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyeɲan mem katnekbuap.

²² Nâ lok bulâɲe nohonetâ mumbom ya Anitâɲe sâam kalowâke yamâ lok yaɲe yawu otnihiwuap yakât matɲe Anitâɲe matɲe umatɲe waɲmu membuap.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâam ekyongomu topɲe nângâne sâam “âlâhât yap” sâam âiahowi.

Yesu honj bawalipɲaje sâam kuaɲgiwi.

²⁴ Yesu honj bawalipɲe yengâlen gâtɲe âlâ me âlâɲe sâp patoen kunyeɲe pato otbuap yakât sâam kuaɲgiwi.

²⁵ Sâam kuanjinetâ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Lok papatolipyenane nângâmai dopŋan lohimbi galemyongomai. Galemyongonetâ lohimbiŋe yâk yengât amutyenŋan manmâ “Kutdâlipnennŋe” sâam heronŋe nângâyinŋimai.

²⁶ Papatolipyenane otyinŋimai yawu yeŋeâmâ ki otnomai. Yengâlen gâtŋe âlâ me âlâ bukulipyenane yengât nângâyinŋinetâ yahalâkgât yeŋe menjetâ huruŋ huruŋ otmu yâk yengât amutyenŋan mannomai. Otmu yengâlen gâtŋe âlâ me âlâne bukulipyenane yengât kunyene pato tatne nângâmaine bukulipyenane yengât hon bayinŋinomai.

²⁷ Sânetâ nângawe. Lok girawuya yengât lohimbiŋe nângâyinŋinetâ yahatmap? In tatmâ sot nemai ya yengât nângâyinŋinetâ yahatmap me sot, sot um hon kakolon otyinŋimai ya yengât nângânetâ yahatmap? Bulânanâk in tatmâ sot nemai ya yengât nângâyinŋinetâ yahatmap yakâ. Yawu gârâmâ nâneâmâ hon bayinŋiman.

²⁸ Nâ hâhiwin kakŋan manmâ gamune yeŋe ki pilânekmâ âlâengen arai.

²⁹ Yakât otmâ sâp patoen nâne tihityene otmâ galemyongowomgât pat awonŋane kunihop. Yakât dopŋeâk yeŋe Isirae lohimbi komot kâiân yâhâp ya galemyongonomaihât nâne nep sâam yinŋian.

³⁰ Sâp patoen orowâk tatmâ nenom. Yanâmâ yeŋe Isirae lohimbi komot kâiân yâhâp ya yengât den sâam hâreyinŋinomai ya sâam yinŋian.” Yawu sâop.

Petoronŋe betbanŋiwuap yakât Yesuŋe sâop.

(Mataio 26:31-35 Mareko 14:27-31 Yoane 13:36-38)

³¹ Yawu sâam ekyongom benŋe Simon Petoro yuwu sâam ekuop. “Simon, den âlâen hâum yuwu sâamune nângâ. Matuk mendâremunŋe tonŋe gemu helekŋe mem pilâmunŋe arimap yakât dopŋeâk Satanŋe topyene mem tetewe sâam hâhiwin yinŋiwuapgât Anitâ ekuop.

³² Ekumu Anitâne nângâwanŋim ya sâam kalop. Yawu gârâmâ biwiyene houŋ sâamapgât Anitâ ulitguwan. Ulitgumune yakât otmâ gâ gikiâk betnohowuat. Yawu otmâ sâp ki kâlep otmuâk nâhâlen biwihane tinâk kepeim bukulipge mem hewewenŋe tuhuyekbuat.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâamu Petoronŋe yuwu sâam ekuop. “Kutdâ, gâ pâi emetŋan katgekŋetâ tatbuat yamâ nâ orowâk yan tatomgât nanŋan. Me gâ gohonŋetâ mumbuat yanâmâ nâ orowâk notgonomaihât nanŋan. Nâne gâ ki pilâhekmâ ariwom.”

³⁴ Sâamu sâop. “Petoro, yuwu sâamune nângâ. Gâ betnohom ki nângâwanŋian sâam kurihiakbuat. Kurihiakdâ kalimbuŋe otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

Kapam yâhâp mem ariwi.

³⁵ Yawu sâam ekum benŋe hon bawalipŋe kerek yuwu sâam ekyongop. “Emelâk hângânyongomune tewetsenŋe, itâkat, kâi katipŋe, senŋe âlâlâ barahâk ari den kâsikum yinŋiwi sâp yan umburuk otmâ manbi me bia?” Sâamu sâwi. “Bia.”

³⁶⁻³⁷ Sânetâ sâop. “Emelâk yawu otbiâke yamâ yiwerene yuâmâ tewetsenŋe, itâkat senŋe âlâlâ ya miakmâ arinomai. Yâhâ emelâk emet inânŋan nâhât nângâm den âlâ yuwu kulemgui yakât bulâne nâhâlen tetewuap. “Yâkât nângânetâ lok bâlene yawu oap.” Den yakât bulâne nâhâlen tetewuap yakât otmâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâ kapam ki tatyinŋiap yâkneâmâ yengât hâk katipŋe tuhum pilâm yanŋe mem kapam puluhunomai.

³⁸ Sâamu sâwi. “Kutdâ, yu ek, kapam yâhâp tap.”

Sânetâ sâop. “Pesuk yap, yakât denŋe âlâ ki sâwe.”

Yesuŋe Oliwa pumŋan yâhâ Anitâ ulitguop.

(Mataio 26:36-46 Mareko 14:32-42)

³⁹ Yâhâ Yesuŋe omonŋe ârândânâk Yerusalem kapi ya pilâm kapi âlâ Oliwa pumŋan tap yan yâhâ iminiop. Yakât otmâ hon bawalipŋe meyekmu Yerusalem pilâm Oliwa pumŋan yâhâwi.

⁴⁰ Mâtâwân yâhâm tatŋetâ hon bawalipŋe katyekbe sâam yuwu sâam ekyongop. “Biwiyene houŋ sâamu lohotŋe otmâ pilânekmaihât Anitâ ulitgunet.”

⁴¹ Yawu sâmb ekyongom peren pilâm bam gâtñaje ge tatmâ Anitâ ulitgum yuwu sâop.

⁴² “O awon, umatñe tetenihiwe sâmb oap yu nângârâ ki teteâkgât nanñan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâmb ekuop.

⁴³ Yawu sâmb ekumu biwiñe houñ sâmapgât anelo âlâñe himbimâmbâ ge mâmâñe otbañgiop.

⁴⁴ Yawu otmu hâkñe biuk sâmbu nângâm Anitâhâlen biwiñaje tiñâk kepeim ulitguop. Ulitgumu ohowak birik birik kumu hep kâtñe papato tiriñ târân sâmb gemu ekmain yakât dopñe tiriñ târân sâmb hânân giop.

⁴⁵ Yawu otmâ ulitgum tiñ pilâm yahatmâ hoñ bawalipñe yengâlen ba yekmu biwiyeñe umatñe otmu yañak aman pâlâmñe iwi.

⁴⁶ Aman pâlâmñe injetâ mândeyekmâ yuwu sâmb ekyongop. “Yen wongât aman pâlâmñe iai? Lohotñe otmâ pilânekmaihât yahatmâ golâek tatmâ Anitâ ulitgunjet.” Yawu sâop.

Yesu mewî.

(Mataio 26:47-56 Mareko 14:43-50 Yoane 18:3-12)

⁴⁷ Yawu sâmb ekyongomu bukuyeñe âlâ, kutñe Yurasi, yâkñe lok sesengâlâk dâiyekmu takawi. Takanjetâ Yurasi kulet sâyîngim Yesuhâlen ba parahuop.

⁴⁸ Parahumu Yesuñe yuwu sâmb ekuop. “Menekñetgât dop kum parahunekdâ ekmune bâleap.” Yawu sâop.

⁴⁹ Yawu sâmb ekumu Yesu mem âlâlâ tuhumai sâmb hoñ bawalipñaje yuwu sâmb âikuwi. “O kutdâ, nângâningirâ tewet mem lawityekne.”

⁵⁰ Yawu sâñetâ yâk yengâlen gâtñe âlâñe yahatmâ tewetñe mem hotom uminiwi ya yengât kunyenahât hoñ bawañe ya ândâpñe bonângen ya topñambâek kârâm hâreop.

⁵¹ Kârâm hâremu Yesuñe “Pilâñet,” sâmb kuyîngiop. Yawu sâmb kuyîngim hoñ bawa yakât ândâpñe ya mem katmu katarahop.

⁵² Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, otmu opon kâmbukñahât tembe lâu yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyene yekmâ Yesuñe yuwu sâmb ekyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtñe metñe âlâlâ lâum takai. Yeñe nâhât lok bâleñe sâmb menekne sâmb takai me? Me lok bâleñe âlâ kune sâmb takai? Yu ekmune bâleap.

⁵³ Nâñe hilâm ârândâñ Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ lohîmbi den kâsikum yîngim gaman. Yan bân menekbâi. Yamâ sâp yiwerene yu Omoñgât Amboñaje biwiyeñe mem hâlingumu meneknomaihât Anitâñe sâmb kalop.” Yawu sâop.

Petoroñe Yesu betbañgiop.

(Mataio 26:57-58,69-75 Mareko 14:53-54,66-72 Yoane 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Yesuñe yawu sâmb ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunyeñe pato yâkât emelan dâim ariwi. Dâi arinjetâ Petoroñe yok pilâm betyenñan watyekmâ ariop.

⁵⁵ Yesu mem emelan yâhâñetâ tembe lâu yañeâmâ emet hawiñan ba kâlâp unjetâ semu nângâm ikaiakmâ tatbi. Yâhâ Petoro yâku yawuâk kâlâp nângâm ikaiakmâ talop.

⁵⁶ Yawu tatñetâ hoñ bawa imbi âlâñe Petoro ekmâ yuwu sâmb tembe lâu tatbi ya ekyongop. “Lok yuâmâ yâk orop manñetâ yekman.” Yawu sâop.

⁵⁷ Yawu sâmbu Petoroñe kurihiakmâ yuwu sâop. “Lok enda ki nângâwanñian.” Yawu sâop.

⁵⁸ Yawu sâmbu tatñetâ benñe lok âlâñe ekmâ yuwu sâop. “Gâ yâk orop manmat.”

Sâmbu sâop. “Nâ bia.”

⁵⁹ Yawu sâmbu sâp ki kâllep otmuâk benñe lok âlâñe ekmâ yuwu sâop. Yesuâmâ Galilaia amboñe. Otmu gâ gurâ yawuâk Galilaia gâtñe. Yakât otmâ gâmâ yâkât komolân gâtñe geksan. Nângâmune yawu oap.” Yawu sâop.

⁶⁰ Sâmbu sâop. “Lok sâmb tai endamâ bulâñanâk ki nângâwanñian.” Yawu sâmb oan mâne gokorok isiop.

⁶¹ Gokorok isian mâne Yesu Kutdâne purik sâam Petoro ehop. Ekmu yan Yesune emet inânñan den yuwu sâam ekuop ya nânğâmu teteop. “Gâne nâhât “ki nânğâwanğian” sârâ kalimbune otmu yan gokorok isewuap.”

⁶² Den ya nânğâmu tetemu biwiñe ñasinâk pato otmu pilâyekmâ ikñiâk ba kinmâ hik ñâik ñâihâk isiop.

*Yesu mem âlâlâ tuhuwi.
(Mataio 26:67-68 Mareko 14:65)*

⁶³ Otmu tembe lâu nombotñe Yesu galemğum kinbiñe senñe sâhâm kâtâpgum ândâpñe huhuwi.

⁶⁴ Ândâpñe huhum nombotñane yuwu sâwi. “Bâiñ, ândâpge âlâne huhuap?”

⁶⁵ Yawu sâam senñan gem hâim hilitbi.

*Yesune ikñe topñe sâam tetem ekyongop.
(Mataio 26:59-66 Mareko 14:55-64 Yoane 18:19-24)*

⁶⁶ Yawu otñetâmâ emet hañ sâamu yanâk Yura yengât papatolipyene, otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiñe men-duhuakñetâ tembe lâulipyeneñe Yesu mem yâhâ katñetâ kinmu yuwu sâam âikuwi.

⁶⁷ “Anitâne tihitnenñe otbe sâam hânğânğohomu ge mansat me bia?”

Sâñetâ sâop. “Nine topne sâam tetem ekyongomuneâmâ nânğâñetâ ki bulâne otbuap.

⁶⁸ Yâhâ den âlâ âiyongomuneâmâ yeñe matñe ki sânomai.

⁶⁹ Yawu gârâmâ nâ lok bulâneñe pilâyekmâ himbimân yâhâwom. Himbimân yâhâ Anitâ yahat yahatñe, Wâtğât Amboñe, yâk orowâk tatdom.”

⁷⁰ Yawu sâamu nânğâm pârâk pilâm yuwu sâam ekuwi. “Kutne “Lok Bulâne” sâam gikak ahonakmat. Yakât nânğâmunñe “Anitâhât Nanñe” yawu oap. Yakât sârâ nânğâne. “Nâ Anitâhât nanñe mansan,” yawu sâamat me.”

Sâñetâ sâop. “Den yu yai yakâ. Nâmâ Anitâne hânğânnohomu gewan.”

⁷¹ Sâamu sâwi. “Bâiñ, den kâmbukñe hâliliñe sâamu nânğâmunñe pesuk yap. Ikñahât nânğâmu yahatsap.” Yawu sâwi.

23

*Yesu dâim Pilatohâlen ariwi.
(Mataio 27:1-2,11-14 Mareko 15:1-5 Yoane 18:28-38)*

¹ Yawu sâam yahatmâ Yesu dâim Pilatohâlen ariwi.

² Yâkâlen dâim ari katñetâ kinmu yuwu sâam hakñan sâwi. “Roma lok yengât kunyene pato yâk takesi ki wañet” sâam lohimbi engatyeneñan gemap. Otmu ikñahât nânğâmu yahatmu yuwu sâam ekyongomap. “Nâ Kiristo, lok kutdâ. Ninak galemğomom manmâ yâhâwom.” Yawu sâam hakñan sâwi.

³ Yawu sâam Pilato ekuñetâ yâkñe purik sâam Yesu yuwu sâam âikuop. “Yura lohimbi yengât lok kutdâ sâamai ya gâ me?”

Sâamu sâop. “Oñ, den bulâne yat.” Yawu sâop.

⁴ Yawu sâamu hotom uminiwi otmu lohimbiñe denñe nânğâne sâam ga kinbi ya Pilatone yuwu sâam ekyongop. “Lok yukât tosa ki mem tetean.”

⁵ Yawu sâamu iliwetmâ yuwu sâwi. “Yawu gârâmâ Galilaia Yuraia hânân kapi tatmâ arap yan lok yuñe yâhâm gem kapi ambolipñe den kâsikum yingim engatyeneñan gemu kuk kapam otmâ emet mem yâhâ katmai.” Yawu sâwi.

Yesu dâim Herotğâlen ariwi.

⁶ Yawu sâam Pilato ekuñetâ yuwu sâam âiyongop. “Lok yuâmâ Galilaia gâtñe me?”

⁷ Sâamu sâwi. “Oñ, yan gâtñe.”

Sâñetâ sâop. “Ya Herotğât wahap, nâhât bia.” Yawu sâop.

Sâp yan Herotnje Galilaia hân pilâm Yerusalem kapiân ari tatmâ nângâop. Yakât otmâ Pilatoņe ekyongomu Yesu dâim Herotgâlen ariwi.

⁸Yâhâ Yesuņe olop miop yakât den pat ya Herotnje emelâk nângâop. Yakât otmâ Yesuņe kulem âlâlâ tuhumu ekbeâk nângâm manmâ gaop. Yakât otmâ Yesu dâim yâkâlen arinjetâ ekmâ tep âlep nângâop.

⁹Otmu den hakņan sâwi yakât âikumu den biaek kinop.

¹⁰Den biaek kinmu hotom uminiwi otmu Mosehât girem den kâsikum yinġiminiwiņe yahatmâ kinmâ den topņe topņe hakņan sâwi.

¹¹Yawu otņetâ Herotnje otmu tembe lâulipņe orowâk senņan gem hâim hilitbi. Yawu otņetâ Herotnje tembe lâulipņe ekyongomu hâk katipņe kâkâlep, kuriņ takop takop lok kutdâņe mânunakminiwi yawuya mem katbaņgiwi. Yawu otbaņgim Pilatohâlen dâim âwurem ariwi.

¹²Dâim âwurem arinjetâ ekmâ “Herotnje nângânihiap,” sâm Pilatoņe Herotgât nângâmu yahatmu buku olowot. Yawu gârâmâ emelâk emet inânņan kasa oraņgim gaowot ya sâp yan pesuk sâop.

Yesu den sâm hârewaņgiwi.

(Mataio 27:15-26 Mareko 15:6-15 Yoane 18:39-19:16)

¹³Yâhâ Pilatohâlen dâim âwureņetâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura papatolipyene ya yengât den Pilatoņe katmu ikņe den sâsâ emetņan ari menduhuakbi. Menduhuakņetâ yan lohimbî inņe dondâhâlâkņe yekmâ denyene nângâne sâm ba hawamgum kinbi.

¹⁴Pilatoņe yuwu sâm ekyongop. “Lok yuņe lohimbî yengât eņgatyeņan gemu kuk kapam otmâ,” yawu sâm yeņe nâhâlen dâim takai. Nâhâlen dâim takaņetâ senyeņanâk âi pâi tuhumi sâm hârewaņgim ekmune tosaņe bia oap.

¹⁵Yakât otmâ Herotnje sâm hârewaņgiâkgât yâkâlen hângânyongomune dâim arai. Otmu yâkņe gurâ âi pâi tuhumi biatmu benņe nâhâlen yâhâpņe mem takai. Bulâņanâk yuwu sâmune nângâņet. Lok yukâlen tosa âlâ ki mem tetean.” Yawu sâop.

¹⁶⁻¹⁷Tihit tihit Hombaņ ârândâņâk Pilatoņe yuwu otminiop. Lok tosa otņetâ pâi emetņan katyekņetâ tatminiwi yapâ gâtņe âlâ me âlâhât lohimbîņe nângâņetâ dopņan otmu lok âlâ holaņbuat sâminiwi ya holaņyekmu geminiwi. Yakât otmâ yuwu sâm ekyongop. “Lok yu kumunņe mumbuap yamâ tosa âlâ yâkâlen ki mem tetean. Yakât otmâ nângânihiņetâ tembe lâulipne ekyongomune hâhiwin waņetâ holaņmune gewuap.” Yawu sâop.

¹⁸⁻¹⁹Yâhâ sâp yan lok bâleņe âlâ, kutņe Barawa sâm, yâkņe kapam ahowiân lok âlâ kumu muop. Yakât otmâ pâi emetņan mem katņetâ tatmâ gaop yakât lohimbî kerekņe den kârikņan halahum yuwu sâwi. “Barawa holaņdâ giâk. Yâhâ Yesu yamâ kuņetâ muâk.”

²⁰Yawu sâwiâke yamâ Pilatoņe Yesu holaņmu giâkgât nângâm âlâkuâk sâop. “Nâmâ Yesu holaņbom.”

²¹Yawu sâmu lohimbî yaņe iliwetmâ den kârikņan halahum yuwu sâwi. “Yesu howanân kum kânângâņetâ muâk, Howanân kum kânângâņetâ muâk.”

²²Yawu sâņetâ Pilatoņe âlâkuâk yuwu sâm ekyongop. “Wuân otmu bâleap? Nâņe âi pâi tuhumi tosa âlâ yâkâlen ki mem tetean. Yakât otmâ tembe lâulipne ekyongomune hâhiwin waņetâ yanâmâ holaņmune gewuap.”

²³Yawu sâmu kunyeņe kârikņe otmâ sâwi. “Howanân kum kânângâņetâ muâk.” Yawu sâņetâ Pilatoņe loholem lauyeņan miop.

²⁴Lauyeņan mem Yesu kuņetâ muâk sâm sâm hârewaņgiop.

²⁵Yâhâ Barawahât nângâņetâ yahalop gârâmâ yâk holaņmu giop.

Yesu howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Mareko 15:21-32 Yoane 19:17-27)

²⁶ Pilatonje tembe lâulipne ekyongomu Yesu dâim ariwi. Dâim mâtâwân arim tatnetâ lok âlâ, kutne Simon sâam, yâhâmâ Kirene hânân gâtne, newângembâ takamu mewi. Mem Yesuhât howan ya kambenan katnetâ lâum Yesu betnan sâop. Otmu lohîbi dondâhâlâkne betyenan watyekmâ ariwi.

²⁷ Yâhâ imbi nombotne Yesuhât we bâle nângâm dondâ isem orowâk ariwi.

²⁸ Isejetâ Yesune purik sâam yekmâ yuwu sâam ekyongop. “Nâhât ki isejet, yene otmu nimnaomlipyene yenhât iseanginet.

²⁹ Hâmbâi umatne topne topne teteyingimu yuwu sâam. “Bâe, imbi kâsi, imbi sihan, yâhâmâ naom barak mansai. Yakât otmâ yâk yengât nângâmunne âlepne oap. Nenneâmâ girawu otmâ arinom.” Yawu sâam.

³⁰ Yâhâ lohîmbi nombotnane punne yukât yuwu sâam. “Bâok sâam kurihinenehâk. Otmu kât kândun kum kurihinenehâk.” Yawu sâam. Yakât den âlâen hâum yuwu sâamune nângânet.

³¹ Nâ nak golâ yakât dop oan, yenâmâ nak mumune yakât dop oai. Nak golâ ujetâ semu kâlîngumap yamâ nak mumune ujetâ sem lan lan sâam. Nâ nohojetâ mumbom yamâ yenâmâ yongom meteyeknomai. Yakât otmâ yenhât iseanginet.” Yawu sâam ekyongop.

³² Yâhâ tembe lâulipyenane pet kulem lok yâhâp orowâk yongone sâam meyekmâ ariwi.

³³ Arim hân âlâ, kutne, Lok Kunne Hahitne sâam, yan ari Yesuhât hâk katipne tuhum pilâm ikne howanân kum kânângânetâ kinop. Yawu otmâ pet kulem lok yâhâp ya yotgom lâum kânângâyeleknetâ nombot nombot kinowot.

³⁴ Yawu otyinginetâ Yesune yuwu sâam Anitâ ulitguop. “Awoj, otnihiai yukât topne ki nanjai. Yakât otmâ tosayene pilâyîngihât nanjan.”

Yawu sâamu tembe lâulipyenane yâkât hâk katipne mem “Âlâne miakbuap?” sâam mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katnetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyene ikniâk ikniâk yan kulemgum amanân mânunjetâ giop. Mânunjetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ menjetâ kut teteop yane miahop. Yawu otbi.

³⁵ Otmu Yura yengât papatolipyenane Yesu girîngangim lohîmbi ekmâ kinbi ya yuwu sâam ekyongowi. “Lok yune lohîmbi nombotne tânyongomu ekmain. Yâhâ Anitâne hângângumu ge Yura nengât tihitnenne otmâ kutdânenne mansap otmuâmâ ikne tânahom howanâmbâ kâpehâkmâ giâk.” Yawu sâam senjan gewi.

³⁶ Otmu tembe lâulipyenane gurâ yawuâk senjan gem girîngangiwi. Yawu otmâ yâk yengâlen gâtne âlâne ari sângum âlâ mem nak bâtbâtne potonnan pân pân kepeim yane wain to bâleje yan walipgum mem yâhâ laujan kalop.

³⁷ Laujan katmâ yuwu sâam senjan giop. “Gâmâ Yura yengât lok kutdâ mansat otmuâmâ kâpehâkmâ ge.” Yawu sâop.

³⁸ Yâhâ howan yakât kunjan den yuwu kulemgum katbi. “Lok yuâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâam kulemgowi.

³⁹ Yâhâ pet kulem lok yâhâp yotgom kânângâyeleknetâ kinowot ya âlâne yawuâk senjan gem yuwu sâam sâwangiop. “Bâe, lok kopa. Anitâne tihitnenne otbe sâam hângângohomu ge mansat. Yakât otmâ kâpehâkmâ gem net orowâk tânotgorâ gene.”

⁴⁰ Yawu sâamu bukunane nekannan yuwu sâop. “Girawu otmâ Anitâ ki ewe katsat? Papatolipnenane dop konohâk sâam hâreningiai.

⁴¹ Yâhâ netneâmâ otmutne bâleop. Yakât otmâ sâam hârenitgim notgojetâ mundom yane ârândân oap. Yâhâ lok yuâmâ tosa ki olop yamâ imbiâk kuai.

⁴² Yawu sâam bukune ekuop. Denne purik sâam Yesu yuwu sâam ekuop. “Yesu, yuwu sâamune nângâ. Anitâne hângângohomu âwurem ge galemnongowat yan nâ nângânihiuwat.”

⁴³ Sâamu sâop. “Emet ki nîj sâamuâk mum yâhâ manman sânduhân tatdom.”

Yesu muop.

(Mataio 27:45-56 Mareko 15:33-41 Yoane 19:28-30)

⁴⁴ Yawu sâmu ekumu hilâm kârikñan, 12 kilok olop yan Anitâñe nâñgâmu emetsenñe bok sâmu omoñ sahapop. Omoñ sahakmâ yapâ ari emetsâpñe 3 kilok otmu emet lañinñe âlâkuâk pilâop.

⁴⁵ Otmu emelâk lohimbi inñe opon kâmbukñe yakât biwiñe ekmai sâmu sâñgum kâlep pato hikunjetâ ya kâtâpñguminiop. Sâñgum yañe pâñambâek tok sâmu hâreakmâ nombot nombot otmu tetekñan olop.

⁴⁶ Sâp yanâk Yesuñe den kârikñan halahum yuwu sâmu Anitâ ekuop. “Awoñ, mumbesâmu oan. Yakât otmâ umutne me.

⁴⁷ Yesu muop sâp yan tembe lâu ya yengât kunyeñe âlâ hâlâñmâ kinopñe ekmu âlâ kândâkdâ otmu Anitâ mepaem yuwu sâop. “Yuâmâ lok âlepñe.” Yawu sâop.

⁴⁸ Otmu lohimbi kinbiñe kulem âlâlâ tetemu ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu muop yakât nâñgâmu biwiyeñe umatñe otmu emetyeñehen âwurem ariwi.

⁴⁹ Otmu imbi nombotñane Galilaia hân pilâm Yesu betñan takawi yâkñe bukulipyenñe orowâk kâlepñan kinmâ kulem teteop ya ekbi.

Yesu lâum ari hanguwi.

(Mataio 27:57-61 Mareko 15:42-47 Yoane 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Otmu lok âlâ, kutñe Yosep sâmu, yâkât topñeâmâ yuwu. Lok yamâ Arimata kapi ya Yuraia hânân tap yapâ gâtñe. Otmu Anitâñe Isirae lohimbi yengât tihityenñe otmâ ikñe hon bawañe hânñgângumu gewuap sâminiwi yâkât mambotmâ lohotñan manmâ gaop. Yâhâ emelâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyenñe otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Yura yengât papatolipyenñe Yesu muâkgât den sâmu hârewañgiwiâke yamâ yâkñe nâñgâmu ki ârândâñ otmu sâyinñgiop. Lok yañe Yesu lâum ari hanguwe sâmu Pilatohâlen ari tetewañgiop.

⁵²⁻⁵³ Tetewañgimu launñan mem bukulipñe meyekmu ari howanâmbâ Yesu mem sâñgum kaokñe katipguwi. Katipgum lâum ari kât mâtâpñe âlâ, dikiñ yawuya, yamâ emelâk kusânmâ mem tinñgâlonjetâ kinop yan lâum ari katbi.

⁵⁴ Yâhâ momeñe emetsâpñe sâp yan lâum ari katbi.

⁵⁵ Emet ñinñ sâwe sâmu otmu yan imbi nombotñane Galilaia hân pilâm Yesu betñan takawiñe Yosep orowâk ari sâñgum kaokñe Yesu katipgum kât mâtâpñan katñetâ talop ya ekbi.

⁵⁶ Ekmâ to kukñe suk suk âilonño mem ga Yesu pirine sâmu otmâ kapiân âwurem ariwi. Yâhâ emelâk embânñan Moseñe girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Tatmâ nâñgâ nâñgâ sâpñan âi ki tuhunomai.” Den ya lâum kapiân in tatmâ nâñgâwi.

24

Yesuñe mumuñambâ yahalop.

(Mataio 28:1-10 Mareko 16:1-8 Yoane 20:1-10)

¹ Emet hanñ sâmu imbi yañe yahatmâ to kukñe suk suk mem sumângen ariwi.

² Ari senyeñe pilâm eksain mâne kât pato lâum hâpunñetâ ba mâtâpñe ya manñguop ya âlâengen ba talop. Yawu otmu mâtâpñe ya tetekñan kinmu ekbi.

³ Ekmâ kâlehen yâhâm Yesuhât pâinbi.

⁴ Yesuhât pâinñetâ biatmu kinñetâ yanâk añelo yâhâp yâk yetgât hâk katipñe kaok bolañ bolañ yañe pâràk sânsânâk teteyinñim kinowot.

⁵ Teteyinñim kinmutâ yelemâ pâràk pilâm umutyenñe ariop.

Umutyenñe arimu yuwu sâmu imbi ya ekyongowot. “Yenâmâ wongât lok senñe golâ ya pâinmâ sumân takai?”

⁶ Emelâk yahatmâ arap. Emelâk yeñe Galilaia hânân yâk orop manñetâ den ekyongop yakât nelâm yongop me?

⁷ Emelâk yuwu sâmb ekyongop. “Lok âlâne nâ lok bulâne nângâm bâlenihim Roma yengât bâtyenjan mem katnekmu nohojetâ mumbom. Mumune hannohojetâ hilâm kalimbu pesuk sâmbu yan yahatbom.” Yesu je yawu sâmb ekyongop.” Yawu sâowot.”

⁸ Yawu sâmb ekyongomutâ nângân nângânyeje pâronj sâmbu nângânetâ teteop.

⁹ Nângânetâ tetemu pilâyelekmâ âwurem ari yakât den pat Yesu hoj bawalipne kâian konok otmu bukulipnye nombotne 10 ekyongowi.

¹⁰ Imbi sumân ariwi ya yengât kutyeneâmâ yuwu. Maria, Matala kapiân gâtne, âlâmâ Yoana, âlâmâ Maria Yakop mâmâne. Yâkneâmâ bukulipnye orowâk ari den pat ya Yesu hoj bawalipne ekyongowi.

¹¹ Ekyongonetâ nângânetâ porap olop.

¹² Yawu gârâmâ Petoroje yahatmâ sumângen sururuk sâmb ari lâmb sâtjanâk kinmâ ehop. Eksan mâne sângum kâlep mem Yesu katipgum katbi yanahâk tatmu ehop. Ekmâ “wuân kulem eksan” sâmb nângâm kiwilim emetjan âwurem ariop.

Lok yâhâp Emausi kapiângen ariowot.

(Mareko 16:12-13)

¹³ Sâp yanâk Yesuhât komolân gâtne lok yâhâp Emausi kapi Yerusalem kapi gotjanâk tap yan ariowot.

¹⁴ Mâtâwân arim tatmâ papatolipnyeje Yesu kujetâ muop yakât alahum weyetne nângâowot.

¹⁵ Yawu otmâ arim tatmutâ Yesu je teteyitgimu orowâk ariwi.

¹⁶ Orowâk ari kundenne ehworâke yamâ lok ondop orop arain yawu nângâowot.

¹⁷ Yawu nângâmutâ Yesu je yuwu sâmb âiyotgop. “Wuân denne alahuawot?” Sâmbu hâmeyetne bâlemu kinowot.

¹⁸ Yawu otmâ bukune âlâ, kutne Keleopa sâmb, yâkne yuwu sâop. “Yâhâlen papatolipnenneje otbi yakât den pat Yerusalem kapi ambolipne kerekne nângain. Yakât otmâ girawu otmâ yakât pâpkuat?”

¹⁹ Sâmbu sâop. “Wuân otbihât yat?”

Sâmbu sâop. “Wâe, wonângen? Yesu, Nasaret amboje otbângiwi yakât alahum gait. Anitâne Yesu mâmâne otbângimu yâkât den kâsikum ningim kulem topne topne tuhum manmâ gaop.

²⁰ Yakât otmâ lohimbî kerekne nângâwanjnetâ yahatminiop. Yamâ hotom umai otmu papatolipnenneje yâkât den nângânetâ nahat otmu “Kujetâ muâk” sâmb sâmb hârewângiwi. Yawu sâmb hârewângim Roma lok galemlipnenne ekyongonetâ yâkne lauyenjan mem howanân kujetâ muop. Yakât den pat alahum gait.

²¹ Yâkne Isirae nengât kasalipnenne yongom watyekmu arinomial yawu nângâm biwinenneje mem manmâ gawin. Yamâ yâhâlen kujetâ muop.

²²⁻²³ Âun emet hañ sâmbu imbi nombotneje sumângen ari kulem âlâ tetemu eksai. Kulem tetemu ekmâ âwurem taka yakât yuwu sâmb eknongoai. “Anjelo yâhâp teteningim “Yesu mumunambâ yahatsap” yawu sâmb eknongoawot.”

²⁴ Imbi yan je yawu sâmb eknongonetâ bukulipnetne nombotneje sumângen ari imbi yan je den yai ya yeje senyenjan Yesu ekjetâ ki tap.”

²⁵ Yawu sâmb ekumutâ Yesu je yuwu sâop. “Nângân nângânyetne umatne. Emelâk Anitâne poropetelipne den ekyongomu kulemguiwi ya nângâmutâ ki keterakyitgimap. Yakât otmâ yuwu sâmbune nângâyet.

²⁶ Anitâne tihitnenne otbe sâmb ikne hoj bawane hângângumu ge manmu kujetâ hâhiwin nângâm muop. Muop yamâ mumunambâ yahatmâ tatmâ yâhâmbisâp ya Anitâne sâmb kalop.”

²⁷ Yawu sâmb topne katmâ Mose otmu Anitâhât poropetelipneje miti pepaen den kulemguiwi ya sâmb kusânmâ ekyotgop.

²⁸ Yawu otmâ Emausi kapi ginñan ariwi. Yan arimâmâ Yesuñe katyelekmâ kapi âlâengen ariwe sâmo olop.

²⁹ Yawu otmu alitmâ yuwu sâowot. “Emet ñij yap yakât otmâ orowâk yuân tatne.” Yawu sâmo emetyetñan orowâk yâhâwi.

³⁰ Yâhâ tatmâ sot um newi. Sot um nem tatñetâ Yesuñe banja mem Anitâ mepaem motokmâ torehenñe yitgiop.

³¹ Yitgimu yanâk nângân nângânyetñe pâron sâmo kundenñe ekmutâ keterakyitgiop. Ekmutâ keterakyitgimu yanâk gulip olop.

³² Gulip otmu bukuñe âlâ yañe bukuñe yuwu sâmo ekuop. “Mâtâwân takain yan Anitâhât poropetelipñe nombotñe otmu Moseñe miti pepaen den kulemgowi yakât topñe sâmo kusânmâ eknotgomu nângâm biwine yahatsap.” Yawu sâmo.

³³ Yawu otmu in yawu yahatmâ Emausi kapi ya pilâm âwurem Yerusalem kapiân ariowot. Âwurem ari Yesu ikñe hoñ bawalipñe kâiân konok otmu bukulipyenñe nombotñe orowâk menduhuakmâ tatbi yâk yengâlen yâhâowot. Yâhâmutâ yuwu sâmo ekyotgowi.

³⁴ “Kutdâ mumuñambâ yahatmâ Simon Peto tetewanñgimu eksap.”

³⁵ Yawu sâmo ekyotgoñetâ benñe kutdâñe mâtâwân yâk teteyitgim emetyetñan ari banja mem motokmâ yitgimu yan kundenñe ekmutâ keterakyitgiop yakât ekyongowot.

Yesuñe hoñ bawalipñe kâiân konok teteyiñgimu ekbi.

(Mataio 28:16-20 Mareko 16:14-18 Yoane 20:19-23)

³⁶ Den ya ekyongomutâ yanâk Yesuñe pâràk sânsânâk teteyiñgiop.

³⁷ Teteyiñgimu ekmâ “weke takap,” sâmo pâràk pilâm kingityenahât otbi.

³⁸⁻³⁹ Yawu otñetâ yuwu sâmo ekyongop. “Wongât biwiyenñe ahom niaksap? Nâñe teteyiñgian yuwu weke ki teteyiñgimap. Yakât otmâ kâine bâte yu walipnohom nângâm henñenñunjet. Weke bia. Nâ ninak gamune enñaksain. Yakât otmâ biwiyenñe sânduk sâek.” Yawu sâmo.

⁴⁰⁻⁴¹ Yawu sâmo ekyongomu nângâñetâ porap olop yamâ kâine bâte kuwi ya tiripyongomu ekmâ olowâke yamâ heronñe nângâwanñiwi. Yawu otñetâ yuwu sâmo ekyongop. “Sot âlâ tap otmuâmâ mem niñetâ nembe.”

⁴²⁻⁴³ Yawu sâmo ekyongomu inñan âlâ hot um katbi ya wanñetâ mem niop. Mem nemu ekmâ “weke bia” sâmo tepyenñe hâlâlâk nângâwi.

⁴⁴ Yesuñe inñan ya nem tiñ pilâm yuwu sâmo ekyongop. “Emelâk yen orowâk manmâ den topñe topñe kâsikum yingim gawan yan den âlâ yuwu sâmo ekyongowan. “Emelâk emet inânñan Mose, Dawiti, otmu Anitâhât poropetelipñe nombotñenñe nâhât nângâm miti pepaen den kulemgumini yakât bulâñe tetem henñenñuwuapñet Anitâñe sâmo kalop.” Yawu sâmo ekyongowan.”

⁴⁵ Yawu sâmo ekyongom den kulemgowi ya kâsikum yingimu nângâñetâ.

⁴⁶ Den ya nângâñetâ keterakyiñgimu den bânñe yuwu sâmo ekyongop. Emelâk emet inânñan miti pepaen den âlâlâ kulemgowi yakât topñeâmâ yuwu tap. Anitâñe lohimbikerek yengât tihityenñe otbe sâmo ikñe hoñ bawa hângângumu ge manbuap. Manmu lok bâlenñe mem âlâlâ tuhuñetâ hâhiwin nângâm mumbuap. Mumu hangunñetâ hilâm kalimbu pesuk sâmo Anitâñe mumuñambâ mem yahatbuap.

⁴⁷⁻⁴⁸ Yakât otmâ lohimbine orotmemeyenñe bâlenñe bet pilâm nâhâlen biwiyenñe kepeinomai otmuâmâ Anitâñe tosayenñe pilâyingim meyekbuap. Otmu yenñe ari nahat den pat âlepñe sâmo haok tuhuñetâ lohimbik hânñan kulemñan manmâ arañe nângânomai.

⁴⁹ Otmu nâñe Wâtñetâ mâmânñahât Heak hângângumune ge âi sâmo yingian yukât mâmânñe otyingimu menomai ya awonñenñe sâmo kalop. Yakât otmâ Yerusalem kapiân tatmâ mambotnomai.” Yawu sâmo ekyongop.

Yesuñe himbimân âwurem yâhâop.

(Mareko 16:19-20 Aposolo 1:9-12)

⁵⁰ Yerusalem kapi pato yakât gotņan kapi âlâ, kutņe Betani sâm, ya tap. Yan meyekmâ ari Anitâņe mâmâņe otyiņgiâkgât ulitguop.

⁵¹ Yawu otmâ pilâyekmâ himbimân yâhâop.

⁵² Himbimân yâhâmu mepaem tepyņe heroņe otmu Yerusalem kapiân âwurem ariwi. Âwurem ari opon kâmbukņan yâhâ Anitâ mepaewi. Yawu.

Nâ bukuhe,
Luka

Yoane Yesuhât Den Pat Âlepņe Yoaneņe kulemguop.

Yesuhât topņe

¹ Anitâhât Kai Toka yaņeâmâ embâņâmbâek Anitâņe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop dopyetņe konohâk tatmâ gaowotņak tatmâ gawot.

²⁻³ Kândik mindikum topņambâek Kai Toka yaņe Anitâ orop tatmâ gaowot yan Anitâhâlen kândiwahom himbimân dewutâ, emetsenņe, pitu topņe topņe ekmain ya otmu hânân âliwahap topņe topņe ehekņe, ki ehekņe kerehâk kândikyongop. Yamâ ya yeņgâlen gâtņe âlâņe ikņahâk ki teteop, bia kârikņe.

⁴ Kai Toka yaņe manman kârikņahât amboņe oap. Yakât otmâmâ laņinņe ikņambâ gâtņe yaņe lohimbi biwinenņan pilâmu haņ sâningim gamap.

⁵ Yawu otmâ omoņ bâleņan pilâmu omoņ kâlehen manmainņe kâtâpgune sâm hâum pâpgum gamai.

⁶⁻⁷ Otmu Kai Toka yakât laņinņe lohimbi biwinenņan pilâmu ya ekmâ nâņgâmunņe bulâņe otmu yâkâlen biwinenņe katnehât Anitâņe lok âlâ, kutņe Yoane, ya âi sâm waņmu takaop.

⁸ Taka laņinņe amboņahât amutgen manmâ kulet sâm mâtâp mewaņgim yâkât den pat âlepņe sâm tetem eknongom manminiop.

⁹ Yâhâ laņinņahât amboņe yakât topņe yuwu tap. Yâkņe lohimbi kerek nengât biwinenņan laņinņe pilâmu ekmâ nâņgâmunņe keterakningiâkgât ge hohetnenņan manop.

¹⁰ Kai Toka yaņe ge hohetnenņan manop yan lohimbi kiņgitņe orowâkņe topņe nâņgâm hâum pâpgum ki ekņetâ keterahop. Ikņak Anitâhâlen kândiwahom lohimbi katyelekmu yapâ tetem gawiņe amboyeņe ekmâ topņe hâum pâpguwi.

¹¹ Yâhâ dop yawuâk ikņe torehenlipņe yeņgât hohetyeņan takamu ekņetâ ki keterakyiņgiopgât betbaņgiwi.

¹² Yawu gârâmâ nen lok nombotņe yâkâlen biwinenņe katbin yamâ mâmâņe otningimu Anitâhât nan baralipņe otmâ mansain.

¹³ Anitâhât nan baralipņe otmâ mansain yakât topņe yuwu tap. Lohimbi katyelekmu yapâ tetem gamunņe gamunņe sambe sambe oain yakât otmâ Anitâhât nan baralipņe ki otbin. Me lok nombotņe nengât sen yaņe tetem sambe otņet sâm imbi miakmâ manbi yaņe gurâ bia. Anitâ ikņak mâmâņe otningimu yakât nan baralipņe otmâ gain.

¹⁴ Bâiņ, Kai Toka yaņe ge imbi tepņambâ tetem lok otmâ hohetnenņan manmâ tep âlep nâņgâningiop. Nâņgâningimu manmanņe ekmunņe bulâņe otmu Anitâhât nanņe ombe bisiņe dopyetņe konohâk yawu otmutâ yelekbîn.

¹⁵ Yâhâ lok otmâ manmu Yoaneņe ekmâ lohimbi yuwu sâm ekyongop. “Emelâk lok yukât nâņgâm yuwu sâm ekyongowan. “Nâņe embâņâmbâek meņnahât tepņambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâmâ nâņe kulet sâm mâtâp mewaņgim yâkât amutgen mansan.” Yawu sâm ekyongowan.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu gârâmâ manman kârikņe yakât amboņe tep âlep nâņgâningimâp ya pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yamâ witgum nâņgâningim yâhâwuap.

¹⁷ Emelâk Anitâņe Mose ekumu girem den topņe topņe kulemguop ya ekmunņe manman tawi tawiņe oap. Yâhâ sâp yiwereneâmâ Anitâņe Yesu Kiristo hâņgângumu ge wawaeneneksap ya ekmunņe bulâņe dondâ oap.

¹⁸ Nenne Anitâ ki ekmain. Yawu gârâmâ yâkne ikne nanne ombe bisine hângangumu ge manop. Yâkne yawu olop yan nenne Anitâhât topne nângâm henjengunehât yâkne sâm teteknan tuhumu nângâm henjenguwin.

Yoane lohimbi toen katyehop.

(Mataio 3:1-12 Mareko 1:2-8 Luka 3:2-18)

¹⁹ Kândikum lohimbine orotmemeyene bâlene ya betbanginetâ Yoane ai topne katmâ toen katyehop. Toen katyekmu yakât topne nângâne sâm hotom uminiwi yengât kunlipyene bukulipyene nombotne hânganyongowi. Hânganyongonetâ hon bawalipyene meyeknetâ orowâk Yerusalem kapi pato pilâm ge Yoanehâlen ari âikuwi. “Gâ topgahât sârâ nângâne.”

²⁰ Âikuwetâ sâop. “Anitâne hon bawa âlâ hângangumu ge tihitnenne otmâ galemnongowuap sâmai ya nâ bia.”

²¹ Sâmû sâwi. “Yawu yatgât âlâkuâk sârâ nângâne. Emelâk embânân poropete âlâ, kutne Elia sâm, manop. Yâkne yâhâpne tetem hohetnenjan manmâ Anitâne hon bawa âlâ hângangumu ge tihitnenne otmâ galemnongowuap yakât mâtâp mewanjiwuap yamâ gâ me âlâhât mambotmain.”

Sânetâ sâop. “Bia, yai yamâ nâ bia.”

Sâmû sâwi. “Anitâne poropete âlâ hângangumu ge mâtâp meningiwuap nângâmain ya gâ me âlâhât mambotmain.

Sânetâ sâop. “Lok ya nâ bia.”

²² Sâmû sâwi. “Topge ki eknongoat. Yakât otmâ yiwerene âwurem ari papatolipnenne girawu sâm ekyongomunne nângânetâ ârândân otbuap? Bâin, gike topge tâj tâjâk sârâ nângâneâyâ.”

²³ Sânetâ sâop. “Nâne lok ki manmaiângen manmune lohimbine nâhâlen takanjetâ yuwu sâm ekyongom mansan.

“Pumne laune uk sâm huruŋ sâm ya kum kilikmâ mem ârândân merândân tuhujetâ tatbuap. Yawu otmâ lok kutdâhât mâtâp mewanjinet.”

Den yu poropete âlâ, kutne Yesaia sâm, yâkne kulenguop.”

²⁴ Yawu sâmû Parisaio lok orowâk takawine yuwu sâm âikuwi.

²⁵ “Anitâne hon bawa âlâ hângangumu ge tihitnenne otmâ galemnongowuap sâmmain ya “nâ bia” yawu yat. Me Eliane yâhâpne tetewuap ya gurâ bia. Me poropete lok âlâ me âlâ gurâ bia. Yawu yat gârâmâ topne girawuhât otmâ lohimbi toen katyekmâ mansat?”

²⁶ Sânetâ sâop “Nâmâ toen mem katyekman. Yâhâ lok kutdâ âlâ hohetyenjan mansap yakât wâtne âlâ tatbangiap ya eknetâ ki keteraksap.

²⁷ Hâmbâi lok yan ai topne katmâ tuhumu eknomai. Nâmâ lok inŋe mansan. Yakât otmâ nep tuhuwuap yawuya tuhuwongât dop bia. Me yakât itâkat gurâ kâpekmâ golewangiwongât dop âlâ ki tap.” Yawu sâm iknahât nângâmu giop.

²⁸ Yâhâ Yoane kapi âlâ, kutne Betani sâm, ya Yoran to nombotgen tap yan manmâ toen katyekminiop. Den matne yawu ekyongomu purik sâm Yerusalem kapiân âwurem ariwi.

Yoane Yesu toen kalop.

²⁹ Otmu emet han sâmû Yesu Yoanehâlen ariop. Arimu akjangembâek ekmâ yuwu sâm lohimbi mem toen katyehop ya ekyongop. “Lok enda eknet. Endamâ Anitâne hângangumu ge lamahât dop otbuap. Yakât otmâ dop kum sâmune nângânet. Nengât tosa pesuk sâningiâkgât opon kâmbuknahât galem mansaine hotom une sâm yan lama nanne kum gâim ujetâ semu hotomnane yâhâmu Anitâne nânganingimap. Yakât dopneâk lok endane tosanenjahât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ mumbuap yakât otmâ Anitâne hângangumu ge mansap.

³⁰ Otmu emelâk lok yukât topnje yuwu sâmu ekyongowan. “Hâmbâi yâkneâmâ âi topnje katmâ tuhumu eknomai. Nâne embânâmbâek meñnahât tepñambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâ nâne kulet sâmu mâtâp mewangim yâkât amutgen mansan.”

³¹ Emelâk ki nângâwanjiwan. Yâhâlen puwâk takamu ekban. Otmu yen Isirae lohim-biñe yâkât topnje nângâñetâ keterahâkgât nâne mâtâp mewangim toen mem katyeksan.

³²⁻³³ Nâhâlen takamu toen katban yakât topnje yuwu sâmune nângâñet. Emelâk nâne yâkât topnje ki nângâm manban yan Anitâne nâne toen katyekbom yakât yuwu âi sâmu nihim hângânnohop. “Gâne lohimbi toen katyekbuat yanâmâ nine Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumune ge lok âlâhât kunñan tatbuap lok yan lohimbi manman âilonñoan katyekmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otyingiwuap.” Yawu sâmu eknohop. Yawu sâmu eknohomu laune lâum lohimbi toen katyekmâ yanak lok eksai yu toen katban. Toen katmune yanâk himbim pâron sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne kembâ hâtgum ge mâmâne otbañgiop.

³⁴ Mâmâne otbañgimu yakât topnje nângâm henñenguan. Yâhâmâ Anitâhât nanñe mansap.” Yoaneñe Yesu takamu ekmâ yawu sâop.

Yesuñe nâ otmu Anderea menelehop.

³⁵ Emet hañ sâmu Yoaneñe ikne hoñ bawayâhâtne, nâ otmu lok âlâ, kutne Anderea, Simon Petorohât imiñe, menelekmu dengân âlâ, kutne Galilaia sâmu, yakât ginñehen ariwin.

³⁶ Arimunñe Yesuñe gam wanginenekmâ bamu Yoaneñe ekmâ yuwu sâmu eknotgop. “Lok yu wanginenekmâ bap enda ekset. Yâhâmâ Anitâne hângângumu ge lamahât dop otmâ nengât tosehât otmâ kawenennan kinmu kuñetâ mumbuap yakât otmâ Anitâne hângângumu giop.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâmu, nângâmutne bonñe otmu Yoane pilâm Yesu betñan sâmutne orowâk ariwin.

³⁸ Yesuñe purik sâmu yuwu sâmu eknotgop. “Yet wongât betnan watneksawot?” Sâmu sâwit. “Kutdâ, gâ emet girawuân imat?”

³⁹ Sâmutne sâop. “Orowâk ari emet ya tiripyotgowom.” Yawu sâmu orowâk ari emetñan yâhâ tatmâ den huhuwin. Den huhum tatmunñe emetsenñe emelâk purik sâmu giop.

⁴⁰⁻⁴¹ Otmu bukune Andereane, pilânelekmâ yahatmâ, ari atane, kutne Simon, mem tetem yuwu sâmu ekuop. “Anitâne lok âlâ hângângumu Yura nengât tihitnenñe otmâ galemnongowe sâmu ge mansap ya eksait.” Yawu sâop. Lok yakât kutneâmâ Kiristo.

⁴² Yawu sâmu netgâlen dâim takamu Yesuñe Simon ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Simon, Yoane nanñe, gâmâ yiwerenñe kutge âiñe, Kepa sâmu gohonsan.” Yawu sâop. Kut yamâ Girik yenñat denân Petoro. Yakât topneâmâ benben me kon yawu.

Yesuñe Pilip yet Natanae meyelehop.

⁴³ Otmu emet hañ sâmu Yesuñe Galilaia hânângen ariwe sâmu olop. Yawu otmâ yanâk lok âlâ, kutne Pilip sâmu, ya ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Garâ, orowâk arire.”

⁴⁴ Otmu Pilip yamâ Anderea yet Petoro, orop kapiyenñe kutne Besaita, ya ambolipñe.

⁴⁵ Yesuñe Pilip memu yâkne in yawu ari bukunñe âlâ, kutne Natanae sâmu, ya yuwu sâmu ekuop. “Emelâk Anitâne hoñ bawa âlâ hângângumu ge tihitnenñe otmâ galemnongom manbuap yakât Mose otmu Anitâhât poropetelipñane kulemgowi ya eksain. Yâhâmâ Yosep nanñe, Nasaret kapi ambonñe,” yawu sâop.

⁴⁶ Yawu sâmu sâop. “Yakât nângâmmune gemap. Nasaret kapi ambolipñe âlâ me âlâne tânnongonomaihât dop âlâ ki tap.” Sâmu sâop. “Bâiñ. Gam ek.”

⁴⁷ Yawu sâmu Natanaenñe Yesuhâlen takamu yan, yuwu sâmu eknongop. “Yu ekñet. Lok yuâmâ Isirae ambonñe otmu tâñ tâñâk mansap.” Yawu sâop.

⁴⁸ Yawu sâmu Natanaeje âikum sâop. “Gâ wonângen manmune nehongât yawu yat? Sâmu sâop. “Gâ Pilipje ki gohonsap yan lakop kuriņ amutgen Anitâ mepaem tâtâ geksan.”

⁴⁹ Sâmu sâop. “Kutdâ gâ Anitâhât nanje. Isirae nengât kunnenje mansat.”

⁵⁰ Sâmu sâop. “Lakop kuriņ amutgen geksan yakât otmâ topge nanjan. Yu sâmu tetem ekgohoan yakât otmâ yat. Yawu gârâmâ hâmbâi kulem topje topje memune ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap.”

⁵¹ Yawu sâmu ekum benje yuwu sâmu eknongop. “Bulânanâk yuwu sâmmune nângânet. Anitâje bulânanâk hângânnohomu gewan yakât topje teteâkgât ewapâ himbim pâron sâmu yâkât aņelolipņaje mâmâje otnihim yâhâm gem otņetâ yekmâ nâhât topne ekmâ nângânomai.” Yawu sâmu eknongop.

2

Kana kapiân Yesuje kulem miop.

¹ Yawu sâmu eknongomu hilâm yâhâp pesuk sâmu yan kapi âlâ, kutje Kana sâmu ya Galilaia hânân tap yan gâtje âlâje imbi membe sâmu otmu bukulipņaje heroje nângâyitgim menduhuakbi.

² Menduhuyehop ya amboņaje Yesu ikje otmu mâmâje otmu nen hoj bawalipje dâinenekmu orowâk emetyetņan yâhâwin.

³ Yâhâ menduhuakmâ nem tatmunje wain to ya biatmu Yesu mâmâņaje yakât sâmu ekuop.

⁴ Ekumu sâop. “Meņ, yakât ki nângârâ gorâhihiâk. Anitâ ikņak nângâmu âi topje katbehât nanjan.”

⁵ Sâmu mâmâņaje emet amboņe yakât hoj bawa âlâ yuwu sâmu ekuop. “Nannaje yu me ya otņet sâwuap yawuâk otnomai.”

⁶ Otmu emet ya kâlehen aman papato bāt nombolân konok ya tatyņgiop yakât topje yuwu. Yura lohimbî Anitâje nângâningimu ârândâņ olâkgât to yaje mem sot nenehât senje âlâlâ ya piriminiwin. Otmu yapâ gâtņaje to osom neminiwin. Otmu kâi bātneņe piriakminiwin.

⁷ Yakât otmâ Yesuje emet amboņahât hoj bawalipje yuwu sâmu ekyongop. “Ba to osom mem ga amanân gâņetâ pik sâek.” Yawu sâmu to osom ga gâņetâ pik sâop.

⁸ Yawu otņetâ yuwu sâmu ekyongop. “Aiop, yupâ to osom ba galemjeņe ya waņetâ niâk.” Yawu sâmu osom mem ba waņetâ niop.

⁹ Yawu gârâmâ to yaje emelâk purik sâmu wain olop. Yawu otmu galemjeņe nemu ukenje otmu biwiņaje yuwu nângâop. “Wain toje emelâk biatningiap. Yu nemune ukenje oap yu wosapâ mem gai?” Yawu nângâm yakât topje hâum pâpguop. Yawu gârâmâ to osom mem waņbiņe yakât topje nângâwi. Yâhâ wain to ya nemu ukenje otmu yaņak lok imbi miop ya yuwu sâmu ekuop.

¹⁰ “Anģoânâmâ wain ukenje sâmu bukulipyene gâim yiņģiņetâ nem biwiyeņe hâlim otņetâ yakât kakņanâmâ wain pâlâmje gâim yiņģimai. Yâhâ gâņeâmâ wain to yu kuratgum tatgât bet mem ga ningirâ nem nângâmune âlâ oap.” Yawu sâop.

¹¹ Yesuje Kana kapi yan âi topje katmâ kulem memu ekmunje âlâ kândâkdâ otmu yâkâlen biwinenņaje kepeiwin.

¹² Otmu ya pesuk sâmu Yesuje imilipje otmu mâmâje meyekmu Kana kapi ya pilâm Kapanaum kapi yan orowâk gem ariwin. Gem ari yan tatmunje hilâm mome pesuk sâop.

*Yesuje opon kâmbukņan yâhâ lok watyehop.
(Mataio 21:12-13 Mareko 11:15-19 Luka 19:45-46)*

¹³ Otmu sâp yanâmâ Yura nengât Tihit tihit Hombaŋ ya tâlâhumu Yesuŋe menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

¹⁴⁻¹⁶ Otmu opon kâmbukŋan yâhâmunŋe yan lok nombotŋaŋe kembâ puluhum tatbi otmu lama bulimakao me senŋe âlâlâ anŋi guŋgi otmâ hâmeŋe hâukum kinbi ya Yesuŋe yahatmâ yuwu sâm sâyiŋgiop. “Awoŋnahât opon yu kâlehen ki orotŋe otŋetâ anŋim bero emetŋahât dop oap.” Den yawu sâm tewetsenŋe hâukum kinbi ya yeŋgât kakŋan tat tat, tewo, me senŋe âlâlâyeŋe mem purik pilâyiŋgiop. Yawu otmâ lama bulimakao ya yongom watyekmu tiok taok otmâ arim kinbi. Yawu olop.

¹⁷ Otmu tâmbânenŋe, kutŋe Dawiti sâm, yâkŋe den kulemguop ya nâŋgâmunŋe teteop ya yuwu tap.

“O Anitâ, lohimbi nombotŋaŋe gâhât opon kâlehen yâhâ tatmâ ki orotŋe otmai sâm biwinanŋe kou kâlâp siap.”

Den yawu tatmap ya nâŋgâmunŋe teteop.

¹⁸ Yawu otmâ watyekmu arinŋetâ Yura papatolipnenŋaŋe ekŋetâ bâlemu yuwu sâm ekuwi. “Gâŋe oat yu nâŋgâmunŋe dondâ bâleap. Âlâŋe mâmâŋe otgihimu yu oat? Gâŋe wuân kulem mendâ nenŋe gekmâ Anitâŋe nâŋgâhihimu oat yawu nâŋgâmunŋe ârândân otbuap?” Yawu sâwi.

¹⁹ Sâŋetâ sâop. “Yeŋe Anitâhât opon yu liakunomai. Otmuâmâ nâŋeâmâ sâp kâlep bia, hilâm kalimbu yakât biwiŋan tuhum maŋuwom.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâm ekyongomu sâwi. “Mainŋ, papatolipnenŋaŋe opon kâmbukŋe yu yambu 46 biwiŋan tuhuwi. Gârâmâ gâŋeâmâ girawu otmâmâ “hilâm kalimbu biwiŋan tuhum maŋuwom” yat. Den yat yakât nâŋgâmunŋe ki ârândân oap.” Yawu sâwi.

²¹⁻²² Yesuŋe den sâop yakât topŋe yamâ âlâ miop. Yuwuhât sâop. Yâhâmâ kuŋetâ mumu hilâm kalimbu pesuk sâmu yan yahatbuap yakât topŋe sâop. Yakât otmâ mumuŋambâ yahalop sâp yanâmâ den sâop ya nâŋgâmunŋe bulâŋe olop.

²³ Yesuŋeâmâ Tihit tihit Hombaŋ yan Yerusalem kapiân tatmâ kulem topŋe topŋe memu lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe ekŋetâ bonŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe katbi.

²⁴⁻²⁵ Yawu otŋetâ lohimbi nengât biwinenŋe ekmapŋe topyeŋe ekmâ nâŋgâop. Topyenŋe nâŋgâm yaŋak yâk yeŋgâlen ki torokalop.

3

Nikotemonŋe manman kârikŋahât Yesu âikuop.

¹ Otmu Parisaio yeŋgâlen gâtŋe âlâ, kutŋe Nikotemo sâm, yâkŋe Yura nengât lok kunŋe manop.

² Omoŋ âlâen lok yaŋe Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, gâhât topge nanŋain. Gâŋe kulem topŋe topŋe memat yu lok nombotŋe Anitâ orop ki mansainŋe kulem yuwuya menomaihât dop âlâ ki tap.”

³ Sâmu sâop. “Âinohowe sâm oat ya emelâk nanŋan. Yakât yuwu sâmune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâ Anitâŋe tihityenŋe olâk sâm mâmâlipyenŋe yeŋgât tepyeŋambâ tetewi yakât dopŋeâk yâhâpŋe tetenŋetgât nanŋan.”

⁴ Sâmu sâop. “Bâe, nâ emelâk lok oan. Yakât girawu otmâmâ âlâkuâk meŋnahât tepŋe kâlehen yâhâ tatmune yâhâpŋe menekbuap. Ya ki orotŋe.” Yawu sâop.

⁵ Sâmu sâop. “Yuwu sâmune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâŋe orotmemenŋe bâleŋe bet pilâm Anitâhâlen biwiyenŋe katnomai yamâ toen katyeknomai. Toen katyekŋetâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu Anitâŋe tihityenŋe otbuap.

⁶ Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Nen kerekŋe mâmâlipnenŋe yeŋgât tepyeŋambâ tetem towat konohâk oain. Yâhâ umut biwinenŋe yamâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningim mem hewewenŋe tuhunenekmu manman kârikŋahât mâtâp teteningimap.

⁷ Yawu gârâmâ “mâmâhahât tepŋambâ teteon yakât dopŋeâk yâhâpŋe tetewuat,” sâm ekgohoaŋ yakât ki nâŋgârâ sâtŋe otbuap.

⁸ Yakât den âlâen hâum sâmunen den ya nângârâ keterakgihiâk. Siru ya wosapâ topne katmâ takamap? Otmu wosaken bâine arimap? Yakât topne ki nângâmain. Siru pilâmap ya munneâk nângâmain. Yakât dopneâk Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otyingimu biwiyeje hewewen otmâ Anitâhâlen katmai. Biwiyeje âlâhâlen kinmap yakât ki enakmâ nanngimimai.” Yawu sâop.

⁹ Sâmu sâop. “Bâe, den yat ya nângâm pâpguan. Âlâkuâk sârâ nângâwe.”

¹⁰ Sâmu sâop. “Gâneâmâ Anitâhât den Isirae lohimbi kâsikum yingirâ yakât nângâhijetâ yahatmap. Yakât girawuhât otmâ den yan yukât topne ki nangat?

¹¹ Yakât yuwu sâmunen nângâ. Nenne sennenneje ekmain otmu biwinenne tetemu nângâmain ya sâm tetem Parisaio yen ekyongom mansain. Yawu gârâmâ yeneâmâ dennenne nângâjetâ gemu bet pilâmai.

¹² Yâhâ nâne manman topne topne yakât ekyongomuneâmâ nângâjetâ ki bulâne otmap. Yakât otmâmâ girawu otmâ himbingât topne ekyongomune nângâjetâ bulâne otbuap?

¹³ Lok âlâne himbimân ki yâhâm purik sâm ge yakât topne lohimbi ekyongomap. Nâ konok Anitâne himbimâmbâ hângânohomu ge yakât topne ekyongom mansan.

¹⁴ Emelâk Moseje yuwu otbomgât dop olop. Isirae lohimbi je lok ki manmaiângen manmâ otjetâ bâleop yakât matje hambe sâtnje metje yanje yingimu muwi. Yakât otmâ Moseje hambe umutje hâwim nahân kepeim kânângâmu ekâmâ yan âlepne otbi. Yakât dopneâk lohimbi kerekne otjetâ bâlemap ya yengât tosayene biatyingigâkgât Anitâne sâmu nâ howanân nohom kânângânekjetâ kinbom.

¹⁵ Howanân kinmune yapâ gâtneje lok âlâ me âlâne biwi nângân nângânyenne nâhâlen kepeim mannomai yamâ tosayene biatyingimu manman kârikjan mannomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Anitâne ikne engatneâk otmâ lohimbi kerek wawaenenekmâ ikne nanje ombe bisine hângângumu ge nengât kawenenne kinmu howanân kujetâ muop. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenne kepeim manmâ yâhânom yanâmâ manman kârikne ya menom.

¹⁷ Anitâne nanje hângângumu ge manman kârikjan torokatnenehop. Yakât otmâ nenje yâkâlen biwinenne kepeim manmâ yâhânom yanâmâ sâp patoen den âiân ki katnerekbuap.

¹⁸ Otmu nen Yesuhâlen biwinenneje hikum manmain nenâmâ emelâk manman kârikjahât pat kuningimu tap. Yakât den âiân katnerekbuapgât dop ki tap. Yâhâ lohimbi nombotneje Anitâ nanjahât biwiyejeje pâlâmne otmu betbangim mansai yamâ emelâk kâlâwân seyekbuapgât pat kuyingio.

¹⁹⁻²¹ Yâhâ Anitâne nen lohimbi kerek mem kiwilinenekmâ matje ningimu menom yakât topne yuwu tap. Nen lohimbi kerekne orotmeme bâlene otne sâm yan bukulpennenne nenekmâ nângâm bâleningimai sâm kurihiakmâ tihân otmâ gamain. Yâhâ nenâmâ Yesuhâlen biwinenneje kepeim tem lâuwangim mansainne topnenne ki kurihiakmain. Nenne lok senyenne kinmunne manmannenne tetekjan ekmai. Yâhâ lohimbi nombotneje orotmemeyenne bâlene ya witgumâk otmâ mansainne topyenne kurihiakmâ Yesu, lanjineje ambonjahât hâkâneje otmâ betbangimai.

Yoaneje ikne topne sâm tetem ekyongop.

²² Otmu Nikotemone pilâm arimu yakât kakjan Yesu je nen honj bawalipne menenekmu Yerusalem kapi pilâm Yuraia hânân ari manbin. Yan manmunne Yesuhât sâtgât otmâ lohimbi nombotneje toen mem katyekbin.

²³⁻²⁴ Otmu sâp yan Herotneje ki sâmu Yoane mem pâi emetjan katjetâ talop. Sâp yan Yoaneje kapi âlâ, kutne Ainon sâm, ya Salim kapi gotjan tap yan ariop. Yan arimu to senje sambe yan tap yakât ambolipne kinngitne orowâkne yâkâlen arinetâ toen katyehop.

²⁵ Toen mem katyehop yan Yura lok âlâne Yoanehât hoj bawalipne yengâlen arimu Yura ambolipne Anitâne yekmu ârândân olâk sâm to piriakbi orotmeme yakât den sahanjiwi.

²⁶ Den sahanjinetâ Yoanehât hoj bawalipnane ari yuwu sâm ekuwi. “Lok pato. Emelâk gâ orowâk Yoran to nombotgen manmunne lok âlâne gâhâlen takamu yâkât nângârâ yahalop. Lohimbi sesengâlâkne nângâninginetâ gemu lok yakâlenâk arinetâ toen mem katyeksap. Yakât nângâmunne dondâ bâleap,” yawu sâwi.

²⁷ Yawu sânetâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâne lohimbi biwiyene mem hewewen tuhumu yâkât nângâwanjinetâ yahatmu yâkâlen ariai. Lohimbi nengâlen torokatnetgât engatyenan ki kionnom. Yamâ wongât? Anitâ ikjak yakât ambone oap.

²⁸ Yawu gârâmâ lok yakât yai ya emelâk yâkât topne yuwu sâm ekyongowan. “Anitâne hoj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenne otmâ galemnongowuap ya nâ bia. Nâmâ kulet sâm mâtâp mewangan.” Yawu sâwan.

²⁹ Yakât otmâmâ den âlâen hâum sâmune topne nângânetâ keterahâk. Lok âlâ yayalipnane imbi yâkât pat kuwanjinomai. Pat kuwanjinetâ manbuap. Manmâ yâhâm miakdomawot yan herone otnomai. Yakât dopneak lohimbi sesengâlâkne Yesuhâlen torokatnetâ herone oan.

³⁰ Sâp yiwerene yupâek lohimbi kingitne orowâkne nângâwanjinetâ yahatmu yâkâlen torokatnomai. Yâhâ nâmâ nângâninginetâ gemu âi tuhumi tin pilâm gulip otbom.” Yawu sâop.

Yoane Yesuhât topne sâm ekyongop.

³¹⁻³² Yoane den yawu sâm ekyongop yakât topneâmâ yuwu. Nenne menlipnenne yengât tepyembâ tetewin. Gârâmâ manmannenjahâlâk nângâm alahu gulahu otmain. Yâhâ Anitâne Yesu hângângumu giop. Yakât otmâ kunnenne pato otmâ âwânahât topne eknongom mansap. Yawu gârâmâ lohimbi getek âlâne denne nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane tinjak kepeim mansai.

³³⁻³⁵ Anitâne nanne wawaemu biwiyetne kepeiakmâ konohâk otmu tatmawot. Yawu tatmawot yamâ âwânanne âi sâm wanmâ hângângumu giop. Gem yan kunnenne manmâ Wâtgât Mâmânahât Heakne mâmâne otbangimu âwânahât den ya tâj tâjak eknongom mansap. Yâkne den eknongop ya nângâmunne bulâne otmu yâkâlen biwinenane kepeimain.

³⁶ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne Anitâ nanjahâlen biwiyenane kepeim mannomai yamâ manman kârikjahât pat kuyingop ya menomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne yâkât den betbangim mannomai yamâ Anitâne kuk otmâ hâhiwin yingimu nângâm tatbisâi.

4

Yesune Samaria yengâlen ariop.

¹⁻² Lohimbi dondâne Yoanehâlen arinetâ toen katyehop. Yawu gârâmâ lohimbi kingitne orowâkne Yesuhât nângânetâ yahatmu yâkâlen takanetâ yâkât sâtgât nen hoj bawalipnane toen katyekbin. Toen katyekbin yakât Parisaione nângânetâ bâleop.

³ Nângânetâ bâlemu yanjak Yesune Yuraia hân pilâm Galilaia hânângen âwurem ariwe sâm otmu orowâk ariwin.

⁴ Ari Samaria yengât hân tânâmñambâ hârem ariwin.

⁵ Ari kapi âlâ, kutne Sika sâm, ya mewin. Otmu emelâk embânânâk kapi yakât gotnan tâmbânenne âlâ, kutne Yakop sâm, yâkne tohât lâm kâlep pato kendâop. Kendâmu yapâek to hindakmâ tumunan tatmu osom nemai. Otmu lâm kendâop ya nanne Yosep pilâwanjio.

⁶ Nen mâtâwân arim tatmunne sikopne dondâ nongop. Yakât otmâ to ya ginjan ge tatmâ hâknenne mewin.

Manman kârikjahât to yakât amboŋe yamâ Yesu.

⁷⁻⁸ Yesuâmâ yan tatmu nenâmâ pilâm sot puluhune sâmb kapiân yâhâwin. Katmâ yâhâmunŋe yan ikŋiâk tatmu imbi âlâŋe to osowe sâmb kapiângembâ giop. Gemu Yesuŋe yuwu sâmb ekuop. “To osom niŋdâ nembehât naŋgan.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâmbu yan biwiŋaŋe nâŋgâop. “Yen Yura lohimbŋe nenekmâ nâŋgâm bâleningim nengât tera me osom bero yaŋe ki katmâ nemai.” Biwiŋaŋe yawu nâŋgâm yakât otmâ pâràk pilâm yuwu sâop. “Gâmâ Yura lok. Yawu gârâmâ girawuhât otmâ tohât ulitnohoat? Ya kâmbukŋe yakâ.” Yawu sâop.

¹⁰ Sâmbu sâop. “Anitâŋe hewewenâk otmâ lâtpnongomap yakât topŋe gâŋe ki naŋgat. Otmu nine topne gurâ ki naŋgat. Naŋgat mâne emelâk manman kârikjahât to yakât ulitnohombât.” Yawu sâmb ekuop.

¹¹ Sâmbu sâop. “Lok pato, to yuâmâ lâmb kâlep pato. Yawu gârâmâ to osowuatgât wahap barahâk tat yukâ. Wuânŋe mem manman kârikjahât to yat ya osowuat?”

¹² Yâhâ tâmbânennŋe Yakopŋeâmâ lâmb yu kendâm yupâ to osom neminiop. Otmu nanlipŋe otmu lama bulimakao osom yŋgimu neminiwi. Yâhâmâ to yupâek nem manminiwi. Yakopŋe otmâ manminiop ya wangim otbuatgât nâŋgâm yu yat me?”

¹³ Sâmbu sâop. “To yuâmâ lok âlâ me âlâŋe nenetâ yâhâpŋe tohât kân kânâk katyekbuap.

¹⁴ Yawu gârâmâ nine manman kârikjahât to osom yŋgimune nenomai. Ya nenomai yakât otmâ yeŋgâlembâ to yaŋe punduŋ punduŋ sâmb ga takamu ya nem manman kârikŋe manmâ yâhânomai. Yakât otmâ tohât kân kânâk katyekbuapgât dop âlâ ki tap.”

¹⁵ Sâmbu sâop. “Mainŋ, lok pato. Nâŋe hilâm ârândânŋ to yupâ osowe sâmb kapi pilâm gem yâhâm tatman. Yawuâk otmâ manmangât gike to osom niŋdâ nemune yâhâpŋe tohât ki katnekbuapgât naŋgan.”

¹⁶ Sâmbu sâop. “Yawu gârâmâ gâ ari lokge dâirâ orowâk takayet.”

¹⁷ Sâmbu sâop. “Nâmâ lokne bia.”

Yawu sâmbu yuwu sâmb purik pilâwaŋgiop.

¹⁸ “Gâ lok imbât yaŋe mem pilâhekbi. Yamâ yiwerenŋe mengekmu mansawot yamâ lokge bulâŋe bia. Yamâ kombo mansawot. Yakât den yat yuâmâ bonŋe.”

¹⁹ Sâmbu sâop. “Mainŋ, lok pato. Gâmâ Anitâhât poropete geksan.

²⁰ Yawu gârâmâ ekgohomune nâŋgâ. Emelâk tâmbâlipnennŋaŋe pumŋe yuân yâhâ kinmâ Anitâ mepaeminiwi. Yâhâ Yura lok yeŋeâmâ Yerusalem kapiân yâhâ Anitâ mepaemai. Yamâ lohimbŋe wosanŋe bonŋe otmâ?” Yawu sâmb âikuop.

²¹⁻²⁴ Sâmbu sâop. “Wâe. Imbi, sâmbune nâŋgâ. Hâmbâi mâne yen Samaria lohimbŋe pumŋe yuân Anitâ ki mepaenomai. Otmu nengu yawuâk Yerusalem kapiân Anitâ ki mepaenom. Anitâmâ nen yuwuya bia. Yâkât topŋeâmâ ikŋiâk tap. Yâhâmâ pumŋe me kapi âlâen ki tatmap. Yakât otmâmâ sâp yupâek kapi me pumŋe âlâen me âlâen yâhâ kinmâ Anitâ mepaenom yamâ hâliŋe bia. Yakât otmâ Anitâ awoŋnennŋaŋe ikŋe Wâtgât mâmâjahât Heak hâŋgângumu ge mâmâŋe otningimu awoŋnennŋahâlen biwinennŋaŋe kepeim mepaemunŋe nâŋgâmu ârândânŋ otbuap. Yen Samaria ambolipŋeâmâ Anitâhât topŋe ki nâŋgâmâk imbiâk mepaemai. Yawu gârâmâ Anitâŋe hoŋ bawaŋe âlâ hâŋgângumu ge Yura hohetnennŋan tetem yen me nen kerek tihitnennŋe otbuap yakât sâop. Yakât otmâ nenŋeâmâ Anitâhât topŋe nâŋgâm henŋenŋuain.” Yawu sâop.

²⁵ Sâmbu sâop. “Yawu gârâmâ Anitâŋe hoŋ bawaŋe âlâ hâŋgângumu ge tihitnennŋe otbuap ya emelâk sâŋetâ nâŋgâwan. Gem yan wuân me wuân teteningiwuap ya bunewâk eknongowuap.” Yawu sâop. Hoŋ bawa yakât kutŋeâmâ Kiristo.

²⁶ Sâmbu sâop. “Hoŋ bawa yakât yat yamâ nâ. Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan.” Yawu sâop.

²⁷ Sâmb tan mâne nenŋe sot puluhum takam Yesuŋe imbi ya orop den alahuowot ya ekmâ pâràk pilâm imbi yaŋe wuân den âikuop yakât ki âikum topŋe nâŋgâwin. Me Yesuŋe wongât imbi ya orop den alahuowot yakât gurâ yawuâk.

28 Yawu otmu imbi yaŋe âsâpŋe pilâm kapiângen sururuk sâam ariop. Sururuk sâam ari kapi ambolipŋe yuwu sâam ekyongop.

29 “Wâe. Lok âlâŋe to lâmŋe ginŋan taka tatmâ biwine ekmâ otman meman ya hârohâk sâam tetem eknohoap. Anitâŋe hoŋ bawa âlâ hâŋgângumu gewuap sâamai yaŋe takap mon.”

30 Yawu sâamu nâŋgâm ekne sâam kapi pilâm takawi.

31 Mâtâwân gem tatŋetâ nenŋe sot ne sâam Yesu ekuwin.

32 Ekumunŋe sâop. “Tatnihiap ya nem mansan. Yeŋe yakât topŋe ki nanŋai.”

33 Yawu sâamu alahu gulahu otmâ yuwu sâawin. “Nenŋe yu pilâm kapiân yahain yan lok âlâŋe sot waŋmu niap mon?” Yawu sâam âlâhuwin.

34 Yawu sâamunŋe sâop. “Nâmâ Awoŋnaŋe hâŋgânnohomu ge tem lâuwaŋgim nepŋe tuhum mansan yaŋe nâhât sot kâlê oap.

35 Otmu nengât nep topŋahât nâŋgâŋetâ keterahâkgât âlâen hâum sâamune nâŋgâŋet. Emetsenŋe imbât pesuk sâamu yan kalamân gâtŋe âlemu mem neman. Yawu gârâmâ lohimbiŋeâmâ kalamân sot âlem tap yakât dopŋeâk biwiyeŋe hewewerŋ otmâ manman kârikŋan arine sâam otmâ tai. Yeŋeâmâ lohimbi dondâŋe mansai ya yeŋgât nâŋgâm âi meŋet.

36-37 Yakât torokatmâ sâamune nâŋgâŋet. Lok nombotŋaŋe nep tuhumai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ âlemu mem konok tuhumai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhât nep tuhumai me yakât bonŋe menomai ya yâhâp yâhâp heronŋe kakŋan mannomai. Yâhâ bonŋe âlemu mem katŋetâ tatbuap yaŋeâmâ lohimbiŋe hewewerŋ otmâ Anitâhâlen biwiyeŋe kepeim manmâ manman kârikŋe menomai yakât dopŋeâk oap.

38 Otmu emelâk lok nombotŋaŋe nâhât nep tuhuwi ya bonŋe âlem kinsainŋe manman kârikŋe meŋetgât yen hâŋgânyongomune ari meyekŋet.” Yawu sâop.

39 Otmu Yesuŋe Samaria gâtŋe imbi yakât biwiŋe ekmâ olop miop ya tâŋ tâŋâk sâam tetem ekuop yakât kapi ambolipŋe ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen takawi.

40 Taka “Nen orowâk torokatmâ manbuat,” yawu sâam ekuŋetâ nâŋgâyiŋgiop. Nâŋgâyiŋgimu kapiyeŋan yâhâ hilâm yâhâp tatbin.

41 Tatmunŋe den pat âlepŋe ekyongomu lohimbi dondâŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeiwi.

42 Biwiyeŋaŋe kepeim imbi ya yuwu sâam ekuwi. “Anŋoân gâŋe den sârâ nâŋgâmunŋe bulâŋe olop. Yâhâ sâp yiwerenŋe yuâmâ yâkŋe sârerenenekmâ manman kârikŋe ningiwe sâam ge mansap ya ikŋe lauŋambâ eknongomu nâŋgâmunŋe bulâŋanâk oap. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋaŋe kepeiain.” Yawu sâawi.

Yesuŋe kiap âlâhât nanŋe nâŋgâwaŋgimu âlepŋe olop.

43 Yesuŋe hilâm yâhâp tatmâ den ekyongomu pesuk sâamu orowâk Galilaia hânângen ariwin.

44 Mâtâwân arim tatmunŋe Yesuŋe Yerusalem kapi ambolipŋe den ekyongomu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâwi yakât yuwu sâam eknongop. “Anitâhât poropeteliŋaŋe yeŋe kapi me hep torehenliŋyeŋe orowâk tatmâ den kâsikum yiŋŋetâ nâŋgâŋetâ nahat otmâp.” Yawu sâop.

45 Galilaia hânân arimunŋe kapi tatmâ arap ya ambolipŋe emelâk tihit tihit homban ekne sâam Yerusalem kapiân yâhâ Yesuŋe kulem topŋe topŋe mem ikŋe den pat âlepŋe ekyongomu nâŋgâŋetâ bonŋe olop yaŋe nenekmâ buku otningiwi.

46 Yawu otningiŋetâ ya pilâm âwurem Yesuŋe anŋoân Kana kapiân kulem âlâ memu to ya purik sâam wain olop yan ariwin. Arimunŋe Kapanaum ambonŋe, kiap âlâhât nanŋe ya mesek sâtŋan kinop.

47 Mesek sâtŋan kinmu yan âwâŋaŋe Yesuŋe Kana kapiân âwurem taka tap nâŋgâm kapiŋe pilâm Yesuhâlen taka ekuop. “Nanne mesek sâtŋan tatmâ pilânenekbe sâam oap. Yakât otmâ ari henŋenŋuhât nanŋan.”

⁴⁸ Sâmu sâop. “Bâe, Galilaia ambolipnaje kulem topne topne memune ekneâk nanjai. Eknetâ sâtne otmu yanâk nâhâlen biwiyene katmai.”

⁴⁹ Sâmu sâop. “O, lok pato, nanne pilânenekmapgât in yawu ari hejengeguhât nanjan.”

⁵⁰ Sâmu sâop. “Nângâwanjiangât âlepne hâmeje kinbuap. Yakât otmâ gikiâk emetgan âwurem ari.” Yawu sâop ya nângâmu bulâne otmu âwurem ariop.

⁵¹ Mâtâwân arim tatmu hoj bawalipnaje nanje talop yakembâ taka yuwu sâmu ekuwi. “Nange yamâ emelâk âlepne oap.”

⁵² Yawu sânetâ yuwu sâmu âiyongop. “Sâp girawuân âlepne oap?” Sâmu sâwi. “Oran hilâm tânâmnan kundatne sânduk sâop,” sâwi.

⁵³ Yawu sânetâ kiapne yuwu nângâop. “O, bulânanâk. Yesune eknohop sâp yanâk nanne âlepne olop.” Yawu nângâm Yesuhâlen biwine kalop. Yawu otmâ ari hep torehenlipne yakât ekyongomu kerekne Yesuhâlen biwiyene katbi.

⁵⁴ Kândikum Yesune Yuraia hân pilâm Kana kapiân ari kulem memu to ya purik sâmu wain olop. Yâhâ kulem yâhâpne miop yamâ naom tipine ya âlepne olop.

5

Yesune lok parene mem hejengegumu geretne lâuakmâ ariop.

¹ Yakât kakjan Yura nengât hombanj âlâ tetemu Anitâ mepaene sâmu lohimbi kinjitne orowâkne Yerusalem kapi patoen menduhuakbi. Otmu sâp yan Yesune menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

² Yerusalem kapi ya hawamgum panj sâhâwi yakât hângi âlâ, kutne Lama sâmu, yakât ginjan bomba âlâ tap, kutne Betesira sâmu. Otmu bomba yakât ginjan selep bâtnombot tuhuwi.

³ Otmu selep yan lohimbi tatbi yamâ topyene yuwu. Nombotne parene otbi, nombotneâmâ kâiyene gonjone, nombotne âlâmâ senyene bok sâ sâne.

⁴ Tatbi yane yuwu otminiwi. Sâp âlâen âlâen Anitâhât anjelo âlâne himbimângembâ ge bomba kâlehen gemu luk luk sâminiop. Luk luk sâmu yanâmâ tatbi ya yengâlen gâtne anjoân toen geminiop yamâ wuân me wuân hâhiwin ya in yawu biatbangiminiop. Yawu otminiwi.

⁵ Otmu tatbi ya yengâlen gâtne âlâne parene otmâ tatmâ gamu yambu 38 pesuk sâop.

⁶ Yâhâmâ selep âlâen tatmâ anjelo bomba kâlehen gemu luk luk sâmu gewe sâmu yakât mambotminiop. Yâhâ Yesune lok ya sâp kâlep yawu otmâ gamap ya ekmâ nângâm âikuop. “Gâ âlepne otbehât nangat me bia?”

⁷ Sâmu sâop. “Onj, yawu nanjan yukâ. Yawu gârâmâ to yu luk luk sâmu gewe sâmu ok bititik ki otmuneâk lok dondâne in yawu gemai. Yakât âlâne tânohomu nâne sâmu gembâm.”

⁸ Sâmu sâop. “Bâinj gâ yahatmâ geretge lâuakmâ lohotjan ari.”

⁹ Yawu sâmu yanâk yahatmâ geretge lâuakmâ ariop.

¹⁰ Geretne lâuakmâ arimu lohimbi yan kinbine ekmâ nângâm bâlewanjim yuwu sâwi. “In tatmâ nanjan. Yawu gârâmâ gâne geretge lâuakdâ gekmunje ki ârândâj oap. Papatolipnenaje tatmâ nângâmain sâwân âi tuhunomgât samut katbi yakât otmâmâ pilâ.” Yawu sâwi.

¹¹ Sânetâ sâop. “Yiwereje lok âlâ hejengemnohoapne yuwu yap. “Yahatmâ geretge lâuakmâ ari.” Yawu sâmu âlepne otmâ yanahâmâ yu oan.”

¹² Sâmu sâwi. “Lok hejengegohoap ya kutne kundâ nângâne.” Yawu sâwi.

¹³ Yâhâ Yesune emelâk yok pilâm lohimbi dondâ kinbi ya hohetyenambâ gem ba ariop. Yakât otmâmâ lok yane Yesu ekmâ tiripyongowe sâmu senje senje otmâ yâhâm giop yamâ ki ehop.

¹⁴ Otmu yapâ pilâm ge opon kâmbukñan yâhâ Yesu mem teteop. Mem tetemu Yesuñe yuwu sâmbu ekuop. “Nanjat. Nâñe henjenjoghoan. Yakât otmâ yâhâñe otmâ hilipguwuat yamâ hiliwahowuat.”

¹⁵ Yawu sâmbu lok yañe Yura papatolipnenñe yengâlen ari “Yesuñe henjemnohoap” sâmbu ekyongop.

¹⁶ Yâhâ Yesuñe tatmâ nângâminiwin sâmbu lok ya henjenjogop. Yakât otmâmâ Yura papatolipnenñe Yesu mem ge katne sâmbu den hikuwi.

Yesuhâlen biwinenñe kepeim manman bulâñe menom.

¹⁷ Den hikunetâ benñe Yesuñe yuwu sâmbu ekyongop. “Awoññe hilâm ârândân âi memap. Yakât otmâ nâku yawuâk âi membomgât sâmbu nihiop.” Yawu sâmbu.

¹⁸ Yâhâ tatmâ nângâ nângâ sâmbu lok ya henjenjogop yakât nângâñetâ bâleop. Yawu otmâ Yesuñe Anitâhât “Awoñne” sâmbu yakât otmâ Yura papatolipnenñe yuwu nângâwi. “Yâhâmâ Anitâ orop dopnetñe konohâk oap sâmbu ikñahât nângâmbu yahatsap,” yawu sâmbu yakât kune sâmbu otbi.

¹⁹⁻²⁰ Yawu otñetâ Yesuñe yuwu sâmbu ekyongop. “Nine topne ekyongomune nângâñet. Nâñe nine engatneâk âi ki meman. Âi meman yamâ awoññe wawaenekmâ tiripnohomu ikñahâk âi memap yawuâk nâ gurâ meman. Yakât otmâ hâmbâi âi âlâ tiripnohom mâmâñe otnihimu memune ekñetâ âlâ kândâkdâ otbuap.

²¹ Awoññe lok âlâ me âlâhât manmanyenñe torokatbuapgât dop tap. Otmu nâku yawuâk manman kârikñe yinjiwomgât dop tap.

²² Otmu lohimbiñe otñetâ bâlem gamap ya awoññe bâñe ki sâmbu hâreyinjiwuap. Âi ya nâñak bâñe sâmbu hâreyinjiwomgât sâmbu nihiop.

²³ Yâhâ lohimbiñe Awoñne ewe katmai yakât dopñeâk nâ gurâ ewe katnekñet sâmbu âi ya nihiop. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâñe betnihimai yañe nâ betnihaiin sâmbu Awoñne hângânnohomu gewan ya betbangimai.

²⁴ Lok âlâ me âlâñe nâhât den pat âlepñe nângâñetâ bulâñe otmu biwiyeñe awoñnahâlen katmâ denñe lâum mannomai ya awoññe emelâk manman kârikñahât pat kuyinjiop. Yakât otmâ manman kârikñahât mâtâwân manñetâ den âiân ki katyekbuap.

²⁵ Den âlâ yuwu ekyongomune nângâñet. Awoñne Anitâñe hângânnohomu ge nine den pat âlepñe ekyongom mansan. Ekyongomune lohimbi biwi pâlâmñe mansai ya yengâlen gâtñe nombotñe nângâñetâ bulâñe otmu nâhâlen biwiyeñe kepeim mannomai yañeâmâ manman kârikñahât bulâñe menomai.

²⁶ Yakât topñeâmâ yuwu. Awoñne yamâ manman amboñe. Yawu gârâmâ manman yakât galemñe sâmbu nihimu yan dopnetñe konok oap.

²⁷ Otmu hângânnohomu ge lohimbiñe otbi mewi yakât bâñe sâmbu hâreyinjiwomgât sâmbu nihiop.

²⁸ Yakât otmâ sâmbu patoen lohimbi muwi yamâ kerek mândeyekmune mumuñambâ yahatmâ otbi mewi yakât matñe menomai.

²⁹ Yâhâ lohimbi nombotñe Anitâ betbangim otñetâ bâlem gaop yamâ den âiân katyekmune yakât matñe umatñe menomai. Yâhâ nombotñe Anitâhât tem lâuwangim âlepñe manbi yañeâmâ manman kârikñe mannomai.

³⁰ Nine engatneâk âi ki tuhuman. Anitâñe biwinaan katmu tem lâuwangim den sâmbu hâreyinjiiman yamâ nângâmbu ârândân otmap.

Yesuñe kulem âlâlâ miop yan ikñe topñe tetem henjenjogop.

³¹ Topne teteâkgât ninak sâmbu mâne nângâñetâ nahat otbâp.

³² Awoñne manman amboñe nâhât topne ekmâ nângâñetgât kulem mem gamap yamâ nângâwangimune bulâñanâk otmap.

³³ Anjoân hoñ bawalipyenñe hângânyongonñetâ Yoanehâlen arinñetâ nâhât topne bulâñanâk ekyongop.

³⁴ Yâhâ Yoane me lok âlâne nâhât topne ki sâmb tetewi mâne mâtâp âlâ tetenihimbâpgât dop otbâp. Yawu gârâmâ yâkne nâhât topne ekyongop ya yiwerene nângânetâ bulâne otmu manman kâriknan mannetgât yan.

³⁵ Yoanehât nângânetâ keterahâkgât âlâen hâum sâmune nângânet. Yâkneâmâ balamgât dop olop. Balam sem laninje pilâmu ekmain yakât dopneâk yâkne den ekyongomu biwiyenan hâumu han sâyinjiop. Han sâyinjimu angoân hewewenâk nângâwi. Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk betbanjiwi.

³⁶ Nâhât topne yamâ yâkne bulânanâk ekyongop. Yawu gârâmâ awonane ai sâmb nihim hângânohomu kulem topne topne memune yan nâhât topne tâj tâjâk tetemu ekmai.

³⁷ Yawu gârâmâ awonne ki ekma denneâk nângâm gamai.

³⁸ Otmu yâkâlen biwiyenane gurâ ki kepeim manmai. Yakât otmâ awonane poropetelipne ekyongomu kulemguwi ya nângânetâ ki keterakyingimap. Otmu nâhât gurâ nângânetâ nahat otmu yawuâk nâhâlen biwiyenane ki kepeimai.

³⁹ Yejeâmâ manman kârikne mene sâmb poropetelipne den kulemguwi ya haonmâ ârândân sâlikum ekma tatmai. Yawu gârâmâ yeje nâhât topne eknetâ keterahâkgât den yu poropetelipnane kulemguwi. Yu sâlikum henjengumai mâne âlepne nâhât topne nângâm henjengumbâi.

⁴⁰ Yamâ yeje manman kârikne mene sâmb yan nâhât hâkân otmâ biwiyene nâhâlen ki katmai.

⁴¹ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne nâhât nângânetâ yahalâkgât ki gewan.

⁴² Yawu gârâmâ biwiyene Anitâhâlen ki ari kinmap ya emelâk nanjan.

⁴³ Yakât otmâ awonane ai sâmb nihim hângânohomu gewan yakât nângânetâ ki bulâne otmu betnihim mansai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne enjatyeneâk otmâ yengâlen taka den ekyongomai lok yawuya yengât nângânetâ yahatmu buku otyingimai.

⁴⁴ Yeje yehâhâlâk nanjanjetâ yahatmap. Yawu gârâmâ Anitâ iknak yekmu ârândân olâkgât ki nângâmai. Ya otmai yakât nângânetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângânetâ bulâne otbuap?

⁴⁵⁻⁴⁷ Yejeâmâ nâhât den nângânetâ gemu bet pilâm nâhâlen biwiyene ki katmai. Yamâ nâne awonahât senjan kinmâ den âiân ki katyekbom. Yakât yuwu sâmune nângânet. Moseje Anitâhât girem den kulemguop yamâ “lâum manmunne Anitâne tihitnenne otbuap.” yawu sâmai. Yawu gârâmâ nâhât topne nângânetâ keterahâkgât Moseje den ya kulemguop. Yakât otmâmâ Moseje den kulemguop ya yeje nângânetâ bulâne otmap mâne emelâk biwiyene nâhâlen katbâi. Yawu gârâmâ den ya nângânetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângânetâ bulâne otbuap?” Yawu sâmb ekyongomu pilâyekmâ opon kâmbukjambâ gem ariwin.

6

Lok 5000 ya Yesune sot kâsikum yingimu newi.

(Mataio 14:13-21 Mareko 6:30-44 Luka 9:10-17)

¹ Otmu yakât kaknan Galilaia dengân, kutne âlâmâ Tiweria dengân, Yesune yakât nombotgen ariwe sâmb hon bawalipne menenekmu orowâk ariwin.

² Yâhâ emelâk Yesune mesek topne topne hengemyongop ya ekbi yakât otmâ arimunne lohimbî kinjitne orowâkne betnennan watnnekbi.

³ Watnneknetâ ari lohimbî ya pilâyekmâ Yesu orop pumne âlâen yâhâ tatbin.

⁴ Tatmâ Tihit tihit homban ya tâlâhuop yakât alahuwin.

⁵ Alahum tatmunne lohimbî dondâne watnnekma takawi ya Yesune yekmâ yuwu sâmb Pilip âikuop. “Lohimbî dondâ takai yu wosapâ sot puluhum yingimunne nejetâ dopyenan otbuap?” sâmb âikuop.

⁶ Yâhâ sot kâsikum yingimu nejetâ dopyenan otbuap ya nângâop. Yawu gârâmâ Pilipgât biwine girawu talop ya sâmb tetemu nângânehât Pilip âikumu yuwu sâop.

7 “Âo, lohimbi dondâne taka tai. Yakât otmâ sot tipine iknjak iknjiâk nenomai yamâ tewetsenje pato pilâm sot puluhunom. Lok âlâne emetsenje nombolân yâhâp biwiñan âi tuhum hâmeje membuap yakât dop otbuap. Yakât otmâ gâne den yat yu lauhan menomgât dop bia.”

8 Yawu sâmu nengâlen gâtje âlâ, Simon Petoro imine, kutje Anderea sâmu, yâkne yuwu sâmu ekuop.

9 “Naom tipine âlâ taka tapne banja mome otmu injan yâhâp mem tap. Yawu gârâmâ girawu otne? Sot yune dopyenjan ki otbuap yukâ.” Yawu sâop.

10 Yawu sâmu Yesune yuwu sâmu eknongop. “Yene lohimbi yu ekyongonjetâ ge tatjet.” Yawu sâmu laujan mem lok yengât dowâmâ 5000 yawuya ekyongomunje ge tatbi.

11 Ge tatjetâ Yesune banja ya mem Anitâ mepaem motokmâ tipi tapi tuhum mem ningimu ârândânâk kâsikum yingimunje newi. Yâhâ injan gurâ yawuâk mem ningimu kâsikum yingimunje nejetâ dopyenjan olop.

12 Nejetâ dopyenjan otmu yuwu sâmu eknongop. “Sot nombotje tap ya bâlemapgât hâwurum saka sakaen mânunjetâ giâk.”

13 Yawu sâmu hâwurum mânunmunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

14 Yesune kulem ya memu eknetâ sâtnje otmu yuwu sâmu alahu gulahu otbi. “Poropete âlâ hohetnenjan tetewuap sânetâ nângâm mambotmain ya yu mon?” Yawu sâwi.

15 Yawu sânetâ Yesune biwiyene ekmâ yâkne kutdâyeje mem kânângânekmaihât nângâm pilâyekmâ gem ba pumne âlâen yâhâop.

Yesune to kakjambâ takaop.

(Mataio 14:22-33 Mareko 6:45-52)

16-17 Emet omoñ otmu Yesune in yawu ki âwurem takaopgât nenje yapâ pilâm Kapanaum kapiân arine sâmu dengân ginjan gewin.

18 Ge wanja mem arim tatmunje siru pato pilâmu to dondâ bâleop.

19 Yawu otmu puli kum tânâmgum arim tatmunje kilomita bâtnombot me nombolân konok dop yawu olop. Yawu otmu arimunje Yesune to kakjambâ takaop. Takamu ekmâ “wuânne takap?” sâmu ekmâ umutnenne ariop.

20 Umutnenne arimu Yesune nenekmâ yuwu sâop. “Nâ ninak takan. Yawu gârâmâ kingityenjahât ki otjet.” Yawu sâop.

21 Yawu sâmu tepnenne welâmjan gemu in yawu memunje wanjaen yâhâop. Wanjaen yâhâmu nenje in yawu ari kapi ya mewin.

22 Kapi pilâm tohowin yakât ambolipnaje emet han sâmu Yesuhât pâinmâ yuwu sâwi. “Oran wanja konohâk ekbin yamâ Yesu hoñ bawalipnaje yenjiâk mem ariwi.”

23 Yawu sâmu pâinbi. Otmu Tiweria kapi ambolipnaje Yesuhât pat nângâm wanja âlâlâ mem kapiyehembâ taka emelâk Kutdânenne sot mem yan Anitâ mepaem yingimu newi yanâk taka tatbi.

24 Taka Yesuhât pâinjetâ biatmu yanak wanja ya yâhâpne mem Kapanaum kapiân ari pâinbi.

Manman kârikjahât sot yakât amboje yamâ Yesu.

25 Wangayene Kapanaum kapiân karakmâ ge Yesu mem tetem yuwu sâmu âikuwi. “Wa, lok pato gâ amâti takaon.”

26 Yawu sâmu âikuñetâ yuwu sâmu ekyongop. “Yaihât sâmune nângânet. Nâne kulem topne topne memune ekmâ topne ki nângâm heñgengumai. Yâhâ sot yingimune nejetâ tepyene pik sâop yakât nângâm pâinnekmâ takai.

27 Yakât yuwu sâmune nângânet. Sot nemain yanje kâlep ki tatmâ yâhâwuap. Yamâ tatmâ getek nâsukne pilâmap. Yakât otmâ sot nemain yakâlâk ki nângânomai. Yawu gârâmâ sot topne âlâ iknjiâk tap ya nem manman kârikje manmâ yâhânomai yakâlâk nângânomai.

Yawu gârâmâ Awoŋne Anitâŋe nâŋgânihimu ârândâŋ otmu âi sâm nihim hâŋgânohomu ge yâkât sâtgât manman kârikŋahât sot yingiwom.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu yuwu sâm âikuwi. “Anitâhât den lâune sâm girawu tuhunomgât nanŋat?”

²⁹ Sâŋetâ sâop. “Anitâŋe nâ hâŋgânohomu gewan. Yakât otmâ nâhâlen biwiyenŋe katmâ mannomaihât nanŋap.”

³⁰⁻³¹ Sâmu sâwi. “Emelâk tâmbâlipnenŋe lok ki manmaiângen manŋetâ Anitâŋe himbimâmbâ sot âlâ, kutŋe mana sâm, yingimu nem manbi yakât topŋe miti pepaen yuwu tap. “Himbimâmbâ sot yingimu nem manbi.” Yawu tap. Yawu gârâmâ gâŋe kulem âlâ mendâ ekmunŋe âlâ kândâkdâ otmu den yat yu nâŋgâmunŋe bulâŋe otbuap. Wuân mendâ topge tetemu ekmunŋe bulâŋe otbuap.” Yawu sâwi.

³² Sâŋetâ sâop. “Anitâŋe himbimâmbâ sot bulâŋe yingimap yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Moseŋe himbimâmbâ sot bulâŋe ya ki mem tetem yingiop. Bia. Himbimâmbâ sot bulâŋe yamâ yiwerenŋe Awoŋnaŋe yingimu mansai.

³³ Sot bulâŋe yamâ Anitâŋe nâ hâŋgânohomu himbimâmbâ ge manman kârikŋe yingim mansan.”

³⁴ Sâmu sâwi. “Bâe. Lok pato, gâ den yat, yuâmâ sot ya haonmâ ârândâŋ ningirâ nem yâhânom.”

³⁵ Sâŋetâ sâop. “Manman kârikŋahât sot yan yuâmâ ninahât yan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe nâ kepeinekmâ mannomai. Yâhâmâ nâŋe mâmâŋe otyingimune manman kârikŋahât sot yakât yâhâpŋe ki po yingiwuap. Me manman kârikŋahât to yakât yâhâpŋe ki yekbuap.

³⁶ Yawu gârâmâ kulem topŋe topŋe memune yenŋe ekmâ topŋahât hâum pâpŋum nâhâlen biwiyenŋe ki kepeim mansai.

³⁷ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manŋetgât Awoŋnaŋe meyekmu mansai. Meyekmu nâhâlen torokatmâ biwiyenŋe kepeinetâ ki betyongowom.

³⁸⁻⁴⁰ Awoŋnaŋe âi sâm nihim himbimâmbâ hâŋgânohomu gewan. Gem yâkât tem lâum manmune lohimbi âlâ me âlâŋe nekmâ topne nâŋgâm heŋgenŋum nâhâlen biwiyenŋe kepeimai. Lohimbi yawu otmai yamâ nâŋe sâp patoen mumuŋambâ mem yahatyekmune manman kârikŋahât pat emelâk Anitâŋe kuyingimu tap yakât bulâŋe yingimu menomai.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu gârâmâ “sot bulâŋe yamâ Anitâŋe nâ hâŋgânohomu himbimâmbâ ge manman kârikŋe yingim mansan,” ya sâop yakât papatolipnenŋe nâŋgâŋetâ bâlemu yuwu sâm alahu gulahu otbi.

⁴² “Nenâmâ yâkât topŋe nanŋain. Yâhâmâ Yosep nanŋe yakâ. Âwâŋe mâmâŋe yetgât topyetŋe nanŋain. Gârâmâ wongât “Nâ himbimâmbâ gem mansan,” yap? Yakât nâŋgâmunŋe bâleap.” Yawu sâwi.

⁴³ Sâŋetâ sâop. “Kâmbukŋe. Nâŋgâm bâlenihinetâ ki ârândâŋ oap.

⁴⁴ Awoŋnaŋe hâŋgânohomu gewan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ meyekbuap yâkŋak nâhâlen torokatnomain. Nâhâlen torokatmâ mannomai yamâ sâp patoen nâŋe mumuŋambâ mem yahatyekmune nâ orowâk tatmâ yâhânom.

⁴⁵ Emelâk emet inânŋan poropete âlâŋe den kulemguop ya yuwu tap. “Anitâ ikŋak denŋe lohimbi biwiyenŋan katmu nâŋgâŋetâ keterakbuap.” Yawu kulemguop. Den yakât bonŋe teteâkgât awoŋnaŋe denŋe lohimbi biwiyenŋan katmu nâŋgâŋetâ hâumu nâhâlen torokatmai.

⁴⁶ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe Awoŋnahâlen ki yâhâŋetâ den kâsikum yingimap. Yawu ki tap. Nâŋe konok Anitâ Awoŋne orop tatmâ yâkât sâtgât otmâ gewan.

⁴⁷ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manmai yamâ manman kârikŋan mannomaihât pat kuyingimune tap.

⁴⁸ Yâhâmâ manman kârikŋahât sot yingimune nem manmâ yâhânomai.

49 Manman kârikjahât sot yakât yâhâpne torokatmâ sâwe. Tâmbâlipnenne lok ki manmaiângen manminiwi yan Anitâne himbimâmbâ sot âlâ, kutne mana sâw, ya yingimu nem gawi. Otmu ya gurâ emelâk mum metewi.

50 Gârâmâ himbimâmbâ manman kârikjahât sot yamâ nâ. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne nine hepne sunumne nemainemâ ki hiliwahonomai.

51 Yâhâ manman kârikjahât bulâne teteyingigât nâne konok himbimâmbâ ge nine hepne sunumne yu yengât pat kuyingiwani yu yingimune nem manman kârikjan mannomai.” Yawu sâop.

52 Yawu sâmu Yura nengât papatolipnenne nângâm alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Lok yuñemâ ki orotne yap. Girawu otmâmâ ikne sunumne ya gahaeakmâ ningimu nenomgât yap? Ki orotne yukâ.” Yawu sâwi.

53 Yawu sâw alahuñetâ Yesune yuwu sâw ekyongop. “Ninahât sâwunne nângâñetâ ki keterakyingiap yakât âlâku sâwunne nângâñet. Nâmâ lok bulâne mansan. Yakât otmâ nine hepne sunumne yu ki nenomai yamâ manman kârikjan ki mannomai.

54-56 Yawu gârâmâ nine hepne sunumne yuñemâ manman kârikne yakât bulâne oap. Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâne nine hepne sunumne nem mannomai yamâ sâw patoen mumuñambâ mem yahatyekmune biwinenne kepeiakmâ konohâk otmâ orowâk manmâ yâhânom.

57 Awoñne manman amboñne hângânohomu gewan. Yakât otmâ yâkât wâtjanâk kinmâ yâkne tatmap yakât dopneâk nâ gurâ mansan. Yâhâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne nine hepne sunumne yu nemai yen gurâ nâne manmâ yâhâwom yakât dopneâk manmâ yâhânomai.

58 Yawu gârâmâ emelâk tâmbâlipnenne sot âlâ, kutne mana sâw, newi yan manman kârikne ki ekbi. Yawu otmâ mum gawi. Yâhâ sâw yiwereñe yuâmâ nine hepne sunumne nenomai yamâ manman kârikjan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

59 Yesune Kapanaum yengât miti emetjan yâhâ den yu ekyongop.

Yesune manman kârikne yakât topne ekyongop.

60 Yesune nengât papatolipnenne yawu sâw ekyongomu yan lohimbine denne nângâne sâw yâkâlen torokatmâ manbi nombotñe alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Den yap yuâmâ nângâmunne umatne oap yakât otmâ yâkât den yu âlâne nângâwuap?” Yawu sâwi.

61 Yawu sâw hâkân otñetâ Yesune biwiyene ekmâ yuwu sâop. “Den yan yukât âlâne ki ekyongop? Girawuhât otmâ nângâñetâ umatne oap?”

62 Gârâmâ nâne hâmbâi himbimân âwurem yâhâwunne nekmâ yanâmâ girawu nângânomai? Nângâñetâ bulâne otmu nâhâlen biwiyene katnomai me bia?

63 Yakât otmâ yuwu sâwunne nângâñet. Lohimbi âlâ me âlâne yene engatyenjak otmâ manman kârikjan mannomaiñetâ dop âlâ ki tap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heak yâkñak mâmâne otyingimu manman kârikjan mannomaiñetâ dop tap. Yakât otmâmâ den yan yu nângâñetâ bulâne otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otyingimu biwiyene nâhâlen katmâ manman kârikne mannomai.

64 Yawu gârâmâ yengâlen gâtne nombotñane ki nângâñetâ bulâne otmap.” Yawu sâop. Yâhâ lohimbi nombotñane biwiyene Yesuhâlen ki katbi yâhâmâ emelâk topyene nângâop. Yâhâ lok âlâne Yesuhât betñehen kionbuap ya gurâ yawuâk emelâk topne nângâop.

65 Yakât nângâm yuwu torokatmâ ekyongop. “Emelâk ekyongoan ya âlâkuâk sâwunne nângâñet. Awoñne lohimbi âlâ me âlâ mem hewewen tuhuyekbuap yâkñak nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

66 Yawu sâopgât lohimbi nombotñane nângâñetâ umatne otmu pilâm âlâengen ariwi.

67 Arinñetâ Yesune hoñ bawalipne kâiân yâhâp yuwu sâw eknongop. “Yen gurâ yawuâk pilânekmâ arine sâw oai me bia?”

68-69 Sâmu Petoroŋe sâop. “Kutdâ, gâŋe konok Anitâhât nanŋe bulâŋe manmâ manman kârikŋahât topŋe eknongorâ nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap. Gâhât topge emelâk nâŋgâwin yakât otmâ pilâhekmâ lok âlâhâlen ari denŋe lâum manman kârikŋan mannongât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

70 Yawu sâmu yuwu sâm eknongop. “Bulânâŋâk nâŋe konok meyekban. Yawu gârâmâ weke bâleŋe ya yeŋgât amboyenŋe kutŋe Satan sâm yâkŋe yeŋgâlen gâtŋe âlâhât biwiŋan kionŋu yâkât tem lâum mansap.” Yawu sâop.

71 Yâhâ Yesuŋe den sâop yaŋe bukunenŋe Yurasi, Simon nanŋe, yamâ Karioto kapi amboŋe ya miop. Yâkŋe gâmâlâk Yesuhât betŋehen kionbuap yakât.

7

Anitâhât sâtgât otmâ Yesuŋe den kâsikum yinŋiminiop.

1 Otmu yakât kakŋan Yura nengât papatolipnenŋaŋe Yesu kune sâm otbi. Yawu otŋetâ yaŋak Yuraia hân panmâ kapi tipi tapi Galilaia hânân tatmâ arap ya yeŋgâlen ari den kâsikum yinŋim manop.

2 Yan ari manmu tâmbâlipnenŋaŋe selep tuhuminiwi yakât hombaŋ ya tâlâhuop.

3-5 Otmu Yesu imilipŋaŋe denŋe nâŋgâŋetâ nahat otmu yuwu sâm ekuwi. “Selep tuhuminiwi yakât hombaŋ tâlâhuap. Yakât otmâ lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe Yerusalem kapi patoen menduhuakmâ heronŋe otnomai. Gâŋe yan kulem mendâ lohimbiŋe eknomaihât kapi yu pilâm Yuraia hânân ari. Yan ari lohimbi nombotŋaŋe gâhât den nâŋgâne sâm otmâ mansai ya senyeŋan kulem âlâlâ mendâ ekmâ gâhât den pat sâm haok tuhunomai. Lohimbi kerekŋe gâhât nâŋgâŋetâ yahalâkgât gâ tetekŋan kinmâ kulem mendâ eknomaihât nanŋain. Gârâmâ kapi tipi tapi yuânâk manbuat yamâ girawu otmâ kutge pato otbuap?” Yawu sâwi.

6-8 Sâŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe eŋgatyenâŋak otmâ yu me ya âlepŋe otmai. Yakât otmâ Yerusalem kapi patoen yâhâ hombaŋ ekne sâm âlepŋe ekmâ heronŋe otnomai. Heronŋe otŋetâ yanâmâ nengât papatolipnenŋaŋe yekmâ ki kuk otyinŋinomai. Yâhâ nâmâ eŋgatneâk ki otman. Awonŋaŋe sâm nihiop ya watmâ otman. Yakât otmâ lohimbiŋe orotmemeyeŋe bâleŋe otmai yakât kuk otnihimai. Yawu gârâmâ nine topne tetemu eknomaihât sâp ki tâlâhuap. Yakât otmâmâ ki yâhâwom. Gârâmâ yeŋeâmâ âlepŋe hombaŋ ari ekŋet.” Yawu sâop.

9 Yawu sâmu imilipŋaŋe pilâm yeŋiâk ba ariwi.

10 Pilâm ariŋetâ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe menenekmu belâŋen watyekmâ yâhâwin.

11 Yâhâmunŋe lohimbiŋe menduhuakmâ sot um nem heronŋe otbi yan Yura nengât papatolipnenŋaŋe Yesuhât pâinbi. Pâinmâ “Yesu wosapâ tap?” sâm âiyongom yâhâm gewi.

12-13 Âiyongom yâhâm geŋetâ lohimbi dondâŋe kiŋgityenâhât otmâ Yesuhât den lohotŋan alahu gulahu otbi. Alahum hionakmâ nombotŋaŋe yuwu sâwi. “Yesuŋe âilonŋo tânnongom mansap,” sâwi. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ sâwi. “Bia. Yâkŋeâmâ lohimbi kâityongomu mâtâp tâpikgum otmâ hilipgumai,” sâwi.

14 Otmu hombaŋ ya tânâmgumu Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi kinbi ya den kâsikum yinŋiop.

15 Den kâsikum yinŋimu papatolipnenŋaŋe ekmâ pârâk pilâm yuwu sâwi. “Yâhâmâ ekap emetŋan ki yâhâop. Yawu gârâmâ miti yap yuâmâ girawu nâŋgâmapgât yap?” Yawu sâwi.

16 Yawu sâŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Den yan yuâmâ nine den bia. Anitâŋe hâŋgânnohomu ge yâkât sâtgât otmâ denŋe ekyongoan.

17 Yakât otmâ nine eŋgatnaŋak ki otman ya lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhât tem lâumaiŋeâmâ nâŋgâm heŋgeŋgumai.

18 Lok âlâ me âlâŋe yeŋahâk den ekyongomai yaŋeâmâ lohimbiŋe nâŋgâyinŋiŋetâ yahalâkgât den ekyongomai. Yâhâ nâmâ Anitâ orop biwinetŋe konohâk otmu âi sâm nihim

hângânnohop. Hângânnohomu gewan yâkâlâk nângânetâ yahalâk nângâm uwawapne bia tuhum manmâ den imbiâk ki sâman.

¹⁹ Yawu gârâmâ yeje gurâ Moseje girem den kulempuop ya kerek ki lâumai. Yakât otmâ topne girawuhât otmâmâ nâ nohone sâm oai?” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâm ekyongomu lohimbi kinbiye yuwu sâwi. “Main, wonânne gohone sâm oai? Gâmâ weke bâlejanje mângâhehoku biwihe hâlim milim otmu yat.”

²¹ Sânetâ sâop. “Nâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan lok pareje âlâ henjenguwan. Henjengumune kulem ya eknetâ sâtnje olop yakât nângânetâ bâleap.

²²⁻²³ Nâje otmune ki bâleop. Yakât yuwu sâmune nângâm henjengujet. Tâmbâlipnenjanje hâkyenahât torehenjan undip tuhuangiminiwi ya yeje torokatmâ otmâ yâhânomaihât Moseje girem den kulempuop. Yakât otmâmâ girem den lâuain sâmai yamâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan nanlipyeje ihilâk hâkyenahât torehenjan undip tuhuyingimai. Yawu gârâmâ nâje gurâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan lok pareje henjenguwan yakât topne girawuhât nângânetâ bâleap.

²⁴ Lok âlâ me âlâje otmai memai ya yejeâmâ kakneâk kakneâk ekmâ yakât sâmai. Wongât otmai memai ya ki ekmâ nângâm henjengum sâmai. Yakât nângâmune ki ârândân oap.” Yawu sâop.

Kapi ambolipnaje Yesuhât nângâm biwi yâhâp otbi.

²⁵ Yawu sâmu Yerusalem kapi ambolipne nombotjanje yuwu sâwi. “Lok yuâmâ papatolipnenjanje kune sâm oai.

²⁶ Lok yuâmâ tetekjanâk kinmâ den kâsikum yingim mansap. Yakât otmâmâ wongât papatolipnenjanje ki kuwangim mansai? Anitâje hângângumu giop yawu nângâm yakât ki kuwangimai mon?

²⁷ Yâhâ Anitâje hângângumu gewuap yâkât hep torehenlipne ki nângânom. Otmu topne yamâ hâum pâpgunom. Yâhâ Yesuhât hep torehenlipne yengât hârok nângâyingian. Yakât otmâ Anitâje ki hângângumu giop yawu oap.” Yawu sâwi.

²⁸ Yawu sânetâ Yesuje opon kâmbuknan yâhâ den kâsikum yingim yuwu sâm ekyongop. “Bulânanâk yeje hep torehenlipne yengât nanjai. Yamâ benje nâhât topne nângâm hâum pâpguai. Nâmâ nine engatneâk otmâ ki gewan. Manman bulânahât ambonaje hângânnohomu gewan. Yamâ benje yâkât topneâmâ yeje ki nanjai.

²⁹ Nâmâ yâkne hângânnohomu gewan yakât otmâ yâkât topne nângâm henjenguan.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu papatolipnenjanje nângânetâ bâlemu mem pâi emetjan katne sâm otbi. Yawu gârâmâ mumbuapgât sâp kalop ya ki tâlâhuop yakât membâihât dop ki olop. Yakât otmâ pilâwi.

³¹ Yawu gârâmâ lohimbi nombotjanje denje nângânetâ bulâje otmu alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Yesuje kulem topne topne mem gap ya Anitâhât hon bawa je âlâ hângângumu ge tihitnenne otbuap sâmai yan wangim âlâlâ ki membuap.” Yawu gârâmâ lok sâmai ya bulânanâk Yesu sâm yâkâlen biwiyenje katbi.

³² Otmu lohimbi nombotjanje yawu sâm alahu gulahu otjetâ Parisaionje nângânetâ bâlemu yakât hotom uminiwi yengâlen arinetâ den hikum Yesu mem pâi emetjan katne sâm tembe lâulipyeje hângânyongowi.

³³ Hângânyongonetâ Yesuhâlen arinetâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ yen orop sâp tâlâwâk manmâmâ hângânnohomu takan yâkâlen âwurem ariwom.

³⁴ Âwurem arimune pâinneknomai. Yawu gârâmâ ariwom yan gurâ yeje arinomaihât mâtâp âlâ ki tap. Yakât otmâ yâhâpne ki neknomai.” Yawu sâop.

³⁵⁻³⁶ Yawu sâmu yâkne yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Pâinneknomai yan ki neknomai. Otmu ariwom yan gurâ arinomaihât mâtâp ki tap,” yap. Yakât otmâ wosaken arimu yan pâinmâ ki mem tetenom? Anitâhât dengât pâpgumai yengâlen emelâk bukulpnenjanje

den kâsikum yingim mansai. Ya orop ari mannomaihât yap me wosaken ariwuapgât yap?” Yawu sâwi.

³⁷ Otmu selep tuhuminiwi yakât homban ya bia otbe sâam otmu yan lohimbi kerekne menduhuakmâ kai toka pato otminiwi. Yâhâ menduhuakbiân Yesu ye yahatmâ kinmâ yuwu sâam ekyongop. “Lohimbi âlâ me âlâ manman kârikjahât to yakât yeksap yamâ nâhâlen ga nenjet.

³⁸ Emet inânjan poropete nombotjane den âlâen hâam kulemgumi yakât topne yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâne nâhâlen biwiyenane kepeim mannomai yamâ biwiyenambâ manman kârikjahât to ya hindakmâ hirik hirik sâam imbuap.” Kulemgumi yakât topne yuwu tap.” Yawu sâop.

³⁹ Yesu den yu sâop yamâ tohât ki sâop. Yâhâ Yesu himbimân ki âwurem yâhâopgât otmâ Anitâne Wâtgât mâmâjahât Heak ki hângangumu giop. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ nenne biwi nângân nângannenne Yesuhâlen katmunne yanâmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne nengâlen ge mâmâne otningimap yakât sâop.

⁴⁰ Yawu sâamu nângâm lohimbi nombotjane yuwu sâwi. “Yamâ poropete pato takawuap sâamain ya mat takamu eksain”

⁴¹ Yâhâ nombotjaneâmâ yuwu sâwi. “Bulâjanâk Anitâne lok yu ye tihitnenne olâkgât hângangumu ge mansap.” Yawu sâwi. Yawu gârâmâ nombotjaneâmâ nângâm hilipgum yuwu sâwi. “Bâe, Yesu yuâmâ Galilaia amboje.

⁴² Yamâ Anitâne lok âlâne tihitnenne otbuapgât hângangumu gewuap yamâ Dawitihât senân gâtne. Otmu Betelem kapiân tetewuap. Yâkât topne yuwu miti pepaen kulemgumi tap. Yakât otmâ Yesu yuâmâ Anitâne ki hângangumu giop, yuwu eksain.” Yawu sâwi.

⁴³ Yesuhât topjahât yuwu sâam alahum hionakbi.

⁴⁴ Yâhâ nombotjaneâmâ pâi emetjan mem katne sâam otjetâ umatne otmu pilâwi.

Parisaione Yesuhât nângâm betbanjiwi.

⁴⁵ Yawu otjetâ Parisaio otmu hotom uminiwi yengât tembe lâulipyenane purik sâam kunlipyene yengâlen arinetâ yuwu sâam âiyongowi. “Yen wongât Yesu ki mem takai?”

⁴⁶ Sânetâ sâwi. “Yâkne den sâamu nângâmunne âlâ kândâkdâek otmu yanak inâk takain. Yâhâmâ topne ikjiâk.” Yawu sâwi.

⁴⁷ Yawu sânetâ Parisaioneâmâ yuwu sâwi. “Bâe, Yenâmâ denne nângânetâ biwiyene gulip oap.

⁴⁸ Nenneâmâ denne nângâmunne porap otmap. Otmu kunlipnenne nângânetâ nahat otmap. Yakât otmâ nenâmâ biwinenne alitmâ mansain.

⁴⁹ Yamâ lohimbi inne mansai yane Mosehât girem den ki nângâm hejengumai. Yakât otmâ Anitâne hem nâpumân pilâyekmu ge matne umatne menomai.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sânetâ yâk yengâlen gâtne âlâ, kutne Nikotemo sâam, yâhâmâ emelâk Yesuhâlen arimu den huhuowot. Yâkne yuwu sâam ekyongop.

⁵¹ “Mosehât girem den âlâ yuwu tap. “Lok âlâne ikne topne ki sâam tetem sâareakmuâk yâkât tosa yakât sâam hârewanjinomgât dop âlâ ki tap.” Den yuwu tap yakât nenne Yesuhât in yuwu sâam hârewanjimunne ki ârândân otbuap.” Yawu sâop.

⁵² Yawu sâamu bukulpjane nângâm bâlewanjim yuwu sâwi. “Bâe, gâmâ Galilaia ambolipne yengât nângârâ yahatmap yukâ. Emelâk miti pepaen kulemgumi ya sâalikum yuwu ekbuat. Anitâne Galilaia amboje âlâ poropete âi ki sâam wanmap.” Yawu sâwi.

⁵³ Yawu sâam gem iton galon otmâ emetyenehen ariwi.

8

Yesuhâlen biwinenane kepeinom yanâmâ den âiân ki katnenekbuap.

¹ Otmu Yesu ye Yerusalem kapi pilâm gem Oliwa pumjan yâhâop.

² Emet hanj sâmu kapiân âwurem ari opon kâmbukñan yâhâmu lohimbî kinjtitñe orowâkñe denñe nângâne sâmu menduhuakbi. Menduhuakñetâ den kâsikum yingjop.

³ Den kâsikum yingjimu yanâmâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yane imbi âlâne lokñe betñehen kionjmu mem tetewi. Imbi ya dâim Yesuhâlen den âiân katne sâmu ariwi. Otmu Yesuñe den sâmu hilipgumu topñe mem tetenom nângâwi.

⁴ Ari yuwu sâmu âikuwi. “Lok pato, imbi yuâmâ lokñe betñehen kionjmu mem teteain.

⁵ Yawu gârâmâ imbi âlâ me âlâne loklipyene betyenehen kionjomai yamâ kâtnjak yongomunñe munomaihât Moseñe girem den âlâ kulemgup. Bâñ, gâñeâmâ girawu nanjat?”

⁶ Yawu sâñetâ Yesuñe den nângânâk tatmâ bâtnjane hânân kulemgup.

⁷ Kulemgum tatmu witgum âikuñetâ kuwihakmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yengâlen gâtñe âlâ tosanje bia yane topñe katmâ imbi yu kumu yan yen hârokñe kunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu yâhâpñe yawuâk den nângânâk tatmâ hânân kulemgup.

⁹ Yawu sâmu nângânjetâ umatñe otmu angoân kunlipyene sâmu yahatmâ kulet sâmu ariñetâ ariñetâ lok ya hârok arim tinj pilâwi. Arim tinj pilâñetâ imbi yamâ Yesu orop yetñiâk kinowot.

¹⁰ Kinmutâ Yesuñe kuwihakmâ yuwu sâmu ekuop. “Wa tou. Den âiân katgekne sâmu oai ya wosapâ arai?”

¹¹ Sâmu sâop. “Lok pato, lok ya hârok arai.”

Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ nâñe gurâ otdâ bâleap yakât den âiân ki katgekbomgât nanjan. Yawu gârâmâ gâñe otdâ bâleap yamâ yâhâpñe ki otbuat.” Yawu sâop.

Yesuñe lañinjan katnenekmu tatmain.

¹² Yesuñe ekumu arimu lohimbî kinbi ya ikñan hâmu yuwu sâmu ekyongop. “Nâ hânjan kulemñan lohimbî mansai yengât lañinñe otmâ mansan. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâne nâhâlen biwiyeneñe kepeinomai yamâ sâmune lañinñe biwiyenjan pilâmu omon bâlenjambâ ga manman kârikñahât pat otmai.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu Parisaionje yuwu sâmu ekuwi. “Gâ gikgahâlâk mepaeakmâ sâmu tat. Yamâ nângâmunñe bonñe ki oap.” Yawu sâwi.

¹⁴ Sâñetâ sâop. “Nâmâ wosakembâ gewan yakât topñe nanjan. Me wosaken âwurem ariwom yakât topñe gurâ nângâm henjenjguan. Yawu otmâ nâ ninahât topne sâmu tetemune bonñe otmap. Yawu gârâmâ yeneâmâ nâhât topne ki nângâm henjenjguai. Yakât otmâ den yai yu nângâmune ki dopñan oap.

¹⁵ Yen gurâ lokgât nângân nângân watmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât den sâmu hâreyingine sâmu otmaiân topyene kakñeâk kakñeâk nângâm sâmu hâreyingimai. Yâhâ nâmâ lok âlâ me âlâhât ki sâmu hâreyingiman.

¹⁶ Yawu gârâmâ sâmu hâreyingim mansan mâne Awoñnane âi sâmu nihim hângânnohomu gewan yakât sâtgât sâmu hâreyingimune bonñe otbâp.

¹⁷ Yakât topñe nângânjetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânjet. Moseñe girem den âlâ kulemgup ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâne ikñiâk bukulpñe yengât topyene teteâkgât sâmu hâreyingiwuapgât dop ki tap. Lok yâhâp me amon yane denyene hikunomai ya lâuakmâ konok otmap yamâ nângânjetâ bonñe otbuat.” Yawu tap.

¹⁸ Yakât ninahât topne yuwu sâmune nângânjet. Awoñnane hângânnohomu gewan yâku yawuâk nâhât topne teteâkgât mâmâñe otnihimu kulem topñe topñe memune ekmâ gamai ya.” Yawu sâop.

¹⁹ Sâmu sâwi. “Âwâhe wosaken mansap? Ya sârâ nângâne.” Sâñetâ sâop. “Yene nâhât topne ki nanjai. Gârâmâ Awoñnahât topñe gurâ ki nanjai. Yawu gârâmâ nâhât topne nanjai mâne Awoñnahât topñe nângâwanjimbâi.” Yawu sâop.

²⁰ Otmu opon kâmbukņe kâlehen tewetsenņe katņetâ geminiop yan lohimbi menduhuakņetâ Yesuņe den kâsikum yingiop. Sâp yan Parisaio yawu sâm ekyongop. Yawu gârâmâ Yesu pâi emetņan mem katnehât nâņgâwi yamâ mumbuapgât sâp ki tâlâhuop yaņak ki mewi.

Yesuņe Himbim Âwâņahât sâmu ki nâņgâņetâ keterahop.

²¹ Yesuņe yâhâpņe yuwu sâm ekyongop. “Nâ pilâyekmâ ariwom. Arimune yen munomaiân yanâmâ nâ ki neknomai. Ki nekmâ yan orotmemeyenē bâlēņe tâtâem otņetâ yakât matņe umatņe kâpekyingimu hiliwahonomai. Yâhâ nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap,” yawu yap. Yamâ girawuhât yap? “Hiwawakbom” sâm nâņgâm yap mon?” Yawu sâwi.

²³ Sâņetâ sâop. “Nâmâ himbimâmbâ gewan. Yenâmâ hân yuân tetem manmâ gai. Yawu gârâmâ nine topne âlâ, ikņiâk tap. Yenâmâ hân lok bâlēņe.

²⁴ Yeņe orotmemeyenē bâlēņe tâtâem otņetâ yakât otmâ matņe umatņe kâpekyingimu hiliwahonomai. Yawu gârâmâ awoņnaņe hâņgânohomu ge manman amboņe mansan. Yakât nâhâlen biwiyenē katmâ orotmemeyenē kiņgoņ bet pilânomai yamâ ki hiliwahonomai.” Yawu sâop.

²⁵ Sâmu lauyeņe butelim yuwu sâwi. “Gâ wuân lok kinmâ yu yat?”

Sâņetâ sâop. “Emelâk ekyongoan ya.

²⁶ Yakât otmâ nâ yeņgât topyeņe sâm tetem den âiân katyekbomgât dop tap. Yawu gârâmâ hâņgânohopņe yu me ya otmap yamâ bulâņanâk. Yakât otmâ yâkât den yawuâk ekyongoman.” Yawu sâop.

²⁷ Yawu gârâmâ Yesuņe Himbim Âwâņahât ekyongop yamâ ki nâņgâņetâ keterahop.

²⁸ Yakât den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Yeņeâmâ nâ lok bulâņe howanân nohom kânâņgâneknomai ya ekmâ nâ manman amboņe mansan yakât topņe nâņgâņetâ bulâņe otmu keterakyiņgiwuap. Otmu Awoņnaņe den sâm nihiop yawuâk ekyongom gan ya nine eņgatneâk ki otman ya gurâ nâņgâm heņgeņgunomai.

²⁹ Hâņgânohomu gewan yâk orop biwinetņe kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwaņgimune nekmu ârânâdâņ otmap. Yakât otmâ ki betnohomap.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu lohimbi dondâņe den sâop ya nâņgâņetâ bonņe olop.

Parisaioņe Awarahamgât sen manbi.

³¹⁻³² Nâņgâņetâ bonņe otmu benņe yuwu sâm ekyongop. “Yiwereņe biwiyenē hewewen otmu nâhât den nâņgâņetâ bulâņe oap. Yawu nâņgâm yâhânomai yanâmâ meyekmune nâhât hoņ bawalipne bulâņe otnomai. Yawu otmâ Anitâhât topņe nâņgâņetâ bulâņe otmu holanyekbom.” Yawu sâop.

³³ Sâmu sâwi. “Bâe, nenâmâ Awarahamgât sen mansain. Gârâmâ lok âlâ me âlâņe ki menenekņetâ hoņ bayiņgim mansain. Yakât otmâ topņe girawuhât otmâ “holanyekbom,” yat? Den yat yakât nâņgâm hâum pâpguain.” Yawu sâwi.

³⁴ Sâņetâ sâop. “Nâņe den bulâņe ekyongomune nâņgâņet. Lok âlâ me âlâņe orotmemeyenē bâlēņe otmaiņe yeņe wâtyeņanâk kinmâ ya bet pilâm manman âiloņgoân torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Orotmeme bâlēņe ya tâtâemâk otmâ manmâ manman bâlēņahât amboņe ya hoņ bawaņginomai.

³⁵ Yakât topņe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâņgâņet. Lok âlâhât nanņe awâņe orop haoņmâ ârânâdâņ manmâ yâhâromawot. Yawu gârâmâ awâņahât hoņ bawalipņe gurâ hâmbâi pilâyelekmâ ondop yeņgâlen ari hoņ bayiņgim mannomai.

³⁶ Yawu gârâmâ nâņeâmâ Anitâhât nanņe mansan. Gârâmâ nâņe holanyekbom yamâ manman bâlēņahât amboņe hoņ ki bawaņginomai.

³⁷ Yen nombotjañe Awarahamgât sen mansain sâñetâ ya nanjan. Yawu gârâmâ nâhât den nângâñetâ gemu bet pilâm nâhâitje kumunje muâk sâmai.

³⁸ Nâmâ Awoñne orop biwinetjan den tatmap yamâ tâñ tâñâk ekyongom gaman. Yâhâ yeñeâmâ amboyeñahât sât lâum yu ya otmâ mansai.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâmu yuwu sâm ekuwi. “Nenâmâ Awarahamgât sen.” Sâñetâ sâop. “Yenâmâ Awarahamgât sen bulâñe mansai mâne yâkñe olop miop yawuâk watmâ manbâi.

⁴⁰ Anitâñe den bulâñe eknohomu nângâm gewan yawuâk ekyongoman. Yâhâ yeñeâmâ ya nângâmâk tatmâ tatmâ nâ nohoneâk nângâm manmai. Yeñe oai yu Awarahamñe olop ya lâuap.

⁴¹ Yamâ yeñeâmâ amboyeñe olop yawuâk otmâ manmai.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Imbi kondarâñe ki menenekñetâ san mansain. Awoñnenñeâmâ Anitâ ikñe konok tap.”

Parisaioñe manman bâleñe amboñahât tem lâuminiwi.

⁴² Sâñetâ sâop. “Nine engatneâk otmâ ki gewan. Anitâñe hângânnohomu ge mansan. Yakât otmâmâ âwâyeñe Anitâ mâneâmâ nâhât den nângâm buku otnihimbâi.

⁴³ Yawu gârâmâ nâñe den ekyongomune nângâñetâ umatñe otmu pilâmai. Yakât otmâ den sâmune nângâñetâ biwiyeñan ki hâuyekmap.

⁴⁴ Âwâyeñe Satan manman bâleñahât amboñe, yâkât tem lâunehât nângâmai. Otmu kândikum emelâk orotmeme kiñgoñ otmâ gawiñeâmâ yâkâlen kândiwahom otñetâ bâlem gamap. Yâhâmâ manman âlepñan ki manmâ gaopñak manmâ gamap. Yâhâmâ perâk yakât mâmâñe pato oapgât ikñe engatñeâk watmâ kâityongomap. Yawu gârâmâ orotmeme âlepñe otbuapgât dop âlâ ki tap.

⁴⁵ Yawu gârâmâ yenâmâ yâkât tem lâum mansaihât nâñe den bulâñe yan yuâmâ nângâñetâ nahat otmap.

⁴⁶ Yâhâ yeñgâlen gâtñe âlâñe den âiân katnekmâ tosa orop mansap sâm nâhâlen gâitbuapgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nâñe den bulâñe ekyongoman yamâ topñe girawuhât otmâ nângâñetâ paha den otmap?

⁴⁷ Lok âlâ me âlâñe Anitâhât pat manmai yañe yâkât denñe haonmâ ârândânñe lâumai. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat ki manmai. Yakât otmâ nâhât den hâkânñe otmâ pilâmai.” Yawu sâop.

Awaraham ki manop yapâek Yesuñe tatmâ gamap.

⁴⁸ Yawu sâmu yuwu sâm bâlewanñiwi. “Bâe, Gâmâ Samaria kapi amboñe. Yakât otmâ weke bâleñe nângân nângânge mem hâlim tuhumu den yu yat.” Yawu sâwi.

⁴⁹ Sâñetâ sâop. “Nâ weke bâleñe ki mângâenekmu den sâman. Nâmâ Awoñne ewe katmâ tem lâuwanñiman. Yâhâ yeñeâmâ nâ ki ewe katnekmâ tem lâunihim mansai.

⁵⁰ Yawu gârâmâ lohimbñe ewe katneketgât ki nanjan. Awoñne Anitâ ikñiâk nângânihim lohimbñe ewe katnekmâ tem lâunihinetgât nângâmap.

⁵¹ Yakât otmâ den bulâñe ekyongomune nângâñet. Lok âlâ me âlâñe nâhât tem lâunihim manmai yañeâmâ manman kârikñan mannomai.” Yawu sâop.

⁵²⁻⁵³ Sâmu sâwi. “Bâe, Awarahamâmâ emelâk muop. Otmu poropete ya gurâ emelâk muwi. Yâhâ gâñeâmâ “nâhât tem lâum mannomaiñeâmâ manman kârikñan mannomai,” yawu yat. Yawu sâmu muwi ya yeñgât kunyeñe mansan yawu nângâmat. Ya ki orotñe. Yakât otmâ bulâñanâk weke bâleñe mângâehekmu biwi hâlim oat yawu nanjan. Gâ yawu sâmu mepaeaksat yakât nângâmunñe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

⁵⁴ Sâñetâ sâop. Nâñe nine mepaeaksan mâne nângâñetâ porap otbâp. Yawu gârâmâ Awoñne hângânnohomu gewan yâkñeâmâ mâmâñe otnihimu kulem topñe topñe memune ekñetâ yahatmap. Yâhâ yeñeâmâ Awoñnahât topñe ki nângâm “Anitâ Ambonennje” sâmu imbiâk kunmai.

⁵⁵ Nâjeâmâ yâkât topne nângâm henjenguan. Yawu gârâmâ “ki nângâwanjian,” sâman mâne lok perâkne otmâ den membâm. Yeje den mem lohimbi kâityongomai yakât dopneâk otbâm. Yawu gârâmâ nâmâ yâkât topne nângâm henjengum tem lâuwanjimune ârândânj otmap.

⁵⁶ Tâmbâyeje Awarahamne nâ tetem âi tuhumune bulâje tetemu ekbehâlâk nângâm nâhâlen biwiñaje kepeim herone otmâ manop.” Yawu sâop.

⁵⁷ Sâmu sâwi. “Bâe, Awaraham ya emelâhâk manop. Yâhâ gâmâ sihan mansat. Yawu gârâmâ girawu otmâ Awarahamgât topne nângâm yu yat?” yawu sâwi.

⁵⁸ Sâñetâ sâop. “Nâ ninahât topne sâm tetemune nângâñet. Embâñân Awaraham ki manop yapâek tatbanjak tatmâ gawanjak tatmâ gaman.” Yawu sâop.

⁵⁹ Yawu sâmu nângâñetâ bâlemu “O, Anitâ konok embâñân talopñak tatmâ gamap.” Yawu nângâm kât lâum kune sâm otñetâ misiñgurakmâ opon kâmbukñambâ yok pilâm gem ariop.

9

Lok âlâ senje bok sâsâje Yesuje henjenguo.

¹⁻² Otmu hilâm âlâen tatmâ nângâ nângâ sâp yan nen Yesuhât hoñ bawalipne mâtâwân ariwin. Ari lok âlâ senje bok sâsâje ekbin. Lok yamâ mâmâñahât tepñambâ yawuâk teteop. Ekmâ yuwu sâm Yesu âikuwin. “Kutdâ, lok yuâmâ âlâhât toсахât otmâ mâmâñahât tepñambâ senje bok sâsâje yuwuâk teteop. Ikne orotmeme bâleje yakât me âwâje mâmâje yetgât tosa yakât yu olop?”

³ Yawu sâm âikumunje yuwu sâop. “Ya bia. Ikne orotmemeje bâleje me âwâje mâmâje yetgât toсахât bia. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ henjengumune ekñetâ âlâ kândâkdâ olâkgât mâmâñahât tepñambâ yuwuâk teteop.

⁴⁻⁵ Yakât nângâñetâ teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Nâje kulem topne topne mem den ekyongomune yan lanññaje biwiyeñan pilâmu hañ sâyiñgimap. Yakât otmâmâ nâ hângânnohomu gewan yâkne mâmâje otningimu tem lâuwanjim manmunje yan lohimbiñe yâkât wâtñahât bulâje ya eknomai. Yawu gârâmâ hâmbâi katyekmâ arimune yan omoñ sahakmu âi tuhunomaihât dop ki otbuap.”

⁶ Yawu sâm hân mem tâpgum golañgumu toâk toâk otmu lok yakât senñan lâwâlem yuwu sâm hângânguop.

⁷ “Gâ arimâmâ Siloam dengânân senge hâmehe piriakbuat.” Yawu sâop. Otmu kut Siloam yakât topneâmâ yuwu, “hângânnohop” yawu. Yawu sâm hângângumu ari to piriakmu senje suk sâmu ehop.

⁸ Yawu otmâ âwurem arimu bukulpne otmu lohimbi emelâk topne nângâminiwiñe ekmâ yuwu sâwi. “O, lok senje bok sâsâje mâtâp ginñan tatmâ ulitnongomap ya yu mon?” Yawu sâm alahuwi.

⁹ Nombotñaje sâwi. “Lok ya yukâ,” sâwi. Yâhâ nombotñajeâmâ sâwi. “Bia, lok yuâmâ lok yai yawuya,” sâwi.

Yawu sâñetâ lok ya ikñahâk yahatmâ sâop. “Yai, yamâ nâ yukâ.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu ekyongomu yuwu sâm âikuwi. “Gâ girawu otmâ senge hâreakmu eksat?”

¹¹ Sâñetâ sâop. “Lok âlâ, kutne Yesu sâm, yâkne hân mem tâpgum golañgum sennan lâwâlem yuwu sâm eknohoap. “Gâ Siloam dengânân ari senge hâmehe piriak.” Yap yawuâk watmâ ari piriakmune senne hâreakmu eksan.”

¹² Yawu sâmu âikum sâwi. “Lok ya wosapâ tap?” sâwi. Sâñetâ “Nâ ki nanñan,” sâop.

Parisaione âi pâi tuhuwi.

¹³⁻¹⁴ Yawu gârâmâ Yesuje tatmâ nângâ nângâ sâpñan lok ya henjenguo. Yakât otmâ lok nombotñe ekmâ kinbiñe lok ya mem den âiân katne sâm Parisaio yeñgâlen dâim ariwi.

¹⁵ Dâim arinjetâ Parisaioŋe girawu otmâ senŋe hâreakmu ehop yakât âikuwi. Âikuŋetâ yuwu sâmu ekyongop. “Yesuŋe hân mem tâpgum golaŋgum sennan lâwâlemu yaŋak ari Siloam dengânân piriakmune senne hâreakmu eksan.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu Parisaio nombotŋaŋe yuwu sâwi. “Yesuŋe tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan hân mem tâpgum golaŋguop yamâ âi miop yawuhât dop oap. Yakât otmâ ekmunŋe Anitâŋe ki hâŋgâŋgumu giop oap.” Yawu sâwi. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâwi. “Orotmeme bâleŋe otmâ manmap mâne kulem yuwuya ki membâp.” Yawu sâmu hionŋakbi.

¹⁷ Hionŋakmâ yaŋak witgum lok ya yuwu sâmu âikuwi. “Mem sennan lâwâlemu hâreakmu eksan,” yat. Yakât otmâ topŋe tipŋe nâŋgâwaŋgiat ya sârâ nâŋgâne.” Yawu sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Yâhâmâ Anitâhât sâtgât heŋgemnohop yakât ekmune poropete oap.” Yawu sâop.

¹⁸ Yâhâ Parisaio nombotŋaŋe senŋe hâreakmu ehop yakât den pat nâŋgâŋetâ ki bulâŋe olop. Yakât otmâ topŋe yâhâpŋe sâŋetâ nâŋgâne sâmu âwâŋe mâmâŋe yuwu sâmu âiyotgowi.

¹⁹ “Nanyetŋe senŋe bok sâsâŋe yawuâk teteop sâmuawot. Yamâ yiwereneâmâ girawu otmâ eksap? Yakât sâmutâ nâŋgâne,” sâmu âiyotgowi.

²⁰⁻²³ Yâhâ emelâk Yesuŋe lok ya ki heŋgeŋguop yan Parisaioŋe den yuwu hikuwi. Anitâŋe tihitnennŋe otbe sâmu Yesu hâŋgâŋgumu giop yakât “lohimbi âlâ me âlâŋe yawu sânomai yamâ kewilâyekmunŋe miti emetŋan ki yâhâm yaehen mannomai.” Yawu sâwi. Yawuhât âwâŋe mâmâŋaŋe kewilânelekŋetâ yaehen manmait sâmu kiŋgityetŋahât otmâ yuwu sâowot. “Netgât nannetŋe yu bulâŋanâk senŋe bok sâsâŋe yawuâk mem ga katbit ya naŋgait. Yawu gârâmâ topŋe girawuhât otmâ senŋe hâreakmu eksap ya ki naŋgait. Yamâ yâkŋe ŋaŋa tap mâne yâkât topŋe ekyongombâit. Gârâmâ ikŋe âikuŋetâ topŋe ekyongoâk.” Yawu sâowot.

²⁴ Yawu sâmutâ nanyetŋe yâhâpŋe yuwu sâmu âikuwi. “Anitâhât senŋan kinsat yakât otmâ den bulâŋanâk sârâ nâŋgâne. Nenâmâ Yesuhât topŋe naŋgain. Yâhâmâ lok bâleŋe. Gâŋe yâkât girawu naŋgat?”

²⁵ Yawu sâmu âikuŋetâ sâop. “Bâe, yeŋe lok bâleŋe yai yamâ ki naŋgan. Nâmâ senne bok sâmu manminiwan yamâ sâp yiwerene lok yaŋe senne lâwâlemu hâreakmu eksan yamâ naŋgan.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sâmu kunyeŋe kârikŋe otmâ sâwi. “Sârâ nâŋgâne. Gâ girawu otgihimu yan senge yu hâreahop?” Yawu sâwi.

²⁷ Sâŋetâ sâop. “Âo, nâmâ emelâk ekyongoan. Wongât yeŋe usut usulâk âi pâi tuhuneksaï? Yeŋe yâkât hon bawaŋgine sâmu âinohom tai me?” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu sârekuwi. “Wae, gâŋeâmâ yâkât den lâuon. Yâhâ nenŋeâmâ Mosehât girem den lâumain.

²⁹ Anŋoân Anitâŋe girem den Mose ekuop yamâ naŋgain. Yâhâ lok yuâmâ âlâhât sâtgât otmâ âi memap? Topŋe ki naŋgain.” Yawu sâwi.

³⁰ Sâŋetâ sâop. “Bâe, yai ya nâŋgâmunne nahat oap. Lok yaŋe sennan lâwâlemu hâreakmu ekban yamâ yeŋe girawuhât otmâ âlâhât sâtgât otnihiop yakât nâŋgâm pâpŋuai?”

³¹ Yawu gârâmâ nenâmâ yuwu naŋgain. Orotmeme bâleŋe otmâ manmaiŋe âi tuhune sâmu Anitâ ulitŋuŋetâ ki nâŋgâyiŋgimap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe ewe katmâ tem lâuwaŋgimaiŋe ulitŋuŋetâ âlepŋe nâŋgâyiŋgimap.

³² Yawu gârâmâ kândikum emelâk Anitâŋe lohimbi katyelekmu yapâek tetem gawiân kulem yuwu yakât pat âlâ ki nâŋgâman. Yakât otmâmâ yuwu naŋgan.

³³ Lok yuâmâ Anitâŋe ki hâŋgâŋgumu giop mâne ki heŋgemnohombâp.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâwi. “Bâe, Gâmâ mâmâhaŋe meŋgehopp yapâek manman bâleŋe manmâ gamat. Yakât gâŋe girawu otmâ den kâsikum ningiwe sâmu oat? Pilâm ânâmâ ari,” sâmu watŋetâ ba ariop.

Senŋe bok sâsâŋe heŋgeŋguopp yaŋe Yesuhâlen biwiŋe kalop.

³⁵ Watñetâ ariop yakât den pat Yesuñe nângâop. Lok ya mem tetem yuwu sâam ekuop. “Gâñe lok bulâñahâlen biwihanje kepeim mansat me bia?”

³⁶ Sâamu sâop. “Lok pato, gâ âlâhât yat? Yiwerenje tiripnohorâ ekmâ biwinanje yâkâlen kepeim manbehât nanñan.” Yawu sâop.

³⁷ Sâamu sâop. “Nâ ninahât yan.”

³⁸ Sâamu sâop. “Kutdâ, biwine gâhâlen katsan,” sâam mepaeop.

³⁹ Yawu sâam mepaemu yuwu sâop. “Nâ lohimbi topyenje ekmâ kâsipyongowehât gewan. Lok nombotñeâmâ “emelâk nângâmain” sâam mepaeakmai yamâ hâum pâpñunomai. Yâhâ nombotñanjeâmâ “ki nângâmain” sâamai yamâ sâamune nângâñetâ hañ sâyiñgiwuap.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâamu Parisaio yan kinbiñe nângâm yuwu sâam âikuwi. “Main, nenñe mepaeakmaingât hâum pâpñum ki nanñaingât yat me?”

⁴¹ Sâñetâ sâop. “Nâhât topne nângâm biwiyenje nâhâlen kepeimai mâne emelâk tosayenje biatyinñimbâp. Yâhâ yenñeâmâ “emelâk nângâm pesuk pilain” sâam biwiyenje nâhâlen ki kepeimai yakât otmâ tosayenje ya yawuâk tatmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

10

Yesuñe tihit otningimap.

¹ Yesuñe ikñan hâum yuwu sâam ekyongop. “Yuwu sâamune nângâñet. Lama amboyenñe peke tuhum lama ya kâlehen katyekmu kinmai. Yâhâ lok âlâ me âlâñe lama kombo mene sâam lama galemñe tirek topñan kinmap yakât otmâ peke betñehembâ mem pitik pilâm yâhâm kâlehen kionmâ kombo membuap.

² Yâhâ lama amboyenñe dâiyekmâ nak sândukñehen katyekmu kinñet sâam peke betñehembâ ki kionmap.

³ Yâkñeâmâ tirek tâñ tâñâk yakât galemñe ekumu nângâwanñimu kâlehen ba lama kutyenje ikñiâk ikñiâk yongomap.

⁴ Yongonmu ga peke hindâmu denñe nângâm amboyenje watmâ arimai.

⁵ Yâhâ lok ondopñe pup taka dâiyekmâ ariwe sâam yongonbuap yamâ enñat towatñe anño nângâm ki betñan watnomai.” Yawu sâop.

⁶ Yesuñe den yu ikñan hâum sâamu nângâñetâ ki keterahop.

⁷ Nângâñetâ ki keterahopgât yuwu sâop. “Nâmâ lama yenñat amboyenje bonñe.

⁸ Anñoân nâ hânân ki gewan yanâmâ lok komborâ nombotñanje Anitâhât lama taka dâiyekmâ âlâengen arine sâam yongonñetâ denyenje ki nângâyinñiwi.

⁹ Nâmâ tirek galemñe kinman. Lohimbi âlâ me âlâñe manman sânduhân manne sâam otmai yamâ nâhâlembâ gam ba peke kâlehen kinñetâ tihityenje otmune kilik milik mannomai.

¹⁰ Otmu lok komborâ yâhâmâ lohimbi mem bâleyekmâ itit kiom tuhuyinñimai. Yâhâ nâmâ manman kârikñe yinñimune yan manmâ yâhâñetgât gewan. Yawu.

¹¹ Otmu âlâkuâk ninahât sâwe. Nâmâ lama galemñe âlepñe mansan. Yakât otmâmâ lok bâleñe âlâ me âlâñe nâhât lama hilipyongone sâam takanomai yamâ in yawu sârereyekmune nohonomai.

¹²⁻¹³ Yâhâ lama amboyenñe nep lok meyekmu yâkât lama galemñongom yan hâmenahâlâk nângâmai. Yawu gârâmâ soso hulin âlâñe lama neyekbe sâam takawuap yamâ kinñityenñahât otmâ pilâyekmâ arinomai. Ariñetâ soso yanñe nombotñe neyekmu nombotñe tiok taok otmâ arim kinnomai. Yawu.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Anitâ orop biwinetñe hikuakmâ konohâk otmu nanñanñiait. Yakât dopñeâk nine lama orop biwinenñanñe kepeiakmâ konohâk otmu nanñanñiaian. Yakât otmâmâ nâñe tihityenje otmâ sârereyekmune nohonñetâ mumune yâkñe manman sânduhân mannomai.

16 Nohoŋetâ mumbom yakât kakŋan nine lama nombotŋe emelâk Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu wosapâ me wosapâ mansai, ya gurâ yongonmune denne nâŋgâm yeŋgâlen torokatmâ komot konohâk otŋetâ nâ ninak amboyeŋe otmâ yâhâwom.

17-18 Yâhâ tihityeŋe otmâ sârereyekmâ mumbomgât awoŋnaŋe hâŋgânnohomu gewan. Gem biwinetŋe konok oap yakât otmâ lauŋe lâum hewewenâk otmâ kaweyenŋan kinmune nohoŋetâ mumbom. Yakât otmâmâ awoŋne orop biwinetŋe kepeiakmâ konohâk otmait.

Otmu nine manmannahât topne nanŋanŋian yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe yeŋahât otmâ hilipnohonomaihât dop bia. Yawu gârâmâ hâmene ki kinbuap sâwangât nohoŋetâ mumbom. Yaŋak benŋe mumuŋambâ yahatbom yangât yawuâk otbom.” Yawu sâop.

19 Yesuŋe den yawu sâmu Parisaioŋe nâŋgâm hionakmâ nombotŋaŋe yuwu sâwi.

20 “Weke bâleŋaŋe mâŋgâemu biwi hâlim otmâ den yu yap. Yakât otmâ wongât ki kuwaŋgiai?”

21 Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâwi. “Weke bâleŋaŋe lok senyeŋe bok sâsâŋe heŋgemyongonomaihât dop ki tap. Yâkŋe den sâmu nâŋgâmunŋe sâtŋe otmap. Gârâmâ weke bâleŋaŋe lok mâŋgâeyekmu den ihilâk mahilâk sâmai yakât dop ki oap.” Yawu sâwi.

Parisaioŋe Yesu kâtŋak kune sâm otbi.

22 Otmu emelâk hâkulipnennŋaŋe yâhâpŋe opon kâmbukŋe mem miwirikum yaŋak hotom um Anitâ mepaewi yakât hombaŋ tâlâhuop. Otmu hombaŋ ya gelâk sâpŋan teteop.

23 Gârâmâ emelâk opon ya tuhuwi yan gelâk ningimap sâm selep bârârâhâk kâlep tuhuwi yakât kutŋeâmâ Solomongât selep yan Yesuŋe yâhâop.

24 Yan yâhâmu Parisaioŋe mem hawam mewam tuhum âi pâi tuhum yuwu sâm âikuwi. “Wongât topge kurihiakdâ nenŋe enŋat yâhâp oain? Anitâŋe hâŋgângumu gewuap sâminiwi ya gâ me? Me âlâhât mambotnom? Topge tâŋ tâŋâk eknongorâ nâŋgâne.” Yawu sâwi.

25 Sâŋetâ sâop. “Nâ yakât emelâk ekyongom gaman. Yamâ yeŋe nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmap. Yâhâ Awoŋnaŋe mâmâŋe otnihimu kulem topŋe topŋe memune ekŋetâ yan topne tetemap.

26 Yawu gârâmâ yenâmâ nâhât lama bulâŋe ki manmai. Nâhât lama bulâŋe manmai mâne kulem memune ekŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe nâhâlen katbâi.

27 Yawu gârâmâ nâhât lama bulâŋe ya yeŋgât topyeŋe nâŋgâm yongonmune betnan watnekmai.

28 Yawu otmai yamâ nâhât wâtŋan kinmâ manman kârikŋan mannomai. Yamâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe nâhâlembâ mem dâiyekŋetâ hiliwahonomaihât dop âlâ ki tap.

29-30 Yâhâ Awoŋne kunnennŋe pato tatmapŋe nâhât lama yaŋe nâ orowâk mannomgât pat kuyiŋgim wawaeyekmap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe yâkâlembâ mem dâiyekŋetâ hiliwahonomaihât dop gurâ ki tap. Yâhâ Awoŋ orop dopnetŋe konohâk oap.” Yawu sâop.

31 Yesuŋe yawu sâmu nâŋgâŋetâ bâlemu kâtŋe mem kune sâm otbi.

32 Kune sâm otŋetâ sâop. “Awoŋnaŋe âi sâm nihioŋ ya âiloŋgo mem gamune ekmai. Yakât otmâmâ wuân otmune bâleapgât kâtŋe mem nohone sâm oai?” Yawu sâop.

33 Sâmu sâwi. “Âi âiloŋgo mem gaman yat yakât bia. Gâŋe “Anitâ orop dopnetŋe konok oap,” sâmat yakât nâŋgâmunŋe bâlemu gohone sâm oain. Gâmâ lok bâleŋe.” Yawu sâwi.

34 Sâŋetâ sâop. “Bâe, Anitâŋe den sâop ya yeŋgât miti pepaen lok âlâŋe kulemguop ya yuwu tap. “Yenâmâ nâhât dowâk mansai.” Anitâŋe den yawu sâop ya kulemguop.

35 Yâhâ miti pepaen den hârok kulemguwi tap ya bulâŋe. Yawu gârâmâ Anitâŋe tâmbâlipyenŋe yeŋgât galemlipyenŋe âi sâm yinŋim yan “Yenâmâ nâhât dowâk mansai,” sâm ekyongop.

³⁶ Otmu yâk yengât sâop yawuâk nâhât sâm âi nihim hângânnohomu gewan. Yakât otmâ “Nâ Anitâhât nanje mansan,” yawu sâm ekyongomune ya nângâmâk tatmâ nâhâtje Anitâhât kawenjan kinbe sâm oap sâmai ya nângâmune ki ârândân oap. Anitâje emelâk yâk yengât sâop yawuâk nâhât sâop.

³⁷ Yâhâ nâje kulem topje topje mem gaman ya eknetâ Awoñnahât dop ki otmap otmuâmâ âlepje denne nângânetâ tâjât otbuap. Yawu gârâmâ kunyeje kârikje otmâ denne nângânetâ gemu betnihim mansai.

³⁸ Yakât otmâ kulem meman ya ekmâ nângâm Awoñ orop dopnetje konohâk oap yakât nângânetâ keterakyiñgiâk.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâmu nângânetâ bâlemu mem pâi emetjan katne sâm otjetâ hohetyenambâ gem ba ariop.

⁴⁰ Ari Yoran to nombotgen emelâk Yoaneje lohimbi mem toen katyekmu manbi yan ari manop.

⁴¹⁻⁴² Yan manmu lohimbi kiñgitje orowâkje arim ekmâ yâkâlen biwiyeñaje kepeim yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Yoaneje kulem âlâ ki miop. Yawu gârâmâ yâkje Yesuhât topje eknongop yamâ bulâñanâk sâop.” Yawu sâwi.

11

Lasaro bâleop.

¹⁻² Otmu sâp yakât kakjan lok âlâ, Betani kapi amboje mesek sâtjan kinop, kutje Lasaro sâm, touyâhâtje Maria yet Mata. Yâhâ mesek ki kuop yan Mariañeâmâ to kukje suk suk âlâ mem Yesuhât kâinjan moselemu gemu pirim somotjanje keren mewañgiop.

³ Yâhâ mesek sâtjan kinmâ pilâyelekebe sâm otmu touyâhâtjanje Yesuhât yuwu sâm den katmutâ ariop. “Lok pato, gâ nângâ. Bukuhe yamâ mesek sâtjan kinsap.” Yawu sâowot.

⁴ Den yawu katmutâ Yesuje nângâm matje yuwu sâm katmu âwureop. “Imiyetjanje ki pilânenekbuap. Mesek sâtjan kinsap yakât huhopje yamâ lohimbi dondâje Awoñne netgât nângânetâ yahatbuap.” Yawu sâop.

⁵ Yâhâ Yesuje Mata Maria, Lasaro yâk yengât tepje dondâ nângâop.

⁶ Yawu gârâmâ den pat ya nângâm hilâm kalimbu pesuk sâmu yanak nen hon bawalipje yuwu sâm eknongop.

⁷ “Yahatjetâ Yuraia hânân âwurem arine.”

⁸ Yawu sâmu nenje yuwu sâm ekuwin. “Lok pato, nengât papatolipnenñaje yâhâlenâk gâ gohone sâm otbi. Yakât yiwereñje âwurem arinom yamâ gohonomai yakâ.”

⁹ Yawu sâmunje Yesuje den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Anitâje emet hangât me omongât dop yawu katmu tetemap. Yawu gârâmâ hilâmân nenje mâtâp ekmâ kilik milik arim gamain. Yawu otmâ kâinenjan ki tej sâmap.

¹⁰ Yâhâ omongdâje ki ekmâ heñgenjum arim gamain. Yawu otmâ kâinenjan tej sâmap.

¹¹ Yiwereñeâmâ hilâmgât dop otmu mansain. Yakât otmâ bukunenje Lasaro in aman pâlâmje iap gârâmâ ari mândemune yahatbuap.” Yawu sâop.

¹²⁻¹³ Otmu Lasaro yamâ emelâk bâleop. Yâkje den kelangatmâ eknongomu nângâmunje ki keterakmu yuwu sâm ekuwin. “Kutdâ, yamâ aman in iapgât yahatbuap. Yakât otmâ ki arinehât nanñain.”

¹⁴ Yawu sâmunje Yesuje den tâj tâjâk yuwu sâm eknongop. “Lasarone emelâk bâleop. Gârâmâ orowâk tatbit mâne ki bâlembâp.

¹⁵ Emelâk bâleop. Gârâmâ kulem memune ekmâ topne nângâm heñgenjum biwiyeñaje nâhâlenâk kepeinomai. Yakât otmâ tepne herone oap. Bâin, yahatjetâ arine,” yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu bukunenje âlâ, kutje Toma sâm, kutje âlâmâ Boho boho, yuwu sâm eknongop. “Kutdânenñaje arinom nanñap. Yakât âlepje nen hârok arimunje nongonjetâ muneâyâ.” Yawu sâop.

Yesuŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.

17 Yawu sâmu yahatmâ Betani kapiân ariwin. Yâhâ “Lasaro ya emelâk bâlemu kurihiŋetâ hilâm imbât oap” yawu sâmu eknongowi.

18-19 Yâhâ Betani kapi yamâ Yerusalem kapi pato ya hâlânŋmâek tap yakât otmâ bukulipyenŋe dondânŋe kapi pilâm kahân takawi.

20 Yâhâ Mataŋe “Yesu mâtâwân takam tap,” sâŋetâ nânŋâm gariŋe pilâm penewaŋgiwe sâmu giop.

21 Gem ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Kutdâ gâ nen orowâk tatbin mâne iminetŋaŋe ki pilânenekbâp.

22 Yawu gârâmâ gâŋe wuân me wongât Anitâ ulitguwuat ya âlepŋe nânŋâhihiwuap.” Yawu sâmu ekuop.

23 Sâmu sâop. “Imihe âlepŋe mumuŋambâ yahatbuap.”

24 Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp patoen yahatbuap yamâ naŋgan.”

25 Sâmu sâop. “Manman amboŋe yamâ nâ. Otmu mumuŋambâ yahatmâ mannomai ya gurâ amboŋe nâek.

26 Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlânŋe biwiyenŋe nâhâlen katmâ manmainŋe munomai yakât kakŋan mumuŋambâ yahatmâ mannomai. Manmâ yâhâpŋe munomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu nânŋârâ bonŋe oap me bia?” Yawu sâop.

27 Sâmu sâop. “Kutdâ, yat yamâ nânŋâmune bonŋe oap. Otmu Anitânŋe tihitnenŋe olâk sâmu nanŋe hânŋâŋumu gewuap sâmain yamâ gâ ya naŋgan.” Yawu sâop.

Yesuŋe wenŋe nânŋâop.

28 Yawu sâmu âwurem ari gariŋe den halowâk ekuop. “Kutdânenŋe mâtâwân taka kinmâ gâhât yap.”

29-30 Yawu sâmu Marianŋe Yesu penewaŋgiwe sâmu yahatmâ sururuk sâmu ariop.

31 Yahatmâ arimu bukulipŋe kak takawi yaŋe “Marianŋe wenŋe nânŋâm sumânŋen ari isewe sâmu oap,” sâmu yahatmâ betŋan watbi.

32 Marianŋe sururuk sâmu ari Yesu penewaŋgim isem kinmâ yuwu sâmu ekuop. “Kutdâ, gâ nen orowâk tatbin mâne iminetŋaŋe ki pilânenekbâp,” Yawu sâop.

33 Yawu sâmu isemu bukulipŋe watbiŋe orowâk isewi. Isenŋetâ yekmâ Yesuŋe tepŋe nânŋâyinŋim yuwu sâmu âiyongop.

34 “Yâk wosapâ kurihiwi?”

Sâmu sâwi. “Pato, yuân ga ek,” sâwi.

35 Yawu sâŋetâ Yesuŋe yekmâ tepŋe nânŋâyinŋim isem kinop.

36 Yakât otmâ lohimbi kinbiŋe ekmâ yuwu sâwi. “Ekŋet. Nânŋân nânŋânŋe yâkâlen kepeim manmapgât yawu oap.” Yawu sâwi.

37 Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâwi. “Lok senŋe bok sâsâŋe ya emelâk senŋe lâwâlemu hâreakmu ehop. Yawu gârâmâ Lasaro heŋŋeŋguop mâne ki mumbâp. Ki heŋŋeŋguop yakât nânŋâmunŋe bâleap.” Yawu sâwi.

Yesuŋe Lasaro mumuŋambâ mem yahalop.

38 Yawu sâŋetâ Yesuŋe nânŋâmu ki ârândânŋ otmu sumânŋen ariop. Lasaro yamâ kârikin kâlehen katŋetâ tatmu kât pato âlânŋe mâtâpŋe maŋguwi.

39 Ya ekmâ “Kât ya hâpunŋetâ ariâk,” sâmu ekyongop.

Ekyongomu Mataŋe sâop. “Kutdâ, kurihimunŋe hilâm imbât pesuk yap. Yakât emelâk tâtuk sâmu korokŋe pilap.” Yawu sâop.

40 Sâmu sâop. “Yamâ nâhâlen biwihâŋe kepeim manbuat yanâmâ nânŋe Anitâhât wâtŋan kinmâ kulem membom ya ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap yakât emelâk ekgohowan.” Yawu sâop.

41 Yesuhât sâtgât otmâ kât pato ya hâpunŋetâ arimu yâkŋe himbimân pak sâmu ekmâ yuwu sâmu ulitguop. “Awonŋ, gâ ulitgohomune nânŋânihimat ya naŋgan.

⁴² Yawu gârâmâ lohimbi kinsai yuņe gurâ gâņe hâņgânnohorâ gewan ya ekmâ nâņgâņetâ bulâņe olâkgât senyenjan kinmâ ulitgohoan.”

⁴³ Yawu sâm purik pilâm Lasaro kunop. “Lasaro, yahatmâ ge.”

⁴⁴ Sâmuk sâm yahalop. Yâhâ kâņe bânje yamâ mem sâņgum kaok yaņe sâhâm kuratguwi. Otmu kun kundenņe ya gurâ sâņgumņak sâhâm kurihiwi. Yakât otmâ Yesuņe yuwu sâm ekyongop. “Sâņgum ya holaņmâ pilâņet.” Yawu sâop.

Kaipa otmu Parisaioņe Yesu mumbuap sâm den hikuwi.

(Mataio 26:1-5 Mareko 14:1-2 Luka 22:1-2)

⁴⁵ Yesuņe kulem miop yan lohimbi dondâņe kak taka kinbiņe ekmâ biwiyenje yâkâlen katbi.

⁴⁶ Yâhâ nombotņaneâmâ kulem miop yakât den pat Parisaio ekyongowi.

⁴⁷ Ekyongonjetâ yanak Parisaioņe hotom uminiwi ya yengât kunlipyene ari yuwu sâm ekyongowi. “Lok yuņe kulem topņe topņe memap yakât girawu otne?”

⁴⁸ Mâtâp ki maņguwanģinom yamâ lohimbi kerekņe yâkâlen torokatnomai. Yâkâlen torokatņetâ Roma kunlipnenņane nâņgâņetâ bâlemu tembe lâulipyenje hâņgânyongonjetâ taka nengât opon kâmbukņe kândonmâ itit kiom tuhuneneknomai.” Yawu sâwi.

⁴⁹ Yawu sâņetâ hotom uminiwi ya yengâlen gâtņe lok âlâ, kutņe Kaipa sâm, yamâ yambu yan hotom uwi ya yengât kunyenje pato manop. Yâkņeâmâ yahatmâ yuwu sâm ekyongop. “Yenâmâ nâņgâm hâum pâpgumai.

⁵⁰ Yakât otmâmâ yuwu sâm ekyongomune nâņgâņet. Nen Yura lohimbi kerekņe hiliwahomaingât lok yuņahâk muâk sânom.” Yawu sâop.

⁵¹ Yawu gârâmâ den sâop ya ikņahâk ki sâm teteop. Yâhâmâ yambu yakât hotom uwi ya yengât kunyenje manop. Yawuhât den ya sâop yakât bulâņe yamâ Yesuņe kawenenņan kinmu kuņetâ muop.

⁵² Yâhâ Yura nengâlâk ki muop. Lohimbi wosapâ me wosapâ mansaiņe Anitâhâlen biwiyenje katnomai kerek menduhunenekmu komot konohâk otnom. Otmâ emelâk manman kârikņahât pat kuningiop ya menomgât kawenenņan kinmu kuņetâ muop.

⁵³ Otmu Kaipaņe sâop yapâek topņe katmâ Yesu muâkgât den hikum mâtâpgât pâinmâ gawi.

⁵⁴ Yakât otmâ Yesuņe hoņ bawalipņe menenekmu Yuraia hân pilâm, kapi âlâ, kutņe Eparaim sâm ya lok ki manmai yakât horatņehen ariwin.

⁵⁵ Yakât kakņanâmâ nengât Tihit tihit hombanj tâlâhumu yan lohimbi dondâņe Anitâņe nâņgâyiņgimu ârândâņ olâkgât toen piriakne sâm Yerusalem kapi patoen yâhâwi.

⁵⁶⁻⁵⁷ Sâp yanâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyene otmu Parisaioņe lohimbi yuwu sâm ekyongowi. “Yesu takawuap otmâmâ lok âlâ me âlâņe ekmâ ga eknongomu nenņe pâi emetņan mem katnom,” sâwi. Yakât otmâmâ Yesu ekņetâ biatmu opon kâmbukņan yâhâm yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Yen girawu naņgai. Yesu hombanj yu kakņe ki mon ekbuap.” Yawu sâwi.

12

Mariane to kukņe âilonģo moselemu Yesu kâiņan ģiop.

(Mataio 26:6-13 Mareko 14:3-9)

¹ Yâhâ Yura lohimbiņe menduhuakmâ Yesuhât mambotņetâ bialop. Otmu yakât kakņan hilâm nombolân konok pesuk sâmuk Tihit tihit hombanj tetewuap ya utâpgumu Yesuņe menenekmu Eparaim kapi pilâm Betani kapiân ariwin. Yâhâ Betani kapi yamâ Yesuņe Lasaro mumuņambâ mem yahalop.

² Yan arimunņe kapi ambolipņe nombotņane Yesuhât heronje otmâ orowâk menduhuakmâ sot uņetâ newin. Nem tatmunņe Lasaronje Yesu hâlâņmâ talop. Otmâ Matanej sot um hâum ningimu newin.

³ Nem tatmunje gariñaje nak âlâ tone kukje suk suk, hâmeje yahat yahatje, moselemu Yesuhât kâinjan gemu somotje kâlep pato yañe mem gowasiñmâ kereñ mewañgiop. Otmu kukje yañe pindindiñ sâñ hâmenenñan yâhâop.

⁴ Kukje nâñgâm nengâlen gâtje âlâ, kutje Yurasi, Karioto kapi amboñe yamâ gâmâlâk Yesuhât betñehen kionbuap yañe sâop.

⁵ “Bâe. To kukje suk suk yu mem ari lok nombotje yingimunje yakât hâmeje, wan tausen kina yawuya ninginetâ lohimbi umburuk mansai kâsikum tânyongombâingât dop.” Yawu sâop.

⁶ Otmu yâhâmâ den yu sâop yuâmâ lok umburuk manbi ya tânyongonehât ki sâop. Yâhâmâ nengât tewetsenje katipje galem gum kinmâ yapâ kombo meningiminiop. Yakât otmâ ikrjahât nâñgâm sâop.

⁷⁻⁸ Yawu sâmu Yesuje yuwu sâñ ekuop. “Kâmbukje, ki sâñ guhuñmâ tatjet. Kulem miap yu ekmune ârândâñ oap. Yawu gârâmâ nâ getek nohoñetâ mumbom yan to torehenje tap yuñe mem yâhâpñe pirinekbuap. Yawu gârâmâ yu ki mem hâñgângum tewetsenje mem lohimbi umburuk tânyongomai. Yamâ wongât? Yâhâmâ yen orop sâñ kâlep manjetâ tânyongonomai.” Yawu sâop.

⁹ Otmu Yesuje Betani kapiân yâhâ talop yan lohimbi dondâñe nâñgâm ekne sâñ takawi. Otmu yakâlâk bia. Emelâk Yesuje Lasaro mumuñambâ mem yahalop ya nâñgâwihât ekne sâñ takawi.

¹⁰⁻¹¹ Taka Lasarone mumuñambâ yahalop yakât ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu biwiyenje Yesuhâlen katbi. Yakât otmâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyenaje nâñgâñetâ bâlemu den yuwu sâñ hikuwi. “Lohimbi kinñitje orowâkñe Yesuje Lasaro mumuñambâ mem yahalop ya nâñgâm yâkâlen torokatmaiñetâ yâhâp yâhâp yotgomunje mundomawot,” sâwi.

*Yesuje Yerusalem kapiân yâhâmu herone otbañgiwi.
(Mataio 21:1-11 Mareko 11:1-11 Luka 19:28-40)*

¹² Emet hañ sâmu nenje yahatmâ Betani kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâwin. Betani kapi pilâmunje lohimbi dondâñe Tihit tihit hombañ ekne sâñ Yerusalem kapiân taka tatbiñe Yesu kapiân takawuap ya nâñgâwi.

¹³ Ya nâñgâm kapi pilâm gem matuk yawuyaek yakât esenje hârem mâtâwân kinñetâ gamunje herone otbañgim sâwi. “Anitâñe Isirae nengât tihitnenje otbuat sâñ kunnenje katgekmâ âi sâñ gihim hâñgângohomu mat takat. Yakât otmâ Anitâ mepaeain,” sâñ herone otbi.

¹⁴ Herone otñetâ Yesuje dongi nanje âlâ mem kakñan yâhâ tatmâ kapiân yâhâop. Otmu yâhâop yakât emet inânñan poropete âlâñe den kulemguop ya yuwu tap.

¹⁵ “Yen Yerusalem kapi ambolipñe nâñgâñet. Yengât kutdâyeñe dongi nanje kakñan tatmâ yengâlen takamu ekmâ herone nâñgâwañginomai. Yakât otmâ âlâkuâk ki gorâyinñgiwuap.”

Den kulemguop ya yawu tap.

¹⁶ Otmu sâp yanâmâ hoñ bawalipñe nenje dongi ya dâim ge wañmunje kakñan tatmâ kapiân yâhâop. Kapiân yâhâop yan den yakât bulâñe teteop yakât hâum pâpñguwin. Yâhâ Yesuje himbimân âwurem yâhâop yakât kakñan yukât nâñgâmunje keterahop.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu emelâk Yesuje Lasaro mumuñambâ mem yahalop yakât lohimbi dondâñe ekbi. Otmu yâkñe bukulipyenje ki ekbi ya ekyongonjetâ nâñgâwihât Yesu ekne sâñ mâtâwân ge penewañgim herone otmâ orowâk kapiân yâhâwi.

¹⁹ Herone otbaññetâ Parisaio nombotñaje ekmâ nâñgâm bâlewañgim yuwu sâñ alahu gulahu otbi. “Bâe, nenje lohottje ot tatmunje lohimbi kinñitje orowâkñe Yesuhâlen torokatnomosai yukâ. Yakât otmâ girawu otmunje yan Yesu watmâ tai yu pilâñet?” Yawu sâwi.

Yesuŋe mumbuap yakât Pilip yet Anderea ekyotgop.

²⁰ Otmu sâp yanâmâ Girik kapi ambolipŋe nombotŋaŋe Anitâ mepaene sâm Yerusalem kapiân yâhâwi.

²¹ Kapiân yâhâ Yesu ekne sâm bukunenŋe âlâ, Pilip sâm, yamâ Besaita kapi yamâ Galilaia hânân tap yan gâtŋe, yâkâlen toho Yesuhât âikuwi.

²² Yesuhât âikuŋetâ Pilipŋe bukuŋe Anderea ekumu orowâk Yesuhâlen ari den ya ekuowot.

²³ Ekumutâ nâŋgâm matŋe yuwu sâm ekyotgop. “Bâiŋ, Anitâŋe nâ lok bulâŋe hâŋgânnohomu gewan. Nâhât topne tetemu nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomaihât sâpŋe tâlâhuap.

²⁴ Yakât den âlâen hâum sâmune nâŋgâmutâ keterahâk. Senŋo alikŋe ki mondotmâ hân kâlehen katmain yamâ kâmŋe ki gamu bonŋe ki otmap. Yâhâ senŋo alikŋe hân kâlehen katmunŋe tatmâ kâmŋe pururuk sâm yahatmâ esenŋe huhumap. Yawu otmâ suriŋe pilâm yaŋak bonŋe otmap. Yawu gârâmâ senŋo alikŋe konok yapâek bonŋe pato tetemap. Yakât dopŋeâk nohoŋetâ mumune hânân katnekŋetâ gemune yapâ gâtŋaŋe lohimbi dondâŋe manman bulâŋe mem tetenomai.

²⁵ Yakât yuwu sâmune nâŋgâyet. Lohimbi âlâ me âlâŋe yeŋe manmanyenahâlâk mem mete tuhum mannomai yamâ hâmbâi hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe manmanyenahât ki mem mete tuhum nâhâlâk biwiyenŋe katmâ mannomai yaŋeâmâ manman kârikŋan mannomai.

²⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhâlen torokatmâ hoŋ banihinomai yaŋeâmâ tem lâunihim mannomai. Yawu manŋetâ Awonŋaŋe meyekmâ nâhâlen torokatyekmu biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ orowâk manbisâin.

²⁷ Yawu gârâmâ sâp yiwerenŋe yu biwine umatŋe oap. Biwine umatŋe otmu yakât girawu sâwom. Yuwu mon sâwom? Awonŋ, umatŋe bâleŋe yu kaknan yâhâmapgât nâŋgânihirâ pilâm ariwehât naŋgan. Yamâ benŋe yawu bia. Umatŋe yu kaknan yâhâmu sâtŋum mumbehât hâŋgânnohorâ gewan.

²⁸ Yakât otmâ sârâ umatŋe yu me ya kaknan yâhâwuap yu ekmâ lohimbi dondâŋe mepaheknŋetgât naŋgan.” Yawu sâop.

Yawu sâmu himbimâmbâ âwâŋaŋe yuwu sâop. “Emelâk kulem topŋe topŋe mem garâ ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaenekmâ gamai. Yawu gârâmâ âlâkuâk kulem mendâ ya ekmâ mepaeneknomai.” Yawu sâop.

²⁹ Yawu sâmu lohimbi yan kinbiŋe denŋe nâŋgâm sâwi. “Âo, himbim ŋunŋuruŋ sâmu naŋgain.” Yâhâ nombotŋaŋe sâwi. “Bia, aŋelo âlâŋe den ekumu ombenŋe munŋaŋe ŋawaŋ ŋawaŋ sâm arimu naŋgain,” yawu sâwi.

³⁰ Yawu sâŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. Anitâŋe den yiwerenŋe eknohomu naŋgai yuâmâ biwine houŋ sâmapgât ki yap. Yeŋe nâhât nâŋgâniŋetâ keterahâkgât yap.

³¹ Sâp yiwerenŋe yupâek Anitâŋe lohimbi yeŋgât biwiyenŋe ekmâ mem kiwiliyekmâ sâm hâreyiŋgiwuap. Yâhâ lohimbi bâleŋe yeŋgât amboyenŋe, kutŋe Satan sâm, ya mem ge katmune yâkât wâtŋe pesuk sâwuap.

³² Yakât topŋeâmâ yuwu. Nâ howanân nohom kânâŋgânekŋetâ kinbom. Yawu otbom yan lohimbi kerek dâiyekmune nâhâlen torokatnomaihât naŋgan.” Yawu sâop.

³³ Mem âlâlâ tuhuŋetâ mumbuap yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterakiŋgiâkgât Yesuŋe yawu sâm ekyongop.

³⁴ Yawu sâm ekyongomu lohimbi yan kinbiŋe nâŋgâŋetâ ki ârândânŋ otmu yuwu sâm âikuwi. “Bâiŋ, yat yawu bia. Mosenŋe den âlâ kulemguop ya yuwu tap. Anitâŋe hâŋgâŋgumu gewuap yamâ manman kârikŋan manmâ yâhâwuap. Yawu gârâmâ gâŋeâmâ yuwu sâmat. “Anitâŋe lok bulâŋe hâŋgânnohomu gewan,” ya sâmat. Yamâ girawuhât otmâ “Howanân nohom kânâŋgâneknomai” yat. Yakât otmâ Anitâŋe lok bulâŋe hâŋgâŋgumu gewuap yakât topŋe yamâ nâŋgâm hilipgumat. Yakât otmâ lok âlâhât yat?” Yawu sâwi.

³⁵⁻³⁶ Sânetâ sâop. “Sâp yiwerenje yuâmâ sâmunne lajinjanje biwiyenjan pilâmu han sâyinjimap. Yawu gârâmâ lajinje bok sâmu omonj bâlenje sahakmapgât yene lajinjahât ambonjahâlen biwiyenje kepeim lajinjanâk mannomai. Yâhâ sâp ki kâlep otmâek lajinje bok sâmu yan omonj sahakbuap. Yawu otmu omonjan mannomaije bam gane sâm mâtâp ki ekmâ awawi guwawi otmâ ari hiliwahonomai.” Yawu sâop. Yesunje den sâm tinj pilâm pilâyekmâ ge misiņgurahop.

Lohimbi kinjitne orowâkne biwiyenje Yesuhâlen ki katbi.

³⁷ Yesunje hânân manop yan kulem topne topne memu Yura lohimbiye yakât topne eknetâ ki keterakmu yanak yâkâlen biwiyenje ki katbi.

³⁸ Yâkâlen biwiyenje ki katbi yakât emet inânjan poropete âlâ, kutne Yesaia sâm, kulemguop yakât bulâne teteop.

“Kutdâ, gâhât den pat âlepne ekyongomunne kapi ambolipnane nângânetâ ki bonne otmap. Otmu gâne mâmâne otningirâ kulem topne topne memunne eknetâ ki keterakmap. Yakât otmâ gâhâlen biwiyenjanemâ ki kepeimai.” Yawu kulemguop.

³⁹ Anitâhâlen biwiyenjanje ki kepeiwi yakât topne teteâkgât Yesaianje den âlâ kulemguop ya yuwu tap.

⁴⁰ “Lohimbi nombotnane Anitâhât hâkân otmâ nângâm kâkâsuk mansai. Yakât otmâ biwiyenje alitmâ hiliwahonetgât yâkne nângân nângânyenje mem gulip tuhuyinjimu ki nângânetâ hâumap. Otmu senyenje mem kâtâpgumu ki eknetâ keterakmap.” Yawu kulemguop.

⁴¹ Yâhâ Yesu âwânane âi sâm wanop ya tuhum tinj pilâm mumunambâ yahatmu eknetâ âlâ kândâkdâ otbuap ya Yesaianje emet inânjan ekmâ nângâm kulemguop.

Miti emetnahât galem nombotnane biwiyenje Yesuhâlen katbi.

⁴²⁻⁴³ Yawu gârâmâ Yura nengât miti emetnahât galem nombotnaneemâ biwiyenje Yesuhâlen katbi. Yawu gârâmâ bukulipyenane nângâyinjinetâ yahalâkgât lohottanâk manbi. Yawu manbi yakât Anitâne nângâmu ârândân oap me bia yakât ki nângâwi. Yawu nângâm Parisaionje nângâm bâleyinjim miti emetnambâ kewilâyeknetâ yaehen manmaihât Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi yakât ki sâwi.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yesunje torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâne nâhâlen biwiyenje kepeimai yamâ biwiyenje nâhâlen kepeiain sâm awonje hângânnohomu gewan yâkâlen kepeimai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne nâhâlak nângâmai yamâ nângânihiain sâm awonje hângânnohomu gewan yâk nângâwanjimai.

⁴⁶ Yâhâ balam sem lajinje pilâmu lohimbiye ekmâ hengenjumai yakât dopneâk nâne hohetyenjan ge manmune nâhât manmannahât lajinjanje biwiyenjan pilâmu han sâyinjimap. Yawu otmâ lohimbi âlâ me âlâne omonjan torokatmâ manmaihât biwiyenje nâhâlen kepeim mannetâ han sâyinjigâkgât gewan.

⁴⁷ Nâne lohimbi den âiân katyekmâ matne yingiwehât ki gewan. Nâmâ sârereyekmâ manman kârikjan mem torokatyekbe sâm gewan. Yakât otmâ lohimbi nombotnane nâhât den nângânetâ gemu bet pilâm manmai yamâ den âiân ki katyekmâ matne yingiwom yakât topne yuwu.

⁴⁸ Den ekyongomune nângânetâ gemu bet pilâmai den yunahâk sâp patoen topyene mem tetemu Anitâne matne yingiwuap.

⁴⁹ Nâne den ekyongom gaman yuâmâ nine engatneâk ki ekyongoman. Awonjanje den yu ekyongowuat sâm hângânnohomu gewan.

⁵⁰ Yakât topne yuwu tap. Awonnahât den ekyongom gaman yu lâum mannomai yanâmâ manman kârikjan manmâ yâhânomai ya nângâmune bulâne otmap. Yakât otmâmâ awonjanje den yu ekyongowuat sâm nihiop. Yawuâk ekyongoman.” Yesunje yawu sâop.

13

Yesuñe honj bawalipñe yengât kâiyenñe piriop.

¹ Emet omoñ otmu hañ sâwuap yan Tihit tihit hombañ tetemu Yesuñe pilânenekmâ âwâñahâlen âwurem yâhâwuap yakât nâñgâop. Yakât otmâ nen wawaenenekmâ manmâ gaop yawuâk torokatmâ manbuap yakât nâñgâmunñe keterahâkgât menenekmu emet âlâen menduhuakmâ sot um newin.

² Otmu bukunenñe âlâ orowâk um nem tatbin yamâ Simon nanñe, kutñe Yurasi sâm, Karioto yan gâtñe. Yamâ Satanñe emelâk yâkât biwiñan kionñmu Yesu betñehen kionñbuap yakât biwiñe kalop.

³ Yawu gârâmâ Yesu âwâñañe wâtñe wañmâ hâñgângumu ge wuân me wuân otbuapgât dop tatbañgiop yakât nâñgâop. Yawu gârâmâ umatñe tetewañgimu yakât kakñan âwâñahâlen âwurem yâhâwuap yakât gurâ nâñgâm manmanñe ki alilop.

⁴ Yawu otmâ nenñe bukulipnenñe yengât nâñgâm honj bayinginehât Yesuñe nem tatbin yapâ uk sâm yahatmâ sâñgum kâlep mânunjahop ya tuhumi pilâm kereñ âlâ mem pâñan kepeiop.

⁵ Yawu otmâ yahatmâ to mem kondoân gâiop. To gâim katmâ nen honj bawalipñe konok konok kâinenñe piringiopi. Pirimâmâ kereñ meningiopi.

⁶ Yawu otmâ, Simon Petoro yâkât kâiñe piriwañgiwe sâm otmu yakât Petoroñe nâñgâmu umatñe otmu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, girawuhât otmâ kâine piriwe sâm oat? Pilâhât nanñan.”

⁷ Sâmu sâop. “Wongât kâihe pirihihian yakât ki nanñat. Hâmbâi mâne gâmâ topñe nâñgârâ keterakbuap.”

⁸ Sâmu sâop. “Gâmâ kâine ki piri. Kâmbukñe, pilâ.”

Sâmu sâop. “Nâñe kâihe ki piriwom yamâ gâ nâ pilânek mâ gikiâk manbuatgât nanñan.”

⁹ Sâmu sâop. “Bâiñ, âlepñe gâñe pirinekbe sâm oat gârâmâ kâine konohâk ki piriwuat. Gâñe bâte otmu senne hâmene ya orowâk pirinekbuatgât nanñan.”

¹⁰ Sâmu sâop. “Yen kerekñe omoñânâk piriaksaihât salehâk tai. Yawu gârâmâ mâtâp tâlim takai yakât otmâmâ kâiyenñe konok piriñan. Yawu gârâmâ yen tai yu osetyenñan gâtñe âlâmâ salehâk ki mansap.” Yawu sâop.

¹¹ Yurasiñe ikñe betñehen kionñbuap yakât nâñgâm sâop.

¹² Otmu kâiyenñe ya kerehâk pirim pesuk pilâm sâñgumñe holañmâ kalop ya yâhâpñe mem mânunjahop. Mânunjakmâ gewâkñan ge tatmâ yuwu sâm eknongop. “Yiwerenñe kâiyenñe piriyeksan yukât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâñgâñet.

¹³ Yeñeâmâ “Patonenñe” me “Kutdânenñe” sâm nohonmai. Nâñe yengât kunyenñe manman yakât nohonmai ya nâñgâmunne ârândâñ oap.

¹⁴⁻¹⁵ Yawu gârâmâ nâñe kunyenñe oan yakât otmâmâ yeñe honj bawañgiakmâ mannomaihât dop kum kâiyenñe piriñan. Yakât otmâ yengu towat tiripyongoan yuwuâk otmâ mannomai.

¹⁶ Yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Yeñe honj banihim mansai. Yakât otmâ kutdâlipne mannomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ nâñe honj hâñgânyongomune nâhât tem lâum mannomai. Yawu otñetâ amutyenñan manbomgât dop bia.

¹⁷ Yakât nâñgâm sâp yiwerenñe yu honj bayingian yakât dopñeâk honj bawañgiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâñe nâñgâmu ârândâñ otmu biwi heronñe mannomai.

Yesuñe ikñe betñehen Yurasiñe kionñbuap yakât sâop.

¹⁸ Nâmâ biwiyeñahât topñe nâñgâm tem lâunihim manñetgât meyekmunne mansain. Yawu gârâmâ kerek yengât ki yan. Miti pepaen den âlâ yuwu tap. “Bukune lau konok niait yañeâmâ mem purik pilânehop.” Den yawu tap yakât bonñe teteâkgât yen tai yu osetyenñan gâtñe âlâñe mem bâlenekbuap.

19 Nâje sâp yiwerenje yu den ekyongoan yukât bonje tetewe sâm oap. Tetemu ekmâ yan Anitâ orop dopnetje konohâk oap yakât topje ekmâ nângâm heñgenjunomai.

20 Yakât yuwu sâmune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâje buku otnihimai yañe nâ otnihaiin sâm yan awonje hângânohomu gewan yâk otbanjimai. Yawu gârâmâ nâje yawuâk hângânyongomune arinetâ buku otyinginomai. Yawu otyinginomai yañe yen otyingiaian sâm yan nâ otnihinomai” Yawu sâop.

Yurasije Yesu betnehen kionbuapgât sâop

(Mataio 26:20-25 Mareko 14:17-21 Luka 22:21-23)

21 Yesuje yawu sâm biwiñe umatje otmu yuwu sâop. “Bulâñanâk ekyongomune nângânet. Yen tai yu osetyenjan gâtje âlâje betnehen kionbuap.”

22 Den sâop yamâ âlâhât sâop ya ki nângâmunje teteop.

23-24 Yâhâ nâ otmu Yesu biwinetje hikuakmâ konohâk olopgât nâmâ yâk hâlâñmâ tatban. Yakât otmâmâ Petoroñe senñanak otmu ândâp katmune halowângen eknohom sâop. “Ya ekum ehâ. Yu âlâhât yap?” Yawu sâop.

25 Yawu sâm eknohomu nângâm nâje Yesu yuwu sâm âikuwan. “Bâe, gâ yat yamâ âlâhât yat? Ya sârâ nângâwe.”

26 Âikumune sâop. “Sot mem motokmâ wañmune nembuap yakât yan.” Yawu sâm sot mem motokmâ Yurasi wañmu miop.

27 Miop yanâk Satanje biwiñan kionop. Biwiñan kionmu yañak Yesuje nângâm yuwu sâm ekuop. “Gâ yiwerenje yu me ya otbehât nanjat. Ya âlepje otbuat.” Yawu sâop.

28 Yesuje Yurasi yawu sâm ekuop yakât topje bukulipñaje ki nângâwi.

29 Yâhâ Yurasije nengât tewetsenje galem gum manminiop. Yakât otmâ bukulipne nombotñaje yuwu nângâwi. “Yurasije tewetsenje mem ari sot puluhuâkgât Yesuje ekuap,” yawu nângâwi. Yâhâ nombotñajeâmâ “Yurasije tewetsenje sâlikum nombotje hârem lok umburuk mansai ya yingiaîkgât ekuap,” yawu nângâwi.

30 Yesuje sot mem motokmâ wañmu miop yanâk Yurasije yahatmâ pilânenekmâ ariop.

Biwinenñaje kepeiakmâ buku oranjim mannom.

31-32 Yurasi gem arimu Yesuje yuwu sâm eknongop. “Anitâje nâ lok bulâje hângânohomu gewan yakât topje lohimbi kerekje nângâm heñgenjunetgât kulem âlâ nâhâlen tetewuap. Tetemu lohimbi dondâje ekmâ nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomai. Yâhâ nâje Anitâhât tem lâumune kulem tetemu ekñetâ ewe membe otmu yañak Anitâ mepaenomai.

33 Bukulipne, emelâk Parisaio ekyongowan ya yawuâk ekyongomune nângânet. Sâp kâlep ki otmuâk pilâyekmâ ariwom. Yawu gârâmâ ariwom yan gurâ yeñe arinomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ pâinneknomai yamâ ki neknomai.

34 Yawuhât den âlâ yuwu ekyongomune lâum mannomai. Nâje biwinañe kepeiyekmâ mansan yakât dopñeâk yengu biwiyenñaje kepeiakmâ buku oranjim mannomai.

35 Yawu oranjim mannomai yanâmâ yeñe nâhât hoñ banihim mansai yakât yen yekmâ nângâyinjim heñgenjunomai.” Yawu sâop.

Petoroñe Yesu betguwuap yakât Yesuje sâop.

(Mataio 26:31-35 Mareko 14:27-31 Luka 22:31-34)

36 Yesuje yawu sâmu Petoroñe yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariuwat?”

Sâmu sâop. “Yen pilâyekmâ arimune watneknomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

37 Sâmu sâop. “Kutdâ, wongât gâ orop ki arinom yat? Yâhâ kasalipgane gohoñetâ mumbuat yamâ nâ orowâk notgonomaihât nanjan.”

38 Sâmu sâop. “Bukune, yuwu sâmune nângâ. Gâje nâ betnohom topne kurihiuwat. Betnohorâ kalimbuñe otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

14

Yesuñe himbimân kawenenñe heñgenñuwap yakât sâop.

¹ Yesuñe torokatmâ yuwu sâm eknongop. “Nâñe pilâyekmâ ariwom yakât ki nâñgâm ketet otnomai. Yeñe Anitâ tihit tihit amboñahâlen biwiyeñeñe kepeim manmai yakât dopñeâk nâhâlen gurâ biwiyeñeñe kepeim mannomai.

² Awoñe tatmap yan emet biwiñe dondâ tap. Yawu ki tap mâne, nâñe emelâk yakât sâm tetem ekyongombâm. Nâ in ki ariwom. Yeñgât kawe memune yan ari tatnomaihât ariwom.

³ Ari kaweyeñe heñgenñum yanâmâ âwurem taka meyekmune nâ orowâk ari mannom.

⁴ Yâhâ nâñe Anitâhât tem lâum âi sâm nihiop ya tuhum metem âwurem yâhâwomgât mâtâp ya emelâk ekyongowan.”

Yesuhâlen biwinenñeñe kepeinom otmuâmâ Anitâhâlen yâhânom.

⁵ Yawu sâmu bukunenñe âlâ, kutñe Toma sâm, yâkñe yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariwuat ya ki nañgain. Yakât otmâmâ nengu mâtâp girawu ya watmâ gâhâlen takanom?”

⁶ Sâmu sâop. “Nâ ninak Anitâhâlen arinomai yakât mâtâp oan. Otmu Bulâñe Amboñeâmâ nâ mansan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ Anitâhât den ekyongomune nâñgâñetâ bulâñe otmu nâhâlen torokatmâ mannomai yañe manman kârikñan mannomai.

⁷ Yeñe nâhât topne nâñgâm metewi mâne Awoñnahât topñe emelâk nâñgâmbâi. Yawu gârâmâ sâp yupâek nâ nekmâ nâñgânomai yamâ Awoñnahât topñe nâñgâm heñgenñunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu Pilipñe sâop. “Kutdâ, awoñnenñe tiripnongorâ eknehât nañgain. Ekmunñe biwinenñe huruñ sâwuap.”

⁹ Sâmu sâop. “Pilip, yenâmâ nâ orop sâp kâlep manmâ gain. Yakât otmâ girawuhât otmâ nâhât topne ki nañgat? Anitâ orop dopnetñe konohâk oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe nâhât topne nañgap yamâ Awoñnahât topñe gurâ nañgap. Topnetñe yawu tapgât wongât “awoñnenñe tiripnongorâ ekne” sâm eknohoat?

¹⁰ Nâmâ Awoñ orop biwi nâñgân nâñgâñetñe hikuakmâ dop konohâk otmu tatmait yakât topñe nañgat.” Yawu sâm ekum yuwu sâm eknongop. “Nâñe den ekyongoman yuâmâ nine engatneâk me ninahâlâk otmâ ki sâman. Awoñ orop biwi nâñgân nâñgâñetñe konohâk otmâ tatmait. Yakât otmâ yâkñe mâmâñe otnihimu yâkât wâtñan kinmâ kulem topñe topñe mem gaman.

¹¹ Yawu gârâmâ Awoñ orop biwi nâñgân nâñgâñetñe hikuakmâ konohâk tatmait ya nâñgâñetâ bulâñe olâkgât nañgan. Ya nâñgâñetâ ki bulâñe otbuap otmuâmâ kulem topñe topñe mem gamune ekmai yakât nâñgânomai yanâmâ netgât nâñgâñetâ bulâñe otbuapgât nañgan.

¹² Bulâñanâk ekyongomune nâñgâñet. Awoñnañe mâmâñe otnihimu yâkât wâtñan kinmâ âi memune bulâñe tetemap. Yakât otmâ Awoñnahâlen âwurem yâhâwom yanâmâ âi bulâñe pato tetemu eknomai. Dop yawuâk lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyeñeñe kepeim manñetâ mâmâñe otyiñgiwom. Yawu otyiñgimune nâhât wâtñan kinmâ âi meñetâ bulâñe tetewuap.

¹³ Awoñnahâlen arimune yan yeñe biwiyeñeñe nâhâlen kepeim yu me yakât ulitnohomai yamâ âlepñe nâñgâyîñgiwom. Nâñgâyîñgimune bulâñe tetemu lohimbiñe ekmâ Awoñne mepaenomai.

¹⁴ Yakât yâhâpñe sâmune nâñgâm heñgenñuñet. Yeñe nâhâlen biwiyeñeñe kepeim yu me yakât ulitnohomai yamâ âlepñe nâñgâyîñgiwom.

Wâtgât mâmâñahât Heak gewuap yakât Yesuñe sâop.

¹⁵ Yeñe nâhâlen biwiyeñe kepeim mannomai yakât bonñe yamâ nâhât tem lâum mannomai.

¹⁶ Yawu manñetâ nâñe Awoñne ulitgumune yâkñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mâmâñe otyiñgimu yâkât wâtñan mannomai.

¹⁷ Yâhâ yeñe yâkât wâtñan mansai. Yakât otmâ yeñe yâkât topñe nañgai. Yâhâ hâmbâi yâkñe biwiyeñan ge mâmâñe otyiñgiwuap. Lohimbi biwiyeñe pâlâmñe otmâ belângen mansaiñe yâkât topñe ki nañgai. Yakât otmâmâ ya yeñgâlen ki ge mâmâñe otyiñgiwuap.

¹⁸ Nâ yiwerene pilâyekmâ ariwomani. Yâhâ yen mandu yawu otmâ manmaihât nâñe âwurem gewom.

¹⁹ Yâhâ pilâyekmâ yâhâwom yakât kakñan lohimbi biwiyeñe pâlâmñe otmâ belângen manmañe âlâkuâk ki neknomai. Yawu gârâmâ yenâmâ âlâkuâk neknomai. Otmu nâñe mumuñambâ yahatmâ manman kârikñan manmâ yâhâwom. Yakât otmâ yeñe gurâ mumuñambâ yahatmâ nâhâlen torokatñetâ orowâk manmâ yâhânom.

²⁰ Yâhâ mumuñambâ yahatbom yanâmâ nâ Awoñ orop biwi nâñgân nâñgânnetteñe hikuakmâ konohâk tatmait yakât topñe yeñe nâñgâm heñgeñgunomai. Otmu yen orop biwi nâñgân nâñgânnenñe hikuakmâ konohâk mansain ya gurâ nâñgâñetâ keterakbuap.

²¹ Lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyeñe kepeim manmai yamâ nâhât den nâñgâm tem lâunihimai. Otmu nâhâlen biwiyeñe kepeim mannomai yamâ Awoñne wawaeyekmâ tihityeñe otbuap. Otmu yeñe nâ orop konohâk otñetâ yanâmâ nâñe biwiyeñan gemune topne nâñgâm heñgeñgunomai.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu Yurasi Simon nanñe yâkât nambeneñe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, sârâ nâñgâwe. Biwinenñe gâ orop kepeiakmâ konohâk otmu yan biwinenñan gerâ topge nâñgâm heñgeñgunom. Yâhâ wongât otmâ lohimbi belângen mansai ya yeñgât biwiyeñan ki gerâ topge nâñgânomai?” Yawu sâop.

²³ Sâmu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwi nâñgân nâñgânyeneñe kepeim manmañe nâhât denne nâñgâm lâumai. Lohimbi yawuya Awoñne wawaeyekmâ tihityeñe otmu net orowâk manmâ yâhânomai.

²⁴ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâñe biwi nâñgân nâñgânyeneñe nâhâlen ki kepeim manmañe nâhât den ki lâumai. Yâhâ nâñe den kâsikum yingim gaman yuâmâ nine enñatneâk otmâ ki kâsikum yingiman. Awoñne sâmu nihiop ya kâsikum yingiman.

²⁵ Yâhâ sâp yiwerene yu pilâyekmâ yâhâwom yakât topñambâek ekyongoan.

²⁶ Yawu gârâmâ pilâyekmâ yâhâwom yakât kakñan Awoñne ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge nâhât âi torokatmâ tâtâem mâmâñe otyiñgimu nâñe den kâsikum yingiminiwan ya bunewâk nâñgâñetâ keterak yingiwuap.

²⁷ Nâ pilâyekmâ yâhâwomani. Biwiyeñe itoñ galan otmapgât biwi sânduhân katyeksan. Otmu lohimbi belângen manmañe yen biwi sânduhân katyekne sâmu otnomai yamâ imbiâk otnomai. Yâkñe otnomai yawu ki otbom. Nâñeâmâ yen orowâk manmâ biwi sânduhân katyekmune yanâk manmâ yâhânomai. Yakât nâñgâm ki gorâyingîâk.

²⁸ Emelâk yuwu sâmu ekyongoan. “Nâ pilâyekmâ yâhâwom. Hâmbâi mâne âwurem gewom.” Ya nañgai. Yâhâ yeñe nâhâlen biwiyeñe kepeim mansai mâne nâñe Awoñnahât sâtgât âi tuhum pesuk pilâm yâkâlen âwurem yâhâwom yakât nâñgâm herone nâñgâmbâi.

²⁹ Nâñe yiwerene den ekyongoan yukât bulâñe tetemu eknomai. Tetemu ekmâ yan topñe nâñgâm heñgeñgunomai.

³⁰ Yiwerene manman bâleñahât amboñe hoñ bawalipñe hângânyongomu taka moneknomai. Yakât otmâ nâñe yen orop den kâlep huhunomgât sâp bia. Yamâ benñe manman bâleñahât amboñe yakât amutgen ki mansan.

³¹ Yawu gârâmâ nâñe Awoñnahâlen biwinene kepeim yâkât amutgen manman ya lohimbi kerekñe nâñgâñetgât Awoñnahât tem lâuwangiman. Lâuwangim umatñe tetenihiwuap yu ki tetenihiâk sâmu ki ulitguwom. Yakât otmâmâ yahatñetâ arine.” Yawu sâop.

15

Yesuŋe wain tâkŋan hâum ikŋahât topŋe sâop.

¹ Yesu ikŋan hâum yuwu sâm ekyongop. “Nâ wain tâkŋe yan hâum ninahât topne sâm ekyongomune nâŋgâŋet. Nâmâ wain topŋe yawuya. Yâhâ yenâmâ wain kele awatŋe yawuya. Yâhâ Awoŋneâmâ wain kalam yakât amboŋe yawuya. Ikŋahâk wain bulâŋe kiŋgitŋe orowâk kinâkgât hârâtŋe kum heŋgeŋgumap.

² Yâhâ awatŋe âlâhât bonŋe ki kinmap yamâ Awoŋnaŋe hârem panmu hâlâlân sâmap. Yâhâ awatŋahât bonŋe kinmap yamâ bonŋe kiŋgitŋe orowâk kinâkgât hârâtŋe kum heŋgeŋgumap.

³ Yakât dopŋeâk nâŋe den kâsikum yingim gaman ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenâŋe nâhâlen torokatmai.

⁴ Nâhâlen torokatŋetâ biwinenŋe hikuakmâ konohâk otmu nâhât wâtŋan manmâ yâhânomai. Yakât torokatmâ hâum sâwe. Wain awatŋe pak sâm gewuap otmuâmâ yan bonŋe âlâ ki kinbuap. Yakât dopŋeâk yeŋe nâhâlembâ dâiakmâ mannomai yanâmâ bonŋe yeŋgâlen ki tetewuap.

⁵ Nâŋeâmâ wain topŋe yakât dop oan. Yâhâ yeŋeâmâ wain kele awatŋe yakât dop oai. Gârâmâ yeŋe nâhâlen torokatŋetâ orowâk mannom yamâ yeŋgâlen bonŋe âilonŋo tetewuap. Yâhâ yeŋe nâ pilâneknomai yamâ yeŋgâlen bonŋe âlâ ki tetewuap.

⁶ Yâhâ wain awatŋe âlâŋe bonŋe ki tetewuap yamâ hârem panmu hâlâlân sâwuap. Hâlâlân sâmu kâlâwân uŋetâ sewuap. Yakât dopŋeâk lohimbî âlâ me âlâŋe pilâneknomai yamâ Awoŋnaŋe panyekmu hem nâpumân ge kionŋetâ kâlâpŋe seyekbuap.

⁷ Yâhâ yeŋe nâhât den lâum manŋetâ biwinenŋe hikuakmâ konohâk otbuap yan yeŋe yu me yakât ulitnohonomai yamâ âlepŋe nâŋgâyiŋgiwom.

⁸ Yeŋe nâ orop manmâ tem lâunihinomai yanâmâ yakât bonŋe manman âilonŋo yeŋgâlen tetewuap. Yeŋgât manman tetemu lohimbî yeŋkâ nâhât hoŋ bawalipne sâm Awoŋne mepaenomai.

⁹ Yâhâ Awoŋnaŋe wawaenekmâ tihitne otmâ gap yakât dopŋeâk nâku yawuâk wawaeyekmâ tihityeŋe otmâ gan. Yakât otmâmâ ki betnohonomai hât naŋgan.

¹⁰ Nâŋe Awoŋnahât tem lâum manmune yaŋak yâkŋe biwiŋaŋe kepeinekâm gamap. Yakât dopŋeâk yeŋe nâhât tem lâum mannomai yanâmâ nâku yawuâk biwiŋaŋe kepeiyekâm yâhâwom.

¹¹ Yeŋe nâhât den nâŋgâm biwiyenâŋan katmâ heronŋe kakŋan manŋetgât nâŋe ninan hâum ekyongoan. Yakât otmâ tem lâunihim mannomai. Yanâmâ yeŋgât nâŋgâm nâku yawuâk biwi hero nâŋgâyiŋgiwom.

¹² Yâhâ den âlâ yuwu sâm ekyongomune lâum manŋetgât naŋgan. Nâ orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgiain yakât dopŋeâk yengu yawuâk biwiyenâŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgim mannomai.

¹³ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe buku âlâhât tep âlep nâŋgâwâŋim sârerenŋetâ yakât yongonŋetâ munomai yuŋe buku orotgât mâtâp âlâlâ kerek wangiap.

¹⁴ Otmu yeŋe nâhât tem lâum mannomai yamâ nâhât bukulpne yawu mannomai.

¹⁵ Yâhâ lok kunŋe âlâŋe ikŋe biwiŋan den tatmap ya hoŋ bawalipŋe ki ekyongomap. Yawu gârâmâ Awoŋnaŋe den eknohomap yamâ nâŋe kerehâk ekyongom gan. Yawu otman yakât nâŋgâm hoŋ bawalipne ki sâyiŋgiwom. Yamâ bukulpneâk sâmune ârândân otbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ yeŋe ki menekbi. Nâŋe yen meyekmâ âi sâm yingim hâŋgânyongomune arinomai. Ari lohimbî nâhât den pat âlepŋe ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu manman kârikŋan mannomai. Yakât otmâ yeŋe wuân me wongât nâŋgâm nâhât wâtŋan kinmâ Awoŋne ulitgunomai yamâ âlepŋe nâŋgâyiŋgiwuap.

¹⁷ Yakât den emelâk yan ya yâhâpŋe sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe biwiyenâŋe kepeiakmâ konohâk otmâ buku oraŋgim mannomai.

Lohimbi belângen manmainje Yesuhât komot yengât hâkâñ otmai.

¹⁸ Lohimbi belângen manmainje kasa otyinginomai yanâmâ ki pârâk pilânomai. Kândikum emelâk nâ kasa otnihiwi yawuâk yengât kasa otyinginomai.

¹⁹ Yâhâ orotmeme bâleje otmâ mansai ya yengâlen torokatmâ yawuâk otmai mâne buku otyingimbâi. Yawu gârâmâ yenâmâ emelâk nâje nine pat kuyingim meyekmune nâhâlen torokatbi. Yawu torokatbi yakât otmâ lohimbi yañe yengât hâkâñ otmâ mem ge katyekne sâm otmai.

²⁰ Nâje emelâk den yuwu ekyongowan ya biwiyenjan katmâ nângânomai. Lohimbiñe lok kunje otmu yakât hoñ bawalipñe yamâ kapam dop konohâk yongom hâhiwin yinginomai. Yawu gârâmâ nâ mem âlâlâ tuhunekmâ hâhiwin nihim mansai yakât dopñeak yen yawuâk mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ lohimbi nombotñe nâ buku otnihim denne nângâmai mâne yen gurâ yawuâk lohimbi nombotñe buku otyingim denyene nângâmbâi.

²¹ Lohimbi belângen mansaiñe Awoññe hângânnohomu gewan yâkât topñe ki nanjai. Topñe ki nanjai yakât otmâ yen gurâ kasa otyingim mem âlâlâ tuhuyeknomai.

²² Yawu gârâmâ nâje hânân yu ki ge Awoñnahât topñe ekyongowan mâne yâkñe betnihimbâi yakât tosa ki membâi. Yamâ tosa miai yakât âlâ me âlâhâlen gâitmâ tâwâyeknomaihât dop âlâ ki otbuap.

²³ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe nâhât hâkâñ otmâ betnihim manmai yañe nâ otnihaiin sâm Awoñne otbañgimai.

²⁴ Yakât torokatmâ sâwe. Nâje hohetyenjan manmâ kulem topñe topñe ki orotñe ya mewan mâne ki ekñetâ tâñât otmu tosa membâi. Yawu gârâmâ kulem meman ya ekmai yamâ Awoñnâit betnitgim mansai.

²⁵ Yawu gârâmâ yengât miti pepaen den âlâ tap yakât bonñe teteâkgât yawu oai. Den ya yuwu tap. “Lokñe imbiâk kasa otnihiai.” Den yawu tap.

²⁶ Nâmâ hâmbâi Awoñne ekumune ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu gewuap. Ge lohimbi biwiyenjan kionmu nâhât den pat âlepñe nângâñetâ bulâñe otbuap.

²⁷ Otmu yenâmâ nâ orowâk manmâ âi topñe katmâ gain yakât mem hewewen tuhuyekmu nâhât den pat âlepñe sâm hañ tuhunomai.”

16

¹ Yesuñe den âlâ yuwu sâm eknongop. “Lohimbi belângen manmainje mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yinginomai yanâmâ ekmâ ki pârâk pilâm betnihim biwiyene âlâhâlen katmaihât den yu ekyongoan.

² Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbiñe yengât hâkâñ otmâ miti emetñambâ kewilâyekñetâ ge yaehen mannomai. Yâhâ hâmbâi mâne belângen mannomai yañe Anitâhât sâtgât oain sâm yongonjetâ munomai.

³ Yamâ Awoñ orop netgât topnetñe ki nângâm hengenñum mem âlâlâ tuhuyeknomai.

⁴ Yâhâ emelâk yakât ki ekyongowan. Yawu gârâmâ pilâyekmâ ariwomani yakât emet inânñan den yu ekyongoan. Arimune yenjiâk tatñetâ mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ den ekyongoan yu nângâm mannomai.

Wâtgât mâmâñahât Heakgât nep

⁵ Nâmâ hângânnohomu gewan yâkâlen purik sâm âwurem yâhâwom. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe nâhât topñe girawuhât yâhâwuat sâm ki âinohomai.

⁶ Nâje katyekmâ yâhâwom sâmune nângâñetâ biwiyene umatñe oap.

⁷ Bukulipne, bulâñanâk sâmune nângâñet. Nâje ki pilâyekmâ âwurem yâhâwom mâneâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe ki ge mâmâñe otyingiwuap. Yawu gârâmâ pilâyekmâ âwurem yâhâwom yanâmâ hângângumune ge mâmâñe otyingim biwi sânduhân katyekbuap.

⁸⁻⁹ Gem yan lohimbiñe nâhâlen biwiyenjañe ki kepeim tosa otmai ya enñatyenjan gemu nângâñetâ keterakyingiwuap.

¹⁰ Otmu Anitâñe lohimbi yekmu ârândâñ olâkgât âi sâm nihiop ya tuhum tin pilâm katyekmâ âwurem yâhâwom yakât topñe gurâ nâñgâm heñgenñunomai.

¹¹ Otmu Anitâñe manman bâlenjahât amboñe sâm hârewañgim mem ge kalop yakât nâñgâñetâ keterakbuap. Yawu nâñgâm heñgenñum nâhâlen biwiyeñeñe kepeim mannomai.

¹² Nâñe sâp yiwerene den umatñe topñe topñe tap ya kâsikum yingimbâm. Yamâ yiwerene yakât topñe nâñgânomaihât dop bia.

¹³ Hâmbâi mâne Anitâñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge den bulâñe ekyongomu nâñgânomai. Yawu otmu yâkât topñe nâñgâm heñgenñunomai. Yâkñeâmâ ikñe engatñeâk ki watmâ ekyongowuap. Anitâhât den ya konohâk ekyongom mâmâñe otyingimu yu me ya tetewuap ya ekmâ topñe nâñgâm heñgenñunomai.

¹⁴ Yâhâ lohimbi nine pat mannomai ya yeñgât biwi nâñgân nâñgânyene mem kusânyingimu nâhât topne nâñgâñetâ keterakyingiwuap. Nâñgâñetâ keterakyingimu nâhât nâñgâñetâ yahatmu mepaeneknomai.

¹⁵ Otmu den bulâñe Awoñnahât nâñgân nâñgânñan tap ya eknohomap. Yawu eknohomu yanak nâku yawuâk Wâtgât mâmâñahât Heak ekumune topñe sâm tetem ekyongowuap.

Yesuhât hoñ bawalipñeñe engat hako sâp kâlep ki nâñgâwi.

¹⁶ Nâ yen orop sâp kâlep ki mannom. Pilâyekmâ yâhâwom. Manmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom.”

¹⁷ Yesuñe yawu sâm eknongomu nâñgâm pâpguwin. Nâñgâm pâpgum nenñahâk yuwu sâm alahu gulahu otbin. “Yamâ girawuhât yawu yap. “Nâ pilâyekmâ Awoñnahâlen yâhâmune ki neknomai.” Otmu “pilâyekbom ya kâlep ki otmuâk âwurem gemune neknomai.” yawu yap.

¹⁸ Yawu yap yamâ topñe girawuhât otmâ yap?” sâm yakât topñe pâpgum alahu gulahu otbin.

¹⁹ Yawu sâm alahu gulahu otmâ yakât Yesu âikune sâm otbin. Yawu nâñgâmunñe biwinenñe ekmâmâ yuwu sâm eknongop. “Nâñe pilâyekmâ yâhâwom gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom,” yawu ekyongomune nâñgâm biwi yâhâp otmâ topñahât âinohone sâm oai.

²⁰ Yakât yuwu sâm ekyongomune nâñgâñet. Nâñe pilâyekmâ ariwom yan nâhât isem engat hako nâñgânomai. Engat hako nâñgânomai yanâmâ lohimbi belângen mansainje kândâtyene kuwiknomai. Otmu yeñgât biwi nâñgân nâñgânyene umatñe otbuap yamâ sâp kâlep ki otbuap. Yakât kakñanâmâ âlâkuâk herone pato nâñgânomai.

²¹ Den yukât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Imbilipnenñeñe naom mene sâm hâliliakmâ tatmâ memai. Otmu naom ya kioñmu yan hâkyene sânduk sâmu herone pato nâñgâm yakât kakñan hâhiwin nâñgâmai ya nelâmyongomap.

²² Yakât dopñeâk nâñe pilâyekmâ arimune engat hako nâñgâñihinomai. Otmu sâp kâlep ki otmuâk âwurem gemune nekmâ tepyene sânduk sâmu herone pato nâñgânomai. Herone nâñgâñetâ lok âlâ me âlâñe yâhâpñe engat hakoân ki katyeknomai.

²³ Yâhâ sâp yan nine topne ki nâñgâm pâpgunomai. Yakât otmâ âi pâi ki tuhuneknomai. Den bulâñanâk sâmune nâñgâñet. Yeñe biwiyeñeñe nâhâlen kepeim wuân me wongât nâñgâm awoñne ulitgunomai yamâ âlepñe nâñgâyingiwuap.

²⁴ Yamâ emelâk âi topñe katbin yapâek yeñe wuân me wuângât awoñne ki ulitgum ganetâ yu oap. Yâhâ sâp yiwerene yupâek âlepñe nâhâlen biwiyeñeñe kepeim awoñne ulitgum manñetâ nâñgâyingimu herone kakñan manmâ yâhânomai.

²⁵ Nâñe yu me yakât den âlâen hâum ekyongoman. Gâmâlâhâmâ awoñnahât topñe ya nâñgâñetâ keterakbuapgât tâñ tâñâk ekyongowom.

²⁶ Sâp yanâmâ nâhâlen biwiyeñeñe kepeim awoñne tâñ tâñâk ulitgunomai. Yakât otmâmâ nâñe yeñgât kaweyenñan kinmâ hilâm ârândâñ ki ulitguwom.

²⁷ Nâmâ âi topņe ki katmâek awoņne orop embânâmbâek tatmâ gam yanak pilâm hânân yuân gewan ya nângâņetâ bulâņe otmu biwiyeņe nâhâlen kepeim mansai. Yawu mansai yakât Awoņne wawaeyekmâ tihityeņe otmap.

²⁸ Bulânâk nâ Awoņnahâlembâ gewan. Yakât otmâ âi tuhum pesuk pilâm âwurem yâhâwe sâam oan.” Yawu sâop.

²⁹ Yesuņe yawu sâamu yuwu sâam ekuwin. “Yiwereņeâk eksain. Gâņe den tâņ tâņâk eknongorâ yakât topņe tetemu nângâmunņe âlepņe oap.

³⁰ Gâņe biwinenņe kerek ekmâ nângâmat. Yawu gârâmâ biwinenņan tap yakât ki hâum pâpgumat. Yakât otmâ Anitâņe hângângohomu ge mansat yakât nângâmunņe bulâņe oap.” Yawu sâwin.

³¹ Sâmunņe sâop. “Âlepņe nâhât topne yiwereņe nângâm biwiyeņe nâhâlen tiņâk kepeim mansai.

³² Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk kiņgityeņahât otmâ pilânekmâ tiok taok otmâ âlâhu kapiņan kapiņan arinomai. Ariņetâ nâmâ niniâk ki tatbom. Awoņne orowâk tatdom.

³³ Yawu gârâmâ yuwu sâamune nângâņet. Yeņe nâhâlen torokatņetâ biwi nângân nângânnenņe kepeiakmâ konohâk otmu biwi sânduhân mannomaihât den yu ekyongoan. Yeņe yawu manņetâ lohimbi belângen manmaiņe mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ ki lohotņe otnomai. Yamâ nâņe emelâk manman bâleņahât amboņe mem ge katmâ kunyeņe pato mansan ya nângâm mannomai.”

17

Yesuņe hoņ bawalipņe yeņgât nângâm Anitâ ulitguop.

¹ Yesuņe den yawu sâam eknongom senņe pak sâam himbimân ekmâ âwâņe yuwu sâam ekuop. “Awoņ, lohimbiņe nekņetâ yahatmu mepaeneknomaihât sâp tâlâhuap. Yawu gârâmâ gâņe mâmâņe otnihirâ tem lâuhihim mansan. Yakât otmâ lohimbi kerek wawaeyekmâ tihityeņe otbe sâam oat yakât bulâņe ekmâ mepaehekmâ mannomai.

² Emelâk “Lohimbi kerek yeņgât kunyeņe otmâ manbuat” sâam âi nihion. Yakât otmâ emelâk lohimbi yeņgât manman kârikņahât pat kuyiņgion yamâ biwiyeņe mem hewewen tuhurâ nâhâlen torokatnomai yamâ yakât bulâņe yiņgiwom.

³ Yâhâ manman kârikņahât topņe yuwu. Gâ konok Anitâ bulâņe tatmâ gamat. Otmu gâņe tihityeņe otbe sâam nâ hângânnohorâ gewan. Ya lohimbiņe nângâņetâ bulâņe otmu netgâlen biwiyeņe kepeim mannomai yamâ manman kârikņe yiņgimune menomai.

⁴ Gâņe âi sâam nihim hângânnohorâ gewan ya tuhum pesuk pilâwom yanâmâ lohimbi kiņgitņe orowâkņe ekmâ mepaeheknomai.

⁵ Awoņ, embânân hân himbim ki kândikyotgon yan biwinetņe konohâk otmâ orowâk tatmâ gawit. Yawu gârâmâ himbim pilâm hân yuân ge mansan. Yakât otmâ sâp yiwereņe yuâmâ gâhâlen âwurem gamune emelâk orowâk tatmâ gawit yawuâk orowâk tatmâ yâhârom.

⁶ Awoņ, angoân lok kâiân konok yu lok bâleņe yeņgâlembâ meyehon. Meyekdâ nâhâlen torokatņetâ gâhât topge sâam tetem ekyongoman. Ekyongom gamune yan nâhât tem lâum manmai.

⁷⁻⁸ Gâņe den eknohon yamâ kerehâk sâam tetem ekyongomune nângâņetâ bulâņe otmap. Otmu gâņe hângânnohorâ gewan ya gurâ yawuâk nângâņetâ bulâņe otmap.

⁹⁻¹⁰ Yawu nângâm nâhât âi torokatmâ tuhum tiņ pilâm net orop mannomgât mâmâņe otyiņgihât nanğan. Mâmâņe otyiņgirâ nâhât wâtnan kinmâ den pat âlepņe ekyongonņetâ lohimbi kiņgitņe orowâkņe nângâm mepaenekmâ mannomai. Yawu otmâ ya yeņgât nângâm ekgohoan. Yâhâ lohimbi belângen manmai ya yeņgât ki ekgohoan.

¹¹ O, Anitâ Awoņne. Topge ikņiâk tap. Tat tatge âlâ kândâkdâ tatmâ gaonņak tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâwuat. Yiwereņeâmâ hoņ bawalipne pilâyekmâ gâhâlen âwurem gawom. Yawu gârâmâ nâhât hoņ bawalipne yuņe yuân torokatmâ lok bâleņe yeņgât

hohetyenjan mannomai yamâ gâne mâmâne otyingim tihityene otbuat. Mâmâne otyingirâ netne biwinetnane konohâk otmap yakât dopneâk lok yuñe biwi konok otmâ mannomai.

12 Yawu gârâmâ hoñ bawalipne yu orowâk manmâ gain yuñe pilânekmâ ari hiliwahomaihât mâmâne otyingim gaman. Yâhâ gâne mâmâne otnihimat yawuâk mâmâne otyingiman. Otmu miti pepaen den âlâ tap yakât bulâne teteâkgât bukuyene âlâ ose-tyenjan gâtne âlâne pilânenekmâ arap. Yâhâmâ hem nâpumân ge hiliwahowuapgât pat mansap.

13 Yâhâ nâ gâhâlen gawoman. Yakât otmâ âi sâam nihion ya memune herone nângânihimat yakât dopneâk hoñ bawalipnane nâhât âi torokatmâ tuhunomai yan herone nângâyingiwom. Yakât topne nângâm herone kakñan mannomaihât nâne senyenjan kinmâ den ekgohoan yu nanjai.

14 Yâhâ emelâk nâmâ himbimâmbâ ge gâhât den kâsikum yingimune nângânetâ bulâne otmu orotmemeyene bâlene bet pilâm nâhâlen torokatmâ himbimgât pat oai. Yakât otmâ lok bâlenane ya yengât nângâm hâkân otmai.

15-16 Yâhâ nâhâlen torokatmâ himbimgât pat mansai. Yakât otmâ gâne mem dâiyekdâ pilâm gâhâlen yâhânetgât ki nanjan. Yawu gârâmâ Bâlenahât Amboñane mem hilipyongomapgât mâmâne otyingihât nanjan.

17 Mâmâne otyingirâ orotmeme bâlenambâ keterakmâ gâhât den bulâne lâum manmâ yâhânomai.

18-19 Gâne angoânâk âi sâam nihim hângânnohorâ ge tem lâuhimim gâhât den pat âlepne ekyongom gan. Yakât dopneâk nâku âi sâam yingim hângânyongomune ari lohimbi den pat âlepne yakât ekyongonomai.

Yesuñe ikñe komolipne nengât nângâm Anitâ ulitguop.

20 Awon, sâp yiwerene yuâmâ nâhâlen torokatmâ mansai ya yengâlâk ki sâam ulitgohoan. Hâmbâi lohimbi dondâne nâhât den pat âlepne nângânetâ bulâne otmu biwiyeñe nâhâlen katnomai ya yengât ulitgohomune nângâ.

21 Awon, gâ orop biwi nângân nângânnetnane kepeiakmâ konohâk oait. Yakât dopneâk lohimbi yane netgâlen biwiyeñane kepeim konohâk otmâ mannomaihât nanjan. Yâhâ biwi konohâk otmâ mannomai yanâmâ lohimbi belângen mansaiñe manmanyene ekmâ yuwu nângânomai. “Anitâne Yesu hângângumu ge mâmâne otyingimu yanjak biwi konok otmâ buku orangimai.”

22-23 Otmu gâne hângânnohom mâmâne otnihirâ ge hohetyenjan manmune biwinetne konohâk otmait yakât topne nângâm heñgenjua. Yakât dopneâk nâne hângânyongom mâmâne otyingimune nâ orop biwiyeñe konohâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yanâmâ lohimbi hânñan kulemñan mansaiñe gâne wawaenekmat yawuâk wawaeyekmâ tihityene otbe sâam nâ hângânnohorâ gewan yakât topne nângâm heñgenjunomaihât ulitgohoan.

24 Awon, lohimbiñe biwiyeñe nâhâlen katmai yamâ nâ orowâk himbimân tatnom yakât emelâk pat kuyingion. Otmu gâne embânân hân himbim ki kândikyotgon yan biwiñane kepeinekmâ gâ orowâk himbimân tatbisât yakât sâam nihion. Yakât otmâ pat kuyingion yakât bulâne tetemu himbimân net orowâk tatmâ mepaeneleknomaihât ulitgohoan.

25-26 Awon, lohimbi belângen mansaiñe gâhât topge ki nanjai. Yawu gârâmâ nâñeâmâ gâhât topge nângâm lok yuñe nâhâlen biwiyeñe katmâ mansai ya ekyongomune tipine nângânetâ keteraksap. Yakât otmâ gâne wawaenekmâ hângânnohorâ gewan ya nângâm heñgenjua. Yâhâ nâne kulem membom yan gâne wawaeyekmat yakât topne nângâm heñgenjunomai.” Yawu sâop.

18

Parisaio yengât tembe lâulipyenane Yesu mewi.

(Mataio 26:47-56 Mareko 14:43-50 Luka 22:47-53)

¹ Yesuŋe yawu sâm âwâŋe ekumu pesuk sâm u hon bawalipŋe nen menenekmu ba to tipinŋe âlâ, kutŋe Kitoron sâm, ya hâtikguwin. Ya hâtikum nak âlâ, kutŋe Oliwa, ya kambatŋe kâmetbi yan yâhâwin.

² Yâhâ emelâk manmâ gawin yan Yesuŋe menenekmu yan yâhâ tatmâ nâŋgâminiwin. Yakât otmâ Yurasi kapi ya nâŋgâop.

³ Yakât otmâ Yurasinŋe betŋehen kionmâ Parisaio otmu hotom uminiwi ya yengât sâtgât otmâ tembe lâulipyenŋe dâiyekmu unam, tewet, kapamgât senŋe âlâlâ miakmâ balam saum nengâlen tohowi.

⁴ Toho mem tetenenekŋetâ umatŋe yu Yesu kakŋan yâhâwuap ya emelâk nâŋgâop yakât otmâ katnenekmâ gotyenan ba yuwu sâm âiyongop. “Yen âlâhât pâinsai?” sâop.

⁵⁻⁶ Sâm u sâwi. “Nenâmâ lok âlâ, kutŋe Yesu, yamâ Nasaret kapi ambonŋe yâkât pâinsain,” sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Lok yamâ nâ yu.”

Sâm u Yurasi otmu orowâk takawinŋe denŋe nâŋgâm pârâk pilâm umutyenŋe arimu hânân ge pare iwi.

⁷ Yawu otmâ yâhâpŋe âiyongom sâop. “Yen âlâhât pâinsai?”

Sâm u yahatmâ kinmâ sâwi. “Lok âlâ, kutŋe Yesu, yamâ Nasaret kapi ambonŋe,” sâwi.

⁸ Sâŋetâ sâop. “Nâ emelâk ekyongoan. Lok yamâ nâ yu. Nâ pâinneksai yakât otmâ hon bawalipne yu pilâyekŋetâ yahatmâ arinŋetgât nanŋan.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâm yan den emelâk yuwu sâop yakât bulâŋe teteop. “Awoŋ, gâŋe lok yu mâmâŋe otyinŋirâ nâhâlen biwiyenŋe kepeim mansai yu yengât tihityenŋe otmune âlâ ki hiliwahoap.”

¹⁰ Yawu sâm u Petoroŋe tewetŋe mem yahatmâ hotom um manbi ya yengât kunyenŋe manop yâkât hon bawaŋe, kutŋe Maiko sâm, yamâ ândâpŋe nombot ya topŋambâek kârâm hâreop.

¹¹ Kârâm hâremu Yesuŋe ekmu bâlemu yuwu sâm ekuop. “Yawu otdâ bâleap. Umatŋe yu tetenihimu sâtgum mumbomgât Awoŋnanŋe mâtâp sâm nihioŋ ya ki watbomgât nanŋat hâ? Âlâŋe yakât ki ekgoŋop?” Yawu sâop.

Yesu mem Anasihâlen ariwi.

¹²⁻¹³ Yesuŋe yawu sâm ekumu Roma tembe lâ u ya yengât kunyenŋe sâm u tembe lâulipŋe otmu Parisaio yengât tembe lâulipyenŋe Yesu mem bâtŋe sâhâm menduhuwi. Yawu tuhum mem lok sombo âlâ, kutŋe Anasi sâm, yâkât emelan yâhâwi. Anasi yamâ lok âlâ, kutŋe Kaipa sâm, yâkât lamatŋe. Yâhâ Kaipa yamâ hombanŋ yakât hotom uminiwi ya yengât kunyenŋe pato manop.

¹⁴ Yawu gârâmâ Kaipaŋeâmâ nen Yura lohimb i kerekŋe hiliwahomaingât Yesu konok mumbuapgât nâŋgâm papatolipnenŋe ekyongop.

Petoroŋe Yesu betguop.

(Mataio 26:69-70 Mareko 14:66-68 Luka 22:55-57)

¹⁵ Yâhâ Yesu mem Anasihât emelan yâhâŋetâ Petoro otmu bukunenŋe âlâŋeâmâ Yesu watmâ ariowot. Yâhâ Anasiŋeâmâ bukunenŋe ya nâŋgâwanŋimâp. Yakât otmâmâ Yesu mem emelan yâhâŋetâ yawuâk watyekmâ betyenan yâhâop.

¹⁶ Yawu otmâmâ Petoroŋeâmâ emet hawinŋan peke yakât hânŋi hâlânŋmâ kinop. Yawu gârâmâ bukuŋe Anasihât emelambâ ge hon bawa imbi âlâŋe hânŋi galemŋum kinop ya ekumu hânŋi hindâmu yanâk Petoro gurâ kâlehen yâhâop.

¹⁷ Kâlehen yâhâmu imbi yanŋe ekâmâ sâop. “Âo gâmâ Yesu hon bawaŋim manmat. Yawu geksan.”

Sâmu sâop. “Yu yat yamâ imbiâk yat,” sâop.

¹⁸ Otmu sâp yanâmâ bâlâpne bâleje olop. Yakât otmâ tembe lâu nombotņaje kâlâp unjetâ semu hoņ bawa nombotņe orowâk menduhuakmâ kâlâp nâņgâm kinbi. Kâlâp nâņgâm kinjetâ Petoroņe hohetyenjan ga kinmâ kâlâp nâņgâop.

Kaipañe Yesu âi pâi tuhuop.

(Mataio 26:59-66 Mareko 14:55-64 Luka 22:66-71)

¹⁹ Yesuņe nen hoņ bawalipņe menenekmâ den kâsikum ningiminiop. Otmu otbin mewin yakât topņe hotom uminiwi ya yengât kunyenañe nâņgawe sâm âikuop.

²⁰⁻²¹ Âikumu sâop. “Wongât âinohoat? Kapi ambolipņe orop miti emetņan me opon kâmbukņan yâhâ menduhuakņetâ den kâsikum yingim gaman. Otmu kapi tipi tapi tatmâ arap, me wosapâ me wosapâ kapi ambolipņane menduhuakmai yan lok senyenânk kinmâ den ekyongom gaman. Nâmâ tik tik ki ekyongoman. Yakât otmâ nâ ekyongomune nâņgâmai ya âiyongorâ yâkņe sânomai.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu tembe lâu âlâņe yahatmâ Yesu ândâpņe huhum yuwu sâm ekuop. “Gâmâ girawu otmâ hotom umai yengât kunyene ya nekamņan yat?” Yawu sâop.

²³ Sâmu sâop. “Nâ den bâleje yan otmuâmâ yakât topņe sârâ nâņgawe. Nâmâ den âlepņe yan. Yamâ girawuhât ândâpne huhuat?” Yawu sâop.

²⁴ Benņe, Anasiņe sâmu Yesu bânņe sâhâm menduhuwi ya ki holaņmâek mem lamatņe, kutņe Kaipa sâmu, yâkâlen dâim ariwi.

Petoroņe Yesu âlâkuâk betguop.

(Mataio 26:71-75 Mareko 14:69-72 Luka 22:58-62)

²⁵ Yâhâ Petoro yamâ yawuâk kâlâp nâņgâm kinop. Nâņgâm kinmu lohimbi orowâk kinbiņe towatņe ekmâ nâņgâmâmâ yuwu sâm ekuwi. “Gâ gurâ Yesu orowâk manmat, yawu geksein.” Yawu sâņetâ topņe kurihakmâ “Nâ bia,” sâmu irelahop.

²⁶ Sâmu hotom umai ya yengât kunyenahât hoņ bawa âlâhât ândâpņe Petoroņe kârâm hâreop yakât hep torehenņe âlâ orowâk kinbiņe Petoro ekmâ yuwu sâop. “Bulâņanâk Yesu miai yan gâ orowâk kinjetâ yeksan.” Yawu sâmu ekuop.

²⁷ Yawu sâmu “nâ bia” sâmu irelahop. Irelakmu yanâk gokorok isiop.

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Mareko 15:1-5 Luka 23:1-5)

²⁸ Otmu Yesu mem Kaipahât emelan arinjetâ yan mumbuapņgât den sâmu hârewaņgiwi. Otmu emet haņ sâmu emelambâ mem ge Roma lok yengât kiap âlâ, kutņe Pilato sâmu, yâkât emelan ariwi. Yawu gârâmâ Tihit tihit hombaņ yan lama gâim um neminiwi sâp yan lohimbiņe aņgoân pâku lohimbi yengât emetyenjan yâhâmai sâmu samut katbi. Yakât otmâ Yesu mem ari Pilatohât emet umbiņan kinbi.

²⁹ Emet umbiņan kinjetâ Pilatoņe emelambâ ge yuwu sâmu âiyongop. “Lok yuâmâ wongât nâhâlen mem takai?”

³⁰ Âiyongomu sâwi. “Lok yuņe otmu bâleap. Yâhâ ki otmu bâleap mâne wongât yuwu mem takambâin.” Yawu sâwi.

³¹ Sâņetâ sâop. “Yeņe girawu otbaņginom naņgai ya âlepņe yeņe girem den watmâ otbaņņet.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Emelâk mumbuapņgât den sâmu hârewaņgiain. Yawu gârâmâ nenņe lok âlâ kumunņe mumbuapņgât mâtâp maņguningiwi. Yawuhât otmâ gâņe konok sâmu hârewaņgirâ mumbuapņgât gâhâlen mem takain.” Yawu sâwi.

³² Yâhâ aņgoânâmâ Yesuņe “Nohom howanân kânâņgâneknomai,” sâop yakât bonņe teteâkņgât Yura nengât kunlipnenņane Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

³³ Bâiņ, yawu sâņetâ Pilatoņe purik sâmu emetņan yâhâ Yesuhât sâmu mem gaņetâ yuwu sâmu âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?”

³⁴ Sâmu sâop. “Gike eņgatgeâk otmâ yat me lok âlâņe ekgohomu nâņgâm yat?”

³⁵ Sâmu sâop. “Nâmâ Roma gâtje. Nâje Yura yengât topyeje ki nângâman. Gâje girawu olongât papatolipgaje menjekmâ nâhâlen takai?”

³⁶ Sâmu sâop. “Nâmâ lohimbi yu yengât lok kutdâ ki manbe sâm oan. Yâhâ nâje yâk yengât lok kutdâ manbe sâm oan mâne papatolipnennaje menekmai sâm nine hoj bawalipnaje yahatmâ tânnohom kapam kumbâi. Nâmâ yuân mansai yengât kutdâyeje mansan.” Yawu sâop.

³⁷ Sâmu sâop. “Gâ bulâjanâk lok kutdâ mansat?”

Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ den bulâje yakât topje ekyongowehât hân yuân gewan. Yakât otmâ lohimbiye den bulâje nângâne sâm otmai yaje nâhâlen torokatmâ mansai.” Yawu sâop.

³⁸ Sâmu sâop. “Wuân den bonje ondop âlâ tap yakât yat? Yamâ ki tap.”

Pilatoje Yesu muâkgât sâm hârewanjiop.

(Mataio 27:15-31 Mareko 15:6-20 Luka 23:13-25)

Yawu sâm benje emet umbiyan gem Yura nengât papatolipnennaje yuwu sâm ekyongop. “Lok yukât tosa ki eksan.

³⁹ Yawu gârâmâ Tihit tihit hombanj ârândânj pâi emetjan lok tatminiwi yapâ gâtje âlâ kapi ambolipnaje sânetâ holanyekmune geminiwi. Yakât otmâ Tihit tihit hombanj yuân lok kutdâ yu sâmune holanjetâ ge manâkgât nanjai me bia? Me lok âlâ sâmune holanjetâ gewuap?” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu yahatmâ halahum yuwu sâwi. “Yawu bia. Barawa ya pâi emetjambâ holanjâ giâk.” Yawu sâwi.

Yawu gârâmâ Barawahât topjeâmâ yuwu. Yâhâmâ lok yongomu yakât otmâmâ pâi emetjan katjetâ talop.

19

Pilatohât tembe lâulipnaje Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

¹ Yawu sânetâ Pilatoje ikje tembe lâulipje ekyongomu Yesu mem tâk âlâ sâtje metje yaje kândâtjan lawitmâ hâkne orowâk mem gahaewi.

² Lawitmâ tâk âlâ, sâtje metje, kon pan pan me hatman yawuya yaje mem kunjan pân pân kepeiwanjiwi. Yawu otmâ sângum kurinj pâwâwâj yamâ lok kutdâje katmâ manminiwi yawuya ya mem latbanjiwi.

³ Yawu otmâ senjan gem yuwu sâm ekuwi. “Bâe. Yura yengât lok kutdâ pato. Gâje torokatmâ kinmâ yâhâwuatgât nanjain.” Yawu sâm ândâpje huhuwi.

⁴ Yawu otbanjjetâ sât gum kinmu benje Pilatoje emet umbiyan ge yuwu sâm lohimbi ya ekyongop. “Yengât lok kutdâ yukâlen tosa âlâ ki eksan. Yakât otmâ sâmune mem gejetâ yeje senyenaje ekjet.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu Yesu tâk sâtje metje ya kunjan kepeiwanjiwi otmu sângum kurinj latbanjiwi ya yawuâk tatmu mem gejetâ yuwu sâm ekyongop. “Yengât lok kutdâ yu holanj mune giâkgât nanjan.” Yawu sâm ekyongop.

⁶ Yawu sâm ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenje otmu tembe lâulipyenaje Yesu ekmâ kârikjan halahuwi. “Howanân kunjetâ muâk,” sâm yawuâk yawuâk sâwi.

Sânetâ sâop. “Ki otmu bâleap yakât tosa âlâ yâkâlen ki eksan. Yawu gârâmâ nanjai ya yehâk mem ari howanân kunomai.”

⁷ Sâmu sâwi. “Lok yuje “Nâ Anitâhât nanje mansan,” sâop. Yawu sâop yaje nengât girem den lojgâeop. Yakât matje muâkgât sâm hârewanjiain.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sânetâ nângâm kinjitjahât dondâ otmâ purik sâm Yesu mem emet kâlehen yâhâop.

⁹ Yâhâ yuwu sâm âikuop. “Gâ wonân gâtje?” Sâmu den olotonjâk kinop.

¹⁰ Yawu kinmu sâop. “Wongât olotonjâk kinsat? Holangekjetâ ge manbuat me howanân gohonjetâ mumbuat yamâ nâhât sâlâk watnomai.” Yawu sâop.

¹¹ Sâmû sâop. “Anitâne papatolipge ya biwiyenan kionmu galem sâm katgekbi. Yakât otmâ lok kasa otnihim gâhâlen hângânnohomu takan yanjeâmâ tosa miat ya wangim tosa amokjan miap.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmû Pilatoje holañmune ariâk sâm nângâm ketet olop. Nângâm ketet otmu hotom uminiwi yengât kunlipyenaje tâtâemâk yuwu sâm ekuwi. Lok âlâ me âlâne “Nâ lok kutdâ pato mansan,” sâmapne gâhât patohe, kutne Sisa sâm, ya mem ge katbe sâm oap. Yesune yawu oap ya eksain. Yakât otmâ gâne Yesu yu holañdâ ariwuap yanâmâ Sisa ki buku otbanjiuwat. Yakât otmâ umatne teteap yukât Sisa ekumunne sâm hârehihiwuap.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sânetâ Yesu mem yaehen katmu kinmu ikneâmâ sâm hâre hâre kawenjan yan ge talop. Yâhâ kawé yakât kutne yamâ Yura nengât denân “Gawata” yawu. Yâhâ yakât topneâmâ yuwu tap. “kawé konjak tuhuwi” yawu.

¹⁴ Yâhâ emetsenne purik sâwe sâm otmu yan Pilatoje kawé yan ge talop. Yâhâ emet omoñ otmu yan Tihit tihit homban ya tetemu âi ki menomaihât sâwi. Yakât otmâ Pilatoje yuwu sâm ekyongop. “Eknet. Lok yuâmâ yengât lok kutdâ.”

¹⁵ Sâmû sâwi. “Lok yune muâkgât nanjain. Yakât otmâ howanân kujetâ muâk,” yawu sâwi.

Sânetâ sâop. “Lok kutdâyeje yu howanân kujetâ muâkgât nanjai hâ?”

Sâmû hotom uminiwi ya yengât kunlipyenaje yuwu sâwi. “Nengât lok kutdâ âlâ ki tap. Sisa konohâk mansap,” yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sânetâ Pilatoje Yesu ya howanân kujetâ muâkgât sâm hâreop. Sâm hâremu dâim ariwi.

Yesu dâim ari howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Mareko 15:21-32 Luka 23:26-43)

¹⁷ Yesu ikñahâk howanne ya lâuakmu ariwi. Otmu kapi pato ya pilâm gem hân âlâ, kutne yamâ Yura nengât denân Golihata sâm, yan gewi. Yâhâ kut yakât topneâmâ yuwu tap. “Lok Kunne Hahitne,” yawu.

¹⁸⁻¹⁹ Yan mem ge howanân kuwi. Kujetâ Pilatoje den âlâ yuwu sâm howan kunjan kulemgup. “Yesu, Nasaret kapi amboje, Yura yengât lok kutdâ.” Yawu kulemgup. Yâhâ den kulemgup yamâ Yura nengât denân, Roma yengât denân, Girik yengât denân kulemgup. Yawu kulemgumu lâum kânângâwi. Otmu sâp yanâk lok yâhâp yotgom lâum kânângâyelekjetâ nombot nombot kinowot.

²⁰ Yâhâ Yesu yamâ Yerusalem kapi pato yakât nombotgen kuwi. Yakât otmâ Yura lohimbî dondâ bam gawine ekmâ sâlikuwi.

²¹ Yâhâ hotom umai ya yengât kunlipyenaje ya nângâm Pilatojâlen ari yuwu sâm ekuwi. “ “Yura yengât lok kutdâ,” yawu kulemgum katsat ya ekmunne ki ârândâñ oap. Yawu gârâmâ ya gulipgum yuwu kulemgu. “Lok yuneâmâ “Nâmâ Yura yengât lok kutdâ,” yawu sâmap.” Yawu kulemgu.” Yawu sâwi.

²² Sânetâ sâop. “Kulemguan ya pilânetâ yawuâk talâk.” Yawu sâop.

²³ Otmu tembe lâu Yesu mem howanân kuwine yâkât senne âlâlâ mem kâsikujetâ komot imbât olop. Otmu âlâku konok konok anjîm miakbi. Yâhâ sângumne âlâ yamâ kâlep pato ya ewakembâ giop yamâ ki gâre gâreje.

²⁴ Yakât otmâmâ ekmâ yuwu sâwi. “Yu nennan gâtnje konokne hâlulâek miakbuap yamâ âlepne,” sâwi. Yawu sâm pepa tipi tapi mem duhatmâ kutyeje ikñiâk ikñiâk kulemgum amanjan mânujetâ ge talop. Mânujetâ tatmu mem gulip malap tuhuwi. Gulip malap tuhum pepa âlâ mewi yan lok kutne teteop yanje sângum ya hâlulâek miop. Yawu otbi. Otbi yakât emelâk lok âlâne miti pepaen kulemgup yakât bulâne teteop yamâ yuwu.

“Nâhât senje âlâlâ yamâ mem kâsikum anjîm miaksai. Otmu sângumne kâlep pato ya âlâhât kutje teteap yanje hâlulâek miaksap.”

Yawu kulemguoop yakât bulâne teteâkgât orotmeme yu otbi.

²⁵⁻²⁶ Yesu howanân kunjetâ kinop yakât gotñan imbi imbât kinbi yamâ yuwu. Âlâmâ ikñe mâmâñe, âlâmâ mâmâñahât garîñe, âlâmâ Maria ya Kelopa apetñe, otmu bâñeâmâ Maria, Matala kapiân gâtñe yâk orowâk kinbi. Yâhâ nâmâ Yesu mâmâñahât gotñan kinban. Yawu kinmunñe Yesuñe mâmâñe ekmâ tepñe nâñgâm yuwu sâam ekuop. “Menj, pilâyekboman. Gâmâ Yoane orop mandâ galemge otbuap.”

²⁷ Yawu sâam ekum yuwu sâam eknohop. “Buku, menjetñe yuâmâ gâñe galemguuwat,” sâam eknohop. Yawu sâamu yapâek nâhâlen torokatmu orowâk manmâ galemguwan.

Yesu bâleop.

(Mataio 27:45-56 Mareko 15:33-41 Luka 23:44-49)

²⁸ Otmu sâp yan âwâñane Yesu âi sâam wanop ya tuhum pesuk pilâop ya nâñgâop. Nâñgâm yan miti pepaen den âlâlâ kulemgui yakât bulâne bunewâk teteâkgât kândâtñe kuwihakmâ den kârikñe halahum yuwu sâop. “Nâ tohât neksap.” Yawu sâop.

²⁹ Yawu sâamu kondo âlâ talop yan wain to yakât ukenñe biatmu pâlâmñe olop ya gâñetâ yan giop. Otmu yan kinbiñe kereñ wahapñe mem keleân sâhâm menduhum wain kâlehen katñetâ ge bârâtguop. Bârâtgumu mem yâhâ Yesu launjan katñetâ niop.

³⁰ Nem yan “Âi sâam nihiop ya dopñan oap.” sâop. Yawu sâam goselek sâam bâleop.

³¹ Yâhâ emetsâpñan bâlemu omoñ otmu yan Tihit tihit hombañ pato ya tetewuawân howanân yawuâk kinmaihât hotom uminiwi yengât kunlipyenane ari Pilato yuwu sâam ekuwi. “Yura nengât Tihit tihit hombañ tetemu yan lok bâleñe ya howanân kinñetâ yekmunñe bâlewuap. Yawu gârâmâ gâñe tembe lâulipge ekyongorâ ari in yawu kâiyenñe kum lotohoyekñetâ munomai. Muñetâ yanâmâ howanâmbâ mem kâpekyeknomai.” Yawu sâawi.

³² Yawu sâñetâ tembe lâulipñe hâñgânyongomu ari lok yâhâp yawuâk kâiyetñe kum lotohoyekñetâ muowot.

³³ Kâiyetñe kum lotohoyelekmâ Yesuhâlen ba eksain mâne emelâk muop yakât otmâ kâñe ki kum lotohowi.

³⁴ Yawu gârâmâ tembe lâu âlâñe ingepñe mem Yesuhât gasumñan hâumu yapâ hep otmu toto gam giop.

³⁵ Yâhâ nâmâ gotyenânâk kinmâ yekban. Yakât otmâ den kulemguan yu sâalikum nâñgâñetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeim manñetgât yu tâñ tâñâk kulemguan.

³⁶ Yâhâ miti pepaen den âlâ tap yamâ otbâñgiwi yan yakât bulâne teteop ya yuwu.

“Yakât hahitñe konok âlâ ki kum lotohonomai.”

³⁷ Yâhâ den bulâne âlâ yawuâk teteop ya yuwu.

“Lok âlâ hâunjetâ kinmâ mumbuap ya eknomai.” Yawu tap.

Yesu howanâmbâ membe sâam Yosepñe Pilato hâlen ariop.

(Mataio 27:57-61 Mareko 15:42-47 Luka 23:50-56)

³⁸ Yawu otmâ lok âlâ, kutñe Yosep, yâhâmâ Arimata kapi amboñe. Yâkñe biwiñe Yesuhâlen katmâ manmap. Yawu gârâmâ emelâk Yura nengât papatolipnenñe yengât kiñgitñahât otmâ topñe kurihiakmâ manop. Yakât otmâ Yesu howanâmbâ membe sâam yok pilâm ari Pilato ekuop. Ekumu nâñgâwanjîmu ari bukulipñe meyekmu ari Yesu mewî.

Yesu lâum ari hanguwi.

³⁹ Yâhâ Nikotemo yamâ angoân omoñ âlâen Yesuhâlen arimu den huhuowot yâkñeâmâ Yesu piriwe sâam otmâ to kukñe suk suk âlâ miop. Yawu gârâmâ to yamâ umatñe pato yakât lok âlâ memu Yosepgâlen lâum ariowot.

⁴⁰ Yâhâ Yosep yet Nikotemoŋe hangure sâŋm Yura nengât orotmeme watmâ yuwu olowot. Yesu mem to kukŋe yaŋe piriowot. Pirim sâŋgum kâkâlep yaŋak katipguowot.

⁴¹ Yâhâ Yesu howanân kuwi yaken ya kalam âlâ talop. Kalam yan kât giopŋe âlâ emelâk kusânâmâ mem tinġâloneŋetâ in kamen kinminiop.

⁴² Yawu gârâmâ Yura nengât Tihit tihit hombanân yu me ya tuhumain sâŋm samut katbi. Yawu gârâmâ Tihit tihit homban ya tâlâhuop. Yakât otmâ lâum kâlepŋehen arinomaihât sâp biatmu lâm ya kâlehen lâum ba katbi.

20

Yesu mumuŋambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8 Mareko 16:1-8 Luka 24:1-12)

¹ Emet enġatŋe nâŋgâm Maria, Matala kapi amboŋe, sumângen ariop. Ari kât pato âlâ hâpunŋetâ ge lâm mâtâpŋe kum bâp maŋguop ya hindakmu mâtâpŋe kinop ya ehop.

² Ekmâ pârâk pilâm purik sâŋm Petoro orop netġâlen taka yuwu sâŋm eknotgop. “Papa-tolipnenŋaŋe Kutdâ sumâmbâ lâum ari wosaken âlâ misiŋgutsai?” Yawu sâop.

³⁻⁴ Yawu sâmu net gurâ sumângen ariwit. Nâŋe sururuk sâŋm Petoro wangim kulet sâwan.

⁵ Kulet sâŋm ariwan yamâ lâm kâlehen ki bawan. Yâhâmâmâ lâm sâtŋanâk kinmâ olelem eksan mâne sâŋgum kâkâlep mem Yesu katipgum katbi yaŋahâk tatmu ekban.

⁶ In ekmâ kinmune Petoroŋe belângen takaop yaŋak burunduŋâk gam kâlehen baop. Kâlehen ba sâŋgum kâkâlep yawuâk ehop.

⁷ Otmu sâŋgum tipiŋe mem Yesu kunŋe katipguwi ya âlâŋe kitâ mem ketetmâ hengenġum katmu talop ya ehop.

⁸ Yawu otmuâmâ nâku yawuâk kâlehen bawan. Yâhâ kunŋe katipguwi yawuâk ekmâmâ Yesu mumuŋambâ yahalop nâŋgâwan.

⁹ Yawu gârâmâ sum kamen kinmu ekbit yakât poropete nombotŋaŋe emet inânŋan Yesu mumuŋambâ yahatbuap yakât topŋe kulemguwi ya ki nâŋgâmutŋe keterahop.

¹⁰ Yawu otmâ benŋe purik sâŋm âwurem ariwit.

Yesuŋe Maria, Matala kapi amboŋe, tetewaŋgiop.

(Mareko 16:9-11)

¹¹ Otmu Mariaŋe betnetŋan taka lâm sâtŋan isem kinop. Isem kinmâ kâlehen ehop.

¹² Ekmu aŋelo yâhâp yaŋe Yesu katŋetâ iop ya hâlâŋmâ nombot nombot talowot. Konokŋeâmâ kunŋehen talop. Yâhâ âlâ yaŋeâmâ kâiŋehen ge talop.

¹³ Yawu tatmâ yuwu sâŋm âikuowot. “Wongât isem kinsat?”

Sâmutâ sâop. “Kutdâne yupâ lâum ari wosaken âlâ misiŋgutsai?” yawu sâop.

¹⁴⁻¹⁵ Yawu sâŋm kambeŋe kakŋambâ olelem Yesu ehop. Ekmâ yan “Yuâmâ kalam yukât amboŋe mon?” nâŋgâop. Yawu nâŋgâmu Yesuŋe âikuop. “Imbi, gâmâ âlâhât pânimâ isem tat.” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “Lok pato, gâŋe sârâ Yesu lâum ari âlâengen misiŋgutsai otmuâmâ âlepŋe eknohorâ bukulipŋe ari ekyongomune taka menehât nanġan.”

¹⁶ Yawu sâmu kunop. Kunmu purik sâŋm Yesu towatŋe ekmâ nâŋgâm Yura nengât denân “Kutdâ” sâop. Den yukât topŋe yamâ “Kutdâne.”

¹⁷ Sâmu sâop. “Nâ Awoŋnahâlen irak yâhâwoman yakât otmâ ki wâinek. Gâŋe âwurem ari bukulipne ekyongowuat. Ekyongom nâhâitŋe yamâ “Anitâ awoŋnennġahâlen ewun âwurem yahap” sâŋm ekyongowuat.” Yawu sâop.

¹⁸ Yawu sâmu Mariaŋe taka den ya nen hoŋ bawalipŋe eknongop.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe teteyiŋgiop.

(Mataio 28:16-20 Mareko 16:14-18 Luka 24:36-49)

19 Otmu emet omoŋ otmu yanâmâ nen hoŋ bawalipŋe papatolipnenŋe yengât kinŋitnenŋahât otmâ emet âlâen yâhâ menduhuakmâ gahatŋe kârikŋe maŋgum tatbin. Menduhuakmâ tatmunŋe Yesuŋe hohetnenŋan pâràk sânsânâk teteningiop. Teteningim eknongop. “Biwiyeŋe huruŋ sâek.” Yawu sâop.

20 Yawu sâmmâmâ birinŋe bâtŋe kuwi otmu inŋepŋe gasumŋan hâuop yakât gut tiripnongomu ekbin. Tiripnongomu ekmâ biwinenŋe heronŋe olop.

21 Yawu otmâ kinmunŋe yâhâpŋe sâop. “Yen biwiyeŋe huruŋ sâek. Awoŋnaŋe nâ hângânnohomu gewan yakât dopŋeâk nâku yen hângânyongomune arinomai,” sâop.

22 Yawu sâmm kahapumŋaŋe hângutnenekmâ yuwu sâmm eknongop. “Yenâmâ Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyinŋimu yâkât wâtŋan kinnomai.

23 Wâtŋan kinmâ yâkât sâtŋat lok âlâ me âlâhât tosa pilâyinŋinomai yamâ Anitâŋe buku otyinŋiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâhât tosa ki pilâyinŋinomai yamâ matŋe umatŋe yinŋiwuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe gutŋe Toma tiripgumu ehop.

24 Yâhâ Yesuŋe teteningimu gutŋe ekbin sâp yan bukunenŋe âlâ, kutŋe Toma sâmm, kutŋe âlâmâ Boho boho, yâhâmâ nen orowâk ki tatbin.

25 Yakât otmâ belângen Toma ekmâ yuwu sâmm ekuwin. “Kutdânenŋe nengâlen tetemu den huhuwin.” Sâmmunŋe sâop. “Âo, yenâmâ den miai. Yawu gârâmâ birinŋe bâtŋe kuwi otmu inŋepŋe gasumŋan hâuop yakât gutŋe nine sennan ekmâ mem walipguwom yanâmâ nâŋgâmmune bulâŋe otbuap.” Yawu sâop.

26 Yâhâ Sande âlâ otmu yan emelan âlâkuâk yâhâ menduhuakmâ gahatŋe kârikŋe maŋgum tatbin. Sâp yanâmâ Toma orowâk tatbin. Menduhuakmâ tatmunŋe Yesuŋe teteningim sâop. “Yen biwiyeŋe huruŋ sâek,” sâop.

27 Yawu sâmm purik pilâm Toma yuwu sâmm ekuop. “Bâtŋan gut yu wâim ekmâ yanak gasumnan ya yawuâk mem nâŋgâ. Nâ bulâŋanâk Anitâŋe hângânnohomu ge mansan yakât otmâ biwihâŋe nâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otbuat.”

28 Sâmmu sâop. “O, Kutdâne, bulâŋanâk gâ Anitâ orop dopyetŋe konohâk mansat.”

29 Sâmmu sâop. “Gâŋe yiwerenŋe gut yu mem eksat yakât otmâ biwihâŋe nâhâlen kepeiat. Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe ki nekmâ biwiyeŋaŋak nâhâlen kepeim mannomai yamâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe huruŋ sâmmu heronŋe otmâ mannomai.” Yawu sâop.

30 Yesuŋe kulem topŋe topŋe miop yamâ kerehâk ki kulemguan.

31 Yâhâ olop miop ya ekbin yakât den pat kulemguan yu sâmmikum eknomai. Yu sâmmikum ekmâ Anitâŋe tihitnenŋe otmâ nanŋe Yesu hângângumu giop yakât nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeinomai. Yâhâ yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim denŋe lâmm mannomai yanâmâ manman kârikŋahât pat kuyinŋiop ya menomai.

21

Yesuhât sâtŋat otmâ hoŋ bawalipŋaŋe inŋan dondâ mewî.

1 Sâp yakât kakŋan nen hoŋ bawalipŋe nombotŋe Tiweria dengân yakât ginŋan menduhuakmâ tatmunŋe Yesuŋe teteningiop yamâ yuwu.

2 Nâ otmu atane, kutŋe Yakowo, otmu âlâmâ Simon Petoro, âlâmâ Toma, yâkâlâk kutŋe âlâ Boho boho, âlâmâ Natanae Galilaia hânân kapi âlâ Kana sâmm yan gâtŋe, otmu lok yâhâp biwiyetŋe Yesuhâlen kepeim manowot ya orowâk menduhuakbin.

3 Menduhuakmâ tatmunŋe emet nŋiŋ sâwe sâmm otmu Petoronŋe yuwu sâmm eknongop. “Nâmâ ge inŋan dâiwehât nanŋan.”

Sâmmu sâwin. “Nen orowâk arinom,” sâmm gemunŋe wanŋaen orowâk yâhâwin. Ari omoŋe pâlâmŋe manbin.

4 Emet haŋ sâmmu yan Yesuŋe dengân ginŋan kinop. Yâhâ nenâmâ kâlêwângen ki tatbin. 100 mita, dop yawuyaen tatbin yamâ towatŋe ekmunŋe ki keterahop.

⁵ Yâhâ Yesuŋe yuwu sâŋm âinongop. “Bukulipne, yen iŋan miai, me bia?”

Sâmu “Bia,” sâwin.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâŋm eknongop. “Iŋan itâŋe ya waŋga nombotgembâ panŋetâ gewuap yanâmâ iŋan mem dâinomai.” Yawu sâmu yaŋak benŋe waŋga nombotgembâ pilâmunŋe gemu iŋan dondâhâlâk ge kutakulakbi. Ge kutakulakŋetâ mem dâim waŋgaen katne sâŋm otmunŋe umatŋe dondâ olop.

⁷ Yawu otmu nâŋe Petoro ekuwan. “Lok endamâ Kutdânenŋe yakâ.” Ekumune uk sâŋm petŋe tuhum katmâ âi tuhuop yakât otmâ tiŋginŋe yawuâk mem kepeiakmâ saruân kionŋmâ Kutdâhâlen yolon otmâ ariop.

⁸ Yawu otmuâmâ nenâmâ waŋgaenâk tatmâ puli kum iŋan itâŋe dâim dengân ginŋan yâhâ kionŋbin.

⁹ Yesuŋe baŋga âlâ mem katmu talop. Katmu tatmu iŋan mem hot umu siop.

¹⁰ Yawu otmâ Yesuŋe yuwu sâŋm eknongop. “Yiwereŋe iŋan miai ya nombotŋe mem katŋetâ siâk.”

¹¹ Yawu sâmu Petoroŋe waŋga hâmeŋan yâhâ iŋan itârâek mem dâim ginŋan gaop. Yâhâ iŋan 153 ya itâ kâlehen kutakulakbi. Yawu gârâmâ iŋan yamâ papatoek yamâ benŋe iŋan itâŋe ya ki berendenŋe sâop.

¹²⁻¹³ Iŋan nombotŋe katmunŋe semu orowâk newin. Orowâk nem tatbin yamâ âi pâi tuhunongât nâŋgâmunŋe umatŋe otmu pilâwin.

¹⁴ Yâhâ Yesuŋe mumuŋambâ yahalop yakât kakŋan dengân ginŋan menduhuakmâ tatbin yan teteningiop yaŋe kalimbuŋe olop.

Yesuŋe Petoro den bâiŋe ekuop.

¹⁵ Nem pesuk pilâmunŋe Yesuŋe Simon Petoro yuwu sâŋm âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋeâmâ bukulipgaŋe biwiyenâŋe hikunekmâ mansai ya wangiyekmâ biwihâŋe tiŋâk hikunekmâ mansat me girawu?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâŋe. Nâmâ buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen yiwereŋeâk torokatmâ mansai ya yengât tihityeŋe otbuat.”

¹⁶ Yawu sâŋm yaŋak yâhâpŋe yuwu sâŋm âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋe biwihâŋe tiŋâk hikunekmâ mansat me bia?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâŋe. Nâŋe buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen emelâk torokatmâ mansai ya galemyongowuat.”

¹⁷ Yawu sâŋm kalimbuŋe yuwu sâŋm âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋe buku otnihimat me bia?” Yawu sâop.

Yâhâ Yesuŋe kalimbuŋe âikuop. “Gâŋe buku otnihimat me bia?” yawu sâop yakât Petoroŋe nâŋgâmu biwiŋan hâumu yuwu sâop. “Kutdâ, gâhât sengan senŋe âlâlâ ki tik tatmap. Yakât otmâ nâŋe buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen torokatmâ mansai ya galemyongom wawaeyekmâ manbuat.

¹⁸ Yâhâ hâmbâi yu me ya tetehihiwuap yakât topŋe sâwe. Gâŋe aŋgoân sihan manon yanâmâ petge mem lalakmâ kapi wosapâ wosapâ ariwehât nâŋgâminion yanâmâ âlepŋe arim tohominion. Yâhâ gâŋe sombo otbuat yanâmâ bâtge pilârâ lok bâleŋaŋe sâhâm menduhum ki ariwe nâŋgâwualâŋgen dâihekmâ arinomai.” Yawu sâŋm ekuop.

¹⁹ Yâhâ Yesuŋe topŋe yuwuhât ekuop. Hâmbâi Petoroŋe Yesuhât tem lâuwangim manmu umatŋe yawu tetewangiwuap. Umatŋe tetewangiwuap yan ki lohotŋe otmu kuŋetâ mumbuap. Yâhâ ki lohotŋe otbuap ya lohimbiŋe ekŋetâ sâtŋe otmu Anitâ mepaenomai. Yakât otmâ yuwu sâŋm ekuop. “Gâmâ biwihâŋe nâhâlen tiŋâk kepeim tem lâunihim manbuat.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu Petoroŋe kamberŋe kakŋambâ olelem nâ nehôp. Yâhâ nâ Yesu orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk olopgât menduhuakmâ sot bâiŋe newin yan yâk orop hâlâŋakmâ tatbit. Yawu tatbit yakât otmâ âlâŋe betŋehen kionbuap yakât âikuwan.

²¹ Yâhâ Petoroŋe nekmâmâ yuwu sâmu Yesu âikuop. “Kutdâ, lok yuâmâ girawu?”

²² Sâmu sâop. “Yâk tatmuâk âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nâŋgâm ketet otbuat.” Yawu sâmu ekuop.

²³ Den yawu sâop yamâ bukulpnane nâŋgâm hilipgum kelangatbi. Kelangatmâ nâhâtŋe “ki bâlewup” sâwi. Yawu gârâmâ Yesuŋe ya ki sâop. Yâhâ yuwu sâop. “Gârâmâ yâk tatmuâk nâ âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nâŋgâm ketet otbuat,” yawu sâmu Petoro ekuop.

²⁴ Den sâop yuâmâ nine orowâk tatmâ nâŋgâminiwan. Yakât otmâ den kulemguan yu bulâŋe dondâ.

²⁵ Otmu Yesuŋe olop miop yakât pâŋe konok kulemguan. Yawu gârâmâ âlâlâ olop ya kerek kulemgum metewomgât dop ki oap.

Aposolo yengât den pat

Yesuŋe aposololipŋe den bâiŋe ekyongom himbimân yâhâop.

O bukune Teopilo,

¹⁻² Emelâk Anitâŋe Yesu hângângumu ge lok nombotŋe meyekmâ Anitâhât den kâsikum yingim âi sâŋ yingiop. Âi yawu tuhum manmâ gam benŋe âwurem himbimân yâhâwe sâŋ olop yan Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiŋan kionŋmu hoŋ bawalipŋe den bâiŋe ekyongom himbimân âwurem yâhâop. Yakât den pat ya emelâk kulemgum katgihiwan.

³ Roma yengât tembe lâuŋe Yesu kuŋetâ muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Mem yahatmu hoŋ bawalipŋe teteyingim Anitâŋe tihityeŋe otbuap yakât topŋe ekyongom manmâ gamu hilâm lok yâhâp ŋerek pesuk sâop. Yawu otmu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manmu ekbi yakât nâŋgâŋetâ bulâŋe olop.

⁴ Otmu sâp âlâen yâk orowâk tatmâ sot newi yan Yesuŋe yuwu sâŋ ekyongop, “Yerusalem kapi in yawu ki pilâm arinomai. Awoŋŋaŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingiwuap yakât emelâk ekyongomune nâŋgâwi ya. Yakât otmâ tipinŋe tatmâ mambotnomai.

⁵ Yoaneŋe lohimbi mem toen katyehop. Yawu gârâmâ sâp ki kâlep otmuâk Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingimu manmâ yâhânomai.”

Yesuŋe himbimân yâhâop.

⁶ Yesuŋe den bâiŋe aposololipŋe ekyongop yan yuwu sâŋ âikuwi. “Kutdâ, gâŋe sâp yiwereŋe yu Isirae lok menenekdâ Roma lok watyekmunŋe arinŋetâ nennahâk galemahom mannom me?”

⁷ Sâŋetâ sâop. “Sâp girawuân me girawuân yakât bulâŋe tetewuap ya Awoŋŋe Anitâŋe ikŋahâk nâŋgâmu tap. Otmu sâp ya tâlâhumu kulem girawuya tetemu ekmâ nâŋgânomai ya gurâ ikŋahâk nâŋgâmu tap. Yeŋe yakât topŋe nâŋgânomaihât dop âlâ ki tap.

⁸ Konohâk tap yamâ yuwu. Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingimu nâhât den pat âlepŋe lohimbi ekyongonomai. Anŋoân topŋe katmâ Yerusalem kapi ambolipŋe ekyongonomai. Yawu otmâ benŋe lohimbi Yuraia, Samaria otmu kâlepŋehen manmâ arai ya yengâlen ari den pat ya ekyongonomai.”

⁹ Yawu sâŋ ekyongom yan katyekmu kinŋetâ elem kakŋambâ yâhâop. Yawu otmu elem yaŋe kâtâpgumu ki ekbi.

¹⁰ Yawu otmâ himbimâŋenâk ekmâ kinŋetâ anelo yâhâp, yâk yetgât hâk katipŋe kaok bolan bolan, yaŋe pârâk sânsânâk teteyingiwot.

¹¹ Teteyingim yuwu sâŋ ekyongowot. “Galilaia ambolipŋe yeŋe wongât himbimâŋenâk senyeŋe pilâm ekmâ kinsai? Yesu ekmâ kinŋetâek pilâyekmâ himbimân yahap yawuâk himbimâŋembâ âwurem gemu eknomai.

Yesuhât aposololipŋe yengât kutyene

¹² Yawu sâŋ ekyongom arimutâ benŋe aposolo yaŋe Oliwa pumŋambâ ge Yerusalem kapiân bawi.

¹³ Yerusalem kapiân ba emelâk Yesu ki kuwi yan emet biwiŋe âlâen yâk orowâk tatmâ sot newi yan yâhâwi. Otmu aposololipŋe yengât kutyene yuwu. Petoro, imiŋe Anderea, Yakowo, imiŋe Yoane, Pilip, Toma, Batolomaio, Mataio, Alipaio nanŋe Yakowo, otmu Yakowo nanŋe Yurasi. Âlâmâ Simon, yâhâmâ komot âlâen gâtŋe topyeŋe yuwu. Roma lok ya yengât hâkâŋ otmâ watyekne sâŋ otminiwi yan gâtŋe.

Yurasihât gewâkŋan lok âlâ kinâk sâŋ Anitâ ulitguwi.

¹⁴ Yesuhât aposololipnaje iknje mâmâne imilipnje otmu imbi nombotnje menduhuyeknetâ orowâk tatmâ biwi konohâk otmâ Anitâ ulitguwi.

¹⁵ Sâp yan lohimbi nombotnaje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbi, lohimbi 120, yawuyaje menduhuakmâ tatnetâ Petoroje yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekyongop.

¹⁶⁻²⁰ “Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Yesune lok âlâ, kutnje Yurasi sâm, yâk orowâk menenekmâ nep sâm ningimu hoj bawanjim gamain. Yâhâ Yurasije betnehen kionmâ lok bâlene dâiyekmu taka Yesu mewi.” Yawu sâop.

Otmu Yurasije Yesu mem bâtyenjan kalop yakât hâmeje sâm hotom uminiwi yengât kunlipyenaje tewetsenje wanbi. Tewetsenje wanjetâ yaje mem ari hân âlâ puluhuop. Yawu gârâmâ Yesu betnehen kionop yakât Yurasije nângâm otmâ hilipguan sâm anulahop. Yawu nângâm yanak ari hiwawahop. Hiwawakmu tok sâmu ge kum tepnje bâok pilâop. Tepnje bâok pilâmu tepnje komnje kerek hindakmâ giop. Yawu olop yakât den pat nângâm Yerusalem kapi ambolipnaje hân yakât kutnje “Akerama” sâm kunbi. Yâhâ kut yakât topneâmâ yuwu tap. “Hepnak puluhuwi” yawu.

Otmu Yurasi hiwawahop yakât nângâm Petoroje yuwu sâop. “Emelâk emet inânjan Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje tâmbânenje Dawiti yâkât biwinjan den âlâ katmu Yura nengât kep âlâ yuwu kulemgup yakât bulâne teteap.

“Lok âlâ emetjan ki tatmu emetne kamen kinbuap.”

Otmu kep âlâ yuwu kulemgup.

“Nepnje pilâop ya lok âlâne mem galemguwuap.” Yawu kulemgup tap.

²¹ Yakât otmâ nenje bukunenje âlâ mem Yurasihât gewâkjan katmunje kinbuap.

²² Kândikum emelâk Yoaneje âi topnje katmâ lohimbi mem toen katyehop sâp yapâek nenje Yesuhâlen torokatmâ biwinenje hikuakmâ konohâk otmâ manmâ gain. Nengâlen gâtje âlâ mem tetem orowâk tânahom Kutdânenje Yesu mumunambâ yahalop yakât den pat âlepje lohimbi ekyongonom.” Yawu sâop.

²³ Petoroje yawu sâm ekyongomu lok yâhâp mem teteyelekbi. Lok âlâ kutnje Yosep Yusito, kutnje âlâmâ Basawa sâm, otmu âlâmâ Matia.

²⁴ Mem teteyelekmâ yuwu sâm Anitâ ulitguwi. “O Kutdâ, gâne biwinenjahât topnje kerehâk nângâmat. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât nângârâ ârândâj oap yâkât kutnje biwinenjan katdâ ekmâ nângânom.

²⁵ Yâhâ Yurasije nepnje pilâm iknje mâtâwân ariop yakât gewâkjan lok ya katmunje kinmâ yâhâwuap.” Yawu sâm ulitguwi.

²⁶ Yawu sâm ulitgum pepa duwatmâ yan kutyetnje iknjiâk iknjiâk kulemgum aman kâlehen katbi. Yawu otmâ bukuyeje âlâne yapâ kutnje Matia kulemgup ya mem teteop. Mem tetemu benje aposolo kâiân konok yâk yengâlen torokalop.

2

Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje ge aposolo mâmâne otyingjop.

¹ Yesu mumunambâ yahalop yakât kakjan Sande nombolân yâhâp pesuk sâop. Ya pesuk sâmu Sande tatbi yakât kutnje “Pentikosi hombanj” yawu kunbi. Pentikosi hombanj otmu yan lohimbi Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbiye Anitâ mepa sanjan otbângine sâm emet âlâen menduhuakmâ tatbi.

² Menduhuakmâ tatnetâ mun pato âlâ, siru pato memap, mun yawuya himbimâmbâ pilâmu nângâwi.

³ Yawu otmâ wahap âlâ, balam nimbilamje yawuyaje kunyeje kakjan teteop.

⁴ Yawu otmu Wâtgât mâmânahât Heakje ge mâmâne otyingim lauyeje mem hewewen tuhumu denje denje sâm ariwi.

⁵⁻⁶ Sâp yan Yura lohimbi Anitâhât den lâum manminiwiye Pentikosi hombanj ya ekne sâm kapiyeje pilâm âlâengembâ âlâengembâ takawi. Taka Yerusalem kapiân yâhâ tatbi. Yawu otmâ mun pato ya himbimâmbâ pilâmu nângâm lohimbi sesengâlâkne

emet yanâk menduhuakmâ Yesuhât lohimbi yengât denyenê nângâwi. Yawu otmâ lohimbi Yesuhâlen biwiyenê kepeim manbiñe Yura yengât denânâk sâwiâke yamâ benñe lohimbi takawi yanê den ya nângâñetâ denyenê âlâku ikñiâk ikñiâk olop.

⁷ Yawu olop yanak benñe nângâñetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâm alahuwi. “Yesuhât lohimbi den oai yu Galilaia ambolipñe kerek. Nenñan gâtñe bia.

⁸ Yakât otmu girawu otmâ nenñe den sâñetâ nanñain?

⁹ Nengât topnenñeâmâ yuwu. Nen kapi kâlepñehembâ takain. Nen nombotñe Pata ambolipñe, nombotñe âlâmâ Meria ambolipñe, nombotñe âlâmâ Elam ambolipñe, nombotñe Mesopotamia ambolipñe, nombotñe Yuraia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñe, nombotñe Kaparokia ambolipñe, nombotñe Ponto ambolipñe, nombotñe Asia ambolipñe,

¹⁰ nombotñe Pirihiã ambolipñe, nombotñe Pampilia ambolipñe, nombotñe Aihita ambolipñe, nombotñe Apirika ambolipñe, nombotñe Kirene kapi nombotñe Liwia hân nombot nombot tatmâ arap ya ambolipñe.

¹¹ Nombotñe Kereta ambolipñe, nombotñe Arawia ambolipñe, otmu nombotñe Roma ambolipñe. Nen yawuñe tain. Nen nombotñe Yura lohimbi bulâñe. Yâhâ nombotñe âlâñeâmâ Yura nengâlen torokatñetâ orowâk mansain. Nen lok topñe topñe. Yawu gârâmâ Anitâñe kulem yu ya otmâ gaop yakât den pat Galilaia kapi ambolipñe nenñe denânâk sâñetâ nanñain.” Yawu sâwi.

¹² Yâhâ den ya nângâñetâ âlâ kândâkdâ otmu yakât topñe nângâne sâm pâpñuwi. Yawu otmâ “Kulem yukât topñe girawu?” sâm alahuwi.

¹³ Yawu gârâmâ lohimbi nombotñe Yesuhât lohimbi yekmâ senyenñan gem yuwu sâwi. “Yenê wain to dondâ nenñetâ biwiyenê hâlim oap.” Yawu sâwi.

Petoroñe yahatmâ kulem ekbi yakât topñe ekyongop.

¹⁴ Yawu sâñetâ Yesuhât aposololipñe yahatmâ kinmâ Petoroñe lohimbi takawi ya yuwu ekyongop. “Bukulipne otmu lomba taka tai yen kulem tetemu eksai yukât topñe ekyongomune nângâñet.

¹⁵ Omoñânâk wain to ki nemain. Yakât otmâ lok yeksai yuñe wain to ki niai.

¹⁶ Emelâk emet inânñan poropete âlâ, kutñe Yoele sâm, yâkñe den kulemguop yakât bulâñe yiwerenê tetemu eksai yu. Emelâk den kulemguop ya yuwu.

¹⁷ “Anitâñe yuwu sâm eknohop. Hâmbâi sâp pato tâlâhuwuap yan nâñe nine Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumune ge lohimbi mâmâñe otyingiwuap. Mâmâñe otyingimu lohimbiñe nâhâlen biwiyenê kepeim manñomai yanê nâhât den sâm tetem lohimbi ekyongonomai. Otmu biwiyenê mem purik pilâmu kulem âlâlâ tetemu ekñomai. Otmu amanân awun ekñomai.

¹⁸ Bulâñanâk sâp yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe hoñ bawalipne mâmâñe otyingimu nâhât den sâm tetem ekyongonomai.

¹⁹⁻²⁰ Otmu lohimbi kerek matñe yingimune menomai yakât sâp tâlâhumu yan nângâmune himbimân kulem âlâlâ yuwu tetemu ekñomai. Hilâmgât emetsenñe bok sâmu omoñ bâlêñe sahakbuap. Yâhâ omoñgât emetsenñe yanêâmâ kuriñ hep barak barak yawuya otbuap. Otmu umatñe topñe topñe yuwu tetewuap. Kapam tetewuap. Otmu emet kapi kâlâp sewuap. Yawu tetemu ekñetâ sâtñe otmu hu halak tuhonomai.

²¹ Sâp yan lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyenê kepeim manñomai yamâ meyekmune ki hiliwahonomai.” Anitâñe yawu sâm eknohop.” Den yawu kulemguop tap.

Petoroñe Yesuhât topñe ekyongop.

²² Petoroñe torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipne, den âlâ torokatmâ yuwu sâmune nângâñet. Anitâñe Yesu Nasaret amboñe ya mâmâñe otbañgimu hohetnenñan manmâ kulem topñe topñe memu ekmunñe âlâ kândâkdâ otmu Anitâñe hângângumu giop yawu nângâmain.

²³ Yawu gârâmâ yeje Yesuhât hâkân otmâ lok bâlene yeŋgât bâtyeŋan katŋetâ yâkne mem howanân kuŋetâ muop. Yawu otbaŋgiwi yakât Anitâne emelâk emet inânŋan nânŋâmu ârândân otmu mâtâp ya sâm waŋop. Mâtâp ya sâm waŋmu yaŋak benje howanân kuŋetâ sâtŋum muop.

²⁴ Kuŋetâ muop yamâ sumânâk tatbuapgât dop âlâ ki olop. Yakât otmâ Anitâne mumuŋambâ mem yahalop.

²⁵ Emelâk emet inânŋan tâmbânenne Dawitiŋe Yesuŋe mumuŋambâ yahatbuap yakât nânŋâm yuwu kulemuop tap.

“Kutdâ gâ orowâk manmâ gan. Yakât otmâ ki pilânekbuat yawu nanŋan. Biwi yâhâp otmangât mâmâne otnihim gamat.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ biwine âlepne otmu tem lâuhihim herone nânŋâhian. Otmu mumbom yan umutne membuat. Otmu mumuŋambâ mem yahatnekbuat. Yawu otnihiwuat nânŋâm biwine ki houŋ sâwuap.

²⁸ Gâne nânŋân nânŋânne mem pâron pilânihirâ manmangât mâtâp yakât topne nânŋâm ba takaman. Otmu gâ orop manmâ yâhâwom yakât nânŋâm biwine herone otmâ manmâ yâhâwom.” Yawu kulemuop tap.

²⁹ Tâmbânenne Dawiti yâkât yuwu ekyongomune nânŋânet. Yâkât sumne ekmain.

³⁰ Anitâne poropete âi sâm waŋmu yâkât den lohimbi ekyongom manmâ gaop. Yawu otmâ Anitâne pat kuwaŋgim yuwu sâop. “Gâhât tepgan gâtne âlâ tetewuap ya mem kânânŋâmune kawehan kinmâ nine lohimbi galemyongowuap.”

³¹ Anitâne yawu sâm pat kuwaŋgiop. Otmu Anitâne Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatbuap yakât nânŋâm Dawitiŋe emet inânŋan den yuwu kulemuop.

“Mumu yan Anitâne umutne miop. Otmu hâkne tâtuk sâmapgât mumuŋambâ mem yahalop.” Yawu kulemuop.

³² Anitâne Yesu mumuŋambâ mem yahatmu nen kerekne ekbin.

³³ Anitâne Yesu mumuŋambâ mem yahatmu ikne orop tawot. Otmu emet inânŋan âwâne Anitâne Wâtgât mâmânahât Heak hânŋângumu gewuap yakât pat kuop. Yakât otmâ Wâtgât mâmânahât Heak ya hânŋângumu ge mâmâne otningimu denne denne sâmunne nanŋai.

³⁴ Otmu Dawiti iknak himbimân ki yâhâop. Yawu gârâmâ emelâk emet inânŋan den yuwu kulemuop.

“Anitâne nâhât Kutdâne yuwu sâm ekuop.

“Gâ gotnan ga kindâ mâmâne otgihimune

³⁵ kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.” Yawu kulemuop tap.

³⁶ Yakât otmâ yuwu sâm ekyongomune nânŋâm biwi yâhâp ki otnomai. Yesu mem howanân kuŋetâ muop ya yeje amboŋe oai. Yawu gârâmâ Anitâne mumuŋambâ mem yahatmu kunnenne tap. Yakât otmâ Kutdânenne sâmain. Yawu.”

Lohimbi dondâhâlâkne Yesuhâlen biwiyene katbi.

³⁷ Petrone yawu sâm lohimbi ekyongomu nânŋânetâ biwiyenân hâumu aposolo nombotne ya orop yuwu sâm âiyongowi. “Wâe, nenne girawu otmunne Anitâne nenekmu ârândân otbuap yakât sânetâ nânŋâne.”

³⁸⁻³⁹ Sânetâ sâop. “Anitâ Kutdânenne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hânŋângumu ge yen otmu lohimbi kâlepnehen mansai mâmâne otyingimu Yesuhâlen biwiyenane kepeim mannomai yakât pat emelâk kuyingiop. Yakât otmâ orotmemeyene bâlene bet pilâm Yesuhâlen biwiyene katŋetâ Anitâne tosayene pilâyingiwuap. Yawu otŋetâ benne nenne Yesu Kiristohât kulân toen mem katyekmunne Wâtgât mâmânahât Heakne ge mâmâne otyingimu mannomai.” Yawu sâop.

⁴⁰ Petoroŋe biwiyenjan kionmâ den kâlep torokatmâ girem den yuwu sâmb ekyongop. “Lohimbi perâkŋe ihilâk mahilâk manmai ya Anitâŋe matŋe umatŋe yingimu menomai. Yawu gârâmâ yeŋe orotmemeyenŋe bâleŋe bet pilâm Yesu Kiristohâlen biwiyenjanŋe kepeinetâ yâkŋe tihityenŋe otbuap.”

⁴¹ Yawu sâmb ekyongomu lohimbi kinŋitŋe orowâk, dopyenŋe 3,000 yawuyanŋe Petorohât denŋe nâŋgânetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenŋe katbi. Yawu otŋetâ aposololipjanŋe toen mem katyekŋetâ Yesuhât komolân torokatbi.

Yesuhâlen biwiyenjanŋe kepeim manbiŋe biwi konok otmâ manbi.

⁴² Yesuhât komolân torokatŋetâ aposololipjanŋe yâkât den kâsikum yingwi. Kâsikum yingŋetâ nâŋgâm biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ Anitâ mepa sanŋan otbanŋim manbi. Otmu sâp sâsâŋan menduhuakmâ buku oranŋim sot newi.

⁴³ Otmu aposololipjanŋe kulem topŋe topŋe meŋetâ lohimbi belâŋen manbiŋe kulem ya ekŋetâ sâtŋe olop.

⁴⁴ Yâhâ lohimbi Yesuhâlen biwiyenŋe kepeiwiŋe biwi konok otmâ sot kâle senŋe âlâlâ mem menduhum konohân katŋetâ tatmu yanŋe mem tânahom manbi.

⁴⁵ Otmu lohimbi nombotjanŋe iri sikumyenŋe puluhum yakât hâmenŋe mewi ya mem bukulipyenŋe nombotjanŋe yu me yakât umburuk manbi ya kâsikum yingwi.

⁴⁶ Yawu otmâ hilâm ârândânŋ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ menduhuakmâ biwi konohâk otmâ Kiristohât den alahuminiwi. Yawu otmâ emetsâpŋe ârândânŋ emetyenjan yâhâ menduhuakmâ sot um neminiwi. Yawu otmâ tep heronŋe nâŋgâm Anitâ mepaem manbi.

⁴⁷ Yawu otŋetâ lohimbi belâŋen manbi nombotjanŋe orotmemeyenŋe ya ekŋetâ yahalop. Yawu otmâ Yesuhâlen biwiyenŋe katmâ yâkât komolân torokatmâ sambe otbi.

3

Petoroŋe lok pareŋe mem heŋŋenŋuop.

¹ Isirae lohimbi orotmeme âlâ yuwu otmai. Emetsâpŋe ârândânŋâk opon kâmbukŋan yâhâ Anitâ ulitgumai. Emetsâpŋe âlâen Petoro yet Yoanenŋe Anitâ ulitgure sâmb opon kâmbukŋan yâhâowot.

² Otmu lok âlâ mâmâŋahât tepŋambâek pareŋe teteopŋe bukulipŋe ekyongomu hilâm ârândânŋ opon kâmbukŋahât gahatŋe âlâ, kutŋe “Mâtâp âilonŋo lonŋo” sâmb yan lâum ari katŋetâ tatminiop. Yan tatmâ lok opon kâmbukŋan yâhâm geminiwi yanŋe tewetsenŋe nihinet sâmb ulityongominiop.

³ Otmu sâp yan Petoro yet Yoane opon kâmbukŋan yâhâmutâ yelekmâ ulityotgop.

⁴ Ulityotgomu Petoroŋe nâŋgâm “Wa, buku” sâmb in ekmâ sâop.

⁵ In ekmâ sâmb lok pareŋe yanŋe tewetsenŋe nihiwomap sâmb tepŋe kilik kilik sâmb talop.

⁶ Yawu otmu Petoroŋe yuwu sâmb ekuop. “Senŋe âlâlâ ki tatnihiap yakât yuwu sâmbune nâŋgâ. Yesu Kiristo Nasaret ambonjanŋe gâ heŋŋenŋohowuapgât dop tap. Yakât otmâ yahatmâ bam ga.”

⁷ Yawu sâmb ekum bātŋe bonâŋen memu yahalop. Memu yanâk kâiŋe sâsilipŋe tâŋ tâŋ otmu hewewenâk yahatmâ kinop.

⁸ Yahatmâ kinmâ yâk orowâk opon kâmbukŋan yâhâwi. Yâhâ lok yanŋe heronŋe otmâ son pilâm bam gam Anitâ mepaeop.

⁹⁻¹⁰ Yawu otmâ mepaemu lohimbi kâlehen tatbiŋe ekmâ yuwu sâmbi. “Lok pareŋe yuŋe opon kâmbukŋahât mâtâp âilonŋo lonŋo yan tatmâ senŋe âlâlâhât ulitnongomap. Âlepŋe oap yakât nâŋgâmunŋe ki orotŋe oap,” yawu sâmb nâŋgânetâ âlâ kândâkdâ olop.

¹¹ Otmu emelâk opon kâmbukŋe ya tuhuwi yan gelâk ningimap sâmb selep bârârâhâk kâlep tuhuwi yakât kutŋe “Solomongât selep” sâmbi. Lok yanŋe Petoro yet Yoane yetgâlen

torokatmu selep yan yâhânetâ lohimbi dondâhâlâkne betyejan yâhâm mem hawam mewam tuhuyekmâ kulem yakât alahu gulahu otbi.

Petoroŋe Yesuhât topŋe ekyongop.

¹² Yawu otŋetâ Petoroŋe yekmâ yuwu sâŋm âiyongop. “Wongât mem hawam mewam tuhuneneksai? Kulem yu netgât wahap bia. Netŋe wâtnetŋambâek lohimbi heŋgemyongoromgât dop âlâ ki tap. Net uwawapŋe bia ki mansait. Yakât otmâ ki nâŋgânitŋetâ yahalâk.

¹³ Topŋe yuwu tap. Awaraham, otmu nanŋe Isaka, otmu sesene Yakop yâk yengât Anitâ, tâmbâlipyenŋe yengât Anitâ, yâkne ikne nanŋe Yesu hâŋgâŋumu ge hohetnenŋan manop. Yâkât kulân lok yu memutŋe Anitâne heŋgeŋumu bam gamu eksai. Yâhâ yeŋeâmâ Yesuhât nâŋgâŋetâ gemu pâku lohimbi yengât bâtyejan katbi. Yawu otŋetâ Pilatoŋe holaŋbe sâmu yan yeŋeâmâ kunyeŋe kârikne otmâ Yesu ya sâŋm ge katbi.

¹⁴ Yâkne uwawapŋe bia manmâ gaop. Yawu gârâmâ yeŋe hâkâŋ otmâ betbaŋgim lok bâlene, kutŋe Barawa sâŋm, yâkât nâŋgâŋetâ yahatmu Pilato ekuŋetâ lauyejan mem Barawa holaŋmu arimu Yesu kuŋetâ muop.

¹⁵ Kuŋetâ muop yamâ lok inŋe ki kuŋetâ muop. Manman kârikŋahât amboŋe ya kuŋetâ muop. Kuŋetâ muop yamâ Anitâne mumuŋambâ mem yahatmu manmâ teteningimu ekbin.

¹⁶ Lok pareŋe yuŋe âlepŋe oap yukât topŋe sâŋmune nâŋgâŋet. Yesuhât kulân lok pareŋe yu memutŋe Yesuhâlen biwiŋe katsapgât Anitâne heŋgeŋumu bam gamu eksai.

¹⁷ Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe papatolipyenŋe orop Yesuhât topŋe pâpŋum gamai. Yakât otmâ kuŋetâ muop.

¹⁸ Emelâk emet inânŋan Anitâne Yesuhât nâŋgâŋam poropetelipŋe yengât biwiyejan den katmu yuwu kulemguwi. “Tihitnenŋe otbuap yâkne aŋgoân hâhiwin nâŋgâŋam mumbuap.” Yawu kulemguwi tap.

¹⁹ Anitâne tosayeŋe pilâyŋgiâkgât yeŋe orotmemeyeŋe bâlene bet pilâm Yesuhâlen biwiyejan kepeim manŋet.

²⁰ Yawu otmâ manŋetâ Anitâne mâmâŋe otyiŋgimu biwiyeŋe sânduk sâmu manno-mai. Sâp yuâmâ Yesu Kutdânenŋe himbimân tap. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp pato tetewuawân Yesuŋe tihitnenŋe olâk sâŋm Anitâne hâŋgâŋumu âwurem gewuap yakât pat kuningimu tap.

²¹ Anitâne embâŋâmbâek emet inânŋan poropetelipŋe yengât biwiyejan den katmu kulemguwi yakât topŋe yuwu tap. Manmannenŋe kuwikningiwuap yakât Anitâne nâŋgâŋumu ârândâŋ otmu Yesu hâŋgâŋumu âwurem gewuap.

²² Yakât torehenŋe Moseŋe yuwu kulemguop.

“Kutdânenŋe Anitâne nâ menekmâ âi sâŋm nihimu taka ikne den kâsikum yiŋgim mansan yakât dopŋeâk Anitâne nengât komolân gâtŋe lok âlâ mem poropete âi sâŋm waŋmu ikne den kâsikum yiŋgimu lohimbiŋe tem lâuwaŋginomai.

²³ Yâhâ lohimbi nombotŋeâmâ denŋe nâŋgâŋam hâkâŋ otmâ kunomai ya mem ketyekmâ hilipyongowuap.” Den yawu kulemguop tap.

²⁴ Otmu emelâk emet inânŋan lok âlâ, kutŋe Samue, yâk otmu Anitâhât poropetelipŋe Yesu Kiristoŋe tetem manmâ kulem topŋe topŋe membuap yakât den yawuâk kulemguwi.

²⁵ Emelâk embâŋân Anitâne Awarahamgât pat kuwaŋgim yuwu sâŋm ekuop. “Hâmbâi gâhât tepgan gâtŋe lok âlâŋe tetem lohimbi hânŋan kulemŋan mannomai ya menduhuyekmâ manman âiŋgoân katyekmu herone nâŋgâwaŋgim mannomai.” Yawu sâŋm ekuop. Yâhâ Anitâhât poropetelipŋe den ya torokatmâ lohimbi sâŋm tetem ekyongom manmâ gawi. Otmu Anitâne tâmbâlipyenŋe yengât pat kuyiŋgiop ya yen gurâ pat yan meyeksap. Gârâmâ yakât bulâŋe yen gurâ yawuâk menomai.

²⁶ Yâhâ nen Isirae lohimbiņe orotmemenenņe bâleņe bet pilâm Anitâ nanņahâlen biwinenņane kepeim manman âilonņoân manmâ heronņe nânņgânomgât anņoân Anitâņe yâk hânņgângumu nengâlen giop.

4

Petoro yet Yoane meyelekmâ pâi emetņan katyelekņetâ talowot.

¹⁻³ Anitâņe Yesu mumuņambâ mem yahalop yakât den pat âlepņe ya Petoro yet Yoaneņe lohimbi ekyongowot. Ekyongom tatmutâ opon kâmbukņahât tembe lâu yenņgât kunyeņe otmu Sarukaio otmu Anitâhât hotom uminiwiņe den pat ya nânņgâņetâ ki bulâņe olop. “Yesu mumuņambâ ki yahalop. Ya ki orotņe,” yawu nânņgâm den hâreyitgim meyelekmâ ari pâi emetņan katyelekņetâ talowot. Pâi emetņan tatmutâ emet haņ sâop.

⁴ Yâhâ Petoroņe lohimbi kiņgitņe orowâk Yesuhât den pat âlepņe ekyongomu nânņgâņetâ bulâņe otmu Yesuhât komolân torokatbi ya yenņgât dowâmâ 5000 yawu.

Petoroņe Yesuhât den pat âlepņe Yura yenņgât papatolipyene ekyongop.

⁵ Emet haņ sâmu Yura yenņgât papatolipyene otmu hotom uminiwi ya yenņgât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum yinņgiminiwi yâkņe Yerusalem kapiân menduhuakbi.

⁶ Sâp yan opon kâmbukņahât lok kunņe âlâ, kutņe Anasi, otmu lamatņe, kutņe Kaipa, otmu bukuyâhâtņe Yoane yet Alesanda otmu hep torehenlipyene orowâk menduhuakbi.

⁷ Otmu Anasiņe tembe lâu ekyongomu Petoro yet Yoane otmu lok pareņe âlâ mem henņenņguowot ya meyekmâ ari den âiân katyekbi. Otmu Anasiņe yuwu sâm âiyotgop. “Âlâhât sâtgât otmâ lok pareņe yu henņenņguowot?”

⁸ Yawu sâm âiyotgomu Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe Petoro mâmâņe otbaņgimu yahatmâ kinmâ yuwu sâop. “Yura papatolipnenņe otmu Anitâhât hotom umai yenņgât kunlipyene yen yuwu sâm ekyongomune nânņgâņet.

⁹ Netņe lok pareņe yu ekmâ tepnetņe nânņgâwanņim memutņe âlepņe olop yakât otmâ yeņe menenekmâ den âiân katnenekņetâ kinsain.

¹⁰ Yakât otmâ lok âlepņe olop yukât topņe ekyongomune nânņgâņet. Topņe yuwu. Yesu Kiristo, Nasaret amboņe, yâhâmâ howanân kuņetâ muop. Kuņetâ muop yamâ Anitâņe mumuņambâ mem yahalop. Yakât otmâ yâkât wâtņan kinmâ lok yu memutņe âlepņe otmâ mansap. Yawu gârâmâ yeņe lok yukâlen kulem teteop yakât den pat Yura lohimbi kerek ekyongonetâ nânņgânmai.

¹¹ Emelâk embânņan Miti pepaen den âlâ yuwu kulemguwi yakât bulâņe Yesuhâlen teteap.

“Emet tuhum nep lokņe nak âlâ ekņetâ bâlemu mem ketetbi. Nak mem ketetbi ya Anitâņe lâum kânânņgâmu kuhupin kârikņe oap.” Den yawu kulemguwi tap.

Yeņeâmâ emet tuhuwi ya yenņgât dop otmâ Yesu betbaņgim kuņetâ muop.

¹² Yuwu sâmune nânņgâņet. Anitâņe Yesu hânņgângumu ge manman kârikņe yakât mâtâp meningiop. Yakât otmâ yâkât wâtņanâk kinmâ manman kârikņan mannomgât dop tap. Lok ondopņe mâmâņe otningimu manman kârikņan mannomgât dop âlâ ki tap.”

Yura yenņgât papatolipyene Petoro yet Yoane sâm hâreyitgiwi.

¹³ Petoro yet Yoane, yâhâmâ nânņgân nânņgân emetņan ki yâhâowot. Yawu gârâmâ Yura papatolipyene yenņgât senyeņan kinmâ den ya kâlâpņe orowâk ekyongowot. Yawu ekyongomutâ yâkņe denyetņe ya nânņgâņetâ ewe membe olop. Yawu otmu nânņgân nânņgânyeņe pâron sâmu yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ kândikum Yesu orop manmâ gawi. Yakât otmâ den kâlâpņe orowâk eknongomutâ nanņgain.” yawu sâwi.

¹⁴ Otmu Petoro yet Yoaneņe lok henņenņguowot yâk orowâk kinbi yakât otmâ den purik pilâyitgine sâm hâum pâpgum pilâwi.

¹⁵ Yakât otmâ hângânyongonjetâ emet betnehen ge kinjetâ Petoro yet Yoane yetgât alahum yuwu sâwi.

¹⁶ “Nenne lok yâhâp yu girawu otyitgine? Yâkne Yesuhât wâtņan kinmâ lok pareņe emba memutâ âlepņe olop yakât den pat Yerusalem kapi ambolipņane emelâk nâņgâm metei.

¹⁷ Yawu gârâmâ den yuņe kapi ârândâņ perereņ sâm arimu nâņgâmaihât nenņe kuyitgimunņe yâkne ki âlâkuâk Yesuhât wâtņan kinmâ lohimbî yâkât den kâsikum yinginomai.” Yawu sâwi.

¹⁸ Otmu tembe lâu ekyongonjetâ meyekmâ âwurem gaņetâ yuwu sâm Petoro yet Yoane ekyotgowi. “Yetņe ki âlâkuâk Yesuhât den ya lohimbî kâsikum yingiomawot.”

¹⁹ Yawu sâņetâ Petoro yet Yoaneņe yuwu sâowot. “Yeņak nâņgâm ekņet. Yeņgât den lâum Anitâhât den pilâmutņe yâkne nâņgâmu ki ârândâņ otbuap.

²⁰ Yesu Kiristoņe den âlâlâ eknongom kulem topņe topņe mem gaop yakât den pat ya netņe mem kurihromgât dop ki tap. Ya sâm haok tuhurom yakâ.”

²¹ Yawu sâmutâ yâhâpņe kuyitgim holanyelekņetâ gem ariowot. Lohimbî inņe kinņitņe orowâkņe kulem ya ekmâ Anitâ mepaem aposololipņe yeņgât nâņgâņetâ yahalop. Yakât otmâ Yura papatolipyeņane wahap âlâ ki otyitgiwi.

²² Lok âlepņe olop yâkne pareņe otmâ manmu yambu lok yâhâp ñerek olop.

Anitâņe Yesuhât aposololipņe mâmâņe otyingîâkğât yâkât lohimbîņe ulitguwi.

²³ Yura papatolipyeņane Petoro yet Yoane holanyelekņetâ gem bukulipyetņe yeņgâlen âwurem ariowot. Ari papatolipyeņane kuyitgiwi yakât den ya ekyongowot.

²⁴ Ekyongomutâ nâņgâm biwiyeneņe kepeiakmâ konohâk otmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Ambonenņe Anitâ. Gâņe hân himbim kândikyotgom wahap topņe topņe kalon.

²⁵⁻²⁶ Otmu emelâk emet inâņņan gâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe tâmbânenņe Dawiti yâkât biwiņan den âlâ katmu yuwu kulemguop.

“Wongât Anitâhât ki nâņgâmaine yeņahât nanņanņinjetâ yahatmu biwiyene kâlâp siap?

Wongât biwi nâņgân nâņgânyene hâlim milim otmu Anitâ yet hoņ bawane mem ge katyelekne sâm oai? Anitâņe tihityene otbe sâm ikņe hoņ bawa hângângumu gewuap.

Yawu gârâmâ Anitâhât ki nâņgâmai ya yeņgât papatolipyeņane biwi konok otmâ mem ge katyeleknomaihât dop âlâ ki tap.” Dawitiņe den yawu kulemguop tap.

²⁷ Otmu torokatmâ yuwu sâm ulitguwi. “Ambonenņe Anitâ, den âlâ sâmunņe nâņgâ. Dawitiņe den kulemguop yakât bulâņe teteop yakât topņe yuwu. Gâņe tihitnenņe otbe sâm Yesu hângângurâ ge tem lâuhihim uwawapņe bia manmâ gaop. Yawu gârâmâ Herot yet Pilatoņe Roma lok otmu Yura nengât papatolipnenņe menduhuyekmutâ orowâk tatmâ Yesu mem ge katne sâm den hikuwi.

²⁸ Yawu otbi yan yeņe eņgatyeneâk ki watbi. Emelâk emet inâņņan gâņe gike eņgatgeâk otmâ yu ya tetewuap ya sâm kalon.

²⁹ Yakât otmâ yâkne kuniņinjetâ lohotņe otmaingât gâņe mâtâp maņguyingim nen hoņ bawalipge mâmâņe otningirâ Yesu Kiristohât den pat âlepņe sâm haok tuhunom.

³⁰ Yawu otmâ Yesuhât wâtņan kinmâ lohimbî mesekyene orop ya heņgemyongonom. Otmu kulem topņe topņe memunņe ekņetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Yakât otmâ mâmâņe otningihât nâņgâm ulitgohoain.” Yawu sâm ulitguwi.

³¹ Yawu sâm ulitguņetâ emet menduhuakmâ tathi ya gâsuk gâsuk sâop. Otmu yanâk Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otyingimu yapâ ari Yesuhât den pat âlepņe ya sâm haok tuhum lohimbî ekyongowi.

Yesuhât lohimbîņe biwiyene hikuakmâ konohâk otmâ buku oraņgim manbi.

³² Yesuhât lohimbîņe biwiyene hikuakmâ konohâk otmu senņe âlâlâ tatyingiop ya menduhum konohân katņetâ tatmu yaņe mem tânahom manbi.

³³ Yawu manmâ Yesuje mumunambâ yahalop yakât den pat ya aposololipnaje lohimbi belângen manbi ya ekyongonjetâ nângânetâ bulâne olop. Otmu Anitâne mâmâne otyingimu kulem topne topne menjetâ lohimbi kerekne yekmâ herone nângâyingwi.

³⁴ Otmu senne âlâlâyeje kâsikum anjim tânahom manbi. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne ki umburuk manbi. Lohimbi nombotnaje senne âlâlâyeje puluhunjetâ yapâ tewetsenne mem aposolo yinginetâ galemguwi.

³⁵ Otmu tewetsenne menduhuminiwi yapâ aposolone mem lohimbi umburuk manbi ya tânyongonjetâ manbi.

³⁶ Otmu sâp yan Kipiro kapi ambone, lok âlâ, kutne Yosep sâp, yâkât yuwu sâpune nângâ. Lok yakât kutne âlâmâ Banawa yawu sâp aposolone kunminiwi. Kut yakât topneâmâ yuwu, “Biwi sânduk”. Yosep yâhâmâ Lewi senâmbâ gâtne yakât otmâ opon kâmbukjahât âi mem manop.

³⁷ Yâkne ikne hân puluhunjetâ yapâ tewetsenne mem aposolo yingiop.

5

Anania imbinâitne otmutâ bâleop.

¹ Lok âlâ, kutne Anania sâp, yâkât imbine, kutne Sapira, biwi konohâk otmâ yuwu olowot. Hânyetne puluhunjetâ yapâ tewetsenne miowot.

² Yawu gârâmâ tewetsenne nombotne ya mem mesambutmutâ tatyitgiop. Yâhâ nombotne âlâmâ Ananiaje mem ari aposolo yingiop.

³ Otmu Petoroje yuwu sâp ekuop. “Anania, yuwu sâpune nângâ. Girawu otmâ Bâlenjahât Ambone Satanje biwihan kionbe sâp otmu ki kârikne otmâ kinsat. Yetne Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heak kâitgum hânyetne puluhuwu yakât tewetsenne nombotne mem mesambutmutâ tap.

⁴ Hân ya ki puluhuwu yan yetne Anitâhât pat ki otbuap yawu nângâm den hikuowot mâne tewetsenne alitsawot yune âlepne otbâp. Yâhâ tewetsenne yune Anitâhât pat otbuap yawu sâp kâitnongom nombotneâk katsawot. Yawu otmâ nen ki kâitnongoawot. Anitâ kâitguawot.”

⁵⁻⁶ Yawu sâmu Ananiaje den ya nângâm yanâk mum iop. Mum imu lok nombotnaje emet kâlehen yâhâm sângum âlâ mem kurihim lâum ge hanguwu. Yâhâ Anitâ kâitguop yakât matne mum imu lohimbi yan kinbine eknetâ sâtnje olop.

⁷ Otmu ki kâlep otmuâk imbinaje lokjahât den pat ki nângâmâk Petorohâlen takaop.

⁸ Takamu Petoroje yuwu sâp âikuop. “Hânyetne puluhunjetâ yapâ tewetsenne miowot ya lokgane kerehâk ningiap me?”

Sâmu sâop. “Wae, wonângen, kerehâk yingiap yakâ.”

⁹ Sâmu Petoroje yuwu sâp âikuop. “Wongât yetne biwi konohâk otmâ Kutdâhât Wâtgât mâmâjahât Heak kâitguawot? Yakât otmâ yuwu sâpune nângâ. Lokge emelâk mumu lâum ari hangum pilâm ga gâhât mambotgihiai. Yiwerene gâhurâ mundâ lâuhekmâ ari hangohonomai.”

¹⁰ Yawu sâp ekumu yâku yanâk kâine topnan purik sâp ge muop. Mumu lok ya emet kâlehen yâhâ Sapira lâum ge lokne lâum ge hanguwu yanâk lâum ge hanguwu.

¹¹ Otmu muowot yakât den pat Yesuhât komotne nângânetâ sâtnje olop. Yawu.

Yesuhât aposololipnaje kulem topne topne mewu.

¹² Aposolo yâkne kulem topne topne menjetâ lohimbine eknetâ âlâ kândâkdâ olop. Otmu Yesuhât komotne biwiyene kepeiakmâ konohâk otmu hilâm ârândâj Solomongât selep yan yâhâ menduhuakmâ Anitâ mepaeminiwi.

¹³ Yawu otminiwi yan lohimbi dondâhâlâkne nângâyinginetâ yahalop yamâ Yura papatolipyenaje hilipnongomai sâp yâk yenngâlen ki torokatbi.

¹⁴ Yawu gârâmâ lohimbi nombotņaje Yesu Kutdânennjahâlen biwiyenaje kepeim yâkât komolân torokatmâ manbi.

¹⁵ Otmu kapi ambolipņaje bukulipyenaje parenje otmâ manminiwi otmu tisi mesek otbi ya Yesuhât aposololipņaje heņgemyongonjet sâm gerelân katyekmâ lâuyekmâ ari mâtâwân katyekņetâ tatbi. Otmu yuwu nâņgâwi. “Petoroņe mâtâp watmâ gam ariwuap yan umutņaje loņgâyekmu âlepņe otnomai.”

¹⁶ Otmu Yerusalem hâlâņmâ kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipņaje bukulipyenaje tisi mesek otbi otmu weke bâleņaje mâņgâyekmu manminiwi ya meyekmâ aposolo yengâlen takanjetâ heņgemyongowi.

Anitâhât anelo âlâņe aposolo pâi emetņambâ mem holaņyekmu gem ariwi.

¹⁷ Aposoloņe yawu otbi yakât den pat ya hotom uminiwi ya yengât kunyenaje otmu ikņe bukulipņe Sarukaio komolân gâtņaje nâņgâņetâ bâleop.

¹⁸ Nâņgâņetâ bâlemu aposolo meyekmâ pâi emetņan katyekņetâ tatbi.

¹⁹ Katyekņetâ tatņetâ emet ñiņ sâmu iwi. Otmu omoņ tânâmņan Kutdâhât anelo âlâņe mândeyekmu yahatņetâ meyekmâ ge yaehen yuwu sâm ekyongop.

²⁰ “Yeņe opon kâmbukņan yâhâ manman kârikņahât den pat âlepņe ya topņambâek lohimbi kâsikum yinginomai.”

²¹ Yawu sâmu emet haņ sâmu den ya lâum opon kâmbukņan yâhâ Yesuhât den lohimbi kâsikum yingowi.

Otmu hotom uminiwi yengât kunyenaje bukulipņe meyekmu Yura yengât papatolipyenaje yengâlen arinjetâ orowâk menduhuakmâ den emetņan yâhâwi. Yâhâ tatmâ aposolo meyekmâ takanjet sâm opon kâmbukņahât tembe lâu nombotņe hâņgânyongonjetâ pâi emetņan yâhâwi.

²² Yâhâm pâinyekņetâ biatmu âwurem taka yuwu sâm ekyongowi.

²³ “Nen pâi emetņan arim takain. Yâhâ pâi emetņahât galem yaņe gahatņe kârikņe maņgum galem kinņetâ yeksain. Yawu gârâmâ aposolo meyekne sâm takain,” sâm ekyongomunje gahatņe mem pilâņetâ kâlehen yâhâ pâinyekmunje biatsap.”

²⁴ Yawu sâņetâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenaje otmu tembe lâu yengât kunyenaje den ya nâņgâm “Girawu otmâ gulip oai,” sâwi.

²⁵ Yawu otmâ tatņetâ yanâk lok âlâņe taka yuwu sâm ekyongop. “Wâe, lok pâi emetņan mem katyekbi ya opon kâmbukņan yâhâ lohimbi den kâsikum yingim kinņetâ yeksain.”

²⁶ Yawu sâm ekyongomu yâkņe opon kâmbukņahât tembe lâu hâņgânyongonjetâ ari lohimbi kinģitņe orowâkņe denyenaje nâņgâm kinbi ya yekmâ “Yâkņe kât mem nongomai” sâm aposolo ya lohotņan meyekmâ den emetņan ariwi.

Aposoloņe Yesuhât topņe Yura yengât papatolipyenaje ekyongowi.

²⁷ Aposolo meyekmâ yâhâ Yura yengât papatolipyenaje yengât senyenjan katyekņetâ kinņetâ hotom uminiwi ya yengât kunyenaje yuwu sâm ekyongop.

²⁸ “Oran Yesuhât den lohimbi ki kâsikum yinginjet sâm kuyingiwini. Yamâ yeņe nengât den ya kum Yesuhât den lohimbi kâsikum yinginjetâ yâkņe sâm haok tuhunjetâ lohimbi kapiân tai ya kerekņe naņgai. Otmu Roma tembe lâuņe Yesu kuņetâ muop yakât tosa ya nengâlen gâitsai.” Yawu sâwi.

²⁹ Yawu sâņetâ Petoroņe purik pilâyingim yuwu sâm ekyongop. “Yengât den ya lâum Anitâhât den kunomgât dop âlâ ki tap.

³⁰ Yengât sâtgât otmâ Roma lokņe Yesu mem howanân kuņetâ muop. Mumu hangowi yamâ topņe yuwuhât otmâ tâmbâlipnenņe yengât Anitâņe mumuņambâ mem yahalop.

³¹ Isirae lok nenņe Yesuhâlen biwinenņaje kepeimunje Anitâņe tosanenņe pilâningiwuapgât yâkņe Kutdânennje Yesu mumuņambâ mem yahatmu himbimân orowâk tawot.

³² Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Yesuhâlen biwiyenaje kepeim Anitâhât denje lâum manmai ya yengât nângâm Anitâne ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingimap. Nenje yawu otmâ mansain yakât otmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne biwinenje mem sânduk tuhuningimap. Yawu otmâ mâmâne otingimu kulem topne topne mem mansain.”

³³ Yawu sâm ekyongomu nângânetâ bâlemu aposolo yongone sâm otbi.

Parisaio âlâne yahatmâ bukulipne sâm sânduk menduk tuhuyehop.

³⁴ Aposolo yongone sâm otjetâ yan Parisaio lok kutdâ âlâne Mosehât girem den kâsikum yingim manop, ya kutne Gamalie, yâkne yahatmâ kinmâ tembe lâulipyenje ekyongomu aposolo meyekmâ emet betnehen ge kinjetâ bukulipne yuwu sâm ekyongop.

³⁵ “Bukulipne, yene lok yu in yawu mem bâleyekmahât yuwu sâmune nângânet. Yene nângâm hegenjumâmâ girawu otyinginomai yakât topne tetemu ekmâ nângânomai.

³⁶ Emelâk lok âlâ, kutne Teuta, ikjahât nângâmu yahatmu, “Roma lok kasalipnenne watyekmunne arinet” sâm lok 400 ekyongomu yâkâlen torokatbi. Yawu otjetâ ikne kujetâ mumu loklipne iton galan otmâ kinbi. Yawu otmâ otjetâ ki ihop.

³⁷ Yakât betnan Roma lok kunyenaje Yura nengât dopnenne nângâwe sâm otmu sâlipnongowi sâp yan lok âlâ, Galilaia gâtne, kutne Yurasi, yâkne lohimbi meyekmu Roma lok watyekne sâm otbi. Yawu otmu yâkurâ yawuâk kujetâ mumu loklipne kerek yongom watyeknetâ tiok taok otmâ arinetâ kutyene bialop.

³⁸ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Yene aposolo yu ki yekmâ sânet. Yâkne yene engatyeneâk watmâ den ya lohimbi kâsikum yingim gai otmuâmâ nep yu gulip otbuap.

³⁹ Yâhâ lok yune Anitâhât sâtgât otmâ den yu lohimbi kâsikum yingim gai otmuâmâ nep yu mem ge katyekne sâm otmunne hâi hâine otmu pilânom. Otmu nep yukât ambone Anitâ mem ge katne sâm otnom. Biwinaje yawu nanjan. Yawu.”

⁴⁰ Yawu sâm ekyongomu nângânetâ ârândân otmu tembe lâulipyenje ekyongonetâ aposolo yongowi. Yongom Yesuhât den pat âlepne ya lohimbi ki kâsikum yinginomai sâm kuyingim pilâyeknetâ ariwi.

⁴¹ Otmu aposolone Yesuhât den pat âlepne lohimbi kâsikum yingwi yakât matne papatolipyenaje yongowi yakât nângânetâ biwiyenje âlepne olop.

⁴² Yawu otmâ hilâm ârândân opon kâmbuknan otmu emet tete yâhâm gem Yesu Kiristohât den pat âlepne ya kâsikum yingim manbi.

6

Lok nombolân yâhâp meyekmâ nep sâm yingwi.

¹ Sâp yan lohimbi kingitne orowâkne Yesuhâlen biwiyenje katmâ yâkât komolân torokatmâ manbi. Manmâ senje âlâlâne konohân menduhunetâ tatmu yapâ mem tânahom manbi. Yawu gârâmâ Girik kapi ambolipne Yerusalem kapiân kandi taka tatbije Yerusalem kapi ambolipne orop senje âlâlâ menduhum katminiwi yakât nekamân otbi. Nekamân otmâ Girik kapi ambolipnaje yuwu sâwi. “Senje âlâlâ menduhum katmunne tap yapâ nep lokne mem nengât kambut ki dopnan tânyongoai. Ya ekmunne dondâ bâleap.”

² Yawu sânetâ Yesuhât aposololipnaje lohimbi ya menduhuyekmâ yuwu sâm ekyongowi. “Nenje senje âlâlâ menduhum katnetâ tap yuâk galem gum mannom otmuâmâ Anitâhât den yu lohimbi kâsikum yinginomgât mâtâp ki tetewuap.

³ Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otyingimu mansai komot yapâ gâtne lok nombolân yâhâp mem teteyeknetâ nep yingimunne senje âlâlâ yu galem gum kambulipyenje kâsikum yinginomai.

⁴ Yawu otjetâ benje nenneâmâ Yesuhât den lohimbi kâsikum yingim Anitâ ulitgum mannom.” Yawu sâwi.

⁵ Den yawu sânetâ nângânetâ ârândân olop. Yakât otmâ lok mem katyekbi ya yengât kutyene yamâ yuwu. Setepano yâkne Yesuhâlen biwiñane tinâk kepeim Anitâhât den lâum manop. Yawu manmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâñe otbañgim gaop. Otmu nombotne âlâmâ kutyene yuwu. Pilip, Porokoro, Nikano, Timon, Pamena, otmu bâñeâmâ Nikolao. Nikolao yamâ Antiok kapi pilâm Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manmâ gaop.

⁶ Lok yu meyekmâ aposolo yengâlen ganjetâ yâkne kunyenjan mem Anitâ ulitguwi.

⁷ Otmu Yesuhât komotne yâkât den pat âlepne sâm haok tuhuñetâ lohimbi kingitne orowâkne Yesuhâlen biwiyene katmâ yâk yengâlen torokatnetâ sambe sambe otbi. Yawu otmâ hotom uminiwi yengâlen gâtne dondâne denyene ya nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyene katbi.

Setepano mewi.

⁸ Anitâne Setepano nângâwanñgim mâmâñe otbañgimu kulem topne topne memu lohimbiñe ekñetâ âlâ kândâkdâ olop.

⁹ Yawu gârâmâ lok nombotne Kirene, Alesandiria, Liwia, Kilikia, Asia, kapi yu ambolipñane opon kâmbukñan yâhâ Setepanohât den kakñan sâwi.

¹⁰ Den kakñan sânetâ Wâtgât mâmâñahât Heakne Setepano mâmâñe otbañgimu den sâmu denyene ya kum ge kalop.

¹¹ Yawu otyiñgimu ari lok yane lok nombotne mem teteyekmâ engatyenjan genjetâ yâkne yuwu sâm Setepano hakñan sâm lohimbi ekyongowi. “Setepanoñe Mosehât girem den kelañgatmâ den ango lohimbi kâsikum yingimap. Otmu Anitâhât opon kâmbukñahât nângâmu gemu Anitâ sâm bâlewanñgimu nanñgain.”

¹² Yawu sânetâ Yura yengât papatolipyene otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu lohimbi nombotñane nângânetâ biwiyene kou kâlâp semu Setepano mem den emetñan yâhâ den âiân katbi.

¹³ Den âiân katmâ angoân lok engatyenjan gewi ya ekyongonjetâ ga Setepano hakñan yuwu sâwi. “Lok yune haonmâ ârândân Anitâhât opon kâmbukñahât nângâmu gemu Mosehât girem den sâm ge katmap.

¹⁴ Yuwu sâmu nanñgain. “Yesu Nasaret kapi ambonane opon kâmbukne huhum iton galañ tuhuwuap. Otmu Moseñe girem den otmu opon kâmbukñahât orotmeme sâm ningiop ya kum orotmeme ango ningiwuap.” Yawu sâmu nanñgain.” Yawu sâm Setepano hakñan sâwi.

¹⁵ Hakñan sânetâ menduhuakbiñe Setepano ekñetâ yâkât kundenñane anelo kundenne yawuya teteop.

7

Setepanoñe Yura tâmbâlipyene yengât topyene sâop.

¹ Hotom uminiwi ya yengât kunyenane Setepano yuwu sâm âikuop. “Den yai yu bulâne yai me?”

² Sâmu Setepanoñe yahatmâ yuwu sâop. “Papatolipne otmu bukulpne den sâmune nângânet.

Awarahamgât sâop.

Tâmbânenne Awaraham yâkne Mesopotamia kapi ki pilâm Haran kapiân ariop sâp yan Anitâ yahat yahatne, Lanñne Ambonane tetewanñgim yuwu sâm ekuop.

³ “Gâñe kapihe tâmbâñe, hep torehenlipge, bukulpge pilâyekmâ nâñe kapi âlâ tiripgo-howom yan ari manbuat.”

⁴ Yawu sâmu tem lâuwanñgim Kairia hân pilâm Haran kapiân ari manop. Yan manmâ âwâñe bâleop. Âwâñe bâleop yakât kakñan Anitâne yâhâñe tetewanñgim yuwu sâm ekuop.

“Hân âlâen ari in kandi manbuat.” Yawu sâam ekumu yahatmâ Haran kapi pilâm nenje mansainân yuân emelâk takaop.

⁵ Yuân taka kandi manop. Yâhâ Awarahamne imbiñâit kâsi manoworâke yamâ benje yâkât tepñan gâtñane hân yu ambokunomaihât Anitâne pat kuwañgiop.

⁶ Yawu otmâ den âlâ yuwu sâam ekuop. “Gâhât senje hân yu pilâm kapi âlâen ari manmâ kapi ambolipne hoñ bayingim manmâ yâhâñetâ yambu 400 pesuk sâwuap.

⁷ Hoñ bayingim manñetâ hâhiwin yinginomai. Yakât otmâ nâñe lohimbî ya matne umatne yingimune pilâyekñetâ âwurem hân yuân taka manmâ nâhât tem lâunihim mepaenekmâ mannomai.”

⁸ Yawu sâam ekum pat kuwañgiop. Pat kuwañgiop ya nâñgâm mannomaihât hâkyenahât torehenñan undip tuhuwañgim manmâ yâhâñomai ya sâam kalop. Otmu yakât kakñan Awaraham nanñe Isaka tetemu hilâm nombolân kalimbu pesuk sâamu hâkñahât torehenñan undip tuhuwañgiop. Otmu Isaka nanñe Yakop tetemu yâk gurâ yawuâk hâkñahât torehenñan undip tuhuwañgiop. Otmu Yakop nanlipne kâiân yâhâp tetenñetâ yâk gurâ yawuâk hâkyenahât torehenñan undip tuhuyingiop.

Yosepgât sâop.

⁹ Otmu Yosep atalipñane yâkât hâkân otmâ mem âlâlâ tuhuwi. Yawu tuhum lok nombotñane taka Yosep puluhum dâim Aihita hânân ariwi. Atalipñane yawu otbangiwiâke yamâ Anitâne tihitne olop.

¹⁰ Otmu nâñgân nâñgânne pato tetewañgimu Aihita lok nombotñane ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu kunyene, kutne Parao sâam, yâkâlen dâim ariwi. Dâim arinñetâ Anitâne mâmânne otbangimu Paraone yâkât orotmemene ekmu ikñan gâtne otmu ikne emet otmu Aihita kapi ambolipne ya galempongom manâkgât âi sâam wañop.

¹¹ Otmu sâp yan Aihita otmu Kanan hân yuân po pato teteop. Yawu tetemu tâmbâlipnenñane sotgât umburuk otbi.

¹² Yawu manmâ Aihita hânân sot tap yawu sâñetâ nâñgâm Yakopne nanlipne yan hâñgânyongomu ariwi.

¹³ Aihita arim âwurem taka yakât den pat âwâñene ekunñetâ manmâ manmâ benje âlâkuâk hâñgânyongomu ariwi. Arinñetâ Yosepne atalipne teteyingim ikñahâk topne sâam tetem ekyongop. Teteyingim atalipne dâiyekmâ Paraohâlen arinñetâ topyene sâam tetemu nâñgâop.

¹⁴ Yakât kakñan Yosepne âwâñahât den katmu âwâñane ikne senje âlâlâñe otmu hep torehenlipne lohimbî 75 meyekmu Aihita hânân ariwi.

¹⁵ Yan ari manmâ Yakop ya muop. Otmu nanlipne gurâ yawuâk muwi.

¹⁶ Otmu emet inânñan Awarahamne Sikem kapiân Hemohât nanlipne yengâlen hân âlâ puluhup yan hahityene lâum ari kurihyekbi.

Mosehât sâop.

¹⁷⁻¹⁸ Tâmbâlipnenñane Aihita hânân tetem sambe sambe otbi. Yawu otmâ manñetâ Anitâne Awarahamgât pat kuwañgiop yakât bulâñe menomaihât sâp ya tâlâhuop. Sâp yan Aihita yengât kunyene âlâ belângen tetem manopne Yosepgât topne ki nâñgâop.

¹⁹ Lok yane tâmbâlipnenne mem ge katyekmâ hâhiwin yingiop. Otmu nimnaomlipyene tetem sambe sambe otmai sâam nanlipyene tetewi ya lâum kapi betñehen pilâyekñetâ muwi.

²⁰ Yawu gârâmâ tâmbânenne Mose tetemu âwâñe mâmânñane emetyetñan tihâk mesambutmutâ tatmu emetsenne kalimbu pesuk sâop.

²¹ Emetsenne kalimbu pesuk sâamu hahitne tiñ tiñ sâamu ekmutâ iwit nanñe olop. Yawu otmu saka saka kum kâlêhen katmâ toen kalowot. Toen katmutâ to kakñan yolon yolon otmâ bam gam tatmu Parao baratñane ekmâ mem taka ikñahâk galemguop.

²² Lok otmâ Parao loklipņe yengât nângân nângân emetņan yâhâmu den kâsikum waņetâ nângân nângân pato miop. Nângân nângân pato memu Aihita ambolipņane ekņetâ sâtņe otmu ewe katminiwi.

²³ Manmu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâmu Isirae bukulpņe girawu mansai sâmu yâk yengâlen ari yehop.

²⁴ Arim yekmu Aihita lok âlâņe Isirae lok âlâ kumu ekmâ Isirae lok ya tângum Aihita lok ya kumu muop.

²⁵ Kumu mumu biwiņane yuwu nângâop. “Anitâņe mâmâņe otnihimu bukulpņe tânyongom Parao hât bâtnjambâ dâiyekmune hân âlâengen ari nenjahâk galemahom mannom ya nângâm henņenġuai,” biwiņane yawu nângâop. Yawu gârâmâ Isirae lohimbņe ya ki nângâwi.

²⁶ Aiop, emet haņ sâmu Moseņe âlâkuâk ari Isirae lok yâhâp ahom tatmutâ mem teteyelehop. Yawu otmutâ mem hâreyelekmâ yuwu sâmu ekyotgop, “Wongât yetņe ahoawot?”

²⁷ Yawu sâmu kapam kândikuopņe yuwu sâmu denņe kakņan sâop. “Gâ ki nângâhihiain. Âlâņe galem sâmu katgekmu takat?”

²⁸ Oran Aihita lok âlâ kundâ muop yawuâk nohowe sâmu oat hâ?”

²⁹ Yawu sâmu nângâm Moseņe Aihita hân pilâm Mirian hânângen ari manop. Yan manmâ imbi âlâ yaken gâtņe memu yâkņe nanyâhâtņe yâhâp meyelehop.

³⁰ Manmâ gamu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâmu hân ya pilâm lok ki manmaiângen ariop. Yan ari Sinai pumņe topņan kinmu aņelo âlâņe nak topņan kâlâp semu yan tetem kinmu ehop.

³¹ Ekmâ sâtņe otmu “Enda wonņe oap?” sâmu ya ekmâ henņenġuwe sâmu gotņan bamu Kutdâņe yuwu sâmu ekuop.

³² “Nâmâ Awaraham, otmu nanņe Isaka, otmu sesene Yakop yâk yengât kunyene tatmâ gaman.” Yawu sâmu Moseņe kâiņe bân sâmu sâmu senņe kâtâpgum kâmgum kinop.

³³ Yawu otmâ kinmu Anitâņe yuwu sâmu ekuop. “Hân kinsat yu kâmbukņe. Yakât otmâ kâihe katipņe tuhumi pilâ.

³⁴ Yawu sâmunne nângâ. Komolipne Aihita hânân manņetâ kapi ambolipņane yongom mem âlâlâ tuhuyekņetâ manmâ gai. Yawu manmâ gaņetâ yekmâ umatņe yapâ holanņyekbe sâmu gâ tetehihian. Yakât otmâ mâmâņe otgihim hângângohomune Aihita hânân âwurem ari tânyongowuat.” Anitâņe yawu sâmu ekuop.

³⁵ Yâhâ Moseņe Aihita hânân talop yan Isirae lok âlâņe yâkât nângâmu gemu yuwu sâmu ekuop. “Âlâņe galem sâmu katgekmu takat?” yawu sâop. Yawu gârâmâ Moseņe bukulpņe tânyongom kasalipyene yengât bâtyenambâ dâiyekmu hân âlâengen ari mannomai sâmu nak topņan kâlâp siop yan aņelo âlâņe tetewanġim kinmâ mâmâņe otbaņgiop.

³⁶ Anitâņe Mose hângângumu Aihita hânân âwurem ari kulem âlâlâ memu ekņetâ sâtņe kârikņe olop. Yawu otmâ bukulpņe dâiyekmu Aihita hân pilâm taka saru âlâ, kutņe saru kuriņ sâmu, yan kulem âlâ memu ekbi yamâ yuwu. Anitâņe nângâmu to ya keterakmâ torehen torehen otmu mâtâp teteop. Yawu otmu kâiyeņe hân liņmâ nombotgen takawi. Taka lok ki manmaiângen manņetâ Moseņe kulem topņe topņe mem gamu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

³⁷ Otmu Moseņe tâmbâlipnenņe yuwu sâmu ekyongop. “Anitâņe hângânnohomu taka tânyongomune âlepņe mansai yuwuâk nengât komolân gâtņe âlâ hângângumu yâkât den kâsikum yingim tihityene otbuap.”

³⁸ Yawu sâmu ekyongop. Otmu Moseņe tâmbâlipnenņe orop lok ki manmaiângen manmâ Anitâhât den kâsikum yingim gaop. Otmu ikņe Sinai pumņan yâhâmu aņelo âlâņe Anitâhât girem den kârikņe sâmu ekumu âwurem ge ekyongop.

³⁹ Anitâhât den ya ekyongop yamâ benņe papatolipnenņane biwiyene kârikņe otmâ den ya hâkâņ otmâ Mose betbaņġim Aihita hânângen âwurem arine sâmu otbi.

⁴⁰ Yawu otñetâ Moseñe âlâkuâk katyekmâ Sinai pumñan yâhâop. Pumñan yâhâ Anitâ orop den alahumutâ lohimbî yanje Mose imiñe, kutñe Aron sâmb, yuwu sâmb ekuwi. “Moseñe Aihita hânângembâ dâim taka katnenekmâ nengât ki nângâm gulip oap. Yakât otmâ gâñe nak âlâ mem hâwim kânângârâ kinmu mepaene. Yawu otmâ lâum âwurem Aihita hânân arinom.”

⁴¹ Yawu sâmb ekuñetâ bulimakao umutñe hâwim kânângâmu kinmu sot um gotñan katmâ herone otbañgim mepaewi.

⁴² Yawu otñetâ Anitâñe yekmu bâlemu betyîngimu biwiyene gulip otmu pitu mepaewi. Yawu otbi yakât poropete âlâñe den yuwu kulemguop.

“Anitâñe yuwu yap. Isirae ambolipñe yuwu sâmbune nângâñet. Yen lok ki manmaiângen manmâ bulimakao ki gâim nâhât hotom um gawi. Yawu otmâ kasalipyene yengât Porom Lâpiohât hotom um manmâ gañetâ yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

⁴³ Otmu pitu mepaem yan kasalipyene yengât Porom Lâpioyene, kutyetñe Molok yet Lepad, ya yetgât umutyetñe hâwim selep tuhum yakât kâlehen lâum kânângâyelekñetâ kinmutâ mepaeyelekbi. Mepaeyelekbi yakât matñe sâmbune Bawilon kapi ambolipñane taka meyekmâ kapiyenan arineta yene yâk hoñ bayîngim mannomai.” Anitâñe yawu yap.” Den yawu kulemguop tap.

Tâmbâlipnenñane Anitâhât selep tuhuwi.

⁴⁴ Emelâk embâñân tâmbâlipnenñane Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen taka manñetâ Anitâñe ikñe selep tuhuñet sâmb yakât topñe Mose ekuop. Topñe ekuop yawuâk watmâ tuhuwi.

⁴⁵ Tâmbâlipnenñane yakât kâlehen yâhâ mepaeminiwi. Yawu otmâ manmâ gañetâ benje Yosuañe galemyene olop sâp yan Anitâñe mâmâñe otyîngimu kasalipyene yongom watyekñetâ arineta selep ya yan lâum taka katmâ mepaem manbi. Yawu otmâ manmâ gañetâ lok kutdâ âlâ, kutñe Dawiti sâmb, yâkñe galemyongop.

⁴⁶ Dawitiñe galem yongom manmu Anitâñe ekmu ârândâñ olop. Yakât otmâ opon kâmbukñe pato tuhuwañgiwe sâmb Anitâ ekuop.

⁴⁷ Ekumu ki nângâwañgiop. Yakât otmâ Dawiti nanñe, kutñe Solomon sâmb, yâkñe opon ya tuhuwañgiop.

⁴⁸ Yakât otmâ yuwu sâmbune nângâñet. Anitâ ambonenñe yahat yahatñe nenñe emet me opon mem kânângâmain yan ki tatmap. Yakât otmâ Anitâñe poropete âlâ yuwu ekumu kulemguop.

⁴⁹⁻⁵⁰ “Nâ ninahâk hân himbim kândikyotgowan. Otmu senñe âlâlâ saruân hikiân tatmap ya ninahâk katyekban. Nâ himbimân otmu hânân ârândâñ otmâ tan. Yawuhât opon kâmbukñan yâhâ tat sâmb tuhuniñetâ ârândâñ otbuapgât dop âlâ ki tap. Nâñe oponân ki tatman.” Den yawu kulemguop tap.

Setepanone sâyîngiop.

⁵¹ Yen biwiyene kârikñe. Biwi nângân nângânyene ki pâron yap. Tâmbâlipnenñane Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heak betgum manbi yen gurâ yawuâk otmâ manmâ gai.

⁵² Emelâk emet inânñan Anitâhât poropetelipñane ikñe hoñ bawa âlâ tetem koko salek manbuap yakât den pat kulemguwi ya kerehâk tâmbâlipnenñane hilipyongowi. Otmu yakât bulâñeâmâ Yesu teteop ya yene betbañgim howanân kuñetâ muop.

⁵³ Otmu Anitâñe ikñe añelolipñe hângânyongomu ge girem den poropete ekyongoneta yâkñe kulemguwi ya yene ki lâum mansai. Yawu.”

Setepano kuñetâ muop.

⁵⁴ Setepanone den yawu sâmb ekyongomu biwiyenan hâumu kuk nângâwañgiwi.

⁵⁵ Yawu otñetâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otbañgimu himbimân senñe pilâm eksan mâne Yesu Anitâ orop tatmutâ yelekmu âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâmb ekyongop.

⁵⁶ “Himbim pâronj sâmu Yesu, lok bulâne, Anitâ orop tatmutâ yeleksan.” Yawu sâop.

⁵⁷⁻⁵⁸ Yawu sâmu “Den kâmbukne hâliine yap” sâm lâum dâim kapi betnehen gewi. Kapi betnehen gem kunlipyene yeje hâk katipne kâkâlep katbi ya tuhum pilâm lok pato âlâ, kutne Saulo sâm, yâkât kâine topnan katjetâ tatmu kât mem kuwi.

⁵⁹ Setepano ya kâtne kujetâ Yesu ulitgum yuwu sâop. “O Kutdâ Yesu, umutne me.”

⁶⁰ Yawu sâm pilakbe sâm otmâ yuwu sâop. “Kutdâ, tosa pilâyinjihât nanjan.” Yawu sâm pilahop.

Kujetâ mumu Saulone nângâmu ârândânj olop.

8

Saulone Yesuhât komot mem bâleyehop.

¹⁻³ Setepano kujetâ muop yan lok nombotne Anitâhât tem lâum manbine isem lâum sumyenan ari hangui. Otmu Sauloneâmâ Yesuhât komot hilipyongowe sâm emet ârândânj yâhâm gem pâinyehop. Otmu nombotne mem teteyekmâ tembe lâulipne ekyongomu meyekmâ ari pâi emetnan katyekbi. Yawu otyinginetâ lohimbi nombotne Yerusalem kapi pilâm iton galañ otmâ kapi tipi tapi Yuraia Samaria hânân tatmâ arap yan arim kinbi. Yâhâ Yesuhât aposololipneâmâ Yerusalem kapiânâk tatbi.

Pilipne Samaria ambolipne den pat âlepne ekyongop.

⁴ Yesuhât komot Yerusalem kapi pilâm iton galañ otmâ ariwi yan Yesuhât den pat âlepne kapi ambolipne ekyongowi.

⁵⁻⁶ Yawu otbi yan yâk yengâlen gâtne lok âlâ, kutne Pilip sâm, yâkne Samaria yengâlen ari Yesune tihitnenne olâkgât Anitâne hângângumu giop yakât den pat ekyongop. Den pat ya ekyongom kulem topne topne memu lohimbine ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu denne nângânetâ bulâne olop.

⁷ Otmu lohimbi nombotne weke bâleneje mângâeyekmu manminiwi ya watyngimu gaiakmâ ariwi. Yâhâ lohimbi nombotne âlâmâ senyene bok sâsâne otmu parene otmâ tatminiwi ya mem henjemyongop.

⁸ Yawu otyingimu kapi ambolipneje biwiyene herone olop.

⁹ Yâhâ kapi yan lok kâmbukne âlâ manop, kutne Simon sâm, yâkne ikne mepaeakmâ hawat topne topne tuhuyngimu ekjetâ sâtne otminiop.

¹⁰⁻¹¹ Yakât otmâ kapi ambolipne, lok geheje yahat yahatne, lok kutyene orop, kutyene bia, kerehâkne yâkât nângânetâ yahatmu yuwu sâm mepaeminiwi. “Wâtge kârikne tatgihiap. Yakât otmâ gekmunne Anitâhât dop oap.” Yawu sâm yâkât kutne “Wâtgât Amboje,” sâm yâkât nângânetâ yahatmu manminiwi.

¹² Aiop, Anitâne tihitnenne otbe sâm Yesu hângângumu giop yakât den pat âlepne Pilipne ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Yesu Kiristohâlen biwiyeneje kepeinetâ toen katyehop.

¹³ Yâhâ Simon lok kâmbukne ya gurâ yawuâk Yesuhâlen biwine katmu toen kalop. Toen katmu yâkne Pilip orop manmâ kulem topne topne memu ekmu âlâ kândâkdâ otmu yakâlâk nângâm manop.

Petoro yet Yoaneje Samaria kapiân ariowot.

¹⁴ Samaria kapi ambolipneje Anitâhât den nângânetâ bulâne otmu biwiyene Yesuhâlen katbi yakât den pat sâm haok tuhujetâ Yerusalem kapiân arimu aposolone nângâwi. Pat ya nângâm lohimbi yan Yesu Kiristohâlen biwiyeneje tinâk kepeim manjetgât Petoro yet Yoane hângânyotgojetâ ariowot.

¹⁵⁻¹⁷ Arimutâ topyene yuwu sâm ekyotgowi. “Emelâk biwinnenje Kutdânenne Yesuhâlen katmunne yâkât kulân toen katnenekbi. Toen katnenekbi yan Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne ki ge mâmâne otningiop.” Yawu sâm ekyotgojetâ

nângâm Wâtgât mâmânahât Heakne ge mâmâne otyingîâkgât kunyenjan meyekmâ Anitâ ulitguowot. Kunyenjan meyekmâ Anitâ ulitgumutâ ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingîop.

18-19 Mâmâne otyingimu Simonne ya ekmu âlâ kândâkdâ otmu yawuâk otbehât nângâm tewetsenje mem ari yuwu sâm âiyotgop. “Nâne lohimbi kunyenjan meyekmune yawuâk Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne ge mâmâne otyingîâkgât tewetsenje yu yitgimune nângânihimutâ nâku yawuâk otbom.” Yawu sâop.

20-21 Yawu sâmu Petoroje yuwu sâm ekuop. “Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingimap ya gâne tewetsenjanje puluhuwuatgât dop âlâ ki tap. Anitâne biwihe ekmu ki ârândân otmu kâlâpgât pat mansat. Yakât otmâ netgâlen ki torokatbuat. Tewetsenje ya miakmâ ari.

22-23 Biwihahât topne yuwu nanjan. Netne kunyenjan meyekmutne kulem tetemu ekdâ biwihe bâleap. Yâhâ yawuâk biwi bâle otmâ mandâ Anitâne yakât matne gihimu mem hiliwahomatgât nângân nângânge bâleje ya pilâm biwihe Yesuhâlen kepeim ulitgu. Yawu.”

24 Sâmu sâop. “Den yat yu tetenihimapgât yetjak nângânihim Anitâ ulitguyet.” Yawu sâop.

25 Aiop, Petoro yet Yoaneje Yesuhât den pat âlepne kâsikum yingim Yerusalem kapiân âwurem ariowot. Otmu mâtâwân ariowot yan kapi tipi tapi mâtâp hâlânâmâ tatmâ arap ya ambolipne Yesuhât den pat âlepne ekyongomutâ nângâwi.

Pilipje Yesuhât den pat âlepne Itiopia lok ekuop.

26 Otmu yakât kakjan kulem âlâ Pilipgâlen teteop yakât sâmune nângâ. Aiop, Yerusalem kapi pilâm Gasa kapiân geminiwi mâtâp ya ki arim takam tatjetâ anjom kâtiñ sâop. Yâhâ ki kâtiñ sâop sâp yan Anitâhât anelo âlâne Pilip tetewangim yuwu sâm ekuop. “Gâne yahatmâ emet kakne ari Yerusalem kapi pilâm Gasa kapiân gemai mâtâp yawuâk watmâ ariuwat.” Yawu sâm ekuop.

27-28 Yawu sâm ekum hângângumu ariop. Aiop, Itiopia kapi ambolipne yengât imbi kutdâ âlâ manop, kutne Kandake. Otmu Kandakeje ikne tewetsenjahât galem pato âlâ hângângumu Yerusalem kapiân ari opon kâmbukjan yâhâ Anitâ mepaem hotom uwangîop. Hotom uwangim pesuk pilâm ikne hân wangane beâsi betnehen hikum pilânetâ dâiop yan yâhâ tatmu dâimu kapijan âwurem ariwe sâm olop. Mâtâwân arim tatmâ emet inânjan Anitâne poropete âlâ, kutne Yesaia, den ekumu kulemguop ya mem mewalakum sâlikuop. Tatmâ sâlikum gemu Pilipje ehop.

29 Ekmu yan Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne yuwu sâm Pilip ekuop. “We, beâsiñe hân wangane dâim arap endan bam ek.”

30 Yawu sâm ekumu Pilipje sururuk sâm ari lok yanje den sâlikuop ya ekmâ yuwu sâm âikuop. “Den sâlikuat yakât topne nangat me?”

31 Sâmu sâop. “Wâe, lok âlâne yukât topne sâm kusânâmâ eknohomu nângâmbâm. Yakât otmâ gâne hân wangajan garâ orowâk tatmâ topne eknohoâyâ.” Yawu sâmu Pilipje yâhâ hâlânbanjim tatmu orowâk ariowot.

32-33 Otmu emelâk embânân Anitâne Yesaia den yuwu sâm ekumu kulemguop.

“Lama kum gâine sâm yan lohotjan tatmu lâum arimai yakât dopneâk lok âlâ kune sâm otjetâ lohotjan kinop. Yawu otmu ki den nepne pato otmâ in yawu lâum ari kuwi. Otmu lama kune sâm otmâ angoân somotne hârejetâ pâlâmne tatmap. Yakât dopneâk yâkne pâlâmne otmâ denyenje kakjan ki sâop. Yâhâ kuñetâ muowâke yamâ benne lohimbi kiñgitne orowâkne yâkâlen biwiyenjanje kepeim mannomai ya sâlipyongonomaihât dop âlâ ki tap.” Den yawu kulemguop.

34 Den ya sâlikum lok kutdâ yanje yuwu sâm Pilip âikuop. “Anitâne âlâhât nângâm poropete ekumu den yu kulemguop? Poropete iknahât me lok âlâhât sâop?”

³⁵ Yawu sâmu âikumu den ya sâmu kusânâmâ Yesuhât den pat âlepne ya ekumu nângâm ariowot.

³⁶ Ari to âlâ mâtâp ginñan giop yan arimutâ lok kutdâ yanje ekmâ yuwu sâmu ekuop. “E, nâ toen katnekgât nanñan. Ya nângârâ girawu oap?”

³⁷ Sâmu sâop. “Biwihe Yesuhâlen katsat otmuâmâ, âlepne kionmâ toen katgekbom.”

Sâmu sâop. “Yesu yamâ Anitâ nanñe. Yakât otmâ emelâk biwine yâkâlen katsan.”

³⁸ Yawu sâmu beâsi mem sânduk pilâmu kinmu hân wañganambâ kionmâ toen giowot. Ge Pilipne mem toen kalop.

³⁹ Otmu toembâ gamutâ yan Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne Pilip lâum âlâengen arimu lok yanje ekmâ bialop. Ekmâ biatmu biwi herone pato nângâm ariop.

⁴⁰ Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne Pilip lâum Asito kapiân ari katmu kinop. Otmu Pilipne kapi ya ambolipne otmu kapi tipi tapi ya hâlâñmâ tatmâ arap ya ambolipne Yesuhât den pat âlepne ekyongop. Yawu otmâ benje Kaisaria kapiân ariop.

9

Kutdâne Saulo tetewañgiop.

¹ Sâp yan Saulone biwine kâlâp semu Kutdâhât komot hilipyongowe sâmu otmâ manop.

² Yawu gârâmâ Damasiko kapiân ari Yesuhât komot pâinyekbe sâmu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunyene yâkâlen ari yakât ekuop. Ekumu launñan mem pepa âlâ kulemgum Saulo wañop yakât topne yuwu. Saulone pepa ya mem ari Yura yengât papatolipyene Damasiko kapiân manbi ya yingimu yâkne nângâwañgiñetâ yanâmâ Yesuhât komot Damasiko kapiân manbi ya meyekmâ Yerusalem kapiân âwurem taka pâi emetñan katyekmu tatnomai. Topne yawu.

³ Pepa ya mem Yerusalem kapi pilâm ariop. Mâtâwân ari Damasiko kapi ya tâlâhumuâk otmu yanâk himbimâmbâ lañinne âlâ kândâkdâ yanje siliñ siliñ sâmu hâuop.

⁴ Siliñ siliñ sâmu hâumu hâmbiñ gumbiñ otmâ hânân ge pare iop. Hânân ge pare imu yan Yesu Kutdâne yuwu sâmu ekuop. “Saulo, Saulo, gâne wongât iliwetsat?”

⁵ Sâmu sâop. “Gâ âlâ?”

Kâpekbañgim sâop. “Nâ hilipnohom gat. Nâ Yesu.

⁶ Gâne yahatmâ kapiân yâhâwuat yan lok âlâne yu ya otbuat yakât sâmu tetem ekgo-howuap.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmu orowâk ariwine den sâop yawuâk nângâwi yamâ Yesu ikne ki ekbi. Yakât otmâ den biaek kinbi.

⁸ Yawu otmâ kinñetâ Saulone yahatmâ senje omoñgumu ki ehop.

⁹ Yakât otmâ bukulipñane dâim Damasiko kapiân yâhâwi. Kapiân yâhâ tatmâ sot me to barahâk tatmu hilâm kalimbu pesuk sâop.

Ananiañe Saulo mem toen kalop.

¹⁰ Aiop, Damasiko kapi ambone âlâne Yesuhâlen biwiñane kepeim manop, kutne Anania. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne biwine mem purik pilâmu Yesune tetewañgim kutñan kunmu ehop. Ekmâ sâop. “Kutdâ, nâ yu tan.”

¹¹ Yawu sâmu Kutdâne yuwu sâmu ekuop. “Yahatmâ mâtâp âlâ, kutne “mâtâp tâñ tâñâk” sâmu, yan lok âlâ kutne Yurasi, yâkât emelan yâhâwuat. Yan yâhâ lok âlâ, kutne Saulo, Taso kapi ambone emelan yan tap ya mem tetewuat.

¹² Oran ulitnohomu nâne biwine mem purik pilâmune yuwu ehop. Gâne yâkâlen ari kunñan mendâ senje suk sâmu ekbuap.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu ekumu sâop. “Kutdâ. Saulohât topne emelâk sâñetâ nângâman. Yerusalem kapi ambolipne nombotne gâhâlen biwiyeñane kepeim mansai ya hilipyongom hâhiwin yingim mansap.

14 Otmu Damasiko kapi ambolipņe nenņe gâhâlen biwinenņe kepeim mansain nen menenemâ Yerusalem kapiân âwurem ari pâi emetņan katnenekbe sâm hotom umai ya yengât kunyenņe hângânguņetâ takaop.”

15 Sâmu sâop. “Yuwu ekgohomune nângâ. Isirae lohimbi, pâku lohimbi otmu papatolipyenņe nâhât topne nângâņetgât Saulo âi sâm waņmâ hângângumune yâk yengâlen ari nine den pat âlepņe ekyongowuap.

16 Ekyongomu nombotņe nângâņetâ bulâņe otbuap. Yâhâ nombotņe âlâņeâmâ nângâņetâ tâņât otmu mem âlâlâ tuhunetâ hâhiwin kakņan manbuap yakât topņe ekuwom. Yakât otmâ yahatmâ arim ek.”

17 Yawu sâmu Ananiaņe yahatmâ emet sâpņe kuwaņgiop yan yâhâ Saulohât kunņan mem yuwu sâop. “Bukune Saulo. Yuwu sâmune nângâ. Yesu Kutdânenņe mâtâwân tetehihimu ehonņe nâ hângânnohomu taka kungan memune Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otgihimu senge suk sâmu ekbuat.”

18 Yawu sâm ekumu senņe gara gara gemu suk sâm ekmâ yahatmu toen mem kalop. Yawu otmâ sot um waņetâ nemu wâtņe tiņ tiņ sâmu

19 Damasiko ambolipņe Yesuhâlen biwiyenņe kepeim manbi yâk orowâk manbi.

Sauloņe Yesuhât topņe Damasiko kapi ambolipņe ekyongop.

20 Sâp ki kâlep otmuâk Sauloņe Yura yengât miti emetņe tatmâ arap yan yâhâ Yesuhât topņe ekyongom sâop. “Yesu kuņetâ muop yamâ Anitâhât nanņe bulâņe.” Yawu sâop.

21 Yawu sâm ekyongomu nângâņetâ sâtņe otmu yâkât yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Emelâk bukulpnenņe Yerusalem kapiân manmâ Yesuhâlen biwiyenņe kepeiwi yâk hilipyongowe sâm otmâ hâhiwin yingim watyekmu nengâlen taka tai. Yakât otmâ meyekmâ âwurem ari den âiân katyekmu kinņetgât hotom umai ya yengât kunyenņe hângânguņetâ takaop. Yawu gârâmâ girawu otmâ Yesuhât den nângâmu bulâņe otmu yakât eknongoap. Ya ekmunņe sâtņe oap.” Den yawu sâm alahu gulahu otbi.

22 Yesuņe tihitnenņe olâkgât Anitâņe hângângumu giop yakât topņe Sauloņe Yura lohimbi ekyongomu dondâhâlâkņe nângâņetâ bulâņe otmu Yesuhâlen biwiyenņe katmâ yâkât komolân torokatbi. Yawu otbi yakât otmâ Yura lok nombotņe nângâņetâ bâlemu yâkât den kakņan sâne sâm hâum pâpguwi.

23 Hâum pâpgum waņak benņe kune sâm yakât den hikuwi.

24 Yawu otmâ Saulo kune sâm mâtâp sâtņan sip galem otmâ kinbi.

25 Sip galem otbi yakât den pat nângâm omoņdâņe Saulo bukulpņe saka saka pato yakât kâlehen Saulo katņetâ talop. Tatmu ip yaņe saka saka yan sâhâm ip potonņan mem tatņetâ paņ kârikņe kâlep pato yakât manu launambâ yaehen kioņmâ ba ariop.

Sauloņe Yerusalem kapiân âwurem ariop.

26 Yerusalem kapi ambolipņe Yesuhâlen biwiyenņe kepeim manbi ya yengâlen Sauloņe torokatbe sâm otmâ Damasiko kapi pilâm âwurem Yerusalem ariop. Âwurem ari biwiņe Yesuhâlen kalop yakât topņe ekyongop. Yamâ emelâk Yesuhât komot hilipyongom hâhiwin yingiminiop yakât otmâ denņe nângâņetâ ki bulâņe otmu betbaņgiwi.

27 Betbaņņetâ aposolo âlâ, kutņe Banawa sâm, yâkņe Saulo dâim aposolo yengâlen ari sârereop. Sârerem yuwu sâop. “Sauloņe arimu Damasiko mâtâwân Kutdâņe tetewaņgiop. Tetewaņgimu yâkâlen biwiņe kepeim Damasiko kapiân yâhâ yâkât den pat âlepņe Damasiko ambolipņe pahâk ekyongop.” Yawu sâop.

28 Yawu sâm ekyongomu nângâm Saulo buku otbaņņetâ orowâk manmâ Yerusalem kapi yâhâm gem Kutdâhât den pat âlepņe pahâk ekyongop.

29 Otmu Yura lohimbi nombotņe Girik kapiân tetewiņe nângâm denņe kakņan sâwi. Yawu otmâ kune sâm den hikuwi.

30 Otmu Den hikuņetâ Yesuhât komotņe ya nângâm Saulo dâim Kaisaria kapiân ariwi. Yan ari katņetâ waņgaen yâhâmu mem ikņe kapi, kutņe Taso sâm, yan ari katmu manop.

³¹ Saulonje Yesuhâlen biwiñaje kepeim manop. Yakât otmâ emet hok imu Yesuhât komotnje lohotñan manmâ biwiyeñaje hikuakmâ konohâk otmâ Anitâ mepaeminiwi. Yawu otmâ manñetâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu Yesuhât den pat âlepñe pahâk ekyongonjetâ nâñgâm lohimbi kinñitñe orowâkñe yâk yengâlen torokatñetâ sambe sambe otbi.

Petoronje Yesuhât wâtñan kinmâ lok pareñe henñenñuop.

³² Petoronje Yesuhât komot Lita kapiân manbi ya yengâlen ariop.

³³ Otmu kapi ya ambonje, kutñe Ainea sâam, yâhâmâ pareñe otmâ manmu yambu nombolân kalimbu pesuk sâop. Petoronje lok ya ekmâ yuwu sâam ekuop.

³⁴ “Ainea. yuwu sâamune nâñgâ. Yesu Kiristonje henñenñohoapgât yahatmâ gikak kundupge mem lotohom siwitgu.” Yawu sâamu âlepñe otmâ yahalop.

³⁵ Yakât den pat Lita otmu Seron kapi ambolipñaje nâñgâñetâ âlâ kândâkdâ otmu lohimbi kinñitñe orowâkñe Yesuhâlen biwiyeñe katbi.

Petoronje Tapita mumuñambâ mem yahalop.

³⁶ Kapi âlâ, kutñe Yopa sâam, yamâ Lita kapi hâlâñmâ tap yakât den pat yuwu. Yopa kapi ambolipñe nombotñaje Yesuhâlen biwiyeñaje kepeim manbi ya yengâlen gâtñe, imbi âlâ, kutñe Tapita sâam, kutñe âlâmâ Dokasi, yamâ nenñe denân kutñe “manñen”. Imbi yaje lohimbi umburuk manminiwi ya tânyongom manminiop.

³⁷ Tapita ya mesek umatñe tetewañgimu muop. Yakât otmâ lohimbi tânyongominiop yaje to kukñe suk sukñe yaje hâkñe pirim lâum emet biwiñe âlâen katñetâ talop.

³⁸ Yâhâ Yopa kapi yamâ Lita kapi ginñanâk tap. Otmu sâap yan Petoronje Lita kapiân ari talop yakât den pat Yesuhât komot Yopa kapiân manbiñe nâñgâm lok yâhâp hâñgânyotgonjetâ ari yuwu sâam Petoro ekuowot. “Imbi âlâ bâlemu miakmâ kinsain yakât otmâ dâihekmutñe orowâk arine.”

³⁹ Yawu sâamutâ Petoronje kâlâwahom yahatmâ orowâk ariwi. Ari imbi ya katñetâ talop yan dâim yâhâwi. Dâim yâhâñetâ imbi kambut yaje mem hawangum isewañgim tatñetâ yehop. Yâhâ Tapitane ki muop yan sâangumyeñe gâreyingiminiop ya mem tiripgunjetâ ehop.

⁴⁰ Petoronje ya ekmâ ekyongomu yaehen ge kinñetâ Tapita gotñan ba kinmâ Anitâ ulitguop. Ulitgum imbi ya yuwu sâam ekuop. “Tapita yahat.” Sâamu yanâk senñe suk sâam Petoro ehop.

⁴¹ Petoronje bânñan memu yahatmâ kinop. Yawu otmâ Petoronje den sâamu lohimbi yaje emet kâlâhen yâhâ Tapita ekbi.

⁴² Petoronje Tapita mumuñambâ mem yahalop yakât den pat sâam haok tuhuñetâ Yopa kapi ambolipñe dondâhâlâkñe Yesuhâlen biwiyeñe katbi.

⁴³ Otmu kapi yan lok âlâ, kutñe Simon sâam, yâkñe bulimakao hâkñe gahaem yu ya gârem katmu puluhunjetâ tewetsenñe meminiop. Petoronje yâk orop yan im manop.

10

Añelo âlâñe Konelio tetewañgiop.

¹ Kaisaria kapiân lok âlâ manop, kutñe Konelio, yâhâmâ Roma yengât hep bero ya yengât kunñe.

² Yâkñe hep torehenlipñe orowâk Anitâ mepaem tem lâuwangim manminiwi. Otmu yâkñe Yura lohimbi umburuk manminiwi ya yengât tepñe nâñgâyingim Anitâ ulitgum tânyongominiop.

³ Yawu otmâ manminiop gârâmâ hilâm âlâen emetsâpñe otmu yan Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiñe mem purik pilâmu añelo âlâñe tetewañgim kutñan kunop.

⁴ Kunmu pârâk pilâm ekmâ sâop. “Kutdâ girawu?”

Sâamu sâop. “Gâñe Anitâ tem lâuwangim lohimbi umburuk manmai ya tânyongom gat. Yakât otmâ Anitâñe nâñgâhahimu âlepñe otmâp.

5-6 Yakât otmâ yuwu sâmunê nângâ. Lok âlâ, kutņe Simon Petoro sâmu, yâkņe Yopa kâpiân nambeņe orop im mansawot. Otmu nambeņahât emet ya saru ginņan tap yan lok hângânyongorâ ari Simon Petoro dâim takanomai.”

7 Yawu sâmu ekum pilâm ba ariop. Arimu Konelionē hon bawayâhâtņe lok yâhâp otmu hep bero âlâņe Anitâhât denņe lâum manminiop ya ekyongomu gawi.

8 Gaņetâ aņeloņe tetewaņgim den ekuop ya ekyongom hângânyongomu Yopa kapiân ariwi.

Wâtgât mâmâņahât Heakņe Petoro biwiņe mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ehop.

9 Ari mâtâwân im yahatmâ yapâ sâwi yaņak hilâm kârikņan Yopa kapiân ba takawi. Aiop, sâp yan Petoroņe Anitâ ulitguwe sâmu emet biwiņe âlâen yâhâop.

10 Anitâ ulitgum tatmu po waņgiop. Yakât otmâ imbi tatbi ya ekyongomu sot uņetâ siop. Yawu otņetâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwiņe mem purik pilâmu yuwu ehop.

11 Himbim pâronē sâmu aņelo âlâņe wahap âlâ kundupdâek pato yawuya kunņe mem menduhum katmu hânân giop.

12 Yakât biwiņan soņgo, hambe, nâi topņe topņe, neneņe ki neneņe katyehop ya tatmu ehop.

13 Gemu yan Kutdâņe Petoro kunmâ yuwu sâmu ekuop. “Wa, Petoro. Yu kum ne.”

14 Sâmu sâop. “Kutdâ yu ki nembom. Ki neneņe bâleņe sâmain yuwuya âlâ ki neman.”

15 Sâmu sâop. “Yu kum ne sâmu ekgohoan yukât ki hâkâņ otmâ pilâwuap.” Yawu sâop.

16 Den ya kalimbuņe ekum yakât kakņan aņelo yaņe mem himbimân yâhâop.

17-18 Wâtgât mâmâņahât Heakņe Petoro biwiņe mem purik pilâmu kulem tetemu ehop yakât topņe nângâm koahop. Nângâm koakmâ tatmu Koneliohât hon bawalipņane Yopa kapiân taka Simongât emet mem tetem gahatņan kinmâ den sâwi.

19 Yâhâ Petoroņe kulem tetemu ehop yakât nângâm koakmâ tatmu Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe yuwu sâmu ekuop. “Naņgat. Lok kalimbu gâ pâingekmâ takai.

20 Yakât otmâ orowâk arine sâmu ekgohoņetâ gâņe ki nângâm kiwiliņ otbuat. Yahatmâ gem yek.”

21 Yawu sâmu Petoroņe yahatmâ gem yekmâ “Wongât takai?” sâmu âiyongop.

22 Sâmu sâwi. “Topņe yuwuhât takain. Hep bero kunneneņe, kutņe Konelio, yâkņe Anitâ mepaem manmu nângâwaņgimu ârândâņ otmap. Otmu Yura ambolipņane yâkât nângâņetâ yahatmap. Aiop, yâhâlen Anitâhât aņelo âlâņe tetewaņgim yuwu sâmu ekuop. “Lok âlâ, kutņe Simon Petoro sâmu, yâkņe taka den âlâ ekgohoâkgât naņgan. Yakât otmâ lok hângânyongorâ ari dâim takañetâ den ekgohowuap.” Yawu sâmu ekuop yakât otmâ hângânnongomu takain.”

23 Yawu sâņetâ Petoroņe dâiyekmu emelan yâhâ iwi.

Petoroņe Konelio ari ehop.

Emet haņ sâmu yahatmâ Yopa kapi ambolipņe Yesuhâlen biwiyeņane kepeim manbi yâk orowâk ariwi.

24 Mâtâwân ari im yahatmâ yapâ sâwi yaņak Kaisaria kapiân ba takawi. Otmu Konelionē bukulipņe otmu hep torehenlipņe meyekmu ya yeņgât mambotmâ tatņetâ takawi.

25 Takaņetâ Konelionē Petoroņe ekmâ gem lâum parahum herone nângâwaņgim mepaeop.

26 Yawu otmu Petoroņe yuwu sâmu ekuop. “Anitâ konok mepaenomgât dop tap. Yakât otmâ nâ wongât mepaeneksat? Nâ lok gâ yuwuya.

27 Yawu sâmu ekumu emelan yâhâ menduhuakmâ tatbi ya yuwu sâmu ekyongop.

28 “Yeņe Yura nengât topnenneņe naņgai. Nenņe yen pâku lohimbî yekmâ betyiņgimain. Otmu nenņe yen orop tatnomgât dop âlâ ki tap. Yakât samut kârikņe tap. Yakât otmâ

nâje pâku lok yekmâ bâleje sâam nângâyîngimune gemap. Yawu nângâyîngim gaman yamâ yâhâlen Anitâje “Yawu ki nângâwuat” sâam yakât topje eknohop.

²⁹ Yakât otmâ Konelioje lok hângânyongomu nâhâlen ariwi yan yekmâ ki pâpguwan.” Yawu sâam Konelio yuwu sâam âikuop. Wongât dâineketâ takain yukât sârâ nângâwe.” Yawu sâam Konelio âikuop.

³⁰ Yawu sâam âikumu Konelioje yuwu sâam ekuop. “Wâtgât mâmâjahât Heakje biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ekban yapâek manmâ gamunje hilâm imbât pesuk yap. Ya ekgohomune nângâ. Hilâm âlâen emetsâpje Anitâ mepaem tatmune lok âlâ, hâk katipje lanjîje orowâk, yâkje tetenihim yuwu sâam eknohop.

³¹ “Anitâ mepaem mandâ nângâhihimu ârândâje otmap. Otmu lohimbi umburuk mansai ya tânyongomat yakât nângâmu âilonjo otmap.

³² Lok âlâ, kutje Simon Petoro sâam, yâkje Yopa kapiân nambene orop im mansawot. Nambenaje bulimakao hâkje gahaem yu ya gârem katmu puluhumai yâkât emet saru ginjan tap. Yakât otmâ lok hângânyongorâ ari Simon Petoro yan tap ya dâim takanomai.”

³³ Yawu eknohomu sâam nâje lok yu hângânyongomune gâhâlen ari dâihekjetâ orowâk takai. Gâje takarâ biwine herone oap. Yakât otmâ gâje Kutdâhât den sârâ nângâne.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâamu Petoroje yuwu sâop. “Anitâje lok nengât orotmemenenjahât nângâmu yâhâwe gewe ki otmap ya yiwerene nângâm hengenjuan.

³⁵ Otmu lohimbi komotje komotje hânjan kulemjan manmâ arai ya yengât nângâmu yâhâwe gewe ki otmap. Lohimbi âlâ me âlâje Anitâ ewe katmâ tem lâuwangim manmai yâhâmâ meyekbuap.

³⁶ Yâkje nanje Yesu Kiristo hângângumu ge Yura lok nengâlen teteop. Yawu gârâmâ Yesuje Yura lohimbi nengâlâk ki giop. Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi kerek nengât kunneneje tatmâ tihitnenje otbisâp yakât den pat âlepje kâsikum ningim manmâ gaop ya nanjai.

³⁷⁻³⁸ Otmu nenje orotmeme bâleje bet pilâm Anitâhâlen biwinenjanje kepeim manjet sâam Yoaneje den eknongom toen katnenekmâ manop. Sâp yapâek Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje Yesu Nasaret kapi ambone mâmâje otbangimu Galilaia otmu Yuraia hân nombot nombot yâhâm gem kulem topje topje memu ekmunje âlâ kândâkdâ otminiop. Satangât weke bâlejanje lohimbi mem mângâeyekbi ya Yesuje watmâ hengemyongom manop.

³⁹ Yâkje Yerusalem kapi pato otmu kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap yan yâhâm gem yu ya olop miop ya ekbin. Yawu gârâmâ Yura papatolipnenje yengât sâtgât otmâ Yesu howanân kujetâ muop.

⁴⁰ Mumu hangujetâ hilâm kalimbu pesuk sâamu Anitâje mumujambâ mem yahalop.

⁴¹ Mumujambâ mem yahatmu lok ihilâk ki teteyîngiop. Mumujambâ yahatmâ nenâk teteningimu eknom ya emet inânjan Anitâje sâam kalop. Yakât otmâ nengâlen tetemu orowâk tatmâ sot nem den alahu gulahu otbin.

⁴² Yâhâ lohimbi emelâk muwi, me sâp yiwerene mansain, me hâmbâi tetem mannomai nen kerek den âiân katnenekmâ den sâam hâreningiwuap ya Anitâje Yesu Kiristo sâam wanop. Yawu gârâmâ sâam hâreningiwuap yakât topje otmu ikje den pat âlepje ya lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai ya yengâlen ari ekyongomunje nângâjetgât Yesuje nep sâam ningiop.

⁴³ Emelâk embânâmbâek Anitâhât poropetelipjanje Yesuhât nângâm den yuwu kulemguwi.

Lohimbi âlâ me âlâje Anitâhât nanjahâlen biwiyanje kepeim mannomai ya yengât tosa pilâyîngiwuap.” Yawu kulemguwi tap.”

Petoroje den yawu sâam ekyongop.

Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje pâku lohimbi mâmâje otyîngiop.

⁴⁴ Petoroŋe yawu sâm ekyongomu nângâŋetâ Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu yâk yengâlen giop.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ge mâmâŋe otyiŋgim nimbilamyene mem purik pilâyiŋgimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâm Anitâ mepaewi. Aiop, Yura lohimbî, Yopa kapiân manmâ Yesuhâlen biwiyene katbi yaŋe Petoro betŋan sâŋetâ Kaisaria takawi. Yâhâ pâku lohimbîŋe den sâsâŋe ki sâsâŋe sâm Anitâ mepaewi ya lohimbî takawi yaŋe yekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge pâku lohimbî yu mâmâŋe otyiŋgimu ekmunŋe âlâ kândâkdâ oap.”

⁴⁷ Yawu sâŋetâ Petoroŋe sâop. “Emelâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge nen mâmâŋe otningiop yakât dopŋeâk pâku lohimbî yu yengâlen hâŋgâŋgumu ge mâmâŋe otyiŋgimu yeksain. Yakât otmâ toen mem katyeknomgât dop tap.”

⁴⁸ Yawu sâm ekyongomu yâkŋe Yesuhât kulân pâku lohimbî ya toen mem katyekbi. Yakât otmâ Petoro alitŋetâ yâk orowâk tipŋe tatmâ Yesu Kiristohât den kâsikum yiŋgiop.

11

Petoroŋe pâku lohimbî yengât den pat aposolo ekyongop.

¹ Pâku lohimbîŋe Kiristohât den pat âlepŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenâŋe kepeiwi yakât den pat sâm haok tuhuŋetâ aposolo otmu Yura lohimbî nombotŋe Yesuhâlen biwiyenâŋe kepeim manbîŋe yakât den pat nângâwi. Yawu gârâmâ nombotŋenâŋemâ nângâŋetâ bâleop. Yâkŋe yuwu nângâmai. Pâku lok âlâ me âlâŋe Yesuhâlen biwiyene katmâ yâkât komolân torokatne sâm otnomai yamâ aŋgoân hâkyenahât torehenŋan undip tuhuyiŋginom. Yawu nângâwi.

² Yawu gârâmâ Petoroŋe Yerusalem kapiân yâhâmu lok yaŋe yuwu sâm ekuwi.

³ “Gâŋe wongât pâku lohimbî yengât emelan ari bâtyenambâ sot mem nion? Lok yaŋe hâkyenahât torehenŋan undip ki tuhuŋgim mansai yakât nângâmunŋe dondâ bâleap.”

⁴ Yawu sâŋetâ Petoroŋe yu ya teteop ya topŋambâek yuwu sâm ekyongop.

⁵ “Nâŋe Yopa kapiân ari Kiristohât den pat kâsikum yiŋgim manban. Otmu hilâm kârikŋan Anitâ ulitgum tatmune Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine mem purik pilâmu yuwu ekban. Himbim pâroŋ sâmu aŋelo âlâŋe wahap âlâ kundupdâek pato yawuya kunŋe mem menduhum katmu gotnan giop.

⁶ Gemu yuwu ekban. Yakât biwiŋan soŋgo, hambe, nâi topŋe topŋe, neneŋe ki neneŋe katyehop ya tatmu ekban.

⁷ Tatmu ekban yan Anitâŋe nohonmâ yuwu sâm eknohop. “Petoro, yu kum ne.”

⁸ Sâmu sâwan. “Kutdâ, yu ki nembom. Ki neneŋe bâleŋe sâmain yuwuya âlâ ki neman.”

⁹ Yawu sâmune yan himbimâmbâ Kutdâŋe yuwu sâm eknohop. “Yu kum ne sâm ekgohoan yukât ki hâkâŋ otmâ pilâuwat.” Yawu sâop.

¹⁰ Kutdâŋe den ya kalimbuŋe eknohomu yakât kakŋan aŋelo yaŋe mem himbimân yâhâop.

¹¹ Himbimân mem yâhâmu yanâk lok kalimbu Kaisaria kapi pilâm emet tatbanân taka yaehen kinbi.

¹² Taka yaehen kinŋetâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yuwu sâm eknohop. “Orowâk arine sâm ekgohoŋetâ gâŋe ki nângâm kiwiliŋ otbuat.” Yawu sâop. Otmu Yesuhât komot ya yengâlen gâtŋe lok nombolân konok yaŋe betnan sâŋetâ Kaisaria kapiân orowâk ariwin.

Ari hep bero kunyeŋe yâkât emelan yâhâmunŋe den yuwu sâm eknohop.

¹³ “Nâ emetnan tatmune aŋelo âlâŋe tetenihim yuwu sâm eknohop. “Lok âlâ, kutŋe Simon Petoro sâm, yâkŋe Yopa kapiân tap yakât otmâ lok hâŋgânyongorâ ari dâim takanomai.

14 Dâim takanjetâ yâkne gê otmu hep torehenlipge den ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Anitâne tosayeje pilâm manman kârikjahât pat kuyingimu mannomai.” Anelone yawu sârn eknohop.”

15 Konelionje yawu sârn eknohomu nâne Yesuhât den pat âlepne ekyongowan. Den ekyongomune emelâk Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heak nengâlen ge mâmâne otningiop yakât dopneâk yâk yengâlen ge mâmâne otyingiop.

16 Yâk yengâlen ge mâmâne otyingiop ya ekmâ emet inânjan Kutdâne den âlâ yuwu sârn eknongop ya nângâmune teteop. Den eknongop yamâ yuwu. “Yoanene lohimbi toen mem katyehop. Yawu gârâmâ lohimbine nâhâlen biwiyene katnomai yanâmâ Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumune ge mâmâne otyingiwuap.” Kutdâne yawu sârn eknongop.

17 Otmu nenne Yesuhâlen biwinenne katmunne Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak nengâlen hângângumu ge mâmâne otningiop yakât dopneâk pâku lohimbi yengâlen hângângumu ge mâmâne otyingiop. Yawu gârâmâ Anitâne nângân nângân âlâ katbuap ya nâne kuwangiwomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ nângâmune ârândâne oap.” Yawu sârn ekyongop.

18 Petoroje yawu sârn ekyongomu nângânetâ bulâne otmu ki denne kakjan sâwi. Yawu otmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Nângâmunne âlonjo lonjo oap. Nen Yura lohimbine Yesu Kiristohâlen biwinenjanje kepeim manmunne Anitâne manman kârikjahât pat kuningimu tap. Yâhâ yakât dopneâk pâku lohimbine yâkâlen biwiyenjanje kepeim manjetâ manman kârikjahât pat kuyingimu tap.” Yawu sârn Anitâ mepaewi.

Banawanje Antiok kapiân ari ya ambolipne Yesuhât den kâsikum yingiop.

19 Setepano kunjetâ muop yan Yura yengât papatolipyenjanje Yesuhât komot yongom watyeknetâ iton galañ otmâ ariwi. Nombotne Poinike otmu Antiok kapiân ariwi. Yâhâ nombotne âlâmâ mâtunja âlâ, kutne Kipiro sârn, yan ariwi. Anjoân ariwi yanje Yesuhât den pat âlepne yamâ Yura lok imbi yawuâk ekyongowi.

20 Yawu gârâmâ pâku lohimbi Kipiro otmu Kirene kapi ambolipne Yesuhâlen biwiyenjanje kepeim manbi. Nombotjanje kapiyene pilâm Antiok kapiân ari Kutdâ Yesuhât den pat âlepne ya kapi ambolipne ekyongowi.

21 Ekyongowi yan Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otyingimu pâku lohimbi kingitne orowâkne Yesuhât den pat âlepne ya nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjanje kepeiwi.

22 Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi yakât den pat ya sârn haok tuhujetâ Yerusalem kapiân arimu Yesuhât komotne nângâm Banawa hângângunjetâ Antiok kapiân ariop.

23-24 Ari Anitâne tihityene otmu lohotjan manbi ya ekmâ herone nângâyingiop. Otmu Banawanje Yesuhâlen biwinjanje tinâk kepeim tem lâuwangim manminiop. Yakât otmâ Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otbanjim pâku lohimbi yanje Kutdâhâlenâk biwiyenjanje tinâk kepeim mannomaihât Yesuhât den kâsikum yingim biwiyene mem hewewen tuhuyehop. Yawu otmu lohimbi sesengâlâkne nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi.

25 Otmu Saulone tânnohoâk sârn Banawanje Antiok kapi pilâm Taso kapiân ari pâinop.

26 Ari Saulo mem tetem Antiok kapiân âwurem ariowot. Âwurem ari orowâk manmâ Yesuhât den kâsikum yingim manmutâ yambu konok pesuk sâop. Otmu Antiok kapi yan anjoân Yesuhât komot ya yengât kutylene pato, “Kiristohât lohimbi”, sârn yongonbi.

27 Sâp yan lok nombotne Anitâhât den sârn tetewine Yerusalem kapi pilâm Antiok kapiân ariwi.

28 Yâhâ yâk yengâlen gâtne âlâ, kutne Ahawo sârn, emet inânjan Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne po pato tetewuap yakât den biwinjan katmu sârn teteop. Yawu gârâmâ yakât kakjan Roma yengât kunylene âlâ, kutne Kalaurio manop sâp yan po pato ya teteop.

²⁹ Emet inânjan Ahawoŋe den yawu sâm tetem Yesuhât komot ekyongomu nângânetâ bulâŋe otmu Yesuhât komot Yuraia hânân manbi ya tânyongone sâm tewetsenŋe dopyeŋanâk menduhuwi.

³⁰ Tewetsenŋe menduhum Banawa yet Saulo yitgiŋetâ mem ari Yesuhât komot Yuraia hânân manbi ya yeŋgât galemlipyenŋe yingiwot.

12

Herotŋe sâmu Petoro mem pâi emetŋan katŋetâ talop.

¹⁻³ Tihit tihit Hombaŋ ya kutŋe âlâmâ Natik Hombaŋ ya tâlâhumu sâp yan lok kutdâ âlâ, kutŋe Herot sâm, yâkŋe tembe lâulipŋe ekyongomu Yesuhât komot yongom mem âlâlâ tuhuyekmâ nombotŋe mem pâi emetŋan katyeki. Yawu otmâ tembe laulipŋe ekyongomu Yoane atane, Yakowo ya mem eŋgatŋe hâreŋetâ muop.

Yawu otmu Yura yeŋgât papatolipyenŋe yakât nângânetâ âlepŋe olop.

⁴ Otmu tembe lâulipŋe ekyongomu Petoro gurâ yawuâk mem pâi emetŋan katŋetâ tatmu tembe lâu kâi nombotgen konok yaŋe galemgum kinbi. Galemgum kinbi yan komot imbât imbât yawu galemgum kinbi. Yawu otmâ Yura lohimbine natik ya nem pesuk pilânomai yan Herotŋe Petoro mem dâim den âiân katmu kinbuap yakât mambolop.

⁵ Yawu otmâ Petoro mem pâi emetŋan katŋetâ talop yakât den pat nângâm Yesuhât komotŋe menduhuakmâ Petorohât nângâwanŋim Anitâ ulitguwi.

Aŋelo âlâŋe Petoro pâi emetŋambâ holaŋmu gem ariop.

⁶ Otmu emet haŋ sâmu yanâmâ Herotŋe Petoro mem den âiân katmu kinbuap. Yâhâ omoŋe yan Petoro tembe lâu yâhâp hohetyetŋan tatmu ip kârikŋe mem bâtyeŋe menduhum sâhâm iwi. Otmu tembe lâu nombotŋe âlâŋeâmâ pâi emetŋe yakât gahatŋan galemgum kinbi.

⁷ Yawu galemgum kinŋetâ Kutdâhât aŋelo âlâŋe Petoro tetewanŋim kinmu, yâkât laŋinŋe siliŋ siliŋ sâm pâi emetŋe kâlehen hâuop. Yawu otmu aŋelo yaŋe Petoro mândem yuwu sâm ekuop. “Getek, yahat.” Sâmu ip kârikŋe ya holaŋakmâ gemu Petoro yahalop.

⁸ Yahatmu aŋeloŋe yuwu sâm ekuop. “Petge mem latmâ kâi katipŋe karak. Otmu hâk katipŋe kâlep pato ya mânunakmâ betnan sârâ kionde.”

⁹ Yawu otmâ pâi emetŋambâ gemutâ Petoroŋe biwi yâhâp otmâ yuwu nângâop. “Oait yu bulâŋe me amanân eksan.”

¹⁰ Yawu nângâm gahatŋan tembe lâu galem kinbi ya wangiyekmâ, gahatŋe âlâen ge yawuâk wangiyekmâ ge paŋ sâhâwi yan bamutâ gahatŋe paŋ sâmu yaehen giowot. Yaehen ge mâtâwân bam tatmutâ aŋelo yaŋe yapâek gulip olop.

¹¹ Gulip otmu Petoro nângân nângânŋe tetemu yuwu nângâop. “Yiwereŋe nângâmune teteap. Kutdâ ikŋahâk aŋelo âlâ hângângumu ge Herot otmu Yura papatolipnenŋe yeŋgât bâtyeŋambâ holaŋneksap.”

¹² Yawu nângâm yapâ ari Yoane Mareko mâmâŋe, kutŋe Maria sâm, yâkât emelan yâhâop. Yâhâ hetahân kinmâ lohimbini dondâŋe menduhuakmâ yâkât nângâwanŋim Anitâ ulitgum tatŋetâ nângâop.

¹³ Yawu nângâm emet gahatŋan kinmâ den tuhuop.

¹⁴ Den tuhumu hoŋbawa imbi âlâ, kutŋe Lota sâm, yâkŋe gahatŋan ba ombene towatŋe nângâop. Yawu nângâm tepŋe yahatmu inâk âwurem ba “Petoro gahatŋan taka kinsap,” sâm ekyongop.

¹⁵ Yawu sâm ekyongomu nângâm “Ândâpge maŋgumu sâmat,” yawu sâm ekuwi.

Yawu sâm ekuŋetâ kârikŋe otmâ sâop. “Bulâŋanâk, gahatŋan taka kinsap.”

Sâmu sâwi. “Yaehen gâtŋe otmâ umutŋe taka teteningimap.”

16 Yawu sâmb alahuwi. Otmu belângen gahatnje mem pilâm Petoro kinmu ekmâ biwiyenje huruņ sâop.

17 Yâhâ Petoroņe emet kâlehen yâhâ ekyongomu den hutuk tatņetâ Kutdâņe aņelo âlâ hâņgâņgumu ge pâi emetņambâ holaņmu yaehen giop yakât den pat ekyongop. Ya sâmb tiņ pilâm yuwu sâmb ekyongop. “Den pat yu Yakowo otmu bukulipnenņe nombotņe ari ekyongonomai.” Yawu sâmb ekyongom âlâengen ariop.

18 Emet haņ sâmbu tembe lâu yaņe Petoro ekņetâ biatmu “Girawu oap?” sâmb pâinmâ yâhâm gewi.

19 Pâinņetâ biatmu Herotņe kuk otmâ tembe lâulipņe nombotņe hâņgâņyongomu omoņe Petoro galemguwi ya yongonņetâ muwi. Yakât kakņan Herotņe Yuraia hân pilâm, ikņe kapi, kutņe Kaisaria sâmb, yan ari manop.

Herot bâleop.

20 Herotņe Kaisaria kapiân manop sâp yan Tiro otmu Siron kapi ambolipņane otmâ hilipņetâ yakât nâņgâm kuk olop. Yâhâ kapi yâhâp ya ambolipņane Kaisaria yapâ sot puluhum nem manminiwi. Yakât otmâ Herotņe sâmb hâreyiņgimu sot ki memaihat nâņgâm Herot orop den heņgeņgune sâmb yâkâlen ariwi. Ari lok âlâ, kutņe Bilasto, yâhâmâ Herotgât hoņbawalipņe yeņgât kunņe manop ya tetewangim tewetsenņe waņbi. Tewetsenņe waņetâ yâkņe Herot ekumu den heņgeņgunomaihat sâp kalop.

21 Sâp kalop ya tetemu Herotņe lok kutdâhat senņe âlâlâņe ya memu hakņan yâhâmbu ikņe kakņan tat talân yâhâ tatmâ den ekyongop.

22 Den ekyongomu lohimbi nâņgâņetâ ewe membe otmu lok kerekņe den kârikņan yuwu sâmb ekuwi. “Den eknongoat yu lok denņe bia. Yu Anitâhat den yawuya.” Yawu sâmb mepaewi.

23 Yawu sâmb mepaenņetâ Herotņe ikņahât nâņgâmbu yahalop. Yakât otmâ Kutdâhat aņeloņe ge kumu hom papato bâleņane tepņe ihm lândemu muop.

24 Herot muop yakât den pat nâņgâm lohimbi kiņgitņe orowâkņe Anitâ ewe katmâ Yesu Kiristohât den pat âlepņe nâņgâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyenņe kepeiwi.

25 Otmu Yesuhât komot Antiok kapiân manbiņe tewetsenņe menduhum katbi ya Banawa yet Sauloņe mem toka Yesuhât komot Yerusalem kapiân manbi ya yeņgât galemlipyenņe yiņgiwi. Yawu otmâ Yerusalem kapi pilâm Yoane Mareko ekumutâ orowâk Antiok kapiân âwurem ariwi.

13

Banawa yet Saulo âi sâmb yitgim hâņgâņyotgowi.

1 Yesuhât komot Antiok kapiân manbi ya yeņgâlen gâtņe nombotņane Anitâhat den sâmb tetem lohimbi ekyongominiwi. Yâhâ nombotņe âlâņeâmâ yakât den kâsikum yiņgim manminiwi. Lok ya yeņgât kutyeņe yuwu. Banawa, Simion, kutņe âlâ Helen, lok âlâmâ Lukio Kirene kapi amboņe, âlâmâ Manaen, yâkņe lok kutdâ Herot lepatņambâek yâk orop manmâ gam lok olop. Otmu âlâmâ Saulo.

2 Anitâ ulitņetâ nâņgâyiņgiwuapgât lok yaņe sot barak tatmâ Anitâ ulitguwi. Yawu otņetâ Anitâhat Wâtgât mâmâņahât Heakņe yuwu sâmb ekyongop. “Banawa yet Saulo nep sâmb yitgimune tuhuromawot yakât yeņe kunyetņan mem hâņgâņyotņetâ ariroma-wot.”

3 Yawu sâmb ekyongomu yâkņe âi memutâ bulâņe tetewuapgât kunyetņan mem Anitâ ulitguwi. Ulitgum hâņgâņyotņetâ lok âlâ, kutņe Yoane Mareko sâmb, betyetņan sâmbu orowâk ariwi.

Pauloņe Elima ekumu senņe omoņ olop.

⁴ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne Saulo, Banawa otmu Yoane Mareko mâmâne otyingimu Selukia kapiân ariwi. Yan ari yapâ wanğa pato âlâen yâhânetâ meyekmâ ari pâku lohimbi yengât mâtuņa âlâ, kutne Kipiro sâ, yan ari katyekmu gewi.

⁵ Wanğaembâ ge pâku lohimbi yengât kapi pato âlâ, kutne Salami, yan yâhâ Saulo yet Banawane Yura yengât miti emetne tatmâ arap ârândâņ yâhâ lohimbi Yesu Kiristohât den pat âlepne ekyongowot.

⁶ Kapi yapâ ari kapi tipi tapi mâtâp pato hâlâņmâ tatmâ arap ya ambolipne Yesuhât den pat âlepne ekyongowot. Yawu otmâ Papo kapi patoen ariwi. Yan ari Yura gâtne, lok kâmbukne yan manmap yâkât kutne Barayesu, yâhâ Girik denân kutne Elima sâ, kumai. Yâkne ikne topne kurihakmâ “Anitâne hâņgânohomu yâkât den ekyongoman,” yawu sâ kapi ambolipne kâityongominiop.

⁷ Otmu kiap âlâ, kutne Serehio Polasi, yâk orop buku oranjim manowot. Yâhâ Serehio Polasi yâhâmâ nâņġân nâņġânne pato. Yâkne Anitâhât den nâņġawe sâ Banawa yet Saulo ekyotgop.

⁸ Ekyotgomu yâkâlen ari den ekumutâ Serehio Polasiņe Yesuhât den nâņġâm yâkâlen biwiņe katmapgât Elimane denyetne kakņan sâ kuyitgiop.

⁹ Kuyitgimu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne Saulo, kutne anġo Paulo, mâmâne otbajimu Elima ekmâ yuwu sâ ekuop.

¹⁰ “Gâ Satangât lok. Orotmeme kiņġon otmat. Gâne Kutdâhât den bulâne kelanjatmâ lohimbi kâityongomat. Gâ biwihe bap sâsâņe.

¹¹ Yawu otmat yakât Kutdâne matne gihimu senge omoņ otbuap.” Yawu sâop.

Yawu sâmu senne omoņ otmu lok âlâne bânġan memu ariromawot yakât nâņġâm lok yengât pâinyehop.

¹² Yawu otmu Serehio Polasiņe ekmu sâtne bâlene olop. Yawu otmâ Yesu Kutdânenġahât den pat nâņġâmu bulâne otmu yâkâlen biwiņane kepeiop.

Pauloņe Pisitia hânân ari den pat âlepne lohimbi ekyongop.

¹³ Pauloņe bukuyâhâtne orowâk Papo kapi ya pilâm wanġaen yâhânetâ yapâ meyekmâ ari pâku lohimbi yengât hân âlâ, kutne Pampilia sâ, Perehe kapi tap yan ari katyehop. Katyekmu Yoane Marekoņe pilâyelekmâ Yerusalem kapiân âwurem ariop.

¹⁴ Pilâyelekmâ arimu yetneâk Perehe kapi ya pilâm pâku lohimbi yengât hân âlâ, kutne Pisitia sâ, yan kapi âlâ, kutne Antiok sâ, yan ariowot. Yan ari tatmâ nâņġâ nâņġâ sâp âlâen Yura yengât miti emetņan yâhâ kapi ambolipne orop menduhuakbi.

¹⁵ Menduhuakmâ yâk yengât galem âlâne yahatmâ Mosehât girem den otmu Anitâne poropete ekyongomu den kulemgowi ya kâsikum yingiop. Kâsikum yingim tin pilâm galemlipyeņane Paulo yet Banawa herone otyitgim yuwu sâ ekyotgowi. “Den eknongomutâ nâņġâm biwinenņe hewewen olâk.”

¹⁶ Yawu sâņetâ Pauloņe yahatmâ “Den nâņġânâk tatņet,” sâ ekyongomu ândâp katņetâ yuwu sâ ekyongop. “Yura bukulpnetne, otmu yen pâku lohimbiņe Anitâhâlen biwiyeņane kepeim mansai yen kerek yuwu sâ ekyongomune nâņġâņet.

¹⁷ Yura lok nengât ambonenņe Anitâ yâkne tâmbâlipnenņe wawaeyekmâ manman kârikġahât pat kuyingiop. Otmu yakât kakņan yâkne Aihita hânân ari kandi manņetâ Anitâne lukuleyekmu tetem sambe sambe otbi. Anitâ wâtne pato tatbajiapne Aihita bâteyġambâ holanġyekmu taka lok ki manmaiâņgen manbi.

¹⁸ Lok ki manmaiâņgen manbi sâp yan tihityeņe otmu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

¹⁹ Otmu Kanan hânân takawi yan Anitâne mâmâne otyingimu lohimbi komot nombolân yâhâp ya mem ge katyekmâ hânyeņe ya mem ambokum manbi.

²⁰ Yawu manjetâ yambu 450 pesuk sâmu Anitâne kunlipyenê mem kânângâyekmu yâkne lohimbi galempongom manbi. Galempongom manmâ ganjetâ poropete âlâ, kutne Samue sâmu, ya teteop.

²¹ Sâp yan Isirae tâmbâlipnennê lok kutdâ âlâne galempongomu manne sâmu Samue ekuwi. Yakât otmâ Samuenê lauyenan mem Anitâ ulitgumu Benyamingât senâmbâ gâtne lok âlâ, kutne Kisi sâmu, yâkât nanne, kutne Saulo, yâk kânângâmu kunyenê manmâ galempongomu yambu lok yâhâp nerek pesuk sâmu.

²² Yambu lok yâhâp nerek pesuk sâmu yâkât gewâknan Anitâne Yese nanne, kutne Dawiti sâmu, ya kânângâm yuwu sâmu lohimbi ekyongop. “Yese nanne, kutne Dawiti, yâkne tem lâunihim mansap. Yakât otmâ wuân me wuângât ekumune denne lâum hon banihiwuap. Yakât otmâ nângâwanjian,” yawu sâmu.

²³⁻²⁴ Dawitihât senâmbâ gâtne âlâ, kutne Yesu, Yura lohimbi nengâlen tetem tihitnenne otbuapgât pat Anitâne emelâk embânân kuningiop. Pat yakât bulâne tetewuap nângâm Anitâne angoân Yoane Yura nengâlen hângângumu takaop. Otmu nenne orotmemenenne bâlene bet pilâm Anitâhâlen biwinennê kepeimunne toen mem katnenekbuap yakât den eknongop.

²⁵ Otmu Anitâne Yoane âi sâmu wanop ya tuhumi pesuk pilâwe sâmu otmâ yan lohimbi yuwu sâmu âiyongop. “Yene nâhât girawu nângâmai? Anitâne lok âlâ hângângumu ge tihitnenne otbuap nângâmai yamâ nâ bia. Nâmâ lok inne. Lok ya nâhât betnehen taka mansap. Nâne yâkât itâkat kâpekmâ golewanjiwomgât dop ki tap. Otmu tânguwomgât dop gurâ bia. Nâneâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom.” Yawu sâmu.

²⁶ Bukulipne, Awarahamgât sen, yen otmu pâku lohimbinê Anitâhâlen biwiyenê kepeim manmai yen yuwu sâmu ekyongomune nângânet. “Nen kerekne Yesu Kiristohâlen biwinennê kepeimunne manman kârikjahât pat kuningiwom nângâm Anitâne Yesu hângângumu giop.

²⁷ Yawu gârâmâ Yerusalem kapi ambolipne otmu Yura papatolipnennê Yesuhât topne ki nângâm henjenguwi. Yawu otmâ tatmâ nângâ nângâ sâpne ârândân miti selepnan yâhâ poropete yengât den sâlikum nângânetâ ki keterakyinjimu manminiwi. Yakât otmâ yâkne sâmu hârewanjiwetâ kuwetâ muop yan poropete yengât den yakât bulâne tetem henjenguop.

²⁸ Yesu haknan tosa âlâ ki mem tetewi yamâ imbiâk “Howanân kuwetâ muak” sâmu Pilato ekuwetâ nângâyinjimu kuwetâ muop.

²⁹ Otmu yuwu yawu yu ya otbângim howanân kuwetâ muop sâp yan emet inânjan Anitâhât poropetelipnê Yesuhât den kulemgowi yakât bulâne teteop. Yawu otmu Yesu howanâmbâ menjetâ gemu lâum ari kât mâtâpne âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânâmâ mem tiŋgâlojetâ kinop yan lâum ba katjetâ talop.

³⁰ Muop yamâ Anitâne mumunambâ mem yahalop.

³¹ Mumunambâ mem yahatmu lohimbinê Galilaia hân pilâm Yerusalem kapiân orowâk ariwi ya teteyinjimu orowâk den huhum ariwi. Yakât otmâ lohimbi yanê iton galaŋ otmâ ari yâkât den pat âlepne Yura kapi ambolipne ekyongowi.

³²⁻³³ Anitâne tâmbâlipnennê yengât pat kuyingiop yakât bulâne tetemu menomgât Yesu mumunambâ mem yahalop. Yakât otmâ Yesuhât den pat âlepne ekyongom mansait. Yâhâ Yesu mumunambâ mem yahatbuap yakât nângâm Anitâne emet inânjan Dawiti ekumu kep kulemguop yakât bon yâhâp yan den yuwu tap.

“Gâmâ nâhât nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenê yu yakât topne sâmu teterâ lohimbi kerekne ekmâ nângânet sâmu katgeksan.” Yawu tap.

³⁴ Anitâne Yesu mumunambâ mem yahatmu âlâku ki mumbuap, yakât den âlâ emet inânjan yuwu sâmu.

“Nâne Dawitihât pat kuwanjiwan yakât bulâne kerek gâhâlen tetewuap.” Yawu sâmu.

³⁵ Otmu Dawitine Yura nengât kep âlâ yuwu kulemguop.

“Anitâ pato, gâñe lok bulâñe nâ ki pilânekâ mum tâtuk sâwom.” Yawu tap.

³⁶ Anitâñe Dawiti âi sâw wañop ya tuhum lohimbi tihityeñe otmâ manmâ gam muop. Mumu seselipñe yengât sumân hangunetâ tâtuk sâop.

³⁷ Yâhâ Anitâñe Yesu mumunambâ mem yahatmu ki tâtuk sâop. Yâkñe tihitnenñe otmap.

³⁸⁻³⁹ Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi nenñe Mosehât girem den ya watmâ tem lâuwangine sâw pâpgumain. Yakât otmâ nenñe Anitâhât senñan kinmâ sârereaknomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe yâkâlen biwiyenñe kepeim manmai ya yengât tosa pilâyinçimap. Otmu yeñe gurâ yawuâk Yesuhâlen biwiyenñe kepeinetâ Anitâñe bulâñanâk tosayeñe pilâyinçiwuap. Yakât otmâ den pat âlepñe ekyongomune nângâñetâ bulâñe olâkgât tâmbâlipnenñe yengâlen hâum sâwumune nângâñet.

⁴⁰ Emelâk embânân tâmbâlipnenñe yengât kasalipyenñe taka yongom itit kiom tuhuyekbi yakât den emet inânñan Anitâhât poropete âlâñe ekyongomu ya nângâñetâ tâñât olop. Poropeteñe den kulemguop ya yuwu tap.

⁴¹ “Nâhât den nângâñetâ gemap ya yengâlen kulem âlâ memune ya ekñetâ tâñât otbuap. Otmu poropetelipnane kulem yakât topñe sâw tetem ekyongonetâ gurâ yawuâk nângâñetâ tâñât otmu munomai.” Anitâñe den yawu sâw poropete ekumu kulemguop.

Yâhâ tâmbâlipnenñe Anitâhât den nângâñetâ tâñât otmu muwi yakât dopñeâk yeñe Yesu Kiristohât den pat âlepñe yu nângâñetâ tâñât otmu hiliwahomaihât den yu ekyongoan.” Pauloñe yawu sâw ekyongop.

⁴² Yawu sâw ekyongomu Paulo yet Banawa miti emetñambâ giowot. Otmu tatmâ nângâ nângâ sâw âlâen den eknongoromawot sâw galemlipyenñe ekyotgonetâ ariowot.

⁴³ Miti emetñambâ gem arimutâ Yura lohimbi otmu pâku lohimbi Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manbi yâkñe betyetñan sâwi. Otmu yâkñe Anitâhâlen biwiyenñe tiñâk kepeim manñetâ tihityeñe otbuapgât Paulo yet Banawañe den kâsikum yinçim biwiyenñe mem hewewenñe tuhuyehowot.

⁴⁴ Otmu tatmâ nângâ nângâ sâw âlâen pâku lohimbi kinçitñe orowâkñe Kutdâhât den nângâne sâw miti emetñan yâhâwi.

⁴⁵ Miti emetñan yâhâñetâ pik sâwu Yura lohimbiñe yekmâ nângâm bâleyinçim Paulo ekmâ sâwi.

⁴⁶ Yawu otñetâ Paulo yet Banawañe kârikñe otmâ yuwu sâw ekyongowot. “Netñe Anitâhât den yen ekyongoromgât sâw nitçimu taka ekyongom mansait. Yamâ yeñe yâkât den nângâñetâ ki bulâñe otmu manman kârikñahât pat ki menehât nançai. Yakât otmâ netñe yen pilâyekmâ pâku lohimbi yengâlen ari den pat âlepñe yu ekyongorom.

⁴⁷ Emelâk embânân Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemguop den yakât bulâñe netgâlen teteap. Den ya yuwu tap.

“Omoñe balam saumunñe lañinñe pilâmu mâtâp ekmâ arim takamain yakât dopñeâk yen hângânyongomune pâku lohimbi yengâlen ari manman kârikñahât den pat ekyongonetâ nângâm biwiyenñan hañ sâyinçimu Kutdâhât mâtâp ekmâ watnomai.”

Den yawu kulemguop yakât bulâñe netgâlen teteap yu.”

⁴⁸ Yawu sâw ekyongomutâ den ya pâku lohimbiñe nângâm tep hero otmâ Yesuhâlen biwiyenñe kepeiwi. Yawu otmâ manman kârikñahât pat yakât bulâñe menomaihât Anitâñe emet inânñan sâw kalop.

⁴⁹ Otmu Kutdâhât den pat âlepñe ya sâw haok tuhunetâ lohimbi kinçitñe orowâkñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe kepeiwi.

Paulo yet Banawa watyelekñetâ ariowot.

⁵⁰ Yesuhât den pat âlepñe sâw haok tuhuwi. Yakât otmâ Yura papatolipyenñe yakât nângâñetâ bâlemu kapi ya ambolipñe yengât kunlipyenñe otmu imbi kunñe Yura

yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manminiwi ya kendâyîngîjetâ Paulo yet Banawa watyelekjetâ ariowot.

⁵¹ Kapi yapâ ariowot yan hâmbâi Anitâne matje umatjeâk yingiwuap yakât otmâ yuwu otmâ kâi kalowot. Kâiyetjan wahap âlâ horalop ya tâlim gik beretek memutâ gemu betyîngim Antiok kapi ya pilâm Ikonion kapiân ariowot.

⁵² Arimutâ benje kapi ambolipjane Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi ya Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje mâmâne otyîngimu herone kakjan manbi.

14

Paulo yet Banawane Ikonion kapiân ariowot.

¹ Ikonion kapiân ari Yura yengât miti emetjan yâhâm Yesuhât den pat âlepne ekyongomutâ nângâjetâ bulâne otmu Yura lohimbi otmu kapi ambolipne kîngitje orowâkne biwiyene Yesuhâlen katbi.

² Yâhâ Yura lok nombotjane biwiyene kârikne otmâ Yesuhât den nângâm hâkân otbi. Yawu otmâ kapi ambolipne nombotje biwiyenan kionjetâ Paulo yet Banawa yetgât nângâm bâleyitgiwi.

³ Yawu gârâmâ yâkne kapi yanâk tatmâ Kutdâhât den pahâk ekyongomutâ emetsenje yâhâp mon pesuk sâop. Otmu Anitâne lohimbi tihityene otbe sâam oap yakât topne ekyongomutâ nângâjetâ bulâne olâk sâam Anitâne mâmâne otyitgimu kulem topne topne miowot.

⁴ Yâhâ kapi ambolipjane hionakmâ nombotje Yura galemlipyene yengât den hohewi. Yâhâ nombotje âlâneâmâ aposolo yetgât den hohewi.

⁵ Yawu otmâ hionakbi yakât otmâ Yura galemlipyenane kapi ambolipne otmu Yura lok nombotje yane alahujetâ biwiyene kâlâp semu aposolo ya mem âlâlâ tuhuyelekmâ kâtnje yotgonom nângâm yakât den hikuwi.

⁶ Den hikuwi yakât pat nângâm aposolone kapi ya pilâm Likaonia hânân kapi yâhâp tap kutyetje Lisitera otmu Derewe yan ariowot.

⁷ Yan ari manmâ Yesuhât den pat âlepne kapi ya ambolipne ekyongom manowot.

Paulo yet Banawa Lisitera kapiân ariowot.

⁸ Lisitera kapiân lok âlâ mâmânahât tepjambâek kâine parene tetem manmâ gaop.

⁹ Yâhâ Paulone Yesuhât den pat âlepne lohimbi ekyongop ya ândâp katmâ nângâm tatmu Paulone ekmâ yuwu nângâop. “Lok yune biwine Yesuhâlen katmu Anitâne henjenguwuapgât dop tap.”

¹⁰ Yawu nângâm yuwu sâam ekuop. “Yahatmâ kin.” Yawu sâamu lok yane uk sâam yahatmâ kinmâ bam gaop.

¹¹ Yawu otmu lohimbi yan kinbine kulem ya ekmâ Likanio yene denyenan den sâwi. Den sâwi yakât topne yuwu. “Hewukne lok yâkne lok hâtgum hohetnennjan taka tetem kinsawot.”

¹² Yawu sâam Banawa ekmâ hewukne lok âlâ, kutne Yusi sâam, ya kunbi. Yâhâ Pauloneâmâ den ekyongop yakât otmâ hewukne lok âlâ, kutne Hemesi sâam, ya kunbi.

¹³ Yawu sâam yotgonmâ Paulo yet Banawa yetgât hotom uyitgine sâam otbi. Otmu hewukne lok Yusi yakât lok kâmbukjane lohimbi sâyîngimu birâm topne topne lotohom bulimakao engatjan sâhâm pilânetâ gemu engatje hârene sâam dâim opon kâmbukne kapi betjehen kinsawân ariwi.

¹⁴ Hotom uyitgine sâam otjetâ Paulo yet Banawane ya nângâm pârâk pilâm sururuk sâam hohetyenan ari kinmâ yetgât hâk katipne kâkâlep mânunahowot ya mem duwalowot.

¹⁵ Mem duwatmâ yuwu sâam kuyîngiowot. “Bâe, yene girawu otne sâam oai? Nerâmâ lok, yen yuwuyaek. Wongât hotom unitgine sâam oai? Yeneâmâ hewukne lok tângât ya betyîngim Anitâ Manman Ambojane hân himbim kândikyotgom yu ya kerek kalop yâkâlen biwiyenane kepeim manjet sâam yâkât den pat ekyongore sâam takawit.

16 Otmu emelâk embânâmbâek pâku lohimbi hânñan kulemñan mansai ya yengât tâmbâlipyenaje yeñe engatyenêak watmâ orotmeme bâleñe topñe topñe otmâ gawi yan undip ki katyîñgiop.

17 Yawu gârâmâ ikñe topñe tetekñan ekñetgât hop sambe lâtâpyongomap. Yâkñe sâpñanâk gelâk hângângumu gemu kalamyenñan hop sambe tetemap. Yawu tetemu heronje kakñan manmai.”

18 Den yawu sâm ekyongomutâ lok nombotñane kunyene kârikñe otmâ bâsok hotom uyitgiwi.

Paulo kâtñe kuwi.

19 Otmu sâp yanâmâ Yura lok nombotñane Antiok kapi Pisitia hânân tap ya otmu Ikonion kapi ya pilâm Paulo yet Banawa talowolân taka kapi ambolipñe yengât engatyenñan geñetâ Paulo dâim kapi betñehen ari kâtñe kuwi. Otmu yâkñe Paulohât muap sâm pilâm ariñetâ derepgum talop.

20 Yawu otmâ kapi ambolipñe nombotñe Yesuhâlen biwiyene kepeiwiñe kapiângembâ ge ekñetâmâ yahatmâ kapiân yâhâop. Otmu yan imutâ emet hañ sâmu Banawa orowâk kapi ya pilâm Derewe kapiân ariowot.

21 Derewe kapiân ari Yesuhât den pat âlepñe ekyongomutâ kapi ambolipñe lok kinjitñe orowâkñe nângâñetâ bulâñe otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi. Otmu mâtâp ariowot ya yawuâk watmâ Lisitera, Ikonion, Antiok kapiân âwurem ariowot.

22 Âwureowot yan kapi ârândânñ Yesuhât komot tatbi ya yengât biwiyene orotok sâmapgât mem kârikñe tuhuyekmâ yuwu sâm ekyongowot. “Nenñe yen orop biwinenñane Yesu Kiristohâlen kepeimain. Yawu otmâ manmunñe lohimbi belângen manmaiñe mem âlâlâ tuhuneneknomai. Yawu otningñetâ ki lohotñe otmâ mannom otmuâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuningiop yakât bulâñe ningimu menom.” Yawu sâm ekyongowot.

23 Otmu Anitâhât nângân nângânñan tatmap ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem biwi nângân nângânyetñan katmu nângâmutâ keterakyitgiâkgât sot barak tatmâ ulitguowot. Yawu otmutâ nângâyitgimu yâkñe Yesuhât komotñe komotñe ya yengâlen ari galemlipyene mem katyehowot. Otmu Anitâñe mâmâñe otyingimu Kutdâhâlen biwiyenaje tiñâk kepeim manñetgât ulitgum pilâyehowot.

24 Kapi ya pilâm Pisitia hân ya inâk wangim Pampilia hânân takaowot.

25 Yan taka Yesuhât den pat âlepñe Perehe kapi ambolipñe ekyongom yapâ pilâyekmâ Atalia kapi saru ginñan tap yan giowot.

26 Otmu yapâ wañga patoen yâhâmutâ meyelekmâ ari Antiok kapi patoen katyelekmu giowot. Yâhâ kândikum pâku lohimbi yengâlen ki ariowot sâp yan Anitâñe mâmâñe otyitgimu nepñe memutâ bulâñe tetewuap nângâm Yesuhât komotñe Anitâ ulitgum hângânyotgoñetâ yapâ ariowot.

27 Otmu Paulo yet Banawañe Antiok kapiân âwurem taka Yesuhât komot menduhuyehowot. Menduhuyekmâ Anitâñe mâmâñe otyitgim mâtâp meytgimu Yesuhât den pat âlepñe pâku lohimbi ekyongomutâ yâkñe nângâñetâ bulâñe otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât den pat kerek ekyongowot.

28 Otmu yan yâkñe Yesuhât komot orop sâp kâlewâk manbi.

15

Paulo yet Banawa Yerusalem kapiân ariowot.

1 Lok nombotñane Yuraia hân pilâm Antiok kapiân ari yuwu sâm Yesuhât komot ekyongowi. “Nanlipnenñe tetenjetâ hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu yanâmâ hâkyenjahât torehenñan undip tuhuyinginomgât Mosenje girem den âlâ kulemguop.” Den

yawu tap ya yen pâku lohimbiñe ki lâum mannomai otmuâmâ Anitâñe ki meyekmâ manman kârikñan katyekbuap.”

² Yawu sâmb ekyongonjetâ benje Paulo yet Banawañe denyene kakñan sâmutâ kuk pato otbi. Yawu otbi yakât otmâ yuwu sâmb den hikuwi. “Paulo yet Banawa lok nombotñe orowâk hângânyongomunñe Yerusalem kapiân ari aposolo otmu Yesuhât komot yengât galemlipyeñe ekyongonjetâ umatñe teteap yu sâmb henjenjunomai.” Yawu sâwi.

³ Yawu sâmb hângânyongonjetâ ariwi. Yapâ ari Poinike otmu Samaria hânân ariwi. Yan ari kândikum Yesuhât den pat âlepñe pâku lohimbi ekyongomutâ nângâñetâ bulâñe otmu Kutdâhâlen biwiyenane kepeiwi yakât den pat Yesuhât komot tatmâ arai ya ekyongonjetâ nângâm tepyeñe herone pato olop.

⁴ Otmu Yerusalem kapiân arinetâ aposolo, Yesuhât komot, otmu yâk yengât galemlipyeñe yekmâ herone otyingwi. Herone otyingim Anitâñe mâmâñe otyitgimu pâku lohimbi yengâlen nep miowot yakât topñe ekyongowot.

⁵ Ekyongomutâ Parisaio lok nombotñe Yesuhâlen biwiyenane kepeiwiñe yahatmâ yuwu sâmb ekyongowi. “Pâku lokñe Mosehât girem den watmâ hâkyenahât torehenjan undip tuhanjetâ âilongo otbuap.” Yawu sâwi.

Petoroñe den ekyongop.

⁶ Den ya henjenjune sâmb aposolo otmu galemlipyeñe yenjâk menduhuakbi.

⁷ Menduhuakmâ den sahangim tatñetâ Petoroñe yahatmâ yuwu sâmb ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâmbune nângâñet. Nâñe pâku lohimbi yengâlen ari Yesuhât den pat âlepñe ekyongomune nângâm Yesuhâlen biwiyenane kepeinomaihât Anitâñe mem sâlipnohom âi sâmb nihiop ya nangai.

⁸ Anitâñe nen lok kerek biwinenjahât topñe nângâmapñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu Yura nengâlen giop. Otmu yakât dopñeâk Anitâñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge pâku lohimbi biwiyene mem hewewenñe tuhumu Yesuhâlen biwiyene katbi. Yakât otmâ Anitâñe pâku lohimbi nângâyngimnap.

⁹ Nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop dop konohâk mansain. Pâku lohimbiñe biwiyene Yesuhâlen katbi yan yâk yengât tosa pilâyngiop.

¹⁰ Yakât otmâ yeñe wongât Anitâ wangim umatñe âlâ pâku lohimbi kakyeñan katne sâmb oai? Emelâk embânâmbâek tâmbâlipnenñe girem den lâum hâum pâpguminiwi. Otmu nen gurâ yawuâk lâum hâum pâpgumain.

¹¹ Yakât otmâ girem den lâunjet sâmb nenñe ki sâynginom. Yesu Kutdâñe pâku lohimbi mâmâñe otyingimu yâkâlen biwiyenane kepeimai. Yakât otmâ yâkñe manman kârikñahât pat yakât bulâñe yingimu menomai. Otmu nen gurâ yawuâk.” Yawu sâop.

¹² Otmu Anitâñe Paulo yet Banawa mâmâñe otyitgimu pâku lohimbi yengâlen ari kulem topñe topñe memutâ ekñetâ ewe membe olop yakât den pat ekyongomutâ nângâwi.

Yakowoñe den ekyongop.

¹³ Paulo yet Banawañe den sâmb tiñ pilâmutâmâ Yakowoñe yahatmâ den yuwu sâmb ekyongop. “Bukulipne, den sâmbune nângâñet.

¹⁴ Anitâñe pâku lohimbi tihityene otmu nombotñe ikñan biwiyenane kepeim mansai ya manman kârikñahât pat kuyngiop yakât den pat Simonñe eknongomu nangain.

¹⁵ Emelâk emet inânñan Anitâñe poropete âlâ den ekumu kulemguop yakât bulâñe tetemu eksain. Den ya yuwu tap.

¹⁶ “Kutdâñe yuwu yap. “Hâmbâi Dawitiñe Isirae lohimbi galemyongoap ya yengât kasalipyeñe taka yongom itit kiom tuhuynginetâ kapi kâwurumñeâk kinbuap. Otmu nângâmune ârândâñ otmu sese hâkulipyeñe âwurem taka kâwurum ya pitim kapi âiñe tuhum yan mannomai. Sâp yan Dawitihât senâmbâ gâtñe mem kânângâmune lohimbi tihityene otmu âilongo lonjo mannomai.

¹⁷ Yawu otmâ pâku lohimbi hânñan kulemñan mannomai ya nine pat kuyiñgiwan yâkñe Kutdâhâlen ari hoñ bawanñim mannomai.

¹⁸ Emelâk emet inânñan Kutdâñe den yawu sâñ teteop.”

Poropete den yawu kulemguop.

¹⁹ Yakât otmâ biwinañe yuwu nanñan. Pâku lohimbiñe Anitâhât den lâum Yesuhâlen biwiyenñe kepeine sâñ otmai ya yengât ki undip katyiñginom.

²⁰⁻²¹ Emelâk embârâmbâek Yura nengât papatolipnenñe tatmâ nânğâ nânğâ sâp ârândânñ miti emetyenñan yâhâ Mosehât girem den sâlikum manmâ gawi. Otmu ânun yu nen gurâ yawuâk sâlikum nânğâm manmain. Yakât otmâ girem den yuwu kulemgum katyiñginom. “Pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sotbân gotyenñan katnomai yapâ gâtñe ki mem nenomai. Otmu noniñ bulimakao engatñe sâhâm manñuñetâ mumbuap ya otmu yakât hepñe ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai.” Den yawu kulemgum katyiñginom. Yawu.” Yakowonñe den yawu sâop.

Pâku lohimbiñe Yesuhâlen biwiyenñe kepeiwi ya yengât pepa kulemgum katyiñgiwi.

²² Yawu sâñmu aposolo otmu galemlipyenñe Yesuhât komot orop menduhuakmâ biwiyenñe hikuakmâ konohâk otmu lok yâhâp mem teteyelekñetâ Paulo yet Banawa orop Antiok kapiân arinomaihât pâinyelekbi. Yawu otmâ lok yâhâp, kutyetñe Yurasi Basawa yet Sila sâñ, yâk mem katyelekbi.

²³ Lok yâhâp yuñe Paulo yet Banawa orop Antiok kapiân arinomai sâñ pâku lohimbi yengât pepa yuwu kulemgum yingim hânğânyongowi.

“O Bukulipnenñe,

Yen pâku lohimbi, Antiok, Siria, Kirikia kapi ambolipñe Yesu Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai yen Anitâñe meyekmu nen orop komot konohâk oain. Yakât otmâ nen aposolo otmu Yesuhât komot Yerusalem kapiân mansai ya yengât galemlipyenñe heronñe nânğâyingim pepa yu kulemgum katyiñgiain.

²⁴ Umatñe âlâ yengâlen teteop ya nengâlebâ lok nombotñe yene engatyeneâk otmâ yengâlen taka den topñe topñe ekyongonñetâ nânğâwi. Nennñe lok ya ki âi sâñ yingim hânğânyongowin.

²⁵⁻²⁷ Yakât otmâ nennñe menduhuakmâ lok yâhâp, kutyetñe Yurasi yet Sila sâñ mem katyelekmâ hânğânyotgomunñe taka den ekyongomutâ nânğânomai. Yâkñe Banawa yet Paulo yâk orop yengâlen takanomai. Paulo yet Banawanñe Kutdâ Yesu Kiristo hoñ bawanñim hâhiwin kakñan manmawot.

²⁸ Anitâñe biwi nânğân nânğânnenñan katmu nânğâmunñe tetemu undip ki katyiñginom yawu nanñain. Yâhâ girem den pâñe tâlâwâk ekyongoain yu lâunñetâ ârândânñ otbuap.

²⁹ Pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sotbân gotyenñan katnomai yapâ gâtñe ki mem nenomai. Otmu noniñ bulimakao engatñe sâhâm manñuñetâ mumbuap ya otmu yakât hepñe ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai. Girem den yu lâum manñetâ ârândânñ otbuap. Yawu. Nen bukulipyenñe Yerusalem kapiân mansain.”

³⁰ Pepa yawu kulemgum yingim hânğânyongonñetâ mem Antiok kapiân ariwi. Antiok kapiân ari Yesuhât komotñe mem menduhuyekmâ pepa ya yingwi.

³¹ Pepa ya yingñetâ sâlikum nânğâwi. Otmu biwiyenñe orotok sâmapgât lohotñan mannomai sâñ kulemguwi ya sâlikum nânğâñetâ tepyene heronñe olop.

³² Anitâñe Yurasi yet Sila mâmâñe otyitgimu yâkñe lohimbi ya den kâlewâk ekyongom biwiyenñe mem hewewenñ tuhuyehowot.

³³⁻³⁴ Yawu otmâ Yesuhât komot Yerusalem kapiân âwurem ariyet sâñ hânğânyotgowi. Yawu sâñ hânğonyotgowi yamâ Silañeâmâ pilâm yan manmu Yurasiñe ikñiâk âwurem Yerusalem ariop.

Paulo yet Banawa pilahowot.

³⁵ Paulo yet Banawaŋe Antiok kapiân manmâ Yesuhât komolân gâtŋe lok nombotŋe orop Kutdâhât den lohimbî kâsikum yingwi.

³⁶ Sâp âlâen Paulonje Banawa yuwu sâm ekuop. “Netŋe angoân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari Kutdâhât den kapi ambolipŋe ekyongomutŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyeŋe kepeiwi. Yâkŋe girawu mansai yakât nângâm ari yekdom.”

³⁷ Yawu sâmu Banawaŋeâmâ Yoane Mareko orowâk arinom sâop.

³⁸ Emelâk Yoane Marekonje âi pâŋan pilâm Pampilia hân yan pilâyelekmâ Yerusalem kapiân âwurem ariop. Yakât otmâ Banawaŋe Yoane Mareko orowâk arinom sâop ya Paulonje nângâmu ki ârândân olop.

³⁹ Yakât otmâ Paulo yet Banawa sâm kuanjim pilahowot. Pilakmâ Banawaŋe Yoane Mareko memu orowâk waŋga pato âlâen yâhâmutâ meyelekmâ Kipiro mâtuŋa yan ari kionowot.

⁴⁰ Yâhâ Paulonjeâmâ Sila memu Kutdâŋe tihityetŋe olâk sâm Yesuhât komotŋe hângânyotgoŋetâ ariowot.

⁴¹ Ari Siria, Kirikia hân ya hâtikgum Yesuhât komolipŋe kapi tipi tapi yan manmâ arai yâk yengât biwiyeŋe orotok sâmapgât mem kârikŋe tuhuyehowot.

16

Paulonje Timoteo memu orowâk ariwi.

¹ Paulo yet Silane Kirikia hân ya pilâm Derewe otmu Lisitera kapiân ariowot. Lisitera kapi yan lok âlâ manop, kutŋe Timoteo, yâkât topŋeâmâ yuwu. Âwâŋe yamâ Girik lok. Yawu gârâmâ âwâŋe Yura imbi miop. Yawu gârâmâ Timoteo mâmâŋaitŋe Yesuhâlen biwiyetŋe kepeim manminiowot.

² Lisitera otmu Ikonion kapi ambolipŋe Yesuhâlen biwiyeŋe kepeim manminiwiŋe Timoteohât nângâŋetâ yahalop yakât otmâ yâkât topŋe Paulo ekuwi.

³ Paulo ekuŋetâ nângâm Timoteo orowâk arirom sâm yakât ekyongop. Yawu gârâmâ Yura lohimbî yan manbiŋe Timoteo âwâŋe ya Girik ambonje ya nângâm metewi. Yakât otmâ Paulonje Mosehât girem den lâum Timoteo hâkŋahât torehenŋan undip tuhuwaŋgiop.

⁴ Yawu otmâ kapi ârândân ari aposolo otmu Yesuhât komotŋe Yerusalem kapiân manbi yâk yengât galemlipyeŋe girem den kulemgum katyŋgiwi ya lâum mannomai sâm Yesuhât komolipŋe ekyongowi.

⁵ Yawu otŋetâ Yesuhât komotŋe Kutdâhâlen biwiyeŋe tinâk kepeim Anitâhât den lâum manbi. Otmu yawu manŋetâ hilâm ârândân pâku lohimbî nombotŋe âlâŋe Yesuhâlen biwiyeŋe kepeim yâk yengâlen torokatŋetâ sambe sambe otbi.

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Paulo biwiŋe mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ehop.

⁶ Paulo yet Silane kapi tipi tapi Asia hânân tatmâ arap yan ari Yesuhât den pat âlepŋe lohimbî ekyongore sâm otmutâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe undip katyitgiop. Yakât otmâ kapi tipi tapi Pirihiya otmu Galatia hânân tatmâ arap ya ambolipŋe Yesuhât den pat âlepŋe ekyongom ariowot.

⁷ Yawu otmâ Misia hân bânŋehembâ ari Bitinia hânân arire sâm otmutâ Yesuhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yawuâk undip katyitgiop.

⁸ Undip katyitgimu Misia hân ya hâtikgum ari saru ginŋan Toroa kapi tawân gemutâ nâŋe mem teteyelekmâ yâk yetgâlen torokatban.

⁹ Yawu otmâ emet ŋiŋ sâmu orowâk iwin. Otmu omondâŋe Yesuhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Paulo biwiŋe mem purik pilâmu kulem âlâ yuwu tetemu ehop. Makeronia gâtŋe lok âlâŋe tetem kinmâ Paulo ulitgum yuwu sâop. “Gâŋe Makeronia nengâlen ga tânngowuat.”

¹⁰ Kulem tetemu ehop ya Paulone eknogomu nângâm yuwu sâwin. “Makeronia hânân ari Yesuhât den pat âlepne ekyongonogât Anitâne sâw ningiap.” Yawu sâw Makeronia hânângen arine sâw mitiwahom tatbin.

¹¹ Otmu emet hanj sâmu wanja patoen yâhâmunne menenekmâ Toroa kapi ya pilâm ari emet njn sâowân Samotarake mâtuja yan ari katnenekmu gewin. Emet hanj sâmu yapâ menenekmâ ari Niapoli kapiân katnenekmu gewin.

¹² Otmu kapi ya pilâm Pilipi kapiân ariwin. Pilipi kapi yamâ Makeronia hân yakât kapi kunje. Roma lohimbi kinjitne orowâkne yan manbi. Pilipi kapi yan tatmunne hilâm mome mon pesuk sâop.

¹³ Otmu kapi betnehen to âlâ tap yan Yura lohimbine Anitâ ulitguminiwi yakât kawé âlâ tap. Yakât otmâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan lok pâinyekmâ yan gewin. Yan ge imbi nombotne mem teteyekmâ yâk orop ge tatmâ Yesuhât den pat âlepne ekyongowin.

¹⁴ Otmu Tiatira kapi ambone, imbi âlâ, kutne Litia sâw, yâkneâmâ sângum gârem katmu puluhunetâ yapâ tewetsenne miakmâ manminiop. Imbi yanje Anitâ mepaem manminiop yakât otmâ Kutdâne biwine mem hewewenj tuhumu ândâp katmâ Paulohât den nângâmu bulâne otmu Yesuhâlen biwine kepeio.

¹⁵ Yakât otmâ imbi ya otmu ikne sen ya kerehâk toen mem katyekbi. Toen mem katyeknetâ imbi yanje yuwu sâw eknogop. “Kutdâhâlen biwine kepeimune manman kârikjahât pat kunhiap yakât otmâ nâhât emelan takanetâ yan orowâk tatnom.” Yawu sâmu nenje yâkât emelan yâhâwin.

Roma yengât tembe lâune Paulo yet Sila meyelekmâ pâi emetnan katyelekbî.

¹⁶ Sâp âlâen Anitâ ulitgum manminiwi yakât kawenjan gemunne, honbawa imbi âlâne mem tetenehop. Otmu weke bâleneje kaknan mem lohimbi yengâlen ari yu ya teteyingiwuap yakât topne sâw tetem ekyongominiop. Yawu otmu tewetsenne me senje âlâlâ yakât hâmeje sâw wanminiwi ya mem ari galemlipne yingiminiop.

¹⁷ Aiop, imbi yanje Paulo ekmâ betnenjan gam den kâriknan yuwu sâop. “Lok yune Anitâ yahat yahatne hon bawanjim manman kâriknan manmâ yâhânomgât topne eknogone sâw takai.”

¹⁸ Hilâm ârândân betnenjan gam yawu otningiminiop. Yakât otmâ Paulone nângâmu ki ârândân otmu purik sâw weke bâlene ya yuwu sâw ekuop. “Nâne Yesu Kiristohât sâtgât ekghomune gaiakmâ ba ari.” Yawu sâmu yanâk weke bâlene yanje yâkâlebâ gaiakmâ ba ariop.

¹⁹ Yâhâ imbi yakât galemlipnane tewetsenne me senje âlâlâ yâkâlebâ âlâku ki menomai ya nângâwi.

²⁰ Yakât otmâ Paulo yet Sila mem dâieyekmâ sombemân yâhâ Roma yengât ki-aplipyene yengât senyenan katyeleknetâ kinmutâ yuwu sâw hâkyetnan sâwi. “Yura lok yune kapinennan taka ki orotne otjet sâw meme sâsâ tuhunenekmutâ nângâmunne dondâ bâleap.

²¹ Yâkne orotmeme âne, nen Roma lohimbine ki otmain ya otjet sâw kâsikum ningim tawot.”

²² Yawu sânetâ lohimbi sombemân kinbine nângâm bâleyitginetâ Roma yengât ki-aplipyenane yetgât hâk katipne mem duwatmâ tuhum pilâm tembe lâulipyene ekyongonetâ kapamne dondâ yotgowi.

²³ Yotgonetâ hâkyetne bâj bâlângum hewâk pato otmu pâi emetnan mem yâhâ katyeleknetâ tatmutâ gahatne ya kârikneâk mangum henjengum katyeleknetâ tatset sâw galem ya ekuwi.

²⁴ Ekujetâ pâi emetne yakât biwine âlâ tânâmnjan tap yan dâim ari katyelekmâ nak âlâ hionmâ nombot nombot tuhuwi yapâ kâiyetne pilâmutâ arimu nak ya mem menduhum sâhânetâ yan talowot.

²⁵ Otmu omon tânâmñan Paulo yet Silane kep mem Anitâ mepaem tatmutâ lok nombotñe pâi emetñan katyekñetâ tatbi yane nânğâyitgiwi.

²⁶ Yawu otmâ mososon pato mem pâi emetñe ya gâsuk gâsuk sâmu yakât gahatñe kerek hindakmâ an sâam kinop. Otmu pâi emetñan ip kârikñane sâhâyekñetâ tatbi ya yengât ip kârikñe ñerek holañakmâ kisik pâsok sâop.

²⁷ Yawu otmu galem yane amanâmbâ yahatmâ gahatñe ya an sâam kinmu ya ehop. Ya ekmâ lok bâleñe kerek yaehen kionmâ arai sâam tewetñe mem dâim ikñe engatñe kârâm hâreakbe sâam olop.

²⁸ Yawu otmu ekmâ Paulone yuwu sâop. “Nen hârok tain yakât otmâ gike engatge ki hâreak.”

²⁹⁻³⁰ Yawu sâmu galem yane balamgât sâmu bukulipñane balam saum wañetâ pâi emetñan yâhâm gem yehop. Tatñetâ yekmâ kâi bânñe kârân kârân sâmu, Paulo yet Sila dâiyelekmâ gemâmâ yuwu sâam âiyotgop. “Nâñe girawu otmune Anitâñe manman kârikñahât pat kunihiwuap?”

³¹ Sâmu yuwu sâam ekuowot. “Kutdâ Yesu Kiristohâlen biwihane kepeim manbuat otmuâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuhihwuap. Otmu imbihe naomge yâku yawuâk.”

³² Yawu sâam Yesu Kutdâhât den pat âlepñe yâk otmu hep torehenlipñe yawuâk ekyongowot.

³³ Ekyongomutâ galem yane hepyetñe piriyyitgiop. Piriyyitgimu ikñe otmu imbiñe naomñe hârok mem toen katyehowot.

³⁴ Yawu otmâ Paulo yet Sila dâiyelekmu ikñe emelan yâhâ sot um yitginetâ niowot. Otmu Anitâhâlen biwiyenane kepeiwi yakât biwi hero pato otbi.

³⁵ Emet han sâmu Paulo yet Sila holañyelekñetâ ariromawotgât Roma yengât ki-aplipyenane tembe lâu hânğanyongonetâ pâi emetñan ariwi.

³⁶ Pâi emetñan ari “holañyelekdâ kionmâ ariyet” sâam galem ya ekuwi. Ekuñetâ pâi emetñan yâhâ Paulo yuwu sâam ekuop. “Kiaplipnenñane den katñetâ takap. Yakât otmâ holañyelekmune kionmâ ariromawot.”

³⁷ Yawu sâmu Paulone tembe lâu ya yuwu sâam ekyongop. “Nerâmâ “Roma lok”. Yakât otmâ wongât angoân kiaplipyenane ki ânotgom topnetñe nânğâwi? Yawu otmâ lok senyen an kapamñe imbiâk notgom pâi emetñan mem katnelekñetâ tait. Yamâ yene netgât yohân kionmâ ariyet sâam hânğanyongonetâ taka eknotgonetâ nânğâmune ki dopñan oap. Kiaplipyene yenak taka eknotgonetâ yanâmâ kionmâ arirom.” Yawu sâam ekyongop.

³⁸ Yawu sâam ekyongomu tembe lâu yane purik sâam ari kiaplipyene teteyingwi. “Paulo yet Sila yamâ Roma lok.” Yawu sâam kiaplipyene ekyongonetâ yâkñe nânğâm pârâk pilâwi.

³⁹ Pârâk pilâm yâk yetgâlen ari den lohotñan ekyotgom pâi emetñambâ dâiyelekmâ ge hânğanyotgonetâ kionowot.

⁴⁰ Yapâ kionmâ Tiatira kapiân ari Litiahât emelan yâhâowot. Yan yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ biwiyene orotok sâamapgât den ekyongom biwiyene mem hewewen tuhun yapâ pilâyekmâ ariowot.

17

Paulo yet Sila Tesalonike kapiân ariowot.

¹ Paulo yet Silane kapi ya pilâm kapi yâhâp, kutyetñe Ampipoli otmu Apolonia, yan ariowot. Yan ari yan Yura yengât miti emetñe ki tap yakât otmâ kapi yâhâp ya wangim Tesalonike kapiân ariowot.

² Yan ari Yura yengât miti emetñan yâhâ Yura lok orop Anitâhât den emelâk miti pepaen kulemgui yakât alahunetâ tatmâ nânğâ nânğâ sâp kalimbu pesuk sâop.

³ Yawu otmâ Yesuhât topņe yuwu sâam ekyongowot. “Yesuņe tihitnenņe olâk” sâam Anitâņe hânġângumu giop. Gemu lok bâleņeņe kum mem âlâlâ tuhunġetâ sâtġum muowâke yamâ benņe Anitâņe mumuņambâ mem yahalop. Yakât topņe emet inânņan Anitâhât poropeteliņeņe miti pepaen kulemġuwi tap.” Yawu sâam ekyongowot.

⁴ Yawu sâam ekyongomutâ Yura lohimbi getek âlâ otmu kapi yakât lok papatolipņe yengât imbilipyeņe nombotņe otmu Girik lohimbi Yura yengâlen torokatņetâ Anitâ mepaeminiwi. Lohimbi yuņe Paulo yet Banawaņe den sâowot ya nânġâņetâ bulâņe otmu Yesuhâlen biwiyeņeņe kepeiwi.

⁵ Yawu ġârâmâ Yura lohimbi sesengâlâkņe den ya nânġâņetâ ki bulâņe otmu lok hilâm ihi nombotņe mâtâwân in yâhâm ġewi ya ekyongonġetâ menduhuakbi. Menduhuakņetâ Yura lok yaņe lok menduhuyekbi ya tepyeņan kânânġâņetâ dâiakmâ Paulo yet Sila pâinyelekmâ Yasongât emelan ariwi.

⁶ Emelan ari pâinyelekņetâ biatmu Yason otmu Yesuhât komolân ġâtņe lok nombotņe meyekmâ papatolipyeņe yengâlen ari den âiân katyekmâ yuwu sâawi. “Yasonņe lok yâhâp dâim emetņan katyelekmu tawot.

⁷ Yâkņe lohimbi kendâyiņġimutâ kuk kapam otmai. Yâkņe nengât kapiân taka tatmâ Roma kunnenġahât den bet pilâm lok kutdâ âiņe, kutņe Yesu sâam, “yâkņe tihitnenņe otmap” yawu sâam yâkât den lohimbi eknongom tawot.”

⁸ Yawu sâņetâ kapi ambolipņe otmu papatolipyeņe den ya nânġâm biwiyeņan tâlimu kuk pato otbi.

⁹ Yawu otmâ papatolipyeņe Yason otmu bukulipņe ekyongonġetâ tewetsenņe katmâ pâi emetņe puluhum kionġi.

Pauloņe Yesuhât topņe Berea kapi ambolipņe ekyongop.

¹⁰ Emet omoņ otmu Yesuhât komotņe Paulo yet Sila yohân hânġânyotġonġetâ Berea kapiân ariowot. Yan ari Yura lohimbi yengât miti emetņan yâhâ Pauloņe Yesuhât den pat âlepņe ekyongop.

¹¹ Yâhâ Tesalonike kapiân Yura lohimbiņe biwi kârikņe otmâ denyetņe nânġâņetâ giop. Yâhâ Berea kapiânâmâ lohimbi yaņe biwi hewewen otmâ ândâp katmâ Paulohât den nânġâneâk otbi. Yawu otmâ “Den eknongoap ya bulâņe me bia” sâam hilâm ârândânġ yakât alahu gulahu otmâ Anitâhât den miti pepaen kulemġuwi ya sâlikuwi.

¹² Yawu otmâ yâk yengâlen ġâtņe kiņġitņe orowâkņe Yesuhâlen biwiyeņeņe kepeiwi. Otmu Girik lohimbi yahat yahatņe nombotņe yawuâk.

¹³ Yawu ġârâmâ Pauloņe Berea kapiân ari Anitâhât den ekyongomu nânġâņetâ bulâņe olop yakât den pat sâam haok tuhunġetâ Tesalonike kapiân arimu Yura lohimbiņe nânġâņetâ bâleop. Nânġâņetâ bâlemu Berea kapiân ari kapi ambolipņe biwiyeņan kuiņ kuiņ kendâyiņġiwi.

¹⁴ Yawu otņetâ Sila yet Timoteo yamâ Berea kapiân talowot. Yâhâ Paulo yamâ Yesuhât komotņe ekuņetâ kapi ya pilâm saru ġinņan ariop.

¹⁵ Otmu Yesuhât komolân ġâtņe lok nombotņe Paulo dâim ari Aten kapiân katmâ âwurene sâam otņetâ yuwu sâam ekyongop. “Yeņe Sila yet Timoteo ekyotġonġetâ in yawu takaromawot.” Yawu sâam ekyongomu âwurem Berea ariwi.

¹⁶ Pauloņe Sila yet Timoteo yetġât mambotyitġim Aten kapiân talop. Yan tatmâ Porom Lâpio topņe topņe hâwim kânânġâņetâ talop ya ekmâ biwiņe kâlâp siop.

¹⁷ Yawu otmâ Yura lohimbi yengât miti emetņan yâhâ Yura lok nombotņe otmu Girik lok nombotņe Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaeminiwi yâk orop tatmâ den sahanġiwi.

¹⁸⁻²¹ Aten kapi ambolipņe otmu lok nombotņe kâllepņehembâ taka yan kandi manbiņe den anġo teteminiop yakât topņe nânġâm henġenġune sâam alahu gulahu otmâ manminiwi. Yawu ġârâmâ Pauloņe hilâm ârândânġ sombemân ari lohimbi ya Yesuhât den

pat âlepņe ekyongomu den sahaņgiminiwi. Otmu kapi yan lok nâņgân nâņgânyeņe orop komot yâhâp manbi, kutyeņe Epikue, otmu âlâmâ Sitoik. Komot yapâ gâtņeņe Paulo orop tatmâ den sahaņgiwi. Nombotņeņe Paulohât yuwu sâwi. “Lok yuņe den ihilâk sâmap. Nâņgân nâņgânņe bia.” Yawu sâwi. Otmu Anitâņe Yesu mumuņambâ mem yahalop yakât den pat âlepņe Paulone ekyongomu nombotņeņe yuwu sâwi. “Lok yuņe lohimbi ondowângen mansai ya yengât Porom Lâpio yakât yap.” Yawu sâm den âiân katne sâm den sâsâ emetņe âlâ, kutņe Aripako sâm, yan dâim yâhâ katņetâ kinmu yuwu sâm âikuwi. “Gâņe den aņgo eknongom gat ya nâņgâmunņe ki keterakningimap. Yakât otmâ topņe sâm heņgeņgurâ nâņgâne.” Yawu sâwi.

Paulone Anitâhât den ekyongop.

²² Yawu sâņetâ Paulone yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekyongop. “Aten kapi ambolipņe yengât orotmemeyeņe âlâlâ ekmâ yuwu naņgan.

²³ Yeņe Porom Lâpioyeņe topņe topņe mepaem manmai. Nâņe kapiyeņan bam gam Porom Lâpioyeņe dondâ hâwim kânâņgâņetâ kinsap ya eksan. Yawu gârâmâ lâpio âlâhât kaweņe inâk tap yan den yuwu kulemgum katņetâ tap ya sâlikuan. “Lâpio âlâhât topņe ki nâņgâmain yâkât kaweņe.” Ki nâņgâmai ya imbiâk mepaemai yâkât topņe âun yuân ekyongomune nâņgânomai.

²⁴ Kutņeâmâ Anitâ. Anitâņe hân himbim amboņe oap. Yâkņe hân himbim kândikyotgom wahap topņe topņe katmâ meteop. Opon kâmbukņe tuhomain yan ki tatmap.

²⁵ Anitâņe tihitnenņe otmâ galemnongomu manman âilonņo manmain. Yakât otmâ nenņe wuân me wuângât Anitâņe umburuk otmu tângunomgât dop âlâ ki tap.

²⁶ Kândikum emelâk yâkņe topņe katmâ lok, kutņe Aram sâm, ya tuhuop. Yawu gârâmâ yâkâlebâ gâtņeņe lok topņe topņe tetem gaņetâ gaņetâ sambe sambe otmâ hânņan kulemņan manmâ arain.

²⁷ Biwi nâņgân nâņgânnenņe pâronņ sâmu Anitâhât towatņe mem tetenomgât tetem manmâ mumain yakât dop yâkņe katningimap. Otmu yupâ yapâ ari tatnom sâmunņeâmâ yakât andemņe yâkņak sâm ningiop. Yâkņe kâlepņehen ki ya tap.

²⁸ Yakât otmâ lok âlâņe den yuwu kulemguop tap.

“Yâkņe kurihinenekmu mansain.”

Otmu yengâlebâ gâtņe lok nombotņeņe yuwu sâmai,

“Nen yâkât sen mansain.” Yawu sâmai.

²⁹ Anitâņe umut biwinenņe katningimu yâkât sen mansain. Yakât otmâ nenņe eņgatnenņeâk otmâ kât, goli, me siliwa, yaņe mem Anitâhât kundenņe tuhunomgât dop âlâ ki tap.

³⁰ Anitâhât topņe hâum pâpgum manmâ gamai yakât nâņgâm ki hilipyongop. Yawu gârâmâ âun yukârâmâ ya pesuk yap. Âun yukârâmâ lohimbi hânņan kulemņan manmâ arain nen kerekņe orotmeme bâleņe bet pilâm yâkâlen biwinenņe kepeim tem lâuwaņginomgât sâop.

³¹ Otmu ikņe hoņ bawaņeņe nen lohimbi kerek den âiân katnenekmâ topnenņe mem tetem matņe ningimu ârândâņ otbuap yakât sâpņe kalop. Otmu nen kerekņe lok yakât topņe nâņgâm heņgeņgunomgât Anitâņe mumuņambâ mem yahalop.” Yawu sâm ekyongop.

³² Yâhâ “mumuņambâ mem yahalop” yawu sâm ekyongomu lok nombotņeņe nâņgâņetâ tânyeņe hutuk sâmu senņan gem girinbaņgiwi. Yâhâ nombotņeņeâmâ yuwu sâm ekuwi. “Den yat yu sâp âlâen âwurem ga âlâkuâk sârâ nâņgânom.”

³³ Yawu sâņetâ Paulone pilâyekmâ kionņop.

³⁴ Otmu lok nombotņeņe Yesuhâlen biwiyeņe kepeim Paulohâlen torokatbi. Yâk yengâlen gâtņe lok âlâ, kutņe Dionisio sâm, yâhâmâ nâņgân nâņgânņe pato. Yâkņe Aripako

emelan yâhâ lok nombotņe orop den otminiwi. Otmu imbi âlâ, kutņe Damari sâ, otmu lohimbî nombotņe ki yongonsan.

18

Pauloņe Korinti kapiân ariop.

¹⁻² Pauloņe Aten kapi pilâm Korinti kapiân ariop. Yura gâtņe lok âlâ, kutņe Akuila sâ, yâhâmâ Ponto hânân teteop. Otmu imbiņe, kutņe Pisisila sâ, miakmâ Roma kapiân manowot. Kapi yan manmutâ Roma yengât kunyeņe, kutņe Kalaurio sâ, yâkņe Yura lohimbî kerek yapâ watyekmu kapi ya pilâm itoņ galan otmâ ariwi. Yawu otmâ yâkņeâmâ Korinti kapiân taka manowot. Otmu Pauloņe âi yuwu mem manminiop. Yâkņe sâņgum kârikņe gârem kândâkdâek pato yaņe mem selep tuhumu lohimbîņe puluhunetâ yapâ tewetsenņe mem manminiop.

³ Otmu Akuila imbiņaitņe nep yawuâk mem manminiowot. Pauloņe Akuila imbiņait mem teteyekmu emetyekņan dâimutâ ari nep mem orowâk manbi.

⁴ Manmâ Pauloņe tatmâ nâņgâ nâņgâ sâp ârândâņâk Yura lohimbî yengât miti emetņan yâhâ Yura otmu Girik lohimbî Yesuhâlen biwiyeņe kepeiņetgât enġatyen gem yâkât den pat âlepņe ekyongominiop.

⁵ Otmu Sila yet Timoteoņe Makeronia hânâņgembâ takamutâ penâņgiakbi. Yapâek Pauloņe âi ya pilâm Anitâņe Yesu hânġangumu ge tihitnenņe otmap yakât den pat haonmâ ârândâņ ekyongom manop.

⁶ Ya ekyongomu nâņġaņetâ tâņât otmu bet pilâm sâ ge katbi. Yakât otmâ Pauloņe yâk yengât nâņġamu ġiop yakât dop kum hâk katipņe kâlep ya mem pâņ pâņgumu wahap gemu yuwu sâ ekyongop. “Hiliwahonomai yakât tosa nâhâlen ki ġaitnomai. Yamâ yeņe wahap. Sâp yupâek yen betyiņġim pâku lohimbî yengâlen ari Yesuhât den pat âlepņe ekyongowom.”

⁷ Yawu sâ ekyongom miti emetņambâ pilâyekmâ kapi amboņe lok âlâ, kutņe Titio Yasto sâ, yâkņe Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manminiop. Yâkât emet miti emetņe gotņan tuhumu talop. Yawu ġârâmâ Pauloņe yan arimu yâk orop manowot.

⁸ Yan manmâ Pauloņe Yesuhât den pat âlepņe lohimbî ekyongomu miti emetņe yakât galemņe, kutņe Kirisipo sâ, yâk otmu hep torehenlipņe orowâk nâņġaņetâ bulâņe otmu Yesuhâlen biwiyeņe kepeiwi. Otmu Korinti kapi ambolipņe kiņġitņe orowâkņe Yesuhât den pat ya nâņġaņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyeņe kepeiņetâ toen mem katyekbi.

⁹⁻¹⁰ Otmu omoņ âlâen Wâtġât mâmâņahât Heakņe Paulo biwiņe mem purik pilâmu Kutdâņe tetewaņġim yuwu sâ ekuop. “Biwihe orotok sâmu lohotņe otmatġât ninâk mâmâņe otġihimune den pat âlepņe pahâk ekyongom yâhâwuat. Kapi yukât ambolipņe dondâņe nâhâlen biwiyeņe kepeim mansai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâņe mem âlâlâ tuhuheknomaihât dop âlâ ki tap.”

¹¹ Yawu sâ tetewaņġim ekumu kapi yanâk manmâ Yesuhât den pat âlepņe kâsikum yiņġim manmu yambu konok otmu kakņan emetsenņe nombolân konok pesuk sâop.

Paulo hakņan sâ den âiân katbi.

¹² Sâp yan Roma kunyeņe kiap âiņe âlâ, kutņe Galio sâ, ya mem Akaia kapi ambolipņe yengât kiap pato sâ katmu galemġongom manop. Yawu ġârâmâ Yura lok nombotņe den hikunetâ biwiyeņe konohâk otmu Paulo mem kiapġâlen ari den âiân katbi.

¹³ Den âiân katmâ yuwu sâ hakņan sâwi. “Nen Yura lohimbîņe Mosehât ġirem lâum manmain ya lok yuņe kelanġatmâ den aņġo kâsikum ningim yu lâunet sâ meme sâsâ tuhunenekmâ mansap.” Yawu sâwi.

¹⁴ Yawu sâņetâ Pauloņe den matņe kâpekyiņġiwe sâ otmu yanâk Galioņe den hârewaņġim Yura lok yuwu sâ ekyongop. “Yen Yura lok, yeņe meme sâsâ tuhunekņetâ

nângâmune bâleap. Lok yuņe yu me ya otmu bâleap mâne denyenę nâņgâyiņgimbâm. Yawu ki oap yakât otmâ yuâmâ yengât wahap.

¹⁵ Lok kutņe me girem denyenę yuwu yawu tap yakât sâm tai. Yakât otmâ yenak sâm heņęņgunomai. Yu nâhât wahap bia.”

¹⁶ Yawu sâm watyekmu gewi.

¹⁷ Ge kapi ambolipņanę nâņgâm bâlem miti emetņahât galemņe pato, kutņe Sostene sâm, ya kuwi. Yawu otbaņęņetâ kiapņe yekmâ ki yekmâ yawu olop.

Pauloņe Yerusalem kapiân âwurem ariop.

¹⁸ Pauloņe Korinti kapi yan Yesuhât komolipņe orop sâp kâlep manbi. Yâhâ sâp yan Kenęeria kapiân ari “wahap âlâ gâmâlâk otbom,” sâm yakât dop kum bukulipņe ekyongomu somotņe korotok hârewaņęiwi. Somotņe korotok hârewaņęiņetâ Korinti kapiân âwurem ariop. Âwurem ari Akuila yet Pisisila meyelekmu Yesuhât komot pilâyekmâ Siria hânâņgen arine sâm waņęaen yâhâwi.

¹⁹ Waņęaen yâhâņetâ meyekmâ ari Epeso kapiân katyekmu pilakbi. Pilakmâ Pauloņe Yura yengât miti emetņan yâhâ Yesuhât den pat âlepņe ekyongomu yakât alahu gulahu otbi.

²⁰ Otmu Pauloņe yâk orop yan sâp kâlewâk manâkġât ekuņetâ kuyiņgim yuwu sâm ekyongop.

²¹ “Anitâņe nâņgânihiwuap otmuâmâ yengâlen yâhâpņe âwurem takam yekbom.” Yawu sâm pilâyekmâ waņęaen yâhâop.

Waņęaen yâhâmu yapâ mem Kaisaria kapiân ari katmu giop.

²² Yapâ ari Yesuhât komolipņe Yerusalem kapiân manbi yâk orop tipiņe tatmâ benęe yapâ pilâyekmâ Antiok kapiân ariop.

²³ Otmu Antiok kapi ya pilâm ari Yesuhât komolipņe Galatia otmu Pirihiia hânân manmâ ariwi yaņe biwiyenę Yesuhâlenâk katmâ manņetġât mem hewewenę tuhuyehop.

Apoloņe Epeso otmu Korinti kapiân ari den pat âlepņe ekyongop.

²⁴ Yura lok âlâ nâņgân nâņgânņe pato manop, kutņe Apolo sâm, yâhâmâ Alesandiria kapi amboņe. Yâkņeâmâ Anitâhât den kulemguiwi ya sâlikum nâņgâm pesuk pilâm hewewenę otmâ den ya lohimbî kâsikum yiņgim manminiop.

²⁵ Otmu Yoaneņe emelâk toen mem kalop yakât otmâ Yesuhât den yamâ tipiņe nâņgâop. Yawu tipiņe nâņgâowâke yamâ biwiņe hewewenę otmu den ya lohimbî kâsikum yiņgim manminiop.

²⁶ Yawu otmâ Yura lohimbî yengât miti emetņan yâhâ Yesuhât den pahâk ekyongomu Akuila yet Pisisilaņe denęe nâņgâm emetyetņan dâim ari orowâk manmâ Anitâhât den mâtâpņe sâm heņęņgum ekumutâ nâņgâop.

²⁷⁻²⁸ Otmu Apoloņe Epeso kapi pilâm Akaia hânân ariwe sâm olop. Yakât otmâ Akaia arimu buku otbaņęiņomaihât nâņgâm Yesuhât komotņe pepa âlâ kulemgum waņetâ ikņak miakmâ ariop. Mem ari Yesuhât komot Korinti kapiân manbi pepa ya tiripyongomu sâlikum ekmâ buku otbaņęiņetâ orowâk manbi. Otmu Wâtġât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otbaņęimu emelâk Anitâhât poropetelipņanę yâkât den kulemguiwi ya topņambâek kâsikum yiņgiop. Otmu Anitâņe tihitnenņe otbe sâm Yesu hâņgâņgumu giop yakât topņe sâm kusânâ ekyongomu nâņgâņetâ bulâņe olop. Otmu Yura lok nombotņe orop den sahaņęiwi ya den amokņan ekyongomu nâņgâm pâpġuiwi. Yawu otmâ Yesuhât komot mem hewewenę tuhuyekmu biwiyenę Yesuhâlenâk kinop.

19

Pauloņe Epeso kapiân ariop.

¹ Apoloņe Korinti kapiân ari manop sâp yan Pauloņe pumņe âlâ hâtikġum nombot ari Epeso kapiân gem Yesuhât komot âlâ mem teteyekmâ yuwu sâm âiyongop.

2 “Kândikum biwiyene Yesuhâlen katbi yan Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingiop me bia?”

Yawu sâmi âiyongomu sâwi. “Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heak yakât ki nângâmain.”

3 Sânetâ sâop. “Yen toen mem katyekbi yakât topne sânetâ nângâwe.”

Sâmu sâwi. “Yoanene lohimbi den ekyongom toen mem katyehop yawu otmâ toen mem katnenekbi.”

4 Sânetâ sâop. “Lohimbiene orotmemeyene bâlene bet pilânomaihât Yoanene toen mem katyehop. Yawu gârâmâ den âlâ yuwu torokatmâ sâop. “Lok âlâ nâhât betnehen taka mansap yâkât nângânetâ yahatmu yâkâlen biwiyenane kepeinomi.” Den sâop ya Yesuhât sâop.

5 Yawu sâmi ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Yesuhât kulân toen mem katyekbi.

6 Toen mem katyekbi yan Paulone kunyenan mem Anitâne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingim nimbilamyene mem purik pilâyingimu den sâsâne ki sâsâne sâwi. Yawu otmâ ari Anitâhât den lohimbi ekyongowi.

7 Lok kâiân yâhâp yane yawu otbi.

8 Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp ârândân Paulone Yura yengât miti emetjan yâhâ Anitâne tihityene otbe sâmi Yesu hângângumu giop yakât den pat âlepne ekyongomu nângânetâ bulâne otmu biwiyene yâkâlen katjetgât engatyan giop. Yawu otmu emetsenne kalimbu pesuk sâop.

9 Lohimbi nombotnane den pat ya nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi. Yâhâ nombotne âlâneâmâ ândâpyene kârikne otmâ biwiyene alitbi. Yawu otmâ lohimbi senyenan kinmâ Yesuhât den ya sâmi bâlewi. Yakât otmâ Paulone pilâyekmâ ari Tirano den emetjan hilâm ârândân Yesuhât komot orop menduhuakmâ yâkât den alahuwi.

10 Yawu otmâ manjetâ yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu Kutdâhât den ya sâmi haok tuhujetâ Asia hânân arimu yan Yura lohimbi otmu kapi ambolipne kinjitne orowâkne Kutdâhât den pat ya nângâwi.

Siwa nanlipnane otmâ tâpikguwi.

11 Anitâne Paulo mâmâne otbângimu kulem topne topne mem lohimbiene eknetâ âlâ kândâkdâ olop.

12 Lohimbi nombotnane Paulohât sângum otmu sângum tipine ârit piriakmap ya mem bukulipyene kundat otbi yâk yengâlen ari yane wâiyeknetâ âlepne otbi. Yâhâ nombotne âlâmâ wâiyeknetâ weke bâlenane gaiakmâ pilâyekmâ ariwi.

13-14 Yura yengât miti emetne âlâhât lok kunne, kutne Siwa sâmi, nanlipne nombolân yâhâpne kapi tatmâ arap ya hawangum ari weke bâlene watyekmâ manminiwi. Yawu otmâ Paulohât nep sângumne wâiyeknetâ weke bâlenane gaiakmâ ariwi yakât den pat nângânetâ yahatmu Yesu Kutdâ kutne kunmâ weke bâlene âlâ watne sâmi yuwu sâmi ekuwi. “Yesu Kutdâhât den Paulone lohimbi ekyongomap yâkât sâtgât otmâ gaiakmâ ari.”

15 Yawu sânetâ yuwu sâmi purik pilâyingiop. “Yesu nângâwanngian, otmu Paulo gurâ nângâwanngian. Yâhâ yenâmâ âlâlâ? Yenâmâ ki nângâyingian.”

16 Yawu sâmi lok weke bâlenane mângâeminiop yane naom ya yongom hâk katipne otmu petyene lâum duwatyingim mem âlâlâ tuhuyehop. Yongom mem âlâlâ tuhuyekmu hâkyene hewâk hewâk papato yane emelambâ gem hâk barahâk ariwi.

17 Otmu yakât den pat kapi ambolipne nombotnane sâmi haok tuhujetâ Yura lohimbi otmu kapi ambolipne kerekne nângânetâ sâtnene otmu Kutdâ Yesuhât nângânetâ yahalop.

18 Yawu otmâ lohimbi Yesuhâlen biwiyene katbi kinjitne orowâkne Yesuhât komot yengâlen ari yu ya otjetâ bâleminiop ya sâmi tetewi.

¹⁹ Otmu hawat topne topne, kara suja mem manbiye yakât pepa kerehâk mem ga lohimbî senyenjan kinmâ kâlâwân pilânetâ sem gulip olop. Pepa unjetâ siop yakât hâmeje emelâk tewetsenje âlâhât tipine yañe puluhuwi.

²⁰ Yawu otmâ Kutdâhât den lâum manjetâ manmanyenje kilihahop. Otmu Kutdâhât den ya sâmba haok tuhuñetâ lohimbî kingitje orowâkñe nâñgâñetâ bulâñe otmu Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi.

²¹ Otmu yakât kakñan Paulonje Yesuhât komot Epeso kapiân manbi yuwu sâmba ekyongop. “Yesuhât komot Makeronia otmu Akaia hânân manmâ arai ya yengâlen ari biwiyenje mem hewewenjuhuyekmâmâ yapâ Yerusalem kapiân ariwom. Yan ari tipine tatmâ pilâyekmâ yapâ ari Roma kapiân ariwom.”

²² Yawu sâmba ekyongom lok yâhâp, orowâk nep tânâhom manbi, kutyetñe Timoteo yet Erasto, yâk hâñgânyotgomu Makeronia hânângen kulet sâmba ariowot. Otmu ikñeâmâ Asia hânânâk tipine manop.

Epeso kapiân umatñe âlâ Yesuhât komot teteyiñgiop.

²³ Yâhâ sâp yan Epeso kapi ambolipñe kingitñe orowâkñe Porom Lâpioyene bet pilâmba Kutdâhâlen biwiyenjanje kepeim manbi. Yakât otmâ umatñe âlâ teteop yakât topne yuwu.

²⁴ Lok âlâ, kutñe Demetirio, yâkñe ikñe bisinisi yuwu tuhum manminiop. Kât âilonjo lonjo âlâ, kutñe siliwa, yañe mem Lâpioyene âlâ, kutñe Atemi sâmba, yâkât opon kâmbukñe yakât umutñe tuhum manminiop. Umotñe tuhumu kapi ambolipñe otmu kandi taka yan manminiwiñe ya puluhunjetâ yapâ tewetsenje pato mem nombotñe ikñe nep loklipñe puluhuyekminiop.

²⁵ Yâhâ kapi ambolipñe kingitñe orowâkñe Porom Lâpioyene bet pilâwi yakât otmâ Demetirionje nep loklipñe otmu bukulipyeñe nombotñe menduhuyekmâ yuwu sâmba ekyongop. “Bukulipne, Atemi opon kâmbukñahât umutñe tuhum yapâ tewetsenje pato memain ya nanjai.

²⁶ Yawu gârâmâ lok âlâ, kutñe Paulo, yâkñe Epeso nengâlen taka kapi yu ambolipñe otmu Asia ambolipñe lohimbî kingitñe orowâk yuwu sâmba ekyongomap. “Lok âlâlâñe engatyeñanjan nâñgâm Porom Lâpio me yu yakât umutñe tuhumai yamâ bulâñe bia.”

²⁷ Yawu sâmba ekyongom mem biwi hâlim juhuyekmap. Yakât otmâ topne yuwuhât nâñgâm ketet oan. Nen Epeso kapi ambolipñe, kapi nombotñe Asia hânân tatmâ arap ya ambolipñe otmu lohimbî hânñan kulemñan mansai, nen kerekñe Atemi yâkât nâñgâmunñe yahatmu mepaem manmâ gain. Yawu gârâmâ lohimbî kingitñe orowâkñe Atemi bet pilâmba âlâhâlen biwiyenjanje kepeim mannomai otmuâmâ yâkât opon kâmbukñe yu gaho gaho membuap. Otmu nengât âi yu biatningiwuap.”

²⁸ Yawu sâmba ekyongomu biwiyenje kum den kârikñan yuwu sâwi. “Epeso nengât Lâpio, Atemi, yâkât nâñgâmunñe yahât yahatñe otmâp.”

²⁹ Yawu sâmba den kârikñan sâñetâ kapi ambolipñe kerekñe nâñgâñetâ bâleop. Nâñgâñetâ bâlemu menduhuakmâ Makeronia hânân gâtñe, lok yâhâp, kutyetñe Gaio yet Arisatiko, Paulo orop takawi yâk yetgâlen pârâk sânsânâk ari yotgone sâmba mem dâiyelekmâ sombemân ariwi.

³⁰ Yawu otbi yakât den pat Paulonje nâñgâm yâk yetgâlen ariwe sâmba otmu yan Yesuhât komotñe mem alitbi.

³¹ Otmu Paulo bukulipñe lok papato nombotñenje yâk ki arim yelekbuap sâmba den katñetâ arimu Paulonje nâñgâm ki arim yelehop.

³² Yâhâ lok nombotñenje topne ki nâñgâmâk imbiâhâk ari lok menduhuakbi ya torokatyekmâ kuk otmâ den ihilâk mahilâk otbi.

³³ Yawu otñetâ umatñe yu nengâlen gâitmai sâmba Yura lok nombotñenje bukuyenje âlâ, yâkñe yahatmâ kapi ambolipñe kuyiñgimu pilâñet sâmba mem katñetâ senyenjan yâhâ kinop.

³⁴ Yâhâ kinmâ bâtnje pilâm kum kuratyongom den ekyongowe sâam otmu kundenje eknetâ Yura gâtnje otmu den emelâk sâwi ya witgum den beresenâk yuwu sâwi. “Epeso nengât Lâpio, Atemi, yâkât nângâmunje yahat yahatnje otmap” yawu sâwi.

³⁵ Yawu sânetâ sâp kâlêwâk otmu Epeso yengât kaunsoli kuskus yâkne sâam lohotne tuhuyekmâ yuwu sâam ekyongop. “Epeso kapi ambolipne, yuwu sâamune nângânet. Nenjak Atemihât opon galemgumain. Otmu himbimângembâ kât pato âlâ giop ya mem manmain. Yakât topne lohimbi hânjan kulemjan mansai kerekne nangai.

³⁶ Yakât otmâ lok girawu yanje ya sâam ge katnomai? Yakât otmâ mete pirik otmaihât biwiyenje giâk.

³⁷ Lok meyelekmâ gai yunje Lâpionenjahât oponân ki yâhâ kombo meningiwot. Otmu Atemi ki mem bâleawot. Yeneâmâ imbiâk lok yâhâp yu mem dâiyelekmâ takai.

³⁸ Yâhâ Demetirio otmu nep loklipnane lok âlâhât nângânetâ bâlemu den âiân katne sâam oai otmuâmâ kiap yengâlen mem ari sâp sâsâjan sâam tetenomai.

³⁹ Gârâmâ den âlâ tap ya sâam hejengegune sâam oai otmuâmâ papatolipnenje yâk yengâlen ari sâam hejengegunomai.

⁴⁰ Yamâ âun yu den ekyongonetâ tepyene yahatmu kuk otmâ kapam tetewe sâam oap. Yakât otmâ lok kutdânenjanje nângâm yukât âinongowuap otmuâmâ sârereaknomgât dop âlâ ki otbuap. Yakât otmâ pilânet.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâamu nângânetâ ârândân otmu itonj galañ otmâ ariwi. Umatne bâlene Yesuhât komot teteyingiop yakât topne yawu.

20

Paulone Makeronia otmu Akaia hânân arim takaop.

¹ Kapi ambolipne tepyene welâmjan gemu itonjalon otbi yakât kakjan Paulone Yesuhât komolipne menduhuyekmâ den bâine ekyongom biwiyenje mem hewewen tuhuyekmâ Makeronia hânân ariop.

² Hân yan Yesuhât komot manmâ ariwi yâk yengâlen ari Yesu Kiristohât den kâsikum yingim biwiyenje mem hewewen tuhum yapâ pilâyekmâ Akaia hân, nengâlingen âwurem takaop.

³ Nengâlen takamu orowâk manbin. Yâkne Yesuhât komot den kâsikum ningimu emetsenje kalimbu pesuk sâop. Otmu pilânenekmâ Siria hânângen ariwe sâam saru sâtnjan ge wanjaen yâhâwe sâam otmu Yura lok nombotnane kune sâam den hikuwi yakât den pat nângâm lok nombotne orowâk Makeronia hân yapâ ariwi.

⁴ Otmu lok orowâk ariwi ya yengât kutyene yuwu. Piro nanje, kutne Sopata sâam, yâhâmâ Berea kapi amboje. Âlâmâ Tesalonike kapi amboyâhâtnje, kutyetne Aristako yet Sekundo. Yâhâ âlâmâ Derewe kapi amboje, kutne Gaio. Âlâmâ Timoteo, otmu Asia hân yapâ gâtnje lok yâhâp, kutyetne Tikiko yet Toropimo.

⁵ Lok yamâ pilânenekmâ kulet sâam ari Toroa kapi Asia hânân tap yan ari mambotningim manbi.

⁶ Yâhâ nenje Pilipi kapiân tatmunje Natic Homban ya pesuk sâamu kapi ya pilâm wanga patoen yâhâmunje menenekmâ ariop. Ari hilâm mome pesuk sâamu Toroa kapiân ari katnenekmu ge yâhâm peneyingiwon. Peneyingim yan yâk orop tatmunje hilâm nombolan yâhâp pesuk sâop.

Paulone lok âlâ mumunambâ mem yahalop.

⁷ Otmu tatmâ nângâ nângâ sâpne pesuk sâamu natic nene sâam emet âlâen yâhâ menduhuakbin. Otmu emet han sâamu kapi ya pilâm arinom gârâmâ yakât otmâ Paulone den kâlep pato eknongomu tatmunje omonj kâmbukne olop.

⁸ Otmu emet biwijnan tatbin yan balam saum katnetâ sem han sâamu tatbin.

⁹ Yâhâ Paulone den kâlep eknongomu, lok âlâ, kutne Yutiko sâam, yanje Paulohât den nângâm senje aman aman otmu siru meme kuwi yan iop. Yan im tatmu yapâ kum kionop. Yâhâ emet yakât biwine kalimbu kakjan amokjan tuhuwi yapâ kionmâ kumu muop. Yawu gârâmâ lok nombotjanje in yawu ge mem ekmâ “bâleap”, yawu sâam eknongowi.

¹⁰ Yawu otmâ Paulone ge lok ya mem yuwu sâam ekyongop. “Ki isenjet. Yu tepne yawuâk mândim tap.”

¹¹ Yawu sâamu lok ya yahatmu emelan yâhânetâ sot um nem tatmunne Paulone Yesuhât den kâsikum ningimu den alahu gulahu otmunne emet hanj sâop. Emet hanj sâamu pilâyekmâ ariwin.

¹² Otmu lok mumunambâ mem yahalop yakât tepyne welâmnan gemu emetyenan ariwi.

Paulone Toroa kapi pilâm Milete kapiân ariop.

¹³ Paulone saru hâlânâm Aso kapiân ariwe sâam katnenekmâ arimu nenje wangaen yâhâmunne menenekmu Aso kapiân ariwin.

¹⁴ Yan arimunne penangiakmâ orowâk ariwin. Yawu otmâ Mitilene kapiân ariwin.

¹⁵ Yapâ ari emet hanj sâamu yâhâpnan Kio mâtuja wangim ari kalimbujan Samo mâtuja yan ariwin. Yapâ ari imbâtnan Milete kapi mewin.

¹⁶ Yâhâ Pentikosi hombanj tâlâhuop. Yakât otmâ Paulone Yerusalem kapiân in yawu ariwe sâam olop. Otmu yapâ ari Yesuhât komot Epeso kapiân mansainje alitneneknetâ yan tatmunne sâp kâlep otmapgât kapi ya wangim Milete kapiân tânjâk ariwin.

Paulone Epeso yengât galemlipyne den ekyongop.

¹⁷ Milete kapi ari wangaembâ gemunne Paulone lok âlâ honj hângângumu Epeso kapiân ari Yesuhât komot yengât galemlipyne ekyongom dâiyekmu takawi.

¹⁸ Takanetâ Paulone den yuwu sâam ekyongop. “Anjoân nâne Asia hân pato yuân taka yen orop manban. Taka manmâ âi topne katmâ Yesu Kiristohât den kâsikum yingim gawan ya nanjai.

¹⁹ Kutdâhât tem lâuwangim huruj huruj manmâ honj bayingim manban. Otmu Yura lohimbî nombotjanje nohom mem âlâlâ tuhuneknetâ hâhiwin kakjan manban.

²⁰ Yawu gârâmâ ki lohotne otmâ Yesuhât den kurihawan. Yen manman âlepnan mannomaihât lohimbî senyenan kinmâ Yesuhât den pat âlepne pahâk ekyongowan. Otmu emetyenan gurâ ari Yesuhât den topnambâek kâsikum yingim manban.

²¹ Yawu otmâ Yura lohimbî otmu kapi ambolipnanje orotmemeyene bâlene bet pilâm Kutdâ Yesuhâlen biwiyenjanje kepeim manjet sâam girem den ekyongom engatyenjan gewan.

²² Otmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne biwiban kionmu tem lâuwangim pilâyekmâ Yerusalem kapiân ariwe sâam oan. Yawu gârâmâ arimune girawu otnihinomai ya ki nângâm henjenguan.

²³ Yawu gârâmâ kapi ârândânj arim takamune yan Wâtgât Mâmânahât Heakne Anitâhât biwiban tap ya mem biwiban katmu Yerusalem ariwom yan pâi emetjan katnekâm mem âlâlâ tuhuneknomai ya nanjan.

²⁴ Yawu gârâmâ Anitâne lok kerek tihitnenne otbe sâam oap yakât den pat âlepne lohimbî ekyongowomgât Kutdâ Yesune âi sâam nihiop. Nep yu tuhum pesuk pilâwom sâam yakât biwibanje mem nine manmannahât nângâmune ki yahatsap.

²⁵ Anitâne tihitnenne otmap yakât den pat âlepne kâsikum yingim gan. Otmu arimune yen orop âlâku ki enajnom.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ yiwerene den yuwu sâam ekyongomune nângânet. Anitâne lok kerek nengât tihitnenne otbe sâam nanne Yesu Kiristo hângângumu ge kawenenjan kinmu howanân kujetâ muop. Yawu gârâmâ lohimbî âlâ me âlâne yâkâlen biwiyenjanje kepeim

mannomai ya Anitâne meyekmâ manman kârikjan katyekmu herone kakjan mannomai. Yakât otmâ den topñambâek kâsikum yingim gan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne den yakât nângânetâ gemu Yesu betgunomai otmuâmâ tosa ya nâhâlen ki gâitnomai. Yamâ amboñe ikñe.

²⁸ Anitâhât nanñane kawenenñan kinmu kuñetâ muop yâkâlen biwinenñane kepeim manmain otmuâmâ ikñe pat kuningiop yakât bulâne ya menom. Yâkât komotñe lohotñe otmaiñat Wâtgât mâmâñahât Heakñe yen meyekmâ galem yongomap. Yawu otmu yeñe biwi golâek manmâ yâkât wâtñan kinmâ Yesuhât komot galem yongonomai.

²⁹ Pilâyekmâ ariwom yan wuân teteyingiwuap yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lama yamâ pâlâmñe kinmai. Yawu kinñetâ yan soso hulinñe taka nombotñe yingim neyekmai.

³⁰ Yakât dopñeâk yeñgâlen gâtñe lok nombotñane Yesu Kiristohât lohimbi den pat âlepñe kelangatmâ ekyongonomai.

³¹ Yakât otmâ biwiyeñane golâek mannomai. Otmu nâne omone hilâmñe Anitâhât den topñambâek yen kerek otmu ikñiâk ikñiâk kâsikum yingim hâhiwin kakjan manmâ gamune yambu kalimbu pesuk yap. Den kâsikum yingim gaman ya mem mete tuhum mannomai.

³² Otmu yukârâmâ katyekmâ arimune Anitâne tihityeñe otbuap. Anitâne tihityeñe otmap yakât den pat âlepñe nângâm manmâ yâhânetâ biwiyeñe ki houñ sâwuap. Yâkât den tiñâk lâum yâkât amutgen mannomaiñe otmuâmâ manman kârikñahât pat kuyingiop yakât bulâne menomai.

³³⁻³⁵ Yesuñe den âlâ yuwu sâop. “Sot me iri sikum me senñe âlâlâ bukulpnenñe yeñgât tatyingiap yapâ mem kâsikum ninginñetâ herone nângâmain. Yawu gârâmâ sot me iri sikum senñe âlâlâ tatningiap yapâ mem kâsikum yingimâmâ herone pato nângâmain.” Yawu sâop. Den sâop ya watmâ yeñe tânnohom tewetsenñe me hâk katipñe me senñe âlâlâ kâsikum nihinñet sâm ki ulityongominiwan. Yamâ nâ ninâk nep mem yapâ tewetsenñe mem dâim sot me senñe âlâlâ puluhum nine otmu bukulpne orowâk Anitâ hoñ bawañgimain ya tânahom manmain. Otmu lohimbi mesek otbi me wâtyeñe gemu manbi ya tânyongom gan ya gurâ yeñe nanñai. Yakât otmâ nâne kâi towat otmâ gan yawuâk watmâ manñetgât nanñan.” Yawu sâm ekyongop.

Den yawu sâm ekyongomu kâmgunñetâ ulitguop.

³⁶⁻³⁸ Otmu Pauloñe “Arimune âlâku ki enâknom” sâop yakât nângânetâ tepyeñe dondâ hako otmu iseañgim lâum parahukmâ katñetâ wañgaen yâhâop.

21

Pauloñe Yerusalem kapiân âwurem ariop.

¹ Katyekmâ wañgaen yâhâmunñe menenekmâ mâtuña âlâ, kutñe Kosi sâm, yan tâñ tâñâk ariop. Emet hañ sâmu yapâ pilâm ari Loto mâtuña wangim Patara kapiân ariwin.

² Yan ari wañga pato âlâ Poinike kapiân ariwe sâm olop ya mem tetewin. Otmu yapâ wañga yan yâhâmunñe menenekmâ ariop.

³ Ari sennenñe pilâm Kipiro mâtuña ekmunñe gâwu gâwu olop. Ya wangim ari Siria hânân kapi âlâ, kutñe Tiro sâm, ya saru ginñan tap yan ariwin. Otmu wañgaembâ gemunñe nep lokñe wañgaen yâhâ senñe âlâlâ yapâ lâum ba kendiñ emetñan katñetâ talop.

⁴ Yawu otñetâ nenñeâmâ kapiân yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ orowâk manmunñe hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop. Sâp yan Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe lohimbi ya yeñgât biwiyeñan kionmu Pauloñe Yerusalem kapiân ki ariwuapñet nângâm yakât ekuwi.

⁵ Otmu wañga yañe kapi ya pilâm ariwe sâm otmu yan lohimbi yañe nimnaomlipeñe meyekmâ saru sâtñan ge kinñetâ orowâk tatmâ Anitâ mepaewin.

⁶ Yawu otmâ parahuakmâ wanğaen yâhâmunje yâhâmâ kapiân âwurem takawi.

Lok âlâ, kutje Ahawo sâmb, yâkne Paulo den ekuop.

⁷ Wanğaen yâhâmunje menenekmâ Tiro kapi ya pilâm Tolemai kapiân ari katnenekmu ge kapiân yâhâwin. Kapiân yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ orowâk tatmâ den huhuwin.

⁸ Otmu emet hanj sâmbu pilâyekmâ Kaisaria kapiân ari lok âlâ, kutje Pilip sâmb, yâkât emelan yâhâ tatbin. Pilip ya emelâk Yerusalem kapiân Yesuhât komotne lok nombolân yâhâp meyekmâ nep sâmb yingwi ya yengâlen gâtne.

⁹ Otmu baralipne imbât, imbi tat tatne manbiņe Anitâhât den lohimbi kâsikum yingim manbi.

¹⁰ Nenne yâk orowâk tatmunje lok âlâ, kutje Ahawo sâmb, yâkne Anitâhât den sâmb tetem manminiop.

¹¹ Yakât otmâ yâkne Yuraia hân pilâm nengâlen taka Paulohât letne mem honanğimâmâ ikne kâiņe bânne menduhum sâhâm yuwu sâmb eknongop. “Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakne yuwu yap. “Let yukât amboņe Yerusalem kapiân ariwuap yan Yura nengât papatolipnennane yuwu sâhâm pâku lok yengât bâtyenjan katnomai.” Yawu yap.”

¹² Ahawoņe yawu sâmb eknongomu, nânğâm nen otmu kapi ambolipņane “Pauloņe Yerusalem kapiân arimap,” sâmb kuwanğiwin.

¹³ Kuwanğimunje sâop. “Wongât tepyeņe bâlemu kunihiai? Nâņe Yerusalem kapiân yâhâ Yesuhât den pat âlepne lohimbi ekyongowom. Yawu gârâmâ Yura nengât papatolipnennane pâi emetjan mem katneknomai yakât ki nânğâm gorânihiwuap. Otmu yâkne nohonomai yanâmâ hâkne ki biuk sâmbuap.” Yawu sâop.

¹⁴ Yawu sâmbu witgum ekuwin yamâ nânğâmbu ki ârândâņ otmu iliwelop. Yakât otmâ pilâm yuwu sâwin. “Wuân me wuân Kutdâhât biwiņan tap ya tetewanğiwuap. Ya Anitâhât wahap.” Yawu sâwin.

¹⁵ Otmu nenne Pilip orop tipne tatmunje Pauloņe eknongomu kapi ya pilâm Yerusalem kapiân ariwin.

¹⁶ Yâhâ Kaisaria kapi ambolipņane Yesuhâlen biwiyeņane kepeim manbi ya nombotne orowâk ariwin. Otmu lok âlâ, Kipiro mâturja yan gâtne, kutje Neson sâmb, yâhâmâ embânğâmbâek Yesuhâlen biwiņane kepeim manmâ gaop yâkât emetne mâtâp pato ya hâlânğmâ tap yan yâhâ iwin.

¹⁷ Otmu emet hanj sâmbu yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâ Yesuhât komotne orowâk manbin.

¹⁸ Emet hanj sâmbu yahatmâ Yakowohât emelan yâhâwin. Yan yâhâ tatmunje Yesuhât komot ya yengât galemlipyene kerekne taka peneningiņetâ orowâk tatmâ den huhuwin.

¹⁹ Yawu otmâ Anitâņe Paulo mâmâņe otbanğimu pâku lohimbi yengâlen ari Yesuhât den pat âlepne ekyongomu nânğâņetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyeņe katbi yakât den pat ekyongop.

Pauloņe Mosehât girem den lâuop.

²⁰ Pauloņe den pat ya ekyongomu nânğâņetâ Anitâ mepaem yuwu sâmb Paulo ekuwi. “Bukunenņe, yuwu sâmb ekgohomunne nânğâ. Yura lohimbi kiņgitne orowâkne Yesuhâlen biwiyeņane kepeim manmâ Mosehât girem den lâumai.

²¹ Yâkne gâhât yuwu sâņetâ nanğain. “Yura lohimbi nombotne pâku lohimbi yâk yengâlen ari mansaiņe Mosehât girem den pilâņet sâmb gâņe enğatyenjan gemat. Otmu nanlipyene yengât hâkyenahât torehenjan undip ki tuhuyiņiņet sâmb kuyiņimat. Yawu otmâ Yura lohimbi nengât orotmemenenne pilâņet sâmb kuyiņimat. Yawu sâņetâ nanğain.

²² Otmu gâ Yerusalem kapiân taka tat yakât den pat getek nânğânomai.

²³ Yâhâ yâkne nângâm bâlehihimaihât yuwu otbuatgât nanngain. Nengâlen gâtne, lok imbât yâkne yuwu sâmu den hikuwi. “Nenje Mosehât girem den lâum wahap âlâ otmunje pesuk sâwuap yan Anitâhât hotom uwanngim somotnenje korotok hâreannginom.” Yawu sâmu den hikuwi. Yawu gârâmâ tewetsenje ki tatyngiap. Yakât otmâ opon kâmbukņan ki yâhâm Anitâhât hotom uwanngim somotyene korotok hâreanngiai. Inâk manņetâ sâp emelâk katbi ya tâlâhuap.

²⁴ Yakât otmâ hândâhân gâne opon kâmbukņan yâhâ tânyongom tewetsenje katyngiwuat. Yawu otdâ hilâm nombolân yâhâp pesuk sâmu Anitâhât hotom uwanngim somotyene korotok hâreannginetâ pesuk sâwuap. Yawu otdâ lohimbine gekmâ yuwu nângânomai. “Paulo hakņan sâņetâ nanngain ya imbiâk sâņetâ nanngain. Yâkneâmâ Mosehât girem den lâumu eksain.” Yawu sânomai.

²⁵ Yawu gârâmâ pâku lohimbine Yesuhâlen biwiyenjaņe kepeim manmai ya yengât pepa yuwu kulemgum katyngiwin. “Pâku lohimbine belângen manmaine Porom Lâpio mepaem sotbân gotyenjan katnomai yapâ gâtne ki mem nenomai. Otmu noniņ bulimakao enngatne sâhâm manņetâ mumbuap ya otmu yakât hepne ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai.” Yawu sâmu den katmunje ariop.” Yawu sâmu Paulo ekuwi.

²⁶ Yawu sâņetâ Paulone lauyenjan mem lok imbât ya yengâlen torokalop. Emet haņ sâmu yâk orowâk opon kâmbukņan yâhâwi. Opon kâmbukņan yâhâ Anitâne yekmu ârândâņ olâkgât hotom umai ya ekyongomu piriyekbi. Otmu lok imbât yaņe “Mosehât girem den lâum wahap âlâ otnom,” sâmu den hikuwi ya sâp girawuân lama gâim hotom unņetâ pesuk sâwuap yakât sâp Paulone sâmu kalop.

Yura lohimbi nombotņane Paulo mem kune sâmu otbi.

²⁷ Hilâm nombolân yâhâp pesuk sâmu, Paulone opon kâmbukņan yâhâmu Yura lok nombotņe Asia hânângembâ kandi taka tatbine ekmâ nângâm bâlewanngiwi.

²⁸ Yawu otmâ Paulohât yuwu sâmu lohimbi yan kinbi ya den kâlâp ekyongowi. “Wâe, Isirae lok, yuwu sâmunne nângâņet. Pâku lohimbine nengât nângâm bâleninginetgât lok yuņe ya yengâlen ari sâmu ge katnenekmâ enngatyenjan gemap. Otmu Mosehât girem den otmu nengât opon kâmbukņahât orotmeme ya gurâ yawuâk sâmu ge katmap. Otmu âun yukârâmâ pâku lok âlâ dâim nengât opon kâmbukņan orowâk yâhâm giawot. Yawu otmâ nenje yan yâhâ Anitâ mepaem yuwu yawu otnom yakât undip katningiap.” Yawu sâmu yamâ topne yuwuhât imbiâk sâmu.

²⁹ Emelâk Paulone Epeso kapi ambone âlâ, kutne Toropimo sâmu, yâk orop kapi tânâmņan bam gam otmutâ yelekmâ “Imbiâk yâku opon kâmbukņan yâhâm giawot,” yawu sâmu hilipguwi.

³⁰ Paulohât yawu sâmu ekyongonņetâ nângâm yapâ Yura lohimbi kinngitne orowâkne tepyene kâlâp punduņ sâmu nombotņane in yawu sururuk sâmu opon kâmbukņan yâhâm Paulo mem gewi. Mem geņetâ yan opon kâmbukņahât tembe lâu âlâne yekmâ “opon kâlâhen yâhâ otņetâ bâlemap,” sâmu gahatne manņuop.

³¹ Gahatne manņumu Paulo mem kune sâmu otņetâ yan lok âlâne yekmâ sâop. “Yerusalem kapi ambolipne kerekne kapam kune sâmu otmâ menduhuaksai,” yawu sâmu den katmu Roma tembe lâu yengât kunyene pato yâkâlen arimu nângâop.

³² Nângâm pârâk pilâm tembe lâu yengât kunlipyene ekyongomu tembe lâu kinngitne orowâk meyekmâ opon kâmbukņan ariwi. Yan arinņetâ Yura lok nombotņe Paulo kum kinbine yekmâ kinngityenahât otmâ pilâņetâ talop.

³³ Pilâņetâ tatmu tembe lâu yengât kunyene patone tembe lâu nombotņe ekyongomu Paulo mem ip kârikne yâhâp mem yaņe bânne sâhâwi. Yawu otņetâ kunyene lohimbi kinbi ya yuwu sâmu âiyongop. “Lok yu wonân gâtne. Wuân otmu bâleap yakât kune sâmu oai?”

³⁴Yawu sâam âiyongomu den ihilâk mahilâk nâku sâwe gâku sâwe otrjetâ gulip malip olop. Yawu otmu topnje nângâm heñgeñguwe sâam tembe lâulipnje ekyongomu Paulo dâim kiap yengât emetyenehen ariwi.

³⁵⁻³⁶Emetyenehen ari tirehân yâhâne sâam otrjetâ yan lohimbi kinjitnje orowâkne kuk bâleñe otmâ “Paulo mem kumunñe muâk,” sâam mem hawam mewam tuhuyekmâ mâtâp mañguyiñgiwi. Mâtâp mañguyiñgiñetâ tembe lâu yañe Paulo dâim limbâronyekmâ emet gahatñan yâhâ kinbi.

³⁷Emet gahatñan yâhâ kinñetâ Paulone Girik yengât denân yuwu sâam tembe lâu yengât kunyene âikuop. “Den âlâ ekgohowe sâam oan.”

Sâamu sâop. “Ae, gâ Girik den nângâmat.

³⁸Nâñe nângâm tâpikguan. Emelâk Aihita kapi amboñe âlâne Roma lok watnenekbe sâam lok 4,000 meyekmu lok ki manmaiângen ari menduhuakbi. Gâhât lok ya sâam oan. Yawu gârâmâ Girik denân yat. Yakât otmâ nâñe nângâm tâpikguan yawu nañgan.”

³⁹Sâamu sâop. “Nâmâ Yura lok, Kilikia hânân Taso kapi pato tap ya amboñe. Âlepñe, gâñe nângânihirâ lohimbi yu den âlâ ekyongowe.”

⁴⁰Yawu sâamu nângâwanñimu Paulone tirek kunñan kinmâ bânñe pilâm kum kuratyongomu den hutuk sâñetâ Yura yene denân yuwu sâam ekyongop.

22

Paulone ikñe topnje sâam tetem ekyongop.

¹“Bukulipne otmu papatolipne, yuwu sâamune nângâñet. Lok nombotñane den haknan sâñetâ nañgai yakât matñe yuwu sâam ekyongomune nângâñet.” Yawu sâop.

²Yura yene denyenñan yawu sâam ekyongomu nângâm den biaek tatmâ ariwi.

³Yawu otrjetâ yâkñe torokatmâ yuwu sâop. “Nâ Yura lok, Kilikia hânân Taso kapi tap ya amboñe. Yawu gârâmâ awonñane menekmâ Taso kapi pilâm taka opon kâmbukñahât nângân nângân emetñan katnekmu manmâ pato otban. Otmu bawapi yengât kunlipyene pato âlâ, kutñe Gamalie sâam, yâkñeâmâ Anitâhât den kâsikum nihimu mem mete tuhum manmâ gan. Yakât otmâ Mosenje girem den topñe topñe kulemgup ya kerek nângâm ba takaman. Otmu papatolipnenñane den âlâlâ torokatmâ kulemgum manmâ gawi ya tâñ tâñak watmâ âlâ ki wangian. Otmu yene Anitâhât tem lâune sâam otmai, nâ gurâ yawuâk otman.

⁴Yawu otmâ lohimbiñe Yesuhâlen biwiyeñane kepeim manbi ya mem âlâlâ tuhuyekmâ tembe lâu ekyongomune lohimbi ya kinjitñe orowâk hikum pâi emetñan katyekñetâ tatbi. Otmu nombotñe yongonñetâ muwi. Yawu otyiñgim manban.

⁵Yâhâ Anitâhât hotom umai ya yengât kunyene pato otmu Yura nengât papatolipnenñane otban mewan ya kerek nañgai. Yâkñeâmâ Yura nengât papatolipnenñe Damasiko kapiân manbi ya yengât pepa âlâ nihim yuwu sâam hângânohoñetâ mem ariwan. “Pepa yu papatolipnenñe yingirâ nângâhihiñetâmâ lohimbi Yesuhâlen biwiyeñane kepeim mansai ya mem teteyekmâ bânñenñan hikuyekmâ meyekmâ âwurem takarâ matñe yinginom.” Yawu sâam pepa ya nihinñetâ mem Damasiko kapiân ariwan.

Paulone Yesuhâlen biwiñane kepeiop yakât den pat

⁶Otmu hilâm kârikñan mâtâwân ari Damasiko kapi ya tâlâhumâk otmu yanâk himbimâmbâ lañinñe âlâ kândâkdâ yañe siliñ siliñ sâam hâunehop.

⁷Siliñ siliñ sâam hâunekmu hâmbiñ gumbiñ otmâ hânân ge pare imune Yesu Kutdâne yuwu sâam eknohop. “Saulo, Saulo, gâñe wongât iliwetsat?”

⁸Sâamu sâwan. Gâ âlâ?”

Sâamune sâop. “Nâ hilipnohom gat ya. Nâ Yesu, Nasaret kapi amboñe.”

⁹Yawu sâamu bukulipne nâ orop ariwiñe lañinñe ya ekbiâke yamâ benñe den eknohop yamâ ki nângâwi.

10 Yawu otmu nâku Yesu yuwu sâmu âikuwan. “Kutdâ, yanjak nâ girawu otbomgât nanjat?”

Sâmunne sâop. “Yahatmâ Damasiko kapiân yâhârâ yan yu ya otbuat yakât emelâk Anitâne lok âlâ sâmu kalop yâkne ekgohomu nângâwuât.”

11 Yawu sâop. Yawu otmu lajinjane siliŋ siliŋ sâmu senne hâum omongumu ki ekban. Yakât otmâ bukulpnane dâineknjetâ Damasiko kapiân yâhâwin.

12 Damasiko kapiân lok âlâ manop, kutne Anania. Yâkne Anitâ mepaem Mosehât girem den tinjak lâum manmu Yura lohimbine yâkât nângânetâ yahalop.

13 Yâkne nâhâlen ga sâop. “Bukune Saulo, senge suk sâmu ek.” Yawu sâmu eknohomu yanâk senne suk sâmu ekban.

14-15 Otmu den torokatmâ yuwu sâmu eknohop. “Anitâne emelâk embânâmbâek Yura tâmbâlipnenne yengât tihityene otmâ gaop. Otmu nen gurâ yawuâk tihitnenne otmap. Otmu ikne biwiŋan tap ya gâne nângâm tem lâuwangiwayatgât yâkne nângâhihim ikne nanne koko salek Amboŋe ya hângângumu ge tetehihim den ekgohomu nângâon. Yesune den ekgohomu nanjat otmu wuân me wuân ekmâ manmâ gat ya lohimbine ekyongorâ nângânomaihât Anitâne mengekma ai sâmu gihiop.

16 Yakât otmâ Yesuhâlen biwihane kepeirâ yâkât kulân toen mem katgekmmune tosahe pilâhihiwuap.” Yawu sâmu eknohop. Otmu Ananiaŋe den eknohop ya otban.

17 Yawu otmâ Damasiko kapi pilâm Yerusalem kapiân âwurem taka opon kâmbukŋan yâhâ Anitâ mepaewan.

18 Anitâ mepaem tatban yan yâkne biwine mem purik pilâmu Kutdâne tetehihim yuwu sâmu eknohop. “Gâne nâhât den pat âlepne kapi yu âmbolipne ekyongorâ nângânetâ tâŋât otmu bet pilânomai. Yakât otmâ in yawu yahatmâ kapiâmbâ gem ari.”

19 Yawu sâmu eknohomu yuwu sâmu purik pilâwangiwan. “Yesu Kutdâ, âlepne yat. Yawu gârâmâ nâne opon kâmbukŋahât tembe lâu meyekmâ miti emetne ârândân ari lohimbine gâhâlen biwiyene kepeim manbi ya mem teteyekban. Mem teteyekmâ tembe lâu ekyongomune kapamne yongom pâi emetŋan mem katyeknetâ tatbi.

20 Otmu Setepanone gâhât den pat âlepne Yura nengât papatolipnenne ekyongop yan yâkne mânunjak mânunjakyene kâlep ya menduhum nâhâlen katnetâ galemgum kinmune kuŋetâ muop. Kuŋetâ muop yakât nângâmmune ârândân olop. Yawu otyiŋgiwan yakât den pat sâmu haok tuhunjetâ Yura lohimbine kerekne nanjai.”

21 Yawu sâmu ekmmune Kutdâne yuwu sâmu eknohop. “Gâne kapi yu pilâm pâku lohimbine yengâlen ari nâhât den pat âlepne ekyongowuatgât nanjan. Yakât otmâ kapiâmbâ gem ari.” Yawu sâop.

Paulo kune sâmu otbi.

22 Lok nombotŋane hewewen otmâ ândâpyene katmâ denne nângâwi. Yamâ benne Paulone “pilâyekmâ pâku lohimbine yengâlen ariwom” yawu sâmu ekyongomu nângânetâ bâlemu in yawu kuk otmâ yahatmâ yuwu sâmu halahuwi. “Lok bâlene yuwuya emelâk kuŋetâ mumbâwâ. Yakât otmâ dâim ari kuŋetâ muâk.”

23 Yawu sâmu kuk bâlene otmâ yakât dop kum mânunjak mânunjakyene kâlep ya tuhum pilâm nukum alatmâ kuŋetâ yahalop.

24 Yawu otnetâ tembe lâu yengât kunyene patone tembe lâulipne ekyongomu Paulo dâim emet biwiŋan yâhâwi. Otmu Yura lohimbine topne girawuhât kuk otmâ Paulo kuŋetâ muâkgât sâwi ya Paulone sâmu tetemu nângâwehât tembe lâu kunyene “kum âlâlâ tuhunjet” sâmu yiŋgiop.

25 Yawu otmâ bâteŋe kâine sâhâm kune sâmu otnetâ yan Paulone tembe lâu yengât kunlipyene âlâ gotŋan kinop ya yuwu sâmu âikuop. “Nâmâ Roma amboŋe. Yakât otmâ wongât angoân den âiân ki katneksai. Ihilâk kapamne nohone sâmu otnetâ nângâmmune ki ârândân oap.”

²⁶Yawu sâmu ekumu tembe lâu yengât kunyene pato yâkâlen ari yuwu sâmu ekuop. “Lok kune sâmu oain ya Roma amboŋe. Yakât otmâ wuân otbaŋginomgât nanŋat?”

²⁷Yawu sâmu ekumu Paulohâlen ari yuwu sâmu âikuop. “Gâmâ Roma amboŋe me bia?”

Sâmu Paulone “oŋ” sâop.

²⁸Yawu sâmu ekumu tembe lâu yengât kunyene ikŋahât yuwu sâmu ekuop. “Nâŋe kut “Roma amboŋe” mewan yamâ tewetsene pato yinŋimune kut ya sâmu ninginetâ mewan.”

Sâmu sâop. “Nâmâ Roma amboŋe tetewan.”

²⁹Yawu sâmu Yura lohimbiŋe topŋe girawuhât kuk otbi ya tembe lâulipŋe âikune sâmu otbiŋe pârâk pilâm dâiakmâ kinbi. Otmu kunyene patone tembe lâulipŋe ekyongomu Roma amboŋe mem kâŋe bâteŋe sâhâm bâsok kuwi yakât nâŋgâm pârâk pilâm gorâwaŋgiop. Yakât otmâ Paulo dâim ari pâi emetŋan mem katŋetâ talop.

³⁰Emet haŋ sâmu Yura lohimbiŋe topŋe girawuhât kuk otmâ Paulo kune sâmu otbi yakât topŋe nâŋgawe sâmu otmâ tembe lâu yengât kunyene patone hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyene ekyongomu den sâsâ emetŋan yâhâ menduhuakbi. Menduhuakŋetâ tembe lâulipŋe ekyongomu Paulo holaŋmâ dâim yâhâ senyenŋan katŋetâ kinop.

23

Paulone Yura yengât papatolipyene den ekyongomu den kakŋan sahaŋim hionakbi.

¹Paulone Yura yengât papatolipyene yengât senyenŋan kinmâ yuwu sâmu ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâŋe Mosehât girem den otmu poropete yengât den ya kerehâk lâum manmâ gamune Anitâŋe nekmu ârândâŋ otmap. Biwinane yawu nanŋan.”

²Yawu sâmu hotom uminiwi ya yengât kunyene, kutŋe Anania sâmu, yâkŋe lok nombotŋe Paulohât gotŋan kinbi ya yuwu sâmu ekyongop. “Yene ândâpŋe huhuŋet.”

³Yawu sâmu ekyongomu Paulone yuwu sâmu purik pilâwaŋgiop. “Nimbilamge yâhâp. Yakât otmâ Anitâŋe gohowuap. Mose otmu papatolipnenŋane den kulemgui ya gâŋe lâum lohimbi sâmu hâreningiwuatgât papatolipnenŋane âi sâmu gihim katgeŋetâ kinsat. Yawu gârâmâ gâŋe nâhât “Ândâpŋe huhuŋet” sâmu ekyongoat yan girem den ya loŋgâeat.” Yawu sâop.

⁴Yawu sâmu gotŋan kinbiŋe yuwu sâmu ekuwi. “Anitâhât hotom umai ya yengât kunyene ya hâim hilitsat.”

⁵Sâŋetâ sâop. “Bâe, otmâ tâpikguan. Moseŋe den âlâ yuwu kulemguiop. “Papatolipyene âlâ me âlâhât ki sâmu bâleyinŋiwuat.” Den yawu kulemguiop tap. Yawu gârâmâ lok yu Anitâhât hotom umai ya yengât kunyene otmâ mansap ya ki nâŋgâmâk den oan.” Yawu sâop.

⁶Yâhâ lok menduhuakmâ tatbi ya nombotŋe Sarukaio. Yâhâ nombotŋeâmâ Parisaio. Yakât otmâ Paulone yuwu sâmu ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâmâ Parisaio komolân gâteŋe. Otmu awoŋe sesene yawuâk Parisaio lok manowot. Yawu otmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yawu nâŋgâm biwinane memâk mansan. Topŋe yakât otmâ den âiân katneŋetâ kinsan.”

⁷Yawu sâmu ekyongomu Parisaio otmu Sarukaione den kakŋan sahaŋim hionakbi.

⁸Topŋe yuwuhât den kakŋan sahaŋim hionakbi. Parisaione den kalimbu yu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap. “Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.” Otmu âlâmâ yuwu “aŋelo katyekmu tai”. Otmu bâiŋeâmâ yuwu, “Weke bâleŋane lohimbi nombotŋe mângâeyekmu umatŋe kakŋan manmai.” Yâhâ Sarukaioneâmâ den kalimbu yu nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmap.

⁹Yakât otmâ Paulohât den ya nâŋgâm denyene kakŋan sahaŋiwi. Yawu otmâ arinetâ Parisaio nombotŋane Mosehât girem den lohimbi kâsikumu yinŋiminiwi yâkŋe yahatmâ

yuwu sâam Sarukaio ekyongowi. “Nen Parisaio lok yukât nângâmunje tosa âlâ ki tatbângiap oap. Yâhâ aŋelo me weke bâleŋaŋe den ya biwiŋan katmu lohimbi ekyongomap mâne yakât gurâ den âlâ ki sâmbâin. Pesuk yap.

¹⁰Yawu sâam Sarukaio ekyongonjetâ tepyeŋe yahatmu kuk oranŋinetâ tembe lâu yeŋgât kunyeŋaŋe yekmâ tepŋe kalihumu Paulo mem kuŋjetâ mumap sâam tembe lâulipne ekyongomu hohetyeŋan ge Paulo dâim emetyeŋehen âwurem ari katŋjetâ talop.

¹¹Otmu emet omoŋ otmu yan Kutdâŋe Paulo tetewangim yuwu sâam ekuop. “Biwihe ki orotok sâamu manbuat. Nâhât den pat âlepŋe Yerusalem kapi ambolipŋe ekyongorâ nanŋai yakât dopŋeâk ari Roma kapi ambolipŋe ekyongorâ nângânomai.” Yawu sâop.

Yura lok nombotŋaŋe Paulo kune sâam den hikuwi.

¹²⁻¹³Emet haŋ sâamu Yura lok nombotŋe, lok yâhâp ŋerek mon, yawuyaye biwiyenaye kepeiakmâ konohâk otmâ den yuwu sâam hâreanŋim hikuwi. “Sot barak manmâ yâhâ hâmbâi Paulo kumunŋe mumbuap yanâmâ sot nenom.” Yawu sâam samut kuanŋiwi.

¹⁴Yawu otmâ hotom uminiwi ya yeŋgât kunlipyeŋe otmu Yura yeŋgât papatolipyenye yeŋgâlen ari den hikuwi ya ekyongowi.

¹⁵Otmu den torokatmâ yuwu sâam ekyongowi. “Yeŋe den mem Roma tembe lâu yeŋgât kunyeŋe yuwu sâam kâitgunomai. “Gâŋe tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim nengâlen ga katŋjetâ kinmu denŋe yâhâpŋe sâam heŋgeŋgunom.” Yawu sâam kâitgunjetâ Paulo dâim genomai yan nenŋe mâtâwân teŋgâ tatmâ kunom.” Yawu sâwi.

Den hikuwi ya Paulo behâtŋaŋe nângâm taka yayaŋe ekuop.

¹⁶Den sâam hikuwi ya Paulo behâtŋaŋe nângâop. Nângâm tembe lâu yeŋgât oponyeŋan yâhâ yayaŋe ekuop.

¹⁷Ekumu Paulonje tembe lâu yeŋgât kunlipyeŋe âlâ yuwu sâam ekuop. “Yeŋgât kunyeŋe pato yâkâlen naom yu dâim arirâ den umatŋe âlâ ekuwuap.”

¹⁸Yawu sâam ekumu dâim kunyeŋe yâkâlen ari yuwu sâam ekuop. “Naom yu gâhâlen dâim takamune den umatŋe âlâ ekgohoâk sâam Paulonje eknohomu dâim gâhâlen takan.”

¹⁹Yawu sâam ekumu kunyeŋe yaŋe lok sihan ya dâim endâŋân ba kinmâ halowân yuwu sâam âikuop. “Wuân den eknohowe sâam takat?”

²⁰Sâmu sâop. “Hândâhân Yura lok nombotŋaŋe den perâkŋe yuwu sâam katŋjetâ takawuap. “Hotom umai ya yeŋgât kunlipyeŋe otmu Yura yeŋgât papatolipyenaye nen orowâk menduhuakmâ Paulohât den yâhâpŋe sâam heŋgeŋgunom. Yakât otmâ tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim genomai.” Den perâkŋe yawu sâam katŋjetâ takawuap.

²¹Yawu gârâmâ lok dondâŋe, lok yâhâp ŋerek mon, yawuyaye biwiyenaye kepeiakmâ konohâk otmâ sot barak mansai. Yawu manmâ Paulo kuŋjetâ mumbuap yanâmâ sot nenomai yakât sâam hâreanŋim den hikuai. Yawu otmâ hândâhân tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim mâtâwân genomai yan lok yaŋe teŋgâen tatmâ kunomai. Yakât otmâ den matŋe katyŋgiuwat yakât mambotsai.”

²²Sâmu sâop. “Bâiŋ, den eknohoat yu lok âlâ kiâk kârikŋe ekuwuat.” Yawu sâam hârewanŋim hâŋgângumu gem ariop.

Tembe lâu yaŋe Paulo dâim Kaisaria kapiân ariwi.

²³⁻²⁴Tembe lâu yeŋgât kunyeŋe patonje tembe lâu yeŋgât kunlipyeŋe yâhâp yuwu sâam ekyotgop. “Tembe lâulipne 200 meyekmutâ kâiyenye hân tâlim arinomai. Otmu lok 70 meyekmutâ yâkŋeâmâ beâsi kakŋan arinomai. Otmu lok 200 meyekmutâ yâkŋeâmâ iŋgep lâuakmâ arinomai. Paulo ikŋeâmâ beâsi kakŋan ariwuapgât nanŋan. Yawu otmâ Paulo galemgum heŋgeŋgum kiap pato âlâ, kutŋe Peliki, Kaisaria kapiân tap yâkâlen dâim arinomai.”

²⁵Yawu sâam ekyotgom Pelikihât pepa yuwu kulemgum katbângiop.

²⁶“O bukune Peliki.

Âlepne nanne gâ kiap pato mansat. Nâne tep âlep nângâhihim topne yuwuhât ekap yu kulemgum katgihian.

²⁷ Tembe lâulipnane lok mem gâhâlen takai yukât kutne Paulo sâm. Yâkât topne yuwu. Yura lok nombotnane mem kune sâm otbi. Yuwu gârâmâ lok yu Roma amboŋe. Yakât otmâ nâne tembe lâulipne meyekmune ari Yura bâtyeŋambâ mem kâpekbin.

²⁸ Otmu yâkne topne girawuhât kune sâm otbi ya nângâwe sâm yâhâlen hotom umai ya yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyene ekyongomune menduhuakmâ den âiân katbi.

²⁹ Den âiân katmâ mem âi pâi tuhuwi yamâ denyene nângâmune kumunne mum-buapgât dop ki oap. Me pâi emetnan katmunne tatbuapgât dop gurâ yawuâk ki oap. Yura yengât papatolipyenane lok yu orop girem denyene yakât sâm den kaknan sahaŋinjetâ nângâwan.

³⁰ Otmu oran lok nombotnane Paulo kune sâm otmâ den hikuwi yakât den pat nângâm gâhâlen hângângumune takap. Yakât otmâ Yura lok nombotnane Paulo haknan sâwi ya ekyongomune gâhâlen taka sâm tetem ekgohoŋetâ nângâm den âiân katbuat. Den yawuâk.

Nâ bukuhe,
Kalaurio Lisia.”

³¹ Pelikihât ekap yawu kulemguop ya yitgimu tem lâuwaŋim tembe lâulipne meyekmutâ Paulo mem Antipatiri kapiân ariwi.

³² Otmu emet haŋ sâm tembe lâu nombotne kâiyene hân tâlim ariwiŋe purik sâm âwurem ariwi. Yâhâ beâsi kaknan ariwiŋeâmâ Paulo dâim Kaisaria kapiân ariwi.

³³ Kaisaria kapiân yâhâ pelikihât emelan ari pepa ya mem waŋetâ sâlikuop.

³⁴ Sâlikum yuwu sâm Paulo âikuop. “Gâ wonân gâtne?”

Sâmu sâop. “Nâ Kilikia hânân gâtne.”

³⁵ Sâmu sâop. “Den âiân katgekne sâm oaiŋe takaŋetâ gâhât den sâm hârehihinom.” Yawu sâm tembe lâu ekyongomu Paulo dâim lok kutdâ âlâ, kutne Herot, yâkât emelan yâhâ katŋetâ tatmu mem galemgum tatbi.

24

Yura lok yane Kaisaria kapiân ari Paulo haknan sâwi.

¹ Hilâm mome pesuk sâmu hotom uminiwi ya yengât kunyene pato âlâ, kutne Anania sâm, ya otmu Yura papatolipyene nombotne otmu den tângu tângu lok âlâ, kutne Tetulo sâm, yâk kerekne Kaisaria kapiân ge kiap Peliki yâkâlen ba Paulohât haknan sâwi.

² Den haknan sâŋetâ, kiapne tembe lâu ekyongomu Paulo dâim den âiân katŋetâ kinmu Tetulone yahatmâ kiap yuwu sâm ekuop.

“O Kiapnenne Peliki. Âlepne nanne galemnongorâ buku konok manmain.

³ Otmu kuwiknenekdâ orotmemenenne âlepneâk otmâ manmain. Yakât otmâ nen kerekne herone nângâhihim mepaeheksain.

⁴ Yawu gârâmâ den sâmune kâlep otmapgât gâne gârâmâ nângânihirâ den tâlâwâk âlâ sâwe.

⁵ Lok den âiân kinsap yukât nângâmunne dondâ bâleap. Komot âlâ, kutyene Nasaret sâm, yâk yengât kunyene otmâ manmâ lok yuŋe Anitâhât den kelaŋatmâ lohimbibiwiyeŋan gemap. Yawu otmâ hânŋan kulemŋan ari Yura lohimbikuk otŋetâ kapam teteâkgât kendâyiŋim meme sâsâ tuhuyekmâ mansap.

⁶ Otmu nenne Anitâ mepaem nengât opon kâmbuknan yâhâ orotmeme âlâlâ otmain yakât mâtâp maŋguniŋiwe sâm otmâ pâku lok âlâ dâimu opon kâmbuknan yâhâre sâm otmutâ yan mewin. Yawu otmâ Moseŋe girem den âlâlâ kulemguop ya lâum den sâm hârewaŋgine sâm otbin.

⁷ Yawu otmunne kiap pato Lisiane taka nengât bâtnenŋambâ miop.

⁸ Yawu otmâ gâhâlen taka den âiân katrjet sâh hângânnongomu takain. Yakât otmâ topņe girawuhât den âiân katmunņe kinsap ya gikak âikurâ sâh tetewuap.”

⁹ Tetuloņe yawu sâh ekumu Yura lok orowâk takawiņe tângum denņe hohewi.

Pauloņe sârereakmâ kiap Peliki den ekuop.

¹⁰ Tetuloņe yawu sâh ekumu Pelikiņe Paulo ekmâ hâmenañak otmu yahatmâ yuwu sâh ekuop. “Gâ nengât kiap pato mandâ yambu sambe pesuk yap. Yawu otmâ nengât orotmeme kerehâk nâņgâm meteat. Yakât otmâ ki nâņgâm kiwiliņmâ den ekgohowe.

¹¹ Emelâk nâņe Anitâ mepaewe sâh Yerusalem kapiân yâhâwan. Yawu otmune hilâm kâiân yâhâp pesuk yap. Sâp ki kâlep oap yakât otmâ yu ya otmâ gan ya ekgohomune nâņgârâ biwihe yâhâp otbuap otmuâmâ lohimbiņe nekbi ya âiyongorâ sâh tetem ekgo-honomai.

¹² Aiop, opon kâmbukņan yâhâwan yan lohotņan tatmâ lok âlâ me âlâhât den kakņan âlâ ki sâwan. Me miti emetņe tatmâ arap yan yâhâm gem me kapi sombemân bam gam otban yan gurâ lohotņanâk manmâ lohimbiņe kapam kuņetgât âlâ ki kendâyiņgiwan. Yâku lohotņanâk manmune nekbi.

¹³ Yakât otmâ lok yuņe imbiâk haknan sâh den ekgohoai yakât bulâņe âlâ tiripgohono-maihât dop âlâ ki tap.

¹⁴ Yakât otmâ yuwu sâh mune nâņgâ. Mâtâp âiņe teteop yakât Yura papatolipnenņe nâņgâņetâ ki bulâņe oawâke yamâ benņe nâņeâmâ nâņgâmune bulâņe otmap. Yawu gârâmâ, emelâk Moseņe den kulemguoop otmu Anitâhât poropetelipņe den kulemguwi ya nâņe tiņâk lâuman.

¹⁵ Otmu Anitâņe lohimbi âlepņe otmu lohimbi bâleņe ya kerehâk mumuņambâ mem ya-hatyekbuap yakât lok yuņe nâņgâņetâ bulâņe otmap. Otmu nâhurâ yawuâk nâņgâmune bulâņe otmap.

¹⁶ Otmu lohimbi âlâ me âlâņe nâņgâm bâlenihimai sâh uwawapņe bia otmâ manmâ gan. Yawu otmâ manmune Anitâņe biwine ekmu ârândâņ otmap biwinâņe yawu nanņan.

¹⁷ Yâhâ emelâk embâņân nâņe Yerusalem kapi pilâm kâlepņehen ari manmune yambu nombolân yâhâp mon pesuk sâop. Yawu gârâmâ kapi ya ambolipņe bukulipne Yerusalem kapiân mansai ya tânyongone sâh tewetsenņe menduhum nihiņetâ hoņ bayiņgim mem âwurem takawan. Âwurem taka Yerusalem kapiân yâhâ bukulipne yiņgimune mewi.

¹⁸ Otmu sâp yan Yura nengât orotmeme âlâ tap ya watmâ Anitâhât hotom umbe sâh opon kâmbukņan yâhâwan. Opon kâmbukņan yahan mâne lok haknan sâh taiņe mem tetenekbi. Mem tetenekbi sâp yan lohimbi yan kinbiņe kuk otmâ kapam âlâ ki kuwi.

¹⁹ Yawu gârâmâ Yura lok nombotņe Asia hânângembâ kandi taka tatbiņe den haknan sâwi. Otmu girawu otmâ hilipguwan yakât âlepņe gâhâlen den sânomai.

²⁰ Yâhâ tembe lâu yengât kunyeņe patoņe hotom umai ya yengât kunlipyeņe otmu Yura nengât papatolipnenņe ekyongomu menduhuakmâ den âiân mem katnekņetâ kinban. Yawu otmâ âi pâi tuhunekmâ wuân tosa otmune mem tetewi ya lok kinsai yuņe sâh ekgohoņetgât nanņan.

²¹ Yâhâ den âiân katnekņetâ kinmâ den konohâk ekyongomune nombotņe nâņgâņetâ bâleop yamâ yuwu. “Anitâņe mumuņambâ mem yahatnenekbuap biwinâņe yuwu nanņan. Yakât otmâ den âiân katnekņetâ kinsan.” Yawu sâh ekyongowan.

²² Yawu sâh ekuop. Yâhâ Pelikiņe Yesuhât den pat âlepņe nâņgâm henņeņguop. Yakât otmâ kuyiņgim yuwu sâh ekyongop. “Tembe lâu yengât kunyeņe pato, kutņe Lisia sâh, yâkņe Yerusalem kapiângembâ takawuap yan denyeņe sâh hârewom.”

²³ Yawu sâh tembe lâu âlâņe Paulo galemgum kinop ya yuwu sâh ekuop. “Paulo mem lohotņan galemgum kinbuat. Otmu bukulipņe ga tângune sâh otnomai yanâmâ ki kuyiņgiwuat.” Yawu sâop.

Paulo mem pâi emetjan katjetâ tatmu yambu yâhâp pesuk sâop.

²⁴ Pelikiñe Yura imbi miop, kutñe Durusila sâam. Yakât otmâ imbiñâit den sâsâ emetjan yâhâ tembe lâulipñe ekyongomu Paulo dâim gawi. Dâim ganjetâ kinmâ lohimbiñe Yesu Kiristohâlen biwiyeñe kepeim biwi sânduhân manmai yakât topñe ekyotgop.

²⁵ Yawu gârâmâ den topñe topñe torokatmâ yuwu ekyotgop. Nenne buku orangim uwawapñe bia manmain yakât topñe ekyotgop. Otmu âlâmâ biwinenñe galemahom lohotjan manmain yakât topñe ekyongop. Otmu âlâmâ sâp patoen lohimbi kerekñe otmai memai yakât topñe Anitâñe ekmâ âlâku ikñiâk ikñiâk den âiân mem katyekmâ matñe yingiwuap yakât topñe ekyotgop. Yawu ekyotgomu nângâm Pelikiñe gorâwanjimu yuwu sâam ekuop. “Yiwerenñe sâp pesuk yap. Yakât otmâ hâmbâi tembe lâulipne âlâkuâk ekyongomune mengekâm ganjetâ den huhurom.”

²⁶ Yawu sâop. Yawu sâam tembe lâulipñe ekyongomu Paulo dâim ariwi. Yâhâ Paulonje pâi emetñe puluhum tewetsenñe nihimu membom sâam Pelikiñe yâk orop den kâlep huhum manmâ gaowot.

²⁷ Otmu Yura yengât papatolipyeñe heronje nângâwanjinetgât Pelikiñe Paulo ki holañop. Yakât otmâ pâi emetjanâk tatmâ gamu yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu Peliki arimu yâkât gewâkñan kiap âlâ, kutñe Porokio Pesto sâam, ya Roma yengât kunyeñe hângângumu taka galemyenñe otmâ manop.

25

Roma yengât kunyeñe den sâam hârewanjiâkgât Paulonje sâop.

¹ Roma yengât kunyeñe kiap Pesto âi sâam wanmâ hângângumu Kaisaria kapiân takaop. Takamu hilâm kalimbu pesuk sâamu Kaisaria kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâop.

² Yan yâhâmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenñe otmu Yura yengât papatolipyeñe yâkâlen menduhuakmâ Paulohât hakñan sâawi. Otmu “Paulonje Kaisaria kapi pilâm Yerusalem kapiân takamu tengâen tatmâ kunom,” sâam den hikuwi. Yakât otmâ

³ “Paulo Yerusalem kapi yuân hângângunjetâ takaek,” yawu sâam Pestonje den katmu tembe lâulipñe yengâlen ariâkgât ulitguwi.

⁴ Ulitgunjetâ Pestonje yuwu sâam ekyongop. “Paulo Kaisaria kapi yakât pâi emetjan tap. Nâñe kapi yuân tipinje tatmâ âwurem gewom.

⁵ Yakât otmâ yengât kunlipyenñe nâ orowâk Kaisaria kapiân arimunñe Paulo den âiân mem katmune kinmu hakñan sâanmai.”

⁶ Yawu sâam ekyongomu hilâm bâlâk ñerek mon pesuk sâamu, Yerusalem kapi pilâm Kaisaria kapiân gewi. Yâhâ emet hañ sâamu Pestonje den sâsâ emetjan yâhâ tembe lâulipñe ekyongomu Paulo dâim ga katjetâ kinop.

⁷ Yawu otmâ Yura yengât papatolipyeñe Yerusalem kapiângembâ gewiñe hawamgum kinmâ den umatñe âlâlâ hakñan sâawi yamâ bulâñeâmâ ki teteop.

⁸ Yawu otñetâ Paulonje sârereakmâ denyenñe kakñan yuwu sâop. “Nâñe Yura nengât girem den âlâ ki loñgâem manmâ gan. Me opon kâmbukñan ki yâhâm otmâ hilipguman. Me Roma yengât kunyeñe ki sâam ge katman. Me yâkât ki nângâm bâlewanjiman.”

⁹ Yawu sâamu Yura yengât papatolipyeñe heronje nângâwanjinetgât nângâm Pestonje yuwu sâam Paulo âikuop. “Tembe lâulipne ekyongomune mengekâm Yerusalem kapiân yâhâñetâ yan denge sâam hârehihiwomgât nangat me bia?”

¹⁰ Sâamu sâop. “Roma yengât den sâsâ emetñe yuân katneketâ kinsan. Yakât otmâ gâñe yuân tatmâ nâhât den sâam hârenihiwuat. Gikahâmâ nâhât topne nangat. Nâñe Yura lohimbi âlâ me âlâ ki mem bâleyekmâ manmâ gan.

¹¹ Yawu gârâmâ girem den âlâ kum kâpekban mâne âlepñe nohombâi. Yâhâ gâñe den âiân katnekdâ kinsan. Otmu yâkñe den haknan sâanmai yakât bulâñe ki tetewuap otmuâmâ lok âlâ me âlâñe menekmâ yâk yengât bâtyenjan katneknomaihât dop âlâ ki tap.

Yawu gârâmâ Roma yengât kunyeje iknjak denne sâm hârenihiwuapgât nanġan.” Yawu sâm ekuop.

¹² Yawu sâm ekumu Pestone yakât topne nângâwe sâm ikne bukulpne nângân nângânyene orop yakât âiyongop. Âiyongomu alahu gulahu otmâ matne ekuwi. Matne ekuġetâ lauyenan mem Paulo yuwu sâm ekuop. “Roma nengât kunnene iknjak den sâm hârehihiwuapgât nanġat. Yakât otmâ yâkâlen hângângohomune ariuwat. Yawu.” Yawu sâm ekuop.

Lok kutdâ ala, kutje Akiripa sâm, yâkne Pestohâlen ariop.

¹³ Hilâm âlâen lok kutdâ âlâ, kutje Akiripa sâm, gariġât Pesto herone otbângire sâm Kaisaria kapiân giowot. Yâhâ Akiripa gariġe yâkât kutje Beanike.

¹⁴ Hilâm âlâen Pestone Paulohât den pat ya Akiripa yuwu sâm ekuop. “Kiap hângiġe, kutje Peliki sâm, yâkne lok âlâ, kutje Paulo sâm, pâi emetġan katmu tatmu âi pilâm ariop.

¹⁵ Otmu Yerusalem kapiân yâhâwan sâp yan Anitâhât hotom umai ya yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyenane nâhâlen ga menduhuakbi. Yawu otmâ nâne Paulohât den sâm hârewaġgimune kuġetâ mumbuapgât nângâm den âlâlâ hakġan sâwi.

¹⁶ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne lok âlâhât hakġan sâmai yanâmâ nâne Roma nengât orotmeme âlâ watmâ aġoân lok ya mem den âiân katman. Yawu otmune den ambonane lok yakât senġan kinmâ hakġan sâġetâ yan sârereakmâ ya sâm purik pilâyġgimap. Yawu otmâ den sâm hâreyġgiman yakât topne Yura papatolipne ekyongowan.

¹⁷ Otmu sâp ki kâlep otmuâk Paulo hakġan sâne sâm otmâ nâhâlen takawi. Otmu emet haġ sâmu ekyongomune gaġetâ den sâsâ emetġan yâhâ menduhuakbin. Yawu otmâ tembe lâulipne ekyongomune Paulo dâim ga katġetâ kinop.

¹⁸ Yawu otmâ Yura yengât papatolipyenane den hakġan sâġetâ nângâmune tâġât olop. Yâkne Paulo orop yengât girem den âlâhât sâm kuaġgim tatbi.

¹⁹ Otmu lok âlâ, kutje Yesu sâm, emelâk muowâke yamâ benġe “Anitâne mumuġambâ mem yahatmu mansap,” yawu nângâm Paulone lohimbi ekyongomap. Yakât otmâ Paulone den yawu ekyongomap ya gurâ yawuâk den kakġan sahaġgiwi.

²⁰ Yawu oraġgim kinbi yakât otmâ girawu otmâ den bulâne mem tetewom sâm kopa otban. Yawu otmâ Paulo yuwu sâm ekuwan. “Tembe lâulipne ekyongomune menġekmâ Yerusalem kapiân yâhâġetâ yan denġe sâm hârehihiwomġât nanġat me bia?”

²¹ Sâmune sâop. “Roma yengât kunyeje iknjak denne sâm hârenihiwuapgât nanġan. Yakât otmâ pâi emetġan katnekdâ tatmâ yâkât mambotmâ manbom.” Yawu sâop. Yakât otmâ tembe lâulipne ekyongomune pâi emetġan mem katġetâ tatmâ gap.”

²² Pestone yawu sâm ekumu Akiripane yuwu sâop. “Lok ya ikne launambâ den gemu nângâwehât nanġan.”

Sâmu sâop. “Hândâhân ekgohomu nângâuwat.”

²³ Emet haġ sâmu Akiripa yet Beanike yâkne menġaleakmâ den sâsâ emetġan yâhâmutâ tembe lâu yengât kunyeje pato otmu kapi ambolipne yahat yahatne betyetġan yâhâwi. Otmu Pestone tembe lâulipne ekyongomu Paulo dâim ga katġetâ kinop.

²⁴ Sâp yan Pestone yuwu sâm ekyongop. “Lok kutdâ Akiripa otmu bukulpne, yuwu sâmune nângâġet. Yura lohimbi Kaisaria otmu Yerusalem kapiân mansaiġe nâhâlen taka lok kinsap yu kumunġe mumbuapgât den hakoek eknohomai.

²⁵ Yawu gârâmâ nâne den âiân katmune kinmu âi pâi tuhum tosa âlâ ki mem tetewan. Yawu gârâmâ ikne nângân nângânġaneâmâ Roma kunnene denġe sâm hârewaġgiwuapgât nanġap. Yakât otmâ yâkâlen hângângumune ariuwap.

²⁶⁻²⁷ Yâhâ yâkne wuân otmu bâleop yakât pâi emetġan katmune kinsap yakât topne nângâm pâpġuan. Yakât otmâ den imbiâkbân kulemgum kunnenehâlen hângângumune arimap sâm pilâwan. Yawu otmâ lok kutdâne Akiripa otmu bukulpne yeġe âi pâi tuhuġetġât tembe lâulipne ekyongomune dâim ga katġetâ kinsap. Wuân otmu bâleop

yakât topņe yeņe mem tetenomai otmuâmâ yakât den pat kulemgum katmune ari-wuap.” Yawu sâam Akiripa ekuop.

26

Pauloņe ikņe topņe sâam Akiripa ekuop.

¹ Yawu otmâ Akiripaņe Paulo yuwu sâam ekuop. “Gâku sârereakdâ nâņgâwe.” Yawu sâam ekumu yahatmâ kinmâ yuwu sâam ekuop.

² “Yura lokņe den haknan sâamai. Yakât otmâ âun yukârâmâ lok kutdâne Akiripa gâņe nâņgânihirâ sârereakmâ nine topne ekgohowe. Yakât otmâ heroņe nâņgâhian.

³ Gâņe Yura nengât orotmemenenņe nâņgâm meteat. Otmu Moseņe girem den âlâlâ kulemguoop yakât nâņgâm sâam kuaņgiain ya gurâ yawuâk naņgat. Yakât otmâ nâņgânihirâ nine topne ekgohowe.

⁴ Nâ naom tipiņe tâņâlâmbâek Yerusalem kapiân manmâ gan. Yakât otmâ Yerusalem kapi ambolipņe otmu kapi âlâlâ Kilikia hânân tatmâ arap ya ambolipņaņe nâņgânihiai.

⁵ Parisaio lokņe Yura nengât girem den âlâlâ tiņâk lâum orotmemenenņe tâņ tâņâk watmâ Anitâ mepaem manmai. Otmu nâņe aņgoân opon kâmbukņaan yâhâwan sâp yan embâņâmbâek yâk yeņgâlen torokatmâ manmâ gan. Yâhâ lok haknan sâam kinsaiņe yakât topņe naņgai. Yakât otmâ den yukât âiyongorâ ekgohomaihât dop tap.

⁶⁻⁷ Nâ pâi emetņaan mem katnekņetâ mansan yakât topņe ya âlâhât bia. Anitâņe tâmbâlipnenņe yeņgât nâņgâm manman kârikņahât kuningiop yakât bulâņe mene sâam nen Isirae komot kâiân yâhâp mansain nen kerekņe omoņe hilâmņe Anitâ mepaem biwinenņaņe hikum mansain. O, lok kutdâne Akiripa yuwu sâam ekgohomune nâņgâ. Anitâņe manman kârikņahât pat kuningiop yakât bulâņe membomgât naņgan. Yakât otmâ Yura lok yuņe den âiân katnekņetâ kinsan.

⁸ Yâhâ Anitâņe Yesu Kiristo mumuņambâ mem yahatmu tihitnenņe otmâ tap. Yawu gârâmâ Anitâņe lohimbî mumuņambâ mem yahatnenekbuap yakât Yura lohimbî nombotņaņe nâņgâņetâ ki bulâņe otmap.

⁹ Emelâk Yesu Nasaret kapi amboņe yâkât nâņgâmune giop. Yakât otmâ yâkât den pat âlepņe ki sâam haok tuhujet sâam lohimbî yâkâlen biwiyeņaņe kepeim manminiwi ya mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yingiminiwan.

¹⁰ Yerusalem kapiân manban yan topņe katmâ Anitâhât hotom umai ya yeņgât kunlipyeņe yeņgâlen ari ekyongomune pepa kulemgum nihiwi. Pepa ya mem sâtyeņe lâum tembe lâu ekyongomune lohimbîņe Yesuhâlen biwiyeņaņe kepeim manminiwi ya kiņgitņe orowâk meyekmâ pâi emetņaan katyekņetâ tatbi. Otmu nombotņe den âiân mem katyekmâ yongonjetâ munomaihât sâam hâreyiņgiņetâ nâņgâmune ârândâņ olop.

¹¹ Otmu nâņe Yura nengât miti emetņe tatmâ arap yan yâhâ mem teteyekmâ Yesu betguņet sâam mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yingiwian. Yawu otmâ tepne kâlâp sem pâku lohimbî yeņgâlen ari nengât miti emetņe kapiyeņaan tatmâ arap yan yâhâm gem yongom watyekmâ gawan.

¹² Yawu otyiņgiwomgât hotom umai ya yeņgât kunlipyeņaņe pepa kulemgum nihim hâņgânnohoņetâ bukulpne nombotņe meyekmune Damasiko kapiân ariwin.”

Pauloņe Yesuhâlen biwiņaņe kepeiop yakât den pat

¹³ O, lok kutdâne Akiripa, gâņe nâņgânihirâ den torokatmâ yuwu sâamune nâņgâ. Damasikohât mâtâwân ari hilâm kârikņaan himbimâmbâ laņinņaņe siliņ siliņ sâam hâunenehop. Siliņ siliņ sâam hâunenehop ya ekmune sikopņe kârikņe pilâm irik irik sâamap ya wangim âlâ kândâkdâ olop.

¹⁴ Siliņ siliņ sâam hâunenekmu hâmbiņ gumbiņ otmâ hânân ge pare imunņe yan Yesu Kutdâņe Yura nengât denân yuwu sâam eknohop. “Saulo Saulo, gâ wongât iliwetsat?”

Sosoŋe yu me ya hilipyongomap sâm yeŋe ipŋe mem engatŋan hikunjetâ dâiakmâ hâhiwin nâŋgâmap. Yakât dopŋeâk nâŋe meŋgekmâ hekuhekmune dâiakmâ hâhiwin nanŋat.”

¹⁵ Sâmu sâwan. “Gâ âlâ?”

Sâmune kâpeknihim sâop. “Nâ hilipnohom gat. Nâ Yesu.

¹⁶ Nâŋe âi sâm gihimune hoŋ banihim manmâ yâhâwuat yakât tetehihian. Yakât otmâ yahatmâ kin. Wuân me wuân otbuat ya ekgohomune nâŋgâ. Nâŋe sâp yiwerenŋe yu tetehihim den ekgohoan yu otmu hâmbâi sâp âlâen tetehihim den ekgohowom ya lohimbî hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yeŋgâlen ari ekyongowuat.

¹⁷ Ekyongom ariwuat yan Yura lok otmu pâku lok nombotŋaŋe den ya nâŋgâŋetâ tâŋât otmu mem âlâlâ tuhuheknomai. Mem âlâlâ tuhuheknjetâ yan nâŋe tihitge otmâ bâtyeŋambâ meŋgekbom.

¹⁸ Otmu mâmâŋe otgihimune lohimbî omoŋ bâleŋan manmâ Satangât tem lâuwangimai ya yeŋgâlen ari nine den pat âlepŋe ekyongorâ nâŋgâŋetâ Anitâhât laŋinŋaŋe biwiyenŋan pilâmu haŋ sâyiŋgiwuap. Haŋ sâyiŋgimu omoŋgât manman bâleŋambâ keterakmâ nâhâlen biwiyenŋaŋe kepeinjetâ Anitâŋe tosayeŋe pilâyiŋgiwuap. Tosayeŋe pilâyiŋgim nine nanne baratne sâm ikŋe lohimbî yeŋgât nâŋgâm manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop ya yeŋgât gurâ yawuâk kuyiŋgiwuap.” Yesuŋe yawu sâm eknohop.

Pauloŋe olop miop yakât ekyongop.

¹⁹ Lok kutdâ Akiripa, torokatmâ yuwu sâmune nâŋgâ. Yesuŋe himbimâmbâ ge teteni-him den eknohop ya lâum manmâ gan.

²⁰ Lohimbîŋe orotmemeyenŋe bâleŋe bet pilâm Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim tem lâuwangim lohotŋan mannomaihât nâŋe topŋe katmâ den pat âlepŋe ya Damasiko kapi ambolipŋe ekyongowan. Otmu kapi ya pilâm Yerusalem kapiân âwurem taka yawuâk ekyongowan. Otmu yapâ ari kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipŋe ekyongowan. Otmu bâiŋeâmâ pâku lohimbî yeŋgâlen ari den pat âlepŋe ya ekyongowan.

²¹ Yawu otmâ âwurem taka Yerusalem kapiân yâhâwan. Otmu Anitâ mepaewe sâm opon kâmbukŋan yâhâmune yan menekmâ nohone sâm otbi.

²²⁻²³ Yamâ Anitâŋe tihitne otmâ gap. Yakât otmâ âun yukârâmâ senyenŋan kinmâ, lok yahat yahatŋe otmu geheŋe, yen kerek Yesuhât den pat âlepŋe ekyongoan. Den ekyongoan yu den âiŋe bia. Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm ikŋe hoŋ bawa hâŋgângumu ge lohimbî lok otmâ manop. Yawu gârâmâ lok nombotŋaŋe yâkât hâkâŋ otmâ mem bâleŋe âlâlâ mâŋgâeŋetâ sâtgum muop. Muowâke yamâ benŋe Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu tap. Yakât otmâ nen Yura lohimbî otmu yen pâku lohimbîŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepei manmâ yâhâm munom otmuâmâ nen gurâ yawuâk Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap. Yesuhât den ekyongoan yu emelâk emet inânŋan Mose otmu Anitâhât poropeteliŋaŋe kulemguwi.” Yawu sâm ekyongop.

²⁴ Pauloŋe yawu sâm ekyongomu Pestonŋe uk sâm yahatmâ den kârikŋan yuwu sâop. “Paulo, gâ biwihe gulip oap. Nâŋgân nâŋgân emetŋan sâp kâlep manmâ gaon yaŋak mon biwihe gulip oap.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu Pauloŋe yuwu sâm purik pilâwâŋgiop. “O lok kutdâne Pesto, biwine ki gulip oap. Den ekgohoan yu bulâŋe. Gârâmâ gâŋeâmâ pup takat. Yakât otmâ Yura nengât topnenŋe ki nanŋat.

²⁶ Yawu gârâmâ bukuhe Akiripaŋeâmâ topnenŋe nâŋgâm meteap. Emelâk embâŋâmbâek Anitâhât poropeteliŋaŋe den kulemguwi yakât bulâŋe tetekŋan tetemu ekmâ yakât topŋe ki hâum pâpgumap.”

²⁷ Pauloŋe Pesto yawu sâm ekum benŋe purik sâm Akiripa yuwu sâm ekuop. “Lok kutdâne Akiripa, yuwu âihohowe. Anitâŋe emelâk poropeteliŋe den ekyongomu kulemguwi ya nâŋgârâ bulâŋe oap me bia? Nâŋgâmune biwihanŋe nâŋgârâ bulâŋe oap yakâ.”

²⁸ Sâmu Akiripaņe sâop. “Gâņe Yesuhât topņe eknohorâ yâkâlen biwine in yawu ki katbom.”

²⁹ Sâmu sâop. “Yesuhâlen biwihe in yawu katbuat, me biwihe alitmâ manmâ yâhâwuat yakât ki naņgan. Yawu gârâmâ Yesuhâlen biwinane kepeim yâkât den pat âlepņe ekgo-hoan yu gâ otmu lok kinsai yuņe nâņgâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyeņe kepeino-maihât Anitâ ulitgum mansan. Nâņe yu ya otmâ mansan yawuâk otmâ mannomaihât naņgan. Yamâ ipņe hikunekmâ pâi emetņan katneķetâ kinsan yakât ki yan.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu tiņ pilâmu yahatmâ den emetņambâ ge itoņ galaņ otmâ ariwi.

³¹ Otmu Akiripa, Pesto, Beanikeņe yuwu sâmu alahuwi. “Lok yu den âiân katmâ âi pâi tuhuainâke yamâ benņe kuņetâ mumbuapgât dop ki oap. Me pâi emetņan katņetâ tatbuapgât dop gurâ yawuâk ki oap.”

³² Yakât topņe sâmu alahu gulahu otņetâ Akiripaņe Pesto yuwu sâmu ekuop. Roma kunneneņe ikņak den sâmu hârewaņgiwuapgât Pauloņe ki sâop mâne gâņe holaņdâ ge ari manbuap.” Yawu sâop.

27

Waņga patoņe Paulo mem Roma kapiâņgen ariop.

¹ Pestoņe Paulo hâņgâņgumu Roma kapi Italia hânân tap yan ariwuapgât sâpņe kalop. Yâhâ sâp ya tâlâhumu tembe lâulipņe ekyongomu Paulo pâi emetņambâ mem saru ginņan geņetâ peneyiņgiwin. Yâhâ Roma yeņgât tembe lâu komot âlâ, kutyeņe “Roma lok kutdâhât komot,” ya yeņgât kunyeņe âlâ, kutņe Yulio sâmu, yâkņe Paulo otmu pet kulem lok nombotņe âlâ galemyongoâk sâmu Pestoņe bânņan katyekbi.

² Otmu sâp yan waņga pato âlâ Aramitem kapi yakembâ taka talop. Waņga ya Asia saru ginņan kapi tipi tapi tatmâ arap yan ariwe sâmu olop. Yawu otmâ lok âlâ, kutņe Aristako sâmu, yâk Tesalonike kapi Makeronia hânân tap ya amboņe, yâk orowâk waņgaen yâhâwin.

³ Waņgaen yâhâmunņe yapâ pilâm menenekmâ ariop. Emet haņ sâmu waņga ya Siron kapiân arimu Yulioņe Paulo nâņgâwaņgimu waņgaembâ ge bukulipņe yeņgâlen ariwin. Bukulipņe yeņgâlen arimunņe sot um ningiņetâ nemunņe mâtâpġât senņe âlâlâ menduhum ningiwi.

⁴ Ya mem pilâyekmâ âwurem ge waņgaen yâhâmunņe menenekmâ ariop. Otmu ariwinângembâ siru pato pilâmu yakât otmâ Kipiro mâtunja otmu Asia hân pato ya hohetyetņan ariwin.

⁵ Otmu Kilikia Pampilia hân hâlâņmâ ari saru gulunje hâtikgum ba Mira kapi Likia hânân tap yan ariwin.

⁶ Yan ari waņgaembâ gewin. Otmu waņga âlâ Alesandiria kapiâņgembâ taka talop yaņe Italia hânâņgen ariwe sâmu olop ya Yulioņe mem teteop.

⁷⁻⁸ Yakât otmâ waņga yan yâhâmunņe menenekmâ ari siru pato pilâmu yaņak lo-hotņanâk Kiniro kapiân ariop. Yan ari sirunje wi sâmu waņga mem purik pilâwe sâmu otmu kapi ya wangim Kirit mâtunja yakât hân potonņe, kutņe Salomoni sâmu, ya waratgum ariwin. Otmu saru gulunje âlâ, kutņe Saru Gulunje Âilonġo sâmu, ya Lasia kapi gotņan tap yan arine sâmu hâi hâiņe otmu ariwin.

Waņga ya guhulakbuap yakât den Pauloņe ekyongop.

⁹ Saru gulunje yan tatmunņe sikop sâpņe tâlâhuop. Yakât otmâ Pauloņe girem den yuwu sâmu Yulio, waņga amboņe otmu nep lok yeņgât kunyeņe ekyongop.

¹⁰ “Sâmune nâņgâņet. Kapi yu pilâm arinomġât dop âlâ ki oap. Yâhâ pilâm arinom otmuâmâ siru pato bâleņe pilâmu waņga guhulakmu senņe âlâlâ biatmu sarunje nen kerek harannongowuap yakât nâņgâm kiwiliņ oan.”

¹¹ Yawu sâmu ekyongomu nep lok yeņgât kunyeņe otmu waņga amboņe denņe kuwaņgimutâ Yulioņe yâk yetġât denâk nâņgâop.

12 Yâhâ saru guluᵇan tatbin ya ekᵇetâ sikop sâpᵇan waᵇgaᵇe yan tatbuapᵇât dop ki olop. Yawu ᵇârâmâ Kirit mâtuᵇa yan saru guluᵇe âlâ tap, kutᵇe Poiniki sâm. Poiniki saru guluᵇe yakât hân hâmeᵇaᵇe siru kâtâpᵇumap. Yakât otmâ Yulioᵇe yuwu sâm eknongop. “Poiniki saru guluᵇan ari tatnom. Otmu ᵇelâk sâpᵇe tetemu yapâ pilâm Roma kapiâᵇgen arinom.” Yawu sâm ekyongomu yapâ pilâm ariwin.

Siru pato pilâop.

13 Otmu betnenᵇehembâ siru inin kumu ip sâhâteᵇi ya mem dâiᵇetâ gamu waᵇgaᵇe menenekmu Kirit ginᵇe hâlâᵇmâ ariwin.

14 Arimunᵇe pumᵇehembâ siru pato bâleᵇe pilâop, yakât kutᵇe Kahu sâm,

15 yaᵇe kum waᵇga lâum purik pilâwe sâm olop. Yawu otmu hâhiwin pato nâᵇᵇâmâmâ pilâm in tatmunᵇe ihilâk mahilâk otmâ ariop.

16 Arim arim arim mâtuᵇa tipᵇe, kutᵇe Kauta sâm, yakât nombotgen arimunᵇe tipᵇe âlepᵇe olop.

17 Yâhâ waᵇga yakât diᵇᵇi saruân ᵇemap sâm nep lok yaᵇe mem dâiᵇetâ waᵇga kakᵇan yâhâmu sâhâwi. Otmu neᵇ kârikᵇe âlâ, yakât kutᵇe Siriki sâm, yan waᵇga ya yâhâmap sâm yâkᵇe sâᵇᵇum pato ya dâiᵇetâ ᵇemu betnenᵇehembâ siru pato bâleᵇe pilâmu ariwin.

18 Emet haᵇ sâmu siru pato bâleᵇe kumu waᵇga ᵇemap sâm senᵇe âlâlâ nombotᵇe saru kâlehen lâum pilâmunᵇe ᵇemu ariwin.

19 Otmu emet haᵇ sâmu siru yawuâk kumu yakât otmâ senᵇe âlâlâ bâiᵇe lâum panmunᵇe ᵇiop.

20 Otmu omoᵇe hilâmᵇe siru kârikᵇeâk kum imu yan elem patoᵇe kâtâpᵇongomu omoᵇ sahaᵇop. Yawu otmâ hiliwahonom sâm biwinenᵇe orotok sâop.

Pauloᵇe den ekyongom mem hewewenᵇe tuhuyehop.

21 Siru kârikᵇeâk kumu yan lok nombotᵇe sot ki nemâk tatbi. Yawu tatᵇetâ Pauloᵇe yuwu sâm ekyongop. “Den ekyongowan ya nâᵇᵇâᵇetâ bulâᵇe olop mâne Kirit mâtuᵇan tep sânduk tatbâin. Yawu otmâ senᵇe âlâlâ kiᵇᵇitᵇe orowâk ki gulip otbâp.

22-26 Yawu ᵇârâmâ ambone Anitâᵇe aᵇelo âlâ hâᵇᵇâᵇumu ᵇe omoᵇe tetenihim nohonmâ yuwu sâm eknoᵇop. “ᵇâᵇe Roma yeᵇᵇât kunyeᵇe yâkâlen ari den ekuwuatᵇât Anitâᵇe sâm kalop. Anitâᵇe nâᵇᵇâhihimu lok ᵇâ orop waᵇgaen taiᵇe ki hiliwahonomai. Yakât otmâ ki kiᵇᵇitᵇahât otbuat.” Yawu sâm eknoᵇop.

Bukulipne, yuwu sâmunᵇe nâᵇᵇâm biwiyeᵇe huruᵇ sâek. Waᵇga yuᵇe bulâᵇanâk huhuakmâ gulip otbuawâke yamâ benᵇe nenâmâ ki hilipnongowuap. Siru pato bâleᵇe pilâm waᵇga lâum putuk pilâmu mâtuᵇa âlâhât sâtᵇan kumu huhuakbuap. Yawu otmu nenᵇe âlepᵇe hikinᵇan yâhânom. Anitâhât aᵇeloᵇe den yawu eknoᵇomu nâᵇᵇâm biwi yâhâp ki oan. Den eknoᵇoap yukât bulâᵇe bulâᵇanâk tetewuap.” Pauloᵇe yawu sâm ekyongom biwiyeᵇe mem hewewenᵇe tuhuop.

27 Siru pato bâleᵇe pilâmu waᵇga ya bam gam purik gurik otmu tatmunᵇe Sande yâhâp pesuk sâop. Otmu omoᵇe tânâmᵇan waᵇga nep lokᵇe “hân utâpᵇuain mon” sâwi.

28 Yawu sâm “yakât dopᵇe pilâm ekne,” sâm ip pilâᵇetâ amokᵇan ᵇe kumu yan yakât dopᵇe mita lok konok ᵇerek lok âlâhât bâlâk ᵇerek yawu olop. Otmu yapâ tipᵇe ari âlâku ya pilâᵇetâ ᵇe kumu yan yakât dopᵇe mita lok konok ᵇerek lok âlâhât bâtnombot yawu olop.

29 Otmu neᵇ kârikᵇan yâhâmain sâm kiᵇᵇityeᵇahât otmâ, waᵇga betᵇan aᵇga imbât talop ya pilâᵇetâ ᵇiop. Yawu otmâ “emet haᵇ sâek,” sâm ulitᵇum tatbi.

30 Tatmâ nep lokᵇe pilânenekmâ arine sâm otmâ diᵇᵇi âlâen yâhâ den mem yuwu sâwi. “Nenᵇe diᵇᵇi yu mem waᵇga hâmeᵇan yâhâ waᵇᵇahât aᵇga âlâ pilâmunᵇe ᵇewuap.”

31 Yawu sâᵇetâ nâᵇᵇâm Pauloᵇe Yulio otmu tembe lâulipᵇe yuwu sâm ekyongop. “Nep lok yuᵇe pilânenekmâ ariᵇetâmâ, nen saruân ᵇemunᵇe harannongowuap.”

³² Yawu sâmb ekyongomu ipnje mem dingi sâhâwi ya hârem pilânetâ dingi ya saru kakñan ihilâk mahilâk bam ariop.

³³ Emet engatnje nângâmu yan Paulonje lok kerehâk yuwu sâmb eknongop. “Nen sot ki nem tatmunje Sande yâhâp pesuk yap.

³⁴ Yâhâ wâtneñje houñ sâmapgât sot nene. Sot nemunje wâtneñje tinj tinj sâmb wanjañe neñ kârikñan yâhâmb huhuakbuap yan âlepñe hikiângen yâhânom.”

³⁵ Yawu sâmb eknongom Anitâ mepaem sot âlâ mem niop.

³⁶ Otmu nenje ekmâ biwinenjañe holañakmu sot mem newin.

³⁷ Yâhâ wanjaen tatbin nen lok 276 sot ya mem nemunje tepneñje ârândâñ olop.

³⁸ Yawu otmâ nep lokñe wanja biwinjambâ sot lâum saruân pilânetâ gemu wanja yanje hewewen otmâ ariop.

Wanja ya huhuahop.

³⁹⁻⁴⁰ Emet hañ sâmb hân ya ekmunje ki keterahop. Yawu otmâ saru atenje âlâen yâhâmunje neñ biaeñ ekmâ, nep lokñe “wanjañe yan ari ginñan yâhâek,” sâmb wanjahât anja yakât ip hâreñetâ gemu sângum pato ya dâinjetâ yâhâmb sirunje memu saru ginñan yâhâwe sâmb olop.

⁴¹ Yawu gârâmâ ya wangim neñ kârikñan yâhâop. Neñ kârikñan yâhâmb hâmeñe kârikñe otmâ tatmu saru pato pilâmb wanja betje ya kumu huhuahop.

⁴² Kumu huhuakmu “pet kulem lokñe saru kakñambâ yolon otmâ arimai,” sâmb tembe lâunje yongone sâmb otbi.

⁴³ Yongone sâmb otñetâ yan kunyenjañe Paulo ya kumai sâmb kuyinjiop. Kuyinjim “yolon otmâ manmainje soñ pilâmb gem arinjet,” sâmb ekyongomu lok nombotjañe soñ pilâmb ge yolon otmâ ba hikiângen yâhâwi.

⁴⁴ Otmu yolon ki otmâ manbiñe wahap âlâ, nak papañe pato yawuya mem kakñan yâhâñetâ lokoyekmu yâhâwi. Yawu otmâ nen kerekñe hikiângen yâhâwin.

28

Melite mâtuñan ariwi.

¹ Hikiângen yâhâ mâtuña yakât kutje nângâne sâmb ambolipñe âiyongomunje kutje “Melite” sâmb eknongowi.

² Yâhâ gelâk ningimu bâlâpñahât otmunje yâkñe buku otningim kâlâp hâwurum unjetâ semu nângâm ikaiakmâ tatbin.

³ Kâlâp nângâm ikaiakmâ tatmunje yan Paulonje lauñe kârâñ kârâñ sâmb kâlâp âlâ hâwurum katmu siop. Yawu otmu hâmiwuk âlâ kâlâp biwinjambâ ga yolondon sâmb bâtnan ihm kepeim kinop.

⁴ Yawu otmu kapi ambolipñañe ekmâ yuwu sâmb alahuwi. “Lok âlâ kumu muop yakât matje. Sarunje ki harangumu muap. Yawu gârâmâ saru ginñan yâhâmb matje yu tetewanjiap.”

⁵ Yawu sâñetâ Paulonje hâmiwuk ya bâtnambâ kum pilâmb gemu kâlâpñe siop. Kâlâpñe semu Paulo hâmiwukñe ki ihioy yawuyaek otmâ bânje welâm welâm olop.

⁶ Yawu otmu ekmâ yuwu sâwi. “Hâmiwukñe ihim yakât hâkñe suk sâmb in yawu gem mumbuap mon?” Yawu sâmb dâñâk ekmâ kinbi. Ekmâ kinmâ yu ya ki tetewanjiop yakât otmâ ekmâ sâwi. “Lok yu hewukñe lok. Hâkñe yâhâp.”

Lok âlâ mesek olop ya Paulonje henjenjuop.

⁷ Lok kutdâ âlâ, kutje Popilio sâmb, yâkñe kapi tatbin ya hâlâñmâ manop. Yâhâ lok yanje buku otningim emetñan dâinenekmu yâhâ orowâk im tatmunje hilâmb kalimbu pesuk sâop.

⁸ Otmu Popilio âwânjañe tepñan arimbu mesek olop. Mesek otmâ tatmu Paulonje yâkâlen ba Anitâ ulitgum kunñan mem henjenjuop.

⁹ Mem henjengguop yakât den pat ya sâam haok tuhuñjetâ nânġâm lohimbî mesek topñe topñe teteyiñgiopñe takañjetâ mem henjengmyongop.

¹⁰ Mem henjengmyongomu yakât matñe lohimbî nombotñañe tep âlep nânġawañgim senñe âlâlâ yahat yahatñe mem taka ningiwi. Yawu otmâ mâtuña yan manmunñe emetsenñe kalimbu pesuk sâop. Yâhâ gelâk sâpñe tâlâhumu kapi ya pilâm arine sâam otmunñe kapi ambolipñañe heronñe nânġaningim mâtâpgât natik lâum wañgaen katñjetâ talop.

Melite ya pilâm Roma kapi patoen ariwi.

¹¹ Otmu emelâk sikop sâpñe tâlâhuop sâp yan wañga pato âlâ Alesandiria kapiângembâ taka talop. Yâhâ Alesandiria kapi ambolipñañe lâpioyene yâhâp, boho boho, ya ulityot-gom manmai. Yakât otmâ wañga ambonañe lâpio yakât umutñe hâwim wañga hâmenan lâum kânânġâmu kinop. Yakât otmâ wañga yakât kutñe “Lâpionenñe boho boho” sâam kunbi.

¹² Wañgaen yâhâmunñe yapâ menenekmâ ari Sirakusi kapiân ariop.

¹³ Yan ari tatmunñe hilâm kalimbu pesuk sâmu yapâ ari siru pato pilâm mem awawi guwawi tuhunenekmu Lehiom kapiân ariwin. Emet hañ sâmu, betnenñehembâ siru pato pilâmu ari hilâm yâhâp pesuk sâmu yan Puteoli kapi Italia hânân tap yan ariwin.

¹⁴ Yan ari wañgaembâ gemunñe kapi ambolipñe Yesuhâlen biwiyeñañe kepeim manbiñe taka mem buku otningiñjetâ orowâk manmunñe sande konok pesuk sâop. Otmu yapâ pilâm Roma kapiângen ariwin.

¹⁵ Mâtâwân arim tatmunñe Yesuhât komotñe Roma kapiân manbiñe nengât den pat nânġâwi. Yawu otmâ nombotñañe taka Apio kapiân tatmâ mambotningiwi. Nenñe yan arimunñe penañgiakbin. Yâhâ nombotñe âlânġeâmâ taka kapi âlâ, kutñe Anġim Bero Emet Kalimbu sâam, yan mambotningiñjetâ arimunñe penañgiakbin. Yan Paulonñe yekmu biwiñe holañakmu Anitâ mepaem tep heronñe nânġâop.

Paulonñe Yesuhât den pat âlepñe Yura yengât papatolipyene ekyongop.

¹⁶ Roma kapiân arimunñe tembe lâu yengât kunyeneñe Paulo nânġawañgimu pâi emetñan ki katbi. Yawu otmâ emet tâñâlân katñjetâ tembe lâu konokñe galemġumu orowâk manowot.

¹⁷ Hilâm kalimbu pesuk sâmu Yura yengât papatolipyene ganjetâ den otnom sâam Paulonñe den katmu yâk yengâlen ariop. Yawu otmâ yâkñe nânġawañgim ganjetâ yuwu sâam ekyongop. “Bukulipne, nine topne ekyongomune nânġañet. Yura bukulipnenñe Yuraia hânân manmai me pâku lohimbî yengâlen ari manmai yâk ki mem bâleyekmâ manmâ gan. Me emelâk embânġambâek tâmbâlipnenñañe Mosehât girem den âlâlâ lâum orotmemenenñe topñe topñe katningiwi ya ki lonġâem manmâ gan. Yawu otmâ uwawapñe bia manmâ gawanâke yamâ benñe bukulipnenñe nombotñañe Roma lok yengâlen ari den imbiâk haknan sâwi. Yakât otmâ Roma yengât tembe lâulipñañe Yerusalem kapi yakât pâi emetñan mem katnekñjetâ tatban.

¹⁸ Pâi emetñan mem katnekñjetâ tatkune Roma yengât kunlipyeneñe topñe girawuhât den âiân katnekbi ya nânġâne sâam âi pâi tuhunekbi. Âi pâi tuhunekñjetâ mumbomġât dop ki olop. Yañak holañnekne sâam otbi.

¹⁹ Yawu otbiâke yamâ benñe Yura papatolipnenñañe kârikñe otmâ kuyiñgiñjetâ yapâ gâtñañe Roma lok kutdâne denne nânġâm hârenihiwuapġât sâwan. Yâhâ nâne papatolipne den âiân katyekbe sâam ki otman.

²⁰ Anitâne Yura nengât tihitnenñe otmâ ikñe hoñ bawane hânġangumu gewuapġât nânġâm biwinenñe memâk manmain. Yawu ġârâmâ Anitâne emelâk hânġangumu ġiop biwinane yawu nanġan. Yakât otmâ pâi emetñan katnekbi. Yâhâ Anitâhât hoñ bawane yâkât topñe ekyongowe sâam dâiyeġkune takai.”

²¹⁻²² Sâmu sâwi. “Bukulipnenñe Yuraia hânân manmaine ġâhât den ki kulemġum katñjetâ takap. Me lok âlâ ki hânġangunjetâ nengâlen taka sâam bâlehihimu nânġâwin.

Yawu gârâmâ lohimbi hânñan kulemñan manmâ araiñe Yesuhât komot yengât sâmbâleyingimai. Yakât otmâ gâhât nângân nângânân tap ya eknongorâ nângâne sâmbâ oain. Yawu gârâmâ âun yukârâmâ ki alahunom. Hâmbâi bukulpnenne nombotñe ki takai yâk orowâk taka tatmunñe den huhunom.” Yawu sâmbâ ekuwi.

²³ Yawu sâmbâ den huhunomgât sâmbâ katbi. Otmu sâmbâ sâwi ya otmu omonânâk Yura lok dondâhâlâkñe Paulohât emelan yâhâ menduhuakbi. Menduhuakñetâ Anitâñe tihityeñe otmap yakât den pat âlepñe Paulonje ekyongomu emet ñiñ sâop. Otmu emelâk embânâmbâek Mose otmu Anitâhât poropeteliñe den kulemguwi yakât bulâñe Yesuhâlen teteop yakât topñe kâsikum yingñetâ nângâwi. Yawu otmâ biwiyenñe Yesuhâlen katñetgât nângâm engatyeñan giop.

²⁴ Yâhâ nombotñe denñe nângâñetâ bulâñe olowâke yamâ benñe nombotñe âlâñeâmâ nângâñetâ nahat otmu bet pilâwi.

²⁵ Yawu otmâ den kakñan sahangñetâ Paulonje yuwu sâmbâ ekyongop. “Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe poropete lok âlâ, kutñe Yesaia sâmbâ, den yuwu sâmbâ ekumu kulemguop yakât bulâñe yengâlen teteap.

²⁶ “Gâñe Isirae lohimbi yengâlen ari yuwu sâmbâ ekyongo. “Anitâñe yuwu yap. Yeñe biwi pâlâmñe otmâ nâhât den nângâñetâ tâñat otmap. Otmu nâhât hâkâñ otmâ nângâm kâkâsuk otmâ kâhâeneksai.

²⁷ Yakât otmâ biwiyenñe alitmâ nâhât topne ki nângâñetâ keterakyingiwuap. Yawu otmâ hiliwahonomai.” Den yawu tap.

²⁸ Yakât otmâ yuwu sâmbâ mune nângâñet. Anitâñe lohimbi kerek nengât tihitnenñe otbe sâmbâ oap yakât den pat pâku lohimbi yengâlen ari ekyongonomgât sâmbâ ningiop. Ekyongomunñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe kepeinomai.”

²⁹ Paulonje yawu sâmbâ ekyongomu den kakñan sahangim pilâm emelambâ gem ariwi.

Paulo Roma kapiân manmu yambu yâhâp pesuk sâop.

³⁰⁻³¹ Paulonje Roma kapiân manmu yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu sâmbâ yan lohimbi kiñgitñe orowâkñe yâkâlen arinñetâ Anitâñe tihityeñe otbe sâmbâ nanñe Yesu hângângumu giop yakât den pat ya pahâk ekyongop. Otmu Yesu Kiristohâlen biwiyenñe katñet sâmbâ engatyeñan giop. Yawu. Anitâ gâ orop manbuap.

Nâ bukuhe,
Luka

Roma Pauloŋe Roma yenġât ekap kulemgum katyĩŋgiop.

O bukulpine,

¹⁻⁵ Yen Roma kapi ambolipne Anitâŋe Yesu Kiristohât pat kuyĩŋim yâkât komolân torokatyehop. Nâ Paulo, nâŋe pepa yu kulemgum katyĩŋgian.

Yesu Kiristo, Anitâhât nanŋe, Dawitihât senâmbâ gâtŋe

Bukulpine, Anitâŋe Yesu Kiristo hânġangumu giop yâkât hoŋ bawa manmâ gaman. Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe Kiristohât topŋe nânġâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe yâkâlen katŋetġât Anitâŋe menekmâ aposolo âi sâm nihimu den pat âlepŋe ekyongom manman. Den pat yakât topŋeâmâ emet inânŋan Anitâŋe poropetelipŋe ekyongomu Miti pepaen kulemguwi ya yuwu tap. Anitâhât nanŋe, Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe Yura nengât tâmbânenŋe, lok pato âlâ, kutŋe Dawiti sâm, yâkât senâmbâ gâtŋe. Yawu gârâmâ Anitâŋe kulem âlâ kândâkdâ miop yamâ Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Yâkât nânġâmunŋe Anitâhât nanŋe tâŋ tâŋâk otmap. Otmu Anitâŋe ikŋahâk tep âlep nânġânihim nanŋe hânġangumu ge nâhâlen tetem aposolo âi sâm nihiop. Âi sâm nihimu yaŋak benŋe pâku lohimbiŋe biwiyenŋe yâkâlen katmâ denŋe lâuŋetġât ya yenġâlen ari den pat âlepŋe ekyongom manman.

⁶⁻⁷ Yen Roma kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristohât tem lâuwaŋŋim manŋetġât Anitâŋe wawaeyekmâ yâkât komolân torokatyehop. Yakât otmâ Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe enġatyetŋeâk otmâ nânġâyiŋŋim tihityenŋe otmutâ biwi nânġân nânġânyenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâekġât nânġâyiŋŋim ulitgum gaman.

Pauloŋe Roma kapi ariwom nânġâm biwiŋaŋe mem manop.

⁸ Topŋe katmâ yuwu sâmune nânġâŋet. Emelâk yenŋe Yesu Kiristohât den pat âlepŋe nânġâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe katmâ tem lâuwaŋŋim gai yakât den pat yu lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nânġâŋetâ âilonġo otmap. Yakât otmâ Yesu Kiristohât wâtŋan kinmâ yenġât nânġâm Anitâ Awoŋne mepaem mansan.

⁹ Yawu otmâ manmâ Anitâŋe âi sâm nihiop ya biwinaŋe tiŋâk kepeim pâku lohimbiŋe yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim manŋetġât ya yenġâlen ari nanŋahât den pat âlepŋe ya ekyongomune nânġâm biwiyenŋan katŋetâ bulâŋe yâk yenġâlen tetem gap.

¹⁰⁻¹² Otmu dop yawuâk Roma kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim manŋetâ Anitâhât Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyĩŋgiâkġât nanġan. Yawu nânġâm haonmâ ârândâŋ “girawu otmâ takam yekbe” sâm Anitâ ulitguman. Yawu gârâmâ Anitâŋe nânġânihimu yenġâlen takawom yanâmâ biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yan tânahom yâkâlen biwi nânġân nânġânnenŋaŋe tiŋâk kepeimunŋe kârihem tatbuap. Yawu nânġâm Anitâ ulitgum manmâ gan ya yâkŋe nanġap.

¹³ Yawu otmâ pâku lohimbi kapi wosapâ me wosapâ mansai yâk yenġâlen ari den kâsikum yiŋŋimune biwiyenŋe Kiristohâlen katbi. Yakât dopŋeâk yenġât bukulpiyenŋe nombotŋe Anitâhât topŋe ki nânġâmaiŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetġât yenġâlen taka yâkât den pat âlepŋe ekyongowom. Yakât biwinaŋe hikuman yamâ mâtâpġât hâum pâpġuman.

¹⁴⁻¹⁵ Lohimbi kerek ya yenġâlen ari den pat âlepŋe ekyongomune nânġâŋetġât Anitâŋe âi sâm nihiop. Yakât nânġâm lohimbi nombotŋe pepa emetŋan yâhâm nânġân nânġânyenŋe orop mansai otmu nombotŋe pepa emetŋan ki yâhâwi, otmu Girik lohimbi kapi tete manmâ nep âlâlâ tuhumai, otmu pâku lohimbi kâlepŋehen me bârâ betŋehen manmai,

ya hârokne Yesuhât topne nângânetgât nângâyîngim mansan. Yakât otmâ Roma yengâlen taka den pat âlepne ekyongowe sâmbi wine hewewen otmu mansan.

16-17 Bukulipne, Yesuhât den pat âlepñahât topne yuwu sâmune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâ, nen Yura lohimbi angoânâk den pat âlepne nângâm Kiristohâlen torokatbin, me yen pâku lohimbi den ekyongomunne yawuâk yâkâlen torokatbi, nen hârokne yâkâlen biwinennañe kepeim mannom yamâ Anitâne tosanenna pilâningim manman kârikñahât pat kuningiop yakât bulâne menom. Anitâ Wâtgât Ambone yâkâlen biwinennañe kepeim mannom yamâ ki hâum pâpgunom. Den yan yuñe emelâk poropete âlâne den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne Anitâhâlen biwiyañe kepeim tem lâuwanginomai yamâ manman kârikñan mannomai.”

Pâku lohimbi yengât topyene

18 Bukulipne, pâku lohimbi yengât nângâm den âlâ yuwu sâmune nângânet. Pâku lohimbi yengât topyeneâmâ yuwu. Yâkne bukulipyene otmu lohimbi wosaken me wosaken mansaene Anitâhât den nângânetâ bulâne otmap sâmbi den ya kurihim Anitâ betbangim orotmeme kiñon otmâ mansai. Yakât otmâ Anitâne pâku lohimbi betyongomu mansai yakât topne ekyongomune nângânet.

19-20 Kândik mindikum, Anitâne ikne wâtñan kinmâ hân himbim kândikyotgom wahap topne topne kalop yapâ gâtñañe yâkât topne ikñiâk tap ya kerek ekmâ nângâmai. Wahap topne topne kalop yan ikne wâtñahât towatne tetemu ekmai. Ekma tat tat memene kârikne tatbangiap yawu nângâmai. Yawu nângâm Anitâ ki ekmain yamâ yâkne wahap âlâlâ kalop yan ikne topne tetemu ekmai. Yakât otmâ Anitâhât topne ki nañgain sâmbi irelaknomaihât dop âlâ ki tap.

21 Yawu gârâmâ Anitâne wahap topne topne kalop yamâ lohimbi nombotñañe yâkât bāt towatne ekma yan ki ewe katmâ mepaemai. Yawu otmâ yañak nângân nângânyene gulip malap otmu wahap tãñat me hâlîne bia yawuyakât nângânetâ yahatmap. Yawu nângâm biwi nângân nângânyene mañguakmu nângânetâ ki keterakmap.

22 Yawu gârâmâ nângân nângânnenna orop mansain yawu sâmbi nângâm tâpikgumai.

23 Yawu nângâm tâpikgum Manman ambone Anitâ yahat yahatne yâk betbangimâmâ senne âlâlâ topne topne, nâi selon, me sonjo bau, me hambe gumbam, umutyene hâwînetâ kundenyene tetemu ya mepaemai. Me Porom Lâpio yawuya yengât umutyene hâwim kânângânetâ kinmu yakât nângânetâ bulâne otmu mepaemai.

24 Yawu otñetâ yakât Anitâne betyongomu yene nângân nângânyeneâk watmâ yuwu otñetâ kiñon otmap. Emet huhumai, me kâwâ konda otmai, me wahap ki orotne otmai.

25 Yâhâ Anitâhât den bulâne hâkân otmâ bet pilâm den perâkne nângânetâ bulâne otmu Anitâ Hân Himbim Ambone betbangimai. Betbangim ikñak wahap topne topne kalop yakât nângânetâ yahatmu yanâk biwiyañe kepeim manmai. Yamâ nenâmâ yawu ki otnom. Nenâmâ Anitâ konok mepaem manmâ yâhânom. Ya bonñanâk.

26-27 Yâhâ pâku lohimbiñe manman kiñon manñetâ Anitâne yekmu bâlemu betyongomu yañak yene engatyeneâk otmâ orotmeme kiñon ya witgum yuwu otmâ manmai. Lohimbi miakmâ orowâk manmai orotmeme ya pilâmai. Yawu otmâ imbilipyeneñe loklipyene pilâyekmâ imbi bukulipyene orop ekñâlengim otmâ hilipgumai. Otmu loklipyene gurâ yawuâk imbilipyene pilâyekmâ bukulipyene orop ekñâlengim orotmeme kiñon otmai. Yawu tâpik gupik otmâ manmai yakât huhopne mesek topne topne teteyîngimap.

28 Otmu Anitâhât den bulâne nângânetâ nahat otmu betbangim nângâm gulip manmai. Yakât otmâ Anitâne betyongomu biwi nângân nângânyene gulip malap otmu orotmeme kiñon me âlepne ya ki ekma ketetmai. Yawu otmâ yan orotmeme kiñon otmâ manmai.

²⁹ Orotmeme kiŋgoŋ otneâk nâŋgâmai yamâ yuwu. Kâwâ konda otmai. Me sen buhu buhu oraŋgimai. Me bukulipyene yeŋgât iri sikum me senŋe âlâlâ tatyinŋimap ya eknâlem mene sâmbiwiyeŋaŋe nâŋgâmai. Me dewaeak dewaeak manmai. Me wawi, me misiŋem nemai, me kâirahomai, me nâŋgâm bâleŋgimai. Me ahom hionakmai. Me bukulipyene yongonetâ mumai.

³⁰ Me bukuhât den belâŋgen sâsâ. Me sâmbâleŋgimai. Me âwâ mâmâlipyene yeŋgât lauyene ki lâumai. Yawu otmai yan yeŋahât nâŋgânetâ yahatmu Anitâhât nâŋgânetâ gemap. Otmu bukulipyene yeŋgât yawuâk nâŋgânetâ gemu mem ge karakmai. Otmu wuân me wuân kândikum otŋetâ dondâ bâlewuap yakât nâŋgânetâ biwiyeŋanâk kinmap.

³¹ Yawu otmâ hep torehenlipyene, me imi ata, me wârâ tou ya orop we âlep ki naŋgaŋgimai. Me bukulipyene orop den hikumai yamâ ki watmai. Me tepyene kou kâlâp semu kuk oraŋgimai yan kaok ki oraŋgimai. Kuk yawuâk tatmâ yâhâekgât den hâmeân hâlulu sâmai. Me lohimbi âlâ me âlâŋe umatŋe kakŋan manmai ya ki yekmâ nâŋgâyiŋgimai.

³² Lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe topŋe topŋe yawuya otmai yamâ hem kâlâwân ge hiliwahonomai yakât Anitâŋe den sâmbikalop. Lohimbi den ya nâŋgâm heŋgeŋgumaiŋe kunyene kârikŋe otmâ orotmeme bâleŋe ya tâtâemâk otmâ mansai. Yawu gârâmâ buku nombotŋaŋe orotmeme bâleŋe yawu otmai yamâ yekmâ herone nâŋgâyiŋgimai. Pâku lohimbi yeŋgât topyeneâmâ yawu.

2

Yura lohimbi yeŋgât topyene

¹⁻² Yawu gârâmâ Yura lohimbi yeŋgât nâŋgâm yuwu ekyongomune nâŋgânet. Pâku lohimbiŋe orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai ya yeŋgât manmanyene ya yeŋe ekŋetâ bâlemu nâŋgâm bâleyiŋgimai me sâmbâreyiŋgimai. Yawu gârâmâ yâkŋe otmai yakât dopŋeâk yeŋe gurâ yawuâk otmai. Yakât otmâ yeŋe sâmbâreyiŋgimai yakât dopŋeâk Anitâŋe yen gurâ sâmbâreyiŋgiwuap. Yanâmâ yâkât senŋan sâmbuiaknomaihât dop âlâ ki otbuap.

³ Pâku lohimbi nombotŋaŋe orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai yamâ Anitâŋe sâmbâreyiŋgim yakât matŋe yiŋgimap yaŋe ârândân otmap, yeŋe yawu nâŋgâmai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe bukulipyene yeŋgât manmanyene ekmâ nâŋgâm bâleyiŋgim sâmbâreyiŋgimap yamâ bukulipyeneŋe manman bâleŋe otmai yawuâk torokatmâ otmai. Yawu gârâmâ sâmpatoen Anitâŋe orotmeme kiŋgoŋ wuân me wuângât matŋe umatŋe yiŋgiwuap yanâmâ lohimbi yawuya ki wangiyekbuap. Yamâ yiŋgimu menomai yakâ.

⁴ Yakât otmâ yuwu ki nâŋgânomai. “Anitâŋe wawaenenekmâ kuk in yawu ki otmap. Me ki tepŋe kou kâlâp semap. Yakât otmâ yâkŋe ki den âiân katnenekmâ matŋe umatŋe ningiwuap,” yawu ki nâŋgânomai. Yawu nâŋgânomai yamâ nâŋgâm hilipgunomai. Yakât topŋe yuwu sâmbumene nâŋgânet. Yeŋe orotmemeyene kiŋgoŋ ya bet pilâm Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manŋetgât yâkŋe wawaeyekmâ tihityene otbe sâmbambotyŋgimap. Yeŋe yakât nâŋgânetâ porap otmap.

⁵⁻⁶ Nâŋgânetâ porap otmu kunyene kârikŋe otmâ betbaŋgimai. Yawu otmâ orotmeme kiŋgoŋ yawuya torokatmâ otmâ mannomai yamâ sâmpatoen Anitâŋe lohimbi kerek nengât manmannenŋahât matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekningiwuap. Sâp yanâmâ matŋe âlâhât tipiŋe yiŋgimu menomai.

⁷⁻¹¹ Anitâŋe Yura lohimbi me pâku lohimbi kerek nengât biwinenŋe ekmâ konohâk menduhunenekmâ matŋe dopnenŋan tâŋ tâŋâk kâpekningiwuap. Otmu sâmpatoen Anitâŋe nâŋgâningimu yahatmu ikŋe senŋan koko salehâk kinmâ manman kârikŋan mannom sâmb lohimbi nombotŋaŋe yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim orotmeme âlonŋo lonŋo otmâ manmai. Yawu otmai yamâ Anitâŋe nâŋgâyiŋgimu yahatmu nan baralipne koko salek sâmb manman kârikŋahât bulâŋe yiŋgimu biwiyeŋe huruŋ sâwuap. Yâhâ lohimbi

nombotŋaŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu tepyeŋe umatŋe otmu Anitâhât den kum manman kiŋgoŋ manmai. Lok yawuyamâ Anitâŋe kuk otyiŋgim matŋe umatŋe yiŋgimu mem hâhiwin dondâ nâŋgâmbisâi.

12-15 Anitâŋe Yura lohimbi me pâku lohimbi kerek nengât biwinenŋe ekmâ otbin mewin yakât matŋe tâŋ tâŋâk kâpekningiwuap yakât topŋe sâmunne nâŋgâŋet.

Anitâŋe ikŋe nâŋgân nâŋgânŋan tatmap ya Mose ekumu girem den âlâlâ kulemguop. Yakât otmâ Yura lohimbi âlâ me âlâŋe girem den ya nâŋgâm ki watmai yâhâmâ Anitâŋe yekmu ki ârândânŋ otmap. Lohimbi âlâ me âlâŋe girem den âlâlâ kerek lâum mansai yâhâmâ yekmu ârândânŋ otmap. Yawu gârâmâ Yura lohimbi kerekŋe girem den ya lâum hâum pâpŋum tosa miai. Yakât otmâ Anitâŋe den âiân katyekmâ matŋe umatŋe yiŋgiwuap.

Yâhâ pâku lohimbi yâhâmâ Anitâŋe girem den ya ki ekyongop. Yawu gârâmâ ki nâŋgâm yeŋahâk otmâ hilipŋum tosa memai. Ya âlâkuâk torokatmâ otnomai yamâ yawuâk matŋe umatŋe yiŋgimu menomai.

Yawu gârâmâ Anitâŋe ikŋe nâŋgân nâŋgân ya biwi nâŋgân nâŋgânyenŋan katmu orot-meme âlepŋe me orotmeme bâleŋe yâhâp yâhâp ya ekmâ kiwilimai. Yawu otmâ Anitâhât nâŋgân nâŋgân ya pâku lohimbi âlâ me âlâŋe engatyeŋaŋak otmâ watmai yan girem den ekyongomu watmai yawu oap. Yâhâ yawu otŋetâ ârândânŋ otmap yan biwiyeŋe sânduk sâmap. Yâhâ otŋetâ bâlemap yaŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋan hâumu otmâ hilipŋuain sâm biwiyeŋan nanŋaŋgimai.

16 Yakât otmâ den pat âlepŋe yakât pâŋe konok yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Hâmbâi mâne sâp pato tetewuawân Anitâŋe sâmu Yesu Kiristoŋe nen hârok biwinenŋahât topŋe ekmâ sâm hâreningim tihân otmain memain me biwinenŋanâk nâŋgâmain yakât matŋe ya âlâku amboŋan amboŋan ningiwuap.

Yura lohimbiŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahalop.

17 Yâhâ Yura lohimbiŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu yuwu sâmai. “Nenâmâ Yura lohimbi. Emelâk Anitâŋe nâŋgâningimu yahatmu ikŋe pat kuningiop. Yakât kakŋan Mose ekumu girem den âlâlâ kulemguop yakât topŋe nenŋahâk nâŋgâmain. Yakât otmâ Anitâŋe tihitnenŋe otmu ikŋe komot bulâŋe mansain.” Yawu nâŋgâm yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmap.

18 Yâhâ yeŋe yuwu me yawu otŋetgât Anitâŋe sâm kalop yakât topŋe yuwu nâŋgâmai. “Nenŋeâmâ girem den yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgum yaŋak benŋe orotmeme bâleŋe ya ekmâ ketetmâ orotmeme âlepŋeâk otmain.

19-20 Yawu otmâ girem den ya nâŋgâmunŋe biwinenŋan hâumu manman bulâŋahât mâtâp ya teteningimu tâŋ tâŋâk watmain. Yakât otmâ pâku lohimbiŋe mâtâp ya ki nanŋai yâhâmâ Anitâhât den kâsikum yiŋgimunŋe nâŋgânomaiahât dop tap. Me nombotŋaŋe girem den ya ki lâum manmâ mâtâp tâpikgumai yamâ tiripyongomunŋe mâtâp ya tâŋ tâŋâk watnomai. Me nombotŋaŋe ihilâk mahilâk manmai yamâ kuwikyekmunŋe âilonŋo mannomai. Me nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ ki keterakyiŋgimap yamâ ekyongomunŋe hanŋe sâyiŋgiwuap.”

21 Yeŋe nâŋgâm tâpikgum mâtâp ya tâŋ tâŋâk ki watmai. Yamâ topŋe girawuhât otmâ bukulipyenŋe mâtâp ya watŋet sâm den kâsikum yiŋgine sâm oai? Yâhâ lohimbiŋe senŋe âlâlâ kombo ki mianŋiŋet sâm ekyongomai. Yamâ wongât otmâ yeŋe gurâ kombo mianŋimai?

22 Me loklipyenŋe me imbilipyenŋe betyenehen ki kionŋet sâm ekyongomai. Yamâ benŋe yeŋe gurâ buku nombotŋe yeŋgât imbilipyenŋe orop ihilâk ekŋâlêanŋimai. Otmu kasalipyenŋaŋe Porom Lâpio mepaemai ya ekŋetâ dondâ bâlemap. Yamâ wongât yeŋe gurâ yâk yeŋgât opon kâmbukŋan yâhâ Porom Lâpio tatmawân senŋe âlâlâ kâmbukŋe sâm katmai ya kombo meyiŋgimai?

²³ Anitâñe Yura lohimbi nengât nâñgâm girem den Mose ekumu kulempuop. Yeñe yakât yawu nâñgâm yeñahât nâñgâñetâ yahatmap. Yamâ benñe girem den ya loñgâñetâ pâku lohimbiñe yekmai yan Anitâhât nâñgâñetâ gemap.

²⁴ Den yan yuñe emelâk poropete âlâñe den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap. “Yura kapi ambolipñañe orotmeme bâleñe otmâ mansai. Yakât otmâ pâku lohimbiñe Anitâhât nâñgâñetâ dondâ gemap.”

²⁵ Otmu yakât torokatmâ yuwu sâmunne nâñgâñet. Anitâñe Yura lohimbi nâñgâñingim manman âlepñahât pat kuyiñgiop yakât otmâ hâkyeñe torehenñan undip tuhuangimai. Yawu tuhuangim girem den tâñ tâñâk watmai yanâmâ Anitâñe nâñgâñingim. Yawu gârâmâ girem den ya kumai yanâmâ hâkyenñan undip tap yakât nâñgâm undip ki tuhuangiwu yawu yekmu otmap.

²⁶ Yawu gârâmâ pâku lohimbi yeñgât sâñ manman âlepñahât pat ki kuyiñgiop yakât otmâ hâkyeñe torehenñan undip ki tuhuangimai. Yamâ Anitâñe ikñe nâñgân nâñgânñambâ girem den ya Mose ekumu kulempuop. Yâhâ pâku lohimbiñe girem den ya pâpñgumai ya yeñgât biwiyeñan Anitâhât nâñgân nâñgân tatmap ya tâñ tâñâk watmai. Yanâmâ Anitâñe yekmâ nâñgâñingimu hâkyeñe torehenñan undip tap yawu otmap.

²⁷ Yura lohimbi hâkyeñe torehenñan undip tap yeñe girem den sâlikum topñe nâñgâm heñgeñgumai yamâ ki lâumai. Yakât otmâ pâku lohimbi hâkyeñe torehenñan undip ki tap yañe Anitâhât nâñgân nâñgân watmaine sâp patoen yen mem den âiân katyekmâ sâñ hâreyiñginomai.

²⁸ Yakât topñe yuwu sâmunne nâñgâñet. Anitâñe lohimbi yeñgât nâñgâm manman âlepñahât pat kuyiñgiop ya girawu yañe yakât bulâñe menomai? Lok yañe imbiâk hâkyeñe torehenñan undip tuhuangim topyene kurihiakmâ lohimbi senyeñan kinmâ Anitâ mepaemai yâkñe bulâñe ya ki menomai.

²⁹ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lohimbi mem hewewenñe tuhuyekmu Anitâhâlen biwiyeñañe kepeim mansai yâkñe bulâñe ya menomai. Lohimbiñe Anitâhâlen biwiyeñañe kepeimai ya yeñgât nâñgâñingimu ârândâñ otmap. Yañeâmâ bukulipyeñañe nâñgâñinginetâ yahalâkgât ki nâñgâmai.

3

Anitâñe Yura lohimbi kerek ki betyongop.

¹ Kândikum emelâk Anitâñe Yura nengât tâmbâlipnenñe yeñgât nâñgâñingimu yahatmu ikñe pat kuyiñgiop. Yakât otmâ hâkneneñe torehenñan undip tuhuangim gamain. Anitâñe nâñgâñingim yakât topñe yuwu tap.

² Anitâñe ikñe den bulâñe ya tâmbâlipnenñe ekyongomu yakât amboñe otbi. Yawu otmâ pâku lohimbi yeñgâlen ari yakât topñe ekyongonñet sâñ yingiop. Sâñ yingiop yañak sâp yiwereneñe nen meneneksap.

³ Yawu gârâmâ nengâlen gâtñe kiñgitñe orowâkñe Anitâhâlen biwiyeñañe ki kepeim manmâ gai. Yawu otmâ gai yakât matñe Anitâñe nen Yura lohimbi kerek betnongowuap me bia?

⁴ Yamâ bia kârikñe. Yakât otmâ lohimbiñe Anitâ orop biwiyeñañe hikuakmâ konohâk otmu den hikuwi. Den ya kelañgatmâ âlâ sâmai, otmu nombotñe hârem pilâmai. Yawu gârâmâ yâkñe otmai yawu Anitâñe ki otmap. Den yan yuñe emelâk lok âlâñe den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“O, Anitâ, nenñe otmunñe bâlemap yan den sâñ hâreningirâ ekmunñe ârândâñ merândâñ otmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe nâñgâm bâlehiñetâ ki bonñe otmap.”

⁵ Yawu gârâmâ lokgât nâñgân nâñgân watmâ den yuwu ekyongomune ekñet. Nenñe otmunñe bâlewuap yan Anitâñe den sâñ hâreningimu lohimbiñe nâñgâñetâ sâtñe otmu mepaenomai. Mepaenomai yakât kakñan matñe umatñe ningiwuap yakât otmâ nâñgâm bâlewanñingim imbiâk umatñe ningiap yawu sâmunñe ki ârândâñ otbuap.

⁶ Yawu gârâmâ nenñe otmunñe bâlemap yan Anitâñe imbiâk matñe umatñe ningimap otmuâmâ sâp patoen biwinenñahât topñe nâñgâm den sâm hâreningimu ki ârândân otbuap. Yawu gârâmâ Anitâñe imbiâk mambiâk otningimap yawu ki nâñgânom.

⁷ Yâhâ nâñgân nâñgân âlâ yuwu ki nâñgânom. Nenñe Anitâ orop biwinenñe hikuakmâ konohâk otmu den hikuwin. Den yamâ nombotñe hârem pilânom. Yawu gârâmâ nenñe otmain yawu Anitâñe ki otmap. Yâhâ nenñe den nombotñe hârem pilânom yanâmâ Anitâñe ki betnongowuap yakât nâñgâm lohimbine mepaenomai. Anitâ mepaenomai yan topñe girawuhât otmâ den sâm hâreningim matñe ningiwuap?

⁸ Yâhâ lohimbine witgum mepaenjetgât nenñe ihilâk otneâk nâñgânom yamâ dondâ bâlewup. Yawu gârâmâ lohimbine nombotñe imbiâk nâhât ihilâk otmunñe bâleâkgât nâñgâmap sâmai. Yawu sâm den haknan sâmai. Lohimbi nombotñe yawu nâñgâmai yamâ hâmbâi sâp patoen Anitâñe matñe umatñe yingimu menomai.

Nen kerekñe otmunñe bâlemu tosa orop manmain.

⁹ Bukulipne, Anitâñe Yura lohimbine nengât nâñgâmu yahatmu pâku lohimbine yengât nâñgâmu gemap me bia? Yamâ bia kârikñe. Nen Yura lohimbine pâku lohimbine yengât amutyenñan katnenekmu mansain. Yawu ki tap. Nenñe yen pâku lohimbine orop orot-memenenñe bâleñe me manman kiñgoñ otmâ gain. Yakât otmâ nen kerekñe matñe menomgât pat mansain.

¹⁰ Den yan yuñe emelâk poropete nombotñe den kulemgui ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi kerekñe koko salek me uwawapñe bia ki mansain.

¹¹ Nengâlen gâtñe âlâ me âlâñe Anitâhât nâñgân nâñgânñe girawu tap ya ki nâñgâm manmain. Me lok âlâ me âlâñe Anitâ ki ewe katmâ mepaemain.

¹² Otmu Anitâñe mâtâp yuwuâk watmâ manñet sâm katningiop yamâ lok kerekñe tâpikgum mâtâp bâleñan manmâ gain. Yawu gârâmâ lok hârokñe buku oranjim uwawapñe bia mannomgât dop âlâ ki tap.

¹³⁻¹⁴ Otmu lok muñetâ hanyongomunñe tâtuk sâm hâkyeñe korokñe bâleñe pilâmap yakât dopñeâk lohimbine nombotñe den perâkñe sâm bukulipyenñe kâityongomai. Otmu hâmwuk me soron hambene yawuyenñe ningimu mumain yakât dopñeâk lohimbine yawuyenñe bukulipyenñe orop sâm bâleangimai. Me den bâleñe hâiakmai.

¹⁵ Otmu lokñe kapam kune sâm in yawu tepyenñe kâlâp semu yahatmâ kapam kumai.

¹⁶ Otmu haonmâ ârândân bukulipyenñe yengât nâñgâm bâleyingim mem âlâlâ tuhuyekmâ manmanyenñe hilipgumai.

¹⁷ Yawu otmâ bukulipyenñe orop biwi nâñgân nâñgânñeñe ki hikuakmâ konohâk otmap.

¹⁸ Lohimbi yawuyenñe Anitâhât nâñgâm ki ewe katmai.” Topnenñeâmâ yawu.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Anitâhât den yakât topñe yamâ yuwu. Yura lohimbine kerekñe yâkât den tem lâuwangim mannehât girem den âlâlâ Mose ekumu kulemgui. Yawu gârâmâ nenñe yâkât girem den ya watmâ tem lâuwangimain yamâ hâum pâpgumain. Yakât otmâ nenñe pâku lohimbine orop yâkât senñan kinmâ sârereakmunñe nenekmu ârândân otbuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ yâkât girem den nâñgâmain yan biwinenñan hâumu tosa orop mansain sâm nanjangim anjolakmain.

Kiristonñe manman bâleñahât panjonâmbâ holañnenehop.

²¹ Yawu gârâmâ Anitâñe tosanenñe pilâningim tihitnenñe otmap yakât mâtâp âine teteop. Yakât topñe nâñgâmunñe keterakningiâkgât emet inânñan Mose otmu poropete lok nombotñe den kulemgui. Yawu gârâmâ mâtâp âine yane girem den hângeñe orop ki lâuaksawot. Mâtâp âine yakât topñeâmâ yuwu.

²²⁻²⁴ Nen Yura lohimbine otmu yen pâku lohimbine dop konohâk mansain. Topnenñe kâsiwahomunñe ikñiâk ikñiâk otbuapgât dop ki tap. Nen kerekñe otmunñe bâlemu

tosa orop manmain. Yawu manmunne Anitâne nenekmu ki ârândâñ otmap yawu nângâmain. Yawu gârâmâ Anitâne ikñahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hângângumu ge sâreerenekmâ kawenenñan kinmâ howanân kuñetâ muop. Yâkâlen biwinenñane kepeim manmunne Anitâne nenekmu ârândâñ otmu Kiristone manman bâlenjahât pañgoñâmbâ holañnenedhop.

²⁵⁻²⁶ Otmu yakât torokatmâ sâmune nângâñet. Emelâk embâñân tâmbâlipnenñane orotmeme bâlene otmâ manbi yakât matñe Anitâne in yawu ki yingioip. Yawu gârâmâ orotmeme bâlene otminiwi yakât nângâmu dondâ bâleop yakât topñe tetekñan eknehât ikñe nanñe Yesu Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ muop. Yawu otmu biwinenñe yâkâlen katmunne Anitâne nengât kaok nângâñingim tosanenñe pilâningioip.

²⁷⁻²⁸ Den ekyongoan yukât topñe yuwu sâmune nângâñet. Nenñahâk otmâ Anitâhât girem den tâñ tâñâk lâum manmâ gamunne nenekmu ârândâñ otbuapgât dop tap me bia? Yawu bia. Yawu tap mâne nenñe hâknenñe mepaembâin. Yakât otmâ mâtâp konok tap yamâ yuwu. Yesu Kiristohâlenâk biwinenñane kepeim manmunne Anitâne nenekmu ârândâñ otmap.

²⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Anitâ Tihit tihit ambonañe engat yâhâp ki otmap. Yawu otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi mâtâp ikñiâk ikñiâk ki sâm ningioip. Yâhâmâ tihitnenñe otbe sâm menduhunenekmâ mâtâp konohâk sâm ningioip tap.

³⁰ Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop Yesu Kiristohâlen biwinenñane kepeim manmain yanâmâ Anitâne nenekmu ârândâñ otmap.

³¹ Yawu gârâmâ Mosenje girem den âlâlâ kulemguoip ya ki gulip oloip. Yakât otmâ nenñe biwinenñe yâkâlen kepeim denñe tem lâuwangim manmain yan girem den ya lâumunñe nengâlen bulâñe tetemap yawu oap.

4

Awarahamñe Anitâhâlen biwiñane kepeim manop.

¹ Nengât tâmbânenñe âlâ, kutñe Awaraham sâm, yâkñe manman girawu manmu Anitâne ekmu ârândâñ oloip ya ekma nângâne.

² Awarahamñe ikñahâk otmâ manman âilongo manmu yakât Anitâne ekmu ârândâñ oloip mâne ikñahâlâk nângâmu yahatbâp. Yawu gârâmâ ikñahât ki nângâmu yahalop.

³ Yakât topñe Mosenje kulemguoip ya yuwu tap.

“Anitâne Awarahamgât pat sâm kuwangioip ya Awarahamñe nângâm yâkâlen biwi nângân nângânñane kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâne biwiñe ekmu ârândâñ oloip.”

⁴ Yakât yuwu sâmune nângâñet. Nenñe âi tuhum manmain yakât hâmeñe sâm tewetsenñe ningimai. Yâhâ tewetsenñe ningimai yan “Âo, tewetsenñe yingiaip yuâmâ tep âlep nângâm in kâsikum yingiaip,” yawu ki sâmai. Âi tuhumain yakât hâmeñe sâm tewetsenñe ningimai.

⁵ Yâhâ Anitâne yeñe otmai yawu ki otmap. Lok âlâ me âlâne nengât tosa pilâningiâk sâm Anitâhâlen biwiñane kepeim manmai ya yengât biwiñanehât topñe nângâm tosayeñe pilâyingimap. Yâhâ lok nombotñane nenñahâk yu ya tuhunom yakât matñe tosanenñe pilâningiwuap yawu sâmai yamâ ki nângâyingimap. Topñe yawu tap.

⁶ Otmu tâmbânenñe Dawitiñe yakât topñe nângâop yamâ yuwu. Anitâne nengât orotmeme bâlene me âlepñe ya ki ekma ketetmâ yakât dopñan matñe kâpekningimap. Yawu otmâ lok âlâ me âlâne biwiñe yâkâlen katñetâ tatmap ya yengât nângâyingimu ârândâñ otmap. Lohimbi yawuñe herone kakñan manmâ otbi mewi yakât ki gorâyingiwuap. Dawitiñe yawu nângâm yan den kulemguoip yamâ yuwu tap.

⁷ “Lok âlâ me âlâne orotmeme bâlene otminiwi ya yengât tosa Anitâne pilâyingim yakât ki nângâwuap. Lohimbi yawu yañeâmâ biwi herone nângâmai.

8 Yawu manmunje Anitâje matje umatje ki ningiwuap nângâm heronje kakñan mannomai.”

9 Yâhâ heronje kakñan manmâ yâhânomai yakât Dawitiñe kulemguop yamâ Yura lohimbi nen konok meneneksap me bia? Yamâ bia. Yen pâku lohimbi orop heronje kakñan mannomgât kulemguop. Yakât otmâ Awarahamje olop yakât den pat Mosenje kulemguop ya yâhâpñe ekne. Yamâ yuwu tap.

“Anitâje Awarahamgât pat kuwañgiop ya nângâm biwi nângân nângânñaje Anitâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâje ekmu ârândân olop.”

10 Yâhâ Awarahamje girawu olop yakât Anitâje ekmu ârândân olop? Iknjak hâkñe torehenñan undip tuhuahop yakât otmâ Anitâje ki ekmu ârândân olop.

11 Anjoân hâkñe torehenñan undip ki tuhuahop yan Anitâje pat kuwañgiop yakât nângâm biwi nângân nângânñaje yâkâlen kepeim biwi yâhâp ki olop. Yawu otmu Anitâje ekmu ârândân olop. Ekmu ârândân olop yakât kakñan yakât nelâmnohomap sâm hâkñe torehenñan undip tuhuahop. Yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Awarahamje hâkñe torehenñan undip ki tuhuahop yan Anitâje biwiñe ekmu ârândân otmu pat kuwañgiop. Yakât otmâ pâku lohimbi hâkyeñe torehenñan undip ki tuhuangim mansainje Anitâhâlen biwiñeñe kepeim manñetâ yekmu ârândân otmap. Yakât otmâ emelâk Awarahamgât pat kuwañgiop ya yawuâk kuyiñgimu yâkât sen mansai.

12 Otmu Yura lohimbi hâknene torehenñan undip tuhuangimain nengu Awarahamje olop yawuâk otnom otmuâmâ Anitâje nengât nângâmu Awarahamgât sen bulâje otbuap.

13 Yâhâ Anitâje girem den Mose ki ekumu kulemguop yan Awarahamje biwiñe yâkâlen kepeim manop. Yawu manmu Anitâje ekmu ârândân olop. Yakât otmâ hân himbim kândikyotgowân wahap topñe topñe katmu yapâ tetem sambe sambe oap ya galemgum yâhâmbisâi sâm Awaraham otmu yâkât sen orowâk kuningiop.

14 Yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Anitâje Awarahamgât pat kuwañgiop yakât bulâje mene sâm nenñahâk yu ya otmâ menomgât dop talop mâne Anitâje pat kuwañgiop ya hârem pilâmbâp. Yakât otmâ Anitâhâlen biwi nângân nângânñenñaje kepeim tem lâuwañgim manbâingât mâtâp biatbâp.

15 Yâhâ lohimbi kerekñe nenñahâk Anitâhât den lâum pâpgumain. Yawu torokatmâ mannom yakât matje Anitâje kuk otningim matje ningimu menom. Yawu gârâmâ Anitâje girem den ki sâm kalop mâne, ki tatbâpgât otmâ ki kumbâin. Yawu gârâmâ lohimbi kerekñe lâum pâpgum gamunje bâleop.

16 Awarahamje Anitâhâlen biwiñeñe kepeim manmu ekmu ârândân otmu pat kuwañgiop. Yawu gârâmâ nenñe yawuâk Anitâhâlen biwinenñaje kepeim mannom yakât emet inânñan ikñe enñatñeâk otmâ nengât sâm pat ya torokatmâ kuningiop. Pat yakât bulâje biatningimâpgât nenñe biwinenñe Anitâhâlen kinmap me bia ya ikñak ekmâ nângâmap. Otmu girem den lâumain me ki lâumain yakât ki nângâmap. Topñe yuwuhât nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop biwinenñaje yâkâlen kepeim Awarahamgât sen bulâje mansain. Yakât otmâ pat kuwañgiop yakât bulâje hâmbâi menom.

17 Yakât otmâ Anitâje Awarahamgât pat kuwañgim yuwu sâm ekuop.

“Nâje lohimbi komotñe komotñe gâhât sen sâm katyekmune nângâhilihñetâ yahatbuap.” Den yawu tap.

Awarahamje biwiñe Anitâhâlen tiñâk kepeim manmu ekmu ârândân olop yakât otmâ pat kuwañgiop ya ki hârewañgiuwap. Pat ya tetewuap yakât emet inânñan nângâm kuwañgiop. Yakât otmâ ikñak nângâop ya yawuâk tetem henñenñuop. Otmu Awarahamgât pat kuwañgiop ya nengât torokatmâ kuningiop ya menomgât lohimbi kerek mumuñambâ mem yahatnenekbuap.

¹⁸ Yakât Anitâñe Awaraham ekuop ya yuwu tap.

“Gâhât biwihambâ kâu pato kândâkdâñe hurunduñ sânomai.”

Yawu sâam ekumu nâñgâmu bulâñe otmu ya tetenihiâk sâam biwiñañe kepeim biwi yâhâp ki otmâ manminiop. Yawu manop yakât otmâ Yura lohimbi me pâku lohimbi nen kerekñe yâkât sen bulâñe mansain.

¹⁹ Yâhâ Awarahamgât yambu 100 otbomâk otmu yan Anitâñe pat kuwañgim den hikuop. Yawu otmâ naom membâwâtgât dop yamâ emelâk wangimu kâsi manmâ gaowot. Yawu manoworâke yamâ Awarahamgât biwiñe ki giop.

²⁰⁻²¹ Yawu manmâ Anitâhât den yakât nâñgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gaop. Anitâñe pat kuwañgiop yakât bulâñe mem tetenihiwuap sâam biwiñañe yâkâlen kepeim kârikñe otmâ manminiop.

²² Yawu nâñgâm manminiop yakât Anitâñe ekmu ârândâñ olop.

²³ Anitâñe den Awaraham ekuop yamâ yâkât konok nâñgâm ki sâop. Nen Awarahamgât sen bulâñe mansain nen kerek nengât sâop.

²⁴⁻²⁵ Anitâñe Kutdânenñe Yesu âi sâam wañmâ hâñgângumu ge tosanenñahât otmâ sâarerenekmâ kawenenñan kinmu kasalipnenñañe kuñjetâ muop. Yakât nâñgâm nenñe Anitâhâlen biwinenñañe kepeim manmunñe nenekmu ârândâñ otbuap nâñgâm Kutdânenñe Yesu mumuñambâ mem yahalop.

5

Anitâñe kaok nâñgâningimap yakât nâñgâm heronje otbisâin.

¹ Kutdânenñe Yesu Kiristonje tosanenñahât otmâ muop yâkâlen biwinenñañe kepeim manmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñ otmu kaok nâñgâningimap yamâ topñe yuwu.

² Anitâñe ikñe engatñeâk otmâ tihitnenñe otbe sâam Yesu Kiristo hâñgângumu ge muop. Mum yahatmâ nenñe Anitâ orop mannomgât mâtâp âñe mem teteningim yâkâlen yâhâop. Yawu olop gârâmâ nenñe biwinenñañe yâkâlen kepeimnunñe Anitâñe tihitnenñe otmu manmain. Yâhâ yâk orop himbimân mannom yakât nâñgâm heronje otmâ biwinenñañe kepeim manmâ yâhânom.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ biwinenñañe Kiristohâlen kepeim manmunñe lok nombotñañe nâñgâm bâleningim mem âlâlâ tuhunenekmai. Yawu tuhunenekmaiâke yamâ benñe biwinenñañe ki orotok sâmap. Yakât otmâ Anitâñe nenekmu ârândâñ otmu orowâk himbimân mannomgât pat kuningiop yakât bulâñe menom nâñgâm mannom.

⁵ Yawu manmunñe Anitâñe wawaenenekmâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge biwinenñe mem hewewenñe tuhumu yâkât wâtñan manmâ yâhâm bulâñe menom.

⁶ Yâhâ nen lok bâleñe nenñahâk tânahom pat yakât bulâñe menomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ bulâñahât pâpgumaingât Anitâñe Kiristo kawenenñan kinmâ mumbuap sâam sâp kalop ya ekmu ârândâñ otmu hâñgângumu ge nengât sâam muop.

⁷ Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât nenñan hâum yuwu sâamune nâñgâñet. Bukunenñe âlâñe tânnongom uwawapñe bia manmap ya kasalipñañe taka kune sâam otnomai yanâmâ nenñan gâtñe lok âlâñe bukunenñahâlângen otmâ nâñgâmu heronje otmu sâarerem kinmu kuñjetâ mumbuap. Yâhâ bukunenñe âlâñe girem den ya tâñ tâñâk watmap yamâ kalemñe orop ki manmap. Yâhâ kasalipñañe taka kune sâam otnomai yanâmâ nen kerekñe yâkâlengen otmâ ki sâarerenom. “Otmâp ambonje ikñahâk sâreerahâk,” sânom.

⁸ Yawu gârâmâ nenñe bukulpnenñe otyiñgimain yawu Anitâñe ki otningimap. Nenñe otmunñe bâlem gaop yan tosa orop manminiwin yan Anitâñe wawaenenekmâ ikñe nanñe Kiristo hâñgângumu ge sâarerenehop. Sâarerenekmâ kinmu kuñjetâ muop yan Anitâhât biwiñe ekmain.

9-10 Yâhâ nenje embân manmâ gawin yan Anitâ betbanjimunje nângâm bâleningimu manbin. Yawu gârâmâ nanje hângângumu ge kawenenjan kinmu kujetâ muop. Kujetâ muop yâkâlen torokatmunje Anitâje nenekmu ârândân otmu kaok nângâningiop. Yawu otmâ buku otningim Kutdânenje mumujambâ mem yahalop. Yakât otmâ manman kârikjan katnenekmu orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâmune uruk uruhâk otmap.

11 Otmu Kutdânenje Yesu Kiristohâlen biwinenja kepeimunje Anitâje buku otningiop yawu nângâm mepa sanjan otbanjim heronje kakjan mannom.

Aramje Anitâhât den kuop yakât huhopje mumu teteop.

12 Yawu gârâmâ embânâmbâek orotmeme bâleje otminiwi yakât matje mum gaminiwi. Yakât topje yuwu sâmune nângânet. Tâmbânenje Aramje Anitâhât den kum otmâ hilipguop yakât matje Anitâje mumuhât pat kuwanjiop. Yawu otmu yapâek orotmeme bâleje torokatmâ otmâ ganjetâ ganjetâ sâp yiwerenje yuâmâ nen kerekje yawuâk otmâ gain. Yakât otmâ mumuhât pat mansain.

13-14 Yâhâ embân Aramje Anitâhât den ya lonjâem otmâ tâpikguop. Otmu yapâek Anitâhât nelâm yongomu engatyejeâk watmâ otjetâ bâleminiop yakât huhopje mum gara gara otbi. Yawu gârâmâ Anitâje girem den âlâlâ Mose ki ekumu kulemguop yan yawu otbi. Yawu otbi otmu Aramje kândikum Anitâhât den kum otmu bâleop ya orop ki lâuahowot, yawu nângâmain.

Yâhâ den sâm aran yukât topje nângânetâ keterahâkgât Aram yet Yesu Kiristo yetgât sâwe.

15 Yâk yetgât topyetje ikniâk ikniâk yakât otmâ manmangât mâtâp yâhâp tiripnon-gowot. Âlâ yuwu. Aramje otmâ tâpikguop yapâek lohimbi kerekje orotmeme bâleje otmain. Yawu otmâ mumuhât pat manmâ gain. Otmu benje âlâmâ yuwu. Anitâje ikje engatyeâk otmâ tihitnenje otmâ manman kârikjahât pat kuningiop yakât topje ikniâk tap. Yakât bulâje mejet sâm Yesu Kiristone nângâningim ge lohimbi kerek nengât sâm muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenja kepeim manmunje menenekmu ikje orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâmune uruk uruhâk otmap.

16-17 Otmu Aram yet Yesu Kiristo yetgât manman bulâje yamâ ikniâk ikniâk oap. Aramgât yan yakâlâk sâwe. Aramje Anitâhât den lonjâem otmâ tâpikguop yanâk yakât matje “mumbuap” sâm hârewanjiop yapâek mumu yu teteop. Yâhâ Yesu Kiristone âwâjahât denje tem lâuwangim nengât tosanenjahât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinenja kepeimunje Anitâ Awonnenja nângâningim lok kijingitje orowâk tosanenje pilâningiop. Pilâningim ikjahâk tihitnenje otmu orowâk manman kârikjan mannom.

Kiristone manman kârikjahât mâtâp meningiop.

18-19 Yakât otmâ yuwu nângânom. Anjôn Aramje Anitâhât den lonjâem otmâ tâpikguop yapâek lohimbi kerekje orotmeme bâleje otmâ gawi. Yakât otmâ Anitâje Aramgât “mumbuap” sâm hârewanjiop. Yakât dopjeâk munomai sâm den sâm hâreyingiop. Topje yawuhât nen mumuhât pat manmâ gain. Yawu gârâmâ Yesu Kiristone âwâjahât denje tem lâuwangim kawenenjan kinmu kujetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinenja kepeimunje manman bâlenjahât panjonâmbâ menenekmâ manman kârikjahât pat kuningiop.

20-21 Anitâje girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop yakât yuwu sâmune nângânet. Anjôn Anitâje ikje nângân nângân lohimbi biwiyenjan kalop ya ki watmai. Lohimbiye yeje engatyejeâk watmâ otjetâ bâlem gaop. Yawu gârâmâ girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya otmâ hilipguminiwin yakât sâlikum nângâmune topnenje tetemu anjalakbin. Anjalakmâ yan mumuhât pat otbin yakât nângâmune biwinenje giop. Yakât otmâ biwinenje dondâ gemu bâlemain sâm Anitâje ikje engatyeâk otmâ Yesu Kiristo

hângângumu ge manman kârikjahât mâtâp meningiop. Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeimunñe âwânñe nenekmu ârândân otmap. Yawu otmâ manman kârikjahât kapiân yâhâmunñe orowâk manbisâin.

6

Manman bâleñe bet pilâwin ya âlâkuâk ki miwirikum mannom.

¹ Den ekyongoan yukât topñe yuwu ki nângânôm. “Yesu Kiristoñe sâreerenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât otmâ Anitâñe nenekmu ârândân otmu haonmâ ârândân tosanenñe pilâningimap. Tosanenñe yawu pilâningim yâhâwuap nângâm orotmeme bâleñe ya witgum otmâ yâhânôm.” Yawu nângâmain yamâ nângâm hilipgumain.

² Mâtâp yawuya âlâ ki tap. Emelâk Kiristohâlen biwinenñe katmâ manman bâleñe bet pilâwin ya girawuhât otmâ miwirikum witgum otmâ mannom. Ya ki orotñe.

³ Yakât topñe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Kiristo kuñetâ mumu hanguwi. Yâhâ yâkâlen biwinenñaje tiñâk kepeiwin yan manmannenñe hângiñe ya biatningimu Kiristoñe muop yakât dopñeâk toen katnenekbi.

⁴ Anitâ Wâtgât Amboñe ikñe wâtñambâ Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât nângâmunñe âlâ kândâkdâ otmap. Otmu yakât dopñeâk mâmâñe otningimu manman âiñe mem denñe tem lâuwangim mannehât nângâmap. Yakât otmâ Kiristohâlen torokatmâ manmannenñe bâleñe bet pilâwin ya girawuhât otmâ miwirikum witgum otmâ mannom. Ya ki orotñe.

⁵ Nenñe Kiristohâlen biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ Kiristoñe manmanñe ki alitmâ muop yakât dopñeâk manmannenñe hângiñe ya pilâwin. Yawu gârâmâ Anitâñe Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât dopñeâk sâp pato tetewuawân mumuñambâ mem yahatnenekmu Kiristo orowâk biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmu mannom.

⁶⁻⁷ Yawu gârâmâ nenñe otmâ hilipgumunñe Anitâñe nângâm bâleningiâkgât Bâleñahât Amboñe, Satañe mem lohotñe tuhunenekmap. Yawu gârâmâ nen munom yan yâkñe mem lohotñe tuhunenekmu otmunñe bâlewuapgât mâtâp ki tetewuap. Yakât otmâ yuwu nângâmain. Sâp yiwerenñe yu Satañe mem lohotñe tuhunenekmu hon bawangim otmunñe bâlemap yakât mâtâp ya biatningiâk sâm Kiristoñe manmanñe pilâm howânân kuñetâ muop. Yakât dopñeâk manmannenñe hângiñe pilâwin.

⁸ Yawu otbin yanak Kiristoñe mumuñambâ yahatmâ manman âiñe mem tatmap yâkâlen biwinenñaje kepeim mansain. Yakât otmâ manman yawuya hanjalakmâ orowâk manbisâin, yawu nângâmain.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ Yesu Kiristoñe muowân lohimbi kerek nengât orotmeme bâleñe yakât matñe mem tosanenñe pilâningiop. Yawu otmâ Anitâñe mumuñambâ mem yahalop. Yahatmâ tap gârâmâ Mumuhât Amboñe Satangât amutgen ki manmâ yâhâpñe mumbuap. Ya bia kârikñe.

¹¹ Otmu yakât dopñeâk nenñe Mumuhât Amboñe Satan betbangim Anitâ konok mepaem denñe tem lâuwangim mannehât Yesu Kiristoñe âwânjahâlen yâhâmu orowâk tawot.

¹² Nenñe Yesu Kiristohâlen biwinenñaje kepeim mansain. Yakât otmâ biwinenñambâ nângân nângân bâleñe âlâlâ tetewuap ya bet pilâm Manman Bâleñahât Amboñe ki hon bawanginom.

¹³ Yawu otmâ yan nângân nângân ya ki watmâ otmâ hilipgunom. Yawu gârâmâ emelâk hiliwahonmgât pat otbin ya Anitâñe hârem manman kârikjahât pat kuningiop. Yakât otmâ yâkât wâtñan kinmâ hon bawangim tâñ tâñâk mannom.

¹⁴ Anitâne ikne engatneâk otmâ wawaenenekmâ girem den âlâlâ papatolipnennane yeñe engatyeneâk watmâ kulemguñetâ ya lâuminiwin yapâek holañnenedhop. Holañnenekmâ mâmâne otingimu tem lâuwanjim orotmeme bâlene ki miwirikum Bâleñahât Amboñe hoñ bawañginom.

Manman Âleñahât Amboñe Anitâ hoñ bawañginom.

¹⁵ Girem den âlâlâ ya tâñ tâñâk watnomgât dop ki olop. Yakât otmâ Anitâne ikne engatneâk otmâ wawaenenekmâ yapâ holañnenedhop. Yawu otingiopgât otmâ nenñe ihilâk mahilâk manmâ ki gorâningiwuap nâñgânom me? Yamâ bia.

¹⁶ Nenñe lok âlâ me âlâhât amutgen manmain yamâ hoñ bayñgimain. Yakât otmâ yeñe orotmeme bâlene tâtâemâk otnomai yanâmâ Bâleñahât Amboñe hoñ bawañginomai. Yakât matñe Anitâne betyongomu ge hiliwahonomai. Yawu gârâmâ yeñe Anitâhât den tem lâuwanjim orotmeme âleñeâk otmâ mannomai yanâmâ yekmu ârândâñ otbuap.

¹⁷⁻¹⁸ Topñe yuwuhât Anitâ mepaeman. Kândikum emelâk yeñe orotmemeyeñe bâlene otmâ manmâ Bâleñahât Amboñe hoñ bawañgiminiwi. Yawu gârâmâ Yesu Kiristohât den pat âleñe nâñgâñetâ bulâne otmu tiñâk kepeim tâñ tâñâk lâuwi. Yâhâ Bâlene Amboñahât pañgoñâmbâ Anitâne holañyekmu yapâek hoñ bawañjim gamai. Yakât nâñgâm Anitâ mepaeman.

¹⁹ Yâhâ den umatñe sâm aran yu topñambâek ekyongoan mâne in yawu ki nâñgâm henñengumbâi. Yakât otmâ topñe tipñe nâñgâñetâ keterahâkgât lok nenñe orotmeme-nenñan hâum ekyongoan. Yakât ki nâñgâniñetâ bâlewuap. Kândikum emelâk orotmeme bâlene otne sâm kendañjim girem den hârohâk loñgâeminiwi. Yawu gârâmâ sâp yiwereneñe yuâmâ orotmeme âleñeâk otmâ tânahom mannomai.

²⁰ Kândikum emelâk Bâleñahât Amboñe hoñ bawañjim orotmeme bâlene otminiwi yan orotmeme âleñe yakât ki nâñgâminiwi.

²¹ Yâhâ sâp yiwereneñe yuâmâ otbi mewi yakât nâñgâm añulakmâ mansai. Emelâk otbi yamâ bulâne wuân menom nâñgâm ya otbi? Orotmeme bâlene ya witgum otmâ mansaiñe hiliwahonomai.

²² Yawu gârâmâ Yesu Kiristone bâleñahât pañgoñâmbâ holañyekmu Anitâhâlen bi-wiyenane tiñâk kepeim hoñ bawañjimai. Yakât bulâne yamâ Anitâne yekmu ârândâñ otmap. Otmu hâmbâi manman kârikñan mannomai.

²³ Yakât topñe yuwu sâmune nâñgâñet. Lohimbi âlâ me âlâne Bâleñahât Amboñe hoñ bawañjim orotmeme bâlene otmai yakât matñe ikne orowâk hiliwahonomai. Yawu gârâmâ Anitâne ikne engatneâk wawaenenekmâ Kutdânenñe Yesu Kiristo hâñgângumu ge mum yahalop. Yawu olop gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne yâkâlen biwiyenane kepeim mannomai yamâ meyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâi.

7

Lohimbiñe miakmai yan hâum sâop.

¹ Bukulipne, yuwu sâmu nâñgâñet. Papatolipnennane yeñe engatyeneâk watmâ girem den topñe topñe ekyongominiwi ya lâum manmunñe nenekñetâ ârândâñ otmap. Yawu gârâmâ munomân mâtâp yane biatbuap. Yakât topñe yeñe emelâk nâñgâm henñenguwu.

²⁻³ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Lohimbi miakmai yan papatolipnennane girem den âlâ yuwu ekyongomai. Imbi yane ikne engatneâk otmâ lokñe pilâm ari lok ondop ki membuap. Yawu gârâmâ imbi yane lokñe tatbuap ya pilâm lok ondop orop ari manbuap yanâmâ lokñe betñehen kionmâ girem den ya loñgâeap sânomai. Yâhâ lokñane bâlemu manmâ imbi kambut yane lok âlâ ari membuap yanâmâ girem den ya ki loñgâewuap.

⁴ Den hâum yan yukât topñe yuwu tap. Yesu Kiristone nengât sâm muop yan papatolipnennane yeñe engatyeneâk watmâ girem den ekyongonñetâ kulemguwi ya pesuk sâop.

Yakât otmâ yâkâlen biwinenñaje kepeiwin yanâmâ girem den âlâlâ yañe yawuâk pesuk sâningiop. Yakât otmâ Kiristone mumuñambâ yahalop yâk orop biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmu yâkât wâtñan kinmâ Anitâ hoñ bawanñim manmain.

⁵⁻⁶ Otmu torokatmâ sâmunne nângâñet. Anjoân papatolipnenñaje yeñe engatyeneâk watmâ girem den topñe topñe ya tâñ tâñâk lâunomai sâm ningiwi. Yamâ benñe girem den lâum pâpguminiwin. Lâum pâpguminiwin yan biwinenñambâ nângân nângân bâleñe âlâlâ teteminiop. Yakât otmâ girem den ya nângâmunñe biwinenñan hâunenekminiop. Biwinenñan hâunenekmu tepnenñe yahatmu otneâk nângâm Mumuhât Amboñe hoñ bawanñiminiwin. Yâhâ Kiristone yapâ holañnenekmu Anitâhât Wâtñat mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhunenekmu Anitâ hoñ bawanñimain.

Girem den nângâmunñe biwinenñan hâumap.

⁷ Papatolipnenñaje yeñe engatyeneâk watmâ girem den âlâlâ ekyongominiwi yapâ Kiristone holañnenehop yan biwinenñe hewewenñak otmu Anitâ hoñ bawanñimain. Yakât otmâ Anitâñe girem den Mose ekumu kulemguop yakât bâleñe sânom me? Yawu ki sânom. Mosehât girem dengât topñe nângâmain yan orotmemenenñe bâleñe yakât topñe keterakningimap. Yâhâ “Lok âlâ me âlâñe bukulipyene yengât imbilipyene ki yekñâlem ihilâk otnomai,” girem den ya ki nângâwan mâne otmâ hilipgumbâm yakât biwinan ki hâunekmu keteraknihimbâp.

⁸ Yawu gârâmâ girem den ya nângâmunne biwinan hâuop yan yu ya topñe topñe ihilâk otmune bâleminiop. Yâhâ girem den ya ki nângâwan mâne orotmemene bâleñahât topñe ki tetem henñengumu ekbâm.

⁹ Anjoân girem den ki kâsikum nihiwi yan biwine sânduk sâmu lohotñan manban. Yawu gârâmâ bukulipyene yengât imbilipyene me iri sikumyene ki ekñâlem ihilâk otñet sâm eknohowi. Girem den yawu tap yakât nângâwan yan biwinambâ nângân nângân bâleñe topñe topñe tetemu tepne yahatmu otbeâk nângâminiwan.

¹⁰ Yakât otmuâmâ nenñe orotmemenenñe bâleñe bet pilânehât Anitâñe girem den kalop yañe biwinan hâunekmu ihilâk otbehât nângâm yan hiliwahowomgât pat otban.

¹¹ Girem den ya nângâmunne biwinan hâunehop yan Kâitgu kâitgu Amboñe, Satanñe orotmemene bâleñe otminiwan yañe mem mete tuhunihimu biwine dondâ giop.

¹² Yawu gârâmâ Anitâñe ikñe biwi nângân nângânñambâ girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop yañe ki bâleop. Otmu yakât torehenñe âlâ ki tâpihahop. Anitâñe ya kerek ekmu ârândân olop. Yawu nanñan.

¹³ Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât ninan hâum sâmunne nângâñet. Yuwu mon sâmunne yan ki ârândân otbuap. “Girem den yamâ âlepñe. Yawu gârâmâ ya nângâmunne biwinan hâunekmu biwine dondâ giop.” Yawu ki nângâwom. Wuânñe mem bâlenekmu biwine giop yakât yâhâñe sâmunne nângâñet. Girem den ya nângâmunne biwinan hâunehop yan orotmeme bâleñe otminiwan yakât nângâmunne hañ sânihimu biwine giâkgât Kâitgu kâitgu Amboñe Satanñe ya mem mete tuhunihiminiop. Yawu otmâ girem den yañe orotmemenenñahât topñe mem tetekñan tuhumu ekmain.

¹⁴ Girem den yamâ Anitâñe ikñe biwi nângân nângânñambâ Mose ekumu kulemguop ya nângâmain. Yawu gârâmâ lok topnenñeâmâ yawu bia. Nenâmâ biwi nângân nângânñambâ manman bâleñe topñe topñe tetemu otmâ Bâleñahât Amboñe Satan hoñ bawanñimain.

¹⁵ Yâhâ nâñe otman meman yakât nângâmunne ki dopñan otmap. Orotmeme bâleñe ki otbom yawu sâman yamâ benñe ihilâk ihilâk witgumâk otman. Yâhâ orotmeme âlepñe otbeâk nângâman yamâ otbe sâm pâpguman.

¹⁶ Yawu gârâmâ orotmeme bâleñe bet pilâwan ya âlâkuâk ki otbom yawu sâman yamâ benñe otman. Yawu otman yanâmâ girem den yañe biwinan hâunekmap. Yakât otmâ girem den yakât nângâmunne âlepñe otmap.

17 Yâhâ otmune bâlemap yan nine enġatneâk ki otman. Nângân nângân bâleŋaŋe biwinan tatmâ tetemap ya watmâ otman.

18 Yakât otmâ wuân âlepŋe biwinan tatmap? Yawuya âlâ ki tap. Yakât otmâ nâŋe âlepŋe otbeâk nângâman yamâ hâum pâpguman.

19 Hâum pâpgum yan ki otbom sâman ya otmune bâlemap.

20 Yâhâ ki otbom sâman ya otmune bâlemap yanâmâ biwinambâ nângân nângân bâleŋe tetemap ya otman. Yamâ nine enġatneâk ki otmâ tâpikguman.

21 Yakât otmâ yuwu nângâman. Lok topnenneâmâ bâleŋe dondâ. Yawu tap yakât otmâ orotmeme âlepŋe otbe sâm otman yanâk biwinambâ nângân nângân bâleŋe tetemu otmune bâlemap.

22 Yâhâ Anitâhât den biwinaŋe kepeim lâuwe sâm otmâ manman.

23 Yawu gârâmâ lok biwinenŋambâ nângân nângân bâleŋe âlâlâ tetemap yakât otmâ Anitâhât den lâuwe sâm otmune hâi hâiŋe otmu otmâ tâpikguman.

24 Yakât nângâmune biwine dondâ gemap. Yawu gârâmâ lok nenŋe biwi nângân nângânneŋe ya watmâ hiliwahomaingât âlâŋe yapâ menenekbuap?

25 Yamâ Yesu Kiristo. Yâkŋe hiliwahombâingât mâtâwâmbâ menenehop. Yakât otmâ Anitâ mepaembisâin.

Yâhâ den sâm aran yukât topŋe yuwu nângân. Lok topnenŋe yamâ bâleŋe. Yakât otmâ biwinenŋambâ nângân nângân bâleŋe topŋe topŋe tatmâ tetemu yan Bâleŋahât Amboŋaŋe otŋet sâm biwinenŋan kionŋmap. Biwinenŋan kionŋmap yanâmâ nenŋe wâtnenŋanâk kinmâ Anitâhât den lâum hoŋ bawaŋgim hâum pâpgumain. Yawu gârâmâ Kiristohât wâtŋan konok kinmâ hoŋ bawaŋginomgât dop tap.

8

Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu manmain.

1-2 Yakât otmâ yuwu sâmune nângâŋet. Nenŋe Yesu Kiristohâlen biwinenŋe kepeimain yanâmâ Anitâhât Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu yaŋak Bâleŋe Amboŋahât amutgen ki manmain. Yawu manmâ ari hiliwahonomgât mâtâp ya pilâm manman kârikŋahât mâtâp ya watmain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu manmain nenâmâ Anitâŋe den âiân ki katnenekmâ sâm hâreningiwuap.

3-4 Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Lok biwinenŋeâmâ bâleŋe. Yakât otmâ biwinenŋambâ nângân nângân bâleŋe topŋe topŋe tetemu yan girem den ya lâune sâm hâum pâpgum tosa orowâk manminiwin.

Yawu otminiwin yakât Anitâŋe ikŋe nanŋe hâŋgângumu ge girem den yakât bulâŋe nengâlen teteâk sâm lok otmâ sârerenekmâ nengât kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yan tosanenŋahât matŋe miop.

5-8 Yamâ yuwu sâmune nângâŋet. Anitâ orop biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu manman kârikŋahât pat kuningiop. Otmu Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe biwinenŋan kionŋmâ mâmâŋe otningimu yapâ biwi sânduhân manmâ hoŋ bawaŋgimain. Yâhâ lok nombotŋaŋe biwiyenambâ nângân nângân bâleŋe tetemap ya otne sâm biwiyenŋe kilik kilik sâmu mansai. Lok yawuyaŋe Anitâhât hâkâŋ otmâ betbaŋgim biwiyenŋe kârikŋe otmâ manmai. Yawu otmâ mannomai yamâ Anitâŋe yekmu ki ârândâŋ otmu hiliwahonomai.

9-10 Lok yawuya Kiristohât Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenŋan ki kionŋmâ mâmâŋe otyiŋgimu yaŋak Kiristohât pat ki mansai. Yawu gârâmâ yenâmâ yawu bia. Yâhâ biwiyenambâ nângân nângân bâleŋe âlâlâ tetemap ya nângâm bet pilâmai. Yakât otmâ Anitâhât Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenŋan kionŋmâ mâmâŋe otyiŋgimu Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmap. Yâhâ hâmbâi munomai yanâmâ tosayaŋahât matŋe umut biwiyenŋe ki hiliwahowuap.

11 Yawu otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu manmâ yâhânomai yan Anitâñe yekmâ Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât dopñeak yen gurâ mumuñambâ mem yahatyekbuap.

12 Bukulipne, Anitâñe yuwu otmâ mannom sâñ ningiop. Wâtgât mâmâñahât Heak yâkât wâtñan kinmâ Anitâhât tem lâuwanginom.

13 Yawu manmunñe biwinenñambâ nâñgân nâñgân bâleñe âlâlâ tetemap ya bet pilâm tem lâuwangim mannom yanâmâ manman kârikñan katnenekbuap. Yawu gârâmâ biwinenñambâ nâñgân nâñgân bâleñe âlâlâ tetemap yakâlâk nâñgâm otmâ hilipgum yâhânom yakât huhopñe yamâ hiliwahonomgât pat mannom.

14 Yakât yuwu sâñmune nâñgâñet. Nenñe Anitâhât denñe tem lâuwangim yâkât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwi nâñgân nâñgânñenñe mem pâron pilâningiâk nâñgâmain yamâ Anitâñe nenekmu ârândâñ otmu nanne baratne bulâñe sâñ menenekbuap.

15-16 Otmu nenñe Kiristohâlen biwinenñe katbin yan Anitâñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge biwinenñan kionñmu ki kiñgitnenñahât otmâ manmain. Yâhâmâ mâmâñe otningimu Anitâhâlen torokatmunñe nanne baratne sâñ menenehop. Yakât nâñgâm “Awoñnenñe, sâñ nâñgâwagimain.

17 Anitâñe ikñe nanñe Kiristo hâñgângumu gemu lohimbi belâñgen manbiñe mem âlâlâ tuhuñetâ sâtgum muop. Yâhâ nenñe yâkât tem lâuwangim manmunñe yâk otbangiwi yakât dopñeak mem âlâlâ tuhunenekñetâ mannom. Yawu mannom yanâmâ Anitâñe himbimân nanñe orowâk tatdomawotgât pat kuwangiop yakât bulâñe nen gurâ menom.

18 Hâmbâi sâp patoen bulâñe menom yanâmâ hânân yuân umatñe topñe topñe teteningimu manmain ya biatmu yakât nelâm nongowuap.

Sâp patoen Anitâñe manman âilongoân katnenekbuap.

19-21 Embâñân Aram yet Ewane otmutâ bâleop yakât matñe Anitâñe hâhiwin kakñan mandomawot sâñ yitgiop. Otmu hânân âli wahap topñe topñe tap ya hârohâk sait kakyeñan pilâop. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen Kiristone âwurem gewuawân Anitâñe nanne baratne sâñ menenekmâ manman âilongoân katnenekbuap. Yanâmâ emelâk sait kakyeñan pilâop ya biatmu âli wahap topñe topñe tap yuñe âilongoâk tatmâ yâhâwuap ya emelâk sâñ kalop.

22-23 Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Imbilipnenñane naom mene sâñ naomñe hâliliakmu hâhiwin nâñgâm tatmâ belâñgen memai. Yakât dopñeak hânân âli wahap topñe topñe tatmâ arap otmu nen orowâk hâhiwin kakñan mansain. Yakât otmâ sâp patoen Anitâñe nanne baratne sâñ menenekmâ hâknenñe âiñe ningimu manman kârikñahât pat yakât bulâñe menehât nâñgâm mansain. Yâhâ manman kârikñahât pat yakât bulâñe ya ki menom sâñ biwi yâhâp otmaingât Anitâñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge mâmâñe otningimap yakât bulâñe nombotñe nengâlen teteap yamâ yuwu. Buku orañgim biwi sânduhân manmain, me Anitâhât denñe tem lâuwangimain, bulâñe yawuya.

24 Yâhâ emelâk biwinenñe Kiristohâlen katbin yan manman kârikñahât pat yakât bulâñe hâmbâi menom yakât biwinenñane mem manmain. Yawu gârâmâ bulâñe ya kerehâk teteop mâne ya mene sâñ biwinenñane ki mem manbâin.

25 Yawu gârâmâ bulâñe hâmbâi menomai sâñ eknongowi ya mene sâñ biwinenñane tiñâk mem manmâ yâhânom.

26-27 Yâhâ lohotñe otmunñe biwinenñe gemapgât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu biwinenñe ârândâñ otmap. Yakât yuwu sâñmune nâñgâñet. Nenñe Anitâ ulitgunom sâñ kalop. Yawu gârâmâ wuân me wuân teteningiwuap yan ulitgumunñe nâñgâmu ârândâñ otbuap yakât topñe ki nâñgâm heñgenñumain. Yawu gârâmâ Anitâñe biwinenñahât topñe nâñgâmap. Yawu gârâmâ yâkât biwiñan nâñgân nâñgân âlâlâ tatmap

ya ikne Wâtgât mâmâjahât Heakne nângâm biwinenjan mem katmu ya sâm tetem Anitâ ulitgumain.

Anitâne tihitnenje otmâ yâhâwuap yakât ki gorâningiwuap.

²⁸⁻³⁰ Lohimbi âlâ me âlâne Anitâhâlen biwiyenane kepeim tem lâuwangimai yâhâmâ hân himbim ki kândikyotgop yapâek manmanyenahât topne nângâop. Manmanyenahât topne nângâm ikne nanjahât dop otjet sâm iknan torokatyekmâ nanjane ya yengât kunyene tatbuapgât sâm kalop. Ya yengât nângâm sâm kalop yamâ meyekmap. Meyekmâ yan nângâyîngimu ârândân otmu himbingât pat kuyîngimap ya kârikne tatmâ yâhâwuap. Ya ki biatbuap. Yakât otmâ Anitâhâlen biwinenjan kepeimain nengât tihitnenje otmâ mâmâne otningimap. Yakât otmâ umatne topne topne teteningimawâke yamâ biwi sânduhân manmain.

³¹ Den sâm aran yukât topne yuwu nângânom. Anitâne mâmâne otningimu manman âlepjan manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne mem ge katneneknomaihât dop âlâ ki tap.

³² Anitâne wawaenenekmâ ikne nanje hângangumu ge kawenenjan kinmâ mumbuap yakât nângâm ki alilop. Yawu otmâ wawaenenehop yakât nângâm tihitnenje otmâ yâhâwuap yakât ki gorâningiwuap.

³³ Nenne yâkâlen biwinenje katmunje nenekmu ârândân otmu nanne baratne sâm menekmu manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne den âiân katneneknomaihât dop âlâ ki otbuap.

³⁴ Yâhâ Yesu Kiristone nengât kawenenjan kinmâ muop. Mumu Anitâne mumujambâ mem yahatmu himbimân yâhâmu âwâne orop tatmâ nengât sâm ulitgumap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne ki mem ge katneneknomai.

³⁵ Yesu Kiristone wawaenenekmâ tihitnenje otmap. Yakât otmâ umatne topne topne teteningimu hâmbij gumbij manmain sâp yan biwi sânduhân katnenekmâ ki pâpgumap. Me po teteningimap yan gurâ tihitnenje otmâ ki pâpgumap. Me Kiristohât den pat âlepne nângânetâ gemu bet pilâmaine mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ sâreerenekmâ ki pâpgumap. Me kapam tetemu nongone sâm otmai yan biwinenje gemap sâm mâmâne otningim ki pâpgumap.

³⁶ Yâhâ umatne topne topne teteningimap yuwuyane emelâk Anitâhât lohimbi ya yengâlen teteop yakât lok âlâne den kulenguop ya yuwu tap.

“Kutdâ, gâhât tem lâuhihim manmunje kasalipnenjane hilipnongone sâm watnenekmâ mem âlâlâ tuhunenekjetâ sâtgum mansain.”

³⁷ Den yawu tap yakât yuwu nângânom. Umatne topne topne teteningiwuap yan Kiristohât wâtjan kinmâ kârikneâk manmâ yâhânom.

³⁸⁻³⁹ Anitâne wawaenenekmap. Yakât otmâ Kutdânenje Yesu Kiristo yâkâlen biwinenjan tîjak kepeim mannom yanâmâ umatne topne topne teteningiwuap ya yawuâk wawaenekbisâp. Yakât yuwu sâwe. Umatne kakjan manmâ yâhâm munom yan menenekbuap. Me weke bâlenane mângâenenekne sâm otnomai yan watyekbuap. Me anelo âlâ me âlâne mem ge katnenekne sâm otnomai yan nenekmâ tihitnenje otbuap. Me lok kutdâlipnenjane mem bâlenenekne sâm otnomai yan sâreerenekbuap. Me umatne âlâlâ yiwerenje teteningiwomap me gâmâlâk teteningiwuap yan gurâ mem âlepjan katnenekbuap. Me hân kâlehen tai me ewan himbimân tai me wosapâ wosapâ taije mem ge katnenekne sâm otnomai yan gurâ Anitâne yawuâk tihitnenje otmâ yâhâwuap. Yawu nângâm biwi yâhâp ki otman.

9

Anitâne Awarahangât pat kuwangiop ya ki biatbuap.

¹ Bukulipne, nâmâ Kiristo orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk oap. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine ekmu ârândânŋ oap yawu biwinaŋe nanŋan. Yakât otmâ den sâman yuâmâ bulâŋanâk ekyongoman.

²⁻⁵ Yakât otmâ nen Yura lohimbi topnenŋe sâm tetem ekyongomune nânŋâŋet. Kândikum emelâk Anitâŋe lok komotŋe komotŋe ya yengât biwiyenŋe ekma mem sâlipyongop. Mem sâlipyongop yamâ Awaraham, nanŋe Isaka, sesenŋe Yakop, hâkuŋe Yura, yu yengât senâmbâ tetem sambe sambe otŋetâ ikŋe lohimbi bulâŋe sâm tihityenŋe otminiop. Yawu otmâ hoŋ bawanŋe hânŋângumu ge manman âlepŋan katyekbuap yakât pat kuyiŋgiop. Pat kuyiŋgim yâk orop den hikum girem den âlâlâ ekyongop. Yawu otmâ ikŋahâk hohetyenŋan ge manbuap yakât selep tuhuwanŋim mepaenŋetâ nânŋâmu ârândânŋ olâkgât orotmeme topŋe topŋe sâm yinŋgiop. Yawu manmâ gaŋetâ gaŋetâ yâk yengât senâmbâ gâtŋe, imbi âlâ, kutŋe Maria, yâkâlen Anitâŋe Yesu Kiristo hânŋângumu gemu miop. Yakât otmâ Anitâ Hân Himbim Ambonŋe mepaem yâhâmbisâin yamâ bulâŋanâk. Yawu gârâmâ kapilipne kiŋgitŋe orowâkŋe Kiristohât hâkânŋ otmâ mansai. Yakât otmâ kâlâpgât pat mansai. Yawu otmâ manŋetâ nânŋe biwinaŋe ki orotŋe nânŋâyinŋiman. Anitâŋe betnohomu hiliwahomune yâk meyekmâ nâhât welâmnan mem katyekbuapgât mâtâp tap mâne âlepŋe sâmbâm. Den ekyongoan yuâmâ bulâŋanâk. Nânŋe tosayenŋahât otmâ kaweyenŋan kinmâ mumbomgât mâtâp tap mâne yawu otbâm.

⁶ Yawu gârâmâ embânân Anitâŋe Awarahamgât pat kuwanŋiop ya ki biatbuap. Yawu gârâmâ Isirae lohimbi nombotŋanŋak Anitâhât lohimbilipŋe bulâŋe manmâ gai. Yakât topŋe yuwu sâmune nânŋâŋet.

⁷ Anitâŋe yuwu sâm Awaraham ekuop.

“Gâhât sen yamâ nange Isaka yâkâlebâ tetem sambe sambe otmâ pat kuhihwan yakât bulâŋe menomai.” Yawu sâm ekuop.

⁸⁻⁹ Yâhâ kândikum den ya ki ekuop yan Awaraham yet Sara yuwu sâm teteyitgiop.

“Hombanŋ kakŋan âwurem takawom yan imbihe Saraŋe naom membuap.”

Yawu sâm pat kuyitgiop yakât bonŋe yuwu. Sara ikŋak naom miop yâkât sen yamâ Anitâhât lohimbilipŋe bulâŋe otmâ pat kuwanŋiop yakât bulâŋe menomai. Yâhâ Sara potŋe Hahaŋe naom miop yâkât sen yaŋeâmâ pat yakât bulâŋe ya ki menomai.

¹⁰ Otmu torokatmâ sâwe. Isakaŋe imbi miop yamâ kutŋe Leweka. Yâhâ Lewekaŋe naom boho yâhâp meyelehop, kutyetŋe Esau yet Yakop.

¹¹⁻¹² Yâhâ Anitâŋe ikŋe enŋatŋeâk watmâ otmap yakât topŋe teteâkgât yuwu sâmune nânŋâŋet. Lewekaŋe irak meyelekbe sâm otmu Anitâŋe yuwu sâm ekuop.

“Ataŋaŋeâmâ imiŋe hoŋ bawanŋiwuap.” Yawu sâop.

Yakât otmâ yuwu nânŋânom. Olowot miowot ya Anitâŋe ki nânŋâm ikŋe enŋatŋeâk otmâ imiŋe, kutŋe Yakop, yâkât senâmbâ gâtŋaŋe ikŋe lohimbi bulâŋe otmâ Awarahamgât pat kuwanŋiop yakât bulâŋe menomai sâm kalop.

¹³ Sâop yawuâk teteyiŋgiopgât Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Yakop sen ya yengât nânŋâmune yahatsap. Gârâmâ Esau sen yamâ hâkânŋ otmâ betyongowan.” Yawu ekuop.

¹⁴ Anitâŋe yawu otyiŋgiop yakât yâkŋe otmâ hilipguop yawu ki nânŋânom.

¹⁵ Yakât yuwu sâmune nânŋâŋet. Emelâk Isirae lohimbiŋe otŋetâ dondâ bâleop yakât Anitâŋe nânŋâm bâleyiŋgim yuwu sâm Mose ekumu kulemguop.

“Lohimbi otŋetâ dondâ bâleap. Yakât otmâ nine enŋatŋeâk otmâ kâsipyongom nombotŋe hilipyongowom. Yâhâ nombotŋe âlâmâ yekmâ tepne nânŋâyinŋim umam sâyiŋgiwom. Yamâ nâhât wahap.” Yawu sâm ekumu kulemguop.

¹⁶ Yakât topŋe yuwu sâmune nânŋâŋet. Lohimbi âlâ me âlâŋe otŋetâ bâlemap yan Anitâŋe matŋe yinŋiwe sâm otmap yan lohimbi ya yengât biwiyenŋe ki watmâ otyiŋgimap.

Me wuân me wuân otningi sâm ulitgumai ya yengât lau ki watmâ otyingimap. Yâku ikne nângân nângân ya konok watmu ârândân otmap.

¹⁷ Yakât topne yuwu tap. Embânân Anitâne Aihita lohimbi yengât kunyeje pato, kutne Parao sâm, den ekumu Moseje kulemguop ya yuwu tap.

“Gâne kunge kârikne otmâ betnohowuat. Yawu otnihirâ sâmune umatne topne topne lohimbilipge yengâlen teteyingimu hâhiwin nângânomai. Yanâmâ nâhât wâtne eknetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Eknetâ yawu otbuap yakât den pat sâm han tuhujetâ hânjan kulemjan arimu nângâm mepaeneknomai. Yakât otmâ yâk yengât kunyeje sâm katgeksan.” Moseje den yawu kulemguop tap.

¹⁸ Yakât topneâmâ yuwu. Lok âlâ me âlâne otjetâ bâlemap yan Anitâne kâsipyongom ikne engatjeâk otmâ nombotne yekmâ mem lohotne tuhuyekmap. Yâhâ nombotne âlâmâ betyongomu yenjahâk hiliwahonomai.

Anitâne den eknongop ya ki kakjan sânom.

¹⁹ Den yawu tap yakât otmâ yuwu mon sâm âinohonomai. “Anitâne ikne engatjeâk otmâ lohimbi nombotne betyongomap. Betyongomu yanâmâ otmâ tâpikgum hiliwahonomaihât pat manmai. Yâhâ hiliwahonomai yan Anitâne otmai ambolipne sâm yâk yengâlen gâitbuap yamâ bâlewuap. Yamâ wongât? Ikjak betyongomu hiliwahonomai yakâ.”

²⁰⁻²¹ Yawu mon sâm âinohonomai yakât yuwu sâmune nângânet. Nen kerekne otmunne bâlemu tosa kakjan manmain. Yakât otmâ Anitâne den eknongop ya ki kakjan sânom. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât aman tuhumi yan hâum sâmune nângânet. Imbi âlâne ikne engatjeâk dengop kutakum aman yâhâp tuhuwuap. Tuhum pesuk pilâm âlâ mem bukuje wanbuap. Wanmu yâkne mem ari bukulipne orop yan sot um nem herone otnomai. Yawu otmâ aman âlâmâ bau me pâi sot um yingiwom sâm mem kalop. Mem katmu aman yane amboje yuwu sâm ekuwuap. “Men, gâne nâ tuhunekmâ bau me pâi yengât sot umbom sâm mem ketetmâ katneksat yakât nângâmune bâleap.” Yawu sâm amboje ekuwuap. Yakât otmâ ambojane tuhuwe sâm nângâwuap dopjan tuhuwuap gârâmâ wuân me wuân otbuap yamâ nângâwuap dopjan otbuap. Yawu.

²² Yakât topneâmâ yuwu. Nen lohimbi kerek nennjahâk otmunne bâlemu hiliwahonomgât pat manmâ gain. Otmu Anitâhât wâtne pato tetemu ekmâ sâm alahunehât kuk in yawu ki otmâ hilipnongop. Yawu otmâ orotmemenenne bâlene pilâm ikjan biwinenne katnehât lohotjan tuhunenehop.

²³⁻²⁴ Lohotjan tuhunenehop yakât otmâ nen Yura lohimbi nombotne otmu pâku lohimbi nombotne mem menduhunenekmu yâkâlen biwinenjan kepeim mansain. Yâhâ ikne biwinahât topne tetemu ekmâ mepaenehât ikjahâk wawaenenekmâ umam sâningim nenekmu ârândân olop. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen yâk orop himbimân tatmâ herone kakjan manmâ yâhânomgât emelâk sâm kalop.

²⁵ Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi Anitâne menenekmu biwi konohâk otmâ mansain. Den yan yuje emet inânjan poropete âlâ, kutne Hosea sâm, yâk ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi hâkân otmâ betyongomune nâhât pat ki mansai yamâ wawaeyekmâ nine nanne baratne sâm meyekbom.

²⁶ Otmu emelâk hân tâmbâen manbi yan yekmâ yeje nine pat ki mannomai sâm betyongowan. Yamâ hâmbâi meyekbom yan “Anitâ Manman Ambojahât nanje baratne bulâne,” sânomai.” Den yawu tap.

²⁷⁻²⁸ Otmu poropete âlâ, kutne Yesaia, yâkne emet inânjan Isirae lohimbi yengât yuwu kulemguop.

“Isirae lohimbi dopnenneâmâ saru sâtnjan sak ekmain dop yawu mansain. Yawu gârâmâ nengâlebâ lohimbi kingitne orowâkne Anitâ kutdânenjahât hâkân otmâ denje ki tem lâuwanjimai. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk yâk yengât sâm hâreyingim

hilipyongowuap. Hilipyongowuawân lohimbi getek âlâneâmâ hâmenenne kinbuap.”

²⁹ Otmu yakât den nombotne âlâ yuwu kulemgup.

“Nengât sen âlâkuâk tetem sambe sambe otnomaihât Anitâ Hân Himbim Ambojane itit kiom tuhuningim nen kerek ki mem gulip tuhunenehop. Yâhâ nen kerek mem gulip tuhunenehop mâne emelâk Sotom Gomora ambolipne kerek hilipyongomu kapi kâwurumņajak kinop yakât dopneâk teteningimbâp.” Yawu kulemgup.

Yura lohimbiņe Anitâhâlen biwiyeņe ki kepeiminiwi.

³⁰ Den sâm aran yukât topne yuwu nângânom. Pâku lohimbiņe Anitâne yekmu ârândân olâkgât ki nângâminiwi. Yawu gârâmâ yakât den pat âlepne nângâm yâkâlen biwiyeņe kepeim manņetâ yekmu ârândân otmap.

³¹ Yawu gârâmâ nen Isirae lohimbi Anitâne nenekmu ârândân olâkgât nângâm girem den lâune sâm pâpguminiwin. Yakât otmâ nenekmu bâleop.

³²⁻³³ Nenņeâmâ angoân girem den lâum pâpgum Anitâhâlen biwinenņe ki kepeiminiwin. Nenņahâk girem den lâum pâpguminiwin. Yakât otmâ Anitâne otningiop yakât nângâm Kiristohât dop kum kâlân hâum sâwe. Anitâne mâtâwân kât kârikne katmu tatmap yan nengâlebâ lohimbi kiņgitne orowâk yongomap. Yawu otmâ gai yan propete âlâne den kulemgup yakât bulâne tetem gap. Den yamâ yuwu tap.

“Yuwu nângânet. Yerusalem kapi Sion pumņan tap yan kât âlâ katmune tatmap yan kapi ambolipne yeņgât kâiyeņan teņ sâwuap. Kâiyeņan teņ sâm yongomu ki ekmâ nângâm inâk arinomial. Otmu lohimbi âlâ me âlâne ya ekmâ yâkâlen biwiyeņe kepeim manomial ya yeņgâlen bulâne tetemu biwiyeņe dopņan otbuap.”

10

Yura lohimbi otmu pâku lohimbi kutdâyeņe Yesu konohâk

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Biwinane yawu nângâman. Nine kapilipnane Kiristohâlen biwiyeņe kepeim manņetâ Anitâne manman kârikņahât pat kuyiņgiâkgât nângâm ulitgum manman.

² Yawu gârâmâ kapilipnane Anitâhât mâtâp girawu tap yakât pâinmâ tem lâuwanġine sâm biwiyeņe hikum mansai yakât topne emelâk nângâwan.

³ Yâhâ Anitâne nenekmu ârândân olâkgât mâtâp ya ekņetâ ki keterakyiņgimap. Yakât otmâ yeņe eņgatyeneâk otmâ mâtâpgât hâum pâpgumai.

⁴ Yâhâ girem den lâum manmâ gawi yakât bulâne yamâ Kiristo. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne yâkâlen biwiyeņe kepeimai yamâ Anitâne yekmu ârândân otmap.

⁵ Yawu gârâmâ Anitâne Yura lohimbi nenekmu ârândân otbuap yakât emelâk Moseņe den âlâ kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne girem den ya tâņ tâņâk watnomaineâmâ manman kârikņan manomial.”

Yawu gârâmâ lohimbi yawuya âlâ ki tap.

⁶⁻⁷ Yâhâ lohimbiņe Kiristohâlen biwiyeņe kepeinjetâ Anitâne yekmu ârândân otbuap yakât Moseņe den âlâ yuwu kulemgup tap.

“Biwiyeņe yuwu ki nângânomai. “Anitâne nenekmu ârândân olâkgât bulâne himbimân ewan tatmap. Yawu gârâmâ lok âlâne himbimân yâhâ mem gewuapgât dop âlâ ki tap.” Otmu âlâ yuwu ki nângânomai. “Âo, bulâne yamâ hân amutgen tatmap. Lok âlâne yaken ge mem gawuapgât dop gurâ ki tap.” Yawu ki nângânomai.”

Gârâmâ Kiristone ge tihitnenne olâk sâm âlâne himbimân yâhâm mem geromawot. Me âlâne ge embun lok mumuņe tatmaiângen Kiristo memu âwurem garomawot. Yawu ki tap. Emelâk Kiristone himbimâmbâ ge hohetnenņan manmâ muop. Otmu mumuņambâ yahatmâ tatmap.

⁸ Yakât otmâ Mosenje den nombotje torokatmâ kulemguop yamâ yuwu tap.

“Anitâje nenekmu ârândâj otbuapgât emelâk den kalop yamâ nângâm alahumunje biwinenjan tatmap.” Yawu tap.

⁹ Yâhâ Anitâje Yesu Kiristo mumunambâ mem yahatmu tatmap yakât den pat lohimbî âlâ me âlâje nângâjetâ bulâje otmu biwiyenaje Kiristohâlen kepeim tem lâuwangim manmai. Yawu manmâ yakât topje sâmb tetem bukulipyenje ekyongonomai yamâ Anitâje tosayenje pilâyinjim meyekmu manman kârikjan mannomai.

¹⁰ Yawu tap gârâmâ nenje Kiristohâlen biwinenjanje kepeimain yakât otmâ Anitâje nenekmu ârândâj otmap. Yakât topje lohimbî ekyongomunje manman kârikjahât pat kuningiop yakât bulâje menom.

¹¹ Yâhâ pat yakât bulâje yamâ teteningimu menom yakât Mosenje den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbî âlâ me âlâje yâkâlen biwiyenaje kepeim mannomai ya yengâlen bulâje tetemu biwiyenje dopjan otbuap.” Yawu tap.

¹² Yâhâ Kutdânenje yamâ Yesu Kiristo konok. Yakât otmâ nen Yura lohimbî otmu pâku lohimbî orop dop konohâk mansain. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâje “Biwinenje gemapgât tihitnenje ot” sâmb ulitgunomai yamâ in yawu nângâyinjgiuwap.

¹³ Den yan yuje emelâk poropete âlâje den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbî âlâ me âlâ kutdâje tihityenje olâkgât biwiyenje yâkâlen katmâ ulitgunomai yamâ meyekmâ manman kârikjan katyekbuap.” Yawu tap.

¹⁴⁻¹⁵ Yawu gârâmâ Kiristonje ikje den pat âlepje ari pâku lohimbî kâsikum yinginehât ki hângânnongop mâne ki ari kâsikum yingimbâin. Otmu den ya ki ari kâsikum yingiwîn mâne ki nângâm henjengumbâi. Otmu ki nângâm henjenguwi mâne yâkâlen biwiyenje ki katbâi. Otmu angoân yâkâlen biwiyenje ki katbi mâne “Biwinenje gemapgât tihitnenje ot” sâmb ki ulitgumbâi. Yakât otmâ ari den pat âlepje pâku lohimbî kâsikum yinginom. Emelâk poropete âlâ, kutje Yesaia, yâkne den kulemguop ya yuwu tap.

“Den pat âlepje ya mat taka eknongoai.”

¹⁶ Den yawu kulemguop gârâmâ Yura kapi ambolipje dondâhâlâkne den pat âlepje nângâjetâ helekne otmu bet pilâm mansai. Yakât otmâ Yesaiaje den yakâlâk torokatmâ kulemguop ya yuwu tap.

“Kutdâ, gâhât den pat âlepje ya lohimbî ekyongomunje nângâjetâ bonje bia otmap.” Yawu tap.

¹⁷ Den sâmb aran yukât topje yuwu sâmbune nângâjet. Lohimbî âlâ me âlâje Kiristohât den pat âlepje ya buku nombotje ekyongonjetâ nângâjetâ keterakyinjgimu yanâmâ yâkâlen biwiyenje kepeim mansai.

¹⁸ Yâhâ Yura kapi ambolipjanje den pat âlepje ya emelâk nângâwi. Yakât otmâ embânjan lok âlâje den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbî hânjan kulemjan mansainje Anitâhât topje nângâjetâ keterakyinjgiâkgât ikjak wahap topje topje kalop yan ekmâ ikje topje nângâmai.”

¹⁹ Yakât otmâ Isirae lohimbîje emelâk nângâjetâ keterahop. Kândikum emelâk Anitâje Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Yenje pâku lohimbî yengât nângâjetâ gemap yamâ mem buku tuhuyekbom. Yawu otyinjgimune yenje eweakmâ nângâm bâlenomai. Otmu yâkne nâhât topne ki nângâm hâlim milim mansai. Yamâ biwi sânduhân katyekmune yenje yekmâ tepyenje kâlâp sewuap.”

²⁰ Yâhâ Anitâje Yesaia den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbîje nine manman âlepjahât mâtâp yakât topje ki nângâm manminiwi yanje nângâjetâ hanj sâyinjgimu nâhâlen torokatsai.”

²¹ Yawu gârâmâ Anitâje Isirae lohimbî yengât nângâm yuwu sâmb ekumu kulemguop.

“Isirae lohimbiñe nâhâlen torokatñetâ wawaeyekbehât nângâm lohottjan ekyongom gan. Yawu gârâmâ den nângâmai yamâ ândâpyeñe kârikñe otmâ den ya betgumai.”

11

Anitâñe Yura lohimbi biwiyene ekmâ kiwiliyekmâ nombotñeâk meyehop.

¹⁻² Emelâk Anitâñe Isirae lohimbi ikñe pat kuyiñgiop yamâ ândâpyeñe kârikñe otmâ ki tem lâuwañgim gai. Yawu otbi yamâ Anitâñe kerehâk ki betyongop. Kândikum emelâk Anitâñe hân himbim ki kândikyotgowâmbâek Isirae ambolipñe yengât topyene nângâm hengenñuop. Yakât otmâ ândâpyeñe kârikñe otmâ ki tem lâuwañgim mansai yakât ki pârak pilâm kerehâk betyongop. Yâkñe kerehâk betyongop mâne nâ gurâ orowâk betnongomu yâkâlen biwinañe ki kepeim tem lâuwañgim gambâm. Yâhâ nâmâ Isirae amboñe, Benyamingât senâmbâ gâtñe. Yakât otmâ emelâk Anitâñe tâmbâne Awaraham yâkât pat kuwañgiop ya nâku yawuâk membom. Nâmâ ki betnohop. Yâhâ nen yu mansain nengât dowâk otmâ manminiwi yan poropete âlâ, kutñe Elia sâam, yâkñe Anitâ ekum tâmbâlipnenñe yengât yuwu sâop.

³ “O Anitâ, hotom uhihimain yakât kawem gahaem poropete loklipge watyekmâ nombotñe yongonñetâ muwi. Nâ niniâk tem lâuhihim mansan. Yawu gârâmâ hilipnohone sâam pâinneksai.”

⁴ Yawu sâamu Anitâñe yuwu sâam ekuop.

“Nâñe nine poropete lok 7000 yawuya mâmâñe otyiñgimune kasalipyene yengât Lâpio âlâ, kutñe Bali sâam, ya ki mepaem gai. Yawu otmâ tem lâunihim mansai.”

⁵ Yâhâ emelâk Anitâñe Isirae lohimbi biwiyene ekmâ kiwiliyekmâ nombotñeâk mem buku tuhuyehop. Yakât dopñeâk sâp yiwerene yuâmâ Yura lohimbi biwinenñe ekmâ kiwilinenekmâ ikñe engatñeâk otmâ nombotñe betnongop. Otmu nombotñe menenekmu biwinenñe yâkâlen kepeim tem lâuwañgim yâkât pat mansain.

⁶ Yâhâ Anitâñe otbin mewin ya ekmâ yakât dopñan kiwilinenekmâ nombotñeâk umam sâaningiop mâne ikñe engatñeâk otmâ menenekmap ya ki sâambân.

⁷ Den sâam aran yukât topñe yuwu nângânom. Anitâñe nenekmu ârândân olâk sâam Isirae lohimbi dondâñe mâtâp katyiñgiop ya ki watmâ gawi. Yakât otmâ bulâñe ki mem mansai. Yawu gârâmâ nen nombotñe Anitâ ikñahâk menenekmu mansainñe yâkâlen biwinenñe kepeim manmunñe nenekmu ârândân otmap. Yâhâ bukulpnenñe kiñgitñe orowâkñe kunyene kârikñe otmâ manbi yakât huhopñe Anitâñe betyongomu biwi pâlâmñe manminiwi.

⁸ Den yan yuñe emelâk den nombotñe kulemguiwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kunyene kârikñe otbi yakât huhopñe Anitâñe betyongomu biwi pâlâmñe manmâ denñe nângâñetâ ki keterakiñgimap. Otmu mâtâp watmâ pâpgumai.” Topñe yawu tap.

⁹⁻¹⁰ Yawu otminiwi yakât matñe Anitâñe yingâkgât Dawitiñe den âlâen hâum yuwu sâam ulitguop.

“Kasalipnañe sot me âlâlâ ekmâ biwiyene kilik kilik sâamu mene sâam yan ki ekmâek pañgonân geñetâ meyhâkgât nañgan. Me ki nângâm nângâm otmâ ari tupaen kionñetâ yongowuapñe sâam ekgohoan. Me umatñe kakyeñan yâhâmu tânyene houñ sâamu hâhiwin nângâmbisâihât nañgan.” Yawu sâam ulitguop.

Anitâñe pâku lohimbi mem buku tuhuyehop.

¹¹ Aiop, den ekyongoan yukât topñe âlâen hâum sâawe. Yura lohimbiñe ki nângâm nângâm otmâ ari kâlân kâiyenân teñ sâamu yan tupaen kionñetâ ki yongop. Yakât topñe yuwu sâamune nângâñet. Yura lohimbiñe otmâ tâpikguminiwi. Yâhâ pâku lohimbiñe Anitâhâlen biwiyenñe kepeimai ya yengât tosayene pilâm manman kârikñahât pat kuyiñgimap. Yâhâ yâk yengâlen bulâñe teteap yakât Yura lohimbiñe eweakmâ nângâm bâleyiñgim bulâñe orowâk membânâ sâanmai.

¹² Yâhâ Yura lohimbiye biwiyene alitmâ Kiristohât hâkân otbi yakât huhopne Anitâne pâku lohimbi mem buku tuhuyekmâ manman kârikjahât pat kuyingiop. Yakât otmâ hâmbâi Yura lohimbi yengât nângân nângânyene keterakyingimu Kiristohâlen biwiyene kepeinomial. Yawu otmâ pâku lohimbi orop biwiyene hikuakmâ konohâk otmâ mannomai. Sâp yanâmâ Anitâne lukulenenekmu hop sambe kakjan mannom.

¹³ Yura lohimbi nengât topnenne yawu tap. Yâhâ pâku lohimbi yengât yuwu sâmune nângânet. Pâku lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongowehât yâkne menekmâ aposolo âi sâp nihiop ya biwinane tinjak kepeim manman.

¹⁴ Yâhâ den pat âlepne ekyongomune Kiristohâlen biwiyene katjetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yawu manjetâ Anitâne Yura bukulpne betyongomu mansai yane ewekmâ nângâm bâleyingim âlâkuâk manman kârikjahât pat kuyingiakgât Kiristohâlen biwiyene katnomaihât nanjan. Yakât otmâ âi sâp nihiop ya tinjak mem manman.

¹⁵ Yura lohimbi kigitne orowâkne biwiyene alitmâ Kiristohât hâkân otbi yamâ betyongop. Yâhâ pâku lohimbi sesengâlâkne yâkâlen biwiyene kepeiwi ya yengât kaok nângâm mem buku tuhuyehop. Yâhâ hâmbâi mâne Yura lohimbiye Kiristohâlen biwiyene katnomai ya mem buku tuhuyekmâ manman kârikjahât pat kuyingiwuap.

¹⁶ Tâmbânenne Awarahamne Anitâhâlen biwiyene kepeim ki biwi yâhâp otmâ manminiop. Yakât otmâ Anitâne manman kârikjahât pat sâp yâk otmu yâkât sen kuyingiop ya ki biatbuap. Yakât topne den âlâen hâum sâmune nângânetâ keterakyingiak. Sot um yan torehenne yamâ Anitâhât pat sâp mem ketetmunne ekmu ârândân olop. Yakât otmâ nombotne âlâ yâkât ki mem ketetbin ya gurâ yawuâk ekmu ârândân olop.

Yâhâ nen Yura lohimbiye yen pâku lohimbi orop Anitâhâlen biwinenane kepeim manmâ konohâk oain. Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Koset gihit kândârâne ya Anitâne ekmu ârândân otmap yakât dopneâk kele awatne ekmu ârândân otmap.

¹⁷ Koset alikne memain yakât dop yamâ nen Yura lohimbiye mansain. Yâhâ pâku lohimbi yenâmâ himan ikjak in tetemap yakât dop mansai. Yâhâ koset awatjan bulâne ki kinbuap yamâ ambonane kârâm pilâwuap. Yakât dopneâk Anitâne Yura lohimbi nombotne betyongop. Yâhâ ambonane ari himan awatne kârâm mem taka koset awatne kârâm pilâwuap yan mem katatgumu âi omoj omoj otmâ kinbuap. Yakât dopneâk pâku lohimbiye Kiristohâlen biwiyene kepeimai yen meyekmâ Yura lohimbi bulâne ya yengâlen torokatyekmâ tâmbâlipyene yengât pat kuyingiop ya yawuâk yengât kuyingimu mansai.

¹⁸ Yakât otmâ awatne kârâm pilâwuap yakât dopneâk Anitâne Yura lohimbi nombotne betyongom ya yengât kaweyenan yen katyehop. Yakât otmâ yenhât nângânetâ yahatmapgât yuwu sâmune nângânet.

Koset ambonane topne lawitmâ pitim hengengetumu yanâmâ awatne lingarakmu bulâne kinbuap. Yakât dopneâk Anitâne angoân manman kârikjahât pat sâp Awaraham otmu yâkât sen ya yengât kuyingiop. Yakât otmâ pat kuyingiop ya torokatmâ yawuâk pâku lohimbi yengât sâp kuyingiop.

¹⁹ Bulânanâk pâku lohimbi yengât kaweteyingiakgât Anitâne Yura lohimbi biwiyene kârikne otmâ manbi ya betyongop.

²⁰⁻²¹ Yawu gârâmâ biwiyene kârikne otmu Kiristohât hâkân otmâ yâkâlen biwiyene ki katbihât Anitâne betyongop. Yâhâ yen pâku lohimbiye yâkâlen biwiyene tinjak kepeim mansai. Yawuâk torokatmâ mannomai yanâmâ Anitâne ki betyongowuap. Yakât nângâm hâkyene mepaemaihât yuwu sâmune nângânet. Emelâk Yura lohimbiye kosetgât dop otmâ manbi. Yawu gârâmâ Kiristohât hâkân otjetâ yanjak Anitâne betyongop. Yâhâ yenâmâ himangât dop oai. Yawu gârâmâ himan otmu koset topyetne ikniâk ikniâk. Otmu yakât dopneâk yen pâku lohimbi otmu nen Yura lohimbi topnenne ikniâk

ikñiâk. Yawuâke yamâ Anitâñe yen meyekmâ nengâlen torokatyekmu orowâk mansain. Yâhâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe Kiristo betgunomai otmuâmâ Anitâñe biwiyenahât topñe nâñgâm ambonan ambonan betyongowuap. Yakât nâñgâm yeñe Anitâ ewe katmâ manñet.

²² Den sâm aran yukât topñe yuwu nâñgânôm. Yura lohimbiñe biwiyenñe kârikñe otmu Kiristohât hâkâñ otbi yamâ Anitâñe betyongom matñe tâñ tâñâk yingiop. Yawu gârâmâ yenâmâ Kiristohâlen biwiyenñe katbi yan umam sâyñgim buku tuhuyehop. Otmu biwiyenñe tiñâk kepeim mannomai otmuâmâ yâku yawuâk buku otyingiwuap. Yâhâ yeñe Kiristo betgum mannomai yamâ yen yawuâk betyongowuap.

²³ Anitâñe Yura lohimbi betyongop ya yengât nâñgân nâñgânyenñe keterakyñgimu Kiristohâlen biwiyenñe katnomai yanâmâ Anitâñe nâñgâyñgim himan awatñe mem katatgumu âi omoñ omoñ otmâ kinsap yakât dopñeâk ikñe komolân torokatyekmu manman âlepñanâk mannomai. Yawu otbuapgât wâtñe pato tap.

²⁴ Yâhâ Yura lohimbi nen otmu pâku lohimbi topnenñe ikñiâk ikñiâk tap yakât torokatmâ sâwe. Nen Yura lohimbiñe kosetgât dop mansain. Yâhâ yen pâku lohimbiâmâ himangât dop mansai. Yakât otmâ Anitâñe yen meyekmâ koset bât bâtñan torokatye-hop. Yawu gârâmâ topyene ikñiâk tapgât otmâ kârikñeâk ki tai. Yawu gârâmâ Yura lohimbi betyongop ya yengât topyeneâmâ koset topñe yawuâk tapgât otmâ Anitâñe âlâkuâk koset bât bâtñan torokatyekmu kârikñeâk kinnomai.

Hâmbâi Anitâñe Yura lohimbi âlâkuâk mem buku tuhuyekbuap.

²⁵ Bukulipne, yuwu sâmune nâñgâñet. Anitâñe Yura lohimbi betyongom yen meyekmu mansai. Yakât otmâ yenahât nâñgâñetâ yahatmapgât yuwu sâm ekyongomune nâñgâñet. Wâtgât mâmâñahât Heakñe nâñgân nâñgânne mem pâroñ pilâmu Yura lohimbi topnenñe nâñgâm heñgenñuan. Isirae lohimbi kiñgitñe orowâkñe biwiyenñe kârikñe otmâ mansai ya nanñgai. Yawu gârâmâ pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyenñe katmâ yâkâlen torokatnomai ya yekmâ nâñgâmu dopñan otbuap. Yanâmâ Isirae lohimbi nâñgân nâñgânyenñe keterakyñgimu biwiyenñe yâkâlen katnomai.

²⁶⁻²⁷ Biwiyenñe yâkâlen katñetâ tosayenñe pilâyñgimuwuap sâp yan emelâk Anitâñe poropete âlâ den ekumu kulemguop yakât bulâñe tetewuap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâhât sâtgât Sion pumñan Yerusalem kapi tap yakât ambolipñe yengâlebâ lok âlâ tetem Isirae lohimbi yengât tihityenñe otmâ mem kuwikyekbuap. Yanâmâ orotmemeyenñe bâlenñe bet pilâm nâhâlen torokatñetâ tosayenñe pilâyñgimowom. Pilâyñgim orowâk mannomgât pat kuyñgimowom.” Den yawu tap.

²⁸ Yawu gârâmâ Yura lohimbiñe ândâpyenñe kârikñe otmu Yesu Kiristohât den pat âlepñe nâñgâñetâ gemu bet pilâñetâ yanak Anitâñe betyongop. Yakât huhopñe yen pâku lohimbiñe den pat âlepñe ya nâñgâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe katñetâ manman kârikñahât pat kuyñgiop. Yâhâ Awaraham, Isaka, Yakop, yâkñeâmâ Anitâhâlen biwiyenñe tiñâk kepeim tem lâuwangim gawi. Yakât otmâ emelâk yâk yengât nâñgâop yakât dopñeâk yâk sen nâñgâyñgimap.

²⁹ Yâhâ Anitâñe tâmbâlipyenñe nâñgâyñgimu ârândân otmu meyehop. Yakât otmâ bunewâk ki betyongop.

³⁰ Yenâmâ embânân yeñe engatyeneâk otmâ Anitâhât ki nâñgâwangim manminiwi. Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yuâmâ Isirae lohimbiñe den pat âlepñe nâñgâm hâkâñ otmâ betbanñgim mansai. Yakât huhopñe yen pâku lohimbiñe den pat âlepñe ya nâñgâñetâ bulâñe otmu Kiristohâlen biwiyenñe kepeim manñetâ Anitâñe umam sâyñgim tosayenñe pilâyñgiop.

³¹ Yakât dopñeâk Yura lohimbiñe biwiyenñe kârikñe otmâ Kiristohât hâkâñ otmâ mansai yanñe hâmbâi yâkâlen biwiyenñe katnomai. Yawu otnomai yan yâk yengât nâñgâm umam sâyñgim tosa pilâyñgiuwuap.

³² Yâhâ nen Yura lohimbi me yen pâku lohimbi kerekne otmunne bâlem gap yakât topne nângâmunne keterakningiâkgât Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne biwinenjan gemap. Biwinenjan gemu keterakningimu orotmemenenne bâlene bet pilâm Anitâhâlen biwinenjan kepeimunne umam sâningim tosanenne pilâningimap.

³³ Anitâne wawaenenekmâ tihitnenne otmâ gamap. Otmu yawuâk tihitnenne otmâ yâhâwuap. Yakât otmâ mepaeen. Yâkne yu ya otningim gamap yakât nenjahâk topne nângâne sâm pâpgumain. Yâhâ biwinan den girawu tatmap ya nenjahâk nângânomgât dop âlâ ki tap.

³⁴⁻³⁵ Den yan yune emelâk poropete lok nombotjane den kulemgui ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kutdâhât biwinan den tatmap ya lok âlâ me âlâne yenhâk nângânomaihât dop âlâ ki tap. Otmu Anitâmâ nângân nângân amboje. Yakât otmâ wuân me wuângât ki âlâ pâpgumap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne Anitâ den kâsikum wanbuapgât gurâ dop ki tap.” Den yawu tap.

³⁶ Anitâ manman ambojane hân himbim kândikyotgom hânân âliwahap topne topne kalop. Yâhâ iknak kalowâmbâek hohem tatmâ gap, otmu hohem tatmâ yâhâwuap. Yakât otmâ miti den âlâ tap ya yuwu sâm ekyongomune nângânet.

“Lok âlâ me âlâne Anitâ tosa katbanjinomaihât dop âlâ ki tap.”

Den yawu kulemgujetâ tap yakât nângâm Anitâ mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonjanâk.

12

Nenne Kiristohât kâine bâtne yawu manmain.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Anitâne ikjahâk wawaenenekmâ manman kârikjahât pat kuningimu mansain. Yakât dop kum sâwe. Emelâk embâjân Anitâne papatolipnenne yengât orotmeme topne topne sâm katyinjio. Yakât otmâ miti lok kunlipyenane mâtâp katyinjio ya watmâ nonij bulimakao gâim yâkât pat sâm hotom uwanjinetâ hâmenan yâhamu nângâmu ârândâj otminiop. Yakât topne nângâm yuwu otnomgât nanjan. Anitâne mâtâp ningiop yu tâj tâjâk watmâ tem lâuwangim manmâ yâhânom.

² Nenne girawu otmâ Anitâhât tem lâuwangimunne nenekmu ârândâj otbuap? Yamâ yuwu otnom. Lohimbi belângen manmaine yene nângân nângânyenambâ tetemap ya watmâ orotmeme âlâlâ otmai yawu ki otnom. Yâhâ nenâmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne Anitâhât biwinambâ den mem biwinenjan katmu ya lâum manmâ yâhânom.

³ Otmu Anitâne ikjahâk buku otnihim aposolo âi sâm nihiop. Yâkât sâtgât otmâ yuwu sâm ekyongomune nângânet. Anitâhâlen biwinenjan kepeim mansain. Yakât otmâ yâkne ikne âi tuhonomgât bulâne dopnenjan mem teteningimap. Yakât otmâ nenne âlâku ambojan ambojan biwinenjahât topne nanjanjom. Yawu gârâmâ nenjahât nângâmunne ki yahatbuap.

⁴⁻⁵ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângânetâ keterahâk. Kiristone kunnenne oap. Yakât otmâ nenjeâmâ yâkât kâine bâtne otmâ mansain. Yâhâ kâine otmâ yan yâkât hon bam gamain. Otmu bâtne otmâ yan lohimbine yâkâlen biwiyene katjetgât âi memain. Âi sâm ikniâk ikniâk ningiop ya mem tânahom manmâ yâhânom yakât yuwu sâmune nângânet.

⁶ Nenne yâkâlen biwinenjan kepeim manmain yakât dopjanâk bulâne ikniâk ikniâk teteningimap ya yawuâk otnom. Anitâhât den sâm ekyongonomgât biwinenne mem hewewen tuhuop yakât dopjan ekyongonom.

⁷ Otmu den kâsikum yinginomgât biwinenjan kalop otmâmâ yawuâk den kâsikum yinginom. Yâhâ Kiristohât komot tânyongonomgât biwinenjan kalop otmâmâ yawuâk tânyongonom.

⁸ Otmu bukulipnenne yengât biwiyene gemap sâm mem hewewen tuhuyeknomgât biwinenjan kalop. Otmuâmâ yawuâk otyinginom. Yâhâ iri sikum me senne âlâlâ tatningiap ya nombotne mem kâsikum lohimbi nombotne yinginomgât biwinenjan kalop yamâ hewewenâk nembe kalem otyinginom. Otmu Kiristohât komot yengât kunlipyene mannet sâm katneneknomai otmuâmâ biwinenjan kepeim tâj tâjâk tihityene otnom. Otmu lohimbi yengâlen umatne âlâlâ teteyingiwuap yan tânyongonomgât biwinenjan kalop otmuâmâ herone kakjan tânyongonom.

Biwinenjan kepeiakmâ ewe karangim mannom.

⁹ Otmu buku orange sâm yan hâkjak hâkjak ki orangeimai. Orotmeme bâlene pilâm orotmeme âilongoak watmâ buku orangeimai.

¹⁰ Otmu bukulipyene orop ewe karangim biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

¹¹ Otmu âi tuhune sâm Anitâhâlen biwiyene hikum hewewenâk otmâ tuhunomai.

¹² Otmu lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknomai yan Anitâne manman kârikjahât bulâne hâmbâi ningiwuap nângâm yakâlâk biwiyenane mem herone kakjan mannomai. Otmu biwiyene gemapgât haonmâ ârândân Anitâ ulitgunetâ mâmâne otyingiwuap.

¹³ Otmu bukulipyene yengâlen umatne âlâlâ teteyingiwuap yanâmâ in yawu tânyongonomai. Otmu lomba me lok pupne yengâlen takanomai ya nembe kalem otyinginomai.

¹⁴ Otmu lok âlâ me âlâne mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yakât matne Anitâne mem bâleyehâkgât sait kakyejan ki pilânomai. Yâhâ yâkne lukuleyehâkgât ulitgunomai.

¹⁵ Otmu lohimbi kahân ari we bâle nângâmai yamâ biwiyene sânduk sâekgât orowâk tatmâ biwiyene mem sânduk tuhuyeknomai. Otmu bukulipyenane buku âlâhât nângânetâ yahatmu herone kakjan mansap ya yene yawuâk herone otbangingimai.

¹⁶ Otmu yenâmâ Kiristohât komot konohâk mansai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyenane hikuakmâ konohâk otmu tep âlep nanginginomai. Otmu âi sâm yinginomai ya ekmâ tâjât sâm ki bet pilânomai. Otmu ninahâk otmune ârândân otbuap sâm yenhât ki nângânetâ yahatbuap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlâne yen mem bâleyeknomai yakât matne ki kâpekyinginomai. Yene umam sâyingim buku otyinginomai yanâmâ lohimbine yeknetâ ârândân otbuap.

¹⁸ Otmu lok âlâ me âlâne tepyene kâu kâlâp semu yahatmâ yen yongone sâm otnomai yan mem lohotne tuhuyeknomai.

¹⁹ Otmu lok âlâ me âlâne yen mem bâleyeknomai yanâmâ Anitâ ikjak matne kâpekyingiwuap nângâm ki matne kâpekyinginomai. Yakât emelâk Anitâne den âlâ Mose ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Ninak matne yingimune umatne kakjan manmâ yâhânomai.”

²⁰ Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Kasalipyene po yingiwuap yanâmâ sot mem yinginetâ nenomai. Otmu tohât yekbuap yan gurâ to osom ga yinginetâ nenomai. Yawu otyinginomai yan yâkne anjun pato otnomai.”

Den yawu tap.

²¹ Yâhâ yen mem bâleyeknomai yan matne kâpekyingimaihât biwiyene galemahom buku otyinginomai. Yawu otyinginetâ kasalipyenane kaok nângânomai.

13

Gawamangât galemlipnenne yengât amutgen mannom.

¹ Bukulipne, gawaman me kiap kunlipyene mansai ya yengât sâwoman. Lok âlâ me âlâne yenhâk gawamangât lok kunne ki otmai. Anitâ ikjahâk gawaman âi sâm yingim

katyekmu kinmai. Yakât otmâ gawaman patonje galemlipnenne katyeknetâ mansai ya yengât amutgen manmunne ârândân otbuap.

² Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne ândâpyeje kârikne otmâ gawaman yengât den kumai yan Anitâhât nângânetâ gemap. Yakât otmâ Anitâne den sâmbâ hâreyingimu matne umatne menomai.

³⁻⁴ Yâhâ gawamangât lok yañeâmâ Anitâhât sâtgât otmâ tihitnenne otmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne orotmeme âlepne otmai yañe gawamangât lok yengât kingityenahât ki otmai. Lok yawuya yengât gawamangât lokne nângânetâ yahatmap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne orotmeme bâleñe otnomai yakât Anitâne nângâmu bâlewup. Nângâmu bâlemu gawamangât lok kunlipyene mâmâne otyingimu tem lâuwanjim matne yinginomai. Yakât otmâ lok yawuyane gawamangât lok yengât kingityenahât otjet.

⁵ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne kilikmâ manne sâmbâ otmaine gawamangât den lâum mannetâ yeknetâ ârândân otbuap. Yâhâ otjetâ bâlemu nângânetâ biwiyenjan hâuyekmapgât tem lâuyingim mannomai. Yawu mannomai yanâmâ gawamangât lok yañe Anitâhât sâtgât otmâ hâhiwin ki yinginomai.

⁶ Anitâne lohimbi tihityene otjet sâmbâ gawamangât lok âi sâmbâ yingimap. Yakât otmâ âiyene tuhune sâmbâ yan takesihât nanne katjet sâmbâ ekyongonomai yan im in yawu katjetâ ârândân otbuap.

⁷ Yâhâ takesi topne topne ya yengâlen tap yakât mene sâmbâ otjetâ ewe katyekmâ takesihât tewetsenne katnomai.

Manman kârikjahât bulâne menomgât sâp utâpguap.

⁸ Yâhâ yeñe lok âlâ me âlâhâlen ari wahap wuân me wuân kandi mene sâñetâ tepyene hewewen otmu yinginomai. Yâhâ ambonane yakât umburuk otbuawân in yawu yinginetâ pesuk sâwuap. Yawu otmâ bukulipyene yengât nângânetâ yahatmu yenjahât nângânetâ gewuap. Yawu otmâ manmai yanâmâ Anitâne girem den Mose ekumu kulempuop ya kerek lâumai yakât dop otmap.

⁹ Yâhâ girem den yamâ yukât yan.

“Buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Me lok nombotne ki yongorâ munomai. Me kombo ki meyingiwuat. Me buku âlâhât senne âlâlâ ki ekñâlem membe sâmbâ biwihe pârâk pilâuwat.”

Girem den yu otmu nombotne ki ekyongoan yakât den kunne yuwu tap.

“Nenjahât nângâmunne yahatmap yawuâk buku nombotne yengât nângâyingimunne yahatbuap.” Den yawu tap.

¹⁰ Yâhâ lok âlâ me âlâne den yu lâum buku âlâhât nângânetâ yahatmap, lok yawuyane buku âlâ me âlâhât ki nângâm bâleyingim mem ge katyekmai. Yawu otmâ buku konok otyingim girem den kerek lâumai yakât dop otmap.

¹¹ Yawu torokatmâ otmâ mannomgât yuwu sâmbâ nângânet. Emelâk Yesu Kiristohât den pat nângâmunne bulâne otmu yâkâlen biwinenñe katbin yan Anitâne manman kârikjahât pat kuningiop. Yawu gârâmâ pat kuningiop yakât bulâne menomgât sâp ya utâpguap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ Kiristohât âi tuhune.

¹²⁻¹³ Nen kerekne âi kârikneâk tuhnehât biwinane nanjan. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmbâ nângânet. Sâp yiwerene yuâmâ emet hañ sâwe sâmbâ emet topne palalan yap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ manman hângine pilâm pesuk pilânomai. Orotmeme bâleñe âlâlâ ki otnomai. To kârikne ki nem biwi hâlim otnomai. Me ki hionakmâ tep bâle nanjaninginomai. Orotmeme yawuya bet pilâm yan lohimbi nombotne lok senyenjan kinmâ orotmeme âlepne nanne otjetâ yekmai yakât dopneâk otmâ mannomai.

¹⁴ Yawu manmâ lohimbine Yesu Kiristohâlen biwiyenane kepeim mannetgât yâkne olop miop yawu otmâ tem lâuwanjim mannomai. Yawu manmâ yâkât den pat âlepne sâmbâ haok tuhunomai. Tem lâuwanjim mannomai yan emelâk orotmeme bâleñe ekñâlem otmâ tâpikguminiwi ya witgum otmain sâmbâ biwiyene galemahom mannomai.

14

Nenne orotmeme tânjât âlâlâ otmain yakât Anitâne ki nângâmu yahatmap.

¹ Den âlâ yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi nombotjane Yesu Kiristohâlen biwiyenane tijâk ki kepeim manmai yamâ yâkât den ki nângâm hejengegumai. Yakât otmâ lok yawuya orop den ki sahanginomai. Lok yawu yamâ buku otyingim yâk orop biwiyene hikuakmâ konohâk otbuap.

² Yakât yuwu sâmunne nângânet. Lok nombotjane Kiristohât den nângâm hejengegum songo bau ki ekmâ kiwilim nemai. Yâhâ lok nombotjaneâmâ gorâyingimu yuwu sâmai. “Main, songo bau yukât topne girawu? Porom Lâpio mepaem hotom uyingim yan nejetâ torehenje in tap ya yu mon?” Yawu sâm songo bau ya bet pilâm salup konok nemai.

³ Yâhâ songo bau nemaije buku âlâhât ki nângânetâ gewuap. Otmu Anitâne songo bau nemai ya yekmu ârândâj otmap. Yakât otmâ songo bau ki nemaije ya yengât ki nângâm bâleyingim sâm ge katyeknomai.

⁴ Lok âlâ me âlâne buku âlâhât nângâm bâleyingimai me sâm ge katyekmai yamâ Anitâ Ambonenane yekmu bâlemap. Kutdânenne Kiristo ikjak lok kerek nengât biwinnenje ekmap. Yakât otmâ hâmbâi nenje otmain memain ya ekmâ sâm hâreningiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâne Kiristohât tem lâuwanjimai yamâ mâmâne otyingimu hâmbâi sâp patoen yâkât senjan kinjetâ yekmu ârândâj otbuap.

⁵ Yâhâ Yura lohimbi nengât tatmâ nângâ nângâ hilâm me homban yamâ topne topne tap yakât sâwe. Anitâne nenekmu ârândâj olâk sâm lok nombotjane hilâm âlâ me âlâhât nângânetâ yahatmu yan tatmâ nângâmai. Otmu lok nombotjaneâmâ hilâm âlâ me âlâhât nângânetâ dop konohâk otmu yan haonmâ ârândâj Anitâ mepaemai. Yakât yuwu sâmunne nângânet. Hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatnomai yamâ yen ikjiâk ikjiâk engatyeneâk otmâ yan biwi yâhâp ki otnomai.

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâne engatyeneâk otmâ hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatmai yamâ yekmu ki bâlemap. Yâhâ lok âlâ me âlâ songo bau nemaije Anitâ mepaem nejetâ ya gurâ yekmu ki bâlemap. Otmu lok nombotje âlâ salup konok nemaije yawuâk Anitâ mepaem nejetâ yekmu ki bâlemap. Yakât otmâ enakmâ ki sâm ge karaknomai.

⁷⁻¹⁰ Den sâm aran yukât topne yuwu nângânom. Kiristohât lohimbi emelâk muwi, me sâp yiwerenje mansain me hâmbâi tetem mannomai kerek nengât Kutdânenne otmâ galemnongoâk sâm Anitâne hângângumu ge muop. Otmu mumunjambâ mem yahatmu tatmap. Otmu yâkne konok kunnenje tatmâ yâhâmbisâp. Yakât otmâ nenjahâlâk nângâm mannomgât dop âlâ ki tap. Otmu sâp patoen Anitâne biwinnenje ekmâ den sâm hâreningimu Kiristone sâreerenekmâ manman kârikjan mem katnenekmu orowâk manmâ yâhânom. Yakât otmâ ki sâm bâleanginom.

¹¹ Den yan yune emelâk Anitâne poropete âlâ den ekumu kulenguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâmâ Manman Amboje. Yakât otmâ lohimbi kerekne ewe katnekmâ metenan kinmâ “Ambonenne, gâhât herone nângâhilihain” sâm mepaeneknomai.” Yawu tap.

¹² Yakât otmâ nen kerekne Anitâhât senjan kinmâ otmain memain yakât ekumunje nângâwuap.

Bukulipnenjane manman âlâ manmai ya yekmâ ki nângâm bâleyinginom.

¹³ Yakât otmâ ki nângâm bâleanginom. Yâhâ bukulpnenjane otjetâ bâlemap sâm nenjahâlâk ki nângâmunne yahatmu ihilâk mannom. Yâk orop biwinnenjane hikuakmâ konohâk otmu mannom.

¹⁴ Nâne Kiristo orop biwinetje hikuakmâ konohâk oap. Yakât yuwu nângâmunne bulâne oap. Anitâne wahap topne topne, sot kâle, songo bau, me âlâlâ, yuâmâ ki neneje sâm samut ki kalop. Wahap topne topne kalop yamâ nenejeâk hârok. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne songo bau me sot kâle ekmâ ki neneje sâm samut katmai yamâ yene engatyeneâk

watmâ katmai. Yawu sâmai yakât kakñan ihilâk neñetâ biwiyenjan hâumu anjolaknomai yamâ yeñe wahap. Anitâñe orotmeme yawu otñet sâmi ki kalop.

¹⁵ Yawu gârâmâ bukulipnenñe sonjo bau ki nemai ya yeñgât senyenjan sonjo bau ihilâk nenom yamâ dondâ bâlewuap. Kiristonje bukulipnenñe yawuya orowâk nengât sâreerenekmâ ge muop. Yakât otmâ nenñe lok sen senân tatmâ sonjo bau nemunñe bukulipnenñe yawuyañe nenekmâ nengâlen torokatñetâ orowâk nenom yanâmâ samut katbi ya lonçgâem ihilâk neñetâ biwiyenñe orotok sâwuap. Biwiyenñe orotok sâmu Kiristo betbanjim orotmemeyenñe bâlenje pilâwi ya miwirikum otmâ hiliwahomai sâmi nenñe lok sen senân kinmâ sonjo bau ki nenom.

¹⁶ Nenñeâmâ sonjo bau nemain yan biwinenñeñe nâñgâmunñe ki hâunenekmap. Yawu gârâmâ bukulipnenñe nombotñeñe nenekmâ sâmi bâleningimaihât lok sen senân tatmâ sonjo bau ki nenom.

¹⁷ Yawu gârâmâ nenñe sot kâle me sonjo bau kiwilim nombotñe nemain otmu nombotñe ketetmain yakât Anitâñe ki nâñgâmap. Yâhâ biwinenñeñe hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwanjim heronje kakñan mannehât Wâtgât mâmâñjahât Heakñe mâmâñe otningimap.

¹⁸ Yawu manmunñe lohimbi belângen manmainñe nâñgâninginjetâ yahatmu Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap.

¹⁹⁻²¹ Yawu gârâmâ yâhâñe sâmune nâñgâñet. Anitâñe sot kâle me sonjo bau katningiop yamâ nenenje hârok. Yawu gârâmâ bukulipnenñeñe nenekmâ nengâlen torokatñetâ orowâk nemunñe yan yeñak samut katbi ya lonçgâemai sâmi lok sen senân tatmâ sonjo bau me to kârikñe ki nenom. Yâhâ bukulipnenñeñe wuân me wuângât samut katmai yañe nâñgâm bâleningimaihât ya yeñgât senyenjan kinmâ ya ki otnom.

Nen Anitâhât komot konok mansain yuñe hionjakmain sâmi sot kâle me sonjo bauhâlâk ki nâñgânom. Yawu gârâmâ biwinenñeñe hikuakmâ konohâk otmu tihit oranjinom yakâlâk nâñgâm mannom.

²²⁻²³ Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Anitâñe sonjo bau me senñe âlâlâhât samut ki kalop ya nâñgâmain. Yakât otmâ sonjo bau me âlâlâ nemain yan biwinenñeñe nâñgâmunñe ki hâunenekmap yan heronje nâñgâmain. Yawu gârâmâ bukulipnenñe nombotñeñe sonjo bau me to kârikñe me âlâlâ yakât samut katmai ya senyenjan kinmâ ya ki otnom. Yâhâ Anitâñe konok biwinenñehât topñe nâñgâmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe biwi yâhâp kakñan yu ya otmai me nemai yanâmâ biwiyenñe ekmu ki ârândâñ otmap.

15

Kiristonje ikñahâlâk ki nâñgâm manminiop yawu mannom.

¹⁻³ Bukulipne, yeñahâlâk nâñgâmaihât yuwu sâmi ekyongomune nâñgâñet. Kutdânenñe Kiristonje ikñahâlâk ki nâñgâm manminiop. Yakât emet inânñan lok âlâñe den kulemguoop yakât bulâñe Kiristohâlen teteop yamâ yuwu tap.

“Anitâ, lohimbi gâhât sâmi bâlehihimainñe nâñe tem lâuhihiman yakât mem ge katneksai.”

Yawu tap.

Yâhâ Kiristonje olop yakât dopñeâk nenâmâ yuwu otnom. Bukulipnenñeñe Anitâhât den topñambâek ki nâñgâmainñe sonjo bau nenehât samut katmai ya yeñgât ki nâñgâm bâleyinjim nenñahâlâk nâñgânom. Yawu otmâ Anitâhât den nâñgâm henjenjuñet sâmi lohotñan den kâsikum yinjinom.

⁴ Emelâk Anitâñe den ekyongomu kulemguwi ya nâñgâm mannom. Yawu manmunñe umatñe topñe topñe teteningiwuap yan ki pârâk pilâmunñe biwinenñe orotok sâwuap. Emelâk manman kârikñan mannomgât pat kuningiop yakât biwinenñeñe mem mannom.

⁵⁻⁶ Yâhâ Anitâhâlen biwiyenñeñe kepeim manñetâ umatñe âlâlâ teteyinjiwuap yan mâmâñe otyinjim ki lohotñe otñetâ biwiyenñe orotok sâwuap. Otmu biwi nâñgân

nângânyenjañe hikuakmâ konohâk otmu lauyeñe menduhum Kutdânenñe Yesu Kiristo âwâñe mepaenjetgât nâñgâm ulitgum manman.

Yura lohimbiñe pâku lohimbi orop manman kârikñahât bulâñe menomai.

⁷ Kiristoñe buku otningimap yan orotmemenenñe yuwu yawu otmâin yakât ki nâñgâmap. Yakât otmâ bukulipyenñe orop biwiyenjañe hikuakmâ konohâk otmu ki sâm bâleanjinomai.

⁸ Yawu otmâ Anitâ mepaem yâhânomai. Otmu emelâk Anitâñe Awaraham, Isaka, otmu Yakop ikñe pat kuyiñgim den ekyongop. Yâhâ sâp yiwerenñe yuâmâ nenñe pat yakât nelâmguop nâñgâmaingât nanñe Kiristo hânñgângumu Yura lohimbi nengâlen teteop. Nengâlen tetem yan nenñe Anitâhâlen biwinenjañe kepeim pat yakât bulâñe menomgât kulem topñe topñe mem ikñe den pat âlepñe eknongop.

⁹ Yâhâ yen pâku lohimbiñe yawuâk yâkâlen biwiyenjañe kepeinetâ Anitâñe umam sâyiñgim tosayenñe pilâmu orowâk mepaem mannomgât giop. Den yan yuñe emet inânñan poropete nombotñe den kulemguwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yakât otmâ nâñe pâku lohimbi orop manmâ kiki menñgihim mepaheknom.”

¹⁰ Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Emelâk Anitâñe Isirae lohimbi meyekmâ pat kuyiñgiop ya orop pâku lohimbiñe menduhuakmâ heronñe otbañjinomai.”

¹¹ Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Lohimbi hânñan kulemñan me wosapâ wosapâ mansai ya orop Kutdânenñe Anitâ mepaene.”

¹² Otmu âlâmâ Yesaianñe kulemguop ya yuwu tap.

“Dawitihât senâmbâ gâtñe âlâñe tetem pâku lohimbi yenñgât kunyenñe manmâ tihityenñe otbuap. Tihityenñe otmu lohimbiñe yâkâlen biwiyenjañe kepeim mannomai.” Den yawu tap.

¹³ Anitâñe manman kârikñahât pat kuningiop yakât bulâñe orowâk menomgât mâmâñe otningimu yâkâlen biwinenjañe kepeim manmain. Yenñe yawu torokatmâ mannomai yan biwiyenjañe hikuakmâ konohâk otmu heronñe kakñan mannomai. Otmu Wâtñgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyiñgimu pat kuyiñgiop yakât bulâñe menomai sâm Anitâ ulitguman.

Anitâñe Kiristohât aposolo sâm Paulo âi wañop.

¹⁴ Bukulipne, yenñe biwiyenjañe hikuakmâ buku oranñgim Anitâhât den yakât ki hâum pâpñgum mansai. Yakât otmâ yenñahâk den kâsikum anñgim tânahonomaihât dop tap. Biwinanñe yawu nanñan.

¹⁵⁻¹⁷ Otmu yen pâku lohimbiñe Kiristohâlen biwiyenjañe kepeim manñjetgât Anitâñe ikñahâk nâñgâniñim Yesu Kiristohât aposolo sâm âi nihiop. Yakât otmâ Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yinñgim gan. Yâhâ Wâtñgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyiñgimu Anitâhât tem lâuwaññjetâ yekmu ârândânñ olâkñgât nâñe biwinanñe tinñak kepeim honñ bawanñgiman. Honñ bawanñgim yan Kiristo orop biwinetñe kepeiakmu mâmâñe otnihimu âi memune bulâñe pâku lohimbi yenñgâlen tetemap. Yakât nâñgâmune yahatsap. Yakât otmâ den kulemgum katyiñgian yukât pâñe konok konok nâñgâm henñgenñgunjetgât pahâk ekyongon.

¹⁸⁻²¹ Kiristoñe mâmâñe otnihimu âi memune bulâñe teteap yakât sâwe. Emelâk bukulipnanñe Kiristohât den pat ya Yerusalem kapi ambolipñe ekyongowi. Yakât otmâ yâkñe âi tuhuwi ya torokatmâ tuhuwomñgât ki nâñgâwan. Yawu gârâmâ nâmâ lohimbi Kiristohât den pat ki nâñgâwi ya yenñgâlen nâñe sâm ari ekyongowehât nâñgâwan. Yawu nâñgâm Yerusalem kapi pilâm yapâ kapi nombotñe ya yenñgâlen nep tuhum yanñak Ilurikon mewan. Yan ari den pat âlepñe ekyongowan. Otmu Wâtñgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otnihimu kulem topñe topñe memune ekñjetâ âlâ kândâkdâ otmu Kiristohâlen

biwiyenje katbi. Den yan yuñe emelâk poropete âlâñe den kulemgup ya miap. Den yamá yuwu tap.

“Yâhâ lohimbi hânñan kulemñan manmâ yâkât den pat ki nanñai ya yengâlen ari puwâk ekyongonjetâ nâñgâñetâ keterakyiñgiwuap.” Yawu tap.

Pauloñe Roma kapi ariwom nâñgâm yakât ekyongop.

²² Otmu nâñe kapi ârândânñ yâhâm gem den pat âlepñe ekyongowan yan yengâlen takawom sâm yambuñe berumñe biwinañe hikum gaminiwan.

²³ Den ekyongom gamune ârândânñ oap gârâmâ kapi yu pilâm yengâlen takawom.

²⁴ Taka tipñe tatmâ nâñgâwom yanâmâ yen orop Kiristohât den alahum tep âlep nanñanñinom. Yen orop yan manmâ yapâ yeñe mâtâp menihñetâ Sipein hânân ari Kiristohât den pat puwâk ekyongowom.

²⁵⁻²⁷ Otmu Yerusalem kapi ambolipñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai ya nombotñe senñe âlâlâhât umburuk otmâ mansai. Den pat ya Makeronia otmu Akaia ambolipñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai ya ekyongomune nâñgâm tânyongone sâm nanñe mem menduhum nihiai. Yakât otmâ biwinañe yuwu nanñan. Anñoân nen Yura lohimbiñe kapinenñe pilâm pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat ekyongowin. Ekyongomunñe nâñgâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe katñetâ Anitâñe tosa pilâyñim manman kârikñahât pat kuyñgiop. Yakât matñeâmâ pâku lohimbiñe Yura lohimbi senñe âlâlâhât umburuk mansai ya yengât nanñe menduhum nihiai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipñe yñgiwom.

²⁸ Otmu pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansaiñe tep âlep nâñgâyñim nanñe yu menduhum katyñgiai yukât den pat ekyongowom. Ekyongom yanâmâ yâk pilâyekmâ yengâlen takawom. Taka yen orop yan tipñe tatmâ nâñgâm benñe yen pilâyekmâ Sipein hânân ariwom.

²⁹ Yengâlen takawom yan Kiristone mâmâñe otningimu biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu heronñe nanñanñim mannom. Biwinañe yawu nanñan.

³⁰ Bukulipne, Kutdânenñe Yesu Kiristone sâreerenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât yeñe nâhât sâm Anitâ ulitgunetâ mâmâñe otnihimu lohimbi belângen manmai ya den pat âlepñe ekyongomune nâñgâm Kiristohâlen biwiyenñe katnomai. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhunenekmu biwinenñe kepeiakmâ mansain. Yakât yuwuhât otmâ nâhât biwiyenñe tiñâk kepeim ulitgunomai.

³¹ Pâku lohimbiñe nanñe mem menduhum nihiai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipñe yñgiwom. Yñgimune nâñgâñetâ ârândânñ otbuapñat ulitgunomai. Otmu Yuraia ambolipñe Kiristohât den pat nâñgâñetâ gemu bet pilâmaiñe mem bâlenekmaiñat ulitgunomai.

³² Yawu ulitgunomai yanâmâ Anitâñe nâñgâñihimu yengâlen takamune orowâk tatmâ biwinenñe sânduk sâm heronñe nanñanñinom.

³³ Otmu Anitâ biwi sânduhân katnenekmapñe yen orowâk tatmâ tihityenñe olâkgât ulitguman. Ya bonñanâk.

16

Pauloñe Roma yengât nâñgâyñgiop.

¹⁻² Bukulipne, nâ yengât tep hero nâñgâyñgian. Yakât otmâ den bâñe yu sâm hârewe. Tounenñe âlâ, kutñe Piwi sâm, yâkñe Kenjeria ambolipñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai ya yengât honñe bawa manmâ tânyongomap. Otmu nâ gurâ yawuâk tânnohomap. Yakât otmâ pepa yu bâñe kulemguan gârâmâ Piwi wañmune mem Roma yengâlen takawuap. Takawuap yanâmâ Kutdânenñe Kiristone buku otningiop yakât dopñeâk yengû buku otbanñinomai. Otmu wahap wuân me wuângât umburuk otmâ âiyongowuap ya in yawu wañnomaiñat nanñan.

³ Otmu yengâlen gâtne lohimbi yâhâp, kutyetne Akuila yet Pirisila, yâk orop biwinenjañe hikuakmu Kiristohât âi meminiwin.

⁴ Âi orowâk meminiwin yan lohimbi belângen mansaiñe mem bâlenekmai sâam hâkyetne ki biuk sâop. Yawu otmâ tânnohomotâ orowâk nep tuhum gawin. Yakât otmâ nâ otmu pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyenjañe kepeim mansaiñe yâk yetgât nângâyitgian.

⁵ Otmu lohimbi nombotjañe yâk yetgât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den ya alahum kiki mewangim mepaemai yengât nângâyinjian.

Otmu Asia hânân gâtne, lok âlâ, kutne Epaineto sâam, angoân Kiristohâlen biwiñe kalop yâkât nângâwanjian.

⁶ Otmu imbi âlâ, kutne Maria, yâkne yengât nângâmu yahatmu hon bayinjim mansap yâkât nângâwanjian.

⁷ Otmu bukuyâhâtne âlâmâ, kutyetne Andoroniko yet Yunia. Nâñe Kiristohâlen biwine ki katban yan biwiyetne yâkâlen katmâ aposolo âi mem gaowot. Yakât otmâ mem pâi emetjan katyelekjetâ orowâk manbin. Yâk yetgât nângâyitgian.

⁸ Otmu bukune âlâmâ, kutne Ambiliato, yâkât nângâwanjian.

⁹ Otmu lok âlâ, kutne Uruwano, orowâk manmâ Kiristohât âi mewit yâkât nângâwanjian. Otmu bukune, Sitaki yakât nângâwanjian.

¹⁰ Otmu bukune âlâmâ, kutne Apele sâam, emelâk yâkâlen umatne âlâ teteop. Yawu tete-wangiop yamâ Kiristohâlen biwiñe tinâk kepeim kârikneâk kinop, yakât nângâwanjian. Otmu Aristowolohât hep torehenlipne yengât nângâyinjian.

¹¹ Otmu bukune âlâmâ, kutne Herorion, yâkât nângâwanjian. Otmu Narikisohât hep torehenlipjañe Kiristohâlen biwiyenjañe kepeim mansai ya yengât nângâyinjian.

¹² Otmu ata gari Tiripaina yet Tiriposañe Kutdâhât tem lâuwangim yâkât âi tuhum mansawot ya yetgât nângâyitgian. Otmu imbi âlâ, kutne Peasi, Kutdâhât âi yakât biwiñe tinâk kepeim tuhum mansap yâkât nângâwanjian.

¹³ Otmu lok âlâ, kutne Lupo, yâhâmâ Kutdâhât tem lâuwangimu ekmunne yahat-sap. Otmu mâmâjañe yâk wawaep yakât dopneâk nâ wawaenekmâ gaop yâk yetgât nângâyitgian.

¹⁴ Otmu lok kinjitne orowâkne menduhuakmâ Kutdâ mepaem manmai ya yengâlen gâtne nombotneâk kutyene yongonbe. Asinirito, Pilehon, Herema, Patorowa, Hereme, yâk yengât nângâyinjian.

¹⁵ Otmu lohimbi yâhâp, Piloloho yet Yulia, emetyetjan bukulipyetne, Nereo otmu garine, âlâmâ Olimpa, lohimbi nombotne kutyene ki nângâyinjian ya orowâk menduhuakmâ Kiristo mepaemai yâk yengât nângâyinjian.

¹⁶ Yakât otmâ yu sâlikum nângânomai. Yawu otnomai yan Anitâhâlen biwiyenjañe kepeim buku orangim mansai yakât herone nângâm parahuaknomai. Otmu kapiñe kapiñe Akaia otmu Asia hânân tatmâ arap yakât ambolipne biwiyenjañe Kiristohâlen kepeim mansaiñe yengât nângâyinjian.

¹⁷⁻¹⁸ Bukulipne, den tâlâwâk ekyongomune nângâm heñgenjum biwiyenjan katnet. Angoân topne katmâ Kiristohât komolâmbâ nombotjañe yengâlen toho yâkât den pat âlepne kâsikum yinjiwi. Den kâsikum yinjiwi yamâ yenjambâ gâtne lok nombotjañe yenhât nângânetâ yahatmu kutdânenne Kiristohât ki tem lâuwangimai. Yâkne den bulâñe ya nângâm kelangatmâ bukulipyene lohotjan mansai ya kâityongom biwiyenjan kionetâ mâtâp tâpikgum hionakmai-hât galemahom heñgenjum mannomai. Yawu otmâ lok yawuya betyongonomai.

¹⁹ Yâhâ angoân den pat âlepne ekyongonetâ nângâwi yapâek yene biwiyene galemahom den ya tâñ tâñâk lâum gawi yakât sâam han tuhujetâ nângâm herone otban. Yene yawuâk torokatmâ mannetâ den topne topne ekyongonetâ nângânetâ Kiristohât den orop ki lâuakbuap ya pilânomai. Yâhâ yâkât den orop lâuakbuap yamâ nângâm biwiyenjan katmâ mannomai.

²⁰ Yawu otmâ Anitâne yengât biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu hikuakmâ konohâk otmu ki hionjaknomai. Yanâmâ yâkne mâmâne otyingimu biwiyene galemahom lok nombotnane Satangât tem lâuwanjim Kiristohât den pat kelangatmai yamâ watyeknetâ arinomai.

Yâhâ Kutdânenne Yesu tihitnenne otmapne biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ manjetgât Anitâ ulitguman.

²¹ Timoteo orowâk manmâ âi tânahomait yâkne nângâyiniap. Otmu bukulpne, Lukio, Yason, Sosipata yâkne yawuâk nângâyiniap.

²² Otmu nâmâ kutne Tetio, Paulone den yu eknohomu kulemgum katyiniap. Nâne yawuâk nângâyiniap.

²³ Otmu, lok âlâ, kutne Gaio, yâkât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekmain. Yâkne nângâyiniap. Otmu lok âlâ kutne Erasto yâhâmâ kapi ambolipnane takesi katmai ya galemgumap, yâkne yawuâk nângâyiniap. Otmu miti lok âlâ, kutne Kuato, yâkne yawuâk nângâyiniap.

²⁴ Kutdânenne Yesu tihitnenne otmapne yen kerek biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannomai. Ya bonjanâk.

Den bâine ekyongop.

²⁵⁻²⁷ Bukulpne, den yu bâine sâmune pesuk sâek. Emelâk embânân Yesu Kiristohât den yukât topne amoknan talop. Yakât otmâ lohimbi kingitne orowâkne yene nângân nângân watmâ yakât topne pâpguminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât poropetelipnaneâmâ yakât topne nângâm hejengum emet inânjan den kulemguwi yu Yesu Kiristone nen aposololipne kâsikum ningiminiop. Yawu gârâmâ lohimbi hânjan kulemjan manmâ araine den yu nângâm Kiristohâlen biwiyenane kepeim Anitâhât tem lâuwanjim manjetgât nen gurâ ikne sâtgât den kâsikum yingim mansain. Yâhâ Kiristohât den kâsikum yingian yu nângâm biwiyenan katmâ mannomai yanâmâ Anitâne mâmâne otyingimu yâkâlen biwiyenane tinâk kepeim ki lohotne otnomai.

Otmu Anitâ nângân nângânne yahat yahatne yâkne iknahâk nanne Yesu Kiristo hângângumu ge kawenenjan kinmâ muop. Mumunambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâmu âwânâit tawot. Yawu nângâm nenneâmâ Anitâ Awonnenne sâm herone otbanjim mepaem manbisân. Ya bonjanâk.

Nâ bukuyene,
Paulo

1 Korinti

Pauloŋe Korinti yengât ekap aŋgoân kulemgum katyŋgiop.

O bukulpne,

¹⁻² Yen Korinti kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristo orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwaŋgim manŋetgât Anitâŋe meye hop. Nâ Paulo. Emelâk Awoŋnenŋe Anitâŋe Yesu Kiristohât aposolo sâ m katnekmâ âi nihiop ya mem mansan. Otmu bukunenŋe âlâ, kutŋe Sostene, yâkŋe nâ orop nep tânahom mansait. Yawuhât netŋe heronŋe nâŋgâyŋgim ekap yu kulemgum katyŋgiait. Yâhâ lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmai ya Anitâŋe meyekmu komot konohâk otmâ tem lâuwaŋgim Kutdânenŋe Kiristo mepaem manmain.

³ Otmu yengât nâŋgâm Anitâ yuwu sâ m ulitguman. “O, Awoŋ, gâŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop Korinti kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katmâ mansai ya yengât nâŋgâm tihityenŋe otmu tâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât ulitgohan.” Yawu sâ m ulitguman.

Pauloŋe Korinti kapi ambolipŋe yengât nâŋgâm Anitâ mepaeop.

⁴⁻⁵ Anitâŋe ikŋe engatŋeâk otmâ meyekbe sâ m Yesu Kiristo hâŋgângumu giop. Gârâmâ yâkâlen biwiyenŋe katŋetâ Anitâŋe yekmu ârândânŋ otmâ. Otmu Kiristo orop biwiyenŋe kepeiakmâ manŋetâ mâmâŋe otyŋgimu mansai. Yawu otyŋgimu nâŋgân nâŋgânyenŋe holaŋakmu yâkât den pat âlepŋe hewewenâk ekyongonŋetâ bukulpnyenŋe nâŋgâŋetâ âilonŋo oap. Yengât den pat ya nâŋgâm Anitâ mepaeman.

⁶⁻⁷ Yâhâ yen emelâk biwiyenŋe Yesuhâlen katbi yakât nâŋe Kiristohât den kâsikum yŋgiminiwan. Ya nâŋgâm yâkâlen biwiyenŋe kepeinŋetâ mâmâŋe otyŋgimu tem lâuwaŋgim orotmeme bâlenŋe pilâwi yan ki torokatmâ manmâ gai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyŋgimu manman âlepŋahât bulâŋe topŋe topŋe yengâlen tetemu mansai. Otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe âwurem ge meyekbuap yakât biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kilik kilik sâmu mambotbaŋgim mansai.

⁸⁻⁹ Yawu gârâmâ Anitâ nanŋe Yesu Kiristo Kutdânenŋe orop biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ mannomaihât Anitâŋe meye hop. Meyehop yakât otmâ ikŋahâk ki betyon-gowuap. Yakât otmâ Yesu Kiristohât wâtŋan manmâ yâhâŋetâ sâp patoen âwurem ge meyekbuap yan yakât senŋan koko salehâk kinnomai.

Korinti lohimbiŋe yehâhâlâk nanŋanŋiŋetâ yahalop.

¹⁰⁻¹² Bukulpne, den umatŋe âlâ yengâlen tap yakât sâ mune nâŋgâŋet. Yengâlen gâtŋe imbi âlâ, kutŋe Koloe sâ m, yâkât honŋe awalipŋaŋe taka yuwu sâ m eknohowi. “Bukulpŋe Korinti kapiân mansaiŋe yehâhâlâk nanŋanŋiŋetâ yahatmu yuwu sâ m den kakŋan sahaŋgim hionakmâ mansai. “Âo, Paulo yamâ nengât kunnenŋe. Yâkât den nâŋgâmunŋe bulâŋe otmâ,” sâmai. Yâhâ buku nombotŋaŋeâmâ hionakmâ yuwu sâmai. “A, a, yawu bia. Nenâmâ Apolohât den nâŋgâmunŋe bulâŋe otmu tem lâuwaŋgimain,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâmai. “Bâe, wonâŋen, nenâmâ Petorohât komot. Yâkŋe kunnenŋe manmâ den bulâŋe sâmap ya konok nâŋgâmain,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâmai. “Onŋ, nenâmâ Yesu Kiristohât den nâŋgâm lâumain. Âlâlâ yengât den nâŋgâmunŋe helekŋe otmâ,” sâmai.” Den pat yawu eknohonŋetâ nâŋgâ mune ki ârândânŋ oap. Bukulpne, Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe sârereyekmâ kaweyenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yakât nâŋgâm ki hionakmâ ikŋiâk ikŋiâk otnomai. Yawu otmâ kaok oraŋgim biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ konohâk otmu den kakŋan ki sahaŋginomaihât nanŋan.

¹³ Yawu gârâmâ yengât den pat ya nanġan. Yawu gârâmâ yakât yuwu sâmunne nângânet. Yeŋe hionakmâ nombotġanġak Kiristohât komot bulâne mannomaihât dop ki tap. Yesu Kiristone yen komot konohâk manġetġât menduhuyehop. Yawu gârâmâ yenahâk ki hionaknomai. Yawu gârâmâ nâne yengât tosehât otmâ howanân ki nohoġetâ muwan. Me manman kârikġahât pat yakât bulâne menomaihât nâhât kulân toen ki katyekbi. Yakât otmâ girawuhât otmâ imbiâk nâhâitġe kunneneġe oap sâm den sahaġgimai?

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen ġâtġe lok yâhâp, kutyetġeâmâ Kirisipo yet Gaio yâhâk toen katyelekan. Yakât nângâmune âilonġo oap. Yamâ wongât? Nâne lok sambe toen mem katyekban mâne dondâek hionakġetâ umatġe kakyenġan yâhâmbâp.

¹⁵⁻¹⁶ Âo, nelâmnohoap, ya nângâmune teteap. Nâmâ Setepanas imbiġe naomġe hârohâk toen katyekban. Yâhâ yengâlen ġâtġe âlâ toen katban me ki katban ya ki nângâmune teteap. Yawu gârâmâ yengâlen ġâtġe sambeġe nâhâitġe toen katnenehop ya ki sânomai.

¹⁷ Yawu gârâmâ Yesu Kiristone menekmâ âi sâm nihiowân yan lohimbi toen katyekbomġât ki eknohop. Yâhâ ikġak sâreerenekmu howanân kuġetâ muop yakât den pat ya kâsikum yingiwomġât âi sâm nihiop. Yâhâ den kâsikum yingiman yan nâhât nângânetâ yahatmu Kiristohât den pat yakât nângânetâ ġemap sâm den pat ya tâġ tâġâk ekyongoman. Den ya nine nângân nângân watmâ ki kâsikum yingiman.

Kiristone sâreerenekmâ kawenennġan kinmu kuġetâ muop.

¹⁸ Yâhâ Kiristone sâreerenekmâ kawenennġan kinmu kuġetâ muop yakât den pat âlepġe ya lohimbi hiliwahonomaihât pat mansainġe nângânetâ tâġât otmap. Yamâ benġe nenâmâ manman kârikġahât pat mansainġe den pat ya nângâmuneġe keterakningimu yâkât wâtġan kinmâ tem lâuwanġimain.

¹⁹ Den yan yuġe emelâk Anitâġe poropete âlâ den ekumu kulemuġoap ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nombotġane yeŋe nângân nângân watmâ bukulipyenġe den kâsikum yingimai yâhâmâ biwiyenġe mem gulip tuhumune nângânetâ ki keterakbuap. Me lok nombotġe nângân nângânyenġe oropġe yeŋe enġatyenġeâk otmâ bukulipyenġe den ekyongomai yamâ mem kopa tuhuyekmune pâpġunomai.” Den yawu tap.

²⁰⁻²¹ Yâhâ lok âlâ me âlâne yeŋe nângân nângân watmâ Anitâhât den nângâm pesuk pilânomaihât mâtâp yamâ ikġe enġatġeâk maġuyingio. Yakât otmâ sâp yiwerenġe yuâmâ lok nângân nângânyenġe oropġe yenahâk Anitâhât den nângâm pesuk pilânomaihât dop âlâ ki tap. Me lok nombotġe pepa emetġan yâhâmainġe den girawuya Anitâhât biwiġan tap yakât nângâne sâm hâum pâpġumai. Me lok nombotġane menduhuakmâ yu yakât topġe nângâne sâm den alahumai yaġe gurâ Anitâhât den ki nângâm heġenġumai. Yawu otmâ Kiristohât den pat âlepġe nângânetâ tâġât otmap. Yâhâ nenġeâmâ yâkât den nângânomġât mâtâp ki maġuningimap. Yakât otmâ denġe nângâmuneġe bulâne otmu Anitâġe nine nanne baratne sâm wawaenenekmâ manman kârikġahât pat kuningio. Yakât otmâ logġât nângân nângânâmbâ tetem ġap yakât nângâmuneġe ġemap.

²²⁻²³ Yâhâ Yura lohimbiġe kulem topġe topġe tetemu ekġetâ âlâ kândâkdâ otmap yanâk Anitâhâlen biwiyenġe katmai. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo howanân kuġetâ muop yan kulem teteop yakât ekyongomuneġe nângânetâ ġemu bet pilâmai. Yâhâ Girik lohimbiġeâmâ manmanyenahât topġe lok âlâ me âlâne sâm kusânâ ekyongonġetġât nângâmâi. Yawu nângâmâi yamâ nenġe Kiristohât den pat âlepġe ekyongomuneġe nângânetâ tâġât otmap.

²⁴⁻²⁵ Yawu gârâmâ Yesu Kiristone Anitâhât biwiġan den âlâlâ tatmap yakât topġe sâm teteop ya lohimbi nombotġane nângânetâ tâġât otmap. Den yakât topġeâmâ lok âlâ me âlâne yenahâk nângâm heġenġunomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ benġe nen Yura lohimbi nombotġe otmu yen Girik me pâku lohimbi nombotġe Anitâġe dâinenekmâ mâmâġe otningimu den pat âlepġe ya nângâmuneġe âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otmâ yâkâlen biwinennġane kepeimuneġe nine nanne baratne sâm menenehop. Yâhâ manman

kârikjahât pat kuningiop yakât bulâne nennjahâk menomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo howanân kuñetâ muop yamâ Anitâne mumunambâ mem yahatmu yâkâlen kândiwahom manman kârikjahât mâtâp mem teteningiop. Mâtâp ya watmâ yâhânom yan bulâne ningimu menom.

²⁶⁻²⁸ Bukulipne, den sâm aran yukât topne nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâñet. Emelâk Anitâne yen dâiyekmâ Kiristohât komolân torokatye hop yan lohimbi belângen manminiwiñe nângâyinñetâ girawu teteop yakât sâwe. Yen yekmâ nângân nângânyene gehene sâm nângâyinñetâ geminiop. Yakât otmâ lohimbi belângen manmâ nângân nângânyene orop mansaiñe yen yekmâ anulaknomai sâm Anitâne meye hop. Yâhâ yakât dopñeâk lohimbi belângen manminiwiñe yekmâ lok tâñât me lok inñe sâm nângâyinñetâ geminiop. Yawu gârâmâ Anitâne meyekmâ biwi sânduhân katyekmu mansai. Yakât otmâ lok papato me lok kutylene orop belângen manmai yañe yekmâ yuwu sânomai. “Biwi sânduhân manñetâ nenñe hâmbinñ gumbinñ mansain sâm anulaknomai.

²⁹ Topne yawuhât lohimbi âlâ me âlâne yeñahât nângâñetâ yahatmu “Nennjahâk manmunñe ârândâñ oapgât manman kârikñan mannom” sâm Anitâ ekunomaihât dop âlâ ki tap.

³⁰ Yawu gârâmâ Anitâ ikñahâk menenekmâ mâmâñe otningimu Yesu Kiristo orop biwinenñe hikuakmâ konohâk otmu mansain. Yawu otmâ yâkât biwiñan den girawu tap ya biwi nângân nângânnenñan katmu nângâmunñe keterakningimâp. Keterakningimu tem lâuwangimunñe nenekmu ârândâñ otmâp. Yawu torokatmâ manmâ yâhânomgât manman bâleñahât pañgonâmbâ holañnenekmu mansain. Yakât otmâ mâtâp katningiop ya watmâ Kiristohât wâtñan kinmâ manmâ yâhânom yanâmâ nine nanne baratne koko salek sâm menenekbuap.

³¹ Den yan yuñe Anitâne emelâk poropete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne bukulpnenñe nângâninginñetâ yahalâk sâm ki mepaeaknomai. Yâhâ Kutdâyeñe mâmâñe otyinñmu manman âlepñahât bulâne yeñgâlen teteap yakât Kutdâyeñahât nângâñetâ yahatmu bukulpnyeñe ekyongonomai.” Yawu tap.

2

Kiristohât den pat nângâñetâ hâi hâñe otmâp sâm den hewewenñak kâsikum yinñiminiop.

¹ Bukulipne, den sâm aran yukât topne nângâñetâ keterahâkgât ninan hâum sâmune nângâñet. Nâñe yeñgâlen puwâk takawan yan Anitâne tihitnenñe otmâ Yesu Kiristo hângângumu giop yakât den pat ekyongowan. Ekyongowan yan nângâñetâ hâi hâñe otmâp sâm hewewenñak kâsikum yinñiminiwan. Me emelâk pepa emetñan yâhâmune nângân nângân topne topne kâsikum nihiminiwi ya ki watmâ ekyongomune nângâñetâ hâi hâñe otmâniop.

² Yawu otmâ Yesu Kiristone kawenenñan kinmu howanân kuñetâ muop yakât nângâm henñeñgunetgât biwinañe kepeim den pat âlepñe ya konohâk sâm holañmâ ekyongominiwan.

³ Sâp yan den ya girawu sâm ekyongomune nângâñetâ bulâne yeñgâlen teteâk sâm nângâm biwine ahom niahop. Yawu otmâ lohotñan ekyongominiwan.

⁴⁻⁵ Ekyongominiwan yan den topne topne ki sâm biwiyeñan kionñminiwan. Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñ tuhuyekmu biwiyeñe Kiristohâlen kepeiwi. Yakât otmâ yeñgât manmanyene ekmune Anitâhât wâtñan kinmâ lokgât nângân nângân ya ki watmai yawu oap.

Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionñmu Kiristohât den pat nângâmunñe bulâne otmâp.

6-8 Nâje nângân nângân girawuya watmâ den ekyongomune lohimbi nombotņaje nângânetâ keterakmu Kiristohât nângâm tem lâuwangim mansai. Yakât yuwu sâmunen nângânet. Nângân nângân watman yuâmâ lok papatolipnenne yengât nângân nângânyenambâ ki tetemap. Otmu yakât topņe gurâ nângâm pâpgum gai. Yâhâ nângâm heņgenjuwi mâne Kutdânenne Kiristone Anitâ orop dopyetņe konok oap yakât nângâm ki hâkâņ otmâ howanân kuņetâ mumbâp. Lok yawuya gulip otnomai yakât otmâ yâk yengâlen den nângawe sâm ki ariman. Me lok nângân nângânyene oropņe menduhuakmâ yu yakât topņe nângâne sâm alahu gulahu otmâ ya yengâlen gurâ ari nângân nângân ya ki meman. Yawu gârâmâ nângân nângân kâsikum yingim gan yukât topņe yuwu tap. Anitâņe hân himbim ki kândikyotgop yapâek nângân nângân yu ikņe biwiņan tatmâ gaop. Yakât otmâ lohimbi nombotņaje yeņe nângân nângân watmâ yakât topņe nângâne sâm hâum pâpgum gawi. Yawu gârâmâ nenņe Anitâ orop laņinņan tatmâ manman kârikņan mannongât nângâm ikņe nângân nângân watmâ Kiristo hângângumu ge yakât topņe eknongop.

9 Yâhâ Anitâ biwiņan nângân nângân talop yakât nângâm poropete âlâņe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbiņe Anitâhâlen biwiyeņaje tiņâk kepeim manmai ya yengât nângâm manman âlepņahât pat kuyingimu tap. Manman yakât lok âlâ me âlâ biwiyeņaje nângâm pâpgumai. Me senyeņan ki tetemu ekmai. Me yakât den pat ki sâņetâ nângâmai.” Den yawu tap.

10 Yawu gârâmâ Anitâhât biwiņan den tatmap yakât topņeâmâ ikņe Wâtgât mâmâņahât Heakņe naņgap. Otmu lok biwinenņahât topņe yawuâk naņgap. Yakât otmâ Anitâņe yâk hângângumu ge biwinenņan kionmu Kiristohât den pat nângâmunne bulâņe olop.

11 Yakât topņe nângânetâ keterahâkgât lok manmannenņan hâum sâmunen nângânet. Lok âlâ me âlâņe bukulipyene yengât biwiyeņan den girawu tatmap ya ki nângâmai. Yâhâ lok girawuya yengât biwiyeņan tatmap ya yeņahâk nângâmai. Otmu yakât dopņeâk lok âlâ me âlâņe Anitâhât biwiņan den tatmap ya ki nângâmai. Yamâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe konohâk nângâmap.

12 Yâhâ nenņeâmâ lok âlâ me âlâhât biwiyeņambâ nângân nângân âlâlâ tetemap ya nângâm biwinenņan ki katmain. Anitâhâlen biwinenņaje kepeim manmâ gain. Yakât otmâ yâkņe ikņe engatņeâk otmâ manman âlepņahât bulâņe topņe topņe ningimu mansain. Yakât topņe nângâm heņgenjgunehât ikņe Wâtgât mâmâņahât Heak hângângumu biwinenņan kionmap.

13 Biwinenņan kionmap yan lokgât nângân nângân ki watmain. Yâhâ yâkât nângân nângân watmâ Anitâhât den bukulipnenne kâsikum yingimain. Kâsikum yingimunne Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwiyeņe mem pâroņ pilâmu nângânetâ keterakyingimap.

14 Yâhâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe lok nombotņe biwiyeņan ki kionmâ mâmâņe otyingimap yaņeâmâ manman âlepņe yakât bulâņe âlâlâ ekņetâ tâņât otmu hâkâņ otmâ.

15-16 Yâhâ nenâmâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwinenņan kionmâ mâmâņe otningimu Kiristohât biwiņan nângân nângân âlâlâ tap yakât ki hâum pâpgumain. Yakât otmâ yu yakât topņe nângâm heņgenjumain. Yawu gârâmâ lohimbi belângen manmaiņe topnenne hâum pâpgumai. Otmu Anitâhât biwiņan nângân nângân âlâlâ tap yakât gurâ hâum pâpgumai. Den yan yuņe emelâk Anitâņe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kutdâhât biwiņan den tatmap ya lok âlâ me âlâņe yeņahâk nângânomaihât dop âlâ ki tap. Otmu Anitâmâ nângân nângân amboņe. Yakât otmâ wuân me wuângât ki âlâ pâpgumap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâņe den kâsikum wanņbuapgât gurâ dop ki tap.” Den yawu tap.

3

Biwinenjahe hikuakmâ konohâk otmu tânahom Anitâ hoj bawanjimain.

¹⁻² Bukulipne, yengât topyeje teteâkgât den âlâen hâum sâmunne nângânet. Lepat namân gâtne yamâ sot kândâkdâek ki yingimunne nemai. Yejeâmâ Kiristohât komolân torokatbi yamâ naja yengât dop oai. Yâhâ lohimbi belângen mansai yâhâmâ Wâtgât mâmânahât Heakne biwiyejan ki kionmu yanak Kiristohât pâpgumai. Yen dop yawu manmâ Kiristohât topne ki nângâm hejengeuai. Yakât otmâ sot kândâkdâek yingimune nejetâ ombeyejan tatbuap.

³⁻⁴ Yâhâ lohimbi belângen mansaije Kiristohât den pâpgumai ya yengât dop otmâ mansai yamâ yuwu. Yejeâmâ nângâm bâleanjim den kakjan sahanjim yuwu sâmai. “O, Paulo yamâ nengât kunnene.” Yâhâ buku nombotjaeâmâ hionakmâ yuwu sâmai. “A, a, yawu bia. Nenâmâ Apolohât den nângâmunne bulâne otmap.” Yawu sâm yan lohimbi belângen manmaine otmai yawuâk yeje otmai.

⁵ Yâhâ nâmâ Apolo orop Anitâ hoj bawanjim Kiristohât den pat âlepne ekyongomutne yâkâlen biwiyeje katbi. Yâhâ Anitâne âi ikjiâk ikjiâk sâm nitgimu mem manmâ gait yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe.

⁶ Lok âlâne nep tuhum sot âlâhât alikne kâmetmap yakât dopneâk nâne yengâlen taka topne katmâ Kiristohât den pat ekyongowan. Aiop lok yanje sot âlâhât alikne kâmetbuap yakât kakjan bukune âlâne newân ari buruj tetemu hele tuhuwuap yakât dopneâk Apolone nâhât betnehembâ taka âi yu torokatmâ Kiristohât den kâsikum yingiop. Aiop lok yanje hele tuhum arimu Anitâne konok lukulemu yan bulâne tetewuap yakât dopneâk mâmâne otyingimu yâkâlen biwiyejae kepeinetâ yengâlen bulâne tetemap.

⁷ Nâne topne katmâ den ekyongowan. Yâhâ Apoloneâmâ den kâsikum yingiop. Yawu gârâmâ Anitâ ikjak mâmâne otyingimu bulâne yengâlen tetemu Kiristohâlen biwiyejae kepeim gai. Bulâne yengâlen tetemap yamâ netgât âi bia. Anitâ ikjak nângâyingimu tetemap. Yakât otmâ yâkât nângâmunne yahalâk.

⁸ Yâhâ Apolo orop Anitâ hoj bawanjim mansait. Yakât otmâ nângânitgimu dop konohâk mansait. Yâhâ yâkât sâtgât otmâ tem lâuwangim mansait yakât hâmeje ikjiâk ikjiâk nitgiwuap.

⁹ Yenâmâ Anitâhât kalam yakât dop mansai. Nerâmâ biwinetjae hikuakmâ konohâk otmu tânahom yâkât sâtgât otmâ kalamjan ari âi tuhuwangimait.

Kiristone manmannenjahât topne mem tetewuap.

Bukulipne, yakât topne nângâm hejengejnetgât den âlâen hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât emetgât dop mansai.

¹⁰ Nene topne katmâ emet tuhune sâm yan saran lâum kânângâmunne gemu yakât kakjan hohem katmâ kokore pilâm gâremain. Emet yapâ torokatmâ tuhumunne âilonjo lonjo otmap. Yâhâ yakât dopneâk Anitâne âi sâm nihim mâmâne otnihimu biwinane tijâk kepeim pâku lohimbi yengâlen ari topne katmâ Kiristohât den pat âlepne ekyongowan.

Otmu yakât kakjan lok nombotne yengâlen taka den ya kelangatmaihât nângâm nângâm kâsikum yinginetgât nanjan.

¹¹ Yâhâ emetgât kuhupin lâum kânângâmunne niwin niwin sâm kinmap yakât dopneâk Anitâne kuhupin sâm Kiristo kânângâmu kinmap. Yawu gârâmâ yâk pilâm âlâ kânângânomgât dop âlâ ki tap.

¹² Otmu emet ya torokatmâ tânje tuhum yan lok nombotjae âwihio, me bon, me kât kârikne, me simen, me ain yanje mem emet kârikne tuhunomai. Yâhâ lok nombotne âlâneâmâ hombot, me hâpu, me nak lohotjae mem tuhujetâ kandi kandi otbuap.

¹³ Yâhâ emet ya torokatmâ tuhumunne kârikne kinbuap me bâlewuap yakât topne Kiristone âwurem gewuawân mem tetewuap. Sâp yan nene ambojan ambojan emet

ya torokatmâ tuhum mansain yakât topnje teteâkgât yâkne sâmu kâlâpne punduj sâm emet ya semu topnenne tetewuap.

¹⁴ Yâhâ emet ya tânje ki sem biatbuap otmuâmâ Anitâne hâmeje âlepne ningiwuap.

¹⁵ Yawu gârâmâ emet ya sem biatbuap otmuâmâ hâmeje ki ningiwuap. Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emetnenjan iri sikum me senje âlâlâ tatningiap ya aksihâk sem gulip tuhum bâsok senenekbuap yakât dopnjeâk Anitâhât senjan manmannenjahât bulâne bia kinmâ anulaknom.

¹⁶⁻¹⁷ Yakât torokatmâ yuwu sâmune nângânet. Anitâhât opon kâmbukne ya kâlehen ikne kawene tap sâmai yan hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât opon kâmbukne yakât dop otmâ mansai. Yeje Kiristohâlen biwiyeje katbi yapâek Wâtgât mâmâjahât Heakne ge hohetyenjan tâtâmâ mâmâne otyingim gap. Yakât otmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne yenhât nângânetâ yahatmu tat tat memeyeje mem bâleaknomai yamâ Anitâne hilipyongowuap.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ emelâk den yan ya yâhâpne sâmune nângânet. Yeje biwiyejanje kâityongomu yenhât nângânetâ yahatmapgât biwiyeje galemahom mannomai. Yâhâ lohimbi belângen manmaine nângân nângân wuân me wuângât nângânetâ yahatmap yamâ Anitâne nângâmu tânt otmap. Yâhâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne lohimbi belângen mansai yengât nângân nângân watmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ nângân nângânnenne orop mansain,” sâmai ya yengârâmâ Anitâne nângâyngimu gemap. Yâhâ Anitâne yengât yawu nângâyngimu gemapgât nângân nângân ya pilâm yenhât nângânetâ giâkgât nanjan. Yawu nângâm mannomai yan lohimbi belângen manmaine yengât nângânetâ gemu “lok kopa” sânomai yakât ki gorâyngiwuap. Den yan yuje emelâk lok âlâne den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nângân nângânyeje oropne menduhuakmâ den hikuwi yakât bulâne mem tetene sâm nângân nângânyeje menduhum buku nombotne kâityongonomai. Kâityongone sâm otnomai yan Anitâne nângân nângânyeje mem gulip tuhumu yenhâk kâirahom hiliwahonomai.”

²⁰ Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Lok nângân nângânyeje oropne yenhâk nângân nângânyeje menduhum den hikumai yakât Anitâne nângâmu helekne otmap.” Den yawu tap.

²¹⁻²² Yakât otmâ lok âlâ me âlâne yengâlen taka yeje den kâsikum yinginomai ya yengât ki nângânetâ yahatbuap. Yâhâ emelâk Anitâne wahap topne topne hânân kalop yapâek tetem gap. Otmu tetem yâhâwuap. Ya kerek yengât sâm pat kuyngiop. Yakât otmâ nâ Apolo yet Petoro orop yengât amutyenjan manmâ hon bayngim mansain.

²³ Otmu kunnenne yamâ Kiristo. Otmu Kiristohât kunne yamâ Anitâ konok.

4

Kiristone biwinenjahât topne ekmâ sâm hâreningiwuap.

¹ Yakât otmâ nengât yuwu nângânomai. Anitâne ikne den bulâne ya sâm tetem ekyongonehât menenekmâ âi sâm ningimu Kiristo hon bawangim mansain. Yeje yawu nângâninginetâ dopjan otbuap.

² Yâhâ Anitâne nen kerek âi sâm ningimap ya biwinenjanje tinâk kepeim manmâ yâhânomgât sâm ningiop. Yawu ki otnom yanâmâ nenekmu dondâ bâlewuap.

³ Yakât otmâ tem lâuwangiman me bia yakât topne eknehât yeje nângân nângân me lok âlâhât nângân nângân watmâ den âiân katnekmâ sâm hârenihinomai yakât ki gorânihiap. Otmu nine biwinahât topne girawu tap yakât nângâm nine nângân nângân me lok âlâhât nângân nângân ki watman.

⁴ Yâhâ nine biwinahât topne girawu tap ya nângâman yan Kutdâhât den bulâne nângâmune biwinan hâumu tosa biaek mansan yawu biwinane nângâman. Yawu gârâmâ Kutdâhât senjan koko salehâk mansan yawu ki sâwom. Kutdâ ikjak biwinahât topne ekmâ sâm hârenihiwuap.

⁵ Yâhâ nenje âlâlâ otnehât nângâmain me tihân otmain memain ya Kutdânenñaje âwurem ge mem tetekñan tuhûm sâmbâ hâreningiwuap yakât sâpñe Anitâñe kalop. Sâp yan nenje Anitâhât den kâsikum yingim mansain nengât biwinenñahât topñe ekmâ nângâningim hâmeñe âlâku ikñiâk ikñiâk ningiwuap. Yakât otmâ yeñeâmâ sâp yiwerene sâmbâ bâleninginetâ ki ârândân otmap.

⁶ Bukulipne, yuwu sâmbâ nângâñet. Lok âlâ me âlâñe Anitâhât nângân nângânñe miti denân tap yukât andemñe wangim torokatnomaihât dop âlâ ki tap. Yakât topñe yeñe nângâm hengenñgunetgât den sâmbâ aran yu Apolo orop netñan hâum ekyongomune nanjai. Yakât otmâ yeñe buku âlâhât nângâñetâ yahatmu âlâhât nângâñetâ gemu sâmbâ bâlengimai yanje dondâ bâleap.

⁷ Yen âlâñe sâmbâ yingimu yeñahât nângâñetâ yahatmap? Yawu otñetâ dondâ bâlemap. Yâhâ nângân nângânñe âilongo tetemap yamâ in ki tetemap. Anitâ ikñak biwiyeñan kionmu yanâmâ ya tetemap. Otmu yâkñe wahap âlâlâ kerek bêt belaiâk ningimap. Yawu otningimap yakât otmâ nenñahât nângâmunñe yahatbuapgât dop âlâ ki tap.

Anitâñe Paulo aposolo âi sâmbâ wañmu hon bayingim manop.

⁸ Bâe, yeñe “Emelâk nângân nângânñe keterakningimu Anitâhât den topñambâek nanjain,” sâmbâ. Me “Nenñahâk manman âilongoân mansain,” sâmbâ. Otmu emelâk kunyetñe manmunñe amutnenñan mansawot netgât yawu sâmbâ. Yawu sâmbâ yanje ki ârândân oap. Gârâmâ yeñe Anitâhât den topñambâek nângâm kunlipnenñe otmâ manman âilongoân manbâi. Yawu mansai mâne orowâk manbâin.

⁹ Yawu gârâmâ manmannenñahât nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Tembe lâunje lok bâleñe meyekmâ den âiân katyekmâ mumuhât pat kuyingimai. Yawu otyingim yanâmâ meyekmâ lohimbi senyeñan kânângâyekñetâ kinñetâ mem âlâlâ tuhuyekmai. Yakât dopñeâk Anitâñe menenekmâ aposolo âi sâmbâ ningim lok kerek yeñgât amutyenñan katnenekmu lok bâleñe yekmâ nângâm bâlengim mem âlâlâ tuhuyekmai yakât dopñeâk nenekmâ nângâm bâlengimai. Nenekmâ nângâm bâlengimai yakât topñe anelone nanjai.

¹⁰ Nenâmâ Kiristohât den pat âlepñe lohimbi belângen mansai ya ekyongomunñe nângâñetâ nahat otmu nengât lok senduk sâmbâ. Yâhâ yeñahât nângâñetâ yahatmu “Nângân nângânñe orop manmâ biwinenñe galemahom mansain,” sâmbâ. Yâhâ nengât nângâñetâ gemu Anitâñe ki mâmâñe otyingimu bulâñe tetemap nengât yawu sâmbâ. Yawu sâmbâ yan yeñahât nângâñetâ yahatmu “Anitâñe mâmâñe otningimu âi topñe topñe memunñe bulâñe tetemap,” sâmbâ. Yakât otmâ lohimbi belângen manmaine yeñgât nângâñetâ yahatmu ewe katyekmai. Yâhâ nengârâmâ nângâninginetâ gemu lok tawi tawiñe sâmbâ.

¹¹⁻¹² Bulâñanâk hop sambe kakñan ki mansain. Nen bêt kandiânâk nemain sâmbâ âihât hâhiwin nângâmain. Yawu otmâ emet kandiân im yahatmâ kapi hawamgum den ekyongomain. Yawu manmunñe lohimbi belângen manmaine nenekmâ hâim hilitnenekmai yan Anitâñe lukuleyehâkgât ulitgumain. Yâhâ mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ den biaek manmâ ki lohotñe otmain.

¹³ Otmu nengât huñ bero sâmbâ hâinenekmai yan gurâ iliwetmâ den lohotñan sâmbâ ekyongomain.

¹⁴⁻¹⁵ Nâ den sâmbâ aran yu nângâm anulakñetgât ki ekyongoan. Anjoân nâ niniâk yeñgâlen taka Kiristohât den pat âlepñe ekyongomune nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñe katbi. Yapâek yen orop biwinenñaje kepeiakmâ âwâ nan yawu manmâ gain. Yâhâ yeñgât galemlipyenñeâmâ sesengâlâk. Gârâmâ âwâyeñeâmâ nâ konohâk. Yakât otmâ yeñgât nângân nângân ya pâron sâekgât wawaeyekmâ girem den yu ekyongoan.

¹⁶ Yeñe nanlipne yawu mansai. Yakât otmâ Kiristone mâtâp yu wat sâmbâ nihiop ya tâñ tâñâk watman. Nâñe kâi towat otman yawuâk watmâ manñetgât nanjan.

¹⁷ Yakât otmâ bukune Timoteo hângângumune yengâlen taka den kâsikum yingiwuap. Den kâsikum yingimu nângânômai yan nâñe Kiristohât komot den kâsikum yingimune lâum mansai yakât topñe nângâm henjenjunômai. Otmu Timoteo orop biwinetñe Kutdâhâlen kepeim nanñe âwânñe tânahomawot yakât dopñeâk tânahom Kutdâhât âi memait.

¹⁸ Yâhâ yen nombotñe nâhâitñe ki takawuap sâmu yenhât nângâñetâ yahatmu hâmeyeñe bitmâ bitmâ oai.

¹⁹ Yawu gârâmâ Kutdâñe sâmu mâtâp tetenihiwuap yan yengâlen in yawu takawom. Taka lok yan yu âlânñe mâmânñe otyingimu yenhât nângâñetâ yahatmu sâmu bâlenihim mansai yakât topñe nângâwom.

²⁰ Yâhâ yenhâk den topñe topñe alahum biwiyenñe ki galemahom henjenjumai. Yakât otmâ Anitânñe tihitnenñe otmap yan ikñe Wâtgât mâmânñahât Heak hângângumu biwi nângân nângânnenñan ge mâmânñe otingimu galemahom manmain.

²¹ Yakât otmâ yengâlen taka girawu otyingiwomgât nanñai? Nâñe taka den kâwâ kârihân kuwikyebomgât nanñai me lohotñan taka buku otyingiwomgât nanñai?

5

Lok âlânñe otmu dondâ bâleop ya ketetñetâ manâkgât sâop.

¹ Yengât den pat bâleñe yuwu sâñetâ nângâwan. Yengâlen gâtñe lok âlâ mâmânñait yanñe ki orotñe otmâ mansawot. Orotmeme otmâ mansawot yawu yakât pâku lohimbñe samut kârikñe katñetâ tap. Yâhâ yenñeâmâ yelekmâ ki sâyitgimai. Yamâ yuwuhât yan. Yengâlen gâtñe lok âlânñe imbi memu nanyetñe teteop. Yawu gârâmâ manmâ manmâ nanyetñe lok otmu mâmânñe ya bâleop. Mâmânñe bâlemu âwânñe imbi âlâ miop. Yawu gârâmâ nanñe yanñe mâmânñe orop manmawot. Yawu manmâ lok âwâyetñe senñe buhum betñehen kionmawot.

² Yawu otmawot yakât ki sâyitgim gai yakât anulakñet. Otmu lok ya ketetñetâ manbâp. Yawu otbâi yamâ yenñe yelekmâ ki yelekmâ yawu otmâ yenhât nângâñetâ yahatmap. Yakât nângâmune dondâ bâleap.

³ Nâñeâmâ kâlepñehen mansan. Yawu gârâmâ emelâk yen orop tatmâ biwinenñe sipawahom konohâk otmu den alahuwin. Yakât dopñeâk yuwu ekyongomune nângâñet. Yesu Kutdânenñe biwinanñe yâk hikum mansan. Otmu yâkñe girawu sâmu hâreyingiop yawuâk lok bâleñe yukât sâmu hârewañgian.

⁴ Yâhâ nâ orowâk tain mâne girawu sâmu hârewañgimbâm yakât nângâm menduhuakmâ Yesu Kutdânenñe yâkât wâtñan kinmâ yuwu otbaññet.

⁵ Hâmbâi Kutdânenñe âwurem ge lohimbñe biwinenñahât topñe ekmâ nângâm sâmu hâreningiwuap. Sâp yan Anitânñe lok yu membuapgât yenñe ketetñetâ ari belângen manmu Satannñe hâhiwin wañbuap. Hâhiwin wañmu orotmeme bâleñe otmâ mansap ya bet pilâm Kiristo tem lâuwañgiwupgât den ekyongoan yuwu otnomai.

⁶ Lok yanñe mâmânñe orop mansawot ya yetgât den ki sâyitgim gai. Girawuhât otmâ yenhât nângâñetâ yahatmap? Yakât anulakñet. Yâhâ biwinan girawu tap yakât nângâñetgât matuk keluñan hâum sâmune nângâñet. Imbilipnenñe dâmbia golañgumai. Golañgumâmâ matuk mendârenñetâ keluñe gemu dâmbia orop menduhñetâ matuk keluñe sânduk sâmu ârândânñe otmap.

⁷ Yâhâ yakât dopñeâk lohimbñe yâhâp yanñe hohetyenñan manmutâ orotmeme bâleñe yunñe mem bâleyekbuap. Yawu tetemapgât ketetyelekñetâ belângen ari manset. Yawu otnomai yanâmâ Anitâhât senñan koko salehâk mansai yawuâk torokatmâ mannomai. Yawu manmâ dâmbiaen matuk keluñe ki mendârenñetâ tatmap yakât dopñeâk mannomai.

Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângâñet. Emelâk Tihit tihit Homban ârândânñak Yura lohimbñe nengât tosa biatningiâk sâmu hotom uminiwinñe lama nanñe

gâim hepne tuanguminiwi. Hepne tuangum yan sot um neminiwi. Emelâk lama nanne gâim hepne tuanguminiwi yakât dopneâk Kiristohât hepne moseleakmu mum yan nengât tosanenne bunewâk pilâningiop.

⁸ Yakât otmâ herone nângâwanjim um nenom yan matuk kelune yane manman bâlenahât dop oapgât ya orop ki menduhum nenom. Yawu otmâ manman koko salek yawuâk mannom sâam sot inâk nenom.

⁹ Yâhâ lohimbiñe kâwâ konda otmâ mansai ya orop buku ki oranjinjet sâam pepa kulemgum katyinjawan ya eknetâ ki keterahop.

¹⁰ Yakât otmâ den yakâlâk sâam henjengumune nângânet. Pâku lohimbi nombotñane kâwâ konda otmai, me senne âlâlâ ekñâlem kombo meyingimai, me Porom Lâpio mepae-mai, yâk betyongom yenjeâk mannomaihât ki sâawan. Yen lohimbi bâlene orop oset guset mansai. Yakât otmâ betyongom yenjeâk mannomaihât dop âlâ ki tap.

¹¹ Yawu gârâmâ topne yuwuhât den ya kulemgum katyinjawan. Bukulipyene nombotne “Emelâk biwinenne Kiristohâlen katbin” sâamaine kâwâ konda otmai, me senne âlâlâ ekñâlem sen buhu buhu otmai, me Porom Lâpio otmu Anitâ orowâk mepaeyelek-mai, me den belângen sâamai, me to kârikne nenetâ biwiyene gulip otmap, me kombo meyingimai. Bukulipyenane yawu otmai yamâ kewilâyeknetâ belângen ge manjetgât den ya kulemgum katyinjawan. Otmu yâk orop lau konok ki nenomaihât nanjan.

¹²⁻¹³ Yâhâ nâne lohimbi belângen mansai yengât sâam hâreyingiwomgât Anitâne ki sâam nihiop. Anitâ ikñak biwiyenahât topne nângâm sâam hâreyingiuap. Yawu gârâmâ bukulipyene orowâk biwiyenane hikuakmâ konohâk otmu menduhuakmâ Kiristo mepaemai ya yengâlen gâtne âlâ me âlâne otjetâ bâlemap ya sâam hâreyinginet. Sâam hâreyinginetâ ki nângânomai ya kewilâyeknetâ belângen ari mannomai. Yawu otnomai sâam Mosenje girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap.

“Lok orotmeme bâlene otmai ya hohetyenambâ ketetyeknetâ arinomai.”

6

Lohimbiñe hionakmâ den âiân karakminiwi.

¹ Bukulipne, den umatne âlâ nângâwan yakât yuwu sâamune nângânet. Yengâlen gâtne nombotñane kuk otmâ hionakmaiân angoân papatolipnennane umatne yu kuwikninginetâ kaok orangine sâam yâk yengâlen ki mem ari tiripyongomai. Bukulipyene hionakmai ya meyekmâ ari pâku lok yengâlen den âiân katyeknetâ yâkne sâam hâreyingimai. Den pat yu eknohojetâ nângâmune dondâ bâleop.

² Yâhâ nen Kiristohâlen biwinennane kepeim manmainne lohimbi belângen mansai ya sâam hâreyinginom yakât emelâk Anitâne sâam kalop. Âlâne yakât ki ekyongop? Nâ ekyongowan yakâ. Yâhâ lohimbi belângen mansaine orotmeme bâlene otmai ya yengât sâam hâreyinginomai. Yakât otmâ den tângât yuwuya yamâ yenhâk in yawu kuwikmâ kaok orangimbâi?

³ Otmu hâmbâi sâp patoen anelo yengât gurâ sâam hâreyinginom yakât sâam kalop. Yawu gârâmâ girawuhât otmâ bukulipyene orop den ki kuwikmâ kaok orangimai?

⁴ Yawu gârâmâ yene kuk otmâ hionakmaiân girawuhât otmâ lohimbi Kiristohât hâkân otmai yengâlen ari den âiân karakmai?

⁵ Yen anjuyene bia. Yengâlen gâtne lok âlâ nângân nângânne oropne sâam hâreyingimu ârândân otbuapgât dop tap ya nanjan.

⁶ Yene hionakmaiân lohimbiñe Kiristohât den nângânetâ helekne otmu pilâmai ya yengâlen ari den âiân karaknetâ sâam hâreyingimai ya nângâmune dondâ bâleap.

⁷ Yâhâ yene hionakmâ den âiân karakmai yan Anitâhât den lâum pâpğunjetâ yanak manman âlepñahât bulâne yengâlen ki tetem henjenguap. Yakât otmâ buku âlâ me âlâne mem bâleyekne sâam otjetâ yan ki iliwetmâ matne kâpekyingimbâi. Me kombo meyingine sâam otjetâ nembe kalem otyingimbâi.

⁸ Yawu gârâmâ yenjahât nânghânetâ yahatmu bukulipyenê orop sâmbâleanjimai. Me kâirahom kombo meanjimai.

⁹ Lohimbi yawu otmainê manman kârikjan ki mannomai. Yakât âlânê ki ekyongop? Yakât emelâk ekyongowan yakâ. Yenâmâ imbiâk engatyenânê kâityongomapgât yuwu sâmbune biwiyenjan mem mannomai. Lok yuwuyanê manman kârikjan mannomaihât dop âlâ ki tap. Sen buhu buhu otmâ kâwâ konda otmai, me emet huhumai, me imbilipyenê pilâyekmâ lok bukulipyenê orop manmâ ekjâleakmâ otjetâ bâlemap, me Porom Lâpio kum kâlâpgum mepaemai.

¹⁰ Me bukulipyenê yengât senê âlâlâ ekjâlem miakne sâmb otmai, me kombo miangimai, me den bâlenê hâiakmai, me kâirahomai, me to kârikjê nem biwi hâlim otmai. Lok yawuyanê Anitâhât kapi himbimân tap ya ki ambokunomai.

¹¹ Yâhâ embânân Kiristohâlen biwiyenê ki katbi yan yen nombotjanê orotmeme bâlenê yawu otmâ manminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakjê biwiyenê mem hewewen tuhumu Kutdânenê Kiristohâlen biwiyenê katjetâ Anitânê tosayenê pilâyinjio. Tosayenê pilâyinjimu Kiristo orop biwiyenê kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwanjim manjetâ Anitânê yekmu ârândân otmap.

Kâwâ konda ki otnom.

¹² Yawu gârâmâ yengâlen gâtjê âlâ me âlânê “Ninahâk yu me ya otbom yakât Anitânê nekmu ki bâlewuap,” yawu mon sânomai. Yakât otmâ nânê yuwu sâmbune nânghânet. Bulânânâk yu me ya otnomai yakât Anitânê yekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ otnomai ya kerekjê yen otmu bukulipyenê ki tânyongowuap. Yâhâ ninan hâum sâmbune nânghânet. Nânê yu me ya otbom yakât Anitânê nekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ ya witgumâk otmâ yâhâwomgât biwinaenê yahatmapgât yawu ki otbom. Biwine galemguakmâ manbom.

¹³ Yawu gârâmâ yengâlen gâtjê âlâ me âlânê yuwu mon sânomai. “Nenê sot nemunne wâtnenê tij tij sâekgât Anitânê sot topjê topjê kalop. Otmu sot nem kârikjê mannomgât Anitânê tepnenê orowâk katnenedhop. Yakât otmâ sot nemunne tepnenjan gemap.” Den yawu mon sânomai yakât yuwu sâmbune nânghânet. Sâp pesuk sâwuawân Anitânê sâmbu manman topjê topjê biatmâ metewuap. Otmu lohimbi nengât hâknênjê yu kon sâmb ânjê menom yakât Anitânê sâmb kalop. Anitâhât tem lâuwanjim mannomgât wâtnenê ningimâp. Yakât otmâ lohimbi miakmâ biwiyetjê hikuakmâ konohân mandomawot ya ki hârem kâwâ konda otnom.

¹⁴ Yâhâ yâkjê ikjê wâtjambâek Kutdânenê mumunambâ mem yahalop. Yakât dopjêâk nen mumunambâ mem yahatnenedkuap.

¹⁵ Yâhâ Kiristohâlen biwiyenê katbi yan yâk orop biwiyenê hikuakmâ konohâk olop. Yakât otmâ yâkâlen biwiyenê tijâk kepeim manmâ yâkât launê me kâinjê bânjê otmâ hoj bawanjim gamai. Yakât girawuhât otmâ kâwâ konda otmai yengâlen torokatmâ yâk orop buku oranjinê sâmb oai? Kâmbukjê, pilânjetgât nanjan.

¹⁶ Yâhâ lok âlâ me âlânê imbi kondarâ orowâk mandomawot yan hâkyetjê konohâk otbuap. Âlânê yakât ki ekyongop? Den yan yunê emelâk Mosenê den âlâ kulenguop ya miap. Den ya yuwu tap.

“Lok âlâ me âlânê imbinjahâlen torokatmu orowâk mandomawot yan hâkyetjê konohâk otbuap.” Den yawu tap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlânê biwiyenê Kutdâhâlen kepeim mansainê yâk orop biwiyenê hikuakmâ konohâk otmap.

¹⁸⁻²⁰ Yâk orop biwiyenê hikuakmâ konohâk olop yan Anitânê ikjê Wâtgât mâmânjahât Heak hânghângumu biwiyenjan ge tatmap. Biwiyenjan ge tatmap yakât otmâ yenê engatyenêâk watmâ yu me ya otnomaihât dop âlâ ki tap. Kutdânenê Kiristojê kawenenjan kinmu kujetâ muop yan manman bâlenjahât pangonâmbâ holaenenekmâ Anitâ orop manman kârikjan mannomgât pat kuningio. Yakât otmâ biwiyenê yâkâlen kepeim tem lâuwanjinomai. Tem lâuwanjim manjetâ lohimbi belângen mansainê

yekmâ Anitâ ewe katmâ mepaenomai. Yakât otmâ kâwâ konda ki otrjet. Yawu otmain sâam haonmâ ârândân biwiyenje galemahom manjet. Yâhâ lok âlâ me âlâne kâwâ konda otmai yan yeje hâkyenje mem bâleakmai. Yâhâ orotmeme bâlene nombotje âlâ otmai yan hâkyenje ki mem bâleakmai.

7

Lohimbi miakmâ mansai yakât den

¹ Otmu yeje manman girawu mannom sâam yakât âinohom pepa kulemgum katnihjetâ ekban. Yakât yuwu sâamune nângânet. Lok âlâ me âlâne imbi barak manmâ Kiristohâlen biwiyenje kepeim yâkât tem lâuwangimainje imbi ki menom sâanomai yan ârândân otbuap.

² Yawu gârâmâ yengât kapilipyenje kinjetje orowâkne imbi yekjâlem otmâ tâpikgum mansai. Yakât otmâ yen lohimbiye miakmâ biwiyenje hikuakmâ konohân manjetâ ârândân otbuap.

³⁻⁴ Otmu Anitâne lokje imbiye miakmâ mandomawot sâop. Yakât otmâ imbiyaje lokjahât pat mansap. Otmu lokyaje gurâ imbiyahât pat mansap. Yakât otmâ hâkyetje ki alirakdomawot.

⁵ Yawu gârâmâ lokyaje me imbiyaje Anitâ ulitgumu sâp kâlep otbuap yakât hewewen otbe sâam yan angoân den alahumawot. Den alahumutâ biwiyetje hikuakmâ konohâk otmu yan hâkyetje alirakdomawot yan ki bâlewup. Yâhâ ulitguromawot yakât kakjan Manman bâlenjahât Amboje Satan yâkne kâityotgomu lohotje otmâ tâpikgumawotgât âlâkuâk menduhuakmâ mandomawot.

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâne imbi barak manbom sâamu ârândân otbuap yawu yan. Yawu gârâmâ yeje yawu manjetgâlâk ki yan. Nine biwinan tap ya ekyongoan.

⁷ Yakât ninan hâum sâamune nângânet. Nâmâ imbi barak manmâ hâkne tihitje otmâ biwine galemahom mansan. Yakât otmâ imbi ki miai yan nâne mansan yuwu manjetgât nanjan. Yawu gârâmâ nenje Anitâhâlen biwinenjan kepeim manmunje ikjak dopnenjan mâmâne otingimu manman ikjiâk ikjiâk manmain. Yawu otmâ mâmâne otnihimu imbi barak manmâ gan. Gârâmâ lohimbi nombotje âlâmâ manmanyenje âlâ manmai yamâ Anitâne dopyenjan mâmâne otyingimu manmai.

⁸ Otmu lohimbi sihan me kambut mansai yengât yuwu sâamune nângânet. Nâne imbi barak mansan yakât dopneâk yeje lok me imbi barak mannomai yamâ ârândân otbuap.

⁹ Yawu gârâmâ lohimbi nombotjan hâkyenje tihitje otnomaihât dop ki tap. Yan lok me imbi ekjâleangim otmâ tâpikgumaihât âlepje miakmâ mannomai.

¹⁰⁻¹¹ Otmu lokje imbiye miakmâ biwiyenje Kiristohâlen kepeim mansai ya yengât Kutdânenjan sâop ya ekyongomune nângânet. Yeje ki pilaknomai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne imbilipyenje pilâyeknomai otmuâmâ imbi yan lok ondop yengâlen ari ki kinnomai. Gâmâlâk loklipyenje yengât tepyenje huru sâamu kaok nângânomai yanâmâ âlâkuâk miakmâ mannomai.

¹² Otmu lohimbi nombotjan emelâk Kiristohât den pat ki nângâwi yan miakbi ya yengât nine biwinambâ teteap ya ekyongowe. Lok âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyenje kepeim manmai ya yengât imbilipyenje Kiristohâlen biwiyenje ki kepeim manmai. Yawu gârâmâ imbilipyenje loklipyenje orowâk manne sâanomai yamâ ki watyeknomai.

¹³ Otmu imbilipyenje gurâ yawuâk. Imbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyenje kepeim manmai ya yengât loklipyenje Kiristohâlen biwiyenje ki kepeim manmai. Yawu gârâmâ loklipyenje orowâk manne sâanomai yamâ ki pilâyekmâ âlâengen ari mannomai.

¹⁴ Lohimbi yan ki pilakmâ mansawot yakât Anitâne nan baralipyetje orowâk nângâyingimap. Yawu gârâmâ ki nângâyingimap mâne nan baralipyetje betyongombâp.

¹⁵ Yâhâ lohimbi Kiristohâlen biwiyenje kepeim mansaiye loklipyenje me imbilipyenje Kiristohâlen biwiyenje ki kepeim mansai yâk orop kaok oranjetgât Anitâne sâam yingiop.

Yakât otmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyeŋaŋe ki kepeim manmaine loklipyene me imbilipyene pilâyekmâ âlâengen arine sâm otnomai yanâmâ ki alityeknomai. Yawu otnomai yamâ ârândâŋ otbuap. Pilakdomawot yakât tosa yamâ lohimbi Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmai ya yeŋgâlen ki tatbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ ki pilakdomawot otmuâmâ orowâk manmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmaine tem lâuwaŋgim loklipyene me imbilipyene Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeinetgât lohotŋan otyiŋginomai. Yawu manŋetâ manmanyene ya ekmâ Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeinomaihât mâtâp ki maŋguyiŋginomai.

Anitâŋe menenekmu âi girawu mewin ya yawuâk mem yâhânom.

¹⁷ Yâhâ den sâm aran yukât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât Kiristohât lohimbi komotŋe komotŋe den kâsikum yiŋgim mansan yakât sâmune nâŋgâŋet. Manman amboŋe Anitâŋe manmannene ikŋiâk ikŋiâk katningimu manmâ gain. Yawu gârâmâ yeŋe Kiristohât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyeŋe yâkâlen katŋetâ Anitâŋe meye hop. Yakât otmâ meye hop sâp yan âi girawuya mewi ya yawuâk mem mannomai.

¹⁸ Yakât topŋe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Anitâŋe nen Yura lohimbi manman âlepŋahât pat kuniŋgiop. Yakât dop yamâ hâknenŋe torehenŋan undip tuhuaŋgim gamain. Yâhâ nengâlen gâtŋe âlâ me âlâ Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim mansainŋe hâknenŋe torehenŋan undip tap yakât nâŋgâm topnenŋe ki kurihinom. Yawu gârâmâ yen pâku lohimbiŋe biwiyeŋe Kiristohâlen katmâ mansainŋe hâkyeŋe torehenŋan undip ki tuhuaŋginomai.

¹⁹ Yâhâ hâknenŋe torehenŋan undip tuhuaŋgimain me ki tuhuaŋgimain yamâ bulâŋe bia. Yamâ orotmeme tâŋât. Yâhâ Anitâhât nâŋgân nâŋgân watmâ tem lâuwaŋgim mansain yaŋe bulâŋe oap.

²⁰ Yakât yâhâŋe sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop sâp yan girawu manbi yawuâk torokatmâ manŋetâ ârândâŋ otbuap.

²¹⁻²² Otmu hoŋ bayiŋgimai ya yeŋgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok Kutdâ âlâ me âlâŋe hoŋ baninginet sâm meyeŋetâ mansai. Yawu gârâmâ Kiristone manman bâlenahât paŋgoŋâmbâ holanyekmu yâkâlen yeŋe biwiyeŋaŋe kepeinetâ Anitâŋe meyekmu biwi sânduhân mansai. Yakât otmâ lok kutdâlipyene yeŋgât amutgen manmâ hoŋ bayiŋgim mansai yakât ki gorâyŋgiâk. Yâhâ lok kutdâlipyeneŋe hâŋgânyongonomai yanâmâ wosaken me wosaken arine sâm otnomai yaken arinomai. Otmu Kutdâ hoŋ bawaŋgim gai yawuâk hoŋ bawaŋgim mannomai.

Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe lok kutdâhât amutgen ki mansai yeŋgârâmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋeâmâ Kiristohâlen biwiyeŋe katŋetâ Anitâŋe meye hop. Yakât otmâ Kiristo amutgen manmâ hoŋ bawaŋginomai yakât Anitâŋe sâm yiŋgiop.

²³ Kutdânenŋe Kiristone kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yan Anitâŋe manman bâlenahât paŋgoŋâmbâ holaŋnenekmâ manman kârikŋan mannomgât pat kuniŋgiop. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe biwiyeŋan kionmâ mem gulip tuhuyekmaihât Kiristohât tem lâuwaŋgim manmâ biwiyeŋe galemahom mannomai.

²⁴ Anitâŋe meye hop yan manman girawuya manbi yawuâk torokatmâ yâk orop biwiyeŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu.

Lohimbi sihan ya yeŋgât den sâop

²⁵ Yâhâ lohimbi sihan yeŋgât âinohowi yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yâhâ den sâwe sâm oan yu Kutdânenŋaŋe ki eknohop. Yawu gârâmâ Kiristone yâkât den pat kâsikum yiŋgiwomgât tepŋe nâŋgânihim âi sâm nihiop. Ya biwinane tiŋâk kepeim manbehât mâmâŋe otnihim gamap. Yawuhât otmâ den yuwu sâmune nâŋgâŋet.

²⁶⁻²⁷ Umatŋe topŋe topŋe kaknenŋan yâhâwuap. Yakât nâŋgâm sihan mansainŋe yawuâk torokatmâ mannomai yamâ âilonŋo. Yâhâ lok imbilipyene orowâk mansainŋe imbilipyene ki pilâyeknomai.

²⁸ Otmu sihan mansai yañe miaknomai yan tosa ki menomai. Yawu gârâmâ lohimbi miakmâ mannomai ya yengât kakyeñan umatñe âlâlâ yâhâwuap. Umatñe âlâlâ yawuya kakyeñan yâhâmapgât otmâ den yu ekyongoan.

²⁹ Bukulipne, den ekyongoan yukât topñe yuwu sâmunne nângâñet. Kutdânennne âwurem gewuap yakât sâp utâpguap. Yakât otmâ sâp yupâek lok imbilipyeñe orop mansaiñe umatñe topñe topñe kakyeñan yâhâwuap yakât ki gorâyinjiwuap.

³⁰ Otmu weyeñe nângâm isenomaiñe sâp utâpguap yakât nângâm ki isem we bâle pato otnomai. Otmu tepyeñe herone otbuapñeâmâ herone kakñanâk manmâ yâhânehât ki nângânomai. Otmu senñe âlâlâ puluhum ambokunomaiñe ya ekñâlem yeñanâk talâkgât biwiyene ki kinbuap.

³¹ Yâhâ hânân senñe âlâlâ mem mansain yu kerek gulip otbuapgât Anitâñe sâp kalop. Yakât otmâ lohimbiñe senñe âlâlâ puluhum anji gunji otmai yañe manman yawuâk torokatmâ mannomaihât biwiyene ki hikunomai.

³² Yeñe manman sânduhân manmâ yâhânomai yakât ki gorâyinjiâkgât nanñan. Yâhâ lok sihan me lok tat tatñe yamâ Anitâñe yekmu ârândân olâkgât yâkâlen biwiyene hukum tem lâuwanñimai.

³³ Yâhâ lok imbi naomlipyeñe orowâk mansaiñe umatñe teteyinjimû hâhiwin kakñan manmâihât gorâyinñimap. Me imbilipyeñe herone otyinñetgât yâk yengât nângâm ketet otmai.

³⁴ Imbi naomlipyeñe yengâlen biwiyene tatmap yan Kutdâhâlen biwiyeneñe tinâk kepeim tem lâuwanñinomaihât biwi yâhâp otmai. Otmu imbi sihan me imbi tat tatñeâmâ senñe âlâlâ yeñe yakâlâk ki nângâmai. Yâkñeâmâ Anitâñe nenekmu ârândân olâk sâp biwiyene hewewen otmu Kutdâ hoñ bawanñinehât nângâm manmai. Yâhâ imbi loklipyeñe orowâk mansaiñeâmâ loklipyeñe herone otyinñetgât yâk yengât nângâm ketet otmai.

³⁵ Yeñe girawu me girawu mannomai yakât undip ki katyinñian. Yeñe umatñe kakñan manmâihât mâtâp yu watmâ mannomaihât ekyongoan. Yenâmâ târârâhâk manmâ Kutdâhât tem lâuwanñim biwiyeneñe yâkâlenâk hukum mannomaihât nanñan. Yawu manmâ biwi yâhâp ki otnomai yamâ ârândân otbuap.

³⁶ Otmu imbi sihan lok memehât dop oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmunne nângâñet. Imbi yamâ hâkñe katahemu lok nombotñe ketetmai sâp âwânñe ikñe enñatñeâk lok katbanñiwe sâp otmâ mansap yakât nângâmune ârândân oap. Otmu lok yañe baratñe ya membuap yamâ ki bâlewuap.

³⁷ Otmu âwânñe baratne alitbom sâp biwiñeñe nângâmû ârândân otbuap ya gurâ ki bâlewuap.

³⁸ Yakât otmâ yuwu sâwe. Lok yañe baratñe lok katbanñiwuap yamâ ki bâlewuap. Yâhâ baratñe alitbuap otmuâmâ yakât gurâ nângâmune âilonño oap.

³⁹ Otmu imbi âlâñe lokñe pilâm lok ondowângen ariwe sâp oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmunne nângâñet. Lokñe tap yakât otmâ pilâm lok âlâ membuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ hâmbâi lokñe mumbuap yakât kakñan lok âlâ membuap yañe ârândân otbuap. Yawu gârâmâ lok nombotñe Kiristohâlen biwiyeneñe kepeim mansai ya yengâlen gâtñe membuap.

⁴⁰ Yâhâ biwinane yuwu nanñan. Imbi kambut âlâ me âlâñe lok barak mannomai yañe herone nângâm Kutdâhât tem lâuwanñim mannomai. Otmu den ekyongoan yu Anitâhât Wâtgât nâmânñahât Heakñe biwinan katmu ekyongoan. Yawu.

8

Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katminiwi.

¹ Otmu lohimbi nombotñe Kiristohât den pat âlepñe nângâñetâ gemu bet pilâm Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katmâ mansai. Yamâ yâk orowâk menduhuakmâ sot

yakât torehenje nejetâ bâlewuap me bia yakât âinohowi yakât yuwu sâmunen nângânet. Bulâjanâk nângân nângânyenje pâronj sâmu Porom Lâpiohât nângânetâ tânjât otmu biwiyenje Kiristohâlen katbi. Yakât otmâ lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenje yenje nejetâ ki bâlewuap yakât topñe nângâm henñenñe. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe nombotñe Porom Lâpio yakât topñe emelâk nângâwin sâmaine hâkyenje mepaemai. Hâkyenje mepaem bukulipyenje Porom Lâpiohât nângâm biwi yâhâp otmai ya yengât ki nângâmai. Yâhâ nombotñe âlânjeâmâ bukulipyenje yengât biwiyenje gemap sâm nângâyinñim lohotñan otyinñimai.

² Lok âlâ me âlânje Anitâhât biwinan nângân nângân tatmap yakât topñambâek nângânomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yu yakât topñambâek nanñain sâmai imbiâk sâmai.

³ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlânje Anitâhâlen biwiyenñe kepeimai yâhâmâ nângâyinñimap.

⁴⁻⁵ Yâhâ bukulipyenñe Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenje yepak nemai yakât yuwu sâmunen nângânet. Pâku lohimbiñe nak me kât tânjât me himbimân gâtñe me hânân gâtñe wuân me wuângât towatñe hâwim kânângâm “kutdânenñe, kutdânenñe” sâm ulitgunetâ ki nângâyinñimap. Nenñeâmâ Porom Lâpiohât nângâmunñe tânjât otmu Anitâ konok “Awoñnenñe,” sâm mepaemain.

⁶ Kutdânenñe Kiristone awoñnenñe Anitâhâlen kândiwahom âliwahap topñe topñe katmâ meteop. Yakât otmâ Kiristohâlenâk biwinenñe kepeim wâtñan kinmâ Anitâhât tem lâuwangim manmâ yâhânom.

⁷ Yawu gârâmâ Porom Lâpiohât den yan yukât topñe bukulipyenñe nombotñe ki nângâm henñenñe. Emelâk Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katminiwi yakât nângâm manmai. Yakât otmâ sâp yiwerenñe yuâmâ pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenñe nene sâm biwi yâhâp otmai. Biwi yâhâp otmâ nejetâ yanje biwiyenñe mem gulip tuhumap.

⁸ Bulâjanâk Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenñe nenom me ki nenom yakât Anitânje nângâmu tânjât otmap. Yakât otmâ Anitânje nenekmu bâlemap sâm ki nemain yamâ imbiâk otmain. Me Anitânje nenekmu ârândân olâk sâm nemain ya gurâ yawuâk imbiâk otmain.

⁹ Yenje Porom Lâpiohât topñe nângâm henñenñe. Yawu gârâmâ bukulipyenñe yekmâ biwi yâhâp otmâ tosa memai sâm Porom Lâpiohât sot torehenñe ya ki nenomai.

¹⁰ Yakât yuwu sâmunen nângânet. Yenje nângân nângânyenñe pâronj sâmu Porom Lâpiohât nângânetâ tânjât otmap. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlânje pâku lohimbi yengât opon kâmbukñan yâhâ orowâk tatmâ sot nenomai. Orowâk tatmâ sot nejetâ yan bukulipyenñe âlâ me âlânje yekmâ “Porom Lâpiohât sot torehenñe nejetâ ki bâleap,” sâm biwi yâhâp otmâ yengâlen torokatñetâ orowâk nenomai.

¹¹ Yawu otmâ manñetâ biwiyenñe orotok sâmu Kiristo betgum tosa mem yepak hiliwahonomai. Yakât otmâ yuwu sâmunen nângânet. Kiristone yen otmu bukulipyenñe yengât tosehât otmâ muop. Yawu gârâmâ yenje Porom Lâpiohât sot torehenñe nejetâ yekmâ bukulipyenñe biwi yâhâp kakñan nem hiliwahonomai.

¹² Yawu gârâmâ hiliwahonomai yakât matñe yenje tosa pato menomai.

¹³ Yakât otmâ biwinan yawu nângâman. Bukulipne nombotñe Porom Lâpiohât nângâm biwi yâhâp otmâ manmai. Yakât otmâ pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai ya yengât senyenjan nemune nekmâ yawuâk nem yan tosa memai sâm ya ki nembom.

9

Pauloñe aposolo âi yuwu mem manminiop.

¹ Yawu gârâmâ nâñe yu me ya otmangât lok âlâ me âlâñe kunihinomaihât dop âlâ ki tap. Yesu Kutdânenñe mâtâwân tetenihim aposolo nep sâm nihiop. Yakât otmâ yâkât sâtgât otmâ den pat âlepñe ekyongomune nâñgâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñe kepeim manmâ gai.

² Yâhâ nâñe aposolo nep mem mansangât bulâñe yamâ yeñe orotmeme bâleñe betbangim Kutdânenñe Kiristo tem lâuwanñim gai. Yawu gârâmâ lohimbi nombotñe nâhât nâñgâñetâ gemap. Yâhâ yenâmâ nâhât ki nâñgâñetâ gemap.

³ Gârâmâ lok yañe nâñgâm bâlenihim sâm ge katnekmai sâp yan den matñe yuwu sâman.

⁴ Nâñe yen Kiristohât komot mansai yeñgâlen ari den kâsikum yingim mansan. Yakât matñe yeñe sot me âlâlâ tânnohoñet sâmbangât dop tap yamâ ki sâman.

⁵⁻⁶ Yesu imilipñe, Peto, otmu aposolo lok nombotñe, yâhâmâ imbi orowâk ari Kiristohât komot kapiñe kapiñe manmâ arai ya yeñgâlen nep tuhumai. Nep tuhumai yakât matñe sot me âlâlâ tânyongomai. Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtñe nombotñe Banawa orop netgât “ki tânyotgomunñe yetñak kapi ambolipñe yeñgâlen ari âi tuhumutâ hâmeñe yitginomai” sâñetâ ki ârândâñ oap. Yâhâ nâñe imbi memune orowâk mansait mâne tânnotgombâihât dop tap.

⁷ Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâñgâñet. Hep bero yañeâmâ gawaman yeñgât nep tuhumai yan yeñe tewetsenñe sotyene me kapangât senñe âlâlâ ki puluhumai. Otmu kalam ambonañe yeñe kalamân gâtñe mem nem manmai. Otmu noniñ bulimakao ambolipñe yeñahâk gâim um nemai.

⁸⁻⁹ Den ekyongoan yu lokgât nâñgân nâñgân ki watmâ yan. Emelâk Anitâñe Mose girem den âlâ ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Bulimakañe nep tuhuyingimu yan bulâñe nemap sâm lañe ki sâhâm mangunomai.”

Yawu tap.

Girem den yu Anitâñe bulimakaohâlâk nâñgâm ki ekuop.

¹⁰ Nenñe otmunñe bulâñe tetemap yakât nâñgâm bulimakaohâlen hâum sâop. Nenñe bonñe tetemu nenomgât nâñgâm nep kâmetmain. Otmu imbilipnenñe bonñe âlemu orowâk nenomgât hele tuhumai.

¹¹ Yakât dopñeâk nenñe âi topñe katmâ Anitâhât den ekyongowin. Ekyongomunñe nâñgâñetâ bonñe otmu yañak manman kârikñahât pat kuyingimu mansai. Yawu gârâmâ yakât matñe sot me âlâlâ tânngombâihât dop.

¹² Yâhâ lok nombotñe belângen taka den kâsikum yingimai yâhâmâ tânyongomai. Yamâ benñe angoân nenñe Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunñe nâñgâwihât yeñe lok belângen tohoñetâ tânyongomai wangim tânngombâihât dop.

Yawu gârâmâ Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunñe nâñgâwi. Sâp yan nenñe tewetsenñahâlâk nâñgâm den ekyongowin yawu nâñgâmahât sot me âlâlâ ya tânngoñet sâm ki ulityongowin. Yawu otmâ manman kârikñahât mâtâwân undip katyingimain sâm hâhiwin kakñan manmâ gamain.

¹³ Yâhâ den ekyongoan yukât topñe nâñgâm heñgenñetgât nen Yura lohimbiñe Anitâhât hotom uwanñim mepaenehât orotmemenenñe ningiop yan hâum yuwu sâwe. Yakât emelâk nâñgâmai. Nen Yura lohimbiñe nengât kalamân gâtñe mem Anitâhât pat sâm opon kâmbukñan yâhâ katmain. Yakât torehenñe Lewihât komolân gâtñe Anitâhât hoñ bawanñimainñe miakmai. Otmu noniñ bulimakao gâim Anitâhât hotom umainñe yakât torehenñe ya gurâ nemaiâk.

¹⁴ Yakât dopñeâk nenñe Kiristo Kutdânenñe hoñ bawanñim komolipñe den kâsikum yingimunñe benñe yâku sot me âlâlâ tânngonomai sâm kalop.

¹⁵ Yawu gârâmâ yeñe mâtâp ya watmâ tânnohoñet sâm ki kendâyingim gaman. Otmu pepa kulemgum katyingian yu gurâ sâlikum ekmâ tatñetâ yeñgâlen takamune yan tânnohonomaihât ki katyingian. Nâñe hâmeñe barak hoñ bayingim gaman. Otmu yawuâk hoñ bayingim yâhâwom. Yawu otmâ manbom yanâmâ lok âlâ me âlâñe nâñgâm bâlenihim

nâhâitje “Tewetsenjahâlâk nângâm âi memap,” sâam aꞑun nihinomaihât dop ki otbuap. Yâhâ den yan yu nângâm nâhâitje “Imbiâk sâmap” sâamaihât yeje sot me âlâlâ ki tânnohojetâ manmâ mumbomgât ki gorânihimap.

¹⁶ Nâmâ Kiristohât den pat âlepje yu kâsikum yingiwomgât sâam nihiop. Yakât otmâ âi yu pilâwan mâne umatje topje topje tetenihimbâp. Yamâ benje ikje sâtgât otmâ nep mem gan yukât nângâm nine hâkne mepaewomgât dop ki tap.

¹⁷ Yâhâ nine engatneâk watmâ nep yu meman mâne yeje sot me âlâlâ tânnohojet sâam ekyongombâm. Yawu gârâmâ Anitâje âi yu tuhuwehât menenehop. Yakât otmâ tem lâuwaꞑim manmâ gan. Yawu gârâmâ yeje sot me âlâlâ tânnohojet sâam ulityongomune bâlewuap.

¹⁸ Yawu gârâmâ hâmeje wuân membom yakât yuwu sâamune nângânet. Nâje Kiristohât den pat âlepje yu pâku lohimbî kâsikum yingimune nângâm biwiyenaje yâkâlen kepeim mansai. Yakât matje yu ya tânnohojet sâam ki ulityongoman. Ya yengât nângâmune tepne heronje otmap yamâ nâhât hâmenjahât dop oap.

¹⁹ Yâhâ lok âlâ me âlâhât sâtgât âi ki meman. Me yuwu yawu ki sânetâ tem lâuyingiman. Yawu gârâmâ lohimbî topje topje kiꞑitje orowâkje Kiristohâlen biwiyenaje katjetgât yuwu hoꞑ bayingiman.

²⁰ Emelâk Mose otmu Yura lohimbî nengât papatolipnenaje girem den topje topje kulemguwi yakât ki nângâm manman. Yawu gârâmâ kapilipnaje Kiristohât den pat âlepje nângânetâ gemu bet pilâm papatolipyeje yengât girem den yakâlâk nângâm mansai. Yâhâ ya yengât nângân nângânyeje pâroꞑ sâamu yâkâlen biwiyenaje katjetgât nâje girem den âlâlâ ya otmu orotmemeyeje âlâlâ mem mansai yakât dopneâk mem mansan. Yâhâ yâkje nângâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yawuâk nângânetâ gemu betpilâmaihât yâk orowâk lohotꞑan manmâ orotmemeyeje watman.

²¹ Yâhâ Mose otmu papatolipyeaje girem den âlâlâ kulemguwi yakât topnahât yen pâku lohimbîje pâpꞑumai. Yakât otmâ yen orowâk manmâ yan yengât orotmeme âlepje mem mansai ya yawuâk mem manmâ Yura yengât girem dengât ki nângâmâk mansan. Yen gurâ nângâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yawuâk nângânetâ gemu betpilâmaihât yen orowâk lohotꞑan manmâ orotmemeyeje watman. Yawu manmâ yan Anitâhât tem lâuwaꞑim Kiristone den eknongop ya tâꞑ tâꞑâk watman.

²² Yâhâ pâku lohimbîje Porom Lâpio betbangim biwiyenaje Kiristohâlen katbi. Ya yengât bukulipyeje nombotnaje Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenne nene sâam otmâ biwi yâhâp otmai. Yawu otmâ sot ya ihilâk nejetâ yaje biwiyenaje mem gulip tuhumap. Yawu otmu Kiristo betꞑumai sâam ya yengât dop manmâ sot ya ki neman. Yâhâ lohimbî kiꞑitje orowâkje Kiristohâlen biwiyenaje katjetâ tosayenaje pilâyingîâkgât nâje lok topje topje mansai yengâlen ari yeje orotmemeyeje mem manmai yawuâk mem manman.

²³ Otmu Kiristohâlen biwiyenaje kepeinetâ manman kârikjahât pat kuningiop yakât bulâje orowâk menomgât nângâm lohotꞑan manman.

²⁴ Otmu nenje manman kârikjahât bulâje menomgât nângâm manmannenje girawu manmunje ârândâꞑ otbuap? Yakât topje nângânetâ keterahâkgât orotmemenenne âlâen hâum yuwu sâamune nângânet. Senje âlâlâ âilonꞑo katjetâ tatbuap ya mene sâam lok kiꞑitje orowâkje sururuk sâamai. Yawu gârâmâ lok konokje kârikje otmâ senjan ariwuap yaje miakbuap. Yâhâ ya membe sâam biwiñaje yakâlâk nângâm ariwuap. Yakât dopneâk nenje manman kârikjahât bulâje mene sâam yakâlâk nângâm mannom.

²⁵ Yakât torokatmâ sâawe. Senje âlâlâ âilonꞑo ya mene sâam sururuk sâanomaihât sâap katmai yakât nângâm inânꞑan dop miakmâ yâhâmai. Yâhâ hâmbâi senjan ariwuapje senje âlâlâ âilonꞑo membuap yamâ gulip otbuap, me tâtuk sâuwuap. Yawu gârâmâ manman kârikjahât bulâje menom yamâ tat tat kârikje tatmâ yâhâmbisâp.

26-27 Yakât otmâ bulâñe ya membe sâmu nâñe manman kârikñahât topñe lohimbi kiñgitñe orowâk kâsikumu yingim gan. Yawu gârâmâ otmâ tâpikgumune Anitâñe nekmu bâlemap sâmu mâtâp katnihiop yu tâñ tâñâk watmâ manmanne galemahoman.

10

Emelâk Isirae lohimbiñe otñetâ bâleminiop yawu ki otnom.

¹ Bukulipne, yeñe mâtâp yu tâñ tâñâk watmâ mannomaihât yuwu sâmune nâñgâñet. Emelâk tâmbâlipnennâñe Aihita hân pilâm takawi. Sâp yan Moseñe galempongom dâiyekmu saru gulunehen takawi. Takanetâ Aihita yeñgât hep berolipyeñe watyekmâ yongomaihât Anitâñe sâmu kulewoñboñ âlâñe tetem ge kâtâpyongop. Kâtâpyongomu yan saru hâreakmâ nombot nombot otmu lohimbi kerekñe hân kakñan liñmâ nombot ariwi.

² Yâhâ nenñe Kiristohâlen biwinenñe katbin yan toen katnenekbi yakât dopñeâk tâmbâlipnennâñe Anitâhâlen biwiyenñe katbi. Anitâhâlen biwiyenñe katñetâ Moseñe dâiyekmu kulewoñboñe kâtâpyongomu saru hâreakmu nombot nombot otmu hân kakñambâ nombot ariwi.

³ Yâhâ nenñe Kutdâhât tem lâuwanñim sâp sâsâñan nâñgâwanñim natik nemain yakât dopñeâk Anitâhât tem lâuwanñim sâp sâsâñan sot âlâ, kutñe mana sâmu, ya himbimâmbâ gemu neminiwi.

⁴ Otmu Kutdânenñe Kiristohât nâñgâm wain to nemain yakât dopñeâk emelâk Anitâñe sâmu kât âlâ bâok sâmu yapâ to senñe hindakmâ gemu tâmbâlipnennâñe newi. Yâhâ sâp yan Kiristo ikñak tihityenñe otmu lok ki manmaiângen ari manbi.

⁵ Yawu gârâmâ lok ki manmaiângen ari manbi yan Anitâhât den kuwi. Yakât otmâ Anitâñe lohimbi kiñgitñe orowâk hilipyongop.

⁶⁻⁷ Anitâhât den kum bulimakao umutñe tuhumi kânâñgâñetâ kinmu mepaem orotmeme bâleñe topñe topñe otbi. Yakât matñe hilipyongomu muwi. Yakât nâñgâm nengu Anitâñe yawuâk hilipnongomap sâmu otbi yawu ki otnom. Yâhâ Mose imiñeñe Anitâhât hotom uwanñinom sâop. Yawu gârâmâ emet hañ sâmu bulimakao umutñe yakât hotom uwanñim orotmeme bâleñe otmâ mepaewi. Yakât Moseñe den kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbi yuñe noniñ bulimakao gâim hotom uwanñiwi yakât torehenñe nem heronñe otbi. Heronñe otmâ kâwâ konda dondâ otñetâ bâleop.” Yawu tap.

⁸ Otmu yakât kakñan yâk yeñgâlen gâtñe lok kiñgitñe orowâkñe kasalipyeñe yeñgât baralipyeñe orop kâwâ konda otbi. Yakât otmâ Anitâñe matñe yingimu lok 23,000 ya hilâm konohânâk muwi. Yakât nâñgâm nenñe otbi yawu ki otnom.

⁹ Otmu yakât kakñan po yingimu Anitâhât sâmu guhuñbi. Yawu otbi yakât matñe Anitâñe sâmu hambe sâtñe bâleñeñe yingimu muwi. Yakât otmâ umatñe teteningimu Anitâhât ki sâmu guhuñnom.

¹⁰ Otmu sâp âlâen Mose yet Aron yetgât sâmu bâleyitgiwi yan yakât matñe Anitâñe anjelo âlâ hânñangumu ge lohimbi kiñgitñe orowâk hilipyongop. Yakât nâñgâm yeñe otbi yawu ki otnomai.

¹¹ Tâmbâlipnennâñe orotmeme bâleñe topñe topñe otñetâ Anitâñe sâmu umatñe topñe topñe teteyiñgiop yakât den pat Moseñe kulemgup. Yakât otmâ nenñe den pat ya nâñgâm biwinenñan katmâ umatñe yawuâk teteningimap sâmu Anitâhât tem lâuwanñim mannom. Otmu sâp pato utâpguap yakât otmâ den yu nâñgâm mannom.

¹² Yeñe Kiristohât mâtâp tâñ tâñâk watmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap sâmaiñe mâtâp ya pilâm mâtâp bâleñan kionñaihât biwiyenñe galemahom manñetgât nanñan.

¹³ Umatñe âlâlâ teteyiñgimu mansai yamâ lok ârândâñ yawuâk teteningimap. Otmu umatñe topñe topñe teteyiñgiuwap yan lohotñe otmai sâmu Anitâñe bulâñanâk mâmâñe otyiñgiuwap. Mâmâñe otyiñgimu yâkât wâtñan kinmâ manman âlepñan mannomaihât mâtâp tetewuap.

Kiristo konok mepaenom.

¹⁴ Bukulipne, yakât topņe yuwu sâmunne nângâņet. Pâku lohimbine Porom Lâpiohât opon kâmbukņan yâhâ sot nene sâņetâ yâk orop ki yâhâ sot nenomai.

¹⁵ Yenâmâ yukât topņahât ki pâpğuai. Yakât otmâ den ekyongoan yu nângâņetâ ârândân oap me bia?

¹⁶ Kiristoņe kawenennan kinmu kuņetâ hepņe gemu muop. Yakât otmâ ya dop kum wain to gaimunņe hâhâwân gemu yapâ lau konok nem Anitâ mepaemain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinenņane hikuakmâ konohâk otmu mansain yakât dop kum wain to ya nemain. Otmu Kiristo howanân kinmâ sâtğum muop yakât dop kum banğa mem motokmâ aņgim nemain.

¹⁷ Yâhâ menduhunenekmu biwinenņane yâkâlen kepeim komot konok mansain. Yakât dop kum banğa kândâkdâek mem motokmâ aņgim nemain.

¹⁸ Otmu torokatmâ Yura nengât orotmemenenņe âlâen hâum sâmunne nângâņet. Yura lohimbine tosayaņahât nângâm noniņ bulimakao hikum Anitâhât pat sâm opon kâmbukņan yâhâ katmai. Katņetâ tatmu hotom umaiņe ya mem Anitâhât hotom uņetâ semap. Hotom uņetâ semu yakât torehenņe noniņ bulimakao hikumai otmu hotom umai ya orowâk nemai. Nemai yan Anitâ orop biwiyeņane hikuakmâ konohâk otmu nângâyinğimap.

¹⁹ Otmu yakât dopņeâk pâku lohimbine Porom Lâpio mepaem sot gotyeņan katmâ yakât torehenņe nemai. Yawu gârâmâ Porom Lâpiohât yawu otmai yamâ bulâņe bia. Yakât otmâ sot gotyeņan katņetâ tatmap yakât nângâmune tâņât otmap.

²⁰ Yawu gârâmâ sot yamâ mem gotyeņan katmai. Den ekyongoan yukât topņe yuwu sâmunne nângâņet. Pâku lohimbine Porom Lâpio mepaem sot gotyeņan katmai yanâmâ weke bâleņe mepaem sot mem katyiņğimai. Yakât otmâ yeņe pâku lohimbine orop sot yakât torehenņe nenomai yan weke bâleņe orop biwiyeņane hikuakmâ konohâk otbuap. Yawu otmai hât sot yakât torehenņe ki nenomai hât nanğan.

²¹ Yâhâ Kutdânenņahât sâtğât otmâ wain to otmu natik nemain yan yâk orop biwinenņane hikuakmâ konohâk otmu mepaemain. Yawu gârâmâ pâku lohimbine weke bâleņe orop biwiyeņane hikuakmâ konohâk otmu Porom Lâpio mepaem sot gotyeņan katmai yakât torehenņe nemai. Topņe yawuhât yeņe Kiristo otmu weke bâleņe orowâk biwiyeņane hikuakmâ konohâk otmu mepaeyeleknomai hât dop âlâ ki tap.

²² Ya kâmbukņe. Pilâņetğât nanğan. Yawu gârâmâ sot torehenņe nenomai yakât Kutdânenņane nângâm bâleyinğiwuap. Yeņe sârereakmâ Kutdânenņe mem ge katnomai hât dop ki tap. Yakât otmâ yeņe pilâņetğât nanğan.

²³ Yeņe yu me ya otņetâ ki bâlemap sâmai. Yamâ benņe yu ya otmai ya kerekņe ki tânyongomu biwi konohâk otmâ manmai.

²⁴ Yeņe manmanyenahâlâk ki nângânomai. Bukulipyenņane manman âilonğoân manņetğât nângâm tihityeņe otnomai.

²⁵⁻²⁶ Yâhâ pâku lohimbine Porom Lâpio mepaem sot gotyeņan katmai yakât torehenņe mem ari aņgim bero emetņan katmai. Orotmeme yawu otmai yakât yuwu sâmunne nângâņet. Lok âlâņe den kulemguoap ya yuwu tap.

“Hân Himbim Amboņe yamâ Anitâ. Yakât otmâ wahap topņe topņe tatmâ arap yamâ ikņe pat.”

Den yawu kulemguoap. Yakât otmâ aņgim bero emetņan yâhâm sot torehenņe ya puluhunomai yanâmâ den ya nângâm sot yakât ki nângâm ketet otmâ puluhunomai.

²⁷ Me pâku lohimbine âlâ me âlâņe sâņetâ emetyeņan yâhâ tatnomai. Yâhâ tatņetâ sot um yiņginomai yan sot yakât ki nângâm ketet otmâ nenomai.

²⁸⁻³⁰ Yawu gârâmâ bukulipyenņane Porom Lâpio betbangim Kiristohâlen biwiyeņane kepeimai. Yawu gârâmâ pâku lohimbine Porom Lâpio mepaem sot gotyeņan katmai yakât torehenņe nene sâm biwi yâhâp otmai. Lok ya yeņğâlebâ gâtņe âlâ me âlâņe

yekmâ yuwu mon sânomai. “Bâe, sot yuâmâ Porom Lâpio mepaem gotyenan katsai yakât torehenje yukâ. Yawu sâm ekyongonomai. Yakât otmâ bukulipyene yengât biwiyene bâlemap sâm sot ya ki nenomai. Yawu otnomai yakât otmâ yâkne yekmâ biwi yâhâp ki otnomai.

Yawu gârâmâ yuwu mon sâm âinohonomai. “Pâku lohimbiŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyenan katmai yakât torehenje nenŋe mem nene sâm yan angoân Anitâ mepaenom. Yawu otnom yakât nenŋe wongât otmâ bukulipnenŋe yengât nângân nângân watmâ sot ya ki nenom? Yâhâ yâkne nenekmâ nângâm bâleninginomai yamâ ki ârândânŋ otbuap.” Yawu sâm âinohonomai.

³¹⁻³² Den ekyongoan yukât topŋe yuwu nângânomai. Yeŋe wuân me wuân otnomai me nenomai yan Yura lohimbi, me pâku lohimbi, me Kiristohât komolipŋe kerekŋe Anitâ mepaem heronŋe nângâwanŋet sâm âilonŋoâk mannomai. Yawu mannomai yanâmâ manmanyenŋe ekŋetâ ârândânŋ otbuap.

³³ Otmu lohimbi kerekŋe nekŋetâ ârândânŋ otmu Kutdâhâlen biwiyenŋe katŋetâ tosayenŋe pilâyinŋiâkgât nângâman. Yawu nângâm ninahât ki nângâman.

11

Korinti yengât imbilipyenŋe somotyenŋe katipgunŋet sâop.

¹ Kiristonŋe ikŋahât nângâmu gemu lohimbi yengât nângâmu yahatmu hon bayinŋiminiop yakât dopŋeâk otbehât nângâman. Yâhâ yen gurâ yawuâk otmâ manŋetgât nanŋan.

² Yâhâ yeŋe mâtâp girawuya watmunŋe Anitânŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâm yakât nângâne sâm âinohowi. Âinohonŋetâ den kâsikum yinŋim gan ya watmâ gai. Yakât nângâmune biwine ârândânŋ otmap.

³ Otmu Anitâ yet Kiristo mepaeyelekne sâm menduhuakmaiân yan imbilipyenŋe sângumŋak somotyenŋe katipgunŋetâ ârândânŋ otmap me bia? yakât âinohowi. Yakât den yuwu sâm ekyongomune nângânŋet. Anitânŋe Kiristohât kunŋe tatmap. Yâhâ Kiristonŋe nengât kunnenŋe tatmu yâkât amutgen manmâ tem lâuwangimain. Yâhâ lok nenŋe gurâ imbilipnenŋe yengât kunlipyenŋe manmâ tihityenŋe otmain. Yakât dop kum imbilipyenŋe lohimbi senyenŋan kinmaiân loklipyenŋe ewe katyekmâ somotyenŋe katipgumai.

⁴ Orotmemeyenŋe yawu tapgât lok âlâ me âlânŋe lohimbi senyenŋan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyenŋe katipgunŋetâ ki ârândânŋ otmap. Yakât yuwu sâwe. Lok yanŋe somotyenŋe katipgumai yan imbilipnenŋenŋe lok nengât kunnenŋe tai yawu otmai. Yawu otmâ Kiristo kunnenŋe tatmap yâk mem ge katmai.

⁵ Yâhâ imbilipyenŋe lohimbi senyenŋan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyenŋe ki katipgumai yanŋe loklipnenŋe yengât kunyenŋe tain sâm yakât dop otmâ loklipyenŋe mem ge katyekmâ anun yinŋimai. Yawu otmâ mâtâp pato imbiŋe anunyenŋe bia manmai ya yengât dop otmai.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânŋet. Mâtâp pato imbi ihilâk otmai yanŋe anulakŋet sâm somotyenŋe korotok hâreyinŋimai. Yâhâ imbilipyenŋe somotyenŋe ki katipgum lohimbi senyenŋan kinmâ Anitâ mepaemai ya anulakŋet sâm loklipyenŋe somotyenŋe korotok hâreyinŋimbâihât dop. Yakât otmâ somotyenŋe katipgunŋetgât nanŋan.

⁷⁻⁹ Otmu Anitânŋe ikŋe nângân nângân watmâ hânŋe mem lok tuhuop. Yakât otmâ lok nenŋeâmâ Anitâ Kunnenŋe sâm mepaem somotnenŋe ki katipgumain. Yâhâ lok tuhuop yakât kakŋan “Âlânŋe lok yu tânguwuap?” nângâm lok yakât gasumŋe tânŋe mem imbi tuhuop. Yakât otmâ imbilipyenŋe loklipyenŋe ewe katyekmâ somotyenŋe katipgunŋetgât nanŋan.

¹⁰ Yawu otnomai yan Anitâhât anelolipŋe ikŋe mepaem tatmainŋe ki nângâm bâleyinŋinomai.

11-12 Yawu gârâmâ yeŋe imbilipyenŋe yeŋgât nâŋgâŋetâ gemapgât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Bulâŋanâk Anitâŋe lokgât gasumŋe tânŋe mem imbi tuhuop. Yawu gârâmâ lok nenâmâ menlipnennŋe menenekbi. Anitâ Manman ambonŋe yâkŋe konok kunnenŋe tatmap. Otmu nenŋe lokŋe imbiŋe miakmâ biwinennŋe hikuakmâ tânahonomgât Kutdânenŋe sâm kalop. Yakât otmâ biwinennŋe hionakmu ikŋiâk ikŋiâk mannomgât dop âlâ ki tap.

13 Den ekyongoan yu nâŋgâŋetâ ârândânŋ oap me bia? Yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Imbilipyenŋe somotyenŋe ki katipgum lohimbî senyenŋan kinmâ Anitâ mepaemai. Yawu oai yamâ yeŋe orotmeme târârâhâk ki watmai.

14-15 Yeŋe biwiyenŋan tap ya ekmâ nâŋgâŋet. Imbilipyenŋe yeŋgât ilanyenŋe ya imbi bukulipyenŋe ekŋetâ âilonŋo otmap. Yâhâ loklipyenŋe yeŋgât ilanyenŋe ya lok bukulipyenŋe ekmâ “Yu ki orotŋe” sâm nâŋgâm bâleyiŋginomai. Yawu otmai sâm somotyenŋe hâreanŋim yanâmâ enakŋetâ ârândânŋ otmap.

16 Otmu den ekyongoan yu nâŋgâm bukulipyenŋe kakŋan sânomai yanâmâ yeŋe sâm hâreyiŋgim yuwu ekyongonŋetgât nanŋan. “Kiristohât komot kapinŋe kapinŋe tatmâ arai yeŋgât imbilipyenŋe somotyenŋe katipgum lohimbî senyenŋan kinmâ Anitâ mepaemai. Yawu otŋetgât Kiristohât aposololipŋe sâm katbi.” Yawu ekyongonomai.

Kutdâhât nâŋgâm menduhuakmâ natik yuwu nenom.

17 Gârâmâ emelâk den kâsikum yinŋiminiwan yapâ konok lonŋaenŋetâ nâŋgâmune dondâ bâleap. Yakât otmâ girem den yuwu ekyongomune nâŋgâŋet. Yeŋe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmai yan biwinenŋe kelihahâk sâm ki galemahomai.

18 Yeŋe yeŋahâlâk nanŋanŋinŋetâ yahatmu nâŋgâm bâleanŋimai. Yâhâ bukulipyenŋe nombotŋe den pat yu eknohonŋetâ nâŋgâmune tipinŋe bulâŋe oap.

19 Yâhâ yeŋgâlen gâtŋe nombotŋe Kiristohât den kelanŋatŋetâ hionakmai yan den kelanŋatmai ya yeŋgât topyenŋe mem tetemai yamâ nâŋgâmune âilonŋo oap. Kiristohât komot kapinŋe kapinŋe tatmâ arainŋe yawu otmâ lok yawuya yeŋgât topyenŋe mem tetemai.

20 Otmu yeŋe Kutdâhât nâŋgâm menduhuakmâ natik nemai yan yuwu otmâ hilipgu-mai.

21 Lohimbî nombotŋe sot pato tatyinŋiapŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmap. Yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu bukulipyenŋe sot tipinŋe tatyinŋiap ya ki kâsikum yinŋimai. Yeŋe yeŋeâk nemai. Otmu lok nombotŋe to kârikŋe dondâ nem biwi hâlim otmai. Yawu gârâmâ bukulipyenŋe sot tipinŋe tatyinŋimapŋe nenŋetâ ki dopŋan otyinŋimap.

22 Yen sot pato nemainŋe bukulipyenŋe yeŋgât nâŋgâŋetâ gemap. Yawu otmai yan biwiyenŋe ki kepeiakmu Anitâhât komot konohâk oai. Yeŋe sot pato nene sâm anŋoân yeŋe emetyenŋan tatmâ nembâi. Yakât yen âilonŋo oai sâm nâŋe heronŋe nâŋgâyinŋiwom me? Yamâ bia.

23 Yâhâ Kutdânenŋe natik yukât topŋe aposololipŋe ekyongop yakât emelâk ekyongowan ya âlâkuâk sâmunne nâŋgâŋet. Emet omonŋ otmu yan Kutdânenŋe aposololipŋe orowâk sot bâinŋe newi yan Yurasinŋe Kutdâhât betŋehen kionŋop.

24 Otmu omonŋ yan Kutdânenŋe Yesuŋe banŋa mem Anitâ mepaem motokmâ yinŋim yuwu sâm ekyongop. “Yuâmâ sinumne yawu oap. Nâŋe yeŋgât kaweyenŋan kinmune nohonomai yakât dop kum banŋa yu motoksan. Yakât otmâ nâŋgânihim yuwu otmâ mannomai.”

25 Yawu sâm yinŋimu nenŋetâ yanŋak wain to gâim yinŋim yuwu sâm ekyongop. “Wain to yu gâim yinŋimune niai yuâmâ hepne yawu oap. Hâmbâi nohonŋetâ hepne gemu mumbomân Anitâŋe nâhât nâŋgâm mâtâp âinŋe kalop yakât bulâŋe tetewuap. Yakât otmâ nâŋgânihim yuwu otmâ wain to nem mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

26 Yakât otmâ banŋa otmu wain to yu nenomai yanâmâ Kutdânenŋe kawenenŋan muop yakât nâŋgâm nenomai. Yawu nem manŋetâ Kutdâŋe âwurem gewuap sâp yan pesuk sâwuap.

27-29 Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne yenahât nângânetâ yahatmu Kutdânenne kawenennan kinmu kuñetâ muop yakât nângânetâ kakne otmu banğa otmu wain to yu nemai yan tosa umatne memai. Yakât otmâ tosa memai sâmbi yenne biwiyene ekmâ otmai memai yakât nângânetâ ârândân otbuap yanâmâ banğa otmu wain to yu nenetâ umatne yengâlen ki tetewuap. Yawu ki otnomai yamâ Anitâne matne yingimu umatne topne topne kakyeñan yâhâwuap.

30 Topne yukât otmâ kundat me mesek âlâlâ teteyingimu manmâ gai. Otmu bukulipene nombotne gurâ hiliwahowi.

31 Yâhâ yenne biwiyene ekmâ otmai memai yakât nângânetâ ârândân otmu yanak banğa otmu wain to yu nem gawi mâne Anitâne yakât matne ki yingimbâp.

32 Yawu gârâmâ lohimbi belângen mansai yâhâmâ Anitâne den âiân katyekmâ matne umatne yingimu menomai. Yâhâ yenne yâk yengâlen torokatmâ yâk orop matne memai sâmbi Anitâne umatne kakyeñan katmâ kuwikyeksap.

33 Bukulipne, den sâmbi aran yukât bâine sâmbi nângânet. Yene Kutdâhât nângâm menduhuakmâ natik nene sâmbi otnomai yan bukulipene hârok takanet sâmbi mambo-
ranginomai. Mamborangim tatnetâ hârok takanetâ yan topne katmâ nenomai.

34 Yâhâ lok nombotne po yingimu sot pato nene sâmbi otmâ emetyenehen tatmâ sot nenetâ ârândân otmu yanâmâ taka natik nenomai. Yawu otnetâ Anitâne nângâm ki bâlewuap. Yâhâ yakât den âlâ âinohowi yakât matne yengâlen takawom yan yakât alahunom.

12

Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otningimu âi topne topne mem mansain.

1 Bukulipne, Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otningimu âi topne topne mem mansain yakât nângâm pâpgumaihât yuwu ekyongomune nângânet.

2 Emelâk Kiristohâlen biwiyene ki katbi yan Kâitgu Kâitgu Amboñane biwiyen kionmu yanak Porom Lâpio me wahap tângat, umut biwine bia yawuya hâwim kânângâyekmâ yakât nângânetâ bulâne otminiop.

3 Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne lok âlâ me âlâhât biwiyen kionmap lok yanne Yesu ki sâmbi bâlewangimai. Otmu biwiyen ki kionmap yanne Kutdânenne sâmbi Yesu mepaenomaihât dop ki tap.

4 Otmu Wâtgât mâmâñahât Heak konohâk tatmap. Iknahâk biwinen kionmâ mâmâne otningimu manmannenñahât bulâne ikñiâk ikñiâk teteningimap.

5 Manmannenñahât bulâne ikñiâk ikñiâk teteningimap yakât dopñanâk âi topne topne mem Kutdânenne Yesu hon bawanğimain.

6 Yesu hon bawanğimain yan Anitâ knak mâmâne otningimu kulem âlâlâ memai.

7 Yâhâ nenne tânahom mannehât Wâtgât mâmâñahât Heakne biwinen mem hewewen tuhumu manmannenñan tetemap yamâ yuwu.

8 Nângân nângân âlâlâ Anitâhât biwine tap ya Wâtgât mâmâñahât Heakne mem lok nombotne yengât biwiyen katmâ mem hewewen tuhuyekmu Anitâhât den topñambâek sâmbi kusânmâ bukulipene ekyongomai. Otmu lok nombotne âlâmâ ya yengât biwiyene mem hewewen tuhumu Anitâne yuwu me yawu otmâ tihitnenne otmap yakât topne bukulipene kâsikum yingimai.

9 Otmu lok nombotne âlâmâ biwiyene mem hewewen tuhumu Anitâhâlen biwiyen tijnâk kepeim wâtñan kinnetâ yengâlen bulâne yuwu tetemap. Lohimbi mesek topne topne teteyingimu mansai ya heñgemyongomai.

10 Me lok nombotne âlâneâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ kulem topne topne menetâ lohimbiñe eknetâ âlâ kândâkdâ otmap. Me lok nombotne âlâmâ lauyene mem hewewen tuhumu Anitâhât den bukulipene kâsikum yingimai yan nângânetâ bulâne otmap. Me lok âlâ me âlâne den âine ekyongomai yamâ Anitâhâlen mem sâmbi me weke bâlenjahâlen

mem sâmai yakât topne nângâm hejengejnetgât lok nombotne yengât biwiyene mem hewewen tuhumap. Me lok nombotne âlâmâ nimbilamyene mem purik pilâyingimu den sâsâne ki sâsâne sâmai. Me nombotneâmâ biwi nângân nângânyene mem pâron pilâyingimu bukulipyenane den sâmai ya nângânetâ keterakmu purik gurik sâm lohimbi ekyongomai.

¹¹ Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne ikne engatneâk otmâ biwinenne mem hewewen tuhumu bulâne ikñiâk ikñiâk teteningimu tânahom mansain.

Nen lok topne topne mansainne Kiristohât komot konohâk oain.

¹²⁻¹³ Yawu otmâ lok topne topne, nen Yura lohimbi, me yen pâku lohimbi, me lok kutdâ, me lok inne lok kutdâlipyene yengât hon bayingimai. Nen kerekne Kiristohâlen biwinenne katbin yan toen katneneknetâ Wâtgât mâmâñahât Heak yâkñak mâmâne otningmu komot konohâk manmâ tânahomain. Nengât biwinenne mem hewewen tuhumu âi ikñiâk ikñiâk teteningimu memain. Yawu gârâmâ yâkât wâtñan kinmâ Kunnenne Kiristo tem lâuwangim biwinenne kepeiakmu tânahom yâhânom. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet.

¹⁴ Hâknenneâmâ konohâk. Aiop hâknennahât torehenne âlâ âlâ yane âi ambonan ambonan tuhumai.

¹⁵ Yakât otmâ kâinenne yuwu mon sâwuap. “Ambonane bam gamu nâne hân tâlim tatmâ hâkâñ oan. Yâhâ bâtnane âi memap yawuâk ki katnihimu meman. Yakât otmâ hâreakmâ pilâwehât nanngan.” Yawu sâm hâreakmâ pilâwuapgât dop âlâ ki tap.

¹⁶ Me ândâpnenne yuwu mon sâwuap. “Âo, mun pato pilâmu ñiñ ñiñ sâmu hâhiwin nângâman. Yawu gârâmâ ambonahât sennane senne âlâlâ onom âlepne ya ekmap yawuâk ekbeâk nângâman. Yawu gârâmâ sennane âi memap yawu ki katnihimu meman. Yakât otmâ hindakmâ pilâwehât nanngan.” Yawu sâm hindakmâ pilâwuapgât dop âlâ ki tap.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâne sennenneâk katningiop mâne girawu otmâ sennenne den nângâmbâin? Me ândâpnenneâk katningiop mâne girawu otmâ ândâpnenne kuñ korok nângâmbâin?

¹⁸ Anitâne ikne engatneâk otmâ lok tuhum hâkgât torehenne âlâlâ kalop.

¹⁹⁻²⁰ Yawu gârâmâ hâknenne torehenne âlâ me âlâ ki kalop mâne manmannenne ki tetemu âlepne manbâin. Hâknenneâmâ konohâk. Hâknennahât torehenne yaneâmâ nep ikñiâk ikñiâk memai.

²¹ Yakât otmâ sennenne bâtnenne yuwu sâm ki ekuwuap. “Âo, gâne âi mendâ gekmune bâleap. Yakât otmâ hindakmâ pilânenekmâ âlâengen ari tat.” Me kunnenne kâinenne yuwu sâm ki ekuwuap. “Bâe, hân tâlim arim takamat yakât gekmune bâleap. Yakât gâ hindakmâ gikiâk ari kindâ pâñnanjak bam gawom.” Yawu sâm ki ekuwuap.

²² Yakât otmâ yuwu nângânom. Hâknennahât torehenne âlâ me âlâ enakmunne tâñât otmap ya hârem pilâm âlepne mannomgât dop ki tap.

²³ Otmu hâknennahât torehenne nombotñane âi ki tuhumai yamâ benne menjâleakmain yan bukulpnenne neneknetâ âilongo otmap. Otmu hâknennahât torehenne tetekñan tatmu eknetâ anulakmain sâm hâknenne tihitne otmâ pet sâri latmâ kâtâpgumain.

²⁴ Yâhâ hâknennahât torehenne nombotne âlâmâ tetekñan tatmai yamâ ki nângâm ketet otmâ kâtâpgumain. Anitâ ikñak lok tuhum hâkgât torehenne âlâlâ katmu ârândâñ olop. Otmu biwi nângân nângânnenne kionmu keterakningimu hâknennahât torehenne âlâhât nângâm anulakmain sâm hâknenne tihitne otmâin.

²⁵ Otmu Anitâne lok tuhum hâkgât torehenne âlâlâ kalop yakât otmâ hionakmâ ikñiâk ikñiâk tatnomaihât dop âlâ ki tap. Yaneâmâ tânahomai yan hâknenne sânduk sâmu kilik milik manmain.

²⁶ Yawu gârâmâ hâknennahât torehenne âlâ me âlâ hiwinne otmâp yan hâknenne kerek hâhiwin nângâmain. Yamâ benne hiwinne ya biatmu yanâmâ hâknenne kerek sânduk sâm arimap.

²⁷ Aiop, hâknennan hâum yan yuñe Kiristohât komot konok mansain nen meneneksap.

²⁸ Komot konohâk mansain yamâ Anitâñe âi ikñiâk ikñiâk ningimu mem tânahom manmain yamâ yuwu. Angoân nen lok nombotñane lohimbi belângen manmai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunne nângânomaihât Anitâñe kut aposolo sâm âi ningiop. Yâhâ lohimbiñe Kiristohâlen biwiyeñe emelâk katbi ya yengâlen ari Anitâhât biwiñan den âlâlâ tatmap ya sâm holañmâ ekyongonjetgât lok nombotñe kut poropete sâm âi yingimap. Yâhâ den kâsikum yingijetgât lok nombotñe âlâmâ kut papasu sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ kulem meñetâ lohimbiñe ekñetâ âlâ kândâkdâ otbuap sâm lok nombotñe âi sâm yingimap. Yâhâ âlâmâ lohimbi mesekyene orop hengemyongonjet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ lohimbiñe wahap wuân me wuângât umburuk otmai ya tânyongonjet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ Kiristohât komot ya yengât kunlipyene manñet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ lok nombotñe yengât nimbilamyene mem purik pilâyingimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmai.

²⁹ Yawu otmâ âi topñe topñe yingimap. Yakât otmâ yen kerekñe aposolo âi yu ki menomai. Me yen kerekñe poropete âi ya ki menomai. Me yen kerekñe papasu âi ya ki menomai. Me yen kerekñe kulem topñe topñe ki menomai.

³⁰ Me yen kerekñe lok ki hengemyongonomai. Me kerek yengât nimbilamyene ki mem purik pilâyingimu den sâsâñe ki sâsâñe sânomai. Me bukulipyeneñe den sâsâñe ki sâsâñe sâmai ya nângâm purik gurik sâm lohimbi ekyongonomaihât âi ya yen kerek ki yingimap.

³¹ Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu bukulipyene tânyongonjetgât nângâm biwiyeñe hewewen otmu Anitâ ulitgum mannomai. Yawu otmâ bukulipyene orop biwiyeñe kepeiakmâ tânahom manñetâ ârândâñ otbuap.

13

Bukulipnenne orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Nimbilammenne mem purik pilâningimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmain, me añelo yengât den sâmain yan biwinenñane bukulipnenne yengâlen ki kepeimain. Yawu otmâ den sâmain ya nângâñetâ hâpu umunne pâon sâmu munne pato pilâmap, me himbim gunjurun sâmap, yakât dopñe otmâp.

² Yâhâ Anitâñe ikñe biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya nângâm hengengum bukulipnenne den kâsikum yingim yâk yengâlen biwinenñane ki kepeimain. Yawu otmain ya Anitâñe ekmu tâñât otmâp. Otmu Anitâhâlen biwinenñane tiñâk kepeim yan lokñe ki otmai ya otmunne bukulipnenñane ekñetâ âlâ kândâk otmâp. Yawu gârâmâ biwinenñane bukulipnenne yengâlen ki kepeim manmain yan Anitâñe nenekmu gemap.

³ Otmu senñe âlâlâ tatningimap ya kerek kâsikum lohimbi senñe âlâlâhât umburuk manmai ya yinginom. Me Kiristohât tem lâuwaninginom yakât huhopñe kasalipnenñane menenekmâ kâlâwân uneneknomai. Yawu otnom yamâ biwinenñane bukulipnenne yengâlen ki kepeinom. Yawu otnom yakât Anitâñe nângâningimu ki yahatbuap.

⁴ Yâhâ biwinenñane yengâlen kepeim yuwu otmâ mannom. Buku nombotñane mem bâlenenekñetâ yakât matñe ki kâpekyinginom. Me sâm bâleneningjetâ yakât nângâm mem lohotñe tuhuyeknom. Me nennahâlâk ki nângâmunne yahatmu hâknenne mepaenom. Otmu buku nombotñe yengât nângâmunne ki gewuap. Otmu buku nombotñe yengât ki nângâm bâleyinginom.

⁵ Yâhâ up bia bia ki mannom. Otmu nembe kalem orañgim mannom. Otmu buku nombotñane hâmeân hâluhu otninginetâ yan tepnenne ki yahatbuap. Me mem âlâlâ tuhunenekñetâ yakâlâk nângâm matñe yingine sâm biwinenñane ki mem mannom.

⁶ Yâhâ lohimbi nombotñaje otñetâ bâlewuap ya ekmâ herone ki nângâyînginom. Yamâ benje uwawapñe bia manmâ otñetâ âilonjo otbuap ya yengât herone nângâyînginom.

⁷ Otmu buku nombotñaje mem ge katneneknomai yan matñe ki otyînginom. Me tep bâle nângâninginomai yan biwinenñaje kepeiyekmâ mem tepyeñe sândukñe tuhuyeknom. Yawu otmunñe yâk orop lohotñan manmâ yâhânomgât biwinenñaje mem mannom.

⁸⁻¹⁰ Otmu sâp yiwerene yuâmâ kandi mansain. Yâhâ Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya ikñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan katmu bukulpnenñe sâmkusânâmâ ekyongomain. Yawu gârâmâ Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya topñambâek ki nângâmain. Yakât otmâ nângân nângânnenñe holañakmu yan den kakñeâk kakñeâk kâsikum yîngimain. Otmu nimbilammenñe mem purik pilâningimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmain ya torokatmâ ki sâm yâhânom. Hâmbâi mâne Kiristoñe âwurem ge manman bulâñe ningiwuap yan âi topñe topñe mem mansain yu biatbuap. Âi topñe topñe hârok biatbuap yamâ biwinenñaje kepeiakmâ manmain yuwuâk torokatmâ manbisâin.

¹¹ Emelâk nimnaom titipâ tatbinân yanâmâ mete pirik pirik otminiwin. Otmu biwinenñambâ nângân nângân âlâlâ tetemu âwâ mâmâlipnenñe ekyongomunñe nângâñetâ tâñât otminiop. Yawu gârâmâ papato otmâ nimnaom yengât nângân nângân ya pilâwin.

¹² Otmu nenñeâmâ toen umutnenñe enjakmunñe âwâlele otmap. Yakât dopñeâk Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya ki nângâm henngumain. Yawu gârâmâ Kiristoñe âwurem gewuap yan Anitâhât biwiñan nângân nângân topñe topñe tatmap ya topñe nângâm pesuk pilânom. Anitâñe biwinenñahât topñe nângâmap yakât dopñeâk nenñe gurâ yâkât topñe nângânom.

¹³ Yâhâ den sâm aran yukât topñe yuwu tap. Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu Kiristo hoñ bawanjim âi topñe topñe memmain yuâmâ âwurem gewuawân pesuk sâwuap. Yakât otmâ yuwuâmâ otmâ mannom. Anjoân biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim manmâ yâhânom. Buku oranjim Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwinenñaje kepeim manmâ yâhânom. Otmu Kiristoñe âwurem ge menenekbuap yakât nângâm biwinenñaje mem mannom. Yawu gârâmâ anjoân biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim mannomgât Anitâñe nângâmap.

14

Wâtgât mâmâñahât Heakñe nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâwi.

¹ Yakât otmâ biwiyeñaje kepeiakmâ konohâk otmu tânahonomaihât nângâm manñet. Yawu manmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyîngimu Kiristo hoñ bawanjñetâ bulâñe teteâkgât biwiyeñe Anitâhâlen kepeim mannomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den kâsikum bukulpnyeñe yîngiñetâ nângâm henngunjetgât âi ya biwiyeñaje mem manñetgât nanñan.

²⁻⁴ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Lok nombotñaje Anitâhât den kâsikum ningimai ya nângâmunñe keterakningimu manmannenñe kelihakmu manmain. Lok yawuyane mem hewewenñe tuhunenekñetâ biwi sânduhân manmain. Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya mem lok nombotñe âlâ yengât biwiyeñan katmâ nimbilamyene mem purik pilâyîngimâ. Nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâñe ki sâsâñe sâñetâ nângâmunñe ki keterakningimu yanjak Anitâhât nângân nângân yakât pâpgumain. Yâhâ Anitâ ikñak lok yawuya yengât den nângâmap. Yakât otmâ den sâsâñe ki sâsâñe sâmai yan yeñe biwiyeñeâk ârândân otmap.

⁵ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe yen kerek nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâñe ki sâsâñe sânomai yakât nângâmune ârândân oap. Yawu gârâmâ nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmai ya lok âlâ me âlâñe nângâm bukulpnyeñe purik gurik sâmkusânâñetâ nângâm henngumai yakât gurâ nângâmune âilonjo otmap. Yâhâ lok nombotñeâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lauyene mem

hewewen tuhumu lohimbi belângen manmai ya Anitâhât den ekyongomai. Ekyongonjetâ nângâm Kiristohâlen biwiyene katnetgâlâk biwinae nângâm manman. Lok yawuya yengât nângâmune yahatmap.

⁶ Bukulipne, nâne yengâlen takawom yan Wâtgât mâmânahât Heakne nimbilamne mem purik pilânihimu den sâsâne ki sâsâne sâmune nângânetâ ki keterakbuap. Yawu otbom yae ki tânyongowom. Yâhâ yengâlen taka tânyongowom yan Wâtgât mâmânahât Heakne Anitâhât den biwinan katbuap ya ekyongowom. Otmu Anitâhât topne nângâm hejengejnetgât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otnihimu den kâsikum yingiwom.

⁷ Den sâm aran yukât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Aion tuhomainân lok âlâne kep topne katmâ membuapne ombe kârikneâk mem wangam kumbuap ya bukulipnae nângâm yawuâk watnomai. Yâhâ ombe lohotjan mem wangam kârikne ki kumbuap yan bukulipne nombotne atene âlâengen kinnomane ombe ki mem hejengejum wangam gurâ hârem hilipgunomai.

⁸ Otmu âlâen hâum sâmune nângânet. Kapi âlâ yongone sâm arinomai. Yâhâ kapi âlâ yamâ emelâk taka mâtâwân tengâ tuhumi mambotynginomai. Mambotynginjetâ lok tem pato yan gâtne kulet sâwuapne tengâ tuhuai ya yekmâ bukulipne ekyongomu alahunomai. Alahum yekmâ kewewetyeknomai. Yâhâ bukuyene âlâ yakât ki nângâwuap mon yae tengâ tuhunomai ya yengât lauyenanâk kionmu kujetâ mumbuap. Yawu.

⁹ Yâhâ yakât dopneâk yengâlen gâtne âlâ me âlâhât nimbilamyene Wâtgât mâmânahât Heakne mem purik pilâyngimu den ki nângân nângânne sânomai ya bukulipyene nângânetâ ki keterakbuap. Yakât nângânetâ siru den yawu otbuap.

¹⁰⁻¹¹ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Nen lok topne topne manmâ dennenne ikniâk ikniâk sâmain. Yakât otmâ lok pupne âlâne hân âlâengembâ taka denyenanâk eknongonomai ya ki nângânom. Otmu nen gurâ dennenjanâk ekyongomunne ki nângânomai. Yawu gârâmâ den nângâmain ya bukulipnena sânomai yanâmâ yâk orop hewewenâk alahunom.

¹² Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Wâtgât mâmânahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu âi âlâlâ menehâlâk nângâmai. Yawu nângâm yan wuân âi menjetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nângânomai.

¹³ Yâhâ Wâtgât mâmânahât Heakne lok âlâ me âlâhât nimbilamyene mem purik pilâyngimu den ki nângân nângânne sâmaine den yakât topne nângâm purik gurik sâm bukulipyene ekyongonjetâ nângânomaihât Anitâ ulitgunet.

¹⁴ Yâhâ Wâtgât mâmânahât Heakne nimbilamne mem purik pilânihimu den sâm Anitâ mepaeman ya nângâmu ârândân otmap. Yawu gârâmâ den sâman ya biwinae nângâm ki sâman.

¹⁵ Yakât otmâ yuwu otbom. Nimbilamne mem purik pilânihimu den ki sâsâne sâm mepaewom, me kiki mewangiowom ya purik gurik sâmune lohimbi orop kinnom yae nângânomai.

¹⁶⁻¹⁷ Yawu gârâmâ nimbilamyene mem purik pilâyngimu den ki sâsâne sâm Anitâ mepaenomai yanâmâ bukulipyene den yakât topne ki nângâmaiye yen orop biwi nângân nângân yene ki hikuakmâ konohâk otbuap. Yâhâ Anitâ mepaenjetâ nângâmu ârândân otbuap. Yamâ bukulipyene nângânetâ ki keterakiyngiwuap. Yakât nângâmune ki dopjan oap.

¹⁸ Yâhâ nimbilamyene mem purik pilâyngimu den sâsâne ki sâsâne sâmai yamâ nâku yawuâk nimbilamne mem purik pilânihimu wangiye kmâ sâman. Yakât nângâm Anitâ mepaeman.

¹⁹ Yawu gârâmâ Kiristohât komot menduhuakmâ kinmain yan senyenan kinmune nimbilamne mem purik pilânihimu den sâsâne ki sâsâne sâm ariwomgât ki nângâman. Yâhâ senyenan kinmâ biwinambâ nângân nângân âlepne tetemap ya pâne tâlâwâk ekyongomune nângâm hejengejnetgât nângâman.

²⁰ Bukulipne, nimnaom titipâne yu me ya otnehâlâk nângâmai. Yâhâ yeje yawu ki nângânômai. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâne ki sâsâne sâne sâm yakâlâk ki nângânômai. Wuân âi meñetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nângânômai. Yawu gârâmâ lepatne wuân âlâ ombe tatmâ ki nângâm bâleangimai yakât dopneâk otmâ biwi nângân nângânyene galemahonomai.

²¹ Otmu emelâk Anitâhât poropete nombotñane yâkât den sâm Isirae lohimbi denyenanâk ekyongonetâ nângâñetâ gemu bet pilâwi. Yakât otmâ Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi yuñe nâhât den nângâñetâ gemu bet pilâm tem ki lâunihim mansai. Yakât otmâ kasalipyene hângânyongomune hân kâlepñehembâ taka yeje denânâk ekyongonomai. Yawu gârâmâ den ekyongonetâ yawuâk nângâm hâkâñ otnomai.”

²² Den yawu tap yakât topne yuwu nângânôm. Wâtgât mâmâñahât Heakne launenye mem hewewenñ tuhumu Anitâhât den kâsikum Kiristohât lohimbi yîngimunne nângâñetâ bonne otmap. Yâhâ lohimbi belângen manmaineâmâ nângâñetâ ki bonne otmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne nimbilammenne mem purik pilâyîngimu den sâsâne ki sâsâne sâmunne nângâñetâ biwiyenñan hâumu “Kulem yu ki orotne eksain,” sânomai.

²³ Yakât otmâ yeje menduhuakmâ Kiristo mepaenomai yan Wâtgât mâmâñahât Heakne yen kerek nimbilamyene mem purik pilâyîngimu lauyene menduhum den ki sâsâne sânomai yanâmâ bukulipyenñane den yakât topne ki nângâmai me lohimbi belângen manmai yañe yekmâ, “Bâe, lok yu ondop otmâ biwiyene gulip oap,” sânomai. Yawu sâm nângâyînginetâ gewuap.

²⁴ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiyene mem hewewenñ tuhumu Anitâhât den alahumai. Den alahumai yan bukulipyene nombotñane Anitâhât den ki nângâm henjenñgumai me lohimbi belângen manmai yañe denyene nângâñetâ biwiyenñan hâumu orotmemeyene bâlene yakât nângâñetâ hañ sâyîngiwuap.

²⁵ Yakât nângâñetâ hañ sâyîngimu, “Anitâne yen orowâk manmâ mâmâñe otyîngimap,” yawu sâm yâk mepaenomai.

Nenne menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyeleknom yan ewe karanginom.

²⁶ Yakât otmâ yeje menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekne sâm yuwu otnomai. Lok nombotñane kep me kiki mewanñinomai. Yâhâ nombotne âlâmâ biwiyenñambâ nângân nângân âlâlâ tetewuap ya sâm tetem ekyongonomai. Yâhâ nombotne âlâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne den âlâ biwiyenñan katmap ya ekyongonomai. Me nombotne âlâ yengât nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den ki sâsâne sânomai. Me nombotne âlâ yengât biwi nângân nângânyene mem pâronñ pilâmu den ki sâsâne sânomai ya purik gurik sâñetâ bukulipyenñane nângânômai. Menduhuakmâ yawu otmâ tânahom mannomai.

²⁷ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakne lohimbi nombotne yengât nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâne ki sâsâne sânomai yan lok konok me yâhâp me kalimbu yañe yahatmâ âlâku ikñiâk ikñiâk sânomai. Yawu otnomai yan lok âlâne den ki sâsâne sânomai ya purik gurik sâm lohimbi ekyongomu topne nângânômai.

²⁸ Yawu gârâmâ lok yawuya âlâ orop ki menduhuaknomai yanâmâ yuwu otnomai. Wâtgât mâmâñahât Heakne lok âlâ me âlâhât nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâne ki sâsâne ya lohimbi senyenñan ki sânomai. Yâhâ biwiyenñanâk nângâm Anitâ herone nângâwanñinomai.

²⁹ Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne lauyene mem hewewenñ tuhumu Anitâhât den ekyongonomai ya gurâ yawuâk lok konok me yâhâp me kalimbu yañe yahatmâ den ekyongonomai. Den ekyongonomai yamâ târârâk yai me sâm tâpikguai yakât lok nombotñane tatmâ nângâyînginomai.

³⁰ Otmu bukuyene âlâne yahatmâ kinmâ den ekyongowuawân Wâtgât mâmâñahât Heakne lok âlâhât biwine mem hewewenñ tuhumu yanâk ki yahatmâ yâku den sâwuap.

Anjoân bätne pilâmu kândikum sâwuap yaŋe ekmâ sâm tiŋ pilâm ge tatmu benne yâku yahatmâ ekyongowuap.

³¹⁻³³ Lohimbiŋe menduhuakmâ den kakŋan ki sahaŋginomai. Yawu otmâ ewe karaŋginomai yanâmâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap. Yâhâ menduhuakmâ Anitâhât den alahumaiân yeŋe ki ewe karaŋgimai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe lauyeŋe mem hewewenŋe tuhuwuap yan ewe karaŋgim den ya âlâku ikŋiâk ikŋiâk yahatmâ ekyongonomai. Yawu otnomai yan lohimbi kerekŋe den ya nâŋgâŋetâ keterakmu yanâmâ biwiyenŋe hewewenŋe otbuap.

Otmu Kiristohât komot kapiŋe kapiŋe manmâ araiŋe orotmeme yuwu otmai.

³⁴ Lohimbi menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaiân imbilipyenŋe lok-lipyenŋe yeŋgât amutgen otmâ den nâŋgânâk tatnomaihât emelâk Anitâŋe Mose ekumu kulempuop.

³⁵ Yakât otmâ imbilipyenŋe wuân me wuân topŋahât pâpŋumai yaŋe lohimbi senyenŋan yahatmâ kinmâ topŋe nâŋgâne sâm âikumai yakât den pat nâŋgâmune bâleop. Yawu otmai yamâ anun topŋe. Yawu gârâmâ emetyenŋan ari tatnomai yan loklipyenŋe me âwâlipyenŋe âiyongonŋetâ ekyongonomai.

³⁶ Yawu gârâmâ yeŋe wuân nâŋgân nâŋgân mem Kiristohât komot kapiŋe kapiŋe tatmâ arai ya yeŋgât orotmeme ki watmai? Yeŋe kunlipyenŋe manne sâm oai há?

³⁷ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Den yan yuâmâ Kutdâhât den ekyongoan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât biwiyenŋambâ nâŋgân nâŋgân âlâ tetewuap yakât “Yuâmâ Anitâŋe biwinenŋan katmu ekyongoain,” sânomai. Yawu sânomai yan kuyiŋŋiŋetâ ya pilâm nâ tem lâunihinomai. Otmu lok nombotŋeŋe Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinenŋe mem hewewenŋe tuhumu Kiristohât hoŋ bawangiain sâm ekyongonomai ya gurâ ekyongonŋetâ tem lâunihinomai.

³⁸ Yawu gârâmâ den yan yu lok ya ekyongonŋetâ ki nâŋgâyinŋinomai yamâ yeŋe betyongonomai.

³⁹ Bukulipne, den ekyongoan yukât bâiŋe sâmune nâŋgâŋet. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe lauyeŋe mem hewewenŋe tuhumu Anitâhât den bukulipyenŋe kâsikum yinŋinomaihât nâŋgâŋet. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe bukulipyenŋe yeŋgât nimbilamyenŋe mem purik pilâyinŋimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sânomai ya ki kuyiŋŋinomai.

⁴⁰ Yakât otmâ den sâsâŋe ki sâsâŋe sânomaiân orotmeme ekyongoan yu watmâ otŋetâ dopŋan otbuap.

15

Anitâŋe Kiristo mumuŋambâ mem yahalop.

¹⁻² Bukulipne, emelâk Kiristohât den pat âlepŋe kâsikum yinŋimune nâŋgâm yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gai. Yawuâk torokatmâ mannomai otmuâmâ Kiristone âwurem ge meyekmu manman kârikŋahât bulâŋe menomai. Yâhâ den pat âlepŋe yakât nâŋgâŋetâ porap otmu Kiristo betgunomai yanâmâ bulâŋe ya ki menomai. Bulâŋe ya ki memaihât den pat âlepŋe yakât pâŋe tâlâwâk yuwu sâm heŋgeŋgumune nâŋgâŋet.

³⁻⁴ Emelâk Kiristohât aposololipŋe yeŋgâlebâ den kunŋe mewan ya ekyongomune ki nâŋgâm heŋgeŋguwi. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Kiristone nengât tosaŋhât huhopŋe mem muop. Mum hân kâlehen katŋetâ tatmu hilâm kalimbu pesuk sâop. Yawu otmu yan Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop yakât den emet inânŋan poropete otmu lok nombotŋeŋe kulempuwi.

⁵ Yâhâ mumuŋambâ yahalop yakât kakŋan Petoro orop enakmâ den olowot. Yakât kakŋan ikŋe aposololipŋe mem teteyekmu yâk orop den otbi.

⁶ Yakât kakŋanâmâ lohimbiŋe yâkâlen biwiyenŋe kepeim manbi ya kiŋŋitŋe orowâk, dopyenŋe 500 ya wangiop, ya teteyinŋimu enakbi. Yawu gârâmâ lohimbi ekbi yamâ nombotŋe muŋetâ nombotŋe yawuâk mansai.

⁷ Otmu yakât kakņan imiņe Yakowo yâkâlen tetewaņgimu eņakmâ den olowot. Otmu yakât kakņan aposololipņe âlâkuâk teteyiņgimu den otbi.

⁸ Otmu bâiņeâmâ nâhâlen tetenihim aposolo âi sâam nihiop yakât yuwu sâamune nâņgâņet. Wuân me wuân bilakņe kâpekmai yakât dopņeâk manmune Kiristoņe menehop.

⁹ Yâhâ ki menehop yan ikņe komot ya mem bâleyekminiwan. Yawu otyiņgiminiwan yapâ menekmâ aposolo âi sâam nihiop yakât nâņgâmunne âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otminiwan yakât ninahât nâņgâmunne gemap. Otmu aposolo yeņgât kunyeņe manbehât ki nâņgâman.

¹⁰ Yawu gârâmâ Anitâņe ikņe eņgatņeâk otmâ nâņgânihim Kiristo hâņgângumu ge tetenihim aposolo âi sâam nihiop. Âi sâam nihimu yâkât wâtņan kinmâ aposolo nombotņe âi memai ya hârohâk wangiyekmâ âi kârikņeâk meman. Âi meman yukât amboņe Anitâ. Ikņe Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otnihimu âi memune bulâņe tetemap.

¹¹ Yakât otmâ aposolo nombotņe orop, nenņe Kiristohât den pat konok yakâlâk lohimbî ekyongomunņe nâņgâmai. Otmu emelâk den pat yuwuâk ekyongomune nâņgâm Kutdâhâlen biwiyeņe katbi.

Anitâņe mumuņambâ mem yahatnenekbuap.

¹² Otmu Anitâņe Kiristo mumuņambâ mem yahalop yakât den pat ekyongomunņe nâņgâwi. Yawu gârâmâ topņe girawuhât otmâ yen nombotņe sâam hilipgum “Hâmbâi mumuņambâ ki yahatnom,” sâamai?

¹³ Den yawu sâamai ya bulâņe mâneâmâ Anitâņe Kiristo mumuņambâ mem yahalop sâam ekyongomain ya bulâņe ki otbâp.

¹⁴ Otmu Kiristo mumuņambâ ki mem yahalop mâne nenņe imbiâk ekyongomunņe biwiyeņe yâkâlen katbâi.

¹⁵ Otmu Anitâņe mumuņambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Anitâņe Kiristo mumuņambâ mem yahalop sâam den golâ ekyongombâin.

¹⁶ Otmu torokatmâ sâawe. Anitâņe mumuņambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Kiristo mumuņambâ ki mem yahatbâp.

¹⁷ Otmu Kiristo mumuņambâ ki mem yahalop mâne yâkņe tosanenņe ki pilâm manman kârikņahât pat kuningimbâp. Otmu nenņe biwinenņe yâkâlen imbiâk kepeimbâin.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Anitâņe manman kârikņahât pat kuningiop yakât bulâņe mene sâam Kiristohâlen biwinenņe kepeim mansain. Yawu gârâmâ munom yakât kakņan mumuņambâ mem yahatnenekmu manman kârikņan mannomgât dop ki tap mâne nenņe den perâkņe nâņgâmunņe bulâņe otbâp. Otmu lok belângen manmaiņe nengât imbiâk otmâ hâhiwin kakņan manmâ gai sâam nâņgâningimbâi. Otmu emelâk lohimbî nombotņe biwiyeņe Kiristohâlen kepeim mum gawiņe orotmeme bâleņe otminiwi yakât tosa ki pilâyîņgimbâp. Yakât otmâ matņe umatņe yîņgimu hâhiwin nâņgâmbisâihât dop yawuâk tatbâp.

²⁰ Bulâņanâk Anitâņe Kiristo mumuņambâ mem yahalop. Yakât dopņeâk lohimbî Kiristohâlen biwiyeņe kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenņe kepeim mansain, me gâmâlâk yâkâlen biwiyeņe kepeinomai nen kerek mumuņambâ mem yahatnenekbuap.

²¹⁻²² Lok topnenņeâmâ konok. Tâmbânenņe, kutņe Aram sâam, ikņahâk otmâ tâpikgum tosa miop. Yakât huhopņe Anitâņe mumuhât pat kuwaņgiop. Yawu otmâ lohimbî yâkâlambâ tetemain nen kerekņe eņgatnenņeâk watmâ otmunņe bâlemu mum gara gara otmâ gamain. Yawu gârâmâ Kiristoņe mumuņambâ yahalop yan mumuņambâ yahatmâ manman kârikņan mannomgât mâtâp mem kusâningiop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenņe kepeim manmâ munom yanâmâ Anitâņe mumuņambâ mem yahatnenekmu manman kârikņan mannom.

²³ Anjoân Kiristone mumuñambâ yahalop. Mumuñambâ yahatmâ himbimân yâhâmu Anitâ orop tawot. Otmu âwurem gewuap yan lohimbiñe yâkâlen biwiyeñe kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenñe kepeim mansain, me gâmalâk yawuâk mannomai nen kerek Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuap.

²⁴⁻²⁵ Yawu gârâmâ sâp yupâek Kiristone kunnene tatmâ tihitnenne otmâ yâhâwuap. Otmu sâp pesuk sâwuawân Kiristohât kasalipñe yu Anitâne mem ge katyekmu yâkât amutgen tatnomai. Lok, âi weke, emet amboñe, senduk banearâ, susun, me sâtñe metñe topñe topñe ya kerek mem ge katyekbuap. Ya kerek mem ge katyekmu sâp pesuk sâwuap. Sâp pesuk sâmu nen Kiristohât komot kerek mumuñambâ mem yahatnenekmu yu ya topñe topñe kerehâk yâkât amutgen tatnom. Yakât otmâ menduhunenekmâ âwâñe Anitâ yâkât amutgen katnenekmu mannom.

²⁶ Otmu sâp yan Mumuhât Amboñe bunewâk mem ge katbuap. Yakât kakñan nenñe yâhâpñe ki munom.

²⁷⁻²⁸ Yakât topñe teteâkgât emelâk Anitâne lok âlâ den ekumu kulemgup ya yuwu tap. “Anitâne wahap topñe topñe ya nanñahât amutgen katyekmu tatnomai.” Yawu tap.

Yâhâ “wahap topñe topñe” den yuñe nen hânân gâtñe, me himbimân gâtñe, me hân kâlehen gâtñe nen kerehâk meneneksap. Yâhâ Anitâ ikñahâk menenekmâ nanñahât amutgen katnenekbuap. Yakât otmâ den yuñe Anitâ ikñahât ki miap. Otmu nanñahât gurâ ki miap. Anitâne nen kerehâk menenekmâ Kiristohât amutgen katnenekmu tatnom yanâmâ sâp pesuk sâwuap. Sâp pesuk sâwuap yan Kiristone âi tuhumi tiñ pilâm nen kerehâk menenekmâ âwâñe Anitâ yâkât amutgen katnenekbuap. Otmu ikñe gurâ yawuâk âwâñahât amutgen tatbuap. Yawu otmâ Anitâne kunnene pato tatbisâp.

²⁹ Otmu Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuap yakât torokatmâ sâwe. Bukulipyene nombotñe “Mumuñambâ ki yahatnom,” sâmai. Yawu gârâmâ den sâmai ya bulâne oap otmuâmâ girawuhât otmâ bukulipyene emelâk muwi ya yeñgât nâñgâm kutylene mem kinñetâ toen katyekmai? Yâhâ Anitâne bukulipyene mumuñambâ mem yahatyekbuapgât dop ki tap otmuâmâ kutylene mem kinñetâ toen mem katyekmai yamâ imbiâk otmai.

³⁰ Bukulipne, torokatmâ sâmune nâñgâñet. Nene lohimbi hânñan kulemñan manmâ arai ya yeñgâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunne lohimbi nombotñe topñe âlâlâ mângâenenekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gamain. Yawu gârâmâ Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne âi yu pilâmbâin.

³¹ Lohimbi âlâ me âlâ belângen manmaine sâp girawuân me girawuân nohoñetâ mumbom? Yawu nâñgâm manman. Den ekyongoan yu biwinane nâñgâmune bulâne oap. Otmu yakât dopñeâk yeñgât yuwu nâñgâmune bulâne oap. Emelâk Kiristohât den pat âlepñe ekyongomune nâñgâñetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñe katbi. Yapâek biwiyeñe yâkâlen kepeim manmâ gai yakât nâñgâm mepaeyeksan.

³² Emelâk nâñe Epeso kapi yuân taka Kiristohât den pat âlepñe ekyongowan. Sâp yan kapi ambolipñe nombotñe kuk otmâ bâsok hâmene mem gulip tuhuwi. Yawu gârâmâ Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Epeso kapiân yu âwurem taka nep yuwu ki tuhumbâm.

Otmu torokatmâ sâwe. Lohimbi belângen manmaine yuwu sâmai. “Mumunne pesuk sâwuap. Yakât otmâ engatnenneâk watmâ sot kâle sonjo bau nem herone kakñan manne.” Den yawu sâmai. Yâhâ Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne sonjo bau sot kâle nem herone kakñan manbâm.

³³ Otmu lok yawuyane taka yen orop yawuâk otñetâ dondâ bâleap. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Lok âlepñe lok bâlene orop hero karangim yâhâm genomai yanâmâ lok bâleneñe lok âlepñe ya yeñgât engatyeñan kionñetâ otbuap.

³⁴ Yeñe nângân nângânyeñe keterakyiñgimu bukulipyenñe Anitâhât den kelanğatmai ya yeñgât nângân nângân ki watñetgât nañgan. Ya kâmbukñe. Den ekyongoan yu nângâm añulakñet.

Mumuñambâ yahatnom yan towatnenñe âlâ tetewuap.

³⁵ Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtñe âlâ me âlâñe yuwu mon sâmbâ âinohonomai. “Nenñe girawu otmâ mumuñambâ yahatnom? Me mumuñambâ yahatnom yan towatnenñe girawuya tetewuap?”

³⁶ Yawu sâmbâ âinohonomai yakât matñe yuwu sâmbâ nângânñet. Nowo alikñe mem hân kâlehen katmain ya mumu kâmbâ ga takamap. Ga takam hâlihî kânângâmunñe ya watmâ yâhâmap. Yâhâ alikñe mem hân kâlehen katmain yamâ mumap. Mumu yañak kâmbâ ga takamu bonñe añgo tetemap. Yen yukât topñe nângâmâ yamâ girawu otmâ manmannenñahât topñe pâpgumai? Yawu gârâmâ alikñe mem hân kâlehen katmain yakât dopñeâk mum hân kâlehen mem ba karakmain. Otmu kâmbâ ga takamap yakât dopñeâk mumuñambâ yahatnom.

³⁷ Otmu torokatmâ yuwu sâmbâ nângânñet. Ârok kehetñeâk mem hân kâlehen katmain. Yawu gârâmâ kâmbâ ga takam bonñe kinmap yamâ towatñe âlâ âlâ.

³⁸ Anitâñe ikñe eñgatñeâk otmâ sot âlâlâhât bonñe otmu kehetñe yakât towatñe ikñiâk ikñiâk kalop.

³⁹ Otmu sonjo bau, hambe gumbam, nâi luap, me soki kalapat topñe topñe yamâ towatyene ikñiâk ikñiâk katyehop. Otmu lok manmannenñe gurâ yawuâk ikñiâk katningiop.

⁴⁰ Yakât otmâ hânân âliwahap topñe topñe kalop ya towatñe ekmâ “Yuâmâ hânân gâtñe,” sâmbâ. Me himbimân emetsenñe pitu âlâlâ kalop ya gurâ ekmâ “Ewamâ himbimân gâtñe,” sâmbâ.

⁴¹ Hilâmğât emetsenñe yakât lanñe ya ikñiâk. Otmu omongât emetsenñe yakât lanñe ya gurâ ikñiâk. Otmu pituhât lanñe ya gurâ ikñiâk tap. Yawu.

⁴²⁻⁴³ Otmu dop kum den ekyongoan yukât topñe yuwu nângânñom. Menlipnenñe menenekbi yan wâtnenñe ki teteop. Yâhâ wâtnenñe tiñ tiñ sâmbâ yapâek mesek topñe teteningimu mum gamain. Yakât otmâ mumunñe hannongoñetâ tâtuk sâmbâ. Yâhâ Anitâñe mumuñambâ mem yahatnenekbuap yan hâknenñe âiñe ningimu manman kârikñan mannom. Otmu hâknenñe âiñe ya ningimu eñakmunñe âlepñe nandoroñe otbuap.

⁴⁴⁻⁴⁹ Kândikum emelâk Anitâñe topñe katmâ hân mem tâmbânenñe, kutñe Aram sâmbâ, yâk tuhumi yan umutñe biwiñe katbañgiop. Yâhâ lok tuhuop yakât Mosenñe den kulemguoop ya yuwu tap.

“Anitâñe lok tuhumi umut biwiñe katbañgimu manop.” Den yawu tap.

Yakât otmâ lohimbi Aramğât towat tetewiñe muop yawuâk mum gara gara otbi. Otmu nen gurâ dop yawuâk otmâ mum tâtuk sâmbâ. Yawu gârâmâ lok âlâ himbimâmbâ ge manop yamâ Kutdânenñe Yesu Kiristo. Yâkñeâmâ umut biwinenñe mem hewewenñe tuhumi yâkâlen biwinenñe kepeimunñe manman kârikñahât pat kuningiop. Yakât otmâ âwurem ge menenekbuawân Anitâñe mumuñambâ mem yahatnenekmâ hâknenñe âiñe ningiwuap. Yâhâ emelâk Kiristoñe mumuñambâ yahatmâ hâkñe âiñe miop yawuya ningiwuap.

⁵⁰ Bukulipne, den ekyongoan yukât topñe yuwu nângânñom. Emelâk tosanenñahât huhopñe hânân yu manmâ yâhâm munomğât Anitâñe sâmbâ kalop. Yakât otmâ hânân manman manmain yu torokatmâ himbimân yuwuâk mannomğât dop ki tap.

⁵¹⁻⁵² Yâhâ mumuñambâ yahatnomğât Anitâñe den biwinan kalop yamâ yuwu. Sâp pesuk sâwuawân añelo âlâñe lâmun bâiñe kunbuap. Lâmun kunmu Anitâñe in yawu, sennenñe pelej bok otmap yakât dopñeâk mumuñambâ mem yahatnenekbuap. Mem yahatnenekmu lohimbi mannomai ya orop menduhunenekbuap. Menduhunenekmâ manmannenñe âiñe ningiwuap yakât dop kum sâmbâ.

⁵³ Soki âlâ sâmbâlâkñaŋe tatmâ kon sâmap. Kon sâmbumbulele otmap. Yakât dopneâk nenŋe hâknenŋe hânŋiŋe pilânom.

⁵⁴⁻⁵⁵ Pilâmunŋe hâknenŋe âiŋe ningimu hanŋalakmâ manman kârikñaŋ manbisâin. Yâhâ sâp yiwerenŋe yuâmâ hâhiwin kakñaŋ manmâ mum gamain. Yâhâ hâmbâi hâknenŋe âiŋe ningimu menom yan hâhiwin barak manmâ yâhâmbisâin. Emelâk Anitâŋe ya sâmb kalopgât otmâ yakât bulâŋe tetewuap. Yâkât poropete âlâŋe den kulemgumop ya yuwu tap.

“Anitâŋe Mumuhât Amboŋe mem ge katbuap yapâek lohimbi ki munomai.”

Otmu Anitâŋe poropete âlâ den yuwu ekumu kulemgumop.

“Bâe, Mumuhât Amboŋe, lohimbi hilipyongowuatgât dop biatsap. Otmu hâhiwin yinŋim yâhâwuatgât dop gurâ ki tap.” Den yawu tap.

⁵⁶ Yakât otmâ yuwu sâmunne nânŋanŋet. Biwinenŋambâ nânŋân nânŋân bâlene topŋe topŋe tetemu ya watmâ otmunŋe bâlemap. Otmunŋe bâlemap yan Anitâhât girem den nânŋâmunŋe biwinenŋan hâumu girem den ya lonŋâem tosa miain sâmb nanŋanŋimain. Yawu manmain yakât huhopŋe Manman bâlenahât Amboŋe hâhiwin topŋe topŋe ningimu manmâ mum gamain.

⁵⁷ Yawu gârâmâ Anitâŋe tihitnenŋe otmâ Kutdânenŋe Yesu Kiristo hânŋângumu ge kawenenŋan kinmâ tosanenŋahât matŋe miop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋe kepeim yâkât wâtŋan kinmunŋe Manman Bâlenahât Amboŋe ki mem ge katnenekbuap. Yawuâk manmâ munom otmuâmâ sâp pesuk sâwuawân Anitâŋe mumunambâ mem yahatnenekbuap. Yakât otmâ Anitâ mepaenom.

⁵⁸ Bukulipne, biwiyenŋe Kutdâhâlen tinâk hikum mannomai. Yawu otmâ âi sâmb yinŋiop yakât biwiyenŋe tinâk kepeim tuhuŋetâ bulâŋe topŋe topŋe tetewuap.

16

Yerusalem kapi ambolipŋe yengât tewetsenŋe menduhuwi.

¹ Otmu Yerusalem kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai ya nombotŋe senŋe âlâlâhât umburuk mansai ya yengât den pat ekyongomune nânŋâwi. Yâhâ yeŋe girawu tânyongonom sâmb âinohowi yakât yuwu sâmunne nânŋanŋet. Galatia kapi ambolipŋe tewetsenŋe menduhunomai sâmb mâtâp tiripyongowan yawuâk yen tiripyongomune otnomai.

² Nâŋe yengâlen takawom yan nanŋe menduhum katne sâmb pâinŋetâ biatmapgât nânŋâm Sande ârândânŋ menduhuaknomai yan nepyenahât hâmeŋe memai yakât torehenŋe mem Yerusalem kapi ambolipŋe yengât pat sâmb menduhum konohân katŋetâ tatbuap.

³ Otmu takawom yan yeŋe bukulipyenŋe nombotŋe nanŋe mem ari Yerusalem kapi ambolipŋe yinŋinomai sâmb lok katyekbi ya pepa kulemgum yinŋiwom. Kulemgum yinŋimune mem ari Yerusalem kapi ambolipŋe tiripyongonŋetâ buku otyinŋinomai.

⁴ Yawu gârâmâ nine orowâk arinomgât mâtâp tetewuap otmuâmâ orowâk arinom.

Pauloŋe nep tuhuwom sâmb nânŋân nânŋân kalop.

⁵ Yâhâ nâmâ Epeso kapi yu pilâm yengâlen takawom. Anŋoân Makeronia hânân kapi tatmâ arap ya yengâlen ari Kiristohât komolipŋe girawu mansai ya kapi ârândânŋ hawamgum yekmâ yanak yengâlen takawom.

⁶⁻⁷ Yengâlen takamune yen orop tipinŋe mannom. Yawu gârâmâ Kutdânenŋe nânŋânihimu yen orop sâp kâlep manmâ to yambu pesuk sâek sâmb mambotbom. Otmu to yambu pesuk sâwuap yan mâtâp menihinŋetâ wosapâ me wosapâ ariwom yakât ki nanŋan.

⁸⁻⁹ Sâp yuâmâ Epeso kapi yuân manmâ Kiristohât den pat âlepŋe kâsikum yinŋimune lohimbi dondâŋe yâkâlen biwiyenŋe katnomaihât mâtâp teteap. Otmâ lok dondâŋe gurâ

mâtâp yu maŋgunihine sâam oai. Yakât otmâ tipine tatmâ ai tuhumune Pentikos homban otbuawân kapi yu pilâm Makeronia ariwom.

¹⁰⁻¹¹ Timoteone yengâlen takawuap yan ki ekmâ mete kârâ otnomai. Nâne Kutdâhât hon bawanġim ai meman yukât dopneâk hon bawanġim ai memap. Yakât otmâ takamu buku otbanġim mâtâp mewanġinetâ lohotnjan takamu enaknom. Yâhâ nâmâ bukulipyene orop manmâ yâkât mambotbanġiain.

¹² Otmu bukunenġe Apolo yâkât yuwu sâamune nânġânet. Bukulipyenane pilânenekmâ yengâlen âwurenomai yan gâ orowâk arinomai sâam ekum meme sâsâ tuhum gan. Yawu gârâmâ sâp yiwerenemâ orowâk takanomaihât hâkâŋ oap. Yâhâ sâp âlâen mâtâp tetewanġiwuap yanâmâ âlepne hânġangumune yengâlen takawuap.

Den bâine sâop.

¹³ Otmu yeġe Kiristohât wâtŋan kinmâ yuwu otmâ mannomai. Biwiyenambâ nânġân nânġân bâlene âlâlâ tetemu ya watmâ otmain sâam biwiyene galemahom mannomai. Me bukulipyene nombotne Kiristohât den kelanġatmaiġe enġatyeŋan kionmaiġât biwiyene ki pâlâmne otbuap. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyenane hikuakmâ konohâk otmu tânahom mannomai. Otmu lohimbî belânġen manmaiġe mâtâp maŋguyiġimaihât kârihem kinmâ manmanyene galemahom mannomai.

¹⁴ Otmu Kiristo orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu tep âlep nanġanġim hon bawanġinomai.

¹⁵⁻¹⁶ Bukulipne, anġoân yengâlen gâtne lok âlâ, kutne Setepanas sâam, hep torehenlipne orowâk Kiristohâlen biwiyenane kepeiwi. Yawu otbî yapâek manmâ gai ya topyene nânġâm henġenġuai. Otmu Akaia hânân kapi tatmâ arap yakât ambolipnane Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmai ya yengât nânġâm yâkne hon bayiġim mansai. Yakât otmâ yeġe lohimbî yawuya yengât nânġânetâ yahatmu amutyenjan manġetgât nanġan.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu yen orop ki enakmâ mansainġât tepne dondâ nânġanyiġian. Yawu gârâmâ Setepanas bukuyâhâtne, kutyetne Potunato yet Akaiko sâam, yâkne yeġe tepyene nânġâniġiai yakât eknohoġetâ biwine huruġ sâop. Yakât otmâ tep hero nânġanyiġian. Otmu hânġanyongomune âwurenomai yan nâne herone nânġanyiġim mansan yakât den pat ekyongonġetâ yen gurâ yawuâk biwiyene huruġ sâuwuap. Yakât otmâ yengâlen takanomai yan ewe katyeknomaihât nanġan.

¹⁹ Den bâine sâawoman. Asia hânân yu kapi tatmâ arap yakât ambolipnane biwiyene Kiristohâlen kepeim mansainġe yengât nânġanyiġiai. Otmu lohimbî yâhâp, kutyetne Akuila yet Pirisila, lohimbî nombotnane yâk yetġât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den alahum kiki mewanġim mepaemai yanġe orowâk yengât nânġanyiġiai.

²⁰ Otmu bukulipne nâ orowâk tânahom mansainġe yawuâk nânġanyiġiai. Otmu Anitâ yet Kiristohâlen biwiyenane kepeim mansai yeġe herone nanġanġinomai.

²¹ Otmu lok ekap yu kulemġuap yu ekumune kiripi nihimu nine bâtnane bâinehen kutne kulemġuan yu ekmâ nâne herone nânġanyiġian yawu nânġanomai.

²² Yawu gârâmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne Kutdânenġe ki ewe katmâ yâkâlen biwiyenane kepeim mansai yamâ Anitâne hilipyongowuapġât nanġan. Yakât Kutdânenġe âwurem ġewuap.

²³ Kutdânenġe Yesu tihitnenġe otmapne biwi nânġân nânġanyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ manġetgât Anitâ ulitġuman.

²⁴ Yen orop biwinenġane Kiristohâlen kepeim mansain. Yawu manmâ biwinane kepeiyekmâ nânġanyiġim mansan. Yawuâk.

Nâ bukuyene,
Paulo

2 Korinti

Pauloŋe Korinti yenġât ekap betŋan kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpne,

¹ Yen Korinti kapi ambolipne otmu Akaia hânân kapi nombotŋe tatmâ arap ya ambolipne orop Yesu Kiristohâlen biwiyenjaŋe kepeim tem lâuwangim manŋetġât Anitâŋe meyeŋop. Nâ Paulo. Emelâk Awoŋnenŋe Anitâŋe Yesu Kiristohât aposolo sâŋm âi nihiop ya mem mansan. Otmu bukunenŋe âlâ, kutŋe Timoteo, yâkŋe nâ orop tânahom mansait. Netŋe heronŋe nâŋġâyiŋgim ekap yu kulemgum katyiŋgiat.

² Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânennenŋe Yesu Kiristo yâkŋe enġatyetŋeâk otmâ nâŋġâyiŋgim tihityeŋe otmutâ biwi nâŋġân nâŋġânyenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekġât nâŋġâyiŋgim ulitgum gaman.

Anitâŋe biwi sânduhân katnenekmap.

³⁻⁴ Umatŋe topŋe topŋe teteningimawân Awoŋnenŋe Anitâ, Tihit tihit otmu Biwi Sânduk Amboŋaŋe mem hewewenŋe tuhunenekmâ biwi sânduhân katnenekmap. Yakât nâŋġâm Kutdânennenŋe Yesu Kiristo âwâŋe mepaem mannom. Otmu bukulpnenŋe yenġâlen umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap nenŋe gurâ yâkât wâtŋan kinmâ yan mem sânduk tuhuyeknom.

⁵ Emelâk Kiristoŋe ikŋe den pat âlepŋe ekyongominiop ya nâŋġâŋetâ gemu bet pilâm mem âlâlâ tuhuŋetâ sâtġum muop. Otmu nenŋe yâkâlen biwinenjaŋe kepeim tem lâuwangim den pat âlepŋe lohimbî ekyongomunŋe nombotŋaŋe nâŋġâŋetâ gemu bet pilâm emelâk Kiristo mem âlâlâ tuhuwi yakât dopŋeâk mem âlâlâ tuhuneneksai. Yawu ġârâmâ biwinenjaŋe Kiristo orop hikuakmâ konohâk otmu mansain. Yakât otmâ mem âlâlâ tuhunenekmaiân yâkŋe mem hewewenŋe tuhunenekmu biwi sânduhân manmain.

⁶ Otmu yeŋe Kiristohâlen biwiyenjaŋe tiŋâk kepeim manŋetâ manman kârikŋan katyek-buapġât nâŋġâm netŋe tem lâuwangim manmutŋe umatŋe âlâlâ kaknetŋan yâhâmap. Yâhâ umatŋe âlâlâ kaknetŋan yâhâmap yan ikŋe wâtŋan kinmâ biwinetŋaŋe yâkâlenâk kepeim manmutŋe biwinetŋe ki orotok sâmap. Otmu yen gurâ yawu manŋetâ umatŋe âlâlâ teteyiŋgiwuawân biwiyenjaŋe ki orotok sâwuap.

⁷ Yeŋe yawu manmâ ki lohotŋe otnomai yakât nâŋġâm enġat yâhâp ki otmait.

⁸ Bukulpne, emelâk Asia hânân manbit yan umatŋe dondâhâlâk kaknetŋan yâhâmu hâhiwin nâŋġâwit yakât yuwu sâŋmune nâŋġâŋet. Umatŋe ya kaknetŋan yâhâmu biwinetŋe orotok sâop yan mumutŋe hâknetŋe sânduk sâwuapġât nâŋġâwit.

⁹ Otmu emelâk Anitâŋe mundomġât sâpŋe kalop ya tetenitgiwomap sâŋm biwinetŋe memâk manbit. Yawu ġârâmâ netŋe wâtnetŋanâk torokatmâ mandomġât dop ki tap. Yakât nâŋġâmutŋe haŋ sânitġiâkġât Anitâŋe nâŋġâmu umatŋe yu kaknetŋan yâhâop. Umatŋe yu kaknetŋan yâhâmu yan biwinetŋaŋe yâkâlen kepeim wâtŋan kindehât mem hewewenŋe tuhunelehop. Yawu tuhunelekmâ yan lok mumuŋe mumuŋambâ mem yahatyekmu mannomai yakât dopŋeâk mâmâŋe otnitgimu biwinetŋe huruŋ sâmu manman âlepŋan manbit.

¹⁰ Yawu otmâ umatŋe kaknetŋan yâhâop yapâ menelehop. Otmu sâp âlâen umatŋe âlâ kaknetŋan yâhâwuawân yawuâk yapâ menelekmâ manman âlepŋan katnelekbe sâŋm ki pâpġuwuap.

¹¹ Yawu gârâmâ yuwu sâmunê nângâñet. Umatñe kaknetñan yâhâwuap yan yen lok kiñgitñe orowâkñe biwiyenñe hikum netgât nângâm Anitâ ulitgunomai. Anitâ ulitgunetâ yawuâk tepñe nângânitgimu hâmenetñe kinbuap. Yakât otmâ netgât sâm herone otbañgim mepaenomai.

¹² Yeñe nângâm bâlenihimaihât yuwu sâmunê nângâñet. Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otnihimu yen otmu lohimbi belângen manmai den perâkñe âlâ ki ekyongom gaman. Otmu yu me ya otyingiman ya gurâ uwawapñe bia otyingiman. Yawu otyingiman yan lohimbi belângen manmai ya yeñgât orotmeme me nângân nângân ki watmâ otyingiman. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwine ekmu ârândâñ oap yawu biwinañe nañgan. Yakât otmâ ki añulakmâ mansan.

¹³ Emelâk den kulemgumune sâlikum topñe nângâm heñgeñgunetgât den ya topñambâek kulemgum katyিংgiwan.

¹⁴ Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtñe nombotñe den ya sâlikum nâhât biwinañ girawu tap yakât nângâñetâ ki keterakyingimu nângâm bâlenihim gai. Yawu gârâmâ biwinañ tap yu nângâm heñgeñgum ewe katnekñetgât biwine mem mansan. Ewe katnekñetâ biwinaññe hikuakmâ konohâk otmu Kutdânenñe Yesu Kiristo âwurem gewuawân yâkât senñan kinmâ herone nañganñinom.

Pauloñe Korinti kapi ariwuapgât nângâmu umatñe otmu pilâop.

¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ yeñe herone nângâñihim mansai yakât ki nângâm ketet otman. Emelâk Epeso kapiânâk tatmâ den yuwu katyিংgiwan.

“Kapi yu pilâm Makeronia hânân ariwom yan añgoân saru hâtikum yeñgâlen takamune tipiñe tatnom. Tipiñe tatmâ mâtâp meniñetâ Makeronia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñe yekmâ benñe âlâkuâk yeñgâlen âwurem takamune tatnom. Otmu yapâ yawuâk mâtâp meniñetâ Yuraia hânân ariwom.”

¹⁷ Biwinañe yawu nângâm den ya yeñgâlen katmune takamu ekbi. Sâp yan mâtâp biatmu yeñgâlen ki takawan. Yakât otmâ nâhâtñe “Taka nenekbom sâop yamâ imbiâk sâop,” yawu mon nângâwi. Nâñe yu me ya otbom sâm ekyongoman yakât kakñan ninahâlâk nângâmune yahatmu nângân nângân âlâ ki hâukuman. Me biwi yâhâp ki otman.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Anitâmâ bulâñe Amboñe. Yakât otmâ yâkñe den imbiâk ki eknongomap. Yakât otmâ nâñe Sila yet Timoteo orop Anitâhât nanñe Yesu Kiristo yâkât den pat âlepñe ya kâsikum yingiminiwin yan Kiristoñe den imbiâk eknongominiop yawu sâm ki ekyongominiwin. Yâkñe Anitâhât den bulâñe eknongominiop ya nenñe gurâ tâñ tâñâk ekyongominiwin.

²⁰ Otmu emet inânñan Anitâñe nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi tihitnenñe otmâ ikñe hoñ bawañe hângângumu ge manman âlepñan katnenekbuap sâm den hikuop. Yâhâ Yesu Kiristoñe hohetnenñan tetem manop yâkâlen den yakât bulâñe aksisihâk tetem heñgeñguop. Yakât otmâ nenñe bulâñe yakât nângâm “ya bonñanâk” sâm Anitâ mepaemain. Anitâ ikñak mâmâñe otningimu Kiristohâlen biwinaññe tiñâk kepeim kârihem manmain.

²¹⁻²² Yawu manmâ yâhânehât Anitâñe menenekmâ nine nanne baratne sâm pat kuningiop. Pat yakât bulâñe ki biatningiâkgât Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwinaññe mem hewewej tuhunenekmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâñe menenekmâ ikñan torokatnenekmu manman kârikñahât bulâñe menom yakât nângâm engat yâhâp ki otmain.

²³⁻²⁴ Yeñgâlen ki takawan yakât yuwu sâmunê nângâñet. Yeñgâlen taka kuwikyekmâ den sâyingiwomgât nângâmune umatñe olop. Yawuhât otmâ Epeso kapi pilâm Makeronia hânân tâñ tâñâk takawan. Yeñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai. Yakât otmâ den wuân me wuângât nângâñetâ bulâñe otmu lâum manñetgât nen Kiristohât aposololipñe ki meme sâsâ tuhuyekmain. Yawu otmâ yeñe biwiyenñe kepeiakmâ

konohâk otmu heronje nanġanġinjet sâm yen orop buku oranġim tânahom mansain. Den yan yu Anitâne nâġġamu bulâne oap.

2

¹ Yâhâ emelâk yengâlen taka den sâyingiwan yan yengâlen gâtne nombotnane nâġġam bâlenihiwi. Yakât otmâ âlâkuâk taka den sâyingimune tepyeje bâlemap sâm pilâm yuân tohowan.

² Yawu gârâmâ yengâlen taka den sâyingimune tepyeje bâleop mâne yengu yawuâk otmâ tep hero kaknjan ki katnekbâi.

³ Yâhâ nâne topne katmâ Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingiminiwan. Yakât otmâ yeje otbi mewi yakât nâġġamune biwine heronje otminiop yakât nâġġam yeje yawuâk otmâ mannomai, yawu biwinane nâġġawan. Yakât otmâ yengâlen takawan mâne tep heronje kaknjan katnekbâihât dopne otbâp. Yamâ taka den sâyingimune nâġġam bâlenihinomai nâġġam pepa kulemgum katyingimune ekbi.

⁴ Yawu gârâmâ biwinane kepeiyekmâ mansan. Yakât otmâ pepa kulemguwan ya sâlikum nâġġanjetâ tepyeje bâlewuap nâġġam tepne nâġġayingim dondâ isewan. Yawu otmâ ya sâlikum nâġġam nâhâtne “Nâġġaningimap yanak pepa yu kulemgum katningimu takap,” sâm nâġġanomaihât yawu kulemguwan.

Lok âlâne otmâ tâpikguop yâkât tosa pilâwanġiwi.

⁵⁻⁶ Yengâlen gâtne lok âlâne otmâ tâpikguminiop. Yakât otmâ lohimbi dondâne tep bâle pato nâġġawanġim den âiân katbi. Den âiân katmâ sâm hârewanġim kewilânetâ ari biwine gemu manmâ gap. Lok yan yejen orowâk manmâ otmu bâleop yakât otmâ yeje kewilânetâ manmâ gap yakât nâġġamune ârândân oap. Den sâm hârewanġiwi yamâ pesuk sâwanġimu yengâlen torokalakmu manġetgât nanġan.

⁷ Yâkne yawuâk tâtâem otmâ manmâ yâhâmu biwine mumu yanak Kiristo betgumapġat yanak tosanje pilâm biwine mem hewewen tuhuġetâ orowâk mannomai.

⁸ Otmu tepyeje nâġġawanġim mansai yakât nâġġamu keterakbanġiâkġat buku otbanġinomai.

⁹ Otmu yeje nâhât sât watmâ lok ya den âiân katmâ sâm hârewanġinomai me bia yawu biwinane nâġġam pepa kulemgum katyingiwan.

¹⁰ Yâhâ otmâ tâpikguop yakât tosa ninahâk ki pilâwanġiwom. Anġoân yeje tosanje pilâwanġinomai yan yengât nâġġamune ârândân otbuap. Yeje yawu otġetâ nâku yawuâk tosanje pilâwanġiwom yan Kiristone yakât nâġġamu ârândân otbuap.

¹¹ Otmu Satan Manman bâlenjahât Ambonane nen kerek hiliwahonehât kâitnongomap yakât topne nâġġam henġenġuain. Yakât otmâ lok yakât tosa pilâwanġinom yanâmâ Satangât mâtâp manġuwanġinom.

Paulone Epeso kapi pilâm Makeronia hânân ariop.

¹² Otmu bukune Titone yengâlembâ takamu Toroa kapiân penanġiakmâ yengât den pat eknohomu nâġġawom sâm Epeso kapi pilâm Toroa kapiân ari mambotbanġiwan. Mambotbanġiwan yan Kiristo hon bawanġim yâkât den pat âlepne kapi ambolipne kâsikum yingiwan. Kâsikum yingimune lohimbi dondâne yâkâlen biwiyene katbi.

¹³ Yawu gârâmâ mambotbanġimune biatmu yanak yengât nâġġam dondâ gorânihiop. Yakât otmâ kapi ambolipne pilâyekmâ wanġa mem Makeronia hânân takawan. Takamune penanġiakmâ yengât den pat ya eknohop.

Kiristohât den pat ekyonġetâ nâġġanjetâ âilonġo olop.

¹⁴ Yengât den pat eknohomu nâġġam biwine sânduk sâmu Anitâ mepaewan. Nene Kiristo orop biwinenane kepeiakmâ konohâk otmu manmain yan Anitâne mâmâne otningimu yâkât âi memunne bulâne tetemap. Mâmâne otningimu Kiristohât den pat âlepne sâm haok tuhumunne hânġan kulemġan arimap. Otmu nene hotonje

nângâmunje âilonjo otmap yakât dopjeâk lohimbi hânñan kulemñan manmâ araije den pat âlepje ya nângâñetâ âilonjo otmap.

¹⁵⁻¹⁶ Nângâñetâ âilonjo otmu Manman Amboñaje mem hewewej tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenje katñetâ manman kârikñahât pat kuyingimap. Lohimbi yañeâmâ den pat ya nângâñetâ hotomje âilonjo pilâmap yakât dop otmap. Yâhâ lohimbi nombotje hiliwahonomaihât pat mansaije ya nângâñetâ korokje pilâmap yakât dop otmap. Yakât otmâ nângâñetâ gemu bet pilâm hiliwahonomai. Lok girawuyaje âi yu meñetâ dopñan otbuap? Yakât yuwu sâmunje nângâñet. Kiristone menenekmâ aposolo âi sâm ningiop. Yakât otmâ hoñ bawanjim yâkât den pat âlepje ekyongomain. Ekyongomain yan hotomje pilâmu nângâmunje âilonjo otmap yakât dopjeâk Anitâñe nângâningimu âilonjo otmap.

¹⁷ Yâhâ lok perâkñe dondâhâlâkñe biwiyenje kurihiakmâ tewetsenñahâlâk nângâm yengâlen taka Kiristohât den pat kelangatmâ kâsikum yingimai. Yâkñe otmai yawu ki otmain. Anitâ ikñak den âlâlâ biwinenñan katmap ya ekyongomain. Yâkñe nenekmu ârândâñ olâk sâm Kiristo hoñ bawanjim den tâñ tâñâk ekyongomain.

3

Nenje wâtnenñanâk kinmâ Kiristo hoñ bawanjinomgât dop ki tap.

¹ Den ekyongoan yu nângâm nâhâtñe “Ikñahât nângâmu yahatsap” sâmai me bia? Den âlâ yuwu sâmunje nângâñet. Emelâk lok nombotje yengât bukulipyenaje herone nângâyingim pepa mem kulemgum yingwi ya mem taka tiripyongonjetâ sâlikum buku otyinginetâ orowâk tatmâ den kâsikum yingim gai. Otmu âiyenje tuhumm pesuk pilâm Kiristohât komot âlâhâlen ari nep tuhunomai yan “Pepa kulemgum ninginetâ mem ari tiripyongonom,” sâm ulityongonomai. Yawu otmai yamâ nâñe yawu ki otman.

² Yâhâ lok âlâ me âlâñe nâhât âi yukât topñe nângâne sâm otñetâ pepa âlâ ki tiripyongomune eknomai. Yengât manmanyenje ekmai yan nâhât pepa ekmai yakât dop oap. Yakât otmâ yuwu sâmunje nângâñet.

³ Kiristone hângânnohomu ikñe den pat âlepje ekyongowan. Ekyongomune nângâñetâ Anitâ Manman Amboñaje ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mem hewewej tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenje katbi. Yakât otmâ yengâlen bulâñe teteap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe manmanyenje eknomai yan nâñe Kiristo hoñ bawanjiman yakât topñe nângâm henñenñomai. Yakât otmâ yeñe pepa kulemgum nihinomaihât ki nângâman. Otmu torokatmâ sâwe. Emelâhâmâ Anitâñe girem den Mose ekumu tape mem kulemguop ya Isirae lohimbiñe sâlikum Anitâhât topñe tipñe nângâwi. Yâhâ sâp yiwereñe yuâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe Anitâhât biwiñan den âlâlâ tatmap ya mem biwinenñan katmap.

⁴⁻⁵ Yakât otmâ nenje wâtnenñanâk kinmâ âi memunje bulâñe tetemap sânomgât dop âlâ ki tap. Kiristohâlen biwinenñaje tiñâk kepeim Anitâhât wâtñan kinmâ âi memunje nenekmu dopñan otmap.

⁶ Kiristone manman kârikñahât mâtâp âñe mem teteningiop. Yakât otmâ hoñ bawanjiwehât Anitâñe menekmâ âi sâm nihiop. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otnihimu mâtâp âñe ya watmâ yâhâm yan manman kârikñahât bulâñe membom. Yâhâ lohimbiñe girem den nângâmai yan biwiyenambâ nângân nângân bâleñe tetemu otñetâ bâlemap. Yakât otmâ yawuâk torokatmâ otnomai yan matñe umatñe yingimu mem hiliwahonomai.

Kiristone mâtâp âñe meningiop yakât nângâmunje yahatmap.

⁷⁻¹¹ Emelâk Anitâñe girem den Mose ekumu tape mem kulemguop. Yakât kakñan girem den ya Isirae lohimbi ekyongomu nângâñetâ biwi nângân nângânyeñan hâumu yan otmâ tâpikguminiwi yakât nângâm anulakbi. Otmu yapâek girem den lâum pâpgum yanak hiliwahonomgât pat mansain yawu nângâm manmâ gai.

Yâhâ sâp yuâmâ Kiristohât den pat âlepne nângâmunje Wâtgât mâmânahât Heakne mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenjahe kepeim mansain. Yawu manmunje Anitâne tosa pilâm manman kârikjahât pat kuningimu mansain yawu nângâmunje biwinenje huruŋ sâmap. Biwinenje huruŋ sâmu Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otningimu Kiristo honj bawanjim mansain.

Kândikum emelâk Anitâne girem den ya Mose ekumu kulempuop yan ikne lajinjahe siliŋ siliŋ sâm Mosehât kundennaŋ hâumu kaok bolaŋ bolaŋ olop. Yawu otmu pumjambâ âwurem gemu mâtâwânâk kundenne kâiâkne olop. Kundenne kâiâkne olop yamâ Isirae lohimbiŋe ekjetâ irik irik sâmu dâŋâk ki ekbi.

Yâhâ sâp yuâmâ Kiristohât den pat âlepne nângâmain yan Anitâhât lajinjahe biwi nângân nângânnenjaŋ pilâmu haŋ sâningimap yamâ bok sâwuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk lajinjahe Mosehât kundennaŋ hâuop yamâ bialop. Yâhâ sâp yuâmâ lajinjahe lok biwinennaŋ pilâmap yaŋeâmâ emelâk gâtne ya wangim biwinennaŋ pilâm yâhâwuap. Yakât otmâ nângâmunje âlâ kândâkdâ otmap.

¹² Otmu nenje Kiristohât den pat âlepne lohimbi kâsikum yingimunje nângâmai. Nângâmai yan Anitâhât lajinjahe biwiyennaŋ pilâmu haŋ sâyingiwuap yakât nângâm den taŋ taŋâk kâsikum yingimain.

¹³ Yâhâ emelâk Moseŋe olop yan hâum sâmune nângânet. Emelâk Moseŋe Sinai pumjaŋ yâhâmu Anitâ orop den olowot. Den otmutâ yan yâkât lajinjahe Mosehât kundennaŋ hâumu kaok bolaŋ bolaŋ olop. Yâhâ den otmutâ pesuk sâmu pumjambâ âwurem gemu mâtâwânâk kundenne kâiâkne olop. Otmu Anitâhât den Isirae lohimbi ekyongop yan lajinje biatmu kundenne ekmai sâm sângum potonje mem kundenne kâtâpgum den ekyongop. Yawu ekyongom benje âlâkuâk Anitâ orop den otde sâm pumjaŋ âwurem yâhâop yan sângum potonjahe kundenne kâtâpŋuop ya mem gahaemu den olowot. Den otmutâ lajinjahe kundennaŋ hâumu âlâkuâk kaok bolaŋ bolaŋ olop. Yawu gârâmâ emelâk Mose otmu Isirae lohimbiŋe otminiwi ya watmâ ki otmâ mansain. Yakât yuwu sâmune nângânet.

¹⁴⁻¹⁶ Moseŋe kundenne kâtâpgumu Isirae lohimbiŋe ki ekbi yakât dopneâk biwi nângân nângânyeŋe maŋguakmu Anitâhât den ekyongop ya nângânetâ ki keterakyiŋgiop. Sâp yapâek Isirae lohimbi tetem manmâ gai ya yengât biwi nângân nângânyeŋe yawuâk maŋguakmu miti den kândikum kulempuwi ya sâlikum nângânetâ ki keterakyiŋgimap. Yawu gârâmâ Moseŋe âwurem Anitâhâlen yâhâop yakât den kulempuop ya yuwu tap.

“Kutdâhâlen âwurem yâhâwe sâm sângum potonjahe kundenne kâtâpŋuop ya mem gahaem ehop.” Den yawu tap.

Otmu yakât dopneâk Isirae lohimbi otmu lohimbi wosapâ wosapâ manmai yaŋe Kutdânenne Kiristohâlen biwiyenje katmai yan ikjak biwi nângân nângânyeŋe mem pâronj pilâyingimu miti den ya sâlikum nângânetâ keterakyiŋgimap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlâne Kutdâhâlen biwiyenje katmai yan girem den topne topne kulempuwi yapâ holanyekmap. Otmu Wâtgât mâmânahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu Anitâhât den nângânetâ keterakyiŋgimap.

¹⁸ Otmu Moseŋe Kutdâ orop den olowot yan yâkât lajinjahe Mosehât kundennaŋ hâumu kaok bolaŋ bolaŋ olop yan Isirae lohimbiŋe Kutdâhât towatne ekbi. Yâhâ nen gurâ yakât dopneâk mansain yakât yuwu sâmune nângânet. Nenneâmâ anjoân Kutdâhâlen biwinenjahe kepeim tem lâuwanjim manbin. Yawu manmunje Wâtgât mâmânahât Heakne mem hewewen tuhunenekmu Kutdâne olop miop yawu otneâk nângâwin. Yawu otneâk nângâwin yan mâmâne otningimu olop miop yawu otmâ manne sâm otmunje nenekmu tipiŋe âlepne olop. Otmu yakât kakjaŋ otbin mewin ya wangim tem lâuwanjim manmunje nenekmu ârândâŋ oap. Otmu yawuâk mâmâne otningimu manmâ yâhânom yanâmâ Kutdâne olop miop yawu otmunje nenekmu dopjaŋ otbuap.

Yakât nângâm yawuâk otmâ mannom yan lohimbiye manmannenjan Kutdâhât towatne eknomai.

4

Pauloŋe Kiristohât den pat âlepne ki kelangtmâ ekyongop.

¹ Nâŋe Kiristohât den pat âlepne pâku lohimbi kâsikum yingiwehât Anitâŋe tepne nângânihim aposolo âi sâŋ nihiop. Yakât otmâ âi yu memune umatne âlâlâ tetenihimu biwine ki orotok sâmap.

² Kiristohât den pat yamâ bulâŋe. Yakât otmâ Anitâhât senjan manmâ den ya ki kelangtmâ kâityongoman. Lohimbi kerekne den pat yu nângâŋetâ bulâŋe otmu nâhâtne “Den bulâŋe eknongomap” sâŋetgât uwawapne bia manmâ den tâŋ tâŋâk ekyongoman.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ den pat yu lohimbi belâŋen manmai ya ekyongomune nângâŋetâ helekne otmap. Ya yengât topyene yuwu sâŋmune nângâŋet. Anitâhât laŋinŋane biwiyeŋan pilâmu Kiristohât den pat nângâŋetâ haŋ sâyingimâp sâŋ Manman bâleŋahât Amboŋane biwi nângân nângânyene kâtâpguyingimu omoŋ bâleŋan tatmai. Yakât otmâ den pat âlepne ekyongomune nângâŋetâ ki keterakyingimâp. Nângâŋetâ ki keterakyingimâp yakât otmâ Kiristo yet Anitâ topyetne dop konohâk oap yakât gurâ ki nângâŋetâ keterakyingimâp.

⁵ Yeŋe nâhât nângâŋetâ yahalâkgât ki nângâman. Kutdânenne Kiristo yâkât tem lâuwangim mepaenjetgât yâkât den pat âlepne kâsikum yingim hoŋ bayingiman.

⁶ Kândikum emelâk Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgowân omoŋ pato sâhâm iop. Omoŋ sâhâop ya Anitâŋe sâmu laŋinŋe pilâop. Yakât dopŋeâk lohimbi kerek nenŋe omoŋ bâleŋan manminiwin yan yâkne sâmu laŋinŋane biwinenŋan pilâop. Biwinenŋan pilâmu haŋ sâningimu ikne biwiŋan girawu tap yamâ Kiristone olop miop yan tetemu ekbin.

Anitâhât wâtŋan kinmain yan biwinenŋe ki gemap.

⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât laŋinŋane biwinenŋan pilâmu haŋ sâningimu ikne biwiŋan tap ya nângâmain. Umatne topne topne teteningimu hâhiwin kakŋan manmunne wâtnenne orotok sâmap. Wâtnenne orotok sâmu Anitâhât wâtŋanâk kinmâ Kiristohât den kâsikum yingimunne nângâŋetâ manman âlepŋahât bulâŋe teteyingimu ekmai. Ya ekmaŋ yan Anitâhât wâtne ekmai.

⁸ Yâhâ lok belâŋen manmaine hâhiwin ningiŋetâ biwinenŋe orotok sâmap. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtŋan kinmunne yanâmâ biwinenŋe ki gemap. Yawu manmunne mâtâp maŋguningine sâŋ pâpgumai.

⁹ Otmu mem âlâlâ tuhunenekmaiân bâsok mumain. Yawu otmai tuhunenekmaiâke yamâ benŋe Anitâŋe nângâningimu hâmenenŋe kinmap.

¹⁰⁻¹¹ Emelâk Yura nengât papatolipnenŋane Yesu mem ge katne sâŋ mem âlâlâ tuhum gaŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ muop. Yakât dopŋeâk lohimbi belâŋen manmaine nen mem ge katnenekne sâŋ mem âlâlâ tuhunenekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ bâsok bâsohâk mumain. Yawu gârâmâ Yesuhât wâtŋan kinmâ yâkât âi ya memain yan lohimbi yaŋe nenekmâ Yesuŋe mumuŋambâ yahatmâ mâmâŋe otyingimu âi memai nengât yawu nângâmai.

¹² Nenŋe yengât nângâm âi mem hâhiwin kakŋan manmain. Yawu manmain yakât huhopne yeŋe yâkâlen biwiyeŋane kepeiŋetâ manman kârikŋahât pat kuyingimu mansai.

¹³ Emelâk lok âlâ umatne tetewangimu den kulemguop ya yuwu tap.

“Yâkâlen biwinane kepeim manban yakât nângâm ekuwan.” Den yawu tap.

Lok yaŋe Kutdâhâlen biwiŋane kepeiop yakât den ekuop. Yakât dopŋeâk Kutdâhâlen biwinenŋane kepeim ikne den pat âlepne lohimbi ekyongomain.

¹⁴ Otmu yâkâlen biwinenŋane kepeim manmâ yâhânom otmuâmâ Anitâŋe Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yakât dopŋeâk yen orowâk mumuŋambâ mem yahatnenekmu yâkât senjan kinnom.

¹⁵ Yakât nângâm manman âlepñahât bulâñe yengâlen teteyiñgiâkgât nenñe hâhiwin kakñan Kutdâ hoñ bawanñim ikñe den pat âlepñe kâsikum yingim gain. Otmu yeñe gurâ yawuâk den pat âlepñe ya sâm haok tuhunomai. Sâm haok tuhunetâ Anitâñe ikñe engatñeâk otmâ lohimbi tihityeñe otmâ Kiristo hângângumu ge kawenennan kinmu kuñetâ muop yakât nângânomai. Yakât nângâm lohimbi kiñgitñe orowâkñe tâtâemâk yâkâlen biwiyeñe kepeim Anitâ heronñe nângâwanñim mepaenomai.

¹⁶ Yakât nângâm umatñe topñe topñe teteningimawân biwinenñe ki gemap. Bulâñanâk nenñe hâhiwin kakñan manmâ yâhâm munom. Yawu gârâmâ hilâm ârândânñak Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakñe biwi nângân nângânnenñe mem hewewenñe tuhumap.

¹⁷⁻¹⁸ Sâp yiwerenñe yuâmâ Kiristo hoñ bawanñim hâhiwin kakñan mansain. Yâhâ hâmbâi sâp patoen Anitâñe manman kârikñan mem katnenekmu heronñe kakñan manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâm manman kârikñan mannom sâm biwinenñe galemahom manmâ yâhânom. Yâhâ umatñe topñe topñe teteningimu hâhiwin kakñan manmain yuâmâ sâp ki kâlep otmuâk pesuk sâwuap. Yakât nângâm umatñe girawuyenñe kaknenñan yâhâwuap yakât ki nângâm ketet otmain.

5

Anitâñe hâknennñe âiñe ningimu hanñalakhmâ manman kârikñan mannom.

¹ Umatñe girawuyenñe kaknenñan yâhâwuap yakât ki nângâm ketet otmain yakât topñe yuwu. Nenñe hânân yuân kandi manmain. Anitâñe selep kandi tuhum katnenekmu yan mansain yawu oap. Yawu gârâmâ manmâ yâhâm munom yanâmâ himbimân yâhâmunñe hâknennñe âiñe ningimu menom yamâ emet kârikñe tuhum katnenekmu yan manmâ yâhâmbisâingât dop.

²⁻⁴ Yâhâ hânân yu umatñe topñe topñe teteningimu hâhiwin nângâmainân mumuhât hâknennñe ihiwe ihiwe otmap. Yawu gârâmâ mumunñe kurihineneknomaihât nângâm ketet otmain. Yâhâ Kiristonñe âwurem gemu Anitâñe hâknennñe âiñe mem ningimu hanñalakhmâ manman kârikñan mannomgât nângâmain.

⁵ Otmu Anitâñe ikñe orop manman kârikñan manmâ yâhâmbisâin yakât nângâm pat kuniñgiop. Yâhâ pat yakât bulâñe ya ki menom sâm biwi yâhâp otmaingât ikñak Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mem hewewenñe tuhunenekmap. Yakât otmâ bulâñanâk manman kârikñan manmâ yâhânom nângâmain.

⁶⁻⁸ Yakât nângâmunñe biwinenñe ki orotok sâmap. Bulâñanâk hânân yu manmâ Kutdâhât kapi himbimân tap ya ki ekmain. Yawu gârâmâ hân yu pilâm himbimân yâhâm Kutdâ orop mannomgât nângâm biwinenñe hikum manmain. Yawu manmâ umatñe topñe topñe kaknenñan yâhâmawân biwinenñe ki orotok sâmap.

⁹⁻¹⁰ Hâmbâi sâp patoen nen kerekñe Kiristohât senñan kinmunñe otmain memain ya ekbuap. Ekmu ârândânñe otbuap me ki ârândânñe otbuap yakât dopñan den sâm hâreningim amboñan amboñan matñe kâpekningiwuap. Yakât otmâ yuwu nângâmain. Hânân yu torokatmâ mannom me mum himbimân yâhânom yakât ki nângâmain. Yâhâ biwinenñe Kutdâhâlen kepeim hoñ bawanñim manmunñe nenekmu ârândânñe olâkgât nângâmain.

Lok yengât kut patyenahâlâk ki nângâmunñe yahatbuap.

¹¹ Yawu otmâ Kutdâ ewe katmâ mansan. Yakât otmâ lohimbiñe den pat âlepñe nângâñetâ bulâñe olâkgât den tâñ tâñak ekyongom engatyeñan geman. Anitâhâlen biwinenñe tinâk kepeim tem lâuwawñim gan yakât nângâniñimu ârândânñe otmap. Otmu yen gurâ yawuâk nângâniñinetâ ârândânñe oap yakât nângâm biwinenñe mem mansan.

¹² Yamâ benñe nângâniñinetâ yahalâkgât ki nângâman. Yâhâ lok nombotñeñe gurâ lok âlâ me âlâhât kut patyenñe nângâñetâ yahatmap yâhâk buku otyingimai. Yawu otmai yan buku ya yengât biwiyeñan girawu tap yakât ki nângâmai. Lok yawuyenñe yengâlen taka

nâhât sâmbâlenomai. Yawu otnomai yan nâñe Kiristo hon bawanjimune umatñe âlâlâ tetenihimu Anitâñe tihitne otmap yakât ekyongonomai.

¹³ Otmu umatñe topñe topñe tetenihimu hâhiwin kakñan manman yan kârihem kinmâ Kiristohâlen biwinanñe tinâk kepeim âi tuhum hon bayingiman. Sâp yan lok nombotñanñe nekmâ nâhâtñe “Biwinñe hâlim otmu yu oap,” yawu sâmbâ.

¹⁴⁻¹⁵ Kiristonñe lohimbi kerek wawaenenekmâ nengât tosa mem kawenenñan kinmu Anitâñe betgumu kuñetâ muop. Yakât otmâ betgumu kuñetâ muop yan nen gurâ tosanenñahât matñe sâmbâ Anitâñe betnongomu nongonñetâ muwin yawu olop. Otmu Kiristo mumunambâ mem yahatmu manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop. Yawuhât otmâ tihitnenñe otmap. Yakât nâñgâmunñe bulâñe otmu nenñahât nâñgâmunñe gemu yakât tem lâum hon bawanjim mannom.

¹⁶ Emelâk Kiristohâlen biwinenñe ki katbin yan nâñgân nâñgânnenñeâk watmâ lok yengât kut patyenahâlâk nâñgâmunñe yahatminiop. Yawu otmâ Kiristohât nâñgâmunñe tâñât otminiop. Yawu gârâmâ yakâlen biwinenñe katbin yapâek yakât biwinan girawu tap ya nâñgâmain.

¹⁷ Yâhâ lok âlâ me âlâñe Kiristohâlen biwiyenñe katmai yan mem hewewenñe tuhuyekmu biwiyenambâ nâñgân nâñgân bâlenñe tetemap ya bet pilâmbâ. Bet pilâñetâ biwi nâñgân nâñgânyenñe mem pâronñe pilâyinjimu nâñgân nâñgân âlepñe biwiyenambâ tetemu watmai.

Anitâñe kaok nâñgâningim tosanenñe pilâningim.

¹⁸⁻¹⁹ Anjoân nen kerekñe Anitâhât nâñgâmunñe gemu betbanjim gamunñe nâñgâm bâleningiminiop. Yawu gârâmâ ikñe engatñeâk otmâ wawaenenekmâ Kiristo hâñgângumu ge sâreerenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât otmâ yakâlen biwinenñe katmunñe nengât kaok nâñgâningim. Kaok nâñgâningim yan Kiristonñe nengât otmâ muop yakât nâñgâm tosanenñe pilâningim. Otmu lohimbi belângen manmai ya den pat âlepñe yu ekyongonehât sâmbâ ningiop. Yawu gârâmâ yak yengâlen ari ekyongomunñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeinñetâ yak gurâ yawuâk kaok nâñgâyinjimu.

²⁰⁻²¹ Anitâñe Kiristo hâñgângumu ge koko salehâk manop. Yamâ benñe nengât toсахât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât otmâ nenñe Kiristo orop biwinenñan kepeiakmâ konohâk otmu manmain yan Kiristonñe nengât toсахât otmâ muop yakât nâñgâm kaok nâñgâningim. Kaok nâñgâningim nenekmu ikñe nanñe baratñe bulâñe otmâ koko salehâk mansain. Otmu yenñe yawuâk Kiristo orop biwiyenñe kepeiakmâ konohâk otmu manñet sâmbâ ikñe sâtgât otmâ ekyongoain.

6

¹ Anitâñe ikñe engatñeâk otmâ yen orop wawaenenekmâ mâmânñe otningimu manman âlepñahât bulâñe teteningimu manmâ gain. Bulâñe yawuâk teteyinjimu manmâ yâhâñetgât nâñgâmain.

² Yâhâ emelâk Anitâñe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Emelâk nâñe manman bâlenahât panjonâmbâ meyekmâ tihityenñe otbomgât sâp katban ya yiwerenñe teteap. Yakât otmâ ulitnohonñetâ tânyongowom.”

Den yawu tap yakât yuwu sâmbâ mune nâñgâñet. Sâp kalop ya yu teteap. Yakât otmâ ulitgunñetâ manman bâlenahât panjonâmbâ meyekmâ tihityenñe otbuap.

Kiristohât tem lâuwanjim biwinenñe galemahom mannom.

³ Nenñe Kiristohât den pat âlepñe lohimbi kâsikum yingimain yan nengât nep ekñetâ bâlemu den ya betbanjim sâmbâ biwinenñe galemahomain.

⁴ Otmu yenñe nengât “Bulâñanâk Anitâhât hon bawanjim târârâk manmai,” yawu sâñetgât nenñe yuwu otmâ hon bawanjim nep memain. Lohimbi belângen man-sainñe mâtâp manguningim mem âlâlâ tuhunenekñetâ mâtâpgât pâpgum hâhiwin kakñan manmâ Anitâhâlen biwinenñanñe kepeim manmâ gain.

⁵ Kiristohât den pat âlepņe ekyongominiwin yan lohimbi nombotņe nâņgâm kuk otmâ mem âlâlâ tuhunenekmâ nongom pâi emetņan katnenekņetâ tatbin. Otmu yapâ holaņnenekņetâ ge âi meminiwinân sâp âlâen omoņe ki iminiwin, me sâp sâsâņan sot ki neminiwin. Yawu otmâ âi hâhiwin kakņan tuhum gain.

⁶ Otmu Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otningimu yuwu otmain. Manman girawu manmunņe Anitâņe nenekmu ârândâņ otbuap yakât topņe nâņgâm heņgeņgum biwinenņe galemahom uwawapņe bia manmain. Lohimbi nombotņe mem bâlenenekņetâ yakât matņe ki kâpekyiņgimain. Yawu otmâ lohotņan otyiņgim mem buku tuhuyekmain.

⁷ Otmu Anitâhât wâtņan kinmâ den kâsikum yingimunņe nâņgâņetâ bulâņe otmap. Yawu otyiņgimunņe nengât nâņgâm Anitâhât tem lâum hoņ bawaņgim mansai nâņgâmai. Hoņ bawaņgim manmain yan Anitâņe nenekmu ârândâņ otmap. Yawu otmâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otningimu lohimbi ekyongomunņe orotmeme bâleņe betbawaņgim yâkâlen biwiyeņe katmai. Otmu lohimbi belângen manmaiņe mâtâp maņguningine sâm otmai yan ki lohotņe otmain.

⁸ Lohimbi nombotņe nâņgâningiņetâ yahatmap. Yâhâ nombotņeâmâ nâņgâningiņetâ gemap. Nombotņe mepaenenekmai. Yâhâ nombotņeâmâ den belângen sâm bâleningimai. Nenņe den bulâņe ekyongomain yan nengât lok perâkņe sâmai.

⁹ Lohimbi nombotņe nengât lok kutdâ sâmai. Yâhâ nombotņeâmâ lok inņe sâmai. Mesek sâtņan kinmain yan lok nombotņe nenekmâ getek munomai sâmai yamâ benņe belângen wâtnenņe tiņ tiņ sâmu manmunņe nenekmâ pârâk pilâmai. Otmu umatņe âlâlâ teteningimap yan Anitâņe kuwiknenekmu hâmenenņe kinmap.

¹⁰ We bâle nâņgâmain yamâ biwinenņe heroņe otmap. Lohimbi nombotņe nenekmâ lok umburuk sâmai. Yawu gârâmâ lohimbi kiņgitņe orowâk den kâsikum yingimunņe manman âlepņahât bulâņe topņe topņe yeņgâlen tetemap. Bonņanâk senņe âlâlâ ki tatningiap. Yawu gârâmâ Anitâņe himbimân yâhâ mannomgât pat kuningiop.

¹¹ Bukulipne, yuwu sâmune nâņgâņet. Nâņgân nâņgân âlâlâ biwinan tatmap ya âlâ ki kurihian. Nâņgân nâņgân ya kerek sâm tetem ekyongoan.

¹² Yeņe nine nanne baratne yawu mansai yakât otmâ biwinaņe kepeiyekmâ mansan. Yâhâ yeņeâmâ biwiyeņe ki kepeinekma mansai.

¹³ Yakât nâņgâm biwinenņe kepeiakmâ mannehât naņgan.

Lohimbi belângen manmai ya orop biwinenņe ki hikuakmâ nâņgân nâņgânyeņe watonom.

¹⁴⁻¹⁵ Yeņe lohimbi belângen mansai ya orop biwiyeņe hikuakmâ naņganġim tânahonomaihât dop âlâ ki tap. Anitâņe yen yekmu ârândâņ olâkgât târârâk manmai. Yâhâ belângen mansaiņeâmâ kiņgoņ maņgoņ manmai. Yeņeâmâ Laņinņe Amboņe, Kiristo, yâkâlen biwiyeņe kepeim tem lâuwaņgim manmai. Yâhâ lohimbi belângen manmai yâkņeâmâ Omoņ Amboņe, Satan, yâkât tem lâuwaņgim manmai. Yawu gârâmâ topyeņeâmâ ikņiâk ikņiâk tap. Yakât otmâ yâk orop biwiyeņe ki hikuakmâ tânahonomaihât den yu ekyongoan.

¹⁶ Nenâmâ yen orop Anitâ Manman Amboņahât opon kâmbukņe yawu mansain. Yakât Anitâņe den âlâ yuwu sâop.

“Nâņe nine lohimbi orop tatmâ tihityeņe otmâ yâhâwom. Tihityeņe otmune nâhât komot otmâ Anitâ Awoņnenņe sâm mepaenekmâ yâhâmbisâi.”

Den yawu sâop. Ambonenņe Anitâņe hohetnenņan tatmâ tihitnenņe otmap. Yakât otmâ pâku lohimbi hohetyeņan tatmâ yâk orop biwiyeņe hikuakmâ mannomaihât dop âlâ ki tap.

¹⁷⁻¹⁸ Anitâņe den âlâ yuwu sâm ikņe lohimbi ekyongop.

“Pâku lohimbiņe orotmeme kiņgoņ manmai. Yakât otmâ yeņe yâk yeņgât orotmeme kiņgoņ ya pilâm ga yeņeâk manņet. Yeņeâk mannomai yanâmâ nine nanne baratne sâam meyekbom. Meyekmune yeņe gurâ Awoņnenņe sâam nâhâlen torokatņetâ orowâk tatnom. Anitâ Wâtgât Amboņaņe den yawu sâop.”

7

¹ Bukulipne, yuwu sâamune nâņgâņet. Anitâņe nine nanne baratne sâam menenekmu orowâk tatmunņe tihitnenņe otbuap yakât pat kuningiop. Yakât nâņgâm ewewaņgim yâkât senņan koko salehâk manne sâam orotmeme bâleņe pilânom. Otmu nâņgân nâņgân âlâ me âlâņe biwinenņe mem bâleningimap ya gurâ pilânom.

Pauloņe Korinti yeņgât biwi hero nâņgâyiņgiminiop.

² Nâņe yeņgâlen puwâk takawan yapâek ki kâityongom manmâ gan. Me yeņgâlen gâtņe âlâ me âlâ ki mem bâleyekmâ gan. Me den kâsikum yiņgim gan ya nâņgâm lok âlâ me âlâņe Kiristo ki betguwi. Embâņâmbâek yawu manmâ gan. Yakât otmâ yeņe biwiyeņaņe nâ orop kepeiakmâ kaok naņganņim mannehât naņgan.

³ Yâhâ yeņgâlen gâtņe nombotņaņe nâhâitņe “Mem bâlenenekmâ mansap,” nâņgâmai. Yawu nâņgâmai yamâ den ekyongoan yu nâņgâņetâ biwiyeņan hâuâkgât ki yan. Bulâņanâk biwinane kepeiyeekmâ manmâ gan. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk mumbom, me torokatmâ manmâ yâhâwom yamâ biwinane yuwuâk kepeiyeekmâ manmâ yâhâm mumbom.

⁴ Emelâk den ekyongomune nâņgâwi ya watmâ gai yakât Titone eknohomu nâņgâmune biwine huruņ sâop. Yakât otmâ nâņgân nâņgân âlâlâ biwinane yeņgât nâņgâman ya pahâk ekyongoan. Yakât otmâ sâp yiwerenņe umatņe âlâlâ kaknan yâhâmu mansan yuân yeņgât nâņgâm biwi hero otmâ mepaeyekmâ mansan. Mepaeyekmâ yeņgât den pat buku nombotņe ekyongoman.

⁵ Yawu gârâmâ Toroa kapi pilâm Makeronia hân yuân takawin sâp yapâek lohimbi belângen manmaine mâtâp maņguningine sâam mem âlâlâ tuhunenekņetâ umatņe kakņan manmâ gain. Otmu Titone yeņgât ki eknohop yan yeņgât gorânihimu biwine orotok sâmu manban.

⁶ Yawu gârâmâ biwinenņe orotok sâmu manmain yan Anitâņe mem hewewen tuhunenekmâ mem biwi sânduhân katnenekmap. Yawu otmâ Titohât mâtâp mewewaņgimu nâhâlen taka yeņgât den pat eknohom yan biwine mem hewewen tuhuop.

⁷ Otmu emelâk den ekyongowan ya nâņgâņetâ biwiyeņan hâumu tepyeņe nâņgâm kaok nâņgânihiai. Yakât otmâ lok nombotņaņe sâam bâlenihiwi ya kâpekyiņgim sârerenekbi yakât den pat Tito ekuņetâ biwiņe huruņ sâop. Otmu yâkņe taka den pat ya eknohomu biwine huruņ sâmu herone dondâ nâņgâyiņgian.

⁸⁻⁹ Pepa kulemgum katyiņgiwan ya sâlikuņetâ biwiyeņan hâumu tepyeņe bâleop. Yakât den pat eknohomu nâņgâmune umatņe olop. Yawu gârâmâ tepyeņe bâleop yapâek kuwihakmâ tâņ tâņâk manmâ gai. Yawu otmâ sâp yuâmâ tep bâle kakņan ki mansai. Yakât nâņgâm tepne herone nâņgâyiņgim emelâk pepa kulemgum katyiņgiwan yakât nâņgâmune ki umatņe oap. Bulâņanâk aņgoân tep bâle kakņan katyekban. Yawu gârâmâ Anitâņe nâņgâyiņgimu kuwihakmâ tâņ tâņâk manmâ gam manman bâleņahât mâtâwân ki kionņbi.

¹⁰ Yeņe tep bâle nâņgâwi yamâ kuwihakmâ manman kârikņahât mâtâp ya watmâ gai. Yakât nâņgâmune ki umatņe oap. Yâhâ lohimbi belângen manmaine tep bâle nâņgâmai yan biwiyeņe ņasin otmu hiliwahonomaihât mâtâp watmai.

¹¹ Aņgoân tep bâle kakņan katyekban. Yakât otmâ yeņe aņulakmâ yaņak eweakbi. Yawu gârâmâ Anitâņe wawaeyekmâ umam sâyiņgiâkgât nâhât den tem lâum in yawu lok ya den sâam hârewaņgim matņe waņbi. Yakât otmâ lok yaņe otmu bâleop yâkât tosaņe yen ki meyeksap. Yakât otmâ Anitâņe nâņgâmu ârândâņ oap. Otmu nâku yawuâk nâņgâyiņgian.

¹² Anitâ biwinenņe ekmapņe nekmu ârândâņ olâk sâam den kulemgum katyiņgiwan. Lok âlâņe bukuņe âlâ mem bâlemu kuk olowot yâk yetgâlâk nâņgâm ki kulemgum katyiņgiwan. Anņoân yeņe biwiyeņeņe nâhât nâņgâm manminiwi yakât gulipyongomap sâam den yawu kulemgum katyiņgiwan. Den katyiņgiwan ya sâalikum nâņgâwi yan biwiyeņe nâhât nâņgâm gaminiwi ya keterakyiņgiop.

¹³ Yakât den pat Titonņe taka eknohomu nâņgâmune biwine huruņ sâamu mansan.

Otmu yeņe buku otbaņņiņetâ heronņe naņņanņgiwi yakât den pat gurâ eknohomu nâņgâm tepne heronņe oap.

¹⁴ Emelâk yeņgâlen ki takaop yan yeņe Kiristohâlen biwiyeņeņe kepeim manbi yakât nâņgâyiņgimune yahatmu ekuwan. Otmu yeņgâlen takaop yan yeņgât den ekuwan ya yawuâk manmâ buku otbaņņiņgiwi. Yakât nâņgâmune biwine ârândâņ oap. Embâņâmbâek den bulâņe kâsikum yiņgim gan. Otmu nâņgâyiņgimune yahatmu Tito ekuwan ya yawuâk bulâņe ekuwan.

¹⁵ Otmu pepa kulemgum katyiņgiwan ya mem taka tiripyongomu sâalikum nâņgâm buku otbaņņiņgiwi. Yawu otmâ Anitâ ewe katmâ nâhât den ya tem lâuwi. Emelâk yeņgâlen takamu naņņanņgiwi. Yawu gârâmâ yen pilâyekmâ taka penenihiop ya wangim yapâek yeņgât dondâhâlâk nâņgâyiņgim mansap.

¹⁶ Nâhât den nâņgâm tem lâuwi yakât otmâ yeņe kârihem kinnomai yakât biwi yâhâp ki oan. Yakât otmâ nâņgâmune tepne heronņe oap.

8

Tepyeņe hewewenņ otmu tewetsenņe menduhuwi.

¹⁻² Kiristohât komot Makeronia hânân manmâ arai ya yeņgât den pat sâamune nâņgâņet. Yâk yeņgâlen umatņe topņe topņe teteyiņgimu yapâ gâtņeņe senņe âlâlâhât pâinmâ manmâ gai. Yawu manmâ gaiâke yamâ benņe Anitâ ikņahâk nâņgâyiņgim tihityeņe otmâ biwi heronņe kakņan katyekmu manmâ gai. Otmu Yerusalem kapi ambolipņe yeņgâlen umatņe teteap yakât den pat ekyongomune tepyeņe hewewenņ otmu biwi konohâk otmâ tewetsenņe menduhuwi.

³ Tewetsenņe menduhuwi yan yeņe engatyeneâk otmâ tipņe tatiņgiop yapâ gâtņe ewetâek katbi. Nâņgâmune yawu olop.

⁴ Otmu nâņe mâtâp meyiņgimune Kiristohât komot tânyongonomaihât âinohowi.

⁵ Âinohoņetâ nâņgâyiņgimune menduhuwi. Yawu otbi yamâ Kutdâhâlen biwiyeņeņe kepeim Anitâ tem lâuwanņim gamai yakât otmâ tewetsenņe ya menduhum katyiņgiwi.

⁶ Yakât otmâ kândikum emelâk Titonņe yeņgâlen taka Yerusalem kapi ambolipņe yeņgât den pat ekyongomu tepyeņe nâņgâyiņgim tânyongone sâam tewetsenņe menduhuwi. Yâhâ âlâkuâk yeņgâlen taka mem hewewenņ tuhuyekmu tewetsenņe bunewâk menduhum katņetâ mem ariwuap. Yakât otmâ âi yu sâam waņsan.

⁷ Yeņe Kiristohâlen biwiyeņeņe tiņâk kepeim manmâ gamai. Yakât otmâ mâmâņe otyiņgimu manman âlepņahât bulâņe teteyiņgimu hewewenņ otmâ hoņ bawaņginehâlâk nâņgâm manmai. Yawu otmâ nâņgân nâņgânyeņe holaņakmu yâkât den pat âlepņe hewewenņâk ekyongonņetâ bukulipyenņe nâņgâņetâ âilonņo otmap. Otmu nen orop biwiyeņeņe kepeiakmâ konohâk otmu naņņanņgimain. Yakât otmâ yeņe tewetsenņe bunewâk menduhunomaihât naņgan.

⁸⁻⁹ Kiristohât komot Makeronia hânân manmâ araiņe Yerusalem kapi ambolipņe yeņgât den pat nâņgâm tepyeņe nâņgâyiņgim emelâk tewetsenņe menduhum katyiņgiņetâ tap. Yâhâ yeņe Yerusalem kapi ambolipņe yeņgât tepyeņe yawuâk nâņgâyiņgim mansai me bia sâam yakât nâņgâm tan. Yawuâk nâņgâyiņgim mansai otmuâmâ tewetsenņe âlâkuâk menduhunņetgât naņgan. Yakât yuwu sâamune nâņgâņet. Anņoân Kiristonņe âwâņe orop himbimân âilonņo tatminiowot. Yawu gârâmâ ikņahâk lohimbî kerek wawaenenekmâ hânân ge lok otmâ manmâ kawenenņan kinmu

howanân kuñetâ muop. Yawu manmu kuñetâ muop yakât huhopñe nenñeâmâ himbimân yâhâ manman âilonçoân manmâ yâhâmbisâin. Yeñe emelâk Kiristohât topñe nânğâm henğenğuwi. Yakât nânğâm tewetsenñe in yawu menduhunjet sâmi ki kendâyinğiwom.

¹⁰ Yawu gârâmâ âi yukât biwinambâ teteap ya ekyongomune nânğâñet. Kândikum emelâk Kiristohât komot kapi nombotñe tatmâ araiñe tewetsenñe ki menduhui yan yeñe sâmi tepyeñe hewewen otmâ in yawu tewetsenñe menduhui. Tewetsenñe menduhui yamâ ki dopñan oap. Yakât otmâ yâhâpñeâk menduhunomai yanâmâ âilonço otbuap.

¹¹ Kândikum topñe katmâ tepyeñe hewewen otmu tewetsenñe menduhui. Emelâk otbi yakât dopñeâk otmâ tewetsenñe menduhunjetgât nanğan.

¹² Yawu otne sâmi yan tewetsenñe tatyinğiap yakât dopñanâk menduhum katñetâ Anitâñe nânğâyinğimu ârândân otbuap. Yâhâ pato ki tatyinğiap yanje âlâhât pânimâ tâtâemâk katne sâmi otnomai yakât ki nânğâmap.

¹³⁻¹⁴ Otmu Yerusalem kapi ambolipñe hâk sânduhân manñetgât iri sikumyeñe pato kâsikum yinğim yeñe umatñe kakñan manñetgât ki yan. Sâp yiwerenñeâmâ yâkñe senñe âlâlâhât umburuk manñetâ yeñe hop sambe kakñan mansai. Yakât otmâ senñe âlâlâ tânyongonjetgât nanğan. Yâhâ gâmâlâk umatñe âlâ yengâlen tetewuap yanâmâ yâku tânyongonomai.

¹⁵ Yakât yuwu sâmi nânğâñet. Emelâk Yura nengât tâmbâlipnenñe lok ki manmaiângen ari manminiwi. Sâp yan Anitâñe sâmi sot âlâ, kutñe mana sâmi, omoñânâk ârândân himbimâmbâ geminiop. Ge hânân tatmu hâwurum yan kâsikum dop konohâk anğiminiwi. Yakât den pat Mosenje kulenguop ya yuwu tap.

“Lohimbi nombotñe mana dondâhâlâk hâwurum katbi ya bukulipyenñe kâsikum yinğiwu. Kâsikum yinğiwu yakât otmâ bukulipyenñe nombotñe mana getek hâwurum katbi ya gurâ dopyenjan olop.” Den yawu tap.

Titonje Korinti yengâlen ariwuap.

¹⁶ Anitâñe biwinenñe mem hewewen tuhumu yengât nânğâyinğim gamain yakât dopñeâk Titohât biwiñe mem hewewen tuhumu yengât nânğâyinğim.

¹⁷ Yakât otmâ ki ekuwan yan ikñe engatñeâk otmâ yengâlen tohowom sâmi biwiñe hikuop. Yakât nânğâm Anitâ mepaeman.

¹⁸⁻¹⁹ Otmu bukunenñe âlâñe Kiristo hon bawanğim yâkât lohimbi kapi tete manmâ arai yengâlen ari den kâsikum yinğim manmu nânğawanğiai. Yawu gârâmâ Yerusalem kapi ambolipñe yengât tewetsenñe menduhum katñetâ tap ya yâk orop mem ari yinğinomgât sâmi. Yakât otmâ nâñe hewewen otmâ bukunenñe ya Tito orop hânğanyotgomune yengâlen taka tewetsenñe mendomawot. Otmu yakât kakñan nâ orop penanğiakmâ tewetsenñe ya mem ari Yerusalem kapi ambolipñe yinğinom. Yinğimunñe lohimbi kinğitñe orowâkñe Kutdâ heronje otbanğim mepaenomai.

²⁰⁻²¹ Nâñe uwawapñe bia manmune Anitâñe nekmu ârândân olâkgâlâk nânğâman. Yawu manmune bukulipñe gurâ ki nânğâm bâlenihinomai. Lohimbi nombotñe nâhâitñe “Tewetsenñe gulipguap,” sâmi nânğâm bâlenihimaihât tewetsenñe pato menduhunomai ya âlepñe galemğum henğenğuwom.

²² Yakât otmâ lok kalimbu hânğanyongomune takanomai. Yâhâ lok bukunenñe kalimbuñe yâkât yuwu sâmi nânğâñet. Yâhâmâ biwiñe hewewen otmu âi topñe topñe mem Kiristohât komot hon bayinğimu ekñetâ ârândân otmu mansap. Otmu yeñe tewetsenñe yu menduhunomai yakât nânğâm engat yâhâp ki otmap. Yakât otmâ tânnongoweâk nânğâmap.

²³ Otmu nâmâ Tito orop tânahom yen hoŋ bayiŋgim manmait. Yâhâ bukuyâhâtŋe yuŋe Kiristohât komot ya yengât sâtgât otmâ tânnongom mansawot. Yawu tânnongomawot yakât nâŋgâm lohimbî dondâhâlâkŋe Kiristo mepaemai.

²⁴ Yeŋe Kiristohâlen biwiyenâŋe kepeim manmâ gai yakât nâŋgâmunŋe yahatmap. Yawu otmâ yengât den pat ya Kiristo komot yuân mansai ekyongoman. Yawu gârâmâ bukulpne yu hâŋgânyongomune yengâlen takanetâ mem buku tuhuyeknomai. Mem buku tuhuyeknomai yakât kakŋan âwurem ari bukulpnyeŋe yakât ekyongonjetâ nâŋgânomai. Nâŋgâm nâhâtŋe “Korinti yengât bulâŋanâk sâmap,” sânomai.

9

Pauloŋe Korinti yengât nâŋgâmu yahalop.

¹ Kiristohât komot Yerusalem kapiân mansai ya tânyongone sâŋ tepyeŋe hewewen otmu tewetsenŋe menduhum katŋetâ tap. Yakât otmâ in yawu katmâ metenjet sâŋ ki sâyiŋgian.

² Emelâk tepyeŋe hewewen otmu tewetsenŋe menduhuwi yakât nâŋgâm Makeronia hânân Kiristohât komot tai ya yengât senyenâŋ mepaeyekmâ yuwu sâŋ ekyongowan. “Kândikum emelâk Kiristohât komot Korinti kapiân mansaiŋe Yerusalem kapi ambolipŋe yengât tepyeŋe nâŋgâm tewetsenŋe nombotŋe menduhum katŋetâ tap. Yâhâ sâp yuâmâ bâiŋe menduhum katnomosai. Yakât otmâ yeŋe gurâ tewetsenŋe menduhum katŋetâ takaek sâŋ mambotyiŋgim tai.”

³⁻⁴ Den yawu ekyongowangât yeŋe tewetsenŋe ki menduhum katŋetâek Makeronia ambolipŋe orop yengâlen pârâk sânsânâk takanom yan aŋulaknomai. Otmu nâhâtŋe “Imbiâk kâitnongop,” sâŋetâ nâ gurâ yawuâk aŋulakbom. Yâhâ yuwu aŋulakmaingât bukulpnenŋe yu aŋgoân hâŋgânyongomune yengâlen takanomai.

⁵ Emelâk yeŋe tewetsenŋe katmunŋe ariwuap sâŋ den hikum katbi. Yakât otmâ yengâlen taka mem hewewen tuhuyekŋetâ menduhum katŋetâ dopŋan otbuap yakât kakŋan ninak takawom. Takawom yan tewetsenŋe menduhum katŋetâ tatbuap ya ekmâ yeŋe tepyeŋe hewewen otmu menduhuwi nâŋgâwom.

Topŋe yuwuhât Anitâŋe lâtâpnongomap.

⁶ Yeŋe tepyeŋe hewewen otmu tewetsenŋe tânyongonomai yanâmâ Anitâŋe senŋe âlâlâ lâtâpyongowuap yakât nâŋgâm den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Lok âlâŋe nep tipine tuhûm sot kâmetbuap yakât yakât bulâŋe getek membuap. Yâhâ lok âlâŋe nep pato tuhûm sot kâmetbuap otmuâmâ bulâŋe kiŋgitŋe orowâk membuap.

⁷ Yâhâ lohimbine tep hero kakŋan manmâ nembe kalem otyiŋgimai yamâ Anitâŋe nâŋgâyiŋgimap. Yakât nâŋgâm yeŋe biwiyenâhât topŋe ikŋeâk ikŋeâk nanŋanŋimai yakât dopŋan tewetsenŋe katnomai. Otmu tewetsenŋe katnomai yan hâkâŋ kakŋan ki katnomai. Me bukulpnyeŋe yengât senyenâŋ kinmâ tewetsenŋe tipine katŋetâ yâkŋe yekŋetâ aŋulakmai nâŋgâm “Tewetsenŋe ombetâek katnom,” yawu ki nâŋgânomai.

⁸ Anitâŋe wawaeyekmâ lâtâpyongowuapgât dop tap. Yakât nâŋgâm buku nombotŋe yekmâ tepyeŋe hewewen otmu nembe kalem otyiŋgim tânyongone sâŋ ki pâpŋunomai. Tânyongonjetâ nombotŋe yeŋan tatbuap yanê âlepŋe dopyeŋan otbuap.

⁹ Emelâk lok âlâŋe lohimbî nembe kalem otmai ya yengât nâŋgâm den yuwu kulemuŋap.

“Lohimbine senŋe âlâlâhât umburuk manmai yekmâ tepyeŋe hewewen otmu tânyongomai. Yakât nâŋgâm Anitâŋe lok yawuya yengât nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otbuap.” Den yawu tap.

¹⁰ Otmu yeŋe tepyeŋe hewewen otmu lohimbî senŋe âlâlâhât umburuk manmai ya tânyongonjetgât Anitâŋe lâtâpyongomap. Yakât otmâ den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Âi nep mem kâmet tuhûmain ya Anitâŋe lukulemu bulâŋe kiŋgitŋe orowâk tetemap. Yakât

dopneâk yeŋe lohimbi nombotŋe nembe kalem otyiŋginomai yan lâtpyongomu lohimbi sesenġâ tanyongonomaihât dop.

¹¹⁻¹² Otmu Kiristohât komot nombotŋe senŋe âlâlâhât umburuk mannomai yakât den pat ekyongomune nânġâŋetâ tepyeŋe hewewen otmu tanyongonomai yan Anitâ mepaenomai.

¹³ Otmu yeŋe Kiristohât den pat âlepŋe ya nânġâm biwiyenjan katmâ yâkâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manmâ gai. Yawu manmâ tepyeŋe hewewen otmâ tanyongonomai yan yeŋġât nânġâm “lohimbi kalemyeŋe orop,” sâŋ yakât Anitâ mepaenomai.

¹⁴ Anitâŋe ikŋahâk lâtpyongom mem hewewen tuhuyekmu tanyongonomai yakât otmâ yâkŋe yeŋġât nânġâm Anitâ ulitgunomai.

¹⁵ Anitâŋe nanŋe Yesu Kiristo hânġâŋumu giop. Nanŋahât nânġâm hop sambe lâtpnongomap. Yawu otmap yakât otmâ orowâk mepaem mannom.

10

Pauloŋe sârereakmâ ekyongop.

¹⁻² Bukulipne, yuwu sâŋmune nânġâm nâ ewe katneknomai. Kiristoŋe hânân yu huruŋ huruŋ manmâ lohimbi lohotŋan otyiŋgiminiop. Lohotŋan otyiŋgiminiop yawuâk nâŋe yen otyiŋgiman. Yawu ġârâmâ yeŋġâlen ġâtŋe lok nombotŋe nâhât yuwu otmap sâŋmai. “Yâkŋeâmâ lokġât nânġân nânġân perâkŋe ya watmâ den eknongomap. Kâlepŋehen ari manmap yan den kâlâpŋe orowâk katningimu takamap. Yâhâ orowâk tatmain yanâmâ den lohotŋan eknongomap.” Yawu sâŋmai. Wongât otmâ nâhât den belâŋgen sâŋmai? Nâŋe yeŋġâlen taka lohimbi senyeŋan kinmâ den kâlâpŋe orowâk sâyŋgiwomġât nanġai me? Ya otbomġât dop tap. Yamâ yeŋe ewe katneknomaihât nânġâm lohotŋan ekyongoman.

³ Bulâŋanâk lohimbi hârok yeŋġât biwiyenambâ nânġân nânġân âlâlâ tetemap ya yawuâk biwinambâ tetemap. Yamâ benŋe nâŋe lohimbi enġatyeŋan geman yan lokġât nânġân nânġân ki watmâ enġatyeŋan geman.

⁴⁻⁵ Nâŋeâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ Kiristohât den pat âlepŋe lohimbi belâŋgen mansai ya ekyongoman. Otmu Anitâhât biwiŋan nânġân nânġân âlâlâ tatmap ya Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe mem biwinan katmu lohimbi nombotŋe den kakŋan sahaŋgimai ya kâsikum yŋgimune nânġâŋetâ keterakyiŋgimap. Otmu lohimbi nombotŋe yeŋahât nânġâŋetâ yahatmu nânġân nânġân âlâlâ biwiyenambâ tetemap ya watmai. Yawu otmâ Anitâhât den yakât nânġâŋetâ gemap. Yâk ġurâ yawuâk Kiristohât den pat ekyongomune nânġâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenjan katmâ tem lâuwangimai. Yawu otmâ lokġât nânġân nânġân yakât nânġâŋetâ tâŋât otmap.

⁶ Otmu yeŋe yâkâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim tem lâuwangim manŋetâ taka yekbom. Sâp yan lohimbi nombotŋe ândâpyeŋe kârikŋe otmâ nâhât den pilâmai yamâ sâŋ hâreyiŋgimune matŋe yŋginomai.

⁷ Yeŋe lok âlâ me âlâhât kut patyeŋe nânġâŋetâ yahatmap. Yawu otmai yakât nânġâmune ki ârândâŋ oap. Yeŋġâlen ġâtŋe lok nombotŋe nenŋe Kiristohât sâtġât otmâ den kâsikum yŋgim mansain nânġâm yeŋahât nânġâŋetâ yahatmap. Otmu nâ ġurâ yawuâk Kiristohât sâtġât otmâ den kâsikum yŋgim mansan nânġâman. Yakât otmâ yâkŋe yeŋahât nanġanġimai yawuâk nâhât nânġânihimbâi.

⁸ Kutdâŋe ikŋe sâtġât aposolo katnekmu âi meman. Âi mem ikŋe komot hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yeŋġâlen ari den kâsikum yŋgiman. Den kâsikum yŋgimune nânġâŋetâ keterakyiŋgimu manman âlepŋahât bulâŋe teteyiŋgimu mansai. Yakât nânġâmune yahatmu yeŋġât den pat lohimbi ekyongoman. Yâhâ biwi nânġân nânġân yeŋe mem hâlim tuhuyiŋgiman sâŋ Kiristohât den ya tâŋ tâŋâk kâsikum yŋgiman. Âi yawu meman yakât otmâ takawom yan lok nombotŋe sâŋ bâlenihimaiŋe anŋun nihinomaihât dop ki otbuap.

⁹ Yâhâ den kulemgum katyîngian yu sâlikum nângâm ki gorâyîngiwuap.

¹⁰ Otmu yengâlen gâtne lok nombotnane nâhât yuwu otmap sâmai. “Kâlepnehen ari manmâ den kâlâpne orowâk kulemgum katningimu takamap ya sâlikum nângâmune sâtne kârikne otmap. Yâhâ takamu orowâk tatmain yan den lohotnan eknongomu nângâmune tângât otmap.” yawu sâmai.

¹¹ Nâne kapi kâlepnehen manmâ den kâlâpne orowâk kulemgum katyîngiman. Yâhâ yengâlen takawom yan yawuâk otyîngiwom. Lok sâmbâlenihimai ya den yu ekyongonetâ nângânomai.

¹² Yengâlen gâtne lok nombotnane bukulipyene yengât nângânetâ gemap. Yawu otmâ yengâhât nângânetâ yahatmu yene nângân nângân watmâ manmanyene eknetâ ârândân otmu lok kunlipyene manne sâm otmai. Yawu otmai yan otmâ tâpikgumai. Yakât otmâ yâkne otmai yawu otbomgât ki nângâman.

¹³ Nâmâ Anitâne âi sâmbânihiop yamâ yuwu. Kiristohât aposololipne otmu hon bawalipne nombotnane âi topne katmâ den pat âlepne lohimbî ekyongom gai. Lohimbî ya yengâlenâk âi torokatmâ tuhuwomgât ki sâmbânihiop. Nâmâ pâku lohimbîne Kiristohât den pat âlepne ki nângâmai ya yengâlen ari ekyongomune nângânomaihât âi sâmbânihiop. Yakât otmâ yengâlen taka topne katmâ den pat âlepne ya ekyongowan. Ekyongomune nângâm yâkâlen biwiyenane kepeim manmâ gai. Yakât otmâ yengât nângâmune yahatmu yengât den pat ya lohimbî ekyongoman.

¹⁴ Yâhâ nâne yengâlen taka den pat âlepne puwâk ekyongowan yan Anitâne nâhât âi lukulemu bulâne yengâlen teteop.

¹⁵ Yâhâ yengâlen ki takawan yan bukulipne nombotnane yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne puwâk ekyongonetâ nângânetâ bulâne olop mâne Anitâne nine âi lukulemu bulâne Korinti yengâlen teteyîngim gap yawu sâmbânihiop lohimbî ekyongombâmgât dop ki otbâp. Nâne Anitâhât tem lâum Kiristohât den kâsikum yîngimune nângâm yâkâlen biwiyenane kepeim biwi nângân nângânyene galemahom heñgenunomaihât biwinane meyekmâ mansan.

¹⁶ Yawu otnomai yanâmâ pilâyekmâ pâku lohimbî bârâ betnehen mansai yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongowom. Yâhâ pâku lohimbî yengâlen ari den kâsikum yîngimune nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeinomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâne nâhât âi lukulemu bulâne teteap sâmbânihiop herone nângâwângim bukulipne yakât ekyongowom.

¹⁷ Den yan yune emelâk poropete âlâne den kulemgup ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbî âlâ me âlâne bukulipnennane nângâninginetâ yahalâk sâmbânihiop ki mepaeaknomai. Yâhâ Kutdâyenane mâmâne otyîngimu manman âlepnhât bulâne yengâlen teteap yakât Kutdâyenahât nângânetâ yahatmu bukulipyene ekyongonomai.” Yawu tap.

¹⁸ Lohimbî âlâ me âlâne yengâhât nângânetâ yahatmap yamâ Anitâne nângâyîngimu gemap. Yâhâ Anitâne lohimbî âlâ me âlâhât biwiyene ekmu ârândân otmap yamâ nângâyîngimap.

11

Paulone aposolo perâkne yengât topyene sâmbânihiop teteop.

¹ Lok nombotnane yengâlen taka yengâhât nângânetâ yahatmu mepaeakmai ya ki kuyîngimai. Yawu gârâmâ nâku yawuâk mepaeakmune ki kunihinomai.

² Kiristone âwurem ge meyekmu himbimân yâhâ manman kâriknan mannomai. Yakât Anitâne pat kuyîngiop. Pat yakât bulâne biatyîngimapgât Kiristohâlenâk biwiyenane tinâk kepeim târârâhâk mannetgât nanngan. Anitâne mem hewewen tuhunekmu tepne nângâyîngim mansan yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmbânihiop nângânet. Lok âlâne baratne, imbi sihan, lok sihan âlâhâlân pat kuwângiwuap. Pat

kuwangiwuap yakât kakņan lok ondop yengâlen arimap sâmbâwâņane galemgum manbuap. Yakât dopņeâk nâņe Kiristohât den pat âlepņe kâsikum yingimune nâņgâm biwiyenjan katmâ yakât pat manmâ gai. Yâhâ yeņe Kiristo betgumai sâmbiwinane nâņgâyingim mansan.

³ Sâp yiwerene yuâmâ Kiristohâlen biwiyenane tinâk kepeim târârâhâk mansai. Emelâk Satanņe hambe hâtgum Aram imbiņe, kutņe Ewa sâmbâwâlen tetem yuwu sâmbâkâitguop. “Nâhât nâņgân nâņgân watmâ otbuat yanâmâ nâņgân nâņgânge pâron sâmbu me ya topņambâek nâņgâwuat.” Yawu sâmbâkâitgumu yanak hiliwahop. Yakât dopņeâk lok nombotņane yengâlen taka engatyenjan gem kâityongonjetâ Kiristo betgumaihât nâņgâm ketet otman. Yakât otmâ yuwu sâmbune nâņgâņet.

⁴ Anitâņe Yesu hâņgângumu ge olop miop yakât den pat ekyongomune Wâtgât mâmâņahât Heakņe mem hewewen tuhuyekmu nâņgâņetâ bulâņe olop. Yâhâ sâp yuâmâ lok nombotņane yengâlen taka Yesuhât den kelangatmâ ekyongomai. Den ya nâņgâņetâ bulâņe olâkgât Wâtgât mâmâņahât Heakņe ki mem hewewen tuhuyeksap. Yakât otmâ wuânņe mem hewewen tuhuyekmu nâņgâņetâ bulâņe otmap?

⁵⁻⁶ Lok yaņe den âilonņo lonņo ekyongonjetâ nâņgâņetâ ewe membe otmap. Yakât otmâ nâņgâyinginjetâ yahatmu kut “aposolo” yongonmai. Yâhâ nâņeâmâ den sâmbune nâņgâņetâ kâiâkņe otmap. Yamâ Anitâ yet Kiristo yetgât topyetņe nâņgâm henņenņuan. Yakât otmâ yak yetgât den bulâņe kâsikum yingimune nâņgâņetâ keterakyingimap. Yakât otmâ lok ondop yu “lok aposolo” sâmb yongonsai yuņe den ekyongomai yaņe nâhât den ki wangiap. Yawu nanņan.

⁷ Anņoân yengâlen taka Kiristohât den pat âlepņe kâsikum yingiwani yan tânnohoņet sâmb ki ulityongominiwan. Yen umatņe yingiman sâmb nep mem yapâ tewetsenņe mem dâim sot me senņe âlâlâ puluhakmâ manban. Yawu otmune âilonņo manbi yakât wongât nâņgânihiņetâ bâleap?

⁸ Otmu yen orowâk manmâ den kâsikum yingiminiwan yan Kiristohât komot kapi nombotņaneâmâ yeņe engatyeneâk otmâ senņe âlâlâ tânnohominiwi. Yawu tânnohoņetâ Kiristohât den yen kâsikum yingiminiwan yan yak yengât iri sikum mem gulip tuhuwan yakât dopņe oap.

⁹ Otmu senņe âlâlâhât umburuk otmâ manban sâp yan Kiristohât komot Makeronia ambolipņe nombotņane senņe âlâlâ mem taka tânnohowi. Yakât otmâ yeņe tânnohoņetgât ki sâwan. Topņe yawuhât yen orop manmâ gawin yan yeņe ki tânnohom hâhiwin nâņgâwi. Otmu sâp yupâek tânnohoņet sâmb ki ulityongowom.

¹⁰⁻¹¹ Bulâņanâk biwinane kepeiyekmâ mansan. Otmu Kiristohât den bulâņe biwinan tatmap ya sâmb tetem ekyongoman yakât Anitâņe nanņap. Yakât otmâ den kâsikum yingim gan yan umatņe ki yingimune hâhiwin nâņgâm gai yukât den pat lohimbijne sâmb haok tuhuņetâ Akaia hân ambolipņe kerekņe nâņgânomai.

¹² Lok nombotņane yengâlen taka den kâsikum yingiai ya yengât nâņgâņetâ yahatmu aposolo sâmb yongonsai. Yâkņeâmâ nâhâitņe “Âi tuhum hoņ bayingimap yakât dopņeâk nengu hoņ bayingimain,” sâmb hâkyeņe mepaemai. Nâņeâmâ hâmeņe barahâk Kiristohât den kâsikum yingim gan yawuâk kâsikum yingim yâhâwom. Yawu otmune lok hâkyeņe mepaemai ya yengât topyeņe tetekņan yuwu tetemu eknomai. Kiristone âi ki sâmb yingiop

¹³ Yâhâmâ aposolo perâkņe. Kiristone âi sâmb nihiop ya mem gaman. Yakât dopņeâk oain sâmb oain sâmb otmâ topyeņe kurihiakmai.

¹⁴⁻¹⁵ Amboyeņeâmâ Satan. Yâkņe kâitngomawân Anitâhât anjelo hâtgumap. Amboyeņe otmap yakât nâņgâm hoņ bawalipņane gurâ topyeņe kurihiakmâ yengâlen taka kâityongowi. Taka kâityongom orotmeme otmain yuwu otmâ manņetâ Anitâņe yekmu ârândâņ otbuap sâmb meme sâsâ tuhuyekņetâ lohotņe otbi. Yawu otmâ nâņgâyinginjetâ yahatmu kut “aposolo” sâmb yongonsai. Yamâ benņe amboyeņane otmap

yawuâk oai yakât otmâ nângâmune ki sâtne oap. Otmâ memai yakât matne umatne Anitâne dopyenjan yingimu menomai.

Paulo mem âlâlâ tuhujetâ umatne kaknan manop.

¹⁶ Emelâk den yan ya torokatmâ sâmunne nângânet. Den sâm aran yu nângâm nâhâitne “Nângân nângânne gulip otmu mepaeaksap.” Yawu sânetâ ki ârândân otbuap. Yawu nângâmai yamâ ihilâk nine topne ekyongomune nângânet.

¹⁷ Hâkne mepaem den sâwoman yuâmâ Kutdânenne biwinan ki katsap. Yuâmâ lok nângân nângânyene bia yengât biwiyenambâ den tetemu ihilâk sâmai yawu sâwoman.

¹⁸ Yawu gârâmâ angoân yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi kingitne orowâkne bukulipyenane nângâyinginetâ yahalâkgât yene engatyene watmâ hâkyene mepaemai. Yâkne otmâ yawuâk otbom.

¹⁹ Yenâmâ nângân nângânyene orop manmâ yu me yakât topnambâek nângâm mansai. Yawu gârâmâ lok nombotne nângân nângânyene gulip otmu den ekyongom meme sâsâ tuhuyeksai ya ki watyeknetâ ariai.

²⁰ Lok yawuyane yengâlen taka yuwu yawu otnet sâm meme sâsâ tuhuyeknetâ nângâm tem lâuyingimai. Otmu den kâsikum yingimai yan senne âlâlâ bât kandiân nemai. Bât kandiân nem watyeknetâ iri sikumyene biatyingiwuap. Otmu yengahâk galem karakmâ yengât nângâyinginetâ gemu sâyngim mem bâleyekmai.

²¹ Yâkne yawu otyinginetâ nângâyinginetâ yahatmap. Yâhâ nâneâmâ yen orop biwinenne kepeiakmâ mannomgât nângâm lohottan otyingiman. Yawu otmune nâhât nângânihinetâ gemap.

Yawu gârâmâ lok yane yengahât nângânetâ yahatmu hâkyene mepaemai yakât dopneâk hâkne mepaewom. Lok nângân nângânyene bia yengât biwiyenambâ den tetemu ihilâk sâmai yakât dopneâk yuwu sâmunne nângânet.

²² Yâkne yengahât nângânetâ yahatmu “Nenâmâ Yura ambolipne,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Me “Anitâne Isirae lohimbi buku otningim gap,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Me “Anitâne tâmbânenne Awarahamgât pat kuwangiop yakât bulâne menom,” sâmai, nâ gurâ yawuâk.

²³ Me “Kiristo honj bawangim mansain,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Yamâ benne nâneâmâ Kiristo honj bawangim otman meman yu yâkne otmâ memai ya wangiap. Den yan yu nângâm nâhâitne “Biwiñe hâlim milim otmu mepaeakmap,” ya âlepne sânomai. Nâneâmâ Kiristohât den pat âlepne lohimbi kâsikum yingim hâhiwin bâleñe nângâm gan. Otmu sâp dondâhâlâk mem pâi emetnan katneketâ manban. Otmu dondâhâlâk nohoñetâ bâsok muminiwan yakât topne yuwu.

²⁴ Yura nengât papatolipnennane sâm hârenihinetâ yan tâk âlâ sâtne metne yane kândâtnan dondâhâlâk lawitnekmâ hâkne orowâk mem gahaewi. Yawu otnihim ganetâ mome olop.

²⁵ Otmu Roma yengât tembe lâulipyenane kapamne nohoñetâ kalimbu olop. Otmu sâp âlâen Anitâhât hotom umai yengât kunlipyenane sânetâ kâtnjak nohowi. Otmu pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongowe sâm wanga meminiwan. Gârâmâ wanga kalimbuneâmâ bâlewi. Yâhâ sâp âlâen wangañe saruân guhulop yapâ wahap târâpne mem yolon yolon otmâ bam gam tatmune hilâm konok pesuk sâmu mem tetenekbi.

²⁶ Otmu lohimbi hânñan kulemnan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongominiwan yan to papato hâtikumune uwurup patone bâsok dânekmâ ariminiop. Otmu kapiyenjan yâhâm geminiwan yan kapilipne Kiristohât den nângânetâ gemu bet pilâmaiñe pâku lohimbi biwiyenjan kionetâ nohone sâm otmuniwi. Otmu kapi pilâm mâtâwân ariminiwan yan lok komborâne bâsok hilipnohominiwi. Otmu mâtâp kâlep arim takaminiwan yan hewukñahât sâtne metneñe wanginekmuniop. Otmu wangaen manminiwan yan saru bâlemu umatne âlâlâ tetenihiminiop. Otmu lok

perâkñaje topyeñe kurihiakmâ Kiristohât komolân torokatmâ nângân nângânyeñe mem gulip tuhuyiñginjetâ hiliwahomai sâam yâk yengât nângâm ketet otminiwan.

²⁷ Otmu Kiristohât den kâsikum yingiminiwan yan hâhiwin pato nângâminiwan. Otmu sâp âlâen omoñe aman âlepñe ki iminiwan, me sâp âlâen sot ki neminiwan, me sâp âlâen hâk katipñahât umburuk otmâ omoñe bâlâpñahât otminiwan.

²⁸ Otmu umatñe topñe topñe kaknan yâhâmu hâhiwin nângâm gawan ya pânje tâlâwâk ekyongoan. Otmu Kiristohât komot yengâlen umatñe âlâlâ kakyeñan yâhâmap yan mem hewewen tuhuyekbehât nângâm biwine ki huruñ sâmap.

²⁹ Lohimbi âlâ me âlâhâlen umatñe âlâ teteyiñgimap ya nânje lâuyiñgim mem sânduk tuhuyekman. Otmu lohimbi âlâ me âlânje bâlenahât pañgoñan kionmai yan tepne dondâek nângâyinçiman.

³⁰ Nânje ninahât nângâmune yahatmu mepaeakbehât yeñe nañgai me? Yâhâ nâmâ lohotñe manmâ gamune Anitânje mâmânje otnihimu âi tuhumune bulânje tetem gap yakât nângâm mepaem den ya ekyongoan.

³¹ Kutdânenne Yesu ikñe âwânje, Anitâ, yâk konok mepaeman. Yakât otmâ den ekyongoan yu bulânânâk ekyongoan ya ikñak nañgap.

³² Umatñe âlâ tetenihiop yakât bâiñe sâamune nângâñet. Ançoân topñe katmâ Yesuhât den pat âlepñe ya Damasiko kapi ambolipñe ekyongowe sâam yan ariwan. Yâhâ Yura papatolipnenñe Kutdâhât den nângâñetâ gemu bet pilâmaiñe kapi yakât lok kutdâ kutñe Arita, yâkât amutgen kiap âlâ manop yañe pâi emetñan mem katnehâk sâam ekuwi. Ekuñetâ tembe lâulipñe mem katyekmu mâtâp sâtñan nâhât sip galem otmâ kinbi.

³³ Sip galem otmâ kinbi yakât den pat nângâm saka saka pato yakât kâlehen tatmune bukulpnañe pañ kârikñe kâlep pato yakât manu launçambâ katnekñetâ yaehen gewan. Yapâ gem yok pilâm kewewetyekmâ ariwan.

12

Pauloñe himbimân yâhâ kulem âlâ tetemu ehop.

¹ Lok nombotñaje yengâlen taka hâkyeñe mepaeakmai. Yawu otñetâ yeñe nângâyinçinjetâ yahatmap. Yawu gârâmâ nânje ninahât nângâmune yahatmu hâkne mepaeakbom yamâ yeñe ki nângânihiñetâ yahatbuap nângâman. Yamâ ihilâk sâamune nângâñet.

² Emelâk Kutdânje nângânihimu Wâtçât mâmânahât Heakñe biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ekban, me umutnañe ari kulem âlâ ehop yakât topñe ki nângâm heñgeñuan. Anitâ ikñak nañgap. Sâp yapâek manmâ gamune yambu 14 pesuk yap. Yakât nângâmune yahatmu topñahât sâamune nângâñet. Nânje Kiristo orop biwinetñe kepeiakmâ konohâk otmap. Yakât otmâ Wâtçât mâmânahât Heakñe menekmu himbimân yâhâwit.

³ Yakât âlâkuâk sâamune nângâñet. Menehop yan biwine mem purik pilâmu kulem âlâ ekban, me umutnañe ari ehop, yakât topñe ki nângâm heñgeñuan. Anitâ ikñak nañgap. Yawu gârâmâ menekmu Anitâhât kalam, kutñe Paratise, himbimân tap yan yâhâwit.

⁴ Yâhâwit yan Kutdânje den eknohop ya ki sâam tetem ekyongowuat sâam kunihiop.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ ninahât nângâmune yahatmu ki mepaeakmâ yakât topñe sâam tetem ekyongowom. Yawu gârâmâ sâam tetem ekyongowom otmuâmâ den bulânânâk ekyongowom. Yakât otmâ den ya ekyongomune nângâm nâhâitñe “Nângân nângânñe gulip otmu mepaeaksap,” yawu sânomai yamâ nângâm hilipgum sânomai. Yâhâ otman meman yakât lohimbine nângâñetâ yahatmap. Yâhâ ya wangim nângânihiñetâ dondâ yahatmu mepaenekmaiñe emelâk himbimân yâhâ kulem ekmâ den nângâwan yakât topñe ki sâam tetem ekyongowom. Gârâmâ umatñe âlâlâ kaknan yâhâmu lohotñe otman yan Anitânje mâmânje otnihimap. Yakât ekyongomune Anitâhât nângâñetâ yahatmu mepaenomai.

⁷ Satanje mâtâp manguningim hâhiwin kakņan katnenekmap. Yâhâ nâje himbimân yâhâ kulem ekmune âlâ kândâkdâ olop yakâlâk nângâm hâkne mepaemangât Anitâje Satan nângâwangimu hâhiwin pato nihimu wâtne orotok sâmu manman. Yakât otmâ ninahât ki nângâmune yahatmap.

⁸ Hâhiwin nihimu wâtne orotok sâop ya âlâkuâk wâtne tiņ tiņ sâek sâm Kutdâ ulitguwan. Otmu yakât kakņan yâhâpņe kalimbunje ulitgumune yuwu sâm eknohop.

⁹ “Wâtge ki tiņ tiņ sâmu manbuat. Yawu gârâmâ biwihe gemapgât Wâtgât mâmâņahât Heak hângângumune ge mem hewewen tuhuhekuap. Yawu gârâmâ hâhiwin pato nângâm wâtge orotok sâwuap yan nâhât wâtņan kinbuat. Wâtņan kinmâ nâ Wâtgât Ambone yakât topņe nângâm henģenģuwuat.” Yawu sâm eknohop. Yakât otmâ hâhiwin nângâwom yan ya sânduk sâekgât ki ulitguwom. Kiristohât wâtņan kinmâ hoņ bawangimune lohimbî yengâlen bulâņe teteap yakât den pat lohimbî ekyongowom.

¹⁰ Kiristohât den pat lohimbî ekyongomune nângâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyeņe katņetgât hoņ bawangiman. Yawu otmune lohimbî nombotņe nângâm hâkâņ otmâ hâim hilitnekmai. Otmu lohimbî nombotņe mem âlâlâ tuhunekņetâ hâhiwin kakņan manmune wâtne orotok sâmap. Wâtne orotok sâmap yan Kiristohât wâtņan kinmâ biwine ki gemap.

Pauloņe Korinti ambolipņe buku otyingiop.

¹¹ Lok nângân nângânyeņe bia yengât biwiyeņambâ den tetemu ihilâk sâmai yakât dopņeâk den ekyongoan. Yakât otmâ nângâmune ki ârândâņ oap. Yawu gârâmâ yeņe lok perâk yengât nângâņetâ yahatmu kut “aposolo” sâm yongonsai yakât nângâm den yu ekyongoan. Yeņe nâhât lok inņe mansap sâmai. Yawu gârâmâ âi memune bulâņe tetem gap yaņe lok perâkņe âi meņetâ bulâņe teteap ya wangiap. Yakât yuwu sâmune nângâņet.

¹² Kiristohât aposololipņe yâkât wâtņan kinmâ kulem topņe topņe meņetâ lohimbî eķetâ âlâ kândâkdâ olop. Otmu nâņeâmâ yengâlen taka kulem topņe topņe memune ekbi. Ya eķetâ keterakyiņgimu “aposolo” sâm nohonbâi.

¹³ Nâņe yengâlen taka Kiristohât den kâsikum yingimune manman âlepņahât bulâņe âlâlâ teteyiņgiop. Yaņe Kiristohât komot nombotņe yengâlen ari den kâsikum yingimune bulâņe teteyiņgim gap ya wangiap. Yawu gârâmâ yâkņeâmâ senņe âlâlâ tânohom gai. Yâhâ yeņeâmâ senņe âlâlâ ki tânohowi. Otmu nâņe gurâ yen den kâsikum yingiwani yakât hâmeņe nihiņet sâmi ki ulityongowan. Yakât otmâ wongât nângâm bâlenihai?

¹⁴ Nâmâ sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm kalimbunje yengâlen takawom. Yeņe Kiristohâlen biwiyeņe kepeim tem lâuwanginģetgât naņgan. Yakât otmâ umatņe yingimune hâhiwin nângâmai hât tewetsenņe me senņe âlâlâhât ki ulityongowom. Emelâk nâ niniâk yengâlen taka Kiristohât den pat âlepņe puwâk ekyongomune yâkâlen biwiyeņe katbi. Yawu otyingiwani yapâek âwâyeņe yawu otmâ mansan. Yakât topņe nângâņetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâņet. Nimnaom titipâņe âwâ mâmâlipyeņe ki galemiongomai. Âwâ mâmâlipyeņeâmâ galemiongomai yakât dopņeâk nâņe yen galemiongomansan.

¹⁵ Yakât otmâ yeņe Kiristohâlen biwiyeņe kepeim manmâ manman kârikņahât bulâņe menomaihât nângâm hoņ bayiņgiman. Otmu nâņe hâkne siwirahom in tatbomgât ki nângâman. Yawu hoņ bayiņgim manmâ yâhâwom yan nâhât nângânihiņetâ gewuap me?

¹⁶ Emelâk yengâlen takawan yan umatņe yingimune hâhiwin nângâmai hât tewetsenņe me senņe âlâlâhât ki ulityongowan ya naņgai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtņe nombotņe nâhât yuwu nângâmai. “Pauloņe bukuyâhâtņe yâhâp hângânyotgomu takaowot. Taka Yerusalem yengât tewetsenņe menduhum yingiwani ya mem âwurem ari waņowot. Mem ari waņmutâ tewetsenņe nombotņe mem gulip tuhuop,” nâhât yawu sâmai.

17 Yawu sâmai yamâ girawu otmâ kâityongowan? Yâhâ hângânyotgomune yengâlen takamutâ tewetsenŋe menduhum yitgiwi ya ki newan.

18 Otmu bukuyâhâtne hângânyotgomune yengâlen takaowot. Sâp yan Titonje pilâm tatbe sâm otmu meme sâsâ tuhum hângânyotgowan. Yâhâ Tito orop dopnetje konohâk. Yakât otmâ nâŋe biwinanje nâŋgâm otman meman yawuâk otmap. Yâkŋe yawu manmap yakât otmâ yengâlen taka tewetsenŋe miowot ya ki mem gulip tuhuowot. Yawu nanŋan.

19 Bukulipne, yeŋe den sâm aran yu nâŋgâm nâhâtŋe “Eweakmâ den yu eknongoap,” nanŋai mon? Nâmâ Anitâhât senŋan yuwu sâmune nâŋgânet. Nâ ki eweaksan. Kiristo orop biwinetŋaŋe hikuakmâ konohâk otmap. Yakât otmâ den ekyongom yu me ya otyiŋgiman yamâ yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim tânahonjetâ manmanyenje keli-hahâkgât nâŋgâm otman.

20 Nâŋe yengâlen taka girawu manŋetâ mem teteyekbom? Emelâhâmâ yeŋahâlâk nâŋgânetâ yahatmu nâŋgâm bâleŋgim den belângen sâminiwi. Yawu otmâ kuk oraŋgim hâiakminiwi. Otmu hionakmâ ihilâk mahilâk manminiwi. Yawu gârâmâ takawom yuân emelâk manbi yawuâk manŋetâ mem teteyekbom me âilonŋo mannomai yakât nâŋgâm mansan. Yakât otmâ manmanyenjahât topŋe yeŋahâk nâŋgâm hâkyeŋe miaŋgiai. Gârâmâ nâŋe taka girawu otyiŋgiwom yakât yeŋak nanŋanŋiai. Yakât nâŋgâmâk mansan.

21 Yen nombotŋaŋe emelâk ekŋâleŋgim imbilipyenje me loklipyenje betyenehen kionminiwi. Manman kiŋgoŋ yawuya manŋetâ taka mem teteyekbom otmuâmâ biwine dondâ bâlewuap. Yawu manŋetâ lohimbi belângen manmaiŋe nenekŋetâ bâlewuap. Yawu otmu “Anitâŋe Kiristohât lohimbi ki mâmâŋe otyiŋgimap,” sâm sennennan geŋetâ aŋulaknom.

13

Kiristohât wâtŋe pato.

1 Nâmâ sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm kalimbunje yengâlen takawom. Takamune lohimbiŋe otmâ hilipgumai ya sâm hâreyiŋgiwom. Otmu emelâk Mosenje den yuwu kulemguop ya lâum sâm hâreyiŋgiwom.

“Lok âlâŋe ikŋiâk bukulipŋe âlâ me âlâŋe otmâ hilipgunomai ya ki sâm hâreyiŋgiwuap.

Lok yâhâp me amon kitâ yaŋe menduhuakmâ sâŋetâ denyenje konok otbuap yamâ nâŋgânetâ bonŋe otbuap.” Yawu kulemguop.

Yakât otmâ takamune buku nombotŋe meyekŋetâ lohimbi âlâ me âlâŋe otmâ hilipgumai ya sâm tetekŋan tuhuŋetâ sâm hâreyiŋgiwom.

2-3 Emelâk yengâlen yâhâpŋe takawan yan girem den ekyongowan. Ya nelâmyongomapgât ya âlâkuâk sâmune nâŋgâm biwiyeŋan katŋet. Emelâk taka den ekyongom pilâyekmâ âlâengen ariwan sâp yapâek lohimbi nombotŋaŋe ândâpyenje kârikŋe otmu orotmeme bâleŋe otbi ya tâtâem otmâ gai. Otmu lohimbi nombotŋe âlâŋeâmâ sâp yakât kakŋan otmâ hilipgum gai. Yawu otmâ gai yakât matŋe hâhiwin topŋe topŋe teteyiŋgimu umatŋe kakŋan manmâ gai. Umatŋe yawu teteyiŋgimawân Kiristohât wâtŋe tetemu ekmai. Yâhâ nâŋe Kiristohât sâtŋât otmâ âi mem gan ya ekŋetâ tâŋât otmu yakât eŋgat yâhâp otmai. Yakât otmâ nâŋe yengâlen taka lohimbi ya sâm hâreyiŋgimune matŋe menomai yan Kiristohât wâtŋe pato ya âlâkuâk tetemu eknomai. Sâp yan nâŋe yâkât sâtŋât otmâ âi meman yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai.

4 Bulâŋanâk emelâk Kiristo mem howanân kuŋetâ muop. Yamâ Anitâ Wâtŋât Ambone ikŋe wâtŋan mumuŋambâ mem yahatmu tatmâ tihit otningimap. Nâŋe yâk orop biwinetŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu mansan. Yakât otmâ emelâk yâkŋe lohimbi hoŋ bayiŋgim lohotŋan otyiŋgiminiop yakât dopŋeâk nâŋe lohimbi hoŋ bayiŋgim lohotŋan otyiŋgim gan. Anitâŋe ikŋe wâtŋan Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ Kiristonje mâmâŋe otnihimu yâk orop biwinetŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yengâlen taka topyenje mem tetewom.

⁵ Yeŋe Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai me bia yakât yeŋak nanŋai.

⁶ Otmu nâŋe yâkâlen biwinaje kepeim wâtŋan kinmâ âi meman yakât yeŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otbuapgât biwinaje mem mansan.

⁷ Yeŋe orotmeme âlepŋeâk otmâ manŋetgât Anitâ ulitguman. Yawu manŋetâ takawom yan ki sâŋm hâreyiŋiwom. Yawu otmâ nâŋe Kiristohât sâtgât otmâ âi meman yakât topŋe ki tetemu lohimbî nâhât nâŋgâŋetâ gemapŋe eknomai. Yawu gârâmâ yakât ki nâŋgâm ketet otman.

⁸ Lohimbî âlâ me âlâŋe Anitâhât den nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu tem lâuwaŋgimai ya yeŋgât heronje nâŋgâyiŋim den âiân ki katyekman.

⁹ Yakât otmâ yeŋe Kiristohât tem lâum orotmeme âlepŋeâk otmâ manŋetgât Anitâ ulitguman. Yawu otmâ tem lâuwaŋgim târârâhâk mannomai yan taka heronje nâŋgâyiŋim lohotŋan otyiŋiwom.

¹⁰ Nâŋe mem hewewenjuhuyekmune Kiristohâlen biwiyenaje tiŋâk kepeim mannomaihât aposolo sâŋm katnekmâ âi nihiop. Yâhâ mem ge katyekbomgât ki sâŋm nihiop. Yawu gârâmâ yeŋgâlen takawom yan den kâlâp ki sâyiŋim hâhiwin yiŋiwomgât nâŋgâm inânŋan girem den yu kulemgum katyiŋian.

Paulonje den bâiŋe sâop.

¹¹ Bukulipne, den bâiŋe yuwu sâŋmune nâŋgâm heŋgenŋet. Yeŋe manmanyenje kiŋgon ya pilâm kuwihakmâ heronje nanŋanŋim biwi konohâk otmâ manŋetgât nanŋan. Yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâ Tihit tihit Amboŋaje wawaeyekmu biwiyenje huruŋ sâwuap.

¹² Anitâ yet Kiristo yâk yetgâlen biwiyenaje kepeim mansai yeŋe heronje nanŋanŋinomai.

¹³ Kiristohât komot yâk orowâk mansain yaŋe nâŋgâyiŋiai.

¹⁴ Kutdânenŋe Yesu Kiristonje tihityenje otmu biwi nâŋgân nâŋgânyenaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Otmu Awoŋnenŋe Anitâŋe mem hewewenjuhuyekmu buku oraŋgim tânahom mannomai. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋimu ewe karaŋgim mannomai. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuyenje,
Paulo

Galatia **Pauloŋe Galatia yeŋgât ekap** **kulemgum katyiŋgiop.**

O bukulpne,

¹⁻² Yen Galatia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipne emelâk biwiyene Yesuhâlen katmâ yâkât komolân torokatbi. Yeŋgât nâŋgâm nâŋe ekap yu kulemgum katyiŋgian. Otmu bukulpne nâ orowâk manmâ Yesu Kiristo hoŋ bawanŋim mansainne yawuâk nâŋgâyiŋgiai. Nâ Paulo, nâ Kiristo hoŋ bawanŋim mansan. Otmu âi mem mansan yu lokne ki sâŋ nihiwi. Me Yesu Kiristoŋe aposololipne âi sâŋ yiŋgiop yaŋe ki torokatmâ sâŋ nihiwi. Anitâŋe nanŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yâkât otmâ yetŋak nâŋgânihim âi yu sâŋ nihimutâ mem mansan.

Kiristo kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop.

³⁻⁵ Nâ yeŋgât nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋ ulitguman. “O Awoŋnenŋe, gike enŋatgeâk otmâ Kiristo hâŋgâŋgurâ giop. Giop yamâ nenŋe lok bâleŋahât orotmeme kiŋgoŋ ya watmâ ari bâlemaingât lauhe lâum kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Mum yahalop yapâ bâleŋahât paŋgoŋâmbâ holaŋnenehop. Yakât otmâmâ Anitâ herone nâŋgâwanŋim mepaem yâhânôm. Otmu Awoŋ, gâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yetŋe Galatia ambolipne yeŋgât nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otmutâ yanâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe konohâk otmâ sânduk sâŋ gaekgât ulitgohoan.” Yawu sâŋ yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepaem gaman.

Kiristohât den pat konok tap.

⁶ Otmu den umatŋe âlâ tap ya sâwoman. Anitâŋe ikŋe enŋatŋeâk otmâ yen mem dâiyehop. Yawu gârâmâ Kiristo hâŋgâŋgumu gemu yâkâlen biwiyene katbi. Yakât girawu otmâmâ yâk yetgât hâkâŋ otmâ in yawu pilâyelekmâ biwiyene âlâhâlen katnomosai? Den pat âlepŋe tap yamâ Kiristohât den pat konohâk. Âlâ ki tap, bia kârikŋe.

⁷ Yakât otmâmâ lok ondowân gâtŋaŋe taka nâŋgân nâŋgânyene mem gulipgunehât Kiristohât den pat âlepŋe kelaŋgatmâ biwiyenŋan kionŋsai.

⁸ Yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâŋe emelâk den sâŋ ekyongowan ya lok âlâ me âlâŋe kelaŋgatnomai, me torokatmâ âlâ ekyongonomai, yamâ Anitâŋe yakât matŋe hilipyongoâkgât naŋgan. Yakât otmâmâ lok wosapâ gâtŋe âlâ me âlâŋe, me aŋelo âlâŋe taka den pat âiŋe sâŋ ekyongonŋetâ nâŋgâm kâkâsuk otnomai.

⁹ Nâ den yu emelâk ekyongowan. Girawu otmâ nelâm yongoap. Yakât yâhâpŋe sâŋmune nâŋgâŋet. Kândikum ninak Kiristohât den pat âlepŋe sâŋ ekyongowan. Ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu mem biwiyenŋan katbi. Yamâ benŋe lok ondowân gâtŋaŋe taka den yu kelaŋgatmâ biwiyenŋan kionŋbi. Yakât otmâ Anitâŋe matŋe yiŋgimu hemgât kâlâwân seyehâkgât naŋgan.

¹⁰ Den yan yu topŋe girawuhât yan? Lohimbiŋe herone nâŋgânihinŋetgât yan? Me nekŋetâ yahalâkgât yan me? Yawu bia. Yawuhât nâŋgâm oan mâne Kiristohât ki tem lâum hoŋ bawanŋimbâm. Yawu gârâmâ topŋe yuwuhât yan. Anitâŋe nekmu ârândân olâkgât yan.

Yesu Kiristoŋe Paulo âi sâŋ waŋmu miop.

¹¹ Nine topne sâŋ ekyongomune nâŋgâŋet. Emelâk den pat âlepŋe ya ekyongomune nâŋgâwi. Den yamâ lok nombotŋe yeŋgât lauyenambâ ki mewan.

¹² Me lok âlâ me âlâŋe ki kâsikum nihiwi. Ya bia kârikŋe. Yesu Kiristoŋe nâhât topŋambâek nâŋgâek sâŋ biwi nâŋgân nâŋgâŋne mem pâroŋ pilâmu nâŋgâŋmune ketera-hop.

13-14 Yâhâ biwi nângân nângânne ki mem pâron pilâop sâp yan wuân me wuân otmune bâleminiop yakât emelâk ekyongonjetâ nângâwi. Yuwu otminiwan. Lohimbi kerekne Anitâhât nângânjetâ yahalâkgât Yura nenje tâmbâlipnenne yengât orotmeme ya watmâ manminiwan. Yawu otmâ bukulpne lok sihan orowâk manbinân nâne kârikne otmâ dondâ wangiyekban. Yakât otmâmâ lohimbi neketâ yahalop. Yâhâ lohimbi nombotnaje Yura nengât miti pilâm yapâ hionakmâ biwiyene Kiristohâlen katmâ yâkât komolân torokatbi. Yâkât komolân torokatjetâ ya yengât mâtâp manguyingwiwe sâm dondâ mem bâleyekmâ hilipyongominiwan.

15 Yawu gârâmâ angoân meñnahât tepñambâ ki tetewan sâp yan nâne Kiristohâlen biwinañe kepeim hon bawanjiwongât Anitâñe sâm katnihiop.

16 Yâhâ yâkne nângâmu ârândân otmu nâne Kiristohât den pat pâku lohimbi yengâlen ari sâm tetem ekyongowongât ikne nanñaje mâtâwân tetenihiop. Mâtâwân tetenihiop yakât kakñan nep topñe katbe sâm lok âlâhâlen ari ki âikum nângâwan.

17 Me Kiristohât aposololipñe Yerusalem kapiân manbi ya yengâlen gurâ ki ari âiyongom nângâwan. Kiristo ikñak aposolo nep sâm nihiop yanâk pilâm yahatmâ Arawia hânân ari manban. Manmâ manmâ yapâ âwurem Damasiko kapiân ari manban.

18 Yan ari manmune yambu kalimbu pesuk sâop. Yakât kakñan Petoro in ekbe sâm Yerusalem kapiân yâhâwan yanjak yâk orowâk manmutñe sande yâhâp olop.

19 Sâp yan yâk otmu Kutdânenñahât imiñe Yakowo ya yetñiâk yelekban. Yâhâ aposolo âlâlâ ya ki yekban.

20 Den yan yu Anitâhât senñan kinmâ yan. Yakât otmâmâ den mian otbuawâmâ matñe nihiwuap.

21 Nâne nine kapi Kilikia hânân tap yan ari âi topñe katmâ Kiristohât den pat ekyongom manban. Otmu yapâ pilâyekmâ Siria hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari den kâsikum yingim manban. Yakât otmâmâ Yesuhât komot Yuraia hânân manbi yengâlen ki arimune enjakbin.

22 Yawu gârâmâ nine topne nângâwi yane ari lohimbi yuwu sâm ekyongowi.

23 Emelâk nâhâitñe “hilipnongominiop. Yâhâ sâp yiwereneâmâ lohimbi kerekne Kiristohât nângânjetâ bulâñe otmu biwiyene yâkâlen katñetgât yâkât den pat ekyongom mansap.”

24 Nâhât topñe yawu ekyongonjetâ nângâm Anitâ mepaewi.

2

Pauloñe Yesu Kiristohât aposololipñe yengâlen torokalop.

1-2 Otmu yapâ nâne kapi âlâen âlâen ari den kâsikum yingim manmune yambu 14 pesuk sâop. Yakât kakñan Anitâñe biwi nângân nângânne mem hewewenñe tuhumu Banawa yet Tito meyelekmune Yerusalem kapiân yâhâwin. Yan yâhâmunñe Kiristohât komot ya yengât kunlipyenñe orop tihâk menduhuakbin. Menduhuakmâ nâne emelâk pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den ekyongowan yakât topñe nângâne sâm âinohowi. Otmu mâtâp mangunihimai sâm den ya topñambâek sâm tetem ekyongomune nângânjetâ keterahop.

3 Topñe yuwuhât yan. Nenñe Kiristohâlen torokatmâ yan Mosehât girem den nângâmunñe porap otmu ki lâum manbin. Yawu manbin yan bukunenñe Tito, Girik gâtñe, yâhâmâ emelâk nengâlen torokalop yamâ hâkñe torehenñan undip ki tuhuwin yakât den pat ekyongomune nângâwi.

4 Yawu gârâmâ lok perâkñaje topnenñe mem tetene sâm nengât osetnenñan taka manbi. Taka Mosehât girem den ya yâhâpñe mem miwirikum hâkñe torehenñan undip tuhuwanjine sâm kendâningwi.

⁵ Kendâningim Kiristohât den pat âlepne ya kelanġatne sâam otġetâ denyenġe ki nânġâwin. Denyenġe ki nânġâwin yakât otmâ hâkne torehennan undip ki tuhuwi. Yakât otmâmâ yengu yawuâk Mosehât girem den ki watmâ mannomai.

⁶ Otmu Yesuhât komotne papatolipyenġe yengât nânġânetâ yahatsap. Yamâ Anitâ lok biwinenġe ekmapne nânġâningimu ki gewe yâhâwe otmap. Otmu nânġe gurâ yawuâk lok âlâ me âlâhât ki nânġâmune yahatmap, me ki nânġâmune gemap. Otbi yamâ yâk yengât wahap. Anitânġe konok biwinenġe ekmap. Yawu ġârâmâ papatolipyenġanġe nâhât den yu ki kum meme sâsâ tuhunekbi.

⁷⁻⁸ Otmu nine topne yuwu sâam ekyongomune ekbi. Emelâk Anitânġe Petoro mâmânġe otbanġim âi sâam waġmu Yuraia hânânâk tatmâ Yesuhât den pat âlepne ya kapi ambolipne kâsikum yinġiop. Yâhâ nânġeâmâ pâku lohimbi yengâlen ari den yu ekyongowehât mâmânġe otnihim âi sâam nihiop.

⁹ Otmu den ya sâam ekyongomune nânġânetâ keterahopġât Yakowo, Petoro, Yoane, yâk yengât lok kunyenġe manbiġe nâ otmu bukune Banawa buku otnitgim yuwu sâam hânġânnotgowi. “Nenâmâ yuânâk tatmâ kapi tipi tapi tatmâ arap yu ambolipne yengâlen âi mem mannom. Yâhâ yerâmâ pâku lohimbi yengâlen ari âiyetne tuhuromawot.

¹⁰ Otmu konohâk tap yamâ yuwu nânġâyet. Bukulipnenġe nombotne umburuk mansai ya yengât nelâm yotgomap.” Sâġetâ sâawan. “Yâk tânyongoromġât nanġait.” Yawu sâam den hikum karakbin.

Pauloġe Petoro hâme hârewaġgiop.

¹¹⁻¹³ Otmu ya pesuk sâamu nânġe Banawa mem Yerusalem kapi pilâm orowâk Antiok kapiân ariwit. Yan ari manmâ manmâ âlâengen ari den ekyongowe sâam pilâyekmâ ariwan. Otmu hilâm âlâen Petoroġe Antiok kapi ari pâku lohimbi nombotne biwiyenġe Kiristohâlen katbi yâk yengâlen torokatmu orowâk manbi. Yawu manġetâ Yakowohât bukulipne Yerusalem kapiânġembâ gem Antiok kapiân ari Petoro yuwu sâam hâme hârewaġgiwi. “Bâe, otdâ bâleap yakâ. Girawu otmâ pâku lohimbi orowâk sot nem mansai. Ya ki orotne.” Yawu sâam hâme hârewaġġinetâ bukulipne nombotnġanġe pâku lok yengât hâkyenġe torehennan undip tuhuyekbiġe nânġâm bâlewâġimaihât pâku lohimbi ya pilâyekmâ Yakowohât bukulipne yengâlen torokalop. Petoroġe yawu olop yakât Yura lohimbi nombotnġanġe ya ekmâ pilâyekbi. Pilâyekġetâ Banawaġe yekmâ pârâk pilâm yawuâk otmâ yâk yengâlen torokalop.

¹⁴ Yawu otġetâ nâmâ âwurem ari topyenġe mem tetem nânġâmune dondâ bâleop. Yâkne Kiristohât denġe tâġ tâġâk ki watmâ manbi. Petoroġe otmu bâleop yakât topne teteâkġât Yesuhât komot ya yengât senyenġan kinmâ yuwu sâam ekuwan. “Petoro, ġâ wuân mendâ bâleap? ġâ Yura lok. Yawu ġârâmâ Yura nengât orotmeme hânġiġe ya pilâm, pâku lohimbi yengâlen torokatmâ mansat. Yawu ġârâmâ wongât pâku lohimbiġe Yura nengât orotmeme hânġiġe otġetġât meme sâsâ tuhuyeksat? Ekmune dondâ bâleap.

Himbim yâhânomġât mâtâp konohâk tap.

¹⁵ Nenâmâ Yura lohimbi. Anitânġe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya biwinenġan katmâ nânġâmain. Yawu otmâ pâku lohimbiġe Anitâhât den ki lâum mansai yawu ki otmain.

¹⁶ Yawu ġârâmâ Anitâhât girem den yan papatolipnenġanġe yenġe enġatyenġeâk watmâ den âlâlâ torokatmâ kulemguwi. Yamâ lok âlâ me âlânġe papatolipnenġanġe girem den âlâlâ kulemguwi ya lâunġetâ Anitânġe yekmu ârândânġ otbuapġât dop âlâ ki tap. Yâkne Kiristohâlen biwiyenġe katnomai yamâ Anitânġe yekmu ârândânġ otbuap. Mâtâp âlâ ki tap, bia kârikne. Nenâmâ emelâk Kiristohâlen biwinenġe katbin. Yâkât otmâ papatolipnenġe yengât girem den yakât nânġâmunnġe tâġât otmap.

¹⁷ Kiristohâlen biwinenŋe katbin yapâek bukulpnenŋe Yura lok pilâyekmâ pâku lohimbi, tosayeŋe orop sâminiwin, yengâlen torokatbin. Ya yengâlen torokatmâ papatolipnenŋe yengât girem den ki lâuaingât Yura lok nombotŋe nengât “tosa lok” sâmai. Tosa lok mâne âlâ girawu sâmbâin. Yuwu sâmbâin me? “Âo, Kiristoŋe orotmeme bâleŋan dâim ari katnenekmu otmunŋe bâleap. Yakât otmâ tosa ya Kiristohâlen tap.” Yawu sâm tosa ya Kiristohâlen kârâm pilâwin mâne ki ârândânŋ otbâp. Yawu ki tap. Yawu gârâmâ Yura lok yengât orotmemeyeŋe hânŋiŋe ya watmâ ki otnomai.

¹⁸⁻¹⁹ Yakât nânŋâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nânŋâŋet. Nâmâ papatolipnenŋe yengât girem den bet pilâwan ya âlâkuâk miwirikum lâuwom yanâmâ nâhât yuwu sâŋetâ bonŋe otbuap. “Anŋoân Pauloŋe papatolipnenŋe yengât girem den bet pilâop yanâmâ tosa miop.” Nâhâtŋe yawu olop sâŋetâ yanâmâ bonŋe otbuap. Yawu gârâmâ topŋe yawu ki tap yakâ. Anŋoân girem den âlâlâ ya lâuwe sâm tâpik gupik otminiwan. Tâpik gupik otmâ manmâ gamune yaŋe ki tânnohop. Yakât otmâ pilâmune pesuk yap.

²⁰ Pilâmune pesuk sâmu yaŋahâmâ Anitâŋe nanŋe hânŋâŋumu ge nâhât kawean kinmâ muop yâkâlen biwine katban. Biwine katmune yâkŋe tânnohom manman kârikŋahât pat kunihiop.

²¹ Yakât otmâ yuwu nanŋan. Kiristo muop yan manman hânŋiŋe ya betbaŋgim muop. Yâhâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manman âiŋe miop. Yakât dopŋeâk otmâ biwine yâkâlen katban yan papatolipnenŋe yengât girem den hânŋiŋe lâuminiwan ya bet pilâwan. Yakât otmâ Kiristoŋe mâmâŋe otnihimu yâk orop biwinetŋe kepeiakmâ konohâk oap. Yakât otmâmâ yâkâlen biwinaŋe kepeim hoŋ bawaŋgim mansan. Kiristoŋe wawaenenekmâ ge kawenenŋan kinmâ muop yakât ki nânŋâmune tâŋât otmap. Yamâ yuwu nanŋan. Papatolipnenŋe yengât girem den lâumunŋe Anitâŋe nenekmu ârândânŋ otmap mâne Kiristoŋe ge imbiâk muop sâmbâin. Yawu.

3

Yesu Kiristohât mâtâp me girem dengât mâtâp

¹ Bukulpne, Galatia ambolipŋe yuwu sâmune nânŋâŋet. Emelâk Anitâŋe Yesu Kiristo hânŋâŋumu ge nengât otmâ howanân kuŋetâ muop yâkât den pat âlepŋe ekyongomune nânŋâm biwiyenŋan katbi. Yaŋak benŋe girawu otmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ lohotŋe otŋetâ Yura kapi ambolipŋe yengâlen taka biwiyenŋan kionmâ nânŋân nânŋânyenŋe mem gulip malap tuhuai? Bâe, topŋe wongât Kiristohât mâtâp bulâŋe ya pilâm Yura nengât orotmeme hânŋiŋe ya watmâ mansai? Ya ki orotŋe.

² Yakât yiwerenŋe âiyongomune sâŋetâ nânŋâwe. Yeŋe papatolipnenŋe yengât girem den âlâlâ ya lâuŋetâ yanâmâ Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hânŋâŋumu ge mâmâŋe otyiŋgiop me bia? Bia yakâ. Yâhâ nânŋeâmâ Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomune nânŋâŋetâ bulâŋe olop. Yawu nânŋâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenŋe katbi yanâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hânŋâŋumu yengâlen giop.

³ Yakât otmâ girawu otmâmâ kopa oai? Ya ekmâ pârâk pilan. Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Kândikum emelâk Kiristohâlen biwiyenŋe katmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heak yâkât wâtŋan kinŋetâ nânŋân nânŋânyenŋe mem pâronŋ pilâyŋgimu Kiristohât mâtâp yawuâk watmâ manbi. Yakât otmâ yeŋe yiwerenŋe wâtneŋanâk kinmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâm oai ya ekmune ki dopŋan oap.

⁴ Yâhâ anŋoân Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu biwiyenŋe heronŋe otbi. Otmu Kiristohâlen biwiyenŋe katbi ya imbiâk otmaiŋat Yura nengât orotmeme hânŋiŋe ya pilâŋet.

⁵ Yakât âlâku sâwe. Papatolipnenŋe yengât girem den âlâlâ lâuai yakât otmâ Anitâŋe ki mâmâŋe otyiŋgimu kulem topŋe topŋe miai. Yuâmâ Kiristohâlen biwiyenŋe kepeiai yakât otmâ Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hânŋâŋumu ge mâmâŋe otyiŋgimu kulem topŋe topŋe miai.

Awarahamne olop yakât topne

⁶ Yakât topne teteâkgât Awarahamne olop ya sâlikum eknet. Yakât Moseje kulemguop ya yuwu tap. “Anitâne Awarahamgât pat kuwanjiop ya nângâm yâkâlen biwine katmâ biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manop yakât Anitâne ekmu ârândân olop.” Yawu kulemguop.

⁷ Yakât otmâ Yura nengâlen gâtne me pâku lohimbi yengâlen gâtne âlâ me âlâne biwiyene yawu katmai yamâ Awarahamgât sen bulâne mansai sâmu Anitâne nângâyngimâp. Yakât otmâmâ Anitâne Awarahamgât pat kuwanjiop yakât bulâne yen orowâk menomai.

⁸ Yawu gârâmâ yakât torokatmâ sâwe. Anitâne pâku lohimbi nombotne biwiyene yâkâlen katmâ tem lâuwanginetâ tosayene pilâyngiwuap yakât emelâk inânjan nângâop. Ya nângâm Kiristo ki hângângumu giop yan ya nângâm Awaraham yuwu sâmu ekuop. “Hâmbâi gâhât tepgan gâtne âlâne tetem lohimbi hânjan kulemjan mansai ya men-duhuyekmu manman âlongoân manmâ herone nângânomai.”

⁹ Moseje yawu kulemguop yakât topneâmâ yuwu. Awarahamne Anitâhâlen biwine katmâ biwi yâhâp ki ologât Anitâne nângâwanjiop. Yakât dopneâk otnom yamâ Anitâne Awarahamgât pat kuwanjiop ya ambokunom.

Girem dengât topne

¹⁰⁻¹² Otmu yakât torokatmâ sâwe. Moseje yuwu kulemguop. “Lohimbi âlâ me âlâne girem den yu tâj tâjâk ki watnomai yamâ Anitâne matne umatne yingimu mem hiliwahonomai.” Yawu tap. Yâhâ sâp âlâen Anitâne sâmu Moseje den yuwu kulemguop. “Lohimbi âlâ me âlâne biwiyene Anitâhâlen katmâ denne lâuwanginomai yamâ manman kârikjan katyekmu mannomai.” Yawu kulemguop. Girem den tap ya âlâku sâmune nângânet. Ya yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâne girem den ya tâj tâjâk watmâ mannomaijêâmâ manman kârikjan mannomai.” Yawu tap.

¹³ Yawu gârâmâ âlâne girem den ya tâj tâjâk watmu ârândân otbuap? Lok yawuya âlâ ki tap, bia kârikne. Yakât nen kerekne girem den ya lâumain yamâ târârâhâk ki watmain. Yakât nângâm Anitâne Kiristo hângângumu ge sârereneekmu howanân kujetâ muop. Yakât Moseje den âlâ yuwu kulemguop. “Lok âlâ me âlâ nahân yongonetâ kinnomai ya yengât yuwu sânomai. “Lok yuâmâ Anitâne matne wanmu miap,” yawu sânomai.” Yawu sâmu kulemguop.

¹⁴ Yakât otmâmâ Yesu Kiristone nengât tosehât otmâ kawenennjan kinmu howanân kujetâ muop. Yakât otmâmâ Anitâne Awaraham pat kuwanjiop yakât bulâneâmâ ikne Wâtgât mâmâjahât Heak ya hângângumu ge mâmâne otningimu manman kârikjan manmâ yâhânom.

Anitâne sâmu kârikne olop.

¹⁵ Nenne orotmeme âlâ otmain yan hâum sâmune nângânet. Lok yâhâp den hikumutâ kârikne otbuap. Ya bukuje âlâne kelangatbuap, me den âlâ torokatmâ sâwuap, me nombotne hârewuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yuwu ekne. Anitâne den hikuop ya ki hâukum âlâ sâwuap. Bia kârikne.

¹⁶ Anitâne Awaraham den ekuop ya yuwu tap. “Nâne gâ otmu gâhât tepgan gâtne âlâ tetewuap yet den yukât bulâne yitgiwom.” Yawu sâmu ekuop. Yakât otmâmâ yuwu ki sâop. “Gâ otmu gâhât tepgan gâtne tetem mannomai yen kerek yingiwom.” Yawu ki sâop. Yawu gârâmâ Awarahamgât tepjan gâtne konok, Kiristo teteop yanâmâ Anitâne Awaraham den ekuop yakât bulâne yâkâlen teteop.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâne Awaraham den ekuop ya yambu 430 pesuk sâmu yanâmâ girem den Mose wanop. Otmu Awaraham den ekuop yakât kakjan Mose ki ekuop. Yawu gârâmâ Mose girem den wanop yane mem ge katbuap, me Awaraham den ekuop ya hâukum âlâ sâwuapgât dop âlâ ki tap.

¹⁸ Yakât topņe nâņgâņetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nâņgâņet. Anitâņe Awarahamgât manman kârikņahât pat kuwaņgim den ekuop ya girem denân torokatmâ ki sâop. Awarahamâk ekuop. Yawu gârâmâ manman kârikņe ya mene sâm Anitâņe Awaraham den ekuop ya otmu girem den yâhâp yâhâp ki menom.

¹⁹ Yawu tap. Yakât otmâmâ topņe girawuhât Anitâņe girem den Mose ekumu kulemguop? Topņe yuwuhât. Girem den yaņe lok topnenņe mem teteningimap. Emelâk tâmbâlipnenņe manmâ otņetâ bâlem gaop. Otmu nen gurâ yawuâk otmunņe bâlem gamap. Yawu gârâmâ Awarahamgât tepņan gâtņe Yesu Kiristoņe teteop. Tetem yan Anitâņe Awarahamgât pat kuwaņgiop yakât bulâņe mem teteningiop. Mem teteningiop yakât otmâ girem den kandi sâop ya pesuk sâop.

Otmu âlâ torokatmâ sâwe. Anitâņe aņeloņe hâņgâņgumu ge girem den Mose ekumu kulemguop.

²⁰ Yawu gârâmâ Anitâ ikņak ge Awaraham ekuop.

Lohimbi kerekņe Anitâhât girem den târârâhâk ki watmain.

²¹ Yakât otmâmâ girem den otmu Anitâņe Awaraham den ekuop yaņe lâuahowot me bia? Lâuahowot yamâ benņe topyetņe ikņiâk ikņiâk. Yawu gârâmâ Anitâņe girem den sâm kalop yaņe manman kârikņahât mâtâp mem teteningiop mâne yaņak benņe girem den ya lâumunņe ârândâņ otbâp.

²² Yakât nâņgâņetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nâņgâņet. Miti den kândikum kulemguwi yan den âlâ tap yakât topņe yuwu. Yesu Kiristo ki giop yan nen kerekņe girem den lâuminiwin yamâ târârâhâk ki watbin. Yakât otmâ Anitâņe mumuhât pat kuningiop. Yakât kakņan Anitâņe manman kârikņahât pat sâm Awaraham kuwaņgiop yakât bulâņe mene sâm Kiristohâlen biwinenņe katnomgât mâtâp teteop.

²³⁻²⁴ Mâtâp teteop yamâ Yesu Kiristohâlen biwinenņe katnehât Anitâņe hâņgâņgumu giop. Yâhâ ki giop sâp yan girem den yaņe manmannenņe bâleņe ya mem tetekņan tuhumu mumuhât pat otbin. Mumuhât pat otmâ gamunņe Yesu Kiristoņe gem yapâ holaņnenekbe sâm nengât sâm muop.

²⁵ Mumu yâkâlen biwinenņe katmunņe Anitâņe nenekmu ârândâņ otmu yakât otmâmâ girem den ya torokatmâ lâunomgât mâtâp bialop.

Kiristohât manman haņgalakmâ manmâ yâhânom.

²⁶ Otmu yeņe yawu otmâ yâkâlen torokatņetâ yaņak Anitâņe nanne baratne sâm meyehop.

²⁷ Yawu otmâ toen mem katyekņetâ yanâmâ manmanyenņe bâleņe ya kon sâm pilâm Kiristohât manman ya haņgalakmâ yâkâlen torokatbi.

²⁸ Yâkâlen torokatmâ nen hârok Anitâhât komot otmâ mansain. Yawu mansain yakât ki mem kâsipnongomap. Nen Yura lohimbi, me yen pâku lohimbi, me lok kutyeņe orop, me kutyeņe bia, me âwâ nan me mâmâ barat, nen kerek komot konohâk oain. Yesu Kiristoņe kunnenņe oap yakât otmâ Anitâņe nenekmu dop konohâk oain.

²⁹ Emelâk Anitâņe Awarahamgât pat sâm kuwaņgiop ya yen gurâ yawuâk kuyiņgiop yakât bulâņe menomai. Yawu gârâmâ yenâmâ topņe yawuhât otmâ Awarahamgât sen sâm katyehop.

4

¹ Emelâk den yan yakât âlâkuâk sâwe. Nenâmâ Anitâhât nanņe baratņe mansain. Yakât topņe nâņgâņetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nâņgâņet. Nengât orotmeme yamâ yuwu tap. Nenņe munomân nan baralipnenņe nengât bât tosa ya yâkņe galemgunomai.

² Gârâmâ nenje ñañajenânâk mum pilâyeknomân mandu otnomai yan hep torehenlipnenñaje wawaeyekmâ tihityenje otnomai. Tihityenje otñetâ papato otmâ yanâmâ âwâ mâmâlipyene yengât bât tosa ya yenhâk galemguaknomai. Orotmemenenñe yawu tap.

³ Otmu yakât dopñeâk nen Yura lohimbine lepat nângân nângânân manmâ gawin yan Mosehât girem den otmu papaptolipnenñe yengât girem den yakât amutgen manmâ gawin.

⁴⁻⁵ Otmu embânân Anitâñe hân himbim ki kândikyotgowân ikñe nanñe hângângumu gewuap yakât sâpñe kalop. Sâpñe kalop ya ekmu ârândân otmu nanñe hângângumu giop. Hângângumu gemu nen kerekñe Anitâhâlen ari torokatmunñe ikñe nanñe baratñe sâm menenehâkgât Yura imbi âlâhât tepñan ge tetem girem den ya tâñâk lâum manop. Yawu manmâ nenñe girem den târârâhâk ki watmâ gawin yakât otmâ sâreerenekmâ girem den yapâ holañnenedhop.

⁶ Anitâ nanñaje holañnenedhop yakât otmâ nenñe Anitâhât nanñe baratñe otmâ mansain. Yawu nângânehât Anitâñe nanñahât Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwinenñe mem hewewej tuhumu Anitâ heronje nângâwanjim “Awoñnenñe, kâwiâk nanñe olon,” sâm mepaemain.

⁷ Bukulipne, yengu yawuâk Anitâ heronje nângâwanjim mepaem mansai. Yawu gârâmâ yeñe emelâk Anitâhât topñe ki nângâm orotmeme kiñgoñ otmâ manminiwi ya pilâm Anitâhâlen biwiyene katmâ yâkât komolân torokatbi. Yakât otmâmâ nanñe baratne sâm meyekmâ Awarahamgât pat kuwanjiop ya yen gurâ yawuâk kuyiñgiop.”

Pauloñe Galatia ambolipñe yengât nângâm gorâwanjiop.

⁸ Emelâk embânân Anitâhât topñe ki nângâm manminiwi sâp yanâmâ Porom Lâpio me wahap tâñâtñe yawuya mepaem yakât amutgen manminiwi.

⁹ Yawu gârâmâ emelâk Anitâñe tep âlep nângâyingim meyekmu yâkât topñe ekmâ nângâñetâ bulâñe olop. Yakât otmâ yiwereneâmâ topñe girawuhât otmâ Anitâ betgum Porom Lâpio ya hoñ bawanjine sâm oai? Yanñe manman kârikñan mem katyekbuapgât dop âlâ ki tap yakâ.

¹⁰ Otmu Anitâñe yengât nângâyingimu ârândân olâkgât Yura nengât orotmeme hângiñe yuwuya watne sâm oai? Yeñe tatmâ nângâ nângâ sâp, me sotgât hâi sapa manmai yakât sâp, me hilâm kâmbukñe topñe topñe ya watmâ mansai ya ekmune dondâ bâleap.

¹¹ Nâñe yengâlen puwâk taka Kiristohât den pat âlepñe ekyongomune nângâñetâ bulâñe olop ya bet pilâm orotmemenenñe hângiñe ya miwirikum watmaihât nângâm gorânihiap.

¹² Nâñe Yura nengât orotmeme hângiñe ya pilâm yen pâku lohimbim mansai yengâlen torokatmâ manmâ gan. Yakât otmâ yeñe topñe girawuhât otmâ sâp yiwerene pilânekmâ Yura nengât orotmeme hângiñe miai. Yengâlen puwâk takawan yan yeñe nâ buku otnihim laune lâuwi. Yakât otmâmâ yu oai yu pilâñetgât nanñan.

¹³ Otmu yengâlen tohowan yan kundat pato tetenihiop. Yawu tetenihiop yamâ nâñe yen orop sâp kâlewâk manmâ Yesuhât den pat âlepñe ekyongowan.

¹⁴ Otmu yeñe tânnohom yan ki nângâm bâlenihim hâkân kakñan otbi. Yâhâ anelo âlâñe yengâlen takaop, me Yesu Kiristo ikñak yengâlen takamu buku otbañgimbâi dop yawuâk buku otnihiwi.

¹⁵ Otmu wuân me wuângât ulityongowan mâne in yawu nihimbâi. Yahâ sâp yiwereneâmâ girawuhât otmâ nâ pilâneksai?

¹⁶ Nâñe yengât tepne nângâm den bulâñe ekyongowan. Yamâ yeñe yiwerene nâhâtñe “nângâm bâleningim mem ge katnenekbe sâm oap” nanñai? Yakât nângâmune tepne bâleap.

¹⁷ Otmu nen Kiristohâlen biwi konohâk hikum mansainñe hionaknehât lok ondowân gâtñaje taka biwiyenân kionbi. Yâhâ yeñe pilânenekmâ yâk yengâlen torokatñetâ yâk orop mepaenenekñetgât yengâlen takawi.

18 Nâñe tânyongowomgât dop âlâ ki talop. Yâhâ lok yañe biwi konohâk otmâ tânahone sâñ yengâlen takawi mâñe heronje nâñgâyinjimbâm. Yawu gârâmâ emelâk nâñe yen orop manmâ biwinenñe kepeim manbin ya girawuhât otmâ biwinenñe holañakmu mansain?

19-20 Yengât den pat ya nâñgâmune umatñe olop. Gârâmâ den umatñe yu ekyongowe sâñ otmune umatñe oap. Yen orop hâñe konok mansain mâñe umatñe ya kuwikkbâin. Yakât yiwerenñe mâtâp tetenihimu yengâlen takawomgât nañgan. Yakât nâñgâm den âlâen hâum sâñe. Imbilipnenñe naom mene sâñ hâliliakmâ tatmâ naom memai, yakât dopñeâk yenñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim tem lâuwanñetgât emelâk yengâlen taka Kiristohât den pat âlepñe ekyongomune nâñgâñetâ bulâñe olop. Yawuâk torokatmâ manñetgât biwine yengâlâk nâñgâm tan. Yakât otmâ yiwerenñeâmâ Yura nengât orot-meme hâñginñe ya lâune sâñ otñetâ yakât otmâ yâhâpñe witgum biwiyenñe Yesuhâlenâk kinâkgât den umatñe yu ekyongowe sâñ biwine umatñe oap. Yenñe Kiristo betgumaihât otmâ gorâ bâlenñe nihimu mansain.

Sara yet Haha yâk yetgâlen hâum sâop.

21 Yengâlen gâtñe nombotñeñe Mosehât girem den ya lâune sâñ otmainñe yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât yuwu sâñmune nâñgâñet. Mosenñe den âlâ torokatmâ kulemguoop yakât mâtâp yuwu tap.

22 Awarahamgât nanyâhâtñe yâhâp teteowot. Nanñe kunñe yâkât kutñeâmâ Ismae. Yakât topñe yuwu tap. Awarahamñe imbiñe Sara memu yâkâlen nanyetñe membuap yakât Anitâñe bunewâk pat kuyitgiop. Yawu yamâ inâk kâsi manowot. Yâhâ Anitâñe Awarahamgât den hikuop ya nelâmgumu ikñe hoñ bawa imbi, kutñe Haha sâñ ya miop. Ya memu yâkâlen nanñe kunñe miop, yamâ kutñe Ismae.

Yâhâ nanñe âlâ, kutñe Isaka sâñ, yâkât topñeâmâ yuwu. Anitâñe Awaraham imbiñât yetgât pat kuyitgiop yakât ki nelâmguoop. Otmu Sarañe naom membuap sâop yakât otmâ manmâ gam gam nanñe miop.

23 Yâhâ nanyâhâtñahât topyetñe yamâ ikñiâk ikñiâk oawot. Âlâmâ, Ismae sâñ, yâhâmâ Awarahamgâlen Hahañe imbiâk miop. Yâhâ âlâmâ, Isaka sâñ, Anitâñe den hikuop yakât bulâñe Awarahamgâlen Sarañe miop.

24 Otmu Anitâñe imbi yâhâp yu yetgât mâtâp ikñiâk ikñiâk sâñ yitgiop. Yakât otmâ yâk yetgât sen ya gurâ yawuâk komot ikñiâk ikñiâk mansai. Yakât topñe yuwu nañgan. Imbi kutñe Haha yañeâmâ hoñ bawañgiminiop. Yakât otmâmâ yâkât sen tetem sambe sambe otmâ yawuâk hoñ bawa manmai.

25-26 Otmu Haha yâhâmâ Arawia hânân pumñe âlâ tap, kutñe Sinai, yan Anitâñe girem den Mose wañop yakât dop olop. Hahahât sen yañe hoñ bawa otmai dop yawuâk Yura kapi ambolipñeñe Anitâñe girem den kalop ya lâum manmai. Hahahât dopñe yawu.

Otmu Sarahât dop yuwu. Yâhâmâ Awarahamgât imbiñe. Yakât otmâmâ yâkât sen tetem sambe sambe otmâ hoñ bawa ki mansai. Otmu Sarañeâmâ Yerusalem kapi âñe himbimân tap yakât dop olop. Sarahât sen yamâ nen mansain yu. Gârâmâ kapinenñe himbimân tap yan yâhâ ambokunom. Yakât otmâ girem den hâñginñe lâunomgât dop ki tap.

27 Yakât otmâ Anitâñe sâmu poropete âlâñe den kulemguoop ya yuwu tap.

“Imbi kâsi, yuwu sâñmune nâñgâ. Gâñeâmâ naom âlâ ki mion. Otmu naom membe sâñ ki hâliliakmâ tatmâ hâhiwin nâñgâon. Yakât otmuâmâ gâhât lokñe imbi ondop memu nanñe miop. Yakât otmuâmâ nâñgârâ gorâhahimapgât yuwu sâñmune nâñgâ. Hâmbâi mâñe gâhât sen yañe tetem sambe sambe otmâ potgahât sen ya wangiyeknomai. Yakât nâñgâm biwihe gemu heronñe kakñan man. Yawu.”

28 Otmu yakât den âlâ torokatmâ sâñmune nâñgâñet. Anitâñe Awarahamgât sen tetem sambe sambe otnomaihât pat kuwañgiop ya yawuâk nanñe Isaka kuwañgiop. Otmu pat kuwañgiop yakât bulâñe tetemu nen Yura lohimi otmu yen pâku lohimi dop konohâk otmâ Awarahamgât sen mansain. Yakât otmâ imi ata me wârâ tou yawu mansain.

²⁹ Haha yet Sara yetgât topyetjahât torokatmâ sâmunê nângânet. Awarahamne Anitâhât den ya nelâmgumu imbi hon bawanjiminiop ya memu naom âlâ miop. Naom yanê pato olop. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne Sara mâmâne otbanjimu nanne miop. Sarane naom memu Haha nanjane yâkât nângâm mem ge katbe sâm olop. Yakât dopneâk yiwerene lohimbi girem den lâum mansainê nen ki lâum mansain yu neneknetâ bâlemu mem ge katnenekne sâm otmai.

³⁰ Otmu Sarane Awaraham yuwu sâm ekumu laujan miop.

“Potne Hahahât nanne Ismaene gâhât bât tosa ki galemguwuapgât nanjan. Nannetne Isaka yâknjak gâhât bât tosa galemgum manbuapgât nanjan. Yakât otmâ watyelekdâ ariyet.”

Yawu sâm ekuop. Awarahamne Sara laujan miop yakât dopneâk yene otjetgât nanjan.

³¹ Otmu yakât torokatmâ yuwu sâmunê nângânet. Nenne Kiristohâlen biwinennejane kepeim mansainneâmâ Sarahât sen oain. Nângâmune yawu oap. Yakât girawuhât otmâ yengâlen gâtne nombotjane girem den lâum yan Haha sen otne sâm oai? Kâmbukne, yawu ki otjet.

5

Kiristone manman âlepjan katnenekmu mansain.

¹ Otmu nenne girem den lâum pâpgumunne tosa teteningimapgât Kiristone nengât sâm gem yapâek holanenehop. Yapâ menenekmâ manman âlepjan katnenekmu mansain. Otmu yengu yawuâk holanjekmâ nengâlen torokatyekmu komot konohâk oain. Yakât otmâmâ yene ki pilânenekmâ girem den hângine ya mem miwirikum lâunomai.

² Bukulipne yakât âlâku ekyongomune nângânet. Yene Anitâne yekmu ârândân olâkgât hâkyenjahât torehenjan undip tuhanjiniomai yamâ dop yuwu otbuap. Yawu otnomai yanâmâ Kiristone manman kârikjahât mâtâp âine meyingiop yamâ nângânetâ tânjât oap yakât dop otbuap. Yakât otmâ Kiristone mâmâne otyingiwuapgât dop ya biatbuap.

³ Bukulipne, yawu otmaiâhât âlâku sâwe. Yene girem den pâne konohâk lâum hâkyenjahât torehenjan undip tuhanjiniomaiâhât dop bia. Yawu otnomai yan Anitâne girem den sâm kalop ya hârok lâunomai sâm kalop. Yakât otmâmâ yengâlen umatne dondâ teteyingiwuap.

⁴ Otmu yengâlen gâtne âlâ me âlâne Anitâne yekmu ârândân olâkgât girem den ya miwirikum lâunomai yanâmâ Kiristo pilânomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâne angoân tepne nângâm manman kârikjahât mâtâp meyingiop ya manguyingiwuap.

⁵⁻⁶ Yâhâ nenâmâ biwinenne Yesu Kiristohâlen katmâ mansainne komot konohâk otbin. Nen hâknengahât torehenjan undip tuhanjiwin me yen ki tuhanjiwi nenâmâ komot konok otmâ biwinenne Yesuhâlenâk kinmu haonmâ ârândân tep âlep nanjanjim hon bawanjimai. Yawu otmunne Kiristone âwurem ge sâreerenekmu Anitâne umam sâningim mem manman kârikjan torokatnenekbuap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinennejane kepeim mansain. Kepeim manmâ Kiristone in yawu ge menenekmu yâhâne sâm yakât mitiwahom mambot gumbot otmâ mansain.

⁷⁻⁸ Bukulipne, yen angoân den pat âlepne ya nângâm Kiristohât tem lâum hon bawanjinetâ yekmune âilonjo nandorone olop. Otmuâmâ Kiristohât mâtâp watne sâm otjetâ yan Anitâne undip ki katyingiop. Yakât otmâ sâp yiwereneâmâ âlâne undip manguyinginetâ âlâengen arine sâm oai? Me âlâne biwiyenjan kionjetâ denyene in yawu nângâwi?

⁹ Bukulipne lok amonne yengâlen takawi? Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunê nângânet. Bau nasine yamâ tipine âlâ. Yawu gârâmâ yanê hâreakmâ sânduk sâm ârândân otmâ bau mem bâlemapgât ya hârem pilâmain. Yakât dopneâk yene yâk yengât den ya pilâm kâkâsuk otmâ manjetgât nanjan.

¹⁰ Yâhâ yengât nângâm ki engat yâhâp oan. Yeje ekap kulemgum katyîngian yu sâlikum nângâm denne tem lâunomai. Otmu Yura lok nombotñaje biwiyenjan kionjetâ biwi nângân nângânyeje iton galonj oap yakât matje hâmbâi Anitâje Yura lok ya yîngiwuap.

¹¹ Bukulipne, hâkyenjahât torehennjan undip tuhuanginet sâam Yura lok nombotñaje yengâlen takawi ya yengât topyeje âlâ sâamune nângânet. Yaneâmâ imbiâk nâhâtje “Girem den lâunjet sâam hâkyenjahât torehennjan undip tuhuyîngim mansap,” sâamai. Yamâ den memai. Yâkne sâamai yawu otyîngim mansan mâne, Kiristone nengât sâam muop yakât Yura lokne den pat ya nângâm ki mem ge katnekne sâam otbâi.

¹² Bukulipne, Yura lok yaje mem biwi hâlim tuhuyeksai yenhât nângâm hâkyenjahât torehennjan undip tuhuangiji ya hârem pilaknetgât nanjan.

¹³⁻¹⁴ Bukulipne, yengât manmanyeneâmâ âlâ. Yeje girem den lâunjetgât Anitâje ki meyehop. Yawu gârâmâ yenhât ki nângânetâ yahatmu engatyeneâk otnomai. Girem den yakât topje yuwu tap. “Nenjahât nângâmunje yahatmap yawuâk buku nombotje yengât nângâmunje yahatbuap.” Yawu tap. Otmu den ya lâum kinmâ yeje tep âlep nanjanjim tânahonomai.

¹⁵ Yamâ yeje ki hionjakmâ tep bâle nanjanjim hiliwahonomai.

Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otningimu mannom.

¹⁶⁻¹⁷ Bukulipne, yuwu sâamune nângânet. Nenne biwinenñaje kâitnongomu orotmeme bâleje ekmâ otneâk nângâmain. Yawu otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heak betbanjimain. Yawu otmâ yanâmâ Heakje biwinenñan kionmap. Yawu gârâmâ orotmeme bâleje otneâk nângâmain ya âlâku nângâmunje biwinenñan hâumu pilâmain. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje biwinenñe mem hewewenjuhuhumu yâkât wâtñan kinmâ tem lâuwangim gain.

¹⁸ Yen yawu otnomai yanâmâ papatolipnenje yengât girem den ya yâhâpne ki lâunomai. Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otyîngimu manmâ yâhânomai.

¹⁹ Emelâk engatnenjeâk watmâ otmunje bâlem gaop yakât ekyongowan ya âlâku ekyongomune nângânet. Yeje engatyeneâk watmâ yuwu otjetâ manmanyenje bâleminiop. Kâwâ konda, orotmeme kinjonj mem manminiwi.

²⁰ Otmu emet huhuminiwi. Porom Lâpio hâwim kânângânetâ kinmu ulitguminiwi. Otmu âli hawat bâleje topje topje mem manminiwi, me sait bâleje karangiminiwi, me karasuja tuhuangiminiwi, me weke mem yan sonjo bau kombo neangiminiwi, me bundâje yerakiminiwi. Ya otjetâ bâleyîngiminiop. Nângâm bâleangiminiwi, otmu tepyenjan tatmu tatmu kuk kânguruk orangiminiwi. Otmu yenhât nângânetâ yahatmu hionjakmâ kasa orangiminiwi.

²¹ To kârikje nem biwi hâlim otmâ wahap ki orotje topje topje otmuniwi. Orotmeme yawuya otmâ mansai yâhâmâ Anitâje manman kârikjahât pat ki kuyîngiop. Yakât otmâ Kiristone yâhâpne âwurem gewuawân ikne komolân ki torokatnomai.

²² Yawu gârâmâ lohimbî nombotje Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otyîngimu yuwu otmâ manmai. Anitâje buku otyîngiop yakât nângâm biwiyenje sânduk sâamu herone nângâwanjimai. Otmu biwi nângân nângânyeñaje kepeiakmâ konohâk otmu kaok nanjanjimai. Bukulipnenje senje âlâlâhât umburuk otmâ pâin guin otmai ya yekmâ nembe kalem otyîngimai. Yenhât nângânetâ ki yahatmap. Otmu buku nombotñaje mem bâleyeknetâ yakât matje ki kâpekyîngimai. Me sâam bâleyînginetâ yakât nângânetâ ki sâtje otmap.

²³ Lohimbî yawu otmâneâmâ girem den kerek lâunjetâ ârândân otmap yakât dop oap.

²⁴ Bukulipne, yakât torokatmâ yuwu sâamune nângânet. Nenne Yesu Kiristohâlen biwinenñaje tinâk kepeimunje Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otningiwuap. Yawu otningiwuap yanâmâ nenje engatnenjeâk ki watmâ ihilâk mahilâk otmunje bâlewuap.

²⁵ Yâhâ yaņeâmâ biwinnenje mem hewewen tuhunenehopgât yâkât wâtņan kinmâ mâtâp sâm ningiop ya tâņ tâņâk watmâ manmâ yâhânom.

²⁶ Otmu yeņahâlâk ki nâņgâņetâ yahatmu hâkyeņe mepaenomai. Otmu yeņahât ki nâņgâņetâ yahatmu hionakmâ bukulipyenje mem ge katyeknomai.

6

Bukulipnenje lohotņan otyiņginom.

¹⁻² Bukulipne, yuwu sâmunen nâņgâņet. Yeņe otņetâ bâleâkgât Satanņe mem dâiyekmap. Yawu gârâmâ yeņgâlen gâtņe âlâ me âlâņe otņetâ bâlewuap yanâmâ yen nombotņe Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otyiņgimu mansaiņe yuwu otyiņginomai. Yesu Kiristoņe hânân gem lohotņan manmâ kuwiknenekmâ mâtâp meningiop. Yakât nâņgâm bukulipyenje lohotņan otyiņginomai. Otmu yengu yawuâk otņetâ bâlemapgât biwiyenje galem oraņginomai.

³ Nen lok bâleņeâk kerek mansain. Yawu gârâmâ yeņgâlen gâtņe âlâ me âlâņe yeņe orotmemeyenahât nâņgâņetâ yahatmap yamâ ombeyenaje kâityongomap.

⁴⁻⁵ Naņgai. Âlâku amboņan amboņan mannomai. Yakât otmâmâ yeņe buku âlâhât topņe ki ekmâ kiwilinomai. Yeņe biwiyenahât topņe âlâku ikņiâk ikņiâk ekmâ nâņgâņetâ ârândâņ otmu herone otnomai.

⁶ Otmu papatolipyenaje Anitâhât den kâsikum yiņgim mansai ya in yawu tânyongonomai.

⁷ Bukulipne, ombeyenaje kâityongomapgât yuwu sâmunen nâņgâņet. Anitâņe topnenne ekmâ nâņgâmap. Yakât otmuâmâ kâitgunomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ lohimbiņe wahap âlâlâ otnomai yakât matņe tâņ tâņâk kâpekyiņgiwuap.

⁸ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâņe yeņahâlâk nâņgâm senne âlâlâ ekmâ biwiyenje yan arimu ihilâk otnomai yamâ sâp patoen Anitâņe pilâyekmu hemân kionnomai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâņe Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heak yâkât nâņgâm tem lâuwaņgim mannomai yamâ mâmâņe otyiņgimu manman kârikņan mannomai.

⁹ Bukulipne, lohimbi hewewenâk tânyongonom. Yawu otmâ mannom yamâ Anitâņe nâņgâmu ârândâņ otmu sâp patoen yakât matņe ningiwuap.

¹⁰ Topņe yakât nâņgâm yuwu otnom. Bukulipnenenje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai ya umatņe topņe topņe teteyiņgiwuap yanâmâ in yawu tânyongonom. Otmu nombotņe belângen pâlâmņe mansai ya yawuâk tânyongonom.

Den bâiņe sâm hâreop.

¹¹ Bukulipne, yeņgât pepa yu lok âlâ ekumune kulemgwap. Yu kulemgum yaņak kiripi mem nihimu ninak pâņe tâlâwâk kulemgwan bātne towatņe yu ekmâ nâhâitņe “Den yu kulemgwap,” nâņgânomai.

¹² Otmu den âlâ emelâk yan yakâlâk torokatmâ sâwe. Yura lohimbi biwiyenje Kiristohâlen katmâ girem den lâum mansaiņe bukulipyenaje nâņgâyiņgiņetâ yahalâkgât yeņgât hâkyeņe torehenņan undip tuhuyiņgine sâm yeņgâlen takawi. Otmu yawuâk bia. Kiristoņe nengât sâm gemu howanân kuņetâ muop. Yakât buku nombotņe nâņgâņetâ tâņât otmu nâņgâm bâleningimai sâm Yura lok yâkņe yeņe hâkyenahât torehenņan undip tuhuaiņgiņet sâm meme sâsâ tuhuyeksai.

¹³ Yawu gârâmâ lok yaņe Mosehât girem den lâum hâkyenahât torehenņan undip tuhuaiņgiwiņe den kerehâk ki lâum mansai. Yawu gârâmâ yeņe yawu tuhuaiņgiņetâ bukulipyenaje herone nâņgâyiņgiņetgât meme sâsâ tuhuyeksai.

¹⁴ Nâmâ lok yawuya bia. Yawu gârâmâ nâņgânihiņetâ yahalâkgât ki naņgan. Nâmâ yuwu naņgan. Kutdânenne Yesu Kiristo nengât sâm gemu howanân kuwi. Kuņetâ muop yapâek yahatmâ mâtâp aiņe mem teteningiop. Nâņe yakâlâk nâņgâm hângât wahap topņe topņe yakât nâņgâmunen tâņât otmap.

¹⁵ Yakât yâhâpņe sâwe. Nen Yura lok hâknennahât torehenņan undip tuhanņiwin me yen pâku lok ya ki otbi nen kerekņe biwinenņe Kiristohâlen katmâ komot konohâk otmâ mansain. Yawu katmâ manmunņe manman âiņe mem teteningimu himbimgât pat mansain yakât nâņgâmune bulâņe oap.

¹⁶ Otmu lohimbi biwiyeņe yawu nâņgâm Yesuhât den lâum manmai yamâ Anitâņe we âlep nâņgâyîņgim biwi sânduhân katyekmu manmâ yâhânomai. Yawu otmâmâ Anitâņe Isirae sen bulâņe nengât pat kuningiop ya menomai.

¹⁷ Nâņe Kiristo hoņ bawanņim manmâ gan. Yakât otmâ mâtâp manņunihine sâm mem âlâlâ tuhunekņetâ hâhiwin kakņan mansan. Otmu hâknan gut emelâk ekbi. Yakât otmuâmâ lok âlâ me âlâņe hâhiwin ya witgum nihimaihât yeņe lok yaņe yeņgâlen takam meme sâsâ tuhuyeksai ya yeņgât den nâņgâm kâkâsuk otnomai.

¹⁸ Kutdânenņe, Yesu Kiristo tihitnenņe otmapņe biwi nâņgân nâņgânnenņe mem konohân tuhumu kepeiakmâ manmâ yâhânom. Yawuâk.

Nâ bukuyeņe,
Paulo

Epeso

Pauloŋe Epeso yeŋgât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpine,

¹ Yen Epeso kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim Anitâhât tem lâuwaŋgim mansai. Nâ Paulo. Emelâk Anitâŋe nâŋgânihimu Yesu Kiristoŋe aposolo sâŋm âi nihiop ya mem mansan. Nâŋe heronŋe nâŋgâyiŋgim ekap yu kulemgum katyiŋgian.

² Awoŋnenŋe Anitâ yet Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe eŋgatyetŋeâk otmâ nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otmûtâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nâŋgâyiŋgim ulitguman.

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu manman âlepŋahât bulâŋe teteningimap.

³ Anitâŋe ikŋe nanŋe, Kutdânenŋe Yesu Kiristo, hâŋgâŋgumu ge nengât tosa hât otmâ muop. Yawu olop yakât otmâ nenŋe yâk orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gain. Yakât otmâ Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge mâmâŋe otningimu manman âlepŋahât bulâŋe teteningim gap. Yakât nâŋgâm Anitâ mepaem mannom.

⁴⁻⁵ Anitâŋe ikŋahâk wawaenenekmap. Otmu nenŋe yâkât senŋan tosa barahâk kin-nomgât nâŋgâm ikŋe nanŋe Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu ge nengât tosa hât otmâ mum-buap yakât emet inânŋan sâŋm kalop. Yakât otmâ nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeimunŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâningim nine nanŋe baratne sâŋm menenekmu mansain. Yakât nâŋgâm yâkŋe emet inânŋan hân himbim ki kândikyotgowân yawu tetewuap ya sâŋm kalop.

⁶ Otmu ikŋahâk wawaenenekmâ nengât sâŋm nanŋe hâŋgâŋgumu giop yakât nâŋgâmunŋe hâu sâsâ otmap. Yakât otmâ heronŋe nâŋgâwaŋgim mepaem mannom.

⁷⁻⁸ Kiristoŋe kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yâkâlen biwinenŋe katmunŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâningiop. Otmu ikŋahâk wawaenenekmâ otningiop yakât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Yakât dop sâŋmune nâŋgâŋet. Nenŋe saru osomunŋe sililiŋ sâmap. Yakât dopŋeâk Anitâŋe wawaenenekmap ya ki pesuk sâwuap.

⁹⁻¹⁰ Anitâŋe âliwahap topŋe topŋe, ehkeŋe ki ehkeŋe, himbimân ewan tap me hânân yu tap ya kerehâk kalop. Otmu sâp patoen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi hârok menduhunenekbuap. Yawu otmâ âliwahap topŋe topŋe kalop ya orowâk Kiristohât amutgen tatmunŋe kunnenŋe otmâ tatbuapgât sâŋm kalop. Yawu gârâmâ emelâk embâŋâmbâek yakât topŋe amokŋan tatmâ gaop. Yakât otmâ lohimbi nombotŋaŋe yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ yakât topŋe nâŋgâne sâŋm pâpgum gawi. Yâhâ nenâmâ Anitâŋe nâŋgân nâŋgânenŋe mem pâroŋ pilâningimu yakât topŋe nâŋgâmain. Anitâŋe sâp kalop ya ikŋak ekmu ârândâŋ otmu den yakât bulâŋe tetem heŋgeŋguwuap.

¹¹ Otmu Yura lohimbi nengât hohetnenŋan lok âlâ tetem kunnenŋe manmâ tihitnenŋe otbuapgât nâŋgâm Anitâŋe yakât pat kuningiop. Yakât otmâ pat kuningiop yapâek nenŋe lok ya tetem tihitnenŋe otbuapgât nâŋgâm biwinenŋaŋe mem mambotbaŋgim gawin.

¹² Otmu pat kuningiop yakât bulâŋeâmâ Kiristoŋe lohimbi kerek nengât tihitnenŋe otbe sâŋm Yura lohimbi nengâlen teteop. Nengâlen tetemu nenŋe yâk orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yâkât pat otmâ mansain. Yakât otmâ Anitâhât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmu heronŋe nâŋgâwaŋgim mepaem mannom.

Manman kârikŋan mannomgât nâŋgâm eŋgat yâhâp ki otmain.

¹³ Kiristone lohimbi kerek nengât tosanenjahât otmâ ge kawenennan kinmu kuñetâ muop. Yâkât den pat âlepne ya nenne yen pâku lohimbi ekyongomunne nângâñetâ bulâñe olop. Den pat ya nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenane kepeiwi. Yawu otbi yan Anitâñe meyekmâ nine nanne baratne sâmbanmanman kârikñahât pat nen Yura lohimbi kuningiop ya yen gurâ yawuâk kuyingiop. Yakât otmâ ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge lohimbi kerek mâmâñe otningiwuapgât sâmbanmanman kalop. Yakât otmâ ya hângângumu yengâlen ge mâmâñe otyingiop.

¹⁴ Otmu pat kuningiop yakât bulâñe sâmbanmanman patoen menom nângâm Kiristohâlen biwinenñane tiñak kepeim mannom. Yawu manmunne Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionmu pat yakât bulâñe menom nângâm engat yâhâp ki otmâ mannom. Yawu manmunne sâmbanmanman patoen Anitâñe menenekmâ ikñan torokatnenekmu manman kârikñan manmâ herone otbanjim mepaem yâhâmbisâin.

Anitâ Wâtgât Amboñane mâmâñe otningimu kârihem kinmain.

¹⁵ Yeñe Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmâ gai. Yawu manmâ Anitâhât lohimbi orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gai. Otmu yengât den pat ya bukulpnane eknohoñetâ nângâm tep hero nângâyingian.

¹⁶ Yawu nângâm Kutdânenne Yesu Kiristo âwâñait mepaeyelekman. Otmu Anitâñe yuwu otyingiañgât ulitguman.

¹⁷ Awoñnenne Anitâ lañinne Amboñane ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge yengât biwiyenannan kionmu nângâm nângânyene keterakyingiwuap. Yawu otmu Anitâñe tihityene otmap yakât topne nângâm heñgenñum yâkâlen biwiyenane kepeim mannomaihât yâk ulitguman.

¹⁸ Otmu Anitâñe yen orop menenekmâ ikñan torokatnenekmu herone kakñan manmâ yâhâmbisâingât pat kuningiop. Pat yakât bulâñe menomgât nângâm biwinenñe mem mansain.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Anitâ Wâtgât Amboñane ikne wâtñambâek Kiristo mumuñambâ mem yahalop. Otmu nen gurâ yawuâk mâmâñe otningimu wâtñan kinmâ Kiristohâlen biwinenñane tiñak kepeim manmain. Yeñe yakât nângâñetâ keterahâkgât nângâm Anitâ ulitguman.

Anitâñe Kiristo mumuñambâ mem yahatmu yâkne himbimân yâhamu ikne orowâk tawot.

²¹ Himbimân orowâk tatmâ Kiristone Anitâhât hahit mem kinmâ anelo himbimân tatmai otmu âi weke, emet amboñe, senduk banearâ, susun me sâtnne metne topne topne hânân yu tai kerek yengât kunyene tatmap. Otmu emelâk embâñan Anitâñe hân himbim kândikyotgom âliwahap topne topne kalop ya orowâk Kiristohât amutgen tatmunne kunnenñe tatmap. Otmu yawuâk kunnenñe tatmâ yâhâwiop. Otmu sâmbanmanman pesuk sâmbanmanman yan hân himbim yu biatmu Anitâñe hân himbim ango kândikuwuap. Otmu sâmbanmanman yan gurâ yawuâk kunnenñe tatmâ yâhâmbisâp.

²² Yakât otmâmâ âliwahap kerehâkne yâkât amutgen tatbuapgât Anitâñe sâmbanmanman kalop. Otmu Kiristohât komot mansain nen gurâ yawuâk yâkât amutgenâk tatmunne kunnenñe tatmâ tihitnenne otmâ yâhâmbisâpgât sâmbanmanman kalop.

²³ Yakât otmâ Anitâñe mâmâñe otningimu Kiristo orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmap. Otmu nenñe hoñ bawañgimain yan yâkât lañe otmu kâñe bâtnne yawu otmâ nep mewañjim manmunne ârândân merândân otmap.

2

Anitâñe mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenñane kepeim manmain.

¹ Emelâk Anitâñe ki mem hewewen tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyene katbi sâmbanmanman yan yeñe orotmeme bâleñe topne topne otmâ tosa mem manminiwi. Yawu otbi yakât otmâ hiliwahonomaihât pat manbi.

² Sâp yan yeŋe enŋatyeneâk otmâ manman bâlenehât mâtâp watbi. Yawu otmâ weke bâlene amboyeŋe biwiyeŋan kionmu yâkât amutgen manmâ tem lâuwangim manminiwi. Otmu sâp yuâmâ yâkŋe lohimbibi belângen mansai ya yeŋgât biwiyeŋan gurâ yawuâk kionmu Anitâhât den kumai.

³ Otmu yâkŋe Anitâhât den kum orotmeme bâlene otmai ya nenŋe gurâ yawuâk otbin. Yawu gârâmâ emelâk nen kerekŋe nenŋe enŋatnenŋeâk watmâ biwinenŋambâ nâŋgân nâŋgân bâlene âlâlâ teteminiop ya watmâ otminiwin. Yakât otmâ Anitâŋe lohimbibi kerek nenekmu ki ârândânŋ otmu hiliwahonomgât pat otbin.

⁴⁻⁶ Yawu otmâ manbin yamâ ikŋahâk tepŋe nâŋgâningim tihitnenŋe otmâ Kiristo hâŋgângumu ge nengât tosehât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Nenŋe yâkâlen biwinenŋe katbin yan Anitâŋe tosanenŋe pilâningim manman âiŋe ningimu yakât topŋe nâŋgâm biwinenŋe huruŋ sâop. Otmu Anitâŋe yen gurâ yawuâk wawaeyekmâ tosayeŋe pilâm manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu mansai. Yakât otmâ yen me nen hârok Kiristo orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Otmu sâp pato tetewuap yan Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekmu Kiristo orop himbimân yâhâ tatbisâin. Yakât pat kuningimu tap. Yakât nâŋgâm enŋat yâhâp ki otmain.

⁷ Nenŋe Kiristohâlen biwinenŋe kepeimunŋe Anitâŋe kaok nâŋgâningim tosanenŋe pilâmu biwinenŋe huruŋ sâmu lohottŋan manmain. Otmu sâp yupâek lohimbibe yakât nâŋgânetâ hâu sâsâ otbuap.

⁸⁻⁹ Yeŋe himbimân yâhâ manman kârikŋan mannomaihât pat kuyiŋgimu mansai. Yakât nâŋgâm yeŋahât nâŋgânetâ yahatmu hâkyeŋe mepaemaihât yuwu sâmune nâŋgânet. Anitâ ikŋahâk wawaeyekmâ tihityeŋe otmâ Kiristo hâŋgângumu ge yeŋgât tosehât otmâ muop. Otmu yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋe katŋetâ Anitâŋe tosayeŋe pilâningim manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu mansai. Yeŋe wâtyeŋan ya ki mem tetewi. Yakât otmâ yeŋahât ki nâŋgânetâ yahatmu mepaeaknomai.

¹⁰ Otmu yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋe katbi sâp yan Ambonenŋe Anitâŋe manman âiŋe yingimu mem mansai. Yawu manmâ orotmeme âlepŋeâk otmâ tânahom mannomaihât sâm kalop.

Kiristoŋe nen lohimbibi topŋe topŋe menduhunenekmu manmain.

¹¹⁻¹² Kiristoŋe nen Yura lohimbibi otmu yen pâku lohimbibi mem menduhunenekmu komot konohâk otmunŋe ikŋak kunneneŋe tatmap. Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgânet. Emelâk yen pâku lohimbibe Anitâhât topŋe ki nâŋgâwi. Yâhâ emelâk embânân Anitâŋe Awarahamgât pat kuwangiop ya Yura lohimbibi nengât gurâ yawuâk kuningiop. Yakât otmâ nenŋe yeŋgât nâŋgâmunŋe gemu yuwu nâŋgâminiwin. “Nen Awarahamgât sen mansain yakât otmâ hâknenŋahât torehenŋan undip tuhuangimain. Yâhâ yen pâku lohimbibâmâ Awarahamgât sen ki oai. Yakât otmâ ketetyekmunŋe belângen manmâ hâkyeŋahât torehenŋan undip ki tuhuangimai. Yakât otmâ Anitâŋe hiliwahonomaihât pat kuyiŋgimu mansai.” Yeŋgât yawu nâŋgâminiwin. Otmu hâknenŋahât torehenŋan undip tuhuangiminiwin orotmeme yaŋe ki tânngomop. Yakât otmâ orotmeme yakât nâŋgâmunŋe tâŋât otmap.

¹³⁻¹⁵ Otmu emelâk yeŋe Kiristohât topŋe ki nâŋgâm belângen manbi. Yâhâ sâp yuâmâ yâk orop biwiyeŋe kepeiakmâ konohâk otmu mansai. Yawu gârâmâ Kiristo Biwi kepeiak kepeiak Amboŋe ikŋak nen Yura lohimbibi otmu yen pâku lohimbibi kerek nengât tosanenŋahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Muop yan yeŋe Anitâhât komolân torokatnomaihât mâtâp meyiŋgiop. Yawu olop yakât otmâ Anitâŋe yen orop kaok nâŋgâningimu biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku orangimain.

Yâhâ emelâk embânân Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop. Otmu Yura papatolipnenŋe yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ girem den yan den âlâlâ torokatbi. Otmu

nenje den ya lâum yen ketetyekmunje yaehen manjetâ yen orop kasa kârikje manminiwin. Otmu den âlâlâ torokatminiwi yaŋe undip kârikje olop. Yawu gârâmâ Kiristone tosanenjahât otmâ muop yan undip ya mem gahaem yen orop menduhunenekmu komot konohâk otmâ manmain.

¹⁶ Otmu Kiristone tosanenjahât otmâ kawenenjan kinmu howanân kuŋetâ muop yan mem menduhunenekmu Anitâŋe kerek nengât kaok nâŋgâningimap. Otmu nenje biwinenje sânduk sâmu buku oraŋgim manmain.

¹⁷ Kiristone yawu otningiop yakât den pat aŋgoân nen Yura lohimbi eknongop. Otmu nenje yâkât den ya torokatmâ yen kâsikum yingim gain.

¹⁸ Yakât otmâ Wâtgât mâmâjahât Heakje biwinenjan kionmâ yen orop mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenjaŋe kepeimain. Yawu otmunje Kiristone mâtâp mem teteningimu âwâŋe Anitâhâlen biwinenjaŋe kepeim mepaem mannom.

Nen Anitâhât sen otmâ mansain.

¹⁹ Emelâk nen Yura lohimbiŋe yen pâku lohimbi yekmunje kasa kârikje otmu keterakmâ ikŋiâk ikŋiâk manminiwin. Yâhâ sâp yuâmâ nenje yen orop manman bâlenjambâ keterakmâ orotmeme bâleŋe pilâm Anitâhâlen biwinenjaŋe kepeim komot konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ Anitâŋe menenekmu ikŋe sen otmâ mansain.

²⁰ Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât emet tuhumain yan hâum sâmune nâŋgâŋet. Hân aim saran lâum kânâŋgâmunje kinmap yaŋe Kiristohât aposololipŋe otmu poropetelipŋe nengât dop oap. Otmu saran yakât kakŋan hohem katmâ kokore pilâm gârem kâwi huhum pilâmain yaŋeâmâ lohimbi menduhuakmâ Anitâ mepaemai yakât dop oap. Otmu kuhupin lâum kânâŋgâmunje ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm kinmap yaŋeâmâ Kiristo ikŋahât dop oap.

²¹ Otmu kuhupin kakŋan gimbâ katmâ geri kum pilâm losohomunje emet ya âilonŋo kinmap yakât dopŋeâk nenje Kiristohât komot konohâk otmâ yâkât wâtŋan manmain. Yawu manmâ Anitâhât opon kâmbukŋe yakât dop otmâ manmain.

²² Otmu emelâk Anitâŋe ikŋe opon kâmbukŋan ge tatminiop yakât dopŋeâk ikŋe Wâtgât mâmâjahât Heak hâŋgâŋumu ge biwinenjan tatmâ mâmâŋe otningimu manmain. Yawu otningimu biwinenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku konok oraŋgim manmâ yâhânom.

3

Anitâŋe Paulohât nâŋgân nâŋgânŋe mem pâronŋ pilâwaŋgiop.

¹⁻² Yen pâku lohimbiŋe Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim Anitâhât komolân torokatŋetgât Anitâŋe ikŋahâk nâŋgânihim aposolo âi nihimu mem mansan. Âi ya mem Kiristo hoŋ bawaŋgim yâkât den pat âlepŋe ekyongoman. Den pat âlepŋe ekyongomune lok nombotŋaŋe den ya nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm pâi emetŋan mem katnekŋetâ manmâ gan.

³ Emelâk Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâ nâŋgâm gaop ya nâŋgâmune keterahâkgât nâŋgân nâŋgânne mem pâronŋ pilânihimu nâŋgâwan.

⁴ Otmu den yakât nâŋgâmune biwinambâ nâŋgân nâŋgân âlâlâ tetemap ya pâŋe tâlâwâk kulemgum katyŋŋian yu ekmâ nâŋgânomai.

⁵ Emelâk embâŋâmbâek Anitâŋe lohimbi âlâ me âlâhât nâŋgân nâŋgânyeŋe ki mem pâronŋ pilâyŋgiop. Yakât otmâ den yakât pâpŋuwi. Yawu gârâmâ sâp yuâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje den ya mem Kiristohât aposololipŋe otmu poropetelipŋe nengât biwinenjan katmu nâŋgâmain.

⁶ Den yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nenje Yesu Kiristohât den pat âlepŋe yen pâku lohimbi ekyongomunje nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim mansai. Yawu manjetâ Anitâŋe nen Yura lohimbi orop mem menduhunenekmu komot

konohâk otmâ mansain. Yawu manmunne sâp pato tetewuawân Anitâne manman kârikjahât pat yakât bulâne ningimu mem Yesu Kiristo orop herone kaknan tatbisân.

⁷ Anitâne ikne engatneâk otmâ menekmâ aposolo âi sâm nihiop. Âi ya mem yakât wâtjan kinmâ Kiristohât lohimbî hon bayingim yakât den lohimbî kâsikum yingiman.

⁸ Yâhâ emelâk yakât lohimbî dondâ mem bâleyekminiwan. Yakât otmâ ninahât nângâmune gemu Anitâhât lohimbî yengât amutyenjan mansan yawu nângâmune otmap. Yamâ nâne mem bâleyekminiwan yapâek Anitâne menekmâ âi sâm nihimu Kiristohât den pat ya yen pâku lohimbî ekyongom gan. Yakât yuwu sâmune nângânet. Kiristone wawaenenekmâ tihitnenne otmu manmannenjahât bulâne teteningimu biwinenne huru sâmu manmain. Otmu yawuâk otningim yâhâwuap. Yakât topne nenjahâk nângâm ba takanomgât dop ki tap.

⁹⁻¹⁰ Otmu girawu manmunne Anitâne nenekmu ârândân otmu manman kârikjahât pat kuningiwuap yakât den sâm holañmâ pâku lohimbî ekyongomune nângâmai. Otmu Anitâ Hân Himbim Amboñane nen Kiristohât lohimbî kerek mem hewewen tuhunenekmu Kiristohât den pat sâm haok tuhunom. Yawu otnom yan Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap yakât bulâne topne topne tetemu anelolipñane ekjetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Yakât nângâm emelâk embâñambâek yâkne lok âlâ me âlâhât nângân nângânyene ki mem pâron pilâyingiop. Yakât otmâ den yakât topne pâpguwi.

¹¹ Yawu otmâ ikne nângân nângân watmâ sâpne ekmu ârândân otmu Kutdânenne Yesu Kiristo hângângumu giop yan den yakât bulâne teteop.

¹² Nenne Kiristohâlen biwinenñane kepeim Anitâ pahâk ulitgumunne nângâningiwuap. Yakât nângâm nenne biwi yâhâp kaknan ki ulitgunom.

¹³ Nâne Kiristohât den pat kâsikum yingimune nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñane kepeim mansai. Yakât otmâ lok nombotñane pâi emetñan mem katnekjetâ manmâ gan. Nâne yengât nângâm hâhiwin kaknan mansan yakât nângâm yeñe kârihem kinmâ biwiyeñe ki orotok sâwuapgât nanjan.

Kiristone wawaenenekmap yakât Paulone kulemguop.

¹⁴⁻¹⁵ Yen pâku lohimbine Kiristohâlen biwiyeñane kepeim Anitâhât komolân torokatjetâ nen Yura lohimbî orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Anitâhât anelolipne topne topne himbimân tatmai otmu âliwahap topne topne hânân yu kalop, ehkne ki ehkne, kerek nengât manmannenñe Awoñnenne Anitâ ikñak ningimu manmain. Yâkne nine nanne baratne sâm menenekmu mansain yakât nângâmune hâu sâsâ otmu mepaeman.

¹⁶⁻¹⁷ Anitâ Manman Amboñane koko salehâk tatmap. Otmu yu yakât ki pâpgumap. Yawu tatmap yakât nângâmunne âlâ kândâkdâ otmap. Otmu nâne yengât nângâm yâk ulitgumune ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mem hewewen tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyeñane tiñâk kepeim tem lâuwangim mannomai. Yawu otjetâ yâk orop biwiyeñane kepeiakmâ konohâk otmap yakât dopneâk bukulipyene orop biwiyeñane kepeiakmâ konohâk otmu buku orangim mannomai.

¹⁸ Otmu Kiristone wawaenenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop yakât topne nângânetâ keterakyingim heñgenñuâkgât Anitâ ulitguman.

¹⁹ Yengât yawu ulitguman. Yawu gârâmâ Kiristone wawaenenekmap yakât topñambâek nângâm metenomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ yeñe yâkâlen biwiyeñane tiñâk kepeim manñetâ yanâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otyingiwuap. Mâmâne otyingimu manmanyenjahât bulâne âlâlâ teteyingimu Kiristone wawaeyekmap yakât topne nângâm heñgenñunomai. Manmanyenjahât bulâne teteyingiwuap yakât dopñanâk âi mem Anitâ hon bawangim manmâ yu yakât ki pâpgunomai.

²⁰ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningim yâhâwuap. Yakât otmâ nenñe Kiristo hoñ bawanñim nep âlâlâ memunñe yakât bulâñe tetewuap nânğâmmain ya wangim tetewuap.

²¹ Yakât nânğâm Kiristohâlen biwinenñañe kepeim hoñ bawanñim manmunñe bulâñe âlâlâ tetemu ekmâ Anitâ mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonñanâk.

4

Kiristo hoñ bawanñim tânahom mannom.

¹ Bukulipne, yuwu sâmunne nânğâñet. Nâñe Kiristohâlen biwinañe tiñâk kepeim hoñ bawanñim yâkât den pat lohimbi kâsikum yingiman. Otmu emelâk den ya kâsikum yingimune lok nombotñañe nânğâñetâ gemu bet pilâm pâi emetñan mem katnekñetâ manmâ gan. Otmu den ekyongomune nânğâñetâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyenñe mem hewewenñe tuhumu yapâek Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai. Yakât otmâ yâkât den ya tiñâk lâum manñetâ lohimbiñe manmanyenñe ekñetâ ârândân olâkgât nanñan.

² Otmu yenahât nânğâñetâ gemu huruñ huruñ manmâ bukulipyenñe orop ewe karañim mannomai. Yawu manmâ buku nombotñañe nânğâm bâleyinginomai yan biwiyenñe kepeiyekmâ lohotñan otyinginomai.

³ Sâp yiwereñe yuâmâ biwiyenñe kepeiakmâ konohâk otmu mansai. Yawuâk torokatmâ manne sâmamâ tihit oranñim biwi sânduhân mannomaihât nanñan.

⁴ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heak ikñak mem hewewenñe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenñañe kepeim yâkât komot konohâk otmâ mansain. Yawu manmunñe Kiristo ikñak âwurem ge menenekbuapgât nânğâm biwinenñe mem manmain.

⁵ Kutdânenñeâmâ Kiristo konohâk. Otmu yâkât den konohâk lâum manmain. Otmu toen katnenekñetâ Kiristo orop biwinenñañe kepeiakmâ konohâk otmap yakât mâtâp konohâk tap.

⁶ Otmu Awonñenñeâmâ Anitâ ikñak kunnenñe pato tatmap. Otmu Anitâñe wosapâ me wosapâ ki tatmap yawuya âlâ ki tap. Yakât otmâ himbimân añelolipñe tai otmu hânân âliwahap topñe topñe kalop ya kerehâk hohem tatmu yâkât wâtñan tatmâ gamain.

⁷ Otmu Kiristone ikñahâk biwinenñahât topñe ekmâ nânğâmap. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heak hânğangumu ge biwinenñan tatmâ mâmâñe otningimap. Yawu otningimu manmannenñahât bulâñe ikñiâk ikñiâk teteningimap yakât dopñanâk âi topñe topñe mem Kiristo hoñ bawanñimain.

⁸ Den yan yuñe emelâk lok âlâñe Anitâhât den kulemguop ya miap. Den yamâ yawu tap.

“Lohimbiñe hoñ bawanñetgât yâkñe meyekmâ himbimân âwurem yâhâop. Yawu otmâ mâmâñe otyingimu âi meñetâ yan bulâñe âlâlâ teteop.” Den yawu tap.

⁹ Aiop, “himbimân âwurem yâhâop,” den yawu kulemguop. Den ya ekmâ yuwu nânğâmmain. “Anğoân himbimâmbâ ge hânân manmâ muop,” yawu nânğâmmain.

¹⁰ Otmu mumuñambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâmu Anitâ orop tawot. Yawu otmâ kunnenñe tatmâ mâmâñe otningimu yâkât launñe, otmu kâinñe bânñe yawu otmâ hoñ bawanñinom. Hoñ bawanñim yâkât den pat sâm haok tuhmunñe hânñan kulemñan ariwuap.

¹¹ Yâkñe mâmâñe otningim âi ikñiâk ikñiâk ningimu mem tânahom manmain yamâ yuwu. Lok nombotñañe lohimbi belânge manmai ya yenğâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunñe nânğânomaihât kut aposolo sâm âi ningiop. Yâhâ lok nombotñeâmâ nen tânnongoñetâ lohimbi Kiristohât den pat âlepñe orowâk kâsikum yinginomgât kut bawapi sâm yingimap. Yâhâ lok nombotñeâmâ Anitâhât biwinan den âlâlâ tatmap ya sâm holañmâ lohimbi ekyongonomaihât kut poropete sâm âi yingimap. Yâhâ lok nombotñeâmâ Anitâhât lohimbi yenğât kunlipyenñe manmâ yâkât den kâsikum

yingim galemyongonomaihât kut pasto sâmbi yingim. Yâhâ lok nombotjêâmâ pasto tânyongom lohimbi den kâsikum yinginomaihât kut papasu sâmbi yingim.

¹² Yawu gârâmâ nenje Anitâ nanjahâlen biwinenjae tijâk kepeim mannom. Yawu manmâ ai ningiop ya mem lohimbi orop tânahom manmunje manmannenje kelihakbuap.

¹³ Yawu otmâ biwi nângân nângânnenjae menduhuakmâ konohâk otmu Kiristone hânân manmâ olop miop yawuak otmâ mannom. Yawu otmâ manmunje Anitâne nenekmu Kiristohât dop yawu otbuap.

¹⁴ Yâhâ sâp yu manman girawu mansai yakât topje nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Nimnaom titipâje bukulipyene orop engalân gianjim âwâ mâmâlipyene yengât den kum ari malon manmai. Yeje yakât dopjeak otmâ mansai. Otmu yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Nenje wanga mem saru kakjambâ arimain. Arimainângembâ siru pato pilâmu to dondâ bâlemap. Yawu otmâ wanga ya mem kopa kopa tuhumap. Yakât dopjeak lok perâkjae Kiristohât den kelangatmâ den perâkjae topje topje kâityongomai. Yawu otmâ nângân nângânyene mem hâlim milim tuhujetâ mansai. Yawu gârâmâ sâp yupâek yeje biwiyene galemahom manjetâ manmanyene kelihakbuapgât yuwu otmâ mannomai.

¹⁵ Bukulipyene orop biwiyene kepeiakmâ konohâk otmu Anitâhât den tâj tâjâk watmâ den bulâjeak alahunomai. Yawu otmâ yan manmanyenahât bulâje tetem gap ya wangim bulâje pato tetewuap. Otmu Kunnene Kiristone manop yawuak manne sâmbi yâkjae olop miop yawuak otmâ mannomai.

¹⁶ Yakât nângâm yuwu sâmune nângânet. Hâkneneâmâ konohâk. Yawu gârâmâ Anitâne ikje engatjeak otmâ hâknenehât torehene âlâ âlâ kalop ya watmâ ai ambojan ambojan tuhumai. Yawu otmâ manmannenje tetemu âlepje manmain. Aiop, Kiristone kunnene tatmap. Otmu nenjeâmâ yâkât lauje, otmu kâine bâteje otmâ hoj bawanjim manmain. Yawu otmâ manmunje yâkjae ikje hahit ningimu mem yâkât den tijâk lâum bukulipnenje orop biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu tânahom manmain. Yawu manmunje manmannenje kelihakmu mannom.

Anitâne manman âine ningimu mem mansain.

¹⁷ Otmu yengâlen gâtje lohimbi nombotjae pâku lohimbi otjetâ bâlemap yawu manmâ otjetâ bâlem gap. Yakât otmâ nâne Kutdâhât sâtgât otmâ kuyingijetgât yuwu sâmune nângânet.

¹⁸ Pâku lohimbi belângen manmaine yeje nângân nângânyene bâlene ya watmâ omoj kâlehen manmai. Otmu Anitâne manman âine nen ningimu mem mansain. Yakât topjahât pâpgum biwiyene kârikje otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

¹⁹ Otmu ekjâleangim orotmeme kinjoj manjoj otneak nângâmai. Yawu otmâ anunenjahât ki otmai.

²⁰⁻²¹ Yâhâ nenje Kiristohât den ekyongomunje nângânetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyene kepeiwi. Sâp yapâek yâkât tem lâum orotmeme âlepjeak otjetgât yâkât den bulâje kâsikum yingimunje nângâm gai.

²² Emelâk yeje nângân nângânyene tâjât ya watmâ senje âlâlâ ekjâlem otjetâ dondâ bâleminiop. Yawu manjetâ nângân nângânyene gulip malap otmu manmanyene dondâ bâlemu manmâ gawi. Otmu orotmeme bâlene otmâ mansai ya je mem bâleyekmapgât ya bunewâk bet pilânetgât nanjan.

²³⁻²⁴ Yawu otjetâ yanâmâ Anitâne biwiyene mem hewewen tuhum nângân nângân âine, ikje yawuya, biwiyenan katbuap. Nângân nângân âine biwiyenan katbuap ya watmâ yâkât den tem lâuwangim biwiyene galemgum henjengum mannomai. Yawu manjetâ manmanyene kelihakmu Anitâne yekmu ârândâj otbuap.

²⁵ Nenŋe Kiristohât komot konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ biwiyenŋe kurihiakmâ manŋetâ manmanyenŋe tawi tawiŋe otmapgât orotmeme bâleŋe ya betgum pesuk pilâm den bulâŋeâk alahum tihit oranŋim mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe mem bâleyekŋetâ kuk otnomai yan Anitâhât den lâum in yawu kaok oranŋinomai.

²⁷ Yawu otmâ Satan Manman Bâleŋe Amboŋahât mâtâp maŋguwaŋginomai.

²⁸ Yeŋe lohimbi komborâ ekyongonŋetâ ki kombo tuhunomai. Yâkŋe âi mem manmâ yapâ hâmeŋe mem yeŋe tânahom nombotŋe kâsikum lohimbi umburuk mansai ya tânyongonomai.

²⁹ Den hako ki sahaŋginomai. Otmu bukulipyenŋe biwiyenŋe galemahom kârihem kinŋetgât mem hewewenŋe tuhuyekmâ den lohotŋan ekyongonomai.

³⁰ Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop. Yawu gârâmâ sâp pato tetewuap yan pat yakât bulâŋe yinŋimu menomai. Yakât nâŋgâm enŋat yâhâp ot-maihât ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge biwiyenŋan tatmâ mem hewewenŋe tuhuyekmu mansai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe tep bâle nâŋgâyinŋimapgât orotmeme bâleŋe ki tâtâem otmâ mannomai.

³¹ Yawu otmâ ki kuk otmâ sârehahom den bâleŋe hâiaknomai. Otmu ki nâŋgâm bâleŋinŋetâ biwiyenŋe ŋasin otbuap.

³² Yâhâ yeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manŋetâ Anitâŋe tosayenŋe pilâyinŋim map yakât dopŋeâk bukulipyenŋe orop tosayenŋe pilanŋinomai. Yawu otmâ ewe karaŋim lohotŋan oranŋinomai.

5

Manman bâleŋambâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwaŋgim mannom.

¹ Anitâŋe wawaeyekmâ nine nanne baratne sâm meyekmu mansai. Yakât otmâ yeŋe gurâ yawuâk bukulipyenŋe orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

² Kiristone biwiŋe kepeinenekmâ ikŋe manmanŋe ki alilop. Yawu otmâ Anitâ âwâŋahât tem lâuwaŋgim kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yawu otningiop yakât Anitâŋe nâŋgâmu ârândâŋ olop. Otmu yeŋe gurâ yawuâk bukulipyenŋe orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oranŋinomaihât naŋgan.

³ Yeŋe manman bâleŋe pilâm yapâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwaŋgim mansai. Yakât otmâ ki ekŋâleŋim kâwâ konda otnomai. Me bukulipyenŋe yeŋgât senŋe âlâlâ ki ekŋâlenomai.

⁴ Yâhâ orotmeme kinŋon otnomai yanâmâ aŋun pato tetemu dondâ bâlewuap. Yawu gârâmâ bukulipyenŋe yeŋgât senyenŋan ki genomai. Me den imbiâk mambiâk ki sahaŋginomai. Yawu otmâ bukulipyenŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepaenomai.

⁵ Lohimbi nombotŋe senŋe âlâlâ ekŋâlem biwiyenŋe yanâk kinmu yakâlâk nâŋgâm manmai. Lohimbi yawu manmai ya yeŋgât Anitâŋe nâŋgâmu Porom Lâpiohâlen biwiyenŋe kepeim mepaemai yawu otmap. Lohimbi yawu otmâ manmaiŋe lohimbi kâwâ konda otmai orop Anitâŋe manman kârikŋahât pat ki kuyiŋgiwuap. Yakât otmâ yâkŋe Kiristo âwâŋait orop himbimân ki tatnomai.

⁶ Lohimbi âlâ me âlâŋe den imbiâk sâm enŋatyenŋan geŋetâ orotmeme bâleŋe yakât nâŋgâŋetâ bulâŋe otmapgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Orotmeme bâleŋe âlâlâ sâm aran yu lohimbiŋe otnomai yanâmâ Anitâŋe kuk otyinŋim matŋe amokŋan yinŋimu menomai.

⁷ Yakât otmâ lohimbi yawuya orop biwiyenŋe ki kepeiakmâ konohâk otmu tânahonomai.

⁸ Emelâk yeŋe Anitâhât pâpgum omoŋ bâleŋan manminiwi. Yawu gârâmâ ikŋe laŋinŋe biwiyenŋan pilâmu Kutdâhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gai. Yakât otmâ orotmeme bâleŋe bet pilâm Anitâhât tem lâum mannomai.

⁹ Yawu otmâ manñetâ manmanyenje kelihakmu yakât bulâñe âlepñeâk tetewuap. Yawu tetemu Anitâñe manmanyenje ekmu ârândân otbuap.

¹⁰ Yawu gârâmâ yenje manman girawu manñetâ Anitâñe yekmu ârândân otbuap yakât nâñgâm kiwilim otmâ lohotñan mannomai.

¹¹⁻¹³ Otmu lohimbiñe omoñân ge hiliwahonomaihât pat mansai ya yengât manmanyenjamâ tawi tawiñe. Yakât otmâ yâk orop ki buku orañginomai. Yâkñeâmâ yok pilâm orotmeme bâleñe topñe topñe orañgimai. Yakât nâñgâm anjakmaingât otmai yakât ki alahumain. Yâhâ nenñe yu me yakât nâñgâmunñe hañ sâningimap yakât topñe tetekñan tetemu ekmain. Yakât otmâ yâkñe orotmemeyenje bâleñe yakât nâñgâñetâ hañ sâyingimu bet pilâñetgât yenje den ekyongom engatyenjan genomai.

¹⁴ Den ekyongonjetâ nâñgâñetâ hañ sâyingimu yanâmâ yâkñe manmanyenjahât topñe tetekñan tetemu eknomai. Yakât nâñgâm kep yuwu meñetâ nâñgâmain.

“Kâlâwahom yahatne. Mumuñambâ yahatne. Yawu otmunñe Kiristohât lañinnane biwinenñan pilâmu hañ sâningiwuap.”

¹⁵⁻¹⁷ Anitâhât biwiñan nâñgân nâñgân âlâlâ tatmap ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem biwiyenjan katmu nâñgâñetgât Anitâ ulitgunomai. Yakât otmâ girawu manñetâ Kutdâñe yekmu ârândân otbuap yakât nâñgâm kiwilim biwiyenje galemahom mannomai. Yâhâ sâp yuâmâ lohimbi nombotñane Anitâhât topñahât pâpgum orotmeme bâleñe topñe topñe otmâ mansai. Yâhâ yenjamâ yâkñe otmai yawu ki otnomai. Yenjamâ orotmeme âlepñe orotgât mâtâp teteyingimu lohimbi buku otyinginetâ yâkñe manmanyenje ekñetâ ârândân otbuapgât nanjan.

¹⁸ Otñetâ bâlemapgât to kârikñe ki nem biwi hâlim otnomai. Yawu otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyenjan tatmâ mâmâñe otyingiakgât nâñgâm mannomai.

¹⁹ Yawu manñetâ biwiyenjan tatmâ mâmâñe otyingiwuap yanâmâ biwiyenje heronje otmu Kutdâ kiki pali mewañjim mepaem mannomai.

²⁰ Otmu yenje Kutdânenñe Kiristo orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu manñetâ wuân me wuân teteyingiwuap yan Awoñnenñe Anitâ heronje nâñgâwañjim mepaem mannomai.

²¹ Otmu Kiristo ewe katmâ yâkât tem lâuwañjim bukulipyenje orop ewe karakmâ buku orañjim mannomai.

Imbilipyenje yengât sâop.

²² Imbilipyenje yengât yuwu sâmunne nâñgâñet. Kutdânenñe Kiristonje yengât kunyene tatmap. Yakât otmâ yenje ewe katmâ loklipyenje yengât amutgen mannomai.

²³⁻²⁴ Yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Kiristonje ikñe lohimbi nen sârerenenekmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Otmu mumuñambâ yahatmâ kunnennje tatmu nenñe yâkât amutgen manmain. Yakât dopñeâk imbilipyenane wuân me wuân otmai yan loklipyenje yengât amutgen manmai.

Loklipyenje yengât sâop.

²⁵ Yâhâ loklipyenje yengât yuwu sâmunne nâñgâñet. Kiristonje ikñe lohimbi nen wawaenenekmâ tosanenñahât otmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Yakât dopñeâk imbilipyenje yengâlen biwiyenane kepeim tihityenje otnomai.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ yuwu sâmunne nâñgâñet. Sâp patoen nen Kiristohât lohimbiñe yâkât senñan tosa barak kinmunñe menenekmâ onomlipne sâm ikñan torokatnenekbuap. Yakât nâñgâm tosanenñahât otmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Otmu nenñe manman bâleñambâ keterakmâ yâkâlen biwinenñane kepeimain yakât topñe sâm tetemunñe yanâmâ toen mem katnenekbi. Toen mem katnenekñetâ Anitâñe tosanenñe pirim salatak tuhuningimu yâkât senñan koko salehâk manmain. Yawu.

²⁸⁻³⁰ Kiristonje ikñe lohimbi nen nâñgâningim tihitnenñe otmap. Yakât dopñeâk loklipyenane imbilipyenje nâñgâyingim tihityenje otnomai yakât yuwu sâmunne nâñgâñet.

Lok âlâ me âlâne hakyenjan umatne wuân me wuân tetemapgât hâkyenahât tihitne otmâ galemahom manmai. Yakât dopneâk loklipyenane imbilipyene yengât nângâm tihityene otmâ galempongom mannomaihât nanjan. Yâhâ loklipyenane imbilipyene yengât nângâyîngimai yamâ yenhât nanngangimai yawu oap.

³¹ Den yan yuñe emelâk Anitâne Mose den ekumu kulemgup ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâne âwâne mâmâne pilâyelekmâ imbinjahâlen torokatmu orowâk mandomawot yan hâkyetne konohâk otbuap.” Den yawu tap.

³² Otmu Moseñe den kulemgup yane topne âlâlâ miop. Yakât nângâmune topne âlâ yuwu miap. Kiristone ikne lohimbi nen orop biwinennane kepeiakmâ konohâk otmu mansain ya.

³³ Otmu âlâmâ yuwu miap. Loklipyenane yenhât nanngangimai yawuâk imbilipyene yengât nângâyînginimai. Otmu imbilipyenane loklipyene ewe katyeknomai.

6

Nimnaomlipyene yengât sâop.

¹ Otmu nimnaomlipyene yengât yuwu sâmunne nângâñet. Yeñe âwâ mâmâlipyene yengât sâtyenjan tem lâuyîngim manñetâ Anitâne yekmu ârândân otbuap.

² Yâhâ emelâk Anitâne girem den âlâ yuwu sâm Mose ekumu kulemgup.

“Yeñe âwâ mâmâlipyene yengât nângâyîngim denyene lâum manñet.” Yawu sâm ekuop.

Otmu girem den nombotne âlâlâ Mose ekumu kulemgup yamâ inâk sâop. Yâhâ topne katmâ girem den yan yu torokatmâ den âlâ yuwu sâm kalop.

³ “Denyene lâum manñetâ Anitâne nângâyîngimu yanâmâ sâp kâlewâk mannomai.”

Yawu sâm ekuop.

Âwâ mâmâlipyene yengât sâop.

⁴ Yâhâ âwâ mâmâlipyene yengât yuwu sâmunne nângâñet. Nan baralipyenane tepyene bâlemu kuk otmaihât ki mem gin gondondoñ katyeknomai. Yawu otmâ Kutdâhât den kâsikum yîngim galempongom henñenñunomai. Otmu mete pirik pirik otnomai yan lohotñan kuwikyeknomai.

Âi lok yengât sâop.

⁵ Yâhâ âi lok yengât yuwu sâmunne nângâñet. Kiristone yen orop manmu yâk hoñ bawañgimbâi yakât dopneâk lok kunlipyene ewe katyekmâ tâñ tâñâk hoñ bayînginimai.

⁶ Yâhâ âi ya galemñane yekmu ârândân olâkgâlâk nângâm hâkyenajak ki tuhunomai. Âi ya tuhunomai yanâmâ Anitâhât den ya tâñ tâñâk watmâ Kiristohât tem lâuwangim tinâk tuhunomai.

⁷ Yawu otnomai yan lohâk hoñ bayîngiain sâm otnomai yamâ Kutdânenne hoñ bawañginomai.

⁸ Yakât otmâ den yuwu sâmunne nângâm biwiyenjan katnomai. Lok âlâ me âlâne lok kunlipyene yengât nep meyîngimai me yeñe âi tuhuakmai yakât sâp patoen Kutdânenñane âi memai ya ekmu ârândân otbuap otmuâmâ hâmeñe âlepne yîngimu menomai.

Lok kunne papato yengât sâop.

⁹ Yâhâ lok kunne papato yengât yuwu sâmunne nângâñet. Anitâ Kutdâyene himbimân tatmapne lok âlâhât nângâmu yahatmu âlâhât nângâmu gemu yawu ki otmap. Sâp patoen yâkne lok kerek nengât biwinenne ekmâ âlâku ikñiâk ikñiâk dopnennan matne kâpekningiwuap. Yakât otmâ hoñ bawalipyenane kunlipyene ewe katyekmâ lohotñan hoñ bayînginetâ benne kunlipyenane gurâ topne âlâlâ ki mângâyeknomai.

¹⁰ Aiop, yeñe Kiristo orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu yâkât wâtñan kinmâ kârihem mannomai.

11-12 Nenje Kiristohât den pat âlepne lohimbi ekyongomunne nângâmaihât lok bâleñañe mâtâp mañguningim mansai. Otmu yâkne konok bia. Satangât hoñ bawalipne, weke bâleñe, emet amboñe, senduk banearâ, susun, âi weke, senje âlâlâ sâtne metne topne topne, ya kerekne mâtâp mañguningine sâm otmai. Yakât otmâ Satanje biwiyeñan kionmâ perâkne topne topne kâityongomapgât Anitâñe wât yingimu kârihem kinnomai.

13 Yawu otmâ kârihem kinnetâ Satanje hoñ bawalipne orop mem ge katyekne sâm hâum pâpgum pilâyeknomai.

14 Nângân nângân bulâñe âlâlâ biwiyeñambâ tetemu den bulâñe sâm lohimbi târârâhâk ekyongonomai. Yawu otmâ yâk orop biwiyeñane kepeiakmâ konohâk otmu tihit orangim mannomai.

15 Otmu Kiristohât den pat âlepne lohimbi ekyongoneta nângâñeta biwiyeñe huruñ sâekgât mâtâp teteyingiwuap yan hewewenjak ekyongonomai.

16 Otmu Satangât hoñ bawalipñane yengât manmanyene mem bâleyingimaihât Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwiyeñane tinjak kepeim mannomai.

17 Yawu manmâ Anitâñe manman kârikñahât pat yakât bulâñe yingimu mem Kiristo orop herone kakñan manbisâihât nângâm engat yâhâp ki otnomai. Otmu Anitâhât den ya lohimbi kâsikum yinginetâ nângânomai yan Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiyeñe mem hewewen tuhuwuap. Yawu otyingimu den ya nângâñeta keterakyingim henjenguwuap.

18 Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu yu yakât nângâm Anitâ ulitgunomai. Yawu otmâ biwi golâ manmâ Kiristohât lohimbi kerek yengât nângâm haonmâ ârândâñ Anitâ ulitgum mannomai.

19 Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne den âlâlâ biwinan katmâ mâmâñe otnihimu Kiristohât den pat âlepne pahâk ekyongomune nângânomai. Otmu ekyongowom ya nângâñeta keterakyingiwuapgât yeñe Anitâ ulitgunomai.

20 Otmu lohimbi kapi âlâen âlâen manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingiwun. Kâsikum yingimune lok nombotñane nângâñeta gemu bet pilâm pâi emetñan mem katneketeta manmâ gan. Yawu gârâmâ nâñe den pat âlepne lohimbi ekyongowomgât Kiristone menekmâ âi sâm nihiop. Yakât otmâ nâñe tem lâuwañgim den ya pahâk ekyongom ki lohotne otbomgât Anitâ ulitgunomai.

Pauloñe den bâñe sâm hâreop.

21-22 Aiop, bukunenñe âlâ, kutne Tikiko, yâkne Kutdâhâlen biwiñane tinjak kepeim hoñ bawañgim mansap. Otmu nâñe bukulpne orop manman girawu mansain yakât yâk hângângumune yengâlen takawuap yan topñambâek ekyongomu nângâñeta biwiyeñe huruñ sâwuap.

23-24 Otmu yeñe Kutdânenñe Yesu Kiristohâlen biwiyeñane tinjak kepeim tem lâuwañgim mansai. Yakât otmâ Anitâ yet Kiristone nângâyingim tihityene otmutâ biwi nângân nângâñeñane kepeiakmâ konohâk otmâ huruñ sâekgât ulitguman. Bâiñ.

Nâ bukuyeñe,
Paulo

Pilipi

Pauloŋe Pilipi yeŋgât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpne,

¹ Nâ Paulo, otmu Timoteo, netŋe Yesu Kiristo hoŋ bawaŋgim mansait. Yen Pilipi kapi ambolipŋaŋe Anitâhât lohimbi manmâ biwiyenŋe Yesuhâlenâk kepeim mansai yeŋgât nâŋgâyiŋgim netŋe ekap yu kulemgum katyiŋgiait. Otmu yeŋgât galem mansai me lok nombotŋaŋe tânyongom mansai. Yâkŋe yawuâk nâ tânnohom mansai nâŋgâmune yawu oap yakât nâŋgâyiŋgimâk mansan.

Pauloŋe Pilipi kapi ambolipŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepaeop.

² Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe yetŋe engatyetŋeâk yen nâŋgâyiŋgim tihityenŋe otdomawot. Yawu otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâŋ gaekgât ulitgum gamait.

³ Nâŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepa sanŋan otbawŋgim gaman.

⁴⁻⁵ Kândikum yeŋgâlen puwâk taka Yesuhât topŋe sâŋ tetem ekyongomune nâŋgâm heronŋe otmâ biwiyenŋe yâkâlen katbi. Yawu otbiâmbâek Yesuhât den pat âlepŋe ya sâŋ haŋ tuhumune liŋgarkmâ ariâkgât Anitâŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu haonmâ ârândânŋe biwiyenŋe hikunekmâ tânnohom gai. Yakât nâŋgâm biwinanŋe heronŋe otmâ Anitâ mepaem gaman.

⁶ Anitâŋe yeŋgâlen âi topŋe kalop yapâek torokatmâ mem gamap ya ki pilâwuap. Yaŋak mâne mâne Yesu Kiristoŋe âwurem menenekbe sâŋ gewuap yanâmâ yeŋe yâkâlen torokatnomai. Otmu Anitâŋe mâmâŋe otyiŋgimu yeŋe heŋgemahom mâtâp tâŋ tâŋâk yanâk ariŋetgât nâŋgâman.

Paulo pâi emetŋan mem katŋetâ talop yakât topŋe

⁷ Bukulpne, torokatmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâ biwinanŋe hikuyekmâ manmune Anitâŋe nâŋgânihimu âilonŋo oap yamâ topŋe yuwuhât. Anitâŋe âi sâŋ nihiop yu biwinanŋe kepeim den pat âlepŋe ekyongom gawan. Yamâ lok nombotŋaŋe den yu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm yakât den âiân katnekbi. Den âiân katnekbiân den pat âlepŋe yu nâŋgâŋetâ tâŋât otmapgât nâŋe sârereakmâ Kiristohât topŋe teteâkgât sâŋ ekyongowan. Otmuâmâ topŋe yawuâk nâŋgâŋetâ keterakmu bulâŋe yeŋgâlen teteâkgât den ya topŋambâek sâŋ holaŋmâ biwiyenŋan kionŋan. Yawu otyiŋgimune nâhât hâkân otmâ yaŋak âlâkuâk pâi emetŋan katnekŋetâ manmâ gan.

Yawu gârâmâ haonmâ ârândânŋe Anitâŋe ikŋahâk tep âlep nâŋgâyiŋgim tihityenŋe otmâ gamap. Yakât otmâmâ nâ gurâ yeŋe tânnohom gai.

⁸ Bukulpne, Yesu Kiristoŋe yeŋgât haonmâ ârândânŋe tep âlep nâŋgâyiŋgimâp. Otmu nâ gurâ yawuâk tep âlep nâŋgâyiŋgiman. Den yu sâŋmune Anitâŋe ekmu âlepŋe oap.

Anitâhât senŋan koko salehâk kinnomai yakât Pauloŋe Anitâ sâŋ ulitguop.

⁹ Yeŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe menduhuakmâ konohâk otmâ mansai ya yawuâk torokatmâ manŋetgât Anitâ ulitgum gaman.

¹⁰ Yâhâ topŋe yuwuhât ulitguman. Wahap girawu me girawu ya Anitâŋe ekmu tâŋât otmap me hâliŋe otmap. Anitâŋe ekmu yawu otmap ya yeŋahâk ekmu kiwilim yan nâŋgân nâŋgânyenŋe keterakmu nâŋgâm heŋgeŋuŋetgât nâ ulitgum mansan. Yawu otmâ manŋetâ yan Yesu Kiristoŋe mâmâŋe otyiŋgimu manman âilonŋo lonŋo yakât bonŋe yeŋgâlen tetemuâmâ mannomai.

¹¹ Yawu otmâ mannomai yakât otmâ lohimbi nombotŋaŋe manmanyene ekmâ Anitâ herone nâŋgâwaŋgim mepaem mannomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Yesuŋe âwurem gewuap sâp yanâmâ yeŋe yâkât senŋan koko salehâk otmâ aŋun bia kinnomai.

Paulo pâi emetŋan manopgât Kiristohât den pat sâŋetâ liŋgarakmâ ariop.

¹²⁻¹³ Roma yeŋgât tembe lâulipyenŋaŋe yu ya otnihinetâ mansan yakât nâŋgâm hilipgumaihât topne yu sâmune nâŋgâm heŋgeŋgjet. Nâŋeâmâ Yesu hoŋ bawaŋgim yâkât den pat âlepŋe ekyongom mansan. Ekyongom manmune Roma yeŋgât tembe lâulipyenŋaŋeâmâ lohimbi nombotŋe den ya nâŋgâm lâumaihât imbiâk nâ mem pâi emetŋan katneketâ manmâ gan. Yawu otbi yakât yeŋe biwiyene ki orotok sâek. Yamâ yuwuhât. Pâi emetŋan katneketâ mansan yakât topŋe tembe lâu otmu lohimbi nombotŋaŋe nâŋgâne sâm oai yaŋak nine topŋe otmu Yesuhât den pat yâhâp yâhâp ekyongomune naŋgai.

¹⁴ Yawu gârâmâ nâmâ pâi emetŋan katneketâ mansanâke yamâ benŋe ki lohotŋe oan yakât otmâmâ bukulpne nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ biwiyene hewewenŋ oap. Biwiyene hewewenŋ otmu yaŋak biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe Kutdânennahâlen kepeim yâkât den pat yakât biwi yâhâp ki otmâ tâtâem ekyongom gai.

¹⁵⁻¹⁶ Anitâŋe Kiristohât den pat âlepŋe ya nâŋe ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe olâkgât âi sâm nihiop, yakât nâŋgâm lok nombotŋaŋeâmâ nâ hikunekmâ tânnohom mansai. Tânnohom yawuâk den pat âlepŋe ya ekyongom mansai. Yâhâ nombotŋe âlâŋeâmâ lohimbiŋe nâhât nâŋgâŋetâ gemu yeŋahât nâŋgâŋetâ yahalâkgât lok sensenân kinmâ Yesuhât den pat âlepŋe ya ekyongom mansai.

¹⁷ Yawu otmâ hâkyenŋaŋak âi ya tuhum mansai. Yâhâ nombotŋe âlâŋeâmâ den pat yai yamâ nâhât hâhiwin amokŋanâk nâŋgâek sâm sâtyenŋaŋak yai.

¹⁸ Yawu otmâmâ topŋe yu me ya yakât, biwi perâk oai me, me Anitâhât tem lâum oai me, me topŋe girawu me girawuhât manmâ Yesuhât topŋe ya sâm ekyongoai. Yakât nâŋgâmune tâŋât otmap. Yesuhât den pat ya sâŋetâ haŋ sâm ariap yaŋe konohâmâ bulâŋe oap.

¹⁹ Bukulpne, yeŋe nâhât otmâ haonmâ ârândânŋ Anitâ ulitgum mansai. Yawu ulitgum manŋetâ Yesu Kiristohât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otnihimu yâkât tem lâuwaŋgim hâhiwin kakŋan manmune yan biwine houŋ sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâmâ biwi hero nâŋgâm manmâ yâhâwom.

²⁰ Otmu biwinŋe yuwu naŋgan. Kiristohât den pat âlepŋe ya lohimbi topŋe topŋe yâkŋe nâŋgâŋetâ bonŋe teteyiŋgiâkgât naŋgan. Yakât yâhâpŋe yu torokatmâ sâwe. Nâhâlen wuân âlepŋe tap? Nâ girawu me girawu tuhuneknomai? Hâhiwin nihinomai, me nohoŋetâ mumbom yamâ in yakâ. Yâkŋe Kiristohât nâŋgâŋetâ gemap sâm yakât konok gorânihiap.

²¹ Otmu Anitâŋe nâhât torokatmâ, “Man,” sâwuap yanâmâ Kiristohâlen biwinŋe kepeim mepaem yâhâwom. Yâhâ Anitâ ikŋak umutne memu mumbom yan gurâ manman kârikŋan manmâ yâhâwom.

²² Yawu gârâmâ âi sâm nihiop ya torokatmâ tuhum manbom, me mum himbimân yâhâwom yakât nâŋgâmune ki teteap. Nâŋgâm biwi yâhâp oan.

²³ Yakât nâ biwinŋe yuwu naŋgan. Yiwereŋeâk mum yanâmâ Kiristo orop torokatmâ manbehât naŋgan. Yawu naŋgan yamâ mumbomân yâhâpŋe tânyongowomgât mâtâp âlâ ki tetewuap yakât nâŋgâm yeŋgât gorânihiap.

²⁴⁻²⁵ Yakât otmâ yeŋe biwiyenŋe Yesu Kiristo witgum kepeim hoŋ bawaŋgim manmâ yâhâŋetgât nâŋe yeŋgâlen taka tânyongowom. Yakât nâŋgâmune uruk uruhâk oap. Anitâŋe nâŋgânihimu nâŋe yen orowâk sâp kâlep manmâ ikŋahât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgum biwiyene Yesu Kiristohâlen hikunetâ kinmâ yâhâekgât den kâsikum yiŋgiwom. Den kâsikum yiŋgimune nâŋgâm biwiyenŋan katmâ yapâ gâtŋaŋe biwi herone pato nâŋgâm mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ yeje nâhât biwiyenaje hikunekmâ Anitâ ulitgum mansai yakât bulâneâmâ holañnekñetâ yengâlen takawom. Takamune yen orop enajkmâ heronje otmâ Kiristo mepaenom.

²⁷ Bukulipne, den umatje âlâ sâm tetemune nângâñet. Nâñe yengâlen ki takawom otbuawâmâ patyeñeâk nângâwom. Yakât otmâmâ yuwu manñetgât nanjan. Yeje manman âlepñeâk manmâ yâhâñetâ lohimbiñe manmanyenje ekmâ Kiristohât den pat âlepñe nângâñetâ hâumu biwiyenje yâkâlen katñetgât nanjan. Yawu otmâ yeje biwiyenaje Kiristohâlen hikuakmâ konohâk otmâ tânahom mansai ya yawuâk torokatmâ mannomai. Yakât den pat ya nângâmâmâ tep hero nângâwom.

²⁸ Otmu torokatmâ sâwe. Anitâñe yen wawaeyekmâ mâmâñe otyingim gamap. Yeje yakât nângâm mitihât kasañe taka mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ kingityenjahât ki otmâ biwiyenje orotok sâwuap. Yeje orotmeme yawuya torokatmâ mannomai yamâ yâkñe yekmâ yuwu nângânomai. “Anitâñe bulâñanâk komot yuâmâ mâmâñe otyingimu ki lohotñe otmâ mansai. Yawu gârâmâ mem ge katyeknomgât dop âlâ ki tap. Yâhâ nenâmâ Anitâñe mem ge katnenekbuapgât dop.” Yawu nângânomai. Yawu otmâ yâhânomai yakât yâhâñe yu torokatmâ sâwe.

²⁹ Anitâñe mâtâp yuwu sâm katyingiop. Yeje biwiyenje Kiristohâlen katmâ tem lâuwanñim mansai. Yakât otmâmâ mitihât kasañe mem âlâlâ tuhuyekñetâ sât gum mansai. Sât gum manñetâ yekmâ yan Kiristohât nângâñetâ yahatsap.

³⁰ Yen Anitâñe mâtâp sâm katyingiop ya watmâ sât gum manmâ gai yawuâk nâ gurâ sât gum manmâ gan. Otmu yengâlen puwâk taka âi mewan yan mitihât kasañe hâhiwin ningiwi ya nanjai. Yâhâ yiwereñeâmâ âi ya torokatmâ mem mansan ya gurâ nanjaiâk. Otmu Anitâñe mâtâp sâm katyingiop yakât otmâ kasalipyenje takañetâ yekmâ yan kingityenjahât ki otmâ engat yâhâp otnomai. Yawu.

2

Yesu Kiristonje himbim pilâm hânân ge lok otmâ huruñ huruñ manop.

¹ Bukulipne, den âlâ âiyongowe. Biwi nângân nângânyenje Kiristohâlen katmâ yâkât wâtñan kinmâ mansai. Yakât otmâ yâkñe yengât tep âlep nângâyingimu biwiyenje huruñ sâm mansai me bia? Otmu Anitâñe ikñe Wât gât mâmâñahât Heak hângângumu gem mem hewewenñ tuhuyekmu tep âlep nanjanñim mansai me bia?

² Biwi nângân nângânyenaje Anitâ yet Kiristo kepeiyelekmâ manñetgât nanjan. Yawu manmâ tep âlep nanjanñim biwiyenaje konohâk hikuakmâ manñetâmâ nâñe anjoân biwi heronje nângâyingiwon ya wangim nângâyingiwom.

³ Otmu torokatmâ sâwe. Yenjahât ki nângâñetâ yahatmu hâkyenje mepaenomai. Yâhâ yeñe yenjahât nângâñetâ gemu bukulipyenje yengârâmâ nângâñetâ yahatbuap.

⁴ Otmu yeñe manmanyenjahâlâk ki nângânomai. Bukulipyenaje heronje kakñan manñetgât nângânomai.

⁵ Yesu Kiristonje ikñahât nângâmu gemu himbim pilâm ge hânân manop dop yawuâk otmâ mannomai.

⁶ Kiristo yet Anitâ yamâ âlâ âlâ ki oawot. Yâhâmâ dop konohâk tatmâ gamawot yamâ benje Kiristonje ikñahâlâk ki nângâm manmanñe alilop.

⁷ Yâkñe ikñe engatñeâk otmâ himbim pilâm hânân giop. Yanâmâ Anitâhât towatñe ya kon sâm pilâm lok nengât towatnenñe hanğalakmâ lok teteop.

⁸ Lok tetem huruñ huruñ manmâ Anitâ konok honñ bawanñim yâkñe den sâop yawuâk lâum manmâ gaop. Yâkât tem lâum lohotñan manmâ ikñe manmanñe ki alilakmu mem ge katmâ howanân kuñetâ sât gum muop.

⁹ Yakât otmâmâ Anitâñe mumuñambâ mem yahalop. Yawu gârâmâ nen lohimbiñe Kiristohât nângâmunñe yahalâkgât nângâm Anitâñe kutñe âlâmâ “Kutdâ” sâm kunop.

¹⁰ Kutje yawu sâm kunop yakât otmâ nen hânân yuân gâtje, me himbimân gâtje, me hân kâlehen gâtje nen kerehâk menduhuakmâ Yesu mepaem mannehât sâm kalop.

¹¹ Anitâje nengât sâm Yesu hângângumu hânân ge kutdânenje otmâ galemngom mansap. Yawu gârâmâ nen kerekje menduhuakmâ Yesuhât nângâmunje yahatmu Anitâ mepaem manmâ yâhânom.

Emetsenje lajinje pilâmap yakât dop.

¹²⁻¹³ Bukulipne, nâ angoânâk yen orop manmâ gawan yanâmâ yeje nâhât laune tem lâum manbi. Yâhâ sâp yiwerejeâmâ nâje yen orowâk ki mansan. Yawu mansain gârâmâ yeje angoân den tem lâunihiwi ya ki pilâm lohoteje otmâ manjetgât nanjan. Yawu otjetâmâ Anitâje mem hewewej tuhuyekbuap yapâ yeje yâkât tem lâum hoj bawanginomial. Yakât otmâ yen Anitâje himbingât pat kuyingiop yakât bulâje menom sâm yâkâlen biwi nângân nângânyenaje kepeim manjet. Yawu gârâmâ engatyenaje kâityongomu imbiâk nenje wâtneñanâk manmâ bulâje menom nângâm hilipgumaihât huruj huruj manmâ yâkât wâtñanâk kinmâ tem lâum mannomai.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu Anitâje yekmâ nine nanne baratne bulâje koko salehâk mansai sâm den âiân ki katyekbuap. Yakât otmâ yengâlen umatje topje topje teteyingiwuap yan Anitâ ki sâm bâlewanginomial. Me lok bâleñaje mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ yâk orop den kakñan ki sahangim kuk kânguruk oranginomial. Yawu otmâ mannomai yanâmâ manmanyenja ya ekmâ yan nângâm bâleyingim hakyenjan sânomaihât dop âlâ ki otbuap. Yeje yawu mannomai yakât dop kum sâwe. Omoñ bâleñan emetsenja lajinje pilâmap yakât dopneâk manman kârikñahât den ekyongonjetâ biwiyenjan lajinje pilâmu Anitâhât mâtâp ekmâ watnomai.

¹⁶ Yen yawu torokatmâ manmâ yâhâm den yamâ tinâk mem mannomai. Yawu otmâ manmâ Kiristone yâhâpne âwurem gewuap yanâmâ anjun ki nihinomial. Nâje yen tânyongowan ya imbiâk ki otban ya Kiristone ekmâ nâhât nângâmu herone otbuap.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu emelâk papatolipnenja Anitâ mepaem yan noniñ bulimakao gâim katbangiminiwi. Yakât dopneâk yeje manmanyenja ki alitmâmâ benje Anitâ hoj bawangim gawi. Hoj bawangim ganjetâ yan mitihât kasanje taka mem âlâlâ tuhuyekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gai. Otmu papatolipnenja noniñ bulimakao gâim katbangiminiwi yakât kakñan wain toje mosenjetâ bâñje gemu yan Anitâje nângâmu ârândâñ otminiop. Yakât dowâk nâ nohoñetâ hepne moseleakmâ gemu bâñje ârândâñ otbuap. Nohomai sâm manmanne ki alilakbom. Yawu otmune yanâmâ Anitâje nekmu ârândâñ otbuap. Yakât otmâmâ yen orop biwinenjañe hikuakmâ konohâk otmâ herone nângânom.

Timoteohât topje

¹⁹ Bukulipne, tepne nângâyingiman. Yakât otmâmâ Kutdânenje Yesuje nângânihimuâmâ bukunenja Timoteo in yawu hângângumune yengâlen takawuapgât nanjan. Taka yekmâmâ âwurem taka girawu mansai yakât eknohomu biwinanje herone nângâyingim manbom.

²⁰⁻²² Otmu Timoteohât topje sâmune nângâñet. Lok nombotje nâ orop mansain. Yâk yengâlen gâtje Timoteo konok nâ orop biwinetñaje hikuakmâ konohâk otmu yeje manman âilongoân manjetgât nângâmait. Yamâ lok nombotñaje yehâlâk nângâm Yesuhât âi ya hâkâñ kakñan tuhuh mansainjeâmâ yengâlen taka tânyongonomaihât dop yawuya âlâ ki tap. Timoteohât topjeâmâ ikñeâk tap. Yâk orop netjeâmâ nanje âwâñaje tânahomawot dop yawuâk tânahom mansait. Tânahom manmâ yeje den pat âlepñe nângâñetâ keterahâkgât ya kâsikum yingim gait. Yen gurâ yakât topje nanjaiâk.

²³ Yawu gârâmâ Roma lokñe girawu otnihinomial yakât sâñetâ nângâm yanâmâ Timoteo in yawu hângângumune den mem yengâlen takawuap.

²⁴ Yawu gârâmâ Kutdânenjañe nângânihimu holañekñetâ yengâlen takawomgât nanjan.

Epaporitohât topnje

²⁵ Otmu lok âlâhât sâwe. Yengâlen gâtne Epaporito nâ tânnohoâk sâam hângânguñetâ takaop. Taka âi tânnohop yakât yuwu sâamune nângâñet. Nâñe âi umatñan kinmâ gamune yan taka penenihimu biwinetne konok otmu tânahom miti âi yu tuhumm gait.

²⁶⁻²⁷ Yawu gârâmâ yâk kundat umatne tetewangimu bâsok bâleop. Inâk mâneâmâ kunne hân kumbâp. Yamâ Anitâñe “Ki katnehâk” sâamu gârâmâ hâmeñe kinop. Sâp yan nâ pâi emetñan katnekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gan. Yakât kakñan Anitâñe nâhâtigât girawu hâhiwin âlâkuâk nângâwuap sâam Epaporito ya mesek sâtñambâ mem heñgeñguop.

²⁸ Mesek sâtñan kinop yakât den pat emelâk nângâwi. Yakât otmâmâ yeñe Epaporitohât nângâm kiwilimaihât yâhâmâ pilânekâmâ yengâlen takawehât nañgap. Yakât otmâ in yawu hângângumune takamu ekmâ biwiyeñe herone otbuap. Yengâlen takamu nâ gurâ yawuâk herone nângâwom.

²⁹⁻³⁰ Yengâlen takamu tep âlepne nângâwangim Anitâ mepaem herone pato otbanjinomaihât nañgan. Yeñe tânnohone sâam yan hângânguñetâ taka kaweyenñan kinmâ Kiristohât tem lâum tânnohop. Tânnohop yan manmanne ki alilop. Yawu otmâ hâhiwin kakñan nep tuhumm gam bâsok hiliwahop. Yakât otmâmâ yeñe yâk otmu lok nep yawu tuhumi ya yengât nângâñetâ yahalâkgât nañgan.

3

Hâkgât orotmeme yu me yakât ki nângânom.

¹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâamune nângâñet. Kutdânennane tihitnenne otmap. Yakât otmâmâ nângâwangim biwiyeñane herone otmâ mannomai. Otmu biwiyeñe galemahom manñetgât emelâk den kâsikum yingiwani. Yâhâ sâp yiwereneâmâ yawuâk sâam ekyongomune nângâñetâ keterakñetgât ki horatneksap. Ya yâhâpne sâamune nângâñet.

² Lok nombotne, lok perâkñeâmâ nângâm tâpikgum imbiâk hâkyeñe torehennan undip tuhumm hilipguangim mansai. Otmu “Yengu nenñe oain yawu otñet” sâam meme sâsâ tuhuyeksai. Lok yawuya mansai yamâ lok perâkñe. Yâhâ topyeñe nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nângâñet. Soso baune kapi hawangum sot ihilâk nene sâam pâinmai. Yakât dopñeâk lok perâkñe yuñe loggât pâinmâ mansai. Yawuhât yen dâiyekñetâ yâk yengâlen ari torokatñetgât sâam hohetyenñan takai. Yawu gârâmâ yeñe galemahom heñgeñgum mannomai.

³ Lok yawuyaneâmâ yuwu nângâmai. “Nen hâknenne torehennan undip tuhuangimunne yanâmâ Anitâñe nenekmu ârândân otmap,” yawu sâamai. Yakât otmâ nâñe yuwu sâwe. Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otingimu yapâ gâtñane yâk mepaemunne nângâmu âilongo otmap. Otmu Yesu Kiristone manman kârikñahât pat kuningiop yakât nângâm herone otmâ mansain.

Yakât torehenne sâwe. Hâkgât wahap yu me yañe tânnongowuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk hâkyeñe torehennan undip tuhuangiminiwi yamâ in hâk tâñâlân otbi. Yâhâ yakât bulâñeâmâ nenñe biwinennane Kiristohâlen kepeim manmunne yan tetemap. Yawuhât otmâmâ hâkgât wahap ya pesuk yap. Otmu yakât nângâmune ki yahatmap.

⁴ Yâhâ hâkgât wahap topne topne yañe manman kârikñe ningimap mâneâmâ yakât nângâmune dopñan otbâp. Yamâ emelâk bet pilâwin.

⁵⁻⁶ Yawu gârâmâ benne papatolipnenñane yeñe engatyeneâk watmâ girem den âlâlâ kulemgowi ya ki bet pilâwanân hâkgât wahap yu ya kerehâk otmâ metewan. Yawu otmâ nâñe bukulipne kerek wangiyekban yakât topne sâam tetemune nângâñet. Nâ Isirae ambone, Benyamingât senâmbâ gâtne. Meñane menekmu hilâm nombolân kalimbu ya pesuk sâamu girem den sâsâñe sâpñanâk hâkne torehennan undip tuhuwi. Yâhâ orotmemenenne tâmbâñe ya kerek nañanambâek mem manmâ gawan. Pato otmâ yañak Parisaio lok yengâlen torokatmâ papatolipnenne yengât girem den ya aksisihâk topñambâek nângâm lâum manmâ gawan. Yawu otmâ manmâ ki otmâ tâpikguwan. Bia

kârikne. Yâhâ lok nombotnaje girem den yakât nângânetâ gemap sâm yakât otmâ biwine kâlâp semu Kiristohât komot ya watyekmâ mem bâleyekban.

7-8 Yawu otmâ manmâ gawan yakât papatolipnennaje nângânetâ yahalop. Yawu gârâmâ sâp yiwerenjamâ yakât nângâmune tâñât otmap. Nâje Kutdânenne Yesu Kiristohât topne nângâm yâk orop biwinetne konohâk olâkgât nanjan. Yakât otmâmâ Anitâne nenekmu ârândân olâk sâm hâkgât wahap topne topne yakât nângâmune tâñât otmap. Nângâmune tâñât otmu kerek pilâm pesuk pilâwan. Pesuk pilâm yapâek Kiristo konok watmâ gan yawuâk watmâ yâhâwom.

9 Yawu otmâ manmune yâkne âwurem gem menekmu orowâk tatmâ yâhârom.

Yakât torehenne sâmune nângânet. Girem den lâum manminiwan yakât Anitâne nekmu ârândân otbuapgât dop âlâ ki tap. Bia kârikne. Yakât otmâmâ ya bet pilâmune pesuk yap. Topne yakât otmâ biwinane Kiristohâlen kepeim manmune yapâ gâtneje Anitâne wawaenekmâ nanne koko salek sâmu mansan.

10-11 Kiristone âwâñahât sât lâum manmanne ki alitmâ sâtgum muop. Yakât dopneâk nâku manmanne ki alitmâ manbehât nanjan. Yâhâ yâkneâmâ mum yahatmâ tap. Yakât otmâmâ mâmâne otnihimu tem lâuwangim manbom. Yawu manmâ sâp pato tetewuawân Anitâne mumuñambâ mem yahatnekbuapgât nanjan.

Anitâne mâtâp sâm ningiop yamâ tâñ tâñâk watmâ yâhânom.

12 Bukulipne, yuwu sâm ekyongomune nângânet. Nâneâmâ Kiristone manman koko salek manop ya ki mem tetean. Otmu uwawapne bia mansangât dop gurâ ki oap. Yawu gârâmâ Yesu Kiristone menehopgât otmâ ikne manmanne âlepne manop yawuâk manbehât nanjan.

13-14 Nâje Yesu Kiristohâlen biwine katmune yanâmâ Anitâne himbingât pat kunihiop. Yakât bulâne membomgât orotmeme hângine ya bet pilâm mâtâp sâm nihiop ya tâñ tâñâk watbom. Ya tâñ tâñâk watmâ yâkâlen biwinane kepeim manmâ yâhâwom. Yawu manmuneâmâ sâp patoen yakât bulâne nihiwuap.

15 Bukulipne, nenne mâtâp ya watmâ manmunne tipine âlepne oap nen kerekne den yan yu otnom. Yawu gârâmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den yukât hâkân otmâ yuwu mon nângânomai. “Nenâmâ emelâk Anitâne orotmemenenne ekmu ârândân olop. Yakât otmuâmâ topne girawuhât Paulohât den yu watnom?” Yawu sânomai yamâ Anitâne topyene mem tetewuap.

16 Yawu gârâmâ benne torokatmâ yuwu sâmune nângânet. Anitâne mâtâp sâm ningiop ya watmâ manmunne nenekmu ârândân olâkgât ya pânjan ki pilâm âlâengen arinom. Mâtâp ya watmâ gain yawuâk watmâ yâhânom.

17 Bukulipne, angoân orotmeme yawuya otmune nekbi ya yawuâk otmâ mannomai. Otmu lok âlâ me âlâne topyene kurihiakmâ oain sâm oain sâm otmâ kâityongomaihât yene sen galemâk otmâ mannomai. Sen galem manmâ topyene mem tetenomai.

18 Yesune manman âilonjo yakât mâtâp mem teteningiâkgât howanân muop. Yakât otmâ lok yawuyane nângânetâ bulâne biatmu kurihiakmâ mansai. Lok yawuya yengât topyene emelâk ekyongominiwan yakâ. Yâhâ sâp yiwerenjamâ ya yengât nângâmune tepne dondâ bâlemu isem ahoakmâ mansan. Yakât yâhâpne sâwe. Yâkneâmâ den pat âlepne ya nângânetâ gemu kumai.

19 Yawu otmâ orotmemeyene kingon yakât nângânetâ yahatmap. Bâe, yakât nângâm anulakmâ pilâmbâiâ. Yamâ biwi nângân nângânyenane hângât senne âlâlâ tap yanâk kepeim manmâ gai. Yakât otmuâmâ hâmbâi lok yawuyamâ Anitâne matne âlâku ikñiâk ikñiâk kâpekyingiwuap. Kâpekyingim hemân panyekmu kionmâ hâhiwin kakñan manmâ yâhânomai. Topyene yawu.

20 Yawu gârâmâ nenâmâ kapinenne bulâne yamâ himbimân tap sâmain yan yâhâ mannom. Yakât Kutdânenne Yesu Kiristone âwurem ge menenekbuap yakât biwi nângân

nângânnenñaje kilik kilik sâmu mamboţbanġinom. Yâkñe mem sârerenenekmâ manman kârikñan katnenekmu manbisâin.

²¹ Kiristo ikñe wâtñe pato tatbanġiap yakât dopñeâmâ yuwu. Yâkñeâmâ nen hânân mansain me himbimân gâtñe, me hân kâlehen gâtñe nen kerehâk mem menduhunenekmâ nengât kunnennje pato otmâ yâhâwuapgât dop tap. Wâtñe pato nandoroñe tatbanġiap yakât dop kum sâwe. Soki âlâ sâmbâlâkñaje tatmâ kon sâmbumbulele otmap yakât dopñeâk yâkñe hâknenñe yu mem kon pilâm hâk âiñe ningiwuap. Ikñak mum yahatmâ hâkñe âiñe miop yawuya ningi mem ikñan torokatnenekmu manmâ yâhâmbisâin.

4

Biwi nângân nângânnenñaje hikuakmâ konohâk otmu manmâ yâhânom.

¹ Bukulipne, tepne nângâyîngim yakât tohowe sâm oan. Anitâñe âi sâmbi nihiop ya tâñ tâñâk lâum denñe kâsikum yîngim gan. Yakât otmâmâ sâp patoen hâmeñe nihiwuap. Denñe kâsikum yîngimune Kiristohâlen biwi nângân nângânyenñaje kepeim manmâ gai yakât nângâm tepne heronje dondâ nanġan. Otmu yeñe Anitâñe mâtâp sâmbi yîngiop yakât bulâñe gulip otmapgât kârihem manmâ yâhâñetâ ârândân otbuap.

²⁻³ Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtñe imbi yâhâp Yuoria yet Sintiki, yâkñe nep pawarakmâ hionjahowot yakât sâñetâ nanġan. Yamâ girawu otmâ hionjahowot? Kândikumâmâ imbi yâhâp yu, otmu Kelemen, otmu bukulipyenñe Kiristohâlen torokatñetâ tânahom den pat âlepñe ekyongominiwin. Yakât otmâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyîngiop. Pat kuyîngim manman kârikñahât ekap âlâen kutyeñe emelâk himbimân kulemgum kalop. Topñe yawu gârâmâ yâk yetgât galem âlâ mansap, kutñe Sisikusi, ekuñetâ yuwu sâmbi ekyotgoâk “Hionjaksawot yakât Anitâñe nângâmu ki ârândân oap. Yawuâmâ kâmbukñe. Biwi nângân nângânyetñaje Kutdâ hikum biwi kaok otmâ manset.” Yawu sâmbi ekuñetâ ekyotgoâk.

⁴ Bukulipne, yen kerekñe Kutdânenñahât nângâmâmâ biwi nângân nângânyenñaje heronje otmâ hikuakmâ manñet. Yakât yâhâpñe witgum sâwe. Kutdânenñaje yu me ya otyîngim gamap yakât nângâmâmâ biwi nângân nângânyenñaje hikuakmâ yâkâlenâk kepeim heronje nângâm manmâ yâhânomai.

⁵ Otmu Kutdânenñaje menenekbe sâmbi âwurem gewuap yakât sâpñe utâpġuap. Yawu gârâmâ yeñahât ki nângâñetâ yahalâk. Lok nombotñaje yekñetâ ârândân olâkgât lohotñanâk manmâ buku konohâk oranġim mannomai.

⁶ Anitâñe tihityenñe otmap yakât otmâ yeñe yu me ya otne sâmbi biwi yâhâp ki otnomai. Yâhâ umatñe topñe topñe teteyîngimu yan manmanyenñe keterahâkgât sâmbi Anitâ ulitgum mepaenomai.

⁷ Yawu otñetâmâ Anitâ biwiyeñe ekmapñe mem biwi sâmbuhân katyekmu mannomai. Yeñahâk biwi sâmbuhân manmai yamâ hâum pâpġumai. Yâhâ Anitâñe biwi sâmbuhân katyekbuapgât wâtñe tatbanġiap. Yakât otmâmâ yâk konohâk mepaem ulitgum mannomai.

Orotmeme yuwu otmâ mannom.

⁸ Bukulipne, den bâiñe yu sâmbi hârewe. Yu me ya orotmeme âlepñanâk otmâ manbi ya lohimbîñe nângâñetâ âlepñe nanñe olop yawuâk yâhâpñe torokatmâ otmâ mannomai. Yuwu manmâ yâhânomai. Den perâk, me den guruk, me den imbiâk, me den golâ, me den bâleñe maleñe yawuya ki sahanġinomai. Yawu otñetâmâ lohimbî belângen mansainje yekmâ lok mulunñe, me lok esepñe, me lok lumbenñe yeñgât yawu sâmbi. Yâhâ uwawapñe bia otneâk nângâm mannomai. Yawu manmâ tihit otmâ nembe kalem oranġinomai. Yamâ ihilâk mahilâk me gulip malap ki otmâ mannomai.

⁹ Emelâk nâñe yen orowâk manmâ yu me ya âilonġo lonġo otñetgât den kâsikum yîngimune mem biwiyeñan katbi yawuâk otmâ mannomai. Yâhâ orotmemene me tat

tatmemene manban ya yengu yawuâk otmâ mannomai. Yakât otmâmâ Anitâ Tihit Amboñaje biwi sânduhân katyekmu orowâk manmâ yâhânomai.

Paulohât manman yakât topñe

¹⁰ Nâñe emelâk embânân pilâyekban yakât kakñan yeñe yu me yakât tânnohone sâmb yakât mâtâpgât pâinñetâ bialop. Yuâmâ umatñe topñe topñe teteyiñgiop yakât nâñgâm yan. Yawu otmâ mâne mâne mâtâp ekñetâ keterahop. Yakât otmâ biwi nâñgân nâñgânyenaje hikuakmâ mâtâpgât tewetsenñe tânnohom katñetâ tohop. Yakât otmâ tep hero pato nâñgâyiñgiman.

¹¹ Den yan yu ki nâñgânihiwi yakât ki yan. Nâñgânihiwi yakâ. Sâp yiwerenñe senñe âlâlâ yu me ya dopñan tatnihiap. Yakât otmâ umatñe topñe topñe tetenihiwu yan nâñgâmune ârândân otmu Anitâ ki sâwanñian.

¹² Yâhâ sâp âlâenâmâ senñe âlâlâ ki tatnihimawân yan nâñgâm bâle otmâ kendâ kendâek ki otbanñiman. Yakât nâñgâm âlâen hâum sâwe. Emelâhâmâ nanlipyenaje lokgât orotmeme mene sâmb oponân yâhâwi. Oponân yâhâne sâmb otñetâ yan hâhiwin yiñgiminiwi. Yakât dopñeâk nâñe Anitâñe tihitnenñe otmap yakât topñe nâñgâwe sâmb hâhiwin kakñan manmâ gan.

¹³ Yakât topñeâmâ yuwu. Yesu Kiristonje mâmânje otnihimu manman topñe topñe tetenihiwu yan yu me ya otbe sâmb yakât ki hâum pâpguan.

¹⁴ Otmu yeñeâmâ biwi nâñgân nâñgânyenaje nâ kepeinekbi sâp yan yeñe yu me ya tânnohowi yakât nâñgâmune ârândân oap.

¹⁵ Otmu emelâk girawu otban yakât topñe nanñai. Emelâhâmâ Kiristohât den pat âlepñe ya sâmb bukulipyeñe ekyongom kapiyeñe hâlânñmâ Makeronia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan bam gaminiwan. Sâp yanâmâ kapi ambolipñe nombotñaje nâñgâñetâ bâlemu hionakmâ ahowi. Hionakmâ ahonjetâ yakât otmâ kapi yakât ambolipñe Yesuhâlen torokatbiñe ki tânnohowi. Yeñe konohâmâ tânnohowi.

¹⁶ Otmu yakât kakñan yen pilâyekmâ Tesalonika kapi hawamgum manban yan gurâ yâhâpñe yeñahâk tânnohonjetâ manban.

¹⁷ Yakât topñe nâñgâm heñgenñunjetgât yuwu sâmbune nâñgâñet. Sâp yan itâ me yu ya nihiwi yakâlâk ki nâñgâwan. Yâhâ sâp yiwerenñe yawuâk nâñgâm mansan. Yeñe tânnohonjetâ Anitâñe matñe yiñgiwuap yakâlâk nanñan.

¹⁸ Otmu yu me yakât pâinmâ manmune yeñe Epaporitonje wanñbi ya mem toho nihimu dopnan oap. Yakât âlâen hâum sâwe. Emelâk papatolipnennaje Anitâñe orotmemeyenje ekmu âlepñe olâkgât hotom uminiwi. Unjetâ yan nâñgâyiñgiminiop. Yakât dopñeâk yeñe biwi nâñgân nâñgânyenaje hikunekmâ mansai. Yakât otmâ nâ gurâ nâñgâyiñgimune ârândân oap.

¹⁹ Yâhâ yeñe Yesu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manmai yakât otmâ nâ tânnohowi. Yakât otmâ yuwu nanñan. Anitâñe haonñmâ tihitnenñe otmâ gamap. Otmu yeñe yu me yakât pâinñetâ dopyenñan yiñgiwuap. Yakât ki pâpguwuap.

²⁰ Otmu Anitâ Awonñennaje wawaenenekmap yakât otmâmâ yâkât heronje otmâ mepaem yâhânom.

Pauloñe den bâiñe sâmb hâreop.

²¹ Bukulipne, nâñe den âlâ nanñan yu sâmbune bâiñe pesuk sâek. Bukulipyeñe Yesu Kiristohâlen torokatbiñe yeñgât amutgen mansai ya yeñgât nâñgâyiñgian. Otmu bukulipne nâ orowâk tânahom mansaiñe yawuâk nâñgâyiñgai.

²² Otmu Roma lok kunñe pato, kutñe Sisa sâmb, yakât honñ bawalipñe nombotñe hionakmâ Kiristohâlen torokatmâ mansai yanñe gurâ yeñgât nâñgâyiñgiaiâk.

²³ Otmu Kutdânenñe Yesu Kiristo tihitnenñe otmapñe yen kerek biwi nâñgân nâñgânyenje mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannomai. Ya bonñanâk.

Nâ bukuyeñe,

Paulo

Kolosai **Pauloꝛe Kolosai yengât ekap** **kulemgum katyĩngiop.**

O bukulpne,

1-2 Yen Kolosai kapi ambolipne biwiyene Yesu Kiristohâlen katmâ Anitâhâlen torokatmâ denne lâum mansai. Nâmâ Paulo. Anitâ Awoꝛnenneꝛe Yesu Kiristohât aposolo lok sâꝛ katnekmũ âi mem mansan. Otmũ bukune Timoteo yâk orop tânahom manmâ gait. Yawuhât herone nãngâyingim ekap yu kulemgum katyĩngiat. Kutdânenne Anitâne tihityene olâkgât yuwu sâꝛ ulitgum gamait. “O, Awoꝛnenne, Kolosai kapi ambolipne biwiyene Kiristohâlen katmâ mansai, yâk yengât tepge nãngâyingiwuat. Tepge nãngâyingim tihityene otdâ biwi nãngân nãngânyene hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâꝛ gaekgât nanꝛgait.” Yawu sâꝛ ulitgum gamait.

Paulo yet Timoteo yâkne topne yukât sâꝛ Anitâ ulitguowot.

3-5 Nenne himbimân yâhâm manman kârikꝛan manmâ yâhânom yakât Anitâne bunewâk pat kuningiop ya biatbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât den pat âlepne ya nãngânetâ bulâne otmũ biwi nãngân nãngânyene Yesuhâlen katmâ yâkâlen torokatbi. Torokatmâ ikne komolipneꝛe biwi nãngân nãngânyene menduhuakmâ konohâk otmâ manmâ gai yengât den pat ya nãngâwit. Yawu nãngâm yanak Kutdânenne Yesu Kiristohât âwâne mepaem gamait.

6 Anitâ ikꝛahâk tepne nãngâningiop yakât den pat âlepne ya emelâk ekyongomune nãngâm mem biwiyenã katmâ manmâ gai. Yawu nãngâm manmâ biwiyene Yesuhâlen katnetâ kinmap yakât yene topne nãngâne sâꝛ engat yâhâp ki otmâ gai. Otmũ den ya yawuâk lok ondopne nãngâm mem alitnetâ bonne yâk yengâlen teteop.

7 Bukunenne Eparane Yesuhât den ya biwiꝛane kepeim âi ya tuhum manmapne Yesuhât topne sâꝛ ekyongop.

8 Yawu sâꝛ ekyongomu nãngânetâ bonne otmũ Anitâne Wâtgât mãmânahât Heak hãngângumu ge mãmâne otyingiop. Mãmâne otyingimu yanâmâ buku konohâk oraꝛgiwi yakât den pat sâꝛ eknongop.

Kolosai ambolipneꝛe Anitâhât topne nãngâm hengenꝛuꝛet sâꝛ Anitâ ulitguowot.

9 Yengât den pat ya nãngâm Anitâ yuwu sâꝛ ulitgumait. “O Anitâ, gãne biwiyenã kiondâ gike topge otmũ nãngân nãngãnge ya nãngânetâ keterahâk. Otmũ gike Wâtgât mãmânahât Heak ya hãngângurâ yâk yengâlen ge biwiyene mem pâron pilâmu gike nãngân nãngânân manmâ yâhânomai.

10 Yakât Kolosai ambolipneꝛe Yesu Kutdânennehât den lâum manmâ gaꝛetâ bonne yâk yengâlen tetemu manmanyene ekdâ ârândân otbuap. Yawu otmâ manmâ yâhânetâ nãngân nãngânyene tipine tetemu emelâk topge tipine nãngânetâ keterahop ya wangim nãngânetgât nanꝛan.

11 Otmũ gãne mãmâne otyingirâ gâhât wâtgan kinmâ umatne yu me ya teteyingiwuap yan biwiyene ki houꝛ sâwuap. Otmũ lok bâlene âlâ me âlâne iton galan otyinginetâ yan yâk yengât ki nãngâm bâlenomai. Yâkne biwiyene gâhâlen konok katmâ herone otmâ manꝛetgât nanꝛan.

12-14 Omon bâlenahât ambonne nen omongât pat otnehât nãngâmap. Yâkne mem bâlenenekmapgât gâhât nange Kiristone tihitnenne olâkgât mem dâinenekmâ lanꝛnãan katnenekdâ mansain. Yâhâ Kolosai bukulpne yâk orowâk biwinnenne Kiristohâlen katmunne mãmâne otningirâ pat kuningion yakât bulâne menomgât sâꝛ ningion. Yamâ

holaŋnenekmâ laŋinŋan katnenehongât yakât biwinenŋaŋe heronje otmâ mepaehek-sain.” Yawu sâm yengât nâŋgâm netŋe haonŋmâ ârândâŋ Anitâ ulitgumait.

Kiristo yet Anitâ yâk yetgât dopyetŋe yamâ dop konohâk.

¹⁵ Bulâŋanâk Anitâ yamâ ki ekmain. Yâhâ nanŋe Yesu Kiristo yamâ kunnenŋe manâkgât hâŋgângumu gemu ekbin. Âwâ nan yâk yetgât dopyetŋe yamâ dop konohâk.

¹⁶⁻¹⁷ Yawu gârâmâ Yesuâmâ Anitâhât launambâ ki sâmu teteop. Yâhâmâ hânân yuân wahap topŋe topŋe tetem sambe sambe otmâ imu ekmain ya ki tetemuâk topŋambâek embâŋâmbâek orowâk tatmâ gaowot. Tatmâ gamutâ nanŋaŋe âwâŋahâlen kândiwahom himbimân aŋelo topŋe topŋe ki yekmain ya katyehop. Otmu hânân âliwahap topŋe topŋe ya gurâ kerehâk yâkŋe konok kalop. Yawu otmâ âliwahap yu ya embâŋân tetem gaop. Otmu yiwerenŋe yu tetem gap. Otmu hâmbâi tetem yâhâwuap yakât kunŋe yamâ yâk konok. Me himbimân tap, me hânân yuân tap, me hân kâlehen tap, ya yengât kunyene yâk konohâk. Yâhâmâ âliwahap topŋe topŋe katmâ tihityene otmâ gamap.

¹⁸ Yakât otmâ nen kerek yâkât komot manmunŋe yâkŋeâmâ kunnenŋe tatmap. Kunnenŋe tatmâ mâmâŋe otningimu nenâmâ yâkât launŋe otmu kâi bâtŋe otmâ tem lâuwanŋim gamain.

¹⁹ Anitâŋe ikŋe engatŋeâk otmâ yan ikŋe nanŋe orop dop konohâk oawot yakât nâŋgâmu ârândâŋ olop.

²⁰ Yâhâ yu me ya ehekŋe, me ki ehekŋe, himbimân tap, me hânân tap, me saruân âlâlâ tap ya kerek menduhuakmâ Anitâ ikŋan torokatnehât nâŋgâm nanŋe hâŋgângumu giop. Gemu yan nengât tosanenŋahât otmâ howanân kuŋetâ muop. Yawu gârâmâ Anitâŋe kaok nâŋgâningim sâp patoen menenekmâ orowâk tatmâ yâhâmbisâingât pat kuningiop.

²¹ Otmu yen emelâk Anitâ betbanŋim nelâmâk manmâ gawi. Otmu benŋe nâŋgâm bâlewanŋim orotmeme kiŋonŋ otmâ manminiwi.

²² Yawu otmâ manminiwi yamâ benŋe yeŋe Anitâhât senŋan koko salehâk kinnomai. Yawu kinŋetâ yan kasalipyenŋaŋe hakyenŋan sâne sâm otŋetâ hâi hâiŋe otmu pilânomaihât Anitâŋe nanŋe hâŋgângumu ge muop. Nanŋe muop yakât otmâ Anitâŋe yengât kaok nâŋgâmap.

²³ Otmu Kiristohât den pat âlepŋe ya Epararaŋe ekyongomu nâŋgâm biwiyeŋan mem katbi. Yakât otmâmâ yâkât den pat yakât bulâŋe ya yengâlen gulip otmapgât biwi yâhâp ki otmâek biwiyeŋaŋe yâk hikum manmâ yâhânomai.

Pauloŋe Kiristohât tem lâum hâhiwin kakŋan manmâ gaop.

Otmu nine topne sâm tetemune nâŋgâŋet. Yâkât den pat âlepŋe ya lohimbi hân torehen torehen hârokŋe nâŋgâŋet sâm hânŋan kulemŋan ari den ya sâm tetem ekyongowehât âi sâm nihiop.

²⁴ Otmu yeŋe biwiyeŋaŋe yâkâlen kepeim manŋetgât sât gum manmu kuŋetâ muop. Mum yahalop ya ekmunŋe bonŋe otmu denŋe lâum manmâ gain. Otmu yâk hâhiwin waŋetâ miop yawuâk nen gurâ hâhiwin ningiŋetâ mem mansain. Yawu gârâmâ hâhiwin nihim gai ya nâŋgâŋetâ ârândâŋ olâkgât nâŋgâm sât gum pâku lohimbi yengâlen ari âi yu tuhum mansan. Yakât ki nâŋgâmunne bâleap.

²⁵ Otmu den yan ya yâhâpŋe sâwe. Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ biwiyeŋe Kiristohâlenâk katmâ manmai ya yengât hoŋ bawa otbehât Anitâŋe âi yu sâm nihiop. Yâhâ yeŋe yâkât den topŋambâek nâŋgâŋetâ biwiyeŋan hâumu bulâŋe teteyiŋgiâkgât sâm nihiop.

²⁶ Otmu embâŋâmbâek den yakât topŋeâmâ amokŋan talop. Yakât otmâ lohimbi nom-botŋaŋe yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ den yakât topŋe nâŋgâne sâm hâum pâpgum gawi. Yâhâ sâp yiwerenŋeâmâ Anitâhât topŋe ya nen gurâ kerek nâŋgâmunŋe keterahâkgât teteningiop.

27-28 Den sâmb teteningiop yakât topne yuwu. Angoân Anitâne Yura lohimbi nengât sâmb himbingât manman kârikjahât pat kuningiop. Yawu gârâmâ yen Anitâhât topne ki nângâm mansainje orotmemeyene bâlene pilâm biwiyene Kiristohâlen katjetâ kinmâ yâhâwuap. Yakât otmâmâ nengât pat kuningiop ya yawuâk yen kuyingiwuapgât dop tap. Den yukât topne yawu. Otmuâmâ Anitâhât den âlepne nandoroje ya lohimbi nombotje ki nângâmai yâk yengâlen den yane tetem sambe sambe otmâ arimu nângânetgât nâne biwine Yesuhâlen katmâ torokatmâ ekyongom gan. Yawu gârâmâ lohimbi kerekje nangain sâmb otmaihât Yesuhât topne sâmb holañmune ikñak nângâmap dop yawuâk nângâm yanâmâ Anitâhât sennan koko salehâk kinjet sâmb otman.

29 Yawu kinñelâk nângâm nâne biwinane nângâm âi ya mem gan. Yuâmâ Kiristohât wâtñan kinmâ tuhumune ârândân otmap.

2

1 Otmu torokatmâ sâmbune nângânet. Yen otmu Laorika kapi ambolipne nombotje orop biwiyene konok otmâ Yesuhâlen katbi. Ya yengâlen ki takamune enjakbin. Otmu nombotje gurâ yawuâk ki yekban. Yen kerek yengât nângâm âi yu tuhumune hâi hâine otmu sâtgum manmâ gan.

2-3 Anitâne ikne nângân nângân ya embânânâk ki sâmb teteop. Yâhâ yiwereneâmâ nângân nângânne bulâne yamâ Kiristohâlen teteop. Nanne hângângumu ikne nângân nângân ya sâmb teteop. Otmu yâkne sâmb teteop ya yene nângâm heñgenjuntgât ekap yu kulemgum katyñgian. Yakât otmâmâ yen Laorika kapi ambolipne orowâk biwiyene orotok sâmapgât buku konohâk oranjim biwiyene hikuakmâ manñetgât nanjan. Yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâ yet Kiristo yetgât topyetne nângâm heñgenjunomai sâmb biwinane hikuyekmâ mansan.

4 Otmu lok âlâ me âlâne den perâkne sâmb biwiyenjan kionjetâ ya nângânetâ bulâne otmu yan biwiyene orotok sâmapgât den sâmb aran yu biwiyenane hikunjetgât nanjan.

5 Nâneâmâ kâlepñehen mansan. Yawu gârâmâ yen orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Otmu yene biwiyenane Kiristohâlen tiñâk kepeim manmâ gai yakât den pat nângâm biwinane herone otmâ nângâyñgim mansan.

Kiristohât tem lâum yâkât amutgenâk mannom.

6 Otmu yakât sâwe. Angoânâk yen Yesu Kiristone kunyene talâkgât sâmb yâkâlen torokatmâ manmâ gawi. Otmu yawuâk yâkât amutgen manmâ yâhânomai.

7 Yakât otmâmâ nâne den âlâen hâum sâmbune nângânet. Nak nombotje gihit kândârâne gemu tiñ tiñ sâmbu ekmain. Yen gurâ yawuâk Kiristohâlen torokalakmâ tiñ tiñâk mannomai. Otmu Eparane yakât topne emelâk sâmb ekyongop. Ekyongomu nângânetâ bulâne otmu herone otmâ Anitâ mepaem gawi. Yawuâk wetgum mannomaihât nanjan.

8 Otmu sâp yiwerene yuâmâ lok perâkne yane den tâñât sâmb kâityongonetâ biwi nângân nângânyene yan arimapgât tiñâk galemahom mannomai. Den yamâ emelâk tâmbâlipyenane alahum yanak tetem mum gawi. Den yane Yesu Kiristohât den orop ki lâuaksawot.

9-10 Nangai. Anitâ ikñahâk Kiristo oap. Benne yawuâk Kiristone gurâ ikñahâk Anitâ oap. Den konohâk oawot yakât otmâmâ anelo me weke bâlene topne topne Kiristohât amutgen mansai. Otmu Kiristone himbimâmbâ ge lok otmâ manop. Yakât otmâmâ nenne yâkâlen torokatmâ yâkât wâtñanâk kinmunne dopnenñan oap. Yan âlâ me âlâ torokatmâ otnomgât dop âlâ ki tap.

11 Otmu yakât topne yuwu sâmbune nângânetâ keterahâk. Naom titipâ lok otmâ lepat nângân nângân ya pilâm oponân ari ine sâmb otmai. Yakât dopñeâk nenne nângân nângânnenne hâñgine ya pilâm Kiristohâlen torokatbin. Yawu gârâmâ manmannenne hâñgine ya mem miwirikunomgât dop âlâ ki tap. Ya ki orotne.

¹² Otmu yakât topne âlâ torokatmâ sâwe. Kiristo mumu hân kâlehen hangunetâ manmanne bialop. Yakât dopneâk toen mem katyekbiân manmanyene hângeje bi-atingiop. Otmu torokatmâ sâwe. Anitâ wâtne pato tatbangiapne Kiristo mumunambâ mem yahalop. Yanâmâ manmanne âine tetewangiop. Yakât dopneâk toen mem katyekbi yakât kaknjan Anitâne manmanyene âine yingiop. Yakât otmâmâ manmanyene hângeje ya ki torokatmâ miwirikum mannetgât nanjan.

¹³ Yawu gârâmâ emelâk yeje Anitâhât topne ki nângâm yan yu me ya otjetâ bâlem gaop. Yawu otbi yakât otmâ hêngât pat otmâ gawi. Yawu gârâmâ yiwerene yuâmâ biwiyenane Kiristohâlen katmâ manmâ gai. Yawuhât Anitâne meyekmâ tosayene pilâm himbingât pat kuyingim Kiristohâlen torokatyehop.

¹⁴ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Mosenje girem den sâm teteop yamâ târârâhâk lâunomgât dop âlâ ki tatningiap. Nen kerehâkne den ya lâum hâum pâpgum gawin. Umatne yawu teteningiop yakât matneâmâ Anitâne sâmu Kiristo ya nengât tosanenjahât otmâ kawenenjan kinmâ howanân kunetâ muop.

¹⁵ Mum yahalop sâp yan Kiristone weke bâlene, me emet ambone, me senduk banearâ, me susun, me âi weke, me senne âlâlâ, sâtne metne topne topne kerek mem ge katyehop. Mem ge katyekmâ mem topyene teteknjan tuhuyekmu yâk yengât dop ki olop.

¹⁶ Yawuhât bukulipyenane yu ya âlâlâ ki nejet sâmu, me ki mejet sâmu, me hilâm kâmbukne tat tatgât sâp yan tatmâ nângânet sâmu yakât samut karangimai yanjeâmâ ki ârândân otmap. Yamâ wongât? Yuwuhât.

¹⁷ Manman yawuya yamâ manman tawi tawine. Manman ikne bonne amboneâmâ Yesu Kiristo ikjak oap.

¹⁸ Otmu lok nombotnane taka yuwu sâmu ekyongoneta yâk yengât den ki nângânomai. “Nenne Anitâ tân tânâk ulitgunomgât mâtâp âlâ ki tap. Yakât otmâmâ anelolipnane nengât sâmu Anitâ ulitgunetgât yâk mepaeyekne. Yawuhât yawu sâmu nenjahât nângâmunne gemu anelo yengât nângâmunne yahalâk. Yawu otmunneâmâ Anitâne nenekmu âilongo otbuap,” yawu sâmai. Lok yawuya yengât topyeneâmâ yuwu. Biwiyene purik sâyingimu kulem topne topne eknetâ tetemap. Yakât konok otmâ yengahât nângânetâ yahat yahatne otmap. Imbiâkbân engatyenane kâityongomu otmai.

¹⁹ Lok yawuyaneâmâ nengât kunne Kiristo yâkât nângânetâ tânât otmu betbangimai. Yakât otmâ yengâlen taka yuwu oain sâmu kendâyiningetâ yâk yengât den ya ki nângânomai. Kiristone nengât kunne tatmap. Yakât yuwu hâmu sâmunne eknet. Lok girawuyane hahit barak manmap? Lok yawuya âlâ ki tap. Nen kerek hahit wâtjan manmain. Yakât dopneâk Yesu Kiristone ikne hahit ningimu wâtjan kinmâ yan Anitâ tem lâuwangim manmâ yâhânom.

Lok nângân nângânân den tetemap ya ki lâunom.

²⁰ Kiristo muop yan weke bâlene, me âi weke, me emet ambolipne, me susun, sâtne metne topne topne yawuya mem ge katyekmu yâkât amutgen manmâ gai. Yakât otmâmâ yeje Kiristohâlen torokatbinjak topne girawuhât anelo me âlâlâ ya yengât nângânetâ yahatsap? Me topne girawuhât den meme den eknetâ bonne oap?

²¹ Den meme den ya yuwuhât yan. Sot ukenne ekmâ lauyene nângânetâ “ki nejet” sâmu kuyingimai. Yawu sâmu kuyinginetâ ekmâ ekmâ kaknambâ “nem ekne,” yawu sâmai. Wisâm “ki mejet,” sâmu kuyingimai.

²² Yakât yuwu sâmunne nângânet. Sot topne topne nemai ya tepyenane gemuâmâ tetmâ pilâmai. Otmu senne âlâlâhât samut katmai yamâ loggât nângân nângânâmbâ tetemap. Yakât otmâ yakât ki nângânetâ yahatbuap.

²³ Otmu lok yawuyane yeje Anitâhât anelolipne mepaeyeknetgât sâmu kendâyingiai. Me yengahât nângânetâ gemu Anitâne tepne nângâyingigât iri sikumyene pilâm umburuk otmâ manmâ yâhânetgât biwiyenan kionsai. Den yawuya sâmu ekyongoai

ya ekñetâ bonñe ki otbuap. Den yawuyañe tânyongomu manmanyenñe galemgum henñemahonomaihât mâtâp âlâ ki tap. Yawu gârâmâ ya sâñetâmâ nâñgâm kâkâsuk otnomai.

3

Manmannenñe yakât bulâñe himbimân tap.

¹ Anitâñe Kiristo mumuñambâ mem yahatmu manman âñe mem yan himbimân yâhâop. Yâhâm wâtñe keterakmu âwâñe Anitâ orop karañgim tatmawot. Otmu âwâñañe mumuñambâ mem yahatmu manman âñe miop yakât dopñeâk Anitâñe sâmu yenñe manman âñe mem himbimân yâhânomai. Yakât otmâmâ manmanyenñe bulâñe himbimân tap ya miaknehâlâk nâñgâm manñet.

² Yawu manmâ nâñgâm hângât wahap âlâlâ topñe topñe yakât ki nâñgâñetâ yahalâk.

³ Yâhâ Kiristonñe hângât senñe âlâlâ topñe topñe tap yakât nâñgâmu tâñât otmu muop. Yengu yawuâk otnomai. Kiristohâlenâk torokatñetâ Anitâñe manman kârikñe yinñgiop yakât bulâñe yâk yetgâlen tap. Ki biatbuap.

⁴ Yâhâ Kiristo manman kârikñe ambonñe yâhâpñe âwurem ge menenekmu yâhânom. Yanâmâ Anitâñe betyongowuap yanñe nengât nâñgâñetâ sâtñe otbuap.

⁵⁻⁷ Otmu embâñân biwiyenñe Kiristohâlen ki katmâ torokatbiân yanâmâ orotmeme kinñon topñe topñe otmâ manminiwi. Yen lok emet huhuwi. Me sen buhu buhu oranñiminiwi. Me bukulipyenñe yengât imbilipyenñe yekñâleminiwi. Me bukulipyenñe yengât senñe âlâlâ yu me ya ekmâ nâñgâm biwiyenñe ya mene sâm hâlim milim otmâ manminiwi. Me dewaeak gawaeak manminiwi. Me wawi, me nem ñatak, me misiñem nemai, me tep umat umat otmâ manminiwi. Orotmeme yawuya otmâ manminiwi yanñe mem bâleyekminiop. Yawu otmâ Anitâhâlen ari arihât mâtâp ya mem bâp mañguyinñimapgât ya bet pilâm pesuk pilânomai. Yawu otmâ kârikñeâk kinmâ yan biwiyenñe Anitâhâlenâk katmâ denñe lâum manmâ yâhânomai. Emelâk orotmeme bâlenñe mem manminiwi ya ki miwirikum torokatmâ mem mannomai. Yawu otnomaiâmâ yakât matñe Anitâñe âlepñeâk otyinñgiuwap.

⁸ Yakât âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Kuk kâñguruk, me nâñgâm bâle bâle, yawuya ki oranñinomai. Me ki tepyenñe kou kâlâp sewuap. Me den bâlenñe malenñe ki hâiaknomai.

⁹⁻¹⁰ Me den perâkñe ki sânomai, me den guruk ki otnomai, me den golâ ki gahaenomai. Otmu ki sâm mem ge karaknomai. Emelâk orotmeme bâlenñe mem manminiwi ya bet pilâm Kiristohâlen torokatbi. Sâp yan yenñe Anitâhât nâñgân nâñgân watmâ yâkât topñe nâñgâm henñenñuñetgât yâkñe biwi nâñgân nâñgânyenñe mem pâronñ pilâyinñim mâmâñe otyinñim gamap.

¹¹ Yawuhât nenñe menduhuakmâ biwi nâñgân nâñgânnenñe konohân katmunñe Yesunñe nen kerehâk mem menduhunenehop. Mem menduhunenekmu komot konok mansain. Nen Yura lok bulâñe hâknenñe torehenñan undip tuhuañgimain, otmu yen pâku lohimbijnñe hâkyenñe torehenñan undip ki tuhuañgimai. Nen saru lok, me yen hat lok, me wosapâ wosapâ mansai. Nen gin mandu, me âwârâ mâmândâ, nen kerehâk Anitâñe nenekmu dop konohâk oain. Mem kâsip misip ki tuhunenekmap. Mem konohâk tuhunenekmu Yesuhâlenâk menduhuakmâ manmunñe yâkñe konok kunnenñe otmap.

¹²⁻¹³ Otmu Anitâñe ikñahâk lohimbi nengât topnenñe ekmâ nâñgâmap. Ekmâ nâñgâmâmâ mem kiwilinenekmâ yanâmâ lohimbi nombotñe yâkât hâkâñ otmâ denñe nâñgâm kâkâsuk otmai ya betyongowuap. Yamâ nen biwinenñañe yâk kepeim manmain nen ikñan torokatnene hâkgât menenekmâ ikñe nanñe baratñe bulâñe tuhunenehop. Yakât otmâ wawaenenekmâ Kutdânenñe Kiristo hângângumu tosa pilâningiâkgât gemu kuñetâ muop. Yakât dopñeâk yengât bukulipyenñe nâñgâm bâleyinñinomai, me sâm ge katyeknomai, me mem âlâlâ tuhuyeknomai sâp yan yengu yawuâk tosayenñe pilâyinñinomai. Otmu yen biwi nâñgân nâñgânyenñe menduhuakmâ konohâk otmuâmâ

orotmeme yuwuya oranjim mannomai. Biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmâ mannomai. Otmu buku nombotje yengâlen umatje yuwu yawu teteyingimu sât gum manmai ya yekmâ tepyeje nângâyînginomai. Me buku nombotje senje âlâlâhât umburuk otmâ pâin guin otmâ yawuya yekmâ ihilâk nembe kalem otyînginomai. Me bukulipyenaje sâmbâleyînginomai yakât nângâjetâ ki sâtje otbuap. Ihilâk nângâm kaok oranjimomai. Me buku âlâhât me âlâhât biwiyenaje ki kendânomai. Me yehâhât ki nângâjetâ yahatmu hâkyenje mepaenomai. Me sâmbâleyînginjetâmâ nângâm ki biwiyenaje ahonomai.

¹⁴ Yawu otmâ buku konohâk otmâmâ tosa pilanginet. Otmu bukulipyenaje nombotje nângâm bâleanjim hionakne sânetâ yanâmâ yen getehâk engatyejan genomai. Yawu otmâ yâk orop biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmu mannomai.

¹⁵ Otmu Kiristohâlen torokatmâ biwi konohâk manjetâ ikjak mâmâne otyîngimu biwi kaok otmâ manjet sâmbâneyen meyehep. Yakât otmâmâ Anitâ mepaem yâhânomai.

¹⁶ Otmu biwi nângân nângânyenaje nângâm tâpikgumaihât Yesuje den sâmbâyîngiop. Ya embânâmbâek biwi nângân nângânyenaje lâum gawi. Kiristohât den nângâm lâum gawi ya alahu gulahu otjetâ ya kambatnaje biwiyenjan kinâk. Yawu otmâ yan mitihât ombe san mannomai. Otmu tâmbânenne Dawitije Anitâhât kiki pali mewanjiminiop ya gurâ mem mannomai. Yawu otmâ Anitâ mepaem heronje otbanjinomai.

¹⁷ Otmu Kutdânenne Yesu orowâk mannehât Anitâ ikjak sâmbâkatnenehep. Yakât otmâmâ biwinenaje yâk hikum alitmâ mannom. Yakât otmâ den yuwu yawu sâmbain, me yu ya otmain yanâmâ Yesu Kutdânenne girawu otminiop yawuâhâk otmâ mannom yanâmâ Anitâ Awojnenne mepaenom.

Hep torehenne torehenne yuwu oranjim manmunne ârândâj otbuap.

¹⁸ Yeje Yesu Kiristo yâkâlenâk torokatmâ mansai yakât otmâ yuwu otnomai. Topje katmâ imbi yengât sâwe. Imbi yenâmâ loklipyenaje yengât amutgen mannomai.

¹⁹ Yâhâ lok yengât yuwu sâwe. Yen gurâ imbilipyenaje tihityenaje otmâ hengenjum yâk yengât konok biwiyenaje nângâm mannomai. Yawu gârâmâ den bâlene ihilâk sâmbâ ki hâiyeknomai. Me mem âlâlâ ki tuhuyekmâ hâhiwin yînginomai.

²⁰ Yâhâ nimnaomlipyenaje otmu lohimbisihan yengât sâwe. Yenâmâ Kutdâhâlen emelâk biwiyenaje katbi yakât âwâ mâmâlipyenaje yengât sâtyenjan tem lâuyînginomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâne yekmu ârândâj otbuap.

²¹ Otmu âwâ mâmâlipyenaje yengât sâwe. Yen nimnaomlipyenaje biwiyenaje hâremaihât den nângâm kinmâ ekyongonomai. Senyenjan ki genomai. Yawu otnomai yanâmâ biwiyenaje âilonjo otbuap.

²² Yâhâ âi lok yengât sâwe. Yenâmâ emelâk Yesuhâlen biwiyenaje katbi. Yawu gârâmâ lok kunne yengât lau lâum kinmâ âi tuhunomai. Otmu âi ya galemnaje nenekmu âlepje olâkgât hâkyenjanak ki tuhunomai.

²³ Âi tuhune sâmbâmâ Kutdânenne nenekmu ârândâj olâkgât biwiyenaje nepgâlâk sipagjum kinmâ tuhunomai.

²⁴ Kiristo yâhâmâ âi kunne topje topje yakât ambonje tatmapgât yeje âi ya torokatmâ menomai. Yawu otjetâ yanâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyîngiop yakât bulâne ya hâmbâi himbimân menomai.

²⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâne âi sâmbâyînginetâ tuhun mansainje Anitâhât den kum otmâ tâpikgunomai yakât matje hâmbâi umatjeâk menomai. Sâp patoen menduhuaknom yan Anitâne topje imbiâk mambiâk matje ki ningiwuap. Orotmemenenne ekmâ âlâku ikjiâk ikjiâk ningiwuap.

4

¹ Lok kunne papato yengât sâwe. Anitâ Kutdânyen himbimân tatmapne hâmbâi topyeje ekmâ âlâku ikjiâk ikjiâk matje yîngiwuap. Yakât otmâ yehâhât nângâm honj bawalipyenaje tâj tânjâk otyînginomai.

Kiristohât topņe nâņgâņetâ keterahâkgât ulitgunom.

² Bukulipne, yeņe biwi hewewen otmâ Anitâ mepaem mannomai. Otmu Anitâ ulitgune sâm yan biwiyene uhâk tatmâ yâkâlen konok hikum kinmâ ulitgunomai.

³ Topņe yuwuhât nengât sâm ulitgunomai. Manman kârikņe yakât pat ya Anitâņe Yura lok nengât kuningiop ya yawuâk pâku lohimbî ya torehen torehen mansai yeņgât pat kuyiņgiwe sâm oap. Yakât Anitâņe mâtâp meningimu den ya nenņe sâm tetem ekyongonomgât ulitgunomai. Nâhât den ya sâm tetem ekyongomap sâm mitihât kasaņe mem pâi emetņan katneketâ tatmâ gaman.

⁴ Otmu Anitâņe biwiyene mem hewewen tuhumu nâņe ekyongomune nâņgâņetâ keterahâkgât Anitâ ulitgunomai.

⁵ Otmu lohimbî belângen mansaiņe Yesuhât topņe nâņgâņetâ gemu bet pilâmai hât yeņe tihityene oranġim mannomai. Biwi nâņgân nâņgânyene ki gulip malap otnomai.

⁶ Me den ihilâk ki alahunomai. Den tâņ tâņâk sâņetâ nâņgâņetâ âilonġo otbuap. Yawu ġârâmâ lok nombotņane den yuwu me yawu âiyongonjetâ yakât hâum pâpgum ki kopa otnomai.

Pauloņe den bâiņe sâm hâreop.

⁷⁻⁹ Bukunenņe âlâ, kutņe Tikiko, yâkņe Kutdâhât hon bawa bulâņe manmap. Yawu manmâ tânnohomu biwinetņe menduhuakmâ konohâk oap. Yâhâ bukunetņe âlâ, kutņe Onesimo, yâhâmâ yeņgât kapiân ġâtņe. Yâkņeâmâ kapi pilâm yuân toho Kiristohâlen torokatmu orowâk manmain. Lok yâhâp yu hâņgânyotgomune yeņġâlen takaromawot. Taka biwi nâņgân nâņgânyene gemapġât yu ya teteningim ġap yukât kerek sâm tetem ekyongoromawot. Ekap yu yawuhât kulemgum katyiņġian.

¹⁰⁻¹¹ Lok âlâ, kutņe Aristako, mem pâi emetņan katjetâ orowâk mansait. Otmu âlâmâ, kutņe Mareko, yâhâmâ Banawahât âwâņe nanņe. Otmu âlâmâ Yosua, Yasto nanņe. Yâkņe ġurâ yeņgât nâņġâyiņġiai. Yâhâ Mareko ġârâmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Yâkņe yeņġâlen takamuâmâ buku otbaņġinomai. Yura lok kalimbu yuņak kapilipyene pilâyekmâ nengâlen torokatsai. Torokatmâ lohimbî dondâņe Yesuhâlen torokatjetġât âi tânnohonjetâ tuhum mansain.

¹² Otmu yeņġâlen ġâtņe âlâ, kutņe Epapara, yâkņe biwiņane Yesu Kiristohâlen kepeim hon bawaņġim mansapņe yawuâk nâņġâyiņġiap. Otmu yeņe Anitâhâlen torokatmâ tem lâuwaņġim manjetġât ulitgum manmap.

¹³ ġârâmâ nâņe Epapara emelâk nâņġâwaņġian. Yakât otmâ yâkât topņe tipine sâmune nâņgâņet. Yâkņe yen otmu Kiristohât komot âlâ Laorika otmu Hirapoli kapiân mansai kerek yeņgât nâņġâyiņġim hâhiwin kakņan manmâ ġap.

¹⁴ Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Luka, yâkņeâmâ dokta âi mem mansap. Otmu lok âlâ, kutņe Dema, yâkņe ġurâ yawuâk nâņġâyiņġim mansawot.

¹⁵ Nâņe Yesuhât komot Laorika kapiân mansai, otmu âlâmâ Nimpa yâkât emelan menduhuakmâ miti nâņġâm mansai yâk yeņgât herone nâņġâyiņġim mansan, ya ekyongonjetâ nâņġânomai.

¹⁶ Ekap yu mem sâlikum nâņġâm yakât kakņan Laorika yiņġinetâ yâku sâlikum eknomai. ġârâmâ emelâk ekap âlâ Laorika yeņgât katban ya ġurâ yengu sâlikum eknomai.

¹⁷ Otmu Arikipo ekuņetâ Kutdâņe emelâk âi sâm waņmu tuhum ġamap ya yawuâk tuhum yâhâwuap. Yanâmâ Anitâņe ekmu ârândâņ otbuap.

¹⁸ Nâmâ pâi emetņan katneketâ manmâ ġan. Yakât otmâ nâņġânihinomai. Anitâņe yen orowâk talâkgât naņgan. Otmu lok ekap yu kulemgup yuņe sâmune kiripi nihimu bâiņehen ninak kutne kulemguan.

Nâ bukuyene,
Paulo

1 Tesalonike Pauloꝛe Tesalonike yengâꝛt ekap anꝛgoân kulemgum katyĩngiop.

O bukulpnennꝛe,

¹ Yen Tesalonike kapi ambolipnãꝛe Kutdãnenne Yesu Kiristohãlebiwiyenãꝛe kepeim manmai. Yakãt otmã Awoꝛnennꝛe Anitã yet Kutdãnenne Kiristo orop biwiyenãꝛe hikuakmã konohãk otmu manmai. Nenãmã Paulo, Sila, otmu Timoteo. Nennꝛe yengãt nãngãꝛm ekap yu kulemgum katyĩngiain.

Awoꝛnennꝛe Anitã otmu Kutdãnenne Yesu Kiristoꝛe engatyetneãk nãngãyiꝛngim tihityenꝛe otdomawot. Yawu otmuãtã biwi nãngãꝛn nãngãnyenãꝛe hikuakmã konohãk otmã sãnduk sãꝛm gaekgãt Anitã ulitgumain.

Tesalonike yengãt manmanyenꝛe yakãt sãop.

²⁻⁵ Emelãk nennꝛe yengãlen puwãk taka Kiristohãt den pat ãlepꝛe ekyongowin. Ekyongomunꝛe Wãtgãt mãmãnjahãt Heakꝛe biwiyenãꝛn kionmã mem hewewenꝛe tuhuyekmu den ya nãngãnetã bulãne olop. Yãhã den ekyongowin yan Wãtgãt mãmãnjahãt Heakꝛe biwiyenãꝛn ki kionmã mem hewewenꝛe tuhuyehop mãne den ya nãngãnetã tãnjãt otbãp. Yawu gãrãmã den ya ekyongomunꝛe nãngãnetã bulãne otmu Kiristohãlen biwiyenãꝛe kepeim tem lãuwanꝛgiwi. Yãkãlen biwiyenãꝛe kepeim bukulpnyenꝛe orop buku oranꝛngim manbi. Yawu manmã lohimbã belãngen mansai ya den pat ãlepꝛe ekyongonãtã nãngãnomaihãt Kiristo honꝛe bawanꝛngim hãhiwin nãngãꝛm gai. Otmu Kiristoꝛe ãwurem ge meyekmã manman kãriknjãn katyekbuap yakãt nãngãꝛm biwiyenꝛe mem mansai. Otmu umatꝛe ãlãlã kakyenãꝛn yãhãmawãn ki lohotꝛe otmai. Yawu mannjãtã Anitãne meyekmã nine nanne baratne sãꝛm manman kãriknjahãt pat kuyĩngimu mansai yakãt topꝛe tetemu ekmã engat yãhãp ki otmain. Yengãt yawu nãngãꝛm Anitã mepaemain.

Emelãk den kãsikum yĩngimunꝛe nãngãnetã bulãne otmu manman ãlepꝛnjahãt bulãne teteyĩngiop. Sãp yan ãlãhãt wãtꝛnjãn kinmã nep mem manbin yakãt topꝛe tetemu ekbi.

⁶ Den pat ya ekyongomunꝛe nãngãꝛm Kiristohãlen biwiyenꝛe katbi. Sãp yapãek lohimbã belãngen manmainꝛe nãngãꝛm bãleyĩngim mem ãlãlã tuhuyekmã gawi. Yawu otyĩngĩnjãtã Wãtgãt mãmãnjahãt Heakꝛe biwiyenꝛe mem hewewenꝛe tuhumu kãrihem kinmã biwiyenꝛe heronꝛe olop. Yãhã kãndikum emelãk Yura nengãt kunlipnennãꝛe Kiristohãt hãkãꝛn otmã yawuãk mem ãlãlã tuhuwi. Mem ãlãlã tuhunãtã yan yãkꝛe manman kãriknjahãt mãtãp meningiwuap yakãt nãngãꝛm biwi hero nãngãop. Nennꝛe yãkãlen biwinennãꝛe kepeim manmunꝛe yakãt otmã mem ãlãlã tuhunenekmai. Yawu otningimai gãrãmã nennꝛe manman kãriknjãn mannongãt nãngãꝛm biwi hero nãngãmain.

⁷ Emelãk yenꝛe kãrihem kinmã biwi hero nãngãwi. Yakãt otmã Makeronia otmu Akaia ambolipnãꝛe Kiristohãlen biwiyenꝛe kepeimainꝛe den pat yakãt alahumai. Yakãt otmã hãmbãi lohimbã belãngen manmainꝛe mem ãlãlã tuhuyeknomaiãn yãku yawuãk kãrihem kinmã biwi heronꝛe nãngãnomai.

⁸⁻¹⁰ Yengãt den pat alahumai yakãt topꝛeãmã yuwu. Anꝛgoãn nennꝛe yengãlen puwãk taka Kiristohãt den pat ãlepꝛe ekyongomunꝛe nãngãnetã bulãne otmu yakãt heronꝛe nãngãꝛm mem buku tuhunenekbi. Yawu otmã Porom Lãpio perãkꝛe bet pilãꝛm Anitã Manman bulãnjahãt Ambonꝛe yãkãlen biwiyenãꝛe kepeim honꝛe bawanꝛngim gai. Emelãk Anitãne ikꝛe nanꝛe, Yesu, mumunãmbã mem yahalop. Mem yahatmu himbimãn yãhãmu orowãk tawot. Yakãt otmã yen orop yãkãlen biwinennãꝛe kepeim manmain. Yãhã lohimbã belãngen manmainꝛe orotmeme bãlenꝛe tãtãem otnomai yãhãmã sãp patoen Anitãne yakãt matꝛe umatꝛe yĩngimu menomai. Yawu gãrãmã sãp yan Yesunꝛe himbim pilãꝛm ãwurem

ge sârereyekmu Anitâne mem manman kârikjan katyekmu manmâ yâhâmbisâi. Yakât mambotbanjimain. Lohimbiye yengât den pat ya sâm haok tuhunetâ arimu Makeronia otmu Akaia kapi ambolipne dondâhâlâkne nanjai. Yakât otmâ Kutdâhât den pat âlepne ya nanjai. Yakât otmâ nenne yengât den pat yakât yâhâpne ki ekyongonom.

2

Paulone yâk yengâlen puwâk ari olop miop yakât sâop.

¹⁻² Nenne angoân Pilipi kapiân ari Kiristohât den pat âlepne kapi ambolipne ekyongomunne nombotnane nângânetâ nahat otmu hâim hilitnenekmâ mem bâlenenekbi yakât topne nanjai. Otmu kapi ya pilâm yengâlen takamunne lohimbi belângen manmaine mâtâp manjuningim mem âlâlâ tuhunenekbi. Yawu otjetâ Anitâne mem hewewen tuhunenekmu yâkât wâtjan kinmunne hâknenne ki biuk sâop. Yawu otmâ Kiristohât den pat âlepne ya ekyongomunne nângânetâ bulâne olop.

³ Otmu den pat âlepne ekyongom biwiyenan kionbin yan ki tâpikgum ekyongowin. Me topnenne ki kurihiakmâ den perâkne kâityongowin.

⁴ Anitâne lok biwinenne ekmapne Kiristohât den pat âlepne lohimbi ekyongonehât âi sâm ningiop. Yâkne nenekmu ârândân olâkgât yâkât sât lâum âi ya biwinenne nanjai kepeim lohimbi ekyongom gamain. Yawu otmain yamâ lohimbiye nengât nângâninginetâ yahalâkgât ki nângâmain.

⁵ Me dennenne nângâm tep hero nângâninginetgât ki den âilongo lonjo otmâ biwiyenan gewin. Me tewetsenne ninginetgâlâk nângâm den pat bulâne ya ki kâimbonyekbin. Yawu manminiwi yakât topne Anitâ ikniâk nanjai.

⁶ Bulânanâk yen me lohimbi nombotne âlâne mepaeneneknetgât ki nângâwin.

⁷ Kiristo ikjak âi ningim hângânnongomu ikne sâtgât otmâ den kâsikum yingim gain. Yakât otmâ yeje ewe katneneknet sâm ekyongombâingât dop olop yamâ nenne yawu ki ekyongowin. Yâhâ nanja namân gâtne yamâ mâmânanne sisikgum nam wanmap yakât dopneâk nenne nângâyingim lohotjan otyingiwini.

⁸⁻⁹ Yawu otyingim biwinenne yengâlen kinmu den pat âlepne kâsikum yingiwini. Otmu yeje tânngom hâhiwin nângâmai sâm nenne Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingiwini yan nenjahâk âi tuhum yapâ tewetsenne mem senne âlâlâ puluhuakmâ manbin. Nenne yawu otmâ hâhiwin nângâm manbin yakât topne nanjai.

¹⁰ Emelâk nenne yen orop manmâ Kiristohât den kâsikum yingimunne nângâwi yan nengât manman ya ekbi. Nenne Anitâhât tem lâuwangim uwawapne bia manmâ ki otmâ tâpikguwin. Yakât otmâ Anitâne nenekmu ârândân olop yawu nanjai.

¹¹ Otmu âwâlipyenne nimnaomlipyenne wawaeyekmâ tihityenne otmai yakât dopneâk nenne yen kerek mem buku tuhuyekmâ yuwu otyingiwini.

¹² Lohimbi nombotne biwiyenne orotok sâop ya mem hewewen tuhuyekbin. Otmu lohimbi nombotne umatne âlâlâ kakyan yâhâop yan mem sânduk tuhuyekbin. Yâhâ Anitâneâmâ meyekmâ ikne kapi himbimân tap yan katyekbuap. Yan katyekmu manman kârikjan manmâ herone otbanjim mepaenomaihât pat kuyingim tihityenne otmap. Yakât otmâ târârâhâk mannetâ manmanyenne ekmu ârândân olâkgât ekyongowin.

¹³ Angoân yengâlen taka Anitâhât den bulâne kâsikum yingiwini ya nângânetâ yuwu olop. Den eknongonetâ nanjai yuâmâ loggât nângân nângânâmbâ ki tetemu eknongoai. Yuâmâ Anitâhât den bulâne oap. Yawu sâm mem biwiyenan katbi. Biwiyenan katmâ nângânetâ biwiyenne kelihakmu yâkâlen biwiyenne nanjai kepeim manmâ gai. Yakât nângâm haonmâ ârândân Anitâ mepaemain.

¹⁴ Bukulipne, yeje Yesu Kiristohâlen biwiyenne kepeim mannetâ bukulipenne nombotnane yekmâ nângâm bâleyingim topne âlâlâ mângâeyekmâ gai. Yakât dopneâk emelâk Yura lohimbi nombotnane Kiristohâlen biwiyenne katbi yan bukulipenne nângâm bâleyingim topne âlâlâ mângâeyekbi. Emelâk Anitâne poropetelipne den ekyongomu

yâkne Yura nengât tâmbâlipnenne ekyongowi. Tâmbâlipnenne den ya nângânetâ gemu bet pilâm poropete dondâhâlâk yongonetâ muwi.

¹⁵⁻¹⁶ Otmu Kutdânenne Yesune Anitâhât den ya Yura lohimbi ekyongop. Ekyongomu papatolippenne nângâm bâlewangim yawuâk mem âlâlâ tuhunem ketâ muop. Otmu nen aposololippenne gurâ pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongomain. Ekyongomunne nângâm Kiristohâlen biwiyenne katnetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yawu otmain yakât Yura papatolippenne mâtâp manguningim watnenekmâ mem âlâlâ tuhunenekmai. Otmu pâku lohimbi gurâ mem ge katyekmâ mâtâp manguyingimai. Yakât otmâ Anitâne nângâmu dondâ bâlemu tâmbâlipnenne mem bâleyekmâ gawi ya bânne menetâ pesuk yap. Yakât otmâ Anitâne matne umatne yingimu umatne âlâlâ kakyejan yâhâwuap.

Paulone âwurem ari yekbom sâmbiwiwene nângâop.

¹⁷ Bukulipne, Yura ambolipne miti emetjahât galem manmai yane mem âlâlâ tuhunekmâ watneneknetâ pilâyekmâ takawin. Nimnaom âwâ mâmâlippenne mum pilâyeknetâ mandu manmai. Ya lohimbine yekmâ tepyene nângâmai. Yakât dopneâk nenne yengât kapi pilâm takawin yapâek yene mandu towat mansai nângâm tepnenne nângâyingim manmâ gain.

¹⁸ Otmu pilâyekmâ takawin ya ki kâlep otmuâk âwurem taka yen yekne sâmbi otbin. Yawu otmunne Satanne mâtâp manguningim yâhâmu hâum pâpgum pilâm Aten kapiân tatbin. Nâne yen yekbe sâmbi yawu otban.

¹⁹⁻²⁰ Nenne herone nângâyingim yengât den pat ya lohimbi ekyongom mepaeyekmâ mansain yakât yuwu sâmbi nângânet. Nenne yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne puwâk ekyongomunne nângâm yâkâlen biwiyenne kepeiwi. Yakât otmâ Kutdânenne Yesune âwurem ge yen orop menenekmu yakât senjan kinnom. Sâp yan yengât herone nângâmunne Kiristone nângâmu âlepne otbuap.

3

¹⁻² Aiop, Yura ambolipne miti emetjahât galem manmaine watneneknetâ pilâyekmâ Aten kapiân taka tatbin. Otmu yen gurâ girawu mem âlâlâ tuhuyeknetâ mansai sâmbi yengât nângâm ketet otmâ mansain. Bukune Timoteo, orowâk manmâ Anitâ hon bawangim Kiristohât den kâsikum lohimbi yingimain. Yakât otmâ yâkne yengâlen taka mem hewewen tuhuyehâkgât hângângumune takamu nâne niniâk tatban.

³⁻⁴ Emelâk nenne yen ki pilâyekmâ takawin yan yene Kiristohâlen biwiyenne kepeim mannetâ lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknomai yakât topne ekyongomunne nângâwi. Den ekyongowin yakât bulâne yamâ mem âlâlâ tuhuyekbi yan tetemu ekbi.

⁵ Mem âlâlâ tuhuyekbi yan yene lohotne otmâ Kiristo betgunetgât Kâitgu Kâitgu Ambone Satanne biwiyenan kionop. Yawu olop. Yakât Kiristohât den pat âlepne imbiâk kâsikum yingiwini mon sâmbi gorânihimu Timoteo hângângumune yengâlen takaop.

Timoteone Tesalonike ambolipne yengât den pat Paulo ekuop.

⁶⁻⁸ Otmu yengâlembâ purik sâmbi âwurem nâhâlen takaop. Taka yene Kiristohâlen biwiyenne tinâk kepeim buku orangim manmâ nâhât tepyene nângânihimai yakât den pat eknohop. Eknongomu nângâmunne tepne welâmjan giop. Yakât otmâ yengâlen takamune enâkmâ tep hero nângânginongât nângâm gan. Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuneknetâ hâhiwin kakjan mansan.

⁹ Hâhiwin kakjan mansan yamâ yene Kutdânenne Kiristohâlen biwiyenne tinâk kepeim manmâ gai yakât den pat nângâmunne biwine hewewen otmu Anitâ herone nângâwangim mepaeman.

¹⁰ Emelâk Kiristohât den kâsikum yingimunje nângânetâ keterakyiŋgiop. Yakât otmâ yengâlen âwurem taka yâkât den topŋambâek kâsikum yingimune nângânetâ keterakyiŋgiâk sâm Anitâ ulitgum biwinaje mem mansan.

¹¹ Awoŋnenje Anitâ otmu Kutdânenje Yesuje nângânihimutâ âwurem taka yekbomgât nanjan.

¹² Anitâje yen mem hewewenjuhuyekmu buku oranjim mansai yawuâk torokatmâ mannomai. Yawu manmâ biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu lohimbi belângen manmai ya gurâ nângâyŋginomai. Yawu gârâmâ nenje yengât nângâyŋginomain yakât dopjeâk nângâyŋginomaihât nanjan.

¹³ Yawu nângâyŋginomai yanâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ Kiristohâlen biwiyenaje tiŋâk kepeim mannomai. Yawu mannetâ Kutdânenje Yesuje aŋelolipje meyekmâ âwurem gewuap yan Awoŋnenje Anitâ yâkât senŋan kinnetâ yekmu ârândâŋ otmu nine nanne baratne koko salek sâwuap.

4

Manman girawu manmunje Anitâje nenekmu ârândâŋ otbuap.

¹⁻² Aiop, yuwu sâmune nângânet. Manman girawu mannetâ Anitâje yekmu ârândâŋ otbuap yakât den kâsikum yingimunje nângâm lâum manmâ gai. Nen Kiristohât aposololipje orop biwinenaje kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Yakât otmâ yâkât sâtgât otmâ den pat âlepje ya ekyongomunje nângânetâ keterakmu lâum manmâ ganetâ yekmunje tipje âlepje oap. Ya torokatmâ tiŋâk lâum mannetâ Anitâje yekmu âlepje otbuap.

³ Yeje târârâhâk mannomaihât Anitâje nângâmap. Yawu manmâ kâwâ konda ki otnomai.

⁴⁻⁵ Lok belângen manmainje imbi yekmâ tepyeje uk sâmu otmâ tâpikgunetâ umatje tetemu yakât kakŋan miakmâ manmai. Yâkŋe otmai yawu ki otnomai. Yejeâmâ orotmeme tâŋ tâŋâk watmâ imbi meyeknetâ lohimbiŋe nângâyŋginetâ yahatbuap.

⁶ Emelâk girem den âlâ yuwu ekyongomunje nângâwi. Lok âlâ me âlâŋe bukulipyenje yengât imbi yekmâ otnomai yamâ Kutdâne yakât matje umatje yingimu menomai.

⁷ Nenje Kiristohât mâtâp watmâ kâwâ konda ki otmâ mannehât Anitâje menenekmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge biwinenje mem hewewenjuhuyekmu.

⁸ Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe den ekyongoan yu betgunomai yamâ nâ betnohoain sâm Anitâ betgunomai.

⁹⁻¹⁰ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenje mem hewewenjuhuyekmu. Yawu otmu Makeronia hânân Kiristohât komot mansai ya orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim mansai. Yawu otmâ mansai ya yawuâk torokatmâ otmâ mannomaihât nanjan. Emelâk yakât topje ekyongomunje nângâwi. Yawu gârâmâ nâŋe den kâlep ki kulemgum katyiŋgiwom.

¹¹ Emelâk den ekyongowin ya âlâkuâk ekyongomune nângânet. Yeje lohotŋan manmâ tat tat memeyenje galemgum heŋgenjum mannomai. Yawu manmâ ki konam im bukulipyenje nem watyeknomai. Otmu bukulipyenje yengât tat tat memeyenje yakât nângâm ki enŋatyenjan genomai.

¹² Yâhâ âi mejetâ yanâmâ manmanyenje tetewuap. Yawu otmâ mannomai yan lohimbi belângen manmainje yekmâ ewe katyeknomai.

Kutdânenje Yesu âwurem gewuap yakât sâop.

¹³ Bukulipne, lohimbi belângen manmai yengât sese buwulipyenje me âwâ mâmâlipyenje mumai yan “munetâ pesuk yap” sâm isem we bâle nângâm manmai. Yeje yawu otmaihât sese buwulipyenje me âwâ mâmâlipyenje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manmâ gam muwi ya yengât sâmune nângânet.

¹⁴ Yesuŋe muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât dopŋeâk Yesuŋe himbimâmbâ âwurem gewuawân lohimbijne Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmâ gam muwi ya Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap. Yakât nâŋgâmunne bulâŋe otmap.

¹⁵ Otmu Kutdânenne Yesuŋe aposololipne den kâsikum yingiminiop yakât sâmunne nâŋgânet. Kiristone âwurem ge menenekmu himbimân yâhânôm yan ikne lohimbimunetâ hanyongowi ya meyekmu orowâk yâhânôm.

¹⁶ Anŋoân Kutdânenneane ikne anelolipne yengât kunyene ekumu lâmun kunbuap. Lâmun kunmu Kutdâne himbimâmbâ gemu ikne lohimbimuwu ya mumuŋambâ yahatnomai.

¹⁷ Mumuŋambâ yahatnetâ orowâk elem kakŋambâ yâhâmunne Kiristone ge hanân peneningiwuap. Hanân peneningimu yâk orop tatmâ yâhâmbisâin.

¹⁸ Otmu biwinnenne gemap sâm yakât nâŋgâm alahum biwi sânduhân karakmâ mannom.

5

Kutdânenne âwurem gewuap yakât biwi golâek otmâ mannom.

¹ Kutdânenne pârâk sânsânâk âwurem ge menenekbuap yan kulem girawu tetemu ekmâ nâŋgânôm ya emelâk ekyongomunne nâŋgâwi. Yakât otmâ den kâlep ki kulemgum katyŋgiwom.

² Kutdânenne gewuap yakât den âlâen hâum sâmunne nâŋgânetâ keterakyŋgiâk. Kapi ambolipne yengât kasalipyenane sâp girawuân taka itit kiom tuhuyŋginomai ya ki ekyongomai.

³ Kapi ambolipneane “Nen gulip mansain,” sâm otŋetâ yan kasalipyenane taka pârâk sânsânâk yongom kiom tuhuyŋgimai.

Aiop, umatne ya kaknenŋan yâhâmap sâm mâtâp ya maŋgunomaihât dop ki tap. Yakât topne nâŋgânetâ keterahâkgât imbi tepdâ yengâlen hâum sâmunne nâŋgânet. Imbi tepdâne naom mene sâm otmai yan naomne hâliliakmâ tatmu hâhiwin nâŋgâm belângen memai. Yakât dopŋeâk umatne ya kakyeŋan yâhâmu hâhiwin nâŋgânomai.

⁴⁻⁵ Bukulipne, Kutdâne âwurem gewuap yakât emelâk ekyongomunne nâŋgânetâ han sâyŋgiop. Yawu gârâmâ yakât topŋahât ki pâpgum mansai.

⁶⁻⁷ Lok nombotŋane biwi pâlâmne manmâ to kârikne nem hâlim milim otmai. Yawu otmai yakât umatne topne topne kakyeŋan yâhâwuap ya ki nâŋgâmai. Yâhâ yeŋeâmâ mambotbaŋgim biwi golâek mannomai yanâmâ pârâk sânsânâk takamu ki pârâk pilânomai.

⁸ Otmu biwiyene galemahom yuwu mannomai. Lohimbim belângen manmaine mem bâleyekŋetâ biwiyene gemapgât Kiristohâlen biwiyenane kepeinomai. Me yeŋe sâm bâleangim hionakmihât biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgim mannomai. Yawu otmâ Kutdâne âwurem ge meyekmâ manman kârikŋan katyekbuap yakât nâŋgâm biwiyenane mem mannomai.

⁹ Anitâŋe lohimbim kerek nengât manmannenŋahât matne âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekningiwuap. Sâp yanâmâ lohimbim belângen manmâ orotmeme bâlene otmai ya matne umatne yŋgimu mem hâhiwin kakŋan manmâ yâhâmbisâi. Yâhâ yenâmâ nen orop Kutdânenne Yesu Kiristone sârerenenekmâ manman kârikŋan katnenekbuap yakât Anitâŋe sâm kalop.

¹⁰ Kiristone kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yakât otmâ yâkâlen torokatmâ manman kârikŋan mannom. Yakât otmâ manmunne gewuap me mumunne gewuap sâp yan menenekmu yâk orop tatmâ yâhâmbisâin.

¹¹ Yakât nâŋgâm biwinnenne gemap sâm sâp yiwerene tânahom biwi sânduhân karakmâ mansai yawuâk otmâ yâhânomai.

Paulone girem den ekyongop.

¹² Nenne Kutdâhât sâtgât otmâ lok meyekmâ galemyongom den kâsikum yingijet sâmb katyekbin ya ewe katyeknomai.

¹³ Galem yaŋe âi ya biwiyenaye tinâk mem mansai yakât otmâ nângâyijetâ yahatmu buku otyijetâ yâk orop buku konok otmâ mannomai.

¹⁴ Lohimbi nombotŋe konam imai ya sâyijetâ âi tuhunomai. Otmu lohimbi nombotŋe biwiyenaye orotok sâmbu mansai ya mem hewewen tuhuyekŋetâ biwiyenaye ârândâŋ otbuap. Otmu lohimbi nombotŋe Anitâhât den ki nângâm heŋgenŋumainye orotmeme inye ya otmunne mem bâlenenekmap sâmb gorâyijimap. Lohimbi yawuya Anitâhât den topŋambâek kâsikum yingijetâ nângâm mannomai. Otmu lohimbi nombotŋe mem bâleyeknomai ya lohottŋan otyijinomai.

¹⁵ Lohottŋan otyijim matŋe ki kâpekyijinomai. Yawu otmâ buku oranŋim tânahom mannomai. Otmu lohimbi belângen manmainye mem bâleyeknomai ya yawuâk mem buku tuhuyeknomai.

¹⁶⁻¹⁸ Otmu wuân me wuân teteyijiwuap yan haonmâ ârândâŋ Anitâhât heronje nângâm mepaembisâi. Orotmeme yu otmâ Kiristo orop biwiyenaye kepeiakmâ konohâk otmu mannomaihât Anitâŋe nângâmap.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe lok âlâ me âlâ lauyenye mem hewewen tuhuyekmu den ekyongonjetâ nângânomai. Yakât ki nângâŋetâ gemu kuyijinomai.

²¹⁻²² Lohimbi âlâ me âlâŋe den ekyongonjetâ nângânomai me orotmeme âlâ otŋetâ eknomai. Yawu otŋetâ yaŋe Anitâhât den orop lûakdomawot me bia sâmb yakât ekmâ kiwilim heŋgenŋunomai. Lûakdomawot otmuâmâ ya nângânomai. Yâhâ ki lûakdomawot otmuâmâ ya ki nângânomai.

Den bâiŋe sâop.

²³ Anitâ Biwi Sânduk Amboŋe manman bâlene yapâ meyekmâ biwi nângân nângânyenye galemgumu târârâhâk mannomaihât nângâm ulitguman. Yawu mannomai yan Kutdânenne Yesu Kiristonje âwurem ge yekmu ârândâŋ otbuap.

²⁴ Anitâŋe ikŋahâk meyehop. Yakât otmâ yenye yâkât wâtŋan manmâ yâhâm sâmb patoen Kiristohât senŋan koko salehâk kinnomai.

²⁵ Nengât sâmb Anitâ ulitgunomaihât nanŋan.

²⁶ Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwiyenaye kepeim mansai yenye heronje nanŋanŋinomai.

²⁷ Den yu Kutdâhât sâtgât otmâ kulemgum katyijian yu sâlikum bukulipyenye ekyongonjetâ kerekŋe nângânomai.

²⁸ Kutdânenne Yesu Kiristo tihitnenne otmapŋe yen orop tatmu yâkât wâtŋan manŋetgât Anitâ ulitguman. Bâiŋ.

Nâ bukuyenye,
Paulo

2 Tesalonike

Pauloŋe Tesalonike yengât ekap betŋehen kulemgum katyĩngiop.

O bukulipnenne,

¹ Yen Tesalonike kapi ambolipŋaŋe Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai. Yawu manŋetâ Awoŋnenne Anitâ yet Kutdânenne Kiristo orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmap. Nenâmâ Paulo, Sila, Timoteoŋe nenne yengât nâŋgâm ekap yu kulemgum katyĩngiain.

² Yengât nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋm ulitgumain. “O, Awoŋ, gâŋe Kutdânenne Yesu Kiristo orop Tesalonike kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai ya yengât tihityenŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât ulitgohoain.” Yawu sâŋm ulitgumain.

Kiristoŋe âwurem ge biwinenŋahât topŋe ekbuap.

³ Emelâk yeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katmâ buku oraŋgim manŋetâ yekmunŋe ârândân olop. Otmu yapâek yâkât tem lâuwaŋgim bukulipyenŋe orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gai yakât nâŋgâmunŋe âlepŋe oap. Yengât nâŋgâm haonmâ ârândân Anitâ mepaem yâhânongât nanŋain. Yawu otmunŋe âlepŋe otbuap.

⁴ Otmu lohimbî belâŋgen manmaiŋe mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin kakŋan katyekŋetâ manmai. Yawu otyĩngiŋetâ Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim ki lohotŋe otmâ manmâ gai. Yakât nâŋgâm mepaeyekmâ yengât den pat ya Anitâhât lohimbî kapiŋe kapiŋe manmâ arai ya ekyongomain.

⁵ Aiop, mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ gai yan biwiyenŋe ki orotok yap. Yakât otmâ Anitâŋe yekmu ârândân otmu tihityenŋe otmap. Otmu sâp pato tetewuap yan manman sânduhân katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

⁶ Anitâŋe otmain memain yakât matŋe dopnenŋanâk kâpekningimu memunŋe ârândân otbuap. Yâhâ yenâmâ lohimbî belâŋgen manmaiŋe mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan mansai. Yakât matŋe yâkŋe yawuâk hâhiwin bâlenŋe yĩngiwuap.

⁷⁻⁸ Yâhâ yenâmâ nen orowâk manman sânduhân mem katnenekmu manbisâin. Sâp pato tetewuap yan Kutdânenne Yesuŋe aŋelolipŋe meyekmu himbimâmbâ genomai. Gem yan mâmâŋe otyĩngimu lohimbîŋe Anitâhât hâkâŋ otmâ Kiristohât den pat âlepŋe ki lâumai ya matŋe yĩnginomai. Yawu otmâ kâlâpŋe punduŋ sâŋm ge seyekmu hâhiwin nâŋgâmbisâi.

⁹ Kutdâ Wâtgât Amboŋaŋe laŋinŋan tatmap yapâek mem ketetyekmu omoŋ bâlenŋan tatmâ hâhiwin nâŋgâmbisâi.

¹⁰ Otmu nenne yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmain. Yakât otmâ yâkât den pat âlepŋe yen ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yawuâk yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmai. Yen orop yawu mannom otmuâmâ yâkŋe âwurem ge menenekmu heronŋe nâŋgâwaŋgim mepaem manbisâin.

¹¹ Yakât nâŋgâm yengât yuwu sâŋm Anitâ ulitgumain. “O Awoŋnenne Anitâ, emelâk Tesalonike kapi ambolipŋaŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetâ manman kârikŋahât pat kuyĩngion. Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim denŋe tâŋ tâŋâk lâum hoŋ bawaŋgim lohimbî buku otyĩnginehâlâk nâŋgâmai. Yakât otmâ yâkŋe gâhât wâtgan kinmâ buku otyĩngim manŋetâ yekdâ ârândân otbuapgât nanŋan.

¹² Gâŋe Kutdânenne Yesu Kiristo orop tihityenŋe otmâ mem hewewenŋe tuhuyekmutâ yawuâk manmâ yâhânomai. Yawu manmâ yâhâŋetâ Yesuŋe âwurem ge meyekbuap

yan nen hârok yâkât nângâmunje yahatmu mepaenom. Otmu yâkne gurâ yawuâk nângâningimu yahatbuap. Yawu otmâ heronje nanjanjinom.

2

Girem Den Kukuñahât Amboñe yâkât topñe.

¹ Kutdânenñe Yesu Kiristonje himbimâmbâ âwurem ge ikñe lohimbi menduhunenekbuap yakât topñe nângâm henjenñunjetgât yuwu sâmunne nângâñet.

² Lohimbi nombotñane nâhât den golâ gahaem yuwu sâmai. “Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiñan kionñmu “Kutdânenñe getek âwurem gewuap.” sâmu nângâwin,” yawu sâmai. Me yuwu sâmai. “Kutdânenñe getek âwurem gewuap” sâm lohimbi den kâsikum yingimap.” Yawu sâmai. Otmu nombotñane yuwu sâmai. “Kutdânenñe getek âwurem gewuap” sâm pepa kulemgum katningimu ekmain.” Nâhâitñe “den yawu sâmap” sâñetâ nângâmune ki bulâñe otmap. Yakât otmâ den ya nângâm ki pârâk pilâm biwiyenñe ahom niakbuap.

³ Lok âlâ me âlâñe wuân me wuân otmâ kâityongonjetâ biwi nângân nângânyenñe hâlim milim otmapgât den âlâ yuwu sâmunne nângâm biwiyenñan katñet. Kutdânenñane ki âwurem gewuap yan lohimbi kiñitñe orowâkñe gawamangât girem den âlâlâ ya lonğâem Anitâ pilânomai. Anitâ pilânomai ya yenğât kunyenñe, kutñe Den kuhuhât Amboñe ya, tetemu lohimbi kerekñe ekñetâ sâtñe kârikñe otbuap.

⁴ Yâkne ikñahât nângâmu yahatmu Anitâhât kawenñan kinbe sâm otbuap. Yawu otmâ lohimbiñe senñe âlâlâ Anitâhât pat katñetâ tap ya mem gulip tuhuwuap. Otmu pâku lohimbiñe Porom Lâpiolipyenñe me wahap yu me ya mepaemai ya gurâ mem gulip tuhuwuap. Yawu tuhum lohimbi kerekñe mepaenekñet sâm Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ Anitâ oan sâm kawenñan tatbuap. Yawu gârâmâ emelâk Anitâ Manman Amboñane lok yunñe hiliwahowuapgât sâm kalop.

⁵ Âlâñe yakât ki ekyongop? Nâñe emelâk ekyongowan yakâ.

⁶ Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yuâmâ Anitâ pilânomai ya yenğât kunyenñe, kutñe Den Kuhuhât Amboñe yâkne tetewuapgât mâtâp manğaukmâ tap. Yakât topñe emelâk ekyongomune nângâwi. Den Kuhuhât Amboñe tetemu eknomai yakât sâpñe emelâk Anitâñe kalop. Sâp kalop ya Anitâñe ekmu ârândâñ otmu lok ya tetewuap.

⁷ Âun yuâmâ Den Kuhuhât Amboñe ki nângâwanğaiin. Yawu gârâmâ yâkne lohimbi nombotñe yenğât kakyenñan mem girem den âlâlâ lonğâemai. Gâmâlâk wuânñe yâkât mâtâp manğauwanğim tapñe keterakmu yanâmâ tetekñan tetemu lohimbiñe eknomai.

⁸ Ekmâ nângâwanğinjetâ lohimbi kiñitñe orowâk kâityongowuap. Yawu gârâmâ Kutdânenñe Yesuñe âwurem ge ekmâ lauñambâ kahapon hânğutmu lok ya gulip otbuap. Yawu otbanğiwuap yan lohimbiñe ekñetâ hâu sâsâ otbuap.

⁹ Aiop, Den Kuhuhât Amboñane lohimbi mem bâleyekbuap yakât sâmunne nângâñet. Kâitgu Kâitgu Amboñe Satanñe mâmâñe otbanğimu kulem perâkñe topñe topñe mem lohimbiñe ekñetâ ewe membe otbuap.

¹⁰⁻¹² Yawu otmu Kiristohât den pat âlepñe ya nângâñetâ gemu bet pilâm hiliwahonomaiahât pat mannomai. Yakât otmâ Anitâñe Nângân nângân perâkñahât Amboñe hânğangumu ge biwiyenñan kionñbuap. Biwiyenñan kionñmu Den Kuhuhât Amboñane den perâkñe topñe topñe kâityongomu orotmeme bâlenñe tâtâem otmâ mannomai. Yawu manñetâ sâp patoen Anitâñe biwiyenñahât topñe ekmâ sâm hâreyingimu Kutdânenñe Yesuñe ki sârereyekbuap. Yakât otmâ hiliwahonoma.

Yesu Kiristonje menenekmâ manman kârikñan katnenekbuap.

¹³⁻¹⁵ Bukulipne, Anitâñe hân himbim ki kândikyotgop yan yen wawaeyekmâ manman kârikñan katyekbom sâm kalop. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñ tuhuyekmu Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen

biwiyenje katbi. Yâkâlen biwiyenje katjetâ Anitâne nine nanne baratne sâmb meye hop. Yakât otmâ nenje yengât nângâm haonmâ ârândân Anitâ mepaem yâhânom yawu biwinenjanje nangain. Anitâne meye hop. Yakât den pat bulâne orowâk tatmâ kâsikum yingiwîn me âlâengen ari tatmâ ekap kulemgum katyingiwîn. Den ya biwiyenjan katmâ târârâhâk lâum mannomai. Yawu manjetâ yanâmâ Kutdânenne Yesu Kiristone yen orop menenekmâ himbim laninjan katnenekmu tatmâ yâhâmbisâin.

¹⁶ Awonnenne Anitâne ikjahâk wawaenenekmâ biwinenne mem hewewenj tuhuma p. Yawu otningimu biwinenne sânduk sâmu manman kârikjan mannom sâmb biwinenne hikum manmain. Yakât otmâ yengât nângâm Anitâ yuwu sâmb ulitgumain. “O Awonnenne Anitâ, gâne Kutdânenne Yesu Kiristo orop Tesalonike kapi ambolipne yengât biwiyenje mem hewewenj tuhuyekdomawot.

¹⁷ Yawu otyingimutâ lohimbije yetgât wâtyetjan kinjetâ manmanyenje kelihakmu orotmeme âlepneâk otmâ mannomaihât nangain.” Yawu sâmb Anitâ ulitgumain.

3

Kutdânenjanje tihitnenne otmâ ki betnongowuap.

¹ Bukulipnenne, yenje Anitâ ulitgunjetâ Kiristohât lohimbije yâkât den pat âlepne sâmb haok tuhunomai. Sâmb haok tuhujetâ lohimbije wosapâ wosapâ manmâ arainje nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjanje kepeinomai. Otmu yenje yâkâlen biwiyenjanje kepeim manmâ gai yan lohimbije manmanyenje ekmâ Anitâ mepaem gai. Otmu yâkne gurâ Kiristohâlen biwiyenjanje kepeim manmâ yâhânomai yan lohimbije manmanyenje ekmâ Anitâ mepaenomai.

² Yâhâ nenneâmâ den pat âlepne ekyongomunne lohimbije nombotjanje nengât den ya nângânetâ gemu bet pilâm mem bâlenenekmai. Yakât otmâ yenje Anitâ ulitgunjetâ bâtyenambâ menenekmâ tihitnenne otbuapgât nangain.

³ Kutdânenjanje yengât tihityenje otbuap. Yawu otmâ mâmâne otyingimu yenje yâkât wâtjan kinjetâ Manman Bâlenjahât Ambojanje mem ge katyekbe sâmb hâum pâpguwuap.

⁴ Yen den kâsikum yingiwîn ya nângânetâ bulâne otmu nen orowâk Kutdâhâlen biwinenjanje kepeim manmain. Yakât otmâ den ya lâum manmâ gai yawuâk lâum manmâ yâhânomaihât engat yâhâp ki otmain.

⁵ Lohimbije belângen manmainje mem âlâlâ tuhuyekjetâ yanâmâ Anitâne tihityenje otmu Kiristohât wâtjan kinjetâ biwiyenje sânduk sâmu mannomai. Otmu Kutdânenjanje biwiyenjan gemu yakât topne nângâm hengenjunjetgât nangain.

Nenne konam ki inom.

⁶ Kutdânenne Yesu Kiristohât sâtgât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Âi mem mannomai sâmb den kâsikum yingiwîn ya bukulipyenje nombotjanje nângânetâ nahat otmu konam im gai. Yakât otmâ yenje den sâyinginjetâ âi menomaihât nangain.

⁷ Nenne yen orop manbin yan nepgât mâtâpne tiripyongomunne ekbi ya watmâ nep mem manjetgât nangain.

⁸ Lohimbije senne âlâlâ tânnongowi yakât matne yingiwîn. Otmu yenje nen tânnongone sâmb senne âlâlâhât pâinmai hât nenne den kâsikum yingiminiwîn yan nenjahâk nep tuhuma yapâ tewetsenne mem senne âlâlâ puluhuakminiwîn.

⁹ Den kâsikum yingiminiwîn yakât matne sot me senne âlâlâ tânnongombâihât dop. Yamâ nenne nepgât mâtâpne watmâ manjetgât nângâm nenjahâk nep memunne ekbi.

¹⁰ Yawu otmâ yuwu sâmb ekyongowin. “Lohimbije âlâ me âlâ konam imai yâhâmâ sot ki yinginjetâ nenomai.”

¹¹ Yengâlen gâtne nombotjanje konam im bukulipyenje yengâlen ari nem watyekmai. Yawu otmâ bukulipyenje yengât manmanyenje âlepne ya mem bâleyingimai.

¹² Kutdânenne Yesu Kiristohât sâtgât otmâ girem den ekyongonjetâ ya nângâm nep mejetâ manmanyene kuwihakmu mannomai.

¹³ Yene orotmeme âlepneâk otmâ manjetâ biwiyene ki orotok sâwuapgât nanngain.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu den kulemgum katyngiain yu lohimbi ekyongonomai. Ekyongonjetâ nombotjane Kiristohât den nângânetâ gemu bet pilâm mansai ya ki kasa otyngim watyeknetâ arinomai. Konam imai yakât den sâyinginetâ anulakmâ âi menomai.

Den bânje sâm hâreop.

¹⁶ Umatne âlâlâ teteyngiwuap yan Kutdâ Biwi Sânduk Ambojane ikjahâk biwiyene mem sânduk tuhuyngimu manmâ yâhânomai. Kutdânennejen yen orowâk tatmu mannomai.

¹⁷ Otmu lok ekap kulemguap yu sâmune kiripi nihimu bânjehen ninak kutne kulemguan. Yu ekmâ nâhâitne nângâningim mansap yawu nângânomai. Ekap âlâlâ kulemguman yamâ yuwuâk watmâ kutne kulemguman.

¹⁸ Kutdânenne, Yesu Kiristo tihitnenne otmapne yen orop yâkât wâtnan manjetgât Anitâ ulitguman. Bâinj.

Nâ bukuyene,
Paulo

1 Timoteo Pauloꝛe Timoteohât ekap angoân kulempuop.

O nanne Timoteo,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ Tihit tihit Amboꝛaꝛe Yesu Kiristo orop biwiyetꝛe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristohât aposolo katnekmâ âi nihimutâ mem mansan.

² Âi ya mem Kiristohât den pat ekgohomune nâꝛgârâ bulâꝛe otmu nanꝛe âwâꝛaꝛe tânahomawot yakât dopꝛeâk yâkâlen biwinetꝛaꝛe kepeim tânahom hoꝛ bawangimait. Otmu Kiristoꝛe âwurem ge nine lohimbi sâꝛ menekmu manman kârikꝛan man-nomgât nâꝛgâm biwinenꝛaꝛe mem mansain. Otmu gâhât nâꝛgâm Anitâ yuwu sâꝛ ulitguman. “O Awoꝛ, gâ Kutdânenꝛe Yesu Kiristo orop Timoteo nâꝛgâwawꝛim tihitꝛe otmutâ biwiꝛe sâꝛduk sâekgât ulitgohan.” Yawu sâꝛ ulitguman.

Lok nombotꝛaꝛe Kiristohât den pat âlepꝛe kelangatbi.

³ Nâꝛe angoân Epeso kapi pilâm Makeronia hânân yu takawe sâꝛ den ekgohowan ya âlâkuâk sâꝛmune nâꝛgâ. Epeso kapi ambolipꝛe nombotꝛaꝛe yeꝛe engatyeneâk watmâ Anitâhât den bukulipyeꝛe kâsikum yingim gai. Yawu gârâmâ den ya kelangatmâ kâsikum yingim gai ya nâꝛgâmune Kiristohât den pat yawu ki oap. Yawu gârâmâ gâꝛe Epeso kapiân tat yakât otmâ gâꝛe kuyingirâ pilânomai.

⁴ Yâkꝛe Anitâhât den ya wangim tâmbâlipyenꝛe yeꝛe biwiyenambâ den âlâlâ tetemu alahum gawi ya torokatmâ kâsikum yingimai. Otmu tâmbâlipyenꝛe yengât topyeꝛe girawu tap yakât sâꝛ âi pâi tuhuakmai. Yawu otmai yan Kiristohâlen biwiyenꝛe tiꝛâk ki kepeimai. Yakât otmâ nâꝛgân nâꝛgânyenꝛe hâlim milim otmu manmanyenꝛe ki keli-hakmap. Yakât otmâ gâꝛe kuyingirâ pilânomaihât nanꝛan.

⁵ Nenꝛe Kiristohât den pat âlepꝛe yu lohimbi kâsikum yingimunꝛe nâꝛgâꝛetâ bulâꝛe otmu yâkâlen biwiyenꝛe tiꝛâk kepeinomaihât yâkꝛe menenekmâ âi sâꝛ ningiop. Otmu yâkâlen biwiyenꝛe kepeinetâ tosayenꝛe pilâyingimu biwiyenꝛe sâꝛduk sâꝛmu yanak bukulipyeꝛe orop biwiyenꝛe kepeiakmâ konohâk otmu nanꝛangimai. Yawu otmâ Kiristohât mâtâp tâꝛ tâꝛâk watmai.

⁶ Yawu gârâmâ lohimbi ya yengât topyeꝛe ekgohowan yanꝛe Kiristohât mâtâp ya tâpikgum den tâꝛhât alahumai.

⁷ Otmu emelâk Anitâꝛe girem den âlâlâ Mose ekumu kulempuop ya nenꝛe topꝛambâek nâꝛgâm bukulipnenꝛe kâsikum yingian sâꝛmai. Yawu sâꝛmai yamâ yeꝛe girem den yakât topꝛahât pâꝛgum ki kâsikum yingim henꝛenꝛumai. Yakât otmâ gâꝛe kuyingirâ pilânomaihât nanꝛan.

⁸ Aiop, Anitâꝛe girem den âlâlâ Mose ekumu kulempuop yakât yuwu sâꝛmune nâꝛgâ. Yamâ âlepꝛeâk hârok. Yakât torehenꝛe âlâ ki tâpiahop. Yawu gârâmâ lohimbi nombotꝛaꝛe girem den âlâlâ yakât andemꝛe wangim yeꝛe nâꝛgân nâꝛgânyenambâek den torokatmai ya watmunꝛe umatꝛe otmap.

⁹ Otmu lohimbi uwawapꝛe bia manmai ya yengât nâꝛgâm papatolipnenꝛaꝛe girem den ki ekyongomai. Yâhâ lohimbi orotmeme bâleꝛe otmâ manmainꝛe girem den nâꝛgâꝛetâ biwiyenꝛan hâumu kuwihakꝛet sâꝛ ya ekyongomai. Lohimbi yuwuya yengât yan. Lohimbi nombotꝛaꝛe ândâpyenꝛe kârikꝛe otmâ papatolipyenꝛe yengât den ki nâꝛgâmai. Me kunyenꝛe kârikꝛe otmâ Anitâhât nâꝛgâꝛetâ gemu girem den ki watmai. Me âwâ mâmâlipyenꝛe me bukulipyeꝛe yengât nâꝛgâm bâleyingim yongoꝛetâ mumai.

¹⁰ Nombotꝛaꝛeâmâ nep tuhuningiꝛet sâꝛ lohimbi me nimnaom titipâ meyekmâ ip kârikꝛaꝛe hikuyekꝛetâ tatmâ yâk yengât âi tuhuyingimai. Lohimbi nombotꝛaꝛe

loklipyenje me imbilipyenje betyenehen kionmai. Me loklipyenjanje imbilipyenje pilâyekmâ lok bukulipyenje orop ekñâleangimai. Otmu imbilipyenjanje gurâ yawuâk loklipyenje pilâyekmâ imbi bukulipyenje orop ekñâleangim orotmeme kiŋgoŋ otmai. Lohimbi nombotñajeâmâ den perâkñe sâmbukulipyenje kâityongomai. Nombotñajeâmâ bukulipyenje yengât imbiâk den hakyenjan sâmai. Yâhâ nombotñajeâmâ Anitâhât den kum otmâ hilipgumai.

¹¹ Kiristohât hoŋ bawalipñaje Anitâhât girem den ya tâŋ tâŋâk kâsikum yingimai yamâ nâŋe Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yingiman yu orop lâuaksawot. Den pat âlepñe yu nâŋgâmain yan Anitâ ikñe topñe nâŋgâmunñe âlâ kândâkdâ otmu mepaemain.

Anitâŋe Paulo umam sâwanjiop.

¹² Kutdânenñe Yesu Kiristohâlen biwinanñe kepeim hoŋ bawanjim yâhâwomgât ikñahâk nâŋgânihiop. Nâŋgânihim nep sâmbukulipyenje yâkât wâtñan kinmâ den pat âlepñe lohimbi kâsikum yingim mansan. Yakât otmâ nâŋe heronñe nâŋgâwanjim yâk mepaeman.

¹³ Yawu gârâmâ nâŋe emelâk yâkâlen biwine ki katban sâp yan biwi nâŋgân nâŋgânne maŋguakmu yuwu otmâ manban. Yâkât den pat âlepñe mem ge katban. Yawu otmâ lohimbiñe yâkâlen biwiyeñe katbi ya topñe âlâlâ mâŋgâeyekmâ mem bâleyekminiwan. Yawu otyingiminiwan yamâ Kiristo ikñe otbanjimminiwan. Yawu otminiwan yan biwi nâŋgân nâŋgânne maŋguakmu ki nâŋgâmâk mâŋgâeyekminiwan.

¹⁴ Yakât otmâ Anitâŋe ikñahâk wawaenekmâ nâŋgân nâŋgânne mem pâronñe pilânihiop. Yawu otmâ biwine mem hewewenñe tuhumu Yesu Kiristohâlen biwinanñe kepeiwan. Yawu otban yapâek yâk orop biwinetñaje hikuakmâ konohâk otmu manmâ gan yu. Yakât otmâ ikñe komot nâŋgâyingim hoŋ bayingim gaman.

¹⁵ Bulâñanâk Yesu Kiristonñe nen lohimbi bâleñe sâreerenekmâ tosanenñe pilâningiâk sâmbukulipyenje yâk hâŋgângumu giop. Yakât nâŋgâmunñe bulâñe otmu biwinenñaje Kiristohâlen kepeim mannom.

Nâŋe ninahât nâŋgâmunne dondâ gemap yakât yuwu sâmunne nâŋgâ.

¹⁶ Lohimbi kerekñe otmunñe bâlemu tosanenñe orop manbin yakât Anitâŋe mumuhât pat kuningiop. Yâhâ lohimbiñe otñetâ bâleop ya wangim nâŋeâmâ dondâ otmunne bâlemu tosa pato mewan. Yakât matñe umatñe dondâ membomgât dop olop. Yawu gârâmâ Kiristonñe biwine ikñan katbehât nâŋgâm lohotñan otnihim matñe ki nihiop. Nine topne yawu tap. Otmu lohimbiñe yâkâlen biwiyeñe katñetâ Anitâŋe manman kârikñahât pat kuyingiwuap. Yawu otmu Kiristonñe wawaenekmâ lohotñan otnihiop yakât den pat ya lohimbiñe nâŋgâm Anitâ mepaenomai.

Otmu Ambonenñe Anitâ konok ki ekmain.

¹⁷ Yâhâmâ tat tat kârikñe tatmâ gaopñak tatmâ gamap. Otmu tatmâ yâhâmbisâp. Yâkñe ki teteop. Otmu biatbuapgât dop gurâ ki tap. Lohimbi tuhuyelehowâmbâek kunnennje tatmâ tihitnenñe otmâ gamap. Otmu yawuâk tihitnenñe otmâ yâhâmbisâp. Yakât otmâ heronñe nâŋgâwanjim mepaem manmâ yâhânom. Ya bonñanâk.

¹⁸ Nanne Timoteo, yuwu sâmunne nâŋgâ. Lohimbi nombotñaje Kiristohât den pat bulâñe ya kelangatmâ bukulipyenje kâsikum yingimai sâmbukulipyenje gâŋe kuyingirâ pilânomaihât nâŋgâm nep sâmbukulipyenje. Emelâk Kiristohât komot ya yengât kunlipyenjanje âi sâmbukulipyenje kungan mewi. Kungan mewi yan âi tuhurâ bulâñe girawu tetewuap yakât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyeñan katmu den ekgohowi. Den ekgohowi ya nâŋgâm Kiristohâlen biwiñe tiñâk kepeim yâkât den pat âlepñe ya lohimbi ekyongom manbuat. Yawu mandâ lohimbi âlâ me âlâñe mâtâp maŋguhine sâmbukulipyenje otmu yan kârihem kinbuat.

¹⁹ Yawu mandâ yanâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwine ekmu ârândân oap yawu biwiñe nâŋgâuwat. Yâhâ lohimbi nombotñaje Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñe ekmu ki ârândân olop yawu biwiyeñe nâŋgâwi. Yawu gârâmâ biwiyeñe yawu nâŋgâm yan Wâtgât mâmâñahât Heak ya betgunetâ biwiyeñe pâlâmñe otmu manmâ ari hiliwahonomaihât pat mansai.

²⁰ Lok yâhâp, kutyetje Himenai yet Alesande, yâkne yawu otmâ Anitâ sâmbâlewanjgim gawot. Yawu olowot yakât nâne ketetyelekmune yaehen ari manmutâ Satanje mângâyelekmune mansawot. Otmu orotmemeyetje bâlene ya ekmâ nângâm âlâkuâk Kiristohâlen biwiyetjane kepeim mansetgât nanjan.

2

Kiristohât lohimbije menduhuaknomân yuwu otmâ mannom.

¹⁻² Gâneâmâ Kiristohât lohimbi yengât kunyene mansat yakât yuwu sâmunen nângâ. Kiristohât lohimbi menduhuakmâ Anitâhât den ya alahum kiki meytgim mepaeyeleknomaiân ekyongorâ Anitâ yuwu sâmbâlewanjgim ulitgunomai. Lohimbi belângen manmaine nângâningjetâ ârândân otmu manman sânduhân mannehât nângâm gawamangât lok kunje otmu galemlipnenne ya tânyongoâk sâmbâlewanjgim ulitgunomai. Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otningimu Anitâhât tem lâuwanjgim mannomai. Yawu manmâ lohimbi ewe katyekmâ lohotjan mannom sâmbâlewanjgim ulitgunomai. Otmu Anitâ ambonenjan lohimbi belângen manmai ya nen orop wawaenenekmâ tihitnenne otmap yakât nângâm ulitgunomai.

³ Yawu ulitgunjetâ yanâmâ Anitâ Manman kârikjahât Ambonenjan nângâm ârândân otbuap.

⁴ Lohimbi kerekne Kiristohât den pat âlepne ya nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyene katjetâ manman kârikjahât pat kuyingiwuap yakât Anitâne nângâmap.

⁵⁻⁶ Anitâ konok ambonenjan tatmap. Otmu Yesu Kiristo ikjak lohimbi kerek nengât tosehât otmâ ge kawenenjan kinmu kunjetâ mumbuap sâmbâlewanjgim kalop. Sâp ya ekmâ ârândân otmu yanâk kunjetâ muop. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne yâkâlen biwiyenane kepeimai yamâ Kiristone mem konohân tuhuyekmu biwiyenane hikuakmâ konohâk otmu Anitâne kaok nângâyngim. Otmu kunjetâ muop yan Anitâne lohimbi kerek nengât tosa pilâningim manman kârikjan torokatnenekbongât nângâmap yakât topne teteop.

⁷ Topne yawuhât pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingimune nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeim manjetgât yâkne menekmâ aposolo âi sâmbâlewanjgim nihiop. Yâhâ gâne nâhâitje “Bulânanâk eknohop,” yawu sâmbâlewanjgim den ekgohoan yu Kiristohât komot ekyongorâ nângânomai.

⁸ Kiristohât lohimbi wosapâ me wosapâ menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmai ya yuwu sâmbâlewanjgim ekyongowuat. Lok nombotjan Anitâhât tem lâuwanjgim bukulipyenje orop ki sâmbâlewanjgim den kakjan sahangimai. Galemlipyenje yawuya katyekjetâ lohimbi yengât senyenjan kinmâ Anitâ yu yakât ulitgunomai.

⁹⁻¹⁰ Otmu imbilipyenjan Anitâhâlenâk biwinenjan kepeim tem lâuwanjgim mansain sâmbâlewanjgim. Ya lok âlâ me âlâne yekjâlemai hât hâkyene tihitne otmâ senne âlâlâ sekne âlep âlep yanje ki hâkyene menâleaknomai. Otmu imbi ya bukulipyenjan yekjetâ yâhalâkgât somotyene mendenomai yan senne âlâlâ sekne âlepne orop ki menduhum mendenomai. Yawu otmâ loklipyenje ewe katyekmâ amutyenjan mannomai. Yawu manmâ bukulipyenje nembe kalem otyingim tânyongonomai.

¹¹⁻¹² Imbilipyenjan loklipyenje yengât amutyenjan mannomaihât nanjan. Yakât otmâ lohimbi menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaiân imbi âlâ me âlâne yâhatmâ senyenjan kinmâ den kâsikum yingine sâmbâlewanjgim otmâ yamâ kuyingiman. Yâkneâmâ in denâk nângâm huruj huruj mannomaihât nanjan.

¹³ Orotmeme yawu otmâ mannomaihât sâmbâlewanjgim yingian yakât topne yuwu. Emelâk Anitâne lohimbi tuhuyelehop. Anjogânâmâ Aram sâmbâlewanjgim tuhuop. Yakât kakjan imbi, kutje Ewa sâmbâlewanjgim, ya tuhuop.

¹⁴ Tuhuyelekmu manowot yamâ angoân Satanje Ewa kâitgumu Anitâhât den ya loŋgâem otmu bâleop. Yakât kakŋan Ewanje lokŋe ekumu yâkŋe imbiŋahât den watmâ yawuâk otmu bâleop.

¹⁵ Yakât otmâ imbilipyenaje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim loklipyenaje yengât amutgen mannomai. Yawu manmâ nan baralipyenaje wawaeyekmâ tihityenaje otŋetâ yanâmâ Anitâje yekmu ârândâŋ otmu manman kârikŋahât pat kuyiŋgiwuap. Otmu Kiristohâlen biwiyenaje yawuâk kepeim biwiyenaje galemahom manmâ bukulipyenaje yengât nâŋgâyinŋinomai yanâmâ manman kârikŋahât bulâje ya menomai.

3

Kiristohât komot yengât kunlipyenaje

¹ Den bulâje yuwu sâmune nâŋgâ. Kiristohât komotŋe lok âlâ me âlâ kunlipyenaje sâm katnenekmâ âi ningiŋetâ hoŋ bayinŋine sâm otmai ya yengât Anitâje nâŋgâmu âlepŋe otmap.

²⁻³ Lok yawuya yengât manmanyenaje yakât yuwu sâmune nâŋgâ. To kârikŋe ki nem biwi hâlim otmai. Me ki kuk kâŋguruk otmâ lohimbi mem siriken soroken katyekmai. Otmu tewetsenjahâlâk ki nâŋgâmai. Yâkŋe târârâhâk manŋetâ ya yengât hakyenjan tosa âlâ ki tetewuap. Otmu bukulipyenaje lohotŋan otyiŋgiŋetâ ya yengât nâŋgâm “lok mulunŋe” sâmai. Otmu Kiristohât komolân gâtŋe âlâ me âlâ ya yengât nâŋgâyinŋim nembe kalem otyiŋgimai. Otmu Anitâ yet Kiristo yetgât den pat topŋambâek kâsikum lohimbi yinŋiŋetâ yâkŋe nâŋgâŋetâ keterakyiŋgimap.

Otmu imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai.

⁴ Biwiyenaje galemahom kilik milik manmâ imbi naomlipyenaje galemयोगom tihityenaje otŋetâ imbi naomlipyenaje ewe katyekmâ tem lâuyiŋgimai.

⁵ Yawu gârâmâ yawu ki otmaiŋe Kiristohât komot yengât galem katyekdâ yâkŋe lohimbi ki tihityenaje otmâ hoŋ bayinŋinomai.

⁶ Otmu torokatmâ sâwe. Emelâk Satanje ikŋahâlâk nâŋgâmu yahatmu otmâ hilipguop. Otmu lok âlâ me âlâje Kiristohâlen biwiyenaje katŋetâ sâp kâlep ki otmu manmâ gai. Lok yawuya galem katyekdâ yâkŋe Satanje olop yawu otmaiŋetâ kunlipyenaje sâm ki katyekbuat.

⁷ Otmu lohimbi belâŋgen manmaiŋe sâm bâleyiŋgiŋetâ biwiyenaje kum Satangât paŋŋân kionmaiŋetâ Kiristohât lok âlâ me âlâhât nâŋgâyinŋiŋetâ yahatmu eweyiŋgimai lok yawuya kunlipyenaje sâm katyekdâ kinnomai.

Kiristohât komot yengât hoŋ bawalipyenaje

⁸ Aiop, lok âlâ me âlâje Kiristohât komot hoŋ bayinŋiŋet sâm mem katyekbuat ya yengât yuwu sâmune nâŋgâ. Yâkŋe biwiyenaje galemahonŋetâ manmanyenaje kelihakmu lohimbije yekmâ ewe katyekmai. To kârikŋe ki nemai. Me den perâkŋe ki sâmai. Me bukulipyenaje yengât iri sikumyene ki ekŋâlem kâityongom meyiŋgimai.

⁹ Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe nâŋgân nâŋgânyenaje mem pâroŋ pilâyinŋimu Kiristohât den pat âlepŋe topŋambâek nâŋgâm yâkâlen biwiyenaje tiŋâk kepeim manmai. Otmu Anitâje biwiyenaje ekmu ârândâŋ otmap yawu biwiyenaje nâŋgâmai.

¹⁰⁻¹² Yâkŋe imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai. Otmu imbi naomlipyenaje galemयोगom tihityenaje otŋetâ manmanyenaje kelihakmap. Imbilipyenaje gurâ Kiristohâlen biwiyenaje kepeim yâkât nep tiŋâk mem lohimbi hoŋ bayinŋimai. To kârikŋe ki nemai. Me den guruk me den belâŋgen ki sâmai. Yawu manmâ biwiyenaje galemahonŋetâ manmanyenaje kelihakmu lohimbije yekŋetâ yahatmu eweyiŋgimai. Lok yawuya yengât kutyenaje katdâ Kiristohât lohimbije manmanyenaje ekŋetâ ârândâŋ otbuap. Yâkŋe manmanyenaje ekŋetâ yawu otmu yanâmâ mem katyekdâ lohimbi hoŋ bayinŋinomai.

¹³ Otmu yâkne âilongo lohimbi hon bayinginomai yanâmâ lohimbiye ewe katyekmâ nângâynginetâ yahatbuap. Otmu yâkne Kiristohâlen biwiyeñaje kepeim tem lâuwanjim mansai yakât topne sâm haok tuhum lohimbi belângen manmai ekyongomai. Yawu.

Yesu Kiristo yâkât topne.

¹⁴ Sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm gâhâlen takamune enjakmâ den otdomgât nanjan.

¹⁵ Yawu gârâmâ mâtâp ki tetenihwuap otmuâmâ pepa kulemgum katgihian yu sâlikum nenje buku orangim orotmeme girawu otmâ manmunje Anitâne nângâningimu ârândâñ otmap yakât Kiristohât lohimbi ekyongorâ nângânomai. Anitâ Manman Amboñaje nen Kiristohât lohimbi orop tatmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya mem biwinenñan katmu nenje Kiristohât den bulâne ya topñambâek nângâm lohimbi kâsikum yinginomgât dop tap.

¹⁶ Anjoân lohimbiye Yesu Kiristohât topne ki nângâñetâek Anitâne hângângumu ge nengât toshât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yâkâlen biwinenñaje kepeim manmunje Anitâne nenekmu ârândâñ otmap. Yakât nângâmunje bulâne oap.

Yâkne lok otmâ hânân ge hohetnenñan manmu kuñetâ muop. Mumu Wâtgât mâmâñahât Heakne mumuñambâ mem yahalop. Yakât otmâ yâkât nângâmunje Anitâhât nanje tâñ tâñâk otmap. Yâkne olop miop ya Anitâhât anelolipñaje ekñetâ âlâ kândâkdâ olop. Aposololipñaje topne katmâ yâkât den pat âlepne sâm haok tuhuñetâ lohimbi hânñan kulemñan manmâ araiñe nângâñetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñaje kepeimai. Otmu himbimân âwurem yâhâmu Anitâ orop tawot.

4

Lok perâkne yengât topyene

¹⁻² Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne den âlâ biwinan kalop ya sâm tetemune nângâ. Gâmâlâk lok nombotñaje Kiristohât lohimbi yengâlen taka den perâkne ekyongonjetâ nângâm nombotñaje hionakmâ yengâlen torokatnomai. Lok yamâ weke bâleñe me senduk banearâñe kakyeñan mem biwiyeñe kârikne otmu den perâkne sâm bukulipyene kâityongonomai. Kâityongonjetâ bukulipyeneñe Kiristo betgum yengâlen torokatnomai.

³ Lok perâkne yane orotmeme âlâlâne mem bâlenenekmap sâm lohimbi ki miaknom sâm samut katmai. Me sot âlâlâ ki nenom sâm samut katmai. Samut katmai yamâ dondâ otmâ hilipgumai yakât yuwu sâmunne nângâ. Anitâne sot âlek âlek yamâ neneñeâk hârok sâm katningiop. Neneñeâmâ sot ketetmâ “Yuâmâ neneñe” otmu “Yuâmâ ki neneñe” yawu ki sânom. Nen Kiristohâlen biwinenñaje kepeim yâkât den bulâne watmainje sot âlek âlek nem Anitâ mepaemain.

⁴⁻⁵ Otmu Anitâne wuân me wuân kalop yamâ âlepñeâk hârok. Neneñe wuân me wuân nene sâm otnom yamâ anjoân Anitâ mepaem yanâmâ nenom. Yawu otnom yanâmâ Anitâne nenekmu ârândâñ otbuap.

Timoteone yuwu otmâ hon bayingîâkgât kulemguop.

⁶ Kiristohâlen biwihe kalonâmbâek nenje yâkât den kâsikum gihimunje nângâm henjenjum biwihan katmâ manmâ gat. Yakât otmâ den ekgohoan yu nângâm henjenjum Kiristo hon bawanjim yâkât den yu bukulipge kâsikum yingiwuat yan Kiristone gekmu ârândâñ otbuap.

⁷ Yâhâ lok biwiyeñambâ nângân nângân tâñât topne topne tetemap yakât gâ orop alahune sâm otnomai yanâmâ ki nângâyngiwuat. Gâñe Anitâhât tem lâuwanjirâ gekmu ârândâñ otbuap yakât nângârâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângâ. Lok sihan kiñitje orowâkne sururuk sânomai. Yawu otnomai yakât nângâm wâtyene houñ sâmapgât inânñan dop miakmâ yâhâmai. Yakât dopñeâk biwihe houñ sâmapgât Anitâhât den biwihan katmâ lâum manmâ yâhâwuat.

⁸ Wâtnenne kâriheâk sâam inânñan dop miakmain yamâ âlepne. Yâhâ biwinenne Anitâhâlen kârihem kinâk sâam sâp yupâek yâkât den biwinenñan katmâ lâum manmâ yâhânom yamâ âilonço. Yawu otnom yanâmâ manman âlepñahât bulâne âlâlâ teteningimu biwinenne sânduk sâamu mannom. Otmu hâmbâi Anitâne sâp patoen manman kârikñan torokatnenekmu manmâ yâhânom.

⁹ Den ekgohoan yu nângârâ bulâne otmu yukât biwi yâhâp ki otbuat.

¹⁰ Den yu nângâmunne bulâne otmap. Anitâ Manman ambonaŋe lohimbi kerek menenekmâ manman kârikñan katnenekmu mannomgât dop tap. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenñane kepeim manmain nenâk menenekmâ manman kârikñan torokatnenekmu mannom. Yakât nângâm yâkâlen biwinenñane tiñâk kepeim hoŋ bawaŋim hâhiwin kakñan manmain.

¹¹ Den sâam aran yu Kiristohât lohimbi kâsikum yingirâ lâum mannomai.

¹² Lohimbi nombotñane gâhât nângâñetâ gemu “naom tipine” sâamihât lohimbi senyenjan manmâ biwihe galemahom heŋgeŋum Kiristohât tem lâuwaŋim manbuat. Yawu manmâ den lohotñan ekyongowuat.

¹³ Sâp kâlep ki otmuâk gâhâlen takawom. Yakât otmâ yuwu otmâ mambotnihim manbuat. Lohimbiñe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyeleknomaiân miti kâsikum yingirâ nângânomai. Otmu den ya tâñ tâñâk watmâ orotmeme wuân me wuân otmâ manñetâ Anitâne yekmu ârândâñ otbuap yakât ekyongom mem hewewen tuhuyekbuat.

¹⁴ Timoteo, emelâk Kiristohât komot ya yengât kunlipyenane âi sâam gihim kungan mewi. Kungan meñetâ Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otgihimu âi girawu mendâ bulâne tetewuap ya yâkne biwiyenjan katmu sâam tetem eknongowi. Bulâne ya teteâk sâam âi yakât biwihane tiñâk mem tuhuwuat.

¹⁵ Emelâk Wâtgât mâmâñahât Heakne mem hewewen tuhuhokmu Kiristone olop miop yawuâk otbeâk nângâm otdâ gekmunne tipine âlepne olop. Benne yakâlâk nângâm manmâ gat yakât otmâ tat tat memehe ekmunne âilonço oap. Otmu yâkâlen biwihane tiñâk kepeim manmâ yâhâwuat ya ekmâ Anitâ mepaenom.

¹⁶ Kiristohât den ya kelaŋgatmâ kâsikum yingiman sâam biwihe galemahom manbuatgât naŋan. Yiwerene yu âi mem mansat yawuâk torokatmâ Kiristohât den kâsikum yingirâ lohimbiñe yâkâlen biwiyenane kepeim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ gâ orop meyekmâ manman kârikñan katyekmu mannomai.

5

Timoteone yuwu otmâ Kiristohât komot galemयोगांगât Paulone kulemguop.

¹⁻² Gâne Kiristohât lohimbi yengât kunyene otmâ galemयोगom mansat. Yakât otmâ yuwu otyingiwuatgât naŋan. Lohimbi âlâ me âlâne otñetâ bâlemu den kâwâ kârik ki otyingiwuat. Lohimbi somboñe otñetâ bâlewuap otmuâmâ âwâhe mâmâhe ewe katyelekmâ lohotñan otyitgimat yawuâk otyingiwuat. Me lohimbi nombotñane otñetâ bâlewuap otmuâmâ imi atalipge me wârâ toulipge lohotñan otyingimat yawuâk otyingiwuat. Yâhâ imbi yâhâmâ esep esewâk otyingiwuat.

Imbi kambut ya yengât sâop.

³ Imbi kambut nombotne hep torehenlipyene bia me nimnaom barak manmai yaŋe umburuk manmaihât Kiristohât komot ekyongorâ tihityene otnomai.

⁴ Yâhâ imbi kambut âlâneâmâ nan baralipyene me helipyene orowâk manmai. Yâkne mâmâlipyene me buwulipyene yengât tihityene otmâ hoŋ bayingineñetâ Anitâne yekmu ârândâñ otbuap. Yawu otnomai yan emelâk ñañayenjan âwâ mâmâlipyenane me buwulipyenane tihityene otbi yakât matne yâku sombo otnomaiân tihityene otnomai.

⁵ Yâhâ imbi kambut nombotne hep torehenlipyene bia me nimnaom barak manmai yâkneâmâ Anitâne nângâningiâk sâam haonmâ ârândâñ ulitgum mepaemai.

⁶ Aiop benne, imbi kambut nombotne âlâneâmâ “umburuk otmâ umatne kaknan manmaihât kâwâ konda otmâ yapâ tewetsenne mem dâimai. Kambut yawuyane yawu manmai yamâ biwiyene mumu hiliwahonomaihât pat manmai.

⁷ Lohimbi belângen manmaine Kiristohât lohimbi sâmbâleyingimaihât imbi kambut manmanyenahât den ekgohoan yu gâne sâmbâ tetem ekyongorâ tem lâunihinjetgât nanngan.

⁸ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâne yene hep torehenlipyene me sese buwulipyene ki tihityene otmai yaneâmâ Kiristo betgum lohimbine Anitâhâlen biwiyenane ki kepeim manmai yawu otmai. Yakât otmâ Anitâne yekmu dondâ bâlemap.

⁹ Aiop, imbi kambut âlâ me âlâne Kiristohât komot hon bayingine sâmbâ otmai ya yengât yuwu sâmbâ nângâ. Embângâmbâek imbi kambutne nep tuhumbâ Kiristohât komot hon bayingim gai. Ya yengât kutyene kulemgum katdâ tatmu tewetsenne memai. Otmu imbi kambut ondop yâk yengâlen torokatnetâ kutyene kulemguwuat yamâ yuwu. Imbi kambut âlâ me âlâhât yambuyene 60 otyingiap ya yengât kutyene kulemguwuat. Yâhâ lok yâhâp kalimbu ki meyekbi.

¹⁰ Orotmemeyene âlepne yuwu otjetâ Kiristohât komotne mepaeyekmai. Nan baralipyene âilongo galemयोगom heנגengum gawi. Otmu lomba takanjetâ emetyenan dâim yâhâ katyeknetâ tatnetâ sot um yingiminiwi. Otmu hewewen otmâ âi âlek âlek mem Kiristohât komot hon bayingim gai. Otmu umatne âlâlâ lohimbi kakyanan yâhâmap yan hewewenâk tânyongomai. Imbi kambut yawu manmâ gai ya yengât kutyene kulemguwuat.

¹¹ Yâhâ imbi kambut hâkyene herone mansai yamâ kutyene ki kulemguwuat. Yamâ topne yuwuhât. Loklipyene bâlenjetâ Kiristohât nângâm yâkât komot hon bayingine sâmbâ biwiyene katmai. Yawu otmai yamâ gâmâlâk lok yekmâ biwiyene pârâk pilâm Kiristohât nep pilâm lok meyekmai.

¹² Kiristohât nep tuhunom sâmbâ biwi katbi ya pilai yakât nângânetâ biwiyenan hâumu gorâ kaknan mannomai.

¹³ Otmu kutnan hilâm im tatmâ emet ârândân yâhâm gem den golâ, me buku âlâhât den guruk, me den belângen sâsâ yawu sânetâ dondâ bâlewuap.

¹⁴ Yawu otmaihât Kiristohât komot yuwu sâmbâ ekyongohât nanngan. Lohimbi nombotne belângen manmaine Kiristohât komot ya yengât sâmbâleyingimaihât imbi kambut yawuyane lok miakmâ mannomai. Yawu otmâ nimnaomlipyene mem ga katyekmâ galemयोगom heנגengum yan tat tat memeyene âilongo teteyingiwuap.

¹⁵ Yâhâ imbi kambut nombotnaneâmâ manman âlepnehât mâtâp ya pilâm Manman bâlenjahât Ambone Satan yâkât mâtâp watmai.

¹⁶ Otmu Kiristohât komolân gâtne imbi âlâne ikne hep torehenne âlâne imbi kambut mansap yakât tihitne otmâ tânguâkgât nanngan. Tihitne otbuawân Kiristohât komotne hewewen otmâ imbi kambut nombotne hep torehenlipyene barak manmai ya tânyongonetâ âilongo otbuap.

Kiristohât komot yengât galem ya yengât sâop.

¹⁷⁻¹⁸ Kiristohât komot yengât galemipyene nepyenanahât hâmeje yinginetâ menomaihât yuwu sâmbâ nângâ. Emelâk Anitâne girem den âlâ Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Bulimakaone nep tuhuyingiwuap yan sot bulâne nemap sâmbâ laune ki sâhâm mangunomai.”

Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâne nep tuhuyinginomai yakât hâmeje yinginetâ ârândân otbuap.”

Den yawu tap. Yakât otmâ Kiristohât komot yengât galem katyekmâ âi yingiwu yane âi ya mem den pat âlepne ya lohimbi belângen mansai ya ekyongomai, me Kiristohât komot den kâsikum yingimai ya yengât âi eknetâ âilongo otmu hâmeje pato yinginomaihât nanngan.

¹⁹ Otmu lok yâhâp me amon yaŋe galemlipyene yengât topyene teteâkgât sâh hâreyingine sâh otnomai yan denyene iknjiâk iknjiâk sâŋetâ konok otbuap yamâ nâŋgâyingiwuat. Yâhâ lok konokŋe iknjiâk sâwuap yamâ ki nâŋgâwanŋiwuat.

²⁰ Otmu galemlipyene âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe otnomai yamâ meyekmâ lohimbi yengât senyenjan katyekmâ sâyingiwuat. Yawu otyingirâ yan lohimbiŋe ya ekmâ manmanyene galemahonomai.

²¹ Nâŋe Anitâ yet Yesu Kiristo otmu aŋelolipyetŋe koko salehâk ya yengât senyenjan kinmâ yuwu sâmune nâŋgâ. Galemlipyene âlâ me âlâhât den sâh hâreyingiwuat yan den ekgohoan yu tâŋ tâŋâk watbuat. Yawu watmâ lok âlâhât nâŋgârâ yahatmu, âlâhât nâŋgârâ gemu yawu ki otbuat. Den sâh hâreyingirâ Anitâŋe nâŋgâmu ârândâŋ olâkgât târârâhâk sâwuat.

²² Galemlipyene âlâ me âlâŋe otŋetâ bâleop ya yengât den sâh hâreyingirâ nâŋgâŋetâ haŋ sâyingimu manmanyene kelihakmu mansai. Lok yawuya in yawu ki meyekŋetâ Kutdâhât âi witgum tuhunomai. Manmanyene ekdâ ârândâŋ otmu yâhâpŋe âi sâh yingiwuat. Yawu gârâmâ âi in yawu yingirâ âlâkuâk otŋetâ bâlewuat yakât tosa yamâ lohimbiŋe gâhâlen sâh gâitnomai.

²³ Otmu tep kombohahât otmatgât wain to tipiŋe nembuat.

²⁴ Lok nombotŋaŋe bukulipyene yengât senyenjan kinmâ otŋetâ bâlemap ya yengât topyene nâŋgâmai. Lok yawuya meyekmâ den âiân katyekŋetâ sâh hâreyingiwualân emelâk topyene nâŋgâwan sâwuat. Yawu gârâmâ lok nombotŋe âlâŋeâmâ topyene kurihiakmâ manmai. Yâhâmâ âi pâi tuhuyeknomai yanâk topyene mem tetewuat.

²⁵ Otmu lohimbi nombotŋaŋe lohimbi senyenjan kinmâ orotmeme âlepŋe otŋetâ ekmai. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe orotmemeyene âlepŋe otmai ya ekmâ bukulipyenjaŋe mepaeyekmai sâh orotmeme âlepŋe ya tihângen otmai. Yamâ lohimbi âlâ me âlâŋe ya nâŋgâm sâh haok tuhumai. Yawu otmai yaŋe tihâk tatbuapgât dop ki tap.

6

¹ Âi lok yengât sâmune nâŋgâ. Kiristohât lohimbi ya den kâsikum yingimain yakât lohimbi belângen manmaiŋe den ya nâŋgâŋetâ helekŋe otmu Anitâ sâh bâlewanŋimaihât âi lok nombotŋe Kiristohâlen biwiyeŋe katmaiŋe kunlipyene eweyingim lauyene lâum kinmâ âi tuhuyinginomai.

² Yâhâ kunlipyenjaŋe Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmai otmuâmâ âi loklipyene ya ki holanyekŋetâ ari yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ galemahom mansai. Yakât otmâ âi lok yaŋe kunlipyene ki sâh bâleyinginomai. Yâhâ kunlipyenjaŋe Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmai yâhâmâ Anitâŋe nâŋgâyingimap. Yakât nâŋgâm âi lokŋe âi kârikŋeâk mem kunlipyene hoŋ bayinginomai. Den ekgohoan yu kâsikum yingirâ nâŋgâm manŋetgât nanŋan.

Senŋe âlâlâ ki ekŋâlem miaknehâlâk nâŋgânom.

³ Kutdânenŋe Yesu Kiristone den âilonŋo aposololipŋe kâsikum yingiminiop yakât nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap. Yâkât otmâ lohimbi den ya kâsikum yingimunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap. Yâhâ lok nombotŋaŋe den ya nâŋgâŋetâ ki ârândâŋ oap sâh yeŋe eŋatyeneâk watmâ den ondop kâsikum yingimai yamâ dondâ bâlemap.

⁴ Lok yaŋeâmâ yeŋahât nâŋgâŋetâ dondâ yahatmap yamâ den kâsikum yingimai yakât topŋe hâum pâpŋumai. Yakât otmâ bukulipyene orop den kakŋan sahaŋginehâlâk nâŋgâmai. Yawu otmâ nâŋgâm bâleangim hâiakmâ sâh ge karakmai. Otmu hionjakmâ den belângen sâh hakyenjan sahaŋgimai.

⁵ Yawu otmâ den bulâŋe pilâm biwi nâŋgân nâŋgânyene mem helen tuhukmai. Otmu lohimbiŋe tewetsenŋe ningiŋetâ hâk sânduhân mannehâlâk nâŋgâm den kâsikum yingimai.

⁶ Nenŕe Kiristohâlen biwinnenŕe kepeimain. Yawu otmâ senŕe âlâlâhât ki ekŕâlem manmain yanâmâ Anitâŕe biwi sânduhân katnenekmu biwinnenŕe ârândân otmap.

⁷ Kândikum mâmâlipnennŕe menenekbi yan tepyenjambâ hâk barak tetewin. Dop yawuâk hâmbâi mum yan hân yu pilâm senŕe âlâlâ ki miakmâ arinom.

⁸ Yakât otmâ yuwu nanŕan. Anitâŕe sot, me pet sângum, me senŕe âlâlâ ya ningimu dopnennŕanâk mem manmain. Otmu “Getek âlâ ningiap,” sâmi ki dewaenom.

⁹ Lohimbi nombotŕe senŕe âlâlâ ekŕâlem miakmâ hâk sânduhânâk manne nâŕgâmai. Yawu nâŕgâmai yamâ biwi nâŕgân nâŕgânyene hâlim milim otmu bâlenahât panŕonân kionmai. Otmu yenahâk yapâ ki holaŕaknomai. Yakât otmâ yanâk tatmâ hiliwahonomai.

¹⁰ Yâhâ lok âlâ me âlâŕe senŕe âlâlâ ekŕâlem miakne sâmi otmai ya yenŕât biwiyenjambâ nâŕgân nâŕgân bâlenŕe âlâlâ tetemap. Ya watmâ orotmeme kiŕon otmai. Yawu otmâ Kiristohât lohimbi nombotŕe yâkât mâtâp pilâŕetâ biwi nâŕgân nâŕgânyene orotok sâmu gorâ kakŕan manmai.

Pauloŕe Timoteo den ekuop.

¹¹ Nanne Timoteo, Anitâŕe mengekmu hoŕ bawanŕim mansat. Yakât otmâ gâŕeâmâ orotmeme bâlenŕe âlâ me âlâ ekmâ betbanŕgiuwat. Yawu otdâ Anitâŕe gekmu ârândân olâk sâmi yâkâlen biwihanŕe tiŕâk kepeim tem lâuwânŕgiuwat. Otmu Kiristohât lohimbi nâŕgâyiŕim lohotŕan otyiŕgiuwat. Otmu lohimbi belâŕgen manmainŕe mâtâp maŕguhine sâmi otnomai yakât nâŕgârâ ki sâtŕe otmu biwihe houŕ sâwuap.

¹²⁻¹³ Emelâk Wâtŕât mâmânahât Heakŕe mem hewewenŕe tuhuhekmu Kiristohâlen biwihe kalon yan nen Kiristohât lohimbi sennennŕan kinmâ “Kutdâne Yesu Kiristo konok hoŕ bawanŕim manbom,” sâon. Yawu sâon yan Anitâ Manman Amboŕe otmu nanŕe Yesu Kiristoŕe nâŕgâhihimutâ ârândân olop. Emelâk embânân Yesu Kiristo ikŕak kiap âlâ, kutŕe Pontio Pilato sâmi, yâkât senŕan kinmâ Anitâ orop topyetŕe konohâk tap ya ekuop. Anitâ yet Kiristo yâk yetgât sâtŕât otmâ yuwu sâmune nâŕgâ.

¹⁴ Yesu Kiristoŕe âwurem ge menenekbuap yakât sâp utâpŕuap. Yakât mambotnomân lohimbiŕe manmange ekŕetâ bâlemu Kiristohât den pat mem ge katmaiâ biwihe galemahom târârâhâk manbuat. Yawu manmâ âi gihiwin ya tiŕâk membuat.

¹⁵ Anitâ yahat yahatŕe, lok topŕe topŕe manmâ gai ya yenŕât kunyenŕe. Otmu lok kutdâ ya yenŕât kunyenŕe pato. Yâkŕe konok ambonenŕe otmâ tihitnenŕe otmap. Yakât otmâ nâŕgâwanŕimunŕe âlâ kândâkdâ otmap. Kiristoŕe âwurem ge menenekbuapgât sâp kalop ya ekmu ârândân otbuap yanâmâ âwurem ge menenekbuap.

¹⁶ Anitâ Manman Amboŕe ikŕiâk koko salehâk tatmap. Yakât otmâ ikŕak tatmawân laŕinŕe ya lok âlâ me âlâŕe eknomgât dop âlâ ki tap. Ikŕe konok kunnennŕe tatmâ tihitnenŕe otmâ yâhâmbisâpŕât heronŕe nâŕgâwanŕim mepaem manmâ yâhânom. Ya bonŕanâk.

Lohimbi iri sikumyenŕe orop mansai ya yenŕât sâop.

¹⁷ Lohimbi iri sikumyenŕe orop mansai ya yuwu sâmi ekyongowuatgât nanŕan. Iri sikumyenŕe biatyinŕgiuwap. Yakât otmâ hâkyenŕe mepaeakmâ iri sikumyenŕe miakmâ hâk sânduhân manne sâmi biwiyenŕe yanâk ki katnomai. Anitâ Hop Sambe Amboŕe tihitnenŕe otmâ lâtâpnongomap. Yâkŕe yawu otmap yakât biwiyenŕe yâkâlenâk kepeim heronŕe nâŕgânomaiâ nanŕan.

¹⁸ Yawu mannomai yan tepyenŕe hewewenŕe otmu lohimbi umburuk manmai ya tânyonŕonŕetâ Anitâŕe yen yekmu ârândân otbuap.

¹⁹ Yakât bulâŕe Yesu Kiristoŕe âwurem gewuawân meyekmâ manman kârikŕan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Den bâiŕe sâop.

²⁰ Nanne Timoteo, emelâk Kiristohât den lohimbi kâsikum yinŕgiuwat sâmi âi gihiwan ya biwihanŕe tiŕâk mem tuhuwuatgât nanŕan. Otmu lok nombotŕe logât nâŕgân nâŕgân

tâhât watmâ den kakŋan sahaŋimai. Lok yawuyanê gâ orop den yawu alahune sâh otŋetâ ki nâŋgâyinŋiwuat. Yâkŋe topŋambâek naŋgain sâh mai yamâ sâh hilipgumai.

²¹ Lok nombotŋanê yawu otmâ Kiristohât mâtâp pilâwi. Bâiŋ.

Anitâ gâ orop talâkgât naŋgan.

Nâ âwâhe,
Paulo

2 Timoteo Pauloꝝe Timoteohât ekap betꝝan kulempuop.

O nanne Timoteo,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ ikꝝahâk Yesu Kiristohât aposolo sâꝝm âi nihimu mem mansan. Kiristo orop biwinenꝝaꝝe kepeiakmâ konohâk otmu Anitâꝝe manman kârikꝝahât pat kuningimu tap. Yakât den pat lohimbî hânꝝan kulempꝝan mansai yengâlen ari ekyongwehât Kiristone hânꝝannohop.

² Otmu den pat ya ekgohomune nânꝝgârâ bulâꝝe otmu nanꝝe âwânꝝe tânahomawot yakât dopꝝeâk tânahom yâkâlen biwinetꝝaꝝe kepeim hoꝝ bawanꝝimait. Gâhât nânꝝgâm Anitâ yuwu sâꝝm ulitguman. “O Awonꝝ, gâꝝe Kutdâneneꝝe Yesu Kiristo orop Timoteo nânꝝgâwanꝝim tihitꝝe otmutâ biwiꝝe sânduk sâekgât ulitgohan.” Yawu sâꝝm ulitguman.

Pauloꝝe Timoteo mem heweweꝝ tuhuop.

³ Tâmbâlipnaꝝe Anitâ hoꝝ bawanꝝim gaminiwi dop yawuâk nânꝝe gurâ hoꝝ bawanꝝim gan. Hoꝝ bawanꝝimune Wâtgât mâmânꝝahât Heakꝝe biwine ekmu ârândânꝝ otmap yawu nânꝝgâman. Otmu omoꝝe hilâmꝝe Anitâ ulitguman yan gâhât nânꝝgâm ulitguman.

⁴ Emelâk Epeso kapiân tatmâ biwinetꝝaꝝe kepeiakmâ manmâ dondâ iseangiwit yakât gâhât nânꝝgâhîhiman. Yâhâpꝝe enakmâ tep hero nanꝝanꝝgiromgâlâk nânꝝgâman.

⁵ Emelâk buwuhe, kutꝝe Loisi sâꝝm, yâkꝝe Kiristohâlen biwiꝝaꝝe kepeim manminiop. Otmu mâmâhe, kutꝝe Yunike, yâk gurâ yawuâk. Yakât otmâ gâꝝe yawuâk yâkâlen biwihane kepeim manmâ gat yakât gâhât nânꝝgâm engat yâhâp ki otman.

⁶ Yawu nanꝝan yakât otmâ emelâk Kiristohât komot yengât kunliꝝeꝝe orop âi sâꝝm gihim kungan mewin sâp yapâek Wâtgât mâmânꝝahât Heakꝝe mâmânꝝe otgihimu âi mendâ bulâꝝe tetem gap. Otmu bulâꝝe yawuâk tetem yâhâwuapgât kârihem kinmâ âi ya biwihane mem tuhuwuat.

⁷ Neneꝝe Anitâhâlen biwinenꝝaꝝe kepeimunꝝe lohimbî nombotꝝaꝝe umatꝝe âlâlâ ningimai. Yawu otꝝetâ biwinenꝝe orotok sâmapgât ikꝝe Wâtgât mâmânꝝahât Heakꝝe mâmânꝝe otningimu biwinenꝝe galemahom lohimbî lohotꝝan otmâ buku otyiꝝgimain.

⁸ Kiristohâlen biwine kinmap ya ki kurihim manmâ gaman. Yakât otmâ Kiristohât den pat âlepꝝe lohimbî ekyongomune ya lok nombotꝝaꝝe nânꝝgânꝝetâ gemu bet pilâm pâi emetꝝan mem katnekꝝetâ manmâ gan. Otmu gâꝝe yâkâlen biwihane kepeim nâ orop tânahom den pat âlepꝝe ekyongom gawit ya ki kurihim manbuat. Yawu manmâ lohimbî den pat ya ekyongorâ nânꝝgâm biwiꝝeꝝe yâkâlen katꝝetgât nanꝝan. Yâhâ lok nombotꝝaꝝe den ya nânꝝgâm hâkâꝝ otmâ mem âlâlâ tuhuheknomai yan Anitâhât wâtꝝan kinmâ ki lohotꝝe otbuat.

⁹⁻¹⁰ Anitâꝝe hân himbim ki kândikyotgowân Yesu Kiristo hânꝝangumu ge nen Anitâhât lohimbî menenekmâ manman kârikꝝan katnerekbuap ya sâꝝm kalop. Yakât otmâ nenꝝe otbin mewin yakât ki nânꝝgâop. Ikꝝe engatꝝeâk otmâ Kutdâneneꝝe Yesu Kiristo hânꝝangumu ge sâreerenekmâ kawenenꝝan kinmu kuꝝetâ muop. Muop yamâ benꝝe mumuꝝambâ mem yahatmu Mumuhât Amboꝝe Satan ya mem ge katmâ manman kârikꝝe mem teteningiop. Yakât den pat âlepꝝe eknongoꝝetâ nânꝝgâwin yan Wâtgât mâmânꝝahât Heakꝝe mem heweweꝝe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenꝝaꝝe kepeiwin. Yawu otmunꝝe Anitâꝝe nine nanne baratne sâꝝm manman kârikꝝahât pat kuningiop.

¹¹ Otmu nânꝝe den pat âlepꝝe lohimbî kâsikum yiꝝgiwehât Anitâꝝe aposolo âi sâꝝm nihimu mem mansan.

¹² Âi yu mem lohimbî den pat âlepꝝe kâsikum yiꝝgimune yakât menekmâ pâi emetꝝan katnekꝝetâ hâhiwin kakꝝan mansan. Yawu mansan yamâ Kiristohâlen biwinane tiꝝâk

kepeim mansan. Yakât otmâ âi nihiop yu biwinanê mem tuhum manmâ yâhâwomgât mâmânê otnihimap. Otmu yawuâk mâmânê otnihimu âi yu tuhum manmâ yâhâm yanjak mumbom. Otmu hâmbâi Kiristone âwurem ge menenekbuawân âi yukât hâmenê nihimu membom yakât nângâm biwi yâhâp ki otman.

¹³ Kiristohât den bulânê yakât mâtâpne nângâm hengenêguhât den kâsikum gihim gan. Den mâtâpne ya ki tâpikgum gike nângân nângân watmâ lohimbi kâsikum yingiwuat. Yawu otmâ Kiristo orop biwiyetnê kepeiakmâ konohâk otmu Anitânê manman kâriknêan katgekbuap yakât biwi yâhâp ki otmâ lohimbi hoj bayingiwuat.

¹⁴ Wâtgât mâmânêhât Heakne biwinennêan ge tatmapne mâmânê otgihimu Kiristohât lohimbi ikne den pat kâsikum yingim mem hewewenê tuhuyekbuat sâm âi gihiwin. Ya biwihanê tinjak mem tuhuwuatgât nanjan.

¹⁵ Emelâk topne katmâ den âiân katnekbi yan Asia hân ambolipnêanê tânnohonet sâm ekyongowan yamâ yâkne nâ ki tânnohowi. Sâp yan bukuyâhâtnetne, kutyetne Pihelo yet Hemohene, yâkne betnohom âlâengen ariowot.

¹⁶⁻¹⁷ Yawu gârâmâ bukunetne âlâ, kutne Onesiporo, yâkne konok Epeso kapi pilâm Roma kapi yuân takaop. Taka pânnekmâ kapi hawamgum yâhâm giop. Yâhâ nâmâ pâi emetnêan tatmune yan taka mem tetenehop. Mem tetenekmâ pâi emetnêan yâhâmune girawu me girawu tuhuneknomai yakât nângâm ki gorâwangiop. In tihitne bia pâi emetnêan gam nekmu orowâk tatmâ den huhum biwine mem hewewenê tuhuop. Otmu Kutdânenêanê yâkât imbinê naomne yengât nângâyingim tihityene olâkgât ulitguman.

¹⁸ Hâmbâi sâp patoen Kutdânenêanê âwurem ge menenekmu Anitânê biwinennêahât topne ekmâ otbin mewin yakât matne kâpekningiwuawân Onesiporohât nângâwangiwuap. Emelâk gâ orop Epeso kapiân manmâ Kiristohât den kâsikum yingiminiwit yan yâkne tânnotgominiop ya nanjat.

2

Timoteone Kiristo hoj bawangiwapgât Paulone sâop.

¹ Nanne, Timoteo, emelâk Pihelo yet Hemoheneê Kiristohât âi pilâm ariowot yawu ki otbuat. Gânêâmâ Yesu Kiristohât wâtêan kinmâ kârihem hoj bayingim manbuat.

² Otmu nânê Kiristohât den pat âlepne ya lohimbi kâsikum yingiwuan yan gâ orowâk tatmâ nângâm gawi. Otmu âi gihiwan yakât dopnêak gâku yawuâk lok nombotne Kiristohâlen biwiyenêanê kepeim manmainê lohimbi den kâsikum yinginomaihât meyekmâ âi sâm yingiwuat.

³⁻⁴ Otmu Kiristohât tem lâum âi târârâhâk mem manbuat yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângâ. Hep beroneâmâ kunlipyênêanê yeknetâ ârândânê olâk sâm yâkne den sâmai ya watmâ ari otjetâ dopnêan otmap. Otmu umatne lâunomai yakât nângâm ki gorâyngimnap. Yâkneâmâ lohimbi inê manmai yawu ki manmai. Yakât nângâm umatne âlâlâ kakgan yâhâwuwap yan gânê Kutdâ tem lâuwangirâ yâkne gâ gekmu ârândânê otbuap.

⁵ Otmu den âlâen hâum sâwe. Lok kinêitne orowâkne senêe âlâlâ âilongo katnetâ tatbuap ya menom sâm emet inânêan dop miakmâ yâhâmai. Dop miakmaiân lok âlâ me âlânê otmâ hilipgumai yamâ galemynêanê watyekmap. Yakât otmâ gânê manmange galemgum hengenêgum manbuat.

⁶ Otmu den âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlânê âi kalam tuhumainê yapâ sot mem nemai. Otmu gânê Kiristohât nep ya biwihanê hikum tuhuwuat yakât matne hâmbâi gihimu membuat.

⁷ Den âlâen hâum ekgohuan yu mem mete tuhuwuat yanâmâ Anitânê nângân nângânê mem pâronê pilâhahimu manman girawu mandâ ârândânê otbuap yakât topne nângâwuat.

⁸ Yesu Kiristo yamâ Dawitihât senâmbâ gâtne. Yâkne mumu Anitânê mumunambâ mem yahatmu himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât nângâm umatne âlâlâ kakgan

yâhâmu biwihe ki orotok sâwuap. Nâñe lohimbi hânñan kulemñan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat ya ekyongom gan.

⁹ Yakât otmâ nâhât lok bâleñe sâm ip kârikñane hikunekmâ pâi emetñan katnekñetâ hâhiwin kakñan mansan. Yâhâ nâñeâmâ yawu mansan gârâmâ Kiristohât den pat ya sâm haok tuhunomaihât mâtâp yamâ ki manguyingiai.

¹⁰ Den pat ya sâm haok tuhunetâ Anitâñe lohimbi meyekmâ manman kârikñan katyekmu herone kakñan manmâ yâhâmbisâihât sâm kalop. Yakât otmâ lohimbi yañeâmâ Yesu Kiristohâlen biwiyene katñetgât nâñgâm hâhiwin kakñan mansan

¹¹ Den yuwu ekgohomune nâñgârâ bulâñe olâk.

“Yâkñe manmanñe pilâm howanân kuñetâ muop. Yakât dopñeâk nenñe manman-nenñe bâleñe pilâwin. Otmu Anitâñe mumuñambâ mem yahatmu manman kârikñe mem teteningiop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñane kepeim manman kârikñan manbisâin.

¹² Lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhunenekñetâ yâkâlen biwinenñane kepeim mannom otmuâmâ yâkñe âwurem ge menenekmu orowâk tatmâ lohimbi galem-yongom mannom. Yawu gârâmâ nenñe betgunom otmuâmâ yâku yawuâk betnon-gowuap.

¹³ Yâhâ betgum biwinenñe kârikñe otmu mannom otmuâmâ matñe umatñe kâpekningiwuapgât den sâm kalop ya ki kumbuap. Iknje biwi nâñgân nâñgânñan tatmap ya pilâm yan ondop otbuapgât dop âlâ ki tap. Yawu.”

Timoteone Anitâhât den ki kelangatmâ lohimbi kâsikum yingiop.

¹⁴ Den sâm aran yu Kiristohât lohimbi ekyongowuat. Otmu Anitâhât senñan kinmâ kuyingirâ den kakñan ki sahañginomai. Yâhâ den kakñan sahañginomai yañe mem bâleyekmu hiliwahonomai.

¹⁵ Otmu gâñe Anitâhât den bulâñe ki kelangatmâ lohimbi kâsikum yingiwuat. Anitâñe nekmu ârândâñ olâk sâm âi sâm ghiwan ya biwihane tiñâk mem yâkât den tâñ tâñâk kâsikum yingiwuat. Yawu otmâ ki anulakbuat.

¹⁶ Yâhâ lohimbi nombotñane yeñe nâñgân nâñgân watmâ den tâñât sâm den kakñan sahañgimai. Yawu otmâ Kiristohât mâtâp pilâm manman bâleñahât mâtâp watmâ dondâ otmâ hilipgumai.

¹⁷ Yakât dop kum yuwu sâmune nâñgâ. Lohimbi âlâ me âlâ hâk bâle teteyingimay yañe hârok mem bâleyekmu hiliwahonomai. Yakât dopñeâk lok yañeâmâ den perâkñe sâm bukulipyeñe kâsikum yingñetâ nâñgâñetâ bulâñe otmu ya watmâ manmâ hiliwahonomai.

¹⁸ Yengâlen gâtñe lok yâhâp, kutyetñe Himenai yet Pileto, yâkñe Kiristohât den bulâñe pilâm den yuwu kâsikum yingimawot. Mumuñambâ yahatnomgât dop âlâ ki tap sâm den perâkñe kâsikum yingimawot. Den perâkñe ya kâsikum yingimutâ buku nombotñane nâñgâñetâ bulâñe otmu Kiristohât den bulâñe betgum mansai.

¹⁹ Yawu gârâmâ nenñe saran aim kânâñgâmunñe ñiwiñ ñiwiñ sâm kinmap yakât dopñeâk Anitâñe ikñe lohimbi meyekmu yâkâlenâk biwiyenñane kepeim manmai. Yâkâlen biwiyenñane kepeim manmai ya yengât yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâñe Kutdâhâlen biwiyenñane kepeim mansai ya yengât biwiyenahât topñe nañgap.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâñe “Kutdâhâlen biwinañe kepeim tem lâuwangiman,” yawu sâm lohimbi ekyongomai yañe orotmeme kiñgoñ pilâm manman târârâhâk mannomai.” Yawu.

²⁰ Otmu nen Kiristohât lohimbi bulâñe lok perâkñe orop hohet guhet mansain yakât topñe nâñgârâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâñgâ. Emet pato âlâhât kâlehen kondo hâhâp senñe âlâlâ topñe topñe tuhun katñetâ tatmap. Tuhun katbi yamâ

nombotnje goli otmu siliwa yaŋe tuhum katbi. Otmu nombotnje âlâmâ denŋopnje mem kutakum tuhuwi. Otmu nombotnjeâmâ naknje hâwim katbi. Yâhâ emet ambonaŋe senje âlâlâ nombotnje yakât nâŋgânetâ yahatmu hâwurum emet biwiŋe âlâen katŋetâ tatmap yan lok papato im yahatmai. Yâhâ nombotnje âlâmâ yakât nâŋgânetâ gemu ya hâwurum emet pondoân katŋetâ tatmap. Dop yawuâk nenje oset guset manmain.

²¹ Yâhâ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâŋe lok perâkŋe yengât orotmeme bâlene bet pilâm keterakmâ yeŋeâk mannomai yamâ Kutdâyeŋaŋe âi âlepŋe yingimu menomai.

²² Lok nombotŋaŋe nimnaom yengât nâŋgân nâŋgân ya watmâ yu me ya otmai. Yâhâ lok nombotŋaŋeâmâ biwiyeŋe galemahom târârâhâk manmai. Yawu manmai yaŋeâmâ yu me ya otne sâm aŋgoân Kutdâ ulitŋuŋetâ nâŋgân nâŋgân âlepŋe biwiyeŋan katmap. Otmu gâŋe yawu otdâ Anitâŋe nâŋgân nâŋgâŋe mem pâroŋ pilâhihimu Kiristohât den lâum lok âlâ me âlâhât den sâm hâreyiŋgirâ ârândân otbuap. Den sâm hâreyiŋgirâ ârândân otbuap yanâmâ Kiristohât lohimbi orop biwiyeŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋginomai.

²³ Yâhâ lok nombotnje yengât biwiyeŋambâ nâŋgân nâŋgân tâŋât âlâlâ tetemap ya gâ orop alahune sâm otnomai ya ki nâŋgâyiŋgiuwat. Lok yawuya orop den tâŋât alahumai yan den yaŋe ba tom tomŋe otmu yaŋak den kakŋan sahaŋgimai.

²⁴ Nenŋeâmâ Kutdâ hoŋ bawaŋgimain. Yakât otmâ nenje lohimbi kerek ewe katyekmâ lohotŋan den kâsikum yinginom. Yawu otmâ yâk orop den kakŋan ki sahaŋginom.

²⁵⁻²⁶ Yawu otyiŋginom yanâmâ Anitâŋe biwiyeŋan kioŋmu nâŋgân nâŋgânyeŋe keterakyiŋgimu Kiristohât den nâŋgânetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋe katnomai. Yâkâlen biwiyeŋe katnomai yan Satangât paŋgoŋân kioŋmâ hoŋ bawaŋgim gai yapâ holanyekmu Kiristohât tem lâuwaŋginomai.

3

Kiristo âwurem gewuap sâp yan lohimbi yuwu otmâ mannomai.

¹ Den âlâ yuwu sâmun nâŋgâ. Kiristo âwurem gewuapgât sâp tâlâhuwuap yan lohimbiŋe yuwu otŋetâ bâlewuap.

² Lohimbi nombotŋaŋe yeŋahât nâŋgânetâ yahatmu hâkyeŋe mepaenomai. Hâkyeŋe mepaem tewetsenŋahâlâk nâŋgâm tepyeŋe umatŋe otbuap. Yawu otmâ bukulipyene yengât nâŋgânetâ gemu nâŋgâm bâleyiŋgim hâiyeknomai. Âwâ mâmâlipyeŋaŋe mem ga katyekmâ tihityeŋe otmâ gamai yakât nâŋgânetâ porap otmu ki ewe katyekmâ tem lâuyiŋginomai. Otmu yakât dopŋeâk Anitâ ki ewe katmâ yâkât den lâunomai.

³ Lohimbi âlâ me âlâ yekmâ mem bâleyeknomai. Lok nombotŋaŋe otŋetâ bâlewuap yakât tepyeŋe kou kâlâp semu yanâk matŋe yinginomai. Otmu den guruk sâm bukulipyene yengât belâŋen sânomai. Otmu bukulipyene kâityongom hâmeyeŋe bitnomai. Yâhâ girawu manŋetâ âlepŋe otbuap yakât ki nâŋgânomai.

⁴ Yawu otmâ Anitâ betbaŋgim yu me ya ekŋâlem otmâ hilipgunomai.

⁵ Lok yawuya nombotŋaŋe topyeŋe kurihiakmâ Kiristohât lohimbiŋe otmai memai yawuâk otmâ yengâlen torokatnomai. Yawu gârâmâ biwiyeŋe maŋguakmu manŋetâ Anitâŋe ki mâmâŋe otyiŋgimap. Lok yawuyaŋe Kiristohât komolân torokatmai hât sen galemâk manbuat.

⁶⁻⁷ Lok yawuyaŋe yuwu otmai. Imbi nombotŋaŋe otŋetâ bâlemap yakât nâŋgânetâ biwiyeŋan hâumu girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândân otbuap sâm logât nâŋgân nâŋgân âlâ watmâ ya pilâm âlâ watmâ tuhumai. Yawu otŋetâ nâŋgân nâŋgânyeŋe hâlim milim otmu Kiristohât mâtâp ekŋetâ ki keterakyiŋgimap. Yakât otmâ lok yawuyaŋe imbi yuwuya yengât biwiyeŋan kioŋetâ den ya nâŋgânetâ bulâŋe otmu lok naomlipyene yengât manmanyene mem bâleyiŋgimai.

⁸ Kândikum emelâk Moseŋe Anitâhât lau lâum Aihita yengât lok kunje yâkâlen ari yâkât den ekuop yan Aihita lok yâhâp, kutyetŋe, Yane yet Yambere, yâkŋe Anitâhât den

kakñan sâowot. Yakât dopñeâk lok perâkñe yengât yan yañe Anitâhât den bulâñe kakñan sâmai. Nâñgân nâñgân bâlenjahât Ambone, Satane lok ya yengât nâñgân nâñganyene mem bâleyingimu Kiristohât den pat âlepñe nâñgâñetâ helekñe otmap. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

⁹ Otmu emelâk Yane yet Yamberene Anitâhât den kakñan sâowot yan topyetñe tetekñan tetemu lohimbiñe ekbi. Yakât dopñeâk lok perâkñe yuâmâ sâp kâlep ki otmuâk topyene tetemu Kiristohât lohimbiñe yekmâ lok kopa sânomai.

Pauloñe Timoteo den katbanjiop.

¹⁰ Nanne, Timoteo, Anitâñe mâmâñe otnihim tihitne otmâ gap yakât topñe nâñgâm henjenkuat. Emelâk tânahom gawit yan Kiristohâlen biwinane kepeim yâkât den pat âlepñe lohimbi kâsikum yingiminiwan. Sâp yan girawu manban ya nehon. Lohimbi nombotñane sâmbâlenihiwi ya ewe katyekmâ buku otyingiwani. Otmu umatñe âlâlâ kaknan yâhâop yan biwine ki houñ sâop.

¹¹ Kapi kalimbu, kutyene Antiok, Ikonion, Listera yan ari tatmâ Kiristohât den pat âlepñe kapi ambolipñe kâsikum yingiwani. Kâsikum yingimune nombotñane den ya nâñgâñetâ gemu bet pilâm mem âlâlâ tuhunekñetâ hâhiwin nâñgâm bâsok muwan. Mumbâm yamâ Kutdâñe tihitne otmu hâmene kinop.

¹² Yakât yuwu sâmune nâñgâ. Lohimbi âlâ me âlâñe Kiristo orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu Anitâ hon bawanjimai yâhâmâ lok belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyekmai.

¹³ Lok perâkñane biwiyene kurihakmâ Kiristohât lohimbi kâityongom mansai. Yawu otñetâ bâlemap yawuâk torokatmâ otmâ yâhâñetâ dondâ bâlewuap. Otñetâ bâlemap yakât nâñgâñetâ bulâñe otmu yawuâk watmâ yâhâm hiliwahonomai.

¹⁴ Yâhâ gâmâ nâñe Kiristohât den kâsikum gihimune nâñgâon. Ya nâñgârâ bulâñe otmu yâkâlen biwihane kepeim manmâ gat. Yakât otmâ nâhât topne nanjat. Yakât otmâ Kiristohât den yawuâk lâum manbuatgat nanjan.

¹⁵ Emelâk Anitâhât poropetelipñe otmu hon bawalipñane yâkât den kulemgui ya mâmâhe buwuhane lepatgambâek kâsikum gihiminiowot. Yakât otmâ den ya nâñgâm henjenyum Kiristohâlen biwihane tinjak kepeim manbuat. Yawu manmâ yâhâwuap otmuâmâ Kiristone âwurem ge menenekbuap yan Anitâñe manman kârikñan orowâk katnenekbuap.

¹⁶ Wâtgat mâmâñahât Heakñe Anitâhât poropetelipñe otmu hon bawalipñe yengât biwiyene mem hewewen tuhumu Anitâhât den ya tâñ tâñâk kulemgui. Yakât otmâ den ya kâsikum lohimbi yingimunñe nâñgâñetâ bulâñe otmu Anitâhât topñe nâñgâm henjenyumomai. Yawu nâñgâm orotmeme girawu manñetâ yekmu ârândâñ otbuap yakât nâñgâñetâ hañ sâyingimu manmanyene kelihakmu mannomai.

¹⁷ Otmu nenñe Kutdâhât wâtñan kinmâ den ya nâñgâm henjenyum hon bawanjim nepñe tuhonom yanâmâ yakât bulâñe âlonjo tetewuap.

4

¹ Nâñe Anitâ yet Yesu Kiristo yetgât senyetñan kinmâ yuwu sâmune nâñgâ. Kiristone âwurem gewuap yan lohimbi emelâk muwi, me yiwerene mansain yu, otmu hâmbâi tetem mannomai, kerek nengât biwinenñe ekbuap. Yawu otmâ nenñe yâkâlen biwinenñane kepeimain nenâmâ menenekmâ manman kârikñan katnenekmu manbisâin. Yakât nâñgâm den yuwu sâmune nâñgâm lâum manbuat.

²⁻⁴ Hâmbâi Kiristone âwurem gewuap sâp ya tâlâhuwuap yan Anitâhât hon bawalipñane ikñe den bulâñe lohimbi tâñ tâñâk kâsikum yinginomai. Kâsikum yinginetâ lohimbi nombotñane ki nâñgâm nâñgâm mannomai. Ki nâñgâm nâñgâm manñetâ ândâpyene kârikñe otbuap. Yawu manmâ lok âlâ me âlâñe den lohottñan kâsikum ningim herone kakñan katnenekñetâ manne sâmbâ yene enjatyeñeâk otmâ lok yawuya yengât pâinyeknomai.

Yawu gârâmâ lok perâkne mem teteyeknetâ den tânât topne topne kâsikum yinginetâ nângânômai. Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ Kiristohât den kâsikum yinginom. Lohimbi belângen manmaine Kiristohâlen biwiene katnetgât gâneâmâ hewewen otmâ den pat âlepne ya sâp holaņmâ engatyeņan gewuat. Yâhâ nombotņane nângânetâ umatne otmâp yâhâmâ mem hewewen tuhuyekbuat. Yâhâ nombotņe âlâneâmâ nângâm pâpgumai yamâ lohotņan kâsikum yingirâ nângân nângânyeņe pâron sâmu haņ sâyingiwuap.

⁵ Otmu wuân me wuân gâhâlen tetewuap yan biwihe ahom niakmapgât galemahom manbuat. Otmu lok belângen manmaine mem âlâlâ tuhueknetâ hâhiwin kakņan manmâ yâhâwuat yan Anitâhât wâtņan kinmâ hoņ bawanġim Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingim heņgeņguwuat.

⁶ Yâhâ nâ otnihinomai yakât nângâm den âlâen hâum sâmune nângâ. Emelâk papatolipnenņane Anitâ mepaem yan noniņ bulimakao gâim katbaņġiminiwi. Yakât kakņan wain to moseleņetâ gemu yan Anitâne nângâmu ârândâņ otminiop. Yakât dopņeâk nâ nohoņetâ mumbom yan hepneņe gemu ârândâņ otbuap.

⁷ Emelâk Kutdânenņane menekmâ aposolo âi sâp nihiop ya biwinane tiņâk mem tuhumm gan. Yakât nângâmune ârândâņ oap. Otmu âlâ torokatmâ tuhumbâmgât dop âlâ ki tap.

⁸ Kutdâhâlen biwinenņane kepeim manmain. Yakât âwurem ge menenekbuap nângâm mambotbaņġimain. Yâhâ âwurem ge menenekbuawân biwinenņe ekmâ hâmeņe tâņ tâņâk ningiwuap. Nâne hoņ bawanġimune nekmu ârândâņ otmâp. Yakât otmâ hâmeņe âilonġo nihimu membom. Sâp yan pat yakât bulâne nihimu membom.

Den bâiņe sâp hâreop.

⁹⁻¹² Aiop, bukunenņe âlâ, kutņe Dema, yâkne ikne manmanġahâlâk nângâmu yahalop. Yawu otmâ nâ pilânekma Tesalonike kapiân ariop. Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Kerese, yâhâmâ hângângumune Galatia yeņġâlen ariop. Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Tito, yâhâmâ hângângumune Dalimati yeņġâlen ariop. Otmu âlâmâ, kutņe Tikiko, yâhâmâ hângângumune Epeso kapiân ariop. Bukunenņe âlâmâ, kutņe Luka, yâk konok nâ orop mansait. Yâhâ bukunenņe âlâ, kutņe Mareko, yâkne gurâ Kiristohât lohimbi hoņ bayiņġimu nângâmune âilonġo oap. Yakât otmâ gâne mendâ yâk orowâk in yawu takaromawot.

¹³ Otmu Epeso kapi pilâm yuân takare sâp anġoân Toroa kapiân garomawot. Yan ga lok âlâ, kutņe Kapo sâp, yâkât emelan nâhât siruhât hâk katipne otmu ekap âlâlâ katban ya mem takaromawot.

¹⁴⁻¹⁵ Lok âlâ, kutņe Alesande, yâhâmâ goli, siliwa otmu kât kârikne âlâlâ um kutakumap. Yâkne nâhât den kakņan sâp dondâ mem bâlenehop. Yakât otmâ yâkât sen galem otdomawot. Yawu otnihiop yakât matņe Kutdânenņane kâpekbaņġiwuap.

¹⁶ Anġoân den âiân katnekbi yan bukulpne kerekne betnohowi. Yakât Anitâne ki nângâyingimu bâlewupgât naņgan.

¹⁷ Sâp yan Kutdâne ki betnohop. Yâkne mem hewewen tuhunekmu nine topne ekyongowan. Otmu Kiristohât den pat ya pâku lohimbi yeņġât kunlipyene ekyongomune nângâm heņgeņguwi. Yawu otmâ Kutdâne nângânihimu holaņneknetâ gem ariwan.

¹⁸ Otmu yakât dopņeâk Manman Bâleņahât Amboņe, Satanne mem bâlenekmapgât Kutdâne tihitne otmâ yâhâwuat. Otmu hâmbâi mâne sârerenekmu himbimân manmâ yâhâwom. Yakât nângâm Anitâ herone nângâwanġim mepaembisân. Ya bonņanâk.

¹⁹ Den bâiņe sâwoman. Lohimbi yâhâp, kutyetņe Akuila yet Pirisila, nângâyitġian. Otmu Onesiporohât imbiņe naomne yeņġât nângâyitġian.

²⁰ Yâhâ bukunenņe Erasto yamâ Korinti kapiân takawin yan katmunne mansap. Otmu âlâmâ, kutņe Toropimo, yâhâmâ mesek otmu yaņak Milete kapiân takawin yan katmunne mansap.

²¹ To yambu otmâ mâtâp maņguyitġimapgât in yawu takaromawot.

Yuwulo, Puren, Lino, Kalaria otmu Kiristohât lohimbi nombotŕaŕe gurâ nâŕgâhiahai.
²² Kutdâ orop manbuat.
Anitâŕe ikŕe lohimbi yeŕgât tihityeŕe olâkgât naŕgan.
Nâ âwâhe,
Paulo

Tito Pauloꝝe Titohât ekap kulemgum katbanꝝgiop.

O nanne Tito,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ Tihit tihit Amboꝝaꝝe Kiristohât aposolo sâꝝm âi nihimu mem hoꝝ bawanꝝgim mansan. Anitâꝝe lohimbi nânꝝgâyinꝝgim Kiristohât pat kuyinꝝgimu mansai. Yâkꝝe Kiristohât den nânꝝgâꝝnetâ keterakyinꝝgimu yâkâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim târârâhâk manꝝetgât Kiristoꝝe hânꝝgânnohomu yâkât den bulâꝝe kâsikum yinꝝgim mansan.

²⁻³ Anitâ Den bulânꝝahât Amboꝝaꝝe hân himbim ki kândikyotgop yapâek nen manman kârikꝝahât pat kuningiop. Pat yakât topꝝe sâꝝm tetem lohimbi ekyongowomgât sâꝝpꝝe kalop. Otmu sâꝝp kalop ya ekmu ârândânꝝ otmu Kiristo hânꝝgânꝝgumu ge mâtâwân tetenihim âi nihiop. Âi nihiop ya mem yen orop manman kârikꝝan mannom sâꝝm biwinâꝝe yakât mem mânsan.

⁴ Tito, emelâk nâꝝe Kiristohât den pat âlepꝝe ekgohomune nânꝝgârâ bulâꝝe otmu yâkâlen biwihe kalon. Sâꝝp yapâek netꝝe nanꝝe âwânꝝaꝝe tânahomawot yakât dopꝝeâk tânahom yâkâlen biwinetꝝaꝝe kepeim hoꝝ bawanꝝgim gait. Nâꝝe gâhât nânꝝgâm Anitâ yuwu sâꝝm ulitguman. “O Awoꝝne Anitâ, gâꝝe Kiristo hânꝝgânꝝgurâ ge sârerenenekmâ muop. Otmu gâꝝe mumuꝝambâ mem yahatdâ gike orowâk tawot. Yetꝝe Titohât tihitꝝe otmutâ biwi nânꝝgân nânꝝgânꝝaꝝe sânduk sâekgât nânꝝgâman.” Yawu sâꝝm ulitguman.

Kiristohât komot yengât kunlipyenꝝe

⁵ Anꝝoânâmâ Kirit yengâlen ari kapi ârândânꝝ hawamꝝgum Kiristohât den pat âlepꝝe ya lohimbi dondâhâlâk ekyongomutꝝe nânꝝgâꝝnetâ bulâꝝe otmu yâkâlen biwiyeꝝe katbi. Otmu gâꝝe lohimbi galemyongorâ yâkâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim yâk orop konohâk otꝝetâ manmanyenꝝe kelihakbuapꝝgât kunyenꝝe katgekban. Kunyenꝝe katgekâ Kiristohât komolipꝝe yengâlen ari lohimbi yengât galemlipyenꝝe lok yuwuya mem katyekbuatꝝgât sâꝝm ekgohowan.

⁶⁻⁷ Lok yaꝝe to kârikꝝe ki nem biwi hâlim otmai. Me ki kuk otmâ lohimbi mem siriken soroken katyekmai. Me bukulipyenꝝaꝝe den ekyongonꝝetâ nânꝝgâm yan ândâꝝpyenꝝe ki kârikꝝe otmap. Me lohimbi nombotꝝaꝝe otꝝetâ bâlemap yakât tepyenꝝe ki kou kâlâp semap. Me bukulipyenꝝe yengât iri sikumyenꝝe ekꝝâlem ya meyinꝝgine sâꝝm ki kâityongomai. Yâkꝝe târârâhâk manꝝetâ ya yengât hakyenꝝan tosa âlâ ki tetemap. Otmu imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai. Otmu nimnaomlipyenꝝaꝝe Kiristohâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim tem lâuwanꝝgimai. Otmu âwâ mâmâlipyenꝝe yengât gurâ ki mete pirik otyinꝝgimai. Yawu otmâ manꝝetâ lohimbiꝝe ki sâꝝm bâleyinꝝgimai.

⁸ Lok yan yuꝝe yuwu manꝝetâ ârândânꝝ otmap. Lohimbi nembe kalem otyinꝝgimai. Otmu orotmeme âlepꝝe otneâk nânꝝgâmai. Biwiyeꝝe galemahom kilik milik manꝝetâ lohimbiꝝe manmanyenꝝe ekꝝetâ ârândânꝝ otmap. Biwiyeꝝaꝝe Anitâhâlen kepeim tem lâuwanꝝgimai.

⁹ Otmu Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâꝝe kâsikum yinꝝgiwan ya nânꝝgâm biwi yâhâp ki otbi. Den yan yu biwiyeꝝaꝝe tinâk mem lohimbi kâsikum yinꝝinꝝetâ nânꝝgâm biwiyeꝝe hewewenꝝ otbuap. Yâhâ lohimbi nombotꝝeâmâ den kâsikum yinꝝgimai ya nânꝝgâꝝnetâ tâꝝgât otmu den kakꝝan sânomai. Ya yengât enꝝatyenꝝan genꝝetâ den ya nânꝝgâꝝnetâ keterakyinꝝgim henꝝenꝝguwuap.

Lohimbi dondâhâlâkꝝe den tâꝝgât nânꝝgâꝝnetâ nânꝝgân nânꝝgânꝝenꝝe hâlim milim olop.

¹⁰ Topꝝe yuwuhât otmâ lok yawuya meyekmâ galemlipyenꝝe katyekbuat. Lohimbi dondâhâlâkꝝe kunyenꝝe kârikꝝe otmu den tâꝝgât ya bukulipyenꝝe yengât biwiyeꝝan

kionjetâ nângân nângânyene hâlim milim otmap. Otmu Yura lok nombotjaŋe hâkyene torehenjan undip tuhuanginetgât dondâ sâmb hilipgumai. Yâkne den âlâlâ kâsikum yingimai ya nângâmune nahat otmap.

¹¹ Yawu gârâmâ lok imbi naomlipyene oropne yâk yengâlen torokatjetâ den tâŋât kâsikum yingimai. Yawu otjetâ lohimbine den kâsikum yingimai ya nângânetâ bulâne otmap. Yakât otmâ tewetsenne pato meyingimai. Yawu otmai yan anjunenjahât ki nângâmai. Yawu otmâ yâhâmai-hât kuyingiwuatgât nanjan.

¹² Emelâk embânân Kirit yengât tâmbâlipyene yengât poropete âlâne manmanyenjahât topne nângâm den kulemguop ya yuwu tap.

“Kirit kapi ambolipne kerekne den perâkne sâmb. Âi nep ki tuhum konam im tatmâ bāt kandiânâk nemai. Yawu otmâ bukulipyene mem bâleyekmai.”

¹³⁻¹⁴ Den kulemguop yakât nângâmune bulâne otmap. Yura nengât tâmbâlipnenne yengât biwiyenambâ den tâŋât âlâlâ tetemu alahum gai. Den ya lok yawuyane torokatmâ kâsikum anjim yakât nângânetâ yahatmap. Otmu nombotjaŋe Kiristohât den bulâne nângânetâ helekne otmu pilâm yene engatyeneâk girem den âlâlâ bukulipyene orop alahum ya watmai. Yawu gârâmâ lokgât nângân nângân watmâ yâhâmai-hât Kiristohât den kâsikum yingirâ nângânetâ keterakyingimu yâkâlenâk biwiyenane kepeim mannomai.

¹⁵ Lohimbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmai ya yengât Anitâne nine nanne baratne koko salek sâmb. Otmu wuân me wuân hânân kalop ya lohimbi yane ekjetâ âlepneâk hârok otmap. Yawuhât otmâ yu me yakât hâi sapa ki manmai. Yâhâ lohimbi nombotjaŋeâmâ Kiristohât den nângânetâ helekne otmap. Nângânetâ helekne otmu yene engatyeneâk otmâ orotmeme bâlene watmâ gai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyene hâlim milim otmu orotmeme âlepne me orotmeme bâlene ya ki ekmâ kiwilimai.

¹⁶ Anitâhâlen biwinenane kepeim yâkât den topnambâek nângâmain sâmb bukulipyene ekyongomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den longânetâ yekmu dondâ bâlemap. Otmu nenne gurâ manmanyene ekmunne lok perâkne yawu otmap. Yakât otmâ âi yingimunne Anitâhât tem lâum yâkât lohimbi mem hewewen tuhuyeknomai-hât dop âlâ ki tap.

2

Titone Kiristohât den kâsikum yingiwuapgât Paulone sâop.

¹ Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâne topnambâek nângâm lâumunne manmannenne kelihakmu mansain yakât topne kâsikum yingiwuatgât nanjan.

² Lok yane biwiyene galemahom to kârikne ki neŋetâ biwiyene hâlim otbuap. Kiristohâlen biwiyenane tinâk kepeim yâkât lohimbi orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu manjetâ lohimbine yekmâ ewe katyeknomai. Otmu lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknomai yan biwiyene ki houŋ sâwuap.

Imbilipyene yengât sâop.

³⁻⁵ Anitâne imbilipyene yekmu ârândân olâkgât manmanyene galemahom hengenngum mannomai. Den guruk, me den golâ, me den belângen ki sânomai. Otmu to kârikne neneâk ki nângânomai. Otmu biwiyene loklipyene yengâlenâk katmâ tem lâuyingim betyenehen ki kionnomai. Yawu otmâ nimnaomlipyene wawaeyekmâ tat tat memeyene galemngum hengenngunomai. Yawu otmâ manman âlepnehât mâtâp ya baralipyene tiripy-ongonetâ watnomai. Otmu lohimbi belângen manmaine yekmâ Kiristohât den pat âlepne yakât ki sâmb bâlenomai.

Lok sihan yengât sâop.

⁶ Otmu lok sihan yane yawuâk biwiyene galemahom kilik milik mannomai.

7-8 Yawu manñetgât gâ gikak senyenjan târârâhâk manmâ orotmeme âlepñe otmâ manbuat. Otmu Kiristohât den ya ki kelangatmâ kâsikum yingiwuat. Den ya tâñ tâñâk ekyongorâ ya nâñgâm den kakñan sânomaihât dop ki otbuap. Otmu lohimbî belângen manmaine sâmbâleningim mâtâp mañguningine sâmbâpâgum pilânomai. Yawu otnomai ya yengât nâñgâyinginetâ kakñe otbuap.

Âi lok yengât sâop.

⁹ Otmu kunlipyenane âi lok ya yekñetâ ârândâñ olâkgât ewe katyekmâ yâk yengât tem lâunomai.

¹⁰ Otmu ki kombo tuhunomai. Yawu otmâ Anitâhât den kâsikum yingiwîn ya biwiyenane kepeim tâñ tâñâk watmâ manñetâ lohimbî belângen manmaine yekñetâ ârândâñ otbuap. Yekñetâ ârândâñ otmu Anitâ Tihit tihit Amboñahât nâñgâñetâ yahatbuap.

¹¹ Anitâne ikñe engatñeâk otmâ Yesu Kiristo hâñgângumu giop. Ge manmâ nengât tosanenñe pilâningim manman kârikñahât mâtâp tiripnongop yakât yuwu sâmune nâñgâ.

¹² Emelâk nenñe Anitâhât topñe ki nâñgâm nenñe engatnenñeâk watmâ orotmeme bâleñe topñe topñe otmâ manminiwin. Yawu manmunñe Kiristohât den pat âlepñe eknongonjetâ nâñgâmunñe keterakningimu orotmemenenñe bâleñe pilâm biwinenñe galemahom mansain. Yawu otmâ Anitâhâlen biwinenñane kepeim tem lâuwanñim mansain. Yawu mansain yakât lohimbî belângen manmaine otñetâ kiñgoñ otmap yawu ki otnom.

¹³⁻¹⁴ Anitâ yet Kiristo dopyetñe konok. Yawu gârâmâ Kiristone nengât toсахât otmâ ge kawenennjan kinmâ muop. Anitâne mumuñambâ mem yahalop yan Manman Bâleñe Amboñahât pañgoñambâ holañnenehop. Holañnenekmu yâkâlen biwinenñane kepeim mansain. Yawu otmâ orotmeme âlepñeâk otmâ mannehât menenekmâ tosanenñe pilâningimu mansain. Yawu manmunñe yâkñe âwurem ge sâreerenekmâ manman kârikñan katnenekmu herone kakñan manbisâin. Yakât nâñgâm biwinenñe mem manmâ yâhânom.

¹⁵ Den ekgohoan yu Anitâhât sâtgât otmâ kâsikum yingirâ nâñgâñetâ biwiyene hewewen otbuap. Yawu otdâ lohimbine nâñgâhilihjetâ ki gewuap. Otmu den yu lohimbî nombotñane ki nâñgâm nâñgâm otnomai yamâ sâyingiwuat.

3

Biwinenñe galemahom lohimbî kerek ewe katyekmâ mannom.

¹ Gawaman patone galemlipyene katyekñetâ kinsai ya Kiristohât lohimbî kerekñe yâk yengât amutgen manmâ orotmeme âlepñeâk otmâ mannomaihât ekyongowuat.

²⁻³ Kândikum emelâk nenñe Anitâhât topñe pâpâgum nâñgân nâñgân bâleñe biwinenñambâ teteop ya watmâ otnehâlâk nâñgâm ihilâk mahilâk otminiwin. Lohimbî âlâ me âlâne tep hero kakñan manñetâ yekmâ senñe âlâlâyeñe eknâlem meyingine sâmbâ nâñgâminiwin. Otmu lohimbî nombotñe orop kasa orañgiminiwin. Yawu otmâ biwi nâñgân nâñgânenñe dondâ bâlemu manmunñe kiñgoñ mañgoñ otminiop. Yawu otminiwin yakât nâñgâm gâñe ekyongorâ ki hâiaknomai. Otmu den belângen ki sahañginomai. Lok nombotñane den kakñan sahañginomai yamâ eweyingim lohottjan otyinginomai. Otmu nombotñane kuk otmâ mem ge katyekne sâmbâ otnomai ya mem sânduk tuhuyeknomai.

⁴⁻⁵ Emelâk orotmeme bâleñe topñe topñe otmâ manminiwin yan Anitâ Tihit tihit Amboñane ikñahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hâñgângumu ge hohetnenñan tetem manmâ nengât toсахât otmâ muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñe katmunñe toen katnenekñetâ yapâ gâtñane Anitâne tosanenñe pilâm umam sâningiop. Yawu otmâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge biwinenñan ge kelihahop. Biwinenñan ge kelihakmu manman âñe teteningimu Anitâne manman kârikñahât pat kuningiop.

6-7 Yâhâ Anitâñe ikñahâk Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ muop. Mum yahatmâ himbimân âwurem yâhâop. Yakât otmâ Anitâñe Wâtgât mâmâñahât Heak nengâlen hângângumu giop. Ge mem hewewen̄ tuhunenekmu Kiristohâlen biwinen̄ne katmun̄ne manman âlepñahât bulâñe âlâlâ teteningiop. Otmu Anitâñe nenekmu ârândân̄ otmu nine nanne baratne sâm manman kârikñahât pat kuningiop. Manman kârikñahât pat yakât bulâñe menom sâm biwinen̄ne mem mansain.

8 Den ekgohoan yu nâñgârâ bulâñe otmu biwihan katmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyen̄e kepeim manmai ya topñambâek ekyongorâ lâum mannomai. Yawu manmâ manmanyen̄e kelihakmu biwiyen̄e galemahom hen̄gen̄gum orotmeme âlepñeâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yan lohimbiñe manmanyen̄e ekñetâ ârândân̄ otmu yen̄e biwiyen̄ahât topñe nan̄gan̄ginomai.

9 Yâhâ tâmbâlipyen̄e tetem sambe sambe otbi ya yen̄gât den pat ya lok nombotñan̄e gâ orop alahune sâm otnomai yan ki nâñgâyin̄giuwat. Me biwiyen̄ambâ nâñgân nâñgân tâñât âlâlâ tetemu den kakñan sahangine sâm otnomai ya gurâ ki nâñgâyin̄giuwat. Yâhâ orowâk den sahanginomai yanâmâ nâñgâm bâlean̄gim hion̄aknomai. Otmu emelâk Anitâñe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya Yura papatolipnenn̄an̄e yen̄e nâñgân nâñgân yan torokatbi. Den torokatbi ya lâunomgât sâñetâ ki nâñgâyin̄giuwat. Den alahumai yan biwiyen̄e ki kelihakmu mansai. Yakât otmâ den yawu yakât nâñgâmune helekñe otmap.

10 Lohimbi yawuyan̄e den tâñât yakât nâñgâñetâ yahatmu den kakñan sahangin̄etâ Kiristohât lohimbiñe hion̄akmaiñât kuyin̄giuwat. Kuyin̄girâ ki nâñgâhihinomai otmuâmâ âlâkuâk kuyin̄giuwat. Yâhâ ândâpyen̄e kârikñe otmu yawuâk otmâ yâhânomai yanâmâ Kiristohât lohimbi ekyongorâ betyongon̄etâ mannomai.

11 Lohimbi yawuyan̄e Kiristohât den tâpikgum otmâ hilipgum manñetâ Anitâñe yekmu bâlemu hiliwahonomaiñât pat mansai.

Den bâñe sâop.

12 Nâñe kapi yu pilâm Nikopoli kapiân ari to yambu pesuk sâek sâm mambotbom. Yakât otmâ gâñeâmâ Kirit pilâm Nikopoli kapiân in yawu takarâ penan̄giakdom. Yakât nâñgâm bukunen̄ne âlâ hângângumune taka gâhât gewâk mem tatbuap. Yâhâ Atema me Tikiko hângângumune takawuap yakât ki nâñgâm hen̄gen̄guan.

13 Otmu bukuyâhâtnen̄ne yâhâp, kutyetñe Sena yet Apolo sâm, yâkñe Kirit yen̄gâlen kapi titipâ tatmâ arap yan takaromawot. Yâhâ Senañe âi yuwu mem manmap. Lohimbi âlâ me âlâñe otmâ hilipguai sâm tembe lâun̄e meyekmâ den âiân katyekñetâ kinmai. Yan̄e topyen̄e sâm teteakñetâ Senañe tânyongomu den sâm hâreyin̄gimai. Aiop, gâhâlen takaromawot yan mâtâp meytgiuwatgât nan̄gan.

14 Gâ gikiâk mâtâp meytgiuwatgât ki yan. Kiristohât lohimbi ekyongorâ orotmeme âlepñeâk otmâ lohimbi umburuk mansai yawuya buku otyin̄gim tânyongonomai. Yakât nâñgâm Sena yet Apolo yetgât mâtâp meytginomaiñât nan̄gan.

15 Nâ orop nep tânahom mansain orowâk nâñgâhiiain. Otmu Kiristohât lohimbi ya gurâ nâñgâyin̄giain ya ekyongowuat. Anitâñe yen orop tatmâ tihityen̄e otmu manñetgât nan̄gan.

Nâ âwâhe,
Paulo

Pilemon Pauloꝛe Pilemongât ekap kulemgum katbanꝛgiop.

O bukune Pilemon,

¹ Nâmâ Paulo. Nâꝛe Kiristohâlen biwinanꝛe kepeim yâkât den pat âlepꝛe lohimbi ekyongoman. Yawu otmune yakât lok nombotꝛanꝛe menekmâ pâi emetꝛan katnekꝛetâ manmâ gan. Otmu bukunenꝛe âlâ, Timoteo, yâk orop biwinetꝛanꝛe kepeiakmâ konohâk otmu tânahomait.

Emelâk gâ orowâk Kiristohât âi mem gawin.

² Yakât otmâ gâ otmu imbihe Apia, yetgât nâꝛgâyitgiait. Otmu lok âlâ, kutꝛe Arikipo, yâhâmâ hep beronꝛe kunlipyenꝛe yengât tem lâuyingim manmai dop yawuâk Kiristohât tem lâuwanꝛim mansap yâkât gurâ nâꝛgâwanꝛgiait. Otmu lohimbi nombotꝛe gâhât emelan menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo yetgât den alahum mepaeyelekmai yen hârok yengât nâꝛgâm ekap yu kulemgum katyingiait.

³ Awoꝛnenꝛe Anitâ otmu Kutdânenꝛe Yesu Kiristo yâkꝛe yetꝛe engatyetꝛeâk nâꝛgâyingim tihityenꝛe otmutâ yengât biwi nâꝛgân nâꝛgânyenꝛanꝛe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâm gaekgât ulitgum gamait.

Pilemonꝛe Kiristohât lohimbi hoꝛ bayingim manop.

⁴⁻⁵ Gâꝛe Kiristohâlen biwihanꝛe tinâk kepeim tem lâuwanꝛim ikꝛe lohimbi hoꝛ bayingim gamat yakât den pat sâꝛetâ nâꝛgâwan. Yakât nâꝛgâm Anitâ ulitguman yan gâhât nâꝛgâm mepa sanꝛan otbanꝛgiman.

⁶ Kiristo orop biwinenꝛanꝛe kepeiakmâ konohâk otmu manmunꝛe manman âlepꝛahât bulânꝛe âlâlâ teteningimap. Topꝛe katmâ yâkâlen biwinenꝛe katbin yan manman âlepꝛahât bulânꝛe teteningiop yakât topꝛe tipenꝛe nâꝛgâwin. Yâhâ gâ orop Kiristohâlen biwinenꝛanꝛe kepeim manmâ yâhânôm yan manman âlepꝛahât bulânꝛe teteningimap yakât topꝛe nâꝛgâm heꝛgeꝛgunomgât Anitâ ulitguman.

⁷ Bukune, gâꝛe Anitâhât lohimbi yengât nâꝛgâyingim biwiyenꝛe mem hewewenꝛe tuhum gat yakât den pat sâꝛetâ nâꝛgâmune biwine hewewenꝛe otmu heronꝛe nâꝛgâm mansan.

Pilemonꝛe Onesimo mem buku tuhuâkgât Pauloꝛe ekuop.

⁸⁻⁹ Gâhât den pat ya nâꝛgâmune âilonꝛo otmap. Yakât otmâ yuwu sâmunꝛe nâꝛgâ. Yesu Kiristo ikꝛak menekmâ aposolo sâm âi nihimu yâkâlen biwinanꝛe kepeim tem lâuwanꝛim gan. Yakât otmâ menekmâ pâi emetꝛan katnekꝛetâ mansan. Otmu Kiristohât sâtgât otmâ hoꝛ bawanꝛim gan. Yakât otmâ den sâm gihiwomgât dop tap.

¹⁰⁻¹¹ Yawu gârâmâ nâꝛgâhihiman yakât den lohotꝛan yuwu ekgohomune nâꝛgâ. Emelâk lok âlâ, kutꝛe Onesimo, yâkꝛe gâ hoꝛ bahihim manmâ yâhâwuapꝛgât Roma lok kunꝛe âlânꝛe nep sâm wanꝛop. Yâhâ yâkꝛe hoꝛ bahihim manmâ manmâ otmâ hilipꝛuop. Otmâ hilipꝛuop yakât matꝛe nihimap sâm yâkꝛe gâ pilâhekmâ wanꝛa mem Roma kapi yuân takaop. Yawu gârâmâ sâp âlâen nâꝛe Kiristohât den pat âlepꝛe ekumune nâꝛgâmu bulânꝛe otmu yâkâlen biwinꝛe kalop. Yawu otmâ baralipyenꝛanꝛe âwâ mâmâlipyenꝛe tânyongonꝛetâ mansai yakât dopꝛeâk yâkꝛe tânnohomu mansait.

¹²⁻¹⁴ Yakât otmâ nâꝛe nâꝛgâwanꝛimune nine nanne kambiamne yawu oap. Nâꝛe Kiristohât den pat âlepꝛe lohimbi ekyongomune nâꝛgâmaihât mem pâi emetꝛan katnekꝛetâ manmâ gan. Yawu gârâmâ gâꝛe taka tânnohowuatꝛgât dop ki tap. Yakât otmâ gâꝛe nâꝛgârâ Onesimonꝛe nâ orowâk tatmâ tânnohowuapꝛgât nanꝛan. Yawu gârâmâ ki ekgohomune nâꝛgârâek tânnohowuapꝛgât ki nanꝛan. Yâhâ nâꝛe alitmune orowâk tatmâ tânnohowuap yamâ gâꝛe nâhâitꝛe ikꝛe engatꝛeâk otmap yawu nâꝛgânihiwuat. Yawu nâꝛgânihimatꝛgât

nâje hângângumune gâhâlen taka hoŋ bahihwuap. Gâhâlen taka hoŋ bahihim manbuap me pilârâ ikŋe nângân nângân watmâ manbuap yamâ gikak nângâwuat dopŋan otbuat.

¹⁵ Emelâk pilâhekmâ nâhâlen takamu Kiristohât den pat âlepŋe ekumune yâkâlen biwiŋaŋe kepeim mansap. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk nâje hângângumune gâhâlen âwurem taka nep ya biwiŋaŋe tiŋâk mem hoŋ bahihim manbuap. Topŋe yawuhât mon pilâhekmâ nâhâlen takaop.

¹⁶ Emelâk ki pilâhekmâ nâhâlen takaop yan yâkŋe gâhât hoŋ bawa konok manop. Yâhâ sâp yiwerenŋe Kiristohâlen biwiŋaŋe kepeim mansap. Yakât otmâ hângângumune gâhâlen taka hoŋ bahihim manbuap. Gâŋe Onesimo orop Kiristohâlen biwiyetŋaŋe kepeim manmutâ yelekmu dop konohâk otbuat. Yakât nângâm lohotŋan otbaŋgiwuat. Nâje dondâ nângâwaŋgian. Otmu gâhâlen âwurem takawuap yan gâku yawuâk nângâwaŋgiwuat.

¹⁷ Gâŋe nâ orop biwinetŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristohât lohimbi hoŋ bayiŋgimait. Yawu otmâ gâhâlen takamune eŋakmâ heronŋe naŋgaŋim parahuakdomgât naŋgan. Yawu gârâmâ yakât mâtâpŋe ki tetenihiap. Yakât otmâ Onesimo hângângumune gâhâlen takamu buku otbaŋgiwuatgât naŋgan.

¹⁸ Yâhâ emelâk wuân me wuân gâhât otmâ hilipguop me wuân me wuân waŋdâ matŋe ki gihiop. Yakât gâŋe eknohorâ nâje matŋe gâ kâpekgihiwom.

¹⁹ Den yan yu nângâm eŋgat yâhâp otmatgât lok pepa kulemguaŋ yu ekumune kiripi nihimu ninak kulemguaŋ yu ekbuat. “Nâ Paulo, nâje Onesimohât tosa yakât matŋe gâ kâpekgihiwom.” Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângâ. Nâ ninahâk Kiristohât den pat âlepŋe ekgohomune nângârâ bulâŋe otmu yâkâlen biwihe kalon. Yawu otdâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuhihimu mansat. Buku, yakât matŋe nihi sâm ki ulitgohoman.

²⁰ Gâŋe nâ orop biwinetŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristo hoŋ bawaŋgimait. Yakât otmâ den ekgohoan yu nângâm bukunetŋe gâhâlen takamu buku otbaŋgiwuat. Yawu otbuat yan biwine hewewenŋ otmu heronŋe nângâwom.

²¹ Otmu den kulemgum katgihian yu ekmâ nângârâ tepge hewewenŋ otmu buku otbaŋgiwuat. Yakât nângâm eŋgat yâhâp ki oan.

²² Otmu den âlâ yuwu sâmune nângâ. Roma yeŋgât lok kunyenŋe tembe lâulipŋe ekyongomu yâkŋe holaŋnekŋetâ yeŋgâlen takamune eŋaknomgât yeŋe Anitâ ulitgum manmai. Yeŋe Anitâ ulitgumai ya nângâm Roma yeŋgât biwiyenŋan kionŋmu holaŋnekŋetâ yeŋgâlen takawomgât biwine mem mansan. Yakât otmâ emet heŋgeŋgunetâ tatmu yan taka imbomgât naŋgan.

Den bâiŋe sâop.

²³ Bukunetŋe âlâ, kutŋe Epapara, yâkŋe Yesu Kiristohât den pat âlepŋe ya lohimbi ekyongop. Yakât otmâ mem pâi emetŋan katŋetâ orowâk tatmâ gait. Yâkŋe nângâyinŋiap.

²⁴ Otmu bukulipnenŋe nombotŋaŋe Kiristohât den pat âlepŋe ya Roma kapi ambolipŋe kâsikum yinŋim mansai ya yeŋgât kutyenŋemâ yuwu. Mareko, Aristako, Dema, Luka. Yâkŋe gurâ nângâyinŋiai.

²⁵ Kutdânenŋe, Yesu Kiristo, tihitnenŋe otmapŋe biwi nângân nângânnenŋe mem kepeimu konohâk manmâ yâhânom. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuhe,
Paulo.

Hewuraio

Anitâ yet Yesu yetgât dopyetje konohâk oap.

¹⁻² Yura lohimbi, Anitâ nannahât topnje ekyongomune nângânet. Anjoân topnje katmâ tâmbâlipnennjañe iknje topnje nângâm heñgengetgât Anitâñe iknje den poropetelipnje yengât biwiyenjan kalop. Biwiyenjan katmu yâkñe lohimbi ekyongoneta nângâwi. Poropetelipnjañe den sâwi yakât bulâñe yamâ Anitâñe nanñe hângângumu giop. Otmu nannahât topnje yamâ yuwu. Embânâmbâek hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâñe nanñe ombe bisine orop biwiyetnjañe konohâk otmâ hân himbim pitu me senñe âlâlâ topnje topnje kândikuowot. Otmu senñe âlâlâ kândikuowot ya nannañe galemguâk sâmbân. Âwânjañe sâmbân wanop. Yawu gârâmâ nannañe kârikñe otmâ hân himbim me senñe âlâlâ topnje topnje ya hohem tatmap. Otmu tatmâ yâhâwiop.

³ Otmu âwâ nan yâk yetgât topyetje yamâ dop konohâk oap. Yakât dop kum sâmbune nângânet. Sikopñe pilâm denjânân hâmbu gilen belej sâmbap dop yawuâk Anitâhât towatñe Yesuhâlen tetemu ekbin. Otmu Âwânjañe nannahât nângâm nen umam sâmbingâkgât nannañe hânân yuân ge nengât tosanennahât matñe mem muop. Mumu hanguwu yamâ lohimbiñe yâkât nângânetâ yahalâkgât âwânjañe Anitâ manman ambonjañe mumunambâ mem yahalop. Yahatmâ himbimân yâhâmbu âwânjañe Anitâ orop tawot.

Anitâ nannañe anjelo kerek yengât kunyene tatmap.

⁴ Anitâñe nanñe orop dop konohâk tawot yâkât nângâmbu yahalop. Yawu otbanjim anjelo yamâ yâkât amutgen katyehop. Yakât topnje yuwu.

⁵ Emelâhâmâ Anitâñe den yuwu sâmb nanñe ekuop ya poropete âlâñe kulembuop.

“Gâmâ nâhât nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerene yu yakât topnje sâmb teterâ lohimbi kerekñe ekmâ nângânet sâmb katgeksan.”

Yawu sâmb ekuop. Otmu torokatmâ sâmb.

“Nine nanne kambiamne”. Otmu yâku yawuâk “Awoñe” sâmb.

Anitâñe den sâmbu kulembuop yamâ anjelo yengât ki sâmb. Yesuhât nângâm sâmbu kulembuop.

⁶ Anitâhât nanñe himbimânâk tatmâ irak hângângumu hânân gewe sâmb olop. Sâmb yan Anitâñe iknje nannahât anjelolipnjañe nângânetâ yahatmbu haonjâ ârândân mepaenjetgât den ekyongop. Yawu otmu anjelolipnjañe yâkât nângânetâ yahalop. Otmu Anitâ nannañe anjelo kerek yengât kunyene tatmap.

⁷⁻⁸ Otmu anjelo yengât topyene yakât Anitâñe yuwu sâmb tetemu lok âlâñe kulembuop.

“Nâñe anjelolipne hângânyongomune yâkñe in yawu laune lâmbu. Otmu biatñet sâmbu gurâ biatnomaihât dop tap.”

Yawu sâmb. Yâhâ iknje nanñe tinâk yakârâmâ yuwu sâmb tetemu lok âlâñe kulembuop.

“O, Pato gikak lohimbilipge hilâm ârândânâk tihityene otmâ yâhâmbisângât dop tap.

Yâhâ yu me ya otmâ tâpikguwatgât dop âlâ ki tap. Âlonjoâk tatmâ yâhâmbisân.

⁹ Otmu orotmeme bâlene otñetâ yakât nângârâ bâmbap. Yâhâ orotmeme âlepñe otñetâ yanâmâ yakât nângârâ ârândân otmap. Yawu gârâmâ gâñe otmat yakât nâ Anitâ patohañe yakât nângâmbu ârândân oap. Yakât otmâ gâ hângângohomune ge lohimbi komotñe komotñe yengât galem pato manbuat. Yawu manmâ mem dâiyekdâ gike orowâk herone kakñan manmâ yâhâmbisâi.”

¹⁰ Otmu den âlâ yuwu sâmb.

“Pato, anjoânâk gâñe hân himbim pitu me senñe âlâlâ ya topnje katmâ tuhuon.

¹¹⁻¹² Yawu gârâmâ senñe âlâlâ topnje topnje tuhuon yamâ hâmbâi gulip otbuap. Pet sâmbu mem hanjalakmâ mansai yamâ hâreakmâ tâtuk sâmbuap yakât dopñeâk hân

himbim yamâ hâmbâi gulip otmâ metewuap. Yâhâ gâñeâmâ embânâmbâek tatmâ gaonjak tatmâ gamat. Otmu yawuâk tatmâ yâhâmbisân. Otmu itâ hambuñe me pet hânñe yawuya pilâñetâ tatmâ tâtuk sâmu âñe memai yakât dopñeâk gâñe sârâ hân himbim gulip otbuap. Gulip otmu yanâmâ yâhâñe sârâ âñe tetewuap.”

Yawu sâmu ekuop.

¹³ Otmu Anitâñe sâp âlâen yuwu sâmu ekuop.

“Gâñe nâhât hahit mem kinmâ yan kasalipge mem ge katyekbuat.”

Yawu sâop. Den ya nanñe ekuop. Anelolipñe ki ekyongop.

¹⁴ Anjelo yengârâmâ Anitâñe yuwu sâop. “Nâñe hânğânyongomune hoñ banihino-mai. Hoñ banihim gemâmâ nâhât komolipne yengât nânğâm manman kârikñahât pat kuyiñgiwan ya yengât tihityeñe otnomai.” Yawu sâmu hânğânyongomu gewi. Yawu gârâmâ Anitâ ikñe nanñe yâkñeâmâ kerek yengât kunyeñe tatmap.

2

Anitâñe nanñe hânğângumu kuwiknenehâkgât giop.

¹ Yakât otmâmâ nanñe hânğângumu ge hohetnenñan manmâ gaop. Manmâ den sâop ya nânğâmunñe bulâñe otmu biwinenñan katmâ lâum mannom. Ki lohotñe otmâ pilânom.

² Emelâk topñe katmâ Anitâñe anelolipñe hânğânyongomu tâmbâlipnenñe yengâlen ge den ya sâmu tetem ekyongowi. Den ekyongowi yakât bulâñe teteop. Yâhâ lohimbi nombotñe den ya nânğâñetâ gemu bet pilâwi yamâ Anitâñe in yawu yakât matñe yiñgiop.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yuâmâ Anitâñe ikñe nanñe hânğângumu mem kuwiknenekbe sâmu giop. Mem kuwiknenekbe sâmu gem ikñe den pat bulâñe ya teteâkgât Yesu Kutdânenñe ikñahâk den ya sâmu tetem eknongop. Eknongomâmâ Anitâñe ikñe nanñahât den yakât bulâñe lâuwuap yawu sâmu kulem ki orotñe otminiop. Otmu ikñe engatñeâk otmâ Wâtgât mâmâñahât Heak hânğângumu yâkât komolân gem henğemngom mâmâñe otningimu yakât bulâñe tetemu mewin. Otmu anğoân Anitâñe otbañgiwi yakât matñe yiñgiop. Umatñe yawuya teteningimap sâmu yakât Anitâñe nanñe bulâñe yawu sâmu ya nânğâm biwinenñe mem yâhânom. Ki lohotñe otmâ pilânom.

Yesuñe dâinenekmâ manman kârikñan katnenekmu manmâ yâhânom.

⁵ Otmu lok nenñahât sâwe. Anitâñe anelolipñe lohimbi nengât kunneneñe mannomaihât yâkñe ki ekyongop. Bia. Nanñe lohimbi nengât kunneneñe pato otmâ tihitnenñe galem otbisâpgât sâmu kalop.

⁶ Yawu gârâmâ Anitâñe yakât sâmu lok âlâhât nânğân nânğânñan den yuwu katmu kulemguop.

“O, Anitâ, gâhât nânğâmunñe yahatmap. Nenâmâ lohimbi tâñât. Yamâ gâñe gâmâ nengât tepge nânğâm kunneneñe tatmâ gamat ya nânğâmunñe bimbi oap.

⁷ Otmu nenñe anjelo yengât amutgen sâp tâlâwâk manmain. Yâhâ wahap topñe topñe kalon ya yengât galemyeñe otmâ mannom sâmu yakât pat kuningion.

⁸ Yawu sâmu pat kuningion yakât bulâñe nengât nânğâñetâ yahatbuapğât mem katnenekdâ ya galemyongom yâhânom.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ yakât bonñe hâmbâi tetewuap. Sâp yiwerenñe yu nenñe wahap topñe topñe yakât galem ki otmâ mansain.

⁹ Yawu gârâmâ nenñe anjelo yengât amutgen mansain dop yawuâk Anitâñe ikñe engatñeâk otmâ Yesuñe buku otningiâkgât hânğângumu himbimâmbâ ge lok olop. Lok otmâ hânân manop sâp yanâmâ anjelo yengât amutgen manop. Yawu manmâ nengât sâmu hâhiwin nânğâm muop. Mumu yanâmâ Âwâñe ekmâ, “Nanne kambiamne,” sâmu yan lohimbiñe yâkât nânğâñetâ yahalâkgât mumuñambâ mem yahalop. Mem yahatmâ manman kârikñe yakât ambonñe sâmu katmu nengât kunneneñe otmâ tatmap.

10 Otmu âwâñe Anitâñe emelâk embânân wahap topñe topñe kalop ya mem hohem talâk sâam nanñe âi wañop. Âi wañop ya kerek tuhum meteop. Ya nâñgâmu ârândân otmu yakât otmâmâ nenñe mum hiliwahonomgât dop ki tap. Yâkñe dâinenekmâ manman kârikñan katnenekmu manmâ yâhânôm.

11 Bukulipne, bulânânâk Anitâñe nanñe hâñgângumu ge tosa barak manop. Yawu manmâ gam nengât tosanenñe pilâningimu âwâñe Anitâñe nine nanne baratne koko salek sâam menenekmu mansain. Otmu Yesuñe gurâ nengât yawuâk imi garilipne sâmap.

12 Yakât bulâñe tetewuapgât nâñgâm Yesuñe âwâñe yuwu sâam ekuop.

“O, Anitâ, imi garilipnañe nâhâlen torokatmâ mansai ya gâhât topge sâam tetem ekyon-gowom. Otmu kiki menñihimune nâhâlen torokatñetâ orowâk mepaeheknom.”

Yawu sâam ekuop.

13 Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Nâñe Anitâhâlen biwinañe kepeiman.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbiñe Anitâhâlen biwiyeñe kepeimai yâk yekmâ nine nan baralipne sâawuap. Otmu nâmâ yâk yeñgât kunyeñe sâam katnekmu ya galemyongomune orowâk mansain.”

Yawu sâop.

14 Otmu lohimbi nenñeâmâ hânân yuân mansain yakât otmâ Anitâñe ikñe nanñe bulâñe Yesu himbimâmbâ hâñgângumu ge lohimbi nengât tosehât otmâ muop. Otmu Anitâñe mumuñambâ mem yahalop yan Satan Mumuhât Amboñe ya mem ge kalop.

15 Yawu gârâmâ nenâmâ mumuhât pat otmâ mansain nâñgâm gorâ kakñan manmâ gawin. Otmu yawuâk torokatmâ ki mannehât Yesuñe manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop.

16 Otmu Anitâñe anelolipñe yeñgât nâñgâm Yesu ki hâñgânguop. Yâhâmâ nengât sâam yâk hâñgângumu giop. Otmu tâmbânenñe Awarahamñe Anitâhâlen biwiñe kepeim manop nengu yawuâk kepeim manbin. Yakât otmâ tihitnenñe otbe sâam giop.

17 Otmu Anitâñe wawaenenekmâ tosanenñe pilâningiwe sâam âi sâam wañop. Âi sâam wañop ya mem ârândân olâkgât himbimâmbâ ge lok otmâ manop. Otmu sâp yan lohimbi nengât biwi nâñgân nâñgânenñe ya mem manop.

18 Otmu nenñe lohotñe otnehât Satanñe perâkñe topñe topñe kâitnongomap yawuâk angoân yâk kâitguop. Kâitgumu ki lohotñe otmu pilâm ba ariop. Yawu gârâmâ nenñe lohotñe otnehât Satanñe kâitnongomap yan Yesuñe mâmâñe otningimu yâkât wâtñan kinmunñe mem ge katnenekbe sâam pâpgumap.

3

Yesuñe Mosehât kunñe tatmap.

1 Bukulipne, yuwu sâamune nâñgâñet. Anitâñe nanñe Yesu hâñgângumu hânân yu giop. Otmu Anitâñe mem dâinenekmu Yesuhâlen biwi nâñgân nâñgânenñe kepeim konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ yâkñe mâtâp mem kulet sâaningim âwâñe Anitâhâlen âwurem yâhâ tatmâ nengât sâam âwâñe ulitgumap.

2 Otmu Moseñe Isirae lohimbi yeñgât galem pato man sâam Anitâñe âi wañop. Âi wañop ya biwiñe mem tuhum manmâ gaop. Yakât dopñeâk Yesuñe nengât kunnennñe otmâ manbuapgât Anitâñe âi sâam wañop ya tem lâuwangim manop.

3 Yawu gârâmâ Mose otmu Yesu yetgât topyetñe ikñiâk tap yakât nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nâñgâñet. Lok âlâñe emet pato ikñiâk tuhumu bukulipñe ekñetâ âlepñe nandorone otmu yâkât nâñgâñetâ yahatmu mepaemai. Yakât dopñeâk Yesuhât komolipñe, emelâk Mose otmu tâmbâlipnenñe manmâ gawi, otmu âun nen yu mansain, otmu hâmbâi lohimbi tetem mannomai nen kerek ikñak

menenekmâ kunnenje tatbuap. Yawu tatmu nenje yâkât nângâmunje yahatmu mepaem yâhâmbisâin.

⁴ Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Emet yaŋe ikŋak in ki gam yâhâ kinmap. Nenje kât, nak me senje âlâlâ yaŋe mem emet tuhumain. Dop yawuâk Anitâŋe yu ya topŋe topŋe kalop. Nenje ya ekmâ yanâmâ Anitâhât bât tosa sâm ekmâ nângâmain.

⁵ Otmu Mose yâhâmâ Anitâhât den lâum hoŋ bawaŋgim manop. Hoŋ bawaŋgim manmâ yu me ya gâmâlâk tetewuap yakât sâm tetem Isirae lohimbi ekyongom manop.

⁶ Yâhâ Yesu Anitâhât nanŋaŋe nen hârok nengât kunnenje tatmâ tihitnenje otmap. Otmu yâkŋak Mosehât gurâ kunje tatmap. Otmu Anitâŋe Yesuhât pat kuniŋgiop ya mene sâm Yesuhâlen biwinenŋaŋe kepeim mannom otmuâmâ pat yakât bulâŋe ningimu mem Yesu orop tatmâ yâhâmbisâin.

Tâmbâlipnenŋaŋe manman sânduhân ki yâhâwi.

⁷ Yawuhât Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge lok âlâ ekumu den yuwu kulemguop.

⁸⁻¹¹ “Anŋoân yambu 40 yakât biwiŋan, tâmbâlipyenŋaŋe lok ki manmaiângen ari manmâ kunyeŋe kârikŋe otmu nâhât den kum manbi. Yawu otŋetâ yâk yeŋgât senyeŋe hâreahâkgât kulem topŋe topŋe memune ekbi. Kulem yawu memune ekmâ nâhât topne nângâwi yamâ biwiyenŋaŋe pâlâmŋe otmu manbi. Otmu nâhât den ya nângâm bet pilâm iliwetmâ manmâ gawi. Tâmbâlipyenŋaŋe manman sânduhân ari mannomaihât nângâm, nâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiwan. Yamâ nâŋe den ekyongowan ya ki lâuwi. Yakât otmâ kuk otyiŋgim tâmbâlipyenŋaŋe nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyiŋgiwan. Yawu otyiŋgimune hâhiwin kakŋan manminiwi. Yeŋe sâp yiwerenŋe yuâmâ yakât nângâm nâhât den tem lâunihim biwiyeŋe ki pâlâmŋe otmu mannomai. Yawu mannomai otmuâmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân mannomai.” Yawu sâop.

¹² Bukulipne, yeŋe den yu sâlikum topŋe nângâm heŋgeŋgunomai. Yen yawuâk biwiyeŋe orotok sâmu yan manman amboŋe Anitâ ya pilâŋetâ biwiyeŋe bâlemapgât yen galemahom mannomai.

¹³ Otmu biwiyeŋe pâlâmŋe otmapgât orotmemeyeŋe bâleŋe bet pilâm Anitâhât den tem lâum haonmâ ârândâŋ bukulipyeŋe orop mem hewewenŋe tuhuakmâ tânahom mannomai.

¹⁴ Yeŋe biwiyeŋe Kiristohâlen katŋetâ kârikŋeâk kinmâ gaop yawuâk kinmu manmâ yâhânomai. Yawu manŋetâ yanâmâ Kiristone manman kârikŋan mem katyekmu yâk orop tatmâ yâhâmbisâi.

¹⁵ Bukulipyeŋe orop mem hewewenŋe tuhuakmâ Anitâŋe den sâmu kulemguop ya nângâm mem mete tuhunomai. Den ya yawu tap.

“Tâmbâlipyenŋaŋe lok ki manmaiângen ari manmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ nâhât den kum manbi. Yawu otmâ biwiyeŋaŋe pâlâmŋe otmu manbi. Yakât otmâ tâmbâlipyenŋaŋe manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyiŋgiwan. Yeŋe yakât nângâm nâhât den tem lâunihim biwiyeŋe ki pâlâmŋe otmu mannomai.”

Den kulemguop ya yawu tap.

¹⁶ Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Lohimbi girawuyaŋe Anitâhât den nângâwi yamâ biwiyeŋaŋe pâlâmŋe otmu manbi? Yamâ Isirae lohimbi Moseŋe anŋoân dâiyekmu Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen ari manbi ya.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu Anitâŋe lohimbi girawuya yeŋgât yuwu sâm hâreyiŋgiop?

“Nâŋe kuk otyiŋgimune nâhâlen ki torokatmâ manman sânduhân mannomai.”

Yawu sâm hâreyiŋgiop yamâ lohimbi girawuya yeŋgât sâop? Yamâ yuwuhât sâop. Tâmbâlipnenŋaŋe lok ki manmaiângen ari manŋetâ yambu 40 pesuk sâop. Lok ki manmaiângen manbi yan Anitâhât den nângâŋetâ gemu bet pilâwi yakât tosaŋe meyekmu hiliwahom hâmeyeŋe gulip olop.

¹⁹ Yakât topņe yamâ yuwu nanġain. Nengât tâmbâlipnennjaņe Anitâhâlen biwi nâņġân nâņġânyeņe ki kepeim manbi. Topņe yakât otmâ Anitâņe kuk otyiņġimu manman sânduhân ki manmâ gawi. Yawu ġârâmâ yeņe tâmbâlipnennjaņe otbi yawuâk otmaiġât biwiyeņe galemahom heņġeņġum manmâ yâhânomai.

4

Anitâņe mem manman sânduhân katnenekbuapġât mâtâp tap.

¹ Anitâņe biwinenņe mem huruņ pilâmu sânduhânâk manmâ yâhânom yakât sâm kalop. Yakât otmâ Anitâ nenekmu ki ârândâņ otmapġât biwinenņe galemahom denņe biwinenņan katmâ tiņâk lâum manmâ yâhânom.

² Emelâhâmâ tâmbâlipnennjaņe Anitâhât den pat âlepņe ya nâņġâwi yamâ yâkâlen biwi nâņġân nâņġânyeņe ki kepeim manbi. Yakât otmâ yâkņe tatmap yan ki mem dâiyekmu yâhâwi. Yan ki yâhâwi yamâ biwiyeņe ki huruņ sâmu tatmâ yâhâwi. Nen ġurâ yawuâk Anitâhât den pat âlepņe ya nâņġâwin. Yawu ġârâmâ tâmbâlipnennjaņe otņetâ bâleop yawu otmaingât biwi nâņġân nâņġânnennjaņe Anitâhâlenâk kepeim lauņe lâuwaņġim mannom.

³⁻⁴ Yawu ġârâmâ nenâmâ yâkâlenâk biwi nâņġân nâņġânnennjaņe kepeim mansain. Yawu manmâ yâhâmunņe biwinenņe sânduk sâwuap. Yâhâ tâmbâlipnennjeâmâ yawu ki otbi. Yakât otmâ Anitâņe den sâm hâreyiņġiop ya yuwu tap.

“Nâņe den ekyongowan ya ki lâuwi. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaiġât sâm hâreyiņġiwan.”

Anitâņe in tatmâ nâņġâmap yakât topņe teteâkġât lok âlâņe den yuwu kulemġuop.

“Anitâņe hân himbim kândikyotgom âliwahap topņe topņe katmâ arimu hilâm nombolân konok pesuk sâop. Yakât kakņanâmâ in tatmâ nâņġâop.”

Otmu manman sânduhân orowâk tatmâ nâņġâne sâm yakât Anitâņe tâmbâlipnennje dâiyehop. Dâiyekmuâmâ denņe nâņġâņetâ ġemu betbaņġim yakât bulâņe ki mewi.

⁵ Yakât otmâ Anitâņe den yuwu sâop.

“Nâņe den ekyongowan ya ki lâuwi. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaiġât sâm hâreyiņġiwan.”

Anitâņe yawu sâm hâreyiņġiop.

⁶ Yâhâ tâmbâlipnennjaņe den pat âlepņe ya nâņġâņetâ ġemu ki lâuwi. Yakât otmâmâ manman sânduhân ki yâhâwi. Yâhâ nengâlen ġâtņe âlâ me âlâņe manman sânduhân yâhâ Anitâ orop manmâ yâhânomġât dop tap. Yawu ġârâmâ nenņe yâkâlen biwi nâņġân nâņġânnennjaņe kepeim den pat âlepņe ya nâņġâm lâum mannom yanâmâ hâmbâi Anitâņe dâinenekmâ mannom sânduhân katnenekmu manmâ yâhâmbisâin.

⁷ Yakât bulâņe menomġât mâtâp tap yakât topņe yuwu. Tâmbâlipnennjaņe manman sânduhân ki manbiņe hâhiwin kakņan manmâ gawi. Yâhâ yapâ torokatmâ lohimbî tetem ġawiņe ġurâ dop yawuâk manmâ gawi. Yâhâ tetem ġaņetâ ġaņetâ lok pato âlâ, kutņe Dawiti sâm, yâk teteop. Yawu ġârâmâ Anitâņe Dawiti den yuwu ekumu kulemġuop.

“Yeņe sâp yiwerenņe yuâmâ nâhât den tem lâunihim biwiyeņe ki pâlâmņe otmu mannomai.”

Dawitiņe yawu sâm ekyongop yamâ aņġoân tâmbâlipnennjaņe kunyeņe kârikņe otmâ Anitâhât den kuwi dop yawuâk otbi.

⁸ Otmu embâņân aņġoân Anitâhât den kuwi yakât âlâ torokatmâ sâwe. Emelâk Mose mumu lok âlâ, kutņe Yosua, yâkņe Mosehât ġewâkņan kinmâ tâmbâlipnennje ya meyekmu hân âlâ, kutņe Kanan, yan ari manbi. Yâhâ Yosuaņe manop sâp yanâk manman sânduhân manņet sâm Anitâņe katyehop mâne yakât kakņan Dawiti manop sâp yan “manman sânduhân mannomai” ki sâm ekyongombâp.

⁹⁻¹⁰ Yawu ġârâmâ sâp yiwerenņe yu nenņe manman sânduhân manmâ yâhâmbisâingât dop tap. Otmu embâņân Anitâņe hân himbim kândikyotgom âliwahap topņe topņe kalop

yakât kakñan in tatmâ nângâop. Dop yawuâk nengu manmâ yâhâmunñe Anitâñe sâop ya bulâñe tetemu yâkâlen torokatmunñe ikñe orop tatmâ nângânom.

¹¹ Yakât nângâm yâkâlen biwinenñane tiñâk kepeim manmâ yâhânom. Yawu otmunñe manman sânduhân katnenekmu ikñe orop tatmâ yâhâmbisâin.

Anitâhât denñe nângâmunñe biwinenñan hâumu topnenñe mem tetemap.

¹²⁻¹³ Bukulipne, Anitâñe sâmu den kulemgui ya wonân dop sâwe. Nehemân hâum kinmâ sâwe. Nehemñe lok kambiamñan memap yakât dopñeâk Anitâhât denñe nângâmunñe biwinenñan hâum topnenñe mem tetemap. Otmu ikñe senñan misinjuraknomgât dop âlâ ki tap. Nenñe tetekñan kinmunñe biwi nângân nângânenñe kerek ekmâ nângâmap. Ya ekmâ nângâmâmâ biwinenñahât topñe sâm tetewuap yakât biwi nângân nângânenñe galemguaqmâ denñe lâum mannom.

Yesuñe nengât sâm Anitâ ulitgumap.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu nen Satanñe mem lohotñe tuhunenekbe sâm nengâlen âi memap. Yâhâ Yesuñe hânân ge manmâ gaop yan Satanñe yawuâk yâk mem lohotñe tuhuwe sâm nep miop. Yawu otmu ki otmâ tâpikguop. Yâkñe kârikñe manmâ Satan mem ge kalop. Yawu gârâmâ nenñe Kutdânenñe Yesu, Anitâ nanñahât denñe lâum mannom. Yawu otmâ manmunñe yâkñe Anitâ orop tatmâ âwâñane tepñe nângâningim umam sâningiâkgât ulitgumap.

¹⁶ Yawu gârâmâ Satanñe mem ge katnenekbe sâm otbuawân lohotñe otmaingât Anitâ ulitgumunñe mâmâñe otningiwuap. Yâhâ otmunñe bâlewuap otmuâmâ ya sâm tetem ekum yâkâlen biwinenñane kepeimunñe kaok nângâningim tosanenñe pilâningiwuap.

5

Anitâñe tosayeñe pilâyinñiâkgât hotom uwanñiminiwi.

¹ Bukulipne, hotom uminiwi yengât kunñe manop yâkât topñe ekyongomune nângâñet. Anitâñe ikñe nângân nângânñe biwinenñan katmu lok âlâ nenñe hohet-nenñambâ mem tetewin. Mem tetemunñe Anitâñe tosanenñe pilâningiâkgât lok yane yâkât senñan kinmâ hotom uminiop.

² Otmu lok ya orowâk Satanñe perâkñe topñe topñe kâitnongomu otmunñe bâlem gaop. Yakât otmâmâ nenñe Anitâhât den ya lâum hâum pâpguwin yan yâkñe tepñe nângâningim lohotñan otningiminiop.

³ Yawu gârâmâ ikñe orotmeme bâleñe otmu nengât orotmemenenñe bâleñe yakât tosa Anitâñe pilâningiâkgât hotom uwanñim manmâ gaop.

⁴ Yâhâ ikñe nângân nângânân âi ya ki miop. Anitâñe topñe katmâ lok âlâ, kutñe Aron, yane hotom uyingimu tosayeñe pilâyinñiâkgât âi ya sâm wanop. Topñe kalop yapâek manmâ gawi yamâ hotom u u lok ya Anitâñe ikñahâk mem sâlipyongom âi ya yinñim gaop.

Yesuñe nen sârerenenekmâ muop.

⁵ Otmu yawuâk Kiristonñe ikñe enñatñeâk ki watmâ olop. Anitâñe âi ya sâm wanmâ hângângumu giop. Yâhâ emelâk ki giop yan Anitâñe den yuwu sâm ekuop ya lok âlâñe kulemguiop. Den ya yuwu tap.

“Gâmâ nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenñe yu yakât topñe sâm teterâ lohimbi kerekñe ya ekmâ nângâñet sâm yakât katgeksan.” Yawu sâop.

⁶ Yawu gârâmâ Anitâñe den âlâ yuwu sâm nanñe ekuop ya lok yane kulemguiop.

“Anñoân lok âlâ, kutñe Melekiserek sâm, yâkñe lohimbi yengât tosayeñahât sâm hotom unihiwuapgât âi sâm wanmune mem gaop. Yawu gârâmâ gâñe âi ya mem torokat sâm gihimune tuhum yâhâwuat.” Yawu sâm nanñe ekuop.

⁷ Yawu otmâmâ Yesuñe huruñ huruñ manmâ âwâñahât tem lâuwanñim âi ya tuhum manop. Otmu âwâñane mumuhât mâtâwâmbâ membuapgât dop tatbanñiop ya nângâop. Yâkñe ya nângâm yâkâlen biwinñane kepeim yapâ menekbuap nângâm isem ulitgumap.

Otmu âwâjahâlen biwiñaje kepeim manop yakât otmâ nângâwanjim mumuñambâ mem yahalop.

⁸ Yâhâ Yesuñe yuwu sâam ki ulitguop. “Nâmâ gâhât nange bulâñe mansan. Yakât otmâ umatñe âlâlâ nâhâlen tetenihiwuap yamâ sârâ biatbuap,” yawu sâam ki ulitguop. Yawu gârâmâ sât gum manmâ âwâñaje âi sâam wanop ya lâum lohotñe ki olop.

⁹ Yawu otmâ âi ya biwiñaje tiñâk mem manmu âwâñaje ekmu ârândân olop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñaje kepeim tem lâuwangim manmunñe manman kârikñan katnenekbuapgât mâtâp teteop.

¹⁰ Anitâñe emelâk Melekiserek âi sâam wanmu mem manop. Âi yawuâk ikñe nanñe tâñ tâñ ya wanmu mem yâhâwuap.

Nenñeâmâ lepat nângân nângânân ki watmâ mannom.

¹¹ Bukulipne, yuwu sâamune nângâñet. Nâñe Yesuhât topñe ya kerehâk sâam kusânmâ ekyongowe sâam oan. Yamâ nângân nângânñe umatñe oap yakât otmâ ihilâk ekyongomune nângâñetâ ki keterakbuap.

¹² Yâhâ den yan yuâmâ emelâk ekyongowin yamâ yeñe nângâm henñeguwi mâne sâp yiwerenñe yu bukulipñe kâsikum yingimbâi.

Yamâ yeñe Yesuhât topñe nângâm pâpñuwi yakât nângâmune bâleap. Yakât otmâmâ lok âlâñe yâhâñe den kâsikum yingiwuapgât dopñe tap. Yeñgât topñeñeâmâ yuwu. Yeñgât nângân nângân yamâ lepat nângân nângân. Lohimbi papato yeñgât nângân nângân yawuya nângâwi mâne den yan yukât topñe âlepñe nângâm metembâi.

Yawu gârâmâ topñeñe teteâkgât den âlâen hâum sâamune nângâñet. Leparâmâ sot nem âkâm yingimunñe nemai. Yâhâ sot kândâkdâek ki nemai. Yeñe Yesuhât komolân torokatbi yamâ ñaña ya yeñgât dop oai. Yamâ girawu otmâmâ lepatñe nem âkâm yingimunñe nemai yawuâk nemai? Yakât yeñe topñe girawu otmâmâ Yesuhât topñe ya topñambâek ki nângâm henñeguai? Yeñe sot kândâkdâek nemai mâneâmâ Yesuhât topñe ya nângâm henñegumbâi.

¹³ Yamâ yeñe lepalân manmâ orotmeme kiñon me orotmeme âlepñe yâhâp yâhâp ya ekmâmâ mem kiwilim topñe nângânomaihât dop ki tap. Yamâ otmâ tâpikguai.

¹⁴ Otmu torokatmâ den âlâen hâum sâwe. Lepat yamâ gâmâlâk papato otñetâ sot kândâkdâek yingimunñe nemai. Dop yawuâk lohimbî nombotñaje nângân nângânñe keterakmu Yesuhât topñe ya ekmâ nângâm denñe lâum manmâ gainñe orotmeme âlepñe me bâleñe ya ekmâ kiwilim mansai. Lohimbî yawuya yeñgât nângân nângânñe me manmanyenñe ya ekmâ nângâmune âlepñe nanñe otmap.

6

Anitâñe nenekmâ ârândân olâkgât biwinenñe yâkâlen katmâ mannom.

¹ Yakât otmâ den yu yâhâñe ki ekyongowe. Anitâ nenekmu ârândân olâkgât nenñe orotmemenennñe kiñon otbin ya bet pilâm sâam tetemâmâ yâkâlen biwi nângân nângânñenñe katbin. Otmuâmâ yakât topñe yâhâñe ki ekyongowe.

² Otmu âlâmâ yuwu. Toen mem katnenekbi yakât topñe ki sâam ekyongowe. Me nenñe kunyenan mem kuratgum mem kârikñe tuhuyekbin, me mumuñambâ yahatnom, me sâp patoen biwi nângân nângânñenñahât topñe ekmâ ikñiâk ikñiâk matñe ningiwuap yakât topñe gurâ yâhâñe ki sâam ekyongowe. Emelâk nângâm metembâihât.

³ Otmu Anitâñe biwiñeñe mem kusânmâ mâmâñe otnihimu yakât den âlâ âiñe torokatmâ ekyongowehât nanñan. Yâhâ yiwerenñe yuâmâ den umatñe tap yakât sâamune nângâñet.

⁴⁻⁵ Lohimbî nombotñaje Kiristohât den pat âlepñe nângâwi yan yâkât topñe nângâm henñegum biwiñeñe yâkâlen katñetâmâ himbingât pat kuyingimu mansai. Yawu otmâ Anitâñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwiñenñan tatmâ mâmâñe otyingimap.

⁶ Yawu gârâmâ yakât kakñan Kiristohât hâkân otmâ betgum manñetâ biwiyenê pâlâmñe otbuap. Otmu Anitâ nanñaje nengât sâmu muop yakât nânğânñetâ tâñât otbuap. Yawu nânğâm manmâ yâhânomaine Parisaio Sarukaio yâkñe sâñetâ Yesu mem howanân kum kânânğâwi yâk yengât dop otmâ yakât matñe bâleñe menomai. Nânğân nânğân yawuya nânğâm manmâ yâhânomai yakât otmâ biwi nânğân nânğânñeñe yâkâlen yâhâpñe katnomaihât dop âlâ ki tap.

⁷ Yakât nânğânñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nânğânñet. Hân ambolipñaje nep kâmetmâ pilânñetâ iop. Imu yan gelâk gemu hân toñe orop yapâ gâtñaje hunsambe teteop. Otmu yapâ sot hâwurum um nem âlepñan manmâ gawi. Yakât dopñeâk lohimbi nombotñaje Anitâhât den ya nânğâm biwiyenjan katmâ yâkât wâtñan kinñetâ yâkñe mâmâñe otyiñgimu orotmeme âlepñeâk otmai.

⁸ Yâhâ âlâ torokatmâ sâwe. Nep ya kâmetmâ pilânñetâ imu yan hewukñaje lâum kurihimu languop yamâ orok sâop. Yakât dopñeâk lohimbi nombotñaje anğân biwiyenê Kiristohâlen katmai. Yakât kakñan Anitâhât den ya nânğânñetâ tâñât otmu pilânñetâ yâk yengâlen bulâñe âlepñe ki tetemap. Yâhâmâ orotmemeyenê âlepñe ya pilâm orotmeme bâleñe otmâ manmai. Yawu otñetâ Anitâñe nânğâmû bâlemu hâhiwin kakñan mannomai sâmu hemgât pat kuyiñgimu manmai.

⁹⁻¹⁰ Bukulipne, yuwu sâmune nânğânñet. Yenê ki otmâ tâpikgum hiliwahonomai. Yawu gârâmâ Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manñet sâmu biwinaje hukum mansan. Yenâmâ Anitâhât tem lâum buku konok oranjim manmâ gai. Yawu oai yamâ Anitâñe yekmu ârândân oap. Yakât otmâmâ yengât nânğâm biwiñe pâlâmñe ki otmâ pilâyekbuap. Biwiyenê Kiristohâlen katbi yakât otmâ biwiyenê orotok sâmapgât Anitâñe mâmâñe otyiñgiwuap.

¹¹ Yawu gârâmâ yenê biwiyenê Yesuhâlen ikñiâk ikñiâk katmâ denñe lâum orotmeme âlepñe otmâ manmâ gai. Yakât otmâ yawuâk torokatmâ manmâ yâhânñetgât nanjan. Yâkâlen biwiyenaje kepeim manmâ yâhânomai yanâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyiñgimu tap yakât bulâñe yingimu menomai.

¹² Yawu gârâmâ manman kârikñahât pat yakât bulâñe menom sâmu biwiyenê ki orotok sâmu mannomaihât nanjan.

Yesuñe kulet sâmu mâttâp tiripnongop ya tâñ tâñâk watnom.

¹³ Biwiyenê orotok sâmapgât yuwu sâmune nânğânñet. Awoñnenñe Anitâ yâhâmâ topñe âlâ. Lok me wuân me wuânñe Anitâhât kunñe manbuapgât dop bia. Yawuhât emelâk embânân Anitâñe tâmbânenñe, kutñe Awaraham, yâkât nânğâwanğim pat kuwanğiop sâp yan Anitâñe ikñe kutñe ahonakmâ den ya sâmu kârikñe tuhum yuwu ekuop.

¹⁴ “Gâhât biwihambâ kâu pato kândâkdâñe hurunduñ sânomai.” Yawu sâop.

¹⁵ Awarahamñe den ya nânğâm biwi yâhâp ki otmâ manop yakât bulâñe miop. Otmu den sâop yakât bulâñe yamâ nen yiwerenê tetem mansain yu.

¹⁶ Anitâñe ikñe kutñe ahonahop yakât topñe nânğânñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nânğânñet. Nenñe “Wuân me wuân otnom” sâmain yan bukulipnenñaje nengât “lok paha” sâmaiñet yuwu sâmain. “Anitâhât senñan wuân me wuân otnom, yawu sâmunñeâmâ kârikñe otmap.” Yawu sâmain. Yawu sâmain yamâ yakât bulâñe ki otmâ yanâmâ Anitâñe yakât matñe umatñe ningiwuap nânğâmmain.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât komolân gâtñe âlâ me âlâñe den sâmu kalop ya nânğânñetâ bonñe olâkgât nânğâm ikñe kutñe ahonakmâ den ya sâmu kârikñe tuhuop.

¹⁸ Otmu Anitâñe den perâkñe sâmu kâitnongowuapgât dop âlâ ki tap. Me biwi yâhâp otbuapgât dop gurâ ki tap. Yawuhât yâkâlen biwinenñaje kepeim manmunñe tihitnenñe otmâ himbimgât pat kuningiop yakât bulâñe ya bulânjanâk ningimu menom yakât ki gorâningimâp.

19-20 Yesu Âwâñaje tihitnenje otmâ manman kârikñan katnenekmu mannongât yâkâlen arimu orowâk tatmawot. Orowâk tatmutâ emelâk Melekierekne Anitâñe lohimbi yengât tosayeñe pilâyingiâkgât sâm ulitguop dop yawuâk Yesuñe nengât sâm Âwâñe ulitgumap. Yakât nâñgâm yan engat yâhâp ki otmain. Bulâñanâk himbingât pat kuningiop yakât bulâñe menom sâm biwinenñaje hikuakmâ manmâ yâhânom.

7

Melekierek yâkât topñe

¹ Lok âlâ, kutñe Melekierek sâm, yâkât topñe sâm tetemune nâñgâñet. Melekierek yâhâmâ kapi âlâ, kutñe Salem, yapâ gâtñe. Yâhâ lohimbiñe yu ya Anitâhât pat kuwanñiwi ya mem Melekierek wañbi. Kândikum emelâk kapam tetemu Awarahamñe ikñe kapam loklipñe dâiyekmu ari kapi nombotñe hawamgum tatbi yakât ambolipñe yongom itit kiom bâleñe tuhuyekmâ yâk yengât noniñ bulimakao, lama, senñe âlâlâ topñe topñe ya meyiñgiwi. Meyiñgim purik sâm âwuremu Melekierek orop mâtâwân enakmâ parahuakmâ Melekierekñe heronje otbâñgim yuwu sâm ekuop. “Anitâ kunneneñe tatmapñe mâmâñe otgihimu lohimbi yengât kunyeñe manbuat.” Yawu sâm ekuop.

² Yawu sâm ekumu Awarahamñe senñe âlâlâ meyiñgiwi ya nombotñe mem hionmâ yakât sâsâñambâ konok mem Anitâhât pat kuwanñim Melekierek wañop.

Otmu kut Melekierek yakât topñe yuwu tap, “Manman âilongo longo ambonje,” yawu. Otmu kapi kutñe, yamâ Salem, yakât topñe yuwu tap, “Biwi sânduk ambonje,” yawu.

³ Yâhâ Melekierek ikñe hep torehenlipñe yengât kutyeñe ki tap. Otmu sâp girawuyaen teteop me muop yakât topñe gurâ yawuâk ki nanñain. Yakât dopñeâk Anitâhât nanñe Yesu embâñambâek tatmâ gaop. Otmu yawuâk tatmâ yâhâwuap. Yakât otmâ dopyetñe konohâk oap. Nâñgâmune yawu oap.

⁴ Melekierek yamâ lok tâñât bia. Awaraham yamâ Isirae nengât tâmbâhât lok kutdâ manop. Yâhâ kasalipñe yongom senñe âlâlâyeñe meyiñgimâmâ nombotñe mem hionmâ yakât sâsâñambâ konok mem Melekierek wañop. Yawu gârâmâ yuwu sânom. Bulâñanâk Melekierekñe Awarahamgât kunñe manop.

⁵ Yawu gârâmâ yakât kakñan Awarahamgât hâkuñe lok âlâ manop, kutñe Lewi sâm, yâkât komolân gâtñeñe Anitâhât hotom um manbi. Yâk yengât sâm Mosenje girem den yuwu kulemguop.

“Lewi senñe hotom um manmâ yâhânomai. Otmu Isirae lohimbi nombotñeñe yu me ya yeñe sâsâñambâ konok mem Lewi sen yiñginomai.” Yawu sâm kulemguop.

⁶ Yâhâ Melekierek yamâ Awarahamgât komolân gâtñe bia. Yakât otmâmâ Awarahamñe senñe âlâlâ mem Melekierek wañmu yâkñe yuwu sâm ekuop. “Anitâñe mâmâñe otgihimu kunyeñe manbuat.” Yawu sâm ekuop.

⁷ Yakât otmâ topyetñe girawu nâñgânom? Âlâñe kunñe manop? Melekierek yâkñe me, me Awaraham yâkñe? Yakât yuwu sâwe. Awarahamñe Anitâhât pat kuwanñiop ya mem Melekierek wañop. Yakât otmâmâ Melekierekñe Awarahamgât kunñe manop. Nâñgâmune yawu oap.

⁸ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Senñe âlâlâ yu me ya yeñe sâsâñambâ kâsikum konok mem Lewi sen yiñgiminiwi. Otmu Lewi sen mum gawi ya yengât topyeñe yamâ kulemguwi. Yâhâ Melekierek yâkât topñeâmâ ki kulemguwi. Topñe yakât otmâ Melekierekñe hotom uminiwi ya yengât kunyeñe manop. Nâñgâmune yawu oap.

⁹⁻¹⁰ Otmu Lewi sen manbi ya gurâ ki tetetâek Awaraham Lewihât hâkuñe yâkñe Melekierek senñe âlâlâ ya wañop. Yawu gârâmâ Lewi sen yâkñe Awaraham yâkâlembâ tetem torokatmâ gawi yâkñeâmâ yawuâk wañbi.

Bulâñe ki teteop yakât otmâmâ Anitâñe Lewi sen yamâ mem ge katyehop.

¹¹ Lewi sen yengâlebâ lok kunje âlâ, kutje Aron, Mose imiņe. Otmuâmâ Anitâņe âiyeņahât topņe ya sâĥ tetem Mose ekumu kuleĥguop den ya lâum hotom um manmâ gawi. Hotom um manmâ gawi yapâ manman kârikņahât bulâņe ki teteop. Ki tetemu Anitâņe Lewi sen yengât nâņgâmu kakņe olop. Nâņgâmu kakņe otmu lok topņe âlâ, ikņe nanņe Yesu hâņgângumu ge manman kârikņahât mâtâp mem teteningiop.

¹² Otmu Lewi senņe hotom u uhâk mâtâp watminiwi ya pesuk sâek sâĥ yâkņeâmâ emelâk anĥoân Anitâņe Melekiserek âi sâĥ waņop ya torokatmâ tuĥuop. Tuhum pesuk pilâm manman kârikņahât pat yakât bulâņe mem teteningiop.

¹³⁻¹⁴ Yawu gârâmâ kutdânenņe Yesu yâhâmâ Yura sen yapâ gâtņe. Yawu gârâmâ Moseņe Yura sen yengât hotom um mannomai sâĥ ki ekyongop. Yakât otmâ Yura amboņe âlâņe hotom ki uop, bia kârikņe.

¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ, Yesuņeâmâ gem Melekiserek yâkât âi ya torokatmâ mem manop yakât nâņe yuwu nanĥan. Anitâņe Lewi sen yâk yengât orotmemeyeņe yakât nâņgâmu tâņât otmu yaņak benņe nanņe hâņgângumu ge nengât sâĥ muop. Mumuņambâ yahatmâ Âwâņe Anitâhâlen yâhâmu tawot. Tatmâ nengât sâĥ ulitgumap.

¹⁷ Yakât Anitâņe nanņe ekumu lok yaņe den kuleĥguop ya yuwu tap.

“Anĥoân lok âlâ, kutje Melekiserek sâĥ, yâkņe lohimbî yengât tosayeņahât sâĥ hotom unihîwuapĥât âi sâĥ waņmune mem gaop. Yawu gârâmâ âi ya sâĥ gihimune gâņe torokatmâ tuĥum yâhâwuat.” Yawu sâop.

¹⁸⁻¹⁹ Otmu yuwuhât sâop. Emelâhâmâ Lewi senņe topņe katmâ Moseņe den kuleĥguop ya lâum hotom um orotmeme topņe topņe otmâ manmâ gawi. Yamâ benņe yâk yengâlen bulâņe âlâ ki teteop. Otmu yaņe tânnongowuapĥât dop âlâ ki teteop. Yakât otmâ Anitâņe nâņgâmu ki ârândâņ otmu nanņe Yesuņe mâtâp âiņe meningiâkĥât hâņgângumu ĥiop. Gem âi sâĥ waņop ya tuĥum pesuk pilâm âwâņahâlen âwurem yâhâmu orowâk tawot. Yakât otmâ nenņe biwinenņe hewewen otmu Anitâ orop den alahunomĥât mâtâp teteningiop. Yakât nâņgâm yâkâlen biwinenņe kepeim manmâ yâhânom. Yâhâ Yesuņe mâtâp âiņe mem teteningiop yakât topņe ikņiâk tap yakât torokatmâ âlâ sâwe.

²⁰⁻²¹ Anĥoân Lewi senņe topņe katmâ hotom une sâĥ âi ya mewî sâp yan Anitâņe yâk yengât den âlâ ki hîkuop. Âi ya in topņe katmâ mewî. Yâhâ Anitâņe ikņahâk den hîkum nanņe âi sâĥ waņop. Anitâņe den hîkum nanņe ekuop ya lok yaņe yuwu.

“Anitâņe den yuwu sâĥ hîkumu ya kârikņe olop. Âi ya sâĥ gihimune gâņe torokatmâ tuĥum yâhâwuat.” Yawu kuleĥguop.

²² Otmu kândikum Moseņe Lewi sen âi sâĥ yîņĥimu mem gawi ya pesuk sâop. Yâhâ Yesuņe Anitâhât senņan âi ya memap yamâ ki pesuk sâwuap. Yakât bulâņe tetewuapĥât nâņgâm enĥat yâhâp ki otmain.

²³ Otmu âlâ sâwe. Lewi senâmbâ gâtņe lok dondâņe âi ya mem mum gawi. Mum gaņetâ yâk yengât tepyeņe kâlehengâtņe nep ya torokatmâ mem gawi. Otmu ya yawuâk âi mem yaņak mum gawi.

²⁴ Yâhâ Yesuņeâmâ mumu ki pesuk sâop. Yesu yamâ mum yahalop. Yahalop gârâmâ yâhâpņe ki mumbuap. Otmu âi miop ya yawuâk mem yâhâmbisâp. Yakât otmâ yâkņe Lewi sen kerek yengât kunyeņe tatmap.

²⁵ Yakât otmâ Anitâņe umam sâningiâkĥât nenņe biwinenņe yâkâlen kepeim manmâ yâhâmunņeâmâ Yesuņe tihitnenņe otmâ âwâņe ulitgum yâhâwuap. Yanâmâ âwâņe nen den âiân katnenekbuapĥât dop ki otbuap.

²⁶ Yesuņe konok sârerenenekbuapĥât dop. Yâkât topņe ikņiâk tap. Yâhâmâ uwawapņe bia manmâ tosa âlâ ki olop. Yawuhât âwâņe Anitâņe mumuņambâ mem yahalop. Mumuņambâ yahatmâ hîmbîmân yâhâmu orowâk tawot.

²⁷ Otmu torokatmâ sâwe. Lewi senņe, anĥoânâmâ yeņe tosayeņe Anitâņe pilâyîņĥiâkĥât hotom uminiwi. Otmu yakât kakņanâmâ Anitâņe lohimbî yengât tosa pilâyîņĥiâkĥât

nângâm hotom uminiwi. Yâhâ Yesuŋe dop yawuya ki olop. Yâhâmâ tosa bia manmâ gam muop. Otmu yamâ ikŋahât otmâ ya ki olop. Yakât bulâŋeâmâ yuwu teteop. Nengât tosa ya âwâŋaŋe pilâningiâk sâŋ ikŋak nengât sâŋ mumu ârândânŋ olop. Yawu gârâmâ nengât sâŋ yâhâpŋe mumbuapgât mâtâp âlâ ki tetewuap.

²⁸ Otmu yakât den pâŋe tâlâwâk âlâ sâŋmune nângâŋet. Anŋoânâmâ Moseŋe âi yakât topŋe kulemgum kalop ya watmâ Lewi sen âi ya sâŋ yingimu mewi. Yâhâ lok biwi nângân nângânnenŋe yamâ bâleŋe, nen hârokŋe otmâ tâpikgum tosa mem gamain. Yâhâ Moseŋe âi sâŋ yingimu mem manmâ gawi yakât kakŋanâmâ Anitâŋe ikŋe nanŋe âi sâŋ waŋmu miop. Yâhâ Anitâ nanŋahât topŋeâmâ ikŋiâk tap. Yâkŋe âi ya mem târârâhâk manmâ gam muop. Otmu mumuŋambâ yahatmâ himbimân yâhâmu âwâŋe orop tawot. Yakât otmâ âi miop yakât bulâŋe tetewuapgât nângâm enŋat yâhâp ki otmain.

8

Anitâŋe den hâŋŋiŋe pilâm yan âiŋe ya mem kârikŋe tuhuop.

¹ Otmu den kulemguan yukât topŋe yamâ yuwu tap. Nengât Kutdânenŋe yamâ Yesu. Nenŋe yâkât topŋe nângâm heŋŋeŋguain. Yâhâmâ âwâŋe himbimân tatmap yâk orop dopyetŋe konohâk.

² Emelâk anŋoân tâmbâlipnennŋaŋeâmâ hotom u uhât selep tuhuwi yan Anitâŋe tosayeŋe pilâyŋgiâkgât hotom um gawi. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ Anitâ nanŋaŋe âwâŋe orop tatmâ âwâŋaŋe tosanenŋe pilâningiâk sâŋ ulitgumap.

³ Yâhâ Moseŋe den topŋe kulemgum kalop ya Lewi senŋe lâum Anitâŋe tosa pilâyŋgiâkgât lama me nâi me âlâlâ ya gâim katmâ hotom um gawi. Yâhâ Yesuŋeâmâ lama me âlâlâ ya ekmu tâŋât otmu ikŋe manmanŋe ki alitmâ kawenennŋan kinmu kuŋetâ muop.

⁴ Mum yahatmâ himbimân yâhâmu âwâŋe orop tatmâ âi ya mem tatmap. Yâhâ hânân yuân Lewi senŋe Yura ambolipŋe yeŋgât girem den watmâ Anitâŋe Yura lohimbî yeŋgât tosa pilâyŋgiâkgât âi mem mansai. Yakât otmâ Anitâ nanŋaŋe torokatmâ nep membâpŋat gewâk ki teteop.

⁵ Lewi senâmbâ gâtŋaŋe hotom u u emetŋan yâhâm âi topŋe topŋe yan memai. Yâhâ yakât bulâŋeâmâ himbimân Anitâ tatmawân tap. Otmu anŋoân emelâhâmâ Moseŋe hotom um yâhâminiwi yakât selep kuŋet sâŋ topŋe kalop yanâmâ Anitâŋe yakât topŋeâmâ yuwu sâŋ tetem ekuop.

“Gâ emelâk Sinai pumŋan yâhâ sâp kâlep manon yan himbimân nâhât kawine tap ya tiripgohomune ehon. Yakât otmâ ekyongorâ ya dop kum kuŋet.” Yawu sâŋ ekuop.

⁶ Yawu gârâmâ Kutdânenŋe Yesu ikŋak himbimân yâhâm nenŋe lohotŋe otmaingât âwâŋe Anitâ ulitgum tatmap. Yakât otmâ yâkŋe Lewi sen kerek yeŋgât kuŋe tap. Otmu âlâ sâwe. Moseŋe den sâŋ teteop yakât bulâŋe ki teteop. Yâhâ Anitâŋe ikŋe nanŋe hâŋgâŋumu ge den eknongop yamâ bulâŋe teteop.

⁷ Yâhâ Mosehât girem den yakât bulâŋe âlepŋeâk tetem gaop mâneâmâ Anitâ nanŋahâlen kulem bulâŋe teteop yu ki tetembâp.

⁸⁻⁹ Yawu gârâmâ Anitâŋe Mose ekumu den kulemguop yamâ kerehâk ki lâuwi. Ki lâuŋetâ Anitâŋe nângâmu bâlemu yakât den âlâ yuwu sâŋ hikuop yakât topŋe sâŋ tetemu poropete âlâŋe kulemguop ya yuwu tap.

“Anŋoânâk nâŋe Isirae lohimbî Aihita hânâmbâ dâiyekmâ taka girem den ya yingim yâk orop den hikuwan. Yawu gârâmâ yâkŋe den ya hâkâŋ otmâ kuwi. Yakât otmâ nâku yawuâk yeŋgât hâkâŋ otmâ betyongoan. Yakât otmâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ Awarahamgât sen, komot yâhâp, Isirae yet Yura, yâk orop den hikumune yaŋe kârikŋe tatmâ yâhâwuap.

- ¹⁰ Otmu den topne yamâ yuwu. Sâp âlâenâmâ den mâtâpne ango hikuwom yakât bulâne yamâ nâne biwiyejan kâmetbom. Otmu nângân nângânyejan kulemgumune tâtâmâ yâhâwuap. Yawu otmâ nâne yâk orop tâtâmâ tihityeje otmâ yâhâmbisân.
- ¹¹ Sâp yanâmâ lok yahat yahatne me lok geheje, kutyene orop me kutyene bia, ya kerehâkne nâhât topne topnambâek nângânomai. Yakât otmâ nâhât topne ki pâpgum âi pâi tuhanjinomai.
- ¹² Otmu sâp yanâmâ nâne yengât tosa me orotmeme bâlene yakât matne ki yingiwom. Nâne umam sâyngim otjetâ bâlem gaop yakât yâhâpne ki nângâwom.” Anitâne yawu sâop.
- ¹³ Otmu yakât yuwu sâwe. Den yakât bulâne yawu tetewuap. Otmu angoân Anitâne den hikuop yakât Moseje kulemguop ya bulâne ki teteop. Yakât otmâ dop kum yuwu sâmune nângânet. Nak âlâ esenjanje gimbanjum mum beretek sâm gemap yakât dopneâk den yanjâmâ bialop. Yawu gârâmâ Anitâne den âine hikuop yakât bulâne tetem henjenjuwuap.

9

Emelâhâmâ orotmeme yuwu otmâ Anitâ mepaeminiwi.

¹ Otmu emelâk Anitâne girem den ya tâmbâlipnenne yingim yâk orop den hikuop sâp yanâmâ orotmemeyene topne topne otmâ manjetâ ârândân olâkgât Anitâne yakât topne Mose ekumu kulemguop. Otmu âlâmâ hotom ya girawu unomai yakât topne ya gurâ yawuâk sâm tetem ekuop.

² Yâhâ hotom uminiwi selep yakât topneâmâ yuwu. Angoânâhâmâ hotom uminiwi yane âiyene tuhujetâ kâtâpyongoâkgât sângum kâlep ya hikujetâ ge sârârârâk kinop. Otmu kawe yakât kutjeâmâ “Anitâ sâm mepaenom,” yawu kunbi. Yawu gârâmâ lohimbî nombotne in manmaine ya kâlehen yâhâmai sâm samut katbi. Otmu kâlehen yamâ lambe saum katminiwi yakât kawe. Otmu banja um yan Anitâhât pat kuwanjim mem yâhâ katminiwi yakât kawe.

³ Yâhâ yakât kâlehenâmâ sângum âlâ kâlep pato ya yawuâk hawamgum katmâ hikujetâ ge hârândânâk kinop. Otmu kawe yakât kutjeâmâ “Anitâhât welâmne,” yawu sâm kunbi. Yawu otmâ Anitâne yan ge tatmap nângâm Lewihât komot kunyene yâknjak yan yâhâminiop.

⁴ Otmu alata âlâenâmâ sot hotomne topne topne uminiwi yakât kawe. Alata yamâ golinjak tuhuwi. Otmu Moseje emelâk girem den tapeân kulemguop ya mem yakât emetne golinjak tuhum katjetâ talop. Otmu âlâmâ angoân Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen taka manjetâ yan Anitâne sot âlâ, kutne mana sâm, ya yingiminiop yakât nombotne yamâ belo âlâ golinjak tuhum katbi yan mânunmâ katjetâ tatminiop. Otmu âlâmâ Arongât howan ya emelâk elelek sâm kulem olop ya. Ya yâhâp yâhâp mem hâwurum tapeân Moseje kulemguop ya orop konohân katjetâ tap.

⁵ Otmu yakât kakjanâmâ anelo yâhâp yetgât umutyetne yamâ golinjak tuhum yan kânângâyelekjetâ kinminiowot yamâ yuwu nângâwi. “Anitâne yâk yetgât hohetyetjan ge tâtâmâ tihitnenne otmap. Yakât ikne lanjinne pato yane yâk yetgât hohetyetjan tetemu ekmain.” Yawu nângâwi. Yawu nângâm yan hotom uminiwi yâk yengât kunyene nonin bulimakao hepne tuangumu geminiop. Otmu den yu ekyongomune kâlep kâlep olâkgât ki nanjan. Yawuhât tâlâwâk sâwoman.

⁶ Otmu tâmbâlipnenne yu me ya otnehât nângâwi. Yamâ Lewihât komolân gâtne yane kawe âlâ, kutne “Anitâ sâm mepaenom,” yan hilâm ârândânâk yâhâm lohimbî kerek belângen manbi yengât sâm Anitâ ulitgum mepaewi. Otmu lohimbine yu me ya Anitâ wannehât nângâwi yamâ mem kawe yan katmâ gawi.

⁷ Otmu hotom u u yakât kawe, kutne “Anitâhât welâmne” yan hotom um gawi ya yengât kunje, lok konohâkne, yâhâmâmâ ikne, otmu bukulipne nombotne, otmu Isirae

lohimbi kerek yâkne otmâ tâpikgum manbi ya kerek yengât tosa ya Anitâne pilâyinigiâkgât yan yâhâop. Otmu yambu konok yakât biwiñan hilâm konohâk Anitâhât kawenjan yâhâm noniñ bulimakao lokne kum ya hepne tuanguminiop.

8-9 Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne biwi nângân nângânnenne mem hewewen tuhumu yakât topne yuwu nângâwin. Hotom uminiwi yakât kawean lohimbi kerehâkne ki yâhâminiwi. Yawu nanñain. Otmu Lewihât komolân gâtñane âiyene tuhumu yan Anitâne ya ekmâ tep âlep nângâyinigiâkgât ya otminiwi. Yamâ ya ekmâmâ yuwu nanñain.

10 Orotmemenenne âlâlâ yu me ya ki orotne sâm kuanñiwin, me ki neñet sâm, me ki meñet sâm undip karañgiwin ya ihilâk longâemâmâ otmâ tâpikguminiwin. Otmunne bâleminiop yakât tosa Anitâne pilâningiâkgât hep tuanguminiwi. Hep tuanguminiwi yañe tânnongom manman mem teteningimbâpgât dop ki talop. Yañeâmâ orotmemenenne bâlene ya ekmunne teteâkgât yawu otminiwin. Yawuâk torokatmâ otmâ gañetâ Anitâne nângâmu ki ârândân olop. Yawu gârâmâ yâkne biwinenne ekmâ nângâm ikne nanne tâñ tâñâkne mâtâp âñe meningiâkgât hângângumu giop. Gem yan hotom uminiwi yakât bonne yamâ yâkne mem teteop.

Yesuñeâmâ mâtâp âñe mem teteningiop.

11 Otmu yakât topne nângâm henñeñuñetgât torokatmâ yuwu sâmune nângâñet. Hânân yuân hotom u uhât selepne tuhuwi yan Yesuñe ki yâhâm hotom ya uop. Bia kârikne. Yâkneâmâ himbimân yâhâm âwâñe Anitâ orowâk tatmâ manman kârikne yakât pat kuningim yakât bulâñe nenñe menehât alahum tatmawot.

12 Otmu âlâ yuwu sâwe. Hotom um gawi ya yengât kunñaneâmâ noniñ bulimakao gâim hep ya mem sângum kâlep mem yahatmâ kâlehen baminiop. Bam yan Anitâhât welâmñan hep tuangumu kakñan geminiop. Yesu Kiristone yawu ki olop. Yâkneâmâ kawenennan kinmu kuñetâ muop yan ikne hepñane tosanenne piriningiop. Yâkne yawu otmâ Anitâhâlen yâhâm sârerenenehop. Yawu olop yakât otmâ nenñe yâkât manmanân torokatmâ manmâ yâhânom.

13 Yâhâ emelâhâmâ yuwu otminiwi. Lohimbi âlâ me âlâñe lok mumuñe wâimai sâm Lewihât komolân gâtñane samut katminiwi. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâñe wâinomai yanâmâ Lewihât komolân gâtñane bulimakao nanne gâim uñetâ sem kou otminiop. Kou yañe mem lok mumuñe wâiop yâkât hâkñan samut ya biatbaniñgiâkgât moseleminiwi. Otmu âlâmâ hotom um yan yuwu nângâminiwi. “Yâkneâmâ noniñ bulimakao gâñetâ yakât hepñane gem yan nenñe manman âilonño lonño me tosa bia mannehât gem piriap,” yawu nângâm yan otminiwi.

14 Yuâmâ Kiristo yâkne giop. Yamâ Anitâhât Wâtgât Mâmâñahât Heak embânân âlâlâ ki tetemuâk tatmâ gamap yañe mâmâñe otbaniñgimu tosa bia manmâ gam kawenennan kinmu kuñetâ mum yan ikne hepne giop. Yawu otmâ biwi nângân nângânnenne hewewen otmu Anitâhât tem lâum hon bawanñinehât manmunne bâlem gaop yakât tosa yamâ konohâk pirimu biatmâ meteop. Yakât otmâ logât orotmeme tâñât ya pilâm biwi nângân nângânnenñane yâk konok hikum yâkât pat manmâ yâhânom.

15 Otmu torokatmâ sâwe. Anitâne dâinenekmâ manman kârikne yakât pat kuningim den hikuop yakât bulâñe menehât Kiristone nengât sâm muop. Mum yan otmunne bâlem gaop yakât Anitâne matne umatne ningimap sâm yakât manman kârikne yakât mâtâp âñe mem teteningiop. Otmu emelâk Lewi sen yengât amutgen manmâ mâtâp ya watmâ otmunne bâlem gaop yakât tosa ya Yesuñe pilâningim sârerenenehop.

Moseñe noniñ bulimakao hepne mem tuanguop.

16-17 Otmu nenñe orotmemeâmâ yuwu tap. Umatne âlâlâ yu me ya teteningimu munomân sennne âlâlâ yuwu yawuya miaknomai yawu sâmâmâ nan baralipnennenne yamâ bâtnenne bâñe yakât pat kuyinñimain. Otmu den ya sâm pat kuyinñimain yakât bulâñe

yamâ orowâk manmâ yâhânômân yan bonje ki teteyingiwuap. Nen mumunje yakât kakñan bulâje yamâ âlepje miaknomai.

¹⁸ Yakât dowâk Anitâje angoânâmâ den ya sâh hikuop yakât bulâje teteâkgât Moseje den ya kulemgum inâk ki kalop. Yuwu otmâ kalop.

¹⁹ Yâkne pepa mem lohimbi komot pato yañe Anitâhât den ya topñambâek nâñgâñetâ keterahâkgât ekyongomu nâñgâwi. Otmu den sâop yakât bulâje ya tetem henjenjuâkgât yâkne noniñ bulimakao hepñe ya to orop menduhum memâmâ tuangumu pepaen giop. Tuangumu gemu nak bâtñe mem losohomâmâ sângum âlâ mem yakât potonñan kepeim hewân kalop. Katmu hewâk pato otmuâmâ den ya sâh teteop yakât bulâje teteâkgât hep tuangumu lohimbi kerek kakyeñan giop.

²⁰ Yawu ekmâ topñe nâñgâñetgât yuwu sâh ekyongop.

“Girem den Anitâje sâh hikuop ya lâum manñetâ bulâje teteyingiâkgât hep yuâmâ mem tuanguan. Yakât topñe ekmâ nâñgâm henjenjunomai.” Yawu sâh ekyongop.

²¹ Otmu yawuâk wahap yu me ya Anitâje nâñgâñingiâkgât sâh katbi ya kakñan gurâ hep mem tuangumu giop.

²² Otmu den kârikñe emelâk kulemguop yakât topñe yuwu tap. Noniñ bulimakao me âlâlâ ki gâim hepñe lâum moselenjetâ geminiop yanâmâ tosayeñe yawuâk tatminiop. Yâhâ lâum moselewi yanâmâ Anitâje tosayeñe pilâm umam sâñingiopegât mâtâp ya teteyingiopegât.

Yesuñe nengât toсахât otmâ mumu ârândâñ olop.

²³ Otmu Moseje hep ya mem senñe âlâlâ ya kakñan tuangumu giop ya ârândâñ olop. Yâhâ yiwereñe yuâmâ senñe âlâlâ hep yañe tuanguop yakât bonje himbimân tap. Yakât hep tuanguop yañe bulâje ki olop. Yakât otmuâmâ henjenjuâkgât Yesuñe himbimân yâhâop.

²⁴ Yawu gârâmâ Anitâhât kawe bulâje ya himbimân tap yakât Yesuñe yuân hânân in selep kum yan yâhâ hotom uwi yan ki yâhâop. Yâkneâmâ himbimân yan yâhâop yanâmâ yâkne nenñe lohotñe otmaingât âwâñeñe mâmâñe otningiâk sâh ulitgum tatmap.

²⁵ Otmu torokatmâmâ âlâ yuwu sâh mune nâñgâñet. Hotom um gawi ya yengât kunyeñe yambu ârândâñâk yâhâ noniñ bulimakao me âlâlâ hepñe lâum tuanguminiop. Yâhâ Kiristoñe yambu ârândâñ ki mum hepñe gemap. Yâhâmâ sâp konok kuñetâ muop yan hepñe gemu ârândâñ olop.

²⁶ Yawu gârâmâ Kiristoñeâmâ yâkne otminiwi yawu ki olop. Yawu olop mâne emelâk embâñân lohimbi kândikyotgop yapâek yambu ârândâñ kuñetâ mum hepñe gembâp. Yâhâ yâkneâmâ ya ki olop. Âwâñeñe tosanenñe pilâm umam sâñingiâkgât mâtâp âñe mem teteningim kawenenñan kinmu sâp konok kuñetâ muop yan ikñe hepñajak nengât tosanenñe pirimu ârândâñ olop.

²⁷ Otmu Anitâje sâop yakât nen munom yakât kakñan biwinenñe ikñiâk ikñiâk ekmâ nâñgâm topnenñe mem tetewuap. Mem tetemâmâ otbin mewin yakât matñe âlâku ikñe ambo ambo ningimu menom.

²⁸ Yakât otmâ lohimbi nengât tosa ya bialâkgât Anitâje nâñgâwanñimu Yesuñe nengât toсахât otmâ muop. Mumu ârândâñ sâop gârâmâ Yesuñe yâhâpñe mumbuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk mumu otmu ârândâñ olop. Yakât otmâmâ nenñe biwi nâñgân nâñgânnenñe yâkâlen katmâ manmunñe yanâmâ yâkne den âiân yâhâpñe katnenek-buapgât dop ki otbuap. Yâhâ nenñe biwi nâñgân nâñgânnenñeñe yâk kepeim manmunñe taka menenekmu orowâk ari manmâ yâhânôm nâñgâm biwinenñeñe yakât mem mambotbanñim mannom.

10

Emelâhâmâ hep tuanguminiwi yamâ imbiâk otminiwi.

¹ Otmu emelâk Anitâne den âlâlâ Mose ekumu kulempuop ya lâum hotom uminiwi ya yengât kunje âlâne yambu ârândânâk hotom uminiwiân noniņ bulimakao me âlâlâ hepne mem yâhâ tuanguminiop. Yakât otmâ lohimbiņe tosayeņe ya bunewâk pesuk sâyiņgimu Anitâhâlen torokatnomai yakât mâtâp ki teteop. Yâkâlen torokatne sâm pâpguwi.

² Yâhâ sâp yan tosayeņe ya pesuk sâop mâne hotom uwi yakât kakņan âi ya yâhâpne torokatmâ ki membâp. Otmu tosayeņe ya emelâk bialop mâne manman sânduhân manbâi.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ otņetâ bâlem gaop yakât nelâm yongomapgât yambu ârândânâk hotom uminiwi ya yengât kunyeņe noniņ bulimakao yakât hepne mem yâhâ tuanguminiop. Yawu otņetâ manmâ gawi yamâ tosayeņe yakât nâņgâmâk manmâ gawi.

⁵⁻⁶ Otmu tosayeņe yawuâk tatyņgimu manmâ gawi yakât Kiristone âwâne Anitâ den yuwu sâm ekuop ya poropete âlâne kulempuop.

“Anitâ, Kutdâne, gâmâ noniņ bulimakao me âlâlâ ya gâim hotom uņetâ nâņgârâ ya bonne ki otmap. Otmu hep mem tuangum mansai yakât nâņgârâ bonne ki otmap. Otmu sot um gâhât pat katmai yakât gurâ nâņgârâ tâņât otmap.

⁷ Yawu gârâmâ nâņeâmâ lok otmâ hoņ bahihim gâņe den tâņ tâņâk lâum yan yakât bonne memune ârândân otbuap.” Yawu sâop.

Yawu sâm yan Yesu Kiristone himbim pilâm ge den yakât bulâne ya mem teteop.

⁸ Yâhâ den yakât topņeâmâ yuwu tap. Anġoân Kiristone den yuwu sâop.

“Gâmâ yâkņe noniņ bulimakao ya gâim hotom umai, me hepne mem tuangunġetâ gemap, me sot um gâhât pat sâm katmai ya kerek ekmâ nâņgârâ bulâne ki otmap.”

Yawu sâop.

Yawu otmâ Isirae lohimbiņe Anitâhât den biwiyeņe ki kepeim lâum gawi, imbiâk lâum gawi yakât Anitâne nâņgâmu bâleop.

⁹ Kiristone den sâm teteop yan torokatmâmâ den âlâ yuwu sâop.

“Nâņeâmâ hoņ bahihim gâhât den tâņ tâņâk lâum yan yakât bonne memune ârândân otbuap.” Yawu sâop.

Yawu otmâ Anitâne den âlâlâ Mose ekumu kulempuop ya lâum hotom uminiwiņe yakât bulâne ki mewi. Yakât otmâ Anitâne bonne teteâkgât sâm nanņe Yesu Kiristo hâņgângumu ge muop.

¹⁰ Yesu Kiristone ikņe manmanņe ki alilop. Yawu otmâ Anitâne âi sâm waņop ya lâum manmâ gam muop. Yakât otmâ tosanenņe kerehâk pilâningimu nenņe Anitâhât senņan aņun bia manmâ yâhânomgât mâtâp ya sâm ningiop.

Yesu kuņetâ hepne gemu ârândân olop.

¹¹ Bukulipne, den yu yâhâpne torokatmâ sâwe. Anitâne nenekmu ârândân olâk sâm Lewi senne noniņ bulimakao gâim hep tuangum âlâlâ tâtâemâk otmâ gawi yakât bulâne ki teteop.

¹² Yawu otmâ gaņetâ Anitâne tosanenņe pilâningiâkgât Yesuņe nengât kawenennan kinmu kuņetâ muop. Yawu otmâ yanâmâ manman kârikņahât bulâne ya teteop. Yawu otmâ muop gârâmâ yâhâpne mumbuapgât mâtâp ya ki tap. Emelâk ya otmu ârândân olop. Otmu mum yahatmâ Anitâhâlen yâhâ tat tat kârikņe tatmâ yâhâmbisâp.

¹³ Anitâne Satan bâleņe otmu kasa nombotņe mansai ya kerek hilipyongom mem ge katyekbuap yakât Yesuņe mambotmap.

¹⁴ Otmu sâmune nâņgâņet. Yesuņeâmâ mum yahalop yâkâlen nenņe biwinenņe kepeim manmain. Yawu otmunņe Anitâne tosanenņe kerehâk pilâningimu ikņe senņan salehâk manmâ yâhânom.

¹⁵ Otmu yukât topņe teteâkgât Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe topņe ya sâm tetemu poropete âlâne kulempuop ya yuwu tap.

16 “Kutdânenņane yuwu torokatmâ sâop. Sâp âlâenâmâ den mâtâpņe aņgo hikuwom yakât bulâņe yamâ nâņe biwiyenjan kâmetbom. Otmu nâņgân nâņgânyenjan kulemgumune tatbuap.”

17 Yawu sâmmâmâ yuwu torokatmâ sâop.

“Nâņe yeņgât tosa me orotmeme bâleņe yakât matņe ki yinņiwom. Umam sâyiņiwom. Yawu otmâ yakât yâhâpņe ki nâņgâwom.”

Kutdânenņane yawu sâop.

18 Otmu “Umam sâyiņiwom yakât kakņan otņetâ bâlem gaop yakât yâhâpņe ki nâņgâwom,” yawu sâop. Yawu gârâmâ Lewihât senņe hotom uminiwi ya yanâk pesuk sâop.

Anitâņe pat kuningiop yakât bulâņe menehât nâņgâm manmâ yâhânom.

19 Bukulipne, den sâmm tetean yu nâņgâm heņgeņgumâmâ topne yuwu nâņgânomai. Emelâhâmâ Anitâhât kawe ya sâņgumņe hikum maņguminiwi. Yamâ himbimân manman tap yakât umutņe.

20-21 Yâhâ yakât bulâņeâmâ nengât sâmm Yesu howanân kuņetâ mumu hepņe giop. Otmu mum yahalop. Yâkņe kunnenņe otmâ kulet sâningim Anitâ âwâņahâlen yâhâop. Yawu otmâ yâkņe sâņgum ya gahaem pilâm Anitâhâlen yâhânomgât mâtâp âņe mem kusânniņgiop.

22 Yawu gârâmâ yakât kakņan nen yuwu sâwin. “Emelâk tosanenņe ya bialop.” Yawu sâmunņe toen mem katnenedhop yakât nâņgâm biwi yâhâp ki otnom. Yawu otmâ Anitâhâlen haonmâ ârândâņ biwi nâņgân nâņgânnenņane kepeim yâk mepaem manmâ yâhânom.

23 Otmu Anitâņe den perâk ki sâmapņe emelâhâk manman kârikņe yakât pat kuningiop yakât bulâņe mene sâmm yâkâlen biwi nâņgân nâņgânnenņane kepeim mannom. Yawu otmâ eņgat yâhâp ki otnom.

24 Yawu otmâ bukulipnenņe orop biwi nâņgân nâņgânnenņane kepeiakmâ konohâk otmu mem hewewenņe tuhuakmâ buku konok oraņgim manmâ yâhânom.

25 Lohimbi nombotņane lohotņe otmâ ki menduhuakmâ Anitâ mepaem mansai. Nenņeâmâ yâkņe otmai yawu ki otnom. Kutdânenņe Kiristonņe sâp girawuân taka menenekbuap yakât nâņgâm nenņe menduhuakmâ Anitâ mepaem yâkâlâk nâņgâm mannom.

26 Yakât torokatmâ sâwe. Den pat âlepņe ya nâņgâm heņgeņgum Yesuhâlen biwinenņane kepeim manmâ gain. Yawu gârâmâ nenņe lohotņe otmâ orotmemenenņe bâleņe ya mem miwirikum torokatmâ otmâ yâhânom. Yawu otnom. Otmuâmâ Anitâņe tosanenņe pilâningiâkgât yâhâpņe kuņetâ mumbuapgât dop âlâ ki tetewuap. Bia kârikņe.

27 Yâhâ nenņe orotmemenenņe bâleņe ya miwirikum yâhâpņe torokatmâ otmâ mannom otmuâmâ Anitâņe matņe umatņe ningiwuap. Yawu otmâ hemân pilânenekmu gemunņe kâlâpņe senenekmu hâhiwin kakņan manmâ yâhâmbisâingât mâtâp tap.

28 Yakât yuwu torokatmâ sâwe. Emelâhâmâ orotmeme yuwu otmâ manbi. Lok âlâ me âlâņe Mosehât girem den ya loņgâenomai otmuâmâ lohimbi yâhâp me kalimbu yaņe yakât topņe ekmâ nâņgâm ya sâmm tetenjetâmâ papatolipyenņe yuwu sâminiwi. “Ya bulâņanâk orotmeme kiņgoņ ya otmâ mansap.” Yawu sâmm yakât matņe in yawu yongoņetâ muminiwi. Orotmeme yawu otmâ manbi.

29 Yakât otmâmâ yuwu torokatmâ sâwe. Anitâ nanņe nengât tosanenņahât otmâ kawenenņan kinmu kuņetâ mumu hepņe giop. Yakât nâņgâņetâ bulâņe otmu lohimbi âlâ me âlâņe yâkâlen biwiyenņe katmâ mannomai. Yawu gârâmâ yakât kakņan nâņgâņetâ tâņgât otmu betgunomai. Yawu otmâ Anitâhât Wâtgât Mâmâņahât Heak ikņahâk mâmâņe otyiņgim tihityenņe otmap ya gurâ yawuâhâk betgunomai. Lohimbi yawu manmâ yâhânomai yamâ Anitâ ikņak matņe umatņe yinņimu mem yaņak hem nâpumân kionomai.

³⁰ Emelâhâk emet inânñan topñe tetemu eknehât Anitâñe den sâm tetemu poropete âlâñe kulemgup ya yuwu tap.

“Ninak matñe yingimune mem umatñe kakñan mannomai.”

Otmu âlâmâ yuwu sâm tetemu poropete âlâñe kulemgup.

“Anitâ ikñe lohimbilipñane denñe nâñgâñetâ gemu betbañginomai yâk den âiân katyekmâ topyene mem tetewuap. Topyene mem tetem matñe mem purik pilâyingiwuap.”

Yâkñe yawu otyingimu hâhiwin nâñgâm manmâ yâhânomai.

³¹ Yen yawu otmaihât yuwu sâmune nâñgâñet. Anitâ manman ambonañe sâm hâhiwin kakñan manmaihât kinñityeñahât ki oai, hâ? Yawuhât nâñgâm denñe lâum manñet.

³² Yakât topñe yuwu sâmune nâñgâñet. Yeñe topñe katmâ biwiyene Yesuhâlen katbi. Yawu otmâ topñe ya nâñgâm heñgeñguwi. Yawu otmâ biwiyene yâkâlen hikum lâum manmâ gañetâ lohimbil belângen mansaïne mem bâleyekbi. Mem bâleyekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gawi.

³³ Otmu lohimbil belângen mansai nombotñane yeñgâlen takam lok sensenân kinmâ senyeñan gem yongom mem ge katyekmâ girinñingwi. Yawu gârâmâ yeñeâmâ yakât sâm yâk yeñgât senyeñan lohotñe ki otbi. Otmu kasalipyeñane bukulipyeñe yawuâk otyingineñetâmâ yanâmâ yâk yeñgâlen torokatmâ tânyongowi.

³⁴ Yâhâ bukulipyeñe nombotñe yamâ mem pâi emetñe kâlehen katyekñetâ manbi yâk yeñgâlen ari sot um yingim tânyongowi. Yâhâ lohimbil belângen mansaïneâmâ senñe âlâlâ wuân me wuân tatyinñiop yamâ kombo meyingiwiân yanâmâ ki gorâyinñiop. Yenâmâ manman kârikñahât pat Anitâñe kuyinñiop yakât bulâñe yamâ kombo meyinginomaihât dop âlâ ki tap. Yakât nâñgâm manmâ gam biwi yâhâp ki otbi.

³⁵ Yakât otmâmâ topyene yuwu nâñgâm heñgeñgunomai. Yenâmâ emelâk gihityene ya kârikñe olop. Yawu gârâmâ umatñe topñe topñe teteyinñiwuap otmâmâ kârihem manman kârikñahât pat kuyinñiop yakât bulâñe menehât nâñgâm mannomai.

³⁶ Yawu nâñgâm Yesuhâlenâk biwi nâñgân nâñgânyeñane kepeim manmâ Anitâhât tem lâuwangim yakât bulâñe ya menomai.

³⁷ Yakât yuwu torokatmâ sâwe. Anitâñe sâm hâhiwin poropete âlâñe emet inânñan den kulemgup ya yuwu tap.

“Takawuap yañe kâlep ki otmâek benñe takawuap.

³⁸ Otmu yeñe biwiyene nâhâlen katñetâ manman kârikñahât pat kuyinñiwan. Yakât otmâ ki lohotñe otmâ biwiyene houñ sâwuap. Yenâmâ pat kuyinñiwan yakât bulâñe menomai. Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtñe âlâ me âlâñe mambotñetâ kâlep otmu biwiyene orotok sâm betnohonomai otmâmâ lohimbil yawuya yeñgât nâñgâmune bâlemu umatñe kakñan katyekmune mannomai.”

Yawu kulemgup tap.

³⁹ Yawu gârâmâ yâkñe mansai yan ki torokatmâ mannomai. Yâhâmâ Anitâhât den ya nâñgâñetâ gemu betbañgiwi yakât matñe yâkñe ikñiâk ikñiâk kâpekyinñiwuap. Yâhâ yeñeâmâ yawu ki otmâ mansai. Yakât otmâ biwi nâñgân nâñgânyene Anitâhâlenâk katñetâ kinmu yâk konok mepaem manñetâ Anitâñe meyekmâ manman kârikñan katyekbuap.

11

Anitâhât den nâñgâñetâ bulâñe olop yâkñeâmâ biwi yâhâp ki otbi.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nâñgâñet. Anitâhâlen biwinenñane kepeimunñe kinmâ yâhâekgât nâñgâm mannom. Yakât topñe yuwu ekyongomune nâñgâñet. Anitâñe den sâop yakât bonñe yamâ tetewuap. Yakât otmâ nenñe Anitâhât den yakât nâñgâm enñat yâhâp ki otnom. Teteningiwuap nâñgâm biwinenñane nâñgâmune bulâñe otbuap.

² Emelâk tâmbâlipnenne nombotŋaŋe Anitâŋe den ekyongop ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yakât engat yâhâp ki otbi. Yawu otbi yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâyiŋgimu ârândâŋ olop.

³ Embâŋân topŋe katmâ Anitâŋe sâmu hân himbim âlâlâ topŋe topŋe biaembâ teteop ya nenâmâ bulâŋanâk ki ekmâ manbin. Otmuâmâ nenŋe Anitâhâlen biwinenŋe kepeiwin yamâ Anitâŋe yu ya olop yakât den pat sâm teteop ya nâŋgâmunŋe bulâŋe dondâ oap. Den sâm teteop ya nâŋgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gain. Otmu yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât emelâk manbi yâk yengât topyeŋe ekmâ nâŋgâne.

⁴ Yawu gârâmâ tâmbânenŋe âlâ, kutŋe Awe sâm, yâkŋe Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeim manop. Yawu manmâ sâp âlâen lama nanŋe gâim Anitâhât hotom uop. Yawu otmu Anitâŋe yâkât nâŋgâmu ârândâŋ olop. Otmu ataŋe, kutŋe Kain sâm, yâkŋeâmâ Anitâhât den ya nâŋgâmu bulâŋe ki olop. Yakât otmâ yâkŋeâmâ sot inŋe hâwurum hotom ya umu Anitâŋe ekmu ki ârândâŋ olop. Yakât otmâmâ kâiŋe tepŋan tâlimu imiŋe kumu muop. Yâhâ imiŋaŋeâmâ Anitâhâlen biwiŋaŋe kepeim pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe hâmbâi membom nâŋgâm manop. Yawu gârâmâ nenŋe Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeim yâkŋe olop yawuâhâk otmâ manmâ yâhânom.

⁵ Yâhâ lok âlâmâ, kutŋe Enoko sâm, yâkŋeâmâ Anitâhâlenâk biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeim manop. Yawu manmâ gamu Anitâŋe yakât nâŋgâwaŋgimu âilonŋo olop. Yakât otmâ ki muop. Anitâŋe golâek memu yâkâlen yâhâop. Yawu otmâmâ bukulpŋaŋeâmâ “Enoko ya wosaken arap,” sâm pâinŋetâ bialop.

⁶ Yawu gârâmâ yuwu nanŋain. “Anitâ ya bulâŋanâk tap. Yakât otmâ nenŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeine sâm otmunŋeâmâ yâkŋe âlepŋe nâŋgâningiwuap.” Yawu nanŋain. Yawu gârâmâ nenŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe yanâmâ yâkŋe nenekmu ârândâŋ otmâp.

⁷ Otmu dop yawuâk lok âlâ, kutŋe Noa sâm, yâkŋe Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeim manop. Yakât otmâ Anitâŋe tonŋelâk pato takawuap sâm inânŋan ekuop. Ekumu yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeiopgât otmâ engat yâhâp ki olop. Yawu otmâmâ biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “O yuâmâ nen kerek hiliwahom metenomosain.” Yawu nâŋgâm yan waŋga tuhuop. Waŋga tuhum ikŋe hepŋe torehenlipŋe ya hârehâk waŋgaen yâhâwi. Waŋgaen yâhâŋetâmâ tonŋelâk pato gem to niŋ niŋ sâm gam lohimbî biwi pâlâmŋe manbi ya aksihâk haranyongop. Yawu gârâmâ Anitâŋe den ekuop ya Noaŋe nâŋgâmu bulâŋe otmu yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋe kepeim denŋe lâuop. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâwaŋgim manman kârikŋahât pat kuwaŋgiop

⁸ Yâhâ âlâmâ yuwu. Anitâŋe Awaraham ekum hân âlâ yakât pat kuwaŋgiop. Yakât pat kuwaŋgimu Awarahamŋe yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeim denŋe lâum kapiŋe pilâm kapi âlâengen ariop.

⁹ Ari mem tetem yuwu nâŋgâop. “Hâmbâi nâhât senŋe yuân manmâ yâhânomai yakât bonŋe hân yu mian.” Yawu nâŋgâm emet bulâŋe ki tuhuop. Selep kandi kum yan manop. Yawu manmu nanŋe, Isaka sâm, otmu seseŋe, Yakop sâm yâku yawuâk selep kandi kum yan manmâ gawi. Yâhâ Awaraham, Isaka, Yakop yâkŋe yuwu nâŋgâwi. “Hâmbâi nengât sen hân yuânâk manmâ yâhânomai,” yawu nâŋgâm yan yanâk manmâ gawi.

¹⁰ Yâhâ Anitâŋe Awaraham den ekuop yakât bulâŋe hâmbâi tetewuap nâŋgâm yâkâlen biwiŋaŋe kepeim manop. Otmu Anitâŋe kapi âlepŋe nandoroŋe sâop yakât bulâŋe himbimân tetewuap yakât gurâ nâŋgâm manop.

¹¹ Otmu Awaraham imbiŋe, kutŋe Sara, yâk gurâ yawuâk biwiŋaŋe Anitâhâlenâk kepeim manmâ gaop. Saraŋe kâsiâk manmâ gam sombo olop. Yâhâ embâŋân emet inânŋan Anitâŋe yuwu sâm ekuop. “Hâmbâi nange tetewuap.” Yawu sâm den ekuop ya nâŋgâmu bulâŋe olop. Yakât otmâ sombo olowâke yamâ benŋe sombonahât nanŋe, Isaka sâm, ya mem ga kalop.

¹² Yâhâ Awarahamâmâ sombo dondâ otmâ mumuhât sâp emelâk waŋgiop. Yawu manowâke yamâ benŋe yâkŋe Anitâhâlen biwiŋaŋe kepeim yâkât den lâum manmâ gaop.

Yakât otmâmâ nen yâkât sen mansainŋe tetem yanâk torokatmâ manmâ gain yu. Yawu gârâmâ nen Awarahamgât biwiŋan gâtŋe lok yamâ saru sâtŋan sak ekmain yakât dop mansain. Otmu pitu kiŋgitŋe orowâk ewan kinmu ekmain yakât dop yawu.

¹³ Lohimbi kutyeŋe yongonmâ aran yuŋeâmâ Anitâŋe den sâop yakât bonŋe ya hâmbâi tetewuap nâŋgâm yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gam muwi. Otmu den sâop yakât bulâŋe yamâ manbi yan ki mem tetewi. Ki mem tetemâmâ yuwu nâŋgâwi. “Nen kandi mansain,” yawu nâŋgâm biwiyenŋe ki giop. Otmu enŋat yâhâp gurâ ki otbi.

¹⁴⁻¹⁵ Lohimbi yu yan Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋe kepeim manmâ, “Nen kandi mansain,” yawu nâŋgâm kapi âlâhât pat kuyiŋgiop yakât bulâŋe tetewuap sâmanmâ gawi. Yawu gârâmâ “Nen kandi mansain,” yawu sâwi yamâ hânŋe tâmbâŋe yakât nâŋgâm ki sâwi. Yakât nâŋgâm sâwi mâne purik sâmanmâ âwurem ari kapi pilâm takawi yan manbâi.

¹⁶ Yawu gârâmâ Anitâŋe himbimân kapi âlepŋe nandoroŋe yakât pat kuyiŋgiop ya ambokunom nâŋgâm denŋe lâum mem mete tuhum manbi. Anitâhât den tem lâum manmâ yan, “Anitâ Ambonenŋe,” yawu sâmanmâ mepaem manbi. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâyiŋgimu ârândân olop.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu Awaraham yâkâlâk âlâ torokatmâ sâwe. Emelâk embâŋan Anitâŋe Awaraham yuwu sâmanmâ ekuop. “Isakahât biwiŋambâ gâhât seselipge hurunduŋ sânomai.” Yawu sâop. Yawu sâop yakât kakŋan Awarahamgât topŋe tetemu ekbehât Anitâŋe ekumu ikŋe nanŋe kumu mumu yâkât hotom umbe sâmanmâ nanŋe dâim ariop.

¹⁹ Dâim arimâmâ biwiŋanŋe yuwu nâŋgâop. “Nane ombe bisine konok yu kumune mumbuap. Kumune mumu yanâmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manbuap yakât wâtŋe tatbaŋgiap.” Yawu nâŋgâm yanâmâ hotom ya umbe sâmanmâ nanŋe dâim ariop. Otmu hâmbâi Anitâŋe sâmanmâ lok mumuŋambâ yahatnomai ya nâŋgâm kinmâ nanŋe mem alata kakŋan kalop. Katmu tatmu emelâk tewetŋe mem hâuwe sâmanmâ inanangumu yanâk Anitâŋe kuwaŋgiop. Emelâk muowâke yamâ nanŋe mem pilâm ariowot. Yawu.

²⁰ Yâhâ Isakanŋeâmâ Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋe kepeim manop yakât otmâmâ yâkâlambâ nanyâhâtŋe yâhâp teteowot, kutyetŋe Yakop yet Esau sâmanmâ, emet inânŋanâk Anitâŋe sâmanmâ teteyitgiuwap yakât pat kuyitgiop.

²¹ Otmu Yakopŋe yawuâk biwi nâŋgân nâŋgânŋe Anitâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yakât otmâmâ emelâk sombo otmâ kâmgum talop yan Anitâ mepaem nanŋe Yosepgât nanyâhâtŋe ya pat kuyitgiop.

²² Otmu Yosepŋe mumbem sâmanmâ otmâmâ Anitâŋe Isirae lohimbi Aihita hânâmbâ mem dâiyekbuap yakât emet inânŋan seselipŋe yuwu sâmanmâ ekyongop. “Hâmbâi mâne yengât sen tetem sambe otmâ manomai. Yawu otŋetâ Anitâŋe yupâ mem dâiyekmu ari yengât hân sâmanmâ pat kuyiŋgiop yan manomai. Yakât otmâ nâmâ mumbom gârâmâ arinomai yan nâhât hahitne mem ari yan kurihineknomai.” Yawu gârâmâ yâkŋe ki biwi yâhâp otmâ sâop.

²³ Torokatmâ Mosehât sâwe. Mose âwânŋe mâmânŋe Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋe kepeim manowot. Yakât otmâmâ Aihita yengât lok pato, kutŋe Parao sâmanmâ, yâkŋe yuwu sâop. “Isirae ambolipŋe yengât nanlipyeŋe ŋaŋa ya yongonetâ muŋet,” yawu sâop. Yawu sâmanmâ Mose âwânŋe mâmânŋe nanyetŋahât kun kundenŋe ekmutâ âlepŋe otmu Paroahât den ya kum yuwu sâowot. “Nannetŋe yu hâmbâi lok pato otbuap.” Yawu nâŋgâmâmâ nanyetŋe lâum ari âlâengen manmutâ emetsenŋe kalimbu pesuk sâop. Yakât kakŋan saka saka kâlêhen katmutâ to kakŋan yolon yolon otmâ talop. Otmu saka saka kâlêhen tatmâ isem tatmu Parao baratŋanŋe toen arim yanak mem teteop. Yâkŋe mem tetemâmâ ŋaŋa ya mem ari golemguop.

²⁴ Yawu otmu Moseŋe pato otmâ Aihita yengât lok kunŋe pato otbuap yakât nâŋgâmu gemu pilâyekmâ bukulipŋe yengâlen yâhâpŋe torokatmâ manop.

25 Yâk yengâlen torokatmâ umatnje topnje topnje teteyingiwuap yakât nângâm ki gorâwanjiop.

26 Yâhâmâ Anitânje pat kuyingiop yakât bulâje tetewuap yakât nângâm yâk yengâlen torokatmu orowâk manbi. Otmu Kiristo yamâ Anitânje hângângumu ge manmu nângâm bâlewangim âlâlâ otbanjiwi dop yawuâk otmâ manop. Yawu manmâ gam Aihita ambolipnaje Anitâ betbangim hâk sânduhân manmâ gawi yâk yengâlen torokatmâ tosa meman sâmbi kut miop yakât nângâmu tânjât olop.

27 Yawu otmâ Anitânje pat kuyingiop yakât nângâmu bulâje olop. Nângâmu yawu otmu Aihita yengât patoyenahât kinjitjahât ki otmâ âi ya pilâop. Yawu otmâ yapâ pilâyekmâ lok ki manmaiângen ari manop. Yan manmâ “Anitâ Ambonnenje ki ekmain yamâ bulânânâk tatmap,” yawu nângâm kârikneâk manmâ biwi yâhâp ki otmâ manop.

28 Yawu gârâmâ Anitânje ekmu ârândân otmu yâk hângângumu purik sâmbi Aihita hânân âwurem ariop. Yan ari Anitânje iknje aneloje âlâ, kutnje Itit kiom Ambone sâmbi, yâk hângângumu Aihita kapi ambolipnje yengât nanlipyene kunje ya yongomu munomaihât yakât topnje ekuop. Ekumu nângâm biwi yâhâp ki olop. Otmu anelo yaje buku otningiâk sâmbi yakât denje lâum lama gâim hepne yaje kâsikum yingimu emetyenahât gahatjan mem lâwâlewi. Yuâmâ inânjanâk Anitânje Mose den ekuop ya nângâmu bonje otmu ya watmâ olop.

29 Otmu “Anitânje den sâop ya bonje tetewuap,” nângâm Isirae lohimbije Aihita hân pilâm saru guluje, kutnje Saru Kuriñ sâmbi, yakât sâtjan ari kinbi. Yan kinjetâ Anitânje sâmbi to ya keterakmâ torehen torehen otmu mâtâp teteop. Yawu otmu kâiyene hân lijmâ nombotgen bawi. Nombotgen banjetâ Aihita yengât hep bero yâku yawuâk betyenan watyekmâ bawi. Tânamjan bam tatjetâ Anitânje sâmbi saru yaje tunj sâmbi gam lâum gulip tuhuyekmu haranyongop.

30 Otmu Anitânje den ekyongop yakât bonje tetewuap sâmbi ya nângânetâ bulâje olop. Yawu gârâmâ manbi yaje kapi âlâ, kutnje Yeriko sâmbi, yan kasalipyenaje panj kârikne sâhâm yene yakât kâlehen tatbi yan takawi. Yan taka Isirae ambolipnaje Anitâhât den lâum panj kârikne ya hawangum yâhâm gem tatjetâ hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop. Hilâm nombolân yâhâp ya pesuk sâmbi yanâk panj ya aksihâk ge liwarakmâ iop. Yawu otmu Isirae ambolipnaje kasalipyene ya yâhâ yongom metewi.

31 Yawu otbi. Yâhâ yawu ki otbi yan mâtâp imbi âlâ manop, kutnje yamâ Lahap. Anjoân Isirae lok yâhâp hângânyotgojetâ emet galemne ekde sâmbi yâhâm giowot. Otmu imbi yaje yuwu nângâop. Isirae ambolipnaje ki nohonomai nângâm lok yâhâp hângânyotgowi ya kapi ambolipnaje yelekmai sâmbi mem mesangutyelehob. Imbi yaje biwi yâhâp ki otmâ mesangutyelehobgât otmâ yâhâ yongowi sâp yan imbi ya konok hâmenje kinop. Yawu.

32 O, bukulpne, den sâmbi dâiakmâ kâlep otmapgât den paje tâlâwâk sâwe. Tâmbâlipnenje nombotnaje Anitâhât den yakât bulâje tetemu menom nângâm manmâ gawi ya yengât kutyene yuwu. Gition, otmu âlâmâ Barak, âlâmâ Samson, âlâmâ Yepita, otmu âlâmâ Dawiti, âlâmâ Samue, otmu Anitâhât poropetelipne nombotje.

33 Lok yongonsan yuâmâ Anitânje den sâop ya nângânetâ bulâje olop yakât otmâmâ biwi yâhâp ki otbi. Yawu otmâ kasalipyene yongom itit kiom tuhuyekbi. Yâhâ yâk yengâlen gâtnje nombotje yamâ meyekmâ pusi papato sâtje kârikne, kutnje laion sâmbi, ya tatmaiân pilâyeknetâ gewi. Yamâ Anitânje mâmânje otyingimu mem pâlâmne tuhuyeknetâ ki neyekbi.

34 Yâhâ nombotje âlâmâ mem pilâyeknetâ kâlâp kâlehen kionbi. Yamâ ki seyehob. Yâhâ nombotje âlâmâ kasalipyenaje tengâen kinbi yakât nângâm gem kewewetmâ ariwi.

35 Yâhâ naom yâhâp muowot yamâ Anitânje sâmbi yâhâpne yahatmutâ herone otbi. Yâhâ nombotje âlâmâ kasalipyenaje mem âlâlâ tuhuyeknetâ hâhiwin kakjan manmâ yuwu sâmbi. “Âo, hâmbâi sâp patoen mumujambâ yahatmâ herone kakjan manmâ yâhânom. Yakât ki gorâningiâk.” Yawu sâmbi Anitâhât den ya tânj tânjâk lâum kinmâ muwi.

³⁶ Nombotņeâmâ kasalipyenāņe meyekmâ senyenān gem yongom mem âlâlâ tuhuyekbi. Yâhâ nombotņeâmâ tâk kârikņāņe mem sâhâyekbi. Yâhâ nombotņeâmâ lâm kâlêhen panyekņetâ ge yaken tatbi.

³⁷ Nombotņe yamâ kasalipyenāņe kâtņe yongonētâ muwi. Nombotņeâmâ seheņe mem pāņ lāu lāu hâreyekbi. Nombotņeâmâ tewetņe engatyenē hâum tiņ tâņ meyekbi. Yâhâ nombotņeâmâ kasalipyenāņe meyekmai sâm yan hâkyenē alitmâ ari hewukņehen mesanğurakbi. Nombotņeâmâ sot me senņe âlâlâhât pânimâ in po manbi. Yawu gârâmâ lohimbî belāngen manbiņeâmâ yâk yekmâ mem bâleyekņetâ manbi.

³⁸ Anitâhât kasalipņāņe yawu otyiņgiwi. Yawu otyiņgim yâk watyekņetâ gem tiok taok otmâ âlâengen âlâengen ari manbi. Yawu otmâ ari lok ki manmaiāngen, me dikin kâlêhen, me bârâengen ari yan manmâ gawi.

³⁹ Lohimbî yuņeâmâ Anitâhâlen biwi nāņgân nāņgānyenāņe kepeim den sâop yakât nāņgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gawi. Yakât otmâ yekmu ârândâņ otmu manman kârikņahât pat kuyiņgiop.

⁴⁰ Yawu gârâmâ Anitâhât lohimbî yaņe hionakmâ nombotņāņe kulet sâyiņgim yenjâk bulāņe menomaihât dop ki tap. Yawu nāņgâm pat ya kuyiņgimu nengât tâmbâlipnenņāņe manmâ gawi yamâ bonņe ya in yawu ki mewi. Yawu gârâmâ nen orowâhâk manman âlepņan manmâ yâhânom.

12

Anitâņe ikņe nanņe baratņe sâm menenehop.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nāņgâņet. Nengât tâmbâlipnenņāņe Anitâhât den nāņgâņetâ bulāņe otmu yâkâlen biwiyenāņe kepeim manmâ biwi yâhâp ki otmâ manmâ gam muwi. Yakât nāņgâm den âlâen hâum sâmune nāņgâņet. Tâmbâlipnenņāņe kurâp kinmâ hawamnongom nenekmâ tai yakât yengu yâkņe Anitâhât den lâum ki lohotņe otmâ gawi yanâk torokatmâ mannomai. Manmâ biwiyenē gemu lohotņe otmaiĥât orotmemeyenē bâleņe ya kerehâk bet pilâm hewewen otmâ Anitâhât den lâum yâkâlen biwiyenāņe kepeim manmâ yâhânomai.

² Yawu otmâmâ Yesuņe kerek nengât nāņgâningim manman bâleņahât Amboņe, kutņe Satan, yâkât bâtnjambâ menenekmâ yâk mem ge kalop. Yakât nāņgâm Yesuņe herone otmâ ki lohotņe olop. Yâkņe hâhiwin kakņan manmâ senņan gewi yakât nāņgâm sâtgum kinmâ hâkņe ki alilahop. Yakât otmâ âwâņe Anitâ yâkât lau lâum manmâ muop. Mum yahatmâ kulet sâningim himbimân yâhâm kunnenņe pato otmâ tap. Otmu âwâņe âi sâm waņop ya biwiņāņe tiņâk kepeim manop. Yawu manmâ ki biwi yâhâp olop. Yakât nengu yawuâk yâkât nāņgâm torokatmâ manmunņe ârândâņ otbuap.

³ Yesu mem âlâlâ tuhuyetâ yan hâhiwin nāņgâop. Otmu sâp yiwerenē yu umatņe topņe topņe teteyiņgiwuap. Umatņe teteyiņgimu Yesuņe olop yakât den pat ya nāņgâm henğenğumâmâ biwiyenāņe ki gewuap.

⁴ Otmu yenē lohotņe otņetgât Satanņe perâkņe topņe topņe mem gamap yan ki lohotņe oai. Otmu Anitâhât hâkâņ otmaiņe mem âlâlâ tuhuyekņetâ yan gurâ kârikņeâk mansai. Umatņe kakņan yâhâmu Yesuņe kârihem kinmâ hâhiwin nāņgâm muop. Umatņe yawuya yengât kakyeņan ki yâhâmap. Yakât otmâ yenē yâkâlen biwiyenāņe kepeim kârihem manmâ yâhânomai.

⁵⁻⁶ Bukulipne, yuwu sâmune nāņgâņet. Anitâņe tihitnenņe otmap yakât nāņgâm poropete âlâņe den kulemguop ya yuwu tap.

“Awoņnenņe Anitâ yâkņe tepņe nāņgâningimāp. Otmu nenņe otmunņe bâlemu mâtâp bâleņan ari hiliwahomaingât yâkņe kuwiknenekbe sâm hâhiwin ningimāp. Hâhiwin ningimu yanâmâ biwi nāņgân nāņgânnenņāņe keterakmu yâkâlen torokatmâ ko-mot konohâk manmâ yâhânom. Yawu otningimāp yakât nāņgâm Anitâņe yen

kuwikyekmu yeje yakât ki hâkân otnomai. Otmu yen kuwikyekbe sâm yawu otyingimu yeje biwiyeñaje ki gewuap.”

Den yawu tap. Yakât yu nângâm mem mannomaiân umatje topje topje teteyingimu biwiyeñaje ki orotok sâwuap.

⁷ Yakât yuwu torokatmâ sâmunê nângâñet. Nan baralipnennaje den kuñetâ me otmâ tâpikguñetâ yanâmâ yongom mem kuwikyekmain. Yakât dopñeak Anitâñe sâmu umatje topje topje teteningimap. Yakât otmâ umatje âlâlâ teteyingiwuap yan yuwu nângânomai. “Main, yuâmâ Anitâñe ikñe nanñe baratñe sâm yakât kuwikneneksap.” Yawu nângâm heronje otmâ mannomai.

⁸ Yawu gârâmâ Anitâñe ki kuwikyekmap mâne yeje ikñe nanñe baratñe bia, mandu tâñât otbâi.

⁹⁻¹⁰ Otmu torokatmâ sâmunê nângâñet. Awonlipyenñaje yongom mem kuwikyekñetâ yâk yengât amutgen manmâ denyenê lâum manmâ gamai. Yawu gârâmâ Awonñenê himbimân tatmapñe mem kuwikyekmu yakât gurâ ki hâkân otnomai. Yâkñe mem kuwikyekmâ gamap yakât bulâñeâmâ himbimân ikñe orowâk mannomaihât nângâm yawu otyingimap.

¹¹ Otmu yakât torokatmâ âlâ sâwe. Awonñenê Anitâñe kuwikyekmâ gamap yanâmâ hâhiwin nângâm tep bâle otmai. Yâhâ hâmbâi orotmemeyenê bâlenê yu pilâm ikñe orowâk manman sânduhân manmâ yâhânomai.

Bulâñe mem tâpikgumain sâm biwinennaje alilangim buku oranjinom.

¹²⁻¹³ Yawu gârâmâ yeje ki ihilâk mahilâk mannomai. Yeje manmanyenê ya henñengum mâtâp tâñ tâñâk watmâ arinomai. Yeje yawu otmâ manñetâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâ biwi yâhâp otmâ mansainê otmâ tâpikgumai ya pilâm yengâlen torokatnomai. Yawu otmâ yeje biwi konohâk otmâ mannomai.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu hionakmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe Anitâñe pat kuyingiop yâk betbangim yakât bulâñe mem tâpikgum hiliwahomaihât yen lohimbî kerehâk biwiyeñaje alilangim buku oranjinomai. Otmu yâk orowâk manmâ yâhânom yakât biwiyeñe yâkâlen kinbuap. Otmu yakât den âlâ sâwe. Bau ñasine yaje hâreakmâ sânduk sâm ârândân otmâ bau mem bâlemap yakât dopñeak yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe otmâ tâpikgum mem bâleyekmahât galemahom mannomai.

¹⁶ Nen Esauhât den pat ya nanñain. Âwânñe bânñe bânñe ya membuap sâm yâkât pat kuwanñiop yakât nângâmu tâñât otmu hâkân olop. Yawu otmâ sotgât nângâm imiñe ulitgumu imiñaje sot wañmu niop. Nem yan âwâyetñahât bânñe bânñe ya imiñe wañop.

¹⁷ Yâkñe otmâ tâpikguop yakât kakñan yâhâpñe otmune tetewuap mâne yakât pâinmu biatmu hâum pâpgum imbiâk iwi tepñe kârâm biwiñe ñasin otmu iseop. Yawu otmâ mâtâp ya mem tetewuapgât dop ya ki ehop. Yakât pat ya nângâmain. Otmu yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe yâkñe olop yawuâk otmâ Anitâñe pat kuyingiop yakât nângâñetâ gemu Anitâ betgumai sâm yakât galemahom mannomai.

¹⁸⁻¹⁹ Emelâk embânân tâmbâlipnennaje manbi otmu yiwerenê nenñe mansain yukât topñe teteâkgât yuwu sâmunê nângâñet. Tâmbâlipnennaje Aihita hân yapâ pilâm taka pumñe âlâ, kutñe Sinai sâm, yan tatbî. Yan taka tatñetâ Anitâñe girem den Mose ekuwe sâm otmu yanâk mun pato pilâop. Lâmun isemap yakât munñe ya wangim pilâop. Otmu sâp yanâk elem pato miop. Yanâk kâlâp semu utun pato sahakmu omonguop. Otmu belek sâmu himbim guñgurun sâop. Yawu otmâ mun pato pilâop yan Anitâñe yuwu sâop. “Lohimbî, me sonjo bau, me âlâ me âlâñe pumñe yukât gotñan ganomai yamâ kâtñe yongonñetâ munomai.” Yawu sâop.

²⁰⁻²¹ Yawu sâmu Mosenê pârâk pilâm kâi bânñe sânsân sâmu yuwu sâop. “Main, nâ kinñitnahât dondâ oan.” Yawu sâop. Sâmu Isirae lohimbî nombotñe yâk orop kinbiñe mun pato ya nângâm yâku yawuâk kinñityenahât otmâ hân mem tep mem asim ahom

ahom otbi. Yawu otmâ yuwu sâwi. “Âo, Anitâ. Kulem yu topnje âlâ tetemu ekmâ kâi bât sânsân oain. Yakât nenje gâ orop wuân me wuângât alahunomgât dop ki oap.” Yawu sâwi.

²² Yawu gârâmâ Anitâje tatmâ gaop. Otmu tatmâ yâhâwiop. Yâkne yen orop yawu ki otningimap. Yâhâ pumje âlâ, kutje Sion sâ, yakât dopjeâk Anitâje himbimân tatmap, yan arinom. Otmu anjelo komotje komotje yañeâmâ yâk hawamgum herone otbanjim mepaemai. Otmu nen gurâ yawuâk yâk yengâlen torokatmâ mepaenom.

²³ Otmu emelâk lohimbi nombotje Yesuhâlen torokatbi yâhâmâ ikne pat kuyingim kutyeje kulemgumu tap. Lohimbi ya yengâlen arinom. Emelâk tâmbâlipnenje nombotje Anitâhâlen biwiyenaje kepeim manmâ muwi. Yâkne kulet sâningim Anitâ gotjan tai. Yawu gârâmâ lohimbi emelâk meyehop otmu nen mansain yu, nen kerek sâp patoen menduhunenekbuap. Yawu otmâ topnenje ekmâ nângâm hâmeje ikñiâk ikñiâk ningiwuap.

²⁴ Yawu gârâmâ lok âlâhâlen hâum sâwe. Lok âlâ, kutje Awe sâ, yâhâmâ atanje kumu muop. Yakât matjeâmâ Anitâje ataje ya kâpekbanjiop. Yawu gârâmâ nengât sâ Yesu kuñetâ mumu hepje giop. Yakât bonjeâmâ nenje yâk orop torokatmâ manmâ yâhânomgât mâtâp ânje meningiop. Yawu gârâmâ Anitâje mem dâinenekmâ gamu yakât ki hâkâñ otnom.

²⁵ Yâhâ topnenje teteâkgât den âlâ yuwu torokatmâ sâmune nângâñet. Anitâje girem den Mose ekuop yanâmâ lok nombotje den ya nângâñetâ gemu bet pilâwi. Yakât kakjan yâkne sâmu yakât matje umatje teteyingimu manmanyenje bâleop. Yawu gârâmâ sâp patoen nenje otbin mewin yakât matje Anitâje mem purik pilâningiwuap. Yakât otmâ nanje Yesu hângângumu ge den topnje eknongop ya nângâm tinjak lâum manmâ yâhânom.

²⁶ Emelâk embân Anitâje Sinai pumjan Mose den ekuop yanâmâ hân sânsân sâop. Ya pesuk sâmu yanâmâ yuwu sâ ekuop. “Nâje sâmune hân yu sânsân yap. Yâhâ sâp pesuk sâwuawân âlâkuâk sâmune hân himbim yuâmâ huhuakmâ biatmâ metewuap. Otmu emetsenje pitu topnje topnje ya pek sâm gulip otmâ metewuap.” Yawu sâop.

²⁷ Anitâje den sâop yukât topjeâmâ yuwu. Yâkne sâmu hân, himbim, emetsenje, pitu topnje topnje âlâlâ yu gulip otmâ metewuap. Yakât kakjanâmâ ikne manmanjanak tetewuap. Sâp yanâmâ Anitâje nengât pat kuningiop yakât bulâje ningiwuap.

²⁸⁻²⁹ Anitâje nengât sâ manman kârikñahât pat kuningiop yakât bulâje menom. Yakât otmâ yâk mepaem manmâ yâhânom. Yawu gârâmâ lohimbi nombotje Anitâhât den nângâñetâ gemu bet pilâmai ya yengât topyeje teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Âliwahap harañ harañ sâm emetje mem tatmap yan kâlâp saum katmunje semu gâwuñajak kinmap. Dop yawuâk Anitâje sâmu âlâlâ ya sem gulip tuhumu kouñajak kinbuap. Yawu gârâmâ Anitâje nen buku otningiâkgât yâk mepaem herone otbanjim mannom.

13

Yuwu otmâ manmunje Anitâje nenekmu ârândâñ otbuap.

¹ Orotmeme âlepje girawu tap yakât ekyongomune nângâñet. Yeje angoân buku oranjiminiwi ya yawuâk torokatmâ buku oranjim mannomai.

² Embân angoânâmâ anjeloñe lok hâtgum takanjetâ lokne mem buku tuhuyekbi. Yawu gârâmâ lomba nombotje yengâlen takanjetâ dâim yâhâ emelan katyekmâ sot um yinginomai.

³ Otmu yengâlen gâtje nombotje mem pâi emetjan katyekñetâ tatmâ hâhiwin nângâmai yakât pâi emetjan taiâk sâ ki gulip malap otnomai. Nenje nenjahâk pâi emetjan tain mâne girawu otbâinâ nângâm yâk yengât nângânomai. Otmu yengâlen gâtje nombotje yamâ lohimbi belângen mansainje mem bâleyekñetâ hâhiwin

kakñan mansai. Otmu yen yawu otyiñgijetâ mansai mâne girawu otbâi yakât yâk nângâyinjomai. Yenâmâ Yesuhât komot konohâk mansai yakât otmâ yeñe hewewenjak yâk tânyongonomai.

⁴ Otmu den âlâ sâmunne nângâñet. Lohimbi sihan mansaiñe konda otñetâ Anitâñe ya ekmu dondâ bâlemap. Otmu lokñe imbiñe miakmâ manmutâ ârândân otmap. Yâhâ yakât kakñan lok me imbi ondop orop manmai ya Anitâñe ekmâ dondâ bâlemap. Lohimbi yawu otmai yañe tosa umatñe memai. Yakât hâmbâi Anitâñe matñe ya tâñ tâñjak yinjiwuap.

⁵ Emelâk Anitâñe Mose den ekumu kulempuop ya yuwu tap.

“Nâhâitñe ki tihit otningimâp sâp gorâyinjomu engat yâhâp ki otnomai. Ki pilâyekmunne umburuk mannomai.”

Yawu sâop yakât otmâ wahap yu me ya tatningiap ya ekmunñe ki dopñan otmu ki dewaenom. Otmu dopnenñan tatningiwuap ya wangim ningiâkgât sâp ki ulitgunom. Bia kârikñe. Wuân me wuân tatningiap yamâ dopnenñan.

⁶ Anitâñe den sâop yakât topñe nângâm yuwu alahum mannom.

“Kutdânenñe haonmâ ârândân tihitnenñe otmap. Yakât otmâ lok bâleñe mem bâlenenekne sâp otnomai yanâmâ nenñe yâkât wâtñan kinmâ mâtâpgât ki hâum pâpñom. Yâhâ yawu otninginomai yan nenñe yakât ki gorâningiwuap. Yawu sâp alahum yâkât wâtñan mannom.”

⁷ Emelâk papatolipyeñe Anitâhâlen biwi nângân nângânyeñe kepeim yâkât den ekyongominiwi. Yawu otmâ manmâ ki lohotñe otmâ gam muwi. Otmu yengu yâkñe otminiwi yawuâk otmâ Yesu Kiristohâlen biwi nângân nângânyeñe kepeim ki lohotñe otmâ mannomai.

⁸ Emelâk Yesu Kiristone tatmâ gaop, âun yu tap, otmu yawuâk tatmâ yâhâwiop kârikñe. Yakât otmâ ki gorâningiwuap.

⁹ Yawu gârâmâ lok nombotñe yengâlen taka den ango ekyongowi yakât den pat buku nombotñe eknohetâ nângâwan. Den ekyongowi ya nângâñetâ biwi nângân nângânyeñe gulip malap otmu Yesu Kiristohât mâtâp tâpikgumaihât yuwu sâmunne nângâñet. Den yamâ tâñât. Yakât otmâ yâkñe den ekyongowi yamâ ki lâunomai. Yeñe den tâñât me orotmeme bâleñe ya pilâmâmâ Anitâñe tep âlep nângâyinjom tihityeñe otmap ya nângâm henñegum biwiyenñe yâkâlenâk tatbuap. Yawu otmâ manñetâ yâkñe mâmâñe otningim yâhâwuap.

¹⁰⁻¹¹ Yâhâ Anitâñe lohimbî kerek yengât tosa pilâyinjiâk sâp hotom uminiwi ya yengât kunyeñe yuwu otminiop. Yâkñe selep belângen kinminiop yan lama kum gâim yanâmâ hepñe mem yâhâ alata kakñan hepñe tuanguminiop. Yawu otmu bukulpñe nombotñe yañeâmâ belângen kinmâ bonñe yamâ mem uñetâ sem biatminiop.

¹² Otmu dop yawuâk nenñe Kiristohâlen biwinenñe kepeim yâkât pat otnehât yâk mem kapi betñehen ge kuñetâ mumu hepñe giop.

¹³ Yakât otmâ nenñe hotom um katmai yakât nângâmunñe gemu selep hânñinñan yan ki yâhânom. Ya pilâm belângen tatmâ Yesuhâlen torokatmâ yâkât denñe lâum mannom. Yawu otmunñe yanâmâ Yesu otbañgiwi yawuâk nen otninginomai. Otmu yakât ki gorâningiwuap.

¹⁴ Nenâmâ kapinenñe yu bia. Kapinenñe dondâñe yamâ himbimân Anitâ tatmap ewan tap.

¹⁵ Otmu Kutdânenñe Yesu yâkñe kulet sâningim himbimân ewan yâhâ tap. Yakât otmâ nenñeâmâ yakât nângâm Ambonenñe Anitâ heronñe nângâwanñim mepaenom.

¹⁶ Otmu orotmemenenñe âlepñe otmunñe Anitâñe nenekmu ârândân otmap yakât sâwe. Lohimbî nombotñe umburuk manmaiñe yeñeâmâ yâk nembe kalem otyinjomai. Otmu nombotñe hâhiwin kakñan mansai buku otyinjom tânyongonomai. Orotmeme yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâñe yekmu ârândân otbuap.

¹⁷ Otmu papatolipyene yengât yuwu sâmunne nângânet. Yen manman kârikjahât mâtâp hâum pâpgumaihât yâkne yengât galem otmâ galemyongom mansai. Otmu yâkne Anitâne âi sâm yingiop ya biwiyenane tinâk kepeim mem mansai. Hâmbâi sâp patoen yakât hâmene yingimu menomai. Yawu gârâmâ biwi nângân nângânyene gemapgât yene yâk yengât amutgen manmâ tem lâuyinginomai. Tem lâuyingim mannetâmâ yâkne biwiyene hewewen otmu galemyongom hengegunomai.

¹⁸⁻¹⁹ Otmu nâne bukulpne orowâk tatmâ Anitâhât tem lâuwanjim manmâ orotmeme âlepne otmâ manmunne nenekmu ârândân oap. Yawu gârâmâ yene biwi nângân nângânyene hewewen otmu nengât sâm Anitâ ulitgum mannomai. Otmu Anitâne nâ hângânnohomu yengâlen takawehât gurâ yawuâk ulitgum mannetgât nanjan.

Den bâine

²⁰ Bukulpne, den bâine ekyongomune nângânet. Kutdânenne Yesu, yâkne mumu yan Anitâne tosanenne pilâningim manman kârikjahât pat kuningiop. Otmu âwâne Anitâne mumunambâ mem yahalop. Yawu otmâ pat kuningiop yakât bulâne hâmbâi menomgât mâtâpne teteop. Ya biatbuapgât dop âlâ ki tap.

²¹ Bulâne ya mene sâm Anitâne mâmâne otyingimu yâkât wâtjan kinmâ tem lâuwanjim mannetâ nângâmu ârândân otbuap. Yawu otmu yanâmâ biwi nângân nângânyene hurun sâmu mannomai. Otmu Yesu Kiristo mepaenomai. Ya bonjanâk.

²² Bukulpne, yene biwiyene gemapgât den tâlâwâk yu kulemgum katyngian. Yawu gârâmâ yene sâlikumâmâ topne ya nângâm hengegunet.

²³ Otmu tembe lâu pâi emetne galemne tatmapne nângâmu Timoteo ya pâi emetnambâ ge mansap. Yâkât den pat yawu sânetâ nângâwan. Yawu gârâmâ yâkne taka nâ penenihimu yanâmâ netne orowâk yengâlen takarom.

²⁴ Otmu yene pepa yu sâlikum nângâm yengu papatolipyene otmu Yesuhât komot mansai ya nâhât den pat yu ekyongom buku otyinginomai. Otmu Itali ambolipne lohimbi tohonetâ mansain yâkne yengât tep âlep pato nângâyngim mansai. Yâkne yawu nângâyngim mansai yakât yene nângânetgât nâne den pat yu kulemgum katyngian.

²⁵ Anitâne tihityene olâkgât nâne haonmâ ârândân ulitguman. Den pat katsan yu yuâk.

Yakowo

O bukulpine,

¹ Yen Yura lohimbi hânnenje tâmbâne pilâm hân âlâengen âlâengen ari mansai. Ari manmâ Yesu Kiristohâlen biwiyeñe kepeim yâkât komolân torokatsai. Nâ Yakowo. Nâne Anitâ yet Kutdânenje Yesu Kiristo hon bayitgim mansan. Yakât otmâ yengât nângâm ekap yu kulemgum katyîngian.

Nenje Anitâ ulitgunom yan biwi yâhâp ki otnom.

²⁻⁴ Bukulpine, yeñe Kiristohâlen biwiyeñe kepeim mansai. Yakât otmâ umatne âlâlâ kakyenjan yâhâmu biwiyeñe ki orotok sâmâp. Biwiyeñe ki orotok sâmâp gârâmâ hâmbâi umatne pato âlâ kakyenjan yâhâmu hâhiwin dondâ nângânômai yan yâkâlenâk biwiyeñe kepeim umatne ya lâum ki lohotne otnômai. Yawu otmâ mannômai yan Anitâne yekmu ârândân otmu manman kârikjahât pat kuyîngiop yakât bulâne menômai. Yakât nângâm biwi hero nângâñet.

⁵⁻⁶ Yeñe girawu manñetâ Anitâne yekmu ârândân otbuap yakât nângâm yâkâlen biwiyeñe kepeim ulitgunômai. Ulitgunômai yanâmâ Anitâhât biwiñan tatmap ya Wâtgât mâmâñahât Heakne mem biwi nângân nângânyenjan katmu nângâñetâ keterakuyîngiwuap. Otmu biwi yâhâp ki otmâ ulitgunômai yan hewewenjak nângâyîngiwuap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne yu yakât biwi yâhâp kakñan Anitâ ulitgunômai ya yengât topyene nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Nenje wañga mem saru kakñambâ arimain. Arimainângembâ siru pato pilâmu to dondâ bâlemâp. Yawu otmâ wañga ya mem kopa kopa tuhumâp. Yakât dopñeâk lohimbi yan yu yengât biwi nângân nângânyene hâlim milim otmap.

⁷⁻⁸ Yakât otmâ yu ya otnômaihât biwi yâhâp otmâ hâmbiñ gumbiñ manmai. Topyene yawu tapgât Anitâ ulitgumai yan ki nângâyîngimâp.

Munômân iri sikumnene ki miakmâ arinom.

⁹ Bukulpine, yeñe Kiristohâlen biwiyeñe katbi yan Anitâne manman kârikjahât pat kuyîngiop. Otmu yengâlen gâtne lohimbi nombotñe senje âlâlâhât umburuk mansai. Yâhâmâ hâmbâi Anitâne manman kârikjahât pat yakât bulâne yîngimu menômai yakât nângâm biwi herone nângâñet.

¹⁰⁻¹¹ Hâmbâi munômân iri sikumnene ki miakmâ arinom yakât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Hahop surine pilâm kuririñ sâm kinmu ekmunne âlonjo lonjo otmap. Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk pek sâm hânân ge tâtuk sâmâp. Yakât dopñeâk nen kerek mum tâtuk sânom. Yakât otmâ yengât gâtne lohimbi nombotñe iri sikumyene orop manmai yengât yuwu sâmune nângâñet. Yeñe Kiristohâlen biwiyeñe kepeim manñetâ lohimbi belângen manmaine nângâm bâleyîngim mem ge katyekmai. Yawu otyîngimai gârâmâ hâmbâi Anitâne manman kârikjahât pat yakât bulâne yîngimu menômai yakât nângâm biwi herone nângâñet.

¹² Umatne âlâlâ kakyenjan yâhâmu Kiristohâlenâk biwiyeñe tiñak kepeim Anitâ hon bawanjîm mannômai. Yawu manñetâ Anitâne yekmu ârândân otmu manman kârikñan katyekmu mannômai.

Tosa otmunje bâlemâp ya Anitâhâlen ki kârâm pilânom.

¹³⁻¹⁵ Lohimbi wuân me wuân ekñâlem otñetâ bâlemâp yakât yuwu sâmune nângâñet. Yu me ya ekñâlemai yan yeñe engatyeneâk watmâ otnehâlâk nângâmâi. Yawu nângâmâi yakât kakñan otñetâ bâlemu tosa memâi. Yawu otmâ manman bâleñahât pañgonân kionmâ yawuâk tâtâem otmâ mannômai yamâ hiliwahonômai.

Yakât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Anitâne ki otmu bâlemap. Otmu nenne otmunne bâleâkgât biwinenjan ki kionmap. Yâhâ lohimbine otjetâ bâlemap yamâ yenjan tap. Otmu tosa otmai yakât gurâ Anitâhâlen kârâm pilânomaihât dop âlâ ki tap.

¹⁶ Yakât otmâ Anitâhâlen kârâm pilânomai yanâmâ yeje yakât nângânetâ ki bonne otbuap.

¹⁷ Anitâ Koko salek Ambojane senje âlâlâ himbimân ekmain ya kalop. Hilâmgât emetsenjan ga takam kârikne pilâm bolan bolan sâm ge potok sâmap. Yâhâ omongât emetsenjan ya purik sâmu torehenjan tetemu ekmain. Otmu ya ari gulip otmu omon sahakmap. Yâhâ pitu yamâ omonje pelej pelej sâm kinmu ekmain. Yâhâ emet han sâmu ki ekmain. Yawu gârâmâ Himbim Ambojane yawu ki otmap. Yâkneâmâ tat tat kârikne tatmâ gaopjak tatmâ gamap. Otmu yawuâk tatmâ yâhâmbisâp. Otmu biwinenjan mem hewewen tuhumu âlepjan otmâ manne yakâlâk nângâmap. Yakât otmâ yâkne ki biwinenjan kionmu otmunne bâlemap.

¹⁸ Ikjahâk nine nanne baratne sâm mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenjan katmunne manman ânje ningiop. Yakât otmâ Kiristohât pat manmâ Anitâne yu ya kalop ya yengât kunyenje mansain.

Kiristohât den nângâm tem lâuwanginom.

¹⁹⁻²⁰ Bukulipne, yuwu sâmunne nângânet. Bukulipyanje Kiristohât den kâsikun yinginomai yan ândâp katmâ yâk yengât den nângânomai. Yâhâ yeneâmâ den kâsikun lohimbine yinginetâ ândâpyenje kârikne otmâ ki nângânomai. Ki nângânetâ lohotjan ekyongonomai. Yâhâ yeje den kâlâpne orowâk katyeknomai yan Anitâne yen yekmu bâlewuap. Otmu lohimbine den ekyongonetâ nângânetâ gemu bet pilânomai ya gurâ Anitâne yekmu bâlewuap. Yakât otmâ yeje den kâlâpne orowâk ki katyeknomai.

²¹ Emelâk yeje Kiristohât den nângâm biwiyenjan katbi ya mem mete tuhun orotmeme bâlene âlâlâ bet pilâm Anitâhât den lâum mannomai. Yawu manmâ yâhânomai yanâmâ yâkne meyemâ manman kârikjan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

²² Kiristohât den lâum honj bawanginet. Yâhâ den ya in nângâmai yan “Anitâne nenekmu ârandânj oap,” sâm biwiyenjan pâlâmne otmu manjetâ dondâ bâlemap. Yawu nângâm manmainje kâirahom hiliwahonomai. Lohimbine yawuya yengât topyenje nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângânet.

²³ Lohimbine dunguân enakmâ somotyenje hâluhuakmai.

²⁴ Yawu gârâmâ dunguân ki enakmai yan kundenyenjahât towatne nângânetâ ki keterakyingimap.

²⁵ Yakât dopjan lohimbine nombotjan Kiristohât den nângâm yan ki biwiyenjan katmâ lâumai. Yawu otmai yan den ya in yawu nelâm yongomap. Yâhâ yeje yawu ki otnomai. Kiristohât den yamâ bulâne. Yakât torehenjan âlâ ki tâpiahomap. Ya nângâm lâum manmâ bâlenjahât pangonân ki kionmain. Yakât otmâ yeje den ya tinâk lâum manmâ yâhânomai yan Anitâne yekmu ârandânj otmu biwi hero nângânomai.

²⁶ Den âlâ torokatmâ yuwu sâmunne nângânet. Lohimbine nombotjan mitihât orotmemeâk watmunne Anitâne nenekmu ârandânj otbuap yawu nângâmai. Yawu nângâm den ihilâk mahilâk sâmai yakât Anitâne mitihât orotmeme watmai yakât nângâmu tângât otmap. Lohimbine yawu nângâmainje kâirahom otmâ hilipgumai.

²⁷ Yeje Awonnenje Anitâ yâkât tem lâuwangim yuwu otmâ manjetâ yekmu ârandânj otbuap. Lohimbine kambut mansai me nimnaom âwâ mâmâlipyenje mum pilâyeknetâ mandu mansai ya yengât tepyenje nângâm tânyongonomai. Yawu otmâ orotmeme bâlene bet pilâm biwiyenjan galemahom mannomai yan Anitâne yekmu ârandânj otbuap.

2

Buku âlâhât nângâmunne yahatmu âlâhât ki nângâmunne gewuap.

¹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunne nângânet. Kutdânenne Yesu Kiristo Anitâ orop dopyetne konohâk. Yakât otmâ yâkât nângânetâ yahatmu yâkâlen biwiyenane kepeim mansai. Yawu manmâ lok kut patyenahâlâk ki nângânomai.

²⁻³ Yeñe Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmâ kiki meytigimai yan lok pupne âlâ, hâk katipne me pet âlonço hangalakmâ takamu eknetâ yahatmu “lok takap yuâmâ iri sikumne orop” yawu nângâmai. Yawu nângâm “lohimbi senyen an ewanâk tat,” sâm katnetâ tatmap. Yâhâ lok pupne âlâ, hâk katipne me pet tok sâsâne hangalakmâ takamu eknetâ gemu “lok takap yuâmâ lok inñe, umburuk mansap,” yawu nângâmai. Yawu nângâm “ginñehen tat,” sâm katnetâ tatmap.

⁴ Yawu otyingimai yan lokgât nângân nângân bâlene watmâ lok kâsipyongom Kutdânenne Kiristohât den lonçâemai.

⁵ Lohimbi girawuyane Kiristohâlen biwiyenane tiñâk kepeim manmai ya yengât nângâm Anitâne manman kârikñahât pat kuyingimu tap? Yakât yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi belângen manmaine lohimbi inñe me umburuk manmai ya yengât nângâyinginetâ gemap. Lohimbi inñe yawuyane Kiristohâlen biwiyenane tiñâk kepeim mannetâ ya yengât nângâm Anitâne manman kârikñahât pat kuyingimu mansai.

⁶⁻⁷ Yawu gârâmâ yeñe lohimbi yawuya yeknetâ gemu ginñehen katyeknetâ tatmâ miti nângâmai. Yâhâ lohimbi iri sikumyene oropne Kutdâyene Yesu Kiristohât nângânetâ gemu sâm bâlewançim mansai. Yawu manmâ yan yen meyekmâ den âiân katyekmâ senne âlâlâ meyingimai. Yawu gârâmâ yeñe lok iri sikumyene orop ya eweyingim lohimbi senyen katyeknetâ miti nângâmai. Yawu otmai yakât nângâmune ki ârândân otmap.

⁸ Anitâne girem den âlâ Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nenñahât nângâmune yahatmap yawuâk buku nombotne yengât nângâyingimune yahatbuap.” Yawu tap.

Den ya lâum lohimbi hârok yengât nângâyinginetâ yahatmu ewe katyeknetâ ârândân otbuap.

⁹ Yâhâ lohimbi kut patyenahâlâk nângâmai yan girem den yan yu lonçâem tosa memai.

¹⁰ Lohimbi âlâ me âlâne girem den âlâ lonçâemai yamâ Anitâne yekmu girem den hârohâk lonçâemai yawu otmap.

¹¹ Yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nângânet. Anitâ ikñak girem den âlâlâ hârok Mose ekumu kulemguop. Girem den âlâ yuwu sâm ekuop.

“Lok âlâ me âlâne bukulipyene yengât imbilipyene ki yekmâ otnomai.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâne lok âlâ me imbi âlâ kuñetâ mumbuap yâhâmâ papatolipyenane meyekmâ den âiân katyeknetâ tosa pato menomai.” Yawu sâop.

Anitâ ikñak girem den âlâlâ hârok Mose ekuop. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne lok me imbilipyene yengât betyenehen ki kionmâ tosa ki miain sâmai. Yamâ benne buku âlâ kuñetâ mumbuap yan Anitâne yekmu girem den hârohâk lonçâem tosa memai yawu otbuap.

¹²⁻¹³ Lohimbi âlâ me âlâne mem bâleyeknetâ yakât matne yeñe kâpekyingimai. Yawu gârâmâ yeñe otñetâ bâlemap yakât matne Anitâne gurâ yingimu menomai. Yâhâ yeñe lok nombotne yengât tosa pilâyingimai otmuâmâ Anitâne gurâ yen umam sâyingim tosa pilâyingiwuap. Yakât otmâ yeñe Kiristohât den tiñâk lâum manmâ bukulipyene yengât ki nângânetâ gewuap. Yawu otnomai yanâmâ Anitâne yekmu ârândân otmu tosa pilâyingiwuap.

Nenne Kiristo hon bawañinom yan hâkñak hâkñak ki hon bawañinom.

¹⁴ Bukulipne, yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwinenane kepeim manmain sâmai yamâ ki tem lâuwançim bukulipyene tânyongomai. Lohimbiñe

den yawu sâmai yamâ perâk sâmai. Otmu Anitâñe biwiyenñe ekmu bonñe bia otmu ki meyekbuap.

¹⁵⁻¹⁶ Yakât topñe nânğâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nânğâñet. Bukulipyenñe âlâ me âlâñe kapi pilâm mâtâp kâlepñehen arine sâm sot barahâk geñetâ yeknomai. Geñetâ yekmâ “O, gâmâlâk kilik milik ariwionñ” sâmâmâ mâtâpgât natik ki tânyongonomai yanâmâ bukulipyenñe nânğâm bâleyiñgim wawi sânomai.

¹⁷ Yakât dopñeâk Anitâñe gurâ biwiyenñe ekmu ki ârândânñ otmu “Kiristohâlen biwiyenñe imbiâk kepeim mansai” yawu sâwuap.

¹⁸ Yawu gârâmâ lohimbi nombotñe yuwu sâmai. “Lohimbi nombotñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeimainñe bukulipyenñe ki tânyongomai. Yâhâ lohimbi nombotñe âlâñeâmâ bukulipyenñe tânyongomai.”

Yawu sâmai yakât nâñe yuwu sâmune nânğâñet. Nenñe lohimbi yengât biwiyenñe ki ekmain. Lohimbi nombotñe “Kiristohâlen biwinenñe kepeim manmain,” sâmai. Yamâ benñe bukulipyenñe ki tânyongomai. Lohimbi yawuya yengât biwiyenñe Kiristohâlen kinsap me bia yakât ki nânğâmmain. Yawu gârâmâ nâñe “Kiristohâlen biwinenñe kepeim mansan,” sâman. Yawu sâman yakât bulâñe lohimbi tânyongom manman yan tetemu ekmai.

¹⁹ Yâhâ lohimbi nombotñe yuwu sâmai. “Anitâ bulânânâk tatmap,” sâñetâ nânğâmunnñe bulâñe otmap. Sâmai yamâ ki sâm tâpikgumai. Den yamâ bulâñe. Yawu gârâmâ senduk banearâ, me emet ambonñe, me susun, me weke bâlenñe gurâ den ya yawuâk nânğâñetâ bulâñe otmap. Yamâ yâhâmâ Anitâñe hilipyongowuap yakât nânğâm gorâ kakñan manmai.

²⁰ Lohimbi âlâ me âlâñe “Kiristohâlen biwinenñe kepeim mansain,” sâmai. Yamâ benñe bukulipyenñe ki tânyongomai. Lohimbi yawuyenñe nânğâm hilipgumai. Otmu Anitâñe manman kârikñan ki katyekbuap. Yakât topñe nânğâñetâ keterahâkgât tâmbânenñe Awarahamñe olop yan hâum sâmune nânğâñet.

²¹ Awarahamñe wuân olop ya Anitâñe ekmu ârândânñ olop yamâ yuwu. Anitâñe hotom unihi sâm Awaraham ekumu yâkât den lâum kât dawangum alata tuhuop. Alata tuhum nanñe, kutñe Isaka, mem yakât kakñan katmâ hilipguwe sâm olop. Hilipguwe sâm otmu yan Anitâñe kuwanñgiop.

²² Awarahamñe Anitâhât den inâk ki nânğâop. Yâkñe yâkât den lâum nanñe hilipguwe sâm olop yan Anitâhâlen biwinenñe kepeim manmap yakât bulâñe teteop. Yawu nânğâmmain.

²³ Awarahamñe Anitâhât denñe lâum nanñe hilipguwe sâm olop yan Anitâñe biwinenñe ekmu ârândânñ otmu kuwanñgimu pilâop. Yawu olop yan Mosenñe den âlâ kulemgup yakât bulâñe teteop. Den yamâ yuwu tap.

“Anitâñe pat sâm kuwanñgiop ya Awarahamñe nânğâm yâkâlen biwi nânğân nânğânñe kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâñe biwinenñe ekmu ârândânñ olop.” Yawu tap.

Anitâñe biwinenñe ekmu ârândânñ otmu buku otbanñgiop.

²⁴ Awarahamñe olop yakât topñe yuwu nânğânñom. Lohimbi âlâ me âlâñe Kiristohâlen biwiyenñe katmai yamâ tem ki lâuwannñgimai ya yengât Anitâñe nânğâm ki ârândânñ otmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim tem lâuwannñgimai ya yengârâmâ Anitâñe nânğâm ârândânñ otmap.

²⁵ Imbi kondarâ âlâ, kutñe Lahap sâm, yâkâlen hâum sâmune nânğâñet. Emelâk embânñan Isirae yengât lok kunyenñe lok yâhâp honñ hânğânñyotgomu ari kasalipyenñe yengât kapiân yâhâm imbi ya mem teteowot. Mem tetem den mem ariowot ya ekumutâ nânğâm bulâñe otmu kapi ambolipñe yotgomai sâm mem mesannñgutyehop. Otmu sâp âlâen mâtâp âlâ tiripyotgomu kapi ambolipñe kewewetyekmâ âwurem ariowot. Yawu olop yakât Anitâñe nânğânñgimu ârândânñ olop.

²⁶ Den sâam aran yukât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nângânet. Bukunenne âlâ bâlewuap ya ekmâ “Emelâk umutne gahaeakmâ arap,” sâam isem we bâle nângâmain. Yakât dopneâk bukulpnenne “Kiristohâlen biwinenne kepeim mansain,” sâamai yamâ tem ki lâuwangim bukulpnyene tânyongomai ya yekmâ yâk yengât “lohimbi perâkne” sâamain.

3

Launenhe galemgum hejengum mannom.

¹⁻² Bukulpne, den âlâ yuwu sâamune nângânet. Anitâne bawapi nengât biwinenne mem hewewen tuhumu Anitâ yet Kiristo yetgât den lohimbi kâsikum yingimain yan âi umatne memain. Yamâ âi tângât bia. Yakât otmâ âi ya biwinenne mem den ya tâng tângâk kâsikum yingimain, me den ya kakneâk kakneâk kâsikum yingimain yakât matne yamâ sâp patoen Anitâne dopnenne kâpekningiwuap. Yawu gârâmâ nen kerekne Kiristohât nep mem tâpikgumunne yakât bulâne ki tetem hejengumap. Yakât otmâ Anitâne matne umatne ningimap sâam yene Kiristohât den lohimbi kâsikum yinginomaihâlâk ki nângânomai.

Otmu den âlâ torokatmâ sâamune nângânet. Lohimbi nombotne bukulpnyene sâam bâleyingimai, me den bâlene hâiyekmai, me biwiyenambâ nângân nângân topne topne tetemu den ihilâk mahilâk sâamai. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne lauyene galemgum orotmeme bâlene yawuya ki otmai yanemâ biwi nângân nângânyene galemahom hejengum manmai.

³ Yakât nângânetâ keterahâkgât yuwu sâamune nângânet. Beâsi yamâ tâkne laune sâhâmunne tatmap. Gârâmâ wosapâ me wosapâ arine nângâmain yamâ tâk mem dâimunne yaken arimap.

⁴ Aiop, wanga mem saru kaknan arimain yan hâum sâamune nângânet. Wanga yamâ pato nandorone. Yawu gârâmâ wanga bâte, kutne sitia sâam, yamâ tipine âlâ. Otmu wanga ya ambonne wosapâ me wosapâ ariâk nângâmap yamâ bâte mem purik gurik tuhumu yaken arimap.

⁵ Yakât topne yuwu sâamune nângânet. Launenhe yamâ tipine âlâ. Yawu gârâmâ nenhe launenambâ den bâlene sâam bukulpnenne ekyongomunne nângânetâ tepyene kâlâp semu umatne âlâlâ tetemap yakât dop kum sâamune nângânet. Emet pato kinmu songae hâlâlân sâamap yan kâlâp tuhumi katmunne songae ya sem arimap.

⁶ Yakât dopneâk Manman Bâlenjâhât Ambonne biwinenne kionmap. Biwinenne kionmu nângân nângân bâlene âlâlâ tetemu ya lohimbi ekyongomunne nângânetâ mannyene bâlem hejengumap.

⁷ Anitâne songo bau, me nâi selon kalop yapâ gâte âlâlâ mem lohotne tuhuyeknomgât dop tap.

⁸ Yawu gârâmâ nenhe launenhe galemgum hejengunomgât dop âlâ ki tap. Hâmewuk me soron hambenne lohimbi in yawu yingimu mumai yakât dopneâk nenhe den bâlene sâam bukulpnenne hâiyekmunne tepyene bâlemap.

⁹ Anitâne ikne nângân nângân watmâ lohimbi tuhuyelehop. Yakât otmâ nenhe den herone sâam awonenne Anitâ mepaemain. Otmu launenhe yapâek den bâlene sâam bukulpnenne hâiyekmain.

¹⁰ Anitâ den herone sâam mepaemain. Otmu bukulpnenne den bâlene hâiyekmain. Yakât nângâmunne ki ârândân otmap.

¹¹ Yakât otmâ dop kum sâamune nângânet. To senne hindakmap yapâ uwurup ki takamap.

¹² Yâhâ kiatne manam ki otmap. Otmu manamne kiat ki otmap. Giñ gârârâne ham ki otmap. Otmu hamne giñ gârârân ki otmap. Yâhâ saruambâ to ki osom nemain. Yamâ topyete ikniâk ikniâk tap. Denân hâum sâam aran yukât topneâm yuwu. Nenne den âlepneâk alahunom. Bukulpnenne orop ki sâam bâleanginom.

Anitâne ikne nângân nângân mem biwinenjan kalâkgât ulitgunom.

¹³⁻¹⁸ Lohimbi nombotjane Anitâne ikne nângân nângân mem biwiyenjan kalâkgât ki nângâmai. Yâkneâmâ senduk banearâ me weke bâlene ya yengâlen kândiwahonjetâ nângân nângânyene teteyingimap. Yawu otmâ bukulipyene yengât nângânetâ gemu yengahât nângânetâ yahatmu hâkyene mepaemai. Hâkyene mepaem lohimbi yengât kunlipyene manmâ den perâkne ekyongomai. Yawu otmâ manmanyene mem bâleanjim hionjakmai. Lohimbi bâlene yengât topyene yawu tap.

Yâhâ lohimbi nombotje âlâneâmâ Anitâ ulitgunjetâ ikne nângân nângân mem biwiyenjan katmu nângân nângân âilonjo teteyingimu târârâhâk manmai. Yawu manmâ yengahât nângânetâ gemu bukulipyene yuwu otyinginetâ yekjetâ ârândân otmap. Biwi yâhâp ki otmai. Yawu manmâ Kiristohât den tâj tâjâk lohimbi kâsikum yingimai. Kâsikum yingimai yan bukulipyenane den âlâhât âiyongonjetâ nângâm hejengum matje kâpekyingimai. Yawu orangim den kakjan ki sahangim hionjakmai. Lohimbi yawuyane bukulipyene yengât manmanyene ekmâ hejengum mem hewewenjuhuyekmâ buku otyingimai. Yawu otyinginetâ manmanyene kelihakmu manman âlepjahât bulâne âlâlâ teteyingimu lohotjan manjetâ Anitâne yekmu ârândân otmap.

4

Anitâ Ambonenjahât amutgen manmâ tem lâuwanjinom.

¹⁻² Yeneâmâ biwiyene ki sânduk sâmu manmai. Yawu otmâ yengahât nângânetâ yahatmu biwiyenambâ nângân nângân bâlene topje topje tetemu herone kakjan manne sâm otmai. Yawu otmâ senje âlâlâ ekjâlem bukulipyene orop pawarak guwarak otmâ hionjakmai. Otmu lohimbi nombotjane bukulipyene orop nângâm bâleanjim ahomai. Yakât Anitâne biwi sânduhân katnenekmu mannehât nângâm ki ulitgumai. Yanak benje umatje kakjan manmai.

³ Otmu Anitâne senje âlâlâ âlepneâk ningimu herone kakjan manne sâm dewaemai. Yawu otjetâ biwiyene ekmu bâlemu ki nângâyingimap.

⁴ Yene topyenjahât nângânetâ keterakyingigâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Imbi âlâ me âlâne loklipyene yengât betyenehen kionmâ kâwâ konda otmai yakât dopneâk yene Anitâhât betnehen kionmâ senje âlâlâhâlen biwiyene katjetâ kinmap. Yene senje âlâlâ ekjâlemai yan lohimbi belângen manmai yengâlen torokatmâ otmâ hilipgum Anitâ betgumai. Anitâ betgum mannomai otmuâmâ yâkne gurâ yawuâk betyongowuap. Emelâk Anitâhât poropetelipjane den kulemgowi yakât topje nângâmbâiâ.

⁵ Den yakât topneâmâ yuwu tap. Anitâne lohimbi yâhâp tuhuyelekmâ umut biwiyetje katyitgiop. Yakât otmâ yâkâlen biwiyetjane kepeiyetgât nângâop. Otmu nenje gurâ yawuâk yâkâlenâk biwinenjan kepeim mannongât nângâmap.

⁶ Otmu biwinenje gemu betgumaingât mem hewewenjuhunenekmâ tihitnenje otmap. Den yan yuje emelâk lok âlâne Anitâhât den âlâ kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne yengahât nângânetâ yahatmap yamâ Anitâne nângâyingimu gemu mem ge katyekmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne yengahât nângânetâ gemu huruj huruj manmai yamâ mem hewewenjuhuyekmâ tihityene otmap.” Den yawu tap.

⁷ Yakât otmâ Anitâ Ambonenjahât amutgen manmâ tem lâuwanjinomai. Yawu otmâ manjetâ Manman Bâlenjahât Amboje, Satanje mem ge katyekbe sâm otbuap yan Kiristohât wâtjan kinjetâ pilâyekmâ ariwuap.

⁸⁻⁹ Yawu otmâ orotmemeyene bâlene otmâ on girin manmâ gai yakât nângânetâ bâlemu bunewâk bet pilânomai. Yawu otmâ yâkâlen biwiyene katjetâ tosayene pilâyingim biwiyene mem salek tuhuyingimu mannomaihât Anitâ ulitgunomai. Yawu ulitgunjetâ nângâyingiwuap.

¹⁰ Yawu otmâ yeñahât nâñgâñetâ gemu yâkât amutgen karakmâ manñetâ nâñgâyîngimu yahatmu manman kârikñahât pat kuyîngiwuap.

¹¹⁻¹² Otmu Anitâñe girem den âlâ Mose yuwu ekumu kulemguoop. “Nenñe bukulip-nenñe yeñgât nâñgâmunñe yahatbuap.” Yawu kulemguoop. Otmu lohimbi nombotñe bukulipyenñe yeñgât nâñgâñetâ gemap yan girem den yakât nâñgâñetâ tâñtâ otmu loñgâem mem ge katmai. Yawu gârâmâ girem den yakât amboñe yamâ Anitâ konok. Sâp patoen ikñak lohimbi kerek nengât biwinenñe ekmâ sâm hâreningiwuap. Yawu otmâ nombotñe ikñan mem katnenekbuap, otmu nombotñe âlâlâ mem ketetyekmu hiliwahonoma. Yakât otmâ yeñahât ki nâñgâñetâ yahatmu bukulipyenñe yeñgât nâñgâñetâ gemu sâm bâleyînginoma.

Nenñahâk yuwu yawu otnomgât dop ki tap.

¹³ Yeñahât nâñgâñetâ yahatmap yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Yeñgâlen gâtñe lohimbi nombotñe bukulipyenñe orop den yuwu mon hikunoma. “Hândâhân kapi patoen ari nep menom. Nep mem manmâ tewetsenñe ya mem katmunñe pato otmu hombañ kakñan miakmâ âwurem takanom.”

¹⁴ Den yawu sâm hikunoma yamâ hândâhân wuân me wuân teteyîngiwuap yakât topñe ki nañgai. Manmanyenahât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât elem memap yan hâum sâmune nâñgâñet. Omoñânâk elem mem pumñe launñe me hem turembe ya kurihimap. Otmu sikop tipîñe kumu yanâmâ elem ya getek hâreakmâ biatmap. Yakât dopñeâk nenâmâ sâp tâlâwâk manmâ mumain.

¹⁵ Yakât otmâ yeñahâk “hândâhân yu me ya otnom,” sâm den ki hikunoma. Yâhâ “Anitâñe nâñgâningimu yu me ya otnom.” sâñetâ ârândâñ otbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yuâmâ yeñahât nâñgâñetâ yahatmu, “Nenñahâk yu me ya otnomgât dop tap,” sâñetâ dondâ bâlemap.

¹⁷ Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Lohimbi nombotñe wuân me wuân otñetâ Anitâñe yekmu ârândâñ otbuapgât topñe nâñgâm heñgenñumai. Lohimbi yawuyanñe Anitâhât topñe nañgain sâm yeñe enñatyenñeâk watmâ yu me ya otmai yanâmâ tosa pato memai.

5

Lohimbi iri sikumyenñe orop yeñgât den pat

¹ Lohimbi nombotñe iri sikumyenñe oropñe wawi otmâ nep loklipyenñe ki tânyongonñetâ umatñe kakñan manmai. Yawu otmai yakât Anitâñe matñe mem purik pilâyîngiwuap. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet.

² Sâp yiwerenñe yu hâk sânduhân manmâ gain yuwuâk torokatmâ manmâ yâhânom nâñgâm yeñe senñe âlâlâ pato hâwurum katñetâ tatmap. Katñetâ tatmu yapâ âlâ ki mem lohimbi nembe kalem otyîngimai. Yawu gârâmâ yeñe senñe âlâlâ hâwurum katñetâ tatmap yakât torehenñe seloñe hârem dela dela tuhumu tap. Otmu kalamân gâtñe ya tâtuk sâm kuñ korok arimap.

³ Otmu tewetsenñe nanñe yamâ helengum towatñe ki teteap. Yawu misihenñetâ tatmâ bâleap. Yakât matñe Anitâñe nâñgâmu umatñe âlâlâ kakyenñan yâhâwuap yan senñe âlâlâyenñe, hâlîñe bia, ya ekmâ topyenahât nâñgâñetâ keterakyîngimu isem tep bâle nâñgânomai. Otmu sâp yiwerenñe yuâmâ wawi otmâ manmai yakât matñe Anitâñe kâlâwân katyekmu hâhiwin nâñgâmbisâi.

⁴ Topñe yuwuhât matñe umatñe yîngimu menoma. Nep loklipyenñe hâhiwin kakñan âi tuhuyîngimai yamâ yeñe hâmenñe alityîngimai. Hâmenñe yawu alityînginñetâ den guhunñmâ sâm bâleyînginñetâ Anitâ yahat yahatñe, Wâtgât Amboñe, denyenñe nâñgâm tepñe nâñgâyîngimap.

⁵⁻⁶ Otmu yeñe lohimbi inñe mansai ya yeñgât senñe âlâlâyenñe meyingine sâm hakyenñan sâm den âiân katyekmai. Den âiân katyekmai yan lohotñan kinñetâ sâm hâreyîngim

yaŋak pâi emetŋan katyekŋetâ tatmai. Otmu nombotŋe yongonjetâ mumai. Yawu otyiŋgim yeŋeâmâ heronje maronje otmâ hun sambe kakŋan manmai. Yawu manmai yakât Anitâŋe wuân matŋe yiŋgimu menomai yakât nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nenje bulimakao mem peke kâlehen katmunje tatmu galemgum manmain. Galemgum manmunje pato otmu gâinom sâm yakât mambotmain. Mambotmâ sâpŋanâk kum gâimain. Yakât dopŋeâk Anitâŋe biwiyene ekmâ matŋe yiŋgiwuapgât sâpŋe kalop. Sâp ya ekmu ârândâŋ otmu matŋe umatŋe yiŋgimu menomai.

Mem âlâlâ tuhunenekŋetâ biwinenŋe ki orotok sâmap.

⁷ Bukulipne, yeŋe yuwu otmâ mannomaihât nanŋan. Lohimbi iri sikumyeŋe oropŋe yen mem ge katyekŋetâ mansai. Yawu gârâmâ yeŋe Kutdânennje âwurem ge meyekbuap yakât nâŋgâm mambotbaŋgim biwiyene ki orotok sâwuap. Yawu mannomaihât nâŋgâm den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Nep ambonaŋe nep tuhum kâmetmap. Nep tuhum kâmetmu bulâŋe tetewuap yakât nâŋgâm buruŋ tetem yahatsap ya pitimap.

⁸ Yakât dopŋeâk Kutdânennjaŋe âwurem ge meyekbuapgât sâp ya utâpŋuap. Yakât nâŋgâm biwiyene ki orotok sâmu mannomai. Yawu otmâ getek gewuap sâm biwiyene mem mannomai.

⁹ Yeŋe umatŋe kakŋan mansai. Yawu gârâmâ Anitâŋe matŋe ningimap sâm ki sâm bâleanŋinomai. Yâhâ sâm bâleanŋinomai otmuâmâ yakât matŋe Anitâŋe in yawu yiŋgiwuap.

¹⁰ Emelâk Anitâhât poropeteliŋaŋe yâkât sât lâum tâmbâlipnennje den ekyongonjetâ nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm topŋe âlâlâ mâŋgâeyekminiwi. Mâŋgâeyekŋetâ biwiyene ki orotok sâmu manminiwi.

¹¹ Ya yeŋgât nâŋgâmunnje ewe membe otmu Anitâ mepaemain. Otmu lok âlâ, kutŋe Hiope, yâhâmâ umatŋe topŋe topŋe kakŋan yâhâmu biwiŋe ki orotok sâmu manop yakât topŋe nanŋai. Manmâ gamu umatŋe ya pesuk sâwaŋgimu Anitâŋe lukulemu manman sânduhân manmâ gaop. Yakât otmâ yeŋe yâkŋe otbi yakât nâŋgâm biwiyene ki orotok sâmu mannomai.

¹² Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe Anitâhât sennan wuân me wuân otne sâm, yan sâm kârikŋe tuhunomai ya yawuâhâk otnomai. Wonân me wonân gâitmâ sâm kârikŋe tuhunomaihât dop ki tap. Yakât otmâ himbimân me hânân ki gâitmâ sâm kârikŋe tuhunomai. Anitâŋe nâŋgâmu bâlemapgât denyene bulâŋanâk sânomai.

Bukulipnennje orop biwinenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tosa pilanŋinom.

¹³ Otmu umatŋe âlâlâ kakyeŋan yâhâmu biwiyene bâlewuap yanâmâ Anitâ ulitgunjetâ biwiyene mem sânduk tuhuwuap. Yâhâ manman sânduhân manŋetâ biwiyene heronje otbuap yanâmâ Anitâ mepaem heronje otbaŋginomai.

¹⁴ Yâhâ mesek teteyiŋgiwuap yanâmâ Kiristohât komot yeŋgât galemlipyene ekyongonjetâ ga nak âlâ, kutŋe oliwa, yakât toŋe mem piriyeŋetâ Anitâŋe hengemyongoâkgât orowâk yâkâlen biwiyenaŋe kepeim ulitgunomai.

¹⁵ Yâkâlen biwiyenaŋe kepeim ulitgunjetâ tosayene pilâyŋgim hengemyongowuap.

¹⁶ Yakât otmâ mesek teteyiŋgimu manmaine bukulipyene ekyongonjetâ gaŋetâ orotome bâlennje mâŋgâeaŋgim gai ya sâm tetem Anitâ ulitgunjetâ hengemyongowuap. Lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhâlen biwiyenaŋe tiŋâk kepeim tem lâuwaŋgim manmaine yu me yakât ulitgunjetâ nâŋgâyiŋgimap.

¹⁷ Yakât nâŋgâm emelâk Eliane olop yan hâum sâmune nâŋgâŋet. Eliahât topŋe otmu nengât topnennje yamâ dop konohâk. Yawu gârâmâ Eliane emet pato kinâk sâm Anitâhâlen biwiŋaŋe kepeim ulitgumu dewutâ ya irik irihâk kum yâhâop. Yawu otmâ yâhâmu yambu kalimbu otmu emetsenŋe nombolân konok yakât biwiŋan gelâk âlâ ki giop.

¹⁸ Otmu gelâk giâk sâm yâhâpŋe ulitgumu nâŋgâwaŋgimu gelâk pato gemu sot yaŋe tetem sambe sambe olop.

¹⁹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunne nângânet. Kiristohât den yamâ bulâje. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâje Kiristohât mâtâp pilâm mâtâp bâlejan ari otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgum manjetâ bukulipyenaje den lohotjan ekyongom engatyan genetâ âlâkuâk Kiristohâlen biwiyenaje kepeim yâkât mâtâp watnomai.

²⁰ Kiristohâlen biwiyenaje âlâkuâk kepeinomai yan mâtâp bâlejan ari manmâ otmâ tâpikguwi yakât Anitâje tosa pilâyîngiwuap. Anitâje tosayeje pilâyîngim manman kârikjan katyekmu mannomai yakât topje bukulipyenaje nângâm heroje otnomai. Bâin.

Nâ bukuyenje,
Yakowo

1 Petoro Petoroŋe ekap angoân kulemguop.

O bukulpine,

¹⁻² Yeŋe Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manŋetâ Anitâŋe himbimân manman kârikŋan mannomaihât pat kuyiŋgimu tap. Yakât otmâ yen hânân yu kandi mansai. Yeŋgât kapi tatmâ arap yamâ kutyeŋe yuwu. Ponto, Galatia, Kapatokia, Asia, otmu Bitini.

Emet inânŋan Awoŋnenŋe Anitâŋe manmanyenahât topŋe nâŋgâop. Yawu nâŋgâm Kiristo hâŋgângumu ge tosanenŋahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yawu otmâ yeŋe yâkâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwanginetgât ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge biwiyenaje mem hewewen tuhuyehop. Mem hewewen tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenaje katŋetâ Anitâŋe tosayenaje pilâyŋgim nine nanne baratne sâm meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu tap.

Nâmâ Petoro. Yesu Kiristohât aposolo manbehât ikŋak âi sâm nihimu mem mansan.

Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe yetŋe enŋatyetŋeâk otmâ nâŋgâyŋgim tihityenaje otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenaje kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâmumân yâhânomaihât nâŋgâyŋgim ulitgum gaman.

Manman kârikŋan mannom sâm biwinenŋaje yakât mem mansain.

³⁻⁴ Kutdânenŋe Yesu Kiristohât âwâŋe Anitâŋe yâk mumuŋambâ mem yahatmu yâkŋe himbimân yâhâmu orowâk tawot. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋaje kepeim manmain. Yakât otmâ Anitâŋe umam sâningim tosanenŋe pilâm manman âiŋe ningimu manmain. Yawu otmâ nine nanne baratne sâm menenekmâ himbimân yâhâ manman kârikŋan manmâ yâhânomgât pat kuningiop. Manman kârikŋan koko salehâk mannom nâŋgâm herone kakŋan manmâ yâhâmbisâin. Manman yaje biatbuap, me bâlewuapgât dop âlâ ki tap. Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatmu yâkŋe himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât nâŋgâm bulâŋanâk manman kârikŋan mannom sâm biwinenŋaje yakât mem manmâ Anitâ mepaem manmâ yâhânom.

⁵ Otmu Anitâhât wâtŋan kinmâ Kiristohâlen biwinenŋaje kepeim manmunŋe Anitâŋe tihitnenŋe otmâ yâhâwuap. Otmu sâp pesuk sâwuawân Kiristone âwurem ge menenekmu himbimân yâhâmunŋe manman kârikŋahât pat Anitâŋe kuningiop yakât bulâŋe ningimu menom.

⁶ Yakât otmâ herone nâŋgâm mannomai. Sâp yiwerenŋe yuâmâ umatŋe topŋe topŋe kakyenjan yâhâmu hâhiwin kakŋan mansai.

⁷ Hâhiwin kakŋan manmâ Kiristohâlen biwiyenaje tiŋâk kepeim ki lohotŋe otmâ mannomai. Yawu manŋetâ sâp ki kâlep otmuâk Kiristone âwurem ge meyekbuap. Meyekmu biwiyenaje yâkâlen tiŋâk kepeim tem lâuwangim gai yakât nâŋgâm Anitâŋe herone nâŋgâyŋgim manman kârikŋan katyekbuap. Manman kârikŋan katyekmu manŋetâ yanâmâ Kiristohât lohimbine nâŋgâyŋginetâ yahatmu Anitâ mepaenomai. Umatŋe âlâlâ kakyenjan yâhâmap yakât nâŋgâŋetâ keterahâkgât orotmeme âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Emetgât saran aim kânâŋgâmunŋe sâp kâlep kinmâ ki morok miâk sâm yuwu otmain. Kokolo ya saran hâwimain. Hâwim saran topŋe lâm kâlehen gewuap ya kâlâpŋe umunŋe semu yanâmâ lâum kânâŋgâmain. Yawu tuhumain yan hân kâlehen tatmâ hambe kundutŋe ki kumu morok membuap. Yakât dopŋeâk umatŋe âlâlâ kakyenjan yâhâmap yan Anitâŋe menenekmu manman kârikŋan mannom. Yakât nâŋgâm orotmeme kiŋgoŋ ya bet pilâm kârihem kinnomai. Yawu.

8-9 Emelâk Yesu Kiristone olop miop ya ki ekbi. Yawu gârâmâ yâkât den pat âlepne ekyongomunne nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeim gai. Otmu sâp yiwereje yuâmâ yâkne himbimân tatmu ki ekmai. Yawu gârâmâ yeje yâkât tem lâum hoj bawaŋgimai. Otmu yâk orop himbimân manbisâihât nângâm yâkâlen biwiyenane kepeim tem lâuwaŋgim mannomai. Yawu manjetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyiŋgimu tap yakât bulâne yinŋgimu menomai. Yakât nângâm herone nângâm manmâ yâhânomai.

10-11 Anitâne ikne engatneâk Yesu Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ kawen-nenjan kinmu howanân kuŋetâ sât gum muop. Mumu Anitâne mumuŋambâ mem yahatmu himbimân âwurem yâhâmu ikne orowâk laŋinje kârikjan tawot. Yâhâ hânân ki giop yan Yesu Kiristone Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge Anitâhât poropetelipne yengât biwiyenjan kionop. Biwiyenjan kionmâ Anitâne Kiristo hângângumu ge tihitnenne otbuap yakât den biwiyenjan katmu sâm tetem lohimbi ekyongominiwi. Otmu Kiristone gewuap sâp yan wuân kulem tetemu eknomai yakât topne nângâne sâm nângâm kiwilim âi pâi tuhuakminiwi.

12 Den yakât topne nângâne sâm otŋetâ Anitâne nângân nângânyene mem pâron pilâyinŋgiop. Mem pâron pilâyinŋgimu yerak munomai yakât kakjan den yakât bulâne tetewuap nângâwi. Den ya emet inânjan ekyongominiwi yakât bulâneâmâ sâp yiwereje Anitâne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge nen Kiristohât aposololipne mem hewewej tuhunenekmap. Yawu otningimu Kiristohât den pat âlepne kâsikum yinŋgimunne nângânetâ bulâne otmu Kiristohâlen biwiyenane kepeiwi. Yâkâlen biwiyenane kepeinetâ Anitâne tosayene pilâyinŋgim manman kârikjahât pat kuyiŋgimu tap. Otmu emelâk Anitâhât poropetelipnane yakât topne nângâne sâm otbi yakât dopneâk aŋelolipnane gurâ nângâne sâm otmai.

Anitâhât tem lâuwaŋgim kilik milik mannom.

13 Manman kârikjahât pat kuyinŋgiop yakât bulâne yamâ Yesu Kiristone âwurem ge meyekbuawân Anitâne yinŋgimu menomai. Ya yinŋgimu menomaihât nângâm biwiyenane mem biwi golâek manmâ galemahom mannomai.

14 Emelâk Anitâ yet Kiristo yetgât topyetjahât pâpgum yeje engatyeneâk otmâ yu ya ekŋâlem orotmeme bâlene otminiwi ya ki witgum otmâ mannomai. Orotmeme bâlene ya pilâm Awoŋnenne Anitâ, Koko Salek Amboŋe tem lâuwaŋgim mannomai.

15 Tem lâuwaŋgim manman bâlenambâ keterakmâ kilik milik manmâ yâhânomai.

16 Den yan yuŋe emelâk Anitâne Mose den ekumu kulenguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâ Koko Salek Amboŋe. Yakât otmâ yeje manman bâlenambâ keterakmâ manjetgât nângâman.” Yawu sâop.

17 Anitâne tânyongoâkgât “Awoŋnenne” sâm ulitgumai. Yawu gârâmâ Anitâ biwinenne ekmapne lok âlâhât nângâmu yahatmu âlâhât nângâmu gemu yawu ki otmap. Yâkne otmain memain yakât matne âlâku ikniâk ikniâk dopnennjanâk kâpekningimu ârândân otmap. Yakât otmâ sâp patoen Kiristone âwurem ge menenekmu kapinenne himbimân tap yan yâhâmunne Anitâne matne dopnennjanâk kâpekningiwuap. Yakât nângâm yeje ewe katmâ mannomai.

18 Emelâk tâmbâlipyenane orotmeme bâlene ya imbiâk mambiâk otmâ manminiwi. Otmu yeje gurâ manman ya torokatmâ yawuâk manmâ gawi. Nen lohimbi kerekne otmunne bâlemu tosa orop manmain. Yawu gârâmâ Anitâne tosa yakât matne kâpekningiop yan hângât wahap âlâlâ, goli me siliwa tuhu tuhuŋe, me tewetsenŋe, yawu yakât ki nângâop.

19-20 Emelâk embânân hân himbim ki kândikyotgowân ikne nanŋe ombe bisine, Yesu Kiristo, hângângumu ge nengât toсахât matne meningiwuapgât nângâm sâpne kalop. Sâp kalop ya Anitâne ekmu ârândân otmu sâp bâine yuâmâ Kiristo hângângumu giop.

Hângângumu ge koko salehâk manmâ nengât tosehât otmâ kawenenjan kinmu howanân kujetâ muop.

²¹ Yawu gârâmâ Anitâne mumujambâ mem yahatmu himbimân âwurem yâhâmu orowâk tawot. Yawu otmu yeje yâkâlen biwiyenaje kepeinetâ manman bâlenjahât panjonâmbâ holanyekmu yapâ gâtneje âwâne Anitâ yâkâlen gurâ yawuâk biwiyenaje kepeim manmai. Otmu Anitâne Kiristo mumujambâ mem yahalop yawuâk yen gurâ mumujambâ mem yahatyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâm biwiyenaje mem mansai. Yakât otmâ biwiyenaje galemahom târârâhâk mannomai.

²² Yeje orotmeme bâlene bet pilâm Kiristohât den bulâne lâum manmâ ganetâ yapâ biwiyenaje kelihakmu manmai. Yawu manmâ bukulipyenaje orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmap. Yawuhât otmâ buku konok oranjim tânahom mannomai.

²³⁻²⁵ Nen lohimbî kerekne menjlipnenne yengât tepyenambâ tetewin. Yakât otmâ munongât pat mansain. Emelâk Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemgup ya den yan yuje miap. Den yamâ yuwu tap.

“Hahop surine pilâm kuririn sâam kinmu ekmunne âilonjo lonjo otmap. Yâhâ sâap ki kâlep otmuâk pek sâam hânân ge tâtuk sâamap. Yakât dopneâk lohimbine âi menetâ bulâne tetemu bukulipyenaje ekmâ nângâyinjinetâ yahatmap. Yawu gârâmâ mujetâ kut patyenje biatmu ya yengât den pat ya lohimbî nelâm yongowuap. Yâhâ Anitâne lohimbî nengât tihitnenne otmâ yâhâwuap yakât den pat ya ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikne tatmâ yâhâwuap. Den yawu tap.”

Anitâhât den ya nângâmunne biwinenjan hâumu topnenne mem tetemap. Yakât otmâ den ya ekyongomunne nângânetâ bulâne otmu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manmâ gai. Yapâ Anitâne manman âine yingimu mem mansai. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nângânet. Mâmâ âwâlipyenaje mem ga katyekmâ galemयोगomai. Yawu gârâmâ hâmbâi âwâ mâmâlipyenaje mum pilâyeknomai.

Yâhâ Anitâne meyekmâ nine nanne baratne sâam manman kârikjahât pat kuyingiopne mum pilâyekbuapgât dop âlâ ki tap. Yâkneâmâ meyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâi.

2

¹ Yakât otmâ orotmeme bâlene kerehâk bet pilânomai. Yawu otmâ bukulipyenaje yengât ki nângâm bâleyingim den belângen sâamomai. Me biwiyenaje ki kurihiakmâ den perâkne kâityongonomai.

² Yawu manmâ yâhânomai yan manman kârikjahât bulâne menomai. Yakât den âlâen hâum sâamune nângânet. Imbilipnenne naom mem ga katyekmâ nam yinginetâ nem yanâmâ nâtâtâk sâam yahatmai.

³ Yakât dopneâk yeje Kutdâhât den pat âlepne ya nângâm biwiyenjan katmâ manjetâ nângân nângânyenje keterakyingimu manmâ yâhânomai. Yawu otjetâ Anitâne meyekmâ manman kârikjan katyekmu mannomai.

Kiristohâlen biwinenjan kepeim honj bawangim mannom.

⁴⁻⁷ Nenne Kiristohâlen biwinenjan kepeim honj bawangim mannom yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nângânet. Emelâk Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Nâne kât âlâ ekmune âlepne otmu mem Yerusalem kapi Sion pumjan tap yan katmune tatmap. Lohimbî âlâ me âlâne ya ekmâ yâkâlen biwiyenaje kepeim mannomai ya yengâlen bulâne tetemu biwiyenaje dopjan otbuap.” Den yawu tap.

Yeje yâkâlen biwiyenaje kepeim manjetâ Anitâne nângâyingim. Yawu gârâmâ lohimbî nombotnaje yâkât nângânetâ gemu hâkâj otmai. Yawu otmâ mansai ya yengât yuwu sâamune nângânet. Emelâk Anitâhât den âlâ kulemgupi ya yuwu tap.

“Emet tuhuwiân nep lokne nak âlâ ekmâ bâlene sâam mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâne lâum kânângâmu kuhupin kârikne oap.” Den yawu tap.

Nak ekmâ bâlenje sâmem ketetbi ya Anitâne ekmu ârândânj otmu lâum kânângâmu kuhupin kârikne oap yamâ Kutdânenne Yesu Kiristo. Anitâne mumunambâ mem yahatmu tap. Otmu yeje manman bâlenjambâ keterakmâ Kiristohâlen biwiyeñaje tinjak kepeim Anitâhât lohimbibi otmâ biwiyeñaje kepeiakmâ konohâk otmu manñetâ yen orowâk tatmap. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mem hewewenjuhuyekmu Anitâ mepaem hoñ bawanjim mannomai. Yawu otmâ manñetâ Kutdânenne Yesu Kiristone yengât sâmem Anitâ ulitgumu nâñgâmu ârândânj otbuap.

⁸ Otmu Anitâne den âlâ poropete ya ekmu kulenguop ya yuwu tap.

“Kât âlâ katmune tatmap yan kapi ambolipne yengât kâiyeñan teñ sâwuap. Kâiyeñan teñ sâmem yongomu ki ekmâ nâñgâm inâk arinomai.” Den yawu tap.

Kâiyeñan teñ sâmem yongomu inâk arinomai yakât dopneâk lohimbibi nombotñaje Kiristohât den pat âlepne nâñgâñetâ helekne otmu pilâm yanjak hiliwahonomai. Yawu gârâmâ lohimbibi Kiristohât den pilâmai yanje hiliwahonomai yakât Anitâne emelâk sâmem kalop.

⁹⁻¹⁰ Otmu yeje gurâ yawuâk omoñ bâlenjan manmâ Anitâ ki nâñgâwanjiminiwi. Yawu manminiwi yan Anitâne yengât nâñgâmu giop. Otmu yeje hiliwahonomaihât pat manbi. Yawu manbi yamâ ikñahâk nâñgâyîngim ikne lañinñaje biwiyeñan pilâmu hañ sâyîngiop. Hañ sâyîngimu omoñgât manman bâlenjambâ keterakmâ Kiristohâlen biwiyeñe katñetâ nine nanne baratne sâmem meye hop. Meyekmâ ikne pat kuyîngimu yâkât komot bulâñe otmâ mansai. Yawu manmâ mepaem hoñ bawanjimai. Otmu yâkne yu ya otyîngimu ekñetâ ewe membe otmap yakât den pat yeje lohimbibi ekyongonñetâ nâñgâm mepaenomaihât meye hop.

Hânân yu kandi mansain.

¹¹ Bukulipne yuwu sâmmune nâñgâñet. Yeje himbimân manman kârikñan mannomaihât pat Anitâne pat kuyîngiop. Yakât otmâ yenâmâ hânân yu kandi mansai. Yawu gârâmâ orotmeme bâlenñaje biwiyeñe mem bâleyîngimu manman bâlenjahât pangonñan kionñaihât biwiyeñe galemahom senñe âlâlâ ki ekñâlenomai.

¹² Yawu otmâ pâku lohimbibi hakyenjan sâmai ya yengât senyenjan uwawapne bia mannomai. Uwawapne bia manñetâ Anitâne yâk yengât biwiyeñan kionñmu yâkne yengât manmanyenja ya ekñetâ biwiyeñan hâumu Kutdâhâlen biwiyeñaje kepeim Anitâ herone otbanjim mepaenomai.

Gawamangât girem den lâum mannom.

¹³ Otmu lohimbibi Kutdânenñahât nâñgâñetâ yahalâkgât yeje lohotñan manmâ gawamangât lok kunñe tem lâuwawanjim mannomai.

¹⁴ Otmu yâkne galemlipyenja katyekmu yâkât sâtgât otmâ lohimbibi galemyongom mansai. Yawu manmâ lohimbibi otñetâ bâlemap ya sâmem hâreyîngim matñe yînginñetâ memai. Yâhâ lohimbibi orotmeme âlepneâk otmai ya yengât nâñgâm herone otyîngimai. Yakât otmâ yeje galemlipyenja yengât amutgen târârâhâk mannomai.

¹⁵ Târârâhâk manñetâ yanâmâ lohimbibi Anitâhât den nâñgâm hilipgumainja sâmem ge katyekne sâmem otñetâ umatñe otmu pilânomai.

¹⁶ Yengât kunyenja yamâ Anitâ konohâk. Yawu gârâmâ Anitâhât denâk lâunom sâmem gawamangât girem den ki loñgâenomai. Yawu nâñgâm gawamangât girem den loñgâem tosa menomai yamâ Anitâhâlen tosa ya ki kârâm pilânomai. Yawu manmâ Anitâhât tem lâum gawamangât lok kunñahât amutgen mannomai.

¹⁷ Yawu manmâ lohimbibi kerek yengât nâñgâñetâ yahatbuap. Otmu Anitâ ewewawanjim Kiristohât lohimbibi buku otyîngim manmâ yâhânomai.

Lohimbibi hâhiwin ninginomai yan matñe ki kâpekyînginom.

¹⁸ Lok nombotñaje lok kutdâ hoñ bayîngim manmai yengât yuwu sâmmune nâñgâñet. Lok Kutdâlipyenja nombotñaje yen nombotñe lohotñan otyînginñetâ âilongo manmai. Yâhâ lok kutdâlipyenja nombotñe âlâñeâmâ yen nombotñe hâhiwin yînginñetâ umatñe kakñan

manmai. Yâhâ yeñeâmâ lok kutdâlipyenje kerek yengât lau lâuyingim huruñ huruñ manmâ hoñ bayiñginomai.

¹⁹⁻²⁰ Otmu lok kutdâlipyenjañe imbiâk hâhiwin yingimomai. Yawu otyinginetâ yeñe hâhiwin kakñan Anitâhât den lâum ewe katyekmâ hoñ bayiñginomai. Yawu otñetâ yanâmâ Anitâñe yengât nângâmu ârândân otbuap. Yâhâ yeñe otmâ hilipgunetâ yakât matñe hâhiwin yinginetâ umatñe kakñan mannomai. Umatñe yawu yingimomai yakât Anitâñe nângâmu ârândân otbuap.

²¹ Yâhâ lok kutdâlipyenjañe imbiâk hâhiwin yingimomai yan yeñe orotmeme âlepñeâk otmâ matñe ki kâpekyingimomai. Yawu mannomaihât nângâm Anitâñe meyhohop. Emelâk yakât dopñeâk Yura papatolipnenñe Kiristo mem bâleñe âlâlâ mângâñetâ sât gum muop. Yâkñe yawu olop yakât dopñeâk yeñe gurâ yawuâk otñetâ yan Anitâñe nângâyingimu ârândân otbuap.

²² Otmu Kiristoñe ki otmâ hilipguop. Me den perâkñe âlâ ki sâop.

²³ Otmu Yura papatolipnenñe hâim hilit balit tuhuwi yakât matñe ki kâpekyingio. Otmu mem âlâlâ tuhuwi yan otbañgiwi yakât matñe menomai ki sâop. Otmu howanân kuñetâ muop yan Anitâñe biwinenñe ekmâ matñe dopnenñan ningimu ârândân otmap yakât nângâm umut biwiñe yâkâlen karahop.

²⁴ Yeñe orotmeme bâleñe bunewâk pilâm Anitâhât tem lâum orotmeme âlepñeâk otnomaihât Kiristo ikñahâk yengât tosañet otmâ kaweyenñan kinmu howanân kuñetâ muop. Muop yapâ gâtñeñe Anitâñe tosayeñe pilâm meyhohop.

²⁵ Emelâk ki meyhohop yan girawu manbi yakât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lama yengât galemyeñe bia yakât otmâ ihilâk mahilâk manmai. Yakât dopñeâk yeñe amboyeñe biahât otmâ ihilâk mahilâk otmâ manminiwi. Yâhâ sâp yuâmâ Kiristoñe umut biwiyeñe galem gum tihityeñe otmap yâkâlen biwiyeñe kepeim lohotñan manmai.

3

Imbilipyenje yengât sâop.

¹⁻² Otmu imbilipyenje yengât sâmune nângâñet. Lok kutdâ yengât hoñ bawalipyenjañe lau lâuyingimomai yakât dopñeâk imbilipyenjañe loklipyenje ewe katyekmâ lau lâuyingimomai. Yawu otmâ Kiristohât den lâum lohotñan mannomai yanâmâ loklipyenje Kiristohât den nângâñetâ gemu bet pilâmaine manmanyenñe ekmâ yâkâlen biwiyeñe kepeinomai. Yâhâ yâkâlen biwiyeñe katñet sâm yeñe loklipyenje ki kendâyingimomai.

³ Me loklipyenjañe yekmâ Kiristohât herone otbañginetgât somotyenñe mendenñomai yan senñe âlâlâ sekñe âlepñe orop ki menduhum mendenñomai. Me sângum me hâk katipñe âilongo longo ki hanjalakmâ senñe âlâlâ sekñe âlep âlep yan meñâleaknomai.

⁴⁻⁶ Emelâk Yura tâmbâlipnenñe yengât imbilipyenjañe Anitâhâlen biwiyeñe hikum tem lâuwañgim loklipyenje ewe katyekmâ amutyenñan manbi. Yawu manñetâ loklipyenjañe manmanyenñe ekmâ Anitâ herone otbañgim mepaewi. Awaraham imbiñe, kutñe Sara, yâkñe lokñahât lau lâuwañgim yâkât amutgen manop. Otmu Anitâñe yen meyekmâ Awarahamgât pat kuwañgiop ya yawuâk kuyingioptgât otmâ yenâmâ yâk yetgât sen manmai. Yakât otmâ imbilipyenjañe Sarane olop yawuâk otmâ loklipyenje ewe katyekmâ amutyenñan mannomai. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyeñe kepeim mansai yakât topñe loklipyenjañe ekñetâ âlepñe otbuap. Yeñe yawu manmâ loklipyenje lohotñan otyingim manmâ yâhânomaihât Anitâñe nângâmap.

Loklipyenje yengât sâop.

⁷ Otmu loklipyenje yengât yuwu sâmune nângâñet. Imbilipyenjañe yengât wâtyenñan manñetâ tihityeñe otmâ mansai. Yakât Anitâñe yengât nângâm manman kârikñahât pat kuyingiopt yawuâk imbilipyenje yengât kuyingiopt. Yawuhât otmâ Anitâhât den lâum

imbilipyenê ewe katyekmâ lohotnjan otyinginomai. Yawu ki otyinginomai otmuâmâ yu me yakât Anitâ ulitgunjetâ ki nângâyinjgiwuap.

Yuwu otmâ âilonngo mannom.

⁸ Yen kerekne manman âilonngoân mannetgât yuwu sâmunne nângânet. Biwi nângân nângânyenane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu manmâ yenahâlâk ki nângânetâ yahatbuap. Bukulipyenê yengât nângânetâ yahatmu yâk orop tânahom mannomai.

⁹ Yâhâ lohimbi nombotnane nângâm bâleyingim den bâlene hâiyeknomai, me nombotnane mem ge katyeknomai. Yanâmâ yenê yakât matne kâpekyingine sâm ki nângânomai. Yawu otmâ mem sânduk tuhuyekmâ buku otyinginetgât Anitâne meyekmu yâkâlen biwiyenane kepeim manmâ gai. Yawu mannomai yanâmâ Anitâne meyekmâ manman sânduhân katyekmâ tihityenê otmâ yâhâwuap.

¹⁰ Manman yawu yakât emelâk lok âlâne den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne herone kaknan manne sâmâmâ yuwu otmâ mannomai. Den belângen ki sahanginomai. Me den golâ ki gahaenomai. Me den bâlene ki hâiaknomai. Me ki den perâkne kâirahonomai.

¹¹ Orotmeme bâlene yawuya bet pilâm biwiyenê Anitâhâlen katmâ yâkât tem lâum buku oranjim mannomai.

¹² Yawu mannomai yanâmâ Anitâ mepaem yu me yakât ulitgunomai yanâmâ nângâyingim tihityenê otbuap. Yawu gârâmâ lohimbi nombotnane orotmemeyenê bâlene ya witgum otmâ mannomai yamâ pilâyekbuap.” Den kulemguop ya yawu tap.

¹³ Bukulipne, yenê orotmeme âilonngoâk otnehâlâk nângâm mannomai yanâmâ lok âlâ me âlâne ki mem ge katyeknomai.

¹⁴ Yawu gârâmâ yenê orotmeme âilonngo otmâ mannetâ lok bâlenane mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ Anitâne meyekbuap. Yakât nângâm lok bâlene yengât ki kingityenahât otnomai, otmu umatne âlâlâ kakyenan yâhâmap sâm yakât ki gorâyinjgiwuap.

¹⁵ Yawu nângâm Kutdânenne Kiristohâlen biwiyenane tinâk kepeim ewe katmâ tem lâuwangim manmâ yâhânomai. Otmu âwurem ge meyekbuap yakât nângâm biwiyenane mem mannomai. Yakât topne lohimbi nombotnane nângânehât âiyongonetâ yakât ki hâum pâpgum kopa otnomai.

¹⁶ Den matne ekyongonomai yan Anitâne nenekmu ârândân olâk sâm ewe katmâ lohotnjan ekyongonomai. Kiristo orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu yâkât wâtjan kinmâ târârâhâk manmai. Yawu mannetâ lohimbi belângen manmaine sâm bâleyingimai. Yâhâ hâmbâi âlâkuâk sâm bâleyingim pâpgum pilânetâ lohimbi nombotneâmâ ya yengât nângâyinjjetâ kakne otbuapgât yenê biwiyenê galemahom mannomai. Yawu manmunne Anitâne nenekmu ârândân oap nângâm biwiyenan ki hâuyekbuap.

¹⁷ Yâhâ Anitâne lohimbi belângen manmai ya yengât mâtâp ki manguyingimu yengât manmanyenê âlepne ya ekmâ sâm bâleyingim hâhiwin kaknan katyeknetâ yanâmâ yâkne tihityenê otbuap. Yâhâ yenahâk otmâ hilipgunjetâ yakât matne yinginetâ umatne kaknan mannomai yakât Anitâne nângâmu ârândân otbuap.

¹⁸ Otmu yenê târârâhâk mannetâ hâhiwin yinginetâ biwiyenê ki orotok sâwuapgât nângâm nâne Kiristone olowân hâum sâmunne nângânet. Nen lohimbi kerekne otmunne bâlemu tosa orop manmain. Yâhâ Kiristoneâmâ ki otmu bâleop. Anitâne nen kaok nângâningiâkgât Kiristo iknak tosanenjahât otmâ kawenenjan kinmu kunjetâ muop. Yakât Anitâne nângâmu ârândân otmu umutne miop.

¹⁹⁻²⁰ Kândikum emelâk lohimbine orotmeme bâlene otmâ manminiwi yan tâmbânenne âlâ, kutne Noa, yâkne Anitâne matne yingimu hiliwahomaihât girem den ekyongop. Ekyongomu nângânetâ bulâne otmu orotmeme bâlene pilânetgât Anitâne mambotyingiop. Mambotyingiop yan girem den ya nângânetâ helekne otmu orotmeme bâlene tâtâem otmâ yâhâwi. Yawu otjetâ imbine naomlipne otmu iranlipne meyekmu orowâk wanga

kâlehen yâhâwi. Waŋga kâlehen yâhâ tatŋetâ tonjelâk pato gem niŋ niŋ sâam gam yâhâ lohimbi Anitâhât hâkâŋ otmâ belângen manbi ya aksisihâk haranyongomu muwi. Sâp patoen lohimbi yaŋe hiliwahonomaihât pat Anitâŋe kuyiŋgiop. Yakât otmâ umutyene hâruekmû peke kâlehen kinmai. Ya yengâlen Kiristohât umutŋaŋe ari ikŋe den pat ekyongomu nâŋgâwi.

Otmu lohimbi nombolân kalimbu waŋga kâlehen yâhâ tatŋetâ hâmeyeŋe kinop ya yengât yuwu sâamune nâŋgâŋet. Tonjelâk gem to niŋ niŋ sâam waŋga ya kundutmu yahatmu waŋga kâlehen lohimbi tatbi ya hâmeyeŋe kinop.

²¹ Yakât dopŋeâk mem toen katyekŋetâ manman kârikŋahât pat otmâ mansai. Toen mem katyekŋetâ manman kârikŋahât pat otmâ mansai yamâ to piriakŋetâ hâkyeŋe salek otmap yawu bia. Yeŋe orotmeme bâleŋe bet pilâm Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeiŋetâ Anitâŋe biwiyeŋe ekmû ârândâŋ otmu yâkât pat mansai.

²² Otmu Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yen gurâ yawuâk mem yahatyekmu Kiristo orop himbimân manbisâihât pat kuyiŋgimu mansai. Kiristoŋe Anitâ orop tatmutâ aŋelo himbimân tatmai otmu âi weke, emet amboŋe, senduk banearâ, susun me sâtŋe metŋe topŋe topŋe hânân yu tai kerek yengât kunyeŋe pato tatmap.

4

Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim kârihem mannom.

¹ Kiristo mem âlâlâ tuhuyetâ muop yan Anitâŋe menekbuap nâŋgâm yâkâlen biwiŋaŋe tiŋâk kepeim sâtŋum muop. Otmu yakât dopŋeâk lohimbi belângen manmaiŋe yen mem âlâlâ tuhuyekŋetâ mansai. Yawu otyiŋgiŋetâ Anitâŋe menenekbuap nâŋgâm yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim kârihem mannomai. Kârihem manŋetâ umatŋe ya pesuk sâyiŋgiwuap yakât kakŋan biwiyeŋe yâkâlenâk kinbuap. Yawu otmâ manŋetâ Manman Bâleŋahât Amboŋaŋe mem ge katyekbe sâam hâum pâpŋum pilâwuap.

² Yakât nâŋgâm sâp yupâek lohimbi belângen manmai ya yengât nâŋgân nâŋgân bâleŋe ki watnomai. Girawu manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuapgât nâŋgâm yâkât den tem lâuwangim mannomai.

³ Pâku lohimbiŋe yeŋe eŋgatyeneâk wadmâ orotmeme bâleŋe otmâ manmai yakât dopŋeâk yeŋe manminiwi yamâ yuwu. Ekŋâleangim tepyeŋe uk sâamu otmâ hilipguminiwi. Otmu to kârikŋe nem biwi hâlim otmâ ki orotŋe otminiwi. Otmu Porom Lâpio hâwim kânâŋgâŋetâ kinmu ulitŋum kâwâ konda otmâ manminiwi. Emelâk orotmeme yawu otmâ manminiwi ya pilâwi.

⁴ Yawu gârâmâ sâp yuâmâ pâku lohimbiŋe “yen orowâk to kârikŋe nem heronŋe otne,” sâŋetâ ki nâŋgâyiŋgimai. Yawu otmai ya ekŋetâ sâtŋe otmu meme sâsâ tuhuyekmai. Yawu otyiŋgiŋetâ kârihem kinmai yan sâam bâleyiŋgim senyeŋan gemai.

⁵ Otmu sâp patoen Anitâŋe lohimbi kerek, emelâk muwi, me sâp yiwereŋe mansain, me hâmbâi tetem mannomai kerek nengât biwinenŋe ekmâ sâam hâreningiwuap. Sâp yan lohimbi belângen manmaiŋe yawu otyiŋgimai yakât den âiân katyekmâ matŋe umatŋe yiŋgimu menomai.

⁶ Emelâk embâŋâmbâek lohimbi kerekŋe otŋetâ bâlemu yaŋak mum gara gara otbi. Yawu gârâmâ Anitâŋe tatmâ yâhâwuap yakât dopŋeâk umutyene tatmâ yâhâwuapgât Kiristoŋe ya yengâlen ari ikŋe den pat ya ekyongomu nâŋgâwi.

⁷ Manmannenŋe pesuk sâamu Anitâŋe biwinenŋe ekmâ matŋe kâpekningiwuapgât sâp utâpŋuap. Yakât otmâ biwiyeŋe galemahom henŋengum yu ya teteyiŋgiwuap ya ekmâ ki pâràk pilânomai. Yawu otmâ Anitâ ulitŋum manmâ yâhânomai.

⁸ Otmu bukulpnenŋe orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu nanŋangimain yan otŋetâ bâlemap yakât tosa hewewenâk pilâyiŋgimain. Yakât otmâ yeŋe bukulpnyeŋe orop biwiyeŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

⁹ Otmu lomba takanjetâ emetyenjan dâim yâhâ katyeknetâ tatnetâ sot um yinginomai. Yawu otnomai yakât kakñan ki sâmbuhunomai.

¹⁰ Otmu Wâtgât māmānahât Heakne biwiyenjan kionmâ māmāne otyingimu bulāne ikñiāk ikñiāk teteyingimap. Bulāne teteyingimap yakât dopñanāk âi mem tânăhom mannomai.

¹¹ Lok âlâ me âlāne Anitâhât den lohimbi kâsikum yinginomai yan den ya tâñ tâñâk kâsikum yinginomai. Otmu lohimbi âlâ me âlāne Kiristohât komot tânyongonomai yan Anitâhât wâtñan kinmâ tânyongonomai. Yawu otyingim mannomai yan Wâtgât Ambone Anitāne Yesu Kiristo hāngāngumu ge manman âiñe mem teteyingiop yakât nāngām lohimbiñe Ambonenñe Anitâ sâmb herone otbanjim mepaem yâhâmbisâi. Ya bonñanāk.

Umatñe âlâlâ teteningimap yan topnenñe tetemu ekmain.

¹² Bukulipne, yuwu sâmbune nāngāñet. Sâp yiwerene yu umatñe âlâlâ kakyenjan yâhâmu hâhiwin nāngām mansai yakât nāngāñetâ ki sātñe otbuap. Umatñe yawuya lohimbi ârândāñ teteyingimu biwiyene âlâhâlen kepeinetâ tatmap yakât topñe tetemu ekmai.

¹³⁻¹⁴ Emelâk Kiristone orotmeme âlepñeāk otminiop yamâ Yura papatolipnenñane mem âlâlâ tuhuñetâ hâhiwin nāngāop. Otmu yene yâkâlen biwiyenñe kepeim orotmeme âlepñeāk otmai yakât lohimbi belāngen manmaine nāngāñetâ gemu sâmb bâleyingim mem âlâlâ tuhuyekmai. Mem âlâlâ tuhuyekmai yan Anitâhât Wâtgât māmānahât Heakne yengât biwiyenjan ge mem hewewenñe tuhuyekmap. Mem hewewenñe tuhuyekmu Kiristone âwurem ge meyekmu manman kârikñan manmâ herone nāngâmbisâihât biwiyene hurunñe sâmb herone nāngāmai.

¹⁵ Yene lohimbi âlâ me âlâ ki yongonjetâ munomai. Me kombo ki tuhuyinginomai. Me ki otmâ hilipgunomai. Me bukulipñene yengât manmanyene ya ki mem bâleyinginomai. Yâhâ orotmeme bâlene sâmb aran yuwuya âlâ otñetâ lohimbiñe matñe yinginetâ hâhiwin nāngānomai yakât Anitāne nāngāmu ârândāñ otbuap.

¹⁶ Yâhâ yene Kiristohâlen biwiyenñe kepeim orotmeme âlepñe otnomai yan lohimbi belāngen manmaine yekñetâ bâlemu mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yawu otyinginetâmâ Kiristohât pat mansai yakât nāngām Anitâ mepaem topñe ki kurihinomai.

¹⁷ Anitāne lohimbi kerek kuwiknenekbe sâmb oap. Yakât otmâ topñe katmâ ikñe lohimbi nengât biwinenñe ekma umatñe kaknenñan katmu nāngāmain yan kuwiknenekmap. Kuwiknenekmap yamâ hâhiwin getek nāngāmain. Yawu gârâmâ lohimbiñe Kiristohât den pat nāngāñetâ gemu bet pilâm belāngen manmai yâhâmâ matñe umatñe ondop âlâ kândâkdâ yingimu menomai.

¹⁸ Den yan yuñe emelâk lok âlāne den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbiñe Anitâhât den lâum manmai ya kuwikyekmâ ya yengât kakyenjan umatñe katmu hâhiwin nāngāmai. Yawu otyingim yakât kakñan meyekmâ manman sânduhân katyekmu mannomai. Yâhâ lohimbiñe Anitâhât den nāngāñetâ gemu bet pilâm orotmeme bâlene tâtâem otmai yâhâmâ hâmbâi yakât matñe amokñan yingimu menomai.” Den yawu tap.

¹⁹ Yakât yuwu sâmbune nāngāñet. Anitāne lohimbi belāngen manmai ya yengât mâtâp ki manguyingimu yanak yengât manmanyene ekma hâhiwin yingimai. Yawu otyinginetâ Anitâ Tihit tihit Amboñahâlen biwiyenñe kepeim orotmeme âlepñeāk otmâ mannomai. Yawu otñetâ tihityene otmâ emelâk pat kuyingiop yakât bulāne yingimu menomai.

5

Galem yengât sâop.

¹ Kiristone ikñe komot yengât galemene man sâmb âi nihimu mem mansan. Galemyene mansan yakât nāngām lok nombotñe gurâ yâkât komot yengât galemipñene mansai ya yengât yuwu sâmbune nāngāñet. Kiristo orop manbin yapâek nāne hon bawanjim gaman. Otmu Yura papatolipnenñane mem âlâlâ tuhuñetâ hâhiwin nāngām

sât gum muop yakât topne lohimbi ekyongom gaman. Yakât otmâ Kiristone âwurem ge ikne lohimbi menenekmâ manman kâriknan katnenekmu mannom yan nâne yâkât sât gât otmâ aposolo nombotne orop lohimbi galemyongonom. Yakât nângâm girem den yuwu sâ mune nângânet.

²⁻³ Yen Anitâhât lohimbi yengât galemlipyene mannet sâ m âi yingwi. Âi ya tinâk mem Anitâhât tem lâum lohimbi hon bayingim heנגengum mannomai. Târârâhâk manmâ hon bayinginetâ yekmâ girawu mannetâ Anitâne yekmu ârandân otbuap yakât topne tetemu ekmâ heנגengunomai. Yene yawu otmâ galemyongom hâmenahâlâk ki nângânomai. Me âi ya hâkân kaknan ki tuhunomai. Me yehâhât ki nângânetâ yahatmu lohimbi umatne kakyen an katnomai.

⁴ Yawu otyingim mannomai yanâmâ. Kunnene pato Yesu Kiristone âwurem ge yengât nângâmu yahatmu yakât hâmeneamâ manman kâriknan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Lohimbi inje yengât sâop.

⁵ Yâhâ lohimbi inje mansaineamâ galemlipyene yengât nângâyinginetâ yahatmu amutgen mannomai. Yen kerekne yehâhât nângânetâ gemu huruŋ huruŋ manmâ buku orangim hon bahanjinomai. Den yan yuŋ emelâk lok âlâne Anitâhât den âlâ kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne yehâhât nângânetâ yahatmap yamâ Anitâne nângâyingimu gemu mem ge katyekmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne yehâhât nângânetâ gemu huruŋ huruŋ manmai yamâ mem hewewen tuhuyekmâ tihityene otmâp.” Den yawu tap.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâ mune nângânet. Sâp yiwerene yuâmâ yene umatne kaknan mansai. Yâhâ hâmbâi Anitâne iknahâk nângâmu ârandân otbuap yan manman sânduhân katyekmu mannomai. Yakât nângâm Anitâ Wât gât Amboŋe yâkât amutgen karakmâ tem lâuwan gim mannomai.

⁷ Yâkne tihityene otmâp gârâmâ yene yâkât wât nan kinmâ umatne âlâlâ kakyen an yâhâwuap yakât nângâm ki gorâyingiwuap.

⁸ Kasanene Satanne mem bâlenekmu hiliwahonomgâlâk nângâmap. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâ mune nângânet. Puaiane bau membe sâ m to gin nan sip galem tuhumm tatmap. Yawu otmu bau to gin nambâ tomot tuhumu in yawu urutmâ lâum toen kion map. Toen kion mu harangumu mumu yanâmâ nem kereŋgetmap. Yakât dopneâk nene manman bâlenahât paŋgoŋân kion m hiliwahonehât Satanne paŋgoŋ katmap. Yakât otmâ yene hiliwahomaihât nângâm biwi golâek manmâ galemahom mannomai.

⁹ Kiristohât lohimbi hân nan kulem nan manmâ arai ya yengât kakyen an umatne âlâlâ yâhâmu hâhiwin nângâm mansai. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyeneŋe tinâk kepeim mansai. Yâhâ yene umatne âlâlâ kakyen an yâhâmu hâhiwin nângâm mansai. Yakât otmâ ya yengât nângâm yene Kiristohâlen biwiyeneŋe tinâk kepeim wât nan kinnetâ Satanne mem ge katyekbe sâ m hâum pâpgum pilâwuap.

¹⁰ Sâp ki kâlep otmuâk umatne yu pesuk sâ mu Anitâ Biwi Sânduk otmu Tihit tihit Amboŋane manman sânduhân katyekmu mannomai. Yawu otmu yâkât wât nan kinmâ biwiyene galemahom heנגengum mannomai. Otmu Kiristo orop biwiyeneŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannetâ Anitâne meyekmâ manman kâriknahât pat kuyingiop yakât bulâne yingimu menomai.

¹¹ Anitâ Wât gât Amboŋe herone otbângim mepaem manmâ yâhânom. Ya bon nan âk.

Den bânje sâ m hâreop.

¹² Bukulipne, den bânje sâ m hârewoman. Nâne bukunenene Sila den pâne tâlâwâk yu ekumune yengât kulemguap. Anitâ iknak mâmâne otnihimu Kiristohât den bulâne lohimbi kâsikum yingim gaman. Otmu yengât biwiyene orotok sâ mapgât Anitâne tihitnenne

otmap yakât ekyongoan. Otmu Kiristohât den ekyongomune nângâjetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyenaje kepeim manmâ gai yawuâk manmâ yâhânomaihât nanjan.

¹³ Otmu Kiristohât lohimbi nâ orowâk Bawilon kapiân mansain yâkne yawuâk nângâyingsian. Otmu nanne Mareko orowâk tânahom Kiristo honj bawangimait yâkne gurâ yawuâk nângâyingsiap.

¹⁴ Yen Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansainje heronje nanjanjinomai.

Otmu Kiristo orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu wâtjan kinjetâ biwiyenje sânduk sâmu mannomai. Bâin.

Nâ bukuyenje,
Petoro

2 Petoro Petoroŋe ekap betŋan kulemguop.

O bukulpne,

¹ Nâmâ Simon Petoro. Yesu Kiristoŋe aposolo âi sâŋ nihimu mem hoŋ bawanŋim manmâ gan. Anitâŋe Yesu Kiristohât aposololipŋe nengât biwinenŋe mem hewewenŋe tuhumu Kiristohâlen biwinenŋe kepeim manmain. Otmu yakât dopŋeâk yengât biwiyeŋe mem hewewenŋe tuhumu yâkâlen biwiyeŋe kepeim manmai. Anitâ yet Yesu Kiristo dopyetŋe konohâk. Yakât otmâ Kiristoŋe lohimbi âlâhât nâŋgâmu yahatmu âlâhât nâŋgâmu gemu yawu ki otmap. Yâkŋe lohimbi hârok ârândâŋâk wawaenenekmap.

² Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe engatyetŋeâk otmâ nâŋgâyiŋim tihityeŋe otmauwot. Yawu otmauwot yakât yâk yetgâlen biwiyeŋe kepeim denyetŋe lâum manmâ gai. Otmu yawuâk torokatmâ manŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâŋ yâhâwuapgât nâŋgâm Anitâ ulitgum gaman.

Kiristohâlen biwinenŋe kepeim kârihem mannom.

³⁻⁴ Anitâ yahat yahatŋe, Wâtgât Amboŋe menenekmâ ikŋe laŋinŋan katnenekmu orowâk mannomgât pat kuniŋiop. Yakât otmâ Yesu Kiristoŋe âwurem ge menenekmâ himbimân yâhâ manman âilonŋoân katnenekmu mannom. Yakât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Otmu nenŋe yâkâlen biwinenŋe kepeim tem lâuwangim manmunŋe mâmâŋe otningimu târârâhâk manmain. Otmu yawuâk torokatmâ manmâ yâhâmunŋe nenekmu ârândâŋ otmu Kiristoŋe âwurem ge menenekbuap. Sâp yan Hiliwaho Hiliwaho Amboŋe âlâkuâk biwinenŋan kionŋmu ekŋâleangim otmâ hilipgunomgât dop ki tetewuap. Yawu otmâ Anitâŋe mem koko salek tuhunenekmu yetŋe orowâk Kiristo orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manman âilonŋoân manmâ yâhâmbisâin.

⁵ Yakât nâŋgâm Kiristohâlen biwiyeŋe tiŋâk kepeim manmanyenŋe kelihakmu kârihem mannomai. Yawu manŋetâ wuân me wuân teteyiŋgiwuap yan girawu otŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuapgât nâŋgâŋetâ keterakiŋgiwuap.

⁶ Otmu nâŋgâŋetâ keterakiŋgiwuap yakât kakŋan otŋetâ bâlemapgât biwiyeŋe galemahom mannomai. Yawu manŋetâ lohimbi belângen manmainŋe senyenŋan genomai me otmain yawuâk otŋet sâŋ engatyenŋan genomai. Yawu otŋetâ Kiristohâlen biwiyeŋe tiŋâk kepeim Anitâhât tem lâuwangim uwawapŋe bia manmâ ki lohotŋe otnomai.

⁷ Yawu otmâ Kiristohât lohimbi orop biwiyeŋe kepeiakmâ konohâk otmu tânahom mannomai. Otmu lohimbi kerek buku otyiŋim manmâ yâhânomai.

⁸ Den sâŋ aran yu tâŋ tâŋâk watmâ Kiristohât tem lâuwanginŋetâ manman âlepŋahât bulâŋe topŋe topŋe yengâlen tetem heŋgeŋguwuap. Yawu otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristohât biwiŋan girawu tatmap ya nâŋgânomai.

⁹ Yâhâ Kiristoŋe tosayenŋahât otmâ mumu Anitâŋe tosayenŋe pilâyiŋgiop yakât ikŋe lohimbi nombotŋe biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe maŋguakmu gulip malap manmai. Yawu manmâ den sâŋ aran yu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm girawu manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap yakât ki nâŋgâm manmai.

¹⁰ Yâhâ yenâmâ Anitâŋe dâiyekmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu yâkâlen biwiyeŋe katŋetâ nine nanne baratne sâŋ meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop. Pat yakât bulâŋe biatyŋgimapgât yâkâlen biwiyeŋe tiŋâk kepeim yu ya otŋetgât den ekyongoan yu watmâ manmâ yâhânomai. Yawu manmâ ki otmâ tâpikgum Kiristohât mâtâp pilâm mâtâp bâleŋan arinomai.

¹¹ Otmu sâp patoen Anitâŋe biwiyeŋe ekmâ matŋe kâpekiŋgiwuap yan Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe âwurem ge sârereyekmu Anitâŋe manman kârikŋan katyekmu heronŋe kakŋan manmâ yâhâmbisâi.

Petoroŋe mum pilâyekbuapgât sâop.

¹² Den ekyongoan yu emelâk aposololipŋe lok nombotŋe orop yen kâsikum yingimunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenjan katmâ nâŋgâm gai ya nanjan. Yawu gârâmâ den yu nâŋgâm mem mete tuhum mannomaihât ekyongom yâhâwom.

¹³⁻¹⁴ Aiop sâp ki kâlep otmuâk mum pilâyekbom yakât emelâk Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe eknohop. Yakât otmâ inânŋan den ekyongoan yu nâŋgâm biwiyenjan katmâ nâŋgâmâk manŋetgât biwiyenjan kionmâ yâhâwom. Yakât nâŋgâmune ârândân otmap.

¹⁵ Otmu pilâyekbom yakât kakŋan den kulemgum katyŋŋian yu sâlikum nâŋgâm mem mete tuhum mannomai.

Anitâŋe Yesu kun kundenŋe mem âlâ tuhumu ekbi yakât Petoroŋe sâop.

¹⁶ Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe âwurem gewuap yan wâtŋe pato tetemu ekmunŋe âlâ kândâkdâ otbuap yakât den emelâk kâsikum yingiwon. Den kâsikum yingiwon yamâ loggât nâŋgân nâŋgân ki watmâ den golâ kâsikum yingiwon. Nenŋe yâk orop manmâ yâkŋe olop miop ya ekmunŋe âlâ kândâkdâ otmu Anitâ orop dopyetŋe konohâk oap yawu nâŋgâwin.

¹⁷⁻¹⁸ Nenŋe yâk orowâk pumŋe âlâen yâhâwin yan âwâŋe Anitâŋe yâkât nâŋgâmu yahatmu kulem âlâ yuwu mem ekmunŋe âlâ kândâkdâ olop. Anitâŋe Kiristohât kun kundenŋe mem âlâ tuhumu senŋaŋe emetsenŋe pilâmu irik irik sâmap yawuya tetemu ekbin. Otmu sâŋgumŋaŋeâmâ kaok bolan bolan otmu ekbin. Yawu otmu Anitâ yahat yahatŋe, Lanŋinŋahât Amboŋaŋe yuwu sâop. “Bulâŋanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâŋe biwinâŋe yâkâlâk nâŋgâman.” Anitâŋe himbimâmbâ den yawu sâmu nâŋgâwin.

¹⁹ Otmu embâŋân emet inânŋan Anitâŋe poropetelipŋe den âlâlâ ekyongomu kulemguwu yakât bulâŋe tetewuap nâŋgâm engat yâhâp ki otmain. Otmu yeŋe gurâ Anitâhât den tâŋ tâŋâk watnomaihât nâŋgâm den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Kapi âlâen arine sâm otmâ omoŋdâŋe lambe saum ya lanŋinŋan mâtâp ekmâ arimain. Yâhâ emet haŋ sâwe sâm otmap yanâmâ pitu kâmŋe papato yaŋe tetemap. Yawu tetemu tatmâ yaŋak emet haŋ sâmu emetsenŋe ga takamap. Yakât dopŋeâk Kiristoŋe ki âwurem gemu mansain sâp yuâmâ Anitâhât den sâlikum nâŋgâmunŋe haŋ sâningimu Kiristohât mâtâp watmâ yâhânom. Yâhâ âwurem gewuap yanâmâ ikŋe lanŋinŋaŋe biwi nâŋgân nâŋgânnenŋan pilâmu Anitâ yet Kiristo yetgât biwiyetŋan âlâlâ tatmap ya topŋambâek nâŋgânom.

²⁰⁻²¹ Emelâk emet inânŋan Anitâhât poropetelipŋaŋe yâkât den kulemguwu yamâ yeŋe nâŋgân nâŋgân ki watmâ den ya kulemguwu. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Anitâhât den biwiyenjan katmu ya kulemguwu. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâŋe yeŋe engatyenŋeâk otmâ den ya sâm kusânâk bukulipyeŋe ekyongonomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu biwiyenjan katmâ nâŋgâm mannomai.

2

Lok perâkŋe yeŋgât sâop.

¹ Emelâk Anitâhât poropetelipŋaŋe yâkât den Isirae lohimbi ekyongominiwi. Sâp yan lok perâkŋaŋe oain sâm oain sâm otmâ den perâkŋe kâityongominiwi. Yakât dopŋeâk lok perâkŋaŋe yeŋgâlen taka Kiristohât den kelanŋatmâ kâsikum yinginomai. Yâhâ Kiristoŋe yeŋe tosaŋat otmâ kaweyenjan kinmu kuŋetâ muop yakât nâŋgâŋetâ tâŋât otmu betgu-mai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

² Otmu Kiristohât den kelanŋatmâ kâsikum yinginetâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu lohimbi dondâŋe hionakmâ yâk yeŋgâlen torokatnomai. Yâk yeŋgâlen torokatnomai yan lohimbi belâŋgen manmaine manmanyenŋe ekmâ sâm ge katyekmâ Kiristohât den pat nâŋgâŋetâ gewuap.

³ Lok perâkŋaŋe yeŋgât iri sikumyeŋe ekŋâlem meyingine sâm den golâ ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu tewetsenŋe yinginomai. Yawu otyinginomai yakât matŋe umatŋe

yingimu menomaihât Anitâñe sâp kalop. Sâp kalop ya ekmu ârândân otmu matñe yingimu mem hiliwahonomai.

⁴ Bulânjanâk Anitâñe matñe umatñe yingimu menomai yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Kândikum emelâk anjelo nombotñane Anitâhât den kum otmâ hilipguwi yakât matñe nâpumân panyekmu ge omoñ kâlehen tatmâ gai. Yawu tatmâ yâhâñetâ sâp pato tetewuap yan den sâm hâreyingim matñe umatñe yingimu mem hiliwahonomai.

⁵ Otmu emelâk embân lohimbine Anitâ betgum orotmeme bâleñe otmâ manminiwi. Yawu otmâ manñetâ lok âlâ, kutñe Noa sâm, lohimbine Anitâhât den lâum manñetâ yekmu ârândân olâk sâm yâkñe girem den ekyongominiop. Otmu girem den ya ekyongomu nâñgâñetâ helekñe otmu orotmeme bâleñe tâtâem otñetâ yanak Anitâñe nâñgâmu tongelâk giop. Tongelâk gemu to niñ niñ sâm lohimbi bâleñe ya asisihâk haranyongop. Yâhâ lohimbi nombolân yâhâp Noa orop wanjaen yâhâ tatbi yawuâk hâmeyeñe kinop.

⁶ Otmu kapi yâhâp, kutyetñe Sotom yet Gomora, ya ambolipñane gurâ Anitâhât hâkân otmâ orotmeme bâleñe otminiwi yakât matñeâmâ kâlâpñe ge sem gulip tuhuyehop. Ya yengât den pat nâñgâmunñe tetemap yan lohimbine orotmeme bâleñe otmai yakât Anitâñe matñe yingimu menomai nâñgâm engat yâhâp ki otmain.

⁷⁻⁸ Kâlâpñe Sotom otmu Gomora kapi ambolipñe sem gulip tuhuyehop yan Anitâñe lok âlâ, kutñe Lot sâm, yâkât nâñgâwanjimu hâmeñe kinop yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Lotñe Anitâhât tem lâuwanjim orotmeme âlepñeâk otminiop yakât ekmu ârândân olop. Yâhâ kapi ambolipñaneâmâ Anitâhât den kum den bâleñe sahanjim orotmeme bâleñe hilâm ârândânâk otñetâ Lotñe yekmu tepñe dondâ bâleminiop. Yawu manopgât otmâ Anitâñe nâñgâwanjimu hâmeñe kinop.

⁹⁻¹⁰ Yakât dopñeâk lohimbi Anitâhât tem lâuwanjim manmaine manman bâleñahât panjoñân kionmaihât meyekmâ manman âlepñan katyekmu manmai. Yâhâ lohimbine Anitâhât den kum yeñe engatyeneâk watmâ orotmeme bâleñe ekñâlem otmai yakât matñe umatñe sâp patoen yingimu menomai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat kuyingimu mansai.

Lok perâkñe ya yengât wâtyeñe pato ki tatyngiap. Yawu gârâmâ yehâhât nâñgâñetâ yahatmu Anitâhât anjelolipñe ikñe orop himbimân tatmai ya yengât nâñgâñetâ gemu sâm bâleyingimai. Yawu otmâ anjelo yan matñe ningimai sâm yakât ki gorâyngimap.

¹¹ Yâhâ Anitâhât anjelolipñe ya yengât wâtyeñe pato tatyngiap. Yawu tatyngiap yamâ yâkât sennan kinmai yan anjelo bukulipyeñe nombotñane otmâ hilipgunetâ Anitâñe betyongomu tatmai ya yengât ki sâm bâleyingimai.

¹² Yâhâ lok perâkñe ya yengât topyeñe yuwu sâmune nâñgâñet. Anitâñe sonjo bau otmu nâi seloñ topñe topñe katmu ekmain yamâ umut biwiyene bia. Otmu nenñe hat ari kum taka um nenomgât sâm kalop. Yâhâ lok perâkñane yu yakât topñe nâñgâm pâpgum ihilâk sâm bâlemai. Yakât otmâ yekmunñe biwiyene bia mansai yawu otmap. Otmu sonjo bau kumain yakât dopñeâk sâp patoen Anitâñe lohimbi perâkñe ya hilipyongowuap.

¹³ Yâkñe lohimbi hâhiwin yinginetâ umatñe kakñan manmâ gai. Yakât matñe sâp patoen Anitâñe yeñe gurâ yawuâk hâhiwin yingimu umatñe kakñan mannomai. Otmu yâkñe yuwu otñetâ dondâ bâlemap. Lohimbi senyeñan kinmâ yu ya ekñâlem otnehâlâk nâñgâm otmâ hilipgumai. Otmu yen menduhuakmâ sot nemai yan yengâlen torokatmâ to kârikñe nem biwiyene hâlim otmu otñetâ bâlemu anjun yingimai.

¹⁴ Otmu imbi âlâ me âlâ yekmai yan ya yengât nâñgâm biwiyene otmâ tâpikgum tosa memai. Otmu orotmeme bâleñe ya ekñâlem otnehâlâk nâñgâmai. Otmu lohimbi nombotñane biwi yâhâp manmai ya yengât engatyeneñan genetâ otmâ tâpikgumai. Bukulipyeñe yengât iri sikumyeñe miaknehâlâk nâñgâm mem lohotñe tuhuyekmai. Yakât otmâ Anitâñe matñe umatñe yingimu menomaihât pat kuyingimu mansai.

15 Yâkne Kiristohât mâtâp bulâne ya pilâm lok âlâ, kutne Bileam, Beoro nanne, yâkne olop yawuâk otmai. Yakât yuwu sâmunne nângânet. Bileamne hâmenne membom nângâm Isirae lohimbi sait kakyenjan pilâwe sâm ariop.

16 Arimu Anitâhât anelo âlâne Bileamgât dongi laune mem purik pilâwangimu amboje den ekuop. Den ekumu nângân nângânne keterakbangimu sait kakyenjan ki pilâop. Yawu.

17 To senne san kititinj sâmap yapâ to ki osomain. Otmu elem kârikne mem emet mem mangumap yamâ gelâk ki gemap. Yakât dopneâk lohimbine lok perâkne yengât denyene nângânetâ den yanje buku ki meyingimap. Yakât otmâ sâp patoen Anitâne lok perâkne ya pilâyekmu yaehen ge omonj bâlenjanje sâhâyekmu tatnomai.

18 Yâkne yenhât nângânetâ yahatmu nângân nângân tânjât lohimbi kâsikum yingimai yakât yâkne nângânetâ yahatmap. Otmu lohimbi nombotjanje pâku lohimbi yengâlembâ dâiakmâ Kiristohâlen biwiyenjan katjetâ sâp ki kâlep oap.

19 Lohimbi yawuya yengât engatyenjan ge lok perâknanje yuwu sâm ekyongomai. “Kiristone girem den yapâek holañnenekmu engatnenneâk watmâ yu ya otmâ mannomgât dop tap.” Yawu sâm engatyenjan genjetâ orowâk otmâ tâpikgumai. Yawu otmâ Manman Bâlene Ambojahât panjonân yâhâpne kionmâ yâkât amutgen manmai.

20 Yakât yuwu sâmunne nângânet. Lohimbine orotmeme bâlene bet pilâm Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwiyenjan kepeinetâ manman bâlenjahât panjonâmbâ holañyekmâ tihityenjan otmâ. Yawu gârâmâ orotmeme bâlene bet pilâwi ya miwirikum Manman Bâlene Ambojahât panjonân âlâkuâk kionmâ yâkât amutgen mannomai yanâmâ hiliwahonomaihât pat mannomai. Yawu mannomai yanâmâ emelâk Kiristohâlen biwiyenjan kepeiwi sâp yan tosayenjahât matne menomai sâop ya wangim Anitâne matne amoknan yingimu menomai.

21 Lohimbi nombotjanje girawu manjetâ Anitâne yekmu ârândânj otbuap yakât topne pâpgum orotmeme bâlene tâtâemâk otmâ belângen manmai. Lohimbi yawu yamâ Anitâne matne yingimu menomai. Yâhâ lohimbi nombotne âlâneâmâ Kiristohât den nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjan kepeim manmai. Yawu otmai yakât kaknan yâkât nângânetâ gemu orotmeme bâlene miwirikum Kiristo betgunomai. Yawu otnomai yâhâmâ sâp patoen Anitâne lohimbi belângen manmai matne yingimu menomai ya wangim matne amoknan yingimu menomai.

22 Kiristo betgumai ya yengât nângâm den âlâen hâum sâmain yakât nângâmune bulâne oap. Den yamâ yuwu tap. Sosone mohatmap yamâ benne yâhâpne nemap. Otmu baune bokosohân dakakmap. Dakakmu hâkne bokosohâk pato otmâ ya hârâñ sâm bererek sâm gemu âlâkuâk ari bokosohân dakakmap. Yakât dopneâk lohimbi orotmeme bâlene anjoân otbi ya miwirikum otjetâ dondâ bâlemap.

3

Bulânanâk Kiristone âwurem ge menenekbuap.

1 Bukulipne, yuwu sâmunne nângânet. Yene girawu manjetâ Anitâne yekmu ârândânj otbuap yakât topne emelâk kâsikum yingimune nângâwi. Otmu yene den ya nângâm biwiyenjan katmâ galemahom târârâhâk manjetgât pepa âlâ kulemgum katyingimune ekbi. Otmu yâhâpne yu kulemgum katyingian.

2 Emelâk Anitâne ikne poropetelipne den ekyongomu kulemguwi. Otmu Kutdânenne Yesu Kiristo tihitnenne otmâne nen ikne aposololipne den eknongomu kâsikum yingimunne nangai. Den ya kerehâk nângâm heñgenjum biwiyenjan katmâ manmâ yâhânomaihât yuwu sâmunne nângânet.

3 Sâp pato tâlâhuwuap yan lohimbi nombotjanje yene engatnenneâk watmâ yu ya eknâlem otmâ hilipgunomai. Yawu manmâ Kiristone âwurem ge menenekbuapgât sâop den yakât nângânetâ bulâne bia otmu yuwu sâm yengât senyenjan genomai.

⁴ “Kiristone “Âwurem ge meyekbom,” sâop yamâ nenje ki eksain. Wosan taka tap ya sânetâ ari ekne. Anitâne hân himbim kândikyotgowâmbâek lohimbi nengât manman-nenje dop konohâk tatmâ gamap. Otmu tâmbâlipnenje mum gara gara otbi yawuâk nen gurâ mumain.” Yawu sâam senyenjan genomai.

⁵ Yawu sâam senyenjan genomai yan Anitâhât den nângânetâ gemu yeje nângân nângân watmâ sânomai. Yakât yuwu sâamune nângânet. Kândikum emelâk topje katmâ Anitâne sâmu biaembâ hân himbim teteop. Otmu saru keterakmu hân teteop. Otmu elem kulewoŋboŋ tetem yapâek gelâk gemap. Gelâk gemu yanjak nak me senje âlâlâ topje topje tetem âi omoŋ omoŋ otmâ yahatmap.

⁶ Otmu lohimbiŋe Anitâ betgum otjetâ bâleop yakât matje yâkne sâmu tonjelâk gemu to niŋ niŋ sâam lohimbi otmu senje âlâlâ wanjaen ki yâhâwi ya aksisihâk haranyongop.

⁷ Otmu sâp pato tetewuawân Anitâne sâmu hân himbim ekmain yu kâlâpne sem gulip tuhuwuapgât sâam kalop. Sâp yan Anitâne lohimbi kerek nengât biwinenje ekmâ sâam hâreningiwuap. Yawu otmâ lohimbiŋe yâkâlen biwiyenane ki kepeimai yamâ matje yingimu mem hiliwahonomai.

⁸⁻⁹ Otmu lohimbi nombotjane “Wongât Anitâne Kiristo in yawu ki hângângumu âwurem gemap?” yawu sâmai yakât yuwu sâamune nângâm biwiyenjan katjet. Anitâne sâpgât ki nângâmap. Yakât otmâ yambu 1000 yakât biwiŋan yu ya tetemap yakât nângâmu hilâm konok biwiŋan tetemap yawu otmap. Yamâ angoânâmâ lohimbiŋe orotmeme bâlene bet pilâm Kiristohâlen biwiyeŋe katjetâ manman kârikjahât pat kuyingimu manjetgât nângâm mambotyingim.

¹⁰ Kutdânenje âwurem gewuap yakât nângânetâ keterakyiŋgiâkgât den âlâen hâum sâamune nângânet. Kapi ambolipne yengât kasalipyenane sâp girawuân taka itit kiom tuhuyiŋginomai ya ki ekyongomai. Kapi ambolipnane ki nângâmâk manjetâ kasalipyenane pârâk sânsânâk taka yongom kiom tuhuyiŋgimai. Yakât dopneâk Kiristone pârâk sânsânâk gewuap. Sâp yan kâlâp punduŋ sâam himbimân emetsenje pitu âlâlâ ya kerehâk munje orowâk sem gulip tuhuwuap. Otmu hânân yu senje âlâlâ topje topje yu gurâ yawuâk sem gulip tuhuwuap.

¹¹ Yakât nângâm yeje manman bâlenjambâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwangim târârâhâk mannomai.

¹²⁻¹³ Otmu Anitâne sâmu kâlâp pato punduŋ sâam himbimân emetsenje pitu otmu hânân senje âlâlâ ya kerehâk sem gulip tuhuwuap. Yakât kakŋan yâhâpne sâmu hân himbim ango tetewuap. Hân himbim ango tetemu yan mem katyekmu koko salehâk manjetâ yekmu ârândâŋ otbuap. Yakât pat emelâk kuyingimu tap. Yakât otmâ sâp pato tetemu Kiristone âwurem ge meyekbuap yakât nângâm biwi nângân nângânyenane kilik kilik sâmu mambotbangim mannomai.

¹⁴ Yawu mambotbangim mannomai yanâmâ Anitâne yekmâ “nine nanne baratne koko salek,” sâam kaok nângâyŋgiwuap. Yakât nângâm Kiristohâlen biwiyenane tinâk kepeim manmanyeŋe kelihakmu kârihem mannomai.

¹⁵ Otmu Anitâne Kiristo in yawu ki hângângumu âwurem gewuap. Otmu ki âwurem gewuap yan lohimbiŋe yâkâlen biwiyenane kepeinetâ Anitâne tosayenje pilâyŋgiwuapgât mâtâp ki hâreakmâ tâŋ sâwuap. Yakât nângâm “Wongât Anitâne in yawu ki hângângumu gemap?” yeje yawu ki sânomai. Den yan yuŋe Paulone den kulemgum katyingimu ekbi ya miap. Yakât yuwu sâamune nângânet. Anitâhât biwiŋan nângân nângân âlâlâ tatmap ya Wâtgât mâmâjahât Heakne mem bukunenje Paulo yâkât biwiŋan katmu yâkne kulemgum katyingimu ekbi.

¹⁶ Paulone ekap âlâlâ katyingiop yan den yuwuâk kulemgum katyingiop. Yawu gârâmâ den kulemgum katyingiop ya lohimbi nombotjane sâlikum nângânetâ ki keterakyiŋgimu nângân nângânyenane hâlim milim otmap. Yakât otmâ den ya kelangatmâ bukulipyenane kâsikum yingimai. Yawu gârâmâ emelâk Anitâhât poropetelipne otmu lok nombotjane

yâkât den kulenguwi ya yâkjak yawuâk kelangatmâ bukulipyene kâsikum yingimai. Yakât otmâ yenhâk otmâ tâpikgum hiliwahonomaihât pat mansai.

¹⁷ Den yu emet inânjan ekyongoan. Lok nombotjane Anitâhât den kum yene engatyeneâk watmai. Lok yawuyane yengâlen taka engatyenan genetâ nângân nângânyene hâlim milim otmu manman bâlenahât paŋgoŋân kionmaihât biwiyene galemahom man-nomai.

¹⁸ Otmu sâp yiwerene yuâmâ Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwiyenane kepeim man-mai ya wangim yâkâlen biwiyenane tiŋâk kepeim yâkât den tiŋâk lâum mannomai. Yawu otnomai yanâmâ yâkne tihityene otmu manman âlepjahât bulâne yengâlen teteap ya wangim bulâne topne topne teteyingiwuap. Yakât nângâm Kiristo mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonjanâk.

Nâ bukuyene,
Petoro

1 Yoane Yoaneje ekap angoân kulemguop.

O bukulpne,

¹⁻² Anitâhât Kâi Toka yañe manman kârikñahât amboñe oap. Otmu Anitâñe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop tatmâ gaowotñak tatmâ gawot. Otmu himbim pilâm ge imbihâlembâ tetem lok otmâ hohetnennjan manop. Otmu nen aposololipñe menenekmu orowâk manbin. Manbin yan manman kârikñan mannom yakât den pat eknongomu nângâmunñe bulâñe olop. Yakât otmâ nenñe den pat ya yen ekyongom gawin. Den ya torokatmâ ekap yu kulemgum katyinjian.

³⁻⁴ Nenñe Anitâ yet nanñe Yesu Kiristo orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu biwi hero kakñan manmain. Otmu yeñe yawuâk manmâ Kiristohât lohimbi orop nanjanjim buku oranjim mannomaihât ekap yu kulemgum katyinjian.

Anitâ Koko Salek Amboñe lanjinnan tatmap.

⁵ Anitâhât biwinjan nângân nângân âlâlâ tatmap yakât topñe ikñe nanñane sâam tetem eknongop. Yakât yuwu sâamune nângâñet. Anitâ Koko Salek Amboñe lanjinnan tatmap. Otmu lohimbiñeâmâ omoñ biwinjan manmâ orotmeme kinjoñ otmâ tosa mem manmai. Yâhâ Anitâhâlen ya âlâ ki tap.

⁶ Nenñe “Anitâ orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmâ,” yawu sâam bukulpnenñe ekyongomain. Yawu ekyongomain yamâ nenñe otmunñe bâlem gamap yan den perâkñe kâityongom Anitâhât den bulâñe ya ki lâumain.

⁷ Yâhâ nenñe Anitâ Koko Salek Amboñahât den nângâmunñe hañ sâaningimu yâkât tem tiñak lâuwanjim manmain. Yawu otmâ manmain yan Kiristoñe nengât toсахât otmâ sâarenenekmâ muop yakât nângâm Anitâñe nenñe tosa otmâ ya pilâningimâp. Tosa pilâningiap nângâm bukulpnenñe orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu herone nângâwanjim mepaemain.

⁸ Nenñe Anitâhât den bulâñe yakât pâpgum, “Nenñe koko salehâk manmain,” sâamain otmuâmâ perâk sâamain. Nenñe yawu otmâ hiliwahonomgât mâtâp ya watmain.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ nenñe “Orotmeme bâleñe âlâ ki otmâ,” sâamain yanâmâ Anitâhât den nângâmunñe ki bulâñe otmâp. Yawu otmâ “Anitâñe den perâk sâamâp,” yawu nângâm hilipgumain. Nenñe tosanenñe sâam tetemunñe Anitâñe pilâningiwuapgât den sâam kalop ya kum ondop âlâ ki otbuap. Yakât nângâm biwinenñe ekmâ orotmeme bâleñe wuân me wuân otbin yakât nângâmunñe hañ sâaningimu bukulpnenñe yengât senyerjan kinmâ sâam tetem Anitâ ulitgunom. Yawu otnom yanâmâ Anitâñe tosanenñe pilâningiwuap.

2

Kiristoñe Anitâ orop tatmâ nengât sâam ulitgumâp.

¹⁻² Yeñe otñetâ bâlemu tosa memaihât ekap yu kulemgum katyinjian. Yesu Kiristoñe ki otmâ tâpikguop yamâ lohimbi kerek nengât tosanenñahât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Otmu mumunambâ yahatmâ himbimân yâhâ Anitâ orop tatmâ nengât sâam ulitgumâp. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe otñetâ bâlewuap yan yakât nângâm Anitâ ulitgunomai. Yawu ulitguñetâ yâkñe Kiristohât nângâm tosayeñe pilâningiwuap.

³ Nenñe Anitâhât tem lâuwanjimain yan yâkñe nenekmu ârândâñ otmu yâk orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmâp yawu nângâmain.

⁴ Yâhâ lohimbi nombotñane “Nenñe Anitâhâlen biwinenñane kepeim mansain,” sâamain yamâ yâkât den lonjâemai. Lohimbi yawuyane Anitâhât den nângâñetâ helekñe otmu den perâk sâamain.

5-6 Yâhâ nenje Anitâhât den tâñ tâñâk watmâ tem lâuwanġimain yan yâkñe wawaenenekmâ mâmâñe otningimap. Mâmâñe otningimap yakât bulâñeâmâ Yesuñe buku otningiop yawuâk nenje bukulpipnenje orop buku orañġim manmain. Ya ekmâ yâk orop biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmap yawu nâñġâmain.

Nenje buku orañġim mannom.

7 Bukulpipne, yuwu sâmunne nâñġâñet. Kiristoñe lohimbi kerek buku otningiop. Yakât otmâ yeñe Anitâ orop biwiyeñe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristoñe buku otyiñgiop yawuâk yeñe gurâ buku orañġim mannomaihât den emelâk kâsikum yinġimunñe nâñġâwi. Den yu yawuâk kulemgum katyiñġian.

8 Yâhâ Anitâ orop biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu buku orañġim manmain yakât mâtâpñe añġoân Kiristoñe watmu yâkâlen bulâñe tetemu ekbin. Otmu Anitâhât lañinñe bulâñe biwi nâñġân nâñġânyeñan pilâmu hañ sâyiñġimu mâtâp yawuâk watmâ buku orañġim mannomai. Yawu otmâ manñetâ yanâmâ Omoñ Amboñahât wâtñe gewuap.

9 Yâhâ lohimbi nombotñe “Anitâhât lañinñe biwinenñan pilâmu hañ sâningimu tem lâuwanġim mansain,” sâmai. Yawu sâmai yamâ bukulpipyeñe yeñġât nâñġâm bâleyiñġimai. Yawu otmâ Anitâhât den nâñġâm pâpġum omoñ biwiñan manmai.

10 Yâhâ lohimbi nombotñe âlâñeâmâ bukulpipyeñe orop biwiyeñe kepeiakmâ konohâk otmap. Lohimbi ya yeñġât biwiyeñan Anitâhât lañinñe pilâmu hañ sâyiñġimu tem lâuwanġim târârâhâk manmai. Yawu manñetâ lohimbiñe manmanyenñe ekñetâ âlepñe otmap.

11 Yâhâ lohimbiñe bukulpipyeñe yeñġât nâñġâm bâleyiñġimai ya yeñġât biwi nâñġân nâñġânyeñan omoñ sahañyiñġimu ihilâk mahilâk otmâ manmai.

12-14 Kiristoñe himbimâmbâ ge nengât tosañet otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât den pat ekyongomunñe nâñġâñetâ bulâñe otmu Anitâñe tosayenñe pilâyiñgiop. Yawu otmu yâk orop biwiyeñe kepeiakmâ konohâk otmap.

Otmu lohimbi papato yeñġât yuwu sâmunne nâñġâñet. Yeñe Anitâhât den tiñâk lâum kârihem kinñetâ Manman Bâleñahât Amboñeñe mem ge katyekbe sâm pâpġum pilâyekmu mansai. Ya yawuâk mannomaihât nâñġâm ekap yu kulemgum katyiñġian.

Otmu lohimbi sombo yeñġât yuwu sâmunne nâñġâñet. Anitâñe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Kiristoñe tatmâ gaopñak tatmâ ġap. Yeñe yâkâlen biwiyeñe tiñâk kepeim manmâ ġañetâ yu oap. Yakât nâñġâm heronñe nâñġâyiñġim yeñġât den yu kulemguan.

Anitâhât tem lâuwanġim mannom.

15-16 Lohimbi nombotñe Anitâhât hâkâñ otmai. Yawu otmâ Manman Bâleñe Amboñahât amutġen manmâ yuwu otñetâ bâlemap. Hâk sânduhân mansain sâm yeñahâlâk nâñġâñetâ yahatmu hâkyenñe mepaemai. Yeñe eñġatyenñeak watmâ senñe âlâlâ ekñâlem ihilâk otmai. Yawu otñetâ dondâ bâlemap. Yakât otmâ lohimbi yawuya yeñġâlen ki torokatnomai. Yâhâ yeñe yâk yeñġâlen torokatmâ yâkñe otmai yawuâk otnomai yanâmâ nenñe yekmunñe Awonñenñe Anitâhâlen biwiyeñe kepeim mansai yawu otbuap.

17 Manman Bâleñe Amboñahât wâtñe gewuap. Otmu lohimbiñe senñe âlâlâ ekñâlemai yañe biatbuap. Yakât otmâ lohimbi bâleñe ya yeñġâlen ki torokatnomai. Yawu otmâ Anitâñe nenekmu ârândâñ olâk sâm tem lâuwanġim manñetâ manman kârikñan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Lok perâkñe yeñġât sâop.

18 Bukulpipne, yuwu sâmunne nâñġâñet. Kiristoñe âwurem gewuapġât sâpñe utâpġuap. Otmu sâp ya tâlâhuwuap yan lok âlâñe tetem Kiristo mem ge katmâ yâkât kawenñan kinmâ lohimbi yeñġât nâñġân nâñġânyeñe mem hâlim tuhuyiñġiwuap. Yakât den emelâk

ekyongomune nângâwi. Yâhâ sâp yuâmâ lok yawuya dondâhâlâkne tetenjetâ yekmain. Yakât otmâ Kiristone âwurem gewuapgât sâpne utâpguap yawu nângâmain.

¹⁹ Emelâk lok ya nen orop manbin yamâ biwinenñane kepeiakmâ konohâk olop. Ya yengât topyene lohimbine nângânetâ keterahâkgât Anitâne nângâmu pilânenekmâ ariwi. Yâhâ yâkne nen orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk olop mâne ki pilânenekmâ arimbâi.

²⁰⁻²¹ Yâhâ yenâmâ Kiristone Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwiyenjan kionmu yanak ikne den bulâne nângâm heñgenñumai. Yakât otmâ nângân nângânyene kuwiyiñgiwe sâm den ki kulemgum katyiñgian. Yene Kiristohât den nângâm heñgenñumai yakât otmâ lok nombotñane topyene kurihiakmâ Kiristohât den kelangatmâ ekyongomai ya nângânetâ ki bulâne otmu topyene tetekñan tetemu ekmai. Yakât nângâm ekap yu kulemgum katyiñgian.

²² Lok yane Kiristohât den kelangatmâ yuwu ekyongomai. “Yesune lohimbi tihitnenne olâkgât Anitâne yâk ki hângângumu giop. Kiristoâmâ nen orop dop konohâk mansain.” Yawu sâm Kiristohât nângânetâ tâñât otmu betgumai yakât dopñeâk âwâne Anitâhât nângânetâ tâñât otmu betgumai.

²³ Yakât yuwu sâmune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ nanñahât hâkân otmâ betbañgimai yan Yesuhât hâkân oain sâm yan âwâne Anitâhât hâkân otmâ betbañgimai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Anitâ nanñahâlen biwiyenñane kepeimai otmuâmâ âwânahâlen gurâ yawuâk kepeimai.

²⁴ Otmu den pat âlepne kâsikum yingim gai ya biwiyenjan katmâ lâum manñetgât nangan. Yawu otmâ mannomai yan Kiristo yet Anitâ orop biwiyenñane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

²⁵ Yawu manñetâ yanâmâ Kiristone manman kârikñan manmâ yâhâmbisâihât pat kuyiñgiop yakât bulâne yingimu menomai.

²⁶ Lok perâkñane Kiristohât den kelangatmâ kâsikum yingimai. Den ya nângânetâ bulâne otmu Kiristo betgumaihât den yu kulemgum katyiñgian.

²⁷ Yâhâ yenâmâ Kiristone Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwiyenjan kionmâ mâmâne otyingim gap. Yawu otmâ den bulâneâk biwiyenjan katmu yu me yakât ki nângâm hilipgumai. Otmu yawuâk otyingim yâhâwuap yanâmâ Kiristohât den nângâm heñgenñumai. Yawu nângâm heñgenñumai yanâmâ lok nombotñane taka den kâsikum ningiñet sâm ki âiyongonomai.

Kiristohât tem lâuwañgim mannom.

²⁸ Otmu Kiristone ikne lohimbi yen orop menenekbe sâm âwurem gewuap yan yene anulakmâ kâmgumaihât Kiristo orop biwiyenñane kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwañgim mannomai. Yawu otmâ mannomai gârâmâ yâkne gewuap yan nenñe yen orop yâkât senñan kinmâ hâmenje âlepne ningiwuapgât nângânom.

²⁹ Anitâmâ Koko Salek Amboñe. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne târârâhâk manmai ya yekmunñe Anitâne nine nanne baratne sâm meyekmu mansai yawu otmâp.

3

Awoñnenñe Anitâne wawaenenekmap.

¹ Bulânjanâk Awoñnenñe Anitâne wawaenenekmâ nine nanne baratne sâm menenekmu yâkât pat otmâ mansain. Yakât nângâmunñe âlâ kândâkdâ otmâp. Lohimbi belângen manmaine Anitâhât den nângânetâ gemu bet pilâm Kiristohâlen biwiyene ki katbi. Yakât otmâ nengât gurâ yawuâk hâkân otmâ betnongom mansai.

² Anitâne nine nanne baratne sâm menenekmu mansain. Yâhâ hâmbâi sâp patoen manman âñe ningimu menom yakât topñe tipiñe nanñain. Yawu gârâmâ Kiristone âwurem ge menenekbuap. Sâp yan manman âñe ningiwuap yamâ ikne manman koko salek yawuya ningimu menom.

³ Manman ya ningimu menomgât nângâm biwinenŋe mem mannom. Otmu Kiristone koko salehâk tatmap yawuâk manne sâm yâkât wâtŋan kinmâ orotmeme bâleŋe bet pilâm manmâ yâhânom.

⁴ Lohimbiŋe otŋetâ bâlemap sâm Anitâŋe ikŋe nângân nângân ya lohimbi kerek nengât biwinenŋan katmu tatmap. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe otŋetâ bâlemap yan Anitâhât den ya loŋgâem tosa memai.

⁵ Lohimbi kerek nengât tosa pilâningiwe sâm Kiristo Manman Koko Salek Ambonŋe hibimâmbâ ge koko salehâk manmâ nengât tosa hât otmâ muop.

⁶ Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ yâkâlen biwiyeŋe kepeimainŋe orotmeme bâleŋe bet pilâwi ya ki miwirikum otmâ manmai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâ orotmeme bâleŋe tâtâem otmainŋe yâkât den ki nângâmai, otmu yâkâlen biwiyeŋe ki kepeim manmai.

⁷ Lohimbi âlâ me âlâŋe den perâkŋe kâityongonomai ya nângâŋetâ bulâŋe otmapgât yuwu sâmune nângâŋet. Kiristohât biwiŋan nângân nângân âlâlâ tatmap yakât Anitâŋe nângâmu ârândâŋ otmap. Otmu emelâk Kiristone Anitâhât tem lâum yu ya otminiop ya Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop. Otmu lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhât tem lâum manmai ya yengât gurâ yawuâk Anitâŋe nângâmu ârândâŋ otmap.

⁸ Yâhâ kândikum emelâk topŋe katmâ Anitâŋe lohimbi tuhuyelehop yapâek Satanŋe yâkât den kum lohimbi kâityongom gamap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ orotmeme bâleŋe tâtâem otmainŋe Satanŋe Anitâhât den kumap yawuâk den kumai. Yawu otmâ Satangât pat otmâ mansai. Yâhâ Satanŋe lohimbi nengât biwinenŋan kionmu orotmeme bâleŋe otmâ yâhâmaingât Anitâ nanŋe mâtâp maŋguwaŋgiwe sâm hibim pilâm hânân ge manop.

⁹ Anitâ ikŋak lohimbi menenekmâ nine nanne baratne sâm mâmâŋe otningim gamap. Yakât otmâ nenŋe orotmeme bâleŋe bet pilâwin ya miwirikum tâtâem otnomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ orotmeme bâleŋe ki otmâ manmain.

¹⁰ Nen Anitâhât pat otmâ manmainŋe lohimbi Satangât pat otmâ manmai ya orop oset guset manmain. Yakât otmâ manman girawuya manŋetâ yekmunŋe topyeŋe tetem heŋgeŋguwuap yakât yuwu sâmune nângâŋet. Yâkŋe Anitâhât ki tem lâuwaŋgimai. Yawu otmâ bukulipyenŋe orop biwiyeŋe ki kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgimai. Lohimbi yawuyaŋe Anitâhât pat ki otmâ mansai.

Bukulipnenŋe orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹¹ Yâhâ yeŋeâmâ lohimbi kerek nângâyiŋim buku otyiŋim mannomaihât den emelâk kâsikum yiŋgimunŋe nângâwi.

¹² Emelâhâmâ lok âlâ, kutŋe Kain sâm, yâkŋe Bâleŋe Ambonahât amutgen manmâ imiŋe kumu muop yakât yuwu sâmune nângâŋet. Iminŋe hotom umu Anitâŋe ya ekmu ârândâŋ olop. Yâhâ ikŋak hotom umuâmâ Anitâŋe ya ekmu ki ârândâŋ olop. Yakât otmâ iminjahât nângâm bâlewaŋgiop. Yawu gârâmâ Kainŋe olop yawu ki otnomai.

¹³ Otmu lohimbi belângen manmainŋe yengât nângâm bâleyiŋinomai yan biwiyeŋe ki yahatbuap.

¹⁴ Emelâk nen Kiristohât lohimbiŋe yâkâlen biwinenŋe ki kepeiwin yan hiliwahonomgât pat manbin. Yawu gârâmâ biwinenŋe yâkâlen katmunŋe Anitâŋe manman kârikjahât pat kuningimu manmain. Yakât bulâŋeâmâ bukulipnenŋe orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmain ya nângâmain. Yâhâ lohimbi bukulipyenŋe yengât nângâm bâleyiŋimainŋeâmâ hiliwahonomaihât pat manmai.

¹⁵ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâŋe bukulipyenŋe yengât nângâm bâleyiŋimai. Yawu otmai ya yengât Anitâŋe nângâmu bukulipyenŋe yongonŋetâ muai yawu otmap. Otmu nenŋeâmâ yekmunŋe manman kârikjahât pat ki mansai yawu otmap.

¹⁶ Kiristone sârerenenekmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yan buku konok orotgât mâtâp bulâŋe teteop ya nângâmain. Yâhâ yakât dopŋeâk nenŋe bukulipnenŋe hewewenŋak tânyongonom.

¹⁷ Otmu lohimbi nombotje iri sikumyeje pato tatyngimapje bukulipyene nombotje senje âlâlâhât umburuk otmâ umatje kakjan manmai ya ki tânyongomai. Ki tânyongonjetâ ya yekmunje Anitâhâlen biwiyenaje ki kepeim mansai yawu otmap.

¹⁸ Yakât yuwu sâmunne nângânet. Nenne bukulipnenne “Âlepje tânyongonom,” sâm launenjanak ki sânom. Yawu otmâ biwinenjanje kepeiyekmâ hewewenjak tânyongonom.

Anitâje wawaenenekmâ ki mem ge katnenekmap.

¹⁹ Nenne biwinenjanje bukulipnenne kepeiyekmâ tânyongomain yan Anitâ Manman Bulâjahât Ambojanje mâmâje otningimu mansain yakât bulâje ya tetemu ekmain. Yawu otyingimain yan Anitâje nenekmu ârândâj otmap yawu biwinenjanje nângâmain.

²⁰ Yawu gârâmâ Anitâje nenekmu ârândâj otmap me bia yakât nângâm biwi yâhâp otmain yanâmâ Anitâ biwinenje ekmapje wawaenenekmâ ki mem ge katnenekmap ya nângâmunje biwinenje ârândâj otmap.

²¹ Anitâje nenekmu ârândâj otmap yawu biwinenjanje nângâm yu yakât pahâk ulitgumain.

²² Otmu nenje girawu manmunje nenekmu ârândâj otbuapgât topje nângâm tem lâuwanjim mannom yanâmâ yu yakât ulitgumunje âlepje nângâningiwuap.

²³ Nenne Anitâ nanje Yesu Kiristohâlen biwinenjanje kepeim tem lâuwanjim mannomgât yâkje sâm kalop. Yakât otmâ nenje Kiristohât tem lâuwanjim bukulipnenne orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

²⁴ Otmu Anitâje den âlâlâ sâm kalop ya lâum manmain yan yâkje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge nengât biwinenjan kionmu Anitâ orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu mansain ya nângâmain.

4

Lok perâkje yengât topyeje

¹ Bukulipne, yuwu sâmunne nângânet. “Wâtgât mâmâjahât Heakje den âlâlâ biwinenjan katmu sâm tetem ekyongomunje nângânet,” sâm lohimbi âlâ me âlâje engatyejan genetâ denyene in yawu nângâmai. Yakât nângâmune ki ârândâj otmap. Lok perâkje dondâhâlâkje den yawu sâm lohimbi kâityongomai. Yakât otmâ den sâm tetemai ya Wâtgât mâmâjahât Heakje biwiyenjan katmu sâmai me weke bâlenjahâlen kândiwahom den sâmai yakât topje nângâne sâm yuwu âiyongonomai.

² “Yesuje lohimbi nengât tihitnenne olâk sâm Anitâje himbimâmbâ hângângumu ge lok otmâ manop. Ya nângânetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyenjan kepeim mansai me bia?” Yawu âiyongonjetâ “Onj,” sânomai otmuâmâ âlepje nângâyinginomai.

³ Yâhâ “Bia,” sânomai otmuâmâ betyongonomai. Yâhâ Wâtgât mâmâjahât Heakje lohimbi yawuya yengât biwiyenjan den ki katmap. Yâhâ hâmbâi lok âlâje tetem topje kurihiakmâ Kiristohât kawenjan kinbuap yakât den emelâk ekyongomunje nângâwi. Yawu gârâmâ sâp yuâmâ lok yakât kunje, kutje Kâitgu Kâitgu Amboje, yâkje lok perâkje mâmâje otyingimu den ekyongomai.

⁴⁻⁵ Yâkje mâmâje otyingimu den ekyongomai yan lokgât nângân nângân tânjât watmâ den ekyongomai. Yakât otmâ lohimbi belângen manmaine denyene nângânetâ bulâje otmap. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat mansai. Otmu Ambonenje Anitâ Wâtgât Ambojanje lok perâkje yengât amboyeje Satan ya mem ge kalop. Yakât otmâ yeje Anitâhât wâtjan kinmâ lok perâkje yengât den nângânetâ ki bulâje otmap.

⁶ Otmu nen gurâ yawuâk Anitâhât pat mansain. Yakât otmâ Kiristohât lohimbiye Anitâhât den topjambâek nângâne sâm otmai ya yâkât den kâsikum yingimunje nângâm biwiyenjan katmâ mansai. Yawu otmai yan Wâtgât mâmâjahât Heakje mem hewewenjuhuyekmu nângânetâ bulâje otmap ya nângâmain. Yâhâ lohimbi hiliwahonomaihât pat mansaine nengât den nângânetâ gemu bet pilâmai. Yawu otmai yan Kâitgu Kâitgu

Ambonaje nângân nângânyene mem hâlim tuhuyingimu yanjak nengât den nângânetâ gemu bet pilai ya nângâmain.

Biwi Kepeiak Kepeiak Amboneâmâ Anitâ

⁷ Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu manmai yamâ Anitâne nine nanne baratne sâm meyekmu mansai. Yawu otmâ mâmâne otyingimu biwiyenaje bukulipyene kepeiyekmâ tânyongomai. Otmu nen gurâ yawuâk Anitâne mâmâne otingimu mansain. Yakât otmâ biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim mannom.

⁸ Biwi Kepeiak Kepeiak Amboneâmâ Anitâ. Yakât otmâ lohimbi nombotjae bukulipyene yengât nângâm bâleyingimai ya yekmunje lohimbi belângen mansai yawu otmap.

⁹ Anitâne wawaenenekmâ manman kârikjahât pat kuningiwe sâm ikne nanje ombe bisine hângângumu ge nengât tosehât otmâ kawenennan kinmu kujetâ muop. Anitâne yawu olop yan wawaenenekmap yakât bulâne teteop.

¹⁰ Nennahâk Anitâhâlen biwinenjae ki kepeim manbin. Anjoân ikjahâk wawaenenekmâ ikne nanje hângângumu tosanennahât otmâ kawenennan kinmu kujetâ muop. Yawu otingiop yakât topne nângâm yanâmâ yâkâlen biwinenjae kepeim mansain.

¹¹ Anitâne wawaenenekmâ yawu otingiop. Yakât otmâ nenje bukulipnenje orop biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹² Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ ki ekmain. Yawu gârâmâ nenje biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim manmain yan Anitâ nen orop tatmap yakât bulâne tetemu ekmain.

¹³ Nenje Anitâ orop biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu manmunje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwinennan kionmu Anitâ nen orop tap ya nângâmain.

¹⁴ Anitâne lohimbi kerek tihitnenje otbe sâm ikne nanje hângângumu ge sâreerenekmâ kawenennan kinmu kujetâ muop. Nenje yâk orop manbin yapâek yâkât den pat âlepne lohimbi ekyongom gain.

¹⁵ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Anitâhât nanje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwangimai yakât lohimbi ekyongomai yamâ biwiyenaje Anitâ orop kepeiakmâ konohâk otmu manmai.

¹⁶ Nenje yakât nângâmunje bulâne otmap.

Biwi Kepeiak Kepeiak Amboneâmâ Anitâ. Yakât otmâ nenje bukulipnenje orop biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu manmain. Yawu otmain yan Anitâ orop gurâ biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu manmain.

¹⁷ Nenje yawu otmunje nângâmu ârândân otmap. Otmu sâp patoen yâkne lohimbi kerek nengât biwinenje ekma matje kâpekningiwuap yan nenje Kiristohât mâtâp watmain yakât hâmenje âlepne ningimu menom nângâm Anitâhât senjan kinnom.

¹⁸ Nenje Anitâ orop biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmap yakât nângâm kingitnenjahât ki otmain. Yâhâ lohimbi nombotjae Anitâ orop biwiyenaje ki kepeiakmâ konohâk otmap. Yakât nângâm matje ningiwuap sâm kingityenjahât otmai.

¹⁹ Anjoân Anitâne wawaenenekmâ biwinenjae kepeinenehop. Yakât nângâm nenje yâkâlen biwinenjae kepeim lohimbi buku otyingim manmain.

²⁰ Yâhâ lohimbi Anitâhât pâpgumajene “Anitâhâlen biwinenjae kepeim mansain,” sâmai yamâ bukulipyene orop manmâ ki buku otyingimai. Yawu manjetâ Anitâhâlen biwiyenaje ki kepeim manmai yakât bulâne tetemu ekmain.

²¹ Yâhâ nenje Anitâhâlen biwinenjae kepeim manmain. Yawu manmâ bukulipnenje orop buku oranjim mannomgât Yesu Kiristone sâm kalop. Yakât otmâ ya otnehâlâk nângâm manmâ yâhânom.

5

Manman Bâleñahât Amboñaje ki mem ge katnenekbuap.

¹ Bukulipne, yuwu sâmunne nângâñet. Nenñe âwâ mâmâlipnenñe nângâyîngimain yawuâk imi atalipnenñe otmu wârâ toulipnenñe nângâyîngimain. Yâhâ Yesuñe lohimbi nengât tihitnenñe olâk sâm Anitâñe hângângumu ge lok otmâ manop. Nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeimunnje Anitâñe nine nanne baratne sâm menenekmu yâk orop biwnenñaje kepeakmâ konohâk otmu manmain. Otmu lohimbi nombotñaje Anitâhâlen biwiyeñaje kepeimai yamâ imi atalipnenñe otmu wârâ toulipnenñe nângâyîngimain yawuâk yâk yengât nângâyîngimain.

² Nenñe Anitâhâlen biwinenñaje kepeim yâkât den lâumain yakât bulâñeâmâ yawu otmâ yâkât nanñe baratñe orop buku orañgimain nângâmain.

³⁻⁴ Nenñe Anitâhâlen biwinenñaje kepeimain yakât bulâñeâmâ yâkât denñe tem lâuwañgim manmain. Yakât yuwu sâmunne nângâñet. Yâkñe nine nanne baratne sâm menenehop yapâek mâmâñe otningimu yâkâlen biwinenñaje tiñâk kepeim kârihem manmâ gain. Yawu manmâ tem lâuwañgimunnje ârândâñ merândâñ otmu Manman Bâleñahât Amboñaje mem ge katnenekbe sâm hâum pâpgumap.

⁵ Lohimbi belângen manmai yâhâmâ Manman Bâleñahât Amboñaje in yawu mem ge katyekmu yâkât amutgen manmai. Yâhâ nenñe Anitâ nanñe Yesu Kiristohâlen biwinenñaje kepeim mannom yanâmâ Manman Bâleñahât Amboñaje mem ge katnenekbuapgât dop âlâ ki otbuap.

Yesu Kiristoñe himbimâmbâ ge lok otmâ manop.

⁶ Anitâñe ikñe nanñe Yesu Kiristo hângângumu ge lok otmâ hohetnenñan manop. Hohetnenñan manmâ âi topñe katbe sâm olop yan nambenaje mem toen katmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe himbimâmbâ ge Kiristo mâmâñe otbañgiop. Otmu âi ya mem manmâ manmâ benñe howanân kuñetâ muop. Howanân kuñetâ muop yakât kakñan mumuñambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâop. Yakât topñe nângâmunñe bulâñe olâkgât Wâtgât mâmâñahât Heak, Bulâñe Amboñaje biwinenñan kionjmap.

⁷⁻⁹ Nambenaje mem toen kalop sâp yan Kiristo âwâñe Anitâñe yâkât topñe sâm tetem lohimbi ekyongomu nângâwi. Otmu Kiristo muop sâp yan Anitâñe nângâmu kulem âlâlâ teteop. Otmu den sâop otmu kulem teteop ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionjmu yakât ekmâ nângâmunñe bulâñe olop. Yakât yuwu sâmunne nângâñet. Bukulipnenñaje den pat eknongonjetâ nângâmunñe bulâñe otmap. Yâhâ Anitâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionjmu Kiristohât den nângâmain me kulem tetemu ekmain ya bulâñe dondâ otmap.

¹⁰ Lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyeñaje kepeim manmai ya yengât biwiyeñan Wâtgât mâmâñahât Heakñe kionjmu biwiyeñe ârândâñ otmap. Yâhâ lohimbi nombotñajeâmâ Anitâñe nanñahât topñe sâm tetem eknongop yakât den pat nângâñetâ ki bulâñe otmap. Otmu Anitâñe den perâkñe sâmap yawu nângâñetâ otmap. Yawu nângâm biwiyeñe alitmai.

¹¹ Anitâñe ikñe nanñe hângângumu ge manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop ya watmâ manmain.

¹² Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyeñaje kepeim manmai yâhâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyîngimu manmai. Yâhâ lohimbi nombotñajeâmâ Anitâ nanñahât hâkâñ otmâ biwiyeñe alitmâ manmai. Yakât otmâ Anitâñe hiliwahonomaihât pat kuyîngimu manmai.

¹³ Yâhâ yeñeâmâ Anitâ nanñahâlen biwiyeñaje kepeinetâ yâkñe manman kârikñahât pat kuyîngimu mansai. Yakât nângâm enjat yâhâp otmaihât ekap yu kulemgum katyîngian.

¹⁴ Otmu girawu manmunne Anitâne nenekmu ârândân otmap yakât topne nângâm heñgenyum yâkât nângân nângân ya watmâ ulitgumunne yanâmâ nângâningimap. Yakât otmâ yu yakât pahâk ulitgum manmain.

¹⁵ Nenne yâkât nângân nângân watmâ ulitgumunneâmâ nângâningiwuap ya nângâmunne bulâne otmap. Yakât otmâ yu yakât ulitgumain yan âlepne ningiwuap nângâm engat yâhâp ki otmain.

¹⁶ Otmu bukulipyeñe otñetâ bâlewuap yan hiliwahonomaihât mâtâp ki watnomai ya yengât yuwu sâmune nângâñet. Yâkne Anitâhât den loñgâem otñetâ bâlewuap yan Anitâ ulitgunetâ Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiyenjan kionmu orotmeme bâleñe ya pilânomai. Yawu otñetâ Anitâne manman âlepñan katyekmu mannomai. Yâhâ bukulipyeñe nombotne âlâneâmâ biwiyene kârikne otmu Anitâ betgum manmai. Yawu manmâ hiliwahonomaihât mâtâp watmai ya yengât nângâm yeñe Anitâ ki ulitgunomai.

¹⁷ Lohimbi âlâ me âlâne girawu manñetâ Anitâne yekmu ârândân otbuap yakât topne nângâm heñgenyumai yamâ sâp âlâen yeñe engatyeneâk watmâ otñetâ bâlemu tosa memai. Yawu gârâmâ biwiyene ki kârikne otmâ manmai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat ki mansai.

¹⁸ Anitâne nine nanne baratne sâm lohimbi meyekmâ manman kârikñahât pat kuyingimu manmaine yâkât den ki loñgâem orotmeme bâleñe tâtâem otmai ya nângâmain. Yâhâmâ Anitâ nanñe tihityene otmu yanak Manman Bâleñahât Amboñeñe mem ge katyekbe sâm pâpgumap.

¹⁹⁻²⁰ Lohimbi belângen manmaine Manman Bâleñe Amboñahât amutgen manmâ hiliwahonomaihât pat manmai. Yâhâ nenâmâ Anitâ nanñe tihitnenne otbe sâm himbimâmbâ giop. Nenne yâkâlen biwinenñe kepeimunne Anitâ Manman Kârikñahât Amboñeñe yakât pat kuningimu mansain. Yawu manmunne nângân nângânnenne keterakningimu Anitâ Bulâne Amboñahât topne nângâmain. Otmu yâkât wâtñan kinmâ topne tipine nângâmain ya wangim topñambâek nângânom. Otmu Anitâ yet nanne Yesu Kiristo orop biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu manmain ya nângâmain.

²¹ Den bâine yuwu sâmune nângâñet. Yeñe Anitâ yet Kiristohâlen biwiyenñe kepeim manmai. Yawu gârâmâ yeñe yâk betyotgom âlâhâlen biwiyene ki katnomai. Yawu.

Nâ bukuyeñe,
Yoane

2 Yoane Yoaneje ekap betjan kulemguop.

O bukulpne,

¹⁻² Yeje Kiristo Bulêje Amboñahâlen biwiyeñaje kepeinetâ Anitâje yâkât pat kuyingimu mansai. Nenje yâk orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmâ yâhâmbisâin. Yakât otmâ nâ kunyeje manmâ galemyongom mansanne, nângâyîngim ekap yu kulemgum katyîngian. Otmu lohimbi nombotje Kiristohâlen biwiyeñaje kepeim mansaije gurâ nângâyîngiai.

³ Awoñnenje Anitâje nanje Kutdânenje Yesu Kiristo orop nângâningim tihitnenje otmutâ biwinenje sânduk sâekgât nanjan. Yawu otningimutâ yâk yetgât wâtyetjan kinmâ den bulêjeâk alahum buku orañgim mannom.

Biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku orañgim mannom.

⁴ Nenje Kiristohât den bulêje lâum mannomgât Anitâ Awoñnenñaje sâam kalop. Yakât otmâ yengâlen gâtje nombotñaje Kiristohât den tiñâk lâum mansai ya yekmune âilonjo otmu herone nângâyîngiman.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ yuwu sâamune nângâñet. Yen kerekje biwiyeñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku orañgim manmâ yâhânomaihât emelâk den kâsikum yîngimune nângâwi. Den kâsikum yîngiwan ya yiwerenje yawuâk kulemgum katyîngian. Yakât otmâ nenje yen orop yawuâk biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu Anitâhât den lâum buku orañgim manmâ yâhânom.

Lok perâkje yengât sâop.

⁷ Lok perâkje yengât yuwu sâamune nângâñet. Lok perâkje dondâhâlâkje Kiristohât lohimbi nengâlen torokatbi. Yamâ nenje yâk orop biwinenñaje ki kepeiakmâ konohâk otmu manbin. Yawu manbin ya pilânenekmâ ari yuwu sâam lohimbi ekyongomai. “Lohimbi nengât tihitnenje olâkgât Anitâje Yesu Kiristo himbimâmbâ ki hângângumu giop. Yâhâmâ lohimbi nen yuwuya,” yawu sâam Yesu mem ge katmai.

⁸ Yâhâ nenje Kiristohât den pat âlepje kâsikum yîngimunje nângâñetâ bulêje otmu yâkât âi meñetâ, manman âlepñahât bulêje âlâlâ teteyîngimu mansai. Bulêje ya yawuâk teteyîngim yâhâwuapgât biwiyeje galemahom mannomai. Yawu otmâ yâkât âi tiñâk mem mannomai otmuâmâ sâp patoen yakât hâmeje Anitâje dopyenjan ikñiâk ikñiâk yîngimu menomai.

⁹ Lohimbi nombotñaje bukulpnyeje den kâsikum yîngimai yan Kiristohât den bulêje yakât andemje wangim yeje nângân nângân torokatmai. Lohimbi ya yengât nângâmunje yâkje Anitâ orop biwiyeñaje ki kepeiakmâ konohâk otmu manmai yawu otmap. Yâhâ lohimbi nombotje âlâneâmâ Kiristohât den tâñ tâñâk kâsikum yîngimai. Ya yengât nângâmunje yâkje Awoñnenje Anitâ yet nanje Yesu Kiristo orop biwiyeñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmai yawu otmap.

¹⁰ Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâje yengâlen taka Kiristohât den andemje wangim âlâ kâsikum yînginomai yamâ emetyenjan ki dâim yâhâ katyekmâ sot um yînginomai. Me ki herone otyîngim yâk orop den huhunomai.

¹¹ Yâhâ herone otyîngim yâk orop den huhunomai otmuâmâ yâkje den perâkje lohimbi kâsikum yîngimai yakât matje Anitâje yâk yîngiwuap ya yen gurâ yawuâk yîngimu menomai.

Den bâiñe sâam hâreop.

¹² Nângân nângân âlâlâ biwinaan tap ya hârohâk kulemgum katyîngimbâm yamâ nângâmunje umatje otmu pilâm den pâñe tâlâwâk yu kulemgum katyîngian. Yâhâ

hâmbâi nâñe yeŋgâlen takamune eŋaknom yanâmâ den yu torokatmâ alahum herone naŋgaŋginomgât naŋgan.

¹³Otmu Anitâñe kapi yu ambolipñe meyekmâ Kiristohât pat kuyiŋgimu manmai yañe orowâk nâŋgâyiŋgiain.

Nâ bukuyeñe,
Yoane

3 Yoane Yoaneŋe ekap kalimbuŋe kulemguop.

O bukune Gaio,

¹ Nâŋe Kiristohât lohimbi yengât kunyeŋe manmâ nâŋgâyiŋgim yâkât den kâsikum yiŋgim gan. Otmu gâ gurâ yawuâk den kâsikum gihim biwinane kepeihekmâ manmâ gan. Yakât otmâ ekap yu kulemgum katgihian.

²⁻⁴ Gâŋe biwihe galemahom heŋgenŋum Kiristohât den tiŋâk lâum yâkât mâtâp tâŋ tâŋâk watmâ gat. Yakât bukulpnenŋe nombotŋe taka gâhât den pat eknohoŋetâ nâŋgâm herone dondâhâlâk otban. Yawu gârâmâ sâp âlâen den pat nâŋgâman yan yawu ki otman. Yawu mansat yakât nâŋgâm yuwu sâm gâhât Anitâ ulitguman. “O Awon, gâŋe Gaio nâŋgâwanŋirâ umatŋe âlâ kakŋan ki yâhâwuap. Yawu otmâ hâk sânduhânâk manmâ yâhâwuapgât nâŋgâm ulitgohan.” Yawu sâm gâhât Anitâ ulitguman.

Yoaneŋe bukuŋe Gaio mepaeop.

⁵ Nâŋe kapi yu ambolipŋe lok nombotŋe hoŋ hâŋgânyongomune gâhâlen takawi. Takawi sâp yan gâŋe Kiristohât den lâum manmat yakât nâŋgâm dâiyekmâ emelan katyekmâ sot um yiŋgion.

⁶⁻⁷ Otmu purik sâm takawi yan Kiristohât lohimbi nengât sennennan kinmâ buku otyiŋgion yakât den pat eknongonetâ nâŋgâm herone nâŋgâhihiwin. Otmu nâŋe âlâkuâk hoŋ hâŋgânyongomune pâku lohimbi kapiŋe kapiŋe manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepŋe ekyongom mansai. Den pat ekyongom mansai yakât hâmeŋe ningiŋet sâm ki ekyongonomai. Yawu gârâmâ nep mem mannomai yan gâhâlen takanetâ tatmâ yapâ mâtâp meyiŋgirâ pilâm âlâengen ari nep menomai. Yawu otyiŋgirâ Anitâŋe nâŋgâhihimu ârândâŋ otbuap.

⁸ Nen Kiristohât lohimbi wosapâ me wosapâ manmainŋe lok yawuya yengât nâŋgâyiŋgim senŋe âlâlâ tânyongonom. Yawu otyiŋgimunŋe yâkŋe Kiristohât den pat sâm haok tuhunetâ liŋgarakmâ ariwuap.

Dioterepe yet Demetirio yâk yetgât sâop.

⁹ Otmu yeŋe gurâ yawuâk lok yawuya yengât nâŋgâyiŋgim senŋe âlâlâ tânyongonetgât den tâlâwâk kulemgum katyiŋgimune ekbi. Yâhâ yengâlen gâtŋe lok âlâ, kutŋe Dioterepe, yâkŋe ikŋahâk lohimbi yengât kunyeŋe manbe sâm nâhât den kakŋan sâmap.

¹⁰ Otmu imbiâk nâhât den belângen sâmap. Nâŋe lohimbi hâŋgânyongomune yengâlen takanetâ ki buku otyiŋgimap. Otmu bukulpŋeŋe buku otyiŋgimai sâm kuyiŋgim topŋe âlâlâ mângâeyekmap. Yakât otmâ nâŋe sâp âlâen yengâlen takawom yanâmâ yâkât orotmeme bâleŋe sâm aran yu lohimbi senyenjan kinmâ sâm tetemune nâŋgânomai.

¹¹ Bukune, yuwu sâmune nâŋgâ. Dioterepeŋe otmu bâlemap yawu ki otbuat. Lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe tâtâem otmai ya yekmunŋe Anitâhâlen biwiyeŋeŋe ki kepeimai yawu otmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme âlepŋeâk otmai ya yekmunŋe Anitâhâlen biwiyeŋeŋe kepeimai yawu otmap. Yakât otmâ gâŋe gurâ orotmeme âlepŋeâk otmâ yâhâwuatgât nanŋan.

¹² Yâhâ bukunenŋe âlâ, kutŋe Demetirio, yâkŋe târârâhâk manmap. Otmu yâkât manmanŋe ekmâ nen Kiristohât lohimbiŋe nâŋgâwanŋim mepaemain. Nâŋe den ki meman ya nanŋat. Yakât otmâ den yan yu nâŋgârâ bulâŋe otbuap.

Den bâiŋe sâm hâreop.

¹³ Nâŋgân nâŋgân âlâlâ biwian tap ya hârohâk kulemgum katgihimbâm yamâ nâŋgâmune umatŋe otmu pilâm den pâŋe tâlâwâk yu kulemgum katgihian.

¹⁴ Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk gâhâlen takamune enjakmâ den alahurongât nanŋan.

¹⁵ Biwihe huruñ sâmu manbuatgât nângâm Anitâ ulitguman.
Bukulipyenêne orowâk nângâhihiain. Otmu bukulpnenne gâ orowâk mansai ya
yengât gurâ nângâyinçaiin ya ekyongowuat.
Nâ bukuyenê,
Yoane

Yut

O bukulpne,

¹ Awonnenne Anitâne wawaeyekmâ mem hewewen tuhuyekmu Yesu Kiristohâlen biwiyene katbi. Yawu otbi yan Anitâne meyekmâ Kiristone himbimâmbâ âwurem ge meyekbuapgât pat kuyingimu manmai. Nâ Yut, Yakowo imine. Nâne Yesu Kiristo hon bawangim manman. Yakât otmâ yengât nângâm ekap yu kulemgum katyngian.

² Otmu yengât nângâm Anitâ yuwu sâam ulitguman. “O Awon, gâne bukulpne yengât nângâyngim mem hewewen tuhuyekdâ yanâmâ yâk yengât biwiyene sânduk sâmu buku orangim mannomaihât nângâm ulitgohan.” Yawu sâam ulitguman.

Lok perâkñane Kiristohât den kelangatminiwi.

³⁻⁴ Bukulpne, yuwu sâamune nângânet. Anitâne yen orop manman kârikñahât pat kuningiop. Pat kuningiop yakât bulâne menom sâam girawu mannetâ yekmu ârandân otbuap yakât topne kulemgum katyngian. Yawu gârâmâ emelâk lok nombotñane Anitâhât nângânetâ gemu betbangim topyene kurihiakmâ yengâlen torokatbi. Yengâlen torokatbi yapâek yu ya ekñâlem tepyene yahatmu otmâ hilipgum gai. Yawu otmâ ewekmâ tosa ya kârâm Kiristohâlen pilâm yuwu sâamai. “Kiristone girem den yapâ holañnenedop. Yakât otmâ nenne engatnenneâk watmâ yu ya ihilâk otnom,” sâamai. Yawu sâamai yan Kutdânenne Kiristo Tihit tihit Amboñe yâk mem ge katmâ yâkât den kelangatmâ lohimbî den perâkñe kâityongom engatyeñan gemai. Yâhâ Kiristone Anitâhât den bulâne nen aposololipne kâsikum ningiop. Otmu nenne den yawuâk yen kâsikum yingim gain. Otmu lok perâkñane yengât engatyeñan gem nângân nângânyene mem hâlim tuhuyingimaihât yene Kiristohât den tâñ tâñâk watmâ mannetgât pepa yu kulemgum katyngian. Yâhâ lok perâkñane matne mem hiliwahonomai yakât emet inânñan Anitâhât hon bawalipñane den kulemguwi.

⁵ Den kulemguwi yakât topne nângâm hengenñuai. Yawu gârâmâ den ya mem mete tuhûm mannetgât yuwu sâamune nângânet. Kândikum emelâk Isirae lohimbine Aihita hânân umatne kakñan manminiwi. Yawu mannetâ Kutdâne manman âlepñan katyekbe sâam den ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Aihita hân pilâwi. Pilâm taka lok ki manmaiângen manbi yan Anitâne den âlâ ekyongop ya nângânetâ ki bulâne olop. Yakât otmâ Kutdâne matne yingimu mem hiliwahowi.

⁶ Aiop, emelâk embânân Anitâhât anelolipñane otmâ hilipgunetâ matne yingiop ya yengât yuwu sâamune nângânet. Anitâne anelolipne âi yingimu mewi. Yâhâ anelo nombotñane âi yingiop ya hâkân otmâ pilâwi. Yawu otbi yakât matne nâpumân pilâyekmu ge omoñ kâlehen tatmâ gai. Yawu tatmâ yâhânetâ sâp pato tetewuap yan den sâam hâreyingim matne umatne yingimu mem hiliwahonomai.

⁷ Aiop, kapi yâhâp, kutyetne Sotom otmu Gomora, otmu kapi tipi tapi hâlânñmâ tatmâ ariop ya ambolipñane anelone otmâ hilipguwi yawuâk otmâ hilipguwi. Yâkne kâwâ konda otmâ orotmeme ki orotne yawu otmâ manminiwi. Yakât matne kâlâpne himbimângembâ gem punduñ sâam sem gulip tuhuyehop. Sotom otmu Gomora kapi ambolipñane otñetâ bâleop yakât dopñeâk lok perâkñane orotmeme bâleñe tâtâem otmai. Yawu gârâmâ yâkne Sotom otmu Gomora kapi yakât den pat nângânetâ keterakyngimu Anitâne yene orotmemeyene bâleñe yakât matne yawu yingimu menomai yakât topne nângâmbâi.

⁸ Aiop, Isirae lohimbine otbi, otmu anelo nombotñane otbi, otmu Sotom otmu Gomora kapi ambolipñane Anitâhât den kum otñetâ bâleop yakât dopñeâk lok perâkñane yuwu otñetâ bâlemap. Yâkne aman topne topne ekmâ yakât nângânetâ yahatmu Kutdâhât den

kum kâwâ konda otmai. Otmu Anitâhât anjelolipne iknje orop himbimân tatmai ya yengât nângânetâ gemu sâmbâleyingimai.

⁹ Otmu anjelolipne yengât kunyeje, kutnje Mikae sâmbâ, yâkât wâtne pato tatbangiap. Yawu gârâmâ emelâk tâmbânenne Mose muop. Mumu Mikaene hanguwe sâmbâ otmu yanâk Satan orop nekamân olowot. Yawu otmutâ Mikaene Anitâ ewewanjim Satan yuwu sâmbâ hârewanjiop. “Anitâ iknjak matne gihiwuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Anitâne songo bau otmu nâi selon topne topne kalop ekmain yamâ umut biwiyene bia. Yakât dopneâk lok perâkneje umut biwiyene bia yawu manmai. Yâkne yu yakât topne nângâm pâpgum ihilâk sâmbâ bâlemai. Otmu yu ya ekjâlem ihilâk otmai yane manmanyene mem bâleyekmu mansai.

¹¹ Yawu otmai yakât Anitâne matne amoknan yingimu menomai. Emelâk lok âlâ, kutnje Kain, yâkne iminâhât nângâm bâleop yakât dopneâk lok perâkneje lohimbi nângâm bâleyingimai. Otmu emelâk lok âlâ, kutnje Bileam, yâkne hâmene membom nângâm Isirae lohimbine otjetâ bâleâkgât sait kakyenan pilawe sâmbâ olop. Yakât dopneâk yâkne hâmenahâlâk nângâm Kiristohât den kelanjatmâ lohimbi kâsikum yingimai. Otmu emelâk, lok âlâ, kutnje Kora, iknjahât nângâmu yahatmu Mose mem ge katbe sâmbâ olop yakât dopneâk lok perâkneje Kiristohât aposololipne nen mem ge katnenekne sâmbâ oai. Yakât Anitâne matne amoknan yingimu mem hiliwahonomaihât pat kuyingimu mansai.

¹² Otmu yen menduhuakmâ sot nemai yan yengâlen torokatmâ to kârikne nem biwiyene hâlim otmu otjetâ bâleumu anun yingimai. Yawu otmâ yenhâlâk nângânetâ yahatmu otmâ hilipgumai. Ya yengât topyene nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmbâ nângânet. Elem kârikne mem emet mem mangumap yamâ gelâk ki gemap. Otmu kâpi kâmetmain yane esen yambuñajak pato otmap yamâ bonne âlâ ki kinmap. Yakât dopneâk lok perâkneje den âilongo lohimbi ekyongomai ya nângânetâ den yane buku ki meyingimap. Otmu kâpi ya hârâtne kum pilâmunne hâlâlân sâmbâ lâum menduhum katmâ kâlâwân umunne semap. Yakât dopneâk Anitâne lok perâkne matne umatne yingimu hem kâlâwân kionomai.

¹³ Otmu siru memu saru pato pilâmap yan saru tunj sâmbâ gaharane tetemu ekmain. Yakât dopneâk lok perâkne yengât orotmemeyene bâlene tetemu anulakmai. Otmu omoje pîtu kinmu ekmain ya omojeâk tetembisâpgât Anitâne kalop. Yakât dopneâk lok perâkne yengât nângâm Anitâne omoje bâlenen tatmâ yâhâmbisâihât pat kuyingimu manmai.

¹⁴ Otmu emelâk lok âlâ, kutnje Enoko, Aramgât sen ya tetem ganetâ ganetâ komot nombolân yâhâp olop yan teteop. Yâkne emelâk emet inânjan lok perâkne yengât yuwu sâop.

“Sâp pato tetewuap yan Kutdâne anjelolipne kijingitne orowâk meyekmu himbimâmbâ genomai.

¹⁵ Himbimâmbâ genomai yan Kutdânenneje lohimbi kerek nengât biwinenne ekma sâmbâ hâreningim otmain memain yakât matne dopnenjanâk kâpekningiwuap. Otmu lohimbi nombotneje kunyeje kârikne otmu Anitâhât den kaknan sâmbâ, otmu nombotneje yâkât den kum orotmeme bâlene tâtâem otmai yâhâmâ matne amoknan yingimu menomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Lok perâkneje yeje engatyeneâk watmâ yu ya otjetâ bâlemap. Yawu otmâ yenhât nângânetâ yahatmu hâkyene mepaemai. Otmu lohimbi nombotneje nângâyiningetâ yahatmu senne âlâlâ tânyongonetgât mem lohotne tuhuyekmai. Otmu orotmeme bâlene otmai yakât huhopne yamâ umatne âlâlâ kakyenan yâhâmap. Yawu teteyingimap yan yakât sâmbâ guhunmâ tosa yu lohimbi nombotne yengâlen kârâm pilâmai.

Girem den ekyongop.

¹⁷ Bukulipne, yuwu sâmunen nângânet. Emet inânjan Kutdânennahât aposololipnane lok perâkne yengât nângâm den yuwu sâm yen ekyongowi ya mem biwiyenjan katmâ nângâm mannetgât nanjan.

¹⁸ Den yamâ yuwu sâwi. Sâp pato tâlâhuwup yan lohimbi nombotnane yene engatyeñeak watmâ Anitâhât den kum yu ya ekñâlem otmâ hilipgunomai. Yawu otñetâ Anitâne yakât matne yingiwuap sâm yene ekyongonomai. Yawu ekyongonjetâ nângânetâ porap otmu yengât den kakñan sâm senyenjan genomai.

¹⁹ Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ yâkne biwiyene alitñetâ Wâtgât mâmâñahât Heakne nângân nângân âlepne âlâ biwiyenjan ki katmap. Yawu otmâ lokgât nângân nângân tâñât watmâ Kiristohât lohimbi yengât engatyeñan geñetâ hionakmai.

²⁰⁻²¹ Yâhâ yenâmâ Anitâhât den bulâne kâsikum yingimunne nângâwi. Den ya tiñâk lâum yâkât amutgen manñetâ tihityene otbuap. Yawu otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu bukulipyene yengât nângâm Anitâ ulitgum mannomai. Otmu sâp pato tetewuap yan Kiristone âwurem ge meyekmu Anitâne yekmu ârândâñ otmu umam sâyingim manman kârikñan katyekmu mannomai. Yakât nângâm bukulipyene orop Kiristohâlen biwiyenane kepeim mambotbangim mannomai.

²² Otmu lohimbi nombotnane Anitâhât den nângâm biwi yâhâp otmai. Lohimbi yawuyamâ lohotñanâk otyingim den kâsikum yinginomai. Yawu otyinginetâ nângânetâ keterakyingimu yanâmâ yâkne Kiristohâlen biwiyenane tiñâk kepeim mannomai.

²³ Yâhâ lohimbi nombotne âlâ yengât nângâm den âlâen hâum sâmunen nângânet. Bukunenñe âlâhât emet semu imbiñe naomne meyekmu in yawu hânân kionñomai. Yakât dopñeak sâp patoen lohimbi nombotnane hem kâlâwân kionmaihât Kiristohât den kâsikum yinginetâ nângâm yâkâlen biwiyenane tiñâk kepeim mannomai.

Yâhâ lohimbi nombotne âlâneâmâ biwiyene kârikne otmu orotmeme bâlene otnehâlâk nângâm manmai. Lohimbi yawuya yengât nângâm tepyene nângâyinginomai. Yawu gârâmâ yâkne otmai yawu ki otnomai.

Anitâ mepaeop.

²⁴⁻²⁵ Ambonenñe Anitâ yahat yahatne embânâmbâek tat tat kârikne tatmâ gaopñak tatmâ gamap. Otmu tatmâ yâhâmbisâp. Yene manman bâlenahât pañgonân kionmaihât Anitâ wâtgât Amboñane tihityene otmu Yesu Kiristohâlen biwiyenane kepeim mannomai. Yawu manñetâ meyekmâ nine nanne baratne koko salek sâm ikne laninne himbimân tap yan katyekmu herone kakñan manmâ yâhâmbisâi. Yakât nângâm herone nângâwanñim mepaem yâhâmbisâin. Ya bonñanâk.

Nâ bukuyene,
Yut

Hâmbâi tetewuap yakât den.

Yesu Kiristone yu ya teteningiwuap yakât topne sâm teteop.

¹ Nâ Yeweri nanje, Yoane. Anjoânâk Yesune honj bawalipne 12 nen menenehop. Nâ yâk yengât komolân gâtne nâje pepa yu kulemgum katyîngian. Yakât topne yuwu.

Anitâhât biwi nângân nângânjan tatmap yapâ Yesu Kiristone den yu nângâmu bulâje otmu anjeloje âlâ hângângum yuwu sâm ekuop. “Nâhât komot anjoân den yukât topne sâm ekyongowan yamâ sâp yiwerenje yu sâm tetekjan tuhumm yu ekgohowe. Ekgohomune pesuk sâm yâkne nângânetâ keterahâkgât gâ hângângohomune hânân ge sâm tetem ekyongowuat.” Yawu sâm hângângumu gem nâhâlen den yu sâm teteop.

² Sâm teteop yakât topne yuwu tap. Yu me ya hâmbâi tetewuap yakât Anitâje sâm kalop ya sâm tetem yen Yesuhât komot galemne mansai yuwu sâm ekyongomune nângânet.

³ Sâp pato utâpguap. Yakât otmâ yeje yen yu me ya tetewe sâm oap yakât den yu sâlikumâmâ Yesuhât komot sâm tetem ekyongonomai. Otmu lohimbî nombotjanjeâmâ den yu nângâm lâum mannomai yamâ Anitâje mâmâje otyîngimu herone otmâ mannomai.

Yesu Kiristo yâkât topne

⁴⁻⁶ Nâmâ Yoane. Nâje Asia hânân Yesuhât komot kapi nombolân yâhâp ya yengât pepa yu kulemgum katyîngiwoman. Yakât yen sâlikum topne nângânomai. O Bukulipne, yengât nângâm nâje Anitâ yuwu sâm ulitguman.

“O Anitâ, gâ tatmâ gaon, tatmâ gat, yanjak tatmâ yâhâwuat. Otmu Wâtgât mâmânahât Heak ya gâhâlen tatmap yanje Asia hânân kapi nombolân yâhâp tatmâ arap ya ambolipne mâmâje otyîngimu yengât biwiyenje sânduk sâm manjetgât nângâm mepaeheksan. Anitâ gike engatgeâk nange hângângurâ ge gâhât tem lâuhihim kinmâ topge sâm teteop. Sâm tetemu lohimbî nombotjanje eknetâ bâlemu kujetâ muop. Otmu yanjak mumunambâ yahatnomgât mâtâp anjoân mem kusâningiop. Mumunambâ yahatmâ hânje hânje lok kutdâ topne topne mansai yengât kunyene tatmap. Yawu tatmap gârâmâ lohimbîje yâkâlenâk biwiyenaje kepeim manmâ yâhânomai yanâmâ himbingât pat kuyîngiop yakât bonje ya menomai. Yawu.” Yawu sâm yengât nângâm Anitâ ulitguman.

Otmu Yesuhât topneâmâ yuwu. Yâkneâmâ nengât tepne dondâ nângâningimap. Yawu nângâningim Anitâje âi sâm wanop ya biwinaje kepeim manmâ nengât toсахât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Mum yahalop. Yakât otmâ biwinenje yâkâlenâk kepeim manmunje himbingât pat kuningiop. Yakât nângâm nen anjun ki otne. Anitâ tâj tâjâk mepaem ulitgum manmâ yâhânehât Yesune mâtâp mem kusâningiop. Otmu Yesune mâmâje otningimu Anitâhât tem lâum ânje tuhumm yâhânehât mâtâp ya gurâ yawuâk mem teteningiop. Yâhâmâ Lanjine otmu Wâtgât Ambone. Yakât otmâ mepaem manmâ yâhâmbisâin.

⁷ Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Yesune elem kulewojbonj kakjambâ âwurem gewuap. Gemu yan lohimbî nombotjanje kasa otbangim mem tuhuwîje ekmâ isem matje yîngiwuapgât tep bâle nângânomai. Otmu lohimbî nombotjanje yâk yengâlen torokatmâ yâkât kasa manmai ya gurâ yawuâk isem tep bâle nângânomai. Ya bonjanâk.

⁸ Anitâ Ambonenje yâhâmâ emelâk embânân hân himbim ki kândikyotgop yapâek tatmâ gaop. Otmu torokatmâ tatmâ yâhâwuat yakât kakjan tatatje pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yâhâmâ wâtje pato nandorone tatbangiap. Otmu Anitâje yuwu sâop. “Nâje sâmune hân himbim âliwahap topne topne ki tete tetenambâ teteheop. Otmu yâhâpne sâmune biatbuapgât dop gurâ tatnihiap.” Yawu sâop.

Wâtgât mâmânahât Heakŋe Yoanehât biwiŋe mem purik pilâmu ehop.

⁹ Bukulipne, yenâmâ Asia hânân Yesuhât komot mansai. Yeŋe Yesuhât den pat âlepŋe sâŋ lohimbî ekyongoŋetâ, lok nombotŋe nâŋgâŋetâ ki ârândâŋ otmu, mem ge katyekne sâŋ mem bâleyekmai. Otmu nâ gurâ yawuâk mem bâlenekmai. Yawu otniŋiŋetâ nenŋe ki lohotŋe otmâ kinmain. Yawu otmâ sâp ârândâŋâk Yesuhât lau lâum kinmâ hoŋ bawanŋim gamain. Otmu nâŋe Yesuhât den pat ya lohimbî ekyongomune yawuâk lok nombotŋe gurâ nâŋgâŋetâ bâlemu nâ menekmâ mâtuŋa âlâ, kutŋe Patimo sâŋ, yan katnekŋetâ mansan.

¹⁰ Manmune Sande âlâen Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmânahât Heak hâŋgâŋumu ge biwine mem purik pilâop. Yawu otmu den kârikŋe isemu nâŋgâwan. Yâhâ den nâŋgâwan yamâ lâmun kunmain yakât dopŋe bia, ya wangim isemu nâŋgâwan. Otmu yuwu sâŋ eknohop.

¹¹ “Yoane yu me ya senŋan yiwerenŋe tetemu eksat. Yawu gârâmâ gâŋe pepa mem kulemgum katdâ Asia hânân kapi tipî tapi nombolân yâhâp tai ya yengât dopyenŋan arimu sâlikum nâŋgânomai. Kapi yamâ kutyenŋe, Simirina, Epeso, Peahamon, Tiatira, Sariti, Pilarepia, Laorika yawu. Pepa yu yengât kulemgum katdâ arimu ekmâ sâlikum nâŋgânomai.” Yawu sâŋ eknohop.

¹² “Den yu âlâŋe eknohoap” yawu sâŋ enŋatne kakŋambâ olelem lambe nombolân yâhâp goliŋak tuhuwi yan sem kinmu ekban.

¹³ Otmu ya yengât hohetyenŋan lokbân kundenŋe yawuya kinmu ekban. Otmu sâŋgum kaok âlâ hârândâŋâk mânunakmâ kinop. Yâhâ enŋatŋanâmâ kâiput kâlep goliŋak tuhuwi ya âmbâkum kinmu ekban.

¹⁴ Yâhâ somotŋe yamâ iwit iwit pato elembân kaok ekmain yawuya. Yâhâ senŋe yamâ kâlâp nimbilamŋe yawuya.

¹⁵ Yâhâ kâiŋe yamâ kât sem hiŋ hurunduŋ sâmap dop yawuya. Yâhâ denŋe munŋeâmâ to tâlâm pato yerâm kinmu munŋe nâŋgâmain yawuya.

¹⁶ Otmu pitu nombolân yâhâp ya bânŋe bonâŋen mem kinop. Otmu launŋambâmâ tewet konohâk yamâ sâtŋe nombot nombot nelanŋ nelanŋ ya ge kinop. Yâhâ kun kundenŋe yamâ sikop hâumu irik irik sâmap dop yawuyenŋe lanŋinŋe pilâop.

¹⁷ Yawu tetem kinmu ekmâ kiŋgitnahât otmâ kâiŋe topŋan ba pare pare otmâ mum yawu iwan. Yawu imune lok yanŋe bânŋe bonâŋen mem katnekmâ yuwu sâŋ eknohop. “Kâmbuk, kiŋgitgahât ki ot. Hâlihâk kindâ topne sâŋ tetem ekgohowe.

¹⁸ Anŋoân embâŋân Anitâŋe hân himbim ki kândikyotkop yapâek tatmâ gawan. Otmu lok otmune yanŋak benŋe nohoŋetâ muwan. Otmu mumunŋambâ yahatmâ tan. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Nâmâ manman kârikŋe ambonŋe. Yakât otmâ yâhâpŋe mumbomgât dop âlâ ki tap. Manman kârikŋe manmâ yâhâwom. Yawu gârâmâ lohimbî torokatmâ manŋet me hiliwahonŋet yakât nâŋe konok sâmune pesuk sâwuap. Otmu lohimbî nombotŋe mum hemgât pat oai yâk holanŋeykbom me hemân hâpunyeykbomgât dop ya gurâ yawuâk. Yamâ nâhât wahap. Topne yawu.

¹⁹ Otmu nâŋe sâp yiwerenŋahât me hâmbâihât tetewuap yakât topŋe kerek sâŋ tetewe. Sâŋ tetemune kulemgum metemâmâ pepa yu kapi nombotŋe yu tete tatmâ arai ya yengâlen kerehâk katdâ arimu ekmâ nâŋgâŋet.

²⁰ Otmu bânŋe bonâŋen pitu nombolân yâhâp meyekmune yeksat yakât topŋe yuwu sâŋ tetemune nâŋgâ. Pitu nombolân yâhâp yamâ kapi nombolân yâhâp ambolipŋenŋe nâhât komot mansai ya yengât anelo umutyenŋanâk âlâku konok konok. Otmu lambe nombolân yâhâp goliŋak tuhum katŋetâ sem tap yamâ nâhât komot kapi nombolân yâhâp ya.” Yawu sâop.

2

Epeso kapi ambolipŋe yâk yengât sâŋ kalop.

¹ Yesuŋe yuwu sâŋ tetem eknohop. “Yoane, gâŋe Epeso kapi ambolipŋe yeŋgât yuwu kulemgum katyiŋgirâ ariâk. Nâ Yesu. Bâtne bongen pitu nombolân yâhâp mem kinsan. Otmu lambe nombolân yâhâp golinjak tuhum katŋetâ sem tatmap ya yeŋgât hohetyeŋan galem kinmâ bam gaman.

² Nâ yeŋgât manmanyene ya kerehâk nâŋgâmune âlepŋe nanŋe oap. Lok bâlene, lok perâkŋe yeŋgâlen taka yuwu sâŋ kâityongowi. “Yesuŋe âi sâŋ ningiop ya tuhum mansain.” Yawu sâŋ yen kâityongom yeŋgâlân torokatne sâŋ takawi. Yawu sâŋ takanetâ yapâ gâtŋaŋe umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiop. Yakât yeŋe yâk yeŋgât topyeŋe ekŋetâ ki ârândâŋ olop yakât otmâmâ watyekbi. Ya nâŋgâmune âlepŋe nanŋe oap.

³ Otmu yenâmâ lok bâlene yaŋe yeŋgâlen torokatne sâŋ otŋetâ yanâmâ yeŋe nâhât tem lâum sâtŋum manmâ gawi. Otmu nâhât den nâŋgâm ki hâkâŋ otbi. Yakât nâŋgâmune âlepŋe oap.

⁴ Yawu gârâmâ den âlâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Biwiyeŋan tap ya ekmâ nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Anŋoân embâŋân Anitâhât den pat âlepŋe nâŋgâm yanâmâ nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe kepeim manbi. Yâhâ sâp yiwereneâmâ biwi yeŋaŋe pâlâmŋe otmâ mansai.

⁵ Yâhâ anŋoânâmâ biwiyeŋe nâhâlen katmâ denne lâum manbi ya yawuâk torokatmâ manŋetgât nanŋan. Yawu gârâmâ yeŋe denne ki lâum mannomai yanâmâ sâŋmune yeŋgât hohetyeŋambâ lambe laŋinŋe hindakmâ yeŋgâlen omoŋ sahakbuap.

⁶ Otmu nâŋgân nâŋgân âlâ nâŋgâm gawi ya nâŋgâmune âlepŋe oap. Komot âlâ, kutyene Nikolao sâŋ, yâkŋeâmâ yuwu sâŋmai. “Âlepŋe, orotmeme ihilâk mahilâk otmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yakât denne bia.” Yawu sâŋmai. Yamâ yeŋgâlen takamâmâ yawu otŋetgât sâŋ kendâyiŋgiŋetâ yeŋe hâkâŋ otmâ watyekbi. Nâ gurâ yawuâk yâk yeŋgât nâŋgâm hâkâŋ otmâ manman. Yawu gârâmâ yeŋe yâk yawu otyiŋgiwi yakât nâŋgâmune ârândâŋ oap.

⁷ Yeŋgât hohetyeŋan gâtŋe âlâ me âlâŋe lohotŋe ki otmâ nâhât den lâum manmai. Yakât otmâmâ munomai sâp yanâmâ âlepŋe nâŋe sâŋmune Anitâhât kalamân manmangât nak âlâ kinsap yakât kehetŋe nemâmâ yaŋe tânyongomu manman kârikŋan yan torokatmâ manmâ yâhânomai. Otmu Epeso kapi ambolipŋe yen Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe den sâŋ tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yen nâŋgâm heŋgeŋgum manmâ yâhânomai.” Yakât yawu sâop.

Simirina kapi ambolipŋe yâk yeŋgât sâŋ kalop.

⁸ Otmu Yesuŋe ikŋe komot Simirina kapi ambolipŋe mansai yâk yeŋgât yuwu sâŋ eknohop. “Lohimbiŋe Simirina kapiân manmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe nâhâlen katmâ mansai yamâ gâŋe den yuwu kulemgum katyiŋgirâ ariâk. Nâmâ Yesu. Anŋoân embâŋân Anitâŋe hân himbim ki kândikyotkop yapâek tatmâ gawan. Otmu yawuâk tatmâ yâhâwom. Otmu mumune yan hân kâlehen katnekbi. Nâŋe yapâ yahatmâ tanŋe yuwu sâŋ tetemune nâŋgâŋet.

⁹ Yeŋgât kasalipyeneŋe yen mem bâleyekmâ kombo meyiŋgiŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ âlâlâhât pâin guin otmâ gai. Ya nanŋan. Otmu nâŋe mâmâŋe otyiŋgimune nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe kepeim manmâ gaŋetâ yakât nâŋe matŋe âilonŋo yiŋgiwomgât emelâk ya sâŋ katban. Otmu Yura lok nombotŋaŋe yeŋgât sâŋ bâleyiŋgiwi. Ya gurâ topŋe nanŋan. Yawu gârâmâ yâkŋe Anitâhât pat bulâŋe ki mansai. Yâhâmâ lok bâleneŋahât pat oai.

¹⁰ Otmu umatŋe âlâlâ yuwu yawu teteyiŋgiwuap yakât kiŋgityeŋahât ki otnomai. Yakât topŋe yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Satangâlen torokatmâ manmâ bâleneŋahât pat mansaiŋe yen biwiyeŋahât topŋe ya nâŋgâne sâŋ mem âlâlâ tuhuyeknomai. Otmu mumuhât pat kuyiŋgim nombotŋe mem pâi emetŋan katyeknomai. Yawu otyiŋgiŋetâmâ yeŋe kârihem kinŋetâ yanâmâ nombotŋaŋeâmâ munomai. Otmu nombotŋe âlâneâmâ hâhiwin nâŋgâm sâtŋum mannomai. Yawu otmâ manŋetâ yakât kakŋanâmâ hilâm bâlâk ŋerek otmu yanâmâ pesuk sâyiŋgiwuap. Yâhâ yakât kakŋan yenâmâ hâk sânduhân manmâ yâhânomai.

Otmu munomainje mumuñambâ yahatñetâ yen kerehâk manman kârikñan torokatmâ manmâ yâhânomai.

¹¹ Simirina kapi ambolipñe yen Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yen yukât topñe nâñgâm henñenñunomai. Nâñgâm henñenñum nâhâlenâk biwiyenñe kepeim manmâ yâhâm yâhâpñe munomaihât dop âlâ ki otbuap.” Yakât yawu sâop.

Peahamon kapi ambolipñe yâk yengât sâm kalop.

¹² Otmu Yesuñe ikñe komot Peahamon kapiân mansai yâk yengât yuwu sâm eknohop. “Lohimbi nombotñe Peahamon kapiân manmâ biwiyenñe nâhâlen katmâ mansai ya yengât den yuwu kulemgum katyññgirâ ariâk. Nâ Yesu. Tewet sâtñe nombot nombot nelanñ nelanñ yakât amboñe nâ. Nâñe yuwu sâmunne nâñgâñet.

¹³ Kapi ambolipñe yengât manmanyenñahât topñe ya nâ nanñan. Kapi yanâmâ lok sesengâlâkñe Satangâlen torokatmâ orotmeme bâleñe topñe topñe otmâ mansai. Yawu otmâ nâhât komolân gâtñe âlâ, kutñe Antipatoro, yâkñeâmâ nâhât tem lâum manmâ yâk yengâlen lohotñe ki otmâ manop. Ya kuñetâ muop. Kuñetâ muop yakât yen kinñityenñahât ki otbi. Yawu otmâ kârihem kinmâ nâhât tem lâum manmâ gai. Ya nâñgâmunne ârândânñ oap.

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe nombotñe orotmeme âlâ yuwu otmai yamâ nâñgâmunne bâleap. Yengâlebâ nombotñe lok âlâ, kutñe Bileam sâm, yâkât orotmeme bâleñe ya watbi. Bileamñe anñoân lok âlâ, kutñe Balak sâm, ya ekumu Isirae lohimbiñe kasalipyenñe yengât Porom Lâpiohât hotom uminiwi yapâ mem neñet sâm ekyongop. Yawu otmâ torokatmâ kâwâ konda otñetgât kendâyññgiop. Yawu olop yakât Bileamñe tosa pato miop. Otmuâmâ yengâlen gâtñe nombotñe orotmeme yawuâk torokatmâ otñetgât sâm kendâyññgim mansai. Ya nâñgâmunne dondâ bâleap.

¹⁵ Otmu yengâlen gâtñe nombotñe Nikolao yengâlen torokatmâ ihilâk mahilâk otmâ mansai. Yakât nâñgâmunne yawuâk dondâ bâleap. Yakât otmâ ekyongonñetâ biwi nâñgân nâñgânñenñe nâhâlenâk katñetâ kinâkgât sâm ekyongoan.

¹⁶ Otmu den sâm tetean yukât nâñgâñetâ gemu bet pilâmâmâ nâhâlen yâhâpñe taka ki torokatnomai. Yawu otnomai yamâ nâñe taka kuk otyññgiwom. Yawu otmâ launan tewet sâtñe nombot nombot nelanñ nelanñ yanñe nem hilipyongowuap.

¹⁷ Yamâ yengâlen gâtñe nombotñe yâk yengâlen lohotñe ki otmâ mannomai yâhâmâ mem lâtâpyongom manman kârikñe yakât sot yññgimune nem mannomai. Otmu lanñgatyekmâ âlâku ikñe kutñe kândâk kândâk kulemgum iri tete osom katyññgiwom. Kut ya lok âlâ me âlâñe ekmâ nâñgânomaihât dop ki tap. Âlâku ikñe amboñan amboñan ekmâ nanñanñginomai.

Peahamon kapi ambolipñe yen Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan yakât mâmâñe otyññgimu den yukât topñe nâñgâm henñenñunomai. Yakât otmâ yu kulemguwe sâm oan. Yesuñe Peahamon ya yengât yawu sâm eknohomu kulemguan.

Tiatira kapi ambolipñe yâk yengât sâm kalop.

¹⁸ Otmu Yesuñe ikñe komot Tiatira kapiân mansai yâk yengât yuwu sâm eknohop. “Yoane gâ Tiatira yengât ekap yuwu kulemgum katyññgirâ ariâk. Nâ Yesu, Anitâhât nanñe. Otmu nâmâ senneâmâ kâlâp kokotñe lanñ lanñ sâmap yawuya. Yakât otmâmâ nâmâ yohân ekman. Otmu kâineâmâ kâlâp milu umunñe kâtñe sem hiñ hurundunñ sâmap yawuya. Yakât otmâ kasalipne tâlim hilipyongowom. Topne yawu.

¹⁹ Otmu yengât manmanyenñahât topñe ya nâ nanñan. Otmu orotmemeyenñe ya gurâ nâñgâm metean. Yenñe nâhâlen biwiyenñe kepeiwi ya yawuâk torokatmâ manmâ gai. Otmu biwiyenñe hikuakmâ buku oranñgim mansai. Yâhâ lohimbi nombotñe senñe âlâhât pâinmâ mansai yâk tânyongoai. Otmu lohimbi belângen mansaiñe mem bâleyekñetâ

yengu yawuâk ki lohotnje oai. Emelâk orotmemeyenje âlepnje otbiâke yamâ yiwerenje oai yujeâmâ kândikum gâtje ya tâtâem wangim oai yakât nângâm biwine herenje oap.

²⁰ Yawu gârâmâ benje yengât orotmeme konohâk otjetâ ki ârândânj otmap. Imbi bâleje âlâje yengât hohetyenjan kinmâ den perâkje kâsikum yingimap ya ki watjetâ ariap. Yâkje yuwu sâmap. “Nâ Anitâhât poropete imbi. Yâkât lau lâum denje sâm tetean.” Yawu sâmap. Yamâ den memap. Emelâk imbi yawuya âlâ, kutje Yesewe sâm, yâk ihilâk mahilâk otmâ manmâ Anitâhât komot, Isirae lohimbi, mem dâiyekmâ imbilipyeje yekmâ ihilâk otjetgât sâm ekyongominiop. Yawu sâm ekyongop yaje dondâ bâleop. Yâhâ sâp yiwerenje yuâmâ imbi âlâ ya hohetyenjan taka mansapje Yesewe olop yawuâk otjetgât haonjâ kendâyinjap. Otmu yâhâmâ kasalipyeje yengât Porom Lâpio yakât hotom umai yapâ mem nejet sâm ekyongomap. Ya nângâmune dondâ bâleap.

²¹ Yakât yuwu sâmune nângânet. Imbi yaje biwi nângân nângânje nâhâlen kalâkgât mambotmâ manmâ gan. Yawu otmune ya hâkânj otmâ kârikje dondâ oap. Kârikje otmâ manmâ orotmemeje kinjon yamâ ki sâm tetem betbangimap.

²² Yakât otmâmâ kundat umatje dondâ tetewangimu yan nâje ya sâm wanjune hâhiwin nângâm yâhâwuap. Otmu lohimbi nombotje yâkâlen torokatbije tosayenje ya ki sâm tetem biwi nângân nângânyenje nâhâlen katmâ mansai yakât matje umatje dondâ yingimune mem sâtgum mannomai.

²³ Otmu lohimbi nombotjaje imbi bâleje yâkât komolân torokatmâ otbi mewi ya ekjetâ ârândânj olop yamâ nâje matje yingimune mem hiliwahonomai. Yawu otyingimuneâmâ nâhât komot hânjan kulemjan mansaje ekmâ topje yuwu nângânomai. “E, Yesujeâmâ orotmemenenje me biwinenjan girawu tap yakât topje ekmâ nângâm ba takamap. Otmu yu me ya otmain yakât matje ya tâj tânjâk ningiwuap.” Yawu sâmâmâ orotmeme âlepjeâk otmâ mannomai.

²⁴ Otmu yen nombotjaje imbi yukât orotmeme kinjon yan torokatmâ ki otmai. Otmu yâkât komolipjaje Satangât topje sâm kusânâmâ ekyongomunje nângânet sâm otjetâmâ yan yeje betyingim mansai. Yakât nângâmune ârândânj oap. Yakât umatje âlâ ki teteyingigât nanjan. Otmu yenâmâ yuwu sâm ekyongomune nângânet.

²⁵ Anjônâk nâhât tem lâum torokatmâ manbi. Yawuâk otmâ torokatmâ manmâ gai. Yawu gârâmâ yâhâpje yawuâk torokatmâ manmâ yâhânetâ nâje taka matje âilonjo yingimune menomai yakât yuwu sâmune nângânet.

²⁶⁻²⁷ Anitâje âi sâm nihim hângânnohomu gewan. Gemâmâ wâtjan kinmâ tem lâuwangim gawan. Otmu yakât dopjeâk yenâmâ âi sâm yingimune nâhât wâtjan kinmâ yâhânomai. Otmu sâp pato tâlâhumu yanâmâ nâje mâmâje otyingimune kasalipnenje kunyeje kârikje otmâ mannomai ya yongom itit kiom tuhuyeknomai.

²⁸ Yawu otyinginetâmâ pesuk sâwuap. Otmu sâp patoen yen orowâk heron maron otmâ manmâ yâhânom.

²⁹ Yakât otmâ Tiatira kapi ambolipje yen Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât otmâ mâmâje otyingimu den yukât topje nângâm biwiyenjan katmâ mannomai.” Yawu sâop. Yesuje Tiatira kapi ambolipje yengât den yu sâm tetem eknohomu kulemgum katyingian.

3

Sariti kapi ambolipje yâk yengât sâm kalop.

¹ Otmu Yesuje ikje komot Sariti kapiân mansai ya yengât yuwu sâm eknohop. “Yoane, gâ den yuwu sâmune kulemgum katyingirâ Sariti ambolipjaje sâlikum nângâm hengenjunomai. Nâ Yesu. Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje mâmâje otnihimu pitu nombolân yâhâp meyekmâ kinman.

Nâje yengât manmanyenje ekmune ki ârândânj otmap. Yeje topyeje kurihiakmâ lok sensenân orotmeme âlepjeâk otmâ gai. Yakât otmâ lohimbi dondâje yekmâ topyeje

yuwu nângâm tâpikguai. “Main, lohimbi yuñeâmâ biwi nângân nângânyeñe ya galemai. Otmu yâkñe yakât pâlamñe ki oai.” Yawu sâmai. Yawu sâmai yamâ pâpgum topñe ki nângâm sâmai. Nâñeâmâ biwiyene ekmâ “biwiyene mumuñe,” yawu nanjan.

²⁻³Yenâmâ biwiyene pârâk pilâm ekñet. Awoñne Anitâñe yengât manmanyene ya ekmu ki ârândâñ otmap. Otmu nâku yawuâk ekmuñe ki ârândâñ otmap. Manman angoânâk manbi yañeâmâ himbingât pat kuyiñgiop ya biatbe sâm oap. Yen ya biatyinçimâp sâm emelâk angoânâk miti nângâm yan biwiyene nâhâlen katmâ orotmeme âlepñe otmâ manbi ya yawuâk torokatmâ manñet. Yawu manmâ orotmemeyene bâleñe ya bet pilâm biwi golâek manmâ yâhâpñe biwi nângân nângânyeñe nâhâlen kepeim manñetgât nanjan. Yâhâ ki otnomai yamâ benñe kasalipyenâñe inâk pârâk sânsânâk taka itit kiom tuhuyiñgimai yakât dopñeâk nâñe yengâlen pârâk sân sânâk takawom. Sâp yan takawom yakât yene ki nanjai.

⁴Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe sambe bia, getek âlâ yañe tipñe âlepñe oai. Yâhâ yen salek salehâk tosa barak mansai yamâ yongonmune nâhâlen torokatñetâ sângum kaok bolañ bolañ âlâku ikñe kândâk kândâk yinçimune hançalakñetâ nine orop tatmâ yâhânom.

⁵Yawu otmâ tosa barak manñetâmâ nâñe yengât nângâm nâhât komolân gâtñe salek salek yawu sâwom. Otmu emelâk manman kârikñahât pat kuyiñgim pepa âlâ mem kutyene kulemguwan. Yamâ kutyene yâhâpñe ki hârewom. Nâñeâmâ awoñne otmu anelolipne yâk yengât senyenjan kinmâ yengât kutyene yongonmune nâhâlen torokatñetâ orowâk tatmâ yâhâmbisâin.

⁶Otmu Sariti kapi ambolipñe yen Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât mâmâñe otyinçimu nângâm hençençunomai.” Yesuñe yawu sâop.

Pilarepia kapi ambolipñe yâk yengât sâm kalop.

⁷Otmu Yesuñe den âlâ yuwu sâm eknohop. “Nâhât komot Pilarepia kapiân mansai ya yengât ekap yuwu kulemgum katyinçirâ ariâk. Nâmâ Yesu. Orotmemene âlepñe nanñe mem koko salehâk manmâ gaman. Yu me ya otmune bonñeâk tetemap. Anitâñe angoânâk yuwu sâm âi nihiop. “Isirae yengât lok kutdâyene, kutñe Dawiti sâm, yâkât kawenjan kinbuat. Yan kinmâ manman kârikñahât gahatñe ya mem hindâwuât. Mem hindârâ an sâm kinmu yakât kakñan lok âlâ me âlâñe ya mem mançunomaihât dop ki otbuap. Yâhâ gahatñe ya mem mançuwuat yamâ lok âlâ me âlâñe mem hindânomaihât dop gurâ ki otbuap.” Yawu sâm âi nihiop. Yawu gârâmâ gahatñe yakât ambonñe yamâ nâ konok.

⁸Otmu yakât yuwu sâmune nângâñet. Manmanyene ya ekmuñe ârândâñ oap. Yene biwi golâek manmâ nâhât tem lâum manmâ gai. Otmu nâhât kutne ki kurihim hâkâñ otbi. Yakât nângâmune âlepñe oap. Otmu yene nâhât den pat âlepñe sâm tetem ekyongoñetgât emelâk nâñe gahatñe ya mem hindâmune kinsap ya nanjai. Otmu kasalipyene âlâ me âlâñe ya mançunomaihât dop âlâ ki tap.

⁹Yuwu sâmune nângâñet. Yura lok nombotñane nâhât hâkâñ otmâ manmâ yengâlen taka yuwu sâmai. “Nenâmâ Isirae lohimbi tâñ tâñ mansain. Yakât otmâ nenâmâ Anitâhât pat otmâ mansain,” yawu sâmai. Yawu sâmai yan yengât hâkâñ otmâ sâm mem ge katyeksai. Yawu otyinçinçetâ nângâmune bâleap. Yakât otmâmâ yuwu sâm hâreyinçian. “Lok perâkñe, amboyene yamâ Satan,” nâñeâmâ yawu sâm hâreyinçian. Yakât otmâ nâñe mem dâiyekmâ yengât amutyenjan katyekmuñe mannomai. Yanâmâ yengât yuwu sânomai. “Bâe, Yesuñe lohimbi yu yengât tepñe nângâmu âlepñe nanñe oap yakât nen mem ge katneneksai.” Yawu sânomai.

¹⁰Otmu lohimbinje hânñan kulemñan manmai yengât topyene teteâkgât nâñe sâmune umatñe topñe topñe teteyinçiwuap. Yâhâ yengâlenâmâ ki tetewuap. Sâp yanâmâ nâñe tihityene otmune yene kârikñe otmâ mannomai.

11-12 Yâhâ yenâmâ emelâk Anitâne manman kâriknahât pat kuyiŋgiop ya biatyŋgimapgât nângâm biwiyene galemahom mannomai. Yawu otmâ mannomai yan kasalipyeneje mem ge katyeknetâ kârikne otmâ mannomai. Yawu mannetâ nâne kâlep ki otmuâk takawom yanâmâ yen meyekmâ Anitâhât miti emetne himbimân tap yakât saran kârikne sâm kânângâyekbom. Kânângâyekmune ki putuk sâm ge kunomai. Manman kâriknahât pat yukât bulâne yŋgimune menomai yan Awonnahât kapi pato, kutne Yerusalem kapi âine sâm, himbimân tap ya gewuap. Gemu ya ambokunomai. Yakât patne yawuâk kuyiŋgiop. Otmu nâ ninahât pat Anitâne emelâk kunihop. Yawu gârâmâ yawuâk nâhâlen torokatmâ ya mem ambokunomai.

13 Pilarepia kapi ambolipne yen Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yâkne mâmâne otyŋgimu den yukât topne nângâm henŋenunomai.” Yesune yawu sâm teteop.

Laorika kapi ambolipne yâk yengât sâm kalop.

14 Yesune torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Yoane, nâhât komot Laorika kapiân mansai ya yengât ekap yuwu kulemgum katyŋgirâ ariâk. Nâ Yesu. Anŋoân embânân Anitâne hân himbim ki kândikyotgop yapâek nâne tatmâ gawan. Otmu nâ Anitâ orop topnetne konohâk otmu yapâ gâtneje Anitâne âi sâm nihiop. Âi sâm nihimu nâne yâkâlen kândiwahom hân himbim pitu âlâlâ topne topne katban. Otmu lohimbine Anitâhât topne nângânetâ haŋ sâyiŋgiâkgât den bulâne ekyongom manban.

15 Nâne yengât biwiyene ekmune ki ârândân otmap. Yenâmâ pâlâmne manmai. Yakât otmâ nâne yengât ukenne ki nângâyŋgian. Otmu nâsin gurâ ki nângâyŋgian. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Sot nemunne pâlâmne otmu âkâm pilâmain yakât dopneâk yen nine komolâmbâ yekmune pâlâmne otmu watyekbom.

16-17 Otmu yengât topyene teteâkgât torokatmâ sâwe. Yeneâmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ Anitâne nângâningimu ârândânâk oap yakât iri sikum me senne âlâlâ ya dondâ tatningiap. Hop sambe kakŋan mansain.” Yawu sâmai. Yamâ den memai. Yene topyene ya nângâne sâm hâum pâpguai. Yenâmâ kopa. Otmu nângânetâ ki keterakmap. Otmu topne ekmâ nângâne sâm yakât pâinmâ hâum pâpgumai. Otmu âlâlâ yakât gurâ pâlâmne mansai. Yawu naŋgan.

18 Yawu gârâmâ yu otjet sâm ekyongomune torokatmâ otmâ mannetâ ârândân otbuap. Yiwerene yuâmâ senyene bok sâmu âlâlâ yakât ekmâ topne ki naŋgai. Yâhâ gâmâlâhâmâ nâne sâmune senyene hâreakmu âlâlâ ya ekmâ topne nângânomai yakât dop tatnihiap. Otmu nâhâlen torokatmâ salek salehâk mannomaihât nâhâlen mâtâp tap. Yawu gârâmâ orotmemeyene bâlene ya pilâm nâhâlen gamâmâ nâhât manmanne ya mem haŋgalakmâ salek salehâk manmâ yâhânomai. Yawu otmâ mannetâ lohimbi nombotneje yekmâ yengât nângânetâ yahatmu yakât ki aŋulaknomai.

19 Otmu lohimbine nâhâlen torokatmâ mansai yene nine orop biwinenke kepeiakmâ konok otmu mansai. Otmu yawuâk torokatmâ mannehât nângâm nâhât komolân gâtne âlâ me âlâne otmâ tâpikgune sâm otjetâmâ nâne biwi nângân nângânyene mem kusân yŋgiman. Mem kusânyŋgimune ekmâ nângâm henŋenunomai manman âlepŋan manmai. Otmu yene kunyene kârikne otmâ hiliwahomaihât sâmune umatne âlâlâ teteyŋgiwuap. Otmu yengâlen takamune umatne yawuya teteyŋgimapgât yene orotmemeyene bâlene ya bet pilâm orotmeme âlepneâk otmâ manmâ yâhânomai.

20 Nâne yengât emet hawiŋan kinmâ den sâmune enŋatne munne naŋgai. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne nâhât den towatne nângâm yahatmâ launan membuap yâhâmâ nâ orop biwi konohâk otmâ lau konok nem manmâ yâhânom.

21 Otmu nâne himbimâmbâ ge Awonane âi sâm nihiop ya tuhum pesuk pilâmune ârândân oap. Yakât dopneâk yene gurâ nâhât den nângâm lâum mannetâ ârândân otbuap otmuâmâ nâne sâmune nâhâlen torokatnetâ orowâk Awonne hâlânmâ tatmâ yâhânom.

²² Laorika kapi ambolipņe yen Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât otmâ yâkņe mâmâņe otyingimu den yukât topņe nâņgâm henņeņgunomai.” Yesuņe yawu sâm teteop.

4

Himbimgât gahatņe hindakmâ aņ sâm kinmu Anitâhât kaweņe ehop.

¹ Otmu ya biatmu himbimân gahatņe âlâ hindakmâ aņ sâm kinmu ekban. Otmu den me mun pato âlâ emelâk nâņgâwan ya yawuâk yâhâpņe tetemu nâņgâwan. Yamâ yuwu sâm eknohop. “Yu me ya hâmbâi tetewuap yakât Anitâņe sâm kalop. Garâ yu tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

² Yawu sâmu yanâk Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwine mem purik pilâmu yanâk yâhâ tatmâmâ âlâ yuwu ekban. Anitâņe kawe talop yan laņinņe pato siliņ siliņ sâmap yawuyaņe kundennaņ yerâmu ekban.

³ Otmu hambe mohat yawuya yaņe kakņan hawamgum laņinņe golâ golâ pato pilâm kinmu ekban.

⁴ Otmu lok kunņe 24, hâk katipņe kaok bolañ bolañ yawuya hiņ hârândâņ sâsâņe ya mânunakmâ tatbi. Otmu nerenđeņ goliņak tuhuwi yawuya yaņe kunyenaņ hawamgum horaraņgim tatbi. Otmu yâk yeņgât kawe tatatyene pato yamâ Anitâ hawamgum ikņiâk ikņiâk tatbi.

⁵ Yâhâ Anitâ patoyeņe talop yâkâlebâ belek sâmu ekban. Otmu denņeâmâ himbim gunğuruņ sâmu mun pato pilâmap yawuya yakât dop olop. Otmu yâkâlebâmâ kâlâp laņinņe sem kilik kilik sâmap yawuya sem kinop. Otmu sem kilik kilik sâop yamâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heak yâku yawuâk, dop yawuâk olop.

⁶ Otmu Anitâhât dâtâpņaņ saru pato nâņ nâņ sâmu yan emetsennaņe siliņ siliņ sâm hâumu beleņ sâmap dop yawuya yaņe kâwinân liņgarakmâ nâņ nâņ sâm iop.

Otmu songo papato yawuya imbât mumuhât dop bia yaņe hawamgum nombot nombot tatbi. Yâhâ senyeņe yaņak pato, bet kulet otyingiop.

⁷ Anğoân ekban yamâ pusi papatoņe, kutņe laion sâm, yakât kundennaņe yawuya. Yâhâpņe ekban yamâ bulimakao pato yawuya. Yâhâ kalimbuņe yamâ lok kundennaņe yawu. Yâhâ imbâtņe yamâ tiwa yawuya.

⁸⁻⁹ Âlâhât konok konok peņgamyene nombotgen kalimbu, nombotgen kalimbu yawu talop. Otmu omone hilâmņe haonmâ ârândâņ Anitâ yuwu sâm kiki mewaņgimai.

“Anitâ patonenņe gâhât tatatge, gâhât wâtge, gâhât orotmemehe ya ae seņ seņ me hou sâ sâ. Otmu gâhât nâņgâmunņe yahatmap. Gâ embâņân tatmâ gaon. Otmu tatmâ gat, mâne tatmâ yâhâwion. Yakât otmâ gâhât nâņgâmunņe âlâ kândâkdâek otmap.”

Yawu sâm kiki mewaņgimai.

¹⁰ Otmu sâp âlâ me âlâen kep mem mepaemaiân yan lok kunņe 24 ya kerekņe nerenđeņe ya mem yâkât eņgatņaņ horatbaņgimai.

¹¹ Horatbaņgim nâņgâņetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâm kiki mewaņgimai.

“O, Anitâ patonenņe. Gike nâņgân nâņgâņan otmat. Otmu gike wâtgan kinmâ hân himbim kândikyotgon. Otmu gikak âliwahap topņe topņe hânân kalon yaņe torokatmâ yâhâwuapgât dop tatgihiawâk. Otmu nâņgârâ biatbuapgât gurâ dop yawuâk tatgihiap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain. Otmu gâhât kutge konok sâm haņ tuhumunņe yupâ yapâ arimu ârândâņ merândâņ otmâ liņgarakmâ imap.” Yawu sâm.

5

Lama Nanņe yâkât nâņgâņetâ yahalop.

¹ Otmu Anitâ patonje bânje bonângen pepa âlâ mem gonjongumu ekban. Pepa yamâ nombot nombot kulenguop ya sâlikumai sâmem gonjongum gâon nombolân yâhâp sâhâop.

² Otmu nâje anjelo kârikje âlâ ekban. Yâkje yahatmâ kinmâ kârikje halahum yuwu sâop. “Pepa gâonân tap ya âlâje mem holanmâ mewalakum sâlikuwuap?” Yawu sâmem den kârikjan sâop.

³ Yâhâ himbimân gâtje, me hânân gâtje, me wosapâ wosapâ gâtje âlâ me âlâje mem mewalakuwuapgât dop bia. Bia kârikje.

⁴ Yawu ekmâ yanjak nângâmune dopjan ki otmu engat hako nângâm hâk nâik nâihâk isewan.

⁵ Nâje yawu isemune lok kunje 24 tatbi yâk yengâlen gâtje âlâje yuwu sâmem eknohop. “Kâmbuk. Yura yengât komolân gâtje pusi pato âlâ, kutje Laion, yamâ Dawitihât sen, yâkje mumujambâ yahatmâ yan Manman bâlenjahât Amboje, kutje Satan, yâk mem ge kalop. Yâkje âlepje gâon ya holanmâ pilâm mem mewalakuwuapgât dop tap. Yâkât wâtje pato tatbanjiap. Yakât ki nângârâ gorâhahimu ise. Pak sâmem ek.” Yawu sâop.

⁶ Yawu sâmem pak sâmem Anitâhât gotjan songo papato ya otmu lok kunyene ya yengât hohetyenan Lama Nanje emelâk kum gâiwi, gutje orowâk yaje yahatmâ kinmu ekban. Otmu wâtje pato nandorone tatbanjiap yakât dop kum nîlipneâmâ nombolân yâhâp. Otmu biwinenne ekmâ nângâmap yakât dop kum senje gurâ nombolân yâhâp. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heak kinmap yakât dop yawuya olop. Otmu nengât nângân nângânenne kusânakmu Anitâhât topje nângânehât ikjak emelâk hângângumu giop.

⁷ Otmu Lama Nanje yâkje yâhâ Anitâhât bânje bongen pepa talop ya miop.

⁸ Memu yan songo papato otmu lok kunje yâkje ba mem kuku parahu tuhum mepaewi. Yawu otmu lok kunjane wangam mem kep kuwi. Kep kum yakât kakjan kondo goljak tuhum katjetâ talop ya kâlehen to kukje suk suk yaje pindindi sâmem iop ya kondo konok konok mem Anitâhât lohimbî bulâje ulitgum mansai ya dop yongom yâk yengât denyene nângâekgât mem uk pilânetâ Anitâhât hâmenan yâhâop.

⁹⁻¹⁰ Yawu otmâ yan Lama Nanje ya ekmâ mepaem kiki yuwu sâmem mewangiwi.

“Gâje lohimbî komotje komotje, emetsenje gahanjen gehejen, emelâk manbi, âun yu mansai, mâne hâmbâi tetehem mannomai yapâ gâtje lok âlâ me âlâje gâhât nângânetâ bonje otbuap yâk sârereyekmâ kaweyenan kinbe sâmem hânân gion. Hânân gerâ gâ gohonetâ mum yahatmâ benje Anitâhât senjan kinmâ yâk yengât sâmem ulitgumat. Yakât otmâ yâkje Anitâhât pat otbi. Yakât otmâmâ Anitâhât komolân torokatmâ mepaem hon bawanjim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ lohimbî nombotje âlâ manman âilonjo lonjo manjetgât galemlipyene sâmem katyekdâ galemyongom manmâ yâhânomai. Otmu yawu otjetgât wâtge pato tatgihiap yaje pepa yu mem mewalaku.”

Yawu sâmem kiki mewangiwi.

¹¹ Yawu sâmem kiki mewangijetâ anjelo kingitje orowâk, sâlipyongonomgât dop bia, yaje yanâk tetem kurâp kinmâ hawamyongom yuwu sâmem mepaewi.

¹² “Lama Nanje ya kunetâ yapâ mum yahalop. Yakât otmâ mepaem manne. Otmu yâkât orotmemeje, me tatatmemeje, me nângân nângânenne yamâ hou sâsâ. Otmu yu me ya otbuapgât dop yakât wâtje ya emelâk Anitâje wanop. Yâkje âlâlâ yakât amboje oap.” Yawu sâmem mepaewi.

¹³ Yawu sâmem mepaem kinjet Anitâje âliwahap topje topje emelâk embânân kalop, songo bau, saruân gâtje, hân kâlehen gâtje, wosapâ wosapâ gâtje, otmu lohimbî himbingât pat otbi yâk kerekje menduhuakmâ Anitâ otmu Lama Nanje yâk yetgât yuwu sâmem mepaeyelekbi.

“Anitâ yahat yahatne otmu Lama Nanje yetgât wâtyetne ya dop konohâk. Otmu âwâ nan yetgât nângân nângânyetne me, me orotmemeyetne me, me kutyetne ya dop konohâk tatyitgiap. Yakât otmâ mepaeyelekne.” Yawu sâam mepaeyelekbi.

¹⁴ Yawu sâam mepaeyeleknetâ yan songo papato imbât tatbi yâkne nângânetâ ârândânâk otmu “Ya bonjanâk,” yawu sâwi. Yawu sânetâmâ lok kunje 24 yâkne yawuâk sâam mepaeyelekbi. Yawu.

6

Lama Nanje yâkne gâon nombolân konok ya mem holaŋmâ pilâop.

¹ Yawu sâam mepaeyeleknetâmâ Lama Nanjanje pepa ya mem kinmu ekban. Yâkne gâon nombolân yâhâp yapâ gâtne konok mem holaŋmâ pilâop. Mem holaŋmâ pilâmu songo papato munomaihât dop bia ya yengât kunyene yanje yahatmâ halahuop. Halahumu engatne munje yamâ himbim gunjuruŋ sâmap yakât dopne nângâwan. Otmu yâkne yuwu sâop. “Gam ari.”

² Yawu sâamu, beâsi kaok kaok yakât kakŋan lok âlâ tatmu ekban. Yâhâmâ beâsi yakât kakŋan talop yamâ lok papatonje nerendeŋ kunyenan horarangimai yawuya kunŋan horatbanjiwi. Otmu yanjeâmâ kuk otmâ kasalipne itit kiom tuhuyekbe sâamâmâ tembe nananje teikum gâitmâ hâum ariop.

³ Arimu yanâk Lama Nanjanje pepa gâon yâhâpne ya mem holaŋop. Mem holaŋmu songo papato ya yengâlen gâtne âlâne yuwu sâamu nângâwan. “Gam ari.”

⁴ Yawu sâamu yanâk beâsi kurin yanje teteop. Yakât kakŋanâmâ lok âlâ talop yanje asama pato miakmâek gam ariop. Otmu lohimbî hionakmâ kapam ahonetgât Anitâne mâmâne otbanjim hângângumu giop.

⁵ Arimu Lama Nanjanje gâon kalimbune ya mem holaŋop. Mem holaŋmuâmâ songo pato âlâne yuwu sâop, “Gam ari.” Yawu sâamu yanâk beâsi helen ya teteop. Yakât kakŋanâmâ lok âlâ talop yanje sot me senje âlâlâ kakŋan katmâ dop memai ya miop.

⁶ Ya memu songo papato tatbi yâk yengâlen gâtne âlâne kârikne halahum yuwu sâam lok beâsi kakŋan talop ya ekuop. “Gâne sot âlâ mem aman tipinjan mânunjdâ tatmu hâmbâi po tetewuap yanâmâ yakât hâmeŋe mem yahatbuat. Otmu sot mem itâkalân mânunjmâ yakât hâmeŋe gurâ mem yahatbuat. Otmu hânŋan kulemŋan po pato tetem ki lingarakmâ imbuap yakât otmâ wain tone otmu nak âlâ, kutne oliwa sâam, yakât tone yakât hâmeŋeâmâ amutgen talâk.” Yawu sâam hângângumu giop.

⁷ Arimu benje Lama Nanjanje gâon imbâtne ya mem holaŋop. Mem holaŋmu songo papato bâine yanje kârikne halahum yuwu sâop. “Gam ari.”

⁸ Yawu sâamu yanâk beâsi gimban kâiâk mâiâk yanje teteop yakât kakŋanâmâ lok âlâne talop. Otmu yâkât kutneâmâ Mumuhât Mâtâp Pato yawu. Otmu yâkât betŋan lok âlâ, kutne Hiliwaho Hiliwaho sâam, yanje watmâ takaop. Yâkneâmâ lohimbî mem kâsip misip tuhuyekmâ komot imbât katyehowot. Yawu otmâ komot konohâmâ yongomutâ hiliwahonetgât wâtyetne tatyitgiop. Otmu sâmutâ mesek umatne teteyinŋimu lohimbî nombotneâmâ mum hiliwahowi. Me songo sâtŋane tetem yinŋinetâ muwi. Me po pato tetemu yanâmâ kapam ahom muwi. Otmu kulem yu teteâkgât yâkne gem surutuk sâam ba ariowot.

⁹ Arimutâ yanâk gâon momeŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmu yuwu tetemu ekban. Hotom u uminiwi yakât alata Yerusalem yengât opon kâmbukŋan talop ya dop kum âlâ yawuya himbimân katmu talop ya tetemu ekban. Yanjeâmâ embun lohimbî emelâk yongonetâ muwi ya yengât umutyene ya tatnetâ ekban. Yâk yengât topyeneâmâ yuwu. Embânân angoân lohimbî nombotŋane manmâ Anitâhât tem lâum manmâ kasalipyene yengât Porom Lâpio yakât hâkâŋ otbi. Otmu lohimbî nombotŋane Yesu mepaem mannetâ yakât kasalipyeneŋe yongonetâ muwi. Komot yâhâp ya yengât umutyene ya ekban.

¹⁰ Otmu Anitâ yuwu sâmb ulitguwi. “O, Ambonenje, topge yamâ ikñiâk tap, ki otmâ tâpikgumat. Yakât otmâ nen kerekje yuwu sâmb âihohomunje nângâ. Lohimbiñe hânân manmâ kasa otningim nongonjetâ muwin yakât sâp girawu yaen gâñe matje otyiñgiwuat?” Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâñetâ yanâk Lama Nanje yañe sâñgum kaok konok konok yingimu meñetâ yuwu sâmb ekyongop. “Yen tipñe tatmâ nângâñet. Anjoân yen yongonjetâ muwi. Otmu yapâ torokatmâ bukulipyene yawuâk yongonjetâ mum gawi. Otmu torokatmâmâ hâmbâi nombotje âlâ yawuâk yongonjetâ munomai ya Anitâñe yekmâ nângâmu dopñan otbuap. Yanâmâ yen yongowi yakât matje nâku kâpekyiñgiwom.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmb gâon nombolân konokje ya mem holañop. Mem holañmu yan yuwu tetemu ekban. Yanâmâ mososon pato miop. Memu yan hilângât emetsenje irik irik sâop yamâ kâlâp gâwuñe yawu olop. Yâhâ omongât emetsenje yañeâmâ kuriñ kuriñ hâum hepnenje gemu ekmain yakât dopñeâk olop.

¹³ Otmu siru pato memu nak esenñe beretek sâmb hânân gemap yakât dop otmu himbimâmbâ pitu yañe aksihâk beretek sâmb gewi.

¹⁴ Yâhâ nenje sâñgum mem pân pân kepehemain. Yakât dopñeâk himbim yamâ ba nombot ga nombot, nombot nombot yañe yawu kepeiahop. Otmu pumje papato otmu mâtuña yañe aksihâk kaweyene pilâm orotok sâmb gulip malap otbi.

¹⁵ Otmu lohimbi kerek, lok papato me inje, lok kunne me tâñât, kaok me helen, iri sikumyene orop me umburuk mansai, lok topje topje kerehâk ya tetemu wosapâ ba misiñgurakne sâmb hâum pâpguwi.

¹⁶⁻¹⁷ Ya misiñgurakne sâmb hâum pâpñgum yan yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ sâp pato tâlâhuap. Yawu otmâ Anitâ otmu nanje yâk yetñak kuk pato otningim sâmutâ âlâlâ yakât wâtñe biatbe sâmb oap. Yakât otmâ nen yu gulip otmâ metenomosain yukâ. Anitâ nanñaitñe ewun tatmâ nenekdomosawot yamâ embaken hân kâlehen hangunom. Nen yâkât senñan âlepñe wâtnenje tatningimu eknomgât dop âlâ ki tap. Yakât girawu otmâ misiñgurakne. Yakât otmâ kât pato me, pumje lañe yañe nenehâkgât nanñain.” Yawu sâwi.

7

Isirae lohimbi komotje komotje ya yengât kundenyeñan undip katyehop.

¹ Otmu ya biatmu yakât kakñan añelo imbât kinñetâ yekban. Añelo imbât yañeâmâ hân nombot nombot siru pato dondâ pilâop yakât mâtâpñe kum manñuwi. Kum manñuñetâ nâñ nâñ sâop.

² Yawu otmu yan añelo âlâñe sikop gahanehen tetem kinmâ Anitâ manman amboñe yâkât komot ya yengât kundenyeñan undipñe katyekbe sâmb kinop.

³ Yawu kinmâ bukulipñe yuwu sâmb ekyongop. “Yen siru ya ki pilâñetâ miâk. Nenñeâmâ anjoân sâp yiwerene yu Anitâhât lohimbi yamâ ikñahât undip katyekmunje tâñ tâñâk tetemuâmâ yakât kakñan siru ya pilâñetâ miâk. Mem yan Anitâhât kasa ya meteyehâk. Otmu undipñe orowâk katyekmunje kinnomai yamâ ki meyekbuap.” Yawu sâop.

⁴ Otmu Isirae lohimbi Anitâhât komolân gâtñe yongonjetâ nângâwan yamâ emelâk yâkât pat otbi. Yâk yengât dop yamâ menduhuakñetâ 144,000. Otmu Isirae lohimbi yuñe hionakmâ komot kâi nombotgen yâhâp otbi ya yengât dopyene yuwu.

⁵ Yura yâk yengât komolân gâtñe yapâmâ 12,000 yakât dop. Otmu Luwen yâkât komolân gâtñe gurâ 12,000. Otmu Gat yâkât komolân gâtñe gurâ yawuâk 12,000.

⁶ Otmu Asehât komolân gâtñe gurâ yawuâk 12,000. Otmu Naptalihât komolân gâtñe ya gurâ yawuâk 12,000. Otmu Manasehât komolân gâtñe gurâ yawuâk 12,000.

⁷ Otmu Simiongât komolân gâtñe gurâ 12,000. Otmu Lewihât komolân gâtñe gurâ 12,000. Otmu Isasahât komolân gâtñe gurâ 12,000.

⁸ Otmu Sewulungât komolân gâtne gurâ 12,000. Otmu Yosepgât komolân gâtne gurâ 12,000. Otmu bâineâmâ Benyamingât komolân gâtne 12,000. Lohimbi komot yuñe Anitâhât pat otbi.

Lohimbi kinğitne orowâkne kinmâ Anitâ yet Yesu mepaeyelekbi.

⁹ Ya ekmune pesuk sâmu yakât kakñan lohimbi kinğitne orowâk hânñan kulemñan manbi yañe taka menduhuakmâ kinñetâ yekban. Otmu lohimbi ya sâlipyongonomgât dop bia. Yañe Anitâ otmu Lama Nanñe yâk yetgât gotyetñan kinbi. Kinmâ sâñgum kaok bolañ bolañ mânunakñetâ ge enğatyenambâ hârâtâhâk kinmâ ariop. Yâkne awu tawu mem lapu lapu tuhumi yuwu sâmu Anitâ mepaem kinbi.

¹⁰ “O, Anitâ Tihit Ambone. Gâñe nen gike pat sâmu kuningion. Yakât otmâ ki hiliwahonom. Otmu gike nange, Lama Nanñe nengât tosayhât otmâ umatne miop. Yakât otmâmâ sâp yiwerene yuâmâ nenñe manman âlepñan manmâ gain.” Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâñetâmâ anelo kinğitne orowâkne menduhuakmâ Anitâ otmu Lama Nanñe, songo papato imbât, lok kunñe yâk kerek hawamyongom kurâp kinbi. Kurâp kinmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi.

¹² “Nen Anitâ Ambonennahât wâtñan manmain. Yâk nâñgân nâñgânñe âilonço. Otmu âlâlâ yakât ambone oap. Yâhâmâ lanñanâk tatmâ gamap. Manman ambone yu bulâñe. Otmu yâkne buku âilonço otningim gamap yakât mepaembisâin.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâñetâ lok kunñe 24 yâk yengâlen gâtñe yuwu sâmu âinohop. “Lohimbi yu sâñgum kaok bolañ bolañ mânunakmâ kinsai ya wosakembâ takai? Otmu topyeneâmâ girawu?”

¹⁴ Yawu sâmu âinohomu yuwu sâmu ekuwan. “Nâmâ wongât âinohoat? Gâñe eknohoâyâ.”

Sâmune sâop. “Lohimbi yuâmâ emelâk kasalipyerñe mem ge katyekne sâmu mem âlâlâ tuhuyekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gawi. Yawu otyinğinjetâ sâtgum manmâ biwiyene Yesuhâlenâk katmâ manbi. Yakât otmâmâ emelâk Lama Nanñe hepñe tosayene pirim ikne pat kuyinğiop.

¹⁵ Yakât Anitâhât senñan kinmâ sâp ârândân yâk mepaem hon bawanğim manmai. Yawu otmâ manmâ yâhâñetâ Anitâ manman ambonañe galemyongom mâmânne otyinğimap.

¹⁶⁻¹⁷ Otmu Lama Nanñe yamâ Anitâhât senñan kinmâ gamap. Yawuhât yâku yawuâk yâk yengât galem otmâ manman kârikne yakât to senñanâk dâiyekmâ arimu yan nem piriakmâ mepaeakmâ mannomai. Yawu otmâ Anitâñe yâk yengâlen umatne âlâlâ teteyinğimagât manman sânduhân katyekmâ wawaeyekbuap. Yakât kakñanâmâ yâhâpne torokatmâ enğat hako otmâ gilâp isenomaihât dop ki tap. Me sotgât yâhâpne ki po yinğimu munomai. Me tohât enğatyene ki san sâwuap. Me sikopne yongomu yan wâtyene ki houñ sâwuap.” Yawu sâop.

8

Lama Nanñe yâkne gâon bâine ya mem holañmâ pilâop.

¹ Ya ekmune biatmu Lama Nanñe gâon nombolân yâhâpne ya mem holañop. Mem holañmu yanâk mun ya bialop. Mun ya biatmu Anitâ hawamgum kinbiñe in tatmâ hutuk sâmu kinbi.

² Yawu kinñetâ kâlep ki otmâek anelo nombolân yâhâp yañe Anitâhât senñan tetem kinñetâ yekban. Kinñetâ Yesuñeâmâ lâmun nombolân yâhâp ya yinğimu mewi.

³ Otmu yâk yengâlen gâtne âlâneâmâ kondo golinak tuhuwi ya memâmâ alata yan hotom uwi yakât nombotgen ari kinop. Otmu lohimbi nombotne alata amutgen kinmâ yan Anitâ ulitgum manbi ya yengât den ya hañ sâmu yâhâmu tepne nâñgâyinğiakgât Yesuñe to kukne suk suk yamâ gâimu kondoân ya pik sâmu iop.

⁴ Pik sâmu imu anelone mem moselemu Anitâhât hâmenjan yâhâop. Yâhâmu yanâmâ tepne nâñgâyinğiop.

⁵ Otmu ya pesuk sâmu anjelo yaŋe alata yapâ kâlâp mem kondo kâlehen katmâ mem ari akŋangen panmu hânân sem tok sâmu giop. Hânân gemu elem ya tok sâmu belek sâmu hibim guŋguruŋ sâop. Hibim guŋguruŋ sâmu arimu mososoŋ pato miop.

Anjelo kândikuŋe lâmunje kunop.

⁶ Otmu anjelo nombolân yâhâp yaŋe lâmunyeŋe âlâku konok konok miakmâ kunne sâmu otmâ menduhuakmâ kinjetâ yekban.

⁷ Anjelo angoân lâmun kunop, sâp yanâmâ gelâk kândâk kândâk otmu kâlâp yaŋe hepŋak pato otmâ hânân kionmu ekban. Yâhâ hânân giop yaŋeâmâ puŋ sâmu hewukŋe nombotŋeâk siop. Komot kalimbu gârâmâ yakât hohetyeŋambâ gâtŋe konohâk yaŋeâmâ sem meteop. Yâhâwâmâ talowot.

Anjelo yâhâpŋaŋe lâmunje kunop.

⁸ Yawu otmâmâ anjelo yâhâpŋaŋe lâmunje kunmu yan wahap âlâ giop. Yamâ kâlâp pato yawuya. Yaŋeâmâ ge saru kâlehen giop. Saruân gemu yan saru torehenje giowângen yaŋeâmâ hewâk pato olop.

⁹ Hewâk pato otmu saruân gâtŋe yan iwi ya aksihâk muwi. Otmu nombotŋe saruân waŋga mem bam gam otmâ manbi yâk gurâ yawuâk saru kakŋan gulip otbi. Yâhâ nombotŋe pato yamâ âlepŋe hâmeyeŋe kinop.

Anjelo kalimbuŋaŋe lâmunje kunop.

¹⁰⁻¹¹ Anjelo kalimbuŋaŋe lâmunje kunop. Kunmu pitu pato âlâ, kutŋe Kalak sâmu, yaŋe sem laŋ laŋ sâmu kionop. Yaŋe hibimâmbâ ewapâ gemu yan to senŋe senŋe yakât nombotŋeâk kalak olop. Komot kalimbuŋambâ komot konohâk yaŋeâmâ kalak olop. Yâhâ yâhâp yamâ ukenŋe yawuâk olowot. Yawu otmu lohimi nombotŋaŋe to kalak newi yaŋe muwi.

Anjelo imbâtŋaŋe lâmunje kunop.

¹² Anjelo imbâtŋaŋe lâmunje kunop. Kunmâ dewutâ emetsenŋe pitu topŋe topŋe laŋinyeŋe yamâ kâtâpgumu omoŋguop. Otmu dewutâ nombotŋe yamâ nombolâk pilâmu nomborâmâ omoŋguop. Otmu emetsenŋe yawuâk, otmu pitu gurâ yawuâk laŋinyeŋe inin pilâmu sânduk sâmu iop. Yawu otmu hilâm gât emetsenŋe ya kâtâpgumu hilâm kârikŋan omoŋ sâhâop. Otmu dop yawuâk omoŋgât emetsenŋe ya gurâ kâtâpguop.

¹³ Otmu ya biatmu yakât kakŋan âlâ tetemu yuwu ekban. Tiwa pato pâp pâp sâmu haŋân yâhâm arimu ekban. Haŋân yâhâm ari kârikŋe halahum yuwu sâop. “Bâe, âlâlâ teteap yuâmâ ki orotŋe. Anjelo nombotŋe âlâ yâkŋe lâmunyeŋe kunne sâmu oai. Kunjetâ sâp yanâmâ umatŋe topŋe topŋaŋe lohimi kakyeŋan yâhâwuap. Hâmbâi yan girawu otnomai sâmu nâŋgâm oan yukâ.” Yawu sâop.

9

Anjelo momenjaŋe lâmunje kunop.

¹ Anjelo momenjaŋe lâmunje kunop. Kunmu yan pitu pato âlâŋe hibimâmbâ gemu ekban dop yawuya anjelo âlâŋe hibimâmbâ gem hânân kionop ya tetemu ekban yakât topŋeâmâ yuwu. Yâkŋe hem nâpumŋe yapâ âlâlâ bâleŋe topŋe topŋe holaŋmu yahatmâ ariâkgât hibimâmbâ giop.

² Gem hem nâpum yakât gahatŋe ya mem pilâmu an sâmu utun pato gam yâhâm emetsenŋe ya kâtâpguop. Kâtâpgumu omoŋ pato sahaŋop.

³ Otmu utun yâhâop yakât biwiŋambâ dimuŋ tem pato ya teteop. Tetem utun ya biwiŋambâ gemâmâ kulahâ bâleŋaŋe ningimap dop yawuâk yiŋgiop.

⁴ Otmu amboyeŋaŋeâmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yenâmâ nak me senŋe âlâlâ esenŋe ya nene sâmu ki genomai. Me Anitâhât lohimi undip katyiŋgiŋetâ yâkât pat otmâ mansai

yâk yekmâmâ hâhiwin ki yinjinomai. Yâhâ nâñe mâmânje otyinjinomai ari lohimbi tâñat, undipyene bia yamâ hâhiwin pato yinjinomai.

⁵ Hâhiwin yinjinjetâ sât gum manjetâ emetsenje mome pesuk sâmu yanâmâ sânduk sâwuap.” Yawu sâm hânġânyongop.

⁶ Hânġânyongomu ge lohimbi yinjinjetâ hâhiwin nânġâwi ya biatyinġiâkgât mâtâp hâum pâpgum manbi. Hâhiwin ya yawuâk nânġâm manjetâ emetsenje mome pesuk sâmu yanâk hâkyene sânduk sâop.

⁷ Otmu dimun yañeâmâ yinġine sâm beâsiñe beren beren otmâ kinmap dop yawuâk otmâ kinjetâ yekban. Yâhâ kunyeneâmâ ñerendenġ golinak tuhumai yawuya mem lok papatoñe ñerendenġ horarânġimai dop yawuyañe horarânġim kinjetâ yekban. Kun kundenyene yamâ lok nengât kun kunden yawuya.

⁸ Yâhâ somotyene yamâ kâkâlep yañe silik solok sâm ġiop. Yâhâ sâtyene yamâ puaiâ sâtñane kâkitik sâmap, dop yawuya.

⁹ Yâhâ dihinyenahât katipñe yamâ hâmbâ kârikñe yawuya. Yâhâ penġamyene mun pato pilâop yamâ ġâmut huwuwun sâm ġam arimu nânġâmain yawuya bia. Ya wangim dop âlâ olop.

¹⁰ Yâhâ sopyeneâmâ boson boson sopñe yawuya. Otmu yañeâmâ lohimbi kârâyekmu hâhiwin pato nânġâwi. Hâhiwin pato nânġâwi yakât kakñan emetsenje mome pesuk sâop.

¹¹ Otmu amboyne yamâ añelo âlâ hem nâpum pato tumuñe ki ehekñe yakât amboñe. Añelo yakât kutñe yamâ Isirae yengât denân Awaron, yâhâ Girik denân Apolion sâmai. Yakât topñeâmâ yuwu tap. “Kiom Amboñe.”

¹² Otmu añelo momerâne lâmunyene kunbi yapâ umatñe teteop yamâ bialop. Otmu umatñe yâhâpñe otmu kalimbuñe tetewe sâm olop.

Añelo nombolân konokñane lâmunje kunop.

¹³ Añelo âlâ nombolân konok yañe lâmun ya kunop. Kunmuâmâ alata amutgen kinbi yañe Anitâ yuwu sâm ekuwi.

¹⁴ “Emelâk añelo imbât yañe to pato âlâ, kutñe Euparata sâm, yan lohimbi bâlene yañe matñe menomai yakât mambotmâ tatñet sâm dâmân kâlehen katyekñetâ tatbi. Katyekñetâ tatñetâ emelâk yongone sâm yakât hewewen otmâ mitiwahom tatbi. Yâhâmâ matñe yinjinjetgât añelo lâmun kunmâ kinsap yu hânġângurâ holanyekmu arinjetgât nanġain.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yawu sâñetâ yanâk ari holanyekmâ lohimbi kâsipyonġetâ komot kalimbu otbi ya yengât hohetyenambâ ġâtñane komot konok mem gulip tuhuyekñetgât sâm hânġânyongop.

¹⁶ Hânġânyongomu emelâk arine sâm bunewâk henġemahom tatbihât yapâ yahatmâ ariwi. Otmu yâk yengât kapam lok beâsi kakñan tatbi ya sâlipyonġomgât dop bia. Yamâ komot pato, 200 milion yawu.

¹⁷ Otmu kapam lok beâsi kakñan ariwiñe kapamgât hâk katipñe topñe topñe mem hanġalakbi. Nombotñe kisi kisi, nombotñe kurin, kâlâp koketñe kuhuluñ kuhuluñ yakât dop me hep yawuya, yâhâ nombotñe ġimban yawuya. Yâhâ beâsi yengât towatyene yamâ yuwu. Kunyene yamâ pusi pato, kutñe Laion sâm, yakât kunñe yawuya. Wâtyene pato tatyinġiop yakât lauyenambâmâ kâlâp pato sem kilik kilik sâm pundun sâm kinmap yawuya ekban. Yañe ari lohimbi kâsipyonġetâ komot kalimbu otbi ya yengât hohetyenambâ ġâtñe komot konok sem gulip tuhuyekñetgât sâwi.

¹⁸⁻¹⁹ Yamâ betyenehen otmu dâtâpyenehen yamâ sâtñeâk hârok. Yâhâ hapeyenehât sâtñe yamâ mumakgât sâtñe dop yawuya bia. Ya wangiap. Yañe lohimbi kerek hilipyongomu hâhiwin dondâ nânġâm muwi.

²⁰ Otmu lohimbi komot kalimbu tatbi. Yapâ ġâtñe komot konok emelâk gulip otbi. Yâhâ komot yâhâp tatbi yañeâmâ orotmemeyene bâlene ya ki bet pilâwi. Yamâ kunyene

kârikne otmâ torokatmâ weke bâlene yengât nângânetâ bonje otmu mepaeyekbi. Yâhâ Porom Lâpio yawuya yengât umutyene ya hâwiwi, me kâtnjak gâiwi, me goliņak me siliwanak um kutakum yanak mepaewi. Yawu otmâ wahap tâņât, hâlne bia, yakât nângânetâ yahalop.

²¹ Otmu kombo meyingine sâm dondâ yongonetâ muwi. Me sait bâlene, me kara-sunja, me kâwâ konda me âlâlâ ya otbi. Yawu otmâ manmâ Anitâhâlen biwi nângân nângânyenane ki kepeiwi. Orotmeme bâlene ya torokatmâ otmâ manbi.

10

Anjelo âlâne pepa mem Yoane wanmu niop.

¹ Otmu ya pesuk sâmu anjelo âlâ ekban. Yamâ wâtne pato nandorone tatbanjiop yane himbimâmbâ elem kulewonboņ biwiņambâ gemu ekban. Anjelo yakât kun kundenne yamâ sikopne siliņ siliņ sâm hâumap yakât dop otmâ laņinne pilâmu yakât kun kundenņan yamâ hambe mohat yanak pato otmu ekban. Kâi pawutne yamâ kâlâp semu koketņane laņ laņ sâm imap dop yawuya.

² Yâhâ bânņan pepa mem talop yane pererenj sâop. Otmu kâine pererenj sâm bonângenne saruân tâlim kanehenne hânân tâliop.

³ Yawu otmâ yan halahuop. Halahumu elem pato ya hâreakmu himbim gunğuruņ sâmu nângâwan.

⁴ Topne ya nângâm kulemguwe sâm ot tatmune benne, Yesune himbimâmbâ den âlâ yuwu sâop. “Yoane, elem kulewonboņ munne pilap yakât topne ki kulemgu. Yamâ inâk ândâwâk nângâm biwihanâk katbuat.” Yawu sâop.

⁵ Otmâ anjelo yane bânne bongen siwira hom panmâ himbimân ekmâ yuwu sâop.

⁶ “Anitâ manman amboņe. Gâ embâņân tatmâ gaon. Otmu tatmâ gat, mâne tatmâ yâhâwion. Wâtge kârikne pato tatgihiap. Yawu tatgihiapgât otmâ himbimân, hânân, toen, saruân, me senne âlâlâ wosapâ wosapâ tatmâ arai ya gâne sârâ tetewi.

⁷ Wâtge pato yawu tatgihiap yakât otmâ sârâ sâp pato yu emelâk tâlâhuap. Yakât otmâmâ sâp yiwerene yu alata amutgen kinsai ya yengât nângâmâmâ kasalipyene matne bâlene yingirâ meņet. Otmu emelâk gâne poropetelipge den ekyongorâ sâm tetem gawi yakât bulâne yiwerene teteâkgât yakât anjelo nombolân yâhâņane lâmunne ya kunâk.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu yanâk Yesune himbimâmbâ yuwu sâm eknohop. “Anjelo kâine nombotne hânân tâlim nombotne saruân tâlim pepa mem pererenj tuhum kinsap ya ari bânņan me.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâmu arimune anjelo yane yuwu sâm eknohop. “Pepa yu gihimune mem ne. Nendâmâ lauhan membuap. Yâhâ nem kut pilârâ tepgan gewuawâmâ tepge irik irik sâmu hâhiwin nângâwuat.” Yawu sâm eknohop.

¹⁰ Yawu sâm mem nihimu newan. Mem nemune kâkânan bâok sâop. Yâhâ tepnan giop yanâmâ hâhiwin nihiop.

¹¹ Hâhiwin nihim yanâmâ yuwu sâm eknohop. “Gâ ihilâk lohimbî hânņan kulemņan kapi wosapâ me wosapâ manmâ arai ya yengâlen ari yu me ya teteyingiwuapgât topne sâm tetem ekyongowuat.” Yawu sâm eknohop.

11

Anitâhât hoņ bawa lok yâhâp yâk yetgât topyetne

¹ Otmu kapam dop tuhu tuhu ya mem nihim yuwu sâm eknohop. “Gâ yahatmâ ari. Anitâhât opon kâmbukņahât ginne hotom umai yakât tunğune nombot yakât dop tuhum ek. Otmu lohimbî nombotņane Anitâ hoņ bawaņgim mepaem kinsai ya amonņe kinsai ya sâlipyongom dopyene nângâ.

² Yâhâ Anitâhât topnje ki nângâmai yamâ yaehen tai yâhâmâ kasalipyenaje taka emet kapiyene Anitâhât kawene tap ya limbârôngum hâhiwin yinjinjetâ sâtgum mannomai. Sâtgum manjetâ emetsenje 42 pesuk sâwuap. Yakât otmâ yâhâmâ ki sâlipyongowuat. Pilâyekdâ in tatnomai.

³ Yawu otmâ hâhiwin nângâm sâtgum manjetâ yan nâje hoj bawayâhâtne yâhâp katyelekmune lohimbî yaje munomaihât kou kendâmahom kunyetjan kepeim Anitâhât topnje sâm ekyongom manmutâ emetsenje 42 pesuk sâwuap.” Yawu sâop.

⁴ Yâhâ Anitâhât hoj bawa lok yâhâp yâk yetgât topyetneâmâ yuwu. Yâhâmâ nak âlâ, kutje oliwa sâm, yawuya. Me balam yâhâp sem kilik kilik sâm kinmap yawuya. Yâkneâmâ Anitâ hoj bawanjim yâkât topnje sâm tetem ekyongom mandomawotgât sâm yitgiop.

⁵ Yâhâ tetemu ekban yakât torokatmâ yuwu sâwe. Lohimbî nombotjane orotmeme bâlene otmâ mansainje yotgone sâm gotyetjan arinetâ yâk yetgât lauyetjambâ kâlâp punduj sâm seyekbuap. Yakât sâm kalop.

⁶ Lok yâhâp yajeâmâ Anitâhât wâtjan kinmâ gelâk âlâ ki giâk sâmutâ ki gewuap. Sâp yan Anitâhât den ekyongoromawot. Yâhâ to senjane hep olâk sâmutâ hep otbuap. Me kundat umatje topnje topnje teteyinjiâkgât nângâromawot ya gurâ âlepje teteyinjiuwawâk. Yakât wâtyetje pato tatyitgiap.

⁷ Otmu Anitâhât den ya sâm tinj pilâromawot yan hem nâpum bâlenjahât amboje yaje yapâ yahatbuap.

⁸ Yahatmâ kapi âlâ kutje âine Sotom sâm, otmu kutje âlâmâ Aihita, yan Kutdâyetje howanân kujetâ muop kapi yan ari kasa otyitjim yotgomu mundomawot.

⁹ Yawu otyitgimu yan mitihât kasa hânjan kulemjan kapi wosapâ me wosapâ gâtjane yâk yetgât den pat ya nângâm taka yelekmâ mem hanyotgomaihât galemjetje kinjetâ ki mem hanyotgonomai.

¹⁰ Yawu otjetâmâ nombotjane yuwu sânomai, “Bâe, hoj bawa yâhâp yuje taka hâhiwin kakjan katnenekmutâ sâtgum manmâ gain ya muawot.” Yawu sâm bukulipyene orop yeneâk herone nanjanjim senje âlâlâ anji gunji otmâ yâhânomai. Otmu yâk yetgât sâm torokatyitjim onj girin otnomai.

¹¹ Yawu otjetâ hilâm kalimbu otmu âlâhât nombolâk ya pesuk sâmu imbâtjan hilâm kârikjan yanâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje ge mâmâje otyitgimu yahatdomawot. Yahatmâ kinmutâ yan lohimbî nombotjane gotyetjambâ gam arinomai yaje yelekmâ umutyene arimu kinjityenjahât dondâ otnomai.

¹² Yawu otmutâ yanâk himbimâmbâ Yesuje den âlâ yuwu ekyotgowuap. “Yet yuân gayet.” Yawu sâm ekyotgomu elem kulewonjon biwinjambâ yâhâmutâ kasalipyetjane yeleketâ sâtje otbuap.

¹³ Yâhâromawot yanâk mososoj pato membuap. Memu emetyene mem gâsuk tuhumu amon âlâek yaje putuk sâwuap. Otmu lohimbî matje 7000 yongomu munomai. Mujetâ yanâmâ lohimbî nombotje ki hiliwahonomaine Anitâhât kulem ya ekjetâ sâtje otmu yâkât nângânetâ yahatbuap.

¹⁴ Umatje yâhâp teteap yamâ pesuk yap. Yakât kakjan kalimbuje yu tetewe sâm oap.

Anjelo nombolân yâhâpjanje bâinje lâmunje kunop.

¹⁵ Anjelo bâ nombolân yâhâpne, bukuyene bâinje yaje lâmun kunop. Kunmuâmâ anjelo kinjitje orowâkne den kârikjan yuwu sânetâ gemu nângâwan. “Kutdânenje Anitâne nanje hânngangumu ge lohimbî yengât lok kutdâ manmâ tihityene otmâ manbisâp yakât sâp emelâk tâlâhuap.” Yawu sâm mepaewi.

¹⁶ Otmu lok kunje papato 24 ya Anitâ hawamgum tatmainje yuwu sâm Anitâ kiki mewangiwi.

¹⁷ “O, Anitâ, Wâtgât Amboje. Embânân hân himbim ki kândikyotgonâmbâek tatmâ gaon. Otmâ tatmâ gamat.

Sâp yiwerenje yu topnje katmâ lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai yamâ gâne galemyenje pato otmâ yâhâwuat. Yakât nângâmunje hân himbim pâronj oap.

¹⁸ Yâhâ lohimbi nombotjane gâhât topge ekmâ nângâhihinetâ gemu betgihim komolipge mem âlâlâ tuhuyekmai. Yawu otmâ orotmeme bâlene otmâ manmâ gai yakât matje yingwiwe sâm oat. Matje yingwiwe sâm otdâ kuk pato otmâ ahone sâm oai. Otmu gâne lohimbi kerek yengât biwiyeje ekmâ nângâm matje yingwiuatgât sâp ya tâlâhuap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

Otmu sâp yiwerenje yuâmâ poropete nombotjane gâhât tem lâum manmâ gawi, me lohimbi nombotjane gâhâlen biwi nângân nângânyenje kepeim manmâ gawi, yâkne hâmeje âlepne menomaihât sâp yu tâlâhuap. Yakât sâm gâ mepaeheksain.”

¹⁹ Yawu sâm kiki mewanjinetâ Anitâhât opon kâmbukne himbimân tap yakât gahatje ya hindakmâ an sâm kinop. Hindakmâ an sâm kinmu yakât kâlehen girem den sâm kulemgum kalop yakât katipne ya tetekjan otmu ekban. Yawu otmâ belek sâm himbim gunjuruj sâm gelâk kândâk papato giop. Yawu otmâ yan mososoj pato memu hân hârohâk sân sân sâop. Yawu tetemu ekban.

12

Imbi âlâne naom memu puaije nem keregetbe sâm olop.

¹ Kulem âlâ himbimân yuwu tetemu ekban. Imbi âlâ hâk katipne mânunakmâ talop yakât kundenjeâmâ sikopne siliñ siliñ sâm hâumap yawuya. Yâhâmâ omongât emetsenje lanjine pilâop yakât gotjan kinop. Yâhâ kunje mâpujanâmâ pitu kâiân yâhâp tatbi.

² Otmu imbi yamâ tepdâek. Yawu gârâmâ naom ya membe sâm hâliliakmu hâhiwin nângâm isem talop.

³ Yawu olop yakât kulem âlâ himbimân yuwu tetemu ekban. Puaia kuriñ bâlene yawuya. Kunjeâmâ bân nombotgen yâhâp. Yâhâ kunje ya ârândânjâk lok papatone nerendenj horaranjimai yawuyane hârâtâhâk horaranjim talop. Yâhâ ñilipjeâmâ bân nombot nombot hârok.

⁴ Yâhâ yaje himbimân pitu kâsipyongomu komot kalimbu otbi. Komot konok yamâ aksihâk hapejane gâwâreyekmu pek sâm hânân gewi. Yâhâ komot yâhâp yamâ pilâyekmu yanâk tatbi. Otmu imbi yaje naom ya memu puaije nembe sâm imbi yakât gotjan ba kinop.

⁵ Yâhâ imbi yaje naom miop yajeâmâ hâmbâi lohimbi hârok yengât lok kutdâ manmâ tihityenje otbuapgât Anitâne emelâk sâm kalop. Otmu puaije nembe sâm otmu sâp yan Anitâne sâmu naom ya himbimân yâhâmâmâ orowâk talowot.

⁶ Yawu otmu imbi yajeâmâ kinjitjahât otmâ sururuk sâm ari lok ki manmaiângen Anitâne yâkât kawem mem hejengeguwanjim kalop yan ariop. Yan arimu Anitâne tihitje otmâ yâhâmu emetsenje 42 ya pesuk sâop.

⁷ Yâhâ imbi yaje lok ki manmaiângen ariop sâp yanâmâ himbimân kapam pato teteop. Kapam pato tetemu yan anelo patoyenje, kutje Mikae sâm, yâkne anelolipne meyekmu puaija yakât komolipne ya yongom mem ge katyekbi.

⁸ Mem ge katyekmâ himbimâmbâ watyekjetâ hânân yuân gewi.

⁹ Yawu gârâmâ puaija kunsain yâkât kutje yamâ Haknenjan Sâmap, otmu kutje âlâmâ Satan, yaje lohimbi kerehâk kâityongom mem lohotje tuhunenekmap.

¹⁰⁻¹¹ Otmu alata amutgen kinbi yaje yuwu sânetâ nângâwan. “Satanje Anitâhât senjan kinmâ haonmâ ârândânj nen Anitâhât komolipne den âiân katnenekmâ mem bâlenenekbe sâm gamap. Yawu gârâmâ Anitâne nanje sârerenehâkgât hângângumu gem nengât sâm muop ya mumunambâ mem yahalop. Yawu gârâmâ sâp yiwerenje yuâmâ yâkne sâmu yâkât anelolipjane Satangât komolipne watyekjetâ giai. Otmu Lama Nanje yâkâlen torokatmunje mâmâne otningimu Satan otmu yâkât honj bawa me mitihât kasa takanjeta

lohotņe ki otmâ manbin. Yawu otmâ kârihem kinmâ Lama Nanņe yâkât tem lâuwanņim mepaewin. Mepaemunņe yakât matņe kasalipņane taka nongonjetâ muwin. Yawu gârâmâ Anitâ Kutdânenņe wâtņe pato tatbanņimapņe nen mem heņņeņgunenekbuapņat mâtâp teteap.

¹² Otmu Lama Nanņe ya mumuņambâ mem yahalop yan Satan mem ge kalop. Yâhâ yakât dopņeâk nenņe Satangât hoņ bawa ya mem ge katyekbin. Topņe yawuhât otmâ himbimân gâtņe yeņe heroņe otbanņim mepaem mannomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâņe Satan mem ge katbuap yakât Satanņe nâņgâm kuk pato otmâ yakât matņe sâm hânân ge lohimbi mem ge katyekbe sâm olop. Yawu gârâmâ yakât nâņgâm tepnenņe dondâ bâleap.” Yawu sâņetâ nâņgâwan.

¹³ Yakât otmâ puaiņe yuwu nâņgâop. “Bâe, hânân gian yukât matņeâmâ imbi yakât naom ya muâkgât nanņan” yawu sâop.

¹⁴ Yawu sâop yakât otmâ Anitâņe sâmu tiwa penņamņe yaņe imbi ya âlihitanņiwi. Âlihitanņiņetâ yahatmâ pâp pâp sâm lok ki manmaiângen Anitâņe kawe heņņeņguwanņiop yan ariop.

¹⁵ Arimu puaiâ kuriņ bâleņe yaņe imbi ya hilipguwe sâm lauņe aņmu yapâ uwurup pato gam kioņop.

¹⁶ To yaņe gam kioņmâ imbi ya nem kereņgetbe sâm olop. Yawu olop yamâ imbi yaņe torokatmâ manmâ yâhâmu emetsenņe 42 pesuk sâekgât Anitâņe sâmu pumņe âlâņe bâok sâm to ya lâum kurihio. Lâum kurihimu imbi ya hâmeņe kinop.

¹⁷ Hâmeņe kinmuâmâ puaiņe ekmâ kuk bâleņe olop. Kuk bâleņe otmâ imbi yakât komolipņane Yesuhât den pat âleņe ya nâņgâm mem biwiyeņan katmâ Anitâhât tem lâum manbi. Komot yeņgât puaiâ yaņe kuk bâleņe otyiņim itit kiom tuhuyekbe sâm ariop.

¹⁸ Ari saru sâtņan kinop.

13

Sonņo sâtņe kârikņe yamâ kunņe nombolân yâhâp.

¹ Saru sâtņan kinmâ halahumu sonņo âlâ, sâtņe kârikņe, yaņe saruâmbâ gamu ekban. Sonņo sâtņe kârikņe yamâ ñlipņe bât nombot nombot hârok. Yamâ lok kutdâ yeņgât irimut horarâņimai ya ñlipņan konok konok horarakmâ talop. Kunņe yamâ nombolân yâhâp yanâmâ Anitâ watmâ yâkât kaweņan kinbe sâm yan ikņe kutņe konok konok kulemguakmu talop.

² Yâhâ orotmemeņe yamâ yinsiwet kârikņe yawuya. Yâhâ kâiņe bâtņe yamâ tiwa yawuya. Sâtņeâmâ puaiâ sâtņe yawuya. Yâhâ puaiâ ya emelâk ekban yakât wâtņan kinmâ tem lâuwanņiop.

³ Yâhâ sonņo yamâ emelâk kasaņe kunņe nombolân yâhâp yakât hohetyeņan gâtņe konok kuop. Kumu heņņe pato ga kioņmu wip sâm benņe yaņak sâwâewannop. Sâwâewannimu lohimbi hânņan kulemņan manbiņe ya ekņetâ sâtņe ologņat yâkâlen torokatmâ yâkât nâņgâņetâ yahalop.

⁴ Nâņgâņetâ yahatmu yuwu sâwi. “Bâe, sonņo kârikņe bâleņe âlâlâ kerek wangiyeņsap. Yawu gârâmâ lok girawu yaņe mem ge katbuap?” Yawu sâm sonņo yakât nâņgâņetâ yahalop. Yawu gârâmâ sonņo ya konok ki mepaewi. Sonņo yakât amboņe puaiâ yaņe mâmâņe otbanņiop yakât otmâ yâk yâhâp yâhâp nâņgâyitgiņetâ yahatmu mepaeyelekbi.

⁵ Anitâņe ya ki ekmâ sâyitgiopņat sonņo yaņe Anitâhât nâņgâmu gemu mem ge katbe sâm yuwu sâop. “Anitâ ya emelâk wâtņe biatmu mem ge katsan.” Yawu sâm ikņahât nâņgâmu yahalop. Yawu otmâ kârikņe otmâ manmu emetsenņe 42 ya pesuk sâop.

⁶ Yâhâ sonņo sâtņe yaņe Anitâ mem ge katbe sâm yakât sâm bâlewanņiop. Dop yawuâk himbimân manbi ya yeņgât sâm bâleyiņim manop.

⁷Yawu otmâ Anitâhât lohimbi ya kuk otyingim kerehâk mem lohotje tuhuyekmâ mem ge katyehop. Mem ge katyekmâ lohimbi hânñan kulemñan manbi ya yengât kunje manop.

⁸Yakât otmâ lohimbi nombotje Anitâhât pat ki otbi yamâ sonjo yakât nângâñetâ yahalop. Yâhâ lohimbi nombotje Anitâhâlen torokatmâ manbi yañeâmâ sonjo ya ki mepaewi ya yengât topyeje yuwu. Emelâk embâñan Anitâñe hân himbim ki kândikyotgop sâp yanâk lohimbi yañe biwiyenje Lama Nanje kuñetâ muop yâkâlenâk katmâ mannomai yâk yengât Anitâñe nângâop. Yâk yengât nângâm kutyeje pepaen kulemgum Lama Nanje wañmu mem manman kârikje yakât pat kuyingiop. Yawu.

⁹Otmu yeje den kulemguan yu sâlikum topje nângâñetâ keterahâk.

¹⁰Lohimbi nombotñeâmâ hâhiwin kakñan mannomai. Ya teteyingiwu sâmu otbuap yan ki misiñguraknomai. Yawu otnomaiân kasalipyenaje mem pâi emetñan katyeknomai yan sât gum mannomai. Yâhâ nombotñeâmâ kapamje mem yongonomai. Ya teteyingiwu sâmu otbuap yan âlâengen ki arinomai. Ya ihilâk yongonomai. Umatje ya teteyingiwuawân yakât nângâm Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ manñetâ Anitâñe meyekbuap. Otmu umatje topje topje teteyingiwuap yan yakât nângâm ki gorâyingiwuap.

Sonjo sâtñe kârikje âlâñe lohimbi menduhuyekmâ ikñe kulem bâtyenjan otmu meteyenjan kalop.

¹¹Otmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Sonjo sâtñe kârikje âlâ ekban yañe hân tumuñambâ pindilakmâ yahalop. Njilipñeâmâ lama lokñahât njilipñe ekmain yawuya. Yâhâ denje engatje yamâ bau hulin yerâmunje hâok hâok sâmap yawu.

¹²Otmu yamâ emelâk angoânâk sonjo sâtñe kârikje ekban yañe emelâk mâmâñe otbañgiop. Mâmâñe otbañgiop yâkât lohimbi yañe nângâñetâ yahatmu yâkâlen torokatmâ manñetgât sâmu ekyongop.

¹³Otmu Anitâñe mâtâp mañgum ki mem ge kalop yakât otmâ haonmâ ârândân kulem topje topje meminiop. Yawu otmâ lohimbi senyenjan kinmâ sâmu kâlâp pato âlâ himbimâmbâ ge hânân punduñ sâmu ekbi.

¹⁴Yawu otmâ yakât lohimbi dondâ yuwu sâmu kâityongop. “Yen sonjo kunje sâwâeop yakât umutje hâwiñetâ kundenje teteâk.” Yawu sâmu yingiop.

¹⁵⁻¹⁷Yawu sâmu yingimu Anitâñe mâtâp ki mañguyingiop yakât otmâ yâkât tem lâum umutje ya hâwiñetâmâ mâmâñe otbañgimu yahalop. Yahatmâ ikñe mepaem manñetgât den sâmu yingiop. Den sâmu yingim lohimbi topje topje, gehene me yahat yahatje, kutyeje orop me kutyeje bia, iri sikum tatingiop me umburuk manbi, ya kerehâk menduhuyekmâ ikñahât kulem towatje bâtyenjan otmu meteyenjan kalop. Yawu katyingimu yapâ gâtñe yâkñak sot me senje âlâlâ ya ari puluhunomaihât dop ya teteyingiop. Yawu otyingimu yâkât nângâñetâ yahatmu mepaem manbi. Yawu gârâmâ lohimbi nombotñe yâkât ki nângâñetâ yahalop yakât otmâmâ matje yingimu mem muwi. Yawu.

¹⁸Otmu yeje den kulemguan yu sâlikum nângâñetâ keterahâk. Yâhâ sonjo sâtñe kârikje ya tetewuap yamâ dopñeâmâ 666, dop yañeâmâ lok âlâhât kut ya miop. Yawu.

14

Lohimbi kiñgitñe orowâkñe Lama Nanje otmu Âwâñe yetgât nângâñetâ yahalop.

¹Otmu ya pesuk sâmu kulem âlâmâ yuwu tetemu ekban. Pumje pato âlâ, kutje Sion sâmu, yamâ Yerusalem kapi yan tap yakât dop yamâ himbimân tap. Lama Nanje yañe yan kinmu ekban. Otmu yanâmâ lohimbi dopyeje 144,000 Anitâñe meyekmâ himbingât pat kuyingiop yâkñeâmâ yâkât senñan kinbi. Kinmâ amboyâhâtyeje, Lama Nanje otmu Âwâñe, yâk yetgât kutyetje yamâ yeje meteyenjan kulemgukmâ kinbi.

² Otmu sâp yanâk munje yuwu tetemu nângâwan. Tâlâm pato âlâ yerâmu munje pilâmap yakât dop, me himbim guŋguruŋ sâmu nângâmain dop yawuya, me âlâmâ, lok dondâŋe menduhuakmâ waŋgam kunjetâ nângâmain yawuya, yaŋe haŋâmbâ gemu nângâwan.

³⁻⁵ Otmu lohimbi 144,000 yaŋe soŋgo papato imbât otmu lok kunje 24 yaŋe Anitâhât dâtâpŋan kinbi yâk hawamyongom kinmâ Anitâ mepaem kiki mewaŋgiwi. Kiki mewaŋgiŋetâ nângâwan. Otmu lohimbi yu yan yuŋeâmâ hânân yuân ihilâk mahilâk ki manbi. Yâkŋe uwawaŋŋe bia manbi. Otmu den perâkŋe me den guruk ki sâm manminiwi. Lohimbi yawuyaŋe Lama Nanŋahâlen biwiyenjaŋe kepeim manmâ yâkât tem lâum manminiwiŋe Anitâ yet Lama Nanŋe yetgât pat manbi. Yawu otmâ yâk hawamyongom kinmâ Anitâ mepaem kiki mewaŋgiŋetâ yekban. Kiki yakât topŋeâmâ lok ihilâk mahilâk manbi yaŋe ki nângâwi. Lohimbi Yesuhâlen torokatmâ manbi yâkŋak kiki yakât topŋe nângâm mewaŋgiwi.

Anitâŋe aŋeloliŋŋe kalimbu hângânyongomu denŋe sâm tetewi.

⁶ Kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâŋe aŋelo âlâ hângângumu haŋâmbâ pâp pâp sâm ari lohimbi hânŋan kulemŋan mansai yâk yeŋgâlen ari yuwu sâm ekyongop.

⁷ “Yeŋe biwiyenŋe Yesuhâlen katmâ yâkât tem lâum manmâ embânân aŋgoânâk Anitâŋe pat kuyiŋgiop ya meŋet. Anitâŋe lohimbi topyeŋe ekmâ den sâm hâreyiŋgiwe sâm oapgât sâp pesuk sâwomap. Yakât otmâmâ yenâmâ yâkât tem lâuwaŋgim yâk konok mepaenjet. Ambonenne Anitâŋe hân himbim kândikyotgop. Otmu âliwahap topŋe hânân kalop. Yakât yâk konok mepaem mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

⁸ Otmu yakât kakŋan aŋelo âlâ tetemu ekban. Yâkŋe yuwu sâop. “Kapi âlâ, kutŋe Bawilon sâm, yakât ambolipŋaŋe lohimbi nombotŋe hânŋan kulemŋan manmâ ariwi ya yeŋgâlen ariwi. Ari yeŋahâk orotmemeyenŋe kiŋgoŋ otbi ya yawuâk otŋetgât sâm kendâyiŋgiŋetâ nângâyiŋgiwi. Yakât matŋeâmâ Anitâŋe itit kiom tuhuyekmu kâwurumŋe kinâk.” Yawu sâop.

⁹⁻¹¹ Otmu yakât kakŋan aŋelo âlâ kalimbunŋe tetem yan den kârikŋe halahum yuwu sâop. “Lohimbi nombotŋaŋe soŋgo sâtŋe metŋe ikŋe otmu yâkât umutŋe nahân hâwiŋetâ golâ otmâ yahalop yâk yetgât nângâŋetâ yahalop. Otmu yâk yetgât kulem yamâ bâtyenŋan otmu meteyenŋan kulemguakmâ mansai ya yeŋgât Anitâŋe kuk pato otyiŋgim gap. Kuk otyiŋgimu yakât otmâ lohimbiŋe Lama Nanŋe muop yâkât aŋelo koko salek ya yeŋgât senyenŋan kinŋetâ kâlâp patoŋe seyekbuap. Seyekmu sâtŋum manmâ yâhânomai. In yawu ki pesuk sâyiŋgiwuap. Sâp kâlep seyekmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

¹² Yâhâ yenâmâ biwi nângân nângânyenŋe Yesuhâlen katmâ Anitâhât den lâuwi yamâ ya yawuâk torokatmâ mannomai. Otmu biwiyenŋe yakât galemŋe oraŋgim mannomai.

¹³ Yesuŋe Anitâhât gotŋan kinopŋe yuwu sâm eknohop. “Yoane. Gâ den yuwu sâmune kulemgu. Lohimbi biwiyenŋe nâhâlen kepeim mansai yâk yeŋgât kasalipyenŋe nângâŋetâ bâlemu yongom mem âlâlâ tuhuyekŋetâ munomai. Yamâ sâp âlâen yâkŋe manman kârikŋe memâmâ manman sânduhân manmâ yâhânomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu Anitâhât Wâtŋat mâmânahât Heakŋe yuwu sâm ekuop. “Bulâŋanâk yat. Yâhâmâ Anitâ hoŋ bawaŋgim hâhiwin kakŋan manmâ yâhânomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâŋe nângâmu munomai yanâmâ bulâŋe yiŋgiwuap.” Yawu sâop.

Himbimâmbâ gem lohimbi mem hâwuruyehowot.

¹⁴ Kulem ya pesuk sâmu âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâŋe Yesu hângângumu âwurem gewuap yakât yuwu tetemu ekban. Yesuŋe kaperam âlâ goliŋe tuhu tuhuŋe ya karakmâ, iri goleakmâ, âom kela bâtŋanâk tatmu elem kulewoŋboŋ kakŋambâ giop.

¹⁵ Otmu aŋelo âlâŋeâmâ Anitâ yâkâlambâ gemu ekban. Otmu yaŋeâmâ aŋelo âlâ elem kulewoŋboŋ yakât kakŋan talop ya yuwu sâm ekuop. “Bâiŋ, bonŋe memehât sâp yu

tâlâhuap. Yakât otmâ âom kela yaņe nak kehetņe mem hâwurum mânunđâ pik sâek.” Yawu sâm ekuop.

¹⁶ Ekumu âom kela yaņe mem mânunmu pik sâop.

¹⁷ Yawu sâmu yanâk aņelo âlâ Anitâhât opon kâmbukņambâ pilâm giop. Yâkņe tewetņe sâtņe welâk welâk ya mem giop.

¹⁸ Mem gemu yakât kakņanâmâ aņelo âlâ alataen kâlâp um katminiop ya pilâm giop. Yaņeâmâ den kârikņe sâm aņelo tewet mem manop ya yuwu sâm ekuop. “Hânân wain kehetņe emelâk purup pato kinsap. Yawu gârâmâ gâņe tewet miakmâ ge hârem bonņe me. Ya mem mendârerâ toņe giâk.” Yawu sâop.

¹⁹⁻²⁰ Yawu sâmu tewet miakmâ ge bonņe ya hârem mem mendâremu toņe yaņe gem hep olop. Hep otmâ wanğa âlâ kapi yakât betņan kinop yan ge kinop. Yan ge kinmâ lak sâm moseleakmâ hânân ge pik sâm denġân pato olop. Yâhâ denġân yakât kâlepņeâmâ 300 kilomita yawuya olop. Otmu yakât tumuņeâmâ lok kinmu nekamņan otbuapġât dop olop. Yakât dopņeâk lohimbiņe kunyeņe kârikņe otmu orotmeme bâleņe otmâ manmâ gai yakât matņe meņetġât Anitâņe pilâyekmu genomai.

15

Aņelolipņe nombolân yâhâp yaņeâmâ bumbum âlâlâ ikņiâk ikņiâk mewi.

¹ Otmu yakât kakņan kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâhât opon kâmbukņe himbimân tap yakât kâlehen aņelo nombolân yâhâp yaņe kinņetâ yekmune sâtņe olop. Yawu otmâ aņelo yaņeâmâ bumbum nombolân yâhâp ikņiâk ikņiâk mewi. Yâhâ bumbum yamâ Anitâņe matņe bâiņe yingimu meņetâ bialâġât.

² Ya mem kinņetâ yan saruwân yawuya pato ekban yamâ omoņânâk hewam sikopņe kumu siliņ siliņ sâmu topņe kuririņ sâmap yawuya olop. Yâhâ saru ginņan Anitâhât lohimbi yaņe iliwetmâ soņgo sâtņe metņe ya, otmu yakât umutņe nahân hâwiņetâ yahatmâ golâ olop ya, otmu soņgo sâtņe kârikņe lokġât dop 666 ya miop, ya yeņġât den kum mem ge katyekbi yaņe saru ginņan kinmâ buņam tâliwi.

³⁻⁴ Yâhâ Moseņe Anitâhât tem lâum manop yâkât heroņe nâņġâm buņam mem tâliwi. Yâhâ âlâmâ Lama Nanņahât nâņġaņetâ yahatmu buņam yuwu sâm tâliwi.

“O Anitâ, kutdânenni. Gâ wâtge pato donđâ tatġihiap. Âi memat yamâ mendâ âlepņe nandoroņe otmap. Orotmemehe ekmunņe ae seņ seņ, yae yoņġâe otmap. Gâņe lohimbi topņe topņe yeņġât kunyeņe otmâ tatmâ gaonņak tatmâ gat. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Yakât otmâ himbimân taiņe, me nen hânân taiņe gâ konok mepaehekmain. Otmu kut patņe sâm haņ tuhmunņe ârândâņ merândâņ otmâ imap. Gâ konok uwawapņe bia, âilonġo loņgo tatmat. Yakât otmâ mepaehekmâ yâhânom. Lohimbi hânņan kulemņan manmâ arain nengât tihitnenņe otmat yakât ga mepaehekmâ mannom.” Yawu sâwi.

⁵ Otmu yakât kakņan âlâ yuwu tetemu ekban. Opon kâmbukņe himbimân tap yakât gahatņe ya hindakmâ aņ sâm kinop.

⁶ Aņ sâm kinmuâmâ Anitâhât welâmņe ya hawamġum sâņġum kâlep hikunetâ ge hârândâņâk kinop ya tetemu ekban. Yâhâ yan soņgo papato imbât mumuhât dop bia hâlâņakmâ tatņetâ yekban. Yâhâ gotyeņan aņelo nombolân yâhâp kinbiņe sâņġumyeņe kaok bolañ bolañ mânunakbi. Otmu dihinyeņan kâiput goliņe tuhummâmâk unetâ giop.

⁷ Otmu lohimbi orotmemeyeņe kiņġoņ otmâ manminiwiņe matņe mem hâhiwiw kakņan manņetġât soņgo pato âlâņe aņelo nombolân yâhâp ya kondo konok konok mem yingimu mewi. Otmu kondo ya kâlehen bumbum topņe topņe âlâku ikņiâk ikņiâk yaņe pik sâm iop. Yakât Anitâ manman amboņaņe matņe sâm yingiwuapġât kondo ya mem kinbi.

⁸ Yawu otmâ kinņetâ yan Anitâ laņiņe amboņe ikņe wâtņe pato tatbaņġimapņe kuk bâleņe olop. Yawu otmu opon kâmbukņahât kâlehen utun bâleņe sahaņop. Utun sahakmâ maņġumu opon kâmbukņahât kâlehen yâhânomaihât dop ki olop. Yawu otmu aņelo

nombolân yâhâp yaŋe kumâmâ bumbum bâleŋe moselenetâ ge lohimbi bâleŋe yeŋgâlen teteop. Otmu yakât kakŋanâmâ kâlehen yâhânomaiahât dop ya teteop.

16

Bumbum moselenetâ ge lok bâleŋe yeŋgâlen umatŋe topŋe topŋe teteop.

¹ Anitâŋe aŋelolipŋe nombolân yâhâp ya yuwu sâŋ ekyongop. “Yen gemâmâ matŋe yingiwom yakât bumbum teteyiŋgiâkgât moselenetâ giâk.” Yawu sâŋ hâŋgânyongomu gewi.

² Anŋoân hânân moselemu giop yakât topŋeâmâ yuwu. Lohimbi nombotŋaŋe soŋgo kârikŋe yakât kulem towatŋe meteyenŋan tuhuanŋim nahân umutŋe hâwiŋetâ yahatmâ golâ olop ya mepaewi. Komot yaŋeâmâ bitâp me use kârikŋe ya teteyiŋgiâkgât bumbum ya hânân moselemu giop.

³ Yâhâ aŋelo yâhâpŋaŋeâmâ kondone mem saruân moselemu giop. Moselemu gemu saru yamâ lok hiliwahonjetâ hepyeŋaŋe gam gara gara otmâ korokŋe pilâmap dop yawu olop. Yâhâ saruŋe hep gara gara olop yakât kâlehen senŋe âlâlâ tatbi yamâ kerek mum metewi.

⁴ Yâhâ aŋelo kalimbuŋaŋe kondone mem to senŋan moselemu giop. To senŋan moselemu giop yamâ aksihâk hep otmâ meteop.

⁵⁻⁶ Moselem yan Anitâ yuwu sâŋ ekuop. “O Kutdâne, gâ embâŋâmbâek tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Yâhâ lohimbi bâleŋe kunyeŋe kârikŋe otmâ gâhât hâkâŋ otmâ orotmeme bâleŋe otmâ manminiwi ya kerekŋe matŋe mem mum metenjetgât hâŋgânnohorâ ge moselemune giap. Moselemune gemu yan gâŋe den sâon yakât bulâŋe teteap ya nâŋgâmune ârândâŋ oap. Yâhâ poropetelipge nombotŋe yongom mem âlâlâ tuhuyekŋetâ muwi. Muŋetâ yan hepyeŋe hânân giop yakât matŋe gâŋe hep bâleŋe yu yingirâ neŋetâ dopŋan oap. Ya nâŋgâmune ârândâŋ oap.” Yawu sâop.

⁷ Yâhâ alata amutgen kinbiŋe Anitâ yuwu sâŋ ekuŋetâ nâŋgâwan. “Bulâŋanâk Anitâ Kutdânenŋe gâ wâtge kârikŋe tatgihimap. Yakât otmâ den âiân katyekmâ matŋe yingirâ miai ya ekmunŋe dopŋanâk oap.” Yawu sâwi.

⁸ Yâhâ aŋelo imbâtŋaŋe kondone mem sikowân yan moseleop. Moselemu Anitâŋe sâmu sikop yamâ pilâm irik irik sâŋ kâlâpŋe sem laŋ laŋ sâmap yawu otmâ sem meteyehop.

⁹ Otmu kâlâp pato yaŋe punduŋ sâŋ lohimbi ya dondâhâlâk seyehop. Sem bâleyekmu nâŋgâm nâŋgâm iliwetmâ Anitâ bumbum amboŋe yakât awat pilâwanŋiwi. Yawu otmâ yâkâlen biwiyeŋaŋe ki kepeiwi.

¹⁰ Yâhâ aŋelo momeŋe yaŋeâmâ bumbum âlâ moselemu soŋgo sâtŋe metŋe yâkât kawenŋan giop. Gemu omon pato kum kepeim imu benŋe lohimbi yâkâlen torokatbiŋe hâhiwin pato nâŋgâm nimbilamyenŋe pânŋan ihim hâreakbi.

¹¹ Yawu otmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ Anitâ himbim amboŋahât awat pilâwanŋim orotmemeyenŋe bâleŋe ya witgum otmâ manbi.

¹² Yâhâ aŋelo nombolân konokŋaŋe kondone mem to âlâ, kutŋe Euparata sâŋ, yan moselemu giop. Moselemu gemu to yaŋe aksihâk saŋ kititiŋ sâop. Saŋ kititiŋ sâmu yan lok kunŋe nombotŋe emetsenŋe gahanembâ takanomai ya yeŋgât mâtâp meyiŋgiop.

¹³ To ya saŋ sâmu yan puaiâ yakât launambâ weke bâleŋe yamâ kesuŋ pâlâmŋe yawuya gemu ekban. Âlâmâ nakŋe mem umutŋe hâwiŋetâ yahatmâ golâ olop yakât launambâ kionmu ekban. Âlâmâ poropete âlâ den perâkŋe sâŋ kâityongop yakât launambâ gemu ekban.

¹⁴ Otmu weke bâleŋe dondâ yaŋeâmâ kulem topŋe topŋe ya mewi, yaŋeâmâ lok kutdâ bâleŋe yâk yeŋgâlen arim kapamgât kuk teteâkgât mâmâŋe otyiŋŋetâ Anitâ kum mem ge katŋe sâŋ yakât menduhuakbi. Yawu tetemu ekban.

¹⁵ Yâhâ den âlâ Yesuŋe yuwu sâop ya sâwe. “Nâŋe hâmbâi pârâk sân sâŋ takawom. Otmu nâhât pat mansai yenâmâ hewewenŋ otmâ âlâlâyeŋe ya mem dunŋan tuhuakmâ

mambotnihim mannomai. Aman pâlâmne ki inomai. Yenâmâ biwi nângân nângânyene galemahom nâhât mambotmâ mitiwahom mannomai. Yawu otmâ manjetâ nâ takawom yan ki anjolaknomai. Yawu otmâ herone otmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Otmu kapam tetewuap yakât den âlâ torokatmâ sâwe. Weke bâlene yañeâmâ lok kutdâ dondâ mâmâne otyinginetâ kapi âlâ, kutne Amaheron sâam, yan menduhuakbi.

¹⁷ Yâhâ anjelo nombolân yâhâpñeâmâ kondone ya hanân moselemu gemu yanâk Anitâne yuwu sâmu nângâwan. “Bâin, pesuk yap.”

¹⁸ Yawu sâmu yanâk belek sâmu himbim gunjurun sâop. Himbim gunjurun sâmu yanâk mososon pato miop. Mososon nombotne memap yakât dop bia, wangim dondâ miop.

¹⁹ Otmu kapi pato, kutne Bawilon sâam, yan orotmeme bâlene dondâ otmâ manminiwi. Yakât Anitâne nângâmu bâlemu matne mejetgât sâmu mososon pato memu Bawilon kapi ya hionakmâ komot kalimbu otbi. Otmu ya hâlânâ kapi tatbiâ yamâ biatmu kâwurumyenanak kinop.

²⁰ Otmu saru tânâmnan matuja pato tipne tatbi yamâ aksihâk guhulakmâ meteop. Otmu pumne gimbane ya hâlânâ talop ya gurâ bâok sâam gulip otmâ meteop.

²¹ Yawu otmu kât kârikne kândâk kândâk giop. Yañe gemâmâ lohimbi nombotne kât yañe kum tâtuk meyehop. Yâhâ nombotne âlâmâ kunyene kârikne otmâ Anitâhât awat pilâm sâam bâlewanjiwi.

17

Imbi kondarâ yâkât topne

¹ Anjelo nombolân yâhâp yañe kondoyene mem manbi ya yengâlen gâtne âlâne yuwu sâam eknohop. “Garâ arire. Yu tetemu eksat yukât pâne konok topñambâek nângâhât tiripgohomune ek. Imbi yuâmâ imbi kondarâ. Yâkne ihilâk mahilâk manmâ to hâlânâ kinsap. Yâhâ yiwerene tosanahât matne Anitâne wanmu hâhiwin pato nângâm yâhâwuapgât dop oap.

² Yawu gârâmâ imbi kondarâ yukât topneâmâ yuwu sâamune nângâ. Lok papato sesengâlâkne imbi kondarâ yukâlen torokatmâ yâk orop senne âlâlâ anji gunji otbi. Otmu orotmeme bâlene otminiop ya yawuâk otmâ manbi. Yawu otbi yakât otmâ yañe biwiyene mem hâlim tuhuyekmâ gaop. Topne yakât otmâ garâ tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

³ Yawu sâam dâinekmâ pumne âlâ lok ki manmaiângen yâhâwit. Yan yâhâmutne Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne biwine mem purik pilâmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Imbi kondarâ yañe sonjo sâtne metne yakât kakñan yâhâmu yañe sokom talop. Sonjo yamâ kuriñ. Otmu yakât ñilipne yamâ bân nombot nombot hârok. Yâhâ kunjeâmâ nombolân yâhâp. Yañe Anitâhât kawenan kinbe sâam ikne kutne konok konok kulemguakmâ talop.

⁴ Otmu imbi yañeâmâ sângum kuriñ hârândânâk mânunahop. Mânunakmâ karan karan hahitñane tuhujetâ âilonjo nandorone olop ya pilahop. Otmu kâiput golinak tuhu tuhune ya âmbâkuahop. Otmu bâhârâ yamâ golinak tuhumiop. Bâhârâ memu yanâmâ orotmeme kiñon topne topne ya ikne manmannahât bonne yañe yan pik ñâtâk ñâtâk sâam iop.

⁵ Yâhâ metenanâmâ ikne kutne ya kulemgumu talop. Kut yamâ yuwu. “Bawilon kapi ambolipñane orotmeme kiñon otmâ gawi. Yâhâ imbilipene yamâ imbi kondarâ. Yâk yengât mâmâne yamâ nâ.” Ikne kutne metenan yawu kulemgumu talop. Yâhâ kut ya lok âlâne ekmâ nângâwuapgât dop bia.

⁶ Imbi yañeâmâ emelâk lohimbi nombotne biwiyene Anitâhâlen katmâ Yesuhât nângânetâ yahalop yamâ kerek sâmu yongonjetâ muwi. Yongonjetâ mujetâ yan imbi yañeâmâ yekmu âlepne otmu biwi hâlim pato olop. Yawu otmu ekmune sâtne otmu pârâk pilâwan.

⁷ Otmu anelone yuwu sâm eknohop. “Girawuhât nângârâ ki orotne oap? Imbi yuâmâ songo sâtne metne yañe sokomap. Yâk yetgât topyetne yuwu sâmune nângâ.

⁸ Songo sâtne eksat yukât topneâmâ yuwu. Yâhâmâ emelâk hem nâpumân kionmâ gulip olop. Yapâ gâtñe hâmbâi yâhâpne yahatmâ gawuap. Gamâmâ lohimbi nombotñe Anitâhâlen ki torokatmâek yaehen manmâ gai. Ya yengât kutyene yamâ emelâk Anitâñe hân himbim ki kândikyotgowân manman kârikñahât pepaen Yesune ki kulemgum kalop. Lohimbi yañe songo sâtne ya ekmâ yuwu sânomai. “Bâe, yuâmâ emelâk manmâ gam gulip olop. Yañe yâhâpne yiwerene teteap.” Yawu sâm nângâñetâ âilongo longo otbuap.

⁹ Otmu anelone torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Den yan yukât bulâñe tetewuap yakât topne ekmâ nângânomai. Kunne nombolân yâhâp yamâ pumne nombolân yâhâp yakât dop. Yâhâ imbi yakât dowâmâ kapi pumne nombolân yâhâp yakât tânâmñan talop ya. Yâhâ pumne nombolân yâhâp yakât dop yamâ lok kutdâ nombolân yâhâp.

¹⁰ Yâhâ lok kutdâ yamâ momerâ yañe muwi. Yawu gârâmâ âlâmâ nombolân konokne sâp yiwerene yu galemyene otmâ mansap. Yâhâ bâine yamâ hâmbâi tetewuap. Yâhâ tetewuap yanâmâ sâp tâlâwâk galemyene otbe mâne Anitâñe sâmu mumbuap.

¹¹ Yawu gârâmâ songo sâtne yamâ angoânâk manmâ gaop. Yâhâ yiwereneâmâ ki mansap. Gâmâlâhâmâ yahatmâ lok kutdâ nombolân yâhâp yâk yengâlen torokatmâ nombolân kalimbuyene otmâ manbuap. Manmâ yâhâm kâlâwân arimu pesuk sâwuap. Topne yawu.”

¹² “Otmu ñilipne bât nombot nombot hârok yeksat yamâ lok kutdâ bât nombot nombot yâk yengât dop oap. Yâkne yiwerene ki mansai, hâmbâi tetenomai. Tetem manñetâ songo sâtne yañe mâmâñe otyingimu orowâk torokatmâ tatmâ yâhânomai. Yâkne galemyene otmu sâp tâlâwâk mannomai yakât kakñan mum biatnomai.

¹³ Yâhâ mannomaiân nângân nângânyene hikuakmâ songo sâtne yamâ yâkât wâtñan kinmâ yâhânomai.

¹⁴ Yâkât wâtñan kinmâ yan Lama Nanñe mum yahalop ya kune sâm yâk orop kasa orañgim mannomai. Yamâ Lama Nanñe mumuñambâ yahatmu âwâñe sâmu wâtne pato nandoroñe tetewañgiop. Yawu otmâ lok topne topne manmâ gai ya yengât kunyene otmu lok kutdâ ya yengât kunyene pato mansap. Yakât otmâmâ kasalipne yongom mem ge katyekbuap. Yâhâ lohimbi yañe biwiyene yâkâlen katmâ manñetâ yakât Anitâñe ikne pat kuyingiop yâhâmâ yâkne lok kutdâñe pato oapgât yâkâlen torokatmâ kasalipyene yongom pesuk pilâyeknomai. Yawu.”

¹⁵ Otmu anelone torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Yoane gâ emelâk eksat. Imbi kondarâ yamâ to hâlâñmâ kinsap. Yâhâ to yakât dopneâmâ yuwu. Lohimbi komotne komotne hânñan kulemñan manmâ den topne topne sâmai ya yengât dop oap.

¹⁶ Otmu ñilipne bât nombot nombot hârok eksat yamâ lok kutdâ yâk yengât dop oap. Yâkne songo sâtne metne yâkâlen torokatmâ imbi kondarâ ya kasa otbañginomai. Kasa otbañgim imbi yakât lembân tâkne ya mem holañbañginomai. Mem holañbaññetâ hâk barak kinbuap. Yawu kinmâ itit kiom tuhunetâmâ kâwurumñajak kinbuap.

¹⁷ Otmu yamâ inâk ki tetewuap. Anitâñe biwi nângân nângânyenjan ya katmâ mem hewewen tuhuyekmu songo sâtne ya orowâk menduhuakmâ imbi kondarâ ya mem ge katnomai. Anitâñe sâop yakât bonñeâmâ yawu tetewuap.

¹⁸ Otmu imbi kondarâ yamâ kapi pato tap yakât dop. Kapi pato yakât patoyeñeâmâ lok kunne hânñan kulemñan tatmâ arai yâk yengât kunyene otmâ tatmap.

18

Anitâñe sâmu Bawilon kapi kâwurumñajak kinop.

¹ Kulem ya pesuk sâmu yakât kakñan kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anelo âlâ himbimâmbâ gemu ekban yakât wâtne pato tatbañgiop. Otmu gem yan yâkât lanñinje pato yañe hânân pilâmu lanñan sâop.

²Yâkne kârikne halahum yuwu sâop. “Kapi kutne Bawilon yamâ emelâk kâwurumnanjak kinsap. Yiwereneâmâ weke bâlene dondâ mansai. Otmu nâi bâlene ki neneje, sopnan hepdâek, sâmai dop yawuya, ya pik sâm iap.

³Emelâk lohimbi kinjitne orowâkne yâk yengâlen torokatmâ orotmeme kinjon otmâ gam biwi hâlim otbi. Yawu otmâ manbi. Yâhâ lok kutdâne gurâ yawuâk orowâk orotmeme bâlene ya otbi. Lohimbi nombotnane yâku anji gunji otne sâmamâ yawuâk yan torokatmâ hângât senje âlâlâ otmu bâlene topne topne otmâ manmâ gamai yawuya Anitâne kerehâk yongom tâtuk meyehop.”

⁴Yawu sâmu Yesune yuwu sâop. “Yen nine komot Bawilon kapiân mansai ya yuwu sâmune nângânet. Bawilon kapi ambolipnane orotmeme bâlene me kinjon ya otmâ manmâ gamai yakât matne yingimune hiliwahonomosai. Yawu gârâmâ yen orowâk yongomaingât orotmeme bâlene ya pilâm pilâyekmâmâ nâhâlen ga torokatmâ mannet.” Yawu sâm ekyongop.

⁵⁻⁶Yawu sâm anelolipne yuwu sâm ekyongop. “Kapi yukât ambolipnane orotmeme bâlene otbi yakât topne Anitâne kerek nanap. Yakât otmâmâ matne yu yingiap. Kapi yu ambolipne yengât orotmeme yamâ imbi kondarâ yengât orotmeme yawuya. Ya nângâmune dondâ bâleap. Otmu kasalipyne mem bâleyekbi. Yakât matne yâku yakât dopnanâk mem purik pilâm yinginomai. Emelâk kapi ambolipnane menduhuakmâ orotmeme bâlene ya otbi. Yakârâmâ yâku kârikne otmâ matne kâpekyinginomai.

⁷Yâhâ emelâk kapi ambolipnane hop sambe kaknan manmâ yehâhâk nângânetâ yahatmu hâmeyeje bitminiwi. Yakât yengu matne tân tânâk purik pilâm yinginomai. Yawu otnomai yakât kaknanâmâ yâkne dondâ isem buiakmâ mannomai. Yâhâ yiwereneâmâ ambolipnane biwiyenane yuwu nanjai. “Bâe, nenâmâ yiwerene hop sambe kaknan mansain. Yawu manmâ lohimbi dondâ tânyongom mansain. Yâhâ imbi nombotnane kambut manmâ tep bâle nângâm isem mansai. Yâhâ nenâmâ umatne âlâ hâtnongowuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ hâk sânduhânâk manmâ yâhânom. Tep bâle nângâm ki isem buiaknom.” Yawu nanjai.

⁸Yakât otmâ sâmune pârâk sâ nânâk umatne bâlene topne topne yâk yengâlen tetewuap. Po pato tetewuap. Me bumbum, me aman kundat, me aman mesek topne topne ya teteyingimu hâhiwin pato nângâm isem buiaknomai. Isem buiakmâ mannetâ yan kasalipyenane taka itit kiom tuhuyekmâ kapiyene ujetâ sewuap. Yakât umatne ya yingiwomgât dop tap.” Yawu sâop. Sâop yawuâk tetemu ekban.

⁹Kasalipyenane taka kapiyene ujetâ siowân yanâmâ lok kutdâne angoânâk manmâ gawiân orotmeme bâlene Bawilon kapi ambolipne ya orop otmâ gawi yanemâ kâlepnan kinmâ kapi patoen eknetâ kâlâp sem utun duk duk sâm yahalop. Utun ya ekmâ yan isem tep bâle otmâ biwiyene ahoakbi.

¹⁰Yawu otmu ekmâ kinjityenahât otmâ kâlepnan kinmâ ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, bâe, Bawilon kapi patoen yan hop sambe pato kinop. Yâhâ yiwereneâmâ pârâk sâ nânâk kasalipyenane taka matne yingiai.

¹¹Yâhâ angoânâmâ yâk orop senje âlâlâ anji gunji otmâ gem yâhâm manbi. Yâhâ yiwereneâmâ emelâk manbi ya pilâm hou latmâ mansai.” Yawu sâm tep bâle otmâ isewi.

¹²Yâhâ torokatmâ yuwu sâwi. “Angoânâmâ Bawilon kapi pato yakât biwinan hop sambe pato iminiop. Ehekne ki ehekne, nângân nângânne ki nângân nângânne, senje âlâlâ topne topne tuhuwi.

¹³Yawu tuhum mem mannetâ wuân me wuân âlâhât pâin guin âlâ bia, senje âlâlâ topne topne ya kerehâk tatingiop. Otmu kapi kârikne bâlene. Kasalipyne mem ge katyeknetâ yâk yengât amutgen manmâ hon bayingim gawi. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ kerek biatingiap.

¹⁴Bâe, senje âlâlâ topne topne mem hop sambe kaknan manminiwi. Yâhâ nep topne topne torokatmâ tuhuwi yiwerene ya emelâk biatmâ kititij yap. Otmu senje âlâlâ yu

me ya ekñâlem anji guñgi otmâ manbi. Ya gurâ kerek kititiñ yap. Otmu yukât kakñan yâhâpñe âlâ torokatmâ tetewuapgât dop âlâ ki tap,” yawu sâwi.

¹⁵ Otmu lok nombotñe kapi kâlepñehembâ taka yan âi topñe topñe tuhum hâmeñe papato meminiwi yanjeâmâ “Kâlâp yuñe punduñ sâmb senenekmap,” sâmb yakât kâlepñehen kinmâ ekbi.

¹⁶ Yawu ekmâ kinmâ yuwu sâwi. “Bâe, bâe, kapi yuâmâ aksihâk kiomb balu balu oap. Emelâhâmâ Bawilon ambolipñe, me buku nombotñe kâlepñehembâ takawi yanâmâ hâk katipñe kulem topñe topñe yawuya mânunjakmâ manminiwi. Otmu kâiput topñe topñe ya goliñak tuhum âmbâkuakbi ya ekñâlem yawuya mem bam gam otbi.

¹⁷ Yawu otminiwi yakât matñeâmâ yiwerenñe yu meñetâ eksain.” Yawu sâwi.

Otmu wanğa ambolipñe, me nep loklipyenane wanğaen kinmâ ekbi. Otmu nep lok nombotñane hikinângen kinmâ ekbi.

¹⁸ Lok ya kerehâkñe kâlepñan kinmâ senyenajak pilâm ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, kapi yan ya yu mon? Senñe âlâlâ ya kerehâk gulip otmâ meteap. Hâpuwân pekatñe sem yawu tuhuap. Bâleñe dondâ oap.” Yawu sâwi.

¹⁹ Yawu sâñetâ biwiyenñe orotok sâop. Otmu yakât tep bâle nâñgâm yan kou kendâm ahowi. Isem tep bâle nâñgâm yan torokatmâ yuwu sâwi. “Bâe, kapi pato enda eksain. Endane âlâlâ ya kerehâk biatmâ kititiñ yap. Yamâ nen wanğa ambolipñe âlâengembâ tohom kapi yanâk anji guñgi otmâ yapâ tewetsenñe pato dâim hop sambe kakñan manne sâmb gain. Ya yiwerenñe kâlâpñe mem hote alikñe tuhuap. Yakât girawu otnom? Me wosapâ ari tewetsenñe yawuya menom? Ya pesuk yap yukâ.” Yawu sâmb isem buiakmâ kinbi.

²⁰ Yawu teteyiñgiop yakât anjelo yanñe yuwu sâop. “Yen emelâk poropete nombotñe manbi, otmu aposolo manbi, otmu Anitâhât komot otmâ yâkâlen torokatmâ manbi, yenâmâ kapi yu ambolipñane kasa otyiñgim mem gem katyekbi. Mem ge katyekñetâ yakât matñe yu Anitâñe yinjiap yakât yen heronñe kakñan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²¹ Yawu sâmbu anjelo wâtñe kârikñe tatbañgiopñe kât pato âlâ mem yahatmâ saru tumunjan pilâmbu giop. Gemu yanâk yuwu sâop. “Nâñe pilâmbune giap. Yakât dopñeâk Anitâñe kapi pato Bawilon yukât ambolipñe ya yawuâk pilâyekmâ gem tepyenñe kum huhumu gulip oai. Gulip otrñetâ kâwurumyenajak kinsap.

²²⁻²⁴ Emelâhâmâ Bawilon yan imbi anji guñgi otmâ manbi. Otmu kepgât senñe âlâlâ topñe topñe mem ekñâlem kinmâ on girinñe kakñan manbi. Hop sambe kakñan manbi. Âli hawat topñe topñe ya meñetâ lohimbî dondâñe ya ekmâ yu bonñe mon sâmb yan nâñgâm tâpikgum manmâ gawi. Yakât otmâ lohimbî hânñan kulemñan tatmâ ariwinñe yâk yengâlen torokatmâ biwiyenñe hikuakmâ manbi. Yawu manmâ gam hop sambe pato teteyiñgimu âlâlâhât ki pâinmâ manbi. Otmu heronñe otmâ bunam me kep topñe topñe tuhum engat nombotñe watmâ yakât yenahât sâmb mepaeakmâ manbi. Otmu yenahât nâñgâñetâ yahatmbu hâkyenñe mepaeakmâ manbi. Yakât otmâmâ Anitâ poropetelipñe nombotñane yâkât den sâmb tetem ekyongowi. Den sâmb ekyongonñetâ nâñgâñetâ gemu yongonñetâ kerehâk mum metewi. Emelâk Anitâhât komot ya mem ge katyekmâ mem âlâlâ tuhuyekbi yakât matñeâmâ yâku yu teteyiñgiap. Sâp yiwerenñe yuâmâ manman ya emelâk biatmâ kititiñ yap. Emelâk hân yuân torokatmâ âi topñe topñe mem yenahât nâñgâñetâ yahatmbu manmâ gawi. Sâp yiwerenñe yu gurâ biatmâ kititiñ yap. Kapi yu yâhâpñe mem miwirikuñetâ tetewuapgât dop âlâ ki tap. Yawu.” Yawu sâop. Anjeloñe kât pilâmbu saru tumunñe kâlehen giop yanñe yakât topñe sâmb teteap.

19

Anitâñe matñe yinjiop yakât otmâ ikñe lohimbîñe mepaewi.

¹ Ya ekmune pesuk sâmu yakât kakņan den âlâ yuwu nângâwan. “Lohimbi kiņgitņe orowâkņe menduhuakmâ tatmâ Anitâ otmu Kutdânenņe Yesu yâk yetgât gotyetņan kinmâ Anitâ heronņe otbaņgim yuwu sâmu mepaewi.

² “O, Anitâ, Wâtgât Amboņe, Gâņe yu ya otbe sâmu ya otdâ âlepņe nandoronņe otmap. Tihitnenņe otdâ gâhât amutgen manman sânduhân manmâ yâhânôm. Yâhâ imbi kondarâ yâkņe orotmeme bâleņe otminiop. Otmu buku nombotņane yawuâk otņet sâmu kendâyiņgim gaop. Yakât matņe gâņe yu waņdâ memu pesuk yap. Yawuhât mepaeheksain. Otmu gâhât komot nombotņe gâhâlen biwiyeņane kepeim manbi yamâ imbi kondarâ yane kasa otyiņgim yongomu muwi. Yakât gâņe matņe yu waņmu memu pesuk yap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

³ Gâņe kapi pato yu ambolipņe matņe yiņgimu kâworumņanak kinsap. Yukât kakņan yâhâpņe miwirikum torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ heronņe otgihaiin.” Yawu sâwi.

⁴ Otmu lok kunņe 24 otmu soņgo papato mumuhât dop bia yane Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Âlepņe dondâ nenņe Anitâ konok mem mepaene. Ya bulâņanâk.” Yawu sâwi.

⁵ Otmu yâk yeņgâlen gâtņe âlâņe yuwu sâmu nângâwan. “Yenâmâ Anitâ hoņ bawaņgim launņe lâum yâkâlen biwi nângân nângânyeņane kepeim mansai. Yen lok topņe topņe, lok geheņe me kutyeņe orop, yen kerehâk menduhuakmâ Anitâ konok sâmu mepaem manņet.” Yawu sâwi.

⁶ Yawu sâņetâ yanâk den âlâ yuwu tetemu nângâwan. Himbimân gâtņe dondâņe menduhuakmâ tatmâ Anitâ mepaenjetâ munyeņe nângâwan. Munyeņeâmâ himbim guņguruņ sâmap yawu, me to tâlâm pato yerâmu munņe pilâmap yawu. Yawu otmâ yuwu sâwi. “O, Anitâ, Kunnenņe pato, Manman Amboņe, gâņe tihitnenņe otmâ tatmâ yâhâmbisân. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

⁷⁻⁸ Otmu lohimbi miakmâ heronņe otmâ mansai yakât dopņeâk gâņe lohimbi nombotņe Lama Nanņe yâkâlen biwiyeņane kepeim manmâ gawi yakât pat kuyiņgiop. Pat kuyiņgiop ya Lama Nanņane meyekmâ ikņe manman kapiân mem ari katyekmu heron maron otmâ manmâ yâhânômai. Yakât sâp yu tâlâhuap. Yâhâ lohimbilipņe sâņgum kaok bolaņ bolaņ mânunjakmâ mambotmâ kinsai. Sâņgum kaok mânunjakmâ kinsai yamâ manman uwawapņe bia manmâ gawi yakât dop. Yakât otmâ mepaeheksain.” Yawu sâwi.

⁹ Yawu sâņetâ aņeloņe yuwu sâmu eknohop. “Den yuwu sâmu ekgohomune kulemgû. “Lama Nanņane yiwerenņe lohimbilipņe pat kuyiņgiop yâk orop meyekmâ bân kuaņgim heron maron otmâ yâhânômai yakât sâp tâlâhuap. Lama Nanņane yakât bulâņe mem tetemu lohimbiņe yâk orop biwiyeņane kepeiakmâ konohâk otmu heronņe kakņan manne sâmu oai yakât sâmu ekyoņgorâ tep âlep nângâņet.” Den ekgohoan yuâmâ Anitâņe sâop.” Yawu sâmu eknohop.

¹⁰ Den yawu sâmu eknohomu nâņe aņelohât gotņan bam mepaewe sâmu otban. Yawu otmune yuwu sâmu kunihiop. “Kâmbuk. Pilâ. Gâ otmu gâhât bukulipge yenâmâ Anitâhât hoņ bawa, Anitâhât launņe lâum hoņ bawaņgimai. Otmu nâ gurâ yawuâk hoņ bawaņgiman. Yesu yamâ Anitâhât nanņe bonņe. Den ekgohoan yuâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otnihim biwine mem hoņ hoņ tuhunekmu den yu ekgohoan. Yawu gârâmâ yen me nâ yamâ Anitâ otmu Yesu yâk yetgâlâk nângâm mepaeyelekmâ yâhânôm.” Yawu sâmu eknohop.

Soņgo sâņe metņe bukuņait pilâyeleketâ hemân giowot.

¹¹ Himbim pâroņ sâmu yakât biwiņan yuwu ekban. Beâsi kaok kaok âlâ ekban. Lok kakņan talop yakât topņeâmâ yuwu. Anitâņe âi sâmu waņop ya biwiņane kepeim galemgu m henņeņgumap. Yâhâ lok yeņgât orotmemeyenņe sâwuap ya bulâņanâk. Yâkņeâmâ lohimbi den âiân katyekmâ mem kâsipyongowuap. Mem kâsipyongomu ârândân merândân otbuap. Yâhâ yâkņeâmâ matņe menomai yakât topņe katbuap.

¹² Yâkât senneâmâ kâlâp nimbilamne yawuya. Yâhâmâ lok kutdâne nerenen golinjak tuhuwi yawuya yaŋe kunŋan horatbaŋinjetâ tatmu ekban. Yâhâ ikne kutne yamâ ikŋahâk nanŋanŋimâp. Lok âlâne ki nânŋawaŋimâp.

¹³ Yâhâmâ sâŋum kaok kâlep mânunahop yaŋe ge hârândân sâŋ kinop yamâ hepŋak pato. Yâkât kutne âlâmâ yuwu sâmai. “Anitâhât Kâi Toka.” Yawu.

¹⁴⁻¹⁶ Otmu lohimbi bâlenjaŋe matne meŋetgât Anitâne sâop yakât otmâ launambâ tewet sâtne nombot nombot nelan nelan yaŋe ge kinop. Yaŋe mem lohimbi sambe galemyongom hâhiwin yinŋimu umutyene arimu kinŋityenahât otmâ hu halak tuhuwi. Otmu sâŋum kaok yan otmu ârânjan yuwu kulemŋunjetâ talop. “Lok topne topne manmâ gai ya yengât kunyene. Otmu lok kutdâ ya yengât kunyene pato mansap.” Yawu kulemŋunjetâ talop. Otmu yâkne sâmu himbingât kapam lok dondâne yâkâlen menduhuakbi. Menduhuakmâ yanâmâ hâk katipne kaok bolan bolan ya mânunakmâ beâsi kaok kakŋan tatmâ hawamŋum Kutdâene orowâk lok bâlene yongone sâŋ tohowi.

¹⁷ Menduhuakmâ tohoŋetâmâ aŋelo âlâ tetemu ekban yaŋeâmâ sikop senŋan kinop. Sikop senŋan kinmâ kâe kâe nombotjaŋe pâp pâp sâŋ hanân gam ariwi ya yongonmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Anitâne sâp pato kalop ya tetewe sâŋ oap. Yakât otmâ yen kerek taka menduhuakŋet.

¹⁸ Yâhâ lok bâlene komotne komotne beâsi kakŋan tatmâ taka ahone sâŋ oai. Ahom yan himbingât kapam lokne yongom tâtuk meyeknomai. Yongom tâtuk meyekŋetâmâ yene taka nem meteyeknomai.” Yawu sâŋ ekyongop.

¹⁹ Yâhâ sonŋo sâtne metne otmu lok kutdâ manbi yâkne kapam ku ku loklipyene ya hâruekŋetâ kerehâk yongone sâŋ menduhuakbi. Yakât otmâ lok beâsi kakŋan talop, kutne “Anitâhât Kâi Toka,” yâkne ikne kapam lok hâruekmâ orowâk menduhuakmâ yongone sâŋ otbi.

²⁰ Yâhâ sonŋo sâtne metne yaŋe ikne hon bawa ya aŋoân mâmâne otbaŋgimu yâkne kulem topne topne mem lohimbi kâityongop. Kâityongom ikŋahât kulem towatne bâtyenjan otmu meteyenjan towat kalop. Yakât otmâmâ lohimbi kinŋitne orowâkne yâk yetgâlen torokatmâ sonŋo sâtjahât umutne hâwim mepaeyelekbi. Yawuhât himbingât kapam lok yaŋe yâhâp yâhâp ya pilâyelekŋetâ hem topnehen yaken gemutâ kâlâpne seyelehoh.

²¹ Otmu lok beâsi kakŋan talop yâkât launambâ tewet kâlep, sâtne nombot nombot nelan nelan yaŋe mem kasalipne hâreyekmu mum metewi. Mum metenjetâ kâe kâene taka nem meteyekbi.

20

Satan ya kum sâhâm pilâmu iop.

¹ Ya pesuk sâmu yanâk aŋelo âlâ himbimâmbâ gemu ekban. Aŋelo yaŋe gem puai, yakât kutne âlâmâ Satan, ya sâhâwe sâŋ tâk kârikne mem giop. Tâk kârikne miakmâek hem nâpumângen kionŋop.

²⁻³ Kionmâ ge Satan kum sâhâm pilâmu yambu 1000 yakât biwiŋan im ariop. Im arimu yambu 1000 ya pesuk sâmu holaŋmu gamâmâ sâp tâlâwâk biwiŋan lohimbi kâityongop.

⁴⁻⁶ Kulem ya pesuk sâmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâhât gotŋan lohimbi dondâne menduhuakmâ kinŋetâ yekban. Yâkneâmâ lohimbi meyekmâ den âiân katyekmâ sâŋ hâreyinŋinjetgât Anitâne âi ya sâŋ yinŋiop. Komot ya yengât topneâmâ yuwu. Yâkne aŋoân Anitâhât den ya tâŋ tâŋâk lâum manbi. Yawu manmâ Yesu ki betguwi. Me lok bâlenjaŋe sonŋo sâtne metne otmu ikne umutne hâwim katbi ya yetgât ki nânŋâyitgim mepaeyelekbi. Me yâkât kulem towatne ya meteyenjan me bâtyenjan ki katŋetâ talop. Yawu otmâ betyitgim manŋetâ yakât yâk yetgât hon bawalipyetjaŋe kasa otyinŋim enŋatyene hâreŋetâ muwi. Otmu yâkne aŋoân mumunambâ yahatmâ Yesu Kiristohâlen torokatmâ yâkât komot galemyongom tepyene herone otmu manŋetâ yambu 1000 olop. Yâhâ aŋoân yahatbi yaŋeâmâ Anitâ yet Yesu Kiristo yâk hon

bayitgim mepaeyelekmâ Yesu orop tatmâ yambu 1000 ya torokatmâ manmâ yâkât komot galemyongom manbi. Otmu yakât kakņan himbimân manman kârikņahât pat otbi yakât otmâ hiliwahom hem nâpumņan ki gewi. Yambu 1000 ya pesuk sâmu lohimbi nombotņe âlâņe mumuņambâ yahatbi.

Yambu 1000 pesuk sâmu Satanņe yâhâņe tetem lohimbi kâityongop.

⁷Yambu 1000 pesuk sâmu yakât kakņan aņelo âlâņe hem pato ya nâpum kurumbu yakât kâlehen kioņmâ ge Satan mem holaņop.

⁸Mem holaņmu yapâ yahatmâ gamâmâ lohimbi nombotņe hânņan kulemņan manmâ Yesuhât hâkâņ otbi ya kâityongomu lohotņe otņetâ yan dâiyekmâ manop. Yawu otmâmâ kâsipyongomu komot yâhâp otbi. Âlâ, kutņe Goho sâm, âlâmâ kutņe Mahoho sâm, yâk kerekņe Yesuhât hâkâņ otmâ manbi. Yâkņe menduhuakņetâ dopyeņe saru ginņan sak ekmain yakât dop. Ya sâlipyongonomgât dop âlâ ki otbuap.

⁹Yaņe menduhuakmâ taka Anitâņe ikņe lohimbi wawaeyehop ya kerek hilipyongone sâm hawamyongowi. Hawamyongom kinņetâ Anitâņe sâmu yan himbimâmbâ kâlâp punduņ sâm ge sem gâwu gâwu tuhuyehop.

¹⁰Kâlâpņe sem meteyekmu pesuk sâmu Anitâņe amboyeņe Satan ya mem hem nâpum kâlehen pilâmu giop. Otmu soņgo sâtņe metņe otmu hoņ bawaņe mâmâņe otbaņgimu den perâkņe sâm kâityongop ya yâhâp yâhâp emelâk pilâyelekmâ giowot ya yetgâlen gem torokatmu kâlâpņe seyekmu hâhiwin pato nâņgâwi. Otmu hâhiwin ya pesuk sâyiņgiwuapgât dop âlâ ki tap. Hâhiwin dondâņan manmâ yâhâmbisâi.

Anitâņe lohimbi kerekņe otbi mewi yakât den sâm hâreyiņgiop.

¹¹Kulem ya pesuk sâmu âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâņe kakņan tatat kaok bolan bolan yan ge tatmu ekban. Ge tatmu yan hân himbim dâiakmâ pilahowot.

¹²⁻¹³Otmu lohimbi in muņetâ kurihyiekbi, me saruņe neyehop, me girawu girawu tuhuyekmu muwi, lok geheņe me lok kutyeņe orop, ya kerehâk mumuņambâ yahatmâ yâkât gotņan kinņetâ yekban. Kinņetâ Anitâņe pepa topņe topņe ya mem mewalakum lohimbi golâ manbiân yan otbi mewi yakât topņe kulemgumu tatmap yapâ ekmâ mem sâlikuop. Otmu Anitâ ikņak pepa ya mem sâlikumâmâ otbi mewi ya yeņgât topyeņe ekmâ âlâku ikņiâk ikņiâk den âiân katyekmâ matņe yiņgiop.

¹⁴Otmu lohimbi nombotņe hem kâlâpgât pat otbiņe yan gem torokatmâ sâp kâlep manmâ yâhânomai. Yâkņe âlâ holaņakmâ hâk sânduhân mannomaihât dop âlâ ki tap

¹⁵Yâhâ Anitâņe ikņe pat kuyiņgiop ya yeņgât kutyeņe kulemgumu tatmap yaņeâmâ yâhâpņe yakât kakņan hiliwahonomaihât dop âlâ ki tap. Yaņeâmâ manman kârikņe yakât kapiân ari tatmâ heroņe kakņan manmâ yâhâmbisâi.

21

Anitâņe sâmu hân himbim aņgo teteowot.

¹Ya pesuk sâmu hân himbim hâņgiņe ya Anitâņe sâmu bialop. Otmu yâhâpņe sâmu hân himbim âiņe tetemu ekban.

²Otmu Anitâņe kapi âiņe tuhuop, kutņe “Yerusalem Aņgo” sâm yaņe himbimâmbâ gemu ekban. Kapi ya ekmune âlâ kândâkdâ olop. Otmu nenņe imbi miakne sâm otmâ meņâleakmain yakât dopņeâk kapi ambolipņe meņâleakbi.

³Otmu aņelo âlâņe yuwu sâmu nâņgâwan. “Kutdânenņe Anitâņe lohimbi orop haonmâ ârândâņ tatmâ tihityeņe otmâ yâhâwuap. Yawu otmâ yâk orop biwi nâņgân nâņgânyeņe hikuakmâ konohâk otmu manmâ yâhâmbisâi.

⁴Yawu manņetâ yâkņe sâmu umatņe topņe topņe yâhâpņe ki teteyiņgiwuap. Me hâhiwin nâņgâm ki torokatmâ mannomai. Me ki mum kou kendâm ahonomai. Me yâhâpņe gilâp âlâ ki iseaņginomai. Wawaeyekmâ hâk sânduk yiņgimu tep âlep nâņgâm heroņ maroņ kakņan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu Anitâ Kutdânenņane yuwu sâmu nângâwan. “Sâmune emelâk âliwahap kerek biatsai. Yakât otmâ ango kândikyongowoman. Den yan yu bulâņanâk. Yakât otmâ yeņe nângâm biwiyenjan katmâ manņetâ biwiyenje ki gewuap. Yawuhât den yan yu kulemgum katdâ talâk.

⁶ Nâņe embâņambâek hân himbim ki kândikyotgowan yapâek tatmâ gan. Niniâk kârikņeâk tatmâ gan. Otmu tatmâ yâhâwom. Âlâlâhât topņeâmâ nâ. Otmu nâhât sâtgât teteopgât nâhât sâtgât biatsap.

⁷ Lohimbi nombotņe nâhâlen torokatmâ ki lohotņe otbiņe manman kârikņahât to nene sâm otņetâmâ âlepņe nâņe torokatmâ hâmeņe barak yingimune nem yâhânomai. Otmu lok âlâ me âlâņe nâhâlen biwiyenņe kepeim mannomai ya yeņgât nâņe nine nanne baratne bulâņe sâm meyekbom.

⁸ Yawu gârâmâ lok bâleņe yeņgât topyeņe yuwu. Bukulipyenņe nângâm bâleyingimâihât lohimbi nombotņe nâhât den pilâm hâkyeņe ihiwe ihiwe otmu dâiakmâ hurunduņ sâm ariwi. Yâhâ nombotņeâmâ biwi nângân nângânyenņe nâhâlen kepeim ki manņetgât ihilâk tuhuyekbi. Nombotņe den perâkņe sâm kâirahowi. Me den miangiwi. Me den gurukņe sahangiwi. Yâhâ nombotņe kâwâ konda otmâ manbi. Me imbilipyenņe betyeņehen kionņi. Me loklipyenņe betyeņehen kionņi. Yâhâ nombotņeâmâ karasuņa, me lok yeņgât sait, me hawat topņe topņe meminiwi. Yâhâ nombotņe âlâņeâmâ Porom Lâpio topņe topņe tuhum kânângâņetâ kinmu yakât nângâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyenņe kepeim manbi. Lok yawuyenņe hem nâpum kâlehen geņetâ kâlâpņe seyekmu hâhiwin kakņan manmâ yâhâmbisâi. Yawuhât yâhâpņe yapâ holaņakmâ yahatmâ âi ya torokatmâ tuhunomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu bulâņanâk.” Yawu sâop.

Kapi âiņe, kutņe “Yerusalem Ango” sâm, ya teteop yakât topņe.

⁹ Otmu anelo nombolân yâhâp lohimbi hilipyongowi yakât kondo ya mewi yâk yeņgâlen gâtņe âlâņe yuwu sâm eknohop. “Garâ Lama Nanņe yâkât pat sâsâņe ya tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâmu Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwine mem purik pilâmu anelo yaņe menekmu pumņe pato âlâen yâhâwit. Yan yâhâ kinmune, Anitâhât kapi âiņe, kutņe Yerusalem Ango, ya himbimâmbâ gemu ekban. Kapi ya ambolipņe Lama Nanņahâlen torokatne sâm meņâleakmâ gewi.

¹¹ Otmu yan Anitâhât laņinņe pato haonņmâ ârândâņ sem kinmap. Sem kinmu yan kapi yaņe kaok tembaņ tembaņ olop.

¹² Otmu kapi yamâ dâmân kâlep pato yaņe kâlehen talop. Otmu yakât gahatņe kâiân yâhâp tap. Yâhâ anelo kâiân yâhâp yaņeâmâ gahatņe yakât âlâku kândâk kândâk galemgum kinbi. Otmu Isirae lohimbi komot kâiân yâhâp yâk yeņgât kutyeņeâmâ gahatņan ikņiâk ikņiâk kulemgunetâ tatmap.

¹³ Otmu kapi yakât dâmân tuhum hawamguwi yakât gahatņe yamâ ârândâņâk kalimbu kalimbu yawu katņetâ talop. Gahatņe yamâ betņehen kalimbu, otmu dâtâpņehen kalimbu, otmu ginņehen kalimbu, yawuâk yawuâk ya katņetâ tatmu ekban.

¹⁴ Otmu dâmân ya hoņ hoņ sâmap sâm kâtņak mem topņan kum kuratgum tâtâkuwi. Kâtņe kum kuratguwi yanâmâ aposolo kâiân yâhâp yâk yeņgât kutyeņe ya ikņiâk ikņiâk kulemgum katņetâ tatmap.

¹⁵ Anelo yaņe kapam dop tuhu tuhu âlâ goliņak tuhuwi ya mem Yerusalem kapi ango yakât dop kuop.

¹⁶ Yâhâ kapi yakât dopņeâmâ âlâhât tipņe. Yakât otmâ yakât ginņe ârândâņâk yakât dop yamâ 2500 kilomita yakât dop. Yâhâ yapâ topņe katmâ ewaken haņân upu lato yâhâop yamâ 2500 kilomita yakât dop. Nombot nombot yawuâk kerek.

¹⁷ Yâhâ yakât dâmânņeâmâ bapņan bapņan dopņe 64 mita yawu.

¹⁸ Dâmân yamâ kât âlâ, kutje Yasipa sâmb, kaok munjen munjen yaŋe tuhuop. Kapi yamâ goliŋak pato tuhuop ya laŋinje pato pilâm imap.

¹⁹ Yâhâ dâmân yakât topŋan kâtnjak kum kuratguwi yakât topje yuwu. Anjoân kuratguwi yakât kât kârikje kaok munjen munjen, yakât kutje Yasipa. Yâhâ yâhâpje kât âlâ golâ golâ, kutje Sapaia. Yâhâ kalimbune kât âlâ kaok kâtâp metâp, kutje Ahet. Yâhâ imbâtje kât âlâ golâ golâ, kutje Emerali.

²⁰ Yâhâ momeje yamâ kât kuriŋ kâiâk mâiâk, kutje Onikisi. Yâhâ yakât betŋan kât âlâ kuriŋ kuriŋâk, kutje Konilian. Yakât betŋanâmâ kât âlâ gimban munjen munjen, kutje Kirisolait. Yâhâ yakât betŋanâmâ golâ kâiak mâiak, kutje Bereli. Yakât betŋanâmâ gimban tekop tekop, kutje Topasi. Yakât betŋanâmâ golâ otmu ŋaon kâtâp metâp, kutje Kirisopasi. Yakât betŋanâmâ âlâmâ ŋaon ŋaon, kutje Haiasin. Yâhâ bâiŋe yamâ kuriŋ kuriŋâk, kutje Ametisi.

²¹ Otmu gahatje kâiân yâhâp yamâ emet âli âliŋe yamâ pitinja hâkne kândâkdâek yaŋe tuhuop. Yâhâ kapi yakât mâtâp yâhâm gem otmai yamâ goliŋak tuhuwi yamâ laŋinje orowâk belek belehâk yawuya.

²² Anitâhât kapi pato yamâ ikje kai sombem yan Lama Nanŋait tatmawot. Yakât otmâmâ yan opon kâmbukje âlâ ki tuhuŋetâ tap.

²³ Yanâmâ Anitâhât laŋinje irik irik sâmb pilâm laŋ laŋ sâmap. Nenje lambe mem saum katmunje laŋinje pilâmap dop yawuya bia, ya waŋgim dop âlâ otmap. Otmu Lama Nanje ikje laŋinje pilâmu laŋ laŋ sâmap. Yakât otmâmâ sikop me omoŋgât emetsenje laŋinyetje ki pilawot.

²⁴ Yanâmâ kapi ambolipje yâkne yan yâhâm gem herone marone otmâ Anitâ yet Lama Nanje mepaeyelekmâ manmâ yâhâmbisâi.

²⁵⁻²⁶ Kapi yanâmâ laŋinje pato yaŋe pilâmu laŋ laŋ sâmb âilongo longo otmâ imu yakât kâlehen omoŋ me, me kâtâp metâp, me yuwu yawu âlâ ki tatbuap. Yakât otmâ gahatje ki maŋgunomai. Inâk aŋ sâmb kinmu yan lohimbiŋe yâhâm gem Anitâ yet Lama Nanje mepaeyelekmâ hoŋ bayitgim manmâ yâhâmbisâi.

²⁷ Yakât otmâ lohimbi orotmeme bâleŋe otmâ manbi ya orowâk ki tatnomai. Yâhâ den perâkne sâminiwi ya gurâ yawuâk yan ki mannomai. Emelâk Lama Nanje ikje pat ya kuyiŋgim pepa âlâ mem kutyene kulenguop lohimbi yaŋak kâlehen yâhâm genomai.

22

Manman kârikje yakât topje

¹ Otmu aŋelo yaŋe manman kârikjahât to senje âilongo longo gam gemap yakât kakŋan gilik belek sâmb imap ya tiripnohomu ekban. To senjeâmâ Anitâ yet Lama Nanje yâk yetgâlen tap.

² Yapâ hindakmâ gem huhum liŋgarakmâ kapiân sombem ya ârândâŋ otmâ imap. Yawu otmâ imu manman kârikjahât nak yaŋe to ya hâlâŋmâ nombot nombot kinmâ arap. Nak yakât kehetje yaŋeâmâ haonmâ emetsenje ârândâŋ bonŋaŋe âilongo longo imu nem yâhâpje ki hiliwahonomai. Yâhâ esenje nem hâk sânduhân mannomai. Neŋetâ yan mesek me umatje topje topje ya ki teteyiŋgiwuap.

³ Otmu kapi yanâmâ Anitâhât kasalipjeâmâ ki ganomai.

Anitâ yet Lama Nanje yâk yetgât kaweyetje yan tatmu lohimbi kerekje mepaeyelekmâ hoŋ bayitgim manmâ yâhâmbisâi.

⁴ Yâhâ lohimbi kerekje Kutdâyeŋahât senŋan manŋetâ ikje kutŋaŋeâmâ yâk yeŋgât meteyenjan kulemgumu tatbuap.

⁵ Yâhâ Anitâ ikjahâmâ yâk yeŋgât laŋinje pato otmâ yâhâwuap. Yakât otmâmâ sikop yaŋe ki pilâwuap. Yanâmâ yâhâpje omoŋ âlâ ki tetewuap. Yakât otmâ lambe ki miakmâ mannomai yamâ Anitâhât laŋinjan tatmâ yâhânomaihât torokatmâ hâk sânduhânâk mannomai.

Bulânjanâk Yesuŋe yâhâpŋe âwurem gewuap.

⁶ Yâhâ ya pesuk sâmu yakât kakŋan aŋelo yaŋe den yuwu sâm eknohop. “Den yan yuâmâ bulâŋe gâŋgâŋâk miap. Emelâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu poropete yeŋgâlen tetem yâkât den sâm tetem ekyongop. Dop yawuâk Anitâŋe nâ hâŋgânnohomu âlâlâ topŋe topŋe tetewuap yakât tiripgohomune eksat.” Yawu sâop.

⁷ Yawu gârâmâ emelâhâmâ Yesuŋe yuwu sâop. “Nâmâ yeŋgâlen burunduŋâk takawomgât sâp tâlâhuap. Yen pepa yu sâlikum den yan yu lâum mannomai yanâmâ âlepŋe. Den yan yukât bulâŋe yeŋgâlen tetewuap.” Yawu sâm eknohop.

⁸ Yâhâ nâ den kulemguan yu emelâk nâŋgâwan. Otmu âlâlâ tetewuap ya gurâ ekban. Aŋeloŋe yu me ya tetewuap ya tiripnohopgât yâkât gotŋan bam mepaewe sâm otban.

⁹ Yawu otmuneâmâ yuwu sâm eknohop. “Kâmbuk, pilânek. Nâ gurâ gike yuwuya. Nerâmâ Anitâhât hoŋ bawa. Gâ otmu gâhât bukulipge nombotŋe yeŋe Anitâhât den sâm tetem ekyongom mansai. Otmu nâ gurâ yeŋe oai yawuâk otmâ mansan. Lohimbi nombotŋe pepa yu sâlikum ekmâmâ Anitâhât den lâum manmâ hoŋ bawaŋginomai. Otmu nâ gurâ yawuâk hoŋ bawaŋgiwom. Yakât otmâ yen me nâ yamâ Anitâ otmu Yesu yâk yetgâlâk nâŋgâm mepaem yâhânom.

¹⁰ Otmu den yukât bonŋe tetewuap yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmâ gâmâ Anitâhât den yuâmâ pepaen kulemgum katmâ yan ki mem kurihiwuat. Tetekŋan lohimbi senyeŋan sâm mem mewalakum tiripyongowuat.

¹¹ Otmu Lama Nanŋe burunduŋâk takawuap yakât sâpŋe utâpŋuap. Gârâmâ lohimbi nombotŋe orotmeme bâleŋe otmâ manmaiŋe torokatmâ otmâ yâhânomai. Yâhâ lohimbi nombotŋeâmâ orotmeme âlepŋe otmâ Anitâhât tem lâuwaŋgim manmai yaŋeâmâ yawuâk otmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâm tiŋ pilâmu Yesuŋe yuwu sâm eknohop. “Nâ yuwu sâmune nâŋgâ. Sâp ki kâlep otmuâk âwurem gewom. Nâŋe lohimbiŋe otbi mewi yakât matŋe mem kâpekâmâ âlâku amboŋan amboŋan yingimune menomai.

¹³ Nâmâ Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek tatmâ gan. Otmu tatmâ yâhâwom. Otmu nâmâ âlâhât amboŋe. Wahap yu me ya hânân yuân katyekban ya kerehâk nâŋgâm meteyeksan.

¹⁴ Nâmâ lohimbi yeŋgât kunyeŋe pato. Lohimbiŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gai yâkŋe Anitâhât kapi ya ambokunomaihât pat kuyiŋgiwan yamâ âlepŋe ambokum mannomai. Otmu nâŋe manman kârikŋahât sot yingimune menomai yan ârândâŋâk nem torokatmâ mannomai.

¹⁵ Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋe Anitâhât hâkâŋ otmâ mansai, me senŋe âlâlâ ihilâk mahilâk gulip malap otmâ torokatmâ manmâ gai, me lohimbi nombotŋe kasa otyiŋgim yongom manmâ gai, me nombotŋe hânân âlâlâ Porom Lâpio topŋe topŋe yakât nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâk yeŋgâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeim manmâ gai, me manman bâleŋe yakât mâtâwân torokatmâ otmâ manmâ gai, me den perâkŋe sâm kâirahom kombo mianŋim gai, me den mem manmâ gai, yamâ Anitâŋe dâiyekmâ ikrŋan katyekbuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâmâ dâmân yaehen tatmâ hâhiwin nâŋgâmbisâi. Yawu.

¹⁶ Nâ ahonakmune nâŋgâ. Nâmâ Yesu. Nâmâ Dawitihât sen. Nâmâ pitu kâmŋe pato emet ki orotok sâmuâk tetemap nâmâ yakât dop. Nâhât sâtgât aŋelo ya gem den ya sâm ekgohoap. Yawu gârâmâ gâŋe den ya nâŋgâm nâhât komot ya sâm tetem ekyongowuat.” Yawu sâop.

¹⁷ Yawu gârâmâ Yesuhât pat manmai ya Yesuŋe getek ge menenehâkgât biwiyenŋe kilik kilik sâmu Yesuhât mambotmâ mansai. Otmu yen nombotŋeŋe ekap yu ekmâ sâlikunomai yan yenâmâ getek teteâhâk yawu nâŋgâŋet. Otmu getehâk tetem gewomap yakât otmâ yen nombotŋe manman kârikŋahât tohât biwiyenŋe kilik kilik sâmap yenâmâ in yawu biwiyenŋe Yesuhâlen katŋet. Yawu otnomai yanâmâ Yesuŋe tep âlep nâŋgâyingim meyekmu yâk orop manman sânduhân torokatmâ manmâ yâhânomai.

¹⁸ Nâje den yu bulâje tetewuap yakât yu tâj tâjâk ekmâ nângâm kulemguan. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje den yu tatmu ya wangim yeje nângân nângânyeje watmâ den âlâ torokatmâ sânomai yañeâmâ hâmbâi matje umatje menomai.

¹⁹ Yâhâ lok âlâ me âlâje den yu nângâñetâ tâjât otmu mem ge katmâ yeje engatyeneâk den âlâ torokatmâ sânomai ya gurâ matje umatje menomai. Anitâje ikje kapi âilonjo yakât pat kuyiñgiop ya bâtyeñan hindâwuap. Otmu ikje kapiân yâhâ manman kârikñahât nak kehetje nenomaihât mâtâp mañguyiñgiwuap. Yawu teteyiñgimapgât girem den yan yu nângâm biwiyeñan katmâ manmâ yâhânomai.

²⁰ Otmu Yesuje den yukât bulâje oap yakât ikjak yuwu sâop. “Nâ ninak sâmune nângâñet. Nâmâ burunduñak takawomgât sâp utâpguap.” Yesu ikjak yawu sâop. Otmu den sâop yakât bulâje teteâkgât nanjan. Getehâk tetem giâkgât nanjan. Yesu Kutdânenne gâ honjâk taka.

²¹ Otmu Yesuje dikin kârikin otningimu yakât amutgen nelâm manne. Bâiñ. Pesuk yap. Yawu.